

ELS FRAGMENTES HEBREUS AMB ALJAMIES
CATALANES DE L'ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA:
ESTUDI TEXTUAL, EDICIÓ PALEOGRÀFICA I
ANÀLISI LINGÜÍSTICA

Esperança Valls i Pujol

Per citar o enllaçar aquest document:
Para citar o enlazar este documento:
Use this url to cite or link to this publication:
<http://hdl.handle.net/10803/387552>

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

Aquesta obra està subjecta a una llicència Creative Commons Reconeixement-
NoComercial-SenseObraDerivada

Esta obra está bajo una licencia Creative Commons Reconocimiento-NoComercial-
SinObraDerivada

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-
NoDerivatives licence

TESI DOCTORAL

**ELS FRAGMENTS HEBREUS AMB ALJAMIES CATALANES DE
L'ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA:
ESTUDI TEXTUAL, EDICIÓ PALEOGRÀFICA I ANÀLISI LINGÜÍSTICA**

Esperança Valls i Pujol

2015

Volum I

TESI DOCTORAL

**ELS FRAGMENTS HEBREUS AMB ALJAMIES CATALANES DE
L'ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA:
ESTUDI TEXTUAL, EDICIÓ PALEOGRÀFICA I ANÀLISI LINGÜÍSTICA**

Esperança Valls i Pujol

2015

Volum I

DOCTORAT EN CIÈNCIES HUMANES, DEL PATRIMONI I DE LA CULTURA

Dirigida per: Dr. Joan Ferrer i Costa

Memòria presentada per optar al títol de doctora per la Universitat de Girona

Tot té el seu moment,
sota el cel hi ha un temps
per a cada cosa.

Hi ha un temps d'infantar
i un temps de morir,
un temps de plantar
i un temps de collir.

Cohèlet 3,1-2

ÍNDIX

VOLUM I

Resum	XIII
Prefaci i agraïments.....	XV
Abreviacions	XVII
Llista de figures	XXVIII
Llista de taules	XXIX
Llista de publicacions derivades de la tesi.....	XXXI
Sistema de transcripció.....	XXXIII

PRIMERA PART: ESTUDI I ANÀLISI DELS FRAGMENTES MANUSCRITS HEBREUS

0. Introducció

0.1 Presentació i objectius del treball	1
0.2 Estructura i parts	4
0.3 Metodologia i obres escollides.....	6
0.4 Els fragments de manuscrits hebreus de l'Arxiu Històric de Girona: estat de la qüestió	15
0.4.1 El fenomen de la reutilització de manuscrits hebreus en els arxius catalans	15
0.4.2 La troballa dels manuscrits de l'AHG. Estudis i edicions dels documents	30
0.4.3 El projecte de restauració i catalogació dels manuscrits	39
0.5 L'ús del català en els documents hebreus i els estudis portats a terme	42
0.6 Qüestions terminològiques: la <i>guenizà</i> de Girona.....	67

1. Descripció dels fragments manuscrits hebreus de l'AHG

1.1 L'enquadernació amb manuscrits dels llibres medievals de l'AHG.....	71
1.1.1 Els manuals notariais i altres llibres medievals amb cobertes que contenen manuscrits reciclats	71
1.1.2 Les tècniques d'enquadernació	75
1.1.3 La cronologia de les enquadernacions	78
1.1.4 Els enquadernadors i l'aprofitament de manuscrits hebreus.....	90
1.2 Característiques generals dels manuscrits hebreus de l'AHG: tipologia, temàtica, llengües i trets codicològics i paleogràfics.....	102
1.2.1 Obres literàries, religioses, científiques i documents públics.....	105
1.2.1.1 Comentaris exegetics	105
1.2.1.2 Actes notariais i documents interns de l'aljama	113
1.2.1.3 Obres <i>halàkhiques</i> , literàries, filosòfiques i científiques	124
1.2.1.4 Fragments bíblics i talmúdics	128
1.2.1.5 Textos litúrgics i poesia religiosa	132
1.2.1.6 Fragments miscel·lanis.....	134
1.2.1.7 Proves cal·ligràfiques i petits bocins de paper	135
1.2.2 Documents econòmics: manuscrits de comptes o <i>pinkassim</i>	135
1.2.2.1 Els documents comercials i altres llibres de comptes	137

1.2.2.2 Els documents crediticis	138
1.2.2.3 Les estructures dels documents de comptes	139
1.2.2.4 Moneda i mesura.....	145
1.2.2.5 El sistema de datació	147
1.2.2.6 Les abreviacions	152
1.2.2.7 Cancel·lacions, anul·lacions i altres marques	153
2. Estudi dels manuscrits hebreus de comptes editats. Crèdit i fiscalitat.	
2.1 L'activitat creditícia jueva a les terres gironines segons els documents de l'AHG	157
2.1.1 La regulació del crèdit entre cristians i jueus.....	166
2.1.2 La regulació del crèdit entre jueus	177
2.1.3 Anàlisi dels registres de préstec dels fragments de l'AHG.....	180
2.1.3.1 La tipologia i la cronologia dels préstecs	180
2.1.3.2 Els prestadors	181
2.1.3.3 Els deutors i la procedència.....	191
2.1.3.4 Els avaladors i les garanties	195
2.1.3.5 Els notaris	198
2.1.3.6 Motius, valor, terminis i pagaments.....	200
2.2 La comunitat i la gestió interna: els impostos i comptabilitat	206
2.2.1 L'impost de la renda.....	208
2.2.2 L'impost de l'ajuda	215
2.3 A tall de resum	221
3. Anàlisi lingüística de les aljamies catalanes dels fragments manuscrits hebreus de l'AHG	
3.1 La transcripció dels mots catalans en caràcters hebreus	223
3.1.1 La transcripció de les vocals.....	223
3.1.2 La transcripció dels diftongs	229
3.1.3 La transcripció de les consonants.....	231
3.1.3.1 Labials.....	231
3.1.3.2 Dentals	233
3.1.3.3 Alveolars.....	235
3.1.3.4 Palatals.....	245
3.1.3.5 Velars	247
3.2 Trets lingüístics dels manuscrits aljamiats	249
3.2.1 Vocalisme.....	249
3.2.1.1 La vocal neutra tònica	249
3.2.1.2 Neutralització: confusió i distinció de <i>a</i> i <i>e</i> àtones.....	250
3.2.1.3 Vocalitzacions (de <i>-l a u</i> i <i>-d a u</i>).....	251
3.2.1.4 Dissimilació del diftong <i>-ou</i> en <i>-eu</i>	252
3.2.1.5 Reduccions vocàliques	252
3.2.1.6 Altres fenòmens vocàlics	253
3.2.2 Consonantisme	254
3.2.2.1 Ieisme	254
3.2.2.2 Conservació de la <i>/-n/</i> final etimològica	254
3.2.2.3 Conservació i pèrdua de consonants finals	257

3.2.2.4	Ensordiment	258
3.2.2.5	Reduccions consonàntiques	259
3.2.2.6	Metàtesi consonàntica	259
3.2.2.7	Altres fenòmens consonàntics	260
3.2.3	Observacions sobre la morfologia i la sintaxi	261
3.2.3.1	Plurals en <i>-es</i> i en <i>-in</i>	261
3.2.3.2	Preposició <i>a, de</i> i les relacions de complement del nom	262
3.2.3.3	L'article onomàstic	263
3.2.3.4	L'article salat	264
3.2.4	Dos textos escrits en català	266
3.3	El lèxic	268
3.3.1	Partícules	268
3.3.1.1	Preposicions	268
3.3.1.2	Articles	269
3.3.1.3	Contraccions i formes aglutinades	270
3.3.2	Productes i materials	270
3.3.3	El temps	305
3.3.3.1	El calendari religiós	305
3.3.3.2	Els mesos	315
3.3.4	Pesos, mesures i monedes	326
3.3.5	Colors i adjectius qualificatius	331
3.3.6	Oficis i títols	335
3.3.7	Lèxic administratiu	347
3.3.8	Lèxic mèdic i botànic	364
3.3.9	Breus consideracions sobre l'onomàstica	384
4.	Conclusions	397
4.1	El conjunt dels manuscrits hebreus de l'AHG	397
4.2	L'activitat econòmica de la comunitat gironina	399
4.3	La llengua	400

VOLUM II

SEGONA PART: EDICIÓ PALEOGRÀFICA, TRADUCCIÓ I DESCRIPCIÓ DELS MANUSCRITS

5.	Edició paleogràfica, traducció i descripció dels manuscrits	409
5.1	Normes i criteris d'edició	409
5.2	Taula de signes emprats en l'edició paleogràfica	411
5.3	Edició i traducció	413
5.3.1	Quadern de comptes d'un comerciant de cereals (3)	414
5.3.2	Quadern de préstecs i empenyoraments. 1321-1342 (4)	421
5.3.3	Anotacions de comptes d'un constructor (5)	502
5.3.4	Comptabilitat diversa. 1332 (7)	509
5.3.5	Préstecs i empenyoraments. 1330-1335/1341 (8)	556
5.3.6	Registres de préstec. 1326-1336 (9)	563
5.3.7	Préstecs anys 40 s. XIV (11)	578

5.3.8	Inventari de robes (12).....	632
5.3.9	Recaptació de l'impost de l'ajuda de les mercaderies, robes, el vi i la carn (13)	638
5.3.10	Registres de préstecs i empenyoraments de l'any 1348 (14)	650
5.3.11	Llista d'herbolari (25)	655
5.3.12	Part del llibre de declaracions de la comunitat de Girona (30)	660
5.3.13	Part d'un llibre de registres de préstecs, pagaments i empenyoraments a cristians i jueus. Anys 1341-1346 (35).....	723
5.3.14	Comptabilitat d'un comerciant de recipients, vestits i altres articles (51).....	742
5.3.15	Text de l'impost de la renda de l'any 1426 (1427) (75).....	749
5.3.16	Préstecs. Any 1342. Procedent de Rupjà (79).....	760
5.3.17	Comentari d'un deixeble de Xelomó ben Adret	769
5.3.18	Text català 1.....	786
5.3.19	Text català 2.....	791

VOLUM III

TERCERA PART: ÍNDEXS, BIBLIOGRAFIA I ANNEXOS

6. Índexs	823
6.1 Criteris generals	823
6.2 Índex d'aljamies	823
6.3 Índex d'aljamies habituals	827
6.4 Índex d'abreviatures catalanes	830
6.5 Índex d'antropònims (noms de cristians).....	831
6.6 Índex d'antropònims (noms de jueus).....	862
6.7 Índex de topònims	878
6.8 Abreviatures hebrees habituals	891
7. Fonts, bibliografia i recursos electrònics	895
7.1 Edicions i estudis dels manuscrits hebrees de l'AHG.....	895
7.2 Edicions i estudis de manuscrits procedents de relligadures a Catalunya....	898
7.3 Edicions i estudis de manuscrits hebrees dels arxius catalans.....	901
7.4 Altres edicions i estudis de fonts hebraiques	906
7.5 Edicions, registres i estudis de fonts no hebraiques	911
7.6 Repertoris bibliogràfics i catàlegs	915
7.7 Diccionaris, lèxics, enciclopèdies i manuals.....	916
7.8 Estudis de paleografia i codicologia	918
7.9 Estudis de llengües jueves, aljamies i transcripció	920
7.10 Estudis de lingüística catalana.....	928
7.11 Altres estudis i articles de referència.....	932
7.12 Recursos electrònics.....	947
8. Annexos	951
8.1 Annex A. Llistes i taules	951

A1. Arxius catalans que custodien manuscrits hebreus procedents de relligadures	951
A2. Arxius catalans que custodien manuscrits hebreus no procedents de relligadures	952
A3. Descripció resumida de la documentació dels arxius que custodien manuscrits hebreus procedents de relligadures	957
A.3.1 Arxius diversos	957
A.3.2 Arxiu Municipal de Girona	959
A.3.3 Arxiu Diocesà de Girona.....	965
A.3.4 Arxiu Capitular de la Catedral de Girona	967
A.3.5 Biblioteca de Catalunya.....	968
A.3.6 Arxiu Històric de Terrassa	969
A.3.7 Arxiu Comarcal de l'Anoia.....	970
A.3.8 Arxiu de l'Abadia de Montserrat	971
A.3.9 Arxiu Episcopal de Vic.....	972
A.4. Arxiu Històric de Girona. Taules i fons	974
A.4.1 Relació de llibres del fons notarial que contenen fragments de textos hebreus a les cobertes (anteriors a 1492).....	974
A.4.2 Nombre de documents hebreus i no hebreus extrets dels llibres notarians.....	980
A.4.3 Taula de correspondències de les signatures dels llibres notarians amb les noves signatures dels manuscrits hebreus	984
A.4.4 Exemples de formació de les noves signatures dels manuscrits hebreus	986
A.4.5 Tipologia de manuscrits hebreus per llibre notarial.....	987
A.4.6 Tipologia de manuscrits hebreus per any	992
A.4.7 Taula comparativa de les dates dels llibres notarians amb les dates dels manuscrits hebreus.....	997
A.4.8 Blocs de fragments manuscrits hebreus de comptes, llistes i inventaris	1000
A.4.9 Relació dels títols dels blocs de comptes, llistes i inventaris...	1014
8.2 Annex B. Mapes.....	1017
B.1 Mapa dels arxius catalans que conserven manuscrits hebreus procedents d'enquadernacions.....	1017
B.2 Mapa dels arxius catalans que conserven manuscrits hebreus.....	1018
8.3 Annex C. Mostrari codicològic i paleogràfic.....	1019
C1 Dibuixos	1019
C2 Mostrari paleogràfic.....	1022
C3 Mostrari codicològic	1030

RESUM

Resum

Aquesta tesi proposa l'edició paleogràfica i la traducció dels fragments de manuscrits hebreus dels segles XIV i XV, amb aljamies catalanes, que es van descobrir en els llocs dels protocols notariaus custodiats a l'Arxiu Històric de Girona. Es porta a terme l'estudi textual i l'anàlisi lingüística del corpus català escrit en lletres hebrees i, a través d'aquest examen, valorem l'ús de la llengua entre els jueus de la comunitat.

La col·lecció conté tota mena d'escrits de diversa tipologia dels quals en presentem una visió panoràmica. Una gran part d'aquesta documentació està relacionada amb el món del préstec i la fiscalitat medieval de la comunitat jueva gironina, especialment vinculada al món del crèdit rural de la rodalia de Girona. Així doncs, també fem especial atenció a l'estudi i contextualització d'aquesta mena de manuscrits econòmics.

Abstract

In this thesis, we provide the palaeographic edition and the translation of the Hebrew manuscript fragments of the Historical Archives of Gerona with Catalan written in Hebrew characters (14th-15th centuries), reused as book bindings of medieval notarial books. Textual and linguistic analyses are provided for this entire corpus, and, through this examination, we value the use of the language among the Jewish community.

The collection contains a diverse typology of documents of which we present an overview. We have found many pages from moneylender registers concerning money lent predominantly to merchants from Gerona and their surroundings and also related to taxation. So we also focus on the study and contextualization of such economic manuscripts.

Resumen

En esta tesis se lleva a cabo la edición paleográfica y la traducción de los fragmentos de manuscritos hebreos de los siglos XIV y XV, con aljamías catalanas, que se descubrieron en los lomos de los protocolos notariales custodiados en el Archivo Histórico de Girona. Se lleva a cabo el estudio textual y el análisis lingüístico del corpus catalán escrito en letras hebreas y, a través de este examen, valoramos el uso de la lengua entre los judíos de la comunidad.

La colección contiene todo tipo de escritos de diversa tipología de los que presentamos una visión panorámica. Una gran parte de esta documentación está relacionada con el mundo del préstamo y la fiscalidad medieval de la comunidad judía gerundense, especialmente vinculada al mundo del crédito rural de los alrededores de Girona. Así pues, también hacemos especial atención al estudio y contextualización de este tipo de manuscritos económicos.

PREFACI I AGRAÏMENTS

Ja fa unes dècades que a Europa hi ha un cert interès en la recuperació del conjunt de papers i pergamins amagats en els llocs d'antics llibres medievals i moderns. El nom que reben els arxius que custodien aquesta mena de documentació és el de *guenizà* ('dipòsit' o 'amagatall') (pl. *guenizot*) per analogia a la cambra de les sinagogues on es dipositen els llibres i els objectes sagrats que, per escrúpol religiós, s'eviten destruir, com el de la coneguda troballa de la *guenizà* del Caire. Des de la darrera dècada del segle passat es tenia constància de l'existència de manuscrits hebraics amagats a les relligadures dels protocols notariais de l'Arxiu Històric de Girona. Existien precedents en altres arxius de la ciutat i arreu de Catalunya però mai no s'havia trobat una col·lecció tan gran de documentació. En aquest arxiu s'hi apleguen, ara per ara, més d'un miler de fulls de manuscrits hebreus.

Fa uns anys se'ns va encomanar la tasca de catalogació d'aquesta col·lecció. Ben aviat ens adonàrem de les possibilitats que oferia tot aquest material, totalment inèdit, per a l'estudi i comprensió del món del judaisme català i, molt especialment, de la comunitat gironina. Les fonts hebraïques a Catalunya, en comparació amb l'extraordinari volum de fonts llatines (tant les procedents de l'Arxiu Reial de Barcelona, com les notariais o locals) sempre han estat molt escasses. Fins al descobriment dels manuscrits gironins, les fonts hebrees de què disposàvem emanades directament de les comunitats jueves medievals no arribaven a un parell de centenars de manuscrits a tot estirar. A més a més, la tipologia d'aquestes fonts era molt restringida. El corpus més important de documents el formaven actes administratives, dels segles XI a final del segle XIII (vendes, donacions, permutes, empenyoraments o reconeixements de deute), anotacions marginals i signatures en actes notariais llatines, uns pocs contractes matrimonials o *ketubot*, unes ordinacions, un document d'arrendament d'impostos, un petit grup de documents de caràcter econòmic i uns fragments amb comentaris exegetics, un pocs de bíblics i talmúdics.

El descobriment del conjunt documental gironí ens ha obert noves i engrescadores vies de recerca. Tots aquests documents ens forneixen de nous elements per a un coneixement més ampli dels sistemes comptables de l'època, de l'activitat creditícia jueva, del fisc, de les relacions socials entre jueus i cristians, dels moviments comercials i migratoris d'ambdós grups de població; ens acosten més a la història i la configuració del sistema intern de la comunitat; ens permeten definir amb més precisió els components de l'escriptura hebraica d'aquestes contrades i fer estudis comparatius entre les fonts hebrees i les llatines; ens apropen a la bibliografia que circulava dins l'aljama i ens ofereixen fragments de noves obres literàries; en definitiva un gran ventall de possibilitats. Un dels components més valuosos del corpus és el la llengua. A més a més de l'hebreu i l'arameu, i en casos aïllats l'àrab, en aquests escrits s'hi troben dispersos molts mots —i un parell de textos sencers— en aljama catalana —és a dir, en llengua catalana però en lletres hebraïques. Aquest ha estat el fil conductor d'aquesta tesi que presentem.

El llarg procés de portar a terme un treball de doctorat implica moltes hores de recerca en solitari. Però sempre ens cal la complicitat i l'ajut constant de les persones que ens acompanyen una hora o una altra. Voldríem agrair i dedicar especialment aquesta tesi a la Montserrat Hosta, que va ser directora de l'Arxiu Històric de Girona, i que malauradament ens va deixar, ara fa ja dos anys. Va fer seu el projecte de recuperació d'aquests manuscrits hebreus amb gran devoció i perseverança. D'altra banda agraiïm la paciència infinita i l'orientació del nostre director de tesi, el Dr. Joan Ferrer i Costa. També volem retre un especial agraïment al Dr. Mauro Perani, que és l'apassionat pioner d'aquesta recerca. No voldríem oblidar cap de les persones o institucions que ens han ofert la seva col·laboració, ens han donat suport i ens han aconsellat en algun moment: a la Rothschild Foundation Europe que ens ha permès gaudir d'una beca doctoral, a l'equip de l'Arxiu Històric de Girona, en especial a Dani Bosch i el seu director Joan Ferrer i Godoy, als arxivers d'arreu de Catalunya que pacientment han atès les nostres consultes, i a Dolors Velasco, Jordi Vidal, Maria Sentís, Ramon Sarobe, Leor Jacobi, Nahum Ben-Yehuda, Danièle Iancu-Agou, Elodie Attia, Maria Cinta Mañé, Maria Josep Estanyol, Josep Xavier Muntané i Albert Reixach. Igualment, volem agrair a Victòria Mora el fet d'haver-nos posat en contacte amb l'AHG i amb la Montserrat, ara ja fa una colla d'anys, quan treballàvem amb una beca al MUHBA. També voldríem tenir unes paraules de record per l'estimat Dr. Josep Ribera-Florit, que va ser el nostre primer director de tesi.

Finalment, un especial agraïment a la Dra. Tessa Calders, i de tot cor als meus pares, al meu espòs Ilies i, al més petit de tots, el meu fill Nur, que entre bolquers i primeres passes ha donat la darrera empenta per finalitzar aquest treball que mai no semblava veure la fi.

Sant Feliu de Guíxols – Bogotà – Tetuan, agost de 2015

ABREVIACIONS

Abreviacions generals

a. any	p. ex. per exemple
àr. àrab	pàg. pàgina, pàgines
act. actual	pàss. pàssim
adj. adjectiu	perg. pergamí, pergamins
ant. antic	pl. plural
art. article	prep. preposició
c., cc. capítol, capítols	s.a. sense any
ca. <i>circa</i> , al voltant de, aproximadament	s.d. sense data
cat. català	s.s sense signatura de catalogació
cf. <i>confer</i> , compareu	s. ll. sense lloc (no consta el lloc d'edició)
doc. document/documents	s.v. <i>sub voce</i> , sota l'entrada (en els diccionaris)
ed. edició	s. singular
et al. <i>et alii</i> , i altres	TB Talmud de Babilònia
etim. etimologia	TJ Talmud de Jerusalem
ex. exemple	trad. traducció
f. femení	v. verset, versets
fr. francès	var. variant, variants
fig. figura	veg. vegeu
fol. foli/folis	vol. volum, volums
gr. grec	
ib. ibídem	
íd. ídem	
lám. làmina, làmines	
lín. línia, línies	
lit. literalment	
ll. llatí	
ll. vg. llatí vulgar	
m. substantiu masculí	
ms. manuscrit, manuscrits	
núm. número	
oc. occità	

Abreviacions d'obres i estudis

<i>AcordsBcn</i>	Pieters, Bert. <i>De Akkorden Van Barcelona (1354): Historische En Kritische Analyse</i> . [Catalonia hebraica, 9]. Barcelona: Ppu, 2006.
ALJ	Blasco Orellana, Meritxell i Magdalena Nom de Déu, J. Ramon. <i>Aljamías hebraicorromances en los responsa de Rabí Yisbaq Bar Seset Perfjet (RYba"Š) de Barcelona</i> . Catalonia Hebraica, 7. Barcelona: S. N., 2005.
<i>Arnau</i>	Feliu i Mabres, Eduard. "Les traduccions hebrees del "Regiment de sanitat" d'Arnau de Vilanova," <i>Tamid</i> 6 (2006-2007): 45-141.

- Aslanov* Aslanov, Cyril. *Le provençal des juifs et l'hébreu en Provence. Le dictionnaire Sharsbot ha-kesef de Joseph Caspi*. Paris-Louvain: Peeters, 2001.
- Baer* Baer, Fritz. *Die Juden im Christlichen Spanien: erster teil urkunden und regesten*. 2 vols. Berlín: Akademie-Verlag, 1929/1936. Reimpresió, introducció de l'autor i bibliografia addicional de Haim Beinart, Farnborough: Gregg International Publishers, 1970.
- BCI* *Biblia Catalana Interconfessional*. Barcelona: Associació Bíblica de Catalunya [etc.], 2011.
- BIRP* Bar Ilan University. "The Bar Ilan Responsa Project." Universitat de Bar Ilan; C.D.I Systems, 2012 (1992) Ltd. <http://www.responsa.co.il>.
- Calendari1451* Renan, Ernest; Neubauer, Adolf "Les écrivains juifs français du XIVE siècle." a *Histoire littéraire de la France*. Vol. 31. Paris: Impr. Nationale, 1893, 766-770;
- CantsNoces* Riera i Sans, Jaume. *Cants de noces dels jueus medievals*. Barcelona: Curial, 1974.
- Casals* Casals Stenzel, Christa. "Fragmentos manuscritos hebraicos del Arxiu Municipal de Girona sobre enfermedades genitales y sus remedios: edición, traducción y glosario." *Sefarad* 74, 1 (2014): 33-74.
- Castelló* Pujol i Canelles, Miquel. "Dues tabes hebraiques de l'aljama de Castelló d'Empúries." *Calls* 4 (1990): 7-52.
- CICA* *Corpus Informatitzat del Català Antic (CICA)*, J. Torruella (dir.), junt amb Manel Pérez Saldanya i Josep Martines. <http://lexicon.uab.cat/cica>. 2009.
- CodSober* Blasco Orellana, Meritxell. *Manuscrito hebraicoaljamiado de la Biblioteca Nacional de Cataluña: "Codex Soberanas" (Ms. no 3090, Siglo XIV)*. Catalonia Hebraica, 1. Barcelona: PPU, 2003.
- Col1327* Aragó Cabanas, Antoni M. "La col·lecta del bovatge del 1327." *Estudis d'Història Medieval* 3 (1970): 39-51
- DAC* Badia i Margarit, Antoni M. *Diccionari d'Antroponímia Catalana*. Volum de mostra. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2004.
- DCVB* Alcover, Antoni M. i Francesc de B. Moll. *Diccionari català-valencià-balear*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Palma de Mallorca: Moll, 1930-1962. <http://dcvb.iecat.net/>.
- DC* *Gran diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998. <http://www.diccionari.cat/>
- DE* Bruguera, Jordi i Fluvià i Figueras, Assumpta. *Diccionari etimològic*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1996
- DECat* Coromines, Joan. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. 10 vols. Barcelona: Curial, 1980-2001.
- DIEC2* *Diccionari de la llengua catalana*. 2a ed. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2007. <http://dlc.iec.cat/>.
- DJC* *Diccionari Jurídic Català*. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Jurídics; Institut d'Estudis Catalans, 2011. <http://cit.iec.cat/DJC>

- DocsGi* Escribà i Bonastre, Gemma i Frago i Pérez, Maria Pilar. *Documents dels jueus de Girona: 1124-1595. Arxiu Històric de la Ciutat, Arxiu Diocesà de Girona*. Girona: Ajuntament de Girona, 1992.
- DTCA* Centre de Documentació Ramon Llull. *Diccionari de textos catalans antics*. Barcelona: Universitat de Barcelona; Fundació Lluís Carulla; Institut d'Estudis Catalans; Fundació Noguera; Facultat de Teologia de Catalunya, [2012]. <http://www.ub.edu/diccionari-dtca/>
- Duran* Duran i Sanpere, Agustí. "Documents aljamiats de jueus catalans: segle XV." *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya* 5, (1918-1919): 132-148.
- EC* *Gran Enciclopèdia Catalana*. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986; 1998. <http://www.enciclopedia.cat>.
- FelMots* Feliu i Mabres, Eduard. "Mots Catalans en textos hebreus medievals: Els dictàmens de Salomó Ben Adret." *Calls* 3 (1987): 53-73.
- FelTerr* Feliu i Mabres, Eduard. "Fragments de textos hebreus medievals trobats a l'Arxiu Històric de Terrassa." *Terme*. 17 (novembre, 2002): 103-115.
- Firkovitch* Blasco Orellana, Meritxell. "Sobre els termes en català en un tractat de farmacologia hebreu." en *Actes del III congrés per a l'estudi dels jueus en territoris en llengua catalana. Barcelona-Perpinyà 15, 16, 17, 18 de 2007* (Barcelona: Institut d'Estudis Mòn Juïc) [en premsa].
- FogCat1378* Redondo García, Esther. *El fogatjament general de Catalunya de 1378*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques; Institució Milà i Fontanals, 2002.
- Glosario* Magdalena Nom de Déu, J. Ramon i Olmo de Lete, Gregorio. *Un glosario hebraicoaljamiado trilingüe y doce "aqrabadin" de origen catalán: siglo XV*. Barcelona: Universidad de Barcelona, 1993.
- Gual* Gual Camarena, M. "Vocabulario del comercio medieval." Fundación Juan March - Universidad de Múrcia, 2014. <http://www.um.es/lexico-comercio-medieval>.
- HonoDic* Honnorat, Simon Jude. *Dictionnaire provençal-français, ou, dictionnaire de la langue d'oc ancienne et moderne ; suivi d'un vocabulaire français-provençal*. Raphèle-Les-Arles: Petit, 1991 [1847].
- Jacobs* Jacobs, Joseph. *An Inquiry into the Sources of the Jews in Spain*. Londres: 1894.
- JudeoCat* Feliu i Torrent, Francesc i Ferrer i Costa, Joan. "Judæo-Catalan: In Search of a Mediaeval Dialect that Never was." *Journal of Medieval Iberian Studies* 3, no. 1 (03-01, 2011): 41-60.
- KleinDeeds* Klein, Elka i Feliu, Eduard. *Hebrew Deeds of Catalan Jews, 1117-1316 = Documents hebraics de la Catalunya medieval, 1117-1316* (Barcelona: Girona: Societat Catalana d'Estudis Hebraics; Patronat Call de Girona, 2004).
- LevyDic* Lévy, Emil. *Petit Dictionnaire Provençal-Français*. Raphèle-Les-Arles: Marcel Petit, 1991.

- LibCuen* Casanovas Miró, Jordi (et al.). *Libro de cuentas de un prestamista judío gerundense del siglo XIV*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Publicacions, 1990.
- LibVerm* Juliol i Albertí, Griselda. *Llibre vermell de la Ciutat de Girona (1188-1624)*. Girona: Ajuntament de Girona; Fundació Noguera, 2001.
- Mistral* Mistral, Frédéric. *Lou tresor dóu felibrige ou. Dictionnaire Provençal-Français*. 2 vol. Aix-en-Provence: Veuve Remondet-Aubin, 1879-1887.
- Olszowy* Olszowy-Schlanger, Judith. "Binding Accounts: A Leger of a Jewish Pawnbroker from 14th Century Southern France (MS Krakow, BJ Przyb/163/92)." dins *Books within Books. New Discoveries in Old Book Bindings.*, ed. Andreas Lehnard; Judith Olszowy-Schlanger, 97-147. Leiden-Boston: Brill, 2014.
- OnCat* Coromines, Joan. *Onomasticon Cataloniae: els noms de lloc i noms de persona de totes les terres de llengua catalana*. 8 vol. Barcelona: Curial, 1989-1997.
- OR* Bofarull i Terrades, Manuel. *Origen dels noms geogràfics de Catalunya: pobles, rius, muntanyes, etc.* Barcelona: Millà, 1991
- Pons 1358* Pons i Guri, Josep M. "Un fogatjament desconegut de l'any 1358." *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* 30 (1964): 1-176.
- Pons XIV* Pons i Guri, Josep M. "Nomenclatores de la diócesis gerundense en el siglo XIV," *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* 17 (1964): 5-78.
- RegHis* Régné, Jean. *History of the Jews in Aragon: Regesta and Documents 1213-1327*. Edició i notes a càrrec de Yom Tov Assis i Adam Gruzman. Jerusalem: Magnes Press, Hebrew University, 1978.
- RomGi* Romano, David. *Per a una història de la Girona jueva*. 2 vol. Girona: Ajuntament de Girona, 1988.
- Rubió Docs.* *Documents per a la història de la cultura catalana medieval*. 2 vol., ed. Antoni Rubió i Lluch, Albert Balcells i Albert G. Hauf. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1908; 2000.
- SarNot* Sarobe, Ramon. *Documents jueus de Girona (1391-1401)*. Base de dades elaborada per l'accésit del *II Premi-Beca Mossé ben Nahman*, 2005.
- Valle* Valle Rodríguez, Carlos i Roca, Antoni. *Los terremotos de girona de 1427 en la fuente hebrea*. Madrid-Girona: Aben Ezra Ediciones; Ajuntament de Girona, 1996.
- Vaticà* Ferrer i Costa, Joan. "Les glosses romàniques del manuscrit de la Biblioteca Vaticana Ebr. 413." *Estudi General* 22 (2002): 41-50.
- VocFar* Faraudo de Saint-Germain, Lluís. *Vocabulari de la llengua catalana medieval*, projecte dirigit per Germà Colón i Domènec. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2012. <http://www.iec.cat/faraudo/>.
- XemTov* Bos, Gerrit; Martina Hussein, Guido Mensching i Frank Savelsberg. *Medical Synonym Lists from Medieval Provence: Shem Tov Ben Isaac of Tortosa: Sefer Ha - Shimmush. Book 28. Part 1: Edition and Commentary of List 1 (Hebrew - Arabic - Romance/Latin)*. Leiden: Brill, 2011.

- Xunglà* Blasco Orellana, Meritxell. “La Pabordia d’en Xunglà: un manuscrit hebraicocatalà de 1398 de l’Arxiu Diocesà de Girona.” en *Actes del IV Congrés per a l’estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Barcelona-València, 18, 19 i 20 d’octubre de 2010*. (Barcelona: Institut d’Estudis Mòn Juïc, en premsa).
- ZAB Feliu, Eduard. “Llibre de comptes de Jucef Zabara, col·lector del clavari de la comunitat jueva de Girona (1443).” *Tamid* 5 (2004-2005): 87-138.

Abreviacions bíbliques i talmúdiques

Les abreviacions bíbliques són les habituals en els textos escrits en llengua catalana establertes per l’Associació Bíblica de Catalunya i adoptades per la Societat Catalana d’Estudis Hebraics (Filial de l’Institut d’Estudis Catalans).

Altres abreviacions

Arxius

- AAM Arxiu de l’Abadia de Montserrat
 AAP Arxiu de l’Abadia de Poblet
 ACAEM Arxiu Comarcal de l’Alt Empordà
 ACAN Arxiu Comarcal de l’Anoia
 ACB Arxiu Capitular de la Santa Església Catedral Basílica de Barcelona
 ACBEM Arxiu Comarcal del Baix Empordà
 ACBG Arxiu Comarcal del Bages
 ACCE Arxiu Comarcal de la Cerdanya
 ACG Arxiu Capitular de la Catedral Girona
 ACGAX Arxiu Comarcal de la Garrotxa
 ACN Arxiu Comarcal de la Noguera
 ACSG Arxiu Comarcal de la Segarra
 ACU Arxiu Capitular de l’Urgell
 ADG Arxiu Diocesà i Biblioteca diocesana del Seminari de Girona
 ADPO Archives Départementales des Pyrénées Orientales. Perpinyà
 ADS Arxiu Diocesà de Solsona
 ADT Arxiu de la Diputació de Tarragona
 AEV Arxiu Episcopal de Vic
 AHC Arxiu Històric Comarcal de Cervera
 AHCB Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona
 AHFF Arxiu Històric Fidel Fita
 AHG Arxiu Històric de Girona
 AHT Arxiu Històric de Terrassa (Arxiu Comarcal del Vallès Occidental)
 AMG_i Arxiu Municipal de Girona
 AMSFG Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols

AMSP	Arxiu del Monestir de Sant Pere de les Puel·les
APSV	Arxiu Parroquial de Santa Maria de Verdú
ARABL	Arxiu de la Reial Acadèmia de Bones Lletres
ARB	Arxiu Reial de Barcelona (= ACA: Arxiu de la Corona d'Aragó)
ARM	Arxiu del Regne de Mallorca
BC	Biblioteca de Catalunya
BUB	Biblioteca de la Universitat de Barcelona
JNUL	Jewish National & University Library of Israel

Comarques i regions

AEM	L'Alt Empordà
BAR	El Barcelonès
BEM	El Baix Empordà
BER	El Berguedà
GAX	La Garrotxa
GIR	El Gironès
LLE	El Lluçanès
MAR	El Maresme
PES	El Pla de l'Estany
OSO	Osona
SEL	La Selva
TAR	El Tarragonès
URG	L'Urgell

Monedes

- d. diners
- l. lliures
- r. reials
- s. sous

LLISTA DE FIGURES

Fig. 1	Relació dels notaris amb el nombre de protocols notariais que contenen fragments de manuscrits hebreus.....	74
Fig. 2	Llibre notarial sense restaurar amb manuscrits hebreus a les cobertes.....	76
Fig. 3	Disposició dels manuscrits a les cobertes	77
Fig. 4	Protocol Peralada, 169/1434-1435 (Jordi Garrigàs). Pergamí amb fragments del Gènesi.....	78
Fig. 5	Relació del nombre de manuscrits extrets amb la cronologia dels llibres notariais	81
Fig. 6	Relació del nombre de manuscrits extrets segons la cronologia reduïda (es pren la data superior) dels llibres notariais.....	82
Fig. 7	Relació del nombre de manuscrits hebreus per tipologia amb els anys dels llibres notariais d'on s'han extret (per anys i per dècades).....	83
Fig. 8	Relació de manuscrits extrets amb la cronologia per dècada dels llibres notariais	85
Fig. 9	Percentatges del nombre de manuscrits hebreus per temàtica (AHG).....	103
Fig. 10	Percentatges del nombre de manuscrits hebreus per temàtica (AMGi.....	104
Fig. 11	Comparativa paleogràfica	115
Fig. 12	“...i En Bevenist Jucef (בבנישת גוסף)”	118
Fig. 13	Detall del manuscrit hebreu del manual notarial Peralada	129
Fig. 14	Detall del manuscrit hebreu Gi 1, 347- codarrere 1b/1411.....	131
Fig. 15	Nombre dels quaderns de préstec per dècades.....	138
Fig. 16	Mostra de mots abreujats en diversos documents.....	153
Fig. 17	Cancel·lacions i anul·lacions en diversos manuscrits de préstec	154
Fig. 18	Comparativa de documents hebreus i llatins barrats en aspa.....	155
Fig. 19	Mostra de registres marcats amb petits cercles	156
Fig. 20	Signes diacrítics per marcar el so fricatiu de la lletra <i>guimel</i>	156
Fig. 21	Estructura de les llistes. Detall del manuscrit Gi 1,256 codavant b	173
Fig. 22	Abast cronològic dels préstecs	181
Fig. 23	Percentatges dels préstecs conjunts.....	194
Fig. 24	Percentatge del nombre d'avaladors per registre	196
Fig. 25	Percentatge d'avaladors en el total dels registres	196
Fig. 26	Noms dels notaris al final dels registres de préstec	199
Fig. 27	ביד סופר (Gi 4,144-2/1437).....	200
Fig. 28	Gràfic dels préstecs per mesos.....	202
Fig. 29	Percentatge dels terminis de préstec.....	202
Fig. 30	FH 3.3.....	416
Fig. 31	FH 3.4.....	416
Fig. 32	FH 3.8.....	418
Fig. 33	FH 3.9.....	418
Fig. 34	FH 3.10.....	419
Fig. 35	FH 3.11.....	419

Fig. 36	FH 3.12.....	435
Fig. 37	FH 3.13.....	436
Fig. 38	FH 3.14.....	444
Fig. 39	FH 3.15.....	445
Fig. 40	FH 3.16.....	452
Fig. 41	FH 3.17.....	453
Fig. 42	FH 3.18.....	455
Fig. 43	FH 3.19.....	455
Fig. 44	FH 3.20.....	465
Fig. 45	FH 3.21.....	466
Fig. 46	FH 4.1.....	470
Fig. 47	FH 4.2.....	471
Fig. 48	Imatge detallada del puntejat.....	472
Fig. 49	FH 4.4.....	473
Fig. 50	FH 5.1.....	477
Fig. 51	FH 5.2.....	478
Fig. 52	FH 5.3.....	483
Fig. 53	FH 5.4.....	484
Fig. 54	FH 64.27.....	489
Fig. 55	FH 64.28.....	490
Fig. 56	Filigrana FH 64.27-28.....	491
Fig. 57	FH 64.13.....	492
Fig. 58	FH 64.14.....	492
Fig. 59	Mapa de la zona dels deutors.....	494
Fig. 60	Mapa de poblacions ampliat.....	495
Fig. 61	FH 11.23.....	507
Fig. 62	FH 13.3.....	516
Fig. 63	FH 13.4.....	517
Fig. 64	FH 13.5.....	524
Fig. 65	FH 13.6.....	525
Fig. 66	FH 13.7.....	532
Fig. 67	FH 13.8.....	533
Fig. 68	FH 13.13.....	537
Fig. 69	FH 13.14.....	538
Fig. 70	FH 13.15.....	541
Fig. 71	FH 13.16.....	541
Fig. 72	FH 13.19.....	544
Fig. 73	FH 13.20.....	545
Fig. 74	FH 13.21.....	549
Fig. 75	FH 13.22.....	550
Fig. 76	FH 13.23.....	552
Fig. 77	FH 13.1.....	557
Fig. 78	FH 13.2.....	558

Fig. 79 FH 13.22.....	560
Fig. 80 FH 13.23.....	561
Fig. 81 FH 13.9.....	570
Fig. 82 FH 13.10.....	570
Fig. 83 FH 13.17.....	576
Fig. 84 FH 13.18.....	576
Fig. 85 FH 14.1.....	585
Fig. 86 FH 14.2.....	586
Fig. 87 FH 14.3.....	588
Fig. 88 FH 14.4.....	588
Fig. 89 FH 14.5.....	590
Fig. 90 FH 14.6.....	590
Fig. 91 FH 14.7.....	592
Fig. 92 FH 14.8.....	592
Fig. 93 FH 14.9.....	595
Fig. 94 FH 14.10.....	595
Fig. 95 FH 14.11.....	599
Fig. 96 FH 14.12.....	599
Fig. 97 FH 14.13 i FH 14.14.....	600
Fig. 98 FH 14.15.....	602
Fig. 99 FH 14.16.....	602
Fig. 100 FH 14.17.....	606
Fig. 101 FH 14.18.....	606
Fig. 102 FH 14.19.....	609
Fig. 103 FH 14.20.....	609
Fig. 104 FH 14.21.....	611
Fig. 105 FH 14.22.....	611
Fig. 106 FH 14.23.....	614
Fig. 107 FH 14.24.....	614
Fig. 108 FH 14.29.....	619
Fig. 109 FH 14.30.....	619
Fig. 110 FH 14.31.....	625
Fig. 111 FH 14.32.....	625
Fig. 112 FH 14.33 i 14.34.....	629
Fig. 113 Mapa de la zona dels deutors.....	631
Fig. 114 FH 14.25.....	636
Fig. 115 FH 14.26.....	636
Fig. 116 FH 14.27.....	648
Fig. 117 FH 14.28.....	648
Fig. 118 FH 15.1.....	653
Fig. 119 FH 15.2.....	653
Fig. 120 FH 22.5-6.....	658
Fig. 121 FH 28.7.....	674

Fig. 122 FH 28.8	675
Fig. 123 FH 28.9	684
Fig. 124 FH 28.10	685
Fig. 125 FH 28.13	690
Fig. 126 FH 28.14	690
Fig. 127 FH 28.15	694
Fig. 128 FH 28.16	694
Fig. 129 FH 28.21	704
Fig. 130 FH 28.22	705
Fig. 131 FH 28.23	708
Fig. 132 FH 28.32	711
Fig. 133 FH 28.33	711
Fig. 134 Mapa de la zona dels deutors	712
Fig. 135 FH 87.1	730
Fig. 136 FH 87.2	730
Fig. 137 FH 87.3	734
Fig. 138 FH 87.4	734
Fig. 139 FH 87.5	740
Fig. 140 FH 87.6	740
Fig. 141 Mapa de la zona dels deutors	741
Fig. 142 FH 98.15	747
Fig. 143 FH 98.16	747
Fig. 144 FH 93.1 (Gi 4,83bis-4b, doc. solt)	755
Fig. 145 Gi 4,83bis-4a, doc. solt	756
Fig. 146 AHG, Girona-04, vol. 83, 37b-38a/1426	757
Fig. 147 Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	765
Fig. 148 Mapa de la zona dels deutors	767
Fig. 149 FH 40.20	774
Fig. 150 FH 40.21	774
Fig. 151 FH 40.22	780
Fig. 152 FH 40.23	780
Fig. 153 Detall de la filigrana Gi 2, 62-11 a-b/1393-1395	781
Fig. 154 Mides de la filigrana i figura Briquet, 2625 (1369/1370)	781
Fig. 155 Detall filigrana Gi 2, 62-3 a-b	783
Fig. 156 FH 40.5	784
Fig. 157 FH 40.6	784
Fig. 158 FH 97.3-4	789
Fig. 159: FH 71.1	793
Fig. 160 FH 71.2	793
Fig. 161 FH 71.3	798
Fig. 162 FH 71.4	798
Fig. 163 FH 71.5	802
Fig. 164 FH 71.6	802

Fig. 165 FH 71.11	804
Fig. 166 FH 71.12	804
Fig. 167 FH 71.21	806
Fig. 168 FH 71.22	806
Fig. 169 FH 71.31	811
Fig. 170 FH 71.32	811
Fig. 171 FH 71.33	814
Fig. 172 FH 71.34	814
Fig. 173 FH 71.35	817
Fig. 174 FH 71.36	817
Fig. 175 Mapa B1	1017
Fig. 176 Mapa B2	1018
Fig. 177 Un gos o una guilla amb un cademat	1019
Fig. 178 Dibuix sobre pergamí amb comptes a dalt	1019
Fig. 179 Esbós d'uns cavalls	1019
Fig. 180 Detall d'un llibre de pregàries	1020
Fig. 181 Detall del dibuix al costat d'unes pràctiques de cal·ligrafia infantils.....	1020
Fig. 182 Dibuix sobre paper	1020
Fig. 183 Dibuixos i pràctiques cal·ligràfiques sobre paper.....	1021
Fig. 184 Final del llibre d'Ester, amb uns dibuixos de Purim	1021
Fig. 185 Dibuixos geomètrics en un fragment de còdex	1022
Fig. 186 Escriptura cursiva any 1329.....	1022
Fig. 187 Escriptura cursiva any 1356 (1).....	1023
Fig. 188 Escriptura cursiva any 1356 (2).....	1023
Fig. 189 Escriptura cursiva any 1426.....	1023
Fig. 190 Escriptura cursiva any 1443.....	1024
Fig. 191 Escriptura cursiva s. d.	1024
Fig. 192 Document préstec amb escriptura cursiva any 1406	1024
Fig. 193 Escriptura semicursiva any 1252, Girona.....	1025
Fig. 194 Escriptura semicursiva any 1306-1307.....	1025
Fig. 195 Escriptura semicursiva any 1347	1025
Fig. 196 Semicursiva sobre pergamí s.d.	1026
Fig. 197 Semicursiva sobre paper s.d.	1026
Fig. 198 Semicursiva sobre paper s.d.	1026
Fig. 199 Semicursiva sobre paper s.d.	1027
Fig. 200 Semicursiva sobre pergamí s.d	1027
Fig. 201 Escriptura quadrada any 1184.....	1027
Fig. 202 Escriptura quadrada s.d.....	1028
Fig. 203 Escriptura quadrada any 1377.....	1028
Fig. 204 Escriptura quadrada s.d.....	1028
Fig. 205 Escriptura quadrada asquenazita s.d.	1029
Fig. 206 Escriptura semicursiva iemenita s.d.	1029
Fig. 207 Finals de línia en diversos manuscrits amb comentaris exegetics	1030

Fig. 208 Marques del ratllat sobre pergamí del Talmud	1030
Fig. 209 Ratllat i puntejat en composició poètica sobre pergamí.....	1031
Fig. 210 Marques del ratllat sobre pergamí asquenazita	1031
Fig. 211 Marques del ratllat sobre pergamí bíblic, Jr.....	1031
Fig. 212 Comentari exegetíc sobre paper (Raixí), bifoli amb reclam	1032
Fig. 213 Comentari exegetíc sobre paper, bifoli amb reclam.....	1032
Fig. 214 Columnes i text perpendicular; poesies religioses.	1033
Fig. 215 Text perpendicular al principal; pregàries.....	1033
Fig. 216 Esborranys d'actes administratives sobre paper, llibre <i>sófer</i>	1034
Fig. 217 Fragment de llibre d'actes del <i>sófer</i> ,	1035
Fig. 218 Bifoli amb els esborranys de diverses actes	1036
Fig. 219 Pergamí amb part de Gn 10	1036
Fig. 220 Ritual de pregàries. Espais i puntuació per separar els versets.	1037
Fig. 221 Pergamí amb comentari a <i>Khul·lin</i> del TB (<i>Khiduixé Ramban</i>).....	1037
Fig. 222 Pràctiques cal·ligràfiques sobre document de comptes.....	1038
Fig. 223 Pràctiques cal·ligràfiques	1038
Fig. 224 Provatures cal·ligràfiques.....	1038
Fig. 225 Exemple manuscrit molt malmès	1039
Fig. 226 Exemple manuscrits molt fragmentaris.	1039
Fig. 227 Llista de noms en àrab, escrita amb l'alifat, al costat d'un altre document en aljama judeoàrab.....	1040
Fig. 228 Llibre de medicina d'Its Khaq Khunain ben Its Khaq i <i>El príncep i el monjo</i> d'Avraham ben Xemuèl a -Leví ibn Khasdai	1040
Fig. 229 Acta sobre pergamí.	1041
Fig. 230 Comentari de Raixí del final del llibre de Josuè i l'inici de Jutges	1041
Fig. 231 Full del <i>Torat ha-bait</i> de Xelomó ben Adret.....	1042
Fig. 232 Full amb grans marges part d'un petit còdex amb el <i>Xaaerei Teixuvà</i>	1042
Fig. 233 Detall d'un llibre de pregàries vocalitzat.....	1043
Fig. 234 Fragment del Targum Onquelós del Gènesi.....	1043
Fig. 235 Exemple de fragment abans i després de restaurar.....	1044
Fig. 236 Mostra de filigranes (1)	1045
Fig. 237 Mostra de filigranes (2)	1046

LLISTA DE TAULES

Taula 1	Comparació de les dates dels llibres notariais amb les dates internes dels manuscrits hebreus	79
Taula 2	Nombre de llibres notariais restaurats i de manuscrits reciclats trobats a les cobertes d'aquestes per dècada.....	84
Taula 3	Registres dels documents Gi 1, 178-codarrere 12b/1368 (FH 15.23) i Gi 1, 178-codarrere 13/1368 (FH 15.24).....	168
Taula 4	Registres que indiquen la quantitat prestada i l'interès.....	169
Taula 5	Prestadors i nombre de préstecs extrets de les llistes dels fragments Gi 1,256/1397 sense signatura, Gi 1,256/1397 codavant 3 i 4, 4', 6, 7 i 7'. ...	174
Taula 6	Llista dels noms abreujats dels notaris amb el nombre de préstecs	177
Taula 7	Llista dels jueus gironins implicats en l'activitat creditícia en relació amb la procedència dels deutors entre els anys 1391 i 1401	184
Taula 8	Llista dels jueus gironins implicats en l'activitat creditícia en relació amb la procedència dels deutors a finals del segle XIV	189
Taula 9	Relació de préstecs conjunts.....	194
Taula 10	Valor dels préstecs expressats en sous.....	201
Taula 11	Taula de percentatges que ha de pagar cada singular sobre el total	212
Taula 12	Resum dels dies que declara l'impost de l'ajuda	649
Taula 13	Arxius catalans A1	951
Taula 14	Arxius catalans A2	952
Taula 15	Arxius catalans A3.1	957
Taula 16	Arxius catalans A3.2	959
Taula 17	Arxius catalans A3.3	965
Taula 18	Arxius catalans A3.4	967
Taula 19	Arxius catalans A3.5	968
Taula 20	Arxius catalans A3.6	969
Taula 21	Arxius catalans A3.7	970
Taula 22	Arxius catalans A3.8	971
Taula 23	Arxius catalans A3.9	972
Taula 24	Notaria Girona-1	974
Taula 25	Notaria Girona-2	975
Taula 26	Notaria Girona-4	976
Taula 27	Notaria Girona-5	976
Taula 28	Notaria Girona-6	978
Taula 29	Notaria Girona-7	978
Taula 30	Notaria Girona-8	979
Taula 31	Notaria Girona-9	979
Taula 32	Notaria Girona-10	979
Taula 33	Notaria Girona-11	979
Taula 34	Notaria Figueres.....	980
Taula 35	Notaria Castelló d'Empúries	980
Taula 36	Notaria La Bisbal	980
Taula 37	Notaria Rupià	980
Taula 38	Documents hebreus i no hebreus.....	980
Taula 39	Correspondències AHG	984

Taula 40 Tipologia de fragments per llibre.....	987
Taula 41 Tipologia de fragments per any	992
Taula 42 Comparativa de dates dels llibres notariais i dels manuscrits.....	997

LLISTA DE PUBLICACIONS DERIVADES DE LA TESI

Valls i Pujol, Esperança, *Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV. Base de dades dels documents hebreus* (catalogació en línia). Girona: Arxiu Històric de Girona (AHG), 2010-2013 [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/>].

———. “L’impost de la renda de l’any 1427 (sobre els guanys de 1426) o l’*egualtat dels guanyatges* de la comunitat jueva de Girona,” *Materia Giudaica* 17-18 (2012-2013): 263-277.

———. “Hebrew Fragments as a window on economic activity: Holdings in the Historical archives of Girona (Arxiu Històric de Girona),” a Lehnardt, Andreas and Judith Olszowy-Schlanger ed. *Books within Books. New Discoveries in Old Book Bindings. Wolfson College, Oxford 18th - 20th July 2011*. Leiden-Boston: Brill, 2014, 149-182.

———. “Tabla de la venda de l’impost sobre la renda de 1427 sobre els guanys de 1426.” *Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV*. Girona: AHG, 2012, FH 68.1 [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/854?ln=ca>].

———. “Fragment del ‘Llibre de declaracions’ de la comunitat de Girona”. *Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV*. Girona: AHG, 2012, FH 28.21-22 [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/701?ln=ca>].

———. “Anotacions de comptes d’un constructor”. *Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV*. Girona: Arxiu Històric de Girona (AHG), 2012, FH 11.23 [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/171?ln=ca>].

———. “The Cataloguing of the Hebrew Manuscript Fragments of the Historical Archives of Gerona: Process and Results”. Comunicació presentada al *XXIII Convegno internazionale dell’AISG su: L’Ottocento ebraico in italia fra tradizione e innovazione: la figura e l’opera di Marco Mortara (1815-1894)*. Setembre, 14-16 del 2009. Publicat en línia a *Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV. Més informació*: Girona: AHG, 2010 [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/documents/?ln=ca>].

———. “Tipologia i descripció textual dels fragments hebreus catalogats de l’Arxiu Històric de Girona”, a Blasco, Meritxell i Bejarano, Ana María ed. *Homenatge al professor Lluís Díez Merino*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2010 [en premsa]. Publicat en línia a *Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV. Més informació*: Girona: AHG, 2010 [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/documents/?ln=ca>].

———. “Addendum 1. The Electronic Cataloguing of the Fragments” i “Addendum 2. A Sample of a Fragment from a Jewish moneylender,” a Perani,

Mauro. "The "Gerona Genizah": an Overview and a Rediscovered "Ketubah" of 1377." *Hispania Judaica Bulletin* 7 (2010): 137-174.

———. "Estudi dels fragments hebreus de comptes de l'Arxiu Històric de Girona (AHG), exemple de l'activitat creditícia jueva a les terres gironines." Ponència presentada a les *Jornades solidarités: entre juives et chrétiens au Moyen Âge. Des écritures ordinaires, témoins des solidarités aux XIIIe et XIVe siècles. Perpinyà 9 i 10 de març de 2010*. Société d'études du crédit et des échanges médiévaux (SECEM); JACOV (CNRS Framespa de l'Université de Toulouse-Le-Mirail). Publicat en línia a *Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV. Més informació-* Girona: AHG, 2010 [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/documents/?ln=ca>].

———. "De què parlen els manuscrits hebreus de l'AHG?" *Els Apunts de l'Arxiu Històric de Girona* 11 (2010): 1-2.

SISTEMA DE TRANSCRIPCIÓ

En els documents que editem en el present treball s'empren dues llengües, el català, en aljama hebraica, i l'hebreu. No podem aplicar el mateix sistema de transcripció de l'hebreu al català que a la inversa. És per això que presentem dues taules. La primera és la transcripció del català a l'hebreu i s'ha elaborat després de l'anàlisi i avaluació dels textos que hem treballat, comparant-los amb edicions precedents i amb manuscrits aljamiats procedents d'altres arxius, i prenent com a punt de partida les taules fonètiques i de grafemes —ampliades i amb certes variants— que Magdalena, Lleal i Blasco han fet per a les llengües romàniques i Gendra i Pieters per al català en particular.¹ També s'han considerat altres treballs sobre transcripcions hebraiques com els de Garbell, Dahan, Minervini o Benaim.² És una taula teòrica, només aproximativa, basada en aquests documents medievals que intenten transcriure els mots catalans amb un sistema de signes gràfics que no es va concebre per representar les característiques fòniques del romanç i que palesen les nombroses variacions que hi havia en el català medieval, que només podem conèixer a través dels escrits. Aquesta taula s'ha de complementar amb la descripció del sistema de transcripció del tercer capítol d'aquesta tesi.³

La segona taula és el sistema de transcripció de l'hebreu al català de les doctores Tessa Calders i Esperança Barjau, acceptat pel Departament de Filologia Semítica de la Universitat de Barcelona, secció d'hebreu i arameu.⁴ Proposaren un sistema de

¹ J. Ramon Magdalena i Coloma Lleal. *Aljamias hebraicoaragonesas, siglos XIV-XV* (Barcelona: Universitat de Barcelona, 1995); J. Ramon Magdalena Nom de Déu, *Crestomatia de textos hebraicorromances medievales de Sefarad* (Barcelona: Universitat de Barcelona. Area de Estudios Hebreos y Arameos, 1996), 8 i 93; Meritxell Blasco Orellana, *Manuscrito hebraicoaljamiado de la Biblioteca Nacional de Cataluña: "Codex Soberanas" (Ms. no 3090, siglo XIV)* (Catalonia Hebraica, 1) (Barcelona: PPU, 2003), 20; Jordi Gendra; Maria Rosa Planas; Maria C. Planas, "El problema de la transcripció dels noms hebreus a les fonts medievals," a *Sobre onomàstica: jornades d'antroponímia i toponímia (1993-2002)*, ed. Hermínia Planisi Gili i Margarida Rosselló Gaià (Palma: Universitat de les Illes Balears, Servei de Publicacions i Intercanvi Científic, 2004), 263-270; Bert Pieters, *De akkorden van Barcelona (1354): Historische en kritische analyse* (Catalonia hebraica, 9) (Barcelona: PPU, 2006), 54-59. Les edicions de textos aljamiats i manuscrits d'altres arxius que hem pres en consideració són AMGí, ALJ (s. XIV), *Arnau* (s. XIV-XV), *Calendari1451*, *CantsNoces* (s. XV) *Castelló* (a. 1392), *CodSober* (s. XIV) *Duran* (a. 1455-1488), *EstatutsBcn* (a. 1358), *FelMots* (s. XIV-XV), *Glossari* (s. XV), *LibCuent* (1a.m. s. XIV), *Olszomy* (1a.m. s. XIV), *Valle* (a. 1427), *Xunglà* (a.1398), *Vaticà* (s. XIII) i ZAB (a. 1426).

² Irene Garbell, "The Pronunciation of Hebrew in Medieval Spain," a *Homenaje a Millás-Vallierosa*, (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1954-1956), 647-696; Gilbert Dahan, "La prononciation de l'hébreu en France du nord aux XIIe-XIIIe siècles d'après les transcriptions latines," a *L'écriture de l'histoire juive; mélanges en l'honneur de Gérard Nahon*, ed. Danièle Iancu-Agou i Carol Iancu, (Paris-Louvain: Peeters, 2012), 51-70; Laura Minervini, "The Development of a Norm in Aljamiado Graphic System in Medieval Spain," a *From Iberia to Diaspora. Studies in Sephardic History and Culture*, ed. Yedida K. Stillman; Norman A. Stillman. (Leiden-Boston-Colonia: Brill, 1998), 416-431; Annette Benaim, *Sixteenth-Century Judeo-Spanish Testimonies: An Edition of Eighty-four Testimonies of the Sixteenth-Century Responsa* (Leiden; Boston: Brill, 2011), en concret els capítols 2 i 3.

³ Vegeu, del tercer capítol, l'apartat 3.1.

⁴ Maria Esperança Barjau i Tessa Calders i Artís, "Breus notes sobre transcripció," *Anuari de Filologia. Secció E: Estudis hebreus i arameus* 20, 7 (1997): 121-126; "Un model de transcripció de la llengua hebrea a la catalana (2)," *Anuari de Filologia. Secció E: Estudis hebreus i arameus* 16, 3 (1993): 158-172; "Un model de transcripció de la llengua hebrea a la catalana," *Anuari de Filologia. Secció E: Estudis hebreus i arameus* 15, 2 (1992): 57-60.

transcripció fonètica simplificada que troba la solució per sobre de les diverses variants fòniques que ens podem arribar a trobar d'un mateix mot hebreu en èpoques i regions diferents.

Els pocs mots àrabs que apareixen en el treball segueixen la “Proposició sobre els sistemes de transliteració i transcripció dels mots àrabs al català: publicat per acord del 21 de desembre de 1989” de l’Institut d’Estudis Catalans.⁵

Taula de transcripció del català a l’hebreu⁶

So català	Grafema hebreu	Grafema català
Vocals		
[a]	א / ה / -	a
[ɛ]	אֵי / י / - / יי	e
[e]	אֵי / י / - / יי	e
[i]	אֵי / י / יי	i
[ɔ]	אָו / ו	o
[o]	אָו / ו	o
[u]	אָו / ו / וו	u
[ə]	א / ה / י / -	a/e
Consonants		
[p]	פ / (ב)	p
[b]	ב	b
[β]	ב / ו / וּב	b/v
[f]	פ / פֿ / פֿ	f
[v]	וּב / ו / ב	v
[t]	ט / ת	t
[d]	ד	d
[ð]	ד / דֿ	d
[k]	ק / כ	c/k/qu

⁵ *Documents de la secció filològica, I* (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica, 1990).

⁶ Entre parèntesis grafies inusuals que testimoniem una sola vegada o que no en podem assegurar la pronúncia exacta: la ך que representa [p] a *CodSober* a la transcripció de קבצה (*capsa/cabsa*) ('capsa'); la ס serveix per transcriure mots que en els textos catalans s'escrivien amb ç o c per representar el so africad alveolar sord [ts] en què van confluïr les combinacions llatines Ce, i, CY i TI després de consonant i Ce, i- i -CY-. Aquest so africad aniria evolucionant a fricatiu alveolar sord /s/ fins a confondre's amb aquest, un fenomen que segons Coromines s'esdevé al llarg del segle XIII. Per tant no podem saber del cert si encara es conservava la pronúncia africada [ts] o si el so ja havia evolucionat a [s]; la ך per a [s] en alguns mots de *CodSob* per bé que podria reflectir una pronúncia africada [ts]: גרזייה (*Gràcia*), ינגרזייה (*Engràcia*) i a final de mot לִיז (*lliç*); יצ probablement per representar [ʧ] a *Vaticà* pel mot אשייצר ('assetjar'); ישי per representar [ʃ] a *Olszomy* pel mot אישיידה (*aixiada*) ('aixada') i a *Glosario פיש* (*peix*) i גישי (*guix*) (-שי- o ישי-); a *Riera* per aquest so ייש a קאייש (*quaix*); també a *Riera* יי per representar [ʒ] pel mot אפנויוש (*epnujós*) ('enutjós'); ייג per a [ʒ] a *Glosario בוראייג* (*borraig*) (forma antiga de 'bòrax'), tot i que hi ha altres formes antigues testimoniades d'aquest mot més corrents com *boraix* i *borraix* (DCVB) i per tant ייג podria representar [ʃ] en posició final; a *Duran* es representa amb ך el so [ʃ] en el mot אגִי (*aixà*); el grup גני per a representar [n] en el nom אשטגניארט (*Estanyiart/Estagniar* ?) en el document Gi 1, 256 codavant 3'a/1397 de l'AHG.

[g]	ג	g
[ɣ]	ג	g/gu
[m]	מ	m
[ŋ]	מ/נ	m/n
[n]	נ	n
[ɲ]	גניי/נגי/ניי/ניג	ny
[ŋ]	נג/נק	nc/ng
[l]	ל	l
[r]	ר	r/rr
[r]	ר	r
[s]	ש/ס/צ/ז	s/ss/c/ç
[z]	ש/ז	s/z
[ʃ]	שייש/שיש/יש/יש/י/יג	x/ix
[ʒ]	י/יג/יג/ג	j/g
[ts]	טש/טצ/טס/ז	ts/ds/ç/(c)
[dz]	ז	tz
[tʃ]	יג/יגט/יג/יג/טש	tx/ig
[dʒ]	יצ/יגט/יג	tj/tg
[ʌ]	י/י/לי/לי/ל	ll
[j]	י	i
[w]	ו/ב	u

Taula de transcripció de l'hebreu al català (sistema Barjau-Calders)

Català	Hebreu
-	א
b/v	ב
g/gu	ג
d	ד
h/-	ה
v/o/u	ו
z	ז
kh	ח
t	ט
i	י
c/k/kh	כ
l/l·l	ל
m	מ
n	נ
s/ss	ס
-	ע
p/f	פ

ts	צ
q	ק
r	ר
x/iX	ש
s/ss	ש
t	ת

PRIMERA PART:

ESTUDI I ANÀLISI DELS FRAGMENT'S MANUSCRITS HEBREUS

0. INTRODUCCIÓ

0.1 Presentació i objectius del treball

A l'Arxiu Històric de Girona s'hi apleguen més d'un miler de fulls de manuscrits hebreus. Els documents, alguns complets i altres molts fragmentaris, estaven amagats dins de les relligadures de diversos protocols notariais de l'edat mitjana i ara per ara podem afirmar que és la col·lecció més gran de documentació hebraica que es conserva a Catalunya. Molts són textos de caràcter econòmic, privats, en bona part relatius al préstec de diners, però també ens han arribat fragments amb diversos comentaris exegètics, documents interns de l'aljama, porcions de textos litúrgics, uns pocs de bíblics i talmúdics, seccions d'obres medievals i un bon grapat d'esborranys i proves cal·ligràfiques.

Aquests papers esquinçats –i a voltes algun pergami– contenen escrits que es van redactar dins del marc de la comunitat gironina de final del segle XIII al tombant del segle XV, tot i que en gran part són de la segona meitat del XIV. Disposem d'una valuosa col·lecció, encara única al nostre país, una finestra en el temps a la quotidianitat, l'economia, la religiositat i la producció i circulació literària d'aquella aljama que acollí l'eminent Moixé ben Nakhman, que fou capdavantera de la mística cabalística, que va sobreviure a la Pesta Negra i a les epidèmies subsegüents, als greus avalots de 1391 i, malgrat que superà els daltabaixos, va desaparèixer cent anys més tard pel ben conegut decret d'expulsió.

Stephen P. Bensch, en un magnífic treball sobre els protocols notariais d'Amer i Castelló d'Empúries afirma: “La vida interna del Call de Girona durant l'era de Nakhmànides restarà sempre obscura i majoritàriament desconeguda. A causa de l'escassetat de documentació gironina del segle tretze, és impossible contextualitzar satisfactòriament els intensos debats i divisions internes desencadenades per la controvèrsia de Maimònides en la societat jueva d'Occitània i la península Ibèrica i la reacció de Nakhmànides a tal polèmica en relació amb les forces locals que dirigien el creixent Call de Girona”.¹ Si bé és ben cert que no disposem de la mateixa quantitat de fons arxivístics del segle XIII que del segle XIV no vol pas dir que no resti documentació inèdita o revisable que ens pugui oferir noves i interessants informacions prou esclaridores.² Els manuscrits hebraics gironins en són una prova.

¹ Stephen P. Bensch, “La projecció regional de l'aljama gironina al segle XIII: una visió des d'Amer i Castelló d'Empúries,” a *Temps i espais de la Girona jueva. Actes del simposi internacional celebrat a Girona 23, 24 i 25 de març de 2009* (Girona: Patronat del Call de Girona, 2011), 231.

² Un exemple en seria l'Arxiu Monacal de Sant Daniel de Girona que custodia un fons documental que va des dels inicis de la comunitat de monges benedictines que alberga (segle XI) fins a l'actualitat. Si bé ha estat un arxiu prou consultat poques vegades aquest fet s'ha traduït en publicacions. Per altra part l'element jueu present en aquesta documentació no ha estat mai objecte d'estudi. L'arxivera Irene Brugués, a qui agraïm la informació actualitzada dels arxius de les monges benedictines, ha detectat un petit gruix de manuscrits amb referències jueves de final del segle XIII fins al XV. L'obra més destacable del monestir i el seu fons és de Josep Maria Marquès i Planagumà, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona, (924–1300)* (Barcelona: Fundació Noguera, 1997) a la qual es transcriuen quatre-cents quaranta dos manuscrits fins a l'any 1300. Aquest arxiu pertany al Servei d'Arxius de la Federació Catalana de Monges Benedictines juntament amb l'Arxiu de Sant Pere de les Puel·les i l'Arxiu de Sant Benet de Montserrat. En aquest darrer, en el fons de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona hi ha també un fons

No fa gaires anys que no hauríem pas imaginat poder disposar d'aquest gruix de documentació en hebreu a Catalunya. L'atzar i la insistència d'alguns estudiosos ens ha permès accedir a uns documents variadíssims que ens acosten a diversos aspectes d'aquella societat jueva gironina i potser, fins i tot, a la controvèrsia maimonidiana que esmentava Bensch per mitjà dels escrits de primera mà dels hereus d'aquella polèmica.³

Ara per ara ja s'han recuperat mil noranta-tres fragments de manuscrits hebreus i mil dos-cents trenta-set fragments en escriptura llatina, que corresponen a cent sis protocols notariais.⁴ Després de revisar els més de dos mil dos-cents llibres anteriors a l'any 1500 que es conserven en aquest arxiu es va determinar que en cent noranta-vuit d'aquests s'hi amagaven manuscrits medievals reaprofitats. S'ha calculat que encara es poden extreure cap a un miler més de fragments.⁵

Tot aquest material recull un bon grapat de dades molt heterogènies que ens permeten seguir i encetar diverses línies de recerca. Aquests documents ens forneixen de nous elements per a un coneixement més ampli dels sistemes comptables de l'època, de l'activitat creditícia jueva, del fisc, de les relacions socials entre jueus i cristians, dels moviments comercials i migratoris d'ambdós grups de població; ens acosten més a la història i la configuració del sistema intern de la comunitat; ens permeten definir amb més precisió els components de l'escriptura hebraica d'aquestes contrades i fer estudis comparatius entre les fonts hebrees i les llatines; ens apropen a la bibliografia que circulava dins l'aljama i ens ofereixen fragments de noves obres literàries; certament ens obren un gran ventall de possibilitats d'investigació. Aquests manuscrits per altra part ens proporcionen un altre component molt valuós: el de la llengua. A més a més de l'hebreu i l'arameu, i en un cas l'àrab, en aquests escrits s'hi troben dispersos molts mots en aljama catalana —és a dir, en llengua catalana però en lletres hebraiques. El lèxic català en gran part l'hem detectat en el grup dels textos crediticis però també en alguns comentaris talmúdics i en els documents comunals.

Però la singularitat d'aquest fons rau en què és una font directa i prou delimitada en el temps de la comunitat jueva de Girona. Especialment els documents privats ens aproximen a una realitat d'aquella època a voltes molt més fidedigna que no pas la documentació notarial, sempre acotada pels formalismes, la legislació i els prejudicis. Tanmateix l'estudi d'aquesta documentació potser ens ha generat més

de pergamins hebreus. Veg. a més a més Josep Maria Millàs i Vallicrosa; Frederic Udina Martorell. "Dos documentos latino-hebraicos del archivo del Monasterio de San Pedro de las Puellas de Barcelona," *Sefarad* (1947): 123-136.

³ Veg. Josep Ribera i Florit, "El rerefons filosòfic de la controvèrsia maimonidiana a Provença i a Catalunya," en *Actes del I congrés per a l'estudi dels jueus en territori de llengua catalana. Barcelona-Girona, 15-17 d'octubre de 2001* (Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004), 89-102.

⁴ Veg. la taula dels manuscrits extrets de cadascun dels manuals notariais als apèndixs A.4.1 i A.4.2. Inclouem en aquest recompte els pergamins que embolcallen els llibres notariais de Peralada 169 (1434-1435) del notari Jordi Garrigàs i de Sant Feliu de Guíxols 726/1415-1416 que encara no han estat restaurats.

⁵ Mauro Perani, "The Gerona Genizah: An Overview and a Rediscovered Ketubah of 1337," *Hispania Judaica Bulletin* 7 (5770/2010): 145-148.

dubtes que no pas respostes, però al capdavall unes incerteses que no s'haurien engendrat si no haguéssim estat en contacte amb tots aquests textos. Ara bé, caldrà esperar que s'acabi el procés d'extracció i catalogació dels fragments de la resta de cobertes dels llibres notariais per poder mesurar l'abast real del fons hebreu d'aquest arxiu.

Tot aquest corpus de manuscrits ens permet bastir la nostra tesi. El present treball parteix de la presència de catalanismes en els documents hebreus com també de la necessitat de disposar d'una edició i estudi d'aquestes fonts històriques i lingüístiques. Per tant l'objectiu primer és, per una part, recollir i analitzar el lèxic i l'onomàstica catalana d'aquests escrits i, per l'altra, examinar, editar i traduir els més destacables. Som davant de centenars de documents de diverses tipologies tan textuals com paleogràfiques i amb distints graus de conservació. Hem hagut de fer-ne una tria per poder acotar bé les nostres fites. Els mots catalans els trobem especialment en els escrits de naturalesa econòmica: registres de préstec, inventaris, textos comercials, anotacions comptables de l'aljama i documents fiscals. Seran, doncs, el principal objecte d'estudi del nostre treball. Ara bé, hi ha documents, en gran part anotacions creditícies, que mostren una estructura semblant i contenen un vocabulari molt similar. Altres són molt fragmentaris o estan molt malmesos. Optem per editar només els que es conserven en millor estat, els que ens ofereixen més catalanismes, els que poden exemplificar millor cada una de les tipologies documentals i els que presenten una singularitat històrica o lingüística rellevant. És a dir, una mostra significativa del conjunt amb presència d'aljamies. Hem escollit dinou unitats documentals formades per més de setanta manuscrits. Però no volem menysprear les dades que ens aporten la resta de manuscrits i que en part hem recollit i comentat. A més a més, en el decurs de la catalogació que portem a terme, hem anat trobant una altra mena de documentació que, tot i que en molt menor quantitat, també presenta manlleus catalans. En darrer terme disposem dels manuscrits que s'han restaurat en els darrers mesos de l'any 2012 i a l'inici del 2013. Aquest material, que encara no hem pogut treballar amb profunditat, el reservem per a estudis posteriors tot i que a voltes farem referència.⁶ Cal dir que, de manera excepcional, hi hem inclòs un d'aquests textos restaurats darrerament en el corpus de textos editats pel fet de ser un text íntegrament escrit en català aljamiat. N'hem destriat i analitzat el lèxic i les dades que ens han semblat més rellevants per al nostre estudi.

Aquest conjunt de mots catalans que hem detectat ens permet endinsar-nos en un aspecte que considerem primordial i que ha generat certa controvèrsia: l'existència o no d'una llengua distintiva dels jueus catalans medievals, l'anomenat "judeocatalà" o "catalànic". Hem valorat els estudis precedents i aquí aportem l'anàlisi dels trets lingüístics dels documents hebraicocatalans de Girona, d'altres arxius i també d'algunes fonts cristianes, a fi d'aportar nous elements en l'estudi d'aquesta qüestió que ha estat tan poc analitzada i massa cops acceptada sense una valoració prèvia.

⁶ Tanmateix l'hem inclòs en el recompte total de fragments (Annexos A.4.1, 2 i 3) i a la llista dels manuscrits econòmics dels annexos A.4.7 i A.4.8.

Les interferències lingüístiques no es poden entendre fora del context històric i social en què es produeixen. No podem pas desatendre la tasca d'interpretació i contextualització històrica i social dels textos que presentem. El nostre propòsit no és emprendre una crònica exhaustiva de la comunitat gironina sinó explicar i comentar els escrits editats per poder aportar els elements necessaris que ens ajudin a comprendre'ls, mirar d'esclarir la intenció que els va motivar i les raons per la inserció d'aquests catalanismes. És a dir, les raons dels redactors per escollir un determinat vocabulari i no un altre, i en quins registres i èpoques s'empraven aquests mots. Els documents gironins ens han introduït en particular en el món de l'activitat creditícia medieval però també en aspectes tan variats com la litúrgia, el comerç, l'artesanat, la fiscalitat, la demografia, l'alimentació, la construcció i altres àmbits de la vida quotidiana d'aquella comunitat jueva gironina medieval. En darrer terme, d'aquest conjunt de textos, intentem extreure'n noves dades d'especial significació o importància històrica que puguin ser l'inici de properes recerques.

0.2 Estructura i parts

Hem organitzat el nostre treball en dues grans parts: d'una banda l'estudi i de l'altra l'edició dels manuscrits. L'estudi ve encapçalat pel capítol introductor i on presentem els objectius, la metodologia i les fonts que hem emprat. Esbossem l'estat de la qüestió exposant a bastament les línies mestres a partir de les quals construïm la tesi: els manuscrits hebreus a Catalunya procedents d'enquadernacions medievals, la troballa i l'estat actual dels treballs dels manuscrits hebreus de l'AHG; empenem la qüestió de l'ús del català en la documentació hebraica, discutim sobre els conceptes de "judeocatalà" i "judeollengua", i esbossem els estudis lingüístics existents al voltant dels textos aljamiats. En darrer terme fem un aclariment sobre l'ús del terme *guenizà'* per designar els manuscrits gironins i altres col·leccions de fragments hebreus extrets de relligadures.

Tot seguit iniciem el primer capítol en què oferim una panoràmica descriptiva del conjunt de fragments hebreus de l'AHG. Primer discutim sobre l'enquadernació dels llibres i el fenomen de l'aprofitament de paper i pergamí com a cobertes, i analitzem la cronologia i els buits temporals de documentació. A continuació presentem la descripció interna i externa dels manuscrits hebreus. Iniciem aquest apartat amb l'exposició de les tipologies textuais i aprofitem per valorar la producció literària i la circulació del llibre dins de la comunitat jueva gironina, especialment amb la comparació dels inventaris de llibres gironins del segle XV i els fragments d'obres litúrgiques, literàries i científiques que s'han conservat en els nostres arxius. Posem especial atenció en els documents que considerem més remarcables, particularment els comunals i administratius, però que no editem, sigui perquè no hi ha presència de mots catalans o bé perquè formen part de la darrera tanda de restauració o pel mal estat en què es troben. Ens centrem especialment en els trets textuais dels documents de caràcter econòmic perquè formen el corpus central d'aquesta tesi. Per acabar presentem les característiques paleogràfiques i codicològiques generals dels manuscrits.

Seguidament endeguem l'estudi de la contextualització històrica dels manuscrits editats. Ens centrem en el tema més rellevant per la quantitat de fragments d'aquesta mena que custodia l'arxiu: l'activitat creditícia. Analtzem els registres de préstec per mirar de conèixer el pes real d'aquesta ocupació entre els jueus gironins i en especial els procediments de regulació interna. També tractem alguns aspectes sobre la fiscalitat, una qüestió molt relacionada amb el préstec i amb l'activitat econòmica dels membres de l'aljama, i de la qual ens han arribat alguns dels documents hebreus més ben conservats d'aquesta col·lecció. Altres assumptes i informacions que ens ofereixen els manuscrits, quan ha estat necessari, hem preferit incorporar-los a les explicacions precedents de l'edició de cada un dels documents. Ho fem de forma sintètica, ja que alguns d'aquests aspectes podrien ser objecte d'una altra tesi, especialment pel fet de set poc coneguts, i per tant necessiten un tractament molt més aprofundit: la construcció, l'ordre sinagoga gironí i la recaptació d'impostos, o el comerç i l'artesanat, en especial tèxtil.

El nucli d'aquest estudi es compon de l'anàlisi lingüística. Dediquem el primer apartat a la problemàtica de la transcripció dels mots catalans amb caràcters hebreus. Tot seguit enumerem i analitzem els trets lingüístics de les aljames que hem recollit de la despulla dels fragments manuscrits. Després ens endinsem en l'estudi lexicogràfic i portem a terme algunes consideracions sobre l'onomàstica. Oferim una comparativa entre diverses fonts, catalanes i hebraïques, per a determinar la forma i el significat precís de cada mot català que hem detectat, i que a més a més pensem que pot ser de gran utilitat per als hebraïstes de fora de l'àmbit de la nostra llengua.

Finalment presentem les conclusions finals on ens enfrontarem amb l'estudi precedent, en resumirem i raonarem els punts més destacables, i valorarem els objectius i els resultats obtinguts.

La segona part és l'edició paleogràfica i la traducció dels manuscrits. Després d'exposar els criteris d'edició presentem el repertori documental. Cada fragment o bloc de fragments que editem, segons el cas, va precedit d'una breu explicació de la tipologia del text, la contextualització històrica, la descripció codicològica i paleogràfica, la justificació de la datació i les observacions que calguin. També afegim una recopilació del lèxic català, de l'onomàstica i de les abreviatures catalanes que l'escrivà o redactor emprà. Fem també l'enumeració dels trets fonètics, morfològics i lèxics de les aljames catalanes de cada text. Hi afegim les taules paleogràfiques dels manuscrits agrupats en unitats codicològiques i les imatges de cada document i la reproducció de les marques d'aigua, posat que n'hi hagi.

Per acabar adjuntem un seguit d'annexos que contenen les taules, mapes i gràfics que complementen el treball, com també un glossari d'abreviatures i els índexs onomàstics i d'aljames que ens ajudaran a localitzar qualsevol d'aquests elements en els fragments hebreus. Considerem innecessari afegir la relació total de manuscrits de l'Arxiu Històric de Girona perquè es pot consultar a la catalogació en línia que portem a terme i que es troba a <http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/>.

0.3 Metodologia i obres escollides

Aquesta tesi es genera a partir de la catalogació dels fragments manuscrits hebreus de l'AHG. Per tant la manera com ens vam plantejar aquesta classificació ha marcat en part el tractament metodològic del treball i la selecció de textos. En els darrers anys, després de l'entusiasme inicial per les possibilitats que ens ofereixen les noves tecnologies, es comencen a avaluar i debatre els procediments per a la catalogació informàtica, la digitalització i la disposició dels materials arxivístics en línia.⁷ Per la nostra part vam seguir les pautes de catalogació que s'aconsellen a la *Norma de descripció arxivística de Catalunya* (NODAC),⁸ tot i que vam haver d'adaptar alguns aspectes descriptius per les peculiaritats de la nostra col·lecció. Aquesta metodologia és la que fem servir a l'hora de presentar els manuscrits que editem per bé que ampliem els àmbits de descripció amb l'enumeració de les característiques lingüístiques, la relació de les abreviatures, la descripció de les estructures formals del text i la llista del lèxic català.

Per desfer el garbuix de documentació inicial optarem per estudiar els fragments de manuscrits seguint l'ordre d'extracció dels llocs dels llibres notariaus. El treball amb una base de dades informàtica ens ha permès ordenar el material per mitjà de descriptors tipològics i temàtics, i a més a més, indexar automàticament les dades onomàstiques i codicològiques. En conseqüència hem pogut disposar d'una visió de conjunt força clara de la diversitat d'aquests manuscrits que ens ha permès associar i fer la tria de textos que editem i treballem. La despulla lèxica i la valoració de les dades lingüístiques d'aquests escrits, la comparació amb d'altres fonts hebraiques que presenten catalanismes i amb algunes fonts cristianes que transcriuen mots hebreus, i la confrontació de les obres de referència que enumerarem en els apartats següents han estat les eines per estudiar les transcripcions catalanes i les característiques del català parlat per la població jueva gironina.

L'anàlisi de les aljamies hebraicocatalanes és fonètica, morfològica i semàntica. Atesa la mostra escassa de frases catalanes en els textos que estudiem només podem fer una descripció sintàctica puntual. En aquest sentit, els treballs conjunts de Francesc Feliu i Joan Ferrer,⁹ com l'anàlisi dels trets lingüístics dels comptes de l'any

⁷ Pel que fa a les col·leccions de manuscrits hebreus s'han portat a terme dues grans trobades internacionals. La primera "From Access to Integration: Digital Technologies and the Study of Jewish History", el novembre de l'any 2011 a Nova York, organitzada pel Center for Jewish History i la segona "Curating and Cultivating Exchange-The First International Conference of Judaica Collection Curators", el mes de juny de l'any 2012 a Jerusalem, organitzada per la Jewish National & University Library d'Israel.

⁸ Àngels Bernal i Cercós, Anna Magrinyà; Ramon Albets; Núria Canyelles, *Norma de descripció arxivística de Catalunya (NODAC) 2007* (Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de comunicació, 2007)

[http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Temes/Arxius/Banners/arxius/NODA_Cpublicada.pdf]

⁹ Francesc Feliu i Torrent; Joan Ferrer i Costa, "Judæo-Catalan: in search of a Mediaeval Dialect that never was," *Journal of Medieval Iberian Studies* 3/1 (2011): 41-60; "Escriure en català a Girona cap a l'any 1300." A *Miscel·lània en honor de Josep M. Marquès* ed. Narcís Figueras i Pep Vila (Girona; Barcelona: Diputació de Girona, Patronat Francesc Eiximenis; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010), 130-142.

1443 de la comunitat de Girona editats per Eduard Feliu (ZAB), ens han marcat l'orientació per emprendre l'estudi de la llengua dels manuscrits gironins.¹⁰ Fonamentals per abordar aquesta part ha estat els clàssics estudis de gramàtica històrica i història de la llengua de Badia i Margarit,¹¹ Francesc de B. Moll,¹² Nadal-Prats,¹³ o Duarte-Alsina,¹⁴ com també els treballs de panoràmica general o que aborden un assumpte concret de Emili Casanova,¹⁵ Martí Castell,¹⁶ Joan Coromines,¹⁷ Lluís Gimeno,¹⁸ Joseph Gulsoy,¹⁹ Josep Moran,²⁰ Ferrando Nicolàs,²¹ Philip Rasico²² i Joan Veny.²³ També han estat de gran ajut, en certs aspectes, algunes edicions i estudis lingüístics de textos medievals del segle XIV de dins l'àmbit gironí com el treball de Rasico de les ordinacions de Castelló d'Empúries, o de fora

¹⁰ Eduard Feliu, "Llibre de comptes de Jucef Zabara, col·lector del clavari de la comunitat jueva de Girona (1443)", *Tamid* 5 (2004-2005): 87-138.

¹¹ Antoni M. Badia i Margarit, *Gramàtica històrica catalana*. 2a ed. (València: Edicions Tres i Quatre, 1984); Antoni M. Badia i Margarit, *Moments clau de la història de la llengua catalana* (València: Universitat de València, 2004).

¹² Francesc de B. Moll; Joaquim Martí Mestre; Jesús Jiménez, *Gramàtica històrica catalana*. (València: Universitat de València, 2006).

¹³ Josep M. Nadal; Modest Prats, *Història de la llengua catalana* (Barcelona: Edicions 62, 1982).

¹⁴ Carles Duarte i Montserrat; Àlex Alsina i Keith, *Gramàtica històrica del català*, 3 vol. (Barcelona: Curial, 1986).

¹⁵ Emili Casanova Herrero, "L'evolució de l'article onomàstic En/Na en català i occità." A *Actas del XXIII congreso internacional de lingüística y filología románica*, ed. Fernando Sánchez Miret, vol. 2 (Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 2003) 209-234; "La conservació de les vocals posttòniques internes en català, occità i castellà," *Catalan Review: International Journal of Catalan Culture* 13, 1-2 (1999): 73-106; "L'evolució t'l > l.l/ll en català," *Caplletra* 6 (1989): 117-122.

¹⁶ Joan Martí i Castell, *El català medieval: la llengua de Ramon Llull. Assaig*. (Barcelona: Indesinenter, 1981); *Gramàtica històrica: problemes i mètodes* (València: Universitat de València, 1990); *Els orígens de la llengua catalana* (Barcelona: Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya, 2001), *Estudi lingüístic dels Usatges de Barcelona: El codi a mitjan segle XII* (Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 2002);

¹⁷ Joan Coromines, *Lleures i converses d'un filòleg* (Barcelona: Club Editor, 1971).

¹⁸ Lluís Gimeno Betí, *Aproximació lingüística als inicis de la llengua catalana (segles VIII al XIII)* (Castelló de la Plana: Universitat Jaume I, 2005);

¹⁹ Joseph Gulsoy, *Estudis de gramàtica històrica* (València etc.: Institut Universitari de Filologia Valenciana, 1993); "El desenvolupament de la "i" final de síl·laba en català, II." A: *Miscel·lània Joan Bastardas-4* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990) , 167-203; "El tractament de la -n < N' en català," *Caplletra* 20 (1996): 33-81. Per confrontar alguns aspectes dels treballs de Gulsoy hem consultat Max W. Wheeler, *Morfologia i fonologia catalana i romànica: estudis diacrònics* (Barcelona: Institut interuniversitari de filologia valenciana i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007); "Fonètica històrica i teoria fonològica." A: *Actes de l'onzè col·loqui internacional de llengua i literatura catalanes*, vol. 1 (Barcelona: Abadia de Montserrat, 1998), 299-337.

²⁰ Una acurada selecció dels seus treballs es troba a Josep Moran i Ocerinjauregui, *Estudis d'història de la llengua catalana* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004) i prèviament a *Treballs de lingüística històrica catalana* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994).

²¹ Antoni Ferrando; Miquel Nicolás, *Història de la llengua catalana* (Barcelona: UOC, 2011).

²² Gran part dels seus treballs s'ha recollit a Philip D. Rasico; Josep Moran i Ocerinjauregui, *El català antic* (Girona: Universitat de Girona. Institut de Llengua i Cultura Catalanes, 2006); veg. també *Estudis i documents de lingüística històrica catalana* (Barcelona: Curial, 1993).

²³ Joan Veny, *Per a una història diatòpica de la llengua catalana* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009); *Dialectologia filològica: transfusió lèxica, llengua escrita i dialectalismes* (Barcelona: Curial, 1993); "Regiment de preservació de pestilència" de Jacme d'Agramont: s.XIV (Tarragona: Publicaciones de la Diputació Provincial, 1971).

d'aquesta àrea com l'anàlisi d'un procés criminal de Joan Anton Rabella o l'edició del *Llibre de la Cort de València* dels anys 1279 a 1321 de Maria Àngels Diéguez.²⁴

Per al tractament descriptiu del lèxic que recopilem hem ordenat els mots en un format de glossari compost de diversos camps semàntics: temps, materials, mesures, etc. A partir d'aquest punt presentem l'entrada del vocable en grafia hebraica, la transcripció catalana que creiem més propera a la llengua del redactor, la comparació de les entrades d'altres diccionaris i vocabularis, els primers testimonis que es recullen del mot i els testimonis que hem pogut trobar en altres documents hebreus. El propòsit, a través de la confrontació de diferents fonts textuais, és mirar d'aproximar-nos a la forma, la pronúncia, a l'ús i el valor semàntic de la paraula que es va transcriure amb grafia hebraica. Les eines que fem han estat diccionaris i vocabularis de diversa tipologia i naturalesa i de diverses tendències lexicogràfiques: Obres de capçalera són el diccionari etimològic de Coromines (DECat), l'Alcover-Moll (DCVB), el diccionari etimològic de Bruguera i Fluvià (DE), el DC i el DIEC2 que es complementen amb el vocabulari medieval de Faraudo de Saint Germain (*VocFar*) i el *Vocabulario del comercio medieval* de Gual Camarena (*Gual*). Recorrem, quan escau, a altres diccionaris, enciclopèdies, treballs monogràfics –són rellevants en aquest punt els estudis de Jordi Bruguera,²⁵ Germà Colón,²⁶ Duarte i Montserrat o dels de Moll sobre el lèxic medieval–,²⁷ i a edicions de documents catalans medievals –particularment gironins– que ens poden ampliar la informació i oferir més testimonis textuais. En especial hem consultat el *Diccionari de textos catalans antics* (DTCA) una magnífica eina resultat del tractament informatitzat d'un conjunt significatiu de textos catalans de l'edat mitjana i del Renaixement que a voltes ens ha aportat testimonis més exactes i actualitzats que els clàssics diccionaris de referència i la freqüència d'ús dels mots en el conjunt de documents en què es basen. En aquesta línia també ha estat essencial la consulta del *Corpus Informatitzat del Català*

²⁴ Philip D. Rasico, "Les ordinacions de Castelló d'Empúries: estudi lingüístic i reedició del text." A: *Miscel·lània Antoni M. Badia i Margarit*, vol. 2 (Barcelona: Abadia de Montserrat, 1985); Montserrat Alegre, *Diàlegs de Sant Gregori: transcripció de la versió catalana de 1340* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006) i *Diàlegs de Sant Gregori: estudi lingüístic de la versió catalana de 1340* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007); Joan Anton Rabella i Ribas, *Un matrimoni desavengut i un gat metzinat: Procés criminal barceloní del segle XIV*, (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1998); Maria Àngels Diéguez Seguí, *El Llibre de cort de justícia de València: 1279-1321: estudi lingüístic*, (Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2001).

²⁵ A més a més del *Diccionari etimològic* ja esmentat veg. Jordi Bruguera, *Introducció a l'etimologia* (Barcelona: Societat catalana de llengua i literatura, 2005); *El vocabulari del "Llibre dels fets" del rei en Jaume* (València/Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999); *Història del lèxic català* (Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986).

²⁶ Germà Colón, *El lèxic català dins la Romània* (València: Universitat de València. Servei de Publicacions, 1993); *De Ramon Llull al Diccionari de Fabra: acostament lingüístic a les lletres catalanes* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003); *Lexicografia, lèxic i crítica textual* (Castelló: Fundació Germà Colón, 2011).

²⁷ Carles Duarte i Montserrat, *El vocabulari jurídic del "Llibre de les costums" de Tortosa (Ms. 1272)* (Barcelona: Generalitat de Catalunya, Escola d'Administració Pública de Catalunya, 1985); "Dues notes sobre el 'Llibre de les costums de Tortosa' (Ms. De 1272)," a *Miscel·lània Badia i Margarit-3* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat), 45-54; "La llengua del manuscrit de 1272 del Llibre de les costums de Tortosa," *Revista De Llengua i Dret* 16 (1991): 7-56. Francesc de B. Moll, *Textos i estudis medievals* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1982).

Antics (CICA), que aplega una molt rellevant col·lecció de textos, des dels orígens fins al segle XVI.²⁸ En determinats casos ens han estat útils el *Diccionari jurídic català* de la Societat catalana d'estudis jurídics de l'IEC (DJC), els índexs dels volums editats del *Corpus Biblicum Catalanicum*,²⁹ els manuals de gramàtica històrica suara esmentats com també, per a certes comparacions, els clàssics diccionaris provençals de Lévy (*LevyDic*), d'Honorat (*HonoDic*) i Frédéric Mistral (*Mistral*). Per altra part hem tingut molt en compte els reculls realitzats per Eduard Feliu dels mots catalans dels *responsa* de Xelomó ben Adret (*FelMots*) i per Meritxell Blasco i Ramon Magdalena dels d'Itskhaq ben Xeixet Perfet (ALJ) com també d'altres estudis, edicions de textos i fonts inèdites amb aljames hebraicocatalanes que mencionem en els apartats següents. En aquest sentit han estat d'especial rellevància els documents de procedència gironina, concretament els manuscrits hebreus de AMGi, el quadern de comptes editat per Jordi Casanovas i altres estudiosos,³⁰ el relat dels terratrèmols de Girona de l'any 1427 o l'esmentat llibre de comptes de la comunitat gironina de 1443.³¹ La base de dades en línia de *The Bar Ilan Responsa Project* (BIRP) ha estat també una bona eina per trobar testimonis de certs catalanismes en altres obres hebraïques.³²

Ja fa uns anys que Barjau i Calders establiren perfectament el sistema per transcriure una paraula hebrea al català.³³ Ara bé, aquest sistema no sempre s'adequa prou bé al procés de “re-transcriure” a la grafia llatina el mot català originalment transcrit amb la grafia hebrea.³⁴ La voluntat és la de restituir la pronúncia del mot original. Però l'alefat no es va concebre per representar les característiques fòniques de les llengües romàniques, i tot i que sembla que hi ha certes convencions, a voltes, com en aquesta mena d'escrits d'ús privat de l'AHG, és a criteri de cada redactor. Per tant només podem arribar a establir unes “normes de re-transcripció” fonètiques aproximatives que considerin les possibles solucions fòniques (p. ex. La װ pot correspondre indistintament a /s/, /z/, /ʃ/ o /tʃ/).

Aquest procés fa una mica més difícil la identificació toponímica i onomàstica medieval que d'antuvi sempre és especialment delicada per l'arbitrarietat en l'escriptura i les múltiples variacions que podem trobar d'un nom fins i tot dins d'un mateix text. A més a més cal considerar la dificultat afegida quan ens trobem davant de renoms i malnoms o d'alteracions “dialectals”. Per establir la pronúncia més aproximada i per identificar els noms de persona i de poblacions dels textos

²⁸ *Corpus Informatitzat del Català Antic (CICA)*, J. Torruella (dir.), junt amb Manel Pérez Saldanya i Josep Martines. <http://lexicon.uab.cat/cica>. 2009.

²⁹ <http://www.abcat.cat/cbcac/concordances.php#indexs>

³⁰ Jordi Casanovas, Margarita Castells, Sabrina García i José Ramon Magdalena, *Libro de cuentas de un prestamista judío gerundense del siglo XIV*, Barcelona: Universitat de Barcelona, 1990.

³¹ Carlos del Valle Rodríguez; Antoni Roca, *Los terremotos de Girona de 1427 en la fuente hebrea* (Madrid-Girona: Aben Ezra Ediciones; Ajuntament de Girona, 1996); “Una fuente hebrea sobre los terremotos de Girona en 1427.” A: *Jornades d'història dels jueus a Catalunya* (Girona: Ajuntament de Girona, 1987), 269-274. Per altra part veg. la llista de manuscrits procedents de l'AMGi a l'annex A.3.2.

³² <http://www.responsa.co.il>

³³ Veg. la taula de transcripció inicial.

³⁴ O “transcripció inversa”, fent servir el terme emprat en biologia.

estudiats ha resultat essencial la consulta dels índexs onomàstics d'obres diverses. Pel que fa als noms de jueus ens servim dels clàssics repertoris documentals gironins de David Romano (*RomGi*) i Gemma Escribà i Maria Pilar Frago (*DocsGi*) com també dels registres de *Baer*, *Regné* i *Jacobs* que complementem, si escau, amb els noms de treballs dispersos referits als jueus de terres gironines. Un treball, encara inèdit i ben acotat en el temps que ens ha aportat dades en aquest sentit ha estat la base de dades elaborada l'any 2005 per Ramon Sarobe de documents relatius als jueus de Girona des de 1391 a 1401 (*SarNot*). Pel que fa als noms de cristians i per a la toponímia gironina han estat d'especial interès l'edició i estudi d'Elvis Mallorquí del *Llibre verd del bisbe de Girona (1362-1371)*,³⁵ el treball "Notes sobre el lèxic toponímic en els documents medievals" de Dolors Condom, centrat en la toponímia gironina,³⁶ els treballs de Maria Josepa Arnall,³⁷ el *Libro de cuentas de un prestamista judío gerundense del siglo XIV (LibCuen)*, els llibres de privilegis de Girona,³⁸ Palafrugell, Figueres o Perpinyà,³⁹ diplomataris, cartularis i altres repertoris de documents de Banyoles, Besalú i Girona,⁴⁰ en especial els de procedència eclesiàstica editats per J. M Marquès i Planagumà.⁴¹ També ens hem servit dels fogatjaments de 1378, 1365-1370, i el

³⁵ Elvis Mallorquí, *El Llibre verd del bisbe de Girona (1362-1371): el delme i l'estructura feudal de la diòcesi de Girona Al Segle XIV* (Girona: Diputació de Girona, 2011).

³⁶ Dolors Condom, "Notes sobre el lèxic toponímic en els documents medievals." A: *Miscel·lània en honor de Josep M. Marquès*, ed. Narcís Figueras i Pep Vila (Girona; Barcelona: Diputació de Girona, Patronat Francesc Eiximenis; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010), 103-108.

³⁷ Maria Josepa Arnall i Juan, "Onomàstica empordanesa (segles XIV-XVII) en un capbreu de Sant Pere de Rodes. I: Antroponímia," *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica* 18 (1984): 25-33; "Onomàstica empordanesa (segles XIV-XVII) en un capbreu de Sant Pere de Rodes. I: Toponímia," *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica* 19, (1985): 9-12; "Onomàstica occitana documentada a la Cerdanya (i onomàstica cerdana)," *Butlletí interior de la societat d'onomàstica* 35 (1989): 41-45; M. Josepa Arnall i Juan; Josep M. Pons i Guri, *L'Escriptura a les terres gironines: segles ix-xviii* (Girona: Diputació de Girona, 1993).

³⁸ Christian. Guilleré, *Llibre verd de la ciutat de Girona (1144-1533)* (Barcelona-Girona: Fundació Noguera; Ajuntament de Girona, 2000); Griselda Juliol i Albertí, *Llibre vermell de la ciutat de Girona (1188-1624)*, (Barcelona-Girona: Fundació Noguera, Ajuntament de Girona, 2001). Anna Gironella i Delgà, *Llibre groc de la ciutat de Girona (1386, 1596-1702)* (Barcelona- Girona: Fundació Noguera; Ajuntament de Girona; Caixa de Girona 2007).

³⁹ Sebastià Bosom i Isern; Susanna Vela Palomares, *Llibre de privilegis de la vila de Puigcerdà* (Barcelona: Fundació Noguera, 2007); *Llibre de les provisions reials de la vila de Puigcerdà* (Barcelona: Fundació Noguera, 2009); Antoni Cobos Fajardo, *Llibre de privilegis de la vila de Figueres: 1267-1585* (Barcelona: Fundació Noguera, 2004); Vicent García Edo, *El llibre verd major de Perpinyà, Segle XII-1395* (Barcelona: Fundació Noguera, 2010).

⁴⁰ Joan Villar Torrent; Núria Surià i Ventura; Joan Boadas i Raset; Lluís-Esteve Casellas i Serra, *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona: (1144-1862)* (Girona-Barcelona: Ajuntament de Girona; Fundació Noguera, 2005). Josep M. Pons i Guri i Hug Palou i Miquel, *Un cartoral de la Canònica Agustinià de Santa Maria del Castell de Besalú (segles x-xv)* (Barcelona: Fundació Noguera, 2002). Maria Josepa Arnall i Juan; Anna Gironella i Delgà; Ignasi J. Baiges i Jardí; Elisa Varela i Rodríguez, *Lletres reials a la ciutat de Girona: 1293-1515, 1517- 1713* (Girona: Ajuntament de Girona, 2000; 2005); Ramon Ordeig i Mata *et. al. Els comtats de Girona, Besalú, Empúries i Perelada* (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2003).

⁴¹ Josep Maria Marquès i Planagumà, *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona, (924- 1300)* (Barcelona: Fundació Noguera, 1997); *Cartoral, dit de Carlemany, del Bisbe de Girona, s. IX-XIV*, 2 vol. (Barcelona: Fundació Noguera, 1993); "Creació i extinció de parròquies al bisbat de Girona," *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* 35 (1995): 405-445; "Documents de Santa Maria de Lledó, anteriors al s. XIV, conservats a l'Arxiu Diocesà de Girona," *Annals De l'Institut d'Estudis Empordanesos* 22 (1989): 271-291; *Pergamins de la mitra (891-1687)*. *Arxiu Diocesà de Girona* (Girona: Generalitat de Catalunya, Servei

parcial de 1358 editats per Esther Redondo, Josep Iglèsies i Pons i Guri.⁴² D'aquest autor ha estat una guia excepcional l'edició d'uns nomenclàtors del segle XIV de la diòcesi de Girona procedents de l'ADG.⁴³ Una altra font que hem emprat i que es basa en el fogatjament general de 1360 és el treball de Josep Canal *La ciutat de Girona en la 1a meitat del s. XIV*.⁴⁴ Per altra part han estat de gran utilitat els índexs onomàstics i toponímics del cercador en línia de l'Arxiu Diocesà de Girona, el cercador de fons i documents dels arxius de la Generalitat de Catalunya,⁴⁵ el cercador de documents singulars del Servei de gestió documental, arxiu i publicacions de l'Ajuntament de Girona,⁴⁶ el cercador Pares vinculat a l'ARB,⁴⁷ el *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya* que inclou per a cada població el nom en la documentació antiga,⁴⁸ i el treball de Manuel Bofarull *Origen dels noms geogràfics de Catalunya: pobles, rius, muntanyes, etc.*⁴⁹ Aquest darrer, al costat del ben conegut *Onomasticon Cataloniae*, ens ha servit per fer algunes consideracions onomàstiques. Per aquesta tasca ha estat essencial la consulta dels treballs sobre la -n final etimològica de Philip Rasico i Joseph Gulsoy,⁵⁰ fonamentats en la toponímia gironina i en una hipòtesi precedent de Coromines, com també els estudis més generals de Josep Moran,⁵¹ Enric Moreu-Rey,⁵² o Joan Veny.⁵³ Cal esmentar també el volum de mostra del *Diccionari d'antroponímia catalana* (DAC) coordinat per Badia i

d'Arxius; Patronat Francesc Eiximenis,, 1984). J. M. Marquès i Planagumà; Jaume de Puig i Oliver; Albert Serrat i Torrent. *El Cartoral de rúbriques vermelles de Pere Rocabertí, Bisbe de Girona (1318-1324)* (Barcelona: Fundació Noguera, 2009); "Regest del protocol del notari de la cúria diocesana de Girona Pere Capmany (anys 1313-1367)," *Arxiu de textos catalans antics* 28, (2009): 265-453.

⁴² Esther Redondo García, *El fogatjament general de Catalunya de 1378*, (Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques, Institució Milà i Fontanals, Departament d'Estudis Medievals, 2002); Josep Iglèsies i Fort, "El fogaje de 1365-1370: contribución al conocimiento de la población de Cataluña en la segunda mitad del siglo XIV," *Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona* 34, 11 (1962): 247-356; Josep M. Pons i Guri, "Un fogatjament desconegut de l'any 1358," *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* 30 (1964): 1-176.

⁴³ Josep M. Pons i Guri, "Nomenclatores de la diòcesi gerundense en el siglo XIV," *Annals de l'institut d'estudis gironins*, 17 (1964): 5-78.

⁴⁴ Josep Canal i Roquet, *La ciutat de Girona en la 1a meitat del s. XIV: la plenitud medieval* (Girona: Ajuntament de Girona, 1998).

⁴⁵ <http://www.arxiuadg.org> i <http://extranet.cultura.gencat.cat/ArxiusEnLinia/>.

⁴⁶ <http://www.girona.cat/sgdap/cat/lllibres>

⁴⁷ <http://pares.mcu.es/>

⁴⁸ *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya*, 2a ed. revisada i ampliada (Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut Cartogràfic de Catalunya; Institut d'Estudis Catalans, 2009).

⁴⁹ Manuel Bofarull i Terrades, *Origen dels noms geogràfics de Catalunya : pobles, rius, muntanyes, etc* (Barcelona: Millà, 1991).

⁵⁰ Philip D. Rasico, "Els topònims catalans en -et / -ell: entorn d'una tesi de Joan Coromines," *Estudis Romànics* 25 (2003): 151-166; "La conservació de la -n' etimològica a l'antiga diòcesi de Girona," a *Actes del quart col·loqui d'estudis catalans a Nord-Amèrica, Washington, D.C., 1984. Estudis en honor d'Antoni M. Badia i Margarit* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat., 1985), 41-56. Gulsoy, "El tractament de la -n'".

⁵¹ Josep. Moran i Ocerinjauregui, *Estudis d'onomàstica catalana* (Barcelona: Publicacions Abadia de Montserrat, 1995); Josep. Moran i Ocerinjauregui; M. del Mar Batlle; Joan Anton Rabella i Ribas, *Topònims catalans: etimologia i pronúncia* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002).

⁵² Enric Moreu-Rey, *Antroponímia: història dels nostres prenomes, cognoms i renoms* (Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1991); "Consideracions sobre l'antroponímia dels segles X i XI" a *Miscel·lània Badia i Margarit-3* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985), 5-44.

⁵³ Joan Veny, *Onomàstica i dialectologia* (Barcelona: Abadia de Montserrat, 1996).

Margarit,⁵⁴ i el treball d'Enric Guinot, *Sobre prenom i cognoms: l'antroponímia medieval, eina d'anàlisi històrica*, que ens aporta percentatges d'ús dels noms de persona a l'edat mitjana.⁵⁵

Per al rerefons històric dels manuscrits gironins ens hem fornit d'una àmplia diversitat d'estudis, segons la temàtica tractada, els quals indiquem convenientment a cada una de les parts del nostre treball. Ara bé, a més a més dels repertoris documentals i els registres esmentats sobre els jueus de Girona hi ha dos autors que han estat essencials per entendre la configuració i la vida dins i fora de la comunitat jueva gironina medieval: Jaume Riera i Cristian Guilleré. El primer ha portat a terme una obra fonamental *Els jueus de Girona i la seva organització (segles XII i XV)* que posa en relleu la singularitat de l'estructura de l'aljama d'aquesta ciutat i ens proporciona dades renovadores per a la història dels jueus a Catalunya.⁵⁶ Per altra part, podríem considerar que és el primer estudi que tracta de forma analítica i àmpliament contrastada l'organització col·lectiva dels jueus de la ciutat, perquè a part dels reculls documentals precedents, el tractament urbanístic de l'antic call, breus panoràmiques històriques i uns pocs aspectes monogràfics, la comunitat gironina no havia estat considerada amb prou profunditat fins ara. Romano amb *Per a una història de la Girona jueva* a banda de reunir antics articles publicats arreu, va recollir els treballs documentals de Fita,⁵⁷ Girbal,⁵⁸ Loeb,⁵⁹ Marquès i Casanova,⁶⁰ Millàs i Vallicrosa i

⁵⁴ Antoni Badia i Margarit (coord.), *Diccionari d'antroponímia catalana. Volum de mostra* (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2004). D'altra banda, per a una panoràmica metodològica sobre toponímia, veg. el treball d'Elvis Mallorquí García, (coord.); Ramon Amigó i Anglès [et. al], *Toponímia, paisatge i cultura: els noms de lloc des de la lingüística, la geografia i la història* (Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona, 2006); per al nostre treball d'identificació de les transcripcions hebrees de topònims ens ha interessat especialment el capítol 5, i en concret la toponímia històrica de Quart, pàg. 120-126.

⁵⁵ Enric Guinot Rodríguez, *Sobre prenom i cognoms: l'antroponímia medieval, eina d'anàlisi històrica* (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2002).

⁵⁶ Jaume Riera i Sans, *Els jueus de Girona i la seva organització (segles XII i XV)* (Girona: Patronat del Call de Girona, 2012). Veg. també "La comunitat dels jueus de Girona i la seva organització (segles XII i XV)." A: *Temps i espais de la Girona jueva. Actes del simposi internacional celebrat a Girona 23, 24 i 25 de març de 2009*, 13-34 (Girona: Patronat del Call de Girona, 2011).

⁵⁷ Fidel Fita Colomé, "El Monjuí de la ciudad de Gerona y la sinagoga y concejo hebreo de Castellón de Ampurias: escrituras de los siglos XIII, XIV y XV" *Boletín de la Real academia de la historia* 48 (1906): 169-174 [Reproduït a *RomGi*, 169-174].

⁵⁸ Enrique Claudio Girbal, "Beneficencia judaica en Gerona (Documentos inéditos)," *Revista de Gerona* 18 (1894): 1-5 [Reproduït a *RomGi*, 543-547]; "Datos inéditos para la historia de los judíos en Gerona" *Revista de Gerona* 16 (1892), 33-43 [Reproduït a *RomGi*, 399-499]; "Una cédula en hebreo denominada *mezuzah*," *Revista de Gerona* 10 (1886): 29-134 [Reproduït a *RomGi*, 273-278]; "Documentos inéditos de judíos gerundenses" *Revista de Gerona* 5 (1881): 275-277 i 299-302 [Reproduït a *RomGi*, 619-626]; "Un testamento hebreo de la Edad Media" *Revista de Gerona* 5 (1881): 104-108 [Reproduït a *RomGi*, 383-386]; *Los judíos en Gerona: colección de noticias históricas referentes a los de esta localidad, hasta la época de su expulsión de los dominios españoles* (Gerona: Impr. de Gerardo Cumané, 1870) [Reproduït a *RomGi*, 23-114].

⁵⁹ Isidore Loeb, "Actes de vente hébreux originaires d'Espagne" *Revue des études juives* 10 (1885):108-122 [Publicat també a *Boletín de la real academia de la historia* 6 (1885), 42-58 i reproduït a *RomGi*, 486-500].

⁶⁰ Jaume Marquès i Casanovas, "Judíos de Gerona en el siglo XIII." *Annals de l'Institut d'estudis gironins* 25, 1 (1980): 283-298 [Reproduït a *RomGi*, 469-484]; "Judíos de Gerona en el siglo XII" *Annals de l'Institut d'estudis gironins* 21, (1974): 1-22 [Reproduït a *RomGi*, 439-461]; "Judíos de Gerona en el siglo XI" *Sefarad* 25 (1965): 49-58 [Reproduït a *RomGi*, 427-438]; "Sobre los antiguos judíos de Gerona" *Sefarad* 23 (1963): 22-35 [Reproduït a *RomGi*, 410-425].

Lluís Batlle,⁶¹ Mirambell,⁶² Perarnau o Schwab,⁶³ unes fonts que s'ampliaren anys més tard amb els reculls de documents d'Escribà-Frago (*DocsGi*) i Sarobe (*SarNot*). Però el treball sistemàtic a partir de l'anàlisi sociohistòrica d'aquests i altres recursos arxivístics ha estat poc habitual.⁶⁴ Riera, amb el rerefons d'aquests repertoris i amb documentació procedent de l'ARB, ha elaborat una obra que ha d'esdevenir fonamental per estudiar a partir d'ara qualsevol aspecte d'aquesta comunitat. Pel que es refereix a Guilleré, el conjunt dels seus treballs ens ha fornint del marc històric tant general com específic de la ciutat medieval de Girona.⁶⁵ A més a més disposem dels seus estudis sobre els jueus a mitjan segle XIV i de la relació entre jueus i cristians en aquella època a partir de les fonts gironines.⁶⁶

La temàtica històrica més àmplia que hem tractat en el nostre treball ha estat l'estudi del préstec i la seva regulació entre els jueus gironins. L'excepcionalitat d'aquestes fonts hebrees ens ha permès abordar l'activitat creditícia des de la visió jueva i no només des de la cristiana. Per portar a terme aquest capítol hem emprès una despulla exhaustiva dels documents crediticis per extreure'n les dades que ens han permès fer estadístiques significatives –tot i que mai exhaustives– dels aspectes que envolten el préstec jueu gironí: noms, quantitats, terminis, nombre de deutors, etc. Malauradament, però, no es tracta d'un conjunt documental ordenat ni

⁶¹ Josep Maria Millàs i Vallicrosa; Lluís Batlle, "Inventaris de llibres de jueus gironins." *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya* VIII (1928-1932): 5-45 [Reproduït a *RomGi*, 283-323].

⁶² Enrique Mirambell Belloc, "Documentos para el ordenamiento jurídico y económico del barrio judío de Gerona (Siglo XV)," *En la España medieval. La ciudad hispánica durante los siglos XIII al XVI (II)* 7 (1985): 1465-1468 [Reproduït a *RomGi*, 649-652].

⁶³ Josep Perarnau i Espelt, "Notícia de més de setanta inventaris de llibres de jueus gironins, anys 1415 i 1416." *Arxiu de textos catalans antics* 4, (1985): 435-444 [Reproduït a *RomGi*, 325-334]; Moïse Schwab, "Une acte de vente hébreu du XIV siècle." *Revue des études juives* 47 (1903): 57-61; 318 [Reproduït a *RomGi*, 585-589].

⁶⁴ En aquesta línia hem d'esmentar els treballs de Jaume Riera, "Els avalots del 1391 a Girona." A: *Jornades d'història dels jueus a Catalunya* (Girona: Ajuntament de Girona, 1990), 95-159; David Romano, "Els jueus de Girona als segles XII-XIII." A: *Mossé ben Nahman i el seu temps. Simposi commemoratiu del vuitè centenari del seu naixement 1194-1994* (Girona: Ajuntament de Girona, 1995), 11-76; Danièle Iancu-Agou, "Les livres inventoriés à Gérone aux lendemains de la Dispute de Tortose (1414-1415)," *Materia Judaica* 6, 2 (2001): 167-182; Victor, Sandrine "Les juifs dans les comptes des fabriques géronaises au XVe siècle," a *Temps i espais de la Girona jueva. Actes del simposi internacional celebrat a Girona 23, 24 i 25 de març de 2009*, 205-214 (Girona: Patronat del Call de Girona, 2011); i Bensch "La projecció regional". També cal remarcar les parts sobre Girona al treball de Riera *Els poders públics i les sinagogues: segles XIII-XV* (Girona: Patronat del Call de Girona, 2006).

⁶⁵ Christian Guilleré, *Diner, poder i societat a la Girona del segle XIV* (Girona: Ajuntament de Girona. Educació i Cultura, 1984); *Girona medieval: l'etapa d'apogeu: 1285-1360* (Girona: Diputació de Girona: Ajuntament de Girona, 1991); *Girona medieval: crisi i desenvolupament: 1360-1460* (Girona: Unitat de Publicacions de la Diputació de Girona, Servei Municipal de Publicacions de l'Ajuntament de Girona, 1992); *Girona al segle XIV*, 2 vol. (Girona: Ajuntament de Girona; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993).

⁶⁶ Christian Guilleré, "Les juives de Gerone au milieu du XIVème siècle." A: *Temps i espais de la Girona jueva. Actes del simposi internacional celebrat a Girona 23, 24 i 25 de març de 2009* (Girona: Patronat del Call de Girona, 2011), 175-204; "Juifs et chrétiens à Gérone au XIVème siècle," a *Jornades d'història dels jueus a Catalunya* (Girona: Ajuntament de Girona, 1987), 45-65. Volem fer una menció a part a la tesi d'Alexandra Eni Paiva Guerson de Oliveira, *Coping with Crises: Christian – Jewish Relations in Catalonia and Aragon, 1380-1391* llegida a la Universitat de Toronto el mes de juny de 2012, que tracta de diversos aspectes de la comunitat gironina a partir de documentació de AHMGi, de l'AHG i de l'ARB i que ens ha estat d'utilitat per contrastar algunes dades dels jueus gironins d'aquells anys.

sistemàtic i cronològicament intermitent. Com a resultat del procés de reutilització alguns dels documents són molt fragmentaris i estan molt malmesos. Hi ha textos dels quals si que n'hem pogut extreure tota la informació; d'altres només n'hem pogut treure dades parcials. S'han estudiat més de mil cinc-cents registres d'emprèstits –no tots amb la informació completa– extrets d'un centenar de fragments de comptes de préstec. Tot plegat fa que l'estudi esdevingui una petita mostra de l'activitat creditícia jueva, que només podem considerar representativa, primordial per complementar la recerca amb les dades que ens ofereixen les fonts cristianes.

Per poder elaborar el nostre treball hem considerat que prèviament havíem de disposar d'una panoràmica clara dels documents hebreus existents en els arxius catalans. Eduard Feliu elaborà l'any 2009 un treball sobre aquest assumpte que restà incomplet a causa de la seva mort.⁶⁷ Hem portat a terme una investigació per confirmar l'existència o no de manuscrits hebreus en cada un dels arxius catalans, en gran part ja coneguts, en altres casos totalment inèdits, per mirar d'actualitzar i ampliar la llista de Feliu. Per altra part el conjunt d'aquests textos ens permeten visualitzar les particularitats paleogràfiques de l'escriptura habitual entre els jueus a Catalunya, un tema del qual s'han ocupat Cano i Magdalena nom de Déu,⁶⁸ i en especial Edna Engel, que ha treballat en una anàlisi comparativa sobre l'evolució de l'escriptura a Catalunya amb alguns manuscrits provinents de l'AHMGi i de l'ADG.⁶⁹

En el decurs dels propers apartats facilitem les dades i la bibliografia d'aquesta documentació com també del conjunt d'obres relatives a la qüestió del català en els manuscrits hebreus.

⁶⁷ Veg. Eduard Feliu i Mabres, "Documents hebraicocatalans sencers o fragmentaris i addicions hebraiques en documents llatins." A: *Temps i espais de la Girona jueva. Actes del simposi internacional celebrat a Girona 23, 24 i 25 de març de 2009* (Girona: Patronat del Call de Girona, 2011) 103-124.

⁶⁸ María José Cano; J. Ramon. Magdalena Nom de Déu, *Epigrafia y paleografía hebrea: desde los orígenes del alfabeto hasta la difusión de la imprenta hebrea: introducción a la codicología hebrea medieval* (Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias, 1993).

⁶⁹ Edna Engel, "The Sephardic Scripts of the 13th-14th Centuries in view of the Gerona Fragments," *Materia Giudaica* 6,2 (2001) 145-160; . "Evolutionary Stages of Medieval Hebrew Scripts as Reflected in the "European Genizah"." A: *Fragmenta ne pereant : recupero e studio dei frammenti di manoscritti medievali e rinascimentali riutilizzati in legature*, ed. Mauro Perani i Cesarino Ruini (Ravenna: Longo, 2002) 89-119; "Hebrew Scripts in Medieval Catalonia." A: *Actes del i congrés per a l'estudi dels jueus en territori de llengua catalana. Barcelona-Girona, 15-17 d'octubre de 2001* (Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004), 121-138.

0.4 Els fragments de manuscrits hebreus de l'Arxiu Històric de Girona: estat de la qüestió

0.4.1 El fenomen de la reutilització de manuscrits hebreus en els arxius catalans⁷⁰

El reciclatge de paper i pergamí per enquadrar els llocs dels llibres era una pràctica habitual entre els relligadors de l'edat mitjana i va ser molt corrent a Catalunya des de mitjan segle XIV fins a principi del segle XV. El paper –més que no pas el pergamí– servia per farcir els cartrons de les relligadures i d'aquesta manera engruixir-les i fer-les consistents. L'enquadrador es proveïa de fulls diversos i escollia els que per mida o gruix més li servien i si calia, els retallava a conveniència. En altres casos les deixalles de documentació es feien servir com a full de guarda o, en menor grau, per embolcallar els volums com a coberta de protecció. Aquesta tasca per una part ens ha permès conservar tot un conjunt de documentació que potser si no s'hagués reutilitzat, l'hauríem perdut, però per altra part també l'ha mutilat i l'ha dispersat en diversos protocols notarials, com en el cas de l'Arxiu Històric Girona o bé en altres llibres medievals repartits pels arxius d'arreu del territori.⁷¹

A casa nostra ja fa uns anys que es va endegar la recerca de fragments de manuscrits o *membra disiecta* que ha enriquit amb milers de nous textos catalans i llatins el nostre patrimoni històric i literari. Ja l'any 1980 Ascari M. Mundó es feia ressò d'una cinquantena biblioteques i arxius catalans on s'havien fet aquesta mena de troballes.⁷² Ell i altres estudiosos, com Jesús Alturo Perucho, han encapçalat l'anàlisi d'aquesta mena de documentació que sovint procedeix de les enquadracions però que també inclou textos esbocinats per altres circumstàncies.⁷³

⁷⁰ A l'annex A3. hem preparat unes taules amb una llista descriptiva dels manuscrits hebreus trobats a cada arxiu.

⁷¹ Sobre les característiques dels protocols notarials, els relligadors i el fenomen de reciclatge de paper i pergamí per enquadrar els llocs dels llibres medievals a Catalunya veg. el primer apartat del següent capítol d'aquest treball. Sobre la història i les notícies detallades de les troballes dels manuscrits extrets de les relligadures de llibres custodiats en els arxius que ara esmentem veg. el treball de Mauro Perani que citem a la nota 5.

⁷² Anscari M Mundó, "Les col·leccions de fragments de manuscrits a Catalunya," *Faventia* 2/ 2 (1980).

⁷³ Jesús Alturo i Perucho, "Els estudis sobre fragments *membra disiecta* de còdexs a Catalunya. Breu estat de la qüestió," *Revista catalana de teologia* 13/2 (1988): 431-450; Veg. d'aquest mateix autor *Studia in codicum fragmenta*, (Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 1999). Alguns dels arxius que hem consultat per a fer el present treball ens han informat d'algunes troballes de manuscrits llatins i catalans, encara inèdits com també d'alguns documents que poden ser una bona font d'informació per a la història de les comunitats jueves catalanes: l'Arxiu Municipal de Granollers conserva tres llibres embolcallats amb pergamins reaprofitats i un altre llibre el pergamí del qual es va separar del llibre quan es va fer una restauració. Són: 15/Llibre d'ordinacions de la vila de Granollers del 25 de novembre de 1418 al 22 d'octubre de 1452; 155/Ordinacions de la Universitat de Granollers que han d'observar els arrendadors de les impositions del període 1545-1549; 6/Llibre del Consell de la vila de Granollers del 24 de febrer de 1438 al 20 de febrer de 1450; i 38/Llibre nou de dèbit i crèdit de la Universitat de la vila de Granollers que conté els censos i censals fets o rebuts per la corporació municipal. Aquests llibres i una important col·lecció de pergamins catalans conservats en aquests arxiu que van dels segles XII a XVII que

El fet d'aprofitar manuscrits hebreus amb aquest sistema d'enquadernació no és una pràctica estranya a la resta de la Península ni d'Europa. Tanmateix a la major part dels països europeus s'inicia a partir del segle XVI, molt més tard que a Catalunya, i és més normal trobar pergamins que cobreixen volums, amb el text visible des de l'exterior, que no pas fulls aprofitats per reforçar els cartrons de les encuadernacions. D'altra banda el reciclatge català es caracteritza perquè aprofita papers emanats directament de les comunitats medievals mentre que a Europa es van aprofitar principalment parts de còdexs literaris i religiosos, normalment a conseqüència d'avalots i espolis.⁷⁴

A Catalunya, pel que fa als manuscrits hebraics, la primera notícia ens arriba l'any 1915 de la mà d'Abraham Shalom Yahuda, que publicà l'estudi de dos pergamins fragmentaris, que l'autor datà entre els s. XIII i XIV, que embolcallaven un còdex de la Catedral de Solsona procedent del monestir de Santa Maria de Serrateix i que contenien sis poesies religioses o *piutim* part d'un *makhzor* o llibre de pregàries per a les festivitats.⁷⁵ Aquests documents, que no hem localitzat, eren part de la col·lecció

no ha estat ni treballat ni catalogat. A l'Arxiu Comarcal del Berguedà s'hi custodia l'Arxiu de la Vila de Bagà en el qual hi ha diversos llibres de deutes entre jueus i cristians dels quals en fa referència Joan Serra i Vilari, *Baronies de Pinós i Mataplana: Investigació als seus arxius*. 3 vol (Bagà: Centre d'Estudis Baganesos, 1989; 1930). A l'Arxiu Històric Municipal de Cardona, ens han informat que el fons parroquial de Sant Miquel i Sant Vicenç hi ha la sèrie corresponent als Llibres de ploms de la Comunitat de Preveres de Sant Miquel, segles XVI-XVIII, amb una quarantena llarga de volums, les cobertes dels quals corresponen a manuscrits reaprofitats, inicialment examinats per Jesús Alturo Perucho i un ressenyat a la llista de Mundó però que segons el seu arxiver caldria repassar. La titularitat d'aquest fons correspon a la parròquia i es conserva en un edifici annex del conjunt parroquial. A l'Arxiu Històric de Sabadell les cobertes dels manuals notariais són cobertes de pergamins llatins reutilitzats. A l'Arxiu Municipal de Castelló d'Empúries es conserven dos llibres, un del consell municipal del segle XVI, que va ser restaurat i un altre de privilegis, amb unes cobertes rígides constituïdes a partir de documentació diversa. A l'Arxiu Històric Municipal de Torroella de Montgrí es van trobar uns trossets de pergami en llatí quan es va restaurar el Llibre de Privilegis, a la Biblioteca-Arxiu del Castell de Peralada hi ha uns documents llatins a les cobertes d'alguns volums però que encara no estan descrits ni catalogats. A l'Arxiu Històric de Lleida la col·lecció de pergamins (XII-XVIII, però especialment del XIV i XV) d'aquest arxiu procedeix de les cobertes dels protocols notariais medievals. La major part procedeixen de terres lleidatanes i andorranes però també, com el cas de AHL260-61-T1-12 (XIV) procedeixen de terres gironines (Santa Cristina d'Aro i Sant Feliu de Guíxols). Agraïm aquestes informacions a Rosa Sánchez Rubira de l'AMGR, a Xavier Pedrals de l'ACBR, a Andreu Galera i Pedrosa de l'AHC, a Jordi Torruella de l'AHS, a Marisa Roig Simon de l'AMCE, a Enric Torrent Bagudà de AHTM, a Inés Padrosa Gorgot de la BAPP i a Carmina Garcia Badia de l'AHL.

⁷⁴ Podeu consultar l'excel·lent recull bibliogràfic sobre les diverses *guenizot* europees a Andreas Lehnardt, ed. *'Genizot Germania' - Hebrew and Aramaic Binding Fragments from Germany in Context. Studies in Jewish History and Culture* (Leiden-Boston: Brill, 2010), 333-369. Aquest any s'han publicat les actes del col·loqui anual que es va fer el juliol del 2011 a Oxford, del grup de recerca europeu "Books within books: Hebrew Fragments in European Libraries" que agrupa totes les recerques dels manuscrits hebraics trobats en encuadernacions (*EASJ Annual Colloquium: Books within Books - New Discoveries in Old Book Bindings*): Lehnardt, Andreas and Judith Olszowy-Schlanger ed. *Books within Books. New Discoveries in Old Book Bindings. Wolfson College, Oxford 18th - 20th July 2011*. Leiden-Boston: Brill, 2014. Veg. també el web del projecte <http://www.hebrewmanuscript.com/>. Consulteu també *Fragmenta ne pereant: recupero e studio dei frammenti di manoscritti medievali e rinascimentali riutilizzati in legature*, ed. Mauro Perani, Cesarino Ruini (Ravenna: Longo, 2002).

⁷⁵ A.S Yahuda, "Hallazgo de pergaminos en Solsona," *Boletín de la Real Academia de la Historia* LXVII (IV/1915.): 513-517. Probablement en aquesta ciutat hi devia haver un destacat il·luminador jueu. A la British Library de Londres es conserva una magnífica Bíblia il·luminada feta a Solsona l'any 1384

privada de Yahuda, el llegat del qual va anar a parar a la Jewish National & University Library de Jerusalem. En aquesta ocasió els pergamins no serviren per engruixir l'interior de les cobertes sinó que només s'empraren per folrar el llibre i així protegir-lo i donar-li consistència. Tanmateix aquest sistema d'enquadernació no era el més freqüent.

L'any 1927 Millàs i Vallicrosa s'adonà que a les cobertes d'uns llibres custodiats a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona s'hi amagava un *pinquassim* o quadern de comptes format per quinze fulls de paper d'un prestador gironí del segle XIV.⁷⁶ Malauradament no hem pogut esbrinar de les relligadures de quins llibres es van extreure. L'autor només n'oferí una breu descripció sense atorgar-li especial rellevància. Unes quantes dècades més tard el manuscrit, part de la col·lecció personal de Millàs, passà a la Universitat de Barcelona.⁷⁷ L'any 1990, Jordi Casanovas, Margarita Castells, Sabrina García i José Ramon Magdalena el restauraren i l'editaren (*LibCuen*). L'any 2008, quan iniciàrem la catalogació dels fragments hebreus de l'AHG, vam identificar diversos fulls que formen part d'aquest quadern. També hem localitzat dos fragments més entre la documentació que es custodia a l'Arxiu Capítular de Girona, com veurem més endavant.⁷⁸ Tot i algunes informacions confuses, de l'AHCB no s'han extret ni detectat ara per ara més manuscrits hebreus de les cobertes de llibres notariais.⁷⁹

(JNUL, Mss. R.R. Film No. F 4896 G) (LON BL 56, Cat. Margoliouth - LON BL Kings 1 - Kennicott 99) i <http://www.bl.uk/onlinegallery/sacredtexts/solsona.html>.

⁷⁶ Josep Maria Millàs i Vallicrosa, "Petita llista d'un prestamista jueu," *Estudis Universitaris Catalans* 12 (1927): 65-67.

⁷⁷ Ms. Heb. 1 de la Secció d'Hebreu i Arameu.

⁷⁸ Així ho indicàrem a la catalogació en línia que s'inicià l'any 2009. També vam fer referència d'aquesta relació en Esperança Valls i Pujol, "Tipologia i descripció textual dels fragments hebreus catalogats de l'Arxiu Històric de Girona." A: *Homenatge al professor Lluís Diez Merino*, ed. Meritxell Blasco i Ana María Bejarano (Barcelona: Universitat de Barcelona, 2010), [en premsa]. Els fragments són Gi 1.51, codavant 1, 2, 3, 4, 5/1361; Gi 1.56, codarrere 1 i codavant 2/1361-1362; Gi 1,62, codavant 1 i 2/1363 (FH 3.12-13, 14-15, 16-17, 18-19 i 20-21; FH 4.1-2 i 4; FH 5.1-2 i 3-4) que editem i traduïm. Eduard Feliu l'any 2003 i en ocasió de la exposició "Els documents amagats dels jueus de Girona", va fer un dossier intern per a l'AHG amb una breu descripció del full Gi 1.51, codavant 5/1361 i amb algunes observacions lingüístiques de Joan Ferrer. Tanmateix no va veure la relació amb els manuscrits de Millàs ni identificà la resta de fulls que formen part del quadern. L'any 1997, sí que relacionà els dos manuscrits de l'ACG (mss. heb. 11 i 13) que formen part del mateix document amb els treballs de Casanovas i Millàs, però no s'adonà de la relació amb els fragments de l'AHG. Veg. Eduard Feliu i Mabres, "Arxiu Capítular de Girona. Fragments hebreus. Identificació" (Document intern) (Girona: Arxiu de la Catedral de Girona, 1997). Meritxell Blasco fa poc ha editat el foli que Feliu havia descrit per a l'exposició a "Notas sobre algunos fragmentos hebraicos de la 'Genizah de Girona' (Arxiu Històric)," *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos. Sección de Hebreo* 60 (2011): 49-66 (52-56).

⁷⁹ Ens referim a la notícia que es pot llegir a la publicació de Perani, "The Gerona Genizah," 142 i que efectivament l'autor ens ha confirmat que es tracta d'una errata fruit d'una confusió tipogràfica de Girona amb Barcelona: "About another hundred fragments, in each case located in bindings from the late 1300s or early 1400s, were found in the Arxiu Municipal de Barcelona. They have been catalogued and are ready for publication". Una versió anterior que es troba al web dels manuscrits hebreus de l'AHG <http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat> (darrera consulta novembre de 2012) encara pot generar més confusió: "About another hundred fragments, in each case located in bindings from the late 1300s or early 1400s, were found in the Arxiu Municipal de Barcelona. I recently received news from the Director of the Arxiu Municipal de Barcelona that these fragments have been catalogued and are ready for publication." Evidentment l'autor, bon coneixedor dels arxius gironins i barcelonins, es refereix als

No s'han portat a terme projectes de recuperació sistemàtica i de recerca en aquest àmbit en altres arxius de la ciutat de Barcelona; les troballes en aquest sentit sempre han estat atzaroses. Els precedents però ens animen a pensar que aquest fenomen pot estar ben estès a la ciutat com arreu dels arxius catalans. A la Biblioteca de Catalunya, amb la signatura ms. 254, s'aplegaren l'any 1913 diversos fragments hebraics.⁸⁰ Segons una anotació d'Ignasi González Llubera sembla que van arribar a la Biblioteca per l'adquisició –no sabem a qui– d'un munt de papers diversos.⁸¹ De l'estat i d'algunes indicacions dels manuscrits, se'n va deduir que eren fragments que, es van reutilitzar com a enquadernació, fos com a embolcall d'un llibre, fos com a guarda o fos com a farciment de les relligadures. Només en un cas disposem d'un indici clar del volum que protegia. En un dels pergamins, el mss. 254/1, que conté una *ketubà* o contracte matrimonial procedent de Mallorca, hi ha el títol del llibre: *Summa Monaldi*; no sabem però l'any en què es va reaprofitar. El conjunt està format per set fulls de paper i deu de pergami datats la primera meitat del segle XIV, en hebreu –amb mots esparsos aljamiats en català– i àrab. González Llubera, Fernando Díaz-Esteban i David Romano van estudiar i editar part d'aquesta documentació.⁸² Contenen parts d'algunes *ketubot*, una donació d'immobles, la venda d'un seient

fragments de manuscrits de l'Arxiu Municipal de Girona. Per altra part volem agrair les informacions proporcionades per Maria Cinta Mañé de l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona i del director d'aquest arxiu F. Xavier Tarraubella que ens han confirmat aquestes dades. Per altra part en aquest arxiu s'hi custodien pergamins amb signatures en hebreu. Veg. Maria Cinta Mañé i Mas, *Catàleg dels pergamins municipals de Barcelona*, vol. 1 (anys 885-1334) (Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat, 2005).

⁸⁰ Protegits per fundes de paper relligades juntes en un volum enquadernat en mig pergami i tela granat. Alguns d'aquests manuscrits també s'han exhibit en diverses d'ocasions: *Catálogo de la exposición bibliográfica oriental: galería de exposiciones de la Biblioteca Central, Barcelona, mayo-junio de 1972: organizada por la Asociación Española de orientistas*, [a cura de F. Díaz Esteban], (Barcelona: Diputación Provincial de Barcelona, 1973), 13; Steven Fine et. al., *Los Judíos españoles según las fuentes hebreas: Museo de Belles Arts de València, del 11 de abril al 9 de junio de 2002*, (València: Consorci de Museus de la Comunitat Valenciana, Generalitat Valenciana, Museu de Belles Arts de València, 2002), 98-111 (reproducció dels fol. 2-6, 12v i 16r; al fol. 98, descripció del document reproduït al fol. 109); *La vida judía en Sefarad: Sinagoga del Tránsito, Toledo, noviembre 1991- enero 1992* [catàleg de l'exposició] (Madrid: Ministerio de Cultura-Centro Nacional de Exposiciones, 1991) 283 doc. 103; *Memoria de Sefarad. Toledo, Centro Cultural San Marcos, octubre 2002-gener 2003* [catàleg de l'exposició] (Madrid: Sociedad Estatal para la Acción Cultural Exterior, 2002) 98 cat. núm. 32.

⁸¹ “Fou trobat en un munt de papers vells adquirits per la Biblioteca de Catalunya, on forma part avui del ms. 254”. Ignasi González Llubera, “Un contracte de matrimoni jueu de Mallorca,” *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya* IV (1917) 124, nota 1.

⁸² Veg. el treball abans esmentat de González Llubera, “Un contracte,” 124-126 i lám. VIII entre les p. 72 i 73 (ms. 254/1); David Romano Ventura, “Documentos hebreos del siglo XIV de Cataluña y Mallorca,” *Sefarad* (1974): 289-312. Edita els fragments ms. 254/1 (que és la mateixa *ketubà* que edità Llubera), 2, 5, 6 i 7. El 254/1 també a Shalom Sabar “The beginnings of "Ketubbah" decoration in Italy: Venice in the late 16th to the early 17th centuries,” *Jewish Art* 12-13, (1987): 96-110 [162 i 163 (fig. 5) i a J. L. Lacave, *Medieval Ketubot from Sefarad*, (Jerusalem: The Hebrew Press, 2002) Majorca 3: descripció p. 21, explicació p. 48-49, transcripció fol. 199-200 i reproducció a la fi. El 254/7 de nou a J. L. Lacave, *Medieval*, Barcelona 6, descripció p. 17, explicació p. 36, transcripció p. 178 i il·lustració a la fi. Fernando Díaz-Esteban, “Un fragmento de poesía litúrgica hispano-hebreo en Barcelona,” *Anuario de Filología* 2, (1976): 155-172 que és el fragment 254/9; del mateix autor “Una carta hebrea de Carcasona,” *Anuario de Filología* 4, (1978): 165-184 i “Documento hebreo inédito del Archivo Capitular de la Catedral de Barcelona [1315] y II. Rectificación a la "Carta hebrea de Carcasona",” *Anuario de Filología* 5, (1978): 77-102 del fragment 254/4. Resten per editar els fragments hebreus 254/3, 10, 11, 12 i 13 a més del fragment en àrab 254/8.

d'una sinagoga –que Romano suposa de Barcelona–,⁸³ la dissolució d'un prometatge, un parell de comentaris, una poesia litúrgica o *piut* part d'un *makehzor*, una carta de final de 1273-1274 procedent de Carcassona, un fragment de rotlle de la Torà i part de l'obra *Mixné Torà* de Moixé ben Maimon, i fan referència a jueus de Mallorca, Barcelona, Vilafranca del Penedès, Carcassona, Tàrrega i Manresa.

L'any 1980 Amadeu Soberanas Lleó, aleshores cap de la secció de manuscrits de la BC, va trobar dins dels lloms d'un altre còdex medieval una dotzena de fulls d'un llibre de comptabilitat d'un comerciant jueu del segle XIV, escrit en hebreu i amb aljames àrabs, aragoneses i catalanes. Els manuscrits s'aplegaren en el ms. 3090 amb altres documents en llatí i català. Aquests fulls procedien de la relligadura del ms. 264, del s. XIV-XV, que conté l'obra de Bernat de Claravall, *Carta a la seva germana* (traducció catalana d'Antoni Canals). El volum es va comprar a Salvador Babra i havia pertangut a la família Sánchez Muñoz. El manuscrit hebreu, estudiat i editat per Meritxell Blasco, conté transaccions de productes diversos i abraça l'àrea geogràfica d'Aragó i València.⁸⁴

El ms. 2595 és un fragment de pergami, escrit en caràcters hebreus a tres columnes, que havia estat utilitzat com a relligadura d'un llibre de notes de la casa de Queralt. El document es va retallar i cosir per cobrir el volum. Díaz Esteban i Soberanas Lleó l'estudiaren l'any 1981.⁸⁵ Els autors deduïren per diverses anotacions que ses devia reaprofitar al segle XVI. És un fragment part d'un rotlle de la Torà, amb diverses parts del llibre del Deuteronomi.

El ms. 3859 d'aquesta biblioteca és una relligadura de pell clara i estil mudèjar en forma de cartera amb diversos manuscrits en llatí, català i hebreu utilitzats com a paperot de les cobertes anterior i posterior. Arribà a Catalunya per la llibreria Kraus procedent d'una compra feta per l'aleshores director de la BC, Anscari Manuel Mundó (1987-1990) a la casa de subhastes Sotheby's, de Nova York. Els documents

⁸³ Romano, "Documentos," 304, nota 59.

⁸⁴ Meritxell Blasco Orellana, "Aspectos económicos y comerciales de los judíos de la Corona de Aragón a finales del siglo XIV (Ms. 3090 de la Biblioteca Nacional de Catalunya)", *Anuari de Filologia. Estudis Hebreus i Arameus*, XXII secció E, 9 (2000) 89-100; "Lèxic català en un manuscrit hebraicoaljamiat del segle XIV (Còdex Soberanas, Ms. 3090 de la Biblioteca Nacional de Catalunya)." A: *Actes del I Congrés per a l'estudi dels jueus en territori de llengua catalana, Barcelona -Girona, del 15 al 17 d'octubre de 2001* (Barcelona, Universitat de Barcelona, 2004) 139-145; *Manuscrito hebraicoaljamiado de la Biblioteca Nacional de Cataluña. "Còdex Soberanas" (ms. n.º 3090, siglo XIV)* (Barcelona: PPU, 2003) i "La poliglotia de los judíos de la corona de Aragón reflejada en un manuscrito de la Biblioteca Nacional de Cataluña." A: *Languages and Literatures of Sephardic and Oriental Jews; Proceedings of the Sixth International Congress for Research on the Sephardic and Oriental Jewish Heritage*, ed. David M. Bunis. (Bialik Institute; Misgav Yerushalayim: Jerusalem, 2009). Veg. el primer estudi portat a terme d'aquests manuscrits: Fernando Díaz Esteban, "La convivencia lingüística del árabe, el hebreo y el romance reflejada en un documento del siglo XIV." A: *I Congreso internacional "Encuentro de las tres culturas" (1er: 1982 : Toledo)*, (Toledo: Ayuntamiento de Toledo, 1983), 195-205. Veg. també el catàleg de l'exposició Fine, *Los Judíos*, 126-129 (reproducció dels fol. 1 i 2).

⁸⁵ Fernando Díaz-Esteban i Amadeu-J Soberanas Lleó, "Fragmento de rollo litúrgico del Pentateuco en Barcelona," *Anuario de Filología* 7 (1981): 221-235. Veg. també el catàleg de l'exposició Fine, *Los Judíos*, 124-125 (descripció i reproducció).

es van restaurar en part l'any 1995 tot i que ara per ara encara no es poden consultar perquè estan molt malmesos i en procés de restauració.⁸⁶

L'Arxiu Reial de Barcelona conserva una ben coneguda petita col·lecció de vint-i-tres pergamins escrits en hebreu, en part editats per Millàs i Vallicrosa. Anys més tard dissets d'aquests documents van ser reproduïts i descrits, i en alguns casos transcrits i traduïts, per Jaume Riera i Frederic Udina.⁸⁷ S'hi custodia també un full de paper amb un text farmacològic editat i estudiat per J. Ramon Magdalena i Gregorio del Olmo,⁸⁸ diversa documentació amb signatures i notes marginals en hebreu, i fragments que s'han trobat de tant en tant amb altra documentació.⁸⁹ Però a més hi ha alguns manuscrits hebraics que s'han trobat a les cobertes d'alguns volums: uns fulls de paper d'un llibre de recaptació de la diòcesi de Girona probablement de 1400 o 1401,⁹⁰ set fulls de paper i un pergami d'un llibre de l'armament de les galeres per al viatge de Barcelona a Sicília de la reina Constança, d'Huguet de Cardona, escrivà de la tresoreria i diputat per a l'administració de les rendes de l'ofici de conservador,⁹¹ fragments en hebreu i un fragment d'una carta en caràcters llatins signada pel rei Martí l'Humà als lloms dels *Llibres ordinaris* de 1416 a 1417 i de 1421 a 1422 del procurador Bartomeu Miralles,⁹² documentació llatina i diversos fragments hebreus de quatre *Llibres ordinaris* que van de l'any 1426 a 1432 del procurador Bernard Albert.⁹³ També restes de fragments hebreus en l'enquadernació de badana del *Libre terç de notaments dels oficials de la casa del senyor Rey*.⁹⁴

L'any 1986 Enric Cortès va publicar l'estudi d'uns fragments de pergami de col·leccions particulars, que datà entre els segles XIII i XIV. Per una part són dos fragments hebreus de l'Èxode, part d'un únic manuscrit, que es van trobar com a

⁸⁶ Agraïm a Ana M. Gudayol, cap de manuscrits de la BC, les diverses informacions que ens ha facilitat de tota aquesta documentació custodiada en aquesta biblioteca.

⁸⁷ Josep Maria. Millàs i Vallicrosa, "Documents hebraics de jueus catalans," *Memòries de l'Institut d'Estudis Catalans* 1/3(1927): 61-167; Jaume Riera i Sans i Frederic Udina Martorell, "Els Documents en hebreu conservats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó," *Miscellanea Barcinonensia* 17/49 (1978): 21-36. També J. L. Lacave, *Medieval*, Barcelona 1 i 2, pàg. 15 i 16. Tanmateix la *ketubà* 2 està mal catalogada. La signatura correcta és "Diversos, Vallgornera, Pergamins, rotlle 08, núm. 04".

⁸⁸ J. Ramon Magdalena Nom de Déu i Gregorio Olmo de Lete, "Documento hebreo-catalán de farmacoepa medieval," *Anuario de Filología* 6 (1980) 159-187 i *Un glosario hebraicoaljamiado trilingüe y doce "agrabadin" de origen catalán: siglo XV* (Barcelona: Universitat de Barcelona, 1993). Precedeix a l'estudi del glossari el treball de Hiram Peri (Hiram Pflaum), "Un glosario médico-botánico en judeo-español medieval," *Tesoro de los judíos sefardíes* 3, (1960): LXI-LXXI.

⁸⁹ Reial Patrimoni, Mestre Racional, Volums, Sèrie General, 76 (trobat 2 petits fragments); 2273 (notes), 894 (restes d'escriptura per calc i Carta Hebrea núm. 19); Gran priorat de Catalunya de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem, Armari 4. Tortosa, carpeta 21, 321235, XI - 16 (al final del document, 2 línies en hebreu); Col·leccions, Manuscrits, Ripoll, 169 (76v títol anotat en hebreu); Cancelleria, Pergamins, Jaume I, Sèrie general, 1563; 1090; 1846; 0757; 1255; 1079; 1190 (signatures en hebreu) 1120 (carta partida, en hebreu); Generalitat, Pergamins, Carpeta, 4, Perg. 80 (nota dorsal en hebreu, sobre la casa de Moixé Natan).

⁹⁰ Reial Patrimoni, Mestre Racional, Volums, Sèrie General, 1866.

⁹¹ Reial Patrimoni, Mestre Racional, Volums, Sèrie General, 2297.

⁹² Reial Patrimoni, Mestre Racional, Volums, Sèrie General, 63 i 68.

⁹³ Reial Patrimoni, Mestre Racional, Volums, Sèrie General, 72, 74, 75 i 80.

⁹⁴ Jesús Alturo, *El llibre manuscrit a Catalunya*, (Barcelona: Associació de Bibliòfils de Barcelona, 2001), 278.

tapes externes d'una peça de teatre que pertanyia als Lluïsos de Gràcia de Barcelona. Per altra part va descriure un altre full que pertany a una Bíblia llatina, entre les línies de la qual hi ha el text hebreu del llibre de Jeremies. El fragment es va retallar per utilitzar-lo a les cobertes d'algun volum que desconexem. El propietari el va portar a identificar a l'Arxiu P. Fita d'Arenys de Mar.⁹⁵

A l'Arxiu Històric de Terrassa es van trobar nou fragments de fulls de paper hebreus, molt esbocinats, que havien estat utilitzats per a engruixir la coberta de pergami del *Llibre de cort dels batlles Bernat Satorre, Guillem Eimeric, Arnau Domènec i Jaume Gili, 1391-1395* que es conserva amb la col·lecció completa dels llibres de la cort de Terrassa des de la fi del segle XIII.⁹⁶ La descoberta es va fer l'any 1995 arran d'un diagnòstic general de restauració dels fons. L'any 2000 aquest conjunt es va restaurar i dos anys més tard Eduard Feliu en portà a terme un acurat estudi descriptiu amb la col·laboració de Pere Puig i Ustrell, responsable de la troballa.⁹⁷ Els documents contenen diversos comentaris bíblics i talmúdics, especialment d'autors medievals d'àmbit català, a més a més d'un full que conté sis esborranys de contractes d'esposalles. Aquest arxiu custodia un ric conjunt de documentació medieval, entre els quals hi ha el fons històric de protocols notariais de Terrassa que s'inicia l'any 1297, una tipologia de fons anàloga a la de l'AHG i on no es descarta que apareguin altres fragments però no sembla probable perquè és un cas molt singular en el conjunt de registres històrics de Terrassa. Quan es van trobar els documents hebraics es va fer una revisió general de la resta de volums custodiats a l'arxiu per tal de localitzar altres fragments de manuscrits, però sense èxit.⁹⁸

A Arenys de Mar, a l'Arxiu Històric Fidel Fita, hi ha un únic fragment extret d'un protocol del notari Guillem d'Estrada (1324 -1346.) que es va trobar dins la bossa de retalls de paper on el notari o escriptent feia les anotacions per a després elaborar l'instrument notarial i registrar-lo al llibre.⁹⁹ La notaria correspon al terme del Castell de Montclús, la qual radicava a Santa Maria de Palautordera. Tanmateix en aquest cas no es tracta ben bé d'un fragment aprofitat per a la relligadura sinó d'un document trobat dins de la bossa que forma l'enquadernació de pergami. El

⁹⁵ Enric Cortès Minguella, "A propòsit de dos manuscrits fragmentaris hebreus apareguts de nou," *Estudios Franciscanos* 87 (1986): 1025-1031.

⁹⁶ ACVOC AHT Batllia de Terrassa. *Llibre dels batlles Bernat Satorre, Guillem Eimeric, Arnau Domènec i Jaume Gili. 1391-1395*. Només es va trobar manuscrits hebreus, en aquest cas no n'hi havia de llatins.

⁹⁷ Eduard Feliu i Mabres, "Fragments de textos hebreus medievals trobats a l'Arxiu Històric de Terrassa," *Terme*: 17 (novembre, 2002): 103-115. Els treballs de restauració van anar a càrrec de Josep M. Palau i Sallent, de Vilafranca del Penedès.

⁹⁸ Volem agrair les informacions que ens han proporcionat Pere Puig i Ustrell i el director de l'arxiu, Joan Soler i Jiménez. Per altra part s'hi custodien uns pergamins llatins del segle XIII amb algunes anotacions marginals i signatures en hebreu: AHT Pergamins XIII-7; IV c- 23 ; XIII-2. Veg. Pere Puig i Ustrell, *Pergamins de l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, 1278- 1387* (Barcelona: Fundació Noguera, 1988), doc. 3.

⁹⁹ AHFF, Notarial, Montclús, *schedula* 273-2. En el revers diu "Sia retut aquest albaran de voluntat del juehu an Nicholau Ponç de Calonge can el aportarà una carta que sa muyler regoneix deure a aquel juheu CVII solidos". Agraïm la informació actualitzada a Hug Palol, director de l'arxiu.

fragment, de reconeixement i absolució d'un deute és de l'any 1331, signat per Moixé Cabrit.¹⁰⁰

Duran i Sanpere, entre el plec de documents hebraics de l'Arxiu Històric de Cervera, ara Arxiu Comarcal de la Segarra, també detectà un full de paper dins de la bossa d'un protocol notarial de 1485. Conté una carta aljamiada de Xelomó Cofen a Iossef Cavaller i el nomenament del marit de Bonadona, Iossef Cavaller, com el seu procurador, l'any esmentat.¹⁰¹ Però a més a més, d'entre aquests manuscrits el número 5 era una coberta en pergami –separada del volum– d'un llibre notarial (Antoni Busquets, notari de Cervera, Manual de l'any 1459). Es tracta d'un pergami documental, escrit en llatí, aprofitat per fer de coberta del dit manual notarial on s'hi varen escriure unes breus anotacions en hebreu que són una llista de cristians deutors d'un jueu.¹⁰²

El fragment de *ketubà* que fa uns anys es va trobar a Manresa també procedeix de l'interior de les cobertes d'un protocol notarial medieval, del segle XIV, custodiat a l'Arxiu Comarcal del Bages. Josep Maria Gasol en va oferir la primera notícia. El manuscrit el descobrí el Dr. Francesc Rafat i Nelba, tanmateix no hi ha constància de quin manual es va extreure i el fragment encara no té cap signatura, ja que està pendent de classificar.¹⁰³ Per altra part és remarcable la col·lecció formada per divuit volums de *libri iudeorum* que es conserven en aquest arxiu.

A Igualada, a l'Arxiu Comarcal de l'Anoia, fa poc han restaurat un llibre d'actes de Vilanova d'Espoia, del 1367. Dins la coberta d'aquest volum han sortit fragments escrits en hebreu. En total hi ha una desena de fulls de paper amb restes d'altres fulls encara encolats a més a més d'uns minúsculs fragments, que hem examinat i contenen parts dels comentaris de Raixí dels llibres de l'Èxode, d'Isaïes i del Tractat de *Ketubot*.¹⁰⁴ Per altra banda ja fa un temps que es va localitzar un pergami a l'Arxiu de la Parròquia de Santa Maria d'Igualada, custodiat a l'ACAN des de 1975, part d'una *ketubà* del segle XIV de Santa Coloma de Montbui, que feia de guarda de la relligadura un protocol notarial, estudiada i editada per Meritxell Blasco i J. Ramon Magdalena.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Va portar-ne a terme la identificació i estudi Enric Cortès, "Un curiós fragment hebreu de l'arxiu històric "Fidel Fita" d'Arenys de Mar," *Estudios Franciscanos* 84(1983): 215-217.

¹⁰¹ Agustí Duran i Sanpere, "Documents aljamiats de jueus catalans: segle xv." *Bulletí de la Biblioteca de Catalunya* 5 (1918-1919): 132-148 i fig. 18 a 22. La fig. 18 reproduïx aquest fragment.

¹⁰² Volem agrair la informació de la signatura i característiques d'aquest pergami manuscrit a Dolors Montagut Balcells, directora de l'arxiu. Per a una descripció d'aquest fons hebraic veg. Meritxell Blasco Orellana, Tessa Calders Artís, i J. Ramon Magdalena Nom de Déu, "Els Documents hebraics de l'Arxiu Comarcal de Cervera," a *Actes del II congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Barcelona-Cervera del 25 al 17 d'octubre de 2004* (Barcelona: Institut Europeu de la Mediterrània, 2005) 175-186.

¹⁰³ Josep Maria Gasol, "Notícia d'un "Ketubà" del segle XIV, de l'Arxiu Històric de Manresa," a *Jornades d'història dels Jueus a Catalunya* (Girona: Ajuntament de Girona, 1987), 295-297; Veg. també J. L. Lacave, *Medieval*, doc. Manresa, 19. Agraïm la informació actualitzada a Marc Torras, director de l'ACBG.

¹⁰⁴ ACAN, API, fulls solts, 1321.

¹⁰⁵ Catalogat al fons de pergamins amb el número 89. El primer esment es troba a Marta Vives i Sabaté, "Inventari general dels pergamins existents a l'Arxiu Parroquial de Santa Maria d'Igualada (1282-1634)" *Miscellanea Aqualatensis* 4 (1987): 63 i 77, n. 89. Veg. Meritxell Blasco Orellana i J. Ramon Magdalena Nom de Déu, "Una "ketubbà" inédita catalana de Santa Coloma de Montbui (siglo XIV)," a *Judaísmo Hispano: Estudios en memoria de José Luis Lacave Riaño*. 2 vol., ed. Elena Romero, (Madrid: Junta de Castilla

A l'Arxiu Episcopal de Vic s'hi custodien una quarantena de fragments que va catalogar Abraham David de la Universitat Hebrea de Jerusalem. És una col·lecció composta per fulls del Talmud, de la Bíblia, de comentaris talmúdics i altres obres *halàkbiques*, en part procedents d'antigues relligadures.¹⁰⁶ Aquest arxiu també conserva uns fragments de *ketubà* datada a Barcelona l'any 1203 que va estudiar Enric Cortès,¹⁰⁷ unes notes hebraïques en alguns *libri iudeorum* i una altra *ketubà* que no procedeix de cap relligadura, documents estudiats per Irene Llop,¹⁰⁸ i un fragment d'una Bíblia hebrea del segle XIV amb part del Segon Llibre de Reis.¹⁰⁹

A l'Arxiu Capitular d'Urgell hi ha una col·lecció de manuscrits medievals que formaven part de les encuadernacions de diversos llibres com a full de guarda i com a farciment. Segons l'arxiver, Mn. Benigne Marquès, en aquest fons s'hi conserven documents hebreus.¹¹⁰

A Perpinyà, als Archives Départementales des Pyrénées Orientales s'ha detectat un manuscrit hebreu a les cobertes d'un volum notarial de Guillem Auriol, notari de Pià. Es tracta de part d'un comentari al Talmud de Babilònia, tractat de *Baba Batra* (51a) trobat als llocs del protocol de 1358 a 1359.¹¹¹ Segons l'opinió de Mauro Perani aquest arxiu pot oferir-nos un volum similar de documentació com el de l'AHG.¹¹² A més a més, aquesta institució disposa d'una col·lecció, en part mai no editada, de documentació hebraïca —una dotzena de fulls de caire econòmic de principi del segle XV— que en part sembla procedir d'antigues relligadures notariales i que l'any 1868 va descriure parcialment —i en alguns casos traduï— F. A. de Boaçà. És el cas del pergami que editaren Meritxell Blasco Orellana, J. Ramon Magdalena

y León, Diputación Provincial de Burgos; Rich Foundation; Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2002), 575-584. També hi ha un protocol notarial de 1333-1334 on consta a la coberta *iudeorum*; és un nou exemplar dels *libri iudeorum* que es troben en alguns arxius catalans. Sobre els *libri iudeorum* apareguts en altres arxius catalans veg. Irene Llop i Jordana, "Els Libri Iudeorum als arxius catalans," a *Actes del III congrés per a l'estudi dels jueus en territoris en llengua catalana*. Barcelona-Perpinyà 15, 16, 17, 18 de 2007 [en premsa] (Barcelona: Institut d'Estudis Mòn Juic, 2015). Volem agrair la notícia de les noves troballes i tota la informació actualitzada a Marta Vives Sabaté de l'ACAN.

¹⁰⁶ Els fragments talmúdics s'inclouen en el catàleg de Jacob Zusman, Yoav Rozenfal; Aharon Shveķah. **אוצר כתבי־היד התלמודיים**. (Jerusalem: Yad Yitshak Ben-Tsevi, 2012), 752-753.

¹⁰⁷ Núm. MEV 10852. Enric Cortès, "A propòsit d'un manuscrit fragmentari hebraico-arameu de l'Arxiu Diocesà de Vic," *Associació Bíblica de Catalunya* 25-26 (1984): 10-15.

¹⁰⁸ Les anotacions marginals a Irene Llop Jordana, "Aportacions a l'estudi de l'aljama de jueus de Vic al segle XIII," *Ausa* 21/ 152 (2003): 143-150, i la *ketubà*, amb signatura ACV 55/2 (1412) a "Una *ketubà* inèdita conservada a l'Arxiu Episcopal de Vic," *Ausa* 144 (2000): 55-60.

¹⁰⁹ Núm. 385. Extret de la versió digitalitzada del catàleg elaborat per Mn. Josep Gudiol el 1921, publicat entre el 1925 i 1934 al *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, que també inclou la referència a dos rotlles d'Ester dels segles XVII i XVIII (7 p. 31 i 9 p. 32) <http://www.abev.net/instrseq/abevmanuscripts.pdf>

¹¹⁰ No ens ha estat possible visitar aquest arxiu. Segon les informacions que ens ha facilitat l'arxiver els fragments es troben ressenyats al *Catálogo de los manuscritos jurídicos de la Biblioteca Capitular de la Seu d'Urgell*, dir. Antonio García y García (La Seu d'Urgell: Bisbat d'Urgell, 2009). Un cop consultada aquesta obra només veiem que podria haver-hi una coincidència amb el mss. 1998 *Novum testamentum. Interpretatio nominum hebraicorum*.

¹¹¹ Sèries notariales, Guillaumes Auriol, anys 1358-1359, reg. 3E1-268. Els manuscrits hebreus són catalogats com 3E1/268/1.

¹¹² Veg. Perani, "The Gerona Genizah," 151; reproducció a fig. 10.

Nom de Déu i Miguel Ángel Motis Dolader que conté un testament de l'any 1463 d'una jueva de la ciutat de Montsó.¹¹³

Fins al dia d'avui en els arxius de Girona és on s'han detectat més fragments de manuscrits aprofitats com a farciment d'enquadernacions medievals.¹¹⁴ A banda dels documents de l'Arxiu Històric de Girona, a l'Arxiu Municipal de Girona, se n'han extret fragments de diversos llibres d'èpoques de final del segle XIV.¹¹⁵ Formen una col·lecció de cent quaranta-un fulls de paper i pergamí catalogats en vuitanta-nou registres.¹¹⁶ En gran part són fragments amb restes de comptes però també hi ha retalls de tractats de medicina, alguns comentaris talmúdics i bocins dispersos amb *responsa*, obres literàries i provatures cal·ligràfiques. Millàs i Vallicrosa, l'any 1948, en una breu nota, n'oferí la primera notícia: un fragment de pergamí extret del llibre d'èpoques de l'any 1417-1418, que identificà erròniament com a part del tractat de *Pesakhim* del Talmud de Jerusalem.¹¹⁷ Anys més tard Chaim Dov (Charles B.) Chavel esmenà l'error i l'identificà com a part de les *Halacot Guedolot* de Simeon Qaiiara (s. IX).¹¹⁸ M. Michael Serels va fer un estat de la qüestió d'una dotzena d'aquests

¹¹³ Conservats dins de la sèrie 1B, Procura Reial. També es troben anotacions marginals i signatures en hebreu en diversos registres notariais en què participen membres de la comunitat jueva, com per exemple en el llibre notarial de Bernat Fabre, 1379-1430, registres microfilmats, 2 Mí 81/1 a 4. Agraïm la informació actualitzada a Denis Fontaine responsable dels arxius notariais de l'ADPO. Veg. també Claude Denjean, *Juifs et Chrétiens: De Perpignan à Puigcerdà XIIIè-XIVè siècles*, (Perpinyà: El Trabucaire, 2004), 13, 224 i nota 2; "Trobo diversos quaderns de l'ajuda de les mercaderies i de la roba (*merces et raupas*). Una d'aquestes llistes, que és la B. 332, és escrita en hebreu," Pere Vidal, "Els jueus dels antics comtats de Rosselló i Cerdanya." *Calls* 2 (1987): 90, nota 68. "Als Archives Départementales de Perpinyà he pogut examinar la documentació jueva que hi és conservada. En efecte, entre registres i lligalls, B 328-334-339, tots referents a diversos assumptes de l'aljama dels jueus particulars de Perpinyà, s'hi troben tres llistes de l'ajuda imposada sobre diferents productes o negocis. Una és escrita en hebreu, concretament la del lligall B 332, que conté 5 pergamins i 16 fulls de paper (en llatí, català i hebreu) dels anys 1401-1405," Miquel Pujol, "Dues tabes hebraïques de l'aljama de Castelló d'Empúries," *Calls* 4 (1990): 46, nota 3. Aquesta col·lecció de documents hebreus en va descriure i traduir en part F. A. de Boaça, "Note sur quatre documents en langue hébraïque conservés aux Archives du Département des Pyrénées Orientales," *Société Agricole, Scientifique et Littéraire des Pyrénées-Orientales* 17 (1868): 169-202. Segons descriu són documents de 1411 i 1422, part d'unes de documents i llistes d'impostos (l'esmentada ajuda de Pujol) sobre la comunitat, que recapta la sinagoga, amb algunes aljames i escrites al dors de documents llatins, i un testament, custodiat en aquest arxiu però procedent de Montsó (1B-338) que fa tres anys van editar i traduir Meritxell Blasco Orellana, J. Ramon Magdalena Nom de Déu i Miguel Ángel Motis Dolader, "Últimas voluntades de los judíos en Aragón: El testamento de Doña Oro, esposa de Samuel Rimok, judía de Monzón (1463)." *Materia Giudaica* 14/1-2 (2009): 431-459.

¹¹⁴ Per a la història de les troballes gironines i un estat de la qüestió d'aquests precedents i les informacions que van aparèixer en diversos mitjans d'informació veg. Perani, "The Gerona Genizah," 139-144.

¹¹⁵ Els llibres d'èpoques de 1373, 1380, 1395, 1398, 1406, 1407, 1418 i 1421.

¹¹⁶ Cent quaranta-un fragments segons la memòria publicada l'any 2011, p. 21 que es pot consultar a http://www.girona.cat/web/sgdap/docs/memoria_2011.pdf. Veg. a l'apèndix A.3.2 la taula dels documents hebraics custodiats en aquest arxiu (137 segons les imatges digitalitzades i el catàleg intern). Veg. també el catàleg *Documents en hebreu de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Girona*. Girona, febrer de 1994.

¹¹⁷ És el fragment ara catalogat amb el número 91. Josep Maria Millàs i Vallicrosa "Un fragmento de Talmud Jerosolimitano," *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* 3 (1948): 193 + 2 làmines. L'error d'identificació no es corregí a la imatge del llibre *La Catalunya Jueva*, ed. Mariona Companys (Barcelona: Àmbit; Museu d'Història de Catalunya, 2002), 164-165.

¹¹⁸ 11-5 (1967/5727) 25 שנימצי בעיר גירונדה "הדרום" חיים דב, "גיליון כ"י מספר הלכות גדולות, הלכות פסח, שנמצא בעיר גירונדה" (שעוועל ו). שול Feliu, "Fragments", nota 4 i de Perani, "The Gerona Genizah", 14. Veg. sobre l'autoria de les *Halacot*

manuscrits tot i que amb alguns errors d'identificació.¹¹⁹ Anuncià la seva intenció de fer-ne un estudi acurat que, tot i que no sabem si el va portar a terme, mai no es va publicar. Per altra part al catàleg de l'exposició que es va fer a Nova York al Yeshiva University Museum (novembre 1990- desembre 1992) es descriu un dels fragments hebreus de l'arxiu que identifiquen com a part del comentari de Moixé ben Nakhman del tractat d'*Avoda Zara*.¹²⁰ El catàleg de la JNUL, de l'Institute of Microfilmed Hebrew Manuscripts, alguns dels fragments es descriuen amb més precisió.¹²¹ Tanmateix, a hores d'ara, tot i el gruix de documents d'aquesta col·lecció, només han portat a terme l'edició i estudi de manuscrits Christa Casals Stenzel, que fa poc ha editat i traduït dos bifolis i un fragment amb part d'un tractat mèdic, i J. Ramon Magdalena, que fa uns anys publicà l'edició i estudi de disset fragments corresponents a un llibre de comptes dels bancs i seients de la sinagoga de Perpinyà.¹²² En aquest sentit i retornant a les connexions entre documentació custodiada en diferents arxius, del conjunt perpinyanès, segons l'autor i Jaume Riera, se n'hauria trobat la continuació en un llibre de qüestions econòmiques procedent del Rosselló i custodiat a l'Arxiu Reial de Barcelona.¹²³ Dels fragments restants n'hi ha uns de llibres de comptes, uns amb textos talmúdics i uns amb part d'un poema litúrgic que podem connectar amb altres fulls de l'AHG.¹²⁴ Tot sovint també trobem relacions paleogràfiques entre els documents d'un arxiu i l'altre, redactats per la mateixa mà d'escriptura.¹²⁵ Cal destacar, d'aquest corpus, el conjunt de documents 64 a 72 que conté un recompte en brut de l'impost de l'ajuda de robes i teixits de la comunitat gironina dels anys 1387 i 1388, identificat en els catàlegs anteriors només com a 'comptes aljamiats'.

Guedolot Yehoshua Horowitz "Halakhot Gedolot," a *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum i Fred Skolnik. 2a ed. (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007) vol. 8, 259-261.

¹¹⁹ M. Michell Serels "Aspects of the Study of Girona Hebrew Documents," a *La cultura del llibre: herència de passat, vivència de futur: Actes del Congrés Internacional "Cultura Sefardita al Mediterrani", Girona del 26 al 28 de març de 1998*, (Girona: Ajuntament de Girona, 1999) 167-188.

¹²⁰ *The Sephardic Journey, 1492-1992* (Nova York: Yeshiva University Museum, 1992), 196.

¹²¹ Veg. annex A.3.2.

¹²² Christa Casals Stenzel, "Fragmentos manuscritos hebraicos del Arxiu Municipal de Girona sobre enfermedades genitales y sus remedios: edición, traducción y glosario," *Sefarad* 74, 1 (2014): 33-74. Catalogats amb els números 23, 27 i 31; J. Ramon Magdalena Nom de Déu "A Fifteenth-Century Hebrew Manuscript from the Aljama of Perpinyà," *Hispania Judaica Bulletin* 3, (5760/2000) 145-183, catalogats amb els números 73, 74, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85 i 86. Segons Eduard Feliu el document és de l'any 1402. Veg. Feliu, "Documents hebraicocatalans", 108.

¹²³ Segons indicà el Dr. J. Ramon Magdalena a la conferència impartida en el IX congrés de l'European Association for Jewish Studies, Judaism in the Mediterranean Context, que es va fer a la ciutat de Ravenna del 25 al 28 de juliol del 2010.

¹²⁴ Ens referim als fulls catalogats amb els números 58, identificat com a "Poema litúrgic", 88, 89 i 90, identificats com a "Fragments penitencials (*selikhot*/perdons). Oracions per Iom Kipur", els fragments de comptes 64 a 72 o el fragment talmúdic 49. També trobem moltes semblances paleogràfiques i estructurals amb els documents aljamiats de comptes 1 a 9.

¹²⁵ No hem portat a terme un estudi aprofundit d'aquestes relacions que hem detectat en les consultes del material de l'AMGi. Esperem que aquest sigui el tema d'un altre treball monogràfic, especialment un cop enllestida la catalogació de l'AHG, que potser ens permetrà trobar moltes més connexions amb els manuscrits procedents d'aquest arxiu però també amb els documents provinents de l'ADG i l'ACG.

Des de l'any 1980, de la mà de Josep Maria Marquès Planagumà i de Josep Perarnau Espelt, s'han descobert més d'un centenar de manuscrits hebraics a les relligadures d'alguns volums de l'Arxiu Diocesà de Girona.¹²⁶ Aquest material va ser restaurat per J. Palahí, i Enric Cortès en va portar a terme la descripció detallada en cinc treballs correlatius en el suplement del *Butlletí de l'Associació Bíblica Catalana*, a la *Revista Catalana de Teologia* com també a l'*Arxiu de Textos Catalans Antics*.¹²⁷ Els llibres que amagaven els documents són dels segles XV i XVI: dos volums de *Definicions* i un altre volum amb tapes artificials. Gran part dels cent divuit fragments, que formen vint-i-quatre unitats codicològiques, són de pergamí i es poden datar d'entre mitjan segle XIII i el XIV. Contenen part de textos bíblics. Cal la pena destacar-ne un volum de dinou fulls amb fragments del Pentateuc i Profetes, part d'una *megil·là* d'Ester i del targum *Onquelós*, diversos textos talmúdics, alguns comentaris rabínics, part del codi *Séfer ha-halakhot* d'Itskhaq Alfasi,¹²⁸ part d'unes obres filosòfiques cabalístiques i *piuntim* inèdits, entre els quals cal remarcar una composició poètica del segle XIII, de caire cabalístic, d'un autor dit *Iekhudà* i un fragment dels segles XIV o XV que Cortès atribueix a una secció de la *Querobà* d'Ibn Gaiiat per al *Minkhà* (pregària de la tarda) de *Iom Kipur*,¹²⁹ una *selikhà* (pregària penitencial) atribuïda a Avraham ben Itskhaq de Girona.¹³⁰ Cortès suggerí que alguns dels fragments de poesia litúrgica d'aquest arxiu podrien estar emparentats, potser formant un mateix *makhzor*, amb el fragment 254/9 de la Biblioteca de Catalunya que estudià Díaz-Esteban.¹³¹

¹²⁶ Josep Maria Marquès i Planagumà, Josep Maria Marquès i Planagumà “Descobriments de manuscrits hebreus a l'Arxiu Diocesà de Girona,” *Taüll. Butlletí de les Comissions per al Patrimoni Cultural dels Bisbats Catalans*, 3-4 (1983-1984) 64-66. Josep Perarnau descobrí en aquest arxiu un manuscrit de seixanta-quatre folis escrit en català, hebreu i en català en aljama hebraica procedent de la pabordia d'En Xunclà de la Col·legiata de Sant Feliu de Girona però que no es va fer aprofitar com a relligadura (Enric Cortès, “Una poesia cabalística desconeguda i uns fragments d'Ibn Guiat procedents de l'Arxiu Diocesà de Girona,” *Arxiu de Textos Catalans Antics* 2 (1983): 8). Meritxell Blasco en portà un estudi preliminar a “La pabordia d'en Xunclà: un manuscrit hebraicocatalà de 1398 de l'Arxiu Diocesà de Girona.” a *Actes del IV congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Barcelona-València, 18, 19 i 20 d'octubre de 2010* (Barcelona: Institut d'Estudis Mòn Juic, 2012) [en premsa].

¹²⁷ Enric Cortès, “El comentari d'Is 66 en un dels fragments de manuscrits descoberts recentment a l'Arxiu Diocesà de Girona (Ms, G)” *Butlletí de l'Associació Bíblica de Catalunya. Suplement* 1(1981), 9-14; “Fragments de manuscrits hebreus i arameus descoberts de nou a l'Arxiu Diocesà de Girona I,” *Revista Catalana de Teologia* 7 (1982): 1-56; “Una poesia cabalística desconeguda i uns fragments d'Ibn Guiat procedents de l'Arxiu Diocesà de Girona,” *Arxiu de Textos Catalans Antics* 2 (1983): 7-21; “Fragments de manuscrits hebreus i arameus descoberts de nou a l'Arxiu Diocesà de Girona II,” *Revista Catalana de Teologia* 9/1 (1984): 83-101; “Fragments de manuscrits hebreus i arameus descoberts de nou a l'Arxiu Diocesà de Girona III,” *Revista Catalana de Teologia* 10/1 (1985): 31-52. Els fragments talmúdics que va descriure Cortès s'han inclòs en el catàleg de Zusman; Rozençal; Shvekah, אורצר, 750-751.

¹²⁸ Tanmateix Perani, “The Girona Genizah”, 14 identifica part d'aquests documents (Fr. I-III) com les *Halakhot Guedolot* de Simon Qaraia, que també trobem a l'AMGi. Cf. amb les taules d'ambdós arxius a l'annex A.3.

¹²⁹ Itskhaq bar Iekhudà Gaiiat Alisani, 1038-1089. Veg. Ángel Sáenz-Badillos, “Ibn Ghayyat,” a *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum i Fred Skolnik. 2a ed. (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007) vol. 9, 676-677 i Abraham Meir Habermann, “Kerovah,” a *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum i Fred Skolnik. 2a ed. (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007) vol. 12, 88.

¹³⁰ Jefim Schirmann, “Abraham ben Isaac” a *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum i Fred Skolnik. 2a ed. (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007) vol. 1, 300-301.

¹³¹ Cortès, “Fragments manuscrits II”, 96 nota 15. Amablement Enric Cortès ens ha informat d'unes inscripcions hebraiques que es troben en alguns dels pergamins custodiats en aquest arxiu, contractes

Ja hem esmentat anteriorment l'existència de manuscrits hebraics a l'Arxiu Capitular de la Catedral de Girona. L'any 1951, gràcies al canonge arxiver Mn. Jaume Marquès i Casanovas, es van trobar diversos fulls de paper d'entre els segles XIII i XIV, alguns dels quals devien servir per foliar les cobertes d'alguns llibres o bé per embolcallar-los. Millàs i Vallicrosa en va fer, en part, una breu descripció en dos articles de *Sefarad*.¹³² A l'esmentat catàleg de l'exposició de Nova York al Yeshiva University Museum es descriuen breument els fragments com també al catàleg de fragments talmúdics de Zusman-Rozental-Shveḳah.¹³³ L'any 1997 Eduard Feliu elaborà una catalogació interna de tots aquests manuscrits hebreus i corregí algunes de les identificacions de Millàs i del catàleg. Enguany, amb motiu de diverses restauracions, aquest fons s'ha incorporat a l'Arxiu Diocesà de Girona. La col·lecció conté part d'un quadern de comptes i registres de préstecs, que com hem esmentat a l'inici d'aquest apartat formen una mateixa unitat documental amb fragments procedents de l'AHG i la BUB, un comentari sobre el *Pirqué Avot* de Ionà ben Avraham de Girona,¹³⁴ fragments de l'obra *Mixné Torà* de Moixé ben Maimon, porcions del *Séfer Mivkhar ha-Peninim* de Xelomó ibn Gabirol, part d'un comentari de Raixí als tractats de *Sotà* i *Gittin*, un comentari de Nakhmànides al tractat de *Xevuot* i uns fragments del tractat *Avodà Zarà* del Talmud de Babilònia.¹³⁵ També es va trobar un pergami amb part del text d'Èxode 9, del segle XIV que en aquest cas hauria embolcallat el volum *Notes de Capbreuacions de Flassá, Ayguaviva y de altres*, de 1549.¹³⁶

procedents de Sant Feliu de Girona, i ens n'ha tramès les transcripcions on s'esmenten alguns jueus. Els pergamins i els noms dels jueus que s'hi esmenten són: ASF, any 1198 (Itskhaq ben R. Ieoxua; Itskhaq ben R. Meir; Xelomó ben Moixé; Xelomó ben R. Ezra); octubre de 1236 (Bonafós ben Bonafós); 311, 4 de desembre de 1295, (Moixé d'en Jucef fill de n'Avram; Zarc Bondia); 4 de gener de 1268 (Bellxom ha-Leví; Iosef Ravalla, col·lector, fill de R. Iehudà Ibn Ravalla); 260, 13 de novembre de 1290 (Iaqob ben R. Aninai; Xelomó ben R. Aninai); 265, 13 de juny de 1291 (Ezra, fill d'en Bellxom; Bellxom ben R. Ezra); 267, 12 de juliol de 1291 (Xelomó de Sescollada); 282, 27 d'octubre de 1292 (Iosef ha-Leví ben R. Iskhaq de Vilogarriga; Itskhaq fill d'en Jucef Déu-lo-cresca); 1249, St. Vicenç (Bonanasc Xelomó ben Bonafós; Bonanasc Xelomó); Claver III f. 99 1269 (Avraham ben R. Xelomó); Barcelona, 1244 (Netanael ben R. Moixé); juliol de 1183; 314 (Ezra ben R. Saul), 5 de febrer de 1296 (Hanok Qartobí); St. Vicenç, 1263 (Bonanasc Xelomó).

¹³² Josep Maria Millàs i Vallicrosa, "Restos de antiguos libros hebraicos," *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* 6, (1951): 323-324 [Reimpres a *Sefarad*, 12/1 (1952), 156-158]. Anys més tard es va fer una nota amb l'enumeració dels manuscrits i una breu descripció de cada un al catàleg de l'exposició *The Sephardic Journey*, 195-196.

¹³³ *The Sephardic Journey*, 195-196. La descripció d'un fragment talmúdic s'ha inclòs en el catàleg de Zusman; Rozental; Shveḳah, אֲוִצֵר, 750.

¹³⁴ Millàs va identificar aquest comentari i Eduard Feliu l'autoria. Veg. Feliu, "Fragments", nota 4. Per altra part sobre aquest autor podeu consultar la traducció de Manel Frau *Les portes del penediment* (Barcelona: Universitat de Barcelona; Ajuntament de Girona; PPU, 2001).

¹³⁵ Millàs no va fer cap referència als fragments talmúdics i parlava d'uns folis amb un comentari a un tractat de *xetarot* o documents legals. Feliu identificà correctament els comentaris de Raixí i Ramban.

¹³⁶ Que publicà Josep Maria Millàs i Vallicrosa, "Restos de una antigua Biblia Hebraica en Gerona," *Sefarad* 13 (1953): 356-358. Veg. també Perani, "The Gerona Genizah", 139. Veg. també d'aquest autor tot i que no es tracta de cap manuscrit trobat com enquadernació. "Extractos del Talmud y alusiones polémicas en un manuscrito de la Biblioteca Catedral de Gerona," *Sefarad* 20/1 (1960): 17-49 sobre el mss. 19.

De ben segur que un cop extret i restaurat tot el material dels manuscrits de l'AHG podrem establir moltes més connexions documentals entre el conjunt d'ambdues col·leccions de textos hebreus gironins.

A Sant Feliu de Guíxols, a l'Arxiu Municipal, l'any 1960 es van trobar dos fragments de pergami part d'un rotlle de la Torà, en escriptura quadrada asquenazita amb porcions del llibre d'Èxode i Levític (Ex 20,18-Lv 1,14) com a contraguarda del Manual d'Acords o *Llibre d'afers comuns de la Universitat de Sant Feliu de Guíxols* dels anys 1403-1409.¹³⁷ Més endavant, l'any 1999, Eduard Feliu identificà un altre pergami talmúdic custodiat en aquest arxiu que edità a la revista *L'Arjau* i que conté part de les *Hasagot* o comentaris crítics d'Avraham ben David de Posquieres (Rabad) al *Mixné Torà* de Maimònides.¹³⁸ El fons notarial de la ciutat es conserva a l'AHG i en altres llibres s'hi han detectat fragments de pergami hebreus reaprofitats.¹³⁹ Tot i que no ha estat objecte de cap estudi probablement en aquesta ciutat costanera hi devia haver una petita comunitat jueva. Fa un parell d'anys a l'AHG es va descobrir un inventari de la biblioteca d'un jueu guixolenc.¹⁴⁰ Posseïa prop de dos-cents llibres i superava el volum d'exemplars de la biblioteca de l'abat de l'important monestir d'aquesta vila.

A Olot, a l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa, Luís García Ballester, mentre investigava aquest arxiu fa cosa de vint anys, va identificar un petit fragment hebraic de paper, no gaire ben conservat, dins de les cobertes d'un manual notarial de Besalú, que ell va datar, amb un interrogant, l'any 1358.¹⁴¹

Pel que fa a la col·lecció de documents hebreus de la biblioteca de l'Abadia de Montserrat es compon majoritàriament de manuscrits de procedència italiana dels segles XVII a XIV i de procedència oriental dels segles XIV i XX, fruit de les adquisicions del pare Bonaventura Ubach i, en menor nombre, del canonge Ramon Roca-Puig.¹⁴² Alguns d'aquests documents es troben protegits amb pergamins

¹³⁷ Sebastià Bartrina, "Fragmenta Cuiusdam "Hilkot Sepher Torah" in Urbe Guixolensi Reperta (Ex 20, 18-Lv 1,14)," *Estudios Eclesiásticos* 34/ 134-135 (1960): 491-520; un resum en català d'aquest treball el va publicar Àngel Jimenez, "Uns fragments de la Torà (La llei jueva) trobats a Sant Feliu de Guíxols," *L'Arjau* 34, (maig, 1999): 8-10.

¹³⁸ Eduard Feliu i Mabres, "Un altre pergami escrit en hebreu identificat avui," *L'Arjau* 34, (maig, 1999): 11-12. Els dos fragments, tant el de Bartrina com el de Feliu, estan catalogats amb la mateixa signatura: AMSFG, Col·lecció de pergamins, PGM0363.

¹³⁹ AHG, SFe, 726/1415-1416. El pergami que es va reaprofitar com a coberta conté part del tractat de *Roix ha-Xanà* del TB, 28b. Veg. la imatge a Perani, "The Gerona Genizah," plate 2. Aquest llibre encara no s'ha restaurat.

¹⁴⁰ Del metge jueu Natan Moixé des Portal, escrit *Narjau Mosse del Portal*, que es fa en nom de la seva dona i que testimonien jueus de Girona. AHG, SFG, Notarials, Inventaris. Lligall que va del 9 de juliol de 1410 al 31 d'octubre de 1410, de 38 folis (SFe288, f. 1r /9.VII.1410). L'inventari té un total de 14 folis. Fa poc se n'ha fet un resum a Sílvia Planas, "Els llibres del metge jueu Nathan Mossé Desportal i de Goig, la seva esposa (Sant Feliu de Guíxols, 1410)," *L'Arjau*, 10, maig 2014, 19-22.

¹⁴¹ Agraïm aquesta informació a Antoni Mayans de l'ACGAX. Cal esmentar que en aquest arxiu, el primer foli del volum 2003 de la notaria de Besalú conté la traducció catalana d'un contracte matrimonial hebreu o *ketubà* de 1336. Lídia Donat Pérez, "Traducció catalana de la *ketubà* d'Astruga i Mair Vidal (Besalú)," a *Temps i espais de la Girona Jueva. Actes del simposi internacional celebrat a Girona 23, 24 i 25 de març de 2009* (Girona: Patronat del Call de Girona, 2011): 265-274.

¹⁴² Veg. Damià Roure *et al.*, *La Biblioteca de Montserrat: un espai de cultura al llarg dels segles*. Barcelona: (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007) 85-86 i Francisco Javier del Barco del Barco, *Catálogo de*

reutilitzats, especialment els de procedència italiana, ja que aquesta era la pràctica habitual en aquella contrada a partir del segle XVI. Però a més a més, la biblioteca disposa d'un petit conjunt de fragments aprofitats en enquadernacions de volums que no procedeixen del fons que reuní el pare Ubach. Són fulls de pergami, més o menys fragmentaris: un bifoli de pergami que conté porcions del llibre d'Esdras (XIV-XV) procedent de les cobertes d'un llibre de l'any 1504 editat a Hagenau;¹⁴³ un fragment amb parts del llibre d'Ezequiel, en escriptura oriental quadrada,¹⁴⁴ dos fragments reutilitzats en l'enquadernació d'un altre còdex, amb parts d'una poesia litúrgica i en escriptura italiana semi cursiva del segle XV,¹⁴⁵ quatre folis d'una Bíblia iemenita del segle XVIII amb targum que es va trobar a les cobertes d'un còdex del mateix segle que conté el comentari de Raixí al Pentateuc,¹⁴⁶ i un fragment d'una obra historiogràfica, del segle XIV o XV, en pergami, sembla que procedent d'un altre còdex.¹⁴⁷

Amb tots aquests precedents ens és fàcil suposar que a la llarga es poden fer noves troballes ben engrescadores en aquests o altres arxius. L'escassa documentació de les comunitats jueves a Catalunya o la dispersió del material literari arreu de biblioteques estrangeres en part es pot suplir amb aquestes col·leccions. Tanmateix topem amb el problema que els manuscrits, especialment si han estat utilitzats per a engruixir els cartrons de les relligadures de llibres i registres, no sempre es poden detectar amb facilitat i sovint són descobertes fortuïtes. S'hauria de fer una revisió exhaustiva dels fons amb relligadures medievals, però a més cal un procés d'extracció i recuperació que comporta uns recursos econòmics de què, malauradament, no tots els arxius disposen.¹⁴⁸

manuscrits hebreos de la Biblioteca de Montserrat (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2008); Francisco Cantera "Manuscritos hebreo-bíblicos en España," a *Enciclopedia de la Biblia*, vol. 4, 1250-1269 (Barcelona: Garriga, 1963); Nehemya Allony; Ephraim F. Kupfer, i D. S. Loewinger, *List of Photocopies in the Institute* (Jerusalem: Rubin Mass, 1964); Nehemya Allony; Antoni M. Figueras. "Manuscritos hebraicos de la biblioteca de Montserrat," *Seferad* 19, 2 (1959): 241-272.

¹⁴³ Mss. Or. 157; Microfilm Montserrat núm. 30243; Del Barco, *Catálogo*, 30 i 105; Allony, *List*, núm. 1217; Allony-Figueras, *Manuscritos*, 245; Cantera, *Manuscritos*, 1267.

¹⁴⁴ Mss. Or. 149; Microfilm Montserrat núm. 30245; Del Barco, *Catálogo*, 30 i 102; Allony, *List*, núm. 1198; Allony-Figueras, *Manuscritos*, 244; Cantera, *Manuscritos*, 1267.

¹⁴⁵ Mss. Or. 144; Del Barco, *Catálogo*, 30 i 99-100; Allony, *List*, núm. 1257; Allony-Figueras, *Manuscritos*, 254.

¹⁴⁶ Els quatre fulls estan catalogats com ms. or 189 i el còdex com ms. or. 64. Microfilm Montserrat núm. 30167; Del Barco, *Catálogo*, 30 i 75; Allony, *List*, núm. 1207; Allony-Figueras, *Manuscritos*, 248; Cantera, *Manuscritos*, 1268.

¹⁴⁷ Ms. Or. 187; A la línia vint-i-cinc del text es llegeix la data 5107 (1347) però no es pot assegurar que es refereix a la còpia. Veg. Del Barco, *Catálogo*, 131.

¹⁴⁸ No fem referència en aquest apartat als manuscrits no extrets de cap enquadernació que es custodien als arxius catalans ni a les col·leccions hebraiques que contenen manuscrits de procedència catalana repartits arreu del món. Seria bo poder fer un catàleg amb els documents hebraics dels nostres arxius, de les col·leccions privades com dels que, tot i no estar dipositats en cap institució catalana, sabem del cert que s'escrigueren aquí. Per altra part molts dels fragments manuscrits que hem esmentat només han estat estudiats o classificats però no editats.

0.4.2 La troballa dels manuscrits de l'AHG. Estudis i edicions dels documents

D'entre tot aquest conjunt de troballes, ara per ara la col·lecció més important – per quantitat i diversitat – de manuscrits hebraics procedents de relligadures és la de l'Arxiu Històric de Girona. Des de l'inici dels anys vuitanta l'arxiver de l'ADG Josep Maria Marquès, ja se'n feia ressò i l'any 1987 confirmava l'existència d'un lot d'una setantena de protocols notariais que contenien documentació hebraica.¹⁴⁹ Un any abans Enric Cortès anunciava que Josep Perarnau havia trobat vuit fulls de paper part d'un comentari al text del Talmud i altres nous fragments hebreus procedents d'enquadernacions del segle XIV del que aleshores s'anomenava Arxiu de Protocols de Girona, avui AHG.¹⁵⁰ Però fins al cap de més de deu anys la recuperació d'aquest material no va agafar embranzida. Primer, com a resultat de la visita d'alguns estudiosos de l'Institute of Microfilmed Hebrew Manuscripts de Jerusalem, però l'empenta definitiva va venir per la tenacitat i afany del professor Mauro Perani de la Universitat de Bolonya. L'equip de l'AHG, encapçalat per Josep Matas i després per Montserrat Hosta, va portar a terme una revisió dels dos mil dos-cents dos llibres corresponents a les notaries de la ciutat de Girona anteriors a l'any 1500. Finalment es determinà que, almenys, als lloms de cent vuitanta llibres notariais dels segles XIV i XV s'hi amagaven aquests fragments. Aleshores s'inicià el projecte d'extracció, restauració i, posteriorment, de catalogació, impulsat i dirigit per Montserrat Hosta.

Perani feu conèixer internacionalment la troballa per mitjà de diversos articles introductoris en algunes publicacions acadèmiques.¹⁵¹ L'any 1999 n'impulsà un

¹⁴⁹ Perani, "The Gerona Genizah," 138.

¹⁵⁰ Cortès, "Una poesia", 8.

¹⁵¹ Mauro Perani, "Un nuovo importante giacimento nella "Genizah Europea": Gli Archivi di Girona," *Materia Giudaica* (1999): 45-49; "A New 'Genizah' for the New Century. Hebrew Manuscripts Fragments in the European Archives: The New Findings in Girona," a *Jewish Studies at the Turn of the Twentieth Century; Proceedings of the 6th EAJIS Congress, Toledo, July 1998. Vol. I: Biblical, Rabbinical and Medieval Studies.*, ed. Judit Targarona Borrás i Angel Sáenz-Badillos (Leiden: Brill, 1999): 621-626; "Fondi di manoscritti ebraici nell'area del Mediterraneo," a *La cultura del llibre - herència de passat, vivència de futur; Actes del congrés internacional "Cultura sefardita al Mediterrani"* (Girona: Patronat Municipal Call de Girona, Ajuntament de Girona, 1999), 139-163; "Un nuovo importante giacimento nella "Genizah Europea": Gli Archivi di Girona," a *La "Genizah Italiana": Edizione italiana ampliata ed aggiornata degli atti del convegno di Gerusalemme del 9 gennaio 1996*, ed. Mauro Perani (Bolonya: Il Mulino/Alfa Tape, 1999), 305-313; "The 'Girona Genizah'," *EAJIS Newsletter* 8, (març-setembre, 2000): 21-22; "La 'Genizah di Girona', preziosa testimonianza del giudaismo catalano," a *Actes del III congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Perpinyà-Barcelona Del 15 al 18 d'octubre de 2007*, ed. Martine Berthelot, Tessa Calders i Esperança Valls (Barcelona: Institut d'Estudis Món Juic, 2015) [en premsa]. Veg. també sobre un estat general de la qüestió Abraham David, "Hebräische Dokumente Und Geschichtsquellen in Der 'Europäischen Geniza'," a *"Genizat Germania"; Hebrew and Aramaic Binding Fragments from Germany in Context*, ed. Andreas Lehnardt (Leiden: Brill 2001) 171-182. [També publicat en anglès a *"Fragmenta ne pereant"; recupero e studio dei frammenti di manoscritti medievali e rinascimentali riutilizzati in legature*, ed. Mauro Perani e Cesarino Ruini (Ravenna: Longo Editore, 2002) 121-129]; "Hebrew Documentary Material in the Catalan Archives as Part of European Geniza," a *Actes del III congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Perpinyà-Barcelona, del 15 al 18 d'octubre de 2007* (Barcelona: Institut d'Estudis Món Juic, 2014) [en premsa]. Veg. també Esperança Valls i Pujol, "Addendum 1. the Electronic Cataloguing of the Fragments" a Perani, Mauro "The "Gerona Genizah": An Overview and a Rediscovered "Ketubah" of 1377," *Hispania Judaica*

tractament més específic al congrés internacional “New Discoveries in the ‘European Genizah’: The Girona Archives Prolegomena to a Scientific Inquiry”, els resultats del qual es publicaren dos anys més tard a la revista de l’Associazione Italiana per lo Studio del Giudaismo, *Materia Giudaica*.¹⁵² El context històric anà a càrrec de Yom Tov Assis, Danièle Iancu-Agou i Abraham Gros que emmarcaren aquesta nova col·lecció sota diversos vessants.¹⁵³ Assis, després d’emfatitzar la importància del judaisme català i les diferències amb Sefarad, presentà una panoràmica de les fonts hebraïques i dels fons arxivístics catalans i palesà la necessitat de consultar ambdues tipologies documentals per configurar la història dels jueus a Catalunya. Danièle Iancu, entrà de ple en la història dels jueus gironins i la bibliografia que circulava a l’època a partir de l’anàlisi dels treballs sobre inventaris de llibres de Josep Millàs Vallicrosa, Lluís Batlle i Josep Perarnau.¹⁵⁴ Abraham Gros, des de la perspectiva religiosa i literària, va fer un breu repàs dels prohoms gironins que destacaren en càbala i literatura halàkhica. Perani portà a terme una molt necessària comparativa tipològica entre la *guenizà* gironina i la italiana, que evidencia les diferències temporals, codicològiques i temàtiques d’ambdues col·leccions.¹⁵⁵ Edna Engel presentà un estudi paleogràfic comparatiu que ha esdevingut essencial a l’hora d’afrontar la lectura de tots aquests documents.¹⁵⁶ Especialment interessant resultà el treball d’Ezra Chwat perquè és el primer estudiós que analitzà i edità petites mostres d’un conjunt de vuit manuscrits dels extrets de l’AHG, en concret unes gloses complementàries o supracomentari al codi d’Alfasi del tractat de *Rosh ha-Xaná*, l’autoria del qual atribueix a Iom Tov ben Avraham Asevilli.¹⁵⁷ Leor Jacobi

Bulletin 7 (2010): 137-174; “De què parlen els manuscrits hebreus de l’AHG?” *Els Apunts, de l’Arxiu Històric de Girona* 11, (2010): 1-2.

¹⁵² *New Discoveries in the ‘European Genizah’: The Girona Archives*, ed. Mauro Perani a *Materia Giudaica* 6/2 (2010): 133-190.

¹⁵³ Yom Tov Assis, “Catalan Jewry before 1391: Archival and Hebrew Sources,” *Materia Giudaica* 6, 2 (2001): 133-138; Danièle Iancu-Agou, “Les livres inventories”; Abraham Gros, “Gerona: A Sephardic Cradle of Jewish Learning and Religiosity,” *Materia Giudaica* 6,2 (2001) 161-166.

¹⁵⁴ Josep Maria Millàs i Vallicrosa i Lluís Batlle, “Inventaris de llibres de jueus gironins” *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya* VIII (1928-1932): 5-45 [Reimprès a *Per a una història de la Girona jueva*, 2 Vol., ed. David Romano (Girona: Ajuntament de Girona, 1988), 283-323]; Josep Perarnau i Espelt, “Notícia de més de setanta inventaris de llibres de jueus gironins, anys 1415 i 1416” *Arxiu de Textos Catalans Antics* 4 (1985): 435-444 [Reimprès a *Per a una història de la Girona jueva*, 2 Vol., ed. David Romano (Girona: Ajuntament de Girona, 1988), 325-334].

¹⁵⁵ Mauro Perani, “The “Genizot” of Gerona and Italy: Towards a Typological Comparison,” *Materia Giudaica* 6, 2 (2001): 139-144.

¹⁵⁶ Edna Engel, “The Sephardic”.

¹⁵⁷ Ezra Chwat, “Identifying an Alfasi Gloss-Supplement on *Rosh ha-Shanah*, possibly of Yom Tov Asevilli in a Fragment found in Gerona,” *Materia Giudaica* 6,2 (2001): 183-190. L’estudi correspon als mss. Gi s. XIV 1-8, als que a hores d’ara cal afegir el fragment 9, procedents dels llocs del llibre del notari Guillem Llobet 1361. Pel que fa al terme ‘gloss-suplement’ –que traduïm com a ‘glossa complementària’, per bé que ho podem entendre com un supracomentari– crec que Chwat n’ofereix una prou entenedora explicació: “The content is clearly not a talmudic commentary, rather a text that fits into the category of Gloss-supplements on the halakhic Code of Isaac Alfasi. Alfasi gloss-supplements are often mistaken for Talmud commentaries, because of the very nature of the Alfasi text which is their subject, having been formed largely out of the Talmudic text, in its original language and in its original order. The gloss segments in these texts are thusly mere redactions of classic Talmud Glosses, primarily Rashi, or alternatively Jonathan of Lunel, Isaac Crakusha of Narbonne, Barukh the

ha portat a terme la seva tesi de grau a partir un grup semblant dels manuscrits que estudià Chwat, procedent de les cobertes d'un altre llibre notarial i dels quals Feliu va identificar un primer bifoli.¹⁵⁸ Aquests fulls contenen el comentari del tractat *Berakot* del Talmud de Babilònia d'un deixeble de Xelomó ben Adret, que beu de diverses fonts, en especial del codi *Halakhot Gedolot* i dels tossafistes francesos, per bé que l'estructura és semblant als comentaris habituals a l'època del *Séfer ha-balakhot* d'Alfasi. Aquest mateix estudiós ha treballat sobre una part del comentari d'Aaron ha-Leví de Barcelona al tractat de *Pesakhim* que se suposava perdut i que ha trobat entre els fragments de l'AHG,¹⁵⁹ com també ha identificat uns manuscrits amb part del comentari de Nissim ben Ruvèn Girondí al tractat del Talmud *Baba Metsià* i a *Nidà*.¹⁶⁰ En acabar aquesta tesi, ens ha arribat la notícia que en el pròxim número de *Materia Giudaica* (2015), l'autor publicarà un article sobre els motius del reciclatge dels manuscrits hebreus gironins, aspecte que nosaltres també tractem en el primer capítol de la nostra tesi.¹⁶¹ A la seva tesi de grau tracta el tema a la primera part, per bé que no analitza les cronologies del conjunt, ni externes ni internes, en relació amb les enquadernacions dels manuals ni amb la tipologia d'aquestes, ni el fenomen a altres *genizot* catalanes. Es basa en les hipòtesis i dades ja exposades fa anys per Ramon Alberch i amplia l'argumentació amb opinions de jurisprudència, especialment de Maharaixdam (s.XVI) (רשד"ם), sobre les pràctiques de reciclatge de manuscrits dels jueus de Salònica, a on s'exiliaren molts jueus catalans, els costums dels jueus del Iemen i el comerç de manuscrits a Europa.¹⁶²

L'any 2003, arran dels resultats de la primera restauració de fragments es va preparar una mostra a l'arxiu gironí d'alguns manuscrits que després esdevingué una

Babylonian or, in the Orient, the more ancient Hananel of Kairouan, all depending on the vicinity and aptitude of the composer”, pàg. 183.

¹⁵⁸ Són els fragments Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395, que en part editem en el present treball a partir de l'edició crítica de Leor Jacobi, per mostrar-ne el lèxic català. El treball de tesi i l'esmentada edició es poden consultar a Leor Jacobi, *The Commentary of a Student of Rashba to Chapter "Keitzad Mevarkhin" of Tractate Berakhot from a Girona Archive*, (MA, Bar Ilan University, 2014-15) (en hebreu) (<https://biu.academia.edu/LeorJacobi/Master's-Thesis>). L'edició anotada també es pot consultar a "תלמיד הרשב"א למסכת ברכות: קטעים מפרק כיצד מברכין, "ישורון", לב (2015): סג-פו. El primer que va identificar un dels fulls del comentari (l'11) va ser Eduard Feliu per al catàleg de l'exposició dels manuscrits restaurats de l'AHG (Veg. nota 162). Nosaltres vam trobar 6 fulls i 4 fragments més del mateix còdex que en un principi vam identificar com a part del mateix comentari (Gi 2,62, 1-5, 7, 9-14/1393-1395) (Valls, "Tipologia,"15). Tanmateix, quan vam trametre el document a Leor Jacobi, ens va fer notar que només els fulls 3, 10 i l'11 eren part d'aquest comentari i que la resta són fragments de l'obra de Xelomó ben Adret *Torat ha-bait ha-qatser* (La llei abreujada de la casa).

¹⁵⁹ És el fragment Gi 11,14 -4. L'estudi és Leor Jacobi, "קטעים מהידושי הרא"ה למס' פסחים : מארכיון גירונה [Fragments of the Missing Commentary of Rabbenu Aharon HaLevi of Barcelona to Tractate Pesahim], גילוי מילתא בעלמא : *Gilyu Milta B'Alma* (2012) (accés el 20 de setembre de 2012). <http://imhm.blogspot.co.il/2012/09/blog-post.html>. Sobre l'atribució d'algunes obres a Aaron ha-Leví de Barcelona veg. Josep-Vicenç Niclós. "El Llibre de l'Educació ("Séfer ha-Hinnuix")," a *Actes del II congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana*, Barcelona-Cervera, del 25 al 27 d'octubre de 2004. Barcelona: Institut Europeu de la Mediterrània, 2005.

¹⁶⁰ Són els fragments Gi 2,72 hecodarrere 2-3, 8, hecodavant 1 (*Bava Metzja* 97a, 101a); Gi 2, 72 hecodavant 2 (*Nidà* 12-13); hecodarrere 4-5 (6?) (*Nidà* 14).

¹⁶¹ Leor Jacobi, "On the Identity of Girona's Medieval Bookbinders," *Materia Giudaica*, 2014-1025 [en premsa]. No hem pogut consultar aquest treball, encara per publicar quan ens arribà la informació.

¹⁶² Jacobi, *The Commentary*, 12-19.

exposició itinerant anomenada *El secret dels llibres. Els documents amagats dels jueus*. Aquesta exposició va ser organitzada per Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, la Direcció General del Patrimoni Cultural, l'Arxiu Històric de Girona, amb la col·laboració del Patronat Municipal Call de Girona. En aquella ocasió Eduard Feliu, amb la col·laboració de Joan Ferrer, prepararen una descripció de diversos documents per a l'esmentada exhibició i catàleg.¹⁶³ Identificaren part d'un quadern de préstecs i empenyoraments, alguns documents jurídics i econòmics, entre els quals hi havia una sentència d'excomunió, part d'una obra de medicina en àrab i escriptura hebrea d'Its Khaq Khunain ben Its Khaq, composicions poètiques i alguns comentaris talmúdics.¹⁶⁴ Més endavant, l'any 2011, ambdós autors publicaren l'estudi i edició de l'esmentat quadern de comptes, uns fulls trobats dins d'un dels manuals notarials de l'AHG, en aquest cas no pas reutilitzats com a folre de l'enquadernació, datats l'any 1443 i redactats pel tresorer de l'aljama de Girona, Iossef Zabara (ZAB).

Aquest descobriment va obrir moltes expectatives interessants. Tanmateix ni de les troballes esmentades a l'anterior apartat ni de la col·lecció de l'AHG se n'han fet encara gaires edicions. Meritxell Blasco, dels documents que es van exposar els anys 2003 i 2004, n'ha fet dos treballs.¹⁶⁵ El primer, l'any 2004 a l'*Anuari de Filologia* de la Universitat de Barcelona, centrat especialment en l'aspecte paleogràfic, descriu nou fragments de manuscrits que contenen unes composicions poètiques, comentaris sobre alguns tractats del Talmud i *midraixim*, comentaris del llibre de l'Èxode de Moixé ben Nakhman, comentaris dels comentaris de Xelomó ben Adret i un document de l'aljama de 1349.¹⁶⁶ El segon treball, l'any 2010, a *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos* (volum d'homenatge al professor Ángel Sáenz-Badillos), transcriu i tradueix el fragment de préstecs i empenyoraments, un document amb els noms dels secretaris de l'aljama i el text de l'excomunió –aquest darrer només transcrit– textos que com hem esmentat ja havia identificat anteriorment Eduard Feliu.¹⁶⁷

¹⁶³ *El Secret dels llibres: els documents amagats dels jueus de Girona / The secret of the books. The hidden documents of the Jews of Girona*. Catàleg de l'exposició. (Girona: Departament de Cultura, Arxiu Històric de Girona, 2003). Veg. també l'espai web que es va fer i que en part ha desaparegut. Encara resta la versió en anglès a http://www.redjuderias.org/exposiciones/2004/documentos/english/frame_secrets.html

¹⁶⁴ Dels manuscrits descrits Gi 1,51- codavant 5 (que ell catalogà primer com a 4), Gi 1, 256-codavant 3, Gi 5,120-codarrere 1 /1361, Gi 5,120-codarrere 1 /1361, Gi 1,260-codavant 2" /140), Gi 2,62-10-11 n'hem trobat més fragments dispersos en altres cobertes.

¹⁶⁵ Meritxell Blasco Orellana, "Estudio diplomático paleográfico de los fragmentos hebraicos extraídos del protocolo notarial de Ramon Peradalta (Arxiu Històric de Girona)," *Anuari de Filologia* 26 [E12], (2004): 69-80; "Notas sobre algunos fragmentos hebraicos de la "Genizah de Girona" (Arxiu Històric)," *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos. Sección de Hebreo* 60, (2011): 49-66.

¹⁶⁶ Són els documents del grup amb la signatura Gi 5, 136/1351-1352. Les composicions poètiques que l'autora no identifica són *piulim* de Iekhudà ha-Leví. Veg. l'apartat 1.2.1.5.

¹⁶⁷ El fragment Gi 1.51, codavant 5/1361 que Blasco, seguint la signatura de Feliu, l'identifica com Gi 1.51, codavant 4 tot i que en el moment que es publicà l'article ja feia un temps que s'havia actualitzat la catalogació. Veg. aquesta qüestió, l'edició corregida del fragment i l'edició del grup de manuscrits que formen part de la mateixa unitat codicològica a l'apartat 5.3.2.. Els altres dos fragments són Gi 5,120-codarrere 6 (caldría afegir-hi el Gi 5,120-codarrere 7 que Blasco ni Feliu esmentaren) i el Gi 1,260-codavant 1/1400.

El treball de Mauro Perani de l'any 2010 "The Gerona Genizah: An Overview and a Rediscovered Ketubah of 1337" publicat a *Hispania Giudaica Bulletin*, que ja hem esmentat anteriorment, després d'un acurat estat de la qüestió de la història de la troballa, el fenomen de reciclatge de paper i pergamí i una panoràmica general dels fragments hebraics gironins, edita i tradueix una *ketubà* de 1377 que es va trobar com a embolcall del protocol notarial núm. 764 dels anys 1473-1477 de la notaria de Francesc Bach de Castelló d'Empúries. Aquest fragment havia estat identificat prèviament per Jaume Riera. En aquest mateix article, com a *addenda*, vam fer un petit resum del projecte de catalogació i editarem i traduirem un bifoli amb registres de préstecs de l'any 1342 d'un prestador jueu que procedia dels llocs del llibre notarial de 1359 de Guillem Ponç, de la Notaria de Rupjà 10.¹⁶⁸ La *ketubà* el desembre d'aquell any se cedí al Museu d'Història dels Jueus de Girona i s'aprofità aquesta circumstància per fer-ne una jornada divulgativa.¹⁶⁹ En aquest article, d'altra banda, es reproduïxen uns fragments procedents de cobertes que encara no s'han restaurat.¹⁷⁰ Perani, més endavant, l'any 2009 a *Materia Giudaica*, va editar i traduir un document format per dos fragments de pergamí que conté una decisió de 1307 del tribunal de la comunitat gironina relativa a una sentència anterior del tribunal de la comunitat de Barcelona. Aquests procedien del llibre notarial de Pere Despont de 1402-1403, és a dir, ens trobem que es va reciclar aquest text com a mínim gairebé cent anys més tard.¹⁷¹

Pinchas Roth l'any 2005 va fer un estudi d'alguns fragments reciclats trobats a tres *genizot* europees.¹⁷² Identificà dos fulls de manuscrits del comentari de Nakhmànides al tractat *Avodà Zarà* (14b-16a i 38b-39b) però tanmateix es va confondre d'arxiu.

¹⁶⁸ Esperança Valls i Pujol, "Addendum 1. The Electronic Cataloguing of the Fragments" i "Addendum 2" dins Perani, Mauro "The 'Gerona Genizah': An Overview and a Rediscovered 'Ketubah' of 1377," *Hispania Judaica Bulletin* 7, (2010): 137-174 i plate 3. Ni aquest ni la resta dels fragments que es troben a la coberta del llibre (AHG, Ru10/ 1359, Guillem Pons, pare) encara no s'ha restaurat.

¹⁶⁹ http://www.girona.cat/call/cat/agenda_fitxa.php?idReg=1239

¹⁷⁰ L'esmentat document del llibre de Rupjà (plate 3), el pergamí amb un fragment del tractat de *Roix ha-Xanà* extret del llibre notarial de Sant Feliu de Guíxols (AHG SFe 726/1415-1416) (plate 2), un tractat mèdic-oftalmològic (Gi 5, 399/1391-1392, Joan de Fontcoberta) (plate 9), una secció d'un *Séfer Torà* (Gn 16-17) (AHG Gi-11, 63/1492-1493, Carles Cerdà) (plate 6), una acta de venda d'Avraham ha-Leví per llogar una casa fins a l'any 1315 (AHG, Ru10/1359), (plate 11), un pergamí amb part del tractat del TB, *Pesakhim* 24 a-b (no es diu d'on procedeix) (plate 12), dos esborranys d'actes (tampoc s'indica de quin llibre procedeixen) (plate 13), un pergamí que conté un fragment del TB, tractat de *Berakot* 38b-39a (Gi 7, 77, 1402-1406, Bernat Pintor) (plate 14) (Perani, per error, indica la signatura 7,637/1402-1406), un fragment de registre de préstecs dels anys 1319-1322 (Gi 5, 408/1378-1379, Francesc de Catallops), (plate 16), una acta de venda d'Itschaq ben Iossef Leví ben Avraham de l'any 1306 (Gi 5, 285/1367, Bartomeu Tord), (plate 7), que es va restaurar el mes de gener d'aquest any 2013, fragments del *Mixné Torà* i del *Séfer ha-Mitsvot* (identificat inicialment com a *Séfer Mitsvot Gadol* de Moixé ben Iaqob de Cotsi) (Gi 2,86/1401, Berenguer Capella) (plate 4) (veg. l'apartat 1.2.1.3 del capítol primer) i el final d'un llibre d'Ester amb dibuixos d'animals (plate 8), també restaurats aquest any (a la imatge del llibre de Perani hi ha un error de signatura d'aquest darrer fragment: no és Gi 5, 307/1375, Bartomeu Tord sinó que la signatura correcta del fragment és Gi 5, 287/1368, també del notari Bartomeu Tord).

¹⁷¹ Són els mss. Gi 1,264/hecodavant 1-3/1403. Mauro Perani "A Testamentary Dispute from the Year 1307 from the "Girona Genizah": The Hebrew Fragment Girona 1, 264, 1 and 2," *Materia Giudaica* (2009): 407-410.

¹⁷² Pichas Roth, "On some Rabbinic Fragments from the European Genizah," *Materia Giudaica* 10/ 2 (2005): 305-312.

Els catalogà com a mss 1 i 7 de l'Arxiu Municipal de Girona, quan sabem del cert que aquests dos fragments, segons la catalogació, corresponen a dos fulls d'un mateix quadern de comptes i en realitat, els que ell estudià, provenien de l'AHG, de les cobertes d'un protocol notarial de Berenguer Capella de 1394.¹⁷³ La confusió entre el nom dels arxius gironins és a voltes massa habitual entre alguns estudiosos forans. L'any 2011 va fer un estudi, edició i traducció d'uns fragments que contenen uns *responsa* de Iaqob ben Leví, anomenats “Qüestions i respostes del cel”, l'única compilació d'aquest gènere existent al segle XIII al Languedoc.¹⁷⁴ Finalment cal esmentar el treball que presentà el juliol de 2011 en unes jornades a Oxford del grup de recerca *Books within Books* d'un comentari talmúdic d'Aixer ben Meixul·lam sobre les lleis d'excomunicació.¹⁷⁵ Un aspecte prou interessant d'aquests treballs de Roth són els lligams que troba amb la tipologia documental i codicològica d'alguns manuscrits provençals que es custodien a Munic i Oxford.¹⁷⁶ S'evidencia així la connexió ben coneguda entre aquests espais geopolítics i la dispersió documental en els fons d'arreu. Un exemple d'aquesta dispersió és un manuscrit aprofitat com a coberta d'un llibre de medicina de Montpeller que es troba a la Jagellonian University Library de Cracòvia (Manuscrit Llatí Cod. 781) que va ser presentat per

¹⁷³ El mateix autor manifesta en el seu estudi que va treballar els documents a partir de les fotocòpies d'uns manuscrits nous. Aquests manuscrits sabem que procedeixen de l'AHG perquè Roth esmenta que la primera notícia la va extreure de l'article de Perani, “A New 'Genizah'”, 626 [Perani, “The 'Genizot'”, 139-141] on l'autor diu: “Among the fragments found in the Municipal Archive in Gerona, some interesting documents were found containing lists of the members of the local Jewish community in the early fourteenth century, noting the fees they should pay to occupy their assigned place in the synagogue. In the Capitular and Historic Archives of that town, pages from two unknown commentaries on the Talmud by a Spanish author of the fourteenth century were also found. A significant example is that of the binding of the notarial register compiled in 1394 by the notary Berenguer Cappella. The cardboard of the binding was obtained pasting 20 bifolios for a total of 80 pages dismembered from a manuscript written in semi-cursive Sephardic writing from the 13th century.” Els nous fragments a què fa referència, extrets d'un volum notarial, no poden ser d'altre lloc que del fons de l'AHG. Corresponen al grup de fragments que porten la signatura Gi 2,64/1394. No podem ser els que després cita del llibre del notari Guillem Llobet, 1361, ja que de l'1 al 8 són els que estudià Ezra Chwat d'un comentari d'Avraham Asevilli. (Veg. apartat 0.4.2). Per altra part Roth esmenta l'edició del Talmud d'H. Porush, *The Babylonian Talmud with Variant Readings, Tractate Gittin (II)* (Jerusalem: 2001) 269-272, que no hem pogut consultar, però explica que del mateix arxiu (entemem que es refereix al Municipal), Porush empra els fragments 94 i 96 per a la col·lació. A l'AMGi no hi ha cap fragment amb aquestes signatures i tampoc al Capitular. En aquest darrer hi ha uns fulls part del Talmud que Millàs va descriure a l'article esmentat a la nota 66 “Extractos del Talmud y alusiones polémicas en un manuscrito de la Biblioteca Catedral de Gerona” però aquests extractes es van catalogar amb la signatura ms. 19. S'hauria de corroborar aquesta edició, que malauradament no hem pogut comprovar. A l'AHMGi hi ha els manuscrits 33, 34, 37, 44, 45, 46, 49, 53, 54 i 63 que són fragments de Talmud, com també a l'ADG els mss. III i IV.

¹⁷⁴ Gi 11,17-4, 9, 11, 14/ 1395-1396. Pichas Roth, “Responsa from Heaven: Fragments of a New Manuscript of ‘She’lot u-Teshuvot Min Ha-Shamayim’ from Gerona,” *Materia Judaica* 15-16 (2010-2011): 555-564.

¹⁷⁵ El fragment és el Gi 1,90-2/1369. Pinchas Roth va portar a terme la ponència “Fragmentary Talmud Commentary and Rabbi Asher Ben Meshulam’s ‘Laws of Excommunication’: On Southern French Halakhah in the Girona Fragments” per bé que en el programa apareix el títol “Fragments of Medieval Halakhic Works in Girona” (<http://www.hebrewmanuscript.com/images/eajs-colloquium-2011.pdf>). No va publicar el treball en el llibre resultat d'aquestes jornades (Lehnardt; Olszowy-Schlanger ed., *Books within Books*).

¹⁷⁶ Roth, “Responsa from”, 558.

Judith Olszowy-Schlanger al IX congrés de l'European Association for Jewish Studies.¹⁷⁷ Es tracta d'un document del segle XIV de cinquanta-un folis que conté tres llibres de comptes d'uns prestadors provençals.¹⁷⁸ També Elodie Attia ha trobat a les cobertes d'un volum de Munic una llista de llibres hebraics d'un jueu d'Avinyó i altres fragments de comptes provençals.

Idan Pérez, l'any 2012, va publicar com a nou volum de la col·lecció *Catalonia Hebraica* dos fragments procedents del protocol notarial de Berenguer Capella de 1397-1398, que contenen el testament de la jueva gironina Baladre. Es tracta d'un treball que aporta nous elements per a l'estudi de les sinagogues dels jueus gironins. Després d'un petit estudi on contrasta adequadament les fonts i els treballs que fins a la data de la publicació han aparegut sobre el tema, edita i tradueix el text, reconstrueix l'arbre genealògic de la família de Baladre i esmena la data de la inscripció epigràfica d'una de les làpides publicades per Millàs i Vallicrosa.¹⁷⁹ L'any 2013 publicà a la revista *Materia Giudaica* la versió anglesa d'aquest treball.¹⁸⁰

Aquest passat any el professor Jacob Zusman amb la col·laboració de Yoav Rozenṭal i Aharon Shvekah van enllestir un catàleg dels manuscrits talmúdics que es troben repartits arreu del món.¹⁸¹ Identificaren part dels fragments del Talmud que hi ha a l'AHG tot i que hi hem detectat certs errors: hi ha dues entrades en què no s'esmenta cap signatura i l'entrada 7974 n'indica una d'inexistent (Fr. Heb 94,96) corresponent dos fragments manuscrits del tractat de *Gitin* que segons assenyalen primer s'haurien traspassat a l'Arxiu Episcopal de Vic i posteriorment a l'Arxiu de la Catedral de Girona.¹⁸² Aquesta darrera dada sembla provenir de la confusió entre arxius i entre antigues còpies de fragments que es custodien al *Institute of Microfilmed Hebrew Manuscripts*, catalogats per Allony, Kupfer i Loewinger l'any 1964, que recull el catàleg de la JNUl.¹⁸³ Finalment a l'entrada 7971 s'assenyala un fragment del tractat de *Berakot* amb la signatura errada.¹⁸⁴ Aquest catàleg també anota els manuscrits gironins del Talmud de l'ADG i l'ACG però no pas els de l'AMGi.¹⁸⁵

¹⁷⁷ Judith Olszowy-Schlanger, "Medieval Account Book from Southern France Discovered in a Binding in the Jagellonian Library in Cracow," *Program and Abstracts. IX Congress Judaism in the Mediterranean Context Ravenna 25th-29th July 2010* Ed.. Mauro Perani, Marta Porcedda i Enrica Sagradini (Ravenna, 2010); "Binding Accounts: A Leger of a Jewish Pawnbroker from 14th Century Southern France (MS Krakow, BJ Przyb/163/92)" a *Books within Books. New Discoveries in Old Book Bindings*, ed. Andreas Lehnard i Judith Olszowy-Schlanger (Leiden-Boston: Brill, 2014), 97-147.

¹⁷⁸ Ms Krakow, BJ PRZYB/163/92.

¹⁷⁹ Idan Pérez, *El Testament de na Baladre (1325): Nova aportació a l'estudi de les sinagogues de Girona*. (Barcelona: Agrupación de Editores y Autores Universitarios, 2012).

¹⁸⁰ Idan Pérez, "The testament of a Jewish woman named Baladre (1325). New contributions to the study of the synagogues in Girona," *Materia Giudaica* 17-18 (2012-2013): 229-248.

¹⁸¹ Zusman; Rozenṭal; Shvekah, אונצר, 751-752.

¹⁸² Les entrades en què no s'esmenta cap signatura són 7973 (IB *Nedarim*) i 7977 (*Berakot*). Hem d'agrair al rabí Tuvia Katzman que ens hagi facilitat diverses còpies d'aquest catàleg. Amb la seva col·laboració finalment hem pogut esbrinar que aquests fragments en realitat corresponen als documents hebreus de l'AMGi 49 i 52, catalogats en aquest arxiu com "Talmud" (49) i "Comentari talmúdic de *Gitin*" (52) i que en realitat són els fragments del tractat de *Gitin* 13b13-14b20 i 16b30-18a31.

¹⁸³ Veg. notes 139 i 182.

¹⁸⁴ Indiquen Hospici 62,15 i en realitat la correcta és Hospici 67, 15.

¹⁸⁵ Agraïm la disponibilitat d'aquest catàleg al rabí Tuvia Katzman de l'Institute for the Complete Israeli Talmud.

En el catàleg de la JNUL, de l'*Institute of Microfilmed Hebrew Manuscripts* s'hi descriuen uns pocs manuscrits microfilmats o digitalitzats procedents de l'AHG, en part a partir de la pàgina web de la classificació d'Eduard Feliu per a l'exposició de 2003 abans esmentada, en part a partir de la publicació de Meritxell Blasco de l'any 2004 i en part a partir de la catalogació actual que portem a terme.¹⁸⁶ Malauradament, sovint no s'ofereixen les signatures correctes, es confonen els arxius i fins i tot s'afegeixen dades d'arxius gironins inexistents.¹⁸⁷ Per una part hi ha nou documents que es diu que procedeixen de l'"Arxiu", amb signatures "Girona Arxiu Peralta". Entenem que són fragments de l'AHG. Hi ha una confusió amb les signatures dels fragments i el nom del llibre notarial del qual s'han extret: Ramon Peradalta, de l'any 1351-1352, que correspondrien als fragments classificats amb la signatura Gi 5, 136/1351-1352. Són els manuscrits que va descriure breument Blasco. Tanmateix aquest catàleg no esmenta aquesta publicació i hi ha alguns registres en què la descripció no es correspon al document.¹⁸⁸ D'altra banda, hi ha catorze registres més en què es descriuen els manuscrits classificats per Feliu –i en dos casos uns fragments introduïts per nosaltres a la pàgina web de la catalogació actual– sense esmentar la publicació de 2011. Però, malgrat enllaçar amb la descripció original de 2003 i del catàleg actual hi ha molts errors d'identificació i de correspondència entre els documents i les signatures.¹⁸⁹

¹⁸⁶ <http://aleph.nli.org.il>

¹⁸⁷ A més dels altres arxius gironins, també s'han indexat en aquest catàleg les dades dels manuscrits procedents dels arxius de Barcelona, Cervera, Vic i Perpinyà i uns suposats manuscrits custodiats a Tarragona. Tanmateix hi ha molts errors i mancances en la relació dels registres catalogats. Sembla que l'origen de molts dels equívocs és que es pren com a base de descripció unes fotocòpies d'aquests manuscrits catalans de l'*Institute of Microfilmed Hebrew Manuscripts*, suposem mal identificades, que ja es descriuen Nehemya Allony, Ephraim F. Kupfer i D. S. Loewinger, *List of Photocopies in the Institute*. (Jerusalem: Rubin Mass, 1964). Entenem que aquesta classificació errònia és la casusa de la confusió d'arxius i signatures dels treballs de Jacob Zusman i Pinchas Roth esmentats més amunt. Podeu veure el detall de la catalogació de la JNUL a les notes a peu de pàgina dels annexos A2 i A3 del present treball.

¹⁸⁸ S'han classificat amb les signatures: MSS-D 1253 (Gi 5, 136, 5/1351-1352, comentaris als comentaris (*kebidnixé*) de Xelomó ben Adret); MSS-D 1250 (Gi 5, 136, 6/1351-1352, comentaris al tractat d'*Avodà Zarà* i Gi 5, 136, 9/1351-1352, acta comunal amb declaracions del tribunal rabínic de Girona. La JNUL els classifica plegats i els identifica com una obra de Iekhudà ben Xemuel ha-Leví); MSS-D 1250 (Gi 5, 136, 1/1351-1352, composicions poètiques. La JNUL classifica el fragment com l'acta del tribunal abans esmentada); MSS-D 1252 (Gi 5, 136, 4/1351-1352, comentaris al llibre de l'Èxode, especialment de Moixé ben Nakhman. La JNUL classifica el fragment com a part del midraix agàdic *Séder olam rabà* 'Gran ordre del món', s. II); MSS-D 1251 (Gi 5, 136, 2/1351-1352, composicions poètiques, Gi 5, 136, 3/1351-1352, comentaris al tractat d'*Avodà Zarà*, Gi 5, 136, 7/1351-1352, comentaris als tractats d'*Avodà Zarà* i *Berakot*, Gi 5, 136, 8/1351-1352, comentaris al tractat d'*Avodà Zarà* i a alguns midraixim. La JNUL classifica aquests quatre fragments plegats i els identifica com a fragment del TB, tractat d' *Avodà Zarà*).

¹⁸⁹ El quadern de Zabara (AHG, Gi 2, 212, 1-9/1445) es classifica en un registre amb tres signatures diferents: MSS-D 1258 (Girona AH 51.4 i Girona AH 1260, que no corresponen al quadern, i Notarial 2,212, que correspondria, tot i que esbiaixada, a la signatura de l'AHG). A la primera entrada, corresponent a la signatura Gi- AH 2212, es descriu el dit quadern i s'enllaça amb la web de la mostra (http://www.redjuderias.org/exposiciones/2004/documentos/english/frame_documents.html) i amb un article del blog del professor Ezra Chwat, que mostra la importància del document, tot i que no el descriu correctament, *Shmuel Benveniste's Efforts on behalf of the Jewish Community of Girona, 1443* <http://imhm.blogspot.com.es/2009/12/shmuel-benvenistes-efforts-on-behalf-of.html>. (21/12/2009). A l'entrada corresponent al número de microfilm i on s'apleguen totes les signatures es descriu el document amb la identificació d'Ezra Chwat.

Per la nostra part, a banda dels treballs de catalogació que exposarem en el proper apartat i dels annexos abans esmentats, hem escrit un article amb la classificació que havíem realitzat els anys 2009 i 2010, inclòs en l'apartat "Més informació" del web en línia dels manuscrits hebraics de l'AHG, i que inicialment s'havia de publicar en un homenatge al professor José Luís Díez Merino de la Universitat de Barcelona

Un fragment d'una decisió del tribunal gironí, amb sentència de *kehèrem* sobre un tal Xelomó (AHG, Gi 1, 260, 2/1400) es classifica en un registre amb tres signatures diferents: MSS-D 1256 (Girona AH 1260.2, Girona AH 5120 i Notarial Gi 1,260 (2)).

Amb el registre MSS-D 884 i amb una signatura inexistent (Girona AH 9) es classifica un fragment dels ADPO de Perpinyà com si fos un fragment de l'AHG, tot i que s'indica que és perpinyanesa (PERP). La confusió s'esdevé perquè aquest document, que conté un comentari del TB, *Baba Batra*, es reproduïx a l'annex d'imatges del treball de Perani, "The 'Gerona Genizah': An Overview," plate 10, on s'indica clarament que pertany i es custodia a l'arxiu perpinyanès.

Un full d'una obra mèdica d'Itskhaq ben Khunain ben Itskhaq (AHG, Gi 1, 256, 3/1397) es classifica amb la signatura Girona AH 1256.3. Amb el registre MSS-D 628 i dues signatures (Girona - Arxiu Històric 1025/7 i Notarial Gi 10,25 (7)) es classifica un bifoli amb himnes litúrgics per a la festa de Purim (AHG, Gi 10, 25, 7/1375-1377).

Amb el registre PH 7439 es classifiquen quatre fragments amb un comentari talmúdic de Moixé ben Nakhman al TB, *Baba Batra*. El problema és que s'indiquen unes signatures que no existeixen a l'AHG (Girona - Arxiu Històric 10-14; Girona AH 10, 12, 13 i 14) i per tant és molt difícil poder relacionar aquesta descripció amb els fragments a què fan referència perquè, a més a més, no s'indica cap enllaç. Hem identificat diversos fragments de comentaris de Nakhmànides a l'AHG. Intuïm que es poden referir als fragments d'aquest comentari que ja fa un temps vam identificar i vam introduir en el web de la catalogació en línia: <http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/consulta?ln=ca> (Gi 1.5 – 1-3 i 5-6/1341-1343).

Amb el registre MSS-D 1255 i amb tres signatures inexactes (Girona AH 151.4, Girona AH 1260 –que no correspon al document– i Notarial Gi 1,51 (4)) es classifica un bifoli que conté part d'uns registres de préstec (AHG Gi 1.51 - Codavant 4/1361). Se'l relaciona amb els manuscrits de comptes de l'AMGi tot i que no formen cap unitat documental. Veg. per una part la nota anterior i d'altra part les pàgines 16 i 17 del present treball sobre les relacions d'aquest manuscrit amb fragments d'altres arxius. Veg. també l'edició d'aquest document al capítol 5.

Un bifoli amb uns comentaris del tractat de *Berakot* que segueixen les cites talmúdiques, bíbliques i l'ordre establert del *Séfer ha-halakhot* d'Itskhaq Alfasi, amb mots catalans (AHG, Gi 2, 62-3, 11/1393-1395) que Eduard Feliu identificà primer com un comentari a *Berakot*, s'ha classificat –seguint la identificació de Feliu– amb el registre MSS-D 626 (Girona AH 262.11 i Notarial Gi 2,62 (11)). Veg. l'edició a partir del treball de Leor Jacobi al capítol 5.

Un bifoli amb oracions litúrgiques i penitencials (*selikhot*), amb part d'un conegut poema de Iekhudà ha-Leví (AHG, Fons de l'Hospici, 67,19/1498-1499) es classifica en el registre MSS-D 1259 (Girona AH 62.18 i Hospici, 62 (18)). L'error de signatures (Hospici 67 a Hospici 62, ja prové de la pàgina web de l'exposició amb la descripció de Feliu). Un altre bifoli amb un comentari al tractat del TB, *Berakot* de *Raixí* (AHG, Gi 2, 81, 15/1400-1401) es classifica amb el registre MSS-D 627 (Girona AH 281.15 i Notarial Gi 2,81 (15)). Un fragment del TB, del tractat de *Berakot* (AHG, Fons de l'Hospici, 67,15/1498-1499) es classifica amb el registre MSS-D 623 (Girona AH 62.15 i Hospici, 62 (15)).

Dos fragments de pergami amb part del tractat del TB, *Xabat* (Gi 1, 260 - Codavant 1-2/1400) es classifica en un mateix registre MSS-D 629 (PH 7523) i només s'indica la signatura d'un dels fragments (Girona AH 1260.1 i Notarial Gi 1,260 (1)), tot i que s'enllaça amb les descripcions del catàleg actual de tots dos. Consideren que són dues imatges d'un mateix fragment quan en realitat són les imatges de dos fragments diferents.

Finalment el registre MSS-D 1257 es classifica un petit fragment amb una signatura dels manuscrits hebreus de l'AHG ara per ara inexistent: Girona AH 1265.3 (no s'ha extret cap manuscrit d'un llibre notarial Gi 1, 265). S'explica que la fotografia de què disposen és massa petita per poder-la llegir. Desconeixem a quin fragment es vol fer referència. Veg. la relació de les signatures dels llibres notariais i dels fragments hebreus de l'AHG a l'annex A.4.

però que finalment no va sortir a la llum per manca de finançament.¹⁹⁰ L'any 2010 redactàrem un breu estat de la qüestió per al butlletí mensual de l'AHG, *Els apunts*. A principi de l'any 2014 es publicà un treball que analitza els documents de caire econòmic trobats entre els fragments hebraics i que presentàrem el juliol de 2011 en les ja esmentades jornades de treball del grup de recerca *Books within Books*.¹⁹¹ Dins de l'espai web dels manuscrits hebreus de l'AHG hem publicat la transcripció i traducció d'alguns fragments: una taba de la venda de l'impost sobre la renda de 1427 sobre els guanys de 1426,¹⁹² les anotacions de comptes d'un constructor jueu i dos fragments del llibre de declaracions de la comunitat de Girona, que també hem editat en el darrer treball esmentat.¹⁹³ Per acabar, a final de l'any 2013, vam publicar a la revista *Materia Giudaica* un estudi i edició del plec de condicions de l'impost sobre la renda que es declarava l'any 1427 sobre els guanys de 1426 dels membres de la comunitat. Aquest fragment es va trobar dins d'un dels llibres notariais, com a annex d'un document llatí, i no formava part de les encuadernacions del volum.¹⁹⁴

0.4.3 El projecte de restauració i catalogació dels manuscrits

El Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya i l'Arxiu Històric de Girona amb la col·laboració del Patronat del Call de Girona i la Rothschild Foundation (Hanadiv) Europe han impulsat la recuperació, restauració i transcripció d'aquesta documentació. Els treballs de restauració els porta a terme Dolors Velasco, restauradora especialista en paper, tècnica de la

¹⁹⁰ Esperança Valls i Pujol, "Tipologia i descripció textual dels fragments hebreus catalogats de l'Arxiu Històric de Girona" a *Homenatge al professor Lluís Diez Merino*, ed. Meritxell Blasco i Ana María Bejarano (Barcelona: UB [en premsa]). <http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/documents/?ln=ca>

¹⁹¹ Esperança Valls i Pujol, "De què parlen els manuscrits hebreus De l'AHG?" *Els apunts, de l'Arxiu Històric de Girona* 11 (2010): 1-2; "Hebrew Fragments as a window on economic activity: Holdings in the Historical archives of Girona (Arxiu Històric de Girona)," a Lehnardt, Andreas and Judith Olszowy-Schlanger ed. *Books within Books. New Discoveries in Old Book Bindings. Wolfson College, Oxford 18th - 20th July 2011*. Leiden-Boston: Brill, 2014, 149-182. També podeu consultar "Estudi dels fragments hebreus de comptes de l'Arxiu Històric de Girona (AHG), exemple de l'activitat creditícia jueva a les terres gironines. Ponència presentada a les jornades *Solidarités: Entre juives et chrétiens au moyen âge. Des écritures ordinaires, témoins des solidarités aux XIIIe et XIVe siècles. Perpinyà 9 i 10 De Març De 2010*. Société d'Études du Crédit et des Échanges Médiévaux (SECEM); JACOV (CNRS Framespa de l'Université de Toulouse-Le-Mirail) (2010), <http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/documents/?ln=ca>.

¹⁹² Correspon al fragment Gi 4, 83-4, doc. solt. Esperança Valls i Pujol, "Taba de la venda de l'impost sobre la renda de 1427 sobre els guanys de 1426" a *Manuscrits hebreus dels segles xiv – xv. Col·lecció de Fragments Hebreus de l'AHG, FH 68.1*. (Girona: Arxiu històric de Girona, 2012). <http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/854?ln=ca>. També podeu consultar l'edició d'aquest fragment a la pàg. xxx del present treball.

¹⁹³ Corresponen als fragments Gi 1, 115 - codavant 3a/1377 i Gi 1, 256/1397 s.n a i b, consultables a <http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/171?ln=ca> <http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/701?ln=ca> <http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/702?ln=ca>

Aquests manuscrits es publicaren a Valls i Pujol, "The Economic Hebrew Fragments". També podeu consultar l'edició d'aquests fragments en el present treball.

¹⁹⁴ Es va trobar dins d'un protocol notarial de Berenguer Ferrer Sassala de l'any 1426, mig cosit entre els folis 37v i 38r. El document el va localitzar Albert Reixach, que va fer la primera transcripció del text llatí del registre notarial. Per a l'edició i estudi del document hebreu i llatí veg. Esperança Valls i Pujol, "L'impost de la renda de l'any 1427 (sobre els guanys de 1426) o l'egualtat dels guanyatges de la comunitat jueva de Girona," *Materia Giudaica* 17-18 (2012-2013): 263-277.

Fundació Gala-Salvador Dalí de Figueres, tot i que també hi han intervingut en ocasions puntuals la restauradora Consol Marcó i l'empresa Estudi B2.

Els fragments procedents dels farcits de les enquadernacions, molt malmesos, són difícils de recuperar en bon estat perquè estan molt bruts, i en alguns casos molt debilitats amb moltes humitats i atacs de corcs. El farcit està format per documents enganxats entre si; l'adhesiu que s'hi va utilitzar és d'origen animal (gelatina d'ossos i de pell) i conté moltes impureses i brutícia barrejades: pols, sorra, fang, etc. La recuperació i la restauració d'aquests documents es fa amb els criteris de la mínima intervenció i la utilització de productes innocus, reversibles i de màxima qualitat en conservació. Pel que fa al procediment, en primer lloc cal tallar els nervis del cosit per a separar les cobertes dels volums. Després és necessari estovar el pergami exterior de les cobertes per poder extreure el farcit interior. Això es fa aplicant humitat indirecta per mitjà de capes de filtratge entorn del document. La humitat penetra de l'exterior cap a l'interior, estova l'adhesiu, fet que facilita la separació dels fragments que formen la coberta. La quantitat d'adhesiu, el grau d'adhesió i el gruix del farcit són els factors que determinen el temps d'aquesta part del procés. Després, el farcit que formen les tapes se separa de la coberta de forma mecànica per comprovar que es compon de diverses capes, a voltes només de paper, altres de paper i pergami. En alguns casos els fragments, especialment els allargassats, es van fer servir per reforçar les vores de l'enquadernació. En altres volums es disposaren en els dos extrems del llom deixant un buit central i en altres es distribuïren de forma uniforme per tota la coberta aparentment sense posar cura en la mida i l'orientació dels fragments.

Tot seguit s'ha de fer la prova de la solubilitat de la tinta que ens assegura que els escrits no s'alterin durant el procés següent d'immersió i separació. Consisteix en l'aplicació d'una gota d'aigua destil·lada sobre una mostra de l'escriptura i després de trenta segons s'hi aplica un paper assecant per comprovar que la tinta no deixa marca. Després s'introdueixen els fulls de paper enganxats dins d'aigua destil·lada per tal que l'antic adhesiu s'estovi i es puguin separar els diversos fulls units. El farcit abans de submergir-lo es diposita sobre un suport flexible en forma de reixeta protegit per teixits protectors compostos per fibres sintètiques de trama irregular. Durant aquest procés també s'ha de controlar el pH de l'aigua per mesurar el grau d'acidesa del paper que ha d'estar per sobre de cinc per assegurar-ne l'estabilitat. El procés següent és el de la separació dels fulls submergits en aigua que es fa mecànicament amb un bisturí fix, una plegadora, unes pinces i altres eines de precisió. En acabat s'han d'eliminar les taques i restes d'adhesiu amb un pinzell suau de forma superficial. Cal canviar-ne l'aigua regularment. Després els diferents fragments s'han d'assecar a temperatura ambient sobre la reixeta. Posteriorment s'han de netejar les restes d'adhesiu que s'eliminaran amb l'aplicació de cel·lulosa en forma de gel per afavorir-ne l'estovament. Per aconseguir donar consistència al paper, s'hi apliquen uns adhesius compostos amb cel·lulosa. Seguidament és convenient aplanar el paper. Per això s'aplica una pressió molt suau amb la premsa, amb paper assecant. Després es mesura el gramatge del paper. En els casos que s'ha

de fer la reintegració mínima es fa amb paper japonès de 12 grams i amb adhesius de cel·lulosa. Per assegurar-ne l'estabilitat, la conservació i la preservació per a l'estudi, els fragments són introduïts individualment dins de fundes transparents fetes a mida de Melinex 400 de 75 µm. La identificació de cada peça es fa amb etiquetes no adhesives de paper de pH neutre. Finalment la presentació de tota la documentació es fa amb unes carpetes de paper permanent especial en suport rígid amb cartó de conservació. Per tal de preservar els llibres i retornar-los al seu estat original, es restauren les cobertes amb materials de conservació i es protegeixen amb carpetes adequades per arxivar.¹⁹⁵

La catalogació de tot aquest material es va iniciar ara fa sis anys amb diversos períodes d'interrupcions per qüestions tècniques i econòmiques. La varietat de tipologies textuais, paleogràfiques i el divers estat de conservació dels documents, en alguns casos molt fragmentaris i malmesos, no faciliten la tasca de catalogació. L'estudi el portem a terme tot seguint l'ordre de la signatura dels llibres notariais. Dins de cada un dels grups es poden trobar diverses categories de documents, que a voltes, s'han de relacionar amb fragments d'altres cobertes. Inicialment vam elaborar una base de dades preliminar amb un programa *Access* amb l'objectiu d'ordenar adequadament tot aquest material i posar-lo a disposició dels investigadors. Dins d'aquesta base s'hi va incloure la descripció de cada un dels fragments que consistia en una nova signatura interna d'identificació i la signatura dels llibres notariais, les mides del fragment, el suport, la descripció resumida del text, la data, segons el calendari cristià i el còmput jueu, l'autor, el copista i el propietari (si són coneguts), la descripció externa del fragment, la llengua, el tipus d'escriptura, els descriptors temàtics i tipològics, la llista dels topònims i antropònims del text i un espai per a les observacions. A partir del mes de gener del l'any 2010 tota aquella informació recopilada en aquesta base i les imatges de cadascun dels documents es va anar bolcant en l'espai web públic de la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura i Comunicació de la Generalitat de Catalunya.¹⁹⁶ Posteriorment es va fer un canvi de servidor i la pàgina, tot i que gestionada i accessible des de "Patrimoni - gencat.cat -Arxiu", ara té una adreça independent: *Manuscrits Hebreus dels segles xiv-xv Manuscrits hebreus medievals amagats dins de les cobertes dels llibres notariais de l'AHG*. <http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/>. En aquest espai és possible obtenir la llista de fragments i fer recerques per títol, signatura, àmbit temàtic, data, noms i llocs. Hi ha un espai públic, on es poden visualitzar les imatges i la descripció bàsica dels documents, i un espai intern, accessible als investigadors que ho desitgin, amb la descripció codicològica, les dades paleogràfiques, altres descriptors i les observacions escaients. A més a més, en la nova versió del web, del juny de l'any 2012, hi anem afegint en uns documents

¹⁹⁵ Informació extreta de l'equip de l'AHG i del document audiovisual que es pot trobar a la pàgina web dels manuscrits hebraics de l'arxiu. Agraïm també les indicacions de la restauradora Dolor Velasco. <http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/info/restauracio?ln=ca>.

¹⁹⁶ <http://www.patrimoni.gencat.cat>

adjunts en format .pdf la transcripció i traducció al català i a l'anglès dels documents més destacables.

Els manuscrits hebreus gironins –i els trobats en altres arxius catalans– no són un bolet en el món. L'Arxiu Històric de Girona forma part del projecte de recerca europeu *BwB: Books within books: Hebrew Fragments in European Libraries*.¹⁹⁷ Aquest projecte, actiu des de l'any 2007, és una xarxa d'investigadors que treballen en fragments de llibres hebreus medievals i documents recuperats d'enquadernacions de llibres, majoritàriament notarials, de diverses biblioteques i arxius d'Europa i Israel. A més a més de Catalunya, milers de fragments han estat localitzats en diverses biblioteques i col·leccions a Àustria, Anglaterra, França, Alemanya, Hongria, Itàlia, Polònia, Eslovàquia, Espanya, Suïssa i la República Txeca. Aquest corpus tan ric i divers s'ha anomenat en el seu conjunt la 'Genizà Europea' per analogia amb el tresor dels fragments recuperats de Genizà del Caire. L'objectiu principal del projecte és reunir aquest corpus documental en un mateix espai proporcionar un inventari sistemàtic i la descripció dels fragments hebreus en una sèrie de publicacions i en una base de dades en línia.

El projecte de recuperació i catalogació dels manuscrits hebraics de l'AHG ha estat estat presentat en diversos congressos internacionals entre els quals cal esmentar:

- "Toward a Pan-European Survey of Archives with Jewish Collections". Rothschild Foundation Europe – Universitat de Southampton, 12-15 d'abril de 2011.
- The Books within Book (BwB) Meeting: Hebrew Fragments in European Libraries. Wolfson college, Oxford, 18, 19 i 20 de juliol de 2011.
- "From Access to Integration: Digital Technologies and the Study of Jewish History" de la Stan Katz of Princeton University and Arthur Kiron of the University of Pennsylvania. Center for Jewish History – Nova York. 9 i 10 de novembre de 2011.
- The First International Conference of Judaica Collection Curators: Curating and Cultivating Exchange, Jewish National Library, E.J. Safra Campus, Givat Ram, Jerusalem, del 4 al 6 de juny de 2012.

0.5 L'ús del català en els documents hebreus i els estudis portats a terme

Segons el DIEC anomenem 'aljamia' els escrits en llengua romanç però en caràcters hebreus o àrabs.¹⁹⁸ També designem amb aquest terme els textos escrits en altres llengües no romàniques però en caràcters diferents dels habituals, com els textos en hebreu però en escriptura àrbiga. Els documents hebraics que es conserven a Catalunya –i els que no es conserven ací però que procedeixen de les nostres terres– són plens de noms propis i mots catalans escrits en aljamia hebraica.¹⁹⁹ I a la inversa,

¹⁹⁷ <http://www.hebrewmanuscript.com/>

¹⁹⁸ De l'àrab عجمية (*agamiia*, 'llengua estrangera').

¹⁹⁹ Pel que fa a la documentació hebraica conservada a Catalunya, a més a més del que he exposat en els apartats anteriors i en els índexs bibliogràfics que trobareu al final, podeu consultar el treball d'Eduard Feliu, "Documents hebraicocatalans", 103-124, que tanmateix es va publicar incomplet per la sobtada

els nostres arxius estan fornits de documents cristians en català i llatí que transcriuen noms i mots de l'hebreu. Tanmateix són pocs els textos només escrits en català aljamiat. La major part presenten paraules soltes, a voltes alguna construcció sintàctica senzilla però, ara per ara, només coneixem uns pocs textos que s'hagin escrit íntegrament en català o en la major part. J. Ramon Magdalena, l'any 1993; Bert Pieters l'any 2006 i Laura Minervi, al simposi “Temps i espais de la Girona jueva”, de l'any 2010, seguint Magdalena, n'enumeren els següents:²⁰⁰

- uns cants de noces dels jueus catalans formats per cinc poemes nupcials editats per Jaume Riera, que es troben en manuscrits del segle XV custodiats a Oxford i a Jerusalem;²⁰¹
- les ordinacions de l'any 1455 del clavari de l'aljama de Cervera i
- una carta datada l'any 1488 de Xelomó Cohen a Iossef Cavaller, jueus de Cervera, editades per Duran i Sanpere, custodiades a l'AHC;²⁰²
- un albarà de 1417 del corredor Francesc d'Anyó custodiat a l'Arxiu del Regne de València, encara inèdit.²⁰³

A aquesta llista, ara, hi haurem d'afegir dos textos fragmentaris de l'AHG, íntegrament escrits en català, un d'àmbit administratiu i l'altre literari, que comentem en el tercer capítol i que editem en l'apartat corresponent.

A banda dels textos que acabem d'esmentar, els documents privats, especialment els llibres de comptes, i les obres de caire farmacològic i mèdic –per una clara intencionalitat aclaridora– són els que més lèxic ens aporten. És aquesta línia cal esmentar la magnífica tasca que està portant a terme l'equip de Gerrit Bos de la Universitat de Colònia que ja fa uns anys ha encetat un projecte d'edició crítica i anàlisi lexicològica de diversos glossaris, llistes de sinònims i textos mèdics, botànics i farmacològics amb aljamies hebraïques. A hores d'ara ja han editat l'obra *Séfer ha-Ximuix* ('Llibre de l'ús') de Xem Tov ben Itskhaq de Tortosa (1196- ?) i un tractat de pestilència d'Avraham ben Xelomó Kohen (m. s. XIV) –probablement

mort de l'autor. Per a una informació actualitzada veg. els gràfics i els mapes que hem elaborat als annexs B1 i B2.

²⁰⁰ No hem seguit exactament la llista que presenten, ja que considerem que alguns dels textos que enumeren –que tanmateix nosaltres esmentem més endavant– es combinen amb altres llengües i no els podem considerar textos escrits íntegrament en català. Veg. J. Ramon. Magdalena Nom de Déu, “Las otras judeolenguas de Sefarad antes de la expulsión,” a *Actes del simposi internacional sobre cultura sefardita*, ed. Josep Ribera i Florit (Barcelona: Universitat de Barcelona, Facultat de Filologia, Secció d'Hebreu i Arameu, 1993), 73-82, *Crestomatia*, 2-3; 59-74 [transcripció dels textos] i “Textos hebreus del poble jueus a Catalunya: una petita antologia miscel·lània,” a *La Catalunya jueva*, ed. Mariona Companys (Barcelona: Àmbit; Museu d'Història de Catalunya, 2002), 168-178. Veg. també d'aquest autor la part que descriu alguns d'aquests documents a “Les aljames catalanes segons les fonts hebraïques,” *Estudi General* 9, (1989): 201-214. D'altra part veg. Pieters, *De akkorden*; Laura Minervi, “De Cataluña a Sefarad: la aportación lingüística del judaísmo catalán al mundo judeohispánico,” a *Temps i espais de la Girona jueva. Actes del simposi internacional celebrat a Girona 23, 24 i 25 de març de 2009* (Girona: Patronat del Call de Girona, 2011), 123-137.

²⁰¹ Jaume Riera i Sans, *Cants de noces dels jueus medievals*, Barcelona: Curial, 1974; Magdalena, *Crestomatia*, 61-68, doc. 1-5.

²⁰² Duran i Sanpere, “Documents aljamiats”; Blasco; Calders; Magdalena, “Els Documents”, 183-184. La carta també fou reproduïda a Agustí Duran i Sanpere, *Llibre de Cervera* (Tàrraga, F. Camps Calmet, 1972), 385-390 i la carta amb les ordinacions a Magdalena, *Crestomatia*, 70-74, doc. 8 i 9. Veg. l'apartat 0.4.1.

²⁰³ ARV, Vària, Llibre 1068, f. 8v. Magdalena, *Crestomatia*, 69, doc.7.

procedent de Barcelona—, com també altres manuscrits medievals anònims amb més o menys presència de gloses catalanes. Aquest projecte s’ha ampliat amb la participació de les universitats de Colònia i de Granada, amb els equips de recerca encapçalats per Guido Mensching i Lola Ferré.²⁰⁴ Els precedeix l’edició conjunta de J. Ramon Magdalena Nom de Déu i de Gregorio del Olmo d’un glossari trilingüe (català, àrab i llatí) de termes botànics i farmacològics conservat a la Jewish National Library de Jerusalem, i dels receptaris amb mots àrabs, arameus, grecs, llatins i catalans custodiats a l’ARB.²⁰⁵ Lola Ferré, l’any 2003, edità la versió catalana i les versions hebrees d’un tractat de farmacologia de Johannes de Parma, escrit en llatí, un receptari del segle XIII on es descriuen diferents tipus de medicaments, simples o compostos, que s’organitzen en funció dels humors o dels òrgans sobre els quals es vol actuar, amb indicacions sobre les dosis i la manera de preparar-los. Aquesta edició inclou una llista de mots en català aljamiat que es troben en el text hebreu.²⁰⁶ Més endavant, l’any 2006 Meritxell Blasco llegí la seva tesi doctoral que versava sobre l’edició, traducció i estudi del ms. Firkovitch I Heb 338 de la Biblioteca Nacional de Rússia, un text hebreu ple de termes farmacològics catalans.²⁰⁷ Cal fer una especial referència a les traduccions hebrees d’Arnau de Vilanova. Les del *Regiment de Sanitat*, curosament editades per Eduard Feliu a la revista *Tamid* l’any 2011 mostra com els traductors que treballaven partir de la versió catalana de

²⁰⁴Veg. Gerrit Bos, Martina Hussein, Guido Mensching, i Frank Savelsberg, *Medical Synonym Lists from Medieval Provence: Shem Tov Ben Isaac of Tortosa: Sefer Ha - Shimmush. Book 28. Part 1: Edition and Commentary of List 1 (Hebrew - Arabic - Romance/Latin)* (Leiden: Brill, 2011); Guido Mensching i Frank Savelsberg, “Reconstrucció de la terminologia mèdica occitanocatalana dels segles XIII i XIV a través de llistats de sinònims en lletres hebrees,” a *Actes del I congrés per a l’estudi dels jueus en territori de llengua catalana*. Barcelona-Girona, 15-17 d’octubre de 2001 (Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004), 69-81; Gerrit Bos, Lola Ferré, i Guido Mensching. “Textos médicos hebreos medievales con elementos romances y latinos: edición del «Sefer ha-shimmush» y otras listas de sinónimos,” *Ianua* 1, (2000): 32-42; Gerrit Bos i Guido Mensching “Macer Floridus: A Middle Hebrew Fragment with Romance Elements,” *The Jewish Quarterly Review* 91, 1/2 (Jul. - Oct., 2000): 17-51.; “Shem Tov Ben Isaac, Glossary of Botanical Terms, Nos. 1-18,” *Jewish Quarterly Review* 92, 1-2 (2001): 21-40; “A 15th Century Medico-Botanical Synonym List (Ibero-Romance-Arabic) in Hebrew Characters,” *Panace@* [Puebla, Mèxic] 7, 24 (Desembre, 2006): 261-268; “Une liste de synonymes médico-botaniques en caractères hébraïques avec des éléments occitans et catalans,”: *L’Occitanie invitée de l’Euregio. Liège 1981-Aix-la-Chapelle 2008: Bilan et perspectives (Actes du IXe Congrès International de l’Association Internationale d’Études Occitanes, Aix-la-Chapelle, 24-31 août 2008)*, 2 vols (Aquisgrà: Shaker Verlag, 2011) vol. 1, 225-238; “The Black Death in Hebrew Literature: Abraham Ben Solomon Hen’s «Tractatulus de pestilentia»,” *Jewish Studies Quarterly* 18, 1 (2011): 32-63. Veg. també la pàgina de Gerrit Bos <https://sites.google.com/site/gerritbos1/publications>.

²⁰⁵ Magdalena; Olmo de Lete, *Un glosario*, (1993). Una descripció breu d’aquest i altres glossaris la portaren a terme Germà Colon i Amadeu-J Soberanas, “Glosses catalanes en manuscrits hebrees” a *Panorama de la lexicografia catalana: de les gloses medievals a Pompeu Fabra* (Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989, 17-20. El glossari es troba en els folis 79r i 108v de manuscrit de la JNUL HEB 8-85.

²⁰⁶ Lola Ferré, *Practica de Johannes de Parma. Un tratado farmacológico en sus versiones hebreas y catalana* (Granada: Universidad de Granada, 2003).

²⁰⁷ Meritxell Blasco Orellana, *Un Séfer refu’ot hebraico-catalán del siglo XI: edición, traducción y estudio del Ms. Firkovitch I Heb 338 de la Biblioteca Nacional de Rusia*, (Tesi doctoral, Universitat de Barcelona. Facultat de Filologia. Departament de Filologia Semítica, 2011). Publicat en part a *Manuscrito hebraico-catalán de farmacopea medieval: Edición paleográfica, Ms. Firkovitch I Heb-338 de la Biblioteca Nacional de Rusia* (Catalonia Hebraica, 11) (Barcelona: 2006); “Sobre els termes en català en un tractat de farmacologia hebreu.” a *Actes del III congrés per a l’estudi dels jueus en territoris en llengua catalana. Barcelona-Perpinyà 15, 16, 17, 18 de 2007* (Barcelona: Institut d’Estudis Mòn Juic) [en premsa].

Berenguer Sarriera i de l'anomenada *Arnaudina* no traslladaven molts dels noms de plantes i animals i optaven per les aljames.²⁰⁸ Aquest any 2014, com ja hem comentat anteriorment, Sílvia Casals ha editat a la revista *Sefarad* un fragment de tractat mèdic sobre malalties dels genitals i dels ronyons procedent de l'AMGi amb una vuitantena de mots catalans i llatínismes relatius als remeis farmacològics.²⁰⁹ L'equip de Guerrit Bos proposa que l'afluència de termes aljamiats en català o occità és lògica si considerem la centralitat i importància dels estudis de medicina de Montpeller, com també de Tolosa, partir del segle XI on hi ensenyaren catalans i jueus de renom.²¹⁰ D'altra banda, l'ús del lèxic científic en romanç evitava confusions –que podien ser letals, tot i que a voltes en creava més–²¹¹ entre plantes i altres substàncies per la no identificació correcta o el desconeixement del mot hebreu, àrab o llatí. I encara hi hauria un altre component, el personal, el dels traductors i copistes de procedència catalana que introdueixen mots en la seva llengua de manera conscient o inconscient. La documentació emprada com a base de les traduccions, llistes de sinònims i tractats és evident que és un altre element d'especial significació. Savelsberg i Mensching, en l'anàlisi de les llistes de sinònims del *Séfer ha-Ximmuix* de Xem Tov ben Itskhaq de Tortosa ens mostren com l'autor consultà textos catalans per completar la columna dels mots equivalents i com optà per introduir el terme català quan no en trobà cap d'occità. A partir d'aquesta constatació plategen una hipòtesi prou interessant: a final del segle XIII a la comunitat occitanòfona encara no existia cap terminologia farmacomèdica establerta en llengua vernacle.²¹² El corpus lèxic que es pot trobar arreu dels tractats i llistes de sinònims mèdics i farmacològics és una font encara no prou estudiada i de gran rellevància per a la història de llengua i la ciència.²¹³ A més a més s'ha de tenir en compte que obres d'altres àmbits científics ens ofereixen un bon nombre de mots catalans, com l'enciclopèdica *Xaar ha-xamaim* ('La porta del cel') de Gerxom ben Xelomó d'Arles, que conté moltes paraules catalanes especialment de l'àmbit botànic i gemmològic.²¹⁴

Els documents comptables –tot sovint de caire privat– com també els comunals i administratius contenen un lèxic molt més heterogeni: articles i preposicions, noms de monedes, mesures, productes quotidians i de comerç, vocabulari temporal, jurídic i administratiu. Aquí, a més a més, hi entren en joc una gran quantitat de topònims i antropònims catalans. El *pinçàs* d'un prestador gironí del segle XIV editat per Casanovas et al. (*LibCuen*) és especialment ric en onomàstica, noms de les diades i

²⁰⁸ Eduard Feliu i Mabres, "Les traduccions hebrees del "Regiment de sanitat" d'Arnau de Vilanova," *Tamid* 6, no. 45-141 (2006-2007): 45-141

²⁰⁹ Casals Stenzel, "Fragmentos manuscritos".

²¹⁰ Veg. Bos; Ferré; Mensching, "Textos médicos," 33.

²¹¹ El vocabulari científic mèdic i botànic medieval es caracteritza per una habitual confusió entre mots homònims. Veg. Bos; Ferré; Mensching, "Textos médicos," 34.

²¹² Mensching; Savelsberg, "Reconstrucció", 77.

²¹³ Bos; Ferré; Mensching, "Textos médicos," 38.

²¹⁴ Sabina García-Albiol, "El vocabulario aljamiado de la obra científica medieval "Shaar ha-shamayim"," *Congreso internacional "Encuentro de las tres culturas", 7 (1991): Actas: "La ciencia en la España medieval; musulmanes, judíos y cristianos"*, ed. Lola Ferré (et al.) (Granada: Universidad de Granada, 1992); Magdalena, "Las otras judeolenguas", 76.

mesos en català i és el precedent editat dels manuscrits de l'AHG que analitzarem en el nostre treball i que conformen el corpus més extens que coneixem ara per ara dins d'aquesta tipologia de textos aljamiats (recordem que aquest text és part d'un llibre de comptes del dit arxiu).²¹⁵ Anotacions comptables semblats, tot i que encara no editades, les trobem en el conjunt de manuscrits de l'AMGi que a més dels folis del llibre de comptes dels bancs i seients de la sinagoga de Perpinyà,²¹⁶ editats per Magdalena, conserva més d'una vintena de fragments de comptes de préstecs plens d'aljamies onomàstiques catalanes i l'inventari d'un comerciant d'atuellis anotats en català.²¹⁷

Cal fer un esment específic a un manuscrit de seixanta-quatre folis escrits en català, hebreu i en català en aljama hebraica procedent de la pabordia d'En Xunclà de l'any 1398, que es custodia a l'ADG. Meritxell Blasco n'ha fet una primera anàlisi.²¹⁸ En el text s'hi troben un bon grapat de noms cristians i viles gironines a més d'estar farcit de mots catalans administratius, temporals, de l'àmbit rural i de l'artesanat. Blasco, precedida per Díaz Esteban, a més a més ha treballat i editat un dels manuscrits hebraics de la Biblioteca de Catalunya que ja hem vist anteriorment, part d'un quadern d'anotacions econòmiques i comercials d'una família de mercaders que data de final segle XIV.²¹⁹ El conjunt de la terminologia catalana gira al voltant dels productes amb què es comerciava i amb la seva descripció: robes, sabates, petits objectes i eines, compostos, herbes, espècies, minerals, mesures, monedes, colors i textures. L'onomàstica també hi és present. El lèxic del manuscrit s'allunya geogràficament i dialectalment de les anteriors mostres d'aljama hebraica gironina, ja que l'autora circumscriu el lèxic a la Catalunya occidental. D'aquesta mena de textos econòmics Idan Pérez, a la seva tesi llegida l'any 2011, edità un quadern de préstecs aljamiat trilingüe (hebreu, àrab i català) del segle XIV, de procedència mallorquina custodiat a l'Arxiu del Regne de Mallorca. A més de l'onomàstica, enumera, sense fer-ne cap anàlisi, una vintena de manlleus catalans que hi apareixen relacionats amb operacions de compravenda, càrrecs administratius, pesos, mesures, monedatge, festes del calendari cristià i mesos de l'any.²²⁰

D'altra banda hem de destacar el manuscrit provençal treballat per Judith Olszowy-Schlanger, que ja hem esmentat més amunt, i que conté els comptes de tres prestadors, probablement del comtat d'Avinyó, de la primera meitat del segle XIV, en què hi ha un gruix important de lèxic català i provençal referit a l'àmbit tèxtil, les eines agrícoles i altres objectes quotidians, a més d'algunes partícules i festivitats. L'autora els presenta ordenadament i comenta els mots més confusos.²²¹

²¹⁵ Recordem que d'aquest document, n'hem trobat més fulls entre els manuscrits de l'AHG i de ACG. Veg. la p. 17 del present treball.

²¹⁶ Veg. la nota 102.

²¹⁷ Veg. l'apèndix A.3.2.

²¹⁸ Veg. la nota 126.

²¹⁹ Veg. la nota 84.

²²⁰ Idan Pérez, *Edició i estudi filològic d'un manuscrit aljamiat trilingüe (Ms. 122 de l'Arxiu del Regne de Mallorca) del segle XIV* (Universitat de Barcelona. Departament de Filologia Semítica, 2011).

[<http://www.tdx.cat/handle/10803/52563>].

²²¹ Olszowy-Schlanger, "Binding Accounts," 97-147.

Entre els fulls d'un dels manuals notariais de l'Arxiu d'Històric de Girona –en aquest cas no pas reutilitzats com a folre de l'enquadernació– es trobà un quadern de paper que conté els comptes per a l'any 1443 de la comunitat de Girona fets pel seu recaptador, Iossef Zabara. Eduard Feliu féu l'estudi, l'edició i la traducció.²²² En aquest treball, Joan Ferrer fa una anàlisi lingüística dels mots catalans que hi apareixen: antropònims, mesos, festes i vocabulari administratiu. En destaca la conservació de *-n* final etimològica habitual en el parlar gironí de l'època, una tret que en el text evidencia que és ben viu a mitjan del segle XV.

Un altre apartat dins de la documentació comunal són les ordinacions, estatuts i tota mena d'acords. A banda de les esmentades ordinacions del tresorer de l'aljama de Cervera, íntegrament escrites en català, convé destacar el text dels acords de Barcelona de l'any 1354 i les tabes d'arrendament de l'impost de l'ajuda dels deutes i del vi i raïm de l'any 1392 de l'aljama de Castelló d'Empúries en els quals distingim un petit corpus de mots catalans.²²³ Els acords, que mostren una trentena de catalanismes entre l'onomàstica i les paraules de l'àmbit administratiu, han estat analitzats des del vessant filològic per Bert Pieters.²²⁴

Dins de la tipologia de documents de comptes comunals amb aljames esparses convé recordar els manuscrits procedents de l'aljama de Perpinyà conservats a l'ADPO entre els quals es troben tres llistes encara inèdites de l'impost de l'ajuda sobre mercaderies. D'aquest arxiu ja hem vist anteriorment un testament procedent de Montsó editat i traduït per Meritxell Blasco, J. Ramon Magdalena i Miguel Ángel Motis l'any 2009.²²⁵ Aquest manuscrit conté mots esparsos i un parell de línies en català. D'altra banda ja hem esmentat més amunt que a l'AMGi disposem d'un grup de nou documents encara no editats relatius a un recompte en brut de l'impost de l'ajuda de les robes i teixits dels anys 1387 i 1388 ple de mots catalans de l'àmbit del tèxtil.²²⁶

Entre els manuscrits de caire notarial i administratiu disposem d'actes hebraïques senceres o actes llatines de tota mena amb sentències, vendes, permutes, empenyoraments, donacions, concessions, hipoteques, quitances, permisos, reconeixements de deutes o establiment de préstecs que contenen signatures i anotacions marginals en hebreu, repartides pels diversos arxius catalans amb presència de mots catalans especialment en l'onomàstica, les dates del calendari cristià i en algunes partícules i paraules de l'àmbit administratiu.²²⁷ És la

²²² Feliu, "Llibre de comptes," 87-138. Són nou fulls de paper que es van trobar dins del llibre notarial de 1445. La signatura d'aquests documents és Gi 2, 212/1445.

²²³ Dels acords de Barcelona a més de l'esmentada edició de Bert Pieters a la nota 200, hi ha la traducció d'Eduard Feliu que va acompanyada d'un estudi de Jaume Riera "Els acords de Barcelona de 1354," *Calls* 2 (1987): 145-177. El text hebreu havia estat anys abans publicat per Baer, 348-359. Miquel Pujol edità i traduï les tabes a la revista *Calls*, 4 (1990): 7-52.

²²⁴ Pieters, *De Akkorden*, 54-72 i 94-101.

²²⁵ Veg. la nota 113.

²²⁶ AMGi doc. 74 a 72.

²²⁷ No només en els arxius catalans i peninsulars. Volem fer menció d'una acta d'aquestes característiques amb un debitori de l'any 1295 escrit en català i grafia llatina, amb una línia en hebreu que es conserva a la Bayerische Staatsbibliothek de Múnic, Cod. hebr. 510/15c (consultable en línia a <http://daten.digital-sammlungen.de/~db/0007/bsb00071296/images/index.html>).

documentació en hebreu conservada a Catalunya més antiga i la que ens ofereix les primeres mostres d'aljames catalanes: una acta llatina del 21 de gener de l'any 1021 de l'Arxiu Capitular de Barcelona amb el reconeixement d'empenyorament en hebreu de rabí Iaqob ('Benvenist' al text llatí) a *dona Ermenards*.²²⁸

Pel que fa a les inscripcions epigràfiques, rarament hi trobem vocabulari aljamiat perquè són textos no gaire extensos i amb fórmules prefixades. En gran part ens han arribat dels segles XIII i XIV, especialment làpides funeràries o honorífiques com també alguns segells i anells amb inscripcions. El més habitual és la inserció de les partícules *de*, *en*, *na* o *don*, del títol *mestre* o del nom romancejat, especialment de les dones i a voltes el dels homes, ja que en gran part apareixen en epitafis on sovint s'escriu només el nom propi hebreu, i algun topònim de procedència. Fidel Fita, Millàs Vallicrosa i Cantera Burgos van dedicar part de la seva obra a l'estudi de l'epigrafia hebraica peninsular. Jordi Casanovas va revisar els treballs d'aquells estudiosos i l'any 2004 va editar i traduir totes les inscripcions funeràries i honorífiques peninsulars en un sol estudi.²²⁹ En altres textos, com les anotacions marginals i signatures en llibres notariais o els contractes matrimonials, el lèxic català també és ben escàs i es restringeix a l'onomàstica i les partícules.

Els reculls de dictàmens dels savis jueus catalans són una bona font de lèxic català.²³⁰ Hi ha dos treballs que s'han fet al voltant d'aquest aspecte. Eduard Feliu, l'any 1987, va fer un buidatge de part dels *responsa* de Xelomó ben Adret (1235-1310) i mostrà, tot i que no les analitzà lingüísticament, una cinquantena de paraules

(JNUL http://aleph.nli.org.il:80/F/?func=direct&doc_number=003412964&local_base=NNLMSS)

²²⁸ אנן [...] בר' יעקוב עשייתי משכונה זה לדונה ארמינדרש בשביל לח' כפזים מן שעור ופיסתי לחותמה [Jo [...], fill de Iaqob, he fet aques empenyorament a Dona Ermenards per XXXVIII cafissos d'ordi, i he demanat de validar-ho. Iossef, fill de rabí Xaltell; Maquir, fill de rabí Itskhaq], Josep Baucells i Reig, *Diplomatar de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona: segle XI*. vol. 1 (Barcelona: Fundació Noguera, 2006), doc. 334, traduït per Eduard Feliu. Només coneixem a hores d'ara tres documents més antics: dos de l'ARB dels anys 963, 1000, sense aljames i un altre de l'ACB de 1015 (Baucells, doc. 238). D'aquest darrer tanmateix només en conservem la traducció de dues línies en hebreu, la segona amb un nom català però que Feliu data molt posterior a l'acta i per tant no la considerem. Veg. Moise Schwab i Joaquim Miret i Sans, "Le plus ancien document à present connu des juifs catalans," *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* 8, (1915): 229-233; David Romano Ventura, "Les juifs de Catalogne aux alentours de l'an mil," a *Catalunya i França meridional a l'entorn de l'any mil*, ed. Xavier Barral i Altet (*et al.*), (Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1991), 317-331; Gaspar Feliu i Montfort (*et al.*), *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Vol. 1 (Barcelona: Fundació Noguera, 1999) doc. 46. Veg. també Feliu "Documents hebraicocatalans", 110. Pel que fa a les anotacions marginals hebraiques de l'Arxiu Capitular de Barcelona veg. Maria Cinta Mañé i Mas; Yom Tov Assis, *The Jews in Barcelona, 1213-1291: Regesta of Documents from the Archivo Capitular* (Jerusalem: Ginzei Am Olam. The Central Archives for the history of the Jewish People, 1988). Els documents hebraics sencers de l'arxiu han estat editats per Elka Klein; Eduard Feliu, *Hebrew Deeds of Catalan Jews, 1117-1316 = Documents Hebraics De La Catalunya Medieval, 1117-1316* (Barcelona: Girona: Societat Catalana d'Estudis Hebraics; Patronat Call de Girona, 2004).

²²⁹ Jordi Casanovas Miró, *Las inscripciones funerarias hebraicas medievales de España / Inscriptiones hebraicas litteris exaratae quo tempore scriptae fuerint exhibentes. monumenta palaeographica medii aevi* (Turnhout: Brépols, 2004). Tota la bibliografia relativa a l'epigrafia hebraica catalana i dels esmentats estudiosos la podreu trobar en aquesta obra com també a *Epigrafia Hebrea* (Madrid: Real Academia de la Historia, 2005).

²³⁰ Magdalena, "Les aljames catalanes," 205-208.

aljamiades.²³¹ Més endavant, l'any 2005, J. Ramon Magdalena i Meritxell Blasco elaboraren un glossari de les aljamies catalanes i aragoneses que trobaren en els reculls de dictàmens de Itskhaq ben Xeixet Perfet de Barcelona (1326–1408).²³² En aquest estudi complementen cada un dels mots catalans, si escau, amb l'entrada del DCVB, del DECat i amb la referència a altres edicions de textos amb aljamies on apareix el mateix terme. També recolliren dos petits textos d'aquests dictàmens que es van escriure íntegrament en català i que són una transcripció dels capítols 7 i 24 dels estatus de l'aljama barcelonina de 1327.²³³ Tant Xelomó ben Adret com Itskhaq bar Xeixet i altres juriconsults, com Nissim ben Rubèn Girondí de Barcelona (1310-1375), optaren per emprar el mot català quan se'ls feia difícil trobar-ne la traducció hebrea. En alguns casos s'inclou per costum o per reforçar l'explicació, però sovint no s'opta per la traducció hebrea bé perquè no era prou afinada i podia comportar un equívoc semàntic o bé perquè no existia cap correspondència. Aquest vocabulari es circumscriu principalment a l'àmbit de l'administració i del dret, i en menor grau a la metrologia, la botànica, el lèxic de productes quotidians i de mercaderies i el petit utilatge.

La introducció de paraules catalanes en el text hebreu amb l'objectiu d'aclarir el significat d'un terme o d'un passatge es pot trobar en els comentaris bíblics i talmúdics d'autors jueus catalans com també en altra tipologia d'obres. Sovint, tot i que no sempre, aquestes glosses van precedides del mot hebreu לעז o בלעז o לשון בלעז ('en llengua estrangera' o 'en llengua romanç') i a voltes per altres construccions com נקרא, הנקרא, שנקראים, שנקראין, שקורים o שקרין ('anomenat', 'que anomenem').²³⁴ És una tècnica tradicional d'exegesi filològica habitualment emprada pel conegut i influent talmudista Xelomó ben Itskhaq de Troies, conegut amb l'acrònim Raixí, (1040-1105) que inseria gloses en francès en els seus comentaris per tal d'explicar el sentit d'expressions i fragments obscurs.²³⁵ També David Quimkhí (Radaq) de Narbona (1160-1235), del qual trobem diversos fragments de comentaris entre els manuscrits hebreus de l'AHG, emprava aquesta pràctica d'incrustació de glosses en romanç. Nissim Rubèn Girondí o Avraham ben Itskhaq ha-Leví Tamakh de Girona (?-1393), comentaristes catalans contemporanis

²³¹ Eduard. Feliu i Mabres, "Mots catalans en textos hebreus medievals: els dictàmens de Salomó ben Adret," *Calls* 3 (1987): 53-73.

²³² Meritxell Blasco Orellana i J. Ramon Magdalena Nom de Déu, *Aljamiás hebraicorromances en los responsa de Rabi Yisbaq Bar Saset Perfet (RYba"Š) de Barcelona* (Barcelona: MRR, 2005).

²³³ Text núm. 2 i 3-Responsum 228, pàg. 9 i 10, que també va recollir Baer, pàg. 250-256, ARB, Reg. 230, foli, 106-107v, Barcelona. 18 d'agost de 1327.

²³⁴ El mot לעז el trobem en el verset de Salm 114, 1: בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֵעִז׃ (Quan els fills d'Israel sortiren d'Egipte, la casa de Jacob, d'aquell poble estranger). En la Mixnà es fa servir per designar tant el grec com una altra llengua vernacle. En dos passatges del TJ (*Meguil·là* I, 11, 71b i *Sotà* VII, 2, 21c) לעז s'oposa al llatí (רומי) i designa el grec. Durant l'edat mitjana pren el sentit de 'vulgar' o 'romanç', preferit a qualsevol llengua, i oposat al llatí. El terme va ser especialment emprat per Raixí. Veg. una excel·lent disquisició sobre l'ús i l'evolució semàntica del mot en els diversos estadis de la història jueva a Cyril Aslanov, *Le provençal des juifs et l'hébreu en Provence. Le dictionnaire Sharsbot ha-kesef de Joseph Caspi*, (Paris-Louvain: Peeters, 2001), 108-114.

²³⁵ Joan Ferrer i Madeleine Taradach, "El comentario de Rashi al Cantar de los Cantares: edición y traducción del ms. 50 de la Bibliothèque de l'Alliance Israélite Universelle de Paris (I) i (II)", *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos* 53-54, (2004-2005): 407-439; 151-18.

del segle XIV, usaren en part aquest sistema amb gloses catalanes tant en les seves obres exegetiques com en altres composicions literàries. Leon A. Feldman, tot i que sense cap anàlisi filològica, edità algunes de les obres i comentaris d'aquests i altres autors.²³⁶ Entre els manuscrits gironins de l'AHG hi ha tres bifolis que comenten el tractat *Berakot* del Talmud de Babilònia tot seguint l'ordre del *Séfer ha-Halakhot* (Llibre de les lleis) d'Alfasi.²³⁷ L'autor vol discutir diverses qüestions pràctiques amb claredat i precisió jurídica i lingüística i per això insereix mots en català per tal de reforçar-ne les explicacions.

Fora de l'àmbit dels comentaris exegetics en altres composicions literàries també podem trobar manlleus del català esparsos aquí i allà. Per una banda disposem dels textos en hebreu que contenen el text de les disputes de Barcelona, de l'any 1263 i de Tortosa, de l'any 1413-1414.²³⁸ Tanmateix, el text amb mots catalans de Barcelona, segons Jaume Riera, és molt allunyat a la llengua d'aquell temps. Aquesta opinió darrerament ha estat qüestionada i Pere Casanellas prepara una anàlisi més acurada dels préstecs catalans per a establir-ne una datació més precisa. D'altra part ja hem mencionat a l'inici d'aquest apartat els cinc epitalamis que edità Riera, escrits en català aljamiat barrejat amb breus oracions, expressions i mots en hebreu. També podem esmentar un glossari bíblic de dos fulls de final del segle XIV procedent de la *Guenizà* del Caire i estudiat en part per Eleazar Gutwirth.²³⁹ Àngel Sáenz-Badillos edità l'any 1987 un manuscrit custodiat a la Biblioteca Vaticana que conté un diccionari bíblic del segle XIII ple de glosses en romanç que suposa provençals.²⁴⁰ Joan Ferrer les analitzà amb detall per arribar a la conclusió que cent cinquanta es

²³⁶ Veg. Leon A. Feldman, "Rabbenu Nissim ben Reuben Gerondi of Barcelona: A Study of his Commentary on Genesis and of His Homilies," a *Yakar Le'Mordecai; Jubilee Volume in Honor of Rabbi Mordecai Waxman; Essays on Jewish Thought, American Judaism, and Jewish-Christian Relations* ed. Zvia Ginor (Hoboken, NJ: KTAV Pub. House; Nova York: Temple Israel of Great Neck, 1998) 137-150; R. Abraham Ben R. Isaac Ha-Levy Tamakh: *Two Hitherto Unknown Manuscripts of his Commentary to Proverbs 31:10 to End, Lamentations 3:1-66, and Fragments from Esther* (Ann Arbor, Mich.: University Microfilms, 1960) [Tesi doctoral microforma - Yeshiva University, 1957]; Avraham ben Itskhaq ha-Leví TaMaKH, *Commentary on the Song of Songs*, ed. Leon A. Feldman (Assen: Van Gorcum & Comp. N.V., 1970).

²³⁷ Gi 2, 62- 3, 10 i 11/1393-1395. Veg. l'edició del capítol 5.

²³⁸ De la disputa de Barcelona, ens han arribat els text de l'actes llatines i el text de la versió hebrea. Veg. l'estudi del text hebreu a càrrec de Jaume Riera i la traducció anotada a cura d'Eduard Feliu a *Disputa de Barcelona de 1263 entre Mestre Mossé de Girona i Fra Pau Cristià* (Barcelona: Columna, 1985). Veg. també l'edició de la tesi doctoral de 1985 d'Afonso Tostado Martín, *La Disputa de Barcelona de 1263. Controversia judeocristiana* (Salamanca: Universidad Pontificia de Salamanca, 2009). De la disputa de Tortosa ens han arribat dos textos hebreaus, un dels quals Riera entén com a autèntic i l'altre com a una versió novel·lada. Veg. Jaume Riera i Sans, *La crònica en hebreu de la disputa de Tortosa* (Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1974).

²³⁹ És el fragment K24.25 de la col·lecció Taylor-Schechter de la Biblioteca de la Universitat de Cambridge. Veg. Gutwirth, Eleazar. "Religión, historia y las biblias romanceadas," *Revista Catalana de Teologia* 13, no. 1 (1988): 128-130. Veg. Blondheim, D. S. *Les Parlers judéo-romans et la vetus latina: étude sur les rapports entre les traductions bibliques en langue romane des juifs au moyen âge et les anciennes versions.* (Paris: Lib. É. Champion, 1925), 6 i 246; "Contribution à la lexicographie française d'après des sources rabbiniques," *Romania* 39 (1910): 139. Solomon Asher Birnbaum, *Yiddish: A Survey and a Grammar* (Toronto: University of Toronto Press, 1979); 120 (Aquest autor només fa referència a uns mots amb doble *iot*. Indica la signatura K24.28). Magdalena, "Las otras judeolenguas," 76. Minervi, "De Cataluña," 128.

²⁴⁰ Àngel Sáenz-Badillos, *Un diccionario hebreo de Provenza (s. XIII): edición del manuscrito vaticano Ebr. 413* (Granada: Universidad de Granada - Universidad Pontificia de Salamanca, 1987).

poden llegir a més a més com a catalanes, això fa evident les semblances i interferències entre ambdues llengües en el seu origen simultani.²⁴¹ De la Biblioteca Vaticana, la JNUL cataloga a un altre manuscrit del segle XIV que conté un comentari del glossari bíblic de Xelomó ben Avraham Parkhon (s. XII) amb mots en català i àrab.²⁴² En aquest sentit, tant Magdalena, amb reserves, com Minervi semblen incloure dins de la seva llista de textos amb al·james catalanes un manuscrit de la col·lecció Sassoon que Blondheim identificà com un glossari bíblic al·jamiat; té dubtes però, sobre si era català o provençal. En canvi Germà Colon a *Glosses catalanes en manuscrits hebreus* no dubtà en reconèixer la catalanitat del vocabulari.²⁴³ El còdex és l'anomenada Bíblia de Farkhi que conté la Bíblia i uns escrits afegits, entre altres aquest glossari que, segons l'actual catalogació de la JNUL, correspondria a l'obra *Séfer ha-xoraixim* (Llibre de les arrels) del narbonès David Qimkhí (1160–1235).²⁴⁴ Un altre exemple és el llibre ritual d'*Orkhot ha-khaiim* (Camins de la vida) escrit a Mallorca l'any 1329 per Avraham ha-Kohen de Lunel i editat per Moses Schlesinger. Blondheim, amb prudència, hi recompta un centenar de mots catalans.²⁴⁵ També en el *Séfer ha-khinuk* (Llibre de l'educació), el manual d'instrucció religiosa més estès entre els jueus catalans de l'edat mitjana, analitzat per J. Vicens Niclós, s'hi detecten diversos mots catalans referits a animals i les parts d'animals aptes per a l'alimentació, peixos, vestits, higiene i utensilis de viatge.²⁴⁶ Niclós també analitza les al·james en català a les obres del mencionat Xem Tov ibn Xaprut (s.

²⁴¹ Joan Ferrer i Costa, "Les glosses romàniques del manuscrit de la Biblioteca Vaticana Ebr. 413," *Estudi General* 22, (2002): 41-50.

²⁴² Vatican - Biblioteca Apostolica ebr. 72 (F 189). Veg. Yehuda Elitzur "Parhon, Salomon ben Abraham Ibn," *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2nd ed. Vol. 15 (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007) 641-642.

²⁴³ Colon; Soberanas, *Glosses*, 18.

²⁴⁴ El còdex Sassoon 368 – JNUL. Mss. R.R. Film No. F 8894 G, folis 42-165. Veg. Blondheim, D. S. "Essai d'un vocabulaire comparatif des parlers romans des juifs au moyen age," *Romania* 49 (1923): 5-6; *Les Parlers*, 5-6; Magdalena, "Las otras judeolenguas," 76, Minervi, "De Cataluña," 128. Aquest còdex entre altres conté una il·luminació de la ciutat de Jericó en un laberint de Elix ben Avraham ben Benvesnit ben Elix Cresques, copista del còdex. Segons Katrin Kogman-Appel del departament d'Arts de la Universitat Ben-Gurion del Negev aquest personatge ha de ser Cresques Avraham, l'autor del conegut *Atlas Català* que es conserva a la Biblioteca Nacional de França (<http://www.ybz.org.il/?CategoryID=976&ArticleID=4695>). Veg. Katrin Kogman-Appel, *Jewish Book Art between Islam and Christianity: The Decoration of Hebrew Bibles in Spain* (Leiden: Brill, 2004), 150-155, 168 i 192; "Bíblia De Farhi." *Enciclopèdia Catalana* 2012, <http://www.encyclopedia.cat>. Tanmateix els Cresques, pare i fill, autors d'aquest conegut atlas, no són els únics il·luminadors jueus mallorquins. L'any 1341 Avraham Vives va il·luminar el còdex miniat de les Franqueses de Mallorca. Cristina Sanjust, *L'Obra del Reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes des de la seva fundació fins al segle XVI: un monestir reial per a l'orde de les clarisses a Catalunya*, (Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona; Institut d'Estudis Mòn Juïc; Promocions i Publicacions Universitàries, 2010), 187.

²⁴⁵ Aaron ha-Kohen de Lunel. ארחות חיים (Jerusalem: המוסד לעידוד לימוד התורה, 1998-2000) [és la reedició primera de l'edició d'Efraim Yolles i Moses Schlesinger (Berlin, 1902)]. En podeu consultar en línia tres parts fragmentàries d'un manuscrit del s. XV (que daten el 1492) que conté part d'aquesta obra a JNUL: http://aleph.nli.org.il:80/F/?func=direct&doc_number=001124779&local_base=NNLALL. Veg. Blondheim, D. S. *Les Parlers*, 6; Magdalena, "Las otras judeolenguas," 76, Minervi, "De Cataluña," 128, Colon, *Glosses*, 18.

²⁴⁶ Niclós, "El llibre de l'educació". L'obra havia estat atribuïda a Aaron ben Iossef ha-Leví de Barcelona, però Niclós pensa que l'obra és d'algun altre jueu català que potser podria provenir de les comarques de Girona.

XIV), del qual traduí l'obra *Eben bohan* (La pedra de toc).²⁴⁷ Cal esmentar també dos manuscrits d'Oxford del segle XV que contenen un recull de poesia hebrea amb uns breus incipits en català i altres en castellà.²⁴⁸ En un còdex miscel·lani del segle XV de la Biblioteca Nacional de França, entre els escrits de Moixé Natan de Tàrrega (s.XIV) i un poema laudatori hi ha un calendari cristià en aljama hebraicocatalana editat i traduït l'any 1893 per Renan i Neubauer i que, tot i una nota marginal de 1451, daten de final del segle XIV.²⁴⁹ Un altre calendari amb les festes cristianes i amb els mots en català per als anys 1401 a 1496 el trobem en el mateix manuscrit que conté el glossari botànic editat per J. Ramon Magdalena que hem esmentat anteriorment.²⁵⁰ En aquest sentit, en diversos manuscrits hebreus de les taules astronòmiques del perpinyanès Iaqob ben David Bonjorn de l'any 1361, els mesos s'escrueu en català.²⁵¹ Manel Frau a la seva tesi doctoral edita i tradueix l'obra apologètica *Qéixet u-maguén* (La fletxa i l'escut) de rabí Ximon ben Tsémakh Duran (1361-1444) i hi identifica una trentena de préstecs catalans.²⁵² L'any 2001 Frau va traduir *Xaaré txuvà* (Les portes del penediment) de Ionà ben Avraham de Girona (1200-1263).²⁵³ A.T. Shokek en un estudi sobre aquest autor va recórrer al francès antic per esbrinar el

²⁴⁷ Josep Vicens Niclós, "Contribución a la descripción de palabras en romance castellano y catalán en la obra hebrea de S. T. ibn Shaprut, a *Languages and Literatures of Sephardic and Oriental Jews; Proceedings of the Sixth International Congress for Research on the Sephardic and Oriental Jewish Heritage*, ed. David M. Bunis. (Jerusalem: Bialik Institute; Misgav Yerushalayim, 2009), 188-210; Xem Tov ibn Xaprut, *La pedra de toc*, Traducció de Josep Vicens Niclós (Barcelona: Universitat de Barcelona; Ajuntament de Girona, 2002).

²⁴⁸ Són els manuscrits Oxford - Bodleian Library MS Mich. 155 i 290 (JNUL F 19146 i F 17701). Veg. Edwin Serroussi "Catorce canciones en romance como modelos de poemas hebreos del siglo XV," *Sefarad* 65, 2 (2005): 385-411; Minervi, "De Cataluña," 128.

²⁴⁹ El calendari es troba en els folis 99r-100r del mss. BN heb. 1284 (JNUL F 31.302). Aquest manuscrit es pot consultar en línia a la pàgina web de Gallica de la Biblioteca Nacional de França: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b9064638q.r=H%C3%A9breu.langEN> Veg. a més a més la transcripció i traducció a Ernest Renan; Adolf Neubauer, "Les écrivains juifs français du XVe siècle." a *Histoire littéraire de la France*. Vol. 31 (Paris: Impr. nationale, 1893), 766-770; Minervi, "De Cataluña," 128; Moixé Natan, *Qüestions de vida*, Introducció, edició crítica i vocalització del text hebreu, traducció i notes a cura del Dr. Josep Xavier Muntané i Santiveri (Institut Mòn Juïc; PPU, 2010), 124 (tesi, 148-9).

²⁵⁰ Magdalena, *Un glosario*, 2. El calendari es troba en els folis 109v-111v del manuscrit.

²⁵¹ Hi ha una còpia de final del segle XIV, uns pocs anys després de la redacció de les taules, a la col·lecció de manuscrits hebreus Braginsky i es pot veure en línia a l'exposició virtual <http://www.braginskycollection.com>. Aquest manuscrit sembla que va ser escrit per mà del mateix copista, un tal Moixé, de l'esplèndida compilació astronòmica de les taules de la col·lecció Sassoon de Londres (mss. 823) i que ara es custodia a la col·lecció Lawrence J. Schoenberg de la Universitat de Pennsylvania (LJS 57). Aquesta còpia es pot consultar a l'adreça web de la biblioteca http://dla.library.upenn.edu/dla/medren/search.html?fq=collection_facet%3A%22Lawrence%20J.%20Schoenberg%20Collection%22 i la descripció d'aquest còdex a Fischer, Karl A. F., Paul Kunitzsch, i Y. Tzvi Langermann, "The Hebrew Astronomical Codex MS. Sassoon 823," *The Jewish Quarterly Review* 78, 3/4 (1988): 253-292. Els canons i les taules de Iaqob ben David Bonjorn van gaudir de molta popularitat i es van difondre en nombrosos manuscrits, tant en hebreu, llatí, català com grec. Veg. Josep Chabàs, *L'Astronomia de Jacob ben David Bonjorn*, (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1992), 151. Chabàs, per mà de Tzvi Langermann, recompta una quarantena de manuscrits hebreus que contenen aquesta obra. Tanmateix no inclouen la còpia de Braginsky.

²⁵² Manuel Frau, *Caminant a les fosques. Estudi i traducció de l'obra apologètica Qéixet u-maguén de Rabí Ximon Ben Tsémakh Duran* (Universitat de Girona. Departament de Filologia i Comunicació, 2012) <http://www.tdx.cat/handle/10803/83605>

²⁵³ Ionà ben-Avraham, *Les Portes del Penediment*, ed. Manuel Frau (Biblioteca Judaico-Catalana, 4) (Barcelona: Universitat de Barcelona; Ajuntament de Girona; PPU, 2001).

significat dels mots catalans que apareixen en els textos de Ionà.²⁵⁴ El mateix cas se'ns presenta en un tractat sobre màgia i bruixeria de l'esmentat Tamakh, editat per David Kauffmann, que optà pel castellà a l'hora d'interpretar els catalanismes del text.²⁵⁵ L'obra i els comentaris de Menakhem ha Meirí de Perpinyà (1249-1316) són plens de termes catalans d'obscur significat per a més d'un estudiós.²⁵⁶ En l'àmbit provençal és rellevant l'obra lexicogràfica de Iossef Caspi, *Xarxot ha-kessef* (Cadenes d'argent), ple de gloses catalanes i provençals relatives a matèries molt variades (plantes, lèxic administratiu, verbs, etc.).²⁵⁷ Cal esmentar un fragment de final de segle XV o del XVI, d'una obra de contingut filosòfic de la Biblioteca Apostòlica Vaticana en hebreu i aljama hebraicocatalana que continua amb uns fulls barreja en aljama hebraica de català i castellà-aragonès.²⁵⁸ Altres textos només presenten topònims i algunes dates en català, com l'esmentat relat dels terratrèmols de Girona de l'any 1427.²⁵⁹

La producció judeocatalana excel·lí molt en quantitat i en qualitat i alguns dels seus membres assoliren un alt nivell literari ben reconegut fins als nostres dies. Però encara a hores d'ara es generen dubtes a l'hora d'analitzar els trets lingüístics catalans de les seves obres i massa sovint s'identifiquen amb el provençal, tot i que a voltes ens és difícil destriar una llengua de l'altra. Cal un projecte que es proposi examinar tot aquest corpus literari des del punt de vista lingüístic per abordar un estudi precís de la presència dels manlleus lèxics catalans en aquests textos.

Tot aquests corpus aljamiat hebraicocatalà s'incrementa en gran nombre amb els fragments manuscrits hebreus de l'AHG. Ara per ara encara no hi hem trobat cap text sencer en aljama, però sí molts mots catalans esparsos arreu i especialment un bon gruix de topònims i antropònims. Val la pena dir que hi ha un text escrit íntegrament en llengua àrab, però en escriptura hebraica: part de dos bifolis i tres fragments de paper que contenen una obra de medicina en àrab d'Its Khaq Khunain ben Its Khaq, que es troba junt amb l'obra, aquesta només en hebreu, intitulada *Ben ha-melek ve-ha-nazir* ('El príncep i el monjo') d'Avraham ben Xemu'el ha-Leví ibn

²⁵⁴ A. T. Schrock, *Rabbi Jonah ben Abraham of Gerona. His Life and Ethical Works*. Londres: 1948. Veg. Eduard Feliu, "La trama i l'ordit de la història dels jueus a la Catalunya medieval" a *Actes del i congrés per a l'estudi dels jueus en territori de llengua catalana. Barcelona-Girona, 15-17 d'octubre de 2001* (Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004), 21.

²⁵⁵ Kauffmann, David "מאמר ע"ד הנשים הליליות. להחכם ר' אברהם בן יצחק הלוי גירונדי" *Keneset Israel* 3 (1888/ח"ה) 559-566.

²⁵⁶ Feliu, "La trama", 21.

²⁵⁷ Aslanov, *Le provençal des juifs*.

²⁵⁸ Biblioteca Apostolica ebr. 375, (45r– 46v) (JNUL: Mss. R.R. Film. F 455), d'escriptura sefardita cursiva. Identificat, transcrit i transliterat per Eduard Pérez Pons a l'Institut de Microfilms de Manuscrits Hebreus de la Biblioteca Nacional i Universitària de Jerusalem (referència F455, 000194329). J. Ramon Magdalena, "Els documents hebraics dels jueus catalans: estat actual de la qüestió i novetats," a *Actes del III congrés per a l'estudi dels jueus en territoris en llengua catalana. Barcelona-Perpinyà 15, 16, 17, 18* [en premsa] (Barcelona: Institut d'Estudis Mòn Juic, 2015).

²⁵⁹ Veg. nota 31.

Khasdai.²⁶⁰ En aljамia judeoàrab també hi ha un petit fragment, encara no restaurat ni identificat, adjunt a una llista de noms en grafia àrab.²⁶¹

Hem trobat dos textos aljamiats, molt fragmentaris, íntegrament redactats en català.²⁶² Un dels documents, el més curt, és d'àmbit administratiu i no s'hi intercalen partícules ni paraules hebrees. L'altre és part d'un fragment d'una obra de narrativa en vers, amb trets provençals, de procedència no gironina. La resta del lèxic català el detectem especialment en el grup dels textos econòmics, tant privats com comunals, com ara el quadern de 1413 del tresorer Iossef Zabara editat per Feliu i esmentat més amunt o en diversos documents fiscals. En molt menor nombre en localitzem en les actes administratives, notariais i en obres talmúdiques, com el testament de Na Balandre publicat per Idan Pérez, la disputa testamentaria de 1307 editada per Mauro Perani i el fragment que segueix el comentari de *Berakot* d'Alfasi, treballat per Leor Jacobi, ja descrits anteriorment. També trobem alguns mots catalans en una petita llista d'un herbolari i en un receptari mèdic.²⁶³ En els documents de registres comptables i inventaris les aljамies més habituals són els noms propis i els topònims –que sovint presenten variants fins i tot dins d'un mateix text–, l'article definit *es/sa*, els articles personals *en* i *na* i la preposició *de*. Però a més hem identificat productes agrícoles, teixits, colors, atuells i altres elements de la casa, aliments i espècies, materials, oficis i vocabulari administratiu escrit en català. Aquests documents sovint es regeixen pel calendari cristià i per tant és ben normal que s'escriguessin en aljамia els mesos, les festes de guardar i el santoral. Aquest conjunt ens ofereix més de dos-cents topònims, un parell de milers de noms propis, i gairebé dos-cents cinquanta mots en català d'àmbit divers (sense comptar un text gairebé íntegrament escrit en català) que permet endinsar-nos de ben a prop en el lèxic medieval de l'àrea gironina i des d'una perspectiva diferent de les fonts cristianes gràcies a la transcripció fonètica que l'hebreu ens ofereix.

Amb tot plegat podem observar que les aljамies es detecten amb més profusió en els documents de partir de mitjan segle XIV i XV. Tanmateix, tot aquest vocabulari incrustat en els textos hebrees no sembla justificar la hipòtesi d'un parlar judeocatalà. Només el document aljamiat dels Cants de Noces, que alterna català i hebreu, ens suggeriria aquest fet, però cal tenir en compte que és una composició literària, que hi ha formes que poden ser degudes a la corrupció del text original pel copista –amb el perill que esdevinguin el que Bastardes anomenava els 'mots fantasmes'²⁶⁴ i que la introducció dels girs hebraics pot ser un recurs estilístic o pedagògic, o fins i tot identitari. Riera a la seva edició de 1974 suposava que la

²⁶⁰ Gi 1, 256 codavant 2, 3, 8, 9 i 8'(5) /1397. Avraham ben Xemuel ibn Khasdai, *El príncep i el monjo (Ben ha-mélek vé ha-naẓir)*, traducció al català per Tessa Calders i Artís (Sabadell: AUSA, 1987). També es pot consultar l'edició i estudi del text a la tesi de l'autora llegida a la Universitat de Barcelona l'any 1984.

²⁶¹ A les cobertes del manual notarial de Sant Feliu de Guíxols, 890, notari Pere Ferrer/ 1382-1383.

²⁶² Gi 5, 284, 2/1367 i Gi 11, 17: 1-3, 5', 10, 15-17/1395-1396.

²⁶³ Gi 1, 221-codarrere 3/1382- 1383 i Gi 5, 212, codavant 1, 2, 3/1372-1373.

²⁶⁴ És a dir mots que no tenen realitat lingüística i són producte d'errors de còpia, de transcripció o d'impremta però que en algun moment algú els ha considerat autèntics i genuïns de la llengua. Veg. Joan Bastardes, "Mots fantasmes en el llatí medieval de Catalunya," *Estudis Romànics* 8, (1961): 1-8 i Antoni Peris "Mots fantasmes en el català medieval," *Llengua & Literatura*. 8, (1997): 43-56.

llengua d'ús corrent dels jueus estava plena de mots hebreus que tots entenien i acceptava la idea d'un dialecte judeocatalà, tot i que no es mostrava contundent perquè evidenciava que era un tema gens estudiat.²⁶⁵ També edità per a la seva tesina de l'any 1969, i després en cinc articles posteriors, uns reculls de diverses oracions jueves i un *sidur* (o manual de pregàries) en català (i grafia llatina) de mitjan s. XIV a XV, propietat d'un convers valencià, que en gran part són traduccions literals de l'hebreu (hi ha alguns salms presos d'un salteri cristià i un *sidur* en català escrit de memòria).²⁶⁶ En aquests estudis, com en el dels Cants de Noces, no arribà a cap conclusió definitiva, i ja palesava que era necessari un mostratge més ampli de textos per abordar el tema. En aquest sentit Magdalena i Blasco editaren un text semblant, unes oracions de *Iom Kipur* en català de final del segle XV de procedència valenciana.²⁶⁷ Els mots en hebreu que hi apareixen són ben escassos. Segons els autors, aquests oracionals són una prova del desconeixement de la llengua hebrea entre els conversos valencians del segle XV, sense traces de cap especificitat lingüística que difereixi del català parlat pels cristians valencians de l'època.

Ara bé, amb aquest conjunt d'aljames hebraicocatalanes i textos catalans amb mots hebreus romancejats, podem concloure que hi havia una modalitat de català amb trets prou significatius que ens permeti parlar d'un dialecte judeocatalà diferenciat de la llengua dels seus contemporanis? Altres estudiosos van més enllà i parlen de "catalànic", "catalònic" o "judeocatalà" com a "judeollengua"; podem emprar el terme "llengua"? Català i "judeocatalà" són idiomes diferents? Som davant d'un codi lingüístic que impediria la correcta comunicació entre els jueus i cristians del nostre país? Bernard Spolsky i Sarah Bunin Benor a l'*Encyclopedia of Language and Linguistics* defineixen el terme "judeollengua" com una varietat lingüística parlada per una comunitat de jueus que difereix en certa mesura (des de l'addició d'unes poques paraules en hebreu fins a un lèxic, una sintaxi i trets fonològics molt diferents) de la llengua parlada pels gentils.²⁶⁸ Segons Frank Alvarez-Pereyre la noció de "judeollengua", com a llengües distintives parlades pels jueus s'introdueix a partir de mitjan segle XIX.²⁶⁹ Per a Benor els estudis en aquest àmbit s'inicien a final del d'aquell segle.²⁷⁰ Hi hagué un gran interès a principi del segle XX pel *iidix* i el

²⁶⁵ Riera, *Cants*, 9 i 13.

²⁶⁶ Jaume Riera i Sans, *Oracions jueves en català* [Tesina de llicenciatura] (Barcelona: Universitat de Barcelona, 1969); "Oracions en català dels conversos jueus: notes bibliogràfiques i textos," *Anuario de Filología* (1975): 346-367; "Un recull d'oracions en català dels conversos jueus (segle xv)," *Estudis Romànics* 16 (1980): 49-97; "Un *siddur* en català dels conversos jueus (segle xv)," *Bulletí de la Real Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi* 2-3-4-5, (1988-1989-1990-1991): 59-152[2]; 109-164 [3]; 161-276 [4-5]. Per altra part veg. també, tot i que molt criticada per Jaume Riera i Millàs Vallicrosa, l'edició d'A. Giera *Consueta Jueva* (Sant Cugat del Vallès: Instituto Internacional de Cultura Románica, 1966).

²⁶⁷ J.Ramon Magdalena i Mertixell Blasco "Oraciones de "Yom Kipur" de conversos valencianos en un ms. fragmentario de finales del siglo 15," *Hispania Judaica Bulletin* 7 (2010): 101-135.

²⁶⁸ Bernad Spolsky i Sarah Bunin Benor, "Jewish Languages", a *Encyclopedia of Language and Linguistics*, ed. Keith Brown. 2a ed. vol. 6 (Oxford: Elsevier, 2006) 120-124.

²⁶⁹ Frank Alvarez-Pereyre, "Description des langues juives et histoire des modèles linguistiques," *Histoire Épistémologie Langage* 18, no. I (1996): 21-39.

²⁷⁰ Sarah Bunin Benor, "Towards a New Understanding of Jewish Language in the Twenty-First Century," *Religion Compass* 2, 6 (2008): 1077-1080. Cf. amb Paul Wexler, "The Myths and Misconceptions of Jewish Linguistics," *Jewish Quarterly Review* 101 (2011) 287 i nota 15. Segons aquest autor el treball que

judeocastellà. Heinrich Loew l'any 1911 i una mica més tard Matthias Mieses emprenen una visió general de les llengües parlades pels jueus.²⁷¹ Els estudis es concentraren especialment en les anàlisis comparatives entre llengües, i després en el tractament individualitzat de cadascuna d'aquestes. Salomó Birnbaum i Max Weinreich, dos estudiosos del *ïidix*, van encapçalar la investigació comparativa sobre el fenomen de les llengües jueves.²⁷² Blondheim, en aquest sentit, se centrà en l'estudi de les parles romàniques comparant el francès amb el provençal, català, italià i castellà.²⁷³ La recerca agafà embranzida a partir dels anys setanta i vuitanta del segle passat i són diversos els treballs que s'han portat a terme fins avui. Cal fer una especial referència del congrés organitzat l'any 1975 per Herbert H. Paper *Jewish languages: theme and variations* i del treball editat per Chaim Rabin, Joshua Blau i Haim Blanc l'any 1979 sobre la singularitat de les llengües jueves.²⁷⁴ L'any 1981, Rabin, publicà un article en què discuteix el concepte de "judeollengua" i exposà els trets que segons el seu parer fa que puguem emprar aquest terme.²⁷⁵ A més a més de l'anàlisi filològica i lingüística, tant històrica com formal i comparativa de les "judeollengües", amb més atenció sobre el *ïidix*, el judeocastellà i el judeoàrab, també es va prendre una perspectiva sociolingüística.²⁷⁶ Pel que fa a les llengües

es pot considerar pioner en l'estudi de la interlingüística jueva és el de Leopold Zunz, *Namen Der Juden. Eine Geschichtliche Untersuchung*. Leipzig: L. Fort, 1837.

²⁷¹ Heinrich Loew, *Die Sprachen der Juden* (Köln: Jüdischer Verlag, 1911); Matthias Mieses, *Die Entstehungsursache der Jüdischen Dialekte* (Viena: R. Löwit Verlag, 1915).

²⁷² Benor, "Towards," 1063; Wexler, "The Myths," 276. Veg. la nota 275 per a una panoràmica bibliogràfica d'aquesta mena d'estudis. Solomon Asher Birnbaum, "Jewish Languages," a *Essays in Honour of J. H. Hertz, on the Occasion of His Seventieth Birthday, September 25, 1942 (5703)*, ed. I. Epstein, E. Levine i C. Roth (Londres: Edward Goldston, 1942), 51-67; "Jewish Languages" a *Encyclopaedia Judaica*, vol. 10 (Jerusalem: Keter Publ. House, 1971), 66-69; *Yiddish: A Survey and a Grammar* (Toronto: University of Toronto Press, 1979); d'aquest autor podeu trobar un recull dels seus treballs a Erika Timm, ed., *Salomo A. Birbaum. A Lifetime of Achievement. Vol. 1: Linguistik / Linguistics* (Berlín; Boston: Walter de Gruyter, 2011). Max Weinreich, *History of the Yiddish Language*, traducció de Shlomo Noble, ed. Paul Glasser, 2 vol. (New Haven: Yale University Press; YIVO Institute for Jewish Research, 2008 [1980][1973]). Completeu amb les referències que proporciona Benor, "Towards," 1063.

²⁷³ D. S. Blondheim, "Contribution à la lexicographie française d'après des sources rabbiniques," *Romania* 39, (1910): 129-183; "Essai d'un vocabulaire comparatif des parlers romans des juifs au Moyen Âge," *Romania* 49-50, (1923-1924): 1-47, 343-388, 526-569 [49]; 582-590 [50]; *Les parlers judéo-romans et la vetus latina: étude sur les rapports entre les traductions bibliques en langue romane des juifs au moyen âge et les anciennes versions* (Paris: Lib. É. Champion, 1925).

²⁷⁴ Herbert H. Paper ed., *Jewish Languages: Theme and Variations; Proceedings of Regional Conferences of the Association for Jewish Studies Held at the University of Michigan and New York University in March-April 1975*. (Cambridge, MA: Association for Jewish Studies, 1978); Chaim Rabin; Joshua Blau i Haim Blan, "הלשונית היהודיות - המשותף, המיוחד והבעייתית," *Pe'amim* 1 (1979): 40-57. Descriuen setze "judeollengües": judeoarameu, judeokurd, judeoàrab, judeoberber, judeopersa, judeotot, judeogerorgià, , krimchak, judeogrec, judeoitalià, ladino, judeoprovençal, judeofrancès, *ïidix* i judeoeslau; fan una panoràmica general de les llengües parlades pels jueus i després se centren en les relacions del judeoàrab amb el ladino.

²⁷⁵ Rabin Chaim "What Constitutes a Jewish Language," *International Journal of the Sociology of Language* 30, (1981): 19-28.

²⁷⁶ La bibliografia és bastant extensa. Un recull es pot trobar a la pàgina web del projecte de recerca de <http://www.jewish-languages.org/>. També cal consultar la pàgina web de l'entrada bibliogràfica i panoràmica elaborada per la Sarah Bunin Benor, "Jewish Languages," *Oxford Bibliographies Online* (2013) [<http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199840731/obo-9780199840731-0056.xml>]. Aquesta autora ha fet un excel·lent recull bibliogràfic a "Towards a New Understanding",

romàniques l'any 1985 apareix un recull d'articles editats per Isaac Benabu i Giuseppe Sermoneta, *Judeo-Romance Languages*, però tot i que aparentment és una anàlisi global de les llengües romanç parlades pels jueus, els diversos autors se centren únicament en l'estudi de les “judeollengües” castellana, italiana i portuguesa.²⁷⁷ Són essencials, al costat dels autors i treballs esmentats, els enfocaments i panoràmiques generals de Moshe bar Asher,²⁷⁸ David Marc Bunis,²⁷⁹ Joshua A. Fishman,²⁸⁰ David L. Gold,²⁸¹ Andrew Sunshine o l'esmentat Paul Wexler.²⁸² Darrerament hi ha hagut una revifalla d'aquests estudis i s'ha tendit més cap a treballs descriptius i al tractament de les llengües jueves actuals com a via per conèixer les parlades a l'antigor.²⁸³ També s'ha entrat en un debat dels límits, els enfocaments i les diverses concepcions al voltant de la noció de “judeollengua”. Frank Alvarez-Pereyre ho qüestiona en un article de l'any 1996 a partir dels models

1077-1080. Una altra font de consulta és el *Journal of Jewish Languages*, una revista que tracta llengües medievals, modernes i contemporànies des dels enfocaments teòrics i metodològics de la dialectologia, sociolingüística, anàlisi del discurs, la lingüística històrica, lingüística formal, la filologia i altres camps. Veg. també, tot i que són estudis ja una mica antics, la bibliografia que proporciona Jean Baumgarten, “La linguistique des langues juives: éléments bibliographiques,” *Histoire Épistémologie Langage* 18, 1 (1996): 179-188 i Paul Wexler, “Jewish Interlinguistics: Facts and Conceptual Framework,” *Language* 57, 1 (1981): 99-149.

²⁷⁷ Isaac Benabu i Giuseppe Sermoneta, *Judeo-Romance Languages* (Jerusalem: Misgav Yerushalayim, Institute for Research on the Sephardi and Oriental Jewish Heritage, 1985). Dins d'aquesta obra Susana Weich-Shahak presenta el seu article *Towards a study of the linguistic features of the judeo-spanish romances: a preliminary appraisal*, vol trobar les constants entre les llengües romàniques parlades pels jueus peninsulars a l'edat mitjana per justificar el terme de ‘judeollengua’ i ‘judeoespanyol’.

²⁷⁸ Moshe Bar-Asher, “Aspects in the Study of Jewish Languages and Literatures,” a *Languages and Literatures of Sephardic and Oriental Jews; Proceedings of the Sixth International Congress for Research on the Sephardic and Oriental Jewish Heritage*, ed. David M. Bunis (Jerusalem: Bialik Institute; Misgav Yerushalayim, 2009), 25-41, “Paramètres pour l'étude des judéo-langues et de leurs littératures,” a *Linguistique des Langues Juives et Linguistique Générale*, ed. Frank Alvarez-Pereyre i Jean Baumgarten (Paris: CNRS- Editions, 2003), 69-86.

²⁷⁹ David M. Bunis, “Characteristics of Jewish Languages,” a *Encyclopedia of the Jewish Diaspora: Origins, Experiences, and Culture* ed. Avrum M. Ehrlich. Vol. 1 (Santa Barbara, CA: ABC CLIO, 2009) 167-171; “The Names of Jewish Languages: A Taxonomy,” a *Il Mio Cuore è a Oriente = בני ברך במזרח*; *Studi Di Linguistica Storica, Filologia e Cultura Ebraica Dedicati a Maria Luisa Mayer Modena*, ed. Francesco Aspesi [et al.] (Milà: Cisalpino, 2008), 415-433

²⁸⁰ Joshua A. Fishman, “The Sociology of Jewish Languages from the Perspective of the General Sociology of Language; a Preliminary Formulation,” *International Journal of the Sociology of Language* 30, (1981): 5-16; *Readings in the Sociology of Jewish Languages*, ed. Joshua A. Fishman (Leiden: Brill, 1985)

²⁸¹ David L. Gold “Jewish Intralinguistics as a Field of Study,” *International Journal of the Sociology of Language* 30, (1981): 31-48, “Herbert H. Paper (ed.), “Jewish Languages; Theme and Variations,”” *Jewish Language Review* 1, (1981): 11-88; “Recent American Studies in Jewish Languages [Ressensa Critica],” *Language in Society* 16, (1987): 397-408.

²⁸² Andrew Sunshine, “History of Jewish Interlinguistics: A Preliminary Outline,” a *History of Linguistics 1993*, ed. Kurt R. Jankowsky (Amsterdam: John Benjamins, 1995), 75-82. Veg. el recull d'articles de Paul Wexler, *Jewish and Non-Jewish Creators of "Jewish" Languages with Special Attention to Judaized Arabic, Chinese, German, Greek, Persian, Portuguese, Slavic (Modern Hebrew/Yiddish), Spanish, and Karaite, and Semitic Hebrew/Ladino: A Collection of Reprinted Articles from Across Four Decades with a Reassessment* (Wiesbaden: Harrassowitz, 2006); També *Three Heirs to a Judeo-Latin Legacy: Judeo-Ibero-Romance, Yiddish and Rotwelsch*. (Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1988), “Uncovering the Origins of the Judeo-Ibero-Romance Languages.” a *New Horizons in Sephardic Studies*, ed. Yedida K. Stillman i K. Zucker (Albany: State University of New York Press, 1993), 211-214 i “Jewish Interlinguistics,” 99-149.

²⁸³ Benor, “Towards,” 1064-1065.

lingüístics descriptius que han prevalgut històricament.²⁸⁴ A *Linguistique des langues juives et linguistique générale* aquest autor i Jean Baumgarten presenten un seguit d'escrits de diversos autors que reflexionen sobre els orígens, l'estructura, l'evolució, els mètodes d'anàlisi, els criteris de definició, la terminologia, els trets comuns i els problemes lingüístics de les llengües jueves. John Myhill a *Language in Jewish Society: Towards a New Understanding* entre altres qüestions debat sobre quines variants lingüístiques es poden considerar llengües jueves independents i quines han de ser considerades objecte d'estudi.²⁸⁵ Ambdós llibres, com també gran part dels treballs resultants del congrés de l'any 2000 *Languages and Literatures of Sephardic and Oriental Jews*, editats per David M. Bunis, són molt criticats per Wexler a *The Myths and Misconceptions of Jewish Linguistics*.²⁸⁶ Entre altres qüestions centra el seu judici en què els tres treballs fan referència i admeten postulats de l'estudi de 1981 que ell ja ha deixat enrere.²⁸⁷ En aquell moment seguia les premisses de Max Weinreich, que a partir de Blondheim introduí la idea d'una continuïtat i interrelació lingüística en l'evolució de les llengües jueves.²⁸⁸ Si primer veia una cadena evolutiva des d'un suposat "judeollatí" fins a les "judeollengües" romàniques, entre elles el "judeocatalà", en els darrers anys ha modificat el seu discurs i més que una derivació genealògica explica les "judeollengües" per mitjà del substrat i dels contactes lingüístics. També assumia que les llengües jueves eren una creació identitària volguda i diferenciada de la dels cristians que els envoltaven. Ara arriba a la conclusió que algunes llengües parlades pels jueus es crearen de resultes dels conversos al judaisme i per associacions amb gentils. Per altra part actualment proposa un enfocament comparatiu no entre les judeollengües sinó entre aquestes i les llengües d'on deriven.²⁸⁹ També cal fer referència de l'article de Sara Bunin Benor

²⁸⁴ Frank Alvarez-Pereyre, "Description des langues juives et histoire des modèles linguistiques," *Histoire Épistémologie Langage* 18, 1 (1996): 21-39.

²⁸⁵ John Myhill, *Language in Jewish Society: Towards a New Understanding* (Clevedon-Buffalo-Toronto: Multilingual Matters Ltd., 2004).

²⁸⁶ David M. Bunis, ed. *Languages and Literatures of Sephardic and Oriental Jews; Proceedings of the Sixth International Congress for Research on the Sephardic and Oriental Jewish Heritage* (Jerusalem: Bialik Institute; Misgav Yerushalayim, 2009) i Wexler, "The Myths", 276-291.

²⁸⁷ Veg. notes 275 i 281.

²⁸⁸ Wexler, *Three Heirs*, 4.

²⁸⁹ "I have radically altered my views on Jewish languages. In my 1981 article, I accepted Weinreich's premise that most Jewish languages were connected to each other through successive acts of language shift, leading back to colloquial Hebrew, for example, Yiddish replaced Judeo-French and Judeo-Italian which in turn replaced Judeo-Latin and Judeo-Greek, the successors of the Judeo-Aramaic and Hebrew speech communities of the biblical period. It is true that there are unique (Judeo-)Romance elements in Yiddish and a handful of Judeo-Greek elements in some Judeo-Romance languages, but these facts can reflect language contact as well as substratal influences. There is also no reason to think that the presence of a Jewish community in a single location in successive historical periods automatically implies generational links between those very communities. For example, there is no evidence that Romance-speaking Jews in pre-eighth-century Spain are the ancestors of Romance-speaking Jews in Spain in the thirteenth century. A consequence of the assertion that Jewish languages cannot be placed on an unbroken chain of language shift leading back to old colloquial Hebrew is that the Hebrew component of Jewish languages cannot provide straightforward clues to the reconstruction of old colloquial Palestinian Hebrew. I also accepted Weinreich's assumption that Jewish languages were acts of Jewish linguistic creativity intended to support the unique religion and culture of the Jews and to replace obsolete colloquial Hebrew and Judeo-Aramaic." Wexler, "The Myths", 277. "In 1981, I derived

publicat l'any 2009 sobre la problemàtica i els límits del concepte de “judeollengües”, que inclou un excel·lent repàs dels estudis precedents i un extens recull bibliogràfic.²⁹⁰ En darrer terme cal esmentar el darrer estudi de Yom Tov Assis des de l'òptica de la vessant social. Analitza la llengua i l'escriptura dels jueus peninsulars com a expressió de la seva identitat religiosa i cultural. En particular incideix sobre l'ús del l'àrab per escriure tota mena de textos literaris en aljama, emprat per classes benestants, en contraposició a l'ús de les llengües romàniques emprades només en textos aljamiats privats, comunals i comercials, com també en traduccions de la Bíblia i en textos litúrgics.²⁹¹ En general hi ha hagut una tendència a estudiar les “judeollengües” allunyades de les seves llengües d'origen com si les comunitats jueves fossin entitats totalment aïllades de la resta de la societat.

La gran part d'aquests treballs esmentats tracten de passada, si és que ho fan, la qüestió d'un suposat “judeocatalà”. En realitat assumeixen la premissa de la seva existència sense qüestionar-la i sempre ho fan des de treballs que tracten altres “judeollengües”. Dedueixen la llengua distintiva “judeocatalana” per la presència d'aljames dels documents hebreus i pels termes hebreus arromançats dels textos cristians –tot i que els notaris i escribes cristians podien corrompre qualsevol mot hebreu per desconexença d'aquesta llengua– però sense analitzar si aquests escrits presentaven característiques diferents del català de l'època. Per altra part molts també suposen que aquesta llengua s'extingí.²⁹² Un exemple d'aquesta inèrcia la trobem a l'*Enciclopèdia Catalana* que inclou l'entrada “judeocatalà”, per referir-se a un antic dialecte del català propi dels jueus catalans del qual es perd tot rastre a partir de

all the attested Judeo-Romance languages directly from Judeo-Latin, e.g. Dzudezmo, Judeo-French, Judeo-Provençal, Judeo-Catalan, Judeo-Portuguese, etc. I see now that this model of evolution is only partially justified. There is evidence for a Judaized form of Latin, but us hasty to assume that all Judaized Romance languages evolved out of it. (...) On the other hand, Judeo-Catalan (and possibly Judeo-Aragonese) with records ending in the 1400s, may have evolved from Judeo-Latin in the northeastern areas of the Iberian Peninsula”. Wexler, “Jewish Historical Linguistics,” a *Historical Linguistics 1991: Papers from the 10th International Conference on Historical Linguistics. Free University Amsterdam, August 12-16, 1991, edited by Jaap Van Marle* (Amsterdam: John Benjamins Publishing Company), 357. Cf. el seu treball “The Myths and Misconceptions” amb *Three Heirs to a Judeo-Latin Legacy* i “Uncovering the Origins”. Per a una visió de conjunt dels estudis d'aquest autor consulteu el seu recull d'articles *Jewish and Non-Jewish Creators* especialment el prefaci on exposa les diverses teories que l'autor ha adoptat.

²⁹⁰ Benor, “Towards a New Understanding”.

²⁹¹ Yom Tov Assis, “על שפתם וכתבם של יהודי ספרד כביטוי לזהותם הדתית והתרבותית”, 132 (תשעב-2012): 57-115. Lamentem que tot i que en anteriors treballs Assis copsava perfectament la identitat diferenciada del judaisme català, en aquest faci un tomb i abraça la concepció, totalment ideològica i ben superada pels estudiosos catalans i part dels forans, que inclou els jueus catalans dins d'aquell mitificat concepte de *Sefarad* (a més a més de parlar constantment “Reconquesta” i d’“Espanya cristiana”) com a ens polític únic que englobava tot els regnes i estats peninsulars.

²⁹² “(...) the Iberian Peninsula with Catalanic, Portugesic (both extinct) and Dzidyoy, until 1492, and since then in the Mediterranean countries, with colonies overseas; Provence with Shuadit (extinct)” Birnbaum, *Yiddish*, 15. “The shift in meaning from ‘school’ to ‘synagogue’ is reminiscent of JII *scuola* and associates Marrano Portuguese and Spanish with an old isogloss encompassing Judeo-Italian, extinct Judeo-Catalan and Judeo-French (and through the latter with Yiddish: see sul) but not with Judeo-Spanish or Iberian Judeo-Portuguese which used the Grek term –sinoga, esnoga (see discussion p. 495)” Wexler, *Jewish and Non-Jewish*, 517.

1492.²⁹³ Diverses edicions sobre els documents aljamiats que hem vist al llarg de tota la introducció suggereixen l'existència d'aquest dialecte o llengua, tot dependent de l'autor, i empen sistemàticament el terme “judeocatalà” sense discutir-ne la validesa. Blondheim en la seva obra *Les parlars Judéo-Romans et la Vetus Latina*, que recull alguns treballs anteriors, probablement és el primer a parlar de “judeocatalà”, tot i que en realitat sembla que l'identifica plenament amb el català.²⁹⁴ No entrà en valoracions, només empra el terme per encapçalar el capítol i en el cos sempre fa servir “català” o “mots catalans” quan descriu les obres amb aljamies que coneixia. Coromines acceptava l'any 1954 aquesta terminologia a *El que s'ha de saber de la llengua catalana*.²⁹⁵ Birnbaum a l'entrada de “Jewish Languages” i Henri Guttel a “Judeo-Provençal” de l'edició de l'*Encyclopaedia Judaica* de l'any 1971 ja empen els termes “judeocatalà” i “catalànic” en el sentit d'una parla amb trets i característiques específics que li atorguen una entitat diferenciada.²⁹⁶ Tanmateix l'actual edició d'aquesta enciclopèdia evita parlar de “judeocatalà” i de la mà de Cyril Aslanov s'han revisat els articles.²⁹⁷ S'aclareix que ja hi ha alguns autors que són reticents a fer

²⁹³ ‘Judeocatalà’ [ling.]: Antic dialecte del català propi dels jueus catalans. Cal distingir-hi el que corresponia a la llengua parlada i el literari de les traduccions calcades de l'hebreu. Després del 1492 es perd tot rastre del català parlat i escrit pels jueus catalans, i els escassos documents i notícies anteriors no permeten d'establir-ne cap tipologia segura, si no és l'abundor de mots i d'expressions hebreus. Sembla que a la Catalunya Vella es caracteritzava també per un cert deix d'arcaïsmes. A Mallorca, i potser al País Valencià, fins a la fi del s. XV es mantingué vigent, entre els jueus, al costat del català, l'àrab vulgar, amb probables interferències. Les característiques sintàctiques, morfològiques i lèxiques del català resultant de traduccions calcades de l'hebreu fetes per jueus i conversos catalans (dos *siddurim*, un saltiri, llibres d'astrologia, etc.) són les mateixes que es troben a tot el domini dels parlars romànics. *Enciclopèdia Catalana*: 2012, <http://www.enciclopedia.cat>.

²⁹⁴ *Les parles*, 6 i 246. A la part d'aquest capítol no s'esmenta el terme però si en el títol d'aquesta a l'índex de matèries. Al treball anterior “*Essai d'un vocabulaire*”, 5-6, no empra mai el terme “judeocatalà” sinó només “català”.

²⁹⁵ “Les formes especials del català parlat pels jueus a l'Edat Mitjana són ben conegudes gràcies als estudis del savi nord-americà D. S. Blondheim. S'ha conservat una rica literatura en judeocatalà, col·leccionada per aquest i altres erudits.” Joan Coromines, *El que s'ha de saber de la llengua catalana* (Palma de Mallorca: Moll, 1954), 44.

²⁹⁶ ‘Jewish Language’: (...) Latin played a much greater part in Jewish linguistic history. From it sprang six Jewish languages, parallels to the Christian Romance tongues. Jews had settled in Italy from the first, or even second, pre-Christian century; then, not much later, in southern France and, not long after that, in the northern half of France. In these countries Italkian (see Judeo-Italian), Shuadit (Yehudit, “Jewish,” Judeo-Provençal), and Zarphatic (see Judeo-French) came into being. In the Iberian Peninsula Jewish history dates from the first century C.E. Here Catalanic developed in the east, Portuguesic in the west, and, in between, Jidyó or Judezmo (see Ladino Language). That these Jewish languages had an uninterrupted history from Roman times seems apparent from the designations Ladino for Italkian, which occurs at least as late as 1538, and Ladino, still used to designate the archaic language of the Jidyó Bible translation (and therefore a misnomer when applied to the language in general). Solomon Asher Birnbaum, “Jewish Language.” a *Encyclopaedia Judaica*, vol. 10 (Jerusalem: Keter Publ. House, 1971), 66-69; veg. també l'article a Timm, *Salomo A. Birnbaum*, 1-6. ‘Judéo-Provençal’: The name given to the various dialects spoken among the Jews of Provence. Together with Ladino (Judeo-Spanish), Judeo-Catalan, and Judeo-Portuguese, it forms a sub-group among Jewish languages. Henri Guttel, “Judéo-Provençal.” a *Encyclopaedia Judaica*. Vol. 10 (Jerusalem: Keter Publ. House, 1971) 439-441. Veg. també Birnbaum, *Yiddish*, 15 i 120. Anys abans, però a l'article de “Jewish Languages,” de l'any 1942 (veg. nota 271) no hi inclou ni “judeocatalà” ni “catalànic”.

²⁹⁷ Solomon Asher Birnbaum i Cyril Aslanov, “Jewish Languages,” a *Encyclopaedia Judaica* ed. Michael Berenbaum i Fred Skolnik. 2a ed. vol. 11 (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007), 301-303; Henri

servir aquesta terminologia de “judeollengües” per referir-se a les llengües parlades pels jueus, especialment a l’edat mitjana. Aslanov és un dels estudiosos més crítics amb el concepte aplicat a les aljames medievals. La seva opinió es palesa amb contundència en l’estudi del provençal de l’obra *Xarxot ha-kesef* de Iossef Caspi que abans hem esmentat: “À la vérité, ce provençal n’a guère de juif que sa graphie. Une fois qu’on décrypte la glose et qu’on la retranscrit en caractères latins, il apparaît que ces mots ressemblent presque en tout point à ceux des autres Provençaux (...) Il faut se garder de projeter sur la situation linguistique des juiveries médiévales d’Europe occidentale une terminologie et une analyse qui conviennent davantage à la description des judéo-langues parlées dans les temps modernes en Europe Orientale, dans les Balkans ou en Asie, après que l’Occident chrétien eut rejeté à la périphérie ou en dehors de son domaine les Juifs qui y avaient vécu des siècles durant (...) Avant que ne se cristallise le chadit, idiome qui peut à bon droit être considéré comme une judéo-langue, seule l’écriture employée pour noter le vernaculaire permettait de distinguer le provençal en usage chez les Juifs du Midi du provençal de leurs voisins chrétiens. Ces derniers dont la langue culturelle et culturelle était le latin utilisaient l’alphabet latin, tandis que les Juifs dont la langue sainte était l’hébreu se servaient des lettres hébraïques”.²⁹⁸ En aquesta línia el precedeix, ja fa gairebé mig segle, Menahem Bannit qui, en contra d’algunes opinions que volien veure un suposat judeofrancès en les gloses de Raixí, demostrà que els trets fonètics d’aquests mots no divergien del parlar característic del sud de la Xampanya francesa.²⁹⁹

Haïm Vidal Sephiha, a partir d’uns salms que es troben en el mateix llibre d’oracions que Riera treballà l’any 1969, esbossà un primer estudi en què admet l’existència d’una “llengua calc” judeocatalana, talment com el *ladino*, una “llengua” amb finalitat pedagògica que emprà els calcs lingüístics, tant lèxics com sintàctics, de l’hebreu bíblic. És a dir que s’esdevingué de la traducció mot per mot dels textos bíblics i litúrgics. Tanmateix hem de diferenciar els textos aljamiats dels textos que són traduccions literals de l’hebreu. La llengua d’aquestes traduccions no es pot considerar un mirall de la llengua parlada. A més palesa, entre altres arguments, quelcom tan evident que per escriure en un altre alfabet hom no necessàriament ha de canviar de llengua.³⁰⁰ Ramon Magdalena, emprà correntment el concepte de “judeollengua” en els seus treballs però en el sentit de les llengües romàniques peninsulars parlades pels jueus. Un estudi sobre aquesta qüestió el féu l’any 1993 en l’esmentat article “Las otras judeolenguas de Sefarad antes de la expulsión” on

Guttel i Cyril Aslanov, “Judeo-Provençal,” a *Encyclopaedia Judaica* ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 11 (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007), 559-560.

²⁹⁸ Aslanov, *Le provençal des juifs*, 4.

²⁹⁹ Menahem Banitt, “Une langue fantôme-Le judeo français,” *Revue de linguistique romane*, XXVII, (1963): 245-294.

³⁰⁰ Haïm Vidal Sephiha, “Existe-t-il un judéo-catalan calque? Oui!” a *Cinq siècles de vie juive à Gérone: Actes du colloque*, 20-21 novembre 1988, ed. by Chrales Leselbaum (Paris: Éditions Hispaniques, 1992), 137-146 publicat també a “Existe-t-il un judéo-catalan calque? Oui! Constance lexicale,” a *Estudis de lingüística i filologia oferts a Antoni M. Badia i Margarit*, vol. II (Barcelona: Departament de filologia catalana, Universitat de Barcelona; Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 1995), 339-349. Veg. Riera, *Oracions*.

enumera i descriu els textos aljamiats de cada una de les parles peninsulars.³⁰¹ Blasco, en aquesta línia, i continuant el treball de Díaz Esteban d'uns anys abans, vol mostrar el domini de diverses llengües dels jueus a “La poliglotia de los judíos de la Corona de Aragón reflejada en un manuscrito de la Biblioteca Nacional de Cataluña”.³⁰² A la ponència que presentà en el *IV Congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana* de l'any 2010 defensa la idea d'un sociolecte propi dels jueus catalans.³⁰³ Una línia semblant, tot i que la major part dels seus treballs se situen en una perspectiva actual, la pren Martine Bertheloth, que entén les “judeollengües” com idiomes judaïtzats pels jueus amb la introducció de lèxic i expressions hebraïques culturals o religioses.³⁰⁴ Entén que existí un “catalònic” o “judeocatalà” medieval que va desaparèixer. Josep Maria Llobet publicà un estudi molt clarificador sobre el català parlat dels jueus de Cervera al segle XV.³⁰⁵ Pren com a partença el fons notarial de l'arxiu històric perquè el notari escrivia allò que exactament manifestava la persona, cosa que ens permet conèixer amb més exactitud la llengua dels parlants d'aquella època. Arribà a la conclusió que el català dels jueus certerins no mostrava diferències apreciables amb la parla de la resta de la població. Dolors Bramon tractà la qüestió a bastament en un article de l'any 1995 en què discuteix sobre la llengua parlada pels jueus valencians.³⁰⁶ Explica el pas de l'àrab al català, compara estudis, textos catalans i hebreus, debat sobre els usos lingüístics i n'analitza el lèxic. Finalment evidencia una pèrdua del coneixement de l'hebreu entre gran part dels jueus valencians però, tot i que accepta la idea que s'expressaven en català, també admet la possibilitat que existís una llengua pròpia judeocatalana. En una línia semblant, però amb un estudi menys acurat, Maria Àngels Lozano treballa sobre la llengua parlada pels jueus de Mallorca.³⁰⁷ Per contra John Ewolde, a través de l'anàlisi de la llengua, les formes i les estructures dels

³⁰¹ Veg. la nota 200.

³⁰² Veg. la nota 84. Per altra part podeu consultar sobre aquest aspecte el treball d'Elaine Rebecca Miller. *Jewish Multiglossia: Hebrew, Arabic, and Castilian in Medieval Spain* (Newark, Del.: Juan de la Cuesta, 2000), que se centra en les funcions i dominis de l'àrab, hebreu i castellà a la Península a l'edat mitjana però també, tot i que de passada, del català. A més a més intenta exposar, contrastant estudis precedents, com difereixen les llengües parlades pels jueus de la dels gentils.

³⁰³ “El contingut d'aquest important i curiós document és evidentment de caire econòmic, i crec que del major interès. Com també ho és la legió de veus catalanes aljamiades, que sens dubte incrementaran el corpus lèxic d'aquest sociolecte anomenat pels especialistes judeocatalà, altre dels objectius de l'equip investigador del projecte Catalonia Hebraica.” Blasco, “La Pabordia”, (en premsa). Veg. Claudine Bavoux, “Sociolecte” a Marie Louise Moreau ed., *Sociolinguistique: concepts de base* (Sprimont: Mardaga, 1977), 265-266.

³⁰⁴ Veg. “Plurilinguisme, langues juives et terminologie: quelques observations”.a Martine Berthelot, *Juifs de Catalogne: et autres contributions à l'étude des judaïsmes contemporains* (Paris: Presses Universitaires de Perpignan, 201), 275-286; “Les judeollengües: el plurilingüisme dels jueus,” *Treballs de sociolingüística catalana* 11 (1993): 89-94.

³⁰⁵ Josep Maria Llobet i Portella, “El català parlat pels jueus de Cervera a la segona meitat del segle XV,” *Espacio, tiempo y forma. Serie III, Historia Medieval. En Torno a Sefarad* 6 (1993): 425-446

³⁰⁶ Dolors Bramon, “La llengua dels jueus valencians,” *Simposi de filologia catalana 2n (1993) Alacant-Llengües en contacte als regnes de València i de Múrcia (Segles XIII-XV)* (Alacant: Universitat d'Alacant. Departament de Filologia Catalana, 1995), 29-49.

³⁰⁷ María Ángeles Lozano Galán, “La lengua hablada por los judíos de Mallorca en la Edad Media,” a *Jornades d'història dels jueus a Catalunya* (Girona: Ajuntament de Girona, 1987), 327-332.

documents editats per Elka Klein a *Hebrew Deeds of Catalan Jews, 1117-1316* i comparant-les amb altres escriptures hebraïques de procedència anglesa, arriba a la conclusió provisional que els jueus de Girona entenien l'hebreu i l'empraven en alguns àmbits de la vida quotidiana.³⁰⁸ Amos Dodi a *Liturgical Hebrew in 13th-15th century Catalonia* a través de l'examen de les anomalies vocàliques, morfològiques i sintàctiques dels textos litúrgics escrits a Catalunya, alguns *makhzorim* i l'*agadà* de Barcelona, mostra una singularitat lingüística específica de l'hebreu entre les comunitats jueves catalanes: per una banda mantenen antigues tradicions rabíniques de pronúncia i per l'altra introdueixen innovacions en els models nominals.³⁰⁹ L'any 2001 Joan Argenter, després d'una acurada anàlisi dels Cants de Noces a partir del concepte de l'alternança o canvi de codi lingüístic (*code-switching*),³¹⁰ es mostra ben escèptic a l'hora d'acceptar la idea d'una llengua pròpia dels jueus catalans. Ho justifica pel petit corpus de dades disponibles (entenem de textos sencers), la seva naturalesa i la possible confusió amb el fenomen de calcs lingüístics per traducció. No obstant això accepta que en certs contextos socials les interferències hebrees en el català parlat pels jueus es podrien considerar una mena de singularitat identitària. Per altra banda, l'any 2004, Bert Pieters, ho discuteix a l'edició dels acords de Barcelona de 1354. Primer analitza els conceptes de “judeollengua” i de l'anomenat “judeoespanyol” o “judeocastellà” (ladino i judezmo), i després centra la seva argumentació en la parla catalana dels jueus contrastant els treballs d'Argenter, J. Ramon Magdalena i Riera però no arriba a cap conclusió definitiva. Remarca la falta d'elements per deduir si realment existia una llengua judeocatalana però, a més a més, posa en dubte l'existència de judeollengües medievals peninsulars. Només accepta el “judeoespanyol” (el judezmo, no pas el ladino, ja que s'entén com a llengua de calc) després de la diàspora peninsular i amb entitat pròpia –quelcom ben acceptat entre els estudiosos– a partir del segle XVII. Tanmateix apunta que hi poden haver codis dialectals i alguns trets distintius a la llengua quotidiana dels jueus catalans. Ferrando i Nicolàs, en un breu comentari als treballs de pregàries publicats per Riera, que determinà un lèxic de grup comú al que empraven els jueus occitans, conclouen que aquest lèxic específic no justificaria la hipòtesi d'un parlar judeocatalà i que els jueus catalans s'expressaven en català i només coneixien l'hebreu com a llengua litúrgica.³¹¹ Laura Minervi a “De Cataluña a Sefarad: la aportación lingüística del judaísmo catalán al mundo judeohispánico” mai no parla de “judeocatalà”, sinó

³⁰⁸ John Elwolde, “Signs of Life in some Twelfth-and Thirteenth-Century Formulaic Hebrew Documents,” *Actes del IV Congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Barcelona-València, 18, 19 i 20 d'octubre de 2010* [en premsa] (Barcelona: Institut d'Estudis Mòn Juic, 2013).

³⁰⁹ Dodi, Amos, “Liturgical Hebrew in 13th-15th Century Catalonia,” *Folia Linguistica Historica* 26, 1-2 (2006-2007): 27-43; “The Vocalization of the Barcelona Haggadah.” *Journal of Jewish Studies* 53, no. 2 (2001): 339-353. Cf. amb les queixes de Profiat Duran sobre el coneixement de la llengua hebrea entre els seus contemporanis a Eduard Feliu, “Profiat Duran: *al tehi ka-avotekha*,” *Calls* 1 (1986): 55-56.

³¹⁰ Segons l'autor aquest concepte es defineix com l'ús de dues llengües o de dos codis en el mateix discurs entre parlants que són bilingües en menor o major grau. Cf. amb l'explicació més àmplia i matisada del terme de Mireia Galindo Solé, *Les llengües a l'hora del pati. Usos lingüístics en les converses dels infants de primària a Catalunya* (Tesi de doctorat) (Barcelona: Universitat de Barcelona. Departament de Filologia Catalana, 2006), 9-15. [<http://www.tdx.cat/handle/10803/1681>].

³¹¹ Ferrando; Nicolàs, *Història de la llengua*, 123.

de l'ús del català entre els jueus, i tant aquí com en estudis anteriors explica la formació del “judeoespanyol” a partir del segle XVI.³¹² L'any 2011 Francesc Feliu i Joan Ferrer a “Judaeo-Catalan: In Search of a Mediaeval Dialect that Never was”,³¹³ portaren a terme un excel·lent estudi, confrontant treballs precedents i a partir del document del tresorer gironí Iossef Zabara i d'algunes fonts cristianes arriben a la conclusió que la llengua que els jueus parlaven no era cap variant distintiva ni de l'hebreu ni del català. Ferrer ara està treballant sobre la mateixa qüestió analitzant les aljames del text que edità Miquel Pujol de les tabes de Castelló d'Empúries.³¹⁴

Altres estudis tracten de manera tangencial el tema, ja que el seu objectiu és l'anàlisi del text que editen, i a banda de notar o enumerar, i a voltes analitzar, les aljames, se centren principalment a resoldre la problemàtica de la transcripció medieval de les vocals i els sons consonàntics catalans amb la grafia hebraica. Loeb ja l'any 1884 a *Deux livres de commerce du commencement du XIVe siècle* tractà àmpliament el sistema de transcripció convencional utilitzat per a escriure en lletres hebrees els mots i noms propis en llengua vulgar que hi apareixen.³¹⁵ Biurnbaum, a la seva obra sobre el *Idix*, va voler mostrar quins mots de les diverses “judeollengües”, inclòs el català, es transcriuen amb la doble ם i la doble ם.³¹⁶ Duran i Sanpere, David Romano o Jaume Riera a les edicions dels documents que hem vist tracten més o menys extensament alguns dels aspectes de la transcripció dels mots catalans. Meritxell Blasco, que se sol concentrar més en el lèxic, ofereix la taula de correspondències de fonemes i grafemes a l'edició del manuscrit de la Biblioteca de Catalunya.³¹⁷ Bert Pieters dedica un apartat a l'anàlisi una mica més aprofundida d'aquestes correspondències en l'estudi dels esmentats acords barcelonins.³¹⁸ Díaz-Esteban, a més de les anotacions que fa dels textos que edita, ja fa una vintena d'anys va escriure un article monogràfic sobre aquesta qüestió: “Catalanisms en documentos hebreos medievales”. Oferí una llista de documents en els quals es basa l'estudi i exposà les particularitats i situacions diverses produïdes per la llengua catalana en la transcripció hebraica de topònims, d'antropònims o d'altres paraules, com també notà certs catalanismes en unes poques construccions sintàctiques.³¹⁹ Cal esmentar especialment l'estudi de la llengua dels jueus de Provença d'Aslanov, que reserva mig capítol a la qüestió de la transcripció de les gloses provençals i catalanes del *Xarxot ha-késef* de Caspi.³²⁰ Són remarcables els treballs conjunts d'aljames

³¹² Veg. la nota 200, com també el treball d'aquesta autora “The Formation of the Judeo-Spanish Koiné: Dialect Convergence in the Sixteenth Century,” a *The Proceedings of the Tenth British Conference on Judeo-Spanish Studies, 29 June-1 July 1997*, ed. Annette Benaim (Londres: Department of Hispanic Studies, Queen Mary and Westfield College, 1999), 41-52.

³¹³ Feliu; Ferrer “Judaeo-Catalan”, 41-60.

³¹⁴ Miquel Pujol, “Dues tabes hebraiques de l'aljama de Castelló d'Empúries,” *Call* 4 (1990).

³¹⁵ Isidore Loeb, “Deux livres de commerce du commencement du XIVe siècle,” *Revue des études juives* 8-9, (1884): 161-197; 21-50, 187-213.

³¹⁶ Biurnbaum, *Yiddish*, appendix 2, 112-126.

³¹⁷ Blasco, *Manuscrito hebraicoaljamiado*, 20.

³¹⁸ Pieters, *De Akkorden*, 54-58.

³¹⁹ Fernando Díaz-Esteban, “Catalanisms en documentos hebreos medievales,” *Anuario de filología* 9 (1983): 69-86.

³²⁰ Aslanov, *Le provençal des juifs*, 47-62.

aragoneses i navarreses de J. Ramon Magdalena, Yom Tov Assis i Coloma Lleal perquè, a més de mostrar fenòmens semblants, estableixen un tractament metodològic aplicable a l'estudi de les transcripcions catalanes.³²¹ En aquest sentit també hem considerat l'extens estudi dedicat a la transcripció del treball d'Annette Benaim *Sixteenth-Century Judeo-Spanish Testimonies*: versa sobre la transcripció fonètica i sobre alguns trets lingüístics comuns en les aljamiades romàniques –inclòs del català, que no pas del “judeocatalà”– que es poden extrapolar perfectament al nostre estudi.³²² D'altra banda Beatrice Schmid ens ofereix una bona guia per atansar-nos a aquesta qüestió a l'apartat general del seu treball “La transcripción de datos judeoespañoles de fuentes aljamiadas”.³²³ Fa diverses consideracions sobre els aspectes metodològics de la transcripció de les fonts aljamiades i discuteix sobre com s'han de “re-transcriure” en grafia llatina els mots en romanç escrits en hebreu.

Una bona eina de consulta ha estat el treball de Laura Minervi “The Development of a Norm in Aljamiado Graphic System in Medieval Spain” que analitza amb cura les diferents solucions per la transcripció de vocals i consonants de mots mossàrabs, aragonesos i castellans en caràcters hebreus de textos de diferents èpoques.³²⁴ Un altre treball que discuteix la qüestió de la pronúncia i la transcripció de les aljamiades catalanes és “The Pronunciation of Hebrew in Medieval Spain” d'Irene Garbell, que tot i que es va escriure ara fa més de mig segle encara ens ha estat ben profitós.³²⁵ A més fa palès un element que sempre hem de tenir present quan ens enfrontem amb els textos romànics que transcriuen l'hebreu, com amb els textos hebreus que transcriuen el català: l'arbitrarietat d'aquestes transcripcions. Gilbert Dahan, en una recerca semblant, examinà els hebraïsmes d'un corpus de textos llatins dels segles XII i XIII procedents del nord de França.³²⁶ Exposa les dificultats dels escribes per transcriure els mots hebraïcs, analitza les transcripcions consonàntiques i vocàliques i arriba a conclusions semblants que Garbell. Subratlla, a més, que la fidelitat de les transcripcions –de gramàtiques, glossaris, textos bíblics i literaris– depèn de la competència en hebreu dels copistes. Aquests hebraïsmes també els trobem en

³²¹ Yom Tov Assis; J. Ramon Magdalena Nom de Déu; Coloma Lleal, *Aljamía romance en los documentos hebraiconavarros (siglo XIV)* (Barcelona: Promociones Publicaciones Universitarias, 1992); *Navarra Hebraica* (2 vol.) (Barcelona: Ppu, 2003); Magdalena; Lleal, *Aljamiadas hebraicoaragonesas*. Per altra part veg. també Coloma Lleal, *El judezmo: el dialecto sefardí y su historia*, (Barcelona: Ppu, 1992).

³²² Annette. Benaim, *Sixteenth-Century Judeo-Spanish Testimonies: An Edition of Eighty-four Testimonies of the Sixteenth-Century Responsa* (Leiden; Boston: Brill, 2011), en concret els capítols 2 i 3.

³²³ Beatrice Schmid, “La transcripción de datos judeoespañoles de fuentes aljamiadas,” a *Transcribiera la lingua. Dalla filologia all'analisi conversazionale*, ed. Yvette Bürki and Elwys de Steffani, (Berna: Peter Lang, 2006), 63-84.

³²⁴ Laura Minervi, “The Development of a Norm in Aljamiado Graphic System in Medieval Spain,” a *From Iberia to Diaspora. Studies in Sephardic History and Culture*, ed. Yedida K. Stillman; Norman A. Stillman. (Leiden-Boston-Colonia: Brill, 1998), 416-431.

³²⁵ Irene Garbell, “The Pronunciation of Hebrew in Medieval Spain,” a *Homenaje a Millás-Vallcriosa*, (Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1954-1956), 647-696.

³²⁶ Gilbert Dahan, “La prononciation de l'hébreu en France du nord aux XIIIe-XIIIe siècles d'après les transcriptions latines,” a *L'écriture de l'histoire juive; mélanges en l'honneur de Gérard Nabon*, ed. Danièle Iancu-Agou i Carol Iancu, (Paris-Louvain: Peeters, 2012), 51-70.

traduccions bíbliques catalanes.³²⁷ En aquesta línia de recerca Jordi Gendra, Rosa Planas i Maria Planas s'han centrat en la transcripció de l'onomàstica medieval hebraica en els documents catalans.³²⁸ Assenyalen que els escrivans que desconeixien l'hebreu es devien trobar amb grans dificultats a l'hora de transcriure els noms jueus; i que això es reflecteixen en les múltiples variacions de grafia d'un mateix nom en les llistes nominals que estudien. Eduard Feliu, en el seu treball sobre el lèxic català en els dictàmens de Xelomó ben Adret, resumí amb concisió la problemàtica que ens trobarem en el nostre treball: “Hi ha, nogensmenys, més d'un entrebanc en aquest tipus d'investigació: d'antuvi, l'alfabet hebreu, l'alefat, serveix ben malament per a la transcripció dels sons del català, o de qualsevol altra llengua no semítica. La manca de representació gràfica de les vocals només parcialment –però també ben inadequadament– compensada per les *matres lectionis*; la confusió de *f* i *p* en una única lletra; la inexistència, en hebreu, del so fricatiu de la *g*, de la palatalització de la *l* i la *n*, i dels sons africats, tot això fa que no sigui gens evident, a vegades, quina era la forma fonètica exacta dels mots catalans que trobem encastats en textos hebreus. Amb tot, el qui coneix les dues llengües implicades arriba a deduir amb una relativa certesa (deixant a part els casos d'extrema deformació) el mot no hebreu que s'amaga darrere les lletres de l'alefat; més que més quan aquell és donat com a equivalent (precedit sovint de la indicació *be-la'az*, “en llengua vulgar”) d'un mot hebreu. En aquestes circumstàncies –a les quals cal afegir el desconeixement que tenim de la pronunciació d'algunes consonants hebrees a l'edat mitjana– sembla més aviat inútil de voler deduir sistemes de transcripció constants dels textos aljamiats catalans que posseïm, bé que s'ha de reconèixer que els escriptors seguien unes normes tàcites, algunes de les quals ja havien estat utilitzades pels doctors del Talmud per a la transcripció de termes grecs i llatins”.³²⁹

Les aljamies catalanes dels manuscrits hebreus que hem vist, com les dels manuscrits gironins que estudiarem, especialment en documents comercials i administratius, privats o comunals, són un avantatge per a l'estudi de la història de la llengua.³³⁰ A diferència dels documents literaris, transmesos usualment per copistes, aquests fragments hebreus ens permeten accedir a la llengua pròpia dels redactors,

³²⁷ Veg. Pere Casanellas i Bassols, “El Corpus Biblicum Catalanicum i la lexicografia catalana,” a *Actes del tretzè col·loqui internacional de llengua i literatura catalanes* Vol. III, (Barcelona: Abadia de Montserrat, 2007), 197; “La influència hebraica en la Bíblia del segle XIV,” *Revista catalana de teologia* 31, 2 (2006): 347-358 [Publicat abans a *Actes del ii congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Barcelona-Cervera Del 25 al 17 d'octubre de 2004* (Barcelona: Institut Europeu de la Mediterrània, 2005) 365-374]; Jaume Riera i Sans; Pere Casanellas i Bassols; Armand Puig i Tàrrach, *Bíblia del segle XIV: Èxode, Levític* (Barcelona: Associació Bíblica de Catalunya, 2004), XXVIII-XXX.

³²⁸ Gendra; Planas; Planas, “El problema”, 263-270. Per altra part, en la línia d'aquest estudi però pel castellà, veg. Amos Dodi, “Transcriptions of Hebrew Proper Nouns in a Fifteenth-Century Spanish Bible (MS. Escorial I.j.3),” *Bulletin of Hispanic Studies* 81, 4 (2004): 427-452.

³²⁹ Feliu, “Mots catalans”, 54-55. També Minervi, “The Development,” 419, exposa sobre aquesta qüestió: “The Hebrew *aljamia* never acquired an effective normative force, and its degree of independence from Hebrew orthography remained extremely variable. It may be considered the graphical expression of a different linguistic ideal, an important contribution to the development of Jewish cultural identity in medieval Spain”.

³³⁰ Veg. l'estudi de les aljamies al capítol 2.

sovint en un temps conegut i ben acotat, sense interferències volgudament estilístiques perquè l'ús de la major part d'aquests escrits era privat i sense cap intenció estètica i no calia aturar-se a pensar si hom escrivia amb més o menys correcció. Són textos que ens permeten arribar a la realitat lingüística de les comunitats jueves catalanes, a un registre ben proper a la llengua parlada. L'aljama, com que ha de traslladar a un altre codi, ens permet accedir a la transcripció oral, com una mena de registre que no podem copsar davant un text en caràcters llatins molt més deutors de les necessitats dels copistes medievals. Una anàlisi de textos cronològicament i territorial ben identificats ens pot furnir de resultats prou significatius per a l'estudi de la llengua.

0.6 Qüestions terminològiques: la *guenizà* de Girona

Una *guenizà* és l'espai d'una sinagoga on es dipositen els llibres i els objectes sagrats que ja no s'usen. Un costum que es fa per dubtes religiosos perquè segons la llei jueva qualsevol document que contingui el nom de Déu és sagrat i no pot ser destruït per mà de l'home. Tanmateix l'escriptura hebrea esdevé 'sagrada' des del principi de la nostra era, i per tan qualsevol text en caràcters en hebreu en desús mai no s'ha de destruir i ha de ser enterrat al cementiri amb la mateixa cura que un cos.³³¹ A l'espera d'aquest procés final els textos que ja no s'empren es guarden en un amagatall o en un armari a la sinagoga. La *guenizà* medieval més coneguda és la del Caire descoberta l'any 1896 per Salomon Schechter.³³² Ja fa uns anys que el mot *guenizà*, per analogia, s'empra per denominar els manuscrits hebreus aprofitats com a relligadures de llibres conservats en diversos arxius europeus. Així hom parla de la "*guenizà* de Girona" per referir-se al conjunt de manuscrits descoberts dins dels llocs dels protocols notariais de l'AHG i dels llibres d'altres arxius gironins. Tanmateix a Catalunya, de la mà d'Eduard Feliu, fa uns anys es generà certa controvèrsia per la utilització d'aquest terme per explicar aquest fenomen. Inicialment Feliu, l'any 2002, sembla que acceptava aquesta terminologia: "En d'altres països, com ara Itàlia en temps recents, hom dóna el nom de *guenizà*, en sentit translàtic, al conjunt dels milers de folis hebreus que van ser utilitzats a partir del 1500 per a relligar o simplement embolcallar llibres i registres dipositats als arxius italians."³³³ Però uns anys més tard, en ocasió del simposi internacional *Temps i espais de la Girona jueva* celebrat en aquesta ciutat l'any 2009 en criticà l'ús: "Segons el meu parer, no hauríem de fer servir el mot *guenizà* en aquest sentit tan improp. A Catalunya no s'ha descobert mai cap *guenizà*, ni cap sinagoga, per dir-ho ras i curt, i fa gairebé un segle que ens dediquem a estudiar aquestes romanalles culturals".³³⁴

³³¹ Collete Sirat, *Les textes et livres. Introduction aux manuscrits hébreux du Moyen-Âge* [http://www.colette-sirat.com/en/biblio/article_site180.html], 2012, 6; *Du scribe au livre. Les manuscrits hébreux au Moyen Âge*, (Paris: CNRS, 1994), 13.

³³² Veg. "Guenizà" a Maria Josep Estanyol, *Glossari de terminologia del judaisme* (Barcelona: PPU, Promociones Publicaciones Universitarias, 2001), 25.

³³³ Feliu, "Fragments", 1.

³³⁴ Feliu, "Documents", 104.

Un any més tard Mauro Perani, el responia a l'article "The Gerona Genizah": An Overview and a Rediscovered Ketubah of 1337": "Everyone knows well that this "Genizah" is not a true Genizah but it is so called only by analogy with a real Genizah, like that discovered by Solomon Schechter in Old Cairo toward the end of the 19th century. The analogical use of the term European, or Italian, German or Gerona "Genizah" was coined by Prof. Yaaqov Sussmann on the occasion of a congress held in Tel Aviv in 1976 for the eightieth anniversary of the official discovery of the Cairo in 1896. And since that year, for the past 33 years, the term has often been used in publications in this field of research. Generally, when I tell people that it was Professor Sussmann who coined this term, and not myself, it is accepted at once".³³⁵

El mot *guenizà* (גניזה) significa literalment 'amagatall' o 'dipòsit'. i prové de l'arrel גנז ('atresorar', 'aplegar' 'custodiar' 'amagar'). Com moltes paraules s'ha ampliat el camp semàntic del significat original dependent de les necessitats dels parlants de cada època. Segons Abraham Meir Habermann a l'entrada de l'*Encyclopaedia Judaica*: «The *genizah* was usually a room attached to the synagogue where books and ritual objects containing the name of God – which cannot be destroyed according to Jewish law – were buried when they wore out and could no longer be used in the normal ritual. As a result ancient synagogues can preserve books or sections thereof of great antiquity. The word is derived from the root גנז from the Persian *ginzakh* ("treasury"), the root meanings of which are to "conceal", "hide", or "preserve". Eventually it became a noun designating a place of concealment. In Scripture there occur *ginzei ha-melekh* ("the king's treasures"; Esth. 3:9; 4:7) and *beit ginzayya* (Ezra 5:17; 6:1; 7:20) with the sense of a "treasury" or "archive". In talmudic and midrashic literature, however, it is used as a *nomen actionis* (Shab. 16:1; Lev. R. 21:12; Meg. 26b), as a place for the putting away of all kinds of sacred articles, such as sacred books no longer usable, as well as the books of Sadducees and heretics, and other writings of which the sages disapproved but which were not required to be burned (Mid. 1:6; Shab. 116a); whence the expression *sefarim genuzim* ("books to be hidden away"). The expression *beit genizah* ("storeroom," Pes. 118a) means a treasury "powerfully and strongly guarded" (Rashbam, ad loc.). There was an ancient custom of honoring a dead man by putting holy books next to his coffin (BK 17a; see also Meg. 26b; MGWJ, 74 (1930), 163). In times of war and forced conversion, Jews used to hide their books in caves or tombs in order to preserve them»,³³⁶ i Yehoshua Horowitz i Menahem Ben-Sasson a l'entrada de la *gueniza* del Caire «The term genizah is a word shortened from the rabbinical Hebrew phrase bet genizah (see also *Genizah). Its counterpart in late biblical Hebrew is genez (pl. genazim, ginzei) which in Esther evidently means a "treasury," as well as the term ganzak (I Chron. 28:11, ve-ganzakkav). The term *ganzakkab* occurs a few times in rabbinical Hebrew, along with bet genazim, in the sense of "treasury." The verbal

³³⁵ Perani, "The 'Gerona'", 138.

³³⁶ Abraham Meir Habermann, "Genizah," a *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum i Fred Skolnik. 2a ed. vol. 7 (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007), 460.

noun genizah signifies the act of storing something away, and is used a few times with bet in the phrase bet genizah to signify a “house of storing”; subsequently, in colloquial but not literary usage, the bet was dropped and genizah alone came to mean “the [place of] storing.” There are other cases of verbal nouns used as nouns of place in Semitic languages». ³³⁷

Certament Feliu estava carregat de raó, a Catalunya mai no s’ha trobat cap *guenizà*, però també és cert, com Perani palesa, que el terme amb el nou significat ja fa anys que s’ha estès per tot l’àmbit acadèmic que estudia aquesta mena de documentació. I si bé en altres mots l’ampliació semàntica comporta o ha comportat seriosos equívocs, com en el terme *Sefarad*, ³³⁸ en aquest cas sembla que els estudiosos han assumit plenament el doble significat de la paraula i diferencien perfectament una idea de l’altra. Caldria, però, introduir aquest nou sentit si més no a la pròxima edició de l’*Encyclopaedia Judaica* i als diccionaris i glossaris pertinents perquè no es generin confusions amb el pas dels anys. Per la nostra part no pensem que sigui cap despropòsit emprar el terme *guenizà* amb aquesta nova significació perquè, ara per ara, tampoc no hem trobat cap altra paraula més adient que resumeixi el concepte del fenomen de reciclatge de paper i pergami per folrar o embolcallar els llibres medievals. També ens podríem plantejar emprar el llatí *membra disiecta*, habitual per referir-se a un conjunt de fragments que en un temps van pertànyer a un mateix volum o a volums diversos i que avui es conserven separadament. ³³⁹ Però el concepte també té mancances, ja que no necessàriament els fragments s’han d’haver trobat en enquadernacions de llibres antics com el cas dels manuscrits hebreus als quals ens referim. I si retornem el significat original de l’arrel bé prou que disposem d’un conjunt de manuscrits “amagats”, que es troben “ocults” i “aplegats” en els lloms dels llibres. Les llengües evolucionen, especialment en el vessant lèxic per la necessitat de denominar nous conceptes i realitats. Sempre que la llengua no disposi d’un terme propi i que no es tergiversi o s’anul·li malintencionadament el sentit primari, les ampliacions semàntiques i els neologismes són necessaris. Només ens cal recordar la tasca d’Avraham bar Khiia que, amb aquest sistema, al segle XII, va

³³⁷ Yehoshua Horowitz, et al., “Genizah, Cairo,” a *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum i Fred Skolnik. 2a ed. vol. 7 (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007), 460-483.

³³⁸ Eduard Feliu i Mabres, “Catalunya no era Sefarad. Precisions metodològiques,” a *La Catalunya Jueva*, ed. Mariona Companys (Barcelona: Àmbit; Museu d’Història de Catalunya, 2002), 24-35; Simon Schwarzfuchs, “La Catalogne et l’invention de Sefarad,” a *Actes del i congrés per a l’estudi dels jueus en territori de llengua catalana. Barcelona-Girona, 15-17 d’octubre de 2001* (Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004), 187-210.

³³⁹ Veg, “Membra disiecta” a Maria Josepa Arnall, *El llibre manuscrit* (Diccionaris d’especialitat, 4). (Barcelona: Servei de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona; Edicions Universitat de Barcelona; Eumo, 2002), 167. Per altra part disposem del terme ‘maculatura’ però la seva definició difereix molt d’un a un altre diccionari. Arnall, *El llibre manuscrit*, 163: “Fragment d’un manuscrit o imprès emprat per reforçar les tapes d’una enquadernació.” DIEC2: f. [AF] En tip., full que es destina a operacions auxiliars d’entintatge o de protecció d’altres fulls. DC: f GRÀF Full defectuós en la impressió. DCVB: f. Full imprès malament o inutilitzat després d’imprès, que pot servir per a engruixir el llit de la màquina d’imprimir o per a col·locar-se entre cada dos fulls d’un tiratge per evitar que repintin.

introduir a l'hebreu la terminologia necessària per a què esdevingués una llengua plenament apta per escriure obres científiques.³⁴⁰

³⁴⁰ Veg. Israel Efros, Israel, "Studies in Pre-Tibbonian Philosophical Terminology," *The Jewish Quarterly Review* 17 (1926-1927): 129-164; "More about Abraham B. Hiyya's Philosophical Terminology," *The Jewish Quarterly Review* 20 (1929-1930): 113-138.

1. DESCRIPCIÓ DELS FRAGMENTES DE MANUSCRITS HEBREUS DE L'AHG

1.1 L' enquadernació amb manuscrits dels llibres medievals de l'AHG

1.1.1 Els protocols notarials i altres llibres medievals amb cobertes que contenen manuscrits reciclats

Els fons notarials constitueixen una part fonamental de la documentació custodiada a l'Arxiu Històric de Girona.³⁴¹ Els protocols produïts per les notaries dels districtes gironins conservats en aquest arxiu sumen trenta-dos mil volums, els més antics dels quals daten del segle XIII (Amer, 1261) i els més moderns del segle XX (1909). En aquest fons es recull principalment documentació de l'àmbit civil: béns (vendes, permutes, arrendaments, etc.), dret matrimonial (capítols matrimonials), endeutament (censals, préstecs, deutoris), serveis (contractes laborals i d'aprenentatge) i transaccions comercials. A més dels llibres generals, a les notaries més importants era habitual l'agrupació d'instruments d'una mateixa tipologia per formar llibres especials, com ara els llibres de testaments, d'inventaris, de censos i violaris, etc. Era un sistema d'organització intern de les escriptories. En aquest sentit, a les poblacions on hi havia una important comunitat jueva trobem uns llibres notarials específics, els *libri iudeorum*.³⁴² Són uns protocols que registren transaccions comercials i préstecs realitzats entre jueus i cristians, o només entre jueus –en aquest darrer cas no necessàriament de l'àmbit creditici–, tot i que també solen incloure altres operacions. A l'AHG disposem d'aquesta mena de llibres especials, amb títols explícits, pels jueus a les notaries de la Besalú, la Bisbal, Castelló d'Empúries, Peralada, Peratallada, Rupià i Torroella de Montgrí.³⁴³ Val a dir que alguns notaris no distingien entre llibres de registres entre jueus i cristians dels que contenien transaccions només entre cristians. Altres no necessàriament designaven els protocols amb aquest títol o un altre de semblant.³⁴⁴ A les notaries de Girona ciutat

³⁴¹ L'Arxiu custodia els fons de l'Administració autonòmica, de l'Administració local, de l'Estat, reials i senyorial, registrals, notarial, judicial, d'institucions, d'associacions i entitats, comercials i d'empreses, patrimonials, personals i col·leccions i, a més, fa funcions de tutela de tot el patrimoni documental de la comarca del Gironès. Podeu consultar el quadre dels fons a <http://cultura.gencat.cat/arxius/ahg>. Per a una descripció de la història, tipologia i estudis de la documentació notarial medieval veg. Christian Guilleré; Anthony Pinto, "Bilan des recherches sur le notariat géronais (XIIè-XVè siècles)," a *Documentació notarial i arxius: els fons notarial com a eina per a la recerca històrica. Jornades celebrades els dies 5 i 6 d'octubre de 2006 a l'Arxiu Històric de Girona*, ed. Joel Colomer (Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2007), 35-70.

³⁴² Vegeu la nota 345 d'aquest capítol amb els *libri iudeorum* custodiats a l'AHG, la nota 780 de la pàgina 170 sobre els de l'AHG i a d'altres poblacions gironines, que s'han de complementar amb la nota 734 de les pàgines 157 i 158 sobre els pocs *libri iudeorum* d'arreu de la Corona catalana publicats a hores d'ara, i el treball d'Irene Llop, "Els *libri iudeorum* als arxius catalans," *Actes del IV congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana, Barcelona - Perpinyà, 15, 16, 17 i 18 d'octubre de 2007*, (Barcelona: Institut d'Estudis Mòn Juic, 2014, en premsa).

³⁴³ Les notaries de Castelló d'Empúries són especialment riques en aquesta mena de llibres. Ens han arribat 120 manuals i llibres de principi del segle XIV a l'inici del segle XV amb títols que fan referència explícita als jueus.

³⁴⁴ Segons Irene Llop alguns designen el llibre amb el nom del prestador, com en el cas de Castelló d'Empúries, *El Primo Liber Jassie Ravalia et filii eius Vitalis*. El llibre que registra pagaments i altres temes que afectaven directament als secretaris de l'aljama s'anomena *Liber secretariorum et comunis aljame iudeorum*

només ens han arribat uns pocs llibres intitolats especialment amb aquest nom.³⁴⁵ La raó, segons Guilleré, el qual només n'havia detectat un, és que “Le notariat de Gérone est concentré entre les mains d'une famille qui l'a reçu de la royauté: il s'agit des Tayalà, et plus tard des Campllong. Le notaire major de Gérone travaillait avec des notaires substitués. L'ensemble des notaires était regroupé dans une maison proche de l'actuelle place de la Cort Reial, et ils instrumentaient, soit dans une pièce ou dans une série de pièces (domos): contrairement à beaucoup de cités méditerranéennes, (je pense à Arles; à Barcelone aussi), on n'est pas en présence de notaires qui, vivant dans un quartier particulier de la cité, avaient une clientèle particulière plus marquée. Juifs et Chrétiens qui voulaient passer acte devant ces notaires, se présentaient devant celui qui était libre et passaient acte. L'absence de *Libri judearum* pour la période étudiée (s. XIV) et la structure de ce notariat me mènent à cette conclusion”.³⁴⁶ Ara bé, sí que hi ha protocols que, tot i no estar classificats com un llibre especial, només registren transaccions entre jueus i cristians com per exemple el llibre comú del notari Bartomeu Vives per els registres de 1348-1351 (Gi-05, 45) o el llibre del notari Jaume Compte de l'any 1338 (Gi-06, 16). Però també hem de tenir present que una quarta part de l'activitat notarial de la primera meitat del segle XIV està relacionada amb els jueus.³⁴⁷

L'àmbit territorial del conjunt dels volums notariais medievals de l'AHG correspon a les notaries del districte de Girona (onze notaries de la ciutat, dues de Banyoles i la resta de poblacions properes), del districte de la Bisbal (vint-i-set notaries), el districte de Figueres (vint-i-set notaries, de les quals són especialment rellevants, tant per la seva riquesa documental com per la seva magnitud, les de Castelló d'Empúries, Peralada i Figueres), el districte de Santa Coloma de Farners (deu notaries, inclosa l'antiga notaria del castell de Brunyola, els llibres de la qual estan catalogats en el fons de l'Hospici de Girona) i onze notaries foranes que no

ville Castilionis, o fent referència als conversos hi ha el *Liber contractuum iudeorum et christianorum, cum ipsis judeis et converso sfendorum*. A Cervera el títol barreja jueus i cristians *Christianorum et iudeorum liber, Liber debitorum tam cristianorum quam iudeorum*. A Besalú reben el nom d'*Instrumenta iudeorum*, i també hi ha el *Liber obligationum iudeorum*. A Manresa *Primus liber judeorum Liber judeorum Minorise, Liber secundus iudeorum, Tertius liber iudeorum, Dei inimicorum, Liber iudeorum, Domini inimicorum, liber iudeorum quintus, Liber iudeorum, Domini inimicorum, liber iudeorum sextus, Liber iudeorum septimus, Liber VIII, Liber iudeorum, Domini inimicorum. Decimus liber iudeorum, Domini inimicorum, Liber iudeorum undecimus, Liber iudeorum civitatis Minorise*. A Puigcerdà *Liber debitorum et iudeorum i Liber Judeorum, firmutatis*. A Ripoll, de nou, és nominal: *libre den Bonafos* (Bonafós Bonfill). Llop, “Els libri iudeorum,” (13-14).

³⁴⁵ Jaume Compte, *Liber Iudeorum* 1348-1349 (AHG Gi-06, 45); un fragment d'un altre *Liber iudeorum* (22 febrer - 21 juny 1336) i fragments d'esborranys (1334-1336), un altre llibre de jueus de 1342 (AHG Gi-06, 26), un altre de 1343-1345 (AHG Gi-06, 34); Guillem Llobet, *Liber Iudeorum* 1356 - 1357 (AHG Gi-01, 17); Francesc Simon, *Liber Iudeorum*, 1348-1351; Nicolau Roca, pare, . *Llibre Aljama* 1462 - 1474 (AHG Gi-01, 463/ Gi-01_463bis) i *Llibre de jueus*, 1459 - 1460 (AHG Gi-01, 457); Nicolau Roca, fill, 1477-1529, *Llibre de jueus*, 1482 - 1484 (AHG Gi-01, 482); Francesc Fuyà (Juyà), *Iudeorum*, 1343-1344 i *Llibre de jueus*, 1344/1351 (AHG Gi-05, 47 i AHG Gi-05, 46); Pere Reigt, *Llibre de jueus*, 1346 (AHG Gi-05, 49); Ramon Peradalta, *Llibre de jueus*, 1354-1356 i 1359-1362 (AHG Gi-05, 244 i AHG Gi-05, 172); Simon de Bossegays, *Llibre de crèdit jueu i cristià*, atribuït erròniament a Guillem Banyils, 1359 (AHG Gi-07, 9); Bernat Pintor, *Iudeorum*, 1377 (AHG Gi-07, 55).

³⁴⁶ Christian Guilleré, “Juifs et Chrétiens à Gérone au XIVème siècle,” a *Jornades d'història dels jueus a Catalunya* (Girona: Ajuntament de Girona, 1987), 48-49.

³⁴⁷ Guilleré, “Juifs et Chrétiens”, 48.

corresponen a cap dels districtes anteriors, i que fan referència a llocs molt diversos, tant de les comarques gironines (Besalú, Olot, Sant Feliu de Pallerols, Santa Pau) com d'altres llocs més allunyats (Barcelona, Palautordera, Pujalt, Sant Joan de Vilatorrada) com també de Banyuls, Cotlliure i Perpinyà. Les notaries del districte de Girona contenen dos mil quatre-cents llibres de registres medievals, un miler del segle XIV. La notaria de Castelló d'Empúries amb prop de mil cinquanta llibres, Peralada amb cinc-cents setanta i Sant Feliu de Guíxols amb quatre-cents.³⁴⁸ En el cas de Girona, tot i que es tracta d'una única notaria concedida per privilegi reial l'any 1276, a la pràctica durant la segona meitat del segle XIV es consolidaren a la ciutat onze escrivanies encobertes sota fórmules com “onze llocs de notaria” o “onze parts de la notaria única” i es concentraren en una mateixa zona de la ciutat, el carrer de la Cort Reial, com s'ha dit més amunt.

El grup de notaries de Girona són les que es van revisar per trobar manuscrits dins de les cobertes. En concret es van examinar dos mil dos-cents dos protocols anteriors a l'any 1500 i d'aquests es va detectar que en cent vuitanta llibres dels segles XIV i XV hi havia fragments manuscrits en caràcters hebreus i llatins. A més a més també s'han trobat pergamins com a cobertes del protocol notarial núm. 764 dels anys 1473-1477 de la notaria de Francesc Bach de Castelló d'Empúries i del volum de la notaria de Peralada 169/1434-1435, del districte de Figueres. Finalment s'ha revisat el fons, no notarial, de l'Hospici de Girona (1228-1994), custodiats a l'AHG i format pels documents procedents de l'Arxiu de la Pia almoïna del pa i de l'Almoïna del vestuari de la seu de Girona.³⁴⁹ D'aquest s'han extret manuscrits del volum 67/1498-1499. Tot i que encara no s'han ni separat ni restaurat també s'han detectat fragments de paper i pergami en uns llibres de les notaries de Sant Feliu de Guíxols i de Rupià, del districte de la Bisbal (AHG SFe 726/1415-1416 i AHG, Ru9/1358-1359 i AHG, Ru10/1359). Tanmateix no hem de descartar que en protocols posteriors a l'any 1500 –no revisats– es puguin trobar fragments reaprofitats, especialment pergamins.

Del districte de Girona, s'han detectat fragments manuscrits hebreus i llatins en els protocols d'Arnau Despall (1330-1348), Guillem Llobet (1354-1399), Pere Despall (1360-1403), Pere Mut (1362-1442) i Miquel Pere (1400-1446) de la notaria Girona-1; de Berenguer Capella (1364-1409) i Jaume Feliu Calvó (1427-1463) de la notaria Girona-2; de Jaume Transfort (1315-1348) i Berenguer Ferrer Sala (1407-1462) de la notaria Girona-4; de Pere Massanet (1322-1342), Ramon Serres (1330-1331), Bartomeu Vives (1346-1361), Ramon Peradalta (1350-1383), Bartomeu Tord (1352-1384), Joan de Fontcoberta (1365-1393), Francesc de Cantallops (1372-1398) i Bernat de Dons (1383-1396) de la notaria Girona-5; de Jaume Compte (1332-1359)

³⁴⁸ Guilleré; Pinto, “Bilan,” 38.

³⁴⁹ L'Arxiu de la *Pia almoïna del pa de la Seu* i de l'*Almoïna del vestuari* de la mateixa seu gironina, s'instal·là a l'Hospici fundat pel bisbe Lorenzana al s. XVIII. Se li agregaren, per sostenir la institució, les almoïnes existents a diverses parròquies, que foren anomenades “Pies memòries unides”. Els pergamins foren traslladats a l'Arxiu Diocesà de Girona poc després de 1939 (s. X-XVII: 118 pergamins, 9 llibres 3 lligalls); els llibres romangueren a l'Hospici i avui són a l'Arxiu Històric de Girona.

(http://www.arxiuadg.org/guia-del-arxiu.php?lleng=cat_&s=arxius_incorporats)

i Francesc Vidal (1389-1412) de la notaria Girona-6; Guillem Banyils (1330-1388) i Bernat Pintor (1361-1409) de la notaria Girona-7; Joan Escuder (1417-1435) de Girona-8 i Pere Sitjar (1420-1457) de Girona-9; Bonanat Nadal (1363-1411), Guillem de Dons (1364-1410) i Roger de Dons (1403-1418) de Girona-10 i Narcís Simon (1374-1408) i Carles Cerdà (1488-1512) de la notaria Girona-11. Del districte de Figueres dels notaris Joan Garrigàs (1434-1463), de la notaria de Peralada i Francesc Bach (1465-1491), de la notaria de Castelló d'Empúries.³⁵⁰ Del districte de la Bisbal del notari Guillem Ponç (pare) (1355-1374) de la notaria de Rupjà.

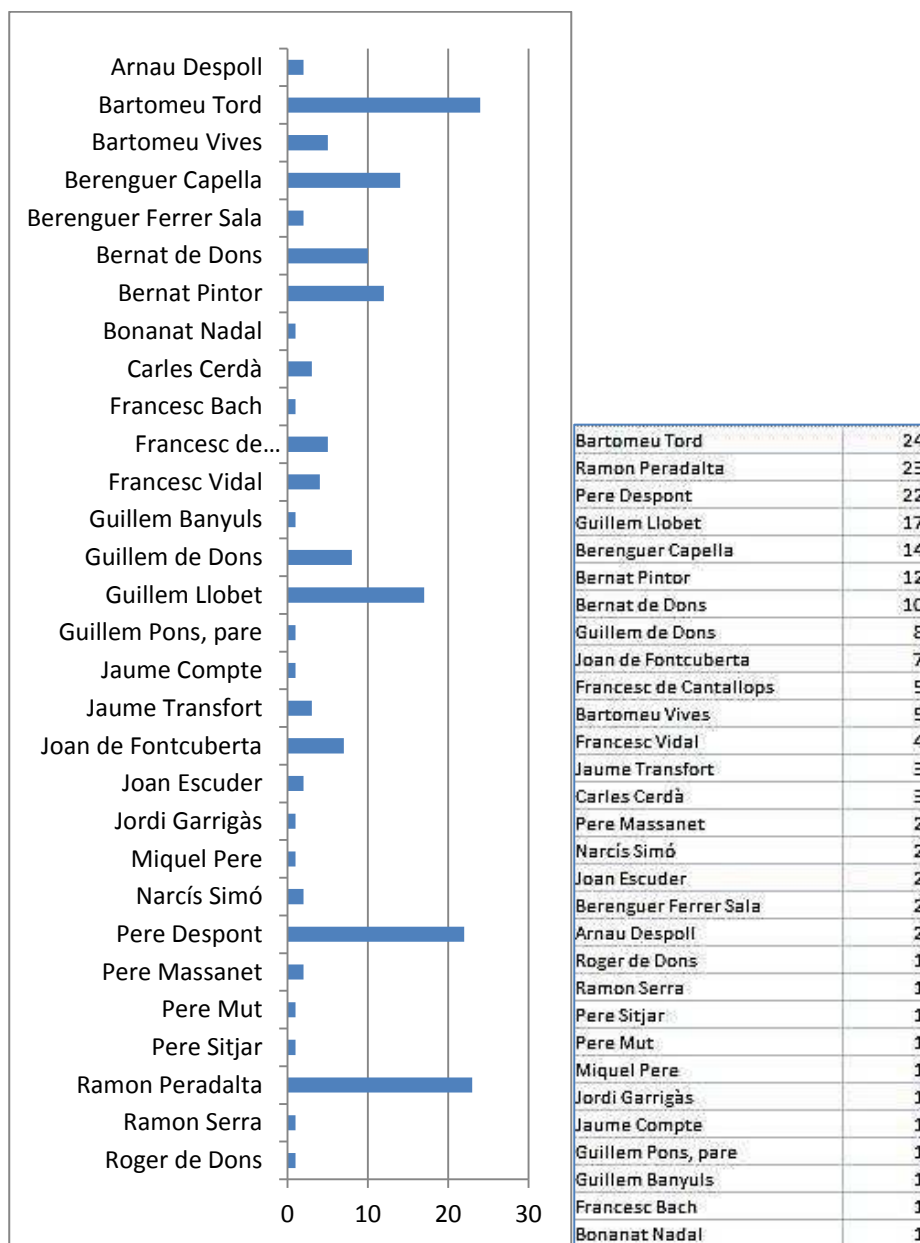

Figura 1: Relació dels notaris amb el nombre de protocols notarial amb enquadernacions que contenen fragments de manuscrits hebreus

³⁵⁰ Veg. la relació de llibres del fons notarial de Girona que contenen fragments de textos hebreus a les cobertes a l'annex A4.

Els llibres dels quals s'han extret més documents són els del notari Bartomeu Tord (Gi-5), seguits dels de Ramon Peradalta (Gi-5) i Pere Despont (Gi-1) com es pot veure a la figura 1. Per notaries, de la de Girona-1 s'han extret 904 fragments, 639 de Girona-5, 423 de Girona-2, 195 de Girona-4, 57 de Girona-11, 40 de Girona-10, 23 de Girona-7 i 48 d'entre totes les restants. En total, de les cobertes de 105 llibres, s'han extret 2.331 fragments, dels quals 1.237 són manuscrits en caràcters llatins i 1.094 en caràcters hebreus. S'ha detectat que gairebé en un centenar més de llibres notariais hi ha manuscrits que encara resten per extreure i restaurar.³⁵¹

La tipologia dels manuscrits hebreus i llatins reciclats és miscel·lània. La temàtica dels textos llatins, és molt diversa: actes, cèdules, cartes reials, textos litúrgics, fragments de quaderns de comptes, de còdex literaris, etc. Cronològicament s'emmarquen en els segles XIV i XV. Analitzarem amb detall la dels hebreus, objecte del nostre estudi, en els propers apartats.

1.1.2 Les tècniques d'enquadernació

Els llibres notariais s'anaven fent per plec, i després eren enquadernats; els documents inserits no sempre seguien un ordre cronològic.³⁵² La tècnica de relligat per aquesta documentació era senzilla, sense ornaments. L'habitual per a la gran part dels protocols del districte de Girona era l'enquadernació de pell crua d'una sola peça amb les vores plegades cap endins.³⁵³ Aquestes cobertes es podien farcir amb un gruix de papers i fragments de pergami encolats per aportar consistència i alhora dotar-les de certa flexibilitat. Els fulls de paper plegats formaven petits quaderns que constituïen el cos del llibre i es cosien en el llom, el qual es reforçava amb tela de cotó enganxada amb cola de gelatina d'ossos. Aquest reforç de tela s'allargava pels laterals i quedava adherit directament als fragments de paper i pergami que formen el farcit. La guarda s'enganxava amb cola de gelatina sobre d'aquest farcit i de les petites vores de la pell de l'enquadernació; d'aquesta manera la coberta quedava tancada per la part de dins, ben polida i acabada, i protegia totalment el cos del llibre. El farciment restava totalment inaccessible. Es posava molta cola de gelatina d'ossos per aconseguir una bona adhesió entre el farcit, la pell exterior i les guardes de paper. Aquest adhesiu dotava de rigidesa tota la coberta. A més a més, per reforçar, s'hi afegien les capçades, que són uns fils i unes tires de pell cosits al capdamunt i al capdavant del llom del llibre. En alguns llibres s'hi afegien un parell

³⁵¹ Algunes imatges de fragments procedents de les cobertes de llibres encara no extrets ni restaurats es poden veure a les làmines de la publicació de Perani, "The Gerona Genizah: An". Veg. també la nota 165 del present treball. Podeu consultar la llista amb tots els llibres notariais en els quals a hores d'ara s'han detectat manuscrits hebreus a l'annex A4.

³⁵² Veg. Maria Teresa Ferrer, "L'instrument notarial (segles XI-XV)," a *Actes del II Congrés d'història del notariat català* (Barcelona, nov. 1998) Barcelona: Fundació Noguera, 2000), 29-88 i "Llibre notarial" a *Gran enciclopèdia catalana* (2012, <http://www.enciclopedia.cat>).

³⁵³ La pell crua, o cuir cru, és una pell tractada, però no adobada, que té una aparença més gruixuda i no tan llisa com el pergami. Aquesta enquadernació és semblant a l'"enquadernació a la romana", una mena de relligat en pergami que cobreix una tapa de cartó o d'una altra matèria dura; en aquest cas un gruix de papers. Veg. Maria Josepa Arnall, *El llibre manuscrit* (Barcelona: Servei de llengua catalana de la Universitat de Barcelona; Edicions Universitat de Barcelona; Eumo, 2002), 91.

de cintes de pell, curtes, al bell mig de la coberta, que la foraden i que se subjecten per la part de dins. Segons Dolors Velasco, restauradora dels fragments de l'AHG, aquesta mena de tècnica de relligat estava molt arrelada entre els enquadernadors de l'època, era tradicional en aquesta mena de llibres i al llarg del segle XIV i XV es portà a terme sense gaires canvis. No s'observen diferències destacables en els llibres d'anys diferents. És un tipus d'enquadernació rústica, econòmica i funcional, sense cap sofisticació ni luxe i que donava molt bon resultat. Es denota la mà de diversos enquadernadors, ja que hi ha volums acabats amb molta cura i altres més barroers fets per algú més maldestre.

Hi ha un conjunt de llibres, no arriba a un 10 % del total dels restaurats, amb un relligat més ben acabat i d'estructura més complexa. La tècnica és la mateixa que l'anterior, però més refinada i que requereix més feina i habilitat. La coberta posterior fa una mena de perllongament en forma de solapa que protegeix el cos del llibre i que queda per sota de la coberta de davant. Aquesta solapa també està farcida de fragments i té una forma especial que fa com dues puntes.

L'enquadernador, per poder fer les cobertes, es proveïa de fulls de paper i pergamí de diverses característiques i procedències que per una raó o altra estaven en desús. A l'hora de relligar un llibre escollia i retallava a la seva conveniència els fulls que tenia a mà. Així no és quelcom estrany trobar fragments d'una mateixa unitat documental repartits en diverses cobertes dels protocols notariais de l'AHG i, com veurem més endavant, fins i tot repartits en llibres, no notariais, custodiats en altres arxius gironins i catalans.

Figura 2: Llibre notarial sense restaurar amb manuscrits hebreus a les cobertes (imatge cedida per l'AHG)

La disposició dels papers i pergamins responia a l'optimització del material més que no pas a una tècnica particular de cada enquadernador. Hi ha fragments de dimensions molt variades: petits, grans, allargats, quadrats o irregulars, però sempre col·locats de tal manera que la coberta quedés amb un gruix homogeni (A). Els allargats sovint es col·locaven a les vores, però també repartits pel centre. A vegades es col·locaven fulls sencers ocupant tota la coberta i a sobre o a sota tota una sèrie de fragments ben col·locats en totes direccions i superposats, però sempre fent un gruix semblant arreu de la superfície (B+C).

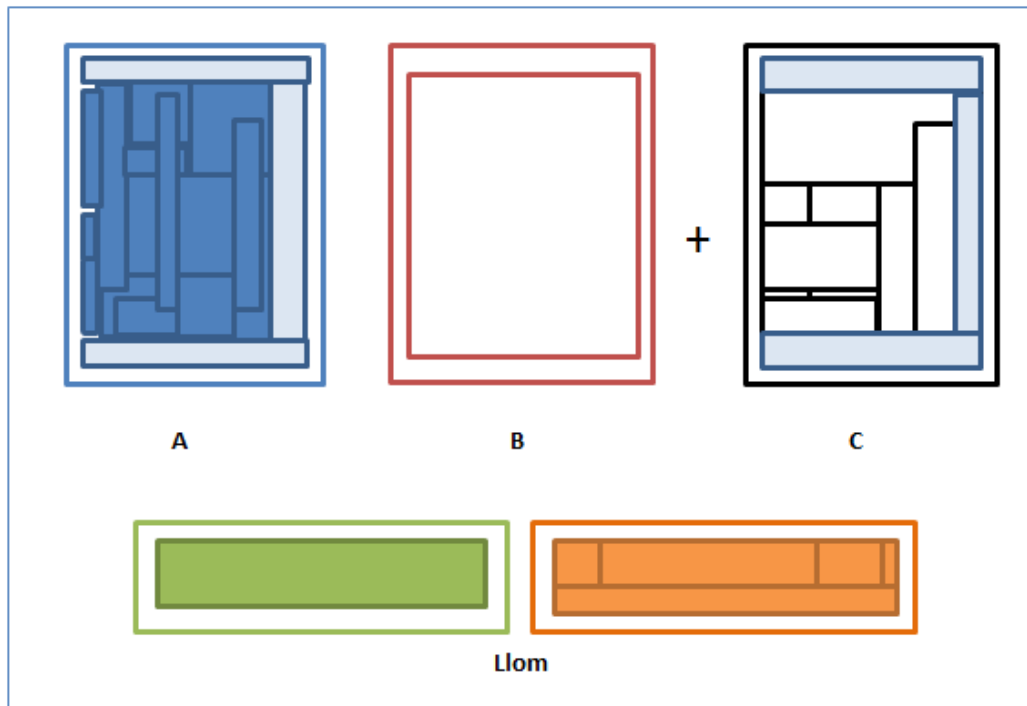

Figura 3: Disposició dels manuscrits a les cobertes

Hi ha una altra mena d'enquadernacions que es van fer a partir de pergamins reaprofitats però que no es farciren amb altres documents. És una enquadernació més flexible i que embolcalla el llibre directament. El pergami podia ser nou o reaprofitat, ja que era un material car.³⁵⁴ En aquest darrer cas l'antiga escriptura quedava cap endins i no es veia des de l'exterior. Alguns volums del segle XV on s'han detectat manuscrits hebreus, com el de Sant Feliu de Guíxols (1415-1416), Peralada (1434-1435), Castelló d'Empúries (1473-1477) o els del notari Carles Cerdà (Gi 11, 63/1492-1493; Gi 11, 64/1492-1493; Gi 11, 97/1488-1512) es van enquadernar amb aquest sistema. S'aprofitaren pergamins de gran format, com un contracte matrimonial o un antic rotlle de la Torà, i només escrits per una de les cares. Els documents es retallaven a la mida del volum que es volia enquadernar, i sovint fan un plec a tot el contorn de la coberta, com a vora de reforç, que forma una "bossa" on es guardaven cèdules, minutes, lletres d'encàrrecs, etc. En els llocs s'hi escrivia els anys que abastava el protocol notarial.

³⁵⁴ Sobre el cost del pergami i el paper veg. Gaspar Coll i Rosell, "La relació preu/valor artístic i social del llibre manuscrit català al segle XIV. Aproximació a un estudi documental," *Acta historica et archaeologica mediaevalia* 16-17 (1996): 223-225.

Figura 4: Protocol Peralada, 169/1434-1435 (Jordi Garrigàs). Pergamí amb fragments del Gènesi.

Aquesta darrera tècnica és més semblant –tant pel suport com per la cronologia– al sistema d'enquadrernació que s'emprà en gran part dels llibres amb cobertes fetes a partir de manuscrits hebreus conservats a les biblioteques i arxius europeus, en gran part a Itàlia que podem considerar per nombre la primera *guenizà* europea.³⁵⁵ Tanmateix aquestes enquadrernacions són molts posteriors a les gironines, perquè el fenomen s'esdevé a partir del s. XVI per diverses causes, especialment per la confiscació de llibres hebreus. Els documents trobats majoritàriament són de pergamí, contenen textos bíblics, talmúdics i obres diverses, embolcallen llibres impresos, el text dels fulls és visible des de fora i per tant són molt més fàcils d'identificar i restaurar que no pas els descoberts a Catalunya.

1.1.3 La cronologia de les enquadrernacions

No sabem del cert la data de cap enquadrernació. El procés podia haver esdevingut de llibre en llibre o en diverses tandes. Díficilment podem considerar una enquadrernació del conjunt dels notarians gironins en bloc perquè ja hem vist que hi ha certes divergències en la tècnica d'enquadrernació. Els llibres notarians de moltes notaries catalanes es relligaven un cop el notari havia enllestit el volum. Era una tasca que es portava a terme o bé anualment o bé quan aquell ho decidia, generalment pel canvi d'any, o pel canvi del càrrec del notari. També quan el volum ja no podia ser prou manejable sense enquadrernació.³⁵⁶ Els protocols de Girona, en part, seguien aquest sistema. Però no ho podem assegurar per a tots. En alguns volums encara resten pàgines en blanc. Ens ha arribat algunes notícies de la venda de llibres en blanc ja preparats i enllestits per a les anotacions del notari.³⁵⁷ En altres,

³⁵⁵ Veg. Mauro Perani, "The "Genizot" of Gerona and Italy: towards a typological comparison," *Materia Giudaica* 6,2 (2001) 139-144; "Codicum hebraicorum fragmenta: I manoscritti ebraici riusati nelle legature in Italia" a *Fragmenta ne pereant: recupero e studio dei frammenti di manoscritti medievali e rinascimentali riutilizzati in legature*, ed. Mauro Perani i Cesarino Ruini (Ravenna: Longo, 2002), 51-74; i Lehnardt, ed. 'Genizot Germania'.

³⁵⁶ Daniel Piñol, *El notariat públic al Camp de Tarragona: història, activitat, escriptura i societat (segles XIII-XIV)*. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili. Departament d'Història i Geografia, 2000 [tesi doctoral], 288.

³⁵⁷ Veg. a l'apartat 1.1.4 les notícies dels enquadrernadors Avraham Vives i Itskhaq Maimó que vénen llibres en blanc per als clavaris i notaris de la ciutat.

si comparem les dates dels manuscrits que s'han trobat a les cobertes amb les dates de l'abast dels registres del llibres notarial, els fragments hebreus i llatins són molt més moderns que la datació del protocol. Per exemple, el llibre de l'any 1368 del notari Bartomeu Tord (Gi-5, 287/1368) conté un fragment (6-7) d'una acta llatina de l'any 1375. A la següent taula podem comprovar com en quatre casos la data interna dels textos hebreus (que majoritàriament es pren a partir dels fragments que contenen registres de préstec) és superior a la del protocol notarial. Hem de tenir en compte que les dates indicades dels llibres notarial són sensiblement anteriors a les dates reals d'enquadernació i aprofitament dels manuscrits, que desconeixem:

<i>Signatura del llibre notarial</i>	<i>Dates reduïdes dels llibres notarial</i>	<i>Dates dels manuscrits hebreus</i>	<i>Diferència cronològica</i>
Gi 1, 5/1341-1343	1343	1361-1364	+21 anys
Gi 1, 7/1345-1346	1345	1324-1331	-14/-21 anys
Gi 5,136/1351-1352	1352	1349	-3 anys
AHG, Ru10/1359 ³⁵⁸	1359	1315; 1342	-44 anys/-17 anys
Gi 1, 51/1361	1361	1324-1340	-37/-21 anys
Gi 5, 121/1361	1361	1336-1337	-25/26 anys
Gi 5, 255/1361	1361	1334-1341	-27/-20 anys
Gi 5, 257/1361	1361	1338-1346	-23/-15 anys
Gi 1, 160 /1361-1362	1362	1340-1352	-22/-12 anys
Gi 1, 56/1361-1362	1362	1338-1340	-24/-22 anys
Gi 1, 62/1363	1363	1323-1330	-40/-33 anys
Gi 1, 64/1363	1363	1326-1328	-37/-35 anys
Gi 5, 264/1363	1363	1338	-25 anys
Gi 5, 269/1363-1364	1363	1336-1339	-27/-24 anys
Gi 5, 272/1364	1364	1330-1334	-34-30 anys
Gi 1, 71/1364-1365	1365	1341-1346	-24/-19 anys
Gi 5, 275/1365	1365	1339-1347	22/-28 anys
Gi 5, 284/1367	1367	1368-1388	+1/+21 anys
Gi 5, 285/1367	1367	1306/1351	-61/-16 anys
Gi 1, 178/1368	1368	1345-1358;1389-93	-23/-10 /+21/+25
Gi 1, 180/1368	1368	1328-1348	-30/-20 anys
Gi 5, 408/1378-1379 ³⁵⁹	1379	1319-1322	-60/-27 anys
Gi 1, 212/1379	1379	1373	-6 anys
Gi 5, 237/1382-1383	1383	1389	+ 6 anys
Gi 1, 234/1388-1389	1389	1373	-16 anys
Gi 1, 140/1391-1392	1392	1326-1341	-66/-51 anys
Gi 1, 256/1397	1397	1379/139?	-18/? anys
Gi 2, 72/1397-1398	1398	1325	-73 anys
Gi 7, 71/1397-1398	1398	1335-1356	-63/-41 anys
Gi 1, 258/1399	1399	1338/1372-1376	-61/-27/-23 anys

³⁵⁸ Llibre notarial pendent de restauració. El fragment datat, encara a la coberta, es reproduïx a Perani, "The 'Gerona Genizah': An". (plate 3 i plate 11).

³⁵⁹ Llibre notarial pendent de restauració. El fragment datat, encara a la coberta, es reproduïx a Perani, "The 'Gerona Genizah': An". (plate 16).

Gi 1, 264/1402-1403	1403	1307	-96 anys
Gi 4, 83/1426 ³⁶⁰	1426	1427	+ 1 any
Gi 4, 144/1437	1437	1402-1404	-35/-33 anys
Gi 2, 212 / 1445 ³⁶¹	1445	1443	-2 anys
Gi 4, 171/1443-1452	1452	1406-1408	-46/-44 anys
Castelló , 764/1473-1474	1477	1377	100 anys

Taula 1: Comparació de les dates dels llibres notariais amb les dates internes dels manuscrits hebreus

En els altres casos ens podem trobar amb manuscrits gairebé coetanis o d'una data una mica inferior. Tanmateix la major part presenten una mitjana d'uns vint-i-cinc anys de diferència entre la data interna del manuscrit, que és la més antiga, i els anys de reutilització dins de les cobertes, que prenem per aproximació de les dels llibres notariais. Hem de distingir de la resta la relació cronològica entre els llibres notariais de Castelló d'Empúries, de Gi 1, 264/1402-1403, de Gi 2, 72/1397-1398, de Gi 5, 285/1367 i AHG, Ru10/1359 dels manuscrits hebreus que contenen i que presenten una diferència de cent, noranta-sis, setanta-tres, seixanta-un i quaranta-quatre anys respectivament. En aquest cas es reaprofitaren actes de caire jurídic en pergami, és a dir, una tipologia de documents molt més susceptible d'ésser conservada que no pas els documents crediticis i altres comptes, uns textos escrits sobre paper, que un cop acomplerta la seva funció perdien la seva vigència i utilitat.

Ara per ara el document hebreu datat més antic extret d'una coberta notarial és una acta de venda de l'any 1306 i el més modern és un registre de préstec dels anys 1406 a 1409.³⁶² Hi ha dos documents més moderns, la venda de l'impost de la renda de l'any 1426 i el quadern de comptes del clavari de l'aljama de 1443, però aquests manuscrits no s'han extret de les cobertes sinó que es van trobar entre els fulls dels protocols notariais.³⁶³

Els llibres més antics dels que s'han recuperat manuscrits són dels notaris Pere Massanet i Ramon Serra (Girona-5), ambdós de l'any 1331. Els protocols més moderns són del notari Carles Cerdà (Girona-11) dels anys 1492-1493 i 1488-1512. La major part dels fragments provenen de llibres que van de mitjan del segle XIV a final del segle XV. Vegem la correlació cronològica entre els manuscrits de les cobertes i les dates dels llibres notariais a les següents figures:

³⁶⁰ El fragment que correspon a aquesta signatura no procedeix de la coberta. Es va trobar cosit i plegat dins del llibre, adjunt a l'acta notarial que en feia referència. Veg. el document a l'apartat de l'edició.

³⁶¹ El fragments d'aquesta signatura no procedeixen de la coberta, sinó que es van trobar en un plec dins del llibre notarial. Veg. Feliu, "Llibre de comptes".

³⁶² Veg. pàg. 114 i l'annex C2.

³⁶³ Veg. Valls, "L'impost". i . Feliu, "Llibre de comptes".

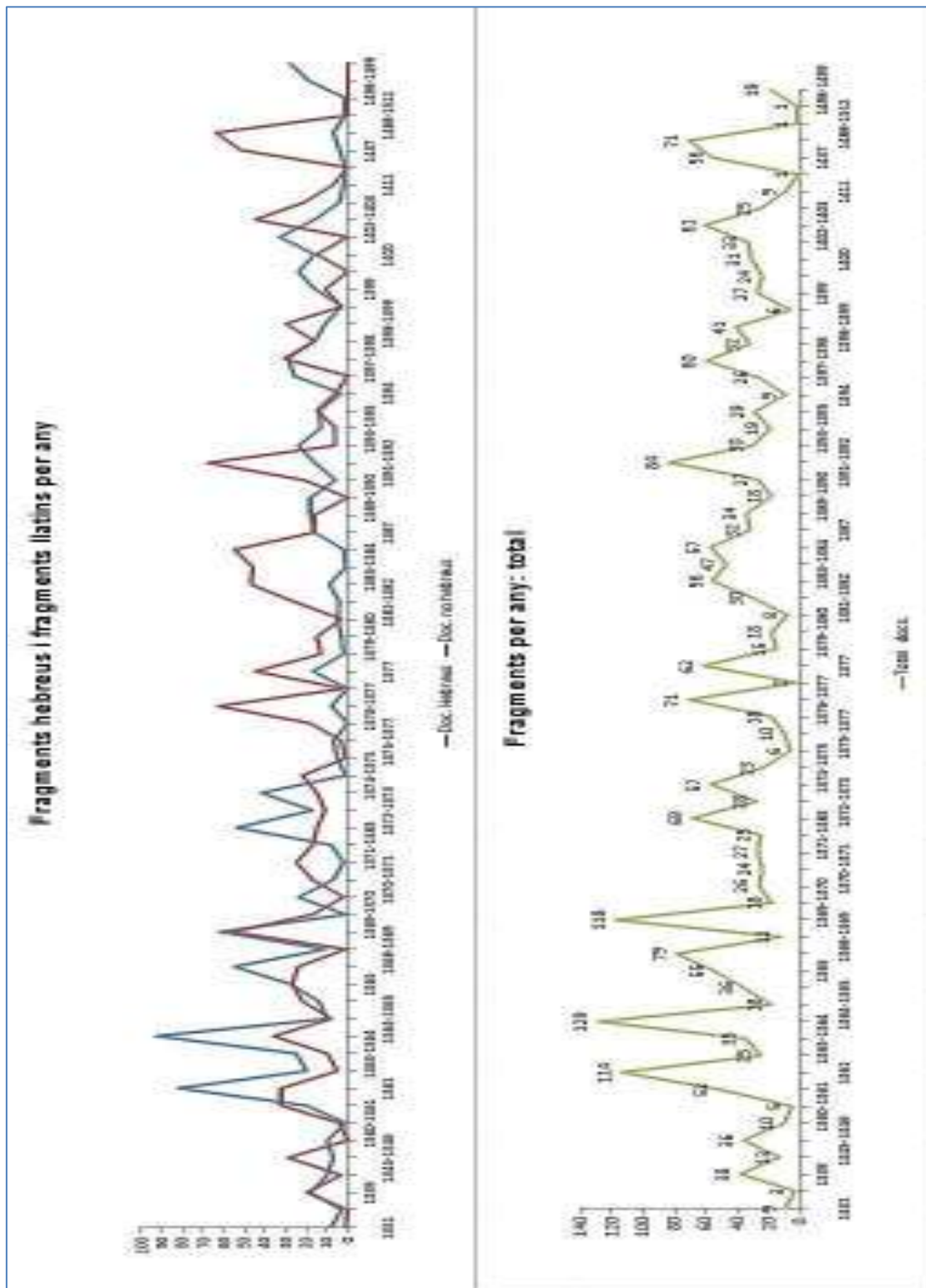

Figura 5: Relació del nombre de manuscrits extrets segons la cronologia dels llibres notarial.
Es consideren totes les franges temporals i tots els protocols per separat (104 volums)

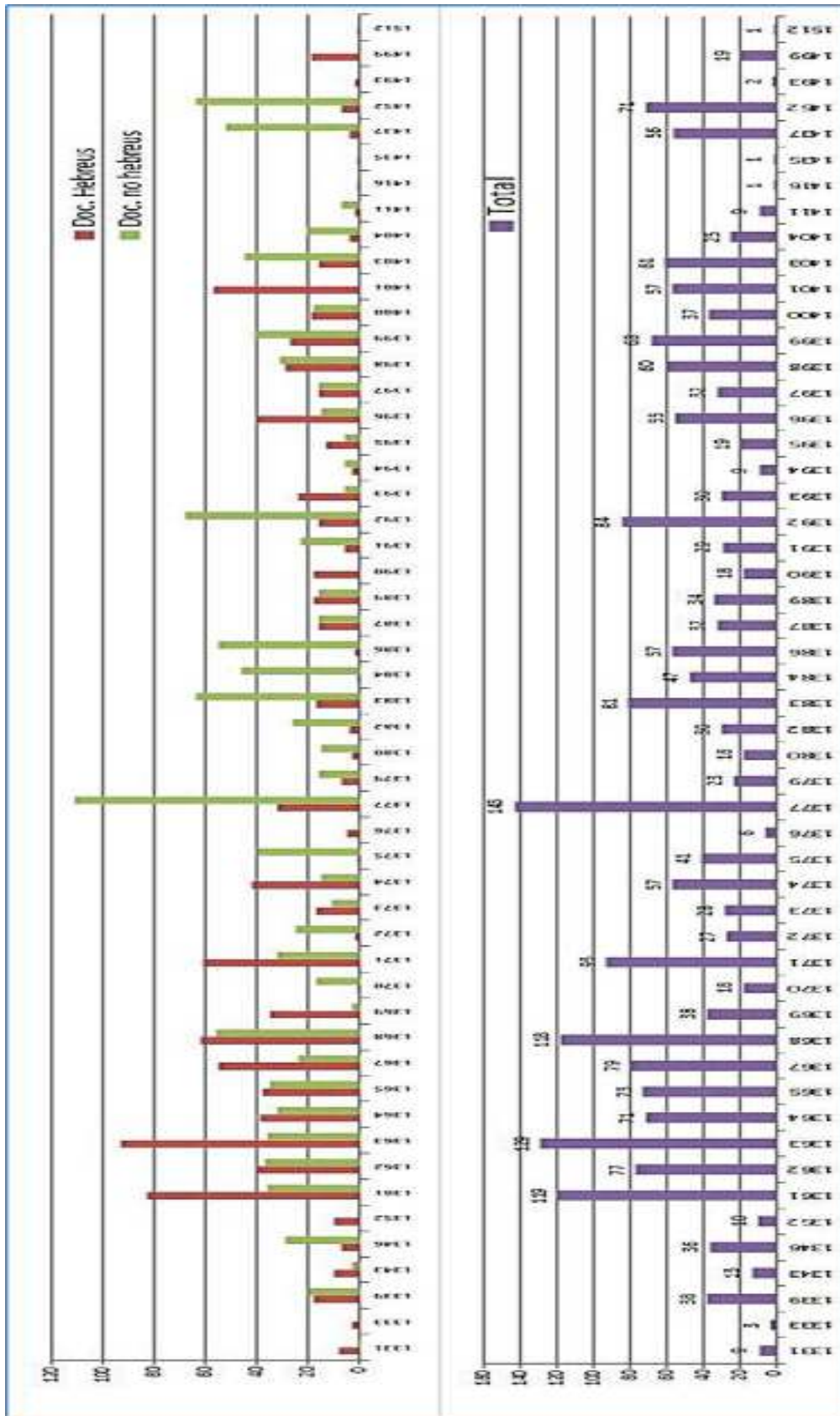

Figura 6: Relació del nombre de manuscrits extrets segons la cronologia reduïda (es pren la data superior) dels llibres notarial. S'han agrupat per dates i llibres en 52 conjunts.

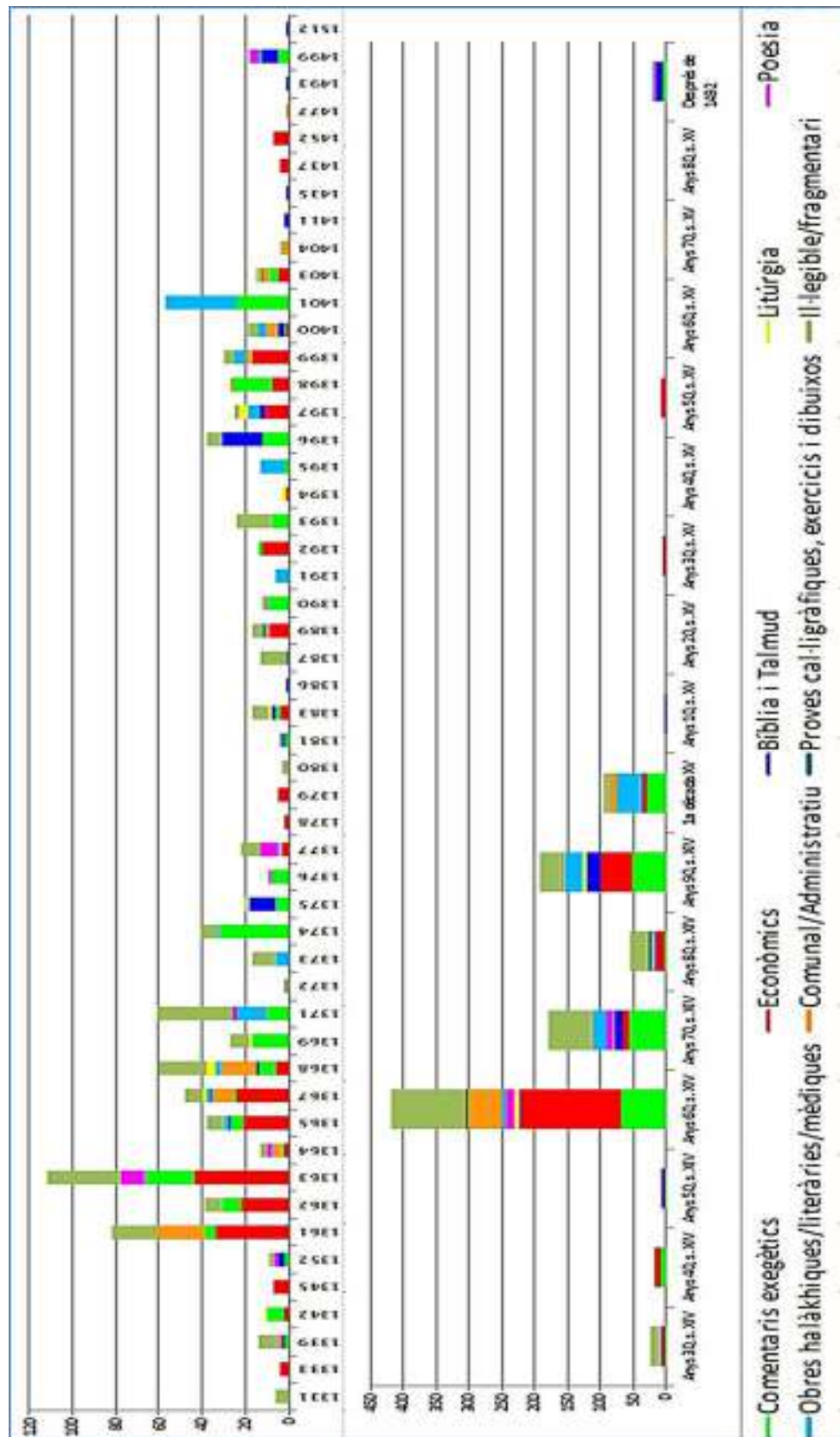

Figura 7: Relació del nombre de manuscrits hebreus per tipologia amb els anys dels llibres notarials d'on s'han extret (nombre per anys i nombre per dècades)

Aquests gràfics tanmateix són preliminars. Quan s'acabin d'extreure la totalitat de manuscrits de les cobertes del centenar de llibres que resten per restaurar, disposarem d'una panoràmica més apropiada a la realitat del fenomen de reciclatge dels manuscrits gironins. Hem de ser cauts; la manca o la preponderància de fragments en una determinada franja temporal pot ser deguda només al fet que encara no s'han restaurat els llibres d'un període determinat. Ara per ara aquests són els percentatges de fragments extrets per dècada i llibres:

<i>Dècada</i>	<i>Total llibres notaries Girona</i>	<i>Llibres notaries amb mss.</i>	<i>% de llibres notaries amb mss. sobre el total de llibres notaries</i>	<i>Hebreus</i>	<i>Llatins</i>	<i>Total mss.</i>	<i>% hebreus</i>	<i>% llatins</i>
s. XIV	-	1	-	27	0	27	100,00%	0,00%
30, s. XIV	84	4	4,76%	29	21	50	58,00%	42,00%
40, s. XIV	97	2	2,06%	17	32	49	34,69%	65,31%
50, s. XIV	227	1	0,44%	10	0	10	100,00%	0,00%
60, s. XIV	318	33	10,38%	446	276	722	61,77%	38,23%
70, s. XIV	301	18	5,98%	178	285	463	38,44%	61,56%
80, s. XIV	233	9	3,86%	68	206	274	24,82%	75,18%
90, s. XIV	189	15	7,94%	171	192	363	47,11%	52,89%
1a s. XV	171	6	3,51%	93	71	174	53,45%	40,80%
10, s. XV	213	2	0,94%	3	7	10	30,00%	70,00%
20, s. XV	217	-	0,00%	-	-	-	-	-
30, s. XV	226	2	0,88%	5	52	57	8,77%	91,23%
40, s. XV	163	-	0,00%	-	-	-	-	-
50, s. XV	198	1	0,51%	7	64	71	9,86%	90,14%
60, s. XV	111	-	0,00%	-	-	-	-	-

70, s. XV	135	1	0,74%	1	0	1	100,00%	0,00%
80, s. XV	158	-	0,00%	-	-	-	-	-
90, s. XV	231	3	1,30%	21	0	21	100,00%	0,00%
1500-1520	483	1	0,21%	1	0	1	100,00%	0,00%

Taula 2: Nombre i percentatges de llibres notariais restaurats i de manuscrits reciclats trobats a les seves cobertes per dècada

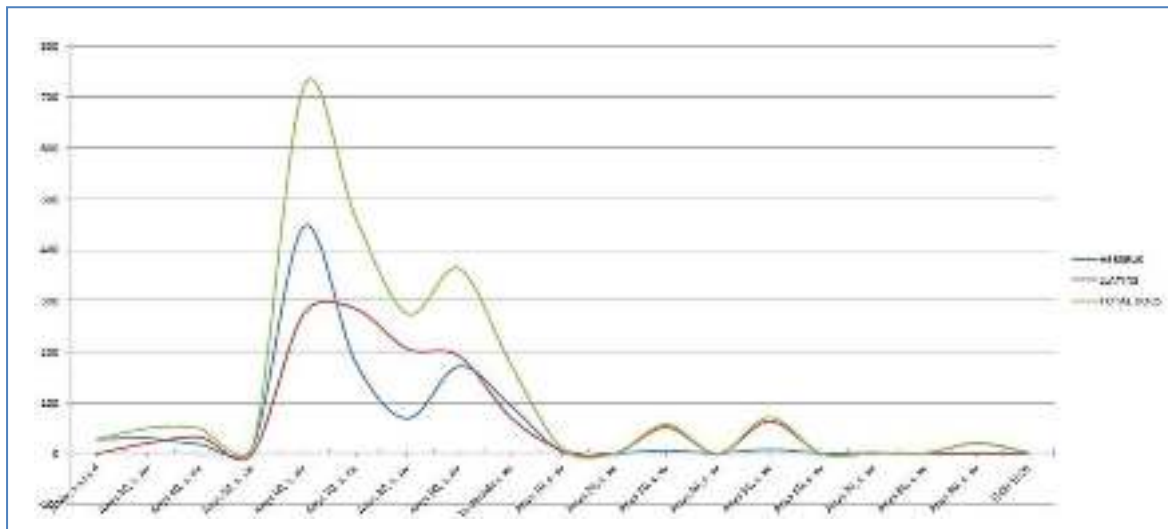

Figura 8: Relació de manuscrits extrets amb la cronologia per dècada dels llibres notariais

En primer lloc hem de considerar que els llibres que ens han arribat amb enquadernacions fetes amb papers i manuscrits hebreus reaprofitats només representen un 8,18 % dels llibres notariais del districte de Girona anteriors a l'any 1500 custodiats a l'AHG. Per altra part, de les notaries de Castelló d'Empúries i Peralada no ens han arribat documents extrets dels farciments de la coberta, sinó pergamins que embolcallen els llibres. En aquestes dues notaries del districte de Figueres l'enquadernació en pergamí i en pergamí documental era habitual i gairebé generalitzada des de final de segle XIII. Tanmateix la presència de manuscrits hebreus ara per ara és anecdòtica. La notaria de Sant Feliu de Guíxols, del districte de la Bisbal de l'Empordà, és un cas semblant.³⁶⁴

Advertim que el reciclatge s'esdevé a partir dels anys trenta del segle XIV (el primer llibre notarial de Girona data de l'any 1311/Girona-5), per bé que no serà fins a la dècada dels seixanta quan aquest fenomen s'intensificarà considerablement i es

³⁶⁴ De la notaria de Castelló d'Empúries hores d'ara només ens ha arribat un manuscrit. S'hi conserven 1235 llibres d'entre els anys 1250 i 1500, dels quals 840 ens van enquadernar en pergamí o en pergamí documental reaprofitat. De Peralada, es custodien 825 llibres notariais d'entre aquestes dates, 341 dels quals es conserven enquadernacions en pergamí i pergamí documental. Ens ha arribat un manuscrit hebreu. De la notaria de Sant Feliu, també amb un manuscrit hebreu, es custodien 463 llibres dels quals 215 ens van enquadernar en pergamí i pergamí documental.

mantindrà amb lleus alts i baixos durant gairebé seixanta anys. Hi ha un descens clar de documentació que coincideix amb la crisi de la Pesta Negra, des de l' esclat, l'any 1348, fins als primers anys de la dècada dels cinquanta. L'estructura notarial no va deixar de funcionar, per bé que molt centrada en la pràctica testamentaria.³⁶⁵ Abans de la pesta, a Girona el notariat estava en mans del notari major, Bernat Talaià, i onze notaris més, amb nombrosos escrivans, però amb la pandèmia en moriren sis.³⁶⁶ Per altra part les Corts de Perpinyà de 1351 obligaren els notaris a redactar en un llibre especial els contractes que autoritzaven però sense abreujar. S'inicià el que es coneix com sistema de doble registre, format pels manuals i els llibres o capbreus que comportà l'aparició de noves notaries, una producció més alta de documentació i per tant més llibres i enquadernacions.³⁶⁷ Així el notariat reprèn la seva activitat normal progressivament a partir de 1351-1352 moment en què reapareix esporàdicament el reciclatge de manuscrits, i el nombre de protocols s'incrementa al tombant de la dècada dels seixanta. Des d'aleshores fins a final dels anys setanta és l'època més activa d'aquest aprofitament. Després hi ha una davallada, en els llibres dels anys vuitanta, especialment amb l'ús de documentació hebraica, però aquesta tendència s'inverteix els anys posteriors després dels greus avalots de 1391. Aquest punt marcarà un abans i un després. Durant la primera dècada del segle XV el reciclatge de manuscrits hebreus disminuï gairebé fins a desaparèixer. El de manuscrits llatins no s'allargarà gaire més enllà de mitjan segle i amb poca intensitat. Retrobem la reutilització de documentació hebraica just els anys després de l'expulsió de 1492. Després, a partir del segle XVI, només s'ha detectat un manuscrit hebreu com a enquadernació de pergami reciclat. Aquesta tipologia de relligat no és una excepció al llarg d'aquest segle, ans el contrari, però ja no s'hi troben fragments hebraics.

Podem establir una periodització segons la tipologia de documentació reciclada.³⁶⁸ Fins als anys setanta del segle XV predominen restes de paper amb registres de

³⁶⁵ Guilleré, *Girona al segle XIV*, vol. 2, 119.

³⁶⁶ Guilleré, *Girona al segle xiv*, vol. 2, 182.

³⁶⁷ Piñol, *El notariat públic*, 18-19; Josep Maria Pons i Guri, "De l'escrivent al notari i de la «charta» a l'instrument. recepció dels usos notariais itàlics a Catalunya," a *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. (Barcelona: Fundació Noguera, 2006), 102; *Constitutions y altres drets de Cathalunya: compilats en virtut del capítol de cort lxxxii de las corts per la S.C. y R. Majestat del rey Don Philip IV nostre senyor, celebradas en la ciutat de Barcelona any MDCCII*, (Barcelona: Joan Pau Marti; Josep Llopis, 1704), vol 1, .p. 175: Pere terç en la Cort de Perpinyà, any MCCCII, cap. XIX: "A ocorrer a la desidia que en los notaris e tabellions fins aci es estada volem, statuim, e manam, que qualsevol notari o scriva qui la ferma de alguna carta rebra, scriga o scriure faça en los capbreus o libres de notas, la nota de la dita carta largament ordenada, e per consequantia de letras dictada, aixi que en aquella nota no sie alguna abreviatura, que per la paraula *etcetera* fins axi es acostumada efer feta, la qual nota certament scriure, o fer scriure sie tingut dins dos mesos apres la ferma de tots los contraents." A Perpinyà l'any 1334, per decret del rei Jaume III, ja s'havia imposat aquesta obligatorietat. Veg. Vicent García Edo, *El llibre verd major de Perpinyà, segle XII-1395* (Barcelona: Fundació Noguera, 2010), doc. 164: "Item, que tots los notaris et scrivans públics hiaen metre en lurs notes o protocolls largament totes les cartes de testaments, codicils o altres contractes, sens abreviatures, així com les cartes tretes en pergami".

³⁶⁸ A l'annexos A.4.5 i A.4.6 es pot consultar amb detall la tipologia de manuscrits trobats a cada un dels llibres notariais. A l'apartat 1.2 es poden consultar els percentatges de cada una de les tipologies sobre el total dels manuscrits recuperats.

préstecs, altra documentació econòmica i esborranys d'actes administratius i comunals. En aquest període els fragments bíblics i talmúdics són escassos, per no dir inexistent. Només trobem un fragment de Bíblia en un llibre notarial de 1339, quan ja fa gairebé deu anys dels assalts al call de 1331, i tres fragments talmúdics en un llibre notarial de 1351-1352, tot just després de la pandèmia de la Pesta Negra.³⁶⁹ Després ens han arribat dos fragments en dos llibres dels anys seixanta, potser enquadernats pels volts del brot de pesta de 1371.³⁷⁰ En un llibre de 1374-1375 hi hem trobat una dotzena de fragments bíblics. Però potser va ser enquadernat molt més endavant, després dels grans avalots.³⁷¹ Així, els llibres al voltant de 1391, i que es devien enquadernar amb posterioritat, mostren una major concentració del reaprofitament de fragments d'aquesta tipologia. En canvi, cal remarcar que a l'època de la Disputa de Tortosa de 1413, no hi ha gairebé llibres amb manuscrits hebreus aprofitats; només considerariem un protocol de 1411 i un altre de 1416 amb uns fragments del Talmud.³⁷² Recordem que aquesta disputa, a més de provocar el descrèdit dels rabins catalans, atacs als calls i a les sinagogues,³⁷³ i nombroses conversions de jueus, donà peu a la butlla papal de Benet XIII *Etsi doctoris gentium*, màxim exponent de la repressió jueva medieval. Arran d'aquestes disposicions els membres de la comunitat gironina hagueren de declarar els llibres que tenien en el seu poder i entregar a les autoritats eclesiàstiques els exemplars del Talmud de què disposaven i altres obres “sospitoses de blasfèmia”.³⁷⁴ Tanmateix el rei Alfons el Magnànim revocà els decrets papals l'any 1419 i manà retornar els llibres expropiats tot i que a Girona el privilegi no devia ser efectiu fins a final de l'any 1420.³⁷⁵ D'altra part sabem del cert que davant de la clausura de la sinagoga de Girona l'any 1419 el vicari general va permetre els jueus retirar-ne llibres i béns.³⁷⁶ Altrament la

³⁶⁹ Gi 4, 18/1339 i Gi 5, 136/1351-1352.

³⁷⁰ Gi 1, 74/1365 i Gi 5, 287/1368.

³⁷¹ Gi 1, 110/1374-1376.

³⁷² Gi 1, 347/1411 i Sant Feliu, 726/1415-1416.

³⁷³ Per exemple, l'abril de l'any 1418 els jurats de la ciutat de Girona demanen a Lluís de Requesens, governador general de Catalunya, que proveeixi sobre l'assalt contra la sinagoga de la ciutat. *DocsGi*, doc. 907.

³⁷⁴ Veg. Josep Maria Millàs i Lluís Batlle, “Inventaris de llibres de jueus gironins,” *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya* VIII, (1928-1932): 5-45 [Reimprès a Romano, David, *Per una història de la Girona Jueva*, (Girona: Ajuntament de Girona, 1988), 283-323]; Josep Perarnau “Notícia de més de setanta inventaris de llibres de jueus gironins, anys 1415 i 1416,” *Arxiu de textos catalans antics* 4 (1985): 435-444 [Reimprès a Romano, *Per una història*, 325-334]; Eduard Feliu, “Bibliografia sobre inventaris, testaments, llistes i notícies de llibres hebreus medievals,” *Tamid* 2 (1998-1998) : 228-240; Danièle Iancu-Agou, “Les livres inventoriés à Gérone aux lendemains de la Dispute de Tortose (1414-1415),” *Materia Giudaica* 6, 2 (2001): 167-182. Sobre la Disputa de Tortosa veg. Jaume Riera, *La crònica en hebreu de la Disputa de Tortosa* (Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1974) i Antonio Pacios, *La Disputa de Tortosa*, (Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto Arias Montano, 1957).

³⁷⁵ A Girona es documenten diverses peticions que fa l'aljama a fi que s'apliqués la revocació de les ordinacions de Benet XIII. Sembla que hi hagué un estira-i-arrotonsa que durà mesos entre el govern de la comunitat, les autoritats locals, les eclesiàstiques i els funcionaris reials. Veg. *DocsGi*, doc. 912, 919, 920, 922, 923, 924, 925, 926, 932, 933, 934, 935, 936, 937. Veg. el text de les ordinacions del rei Alfons a Baer, doc. 513 i 527 (març, 1419, per a les aljames d'Aragó).

³⁷⁶ Jaume Riera, *Els poders públics i les sinagogues: segles XIII-XV* (Girona: Patronat del Call de Girona, 2006), doc. 347.

documentació que s'ha extret dels tres volums posteriors a la data de l'expulsió són exclusivament fragments bíblics i talmúdics, poesia litúrgica i alguna resta de comentari exegetí. Aquests textos és probable que fossin part de la *guenizà* de la sinagoga de Girona que hagué d'abandonar la comunitat jueva. De tota manera cal considerar que aquesta tipologia de documentació només representa un 5,72 % del total dels manuscrits recuperats, dels quals un 2,36 % corresponen a manuscrits bíblics i un 3,36 % a fragments talmúdics. Aquests escrits, tret de dos casos,³⁷⁷ se solen trobar sols, i no es reciclen amb fragments d'altra mena com registres de préstec, comptes o esborranys de l'aljama. El mateix ocorre amb els fragments que contenen obres *halàkbiques*, literàries i mèdiques. Corresponen al 8,3 % del total i només en un llibre de 1367 els trobem junt amb registres de préstec i en tres llibres més de 1377, 1397 i 1399 amb restes de documentació comunal.³⁷⁸ Els fragments amb obres poètiques i *piiutim*, que representen un 2,72 % del total i s'han trobat en una desena de llibres, només en una ocasió, en un llibre de 1377,³⁷⁹ es van reciclar amb altres fragments de préstec i en una altra, en un llibre de 1364,³⁸⁰ amb un fragment d'una acta administrativa. En canvi, els fragments de llibres litúrgics, que només representen un 1,55 % del total, no presenten aquesta proporció. Se'n troben en deu llibres dels quals cinc es van reciclar amb documents econòmics i cinc amb comentaris exegetícs i altres obres.³⁸¹ Els comentaris són la tipologia de documentació que es troba amb regularitat en tota la franja temporal del fenomen de reciclatge de manuscrits. Aquests fragments representen un 21,12 % del total. Ara bé, d'una quarantena de llibres amb fragments de comentaris, només en cinc ocasions coincideixen amb fragments de comptes i de registres de préstec i en cinc més amb restes d'actes administratives.³⁸² Hi ha èpoques en què només es reciclen aquesta mena de fragments, com en els llibres notariais que van de 1369 a 1377 i en alguns llibres de després dels avalots i de principi del segle XV. Però després no s'empren més en els llibres notariais. Només trobarem cinc fragments de comentari en un llibre del fons de l'Hospici de 1498-1499 junt amb els fragments bíblics i talmúdics.³⁸³ Per altra part en uns llibres notariais de 1374, 1390, i dos de 1401 només es van aprofitar manuscrits hebraics.³⁸⁴ En aquests volums només hi trobem

³⁷⁷ El Gi 5, 287/1368, amb tretze fragments d'actes administratives i el Gi 1, 221/1382- 1383 amb un petit fragment de comptes.

³⁷⁸ Gi 5, 285/1367, Gi 1, 115/1377, Gi 1, 256/1397 i Gi 2, 76/1398-1399.

³⁷⁹ Gi 1, 115/1377.

³⁸⁰ Gi 5, 273/1364.

³⁸¹ Amb documents econòmics Gi 1, 5/1341-1343, Gi 1, 178/1368, Gi 5, 237/1382-1383, Gi 1, 264/1402-1403, Gi 1, 146/1394 i només amb comentaris i altres obres Gi 1, 90/1369, Gi 10, 25/1375-1377, Gi 1, 278/1367, Gi 1, 182/1368-1369, Gi 1, 255/1397.

³⁸² Amb els registres de préstecs, fragments de comptes i actes administratives Gi 1, 180/1368, Gi 5, 263/1363, Gi 7, 71/1397-1398, Gi 5, 121/1361 i Gi 1, 264/1402-1403. Només amb actes administratives i comunals Gi 4, 16/1339, Gi 5, 120/1361, Gi 5, 273/1364, Gi 1, 260/1400, Gi 1, 182/1368-1369.

³⁸³ Fons de l'Hospici, 67/1498-1499.

³⁸⁴ Gi 2, 17/1373-1374, Gi 1, 237/1389-1390, Gi 2, 81/1400-1401 i Gi 2, 86/1401. Tampoc s'han trobat manuscrits hebreus en un altre llibre no datat, del segle XIV (sense signatura).

comentaris exegetics, fragments talmúdics i d'obres *halàkiques*. A la resta de llibres es reutilitzen juntament amb manuscrits llatins.

Retornant a la tipologia de comptes i esborranys administratius i comunals, especialment els registres de préstec a curt termini, corresponen a un 31,86 % del total dels fragments, i es concentren en els llibres de la dècada dels seixanta del segle XIV. És escassa la presència d'aquests textos a partir dels anys setanta. Se'n reprèn la reutilització, tot i que amb menor mesura, en alguns llibres que de ben segur es devien enquadrar després dels avalots de 1391 i en un parell de protocols de mitjan segle XV.³⁸⁵ Si ens fixem en la datació interna d'aquests registres, ja hem vist que com a mínim es reciclaren al cap d'un parell de dècades de quan s'establiren els préstecs. També hem vist com en alguns llibres els registres de préstec hebraics són molt posteriors a la data del protocol notarial, i per tant deduïm que s'enquadraren molt més endavant de quan s'enllestiren. Segons les dates dels manuscrits observem que els llibres amb fragments que registren préstecs d'abans de la Pesta Negra fins a final de la dècada dels cinquanta corresponen a un 61,29 % dels llibres amb fragments crediticis datats, és a dir dinou volums. D'aquests dinou només de dos s'han extret fragments amb registres que mostren alguna activitat creditícia entre 1348 i 1351,³⁸⁶ i d'uns altres dos entre 1352 i 1358.³⁸⁷ Confirmaria la dada que ofereix Guilleré d'un descens de l'activitat creditícia en aquests anys tant a en poder dels jueus com en mans dels cristians tot i que aquests en un percentatge menor.³⁸⁸ Els que se signen els anys seixanta, corresponen a un 6,45 %; pels anys setanta un 16,13 %; a final dels anys vuitanta un 3,23 %, i després ja ens en anem més enllà dels avalots, al tombant de segle, amb un 6,45 %, la mateixa proporció que trobem els anys quaranta del segle XV. Així devia ser normal el reciclatge de paper manuscrit amb els registres de préstec dels anys posteriors de la Pesta Negra, quan una gran part dels deutors, i dels prestadors, devien haver mort a conseqüència de la greu pandèmia.³⁸⁹ Més endavant, a més a més de la davallada demogràfica, el préstec usurari a mans de la comunitat jueva comença a decaure a mitjan segle XIV per l'entrada d'altres fórmules de préstec a llarg termini, com veurem en el pròxim capítol. No es devien generar tants documents d'aquesta mena i per tant no es devien reciclar la mateixa quantitat de manuscrits amb registres. També hem de considerar els moviments de població i els subsegüents brots de pesta de 1362 i 1371, menys virulents que no pas el de 1348. L'activitat creditícia, segons aquests

³⁸⁵ Gi 1, 211/1378-1379, Gi 1, 212/1379, Gi 5, 237/1382-1383, Gi 1, 234/1388-1389, Gi 1, 140/1391-1392, Gi 1, 146/1394, Gi 7, 71/1397-1398, Gi 1, 258/1399, Gi 4, 171/1443-1452 i Gi 4, 144/1437.

³⁸⁶ Gi 5, 285/1367, Gi 1, 160 /1361-1362.

³⁸⁷ Gi 1, 178/1368 i Gi 7, 71/1397-1398.

³⁸⁸ Sobre 2500 actes notariais analitzades, un 2,2 % corresponent a préstec a les mans de jueus i un 9,6 % a préstec a mans de cristians. Christian Guilleré "Les juives de Gerone au milieu du XIVeme siècle," a *Temps i espais de la Girona jueva. Actes del simposi internacional celebrat a Girona 23, 24 i 25 de març de 2009* (Girona: Patronat del Call de Girona, 2011), 199.

³⁸⁹ Sobre la incidència de la pesta negra i els successius brots de 1362 i 1371 a Girona veg. Christian Guilleré, "La peste noire à Gérone (1348)," *Annals De l'Institut d'Estudis Gironins* 27 (1984): 87-161 i *Girona al segle XIV*, vol. 2, 162-212. Sobre les conseqüències de la pesta negra a les comunitats jueves gironines veg. del mateix autor "Les juives de Gerone au milieu," 191-192. Suposa inicialment un 25 % de la població comunitària.

fragments, devia desaparèixer tot just després dels avalots de 1391, tot i que sabem que es permeté cobrar els préstecs a partir del mes de novembre d'aquell any.³⁹⁰ Només ens ha arribat un manuscrit amb una mostra de registres de préstec de 1389 a 1391 en un llibre de 1392.³⁹¹ En els llibres del tombant de segle es reciclen fragments crediticis molt més antics, d'entre vint i més de seixanta anys enrere.³⁹² Després, el crèdit a curt termini remunta lleugerament els primers anys d'aquell segle, quan el reciclatge de manuscrits va de baixa. Ens arriben fragments de préstec de 1402 a 1408 en llibres de 1437, 1445 i 1452.³⁹³ Aquesta manca de documents crediticis coincideix amb la situació empobrida de les aljames catalanes després de la Disputa de Tortosa. També es reaprofiten actes comunals d'un segle enrere.³⁹⁴ Tanmateix cal tenir ben present que aquestes dades internes no ens proporcionen una estadística absoluta, sinó esbiaixada, ja que el fet de no haver trobat fragments amb registres de préstecs en una franja temporal concreta no vol pas dir que no hi hagués una activitat creditícia jueva.³⁹⁵ Ara bé, si que són dades que podem arribar a encaixar en una tendència ja estudiada, que ens poden confirmar treballs precedents o noves hipòtesis, i ens poden orientar en l'estudi del fenomen del reciclatge.

1.1.4 Els enquadernadors i l'aprofitament de manuscrits hebreus

L'ofici de relligador era molt corrent entre els jueus catalans de l'edat mitjana i els trobem en moltes ciutats del territori exercint aquesta professió.³⁹⁶ En especial a

³⁹⁰ El 18 de novembre de 1392 la reina expedí una provisió a fi que els jueus poguessin cobrar els seus crèdits. Veg. Jaume Riera, "Els avalots del 1391 a Girona" a *Jornades d'història dels jueus a Catalunya*, (Girona: Ajuntament de Girona, 1990), 145.

³⁹¹ Gi 1, 140/1391-1392.

³⁹² Gi 7, 71/1397-1398 amb fragments de 1335 a 1356; Gi 2, 72/1397-1398 amb fragments de 1325; Gi 1, 258/1399 amb fragments de 1371 a 1373.

³⁹³ Gi 4, 144/1437, Gi 2, 212/1445 i Gi 4, 171/1443-1452.

³⁹⁴ Un testament de 1307 a Gi 1, 264/1402-1403 i una *ketubà* de 1377 a Castelló, 764/1473-1474. Veg. Pérez, *El testament* i Perani, "The Gerona Genizah: An".

³⁹⁵ El crèdit usurari a mans de la comunitat jueva, per a la primera meitat del segle XIV ha estat inicialment estudiat per Christian Guilleré, a més dels seus estudis generals en "Juifs et chrétiens à Gérone au XIVeme siècle," a *Jornades d'història dels jueus a Catalunya*, (Girona: Ajuntament de Girona, 1987), 45-65. Per altra part Teresa Aleixandre està fent l'estudi de l'activitat creditícia a través dels llibres notariais de l'AHG de mitjan fins a final de segle XIV. Veg. d'aquesta autora, i tot i que no ofereix molta informació "La documentación notarial como fuente histórica para el estudio del crédito judío bajomedieval," a *Temps i espais de la Girona jueva. Actes del simposi internacional celebrat a Girona 23, 24 i 25 de març de 2009* (Girona: Patronat del Call de Girona, 2011), 166-169.

³⁹⁶ Per exemple a Manresa, Saragossa, Lleida, Tarragona, València, Mallorca, Perpinyà, etc. Veg. Miquel Torras, *L'escriptura i el llibre a la Catalunya Central als segles XIII i XIV* (Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana, 2004) [http://hdl.handle.net/10803/5539] [tesi doctoral], 27, 32 i 58 i Joaquim Sarret i Arbós, *Jueus a Manresa: Ampliació de la conferència donada en el "Centre Excursionista de Bages" el dia 16 de novembre de 1908* (Manresa: Imp. d'Anton Esparbé y Serra, 1917), 23: s'encarregà a un jueu enquadernar un llibre de l'Obra de la Seu de Manresa; Millàs, "Los judíos barceloneses," 134; Sanchis y Sivera, José. *Estudis d'Història Cultural*. 1^a ed. València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 1999), 62, Avraham de Carcassona enquadernà "lo libre dels privilegis antics". Jocelyn Nigel Hillgarth, "Majorcan Jews and Conversos as Owners and Artisans of Books," a *Exilio y diáspora: estudios sobre la historia del pueblo judío en homenaje al Profesor Haim Beinart = Exile and Diaspora: Studies in the History of the Jewish People Presented to Professor Haim Beinart*, ed. Yosef Kaplan; Avraham Grossman; Aharon Mirsky. (Jerusalem: Institut Ben-Zvi; Consejo Superior de Investigaciones Científica, 1991); Pere Vidal, "Els jueus dels antics comtats de Rosselló i

Barcelona disposem d'una àmplia documentació que ens prova com n'era, d'usual, aquesta tasca tant entre els jueus com entre els conversos.³⁹⁷ Jordi Rubió, Josep Maria Madurell i Josep Maria Millàs Vallicrosa, recolliren tota mena de notícies dels jueus d'aquesta comunitat que treballaven en el comerç del llibre, bé com a proveïdors de paper, bé com a relligadors o bé com a llibreters, que a més a més abastaven paper i llibres en blanc la Cancelleria reial.³⁹⁸ Uns dels enquadernadors més actius de l'època a Barcelona van ser Astruc Salvat i Meir Xelomó, el qual més aviat es va especialitzar a fornir de llibres i paper a particulars i institucions.³⁹⁹ En aquesta època la figura de l'enquadernador i del llibreter es confonen, no hi ha una separació clara dels dos oficis.⁴⁰⁰ Segons Josep Hernando: “La tasca del llibreter era la d'aquell professional que venia paper, pergamí, plomes, tinta, llibres sense escriure i altres eines o estris per a escriure; relligava llibres i els enquadernava; valorava llibres, era protagonista en els encants o subhastes de llibres, comprava llibres i els venia, importava i exportava llibres. La denominació de llibreter podia referir-se a cada una d'aquestes activitats i no tots els llibreters exerciren o controlaren totes

Cerdanya,” *Calls* 2 (1987): 45; Trenchs, *Documents*, doc. 459 (Dolcet o Iossef ben Lacem, relligadors de l'Estudi General de Lleida, l'any 1328); Josep Xavier Muntané, “Notícies de jueus de l'aljama de Tarragona extretes de l'Arxiu Històric de Tarragona,” *Tamid* 7 (2011): 134 (doc. 49).

³⁹⁷ Pel que fa als conversos a Barcelona exercint de llibreters veg. J. Antoni Iglesias Fonseca, *Llibres i lectors a la Barcelona del s. xv. les biblioteques de clergues, juristes, metges i altres ciutadans a través de la documentació notarial (anys 1396-1475)*, (Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de ciències de l'antiguitat i de l'edat Mitjana, 1996) [Tesi Doctoral] [<http://www.tdx.cat/handle/10803/5549>], 246-252.

³⁹⁸ Josep Maria Madurell i Jordi Rubió, *Documentos para la historia de la imprenta y librería en Barcelona (1474-1553)* (Barcelona: Gremios de editores, libreros y maestros impresores, 1955); Josep Millàs i Vallicrosa, “Los judíos barceloneses y las artes del libro,” *Sefarad* 16, 1 (1956): 129-136; Josep Maria Madurell i Marimon, “Encuadernadores y libreros barceloneses, judíos y conversos, 1322-1458,” *Sefarad* 21, 2 (1961): 300-338; 22, 2 (1962): 345-372; 23, 1 (1963): 74-103; Jordi Rubió, *Llibreters i impressors a la Corona d'Aragó*, ed. Joana Escobedo (Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1993) [recull de treballs i articles]. Veg. també el treball de Josep Hernando, “Escribans, il·luminadors, lligadors, argenters. El llibre a Barcelona. Segle XIV. Documents dels protocols notarials,” *Miscel·lània de textos medievals* 7(1994): 189-258, que reproduïx gran part de la documentació recollida per Madurell i Rubió. A parer d'Anna Rich, a *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial* (Barcelona: Fundació Noguera, 1999), 168, s'ha de minimitzar la idea d'un monopoli del comerç del llibre a mans de la comunitat jueva barcelonina: “La professió de relligador de llibres és una de les atribuïdes tradicionalment als jueus barcelonins, en opinió de Millàs Vallicrosa a causa del seu desenvolupament intel·lectual. Aquest autor, seguint Rubió i Balaguer conclou que ‘los proveedores de papel, encuadernaciones y libros en blanco para los libros de cuentas de la Tesorería, de los que haría gran gasto, eran judíos hasta la catástrofe de 1391, y luego fueron conversos, sus descendientes. Esto prueba hasta qué punto los judíos controlaban las artes del libro en Barcelona’. Les obres esmentades en la documentació notarial emprada aquí són pròpies d'una pràctica religiosa quotidiana i no tant d'una activitat intel·lectual i erudita, no són, doncs, suficients per a arribar a conclusions com el monopoli d'aquest ofici per part dels jueus que suposava Millàs.”

³⁹⁹ Anna Rich, *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial* (Barcelona: Fundació Noguera, 1999), 169; Madurell, “Encuadernadores,” 74-103 (1963); Hernando, “Escribans,” 189-258.

⁴⁰⁰ J. Antoni Iglesias; Max Mayer; J. Ramon Magdalena, “Notes hebraïques: un element codicogràfic menystingut” a *Actes del I Congrés per a l'estudi dels jueus en territori de llengua catalana. Barcelona-Girona, 15-17 d'octubre de 2001* (Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004), 272 i nota 5.

aquestes activitats”.⁴⁰¹ Aquests oficis estaven en mans quasi exclusivament dels jueus i relligaven obres escrites tant per a ells i com per a cristians.⁴⁰² També es testimonia l’ocupació de corredors especialitzats en llibres que negociaven les vendes entre jueus o entre jueus i cristians. Alguns d’aquests corredors, com Xemuèl Samsó, feien els seus tractes amb la cort, i proporcionaven als monarques tota mena de llibres, fins i tot els de litúrgia cristiana.⁴⁰³ És ben normal trobar-se notes hebraïques en manuscrits de tota mena conservats en arxius i biblioteques de Catalunya, molts dels quals passaren en algun moment per mans d’enquadernadors i llibreters jueus i conversos que feien d’intermediaris entre els propietaris dels còdexs i els possibles compradors.⁴⁰⁴ No era gens estrany que venguessin i relliguessin missals, breviaris i tota mena d’obres cristianes.⁴⁰⁵ També feien encàrrecs per a les institucions eclesiàstiques.⁴⁰⁶ L’any 1415, Benet XIII, a conseqüència de la Disputa de Tortosa, amb l’esmentada butlla *Etsi Doctoris Gentium*, prohibí, entre altres, que els jueus poguessin enquadrernar obres amb els noms de Maria i Jesús.⁴⁰⁷ Ferran I la va ratificar però Alfons el Magnànim, el 12 de març de 1419, va permetre que els jueus tornessin a relligar llibres cristians, tret dels litúrgics, tot i que a Girona, com ja hem vist, sembla que aquest privilegi no es devia fer efectiu fins a final de 1420.⁴⁰⁸

A Girona també trobem documentats alguns relligadors jueus per bé que l’artesanat i el comerç de llibres era de menor importància que a Barcelona:⁴⁰⁹ “En

⁴⁰¹ Josep Hernando, “Del llibre manuscrit al llibre imprès. la confecció del llibre a Barcelona durant el segle XV. documentació notarial,” *Arxiu de textos catalans antics* 21, (2002): 270.

⁴⁰² Tanmateix, Anna Rich no troba prou elements per considerar que aquest ofici fos un monopoli dels jueus barcelonins. Rich, *La comunitat*, 168-169.

⁴⁰³ Xemuèl Samsó l’any 1374 ven un brevariari a la reina Elionor. Madurell; Rubió, *Documentos*, 34; Rubió, *Llibreters*, 63.

⁴⁰⁴ Iglesias; Mayer; Magdalena, “Notes,” 272.

⁴⁰⁵ Nombrosos exemples a Madurell, “Encuadernadores”. Veg. també Josep Trenchs, *Documents de Cancelleria i de Mestre Racional sobre la cultura catalana medieval* (Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, 2011), doc. 1045; 1221.

⁴⁰⁶ Per exemple, per a la Catedral de Manresa i per a la de Girona. Veg. nota 396 i Jesús Alturo, *El llibre manuscrit a Catalunya*, (Barcelona: Associació de Bibliòfils de Barcelona, 2001), 206.

⁴⁰⁷ “Prohibició del Talmud i de llibres contraris a la religió cristiana. Prohibició de tenir o fabricar obres d’orfebreria amb imatges sagrades. Prohibició de fer de jutges entre els mateixos jueus i de ser jutges, àrbitres o simplement mediadors amb els cristians. Tancament de les sinagogues: on només n’hi ha una se’ls permet continuar el culte, llevat que aquesta sigui de gran valor, en aquest cas deixarà de servir de sinagoga. Si una sinagoga va ser anteriorment església s’ha de tancar sense contemplacions. Prohibició per exercir de metges i tot el relacionat amb la medicina. Igualment prohibició per ser banquers, administradors i disposar de servents cristians. Prohibició de tot contracte usurari. Tres dies a l’any es predicarà perquè es converteixin, i han d’anar obligatòriament als sermons. Reclusió estricta en el barri jueu. Els jueus al pit i les jueves al front han de portar la rodella de dos colors, groc i vermell, com a senyal de la seva condició de jueus.” Ovidio Cuella, *Bulario aragonés de Benedicto XIII. La curia de Peñíscola (1412-1423)*. Vol. 3 (Saragossa: Institución «Fernando el Católico», 2005), doc. 578.

⁴⁰⁸ Veg. nota 375. Baer, doc. 513 i 527 (març, 1419, per a les aljames d’Aragó); “Item que juheus puguen ligar llibres qui per los cristians los seran donats ligar; si, emperò, lo cristià donarà a ligar als dits juheus llibres mers eclesiàstics, axí com missal, creviari e semblants, deputats a celebrar los officis divinals, sia punit lo dit cristià en la pena peccuniària en la pragmàtica reyal posada” (ACA, reg. 2590, f. 170, per a les aljames de Catalunya, València i Mallorca, 28 de juny de 1419) Rubió, *Llibreters*, 65-66; Millàs, “Los judíos barceloneses,” 131. Veg. també Alturo, *El llibre manuscrit*, 206.

⁴⁰⁹ Lluís Batlle i Prats, *La Cultura a Girona de l’edat mitjana al renaixement* (Girona: Instituto de Estudios Gerundenses, 1979), 139-140. Veg. també Alexandra Eni Paiva Guerson de Oliveira, *Coping with Crises:*

realitat la venda de llibres en una ciutat de la mida i condicions de la Girona del segle XV devia ser una professió d'activitat molt migrada si no es completava amb altres actuacions complementàries. Més endavant es veuran reunits els oficis d'impressor i de llibreter. No sempre serà així; però en molts casos es donarà aquesta coincidència. No es estrany, doncs que abans de la impremta, quan el llibre és un objecte rar i molt preuat i en molts casos es realitza per encàrrec directe entre l'escrivà i el promotor, que hi hagin pocs llibreters, i que a més s'hagin de dedicar a relligar o bé a altres activitats relacionades amb el llibre com seria la preparació de pergamins o la fabricació de tintes".⁴¹⁰ Sabem que hi havia com a mínim sis llibreters i enquadernadors que portaren a terme la seva activitat a la ciutat des de final del segle XIV a la fi de segle XV, uns anys abans de l'expulsió. L'any 1377 un tal Salvat, treballà per a la catedral gironina enquadernant el llibre de l'Obra de la Seu.⁴¹¹ Però potser l'encàrrec el va rebre el dit Astruc Salvat, el relligador barceloní que documentem en aquells mateixos anys. També treballà per a l'Obra de la Seu, Astruc Vidal, i també, l'any 1380, Momet Vidal.⁴¹² L'any 1392 testimoniem com a llibreter Lluís Estruç Novell, convers, abans anomenat David Jacep (Iossef?).⁴¹³ Aquest personatge el trobem exercint la mateixa professió a Perpinyà l'any 1402.⁴¹⁴ Avraham Vives, clavari de l'aljama de Girona, exercí de llibreter i relligador a les darreries del segle XV, uns anys abans de la desaparició definitiva de la comunitat jueva, i va rebre diversos encàrrecs del govern de la ciutat i també d'alguns notaris.⁴¹⁵ Pensem que devia substituir en aquests encàrrecs a Itskhaq Maimó, que també va fer de conseller i clavari de l'aljama.⁴¹⁶ Se'l documenta treballant de relligador, venedor de paper i llibres en blanc abans d'Avraham Vives i en un període molt més llarg. Probablement devia gaudir de més prestigi i, per tant, es devia guanyar millor la vida si ens fixem en el percentatge de la talla de 1450, en comparació amb Avraham,⁴¹⁷ i en els llibres que va fer i va relligar: el *Llibre Verd*, el *Llibre Vermell*, els llibres de Clavaria, diversos llibres d'apoques, altres llibres per als síndics de la ciutat, per a la

Christian – Jewish Relations in Catalonia and Aragon, 1380-1391, Toronto: University of Toronto, 2012 [Tesi doctoral], 59 i nota 58: ADG, Sant Feliu de Girona, Obra (Despeses) 1374-1384: 32r.

⁴¹⁰ Enric Mirambell i Belloc, "Llibres, llibreters i impressors Gironins del segle XV," *Estudi General* (1981): 120.

⁴¹¹ Alturo, *El llibre*, 207.

⁴¹² Veg. pàg. 96.

⁴¹³ "Moixé Alxec, jueu de Girona, reconeix a Lluís Estrús, llibreter, convers abans dit Daviu Jacep, que li ha restituit un moble restant dels mobles continguts en l'inventari dels seus béns que el dit Estruç féu durant la destrucció del call jueu de la ciutat en el castell de Gironella". *SarNot*, doc. 271 (4 de febrer de 1392). "S'està a la casa de Lluís Estrús, del qual prengué el nom". *DocsGi*, doc. 717. "Jacep", potser era "Iossef". Veg. també Rubió i Lluch, *Documents*, II, 357.

⁴¹⁴ Rubió i Lluch, *Documents*, doc. CCCXCIV.

⁴¹⁵ Veg. la nota 357. Veg. també *DocsGi* doc. 1168 (clavari i notari), 1169 (jutjats), 1170 (clavari), 1177 (notari i clavari), 1179, 1180 i 1186 (clavari), que ens mostren la seva faceta de venedor de llibres, especialment als clavaris i notaris de la ciutat de Girona. Probablement eren llibres en blanc destinats a la comptabilitat i a l'anotació de registres.

⁴¹⁶ A més a més d'estar documentat en diversos registres i notícies a *DocsGi* i *RomCat* vegeu-lo actuant de conseller de l'aljama en el document de 1426 que publiquem en el present treball al capítol de l'edició.

⁴¹⁷ Riera, *Els jueus de Girona, 189-190*. Itskhaq Maimó és la segona persona de la talla i Avraham se situa en dotzè lloc.

cúria reial, i onze llibres per les imposicions de vi de Girona.⁴¹⁸ Sandrine Victor ha documentat un grup de sis jueus relligadors i corredors de llibres que treballaven per la catedral gironina entre els anys 1402 i 1416, i dos d'ells, conversos, entre els anys 1417 i 1460.⁴¹⁹ Entre els ja esmentats podem afegir els noms de Maimó, corredors de llibre, mestre Meïr i Samsó o Esteve Sampsó, convers. Els relligadors jueus de la Seu treballaven amb tota mena de llibres religiosos: salteris, santorals, missals, etc. La seva feina era relligar els llibres i cobrir-los amb tapes de fusta i pell, normalment vermella o verda, de vedell o vaca. També restauraven pergamins i posaven ornaments i fermes als llibres.⁴²⁰

A Castelló d'Empúries, d'on hem vist que també s'han extret pergamins hebreus dels llibres de notaria del districte,⁴²¹ també es documenten diversos llibreters i enquadernadors, especialment entre els conversos. A la meitat del segle XV un dels més destacats fou Lleonard Pere. També Benet Jaume, que va fer unes cobertes del missal major de l'església de Santa Maria de la vila-comtal, Bartomeu Miquel i Pere de Santcliment. Tots ells confeccionaven llibres litúrgics, de cort i de clavaria per a l'església parroquial de Santa Maria.⁴²²

Una nota que proporciona Madurell i Rubió ens ofereix dades descriptives sobre una de les tècniques dels jueus per relligar els llibres: l'any 1389 un enquadernador jueu de Barcelona relligava els llibres amb pergamins que contenien actes amb grafia llatina, els treia els segells i els aprofitava com a cobertes amb la part escrita cap a la banda de fora i l'escrita endins, enganxades a la tapa. Sembla que habitualment emprava escriptures i documents d'aquesta mena que devien haver perdut vigència

423

⁴¹⁸ i *DocsGi* doc. 1021, 1106, 1119, 1120.

⁴¹⁹ Sandrine Victor, "Les juifs dans les comptes des fabriques géronaises au xve siècle," a *Temps i Espais de la Girona jueva. Actes del simposi internacional celebrat a Girona 23, 24 i 25 de març de 2009* (Girona: Patronat del Call de Girona, 2011), 205-214. Extreure notícies procedents dels llibres de comptes de fàbrica de la Catedral de Girona custodiats a l'ACG.

⁴²⁰ Victor, "Les juifs dans les comptes," 209-210.

⁴²¹ De Castelló d'Empúries i de Peralada. Veg. pàg. 71.

⁴²² Miquel Pujol, *La conversió dels jueus de Castelló d'Empúries* (Castelló d'Empúries: Ajuntament de Castelló d'Empúries, 1997), 176.

⁴²³ Tot i que, segons la informació proporcionada per Madurell i Rubió i després reproduïda per Millàs, el seu aprenent hauria robat els pergamins: "Francesc d'Aranda, procurador de la duquesa de Montblanc, Maria de Luna, esposa de Martí l'Humà, havia de retre comptes de l'actuació del seu difunt germà, Ferran d'Aranda de l'oficina de pagaments de la senyora. Per aquest fi, reuní totes, les *cautelae* o resguards de l'administració del seu germà i les remeté a Berenguer Dez-Cortey, de la tresoreria, *expertum in jactis et actibus compotorum*, en la casa del qual foren classificats pel notari reial Pere Metge i guardades *in quoddam caxoneto*.. Un *puer hebreus demorans cum quoddam judeo Magistro ligandi libros* anava sovint a la casa de Berenguer dez-Cortey, sostragué del caixonet alguns plec d'aquells documents i els donà al seu patró, el mestre enquadernador, i aquest creient –segons va declarar– que no tenien cap valor, arrencà els segells i aprofità els resguards, posant-los *in diversis cohoptis ingratis seu grunto confixis, faciem seu scripturam ponens cautelarum ipsarum intus subtus cohoptas predictas, et dorsum earum desursum*, és a dir amb el blanc cap enfora i la part escrita a l'interior i enganxada a les cobertes. El noi fou atrapat *in fraganti* i confessà. Corregué Dez-Cortey a cal relligador i pogué trobar encara algunes cauteles, ja sense segells, però encara no enganxades a les tapes; unes altres però ja ho havien estat però encara pogueren ser identificades gràcies a les notes que el notari posà al dors dels documents. Aranda donà la llista dels que s'havien perdut, i la reina mana que siguin restituïts a la tresoreria reial per qui els trobi." Acta de 6 de setembre de 1389

Aquest procediment, tanmateix, era comú entre jueus i cristians, però si no trobem cap dada directa que ens ho confirmi, o una relació clara entre el llibre relligat i les dades arxivístiques, no podem fer més que teoritzar sobre si van ser relligadors jueus o relligadors cristians, o bé ambdós, els qui van enquadrar els protocols notariais de l'AHG i els altres llibres que contenen manuscrits hebreus. Madurell, Rubió i Millàs suposaren que eren jueus només per la presència de documentació hebraica a les cobertes.⁴²⁴ Alberch també seguí aquesta teoria.⁴²⁵ Alturo va més enllà i confirmaria aquesta conjectura, si més no en part a través d'una notícia que troba procedent dels llibres d'obra de la Seu de Girona: l'any 1394, l'encarregat d'obra de la Seu de Girona, Francesc Peralta, pagà 5 sous al jueu Astruc Vidal, "ligador de llibres", per relligar un llibre, el qual enquadrà amb restes de paper escrites en hebreu.⁴²⁶

El preu del relligat dels llibres era divers: l'any 1322 Francesc de Bastida pagà 20 sous barcelonesos per les despeses de relligar i il·luminar un llibre dels Usatges i constitucions de Catalunya a compte del rei.⁴²⁷ Itskhaq David, de Barcelona, l'any 1359 cobrà 33 sous i 6 diners per haver enquadrat un llibre de l'església de Santa Maria de Cubelles.⁴²⁸ Entre Xelomó Barbut i un tal Itskhaq, jueus de Barcelona, per la feina de lligar i cobrir un còdex il·luminat i de luxe cobren 567 sous, 380 sous per uns fermalls d'argent i esmaltats i 187 pel relligat de qualitat.⁴²⁹ L'any 1370, el jueu Meïr Xelomó rep 2 lliures, 5 sous i 6 diners pel treball de restaurar i millorar el relligat del *Llibre Verd* de Barcelona, posant-li tapes de fusta folrades de pell verda, brunyint els claus i els fermalls i decorant-lo amb quatre pams de cinta de seda amb els colors reials.⁴³⁰ L'any 1374 per relligar un llibre amb cobertes verdes "apellat exposicions dels evangelis", i altres treballs per a la reina, rebé 20 sous.⁴³¹ Aquell mateix any es pagà a Avraham de Carcassona, per relligar un *Lancelot* per a l'infant Joan, 16 sous i 6 diners.⁴³² Bonjudà Meïr, relligador de Barcelona, l'any 1384 cobrà 40 sous per enquadrar un llibre de la Seu de la ciutat.⁴³³ Avram Mandil, relligador jueu de Tarragona, rebé 28 sous l'any 1401 en concepte de retribució per la confecció d'un llibre de censals i pensions nou.⁴³⁴ L'any 1413 el preu per relligar cinc

(ARB, 2107, fol. 160v), Rubió, *LlibreTERS*, 64-65, nota 88; Madurell; Rubió, *Documentos*, 35; Millàs, "Los judíos barceloneses," 133.

⁴²⁴ Madurell; Rubió, *Documentos*, 35; Millàs, "Los judíos barceloneses," 129-130; Rubió, *LlibreTERS*, 64.

⁴²⁵ Ramon Alberch i Fugueras, *Guia del call jueu de Girona* (Saragossa: Ajuntament de Girona, Libros Certeza, 2003), 114-116.

⁴²⁶ Alturo, *El llibre*, 207. Com que no reproduí el text no sabem del cert si el la dada del farciment del llibre amb documentació hebraica és part de la notícia o bé una suposició del mateix Alturo.

⁴²⁷ Antoni Rubió i Lluch, *Documents per a la història de la cultura catalana medieval* (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2000; 1908), doc. LXII.

⁴²⁸ Madurell, "Encuadernadores," doc. 4 (1962); Hernando, "Escrivans," 209.

⁴²⁹ Gaspar Coll i Rosell, "La relació," 225.

⁴³⁰ *Llibre verd de Barcelona* (Barcelona: Base, Ajuntament de Barcelona, 2004).

⁴³¹ Rubió i Lluch, *Documents*, doc. CLXXXV.

⁴³² Rubió i Lluch, *Documents*, doc. CLXXXII.

⁴³³ Madurell, "Encuadernadores," doc. 10 (1962); Hernando, "Escrivans," 243.

⁴³⁴ Muntané, "Notícies," 134 (doc. 49).

llibres, sense ornaments, era 120 sous i 6 diners, és a dir uns 24 sous per llibre.⁴³⁵ En canvi, l'any 1357 Itskhaq David rebia 7 sous per enquadrernar amb fermalls el llibre de les *Ordinacions de la mar*, un any després, com ja hem comentat més amunt, el jueu Salvat, el mes de juny de 1377 va cobrar només 4 sous i 6 diners per la feina d'enquadrernar un llibre de l'Obra de la Catedral de Girona,⁴³⁶ Per relligar un altre llibre de la mateixa obra de la Seu, Astruc Vidal va rebre 5 sous.⁴³⁷ Samsó, l'any 1414, rebia 16 sous per relligar dos volums amb fermalls i cantoneres de ferro. Pel relligat d'un missal complet de l'altar major, entre la fusta, la pell i els fermalls, en rebé 10. Mestre Meir cobrava 7 sous per un santoral l'any 1416 i més endavant 8 sous i 6 diners per relligar un missal (5 sous per la mà d'obra i 3 sous i 6 diners pel cuir vermell de la coberta).⁴³⁸ Momet Vidal, també de Girona, cobrava 3 sous i 9 diners per l'enquadrernació d'un llibre de 14 mans de paper.⁴³⁹ Itskhaq Maimó, jueu de Girona, l'any 1429 cobrava 9 sous i 6 diners per l'enquadrernació d'un llibre i 65 diners per 5 mans de paper, és a dir a 13 sous la mà de paper.⁴⁴⁰ El 1433 elaborà una feina més luxosa, el relligat del *Llibre Verd* de Girona, que tingué un cost d'una lliura, 6 sous i 1 diner de Barcelona de tern segons el llibre de comptes del clavari de la ciutat de Girona, és a dir 26 sous i 1 diner.⁴⁴¹ Aquest import el trobem desglossat en el llibre d'èpoques de la ciutat un mes més tard i això ens permet conèixer amb més detall el cost de cada un dels elements i de les feines que formaven la dita enquadrernació: 11 sous per la feina de relligar el llibre, 12 sous i 6 diners per un segell de cera i dos tancadors pel llibre, 18 diners per les cobertes del llibre i 1 sou i 6 diners per un pergami endurit.⁴⁴² Més costosa va ser l'enquadrernació del *Llibre Vermell* de la ciutat. Itskhaq cobrà un total de 38 sous i 6 diners pel relligat fet amb pell de cordovà, és a dir, cuir adobat de boc o cabra, tancadors, taxes i deu segells de cera.⁴⁴³ Un any abans rep 36 sous i 6 diners per 22 mans de paper i per l'enquadrernació d'onze llibres per les imposicions del vi de la ciutat.⁴⁴⁴ L'any 1446 cobra 10 sous per les cobertes de 3 llibres, dues de vermelles i una de pergami.⁴⁴⁵ En canvi dos anys més tard cobra la mateixa quantitat per paper blanc i per l'enquadrernació de dos llibres, un amb cobertes vermelles i l'altre amb pergami.⁴⁴⁶ L'any 1449 rebé 7 sous i 2 diners per un llibre de paper enquadrernat en verd i l'any 1461 6 sous i 6 diners per un llibre d'èpoques.⁴⁴⁷ L'any 1472 Avraham Vives, jueu de Girona, rebia quantitats de 15 sous per l'enquadrernació i el paper de tres llibres, és a

⁴³⁵ Un llibre comú i quatre ordinaris del Reial Patrimoni que va enquadrernar Joan des Pla, relligador de llibres, per a la tresoreria reial. Millàs, "Los judíos barceloneses," 134.

⁴³⁶ Alturo, *El llibre*, 207.

⁴³⁷ Íb.

⁴³⁸ Victor, "Les juifs dans les comptes," 210 (ACG, Obra de la Seu, núm. 28, 1415-1416, fol. 71 r).

⁴³⁹ *DocsGi*, doc. 585.

⁴⁴⁰ *DocsGi*, doc. 964.

⁴⁴¹ *DocsGi*, doc. 1005.

⁴⁴² *DocsGi*, doc. 1006.

⁴⁴³ *DocsGi*, doc. 1006.

⁴⁴⁴ *DocsGi*, doc. 1020.

⁴⁴⁵ *DocsGi*, doc. 1089.

⁴⁴⁶ *DocsGi*, doc. 1098.

⁴⁴⁷ *DocsGi*, doc. 1108.

dir uns 5 sous per llibre.⁴⁴⁸ Sandrine Victor constata que es pagava la mateixa tarifa a un artesà cristià que a un de jueu.⁴⁴⁹ Evidentment el preu depenia de diversos factors: el tipus de llibre, la tècnica del relligat, les ornamentacions, els materials, el format del volum, les variacions en el mercat, el prestigi dels menestral, etc. Els llibres, il·luminats o no, podien ser un bé de gran valor, un objecte luxós que servia de garantia en un préstec en metàl·lic.⁴⁵⁰ Entre els jueus, el llibre és un element essencial de la seva identitat.⁴⁵¹ Més endavant aprofundirem sobre la circulació de llibres entre la comunitat gironina a partir de les obres que hem identificat entre aquests fragments de manuscrits hebreus.

La qüestió és que a Girona documentem relligadors jueus però, ara per ara, ben pocs relligadors cristians abans de la primera meitat del segle XV. Mirambell testimonia l'any 1472 a Pere Roger, llibreter del carrer de la Força, l'any 1494 a Nicolau Vinyaró i l'any 1498 a Reginald Batalló, que disposava d'un taller d'enquadernació i que rebé la franquícia dels llibres del govern de la ciutat.⁴⁵² Hem de tenir present la limitació del mercat del llibre per l'alt preu de la confecció i per la manca de coneixements de la gran majoria de la població. La circulació es restringia als àmbits cultes i a l'administració. Com ja hem comentat més amunt, a Girona el comerç i l'artesanat era menys rellevant que a Barcelona. En tot cas tampoc no s'ha portat a terme cap estudi exhaustiu en aquest aspecte, per bé que disposem de treballs sobre les biblioteques gironines medievals, tant de cristians com de jueus.⁴⁵³ Però, com bé diu Iglesias, l'estudi d'aquestes no sempre reflecteix correctament la difusió del llibre.⁴⁵⁴ Amb les dades de què disposem ara, poden suposar que aquest ofici a Girona des de la segona meitat del segle XIV fins abans de l'expulsió també devia estar majoritàriament en mans dels jueus. Si més no, constatem els nombrosos encàrrecs que reberen Avraham Vives i Istkhaq Maimó per part de l'administració, i entenem que ells devien ser els proveïdors municipals, una exclusiva que després passaria a mans de Reginald Batalló.

La problemàtica del reciclatge de manuscrits hebreus per part de jueus prové especialment de l'aprofitament de fragments bíblics, com també talmúdics, i d'altres obres de caire religiós i literari, que trobem a les enquadracions gironines. Recordem que segons la llei jueva els llibres i els objectes susceptibles de contenir el nom de Déu no es poden destruir per mà de l'home, malmetre'ls o fer-ne un ús

⁴⁴⁸ *DocsGi*, doc. 1154, 1155.

⁴⁴⁹ Victor, "Les juifs dans les comptes," 210-211.

⁴⁵⁰ Veg. especialment, Gaspar Coll i Rosell, "La relació," 215-232. Ho palesa arreu del seu treball Iglesias, *Llibres i lectors*. Nombrosos exemples de préstec amb llibres es troben en diversos documents recollits per Madurell, "Encuadradores" o a Torras, *L'escriptura*, 39-40.

⁴⁵¹ Veg. Tessa Calders, "La visió jueva del món a través dels grans llibres de la literatura hebrea," a *Profesor J. Ribera Florit. Targum y Judaismo*, ed. Luis Díez Merino i Elisabeth Giralt-López (Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2007), 55-84.

⁴⁵² Mirambell, "Llibres, llibreteres," 119-120.

⁴⁵³ Veg. Iancu-Agou, "Les livres inventories" i la bibliografia dels inventaris de biblioteques de cristians gironins, especialment per mà de l'arxiver Lluís Batlle, a J. Antoni Iglesias "El llibre a la Catalunya baix-medieval: notes per a un estat de la qüestió," *Faventia: Revista De Filologia Clàssica* 15, 2 (1993): 63-67.

⁴⁵⁴ *Ib.* 72.

il·lícit.⁴⁵⁵ A la fi del segle XV Avraham Vives venia llibres en blanc per als notaris gironins. Una mica abans Itskhaq Maimó venia i enquadernava llibres d'èpoques per als clavaris de la ciutat. Si analitzem en els llibres d'èpoques de l'AHMGi d'on s'ha extret documentació hebraica, observem que en les cobertes dels volums d'abans dels avalots no hi ha cap fragment bíblic o talmúdic.⁴⁵⁶ Els llibres de 1373 contenien fragments de comptes, i els de 1380, a més de comptes, contenien fragments d'alguns tractats mèdics i *responsa*. En canvi en els llibres de 1395 i 1398 hi predominen comentaris i fragments talmúdics. Però ja entrats al segle XV la proporció es torna a invertir progressivament. En ell llibre d'èpoques de 1407 es combinen fragments de comentaris amb fragments comptables i en els llibres de 1418 i 1421, de nou, només hi trobem fragments de comptes. Podríem mirar d'esbrinar la relació directa d'Itskhaq Maimó amb els *Llibre Verd* i el *Llibre Vermell* de la ciutat però ambdós cartularis de privilegis no conserven les cobertes originals, ja que l'any 1879 s'enquadernaren de nou.⁴⁵⁷

En temps de crisi i atac i especialment després de l'expulsió sembla lògic que la reutilització hagués estat per mans de cristians o conversos. Seria aquest el cas dels fragments de l'ADG i dels que provenen de la Catedral que contenen exclusivament fragments talmúdics, comentaris i textos litúrgics. Els llibres que els contenien com a mínim es van enquadernar en el segle XVI. Probablement també deu ser el cas de la *ketubà* reciclada de Castelló d'Empúries o el fragment de Bíblia de Peralada. L'aprofitar o desfer-se d'una Torà o un fragment de Talmud o d'una altra obra susceptible de contenir el nom de Déu també podria ser conseqüència de la por del convers a ser acusat de judaïtzar. Probablement per aquesta raó Salvador Saül de Girona, abans anomenat Astruc Salisar, l'any 1362 venia una Bíblia hebrea en pergami al metge Jaacel de Castlar.⁴⁵⁸ Andreas Lehnardt ofereix diverses explicacions pel fenomen de reciclatge de manuscrits hebreus a la resta d'Europa i en especial per a Alemanya.⁴⁵⁹ De tota manera recordem que en aquests indrets gran part de

⁴⁵⁵ Veg. apartat 0.6 sobre el terme *guenizà*.

⁴⁵⁶ Veg. amb detall els fragments trobats en aquest arxiu a l'annex A.3.2..

⁴⁵⁷ Els enquadernà Joan Andreu, respectant el color de cada un dels llibres. Anna Gironella, *Llibre Groc De la ciutat de Girona (1386, 1596-1702)* (Lleida: Fundació Noguera; Ajuntament de Girona; Caixa de Girona, 2007), 8 i nota 2; Christian Guilleré, *Llibre verd de la ciutat de Girona (1144-1533)* (Barcelona: Fundació Noguera, 2000), 18: "El Llibre Verd és un còdex de plec de pergami lligats per un cordill i relligats en fusta recoberta de cuir. L'escut de la ciutat apareix al centre de la coberta, el de la Corona apareix com a ornament del dors. Les dues cobertes van ser reforçades amb sis bollons i dos fermalls de bronze". Griselda Juliol, *Llibre Vermell de la ciutat de Girona (1188-1624)*. (Girona: Ajuntament de Girona; Fundació Noguera, 2001), 11: "El Llibre Vermell és un còdex de plec de pergami lligats amb cordill i enquadernat en fusta recoberta de pell repussada i tenyida de color vermell. L'escut de la ciutat apareix al centre de la primera coberta i l'escut reial en la del darrere, ambdós inscrits en una rosassa. Les dues cobertes varen ser reforçades amb 6 bollons i dos fermalls de llautó. A causa de la relligadura moderna, obra de l'enquadernador Joan Andreu en el 1879, no es pot indicar amb precisió el nombre exacte de quaderns". Els llibres de privilegis digitalitzats, amb les cobertes, es poden consultar a <http://www.girona.cat/sgdap/cat/llibres.php>.

⁴⁵⁸ Manuel Grau, "Aplicació de les constitucions de Benet XIII contra els jueus de Besalú," a *Jornades sobre el cisma d'occident a Catalunya, les Illes i el País Valencià* (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1988), vol. 2, 446-447.

⁴⁵⁹ Lehnardt, ed. '*Genizot*', 3-4.

l'aprofitament d'aquests escrits s'esdevé a partir del segle XVI. En general el relaciona amb els avalots i les diverses vexacions sofertes per la comunitat jueva. A més a més, com que el material de gran part de les enquadernacions europees de l'època era el pergamí, hi devia haver el factor del preu elevat d'aquest suport escripturi. La primera possibilitat que planteja és el robatori d'aquests manuscrits. És el que va passar a Frankfurt en el segle XVII: els cristians robaren els llibres dels jueus i els van vendre als enquadernadors de la ciutat. La segona teoria és la de l'abandonament forçós de les propietats per part dels jueus, inclosos els llibres, quan eren expulsats d'una ciutat. Seria el cas de Hildesheim, Trier i Friedberg. Les comunitats d'aquestes ciutats devien haver estat saquejades perquè s'hi han trobat arreu molts llibres hebreus estripats. Una tercera raó la dedueix pel fet que en molts casos es van reciclar manuscrits antics i no coetanis a les enquadernacions.⁴⁶⁰ Si la sinagoga d'una comunitat es va abandonar bé perquè la comunitat va esdevenir més petita o a causa d'una expulsió, les *genizot* on s'hi enterraven o amagaven els manuscrits podien haver estat espoliades pels enquadernadors o per altres persones que després els venguessin tot aquest material.

Ara bé, també hem de considerar que el fenomen de reciclatge de manuscrits hebreus en pergamí és part de la història general dels llibres medievals. L'expansió de la impremta va anar en detriment del manuscrit en el comerç dels llibres, ja que els textos escrits a mà no podien competir amb els textos impresos que eren deu o quinze vegades més barats. S'esdevingué que el valor dels manuscrits es va començar a mesurar més pel pes i la quantitat de pergamins, que no pas pel que hi havia escrit, ja fos en hebreu o en una altra llengua. Per altra part no s'ha d'assumir automàticament que els manuscrits trobats en els arxius i biblioteques d'una ciutat en concret provenien dels jueus que hi havien viscut. Els factors comercials també propiciaren la circulació i la reutilització dels llibres de pergamí entre ciutats allunyades.⁴⁶¹

Però per altra part, com bé diu Perani: “È verosimile che in occasione di una espulsione forzata, come quella da Bologna, diversi ebrei dovendo ridurre al minimo le cose da prendere con sé, si siano sbarazzati di vecchi manoscritti, forse anche per guadagnare qualche cosa dalla loro vendita ai mercanti di pergamena da riciclare. Lo stesso possono aver fatto alcuni ebrei per la paura di subire un processo a motivo di libri proibiti. Ora, è vero che la halakah impedirebbe ciò, ma è anche vero che non

⁴⁶⁰ El fenomen s'esdevé a partir del segle XVI, però s'han trobat fins i tot manuscrits del segle XII, com un fragment de *Tosefta* –el més antic– i el trobat a Norcia, que conté part del tractat de *Nedarim* escrit en lletra quadrada oriental i que data de l'any 1003-1004. Mauro Perani, “Hebrew Manuscripts Fragments in the European Archives: The New Findings in Girona.” a *Jewish Studies at the Turn of the Twentieth Century; Proceedings of the 6th EAJIS Congress, Toledo, July 1998. Vol. I: Biblical, Rabbinical and Medieval Studies*, ed.by Judit Targarona i Angel Sáenz-Badillos, (Leiden: Brill, 1999), 622.

⁴⁶¹ Mauro Perani, “The Fragments of Hebrew Manuscripts discovered in the binding of books in the Biblioteca del Dottorato of the University of Perugia” a Mauro Perani i Gianfranco Cialini, *The Perugia Genizah. The fragments of the Hebrew Manuscripts in the Biblioteca del Dottorato of the University of Perugia* (Perugia: Università degli Studi di Perugia) [<http://documentiebraici.unipg.it/galleriaENG.php>] i “I manoscritti ebraici, le loro vicissitudini e la loro "morte". A proposito dei frammenti di Bazzano,” *Materia Giudaica* 7, 2 (2001): 193-199.

tutti gli ebrei di tutte le epoche sono sempre stati rigorosamente ligi alle prescrizioni religiose, come dimostrano le esplicite prese di posizione di rabbini contro questa pratica, attestate già nel Duecento e nei secoli successivi. Se i rabbini condannano questo comportamento, significa che c'era chi lo praticava".⁴⁶² A Itàlia, tanmateix, una part del reciclatge de manuscrits hebraics va ocórrer de resultes de la confiscació de llibres hebreus per la contrareforma de l'Església.

Els manuscrits hebreus de Girona són anteriors a tot aquest fenomen europeu i per tant no sempre hi podem traslladar les causes. L'hàbit medieval d'emprar tota mena de documents per a reforçar les relligadures dels llibres és comú a tot Catalunya.⁴⁶³ Pel que fa a les cobertes de Girona, que combinen manuscrits hebraics i llatins, arribem a la conclusió que hi devia haver diversos estadis i raons pel fenomen del reciclatge de paper i pergami. D'una banda és un sistema que propiciava un estalvi econòmic per a l'enquadrador. D'altra part és molt probable que els llibres que contenen papers particulars o comunals en desús, com els comptes i esborranys de l'aljama, fossin reciclats pels relligadors jueus. Sembla lògic perquè proporcionalment devien disposar de més restes de paperam emanat de la mateixa comunitat que no pas de paper provinent de l'àmbit cristià, que havien de comprar.⁴⁶⁴ La comunitat jueva, alfabetitzada per prescripció religiosa, produïa molta més documentació personal que no pas la resta de la societat que, tret dels sectors cultes i eclesiàstics, era majoritàriament analfabeta.⁴⁶⁵ Aquests manuscrits procedeixen de la mateixa comunitat gironina i rarament ens n'han arribat de comunitats properes (tret d'una *ketubà* o contracte matrimonial de Castelló d'Empúries i un fragment del llibre del Gènesi de Peralada).⁴⁶⁶ Per altra banda cal considerar la concepció de l'origen sagrat de la lletra hebraica per la qual cap document escrit en hebreu no s'ha de destruir.⁴⁶⁷ Aquest fet s'evidencia a la *genizà* del Caire on s'hi ha trobat tota mena de documentació privada i comunal, religiosa o no. Tanmateix la cura en aquest aspecte, com hem vist més amunt en el cas d'Itàlia,

⁴⁶² Perani, "I manoscritti ebraici, le loro," 197.

⁴⁶³ Veg. l'apartat 0.4.1.

⁴⁶⁴ Es palesa en el fragment manuscrit Gi 1, 231-codavant 1: un document de comptes i comercial en català aprofitat per un membre de la comunitat, probablement un infant, per fer unes proves cal·ligràfiques. Veg. el document a l'annex del mostrari codicològic (C3).

⁴⁶⁵ En aquest sentit Sirat, *Les textes et livres*, 11: "À partir du IVe s. de notre ère, la majorité des Juifs de sexe masculin étaient alphabétisés : ils apprenaient à lire la Bible hébraïque en caractères hébreux et, le plus souvent, à écrire suffisamment pour signer leur nom. Lisaient et écrivaient couramment tous ceux dont la profession l'exigeait: juges, maîtres d'école, médecins, marchands. Les femmes de famille patricienne ou érudite lisaient aussi et quelquefois écrivaient. Le nombre de lecteurs était beaucoup plus important que celui des scripteurs mais l'éventail des lectures dépendait de la profession et de la culture: tous lisaient la Bible et les prières, les autres textes étaient lus par les plus érudits. La connaissance de l'écriture hébraïque et de l'hébreu n'apparaît pas chez les Musulmans. Parmi les Chrétiens, deux périodes ont été propices à cette connaissance: le XIIIe s. en France et en Angleterre et le XVIe s. en Italie principalement dans le milieu des Kabbalistes chrétiens." Veg. també Calders, "La visió", 56: "L'educació, certament, era un precepte sagrat d'obligat compliment. Fins al punt, que en els dos mil anys de Diàspora, l'índex d'analfabetisme entre la població hebrea mai no va arribar al 10 %."

⁴⁶⁶ Veg. l'estudi i traducció de la *ketubà* a Mauro Perani, "The Gerona Genizah: An Overview and a Rediscovered Ketubah of 1337," *Hispania Judaica Bulletin*, 7(5770/2010): 145-148.

⁴⁶⁷ Veg. l'apartat 0.6.

pot ser relativa.⁴⁶⁸ Pel que fa a l'aprofitament de manuscrits bíblics i talmúdics en llibres relligats després de l'expulsió, que també contenen comentaris exegetics i litúrgics, sembla clar que no van ser enquadernats per relligadors jueus, sinó per cristians, tot i que no podem pas assegurar que no fossin conversos. Un enquadernador cristià difícilment sabria diferenciar un text talmúdic, d'un comentari exegetíc que d'un esborrany notarial. Ja hem apuntat abans que és probable que aquests textos provinguessin de la *guenizà* de la sinagoga de Girona, abandonada forçosament per la comunitat, però també hem de recordar aquell jueu convers de Besalú que cent anys abans, potser per por a les possibles acusacions de judaïtzar, es venia el seu *Séfer Torà*. Un segle després, el pes inquisitorial esdevenia molt més rigorós i virulent. Hem vist que a Castelló d'Empúries tots els relligadors eren conversos. Els raríssims fragments de Bíblia i Talmud que es troben en llibres de la primera meitat del segle XIV, potser sí que podrien ser per la manca d'inquietud religiosa d'algun enquadernador, però també cal considerar l'enquadernació en els anys posteriors a la pesta del 1348, època crítica i plena d'atacs constants la comunitat. Més complicada sembla l'explicació d'una dotzena de fragments bíblics en un llibre de 1375, però sempre hem de considerar que no sabem quan es van enquadernar aquests protocols, i per tant és ben plausible que fos una enquadernació tardana, posterior a 1391. Ja hem vist, amb l'anàlisi dels fragments amb textos de préstecs, que s'aprofiten manuscrits molt més antics, i per altra part hem de considerar els possibles robatoris i saquejos produïts en el temps dels avalots. El reciclatge amb escrits de tota mena s'incrementà en els llibres enquadernats al voltant o després d'aquell any. Novament hi ha el factor dels conversos com Lluís Estruç, llibreter, encara actiu a Girona l'any 1392. Per altra part se'ns fa difícil entendre la reutilització per mà dels mateixos jueus de fragments de manuscrits bíblics i talmúdics, especialment en aquells temps de desgràcia. Les paraules de plany de Reuvèn Nissim, membre de l'aljama gironina, en el primer full d'un *Séfer Torà* escrit pel seu pare, el conegut Nissim ben Reuvèn, el Gironí, ens palesen l'alegria pel fet de no haver perdut els seus llibres sagrats en els atacs de 1391:

“Els sacerdots mentiders i la multitud assedegada de sang han complert llur mesura; sort hem tingut nosaltres que Déu ens hagi protegit i ha ajudat i ha fet que algunes autoritats de la ciutat i patricis i oficials s'han posat al nostre costat i al costat dels nostres germans per alliberar-nos dels sediciosos, i aquí ens han bastit de pa i aigua; i el meu germà, el savi Don Khasdai, salvi'l Déu, amb l'ajuda del nostre monarca estimat ha salvat les nostres famílies; he pogut salvar tots els meus llibres sagrats, i entre ells aquest del meu pare, llum d'Israel, de beneïda memòria; Déu els ho pagui amb benaurança”.⁴⁶⁹ Però la por provocava conversions en massa i incitava

⁴⁶⁸ Per exemple, tot i que no n'hem trobat a Girona, on sembla que l'ús de pergami és més escàs, no es rar en altres comunitats i èpoques el reaprofitament de pergamins com a material escripturari, és a dir, palimpsests, fins i tot per fer algun *Séfer Torà*, contradient les normes judaiques. Veg. Colette Sirat, *Hebrew Manuscripts of the Middle Ages*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2001), 236-237.

⁴⁶⁹ Riera, “Els avalots,” 156.

els conversos, com aquell jueu de Besalú, a desfer-se dels llibres hebraics que posseïssin.

La tendència general és aprofitar per una banda els textos privats i comunals i per l'altra els textos literaris i religiosos. Aquests darrers són més habituals en èpoques crítiques per a la comunitat. Els textos amb comentaris també segueixen aquesta tendència però estan més repartits arreu dels llibres notariais tot i que, com amb la resta de fragments, es denota un cert increment en època dels avalots. El reciclatge de manuscrits hebreus de AHMGi ens ofereix una periodització més clara i significativa, ja que només es reciclen fragments talmúdics i obres literàries i *halàkbiques* en els llibres dels anys al voltant dels avalots. La resta són documents privats i administratius.

Per acabar cal tenir present que al llarg del segle XV, quan més delmada era la situació comunitària, el costum d'emprar manuscrits hebreus disminuï en intensitat. La darrera notícia d'un enquadernador jueu ens arriba l'any 1485, quan Avraham Vives ven uns llibres en blanc al notari i al clavari de la ciutat. Aquella segona meitat del segle XV hi hagué una petita revifada, especialment amb el reciclatge de documentació privada i comunal, en consonància a la minsa recuperació de la comunitat. Més enllà de 1492, l'enquadernació cau en mans de cristians i conversos. El sistema de relligat per farciment tendeix a desaparèixer i es prefereix l'enquadernació amb pergamins, nous o usats, un mètode afavorit per l'entrada de la impremta. Si bé a l'AHG són escassos els documents hebreus reaprofitats després de l'expulsió, a l'ADG i l'ACG els fragments, procedents de volums dels segles XV i XVI, són en gran part pergamins bíblics i talmúdics i comentaris exegetics, en la línia del fenomen en altres països europeus.

1.2 Característiques generals dels manuscrits hebreus de l'AHG: tipologia, temàtica, llengües i trets codicològics i paleogràfics

Dels documents que s'han identificat i catalogat fins ara podem establir la següent classificació:

- ✓ Textos crediticis, comercials, comptes personals i inventaris
- ✓ Comentaris exegetics
- ✓ Documents interns de la comunitat
 - Comunals
 - Administratius
 - Fiscals
- ✓ Textos litúrgics
- ✓ Textos bíblics i talmúdics
- ✓ Altres obres medievals (composicions poètiques no religioses, obres literàries, filosòfiques, jurídiques i científiques)
- ✓ Proves de ploma i pràctiques cal·ligràfiques.
- ✓ Documentació miscel·lània
- ✓ Fragments il·legibles

Els fragments privats i comunals formen el grup més ampli de manuscrits, que correspon a un 32,03 % del total. Aquest percentatge es divideix en textos econòmics, un 25,50 %, que alhora es divideix en fragments de registres de préstec, el 16,24 % i en fragments amb altres tipologies de documents comptables, el 9,26 %, com registres de vendes, inventaris, o registres de pagaments diversos. Els documents comunals corresponen al 6,53 %, i són recomptes d'impostos, actes administratives i esborranys, escriptures o parts dels llibres de declaracions del govern de l'aljama, del clavari o del tribunal. Els comentaris exegetics segueixen en nombre. Corresponen a un 21,12 % i el formen comentaris talmúdics i en menor mesura comentaris bíblics. Després hi ha, per quantitat, tot i que no pas en diversitat, els fragments d'altres obres *halàkhiques* i literàries que corresponen a un 7,35 %. Els fragments bíblics i talmúdics equivalen al 5,72 %, dels quals un 2,36 % són fragments de Bíblia i Targum i un 3,36 % a fragments de tractats talmúdics. En menor quantitat hi ha reculls d'algunes composicions poètiques, especialment poesia religiosa o *piutim*, un 2,81 %, i parts de llibres d'oracions, és a dir fragments de *sidurim* i *makhzorim*, que corresponen al 1,63 %. Un 1,54 % són proves de ploma i pràctiques cal·ligràfiques que poden ser anotacions fetes per un adult, pràctiques esparses d'algun escriba o bé exercicis escolars per aprendre l'alefat. Les obres de caire mèdic i científic són escasses. Ara per ara només s'ha extret un petit nombre de fragments amb restes de tractats mèdics que equivalen a l'1 %. També ens ha arribat alguns fragments amb escriptura i dibuixos casuals. Altres menes de documentació, com algunes cartes personals, la llista d'un herbolari o petits fragments que per la part de text que hi resta tant podrien correspondre a algun comentari, algun recull de dictàmens jurídics (*responsa*), a un *midraix* o a una obra no religiosa, corresponen a un 1,91 %. Finalment, un 25,18 %, són papers molt malmesos i esquinçats, amb la tinta molt diluïda o amb restes d'engrut i petits fragments de pergamí gairebé en blanc, o alguns textos tan reduïts que requereixen un estudi aprofundit, molt pacient i tot sovint molt atzarós.

Podem veure amb més detall el percentatge de manuscrits per tipologia en el gràfic següent :

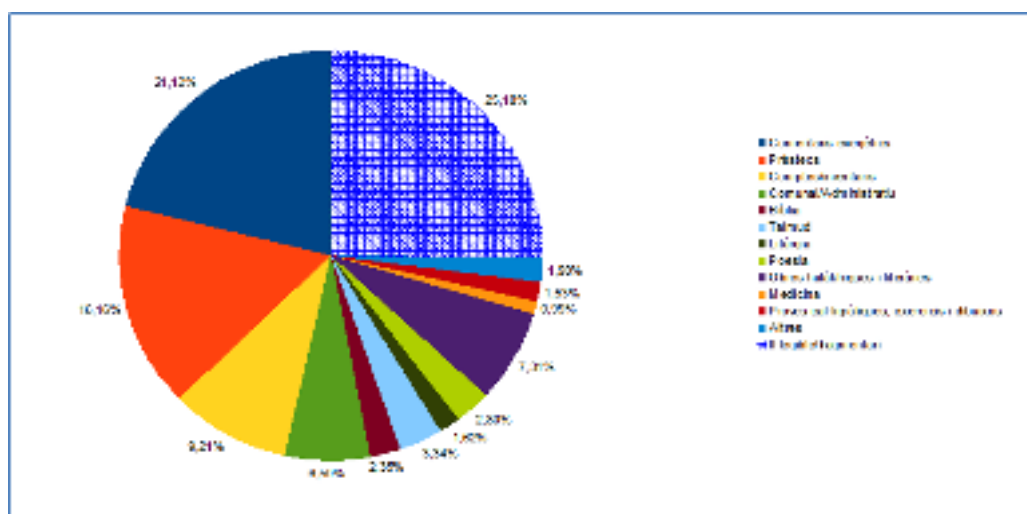

Figura 9: Percentatges del nombre de manuscrits hebreus per temàtica (AHG)

Si comparem aquests percentatges amb els fragments manuscrits trobats a l'AMGi (per bé que no arriben a un centenar) veiem que hi ha algunes diferències amb el nombre de documents talmúdics i mèdics.⁴⁷⁰ Per les dates dels llibres on es van trobar aquests manuscrits, hem de tenir en compte que els manuscrits hebreus d'aquest arxiu probablement es van reciclar uns anys després dels avalots de 1391.⁴⁷¹ Els registres de comptes també són els textos més nombrosos, en canvi hi ha una presència escassa de documentació comunal.

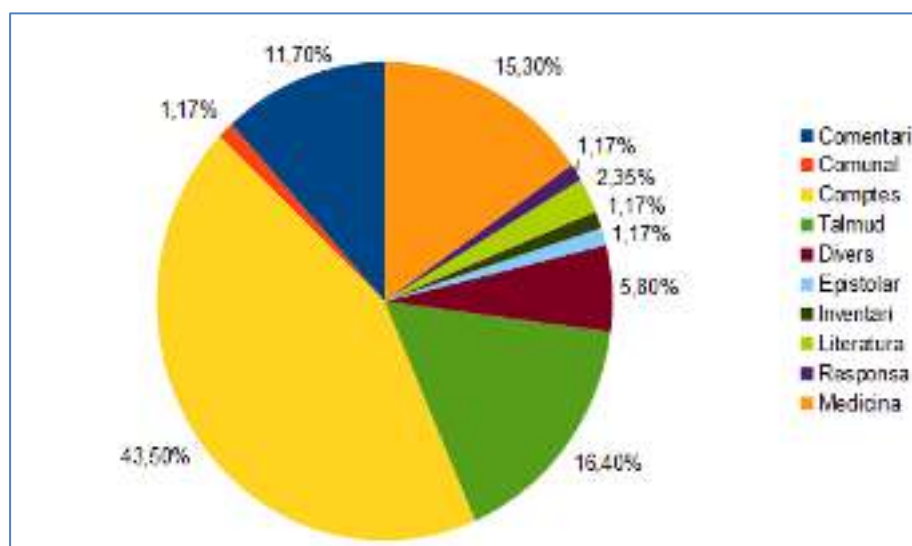

Figura 10: Percentatges del nombre de manuscrits hebreus per temàtica (AMGi)

Pel que fa a les característiques codicològiques i paleogràfiques generals la major part dels documents es van escriure sobre paper. Hi ha molt pocs fragments de pergami. No arriben al 5 % del total de la col·lecció. No trobem palimpsests. La col·lecció en gran part és molt fragmentària i deteriorada, molt malmesa pels corcs, la humitat, les coles i les mutilacions per tal d'aprofitar els documents en les enquadernacions notariales. Els formats més grans els trobem en els fragments bíblics, talmúdics i en alguns documents legals com la *ketubà* de Castelló. L'escriptura que predomina és la cursiva i semicursiva sefardita típica de les terres catalanes i provençals al llarg dels segles XIV i XV. També, especialment en els textos bíblics, la quadrada sefardita i, molt esporàdicament, detectem altres escriptures, com asquenazites o orientals. No trobem cap document amb tintes extraordinàries. El conjunt fa servir tintes vegetals que van del marró al marró fosc gairebé negre. No hi ha cap element ornamental tret d'uns dibuixos en un manuscrit bíblic, uns esbossos casuals i algunes figures dels textos llatins aprofitats en una desena de fragments. En diversos dels documents sobre paper que ens han arribat en bon estat s'hi poden veure les filigranes.⁴⁷²

⁴⁷⁰ Prenem com a exemple de comparació aquest arxiu perquè custodia una col·lecció semblant i amb diversitat de manuscrits.

⁴⁷¹ Veg. l'annex A.3.2.

⁴⁷² Veg. la reproducció dels dibuixos i filigranes a més a més d'un mostrari paleogràfic, codicològic i documental a l'annex C.

Comentarem amb més detall els trets particulars de cada tipologia de textos en els apartats següents.

1.2.1 Obres literàries, religioses, científiques i documents públics

1.2.1.1 Els comentaris exegètics

Una mica més de la meitat dels documents d'aquesta tipologia, un 52,43 %, corresponen a comentaris a diversos tractats del Talmud. Els fragments de comentaris a *Khul·lín* són els més nombrosos i els segueixen en nombre els comentaris als tractats de *Xabat*, *Berakot*, *Baba Batra*, *Roix ha-Xanà*, *Ievamot*, *Pesakhim*, *Baba Metsià*, *Moed Qatan*, *Gitín*, *Khagiga*, *Avodà Zarà*, *Nidà* i *Nedarim*. En menor mesura, un 13,48 %, ens han arribat comentaris bíblics a Deuteronomi, Salms, Judges, Josuè, Levític, Isaïes, Samuel i Èxode i *midRaixím*, és a dir els comentaris tradicionals,⁴⁷³ i un 8,24 % són comentaris als comentaris o a obres d'altres autors. Resten un seguit de fragments, un 25,84 %, que a hores d'ara encara no hem identificat i que tant poden ser comentaris de caire talmúdic o d'escrits d'altres autors, coneguts o no.

Entre els fragments identificats l'autor més sovintejat és Xelomó ben Itskhaq de Troies, més conegut amb l'acrònim *Raixí*. D'ell ens han arribat fragments dels comentaris als tractats de *Berakot*, *Xabat*, *Roix ha-Xanà*, *Ievamot*, *Baba Batra* i *Khul·lín* com també fragments dels comentaris bíblics d'Èxode, Josuè i Judges.⁴⁷⁴ No és gens estranya la preponderància de fragments de l'obra d'aquest autor. *Raixí* és un dels comentaristes exegètics medievals amb més pes al llarg dels segles. Ja fa uns anys que Danièle Iancu-Agou feia notar que aquest autor era el més habitual a les biblioteques de les comunitats jueves de l'àmbit del sud d'Europa, especialment a Provença, Catalunya, el Rosselló i Mallorca.⁴⁷⁵ La mateixa autora, en un treball anterior, analitzà amb més detall els inventaris de llibres dels jueus gironins de després de la Disputa de Tortosa de 1413 i que havien publicat anys enrere Millàs, Batlle i Perarnau.⁴⁷⁶ A les biblioteques d'aquella primera dècada del segle XV predominaven els comentaris bíblics de *Raixí* sobre els dels altres autors, fins i tot per sobre dels més remarcables de la ciutat.⁴⁷⁷ Iancu suposava que, malgrat no

⁴⁷³ Com el full Gi 5, 136, 8 o bé el full Gi 5, 274,1. Aquest darrer, és un midraix al llibre de l'Èxode, que segons l'opinió de Leor Jacobi podria ser la *Mekilta* de-Rabí Ismael, però amb moltes variants. També disposem d'uns fulls amb fragments del midraix *Cobelet Rabà* (Gi 5, 192: 1-2/1368).

⁴⁷⁴ Gi 5, 136-1/1351-1352;

⁴⁷⁵ Danièle Iancu-Agou, "L'importance des écrits de Rachi dans les bibliothèques juives médiévales de l'Europe du sud," a *Héritages de Rachi*, ed. René-Samuel Sirat, (Paris: Éditions de l'Éclat, 2006), 151-165.

⁴⁷⁶ Veg. notes 63 i 154.

⁴⁷⁷ Els inventaris es van portar a terme a conseqüència de les disposicions del papa Benet XIII (veg. nota 375 i pàg. 92). Per aquesta raó només disposem de les dades dels comentaris bíblics i no dels talmúdics, ja que qualsevol obra d'aquest caire havia estat requisada anteriorment o bé s'amagava i no es declarava. L'autora també ressenya els inventaris de llibres d'altres indrets i èpoques, com Santa Coloma de Queralt (1326-1491), Perpinyà (1391-1414), Provença (1301-1484), Mallorca (1330-1391) i Sicília, (1299-1499), dades que analitza més endavant al treball Iancu, "L'importance", abans esmentat i que evidencien la preponderància dels escrits de *Raixí* sobre els altres autors en gran part d'aquestes comunitats. Pel que fa a Catalunya, a Perpinyà, per exemple, a l'inventari de la biblioteca de Bonjudà Belxom (1403) predomina

aparèixer en els inventaris, aquells prohoms jueus gironins disposaven d'un bon nombre dels comentaris talmúdics d'aquest autor, com bé corroborem amb els fragments manuscrits que ens han arribat a l'AHG. En l'inventari de Xemuel de Peralada de 1389, editat per Eduard Feliu, aquest fet es confirmaria, com també a la biblioteca del metge guixolenc Natan Moixé Desportal.⁴⁷⁸ Els comentaris talmúdics de *Raixí* predominen per sobre dels de Leví ben Gerxon, Avraham ibn Ezra, Xelomó ben Adret i Moixé ben Nakhman. Això no obstant, en aquest mateix document, l'exegega bíblic més destacat és David Quimkhí.⁴⁷⁹ Els comentaris bíblics d'aquest gramàtic van gaudir d'una especial rellevància en l'àmbit català-provençal, com després comentarem. Si ens centrem en la documentació hebraica custodiada en altres arxius gironins, també podem corroborar aquestes dades. A l'Arxiu Capitular hi ha dos fragments de comentaris talmúdics de *Raixí* (TB *Sotà* i *Gitín*) per un de rabí Ionà (*Pirqué Avot*) i un altre de Moixé ben Nakhman (TB *Xevuot*),⁴⁸⁰ el qual, de fet, tot sovint cita i critica *Raixí* en els seus comentaris bíblics. A l'ADG, entre una diversitat de comentaris d'autoria encara desconeguda, també hi ha uns fragments del comentari a Gènesi d'aquest autor.⁴⁸¹ De l'AHMGi ens han arribat una vintena de comentaris talmúdics. Dels que se n'ha identificat l'autoria, són parells en nombre els comentaris bíblics i talmúdics de *Raixí* (Gn i TB *Ievamot*) amb els comentaris talmúdics de Nakhmànides (*Khiduixé ha Ramban*) (TB *Khul·lín*).⁴⁸²

amb els comentaris dels tractats talmúdics de *Khaguigà*, *Sukà*, *Betsà*, *Roix ha-Xanà* i *Moed Qatan*, un exemplar del comentari bíblic de tot el Pentateuc i uns altres de Gènesi i Èxode. Vidal, "Els jueus," 70-71. En canvi a Santa Coloma de Queralt, a casa d'Itschaq sa Porta l'any 1326 hom recompta només una obra d'aquest autor al costat d'altres exemplars de David Quimkhí, Alfasi, i Xelomó ben Adret, i cap en altres biblioteques de la ciutat tot i que no ho podem saber del cert, ja que no tots els llibres inventariats s'identifiquen amb el títol. Iancu, "Les livres inventoires", 174.

⁴⁷⁸ AHG, SFG, Notarials, Inventaris. Lligall que va del 9 de juliol de 1410 al 31 d'octubre de 1410; Planas, "Els llibres," 20.

⁴⁷⁹ Eduard Feliu, "Inventari dels llibres d'Abraham Samuel de Peralada (1389)," *Tamid* 2, (1998-1999), 241-252.

⁴⁸⁰ Fragments hebreus 7 i 14. Veg. annex A.3.4.

⁴⁸¹ Fragment H. Veg. Cortès, "Fragments," (1982), 21-25 i annex A.3.3.

⁴⁸² AHMGi núm. 13 i 41. Veg. annex A.3.2. Moixé ben Nakhman, va fer escola entre els seus deixebles d'aquest estil de comentari talmúdic, els *khiduixim* (חדושים) (*novellae*/'innovacions'), que consisteix en l'anàlisi d'una selecció de passatges talmúdics amb la ponderació de totes les opinions dels mestres anteriors i la solució de les dificultats, un sistema molt emprat també a les qüestions de jurisprudència o *responsa*. Veg. Carlos del Valle, *La Misná* (Madrid: Editora Nacional, 1981), 13-39. El seu cosí Ionà ben Avraham de Girona, Xelomó ben Adret (*Raixba*), Aaron ha-Leví de Barcelona (*Harab*), Nissim de Girona (*Ran*) o Iom Tov ben Avraham Asevilli (*Ritva*) seguiren aquest sistema exegetíc. Veg. Moshe Stern, "Hiddushim," a *Encyclopaedia Judaica*, edited by Michale Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 9 (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007) 95-97.

En aquest període de la literatura hebrea en què incloem Moixé ben Nakhman i les generacions següents de savis jueus catalans, anomenat període dels *rixonim* ('primers') (m. s. XI-m. s. XV), hi ha una extrema diversificació i especialització de gèneres de caire *halàkbic*, que van més enllà dels comentaris talmúdics i bíblics dels períodes anteriors: *khiduixim* o *novellae*, *tosafot* ('afegitons'; col·leccions de comentaris talmúdics ordenats segons l'ordre dels tractats i que tot sovint parteixen dels comentaris d'autoritats anteriors, especialment de *Raixí*), *pesakim* ('decisiones', explicacions de les regles *halàkbiqves* sense discutir prèviament les fonts), *hassagot* (notes crítiques, generalment negatives), *haggabot* ('correccions', 'glosses'; terme aplicat a detectar els errors –textuals i gràfics– dels manuscrits), *responsa* o *xcelot u-teixuvot* ('preguntes i respostes', és a dir, qüestions de jurisprudència), exegesi bíblica, etc. Veg. Israel Ta-Shma,

Segons Miquel Pujol a les biblioteques dels jueus de Castelló d'Empúries també hi havia una tendència als comentaris de *Raixí*, com també de Nakhmànides.⁴⁸³ Si ens fixem en els manuscrits hebreus d'altres arxius catalans, només en part se seguiria aquesta tendència. Per exemple, a Igualada tots els fragments que s'han extret del Llibre d'actes de Vilanova d'Espoia de 1367 contenen diversos comentaris talmúdics i bíblics de *Raixí*, especialment al tractat de *Ketubot*, a Isaïes i a Èxode.⁴⁸⁴ En canvi, a Terrassa, no en trobem ni un. Predominen els comentaris bíblics de l'autor de Saragossa Bakhiia ben Aixer.⁴⁸⁵ A Vic tampoc no n'hi ha cap, en canvi n'hi ha un a Gènesi de David Quimkhí.⁴⁸⁶ Per altra part en el conjunt d'aquests arxius gironins, en particular a l'AMGi, predominen, per temàtica i nombre, els *khiduíxim* del TB *Khul·lín*, de Moixé ben Nakhman.⁴⁸⁷ Els comentaris d'aquest tractat, com hem vist, són ben freqüents entre els fragments de l'AHG. També ens han arribat, en els arxius gironins, un o dos fragments de cada dels comentaris de *Baba Batra*, *Berakot*, *Betsa*, *Erubín*, *Gitín*, *Ievamot*, *Roix ha-Xaná*, *Sotà*, *Sukà*, *Taanit*, *Xevuot* i quatre fragments dels comentaris bíblics de Gènesi i Isaïes, tres són de *Raixí*. Val a dir que, tot i que significatives, no podem prendre aquestes dades com absolutes, primer perquè no s'ha analitzat l'autoria de molts dels comentaris que ens han arribat i per altra part perquè, com ja hem remarcat, la documentació custodiada als nostres arxius és molt minsa i per tant només és una petita part de la totalitat de llibres que els jueus catalans de l'edat mitjana posseïen.⁴⁸⁸

Retornant a l'anàlisi dels fragments que ens ocupen, després de *Raixí*, l'autor més destacat en nombre és el barceloní Xelomó ben Adret, amb més d'una quinzena de fragments del comentari (*khiduíxim*) a *Khul·lín*, set del comentari a *Baba Metsia*, i un a *Berakot*.⁴⁸⁹ Com veurem més endavant, si hi afegim les altres obres de caire *halàkbic*, en realitat seria el més rellevant. Tanmateix en els inventaris gironins del segle XV no hi ha cap referència ni dels comentaris ni de cap obra d'aquest autor. Però és que tampoc no hi trobem cap fragment amb parts o comentaris del Talmud, i la raó és

“Rishonim,” a *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum i Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 17 (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007), 339-343.

⁴⁸³ Pujol, *La conversió*, 19-26. També registra algun *midraix*. Sobre la circulació dels llibres entre les comunitats gironines és destacable un fragment d'aquest estudi de Miquel Pujol: “L'infant Pere obtingué en concepte de prorrata del terç d'una quantitat de diners que se li devia de l'impost seixanta-dos llibres hebraics procedents dels jueus de Castelló. Hi havia una obra de Maimònides –amb coberta de post i funda de llautó– un *makhzor* major amb coberta verda, un llibre de Profetes majors i un altre dels menors, un llibre de Salms, unes *selikhot*, una *Gemará* o un *Quetubim*. L'infant alienà els llibres i el 5 de febrer de 1334 Vidal Bonsenyor de Barcelona els vengué a Avraham Maimó, Llobell Escapat i Itsaq Moixé, jueus de Girona (i que testimoniem en alguns dels fragments hebraics de l'AHG) al preu de 670 sous melgoresos.” (AHG, Castelló d'Empúries, vol. 56, notari P. Perini i vol. 347, G. Mallorca-R. Bussigues). Pujol, *La conversió*, 23.

⁴⁸⁴ Veg. annex A.3.7.

⁴⁸⁵ Veg. amb detall el fons de manuscrits hebreus de tots aquests arxius esmentats a l'annex A.3. Veg. també Feliu, “Fragments de textos,” 103-115.

⁴⁸⁶ AEV Heb 4 i 6. Veg. annex A.3.9.

⁴⁸⁷ AHMGi, Heb. 10, 25, 47, 51. Veg. annex A.3.2.

⁴⁸⁸ Un estudi que s'hauria d'ampliar amb l'anàlisi dels manuscrits i còdex de procedència catalana (que puguem establir) amb comentaris bíblics i talmúdics conservats a arreu de les biblioteques foranes a través del catàleg del Institute of Microfilmed Hebrew Manuscripts de la JNUL.

⁴⁸⁹ Gi 2, 17/1373-1374; Gi 5, 267 hecodarrere 1-2; 6-8; hecodavant 2, 4/1363; Gi 1, 278-codavant 4b.

que aquests inventaris es van fer un cop les autoritats ja havien embargat els llibres “sospitosos d’heretgia”, especialment els de gènere talmúdic, i per tant no deixen de ser en part fonts esbiaixades.⁴⁹⁰ En els inventaris de llibres d’altres indrets dels dominis catalans –anteriorment a l’any de la disputa tortosina apareix ocasionalment i destaca en particular la seva obra *Torat ha-Baiit* (‘La llei de la casa’) i amb reculls dels seus *responsa* més que no pas amb els comentaris, per bé que en aquestes llistes sovint no s’escriu el nom dels llibres.⁴⁹¹ A l’inventari de Peralada de 1389 hi és poc present en comparació amb altres autors: de vuitanta-nou volums només un correspon al *Torat ha-Baiit* i un altre podria correspondre a un comentari talmúdic de *Kbul·lín*.⁴⁹² A l’inventari guixolenc de Natan Moixé Desportal s’esmenta un exemplar del *Torat ha-Baiit*.⁴⁹³ D’altra banda no ens han arribat comentaris ni obres d’Adret entre els fragments dels altres arxius gironins ni catalans. Per darrere d’ell, cal remarcar la presència de comentaris de David Quimkhí, que ja hem esmentat anteriorment, amb més preponderància dels comentaris bíblics de Salms, Primer de Samuel i Isaïes, a banda d’un fragment del comentari talmúdic del tractat de *Xabat*.⁴⁹⁴ Els inventaris gironins ens mostren diversos exemplars d’aquests comentaris dels llibres dels Profetes (especialment de Josuè, Judges, Isaïes i dels

⁴⁹⁰ Iancu, “Les livres inventoires”, 174. Caldria fer una comparativa amb els testaments notariais que es conserven a l’AHG per veure si aquesta ‘omissió’ és habitual a les biblioteques dels jueus gironins d’altres èpoques: AHG, Gi 5-322, fol. 148v (Notari Bartomeu Tord, 1361-1362 - Testament de Bonastruc de Blanes, jueu d’Hostalric, habitant a Girona, 19 de juny de 1362/AHG170-374-T2-2313); Gi 4-61, fol. 62 (Notari Berenguer Ferrer: Testament de Bonjuà Iskhaq, jueu, ciutadà de Girona, 15 de setembre de 1420/AHG170-374-T2-2315); Gi 4-204, fol. 204 (Notari Berenguer Ferrer Sasala, Testaments, 1425-1460-Testament de Iossef Leo de Ferto, jueu de Girona, abans a Perpinyà, 20 d’abril de 1462/AHG170-374-T2-5582); Gi 5-321, fol. 17 (Notari Bartomeu Tord, Testaments 1362-1369-Testament de Regina, muller de Josep de Blanes, jueu de Girona, 27 d’octubre de 1362/AHG170-374-T2-8453); Gi 1-561, fol. 89v (Notari Nicolau Roca, fill, testaments 1483-1511 - Testament de Pere de Masella, sastre jueu, àlies Salomó de Plinyes, oriünd del lloc d’Ejea de los Caballeros, regne d’Aragó, habitant de Girona, 25 de març de 1498/AHG170-374-T2-7574 i 8487); Gi 1-477, fol. 4 (Notari Nicolau Roca, pare, 1469- Testament de Seculina, vídua de Salomó Salon, jueu de Perpinyà. Després muller d’Isaac de Piera, 13 d’abril de 1470/AHG170-374-T2-8592 i 8593); Gi 4-61, fol. 52 (Notari Berenguer Ferrer - Testament d’Estruch Benet, jueu de Girona, 27 de juny de 1415/ AHG170-374-T2-8902), Gi 4, notari Berenguer Ferrer, fol. 195 - Testament de Mairona, muller de Vives Mosse, jueu de Perpinyà, habitant a Girona, 20 d’octubre de 1443/ AHG170-374-T2-5883 i 5884; Gi-02, 272, foli 46v (Notari Martí Sastre, Testaments 1461-1476 - Testament de Salomó de Tolosa, jueu, 25 de setembre de 1465/ AHG170-374-T2-8486) a més dels documents Gi 2-255, fol. 46v; Gi 2-450, fol. 381; Gi 4-441, fol. 102 (Notari Vidal Miquel, testaments, 1588-1596) i Gi 1-561, fol. 89v. També l’inventari de béns i llibres (127 títols) de Natan Moixé Desportal de l’any 1410 (AHG, SFG, Notariais, Inventaris. Lligall que va del 9 de juliol de 1410 al 31 d’octubre de 1410, de 38 folis; SFe288, f. 1r /9.VII.1410 i SFe49, fol. 41-43 /26.VIII.1410). Veg. un resum d’aquest darrer document a Sílvia Planas, “Els llibres del metge jueu Nathan Mossé Desportal i de Goig, la seva esposa (Sant Feliu de Guíxols, 1410),” Arjau, 10, maig 2014, 19-22.

⁴⁹¹ A Santa Coloma de Queralt, l’any 1326, a casa d’Istkhaq sa Porta, hom recompta una obra d’aquest autor. Iancu, “Les livres inventoires”, 174. A Mallorca, a l’inventari de llibres de Moixé Almenterí de l’any 1362 s’hi recompta un exemplar del *Torat ha-Baiit*. Jaume Riera, “Cent trenta-nou volums de llibres d’un jueu mercader i talmudista: Mossé Almaterí (1362),” *Sefarad* 68, 1 (2008): 33, núm. 79. A Provença, a Bédarrides, un exemplar dels *responsa* i una altra obra, no descrita, a Osca. Veg. Iancu, “L’importance,” 159 i 160.

⁴⁹² Feliu, “Inventari,” lín. 10, 243 i lín. 39, 247.

⁴⁹³ Planas, “Els llibres,” 20.

⁴⁹⁴ Gi 1, 264-codarrere 1-4; Gi 1,182-codavant 1/1368-1369.

Profetes menors) i de Salmes.⁴⁹⁵ En canvi en els altres arxius gironins no se n'hi conserva cap, però sí que ens han arribat fragments de la seva obra lexicogràfica *Séfer ha-XoRaixím* ('Llibre d'arrels), un diccionari d'hebreu bíblic destinat a facilitar l'exegesi.⁴⁹⁶ Aquesta obra també es registra a casa de dos membres de l'aljama gironina en els inventaris recollits per Iancu.⁴⁹⁷ A Peralada, com ja hem esmentat, predominen els comentaris bíblics de Quimkhí i van per davant dels de Raixí, de Leví ben Gerxon i Avraham ibn Ezra. També s'hi recompta un exemplar del *Séfer ha-XoRaixím* i un de la seva obra gramàtica.⁴⁹⁸

En menor nombre, Moixé ben Nahkhman, malgrat ser l'autor gironí de més rellevància, amb una dotzena de fragments diversos dels *khiduixim* a *Baba Batra*, *Avodà Zarà* i a *Khul·lín* (*Khiduixé ha-Ramban*). També disposem d'alguns fragments del seu comentari a la Torà, especialment del llibre de l'Èxode i Deuteronomi.⁴⁹⁹ En els inventaris gironins, els comentaris bíblics d'aquest autor s'esmenten en tres ocasions al costat d'un exemplar de l'obra que elaborà arran de la Disputa de Barcelona, el *Séfer ha-vikuakh* ('Llibre de la disputa') i d'un exemplar de l'obra *Séfer ha-geul·là* ('Llibre de la Redempció').⁵⁰⁰ A l'inventari de Peralada només s'hi recompten dos exemplars de la seva obra *Torat ha-Adam* ('La llei de l'home') i un a la biblioteca de Natan Moixé Desportal.⁵⁰¹ D'altra banda ens ha arribat un full amb part del comentari crític o *Hasagot* que va fer Nakhmànides del *Séfer ha-Mizvot* ('Llibre dels manaments') de Maimònides.⁵⁰² La controvèrsia al voltant de l'obra de Moixé ben Maimon a Catalunya i Provença generà una literatura crítica de la qual podem trobar altres exemples als arxius catalans, com els fragments de l'Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols de les *Hasagot* d'Avraham ben David de Posquière al *Mixné Torà*.⁵⁰³

La presència de fragments d'altres autors és molt menor. Cal destacar un fragment dels *khiduixim* d'Aaron ha-Leví de Barcelona del tractat de *Pesakhim* o un comentari

⁴⁹⁵ Iancu, "Les livres inventoires", 171.

⁴⁹⁶ AHMGi, Hebreus 56, 59, 62 i 63.

⁴⁹⁷ Íb., 172.

⁴⁹⁸ Feliu, "Inventari," lín. 2, 242, lín. 29, 246, lín. 43, 247, lín. 48, 248, lín. 49, 249, lín. 61, 250 i lín. 88, 252.

⁴⁹⁹ Gi 1, 109-codarrere 1/1374-1375; Gi 1.5, 1-6; 8; 10/1341-1343. Els fragments que conté el comentari a *Avodà Zarà* és el grup de fragments Gi 2,64/1394 i van ser estudiats per Pichas Roth, "On some Rabbinic," 305-312. Veg. la nota 173 sobre el detall d'aquest estudi, en què sembla que confon l'AHMGi amb l'AHG. D'altra banda, el fragment Gi 5, 136-4/1351-1352 conté parts del comentari de l'Èxode de Nakhmànides. Veg. una breu descripció d'aquest manuscrit a Blasco, "Estudio diplomático", 72-73. Els fragment de pergami Gi 4, 17- hecodarrere 1 (coberta anterior i posterior)/1339 contenen part del comentari a Dt, 14. Aquests els podem datar no més enllà de l'any 1334 ja que hi ha una anotació llatina al revers del pergami de la coberta anterior amb aquesta data.

⁵⁰⁰ La traducció catalana del text de la Disputa es pot consultar a Riera; Feliu, *Disputa*. Veg. nota 238 de la Introducció. Eduard Feliu féu a terme una traducció anotada del *Séfer ha Geul·là*: Moixé ben Nakhman, *El llibre de la redempció i altres escrits*, (Biblioteca Judaico-Catalana, 1) (Girona: Ajuntament de Girona, 1993).

⁵⁰¹ Feliu, "Inventari," lín. 58, 250, lín. 68, 242; Planas, "Els llibres," 20.

⁵⁰² Gi 5, 274/1365-1.

⁵⁰³ AMSFG, PGM0363. Veg. sobre la controvèrsia maimonidiana el treball de Ribera i Florit, "El rerefons filosòfic".

que se suposava perdut,⁵⁰⁴ part dels *khiduixim* de Nissim ben Reuvèn el Gironí al tractat del Talmud *Baba Metsià* i a *Nidà*,⁵⁰⁵ o un comentari talmúdic de l'autor provençal Aixier ben Meixul·lam, conegut com *Roix* de Lunel, sobre les lleis d'excomunicació.⁵⁰⁶ Aquesta proporció és semblant a la de les biblioteques que coneixem i dels manuscrits que ens han arribat als arxius catalans.

Les llengües d'aquests escrits, com és habitual, són l'hebreu i l'arameu. Per raó de la preponderància de còpies de *Raixí*, hem de considerar el francès.⁵⁰⁷ Trobem alguns textos en què, seguint el sistema d'exegesi filològica d'aquest autor, fet que no és pas estrany si, com hem vist, era dels més consultats, s'introdueixen mots en català a la manera de glossa (noms de plantes i espècies) i també mots en àrab. Aquesta pràctica facilitava l'explicació dels mots obscurs o difícils dels textos comentats. En concret, són uns comentaris del tractat de *Berakot* que segueixen les cites talmúdiques, bíbliques i l'ordre establert del *Séfer ha-halakhot* ('Libre de les lleis') o *Halakhot Rabati*, sobre aquest tractat, d'Itskhaq ben Iaqob Alfasi. Segons l'estudi de Jacobi, l'autor és un deixeble de Xelomó ben Adret, que beu de diverses fonts, en especial del codi *Halakhot Gedolot* i dels tossafistes francesos.⁵⁰⁸ En un altre grup de sis fragments també es comenta el tractat de *Berakot* de manera semblant.⁵⁰⁹ En aquest sentit, sense la presència de catalanismes, trobem un conjunt de nou manuscrits que contenen unes glosses complementàries al codi d'Alfasi del tractat de *Roix ha-Xanà*, l'autoria del qual s'atribueix a Iom Tov ben Avraham Assevilli,⁵¹⁰ i un full amb part del comentari a l'esmentat codi de Nissim ben Reuven de Girona (*Khul·lín* 14,a).⁵¹¹ L'obra d'Alfasi gaudia de molta popularitat a l'edat mitjana, especialment a Sefarad, Catalunya i Provença i es van compondre nombrosos treballs al voltant del seu compendi, obres que el condensaven i altres que l'ampliaven, particularment comentaris que seguien la disposició del *Séfer ha-halakhot* més que no pas l'ordre del Talmud.⁵¹² Com bé diu Cortès, el fet que aquest autor

⁵⁰⁴ És el fragment Gi 11,14-4. L'estudi és Leor Jacobi, "ליאור יעקובי: קטעים מהידושי הרא"ה למס' פסחים", מארכיון גירונה [Fragments of the Missing Commentary of Rabbenu Aharon HaLevi of Barcelona to Tractate Pesahim], "גילוי מילתא בעלמא": *Gilyu Milta B'Alma* (2012) (accés el 20 de setembre de 2012). <http://imhm.blogspot.co.il/2012/09/blog-post.html>. Veg. pàg. 31-32.

⁵⁰⁵ Són els fragments Gi 2,72 hecodarrere 2-3, 8, hecodavant 1 (*Bava Metzja* 97a, 101a); Gi 2, 72 hecodavant 2 (*Nidà* 12-13); hecodarrere 4-5 (6?) (431121 *Nidà* 14).

⁵⁰⁶ Identificat per Pinchas Roth. El fragment és el Gi 1,90-2/1369. Veg. nota 175.

⁵⁰⁷ Veg. per exemple Madeleine Taradach i Joan Ferrer, "El comentario de Rashi al Cantar de los cantares: edición n y traducción del ms. 50Hde la Bibliothèque de l'Alliance Israélite Universelle de París," *Miscelánea de estudios árabes y hebraicos* 53 (2004): 407-439 i 54, (2005): 151-184.

⁵⁰⁸ Són els fragments Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395 del qual editem parts en el present treball a partir de l'edició primerenca de Leor Jacobi, ja que conté lèxic català. Veg. nota 158.

⁵⁰⁹ Gi 2, 71-hecodavant 2-6/1364-1365.

⁵¹⁰ Ezra Chwat, "Identifying an Alfasi," 183-190. L'estudi correspon Gi s. XIV 1-8, als quals cal afegir el fragment 9, procedents dels llocs del llibre del notari Guillem Llobet 1361. Veg. nota 157.

⁵¹¹ Gi 1,98-7/Guillem Llobet 1371. Identificat per Leor Jacobi.

⁵¹² Veg. Simha Assaf i Israel Moses Ta-Shma, "Alfasi, Isaac Ben Jacob," a *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michale Berenbaum i Fred Skolnik. 2a ed. (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007), 639-641. Un bon exemple de la importància i admiració de l'obra d'aquest autor a Catalunya és el *Séfer ha-Itim* ('Libre sobre els temps litúrgics') de Rabí Iehudà ben Barzilai de Barcelona (f. s. XI- p. s. XII), sobre les lleis del dissabte i dels dies festius, una obra de cabdal importància a Catalunya i Provença al llarg del segle XII i que pren com a partença l'esmentat codi (Valle, *La Misná*, 13-39). Nissim Reuvèn, el Gironí va escriure

prescindís de moltes *bagadot* i *halakbot* caducades del Talmud de Babilònia i que resumís les altres *halakbot*, en feia un instrument òptim per a l'aprenentatge talmúdic.⁵¹³ El cercle gironí no estava exclòs d'aquest corrent, ans al contrari. El mateix Cortès ja va trobar parts d'aquest codi entre els fragments de l'ADG.⁵¹⁴ A l'AHMGi resten alguns manuscrits del comentari de les *Halakbot* d'Alfasi a *Berakot*, d'Aaron ha-Leví de Barcelona.⁵¹⁵ A l'inventari de Peralada s'hi registren dos exemplars amb els seus comentaris talmúdics.⁵¹⁶ Nakhmànides, en els *khiduxim* talmúdics, es valia, entre altres, dels escrits d'Alfasi. Els deixebles de Ionà ben Avraham de Girona van compilar unes anotacions al comentari d'Alfasi al tractat de *Berakot*.⁵¹⁷ Les generacions de després de Nakhmànides van escriure nombroses obres d'aquest gènere tot sovint prenent com esquelet dels seus comentaris els treballs dels seus mestres i predecessors.⁵¹⁸ Considerant els fragments que es conserven a l'AHG, els que es conserven a altres arxius de la ciutat i per la temàtica i les tècniques de les obres dels autors locals i dels seus deixebles, podem constatar un gran interès per ampliar i comentar Alfasi a l'escola gironina de final de segle XII i al llarg del XIV, especialment a partir del seu comentari del tractat talmúdic de *Berakot*.

Altres fragments glossen o parteixen de l'obra d'altres autors rellevants com és habitual en els *khiduxim* i altres comentaris: especialment referències a l'obra de Moixé ben Nakhman però també al *Séfer halakbot gedolot* de Rabí Ximeon Kaiiara (Babilònia, s. IX),⁵¹⁹ als comentaris de *Raixí*,⁵²⁰ de Xelomó ben Adret,⁵²¹ de Moixé ben Maimon, i altres.⁵²²

diversos comentaris al compendi d'Alfasi (Jaume Riera, "Literatura en hebreu dels jueus catalans," *Miscellania Barcinonensia* 13, 37 (1974): 33-47; Magdalena, "Les aljames catalanes," 207). Entre els fragments que ens han arribat a l'Arxiu Episcopal de Vic n'hi ha diversos que pertanyen a aquesta obra d'Alfasi: AEV Heb 12, 18, 24, 27, 32, 35, 37, 41-43, 45, 49, 55 i AEV Heb 17, 29, 55. Veg. l'annex A.3.9..

Ezra Chwat ens ofereix una explicació molt aclaridora d'aquest gènere de comentari: "The function of this genre is not to offer new analysis of the Talmud text, but to enable the student of (*halakha*) to understand the talmudic langue of Alfasi, while supplying him with additional halakhic information that Alfasi omitted. The intention of the composer is to update the Alfasi Code so it can continue to serve as the central base text of Halakha, preserving it from obsolescence, by allowing it to facilitate halakhic pluralism. Thusly, the brilliance of the author is not inherit in logical nuances, rather in the clarity of his presentation, the scope of his sources and in the virtuosity of his composition. So the authors of this genre are practically obligated to build their compositions on the foundations of the same works of the previous generation." Chwat, "Identifying," 187.

⁵¹³ Cortès, *Fragments manuscrits*, (1985), 44.

⁵¹⁴ Veg. annexos, A.3.3 i Cortès, "Fragments," (1982) i (1984), doc II, i (1985), doc. XIV.

⁵¹⁵ Veg. l'annex A.3.2, el fragment 26.

⁵¹⁶ Feliu, "Inventari," lín. 25 i 27, 245. Comentaris a *Berakot*, *Taanit*, *Megil·là*, *Iom Kipur*, *Iomà*, *Moed Qatan*, *Roix ha-Xanà*, *Pesakhim*, *Xabat*, *Khul·lín* i *Eruvín*.

⁵¹⁷ Ionà ben-Avraham, *Les portes*, 24.

⁵¹⁸ "In the Aragonese academy, in all four generations after Nahmanides, we know of numerous works of this type, in which the literary products of each generation, serve as the skeletal texts in the works of the next one. In Aragon the chain starts with the students of Nahmanides, Aharon ha-Levi Denaclara (R'ah) and Isaac of Narbonne." Chwat, "Identifying," 187.

⁵¹⁹ Per exemple, Gi 2, 59/1391-1392/1-2.

⁵²⁰ Gi 5, 120-codavant 2/1361 (FH 47.18-19).

⁵²¹ Per exemple el fragment Gi-5,136-5/1351-1352, conté diversos comentaris als *Khiduxé Raixba*. Veg. una breu descripció del manuscrit a Blasco, "Estudio diplomático", 73.

⁵²² Gi 5, 136/1351-1352.

Molts dels textos identificats d'aquest bloc mostren variants textuales que complementaran les pròximes edicions crítiques d'aquestes obres. A més a més, disposem d'un grup de fragments que amb l'estudi adequat ens permetran descobrir noves composicions o recuperar aquelles que hom donava per perdudes. S'ha de tenir present que, a diferència de la transmissió dels textos llatins, controlada i regulada des dels escriptors monàstics, els copistes de manuscrits hebreus no feien "còpies" mecàniques i sistematitzades de les obres. La producció i distribució del llibre medieval hebraic no estava institucionalitzada, era privada, i els copistes i autors intervenien comentant i corregint els textos. Les còpies d'obres hebraiques, a més a més dels errors de transmissió per errors involuntaris, són plenes de variants per contaminació, redacció i reconstruccions a partir de diferents models de transmissió, horitzontal, que conviuen un mateix estadi temporal, i no tant per la transmissió, vertical, de còpies en estadis diferents.⁵²³ Cal considerar especialment les obres dels autors gironins –a més a més dels tractats i comentaris anònims. Som davant de còpies no gaire allunyades temporalment de quan aquests les van compondre –i potser fins i tot davant d'escrits de la seva mateixa mà. Sobre aquest punt ens han arribat alguns fragments de paper, amb una escriptura molt ràpida i cursiva, amb anotacions diverses que podrien ser els esborranys d'alguns dels comentaris o obres originals que es van redactar a Girona.⁵²⁴

Pel que fa a les característiques codicològiques i paleogràfiques hem de diferenciar els textos part d'antics còdexs, escrits per copistes professionals, i alguns documents que semblen esborranys en brut i que probablement eren textos originals escrits per mà d'autors gironins. El material escripturari d'aquests darrers sempre és el paper. Pel que fa als fragments procedents de llibres n'hi ha uns quants escrits sobre pergamí (una vintena, que corresponen a un 6,29 % del total dels comentaris) i la resta sobre paper, que no sempre és de la mateixa classe. Alguns fragments són parts de llibres fets amb un paper rudimentari, amb les verjures gruixudes i impureses; altres són de més bona qualitat, de color clar i amb les verjures més fines. En aquest hi hem detectat algunes filigranes. Hi ha un parell de formats habituals: alguns fulls són parts de bifolis de gran format, tant de paper com de pergamí (originalment 240 x 390 mm), altres fragments, sempre en paper, procedeixen de formats més petits (210 x 290 mm), amb una vintena de línies per pàgina. Els interlineats solen ser d'uns 0,5 mm. En alguns fulls s'hi distingeixen les marques de l'antic relligat i els plecs centrals. L'escriptura habitual és la semicursiva sefardita. El text se sol disposar sencer per pàgina, sense columnes. Sovint s'allarguen els trets horitzontals de les lletres finals del mot o es comprimeixen per guardar els marges. Les abreviatures són molt freqüents en aquest conjunt de textos, especialment per omissió dels finals plurals i de les terminacions verbals.

⁵²³ Malachi Beit-Arié, *Hebrew Manuscripts of East and West: Towards a Comparative Codicology* (The Panizzi Lectures. London: British Library, 1992), 83.

⁵²⁴ Com per exemple un esborrany d'una escriptura molt entrelligada i ple de ratllats i amb anotacions sobre diverses qüestions morals, profètiques i naturals (Gi 1, 115-codavant 4a/1377).

1.2.1.2 Actes notarials i documents interns de l'aljama

El 98 % d'aquesta tipologia documental es va escriure en paper. Només un petit percentatge, un 2 %, són fragments de pergamí, que corresponen a actes en net. La llengua habitual és l'hebreu, tot i que a voltes hi trobem alguns mots incrustats en català, especialment els articles personals i alguns termes d'àmbit jurídic i administratiu, i, a l'apartat dels inventaris, l'aixovar domèstic i alguns adjectius qualificatius, que indiquem aquí i que analitzarem amb més detall a l'apartat on estudiem el lèxic. Aquest lèxic s'incorpora en el text primer perquè és molt corrent i molt interioritzat, resultat de la llengua pròpia, i per altra part perquè sovint no es troba –o es desconeix– una correspondència exacta amb l'hebreu. També hi ha alguns topònims i els noms romancejats d'alguns jueus. Per altra part no totes les actes emanen de la comunitat gironina. Algunes provenen o fan referència a altres comunitats catalanes: Barcelona, Castelló d'Empúries o Perpinyà. Gran part d'aquesta documentació són provatures i esborranys. En un mateix manuscrit ens hi podem trobar diverses qüestions anotades, sense cap ordre establert, per tal d'aprofitar el paper.⁵²⁵

D'una banda hi ha un grup de fragments administratius redactats per un nombre reduït d'escriuans de l'aljama. Majoritàriament corresponen a actes de vendes, acords i transaccions, però també ens han arribat fragments de testaments, inventaris i una *ketubà*. Per altra part hi ha un grup de restes d'actes i esborranys relacionats directament amb el tribunal i el govern de l'aljama, com sentències, llistes de càrrecs, concòrdies, resolucions de litigis i desacords menors, etc. Finalment hi ha un conjunt de documents relatius a la comptabilitat i la fiscalitat de l'aljama: fragments dels llibres de comptes comunals, fragments del llibre de declaracions o altres fragments de textos relatius al fisc, especialment relacionats amb el recompte i la venda de l'impost de l'ajuda o cisa.⁵²⁶

Aquest bloc és molt heterogeni, és d'un gran valor històric i ens mostra aspectes interns de la comunitat gironina que no podríem conèixer per cap altra font. De més a més ens ha permès accedir als documents datats més antics del fons hebreu de l'AHG. Entre els fragments més remarcables cal esmentar:

a) Actes de venda i d'altres qüestions administratives:

-Una acta de venda d'unes terres i unes cases per 1.200 sous i 330 diners de barcelonesos de tern, signada a Girona (al text *Ierunda*, com sovint trobem en altres actes d'aquesta tipologia) amb la data esbiaixada (s. XIV). Hi participen un tal Meïr Xelomó, rabí Zarkhia, rabí Xeixet, i un tal Avraham.⁵²⁷

⁵²⁵ L'estructura d'aquestes d'actes administratives i jurídiques estaven estipulades per llei. Iehudà ben Barzilai va fer-ne una recopilació a la seva obra ספר השטרות ('Llibre d'actes') que es pot consultar en línia a la pàgina <http://www.daat.ac.il/daat/vl/tohen.asp?id=94> a partir de l'edició de l'any 1898 de S. I. Halberstam. Un bon treball de recerca seria la comparació de la documentació d'aquesta mena que ens ha arribat a Catalunya (la de l'AHG però també l'editada per Millàs o per Klein, etc.) amb l'obra d'aquest autor.

⁵²⁶ L'ajuda era la imposició sobre els productes alimentaris bàsics, i sobre la compra venda de mercaderies, la recaptació de la qual solia arrendar-se. Veg. l'apartat 2.2.2 del present treball.

⁵²⁷ Gi 1,156-1/1360-1361 (FH 90.1-2).

-L'esborrany d'una acta relativa a unes cases de Barcelona en què apareixen els noms de diversos testimonis.⁵²⁸

-Una acta en què intervé n'Avraham ha-Leví per llogar una casa fins a l'any 1315 (1r del mes d'Iiar-abril/maig- de l'any 5075).⁵²⁹

-Una acta de venda d'Itskhaq ben Iossef Leví ben Avraham de l'any 1306/1307 (5066).⁵³⁰

- Un fragment d'acta de paper amb la tinta mig esborrada. S'esmenten Moixé de Carcassona i un tal Bonjudà. El document està redactat en primera persona. Es reconeix un deute de diverses quantitats de florins a na Teixidora.⁵³¹

-Època de rebuda signada a Girona per 66 sous que entrega n'Itsaq Xelomó Bonafed.⁵³²

-Un parell de protocols de l'any 1368 contenen uns fulls amb algunes actes i esborranys administratius.⁵³³ Hi ha un bifoli del llibre d'actes del *sófer* amb una acta econòmica molt extensa, amb una lletra molt neta i lligada, relativa a uns deutes i a la venda d'un caser del call de Girona.⁵³⁴ S'hi esmenten Bonastruc de Blanes, n'Itsaq Iossef de Blanes, Xelomó Itsaq, Moixé n'Asmies, n'Astrugona filla de Moixé Asmies i Bonjudà Moixé. Per les dades documentals podem datar aquest manuscrit a mitjan segle XIV. Tot seguit, al revers, hi ha part d'una altra acta en brut, amb una lletra molt més barroera. D'aquesta mà, en aquest mateix protocol, hi ha diversos esborranys molt malmesos, un dels quals conté el recompte d'escriptures que ha fet i els imports del cost, no sabem si del paper o de la redacció: "l'acta gran, 440 diners".⁵³⁵ Un altre esborrany administratiu, és un bifoli amb en què intervenen en Xelomó Vidal, Astruc de Belcaire i Khanania fill de Natanael, un registre ple de ratllats d'una acta econòmica sobre diversos deutes.⁵³⁶

b) Testaments, donacions i inventaris

- Dos fragments de pergami amb el testament de na Baladre, vídua de rabí Iaqob filla de rabí Khaninai, de Girona, de l'any 1325, editat i traduït per Idan Pérez.⁵³⁷ A més a més s'esmenten Xelomó, fill de na Baladre i de Iaqob fill de rabí Khaninai, Reina, esposa del dit Xelomó, Ieoxua ha-Leví, nebot de na Baladre, Moixé, fill de na Baladre i del primer marit d'aquesta, Avraham Cabrit, n'Astruga, filla de n'Istaq Tensa i serventa de na Baladre, na Dolça, filla de na Baladre, esposa de n'Itsaq Sardan, Khaninai, fill de na Baladre, difunt, Xelomó, nét de na Baladre i fill de Khaninai, Xelomó Bonafed, Reuvèn fill de rabí Moixé Qartabí, Moixé ha-Cohen, fill

⁵²⁸ Gi 5,120-codavant 1/1361.

⁵²⁹ AHG, Ru10/1359. Perani, "The "Gerona Genizah"," plate 11. Document encara no restaurat.

⁵³⁰ Gi 5, 285/1367, Bartomeu Tord, Perani, "The 'Gerona Genizah': An," plate 7, que es va restaurar el mes de gener del 2013.

⁵³¹ Gi 1,180-codarrere 3/1368.

⁵³² Gi 5, 273-hecodarrere 1/1364.

⁵³³ Gi 5, 287, 1-6/1368 i Gi 5, 285, 1 i 7/1367.

⁵³⁴ Gi 5, 287-3/1368.

⁵³⁵ El recompte d'actes es troba en el mss. Gi 5, 287, 6/1368

⁵³⁶ Gi 5, 257- codavant, 2/1361.

⁵³⁷ Gi 2, 72-hecodavant 5 i hecodarrere 9/1397-1398 Veg. Pérez, *El Testament*.

de rabí Beniamin, Ionà fill de rabí Benveniste, Moixé fill de rabí Itskhaq Cabrit, Moixé fill de rabí Xemuel Cabrit, Khaninai, fill de rabí Xelomó, fill de rabí Meïr, Boneta, vídua de Khaninai, fill de na Baladre, Garal Gordaia,⁵³⁸ Bernad Bobés i Jacme de (...).⁵³⁹ Es fa referència a un jardí en el lloc de *sa Savaneres*, al barri del Mercadal de Girona.⁵⁴⁰ Hi ha alguns mots catalans *matalaf*, *sac-llit*, *bruneta*, *nengre*, *cota*, *blava*, *calderes*, *coltxa* i *escura*.⁵⁴¹

- Un fragment de pergamí amb una acta relativa a una altra acta del tribunal de Barcelona, per una disputa testamentaria, datada el mes de *tevet* de l'any 5067 (desembre 1306/gener 1307), reaprofitada en un llibre notarial de Pere Despont dels anys 1402-1403. Hi intervenen Khasdai ben Avraham, Iehudà ben Moixé Abarbalia, Iossef ben Peter (?) de Barcelona, en Momet Bonafed de Barcelona Astruga, vídua d'Astruc Bonafed, Itskhaq Messina, Vidal Messina, Iossef fill de rabí Ieoixua fill de rabí Efraïm, Iossef fill de mestre Khaïm, Xelomó fill de mestre Avraham fill de Xelomó i Todros fill de mestre Itskhaq fill de mestre Todros. Mauro Perani en portà a terme l'edició i traducció.⁵⁴²

- Part de la còpia d'una acta en què declara la senyora Astruga i el seu marit (no ens n'ha arribat el nom). Intervenien el fill de Iehudà fill de Khanania, Barzilai ben Meixul·lam, Itskhaq ha-Leví fill de Iossef, Khanania fill d'Avraham, Itskhaq ha-Leví fill de Iossef ha Leví. Es fa donació de diverses cases. L'escriptura és de la mateixa mà que l'acta per la disputa testamentaria de Perani, i per tant podem suposar que aquest text també és de principi del segle XIV.⁵⁴³

Figura 11: Comparativa paleogràfica Gi 1,264/hecodavant 1-3/1403 i Gi 5,198-codarrere 1a/1369-1370.

⁵³⁸ Pérez llegeix Grau Gordai.

⁵³⁹ També trobem esmentat a un fill o familiar de Xelomó Bonafed, n'Itsqaq Xelomó Bonafed en un altre fragment, molt malmès, d'acta econòmica signada a Girona (Gi 5, 273-hecodarrere 1/1364).

⁵⁴⁰ Savaneres. Veg. Guilleré, *Girona al segle XIV*, vol. 1, 221 i Josep Canal, *et. al. Els jueus i la ciutat de Girona*, (Girona: Ajuntament de Girona, 1995), 14. Avui dia carrer de les Savaneres.

⁵⁴¹ Pérez també entén el mot סרבֿל com català (*seval*) però en realitat és un mot hebreu ('abric, capa, capot').

⁵⁴² Gi 1,264/hecodavant 1-3/1403. Perani "A Testamentary", 407-410.

⁵⁴³ Gi 5,198-codarrere 1a/1369-1370.

- Dos fragments de pergamí amb la tinta molt malmesa amb el que sembla part d'un testament. Es fa referència a dos seients de la sinagoga, que es disposen com a herència o donació, i també a les dues *iexivot* o escoles talmúdiques que deuria haver-hi a la ciutat en aquell temps, una d'elles de mestre Iossef fill de Kh(...). D'altra banda s'esmenten Iehudà fill d'Ezra, Iossef fill d'Avram, Moixé fill de Iehudà fill de Natanael i Meixul·lam fill de Khiia.⁵⁴⁴

- Hi ha un conjunt de fragments de pergamí retallats, estrets i allargassats, amb restes de paraules escapçades, que s'han trobat en dos llibres notarials del notari Bartomeu Tord, un de 1367 i l'altre de 1368.⁵⁴⁵ El primer conjunt, format per nou fragments, sembla correspondre a una acta en nom de Iossef, on s'inventarien diversos llibres. S'anoten alguns tractats talmúdics (*Taanit*, *Moed Qatan*, *Xabat*, *Qiduixín*, *Gitín*, *Sotà*, *Megil·là*, *Berakot*), comentaris bíblics, rotlles de la Torà, i altres llibres bíblics com un Cohèlet, i s'esmenten Moixé ben Maimon, Iossef i Moixé ha-Leví. També es fa referència al material dels llibres i actes, habitualment pergamí, a algunes quantitats monetàries i a algunes donacions. El segon conjunt, format per set fragments, correspon a una acta testamentaria en què s'esmenten Itskhaq ha-Leví, Iaqob Khaninai, el fill de rabí Khaninai, el fill de rabí Iaqob, el fill de rabí Ieoxua, a Xelomó i a un tal Iaqob. Algú, que parla en primera persona, fa diverses donacions de llibres, fa referència a algunes quantitats de diners i a actes i s'assignen tutors a un noi jove. L'escriptura és de la mateixa mà que l'acta per la disputa testamentaria de Perani, i per tant podem suposar que aquest text també és de principi del segle XIV. És molt probable que en properes extraccions ens arribin més fragments d'aquest document per poder completar el text.

- -Un inventari, suposem *post-mortem*, de l'aixovar i la biblioteca d'una casa. És probable que sigui la relació dels béns d'una persona rica de la comunitat. Es tracta d'una llista en què majoritàriament hi trobem peces de roba, a excepció d'una entrada en què es recompten diversos llibres, un de Xelomó ben Adret. El text combina l'hebreu amb el català. Així trobem en català: *vànova*, *esponeres*, *cota*, i els adjectius *l·listada* i *mesclada*. Els colors, menys el vermell, que s'empra en hebreu, també s'escriuen en català: *blau*, *blava*, *grogà*. Els objectes que s'enumeren en aquest document són: diverses vànoves (una de prima, una de gruixuda i les altres sense descripció), set llibres, diverses capes (tres vermelles, una blava, una blava i gruixuda, i una groga llistada), uns llençols (sembla que en compta 41 o 43), unes *esponeres* (tela amb què es cobrien els costats del llit o 'espones') i robes o vestits (un de color vermell), robes d'abrigar (una de blava), una peça (no es veu el text) foradada i 15 llençols.⁵⁴⁶

-Uns fragments de pergamí, amb alguns acords i donacions que fa un tal Iossef, segurament unes parts d'un testament, en què hi actuen Maimon, Moixé ha-Leví,

⁵⁴⁴ Gi 2, 76-posterior 1 i 2/1398-1399.

⁵⁴⁵ Gi 5, 285, 16-24/1367 i 5, 287, 16-22/1368.

⁵⁴⁶ Gi 1,160 - codavant 5/1362-1362. Veg. l'edició del document al capítol 5.

Xelomó i en primera persona l'esmentat Iossef. Llega llibres, algunes propietats com a bé públic i uns 600 sous.⁵⁴⁷

c) Actes relatives a contractes matrimonials

- *Ketubà* de Castelló d'Empúries editada i traduïda per Mauro Perani.⁵⁴⁸ És el contracte matrimonial que es va portar a terme el 3 de maig de 1377 entre David ben Meixul·lam de Gallac i Astruga, filla d'Avraham ben Iossef al-Gallet.

- Full de paper amb l'esborrany de la resolució del tribunal de l'aljama d'un desacord generat per una *ketubà* i l'import del dot de la senyora Falcó. No hi ha data.⁵⁴⁹

- Fragment final d'un pergami esbiaixat amb una acta datada l'any 1347, en la qual es fa referència a en Xaltell Gracian sobre una qüestió matrimonial. Hi ha una signatura d'un tal Moixé Zalah Jakhia.⁵⁵⁰

d) Actes i sentències del tribunal rabínic

- La imposició d'un *kbérem* (excomunió major) en relació a un conflicte amb un tal Xelomó. Un fragment de pergami d'aquest document que es va trobar a les cobertes del llibre notarial de Pere Despont de l'any 1400 havia estat identificat per Eduard Feliu. Per la nostra part hem identificat dos fragments més extrets d'un volum notarial de Bartomeu Vives de l'any 1361. Sembla que es tracta d'una primera versió d'aquest text, ja que hi ha diversos ratllats i correccions.⁵⁵¹

- Fragment allargassat amb part d'un text del litigi per unes cases i diverses quantitats de sous, en el qual s'esmenta la sinagoga i intervenen una tal Dolça i diversos prohoms de la comunitat: rabí Itskhaq, Iedaia i Iossef fill de (...). Al revers del pergami una altra mà va fer unes provatures cal·ligràfiques i l'esbós d'uns cavalls.⁵⁵²

- Fragment reduït de text de l'any 5109 (1349) amb part d'unes declaracions d'un assumpte econòmic fetes davant d'un tribunal rabínic en què s'esmenten n'Itsikhaq, Bevenist Jucef i Xelomó.⁵⁵³

⁵⁴⁷ Gi 5, 285-24/1367-15 i Gi 5, 287,16-22/1368.

⁵⁴⁸ Castelló, 764/1473-1474. Veg. pàg. 33 del capítol introductor i Perani, "The Gerona Genizah: An", 2010.

⁵⁴⁹ Gi 5,120-codarrere 1/1361. Fragment identificat per Eduard Feliu.

⁵⁵⁰ Gi 1,74 – 4/1365.

⁵⁵¹ Gi 1,260-codavant 2" /1400; 5,120 codarrere 6 i 7/1361. Veg. la primera identificació i la reproducció del document Gi 1,260-codavant 2" a *El secret dels llibres*, 6-7. Veg. la transcripció d'aquest fragment a Blasco, "Notas sobre," 59-60. Sobre la imposició del *kbérem* i de *nidui* (excomunió menor) veg. Blasco; Magdalena, *Fuentes*, 28.

⁵⁵² Gi 1,51-codarrere 1/1361.

⁵⁵³ Gi 5,136-9/1351-1352. Blasco, "Estudio diplomático," 74. Per bé que sembla un *lapsus calami*, la forma בִּבְנֵי־שֵׁת *Bevenist* i no בְּבִנְיֵשֵׁת *Benvenist* és la que trobem en diversos documents de l'AHG. Veg. l'índex onomàstic (Vidal Bevenist, Bevenist Jucef i Bevenist de Roca).

Figura 12: “...i En Bevenist Jucef (ואנבנישת גוסף)”

-Fragment de document jurídic, redactat a Girona, en el qual actuen diversos testimonis, s'estipulen algunes quantitats de sous, es parla de terrenys, propietats i béns, i es diu que un tal Xem Tov va obligar a un noi, Ikhsal, a estar sota el seu servei per la força.⁵⁵⁴

- Fragment de paper, amb la part superior del registre d'una acta de dispensa d'en Bonafós Alfaquim, fill de fill d'en Boninsac Alfaquim ha-Leví i na Dolça, filla de Moixé ha-Leví a la jove Ester, germana de l'esmentada Dolça.⁵⁵⁵

-Part d'una acta en pergamí, amb la tinta mig esborrada, del que sembla un litigi per la repartició d'unes propietats a petició d'una vídua (no ens n'ha arribat el nom). S'hi esmenta Bonafilla, esposa de Iossef.⁵⁵⁶

e) Actes i fragments de llibres comunals

-Bifoli amb els esborranys de diverses actes del llibre en brut del col·lector o dels censors de comptes. A l'anvers es fa referència a diverses condicions sobre els negocis i les vendes a crèdit i al llibre comú per escriure les dites ordinacions i acords de l'aljama, el *séfer baskamot* ('llibre d'acords') (בספר המיוחד לכתוב בו כל ההסכמות). També s'indiquen pagaments i deutes d'alguns singulars i de l'aljama i s'escriu el mot català *violari*. S'esmenten Bonastruc des Maestre, Xelomó Ravaia, en Vidal Efraïm, n'Astruc n'Atsmies i n'Astruga. També es fa referència als col·lectors reials: en Jacme Lladon i en Bernad Joc (?) i a uns assumptes de l'aljama de Barcelona. Hi ha altres esborranys ratllats i molt malmesos que també fan referència als deutes i pagaments de la comunitat. Al revers hi ha un text que es data seguint l'ordre de les lectures setmanals (*paraixot*), un recurs cronològic corrent com veurem més endavant en altres documents.⁵⁵⁷ En aquest cas, l'acta, redactada a la sinagoga, correspon al primer dia de la *paraixà* de *terumà* de l'any 5116, és a dir el mes de febrer o març de l'any 1356.⁵⁵⁸ És un text relatiu a diversos pagaments i deutes comunals i d'exempció del pagament d'alguns membres de comunitat. També hi ha algunes paraules catalanes de l'àmbit administratiu i el nom d'un mes: *violaris*, *censals*, *tributs* i *juliol*. S'esmenten Bonafilla, vídua de Cresques Iossef, en relació a uns pagaments del

⁵⁵⁴ Gi 5,120-codarrere 4/1361.

⁵⁵⁵ Gi 5, 285, 7a/1367.

⁵⁵⁶ Gi 2, 76-codarrere 1/1398-1399.

⁵⁵⁷ Veg. la pàg. 150 i l'edició del document Gi 1,160 codavant - 6/ 1361-1362.

⁵⁵⁸ La *paraixà* de תְּרוּמָה. (“oferiment, regal...”) va de Ex 25,1 a 27,19 i correspon a la lectura de la dinovena setmana de l'any litúrgic jueu que cau a entre febrer i març.

seu dot, Bonastruc des Maestre, Cresques Xelomó, i Todros fill de n'Itsakhaq Todros, de Barcelona, exempt de pagament.⁵⁵⁹

- Document allargassat, sencer, que conté el plec de condicions o taba de la venda d'una part de l'impost total de l'any 1427 sobre l'exercici o la declaració dels guanys de l'any 1426 dels membres de l'aljama gironina, encara en curs. Aquest document no es va extreure de cap enquadernació sinó que es va trobar dins d'un protocol notarial de Berenguer Ferrer Sassala de l'any 1426, mig cosit entre els folis 37v i 38r, amb un registre notarial que es troba en els esmentats folis, datat el 19 d'agost de 1426, acordat in situ a la sinagoga gironina (*scola*) al qual s'adjuntà l'acta hebrea. Darrere el text hebreu hi ha un text llatí que és la cèdula que estén i llegeix el notari per ratificar la transacció i que després anotarà i reproduirà amb més detall en el protocol notarial. La data d'aquest text i del registre del llibre és la mateixa.⁵⁶⁰

- Un full de paper amb el recompte de l'impost de l'ajuda de la carn i altres mercaderies per mig any ordenada segons la lectura sinagoga de les *paRaixxiot* setmanals o porcions de lectura pública de la Torà.⁵⁶¹

- Un parell de fragments de paper molt mutilats en què s'anoten els pagaments d'alguns membres de la comunitat, probablement part del llibre en què s'enregistraven els pagaments a compte de l'impost de l'ajuda. Com en el document anterior, s'apunten els ingressos amb la referència de les *paRaixxiot* setmanals. S'esmenten n'Itsaq des Maestre, n'Astruc Escapat, Xelomó Itsaq, Llobell Escapat, mestre Khaninai, Cresques Jucef, la vídua de mestre Todros, Falcó Jucef, Xemuél Astruc, Xemuél Khasdai i en Bevenist de Roca.⁵⁶² Per alguns dels noms podem datar el document a la segona meitat del segle XIV.

- Un petit fragment de paper amb les restes del acord de l'aljama relatiu a l'impost de l'ajuda. Podria ser un bocí del *séfer haskamot* que ja hem esmentat però també podria ser un esborrany o part del llibre d'actes en brut del *sofer* de l'aljama.⁵⁶³

- Un full de paper part del llibre del registre d'actes del *sofer* de l'aljama. En aquest foli, a banda i banda, hi ha part del text d'una extensa acta de caire econòmic, amb les condicions de l'arrendament de l'impost de l'ajuda sobre els negocis i mercaderies. Hi intervenen un home anomenat Vidal i un altre anomenat Iossef, Belxom Falcó i Xelomó Gracian, fill de n'Itsak Gracian. S'estableixen uns

⁵⁵⁹ Gi 5,120-codarrere 2/1361.

⁵⁶⁰ Gi 4, 83/1426. Veg. l'edició d'aquest text en el capítol 5. El document el va localitzar Albert Reixach qui va fer la primera transcripció del text llatí del registre notarial que també presentem. Per la nostra part hem publicat un treball amb l'estudi de la descripció, transcripció i traducció de l'acta hebrea a "L'impost de la renda de l'any 1427 (sobre els guanys de 1426) o l'egualtat dels guanyatges de la comunitat jueva de Girona," *Materia Giudaica* 17-18 (2012-2013): 263-277, que també es pot consultar a la catalogació en línia dels fragments de manuscrits hebreus de l'AHG a "Taba de la venda de l'impost sobre la renda de 1427 sobre els guanys de 1426 a Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV", Girona, Arxiu Històric de Girona, 2012, Col·lecció de fragments hebreus de l'AHG, FH 93.1 (versió en català i anglès <http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/854?ln=ca>).

⁵⁶¹ Gi 1,160 codavant 6/ 1361-1362 (FH 14. 27-28). Veg. a l'edició en el capítol 5.

⁵⁶² Gi 5,264 codarrere 5 i 6/1363. Veg. nota 551 sobre la forma *Bevenist*.

⁵⁶³ Gi 5, 285-9a/1367.

pagaments molt alts en diversos períodes de temps (5.000 sous). Hi ha unes dates cristianes en català: *Nadal* i *Sant Miquel*.⁵⁶⁴

-Bifoli amb esborranys i provatures de diverses actes administratives, anotacions de deutes i acords comunitaris, ple de ratllats i correccions. Probablement era part del llibre en brut de l'escrivà de l'aljama en què també intervenia un altre escrivà ajudant, ja que hi ha dues mans d'escriptura que s'intercalen, una molt ràpida i barroera.⁵⁶⁵ Per una part (1a,d) hi ha un text en què Xemuel Cresques reconeix tenir uns béns que són d'Ester, filla de Míriam i d'Itskhaq Abad, el seu primer marit, i es garanteixen tots els drets de la filla sobre aquells béns. També s'esmenten Iom Tov Abad, germà d'Ester. Per altra part hi ha els esborranys d'alguns acords de l'aljama, els de les condicions dels compradors de l'impost de l'ajuda i anotacions de pagaments o deutes (1b-c). S'hi esmenten n'Avram Itskhaq i Jacme Martorell. Alguns mots en català: *notaris*, i un parell de dates, *abril* de 1343 i *juny* de 1346.⁵⁶⁶ Aquests documents i els que ara comentarem tot seguit són rellevants perquè no són ni els registres en net dels manuals notariais hebraics d'actes ni els instruments de pergami finals, sinó part dels llibres en què el *sofer* anotava *in situ* els actes que registrava.

-Diverses actes i acords en brut de la comunitat, part dels registres d'actes del *sofer* de l'aljama. A l'anvers hi ha el text d'una declaració del tribunal rabínic amb relació a unes cases del barri jueu que eren de mestre Khanania fill de rabí Itskhaq, venudes a en Maimon Vidal, per tal de pagar uns diners a Bonafilla, la vídua del dit Khanania, que ella necessitava com a pagament de la *ketubà*. Hi ha una altra llista de disset persones sota d'un encapçalament que diu “divuit” (no ens ha arribat un dels noms) probablement els membres del consell de l'aljama: Bonjudà Cresques, n'Itsaq Avram, Xelomó Itsaq, Xaltell, n'Avram Maimon, Iossef Itsaq, Iossef de Blanes, Belxom (...), Bonastruc n'Asmies, n'Itsaq Bonafed, Khanan, Xelomó Ravaia, Moixé Bonjudà, Xelomó Astruc, n'Astruc de B(...), n'Itsaq Iossef i n'Astruc Asmies. Al damunt i hi ha una llista amb els diferents càrrecs de l'aljama i les persones que els exercien: col·lectors, administradors dels tributs, jutges del tribunal rabínic, rebedors de comptes i secretaris. En aquesta llista, a més d'alguns dels noms anteriors, també s'esmenten n'Itsaq des Maestre, n'Asmies, Bonastruc des Maestre, Vidal Efraïm, Xelomó Reuvèn, n'Avram Astruc, Duran ha-Cohen, n'Astruc Lobell i Benet Belxom. A sota s'esmenten els responsables, tutors i inspectors de la comunitat, en què també s'esmenten Bonastruc Bonafed, en Maimon, en Khasdai, n'Itsaq Lobell i altres ja citats. Al revers hi ha diversos esborranys i provatures, en gran part ratllats, d'actes i acords de la comunitat, nomenaments d'altres càrrecs, unes breus anotacions comptables de noms d'alguns singulars relacionats amb uns centenars de sous. En un d'aquests nomenaments es diu que la duració serà fins al mes de juny de 1353. També hi ha unes anotacions sobre el retorn d'una *Guemará* del tractat de *Baba*

⁵⁶⁴ Gi 1,182-codavant 2/1368-1369.

⁵⁶⁵ Sobre la figura del sófer o escrivà de l'aljama veg. Meritxell Blasco i J. Ramon Magdalena, *Fuentes para la historia de los judíos de la Corona de Aragón: Los responsa de Rabí Yisbaq bar Saset Perfet de Barcelona*, 1368-1408, (Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 2004), 32-33.

⁵⁶⁶ Gi 1, 260-codavant 1/1400.

Batra. S'esmenten en aquesta pàgina Xelomó Gracian, Xelomó Itsaq, n'Astruc Lobell, n'Avram Itsaq, n'Avram Astrug, Iossef Itsaq, Banai Tseví, Xelomó, n'Avram Maimon, n'Asmies i Moixé Ravaia i Moixé n'Avram.⁵⁶⁷

-En relació a aquest darrer document trobem un altre petit grup d'esborranys que s'han extret d'un protocol notarial de l'any 1361. Un dels escrits (els altres són molt fragmentaris) conté unes disposicions dels secretaris de l'aljama de Girona a un tal Xelomó de Cabanes.⁵⁶⁸ A la part del darrere del document es fa referència a uns acords de l'aljama i hom llista els membres que hi intervenen: Iossef de ..., n'Avram Astruc, Moixé Astruc, n'Avram Itsaq, n'Atsmies Bonjudà, n'Itsaq Jussef, Astruc Asmies. Belxom Falcó, Khasdai Xelomó, Moixé Ravaia, n'Avram Cabrit, Xelomó Astruc, Iossef Itsaq, Benet Belxom, Vidal Llobell, en Khanan, Bonjudà Cresques, Duran Avram, en Nakhmies, n'Avram Maimon, i en Xaltell. Pels noms podem datar el document de mitjan segle XIV. Tant pel format, com per la paleografia i les dades documentals coincidents, aquests fragments i els de l'apartat anterior formarien part del mateix llibre d'actes en brut del *sofer* de l'aljama (actes que redacta en el mateix moment de l'acte que registra).

-Un dels documents més interessants d'aquest conjunt són unes llistes que ens permeten constatar com, segons les ordinacions de la comunitat, els prestadors jueus havien de declarar davant l'aljama els préstecs que portaven a terme i amb quin notari havien efectuat l'operació. Constitueixen una mostra del *Llibre de declaracions de la comunitat*, un llibre especial, de règim intern, que contenia totes les declaracions del negoci del préstec dels singulars de la comunitat i que només coneixíem perquè s'esmentava l'obligatorietat de disposar d'aquest llibre en alguns documents cristians, com a les tabes de Castelló d'Empúries publicades per Miquel Pujol a la revista *Calls* i a les ordinacions de Girona.⁵⁶⁹ Pels noms que hi apareixen podem entendre que era part del llibre de la comunitat de Girona, d'algun any entre final del segle XIV i principis del XV. En una entrada hi trobem anotat l'any 1387. En total s'hi registren més de tres-cents emprèstits, gairebé tots fets a cristians, i més de dos-cents prestadors, relacionats amb deutes d'entre dos i nou-cents sous efectuats a deutors provinents d'arreu de les poblacions gironines.⁵⁷⁰

-També hem identificat unes llistes semblants formades per un extens grup de fragments, que no pertanyen a la mateixa unitat documental però que són de la mateixa època, i on s'anoten deutes i pagaments dels singulars de l'aljama. Algunes són més aviat esborranys, probablement anotacions fetes en el mateix moment de la

⁵⁶⁷ Gi 5,120-hecodarrere 3/1361. Eduard Feliu identificà aquest document per a l'exposició de l'any 2003. Veg. l'edició i traducció, només de l'anvers (Gi 5,120-hecodarrere 3a) a Blasco, "Notas sobre," 56-59. Diferim en la transcripció d'alguns noms amb l'autora.

⁵⁶⁸ Gi 5, 121, 7a/1361.

⁵⁶⁹ Riera, *Els jueus de Girona*, 37 i doc. 50 pp. 269; *Castelló*, 7-52.

⁵⁷⁰ Gi 1,256 a/b sense signatura, Gi 1,256 codavant 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397 (FH 28.7-8, 9-10, 13-14, 15-16, 21-22, 23 i 32- 33). Veg. l'edició en el capítol 5 i l'estudi a l'apartat 2.2 i a Esperança Valls, *The Economic Hebrew* i a la catalogació en línia a "Fragment del 'Llibre de declaracions' de la comunitat de Girona" [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/701?ln=ca>].

declaració, o bé són el recompte en brut, i altres són llistes més acurades, en net, amb l'anotació de contribucions comunals diverses.⁵⁷¹

-Un parell de fulls, replegats com un quadern allargassat, que també formen part d'aquesta mena de declaracions comunals. S'anoten els prestadors, els deutors i els imports del préstec. Els noms dels jueus que s'enregistren són David Iossef, Itsaq Moixé, Avram Maimon, Astruc Badets (?), Bonjudà Escapat, Vidal Llobell i Bonjudà Cresques.⁵⁷²

-Dins d'aquest grup hi ha un quadern d'onze fulls de paper, editat i estudiat per Eduard Feliu, que conté l'estat de comptes de l'any 1443 que Iossef Zabara, recol·lector i clavari de l'aljama gironina, lliurà als rebedors de comptes de la comunitat. Aquests papers no serviren com a farciment de cap coberta sinó que es van trobar entre els fulls del llibre notarial de Jaume Feliu Calvó de l'any 1445 entre els folis entre folis 179 i 192 i les pàgines del dit quadern estan numerades del foli 180 al 191, numeració que es correspon al lloc del protocol on estava relligat. És un text d'extrema importància tant històrica com lingüística, ja que és ple de mots catalans, els més destacables dels quals Joan Ferrer s'ocupà d'analitzar, primer en el treball d'Eduard Feliu i posteriorment en un article conjunt amb Francesc Feliu. En el nostre treball també hem recollit totes aquestes paraules catalanes que es troben en aquest text: *albaran, època, assessor, assignacions, advocat, capítol, cèdula, cens, censal, clareya, cortera, devesa, eixauc, empara, executòria, misser, mossèn, neules, ordinació, percurador, possessió, presentecion, procés, protest, proveir, registre, remission, sicnar, sobreseïment, suplicació, torocs, i també alguns mesos i festes del calendari cristià, agost, Corpocrist, deembre, deemre, febrer, gener, juliol, juny, maig, març, Martror, Nadal, noemre, Sen Miquel, setemre i uitobre.*⁵⁷³

-Quatre fulls de paper que també contenen un altre llibre de comptabilitat de l'aljama que registra despeses generals i els deutes i pagaments dels singulars l'any 1379.⁵⁷⁴

-Una dotzena de fulls de paper part d'un llibre de comptabilitat amb les entrades i sortides de diners del *sofer*, suposem que de l'aljama gironina, dels anys 1367 a 1376.⁵⁷⁵ Crida l'atenció en alguns dels registres com no s'usa l'habitual "fill de" o "fill de mestre" en hebreu sinó que es fa servir la preposició de procedència i l'article onomàstic: *en Moixé d'en Iossef de n'Avram, en Maimon d'en Bonastruc o Astruc de n'Itsaq de Blanes*. Entre altres noms que podem llegir trobem na Boneta, Moixé fill de mestre

⁵⁷¹ Una llista, sense data, la formen els fragments Gi 1,234 codarrere 1 i 3 (FH 24.1-2; 5-6). Un esborrany malmès és el manuscrit Gi 5,121/18 (FH 94. 33-34). Una llista només amb els imports rebuts Gi 5,285/6 (FH 98. 11-12). El grup més extens és el format pels fragments Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362; Gi 5,264 codarrere 1-8 i codavant 2-13; Gi 2,76 posterior 9 (FH 59.1-2; 5-8; 11-12; 15-18; 21-24; FH 60.1-16; 35-44; 47-52; 55-58; FH 77.17-18). És una llista de pagaments o deutes a compte dels membres de la comunitat, que probablement correspondria a la recaptació de l'impost de l'ajuda, per bé que no sabem sobre quins béns (vegeu-ne la descripció a la pàgina 123). Una llista només amb l'anotació de noms i amb unes marques, uns palets sense imports, la trobem a Gi 1,180 codavant 9/1368 (FH 16.19); en aquest darrer cas podria ser un recompte del consell, o qualsevol altre recompte, sense cap relació amb la fiscalitat.

⁵⁷² Gi 5,264 codavant 1 i 7/1363.

⁵⁷³ Gi 2, 212, 1-9/1445. Veg. Feliu, *Llibre de comptes*.

⁵⁷⁴ Gi 1, 256 codavant 1, 5', 6', 8' (FH 28.24-27; 30-32; 35). Veg. edició en el capítol 5.

⁵⁷⁵ Només empra dos dígitos per indicar l'any (67, 68, etc.), suposem que són de final del segle XIV.

Iossef, n'Itsaq Baruc de Castion, Jucef Falcó, n'Itsaq Avram, Bonjudà Caravida des Mercadell (Mercadal?), Bendonet, neta d'en Bonjudà, Avraham ha-Leví fill de mestre Khanania, el fill del mestre Caravida, Avram s'Escola i Salvat de Barcelona. Indica si és una entrada o sortida de diners, que va restant o sumant del total. També cal remarcar que les dates de referència són cristianes: Nadal, Sant Joan, fins i tot es refereix a la Pasqua cristiana i no a la jueva. Anota despeses i honoraris diversos, entre altres, per algunes compres de llibres.⁵⁷⁶

-Un fragment de paper, sense data, amb el que semblen les anotacions en brut dels comptes i fets del col·lector del clavari de la comunitat. Hi trobem entrades que fan referència a uns deutes, un privilegi, un pagament a un tal Xelomó, un *kebérem* (excomunicació) del mes d'octubre (*vuitobre*, abreujat) i l'ajuda del vi. Crida l'atenció la coincidència de l'excomunicació del mes d'octubre amb la que s'esmenta en el mateix mes en el treball d'Eduard Feliu del llibre de comptes de Zabara (*Zab*, p. 94 i 130).⁵⁷⁷

-Un extens quadern de paper, del qual ens han arribat vint-i-sis fulls i fragments, en el qual s'anaven anotant els pagaments que es feien a compte de l'impost de l'ajuda. S'enregistren els contribuents de l'aljama i els imports al costat, amb la indicació, si escau, de pagaments posteriors. Els noms que es poden llegir sencers són: Itsaq Escapat, Xelomó Escapat, Vidal Ravaia, Xemuél Khasdai, la filla i la vídua d'en Vidal Jucef (per separat), Caravida Ravaia, David Falcó, Bonisac Vidal, Itsaq Todros, Moixé Bonjudà, la viuda d'en Tadràs, Iom Tov de Corella, Moixé Jucef, Iossef Momet, Moixé s'Escola, n'Itsaq Bonafed, Llobell Escapat, Xelomó Itsaq, Xelomó Xalom, la vídua de Moixé Cabrit, Moixé Astruc, Bonjudà Alfaquim, la vídua de n'Astruc Caravida, Xaltell n'Astruc, en Momet, na Regina, Astruc Escapat, Avram Bonafós, Maimon Caravida, n'Astruc Cohen, Vidal Bevenist, Astruc de Belcaire, Bonjudà Cresques i na Reina. Podem datar el document a la segona meitat del segle XIV, abans de l'any 1391.⁵⁷⁸

A l'AMGi també hi ha un grup de documents relatius a l'impost de l'ajuda, en aquest cas sobre les robes i teixits. Es compon de nou fulls de paper en els quals es fa el recompte de la despesa en roba i vestits de cadascun dels membres de l'aljama gironina des del març de l'any 1387 al març de l'any 1388. Sembla un recompte en brut en què el col·lector anota els imports de la compra de qui declara i en calcula la taxa que n'ha de pagar segons els barems que es devien haver establert en el conjunt d'ordinacions sobre aquesta mena d'impostos. Se'ns mostra la importància del

⁵⁷⁶ Gi 1,211 codavant 2; Gi 1,212 codavant 1-5; Gi 1,234 codavant 2; Gi 1,258 codavant 4 (FH 19.5-6; FH 20.1-10; FH 24.16-17; FH 30.19-24).

⁵⁷⁷ Gi 1, 178-codarrere 7/1368. Podria estar relacionat amb el document Gi 1, 178-codarrere 13/1368. El tipus de cal·ligrafia i el mal estat del document no permeten fer una bona lectura. Es llegeixen alguns noms, algunes quantitats i les dates dels pagaments. Només s'indica, en alguns casos, la festivitat en hebreu, com *Pesakb* però els mes en català: *vuito* (*vuitobre*, octubre).

⁵⁷⁸ Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362; Gi 5,264 codarrere 1-8 i codavant 2-3;6; 8-10; 15-16/1363 i Gi 2,76 posterior 10/1398-1399 i probablement Gi 5,264 codavant 10. El primer full amb l'encapçalament, mig mutilat, és el Gi 5,263 codarrere 1/1363. Sobre la forma del nom *Bevenist* veg. la nota 553.

comerç tèxtil a la comunitat gironina de final del segle XIV, uns anys abans dels avalots de 1391 (en què moltes de les persones que apareixen en aquesta llista moren) i la riquesa d'alguns dels seus membres, que en un any compren diverses peces i robes de molta qualitat com teles de Malines, vestits de camelot, cotes, gonelles i gramalles entre altres.⁵⁷⁹

Els trets paleogràfics i codicològics generals d'aquest grup són diversos. La *ketubà* és un document de format gran, escrit sobre pergamí de pell clara i en lletra quadrada sefardita, de traç gruixut i elegant, i ben arrenclerada. Els testaments i les sentències finals emanades del tribunal rabínic, especialment relacionades amb qüestions econòmiques, també s'escriuen sobre pergamí, per bé que generalment de pell més fosca i gruixuda, i el format depèn de l'extensió del text. L'escriptura sempre és semicursiva sefardita. Hem detectat especialment la mateixa mà a les actes de principi del segle XIV. Per bé que els pergamins de les actes no es ratllen es respecten uns marges no gaire amples i un interlineat d'aproximadament mig centímetre. Se sol escriure primer per la part de la carn i si cal se segueix per la part del pèl.

Els esborranys de les actes econòmiques i administratives s'escriuen sobre paper. Els llibres comunals tenen un aspecte semblant. La major part són fragments de bifolis dels manuals en què s'annotava l'acte en el moment. Per tant l'escriptura sempre sol ser ràpida i cursiva. La qualitat del paper també és similar, d'un to una mica fosc, més aviat tosc, amb impureses i verjures marcades, de distància variable. Les tintes d'aquest grup són marronoses. Els llibres d'actes en brut del *sofer* són del mateix format, però generalment solen estar plens de ratllades i anotacions, fins i tot s'aprofiten els marges per inserir-hi el text, del dret o del revés, si cal. No hi hem trobat filigranes. En canvi, els documents comunals en net presenten una aparença més acurada. Hi ha un petit grup, de molt bona qualitat, com el quadern del tresorer de l'aljama de 1443 o el plec de condicions de l'impost de guanys de l'any 1427, que es van escriure en lletra cursiva, elegant, tinta fosca i sobre un paper de molt bona qualitat, clar i amb la verjura molt fina i sovint s'hi veuen les marques d'aigua.

Aquest corpus i el de la resta de textos econòmics són especialment valuosos perquè són documents datats i permeten aproximar-nos amb més precisió a l'escriptura i els costums codicològics de l'època. Tanmateix, notem que no hi ha canvis substancials entre els documents de principi del segle XIV amb els de final de segle, per bé que trobem una lletra més afinada, elegant i lligada, especialment cursiva, en els documents de principi a mitjan segle XV.⁵⁸⁰

1.2.1.3 Altres obres *halàkhiques*, literàries, filosòfiques i científiques

En menor proporció trobem alguns fragments d'obres medievals de diversos autors que en gran part tracten aspectes normatius. El conjunt de manuscrits més

⁵⁷⁹ AMGi 64-72. Veg. annex A.3.2.

⁵⁸⁰ Veg. sobre l'evolució de l'escriptura semicursiva i cursiva catalano-provençal Engel, "Hebrew Scripts in Medieval Catalonia," 121-138. Veg. també Cano-Magdalena, *Epigrafia y paleografía hebrea*, 71-72. D'altra banda, a l'annex C2 del present treball hem elaborat un mostrari paleogràfic amb alguns documents datats que ens permeten veure l'evolució de l'escriptura en una franja aproximada d'un segle.

destacable està format per més d'una vintena de fulls que contenen part de l'obra *Torat ha-baiit* ('La llei de la casa') de Xelomó ben Adret, en la seva versió llarga i curta.⁵⁸¹ Aquesta obra versa sobre jurisprudència religiosa relacionada amb la vida quotidiana, especialment sobre les normes que regulen la puresa o la impuresa dels aliments (*caixrut*): el degollament del bestiar, els animals aptes per al consum, les barreges prohibides, etc. Existeix una versió llarga de l'obra (*Torat ha-baiit ha-arukh*), en què l'autor examina les fonts talmúdiques i el parer dels autors antics, i una versió curta (*Torat ha-baiit ha-qatsar*), de caràcter pràctic, on es presenten les conclusions o les decisions que deriven de l'estudi de la versió llarga, sense esment a les fonts.⁵⁸² A l'inventari de Peralada també s'hi registra un exemplar d'aquesta obra.⁵⁸³ En canvi, Iancu no troba cap referència d'aquest autor. En altres arxius catalans no ens ha arribat cap altre fragment, per bé que sabem del cert que l'obra d'aquest autor va ser d'una importància cabdal per a la comunitat catalana.

També disposem d'una trentena de fragments de paper, vint molt petits, que contenen part del *Mixné Torà* ('Repetició de la llei') i del *Séfer ha-mitsvot* ('Llibre dels manaments') de Moixé ben Maimon, part del mateix còdex.⁵⁸⁴ Del *Mixné* també ens n'ha arribat un fragment amb lletra semicursiva en un llibre notarial dels anys 1371 i 1372.⁵⁸⁵ És destacable la poca rellevància de les obres de Moixé ben Maimon en aquesta col·lecció documental. Creiem que aquest fet s'emmarcaria en la controvèrsia antimaimonidiana que va ser especialment activa a Girona, tot i el pas dels anys.⁵⁸⁶ A l'Arxiu de la Catedral de Girona es custodien cinc fragments d'aquesta obra, però també part del mateix còdex.⁵⁸⁷ En els inventaris gironins, a Peralada es recompten dos exemplars del *Moré ha-nevukim* ('La guia dels perplexos') i cinc parts del *Mixné Torà*.⁵⁸⁸ Però no predominen les seves obres per sobre d'altres autors com Raixí, Leví ben Gerxon, Quimkhí, Nakhmànides o Alfasi. A l'inventari de Sant Feliu de Guíxols, segons Planas, destaquen les obres d'aquest autor (a més de les d'Avicena i Al-Mansur) per bé que no hem pogut comprovar exactament

⁵⁸¹ Gi 1,99-codarrere 1-6 i codavant 1-7/1371; Gi 2, 62-1; 5-9, 12-14/1393-1395.

⁵⁸² Veg. sobre l'autor i les edicions de la seva obra el treball d'Eduard Feliu, "Salomó ben Adret, mestre de la llei jueva," *Tamid* 4 (2002-2003): 101-109.

⁵⁸³ Feliu, "Inventari," lín. 10.

⁵⁸⁴ Gi 2,86 hecodavant 1-30/1401, Berenguer Capella. El fragment que sobresortia de la coberta del llibre, quan encara s'havia de restaurar, es va identificar en un primer moment com a part del *Séfer mitsvot gadol* ('El gran llibre dels manaments'), obra coneguda amb l'acrònim *Semag*, del tosafista Moixé de Coucy, un compendi molt popular de la llei oral basat principalment en el *Mixné Torà* de Maimònides. Tanmateix, després d'haver examinat el document un cop restaurat, hem comprovat que el foli 10a/b, conté part del *Mixné Torà* (*Iesoré ha-Torà*, 3, 1 a 10) i que la resta de fulls contenen parts dels *Séfer ha-Mitsvot*. Veg. la reproducció del llibre que els contenia a Perani, "The 'Gerona Genizah': An". (plate 4).

⁵⁸⁵ Gi 1,191-codavant 2/1371-1372 (FH 17.3-4).

⁵⁸⁶ Veg. Josep Ribera i Florit, "El rerefons filosòfic de la controvèrsia maimonidiana a Provença i a Catalunya," a *Actes del i congrés per a l'estudi dels jueus en territori de llengua catalana. Barcelona-Girona, 15-17 d'octubre de 2001* (Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004), 89-102. Per altra part, veg. també sobre la controvèrsia per l'estudi de la filosofia a l'inici del segle XIV. Eduard Feliu, "La controvèrsia sobre l'estudi de la filosofia en les comunitats jueves occitanocatalanes a la primeria del segle XIV: Alguns documents essencials del llibre "Minhat Quenaot" d'Abamari Ben Mossé de Lunel," *Tamid* (1997): 65-131.

⁵⁸⁷ Mss. 2, 8, 9, 12 i 16.

⁵⁸⁸ Feliu, "Inventari," lín. 12, 22, 47, 51, 79, 86 i 87.

quina quantitat i quines obres s'hi recompten i, d'altra banda, hem de tenir present que era la biblioteca d'un metge, amb obres més especialitzades i per tant disposava dels seus tractats mèdics.⁵⁸⁹ En els inventaris gironins estudiats per Iancu només hi ha dos exemplars del *Moré* a una de les biblioteques, la de Nassim Ferrer.⁵⁹⁰ En els inventaris catalans només troba dues obres a Santa Coloma de Queralt (l'any 1448, un exemplar de la *Guia dels perplexos* i una part del *Mixné Torà*).⁵⁹¹ Llobet, en un inventari de l'any 1422 de Cervera troba un llibre de la *Guia*.⁵⁹² En canvi, a la biblioteca de cent trenta-nou volums d'un jueu comerciant valencià de l'any 1362 era l'autor predominant.⁵⁹³ A la resta dels arxius gironins no s'hi custodien cap de les seves obres. Als altres arxius catalans hi ha un parell de fragments a la Biblioteca de Catalunya i quatre fulls de paper a l'Arxiu Episcopal de Vic del *Mixné Torà*.⁵⁹⁴ Aquestes dades contrasten amb la preferència per les obres d'aquest autor entre els jueus de Castelló d'Empúries, segons els estudis de Miquel Pujol, especialment pel *Mixné Torà*, però també per altres tractats.⁵⁹⁵

Ja hem avançat a l'apartat dels comentaris exegetics que disposem d'un full amb part del comentari crític o *Hasagot* que Nakhmànides va fer del *Séfer ha-Mitsvot* ('Llibre dels manaments') de Maimònides.⁵⁹⁶ Constatàvem que no hi ha gaire presència de l'autor en altres arxius, tret d'uns fragments a l'AMGi del seu comentari a *Kbul·lín*.⁵⁹⁷ D'altra part també ens ha arribat uns fulls d'un altre autor gironí, rabí Ionà ben Avraham, de l'obra *Xaaerei Teixuvà* ('Les portes del penediment').⁵⁹⁸ D'ell, només trobem a l'ACG un fragment del comentari al tractat de *Pirqué Avot*.⁵⁹⁹ Als inventaris gironins es recompten un parell d'exemplars de comentaris bíblics com també un en el de Santa Coloma de Queralt.⁶⁰⁰

Altres autors i obres formen part de la col·lecció gironina. Trobem parts del *Séfer ha-manbig* (o *Manbig olam*) d'Avraham ben Natan ha-Iarkí;⁶⁰¹ un fragment de pergami

⁵⁸⁹ Planas, "Els llibres," 21.

⁵⁹⁰ Iancu, "Les livres," 173.

⁵⁹¹ Iancu, "Les livres," 173-174.

⁵⁹² Josep M Llobet, "Documents de jueus de Cervera (segle XV) que contenen títols de llibres," *Tamid* (2000-2001): 50.

⁵⁹³ Jaume Riera, "Cent trenta-nou volums de llibres d'un jueu mercader i talmudista: Mossé Almaterei (1362)," *Sefarad* 68, no. 1 (2008): 15-35.

⁵⁹⁴ BC, ms. 254/10; AEV Heb 8 (1), 33, 53, 54.

⁵⁹⁵ "Una anàlisi dels testaments, inventaris i contractes jueus que fan referència a llibres hebraics, a la segona meitat del segle XIV i les primeres dècades del XV, mostra que l'aljama de Castelló d'Empúries sentia una tendència preferencial, com ja hem pogut adonar-nos, als comentaris i tractats de Maimònides, que sobrepasa a les obres de caràcter més tradicional de Rasí. Aquest resultat contrasta amb els dels inventaris del llibres jueus, a Girona, publicats per Millàs i Batlle, on apareix un clar predomini numèric de les obres d'aquest darrer i d'alguns dels mestres afins, com David Quinhi i Abraham Abenezra." Pujol, *La conversió*, 23.

⁵⁹⁶ Gi 5, 274/1365-1. Veg. pàg. 109.

⁵⁹⁷ Veg. pàg. 106.

⁵⁹⁸ Gi 5, 274-2a/1365. Veg. el quart volum de la Biblioteca Judaico-Catalana l'edició *Les portes del penediment de Ionà Ben Avraham de Girona* ed. Manuel Frau, (Barcelona: Universitat de Barcelona; Ajuntament de Girona; PPU, 2001).

⁵⁹⁹ Mss. núm. 5.

⁶⁰⁰ Iancu, "Les livres," 172.

⁶⁰¹ Gi 1, 239-codarrere 1, 2, 3, 4 i codavant 1, 2 /1390-1391.

amb part del *Séfer Halakhot Gedolot* ('El gran llibre de les lleis') de Ximeon Karaiia;⁶⁰² tres fragments de paper amb part de les *Xeilot* de Rav Akhai;⁶⁰³ també trobem quatre fulls amb part del *Séfer ha-khinuk* ('Llibre de l'educació') atribuït a Aharon ha-Leví (Raà);⁶⁰⁴ un full amb part de l'obra *Malmd ha-Talimidim* ('L'agulló dels deixebles') de Iaqob Anatoli,⁶⁰⁵ o un full amb part del *Séfer Avudirham* o *Khibur peruix ha-berakot ve-ha-tefillot* ('Comentari sobre les benediccions i oracions') de David Avudirham.⁶⁰⁶ A l'inventari de Peralada també s'hi registra un exemplar d'aquesta obra.⁶⁰⁷ D'altra banda ens han arribat alguns fragments de jurisprudència, és a dir *responsa*, com un full sobre qüestions relatives a una herència sense fills i amb filles adoptives o part d'un altre amb el que sembla un conflicte pels sostres d'uns habitatges.⁶⁰⁸ Altres fragments contenen una mena de *responsa* de Iaqob ben Leví, anomenats "Qüestions i respostes del cel", de temàtica estrictament legal o *halàkhica*, que l'autor en primera persona "pregunta" a Déu i després n'escriu la resposta que "rep" dels àngels per mitjà d'una tècnica onírica, l'única compilació d'aquest gènere que es va fer al segle XIII al Llenguadoc.⁶⁰⁹ També ens han arribat alguns exemples de poesia no religiosa com alguns fulls de paper i pergamí amb fragments de *casides* o poemes panegírics.⁶¹⁰ Iancu recompta en els inventaris gironins vuit exemplars amb composicions poètiques de Xelomó ibn Gabirol.⁶¹¹

En l'àmbit de la ciència cal remarcar parts d'una obra de medicina d'Itskhaq Khunain ben Itskhaq (s. IX-X), fill de Khunain ben Itskhaq conegut amb el nom de Johannitius a la tradició mèdica llatina, al costat de parts de lla traducció hebrea de la llegenda de Barlaam i Josafat, *Ben ha-melekh ve-ha-nazir* ('El príncep i el monjo') d'Avraham ben Xemuel ha-Leví ibn Khasdai.⁶¹² El text mèdic està escrit en àrab però amb alfabet hebreu. Segons Eduard Feliu, que identificà un dels fragments que només conté el text mèdic, la còpia procediria de terres andalusines. S'indiquen el nom i les característiques de diverses malalties.⁶¹³ Uns altres fragments de paper contenen un tractat oftalmològic, encara per restaurar, trobats en un protocol dels anys 1391-1392.⁶¹⁴ També ens han arribat tres fulls,⁶¹⁵ fragmentats, amb part d'una obra mèdica i d'una altra banda dos fragments més, molt malmesos, amb part d'un tractat de medicina i amb un receptari que conté mots catalans i llatins (*sucre, violes,*

⁶⁰² Fons de l'Hospici, 67-9/1498-1499.

⁶⁰³ Gi 1, 257-codavant 2-4/1398-1400.

⁶⁰⁴ Gi 2, 76-posterior 3-6 i 11/1398-1399. Veg. l'estudi dels mots catalans d'aquesta obra a Niclós, "El llibre de l'educació".

⁶⁰⁵ Gi 4, 17-hecodarrere 4/1339.

⁶⁰⁶ Gi 1, 98-3/1371, identificat per Leor Jacobi.

⁶⁰⁷ Feliu, "Inventari," lín. 70.

⁶⁰⁸ Gi 5, 285-4/1367; Gi 5, 269-hecodarrere 10/1363-1364.

⁶⁰⁹ Gi 11,17-4, 9, 11, 14/ 1395-1396, identificats per Pichas Roth, "Responsa from".

⁶¹⁰ Gi 1,90-codavant 6/1369.

⁶¹¹ Iancu, "Les livres," 172.

⁶¹² Gi 1,256 codavant 2, 3, 8, 9 i 8'(5) /1397. Veg. Tessa Calders, *El príncep i el monjo d'Abraham ben Šemuel ibn Hasday*, (Sabadell: AUSA, 1987).

⁶¹³ El fragment que identificà Feliu és el Gi 1,256 codavant, 3. Veg. *El secret dels llibres*, 4-5.

⁶¹⁴ Gi 5, 399/1391-1392, Joan de Fontcoberta. Veg. el protocol amb la part d'aquest document que sobresurt de la coberta a Perani, "The 'Gerona Genizah': An," (plate 9).

⁶¹⁵ Gi 1,98-8-10/1371.

aixarob, reuma, acàcia, sàndals, celiandre, escordi, bortulega) en què el redactor encapçalava cada fórmula amb l'afecció corresponent (reuma, restrenyiment, per fer brollar la sang...).⁶¹⁶ Un fragment petit i amb la tinta mig esborrada, que incloem aquí pel contingut, no per la tipologia, que correspon als llibres de comptes, amb una llista particular d'un herbolari o especier, amb la lletra cursiva molt ràpida i personal i amb els noms d'algunes plantes en català (*marodeix, esponja, romaní, violes, lliri, nars lliri, capill veneris*).⁶¹⁷ Això no obstant, són ben pocs els manuscrits de naturalesa mèdica que ens han arribat a l'AGH. Aquesta dada contrasta amb els inventaris d'altres contrades però no amb la biblioteca d'Avraham Xemuèl de Peralada ni amb els inventaris recollits per Iancu en què la presència d'obres de ciència és proporcionalment menor que la dels llibres bíblics i talmúdics i de les obres halàkhiques. En canvi, en l'inventari de Sant Feliu de Guíxols, la proporció d'obres mèdiques i científiques és molt rellevant, però com ja hem comentat abans hem de considerar que aquesta biblioteca era propietat d'un metge i per tant és ben normal que disposés d'un ampli repertori d'aquest gènere d'obres. Als arxius gironins, l'AMGi és l'únic que conserva obres mèdiques –vint-i-tres fragments de tractats sobre diverses malalties– però no n'hi ha cap sobre un altre àmbit científic.

El lèxic català que hem detectat en aquest grup s'extreu especialment de les obres mèdiques i farmacològiques, que requereixen molta precisió per no errar la composició dels remeis.

El corpus presenta formats variats, però la major part són fragments de bifoli d'antics còdexs fets amb molta cura. El paper és el material escripturari habitual, verjurat i de bona qualitat, sovint d'un to clar i la tinta molt negra, però també d'altres tonalitats marronoses. És normal veure els reclams a peu de pàgina, en el marge interior esquerra, amb el primer mot de la següent. Algunes obres presenten el text encaixat entre grans marges laterals i inferiors i el superior més reduït. L'escriptura habitual és la sefardita semicursiva, i en alguns documents l'encapçalament dels capítols s'escriu amb lletra quadrada, amb espais al voltant. També hi ha textos amb escriptura cursiva, molt elegant, com els fulls del *Séfer ha-kehinuk* o els fulls part del còdex amb el tractat de medicina àrab i el *Ben ha-melekh veba-nazir*. Ja hem comentat anteriorment que aquest text procediria de Sefarad.

1.2.1.4 Fragments bíblics i talmúdics

No ens han arribat gaires fragments de manuscrits bíblics ni talmúdics. D'una banda el material escripturari més corrent d'aquest conjunt és el pergamí, un bé preuat que es podia reciclar fàcilment (palimpsestos, enquadernacions, elements del vestuari, etc.) i un objecte de pillatge ben cridaner en un avalot. D'altra banda, els jueus, prou que mirarien de protegir-los i amagar-los en els saquejos o endur-se'ls amb l'expulsió. Recordem les paraules d'alegria de Reuvèn Nissim pel fet de no haver perdut els seus llibres sagrats en els atacs de 1391.⁶¹⁸ La manca de textos

⁶¹⁶ Gi 5, 212, codavant 1, 2, 3/1372-1373.

⁶¹⁷ Gi 1, 221-codarrere 3/1382- 1383.

⁶¹⁸ Veg. pàg. 101.

d'aquesta índole contrasta amb les dades documentals de l'època. En tots els inventaris consultats la proporció d'aquests llibres és molt més alta que la de la resta d'obres. Els arxius catalans custodien diversos documents d'aquesta mena. Als gironins, el Diocesa és el que més textos bíblics preserva, a l'arxiu de la Catedral n'hi ha un (part del text d'Èxode 9) i a l'AMGi cap. Tots tres conserven alguns pergamins talmúdics.

Els fragments bíblics en pergami i lletres grosses, sense vocalització ni masora, estaven destinats a la lectura a la sinagoga, mentre que els textos bíblics escrits en un format més petit estaven destinats a l'ús particular, a la lectura privada i la meditació personal.⁶¹⁹ D'aquests darrers, el més remarcable és un fragment de paper, amb el final del llibre d'Ester, barroerament il·lustrat amb uns dibuixos que probablement representen el costum de la festa de Purim a la ciutat.⁶²⁰ De sota unes garlandes que devien guarnir els carrers del call, hi ha unes figures que porten màscares i disfresses com si volguessin representar ocells. També hi ha una mena d'escut amb un gall dindi que porta una llança Encapçala la il·lustració un breu text on s'exalta la bellesa dels dies de Purim i s'explica el costum d'adornar el call amb sanefes.⁶²¹ Per altra part hi ha quatre fragments de pergami del fons de l'Hospici, amb parts del llibre de Jeremies (Jr 8-12) vocalitzats i amb els signes de cantilació.⁶²²

Figura 13: Detall del manuscrit hebreu del manual notarial Peralada, 169/1434-1435 (Jordi Garrigàs).

També disposem d'alguns fulls amb fragments de gran format, sense vocalitzar: parts del llibre de Gènesi 16-17, reaprofitat en un llibre de 1492-1493,⁶²³ un altre amb Gènesi 10-11 en un manual de Carles Cerdà de principi dels segle XVI,⁶²⁴ un

⁶¹⁹ Sirat, *Les textes et livres*, 12. La Bíblia a l'edat mitjana estava dividida en vint-i-quatre parts i no pas en vint-i-sis com es fa a partir de les bibles impreses, que segueixen els divisions llatines. No va ser fins l'any 1517-1518 que aquestes divisions, els capítols i la numeració de versets es marquen a les bibles hebraïques impreses. Abans només s'assenyalava la divisió de les lectures (*sidrot* i *paRaixi'ot*), tot i que la numeració del llibre dels Salmos ja es troba en còdex del segle X. En els pergamins bíblics de Girona se separen per paràgrafs.

⁶²⁰ Gi 5, 287-13/1368. Tot i que amb la signatura errònia, el document, abans de ser restaurat, es reproduïx a Perani, "The 'Gerona Genizah': An," (plate 8).

⁶²¹ Veg. la reproducció del document a l'annex C1.

⁶²² Fons de l'Hospici, 67- 13, 14, 16, 17/1498-1499.

⁶²³ AHG Gi-11, 63/1492-1493, Carles Cerdà. Veg. reproducció a Perani, "The 'Gerona Genizah': An," (plate 6).

⁶²⁴ Gi 11, 97, coberta/1488-1512.

altre del mateix llibre (Gn 3) extret d'un altre protocol de final del segle XV.⁶²⁵ Els textos bíblics sempre s'escriuen en lletra quadrada i els trobem distribuïts en dues columnes per pàgina.⁶²⁶ Un text rellevant és el pergami, encara per restaurar, que fa d'enquadració d'un manual notarial de l'any 1435.⁶²⁷ Conté part del llibre del Gènesi (Gn 10). L'escriba va copiar primer el text deixant un espai en blanc en el lloc del nom de Déu, que va posar més tard. Segons Jordan S. Penkower probablement va esperar a escriure'l després de passar pel *mikvé* i purificar-se.⁶²⁸ Aquests rotlles eren especialment útils per fer encuadracions ja que estaven fets per pergamins de molt bona qualitat, molt resistents.

D'altra banda s'han conservat sis fulls de paper i lletra semicursiva amb el Targum de Pseudo-Jonathan,⁶²⁹ i dos del Targum Onquelós de Gènesi.⁶³⁰ Existeixen diversos targums, però des de l'edat mitjana s'ha considerat que els oficials eren el Targum Onquelós del Pentateuc (babilònic) i el Targum Jonatan dels Profetes anteriors i posteriors (palestinenc). El Targum de Pseudo-Jonatan deu al seu nom a l'error d'un comentarista medieval del s. XIV, Menakhem ben Beniamin Racanati, que va confondre l'abreviatura TJ (Targum de Jerusalem) amb el Targum de Jonatan ben Uzziel dels Profetes anteriors i posteriors.

Tampoc no hi ha gaires fragments talmúdics. Són textos que trobem generalment sobre pergami en lletra semicursiva i en lletra quadrada sefardita, tret d'un amb part del tractat de *Xabat* de tipus asquenazita, amb escriptura marginal, un recurs més típic de la zona.⁶³¹ També hi ha un bifoli i un foli de paper amb part del Tractat *Taanit*, del TB en escriptura semicursiva iemenita.⁶³² Ens han arribat especialment fragments del tractat de *Berakot*: un fragment de pergami que conté part d'aquest tractat del TB (38b-39a) en una coberta d'un llibre notarial de Bernat Pintor dels anys 1402 a 1406,⁶³³ diversos fulls de de pergami del mateix tractat entre els

⁶²⁵ Gi 11, 64/1492-1493.

⁶²⁶ És el format preferit en la tradició sefardita. Veg. Michèle Dukan; Colette Sirat, "Les codex de la bible hébraïque en pays d'islam jusqu'à 1200: formes et formats" a *Scribes et manuscrits du Moyen Orient* (París: BNF, 1997), 49.

⁶²⁷ Peralada, 169/1434-1435 (Jordi Garrigàs). Veg. la reproducció del protocol a la figura núm. 4.

⁶²⁸ Agraïm a Leor Jacobi que ens hagi tramès el parer del professor Penkower de la Universitat de Bar Ilan.

⁶²⁹ Gi 1,110-codarrere 1-6/1374-76.

⁶³⁰ Gi 1, 221-codarrere 1 i 3/1382- 1383. Els *targumim* són traduccions interpretades de la Bíblia hebrea a l'arameu. El mot *targum* significa 'traducció, interpretació'. A la diàspora jueva babilònica es va produir una substitució de l'hebreu per l'arameu en només unes quantes generacions. A Palestina, el procés va ser molt més gradual, però l'arameu va passar a ser la llengua de la majoria dels jueus abans del final del període persa (539-333 aC). Era la llengua de l'administració i la llengua franca del sud-oest d'Àsia. Els targums es van elaborar en gran part entre el segle II aC i II dC. Amb el temps, a la lectura pública de la Torà a les sinagogues, s'establí el costum de llegir la traducció del targum després de cada verset (cada tres versets en el cas de les lectures dels profetes). El funcionari encarregat de fer aquesta funció era el *meturgeman*. Rav (Abba ben Aivu, s. III dC, fundador de l'acadèmia de Sura) va atribuir aquesta pràctica de la traducció de la lectura de la Bíblia a l'arameu a Esdres.

⁶³¹ Beit Arié, *Hebrew Codicology*, plate 23 i p. 102.

⁶³² Gi 1, 237-codarrere 2, 4 i 7 /1389-1390.

⁶³³ Gi 7, 77/1402-1406. Veg. la reproducció del fragment encara per restaurar a Perani, "The 'Gerona Genizah': An". (plate 14) (hi ha un error en la signatura que corregim).

fragments de l'Hospici de la Pia Almoïna,⁶³⁴ dos fragments més amb parts del tractat de *Xabat*, amb escriptura asquenazita,⁶³⁵ un altre pergami que conté part del tractat de *Pesakhim* (24 a-b) del TB amb algunes variants,⁶³⁶ i dos fragments de pergami del tractat *Nedarim*, un dels quals, abans de ser aprofitat com a enquadernació, es va assenyalar amb dos *signum* notariais, potser per marcar-lo en l'entrega dels *talmudim* a les autoritats cristianes de l'any 1415 o potser s'hi va dibuixar com a simples provatures.⁶³⁷ També s'ha restaurat un fragment amb part d'una *Tosefta* a *Baba Batra*.⁶³⁸ De més a més hi ha diversos fulls de paper amb el tractat menor de Talmud *Derek Erets Zutà*, que està format per onze capítols que tracten diversos aspectes de la vida quotidiana.⁶³⁹

Figura 14: Detall del manuscrit hebreu Gi 1, 347- codarrere 1b/1411.

Ben remarcable és un pergami, encara no restaurat, identificat per Perani, amb part del tractat de *Roix ha-Xanà* (28b) que feia de coberta d'un llibre notarial de Sant Feliu de Guíxols dels anys 1415-1416.⁶⁴⁰ Aquest fragment el relacionem uns fragments d'Èxode i Levític en pergami i un comentari d'Avraham ben David de Posquieres que es van extreure d'altres llibres provinents d'aquesta vila reial. L'interès rau amb la connexió que podem establir entre aquests fragments i

⁶³⁴ El Gi, Fons de l'Hospici, 67, 15/1498-1499, identificat per Eduard Feliu (*Berakot* 53a-53b) i, d'altra banda, els fragments Gi, Fons de l'Hospici, 67, 8, 9 18 i 20.

⁶³⁵ Gi 1, 260-codavant 2 i codarrere 1/1400. Identificat per Eduard Feliu.

⁶³⁶ Aquest fragment encara no s'ha extret de la coberta del llibre notarial. Veg. la imatge a Perani, "The 'Gerona Genizah': An". (plate 12) (sense cap indicació de la signatura).

⁶³⁷ Gi 1, 347-codarrere 1 i codavant 1/1411. Veg. la qüestió dels inventaris i embargament de llibres dels jueus després de la Disputa de Tortosa a la nota 374

⁶³⁸ Gi 1, 257-codavant 1a/1398-1400. Recordem que la *Tosefta* ('suplement, addició') són un conjunt d'afegits al text de la llei tradicional continguts a la *Mixnà*. Estanyol, *Glossari*, 71.

⁶³⁹ Gi 11, 17,4-5; 6 -15; 18-19; 21-26/1395-1396.

⁶⁴⁰ AHG SFe 726/1415-1416. Perani, "The 'Gerona Genizah': An". (plate 2).

l'inventari de llibres de catorze folis de l'any 1410 del jueu guixolenc, Natan Moixé des Portal, que disposava d'una biblioteca amb gairebé dos centenars de volums.⁶⁴¹

En alguns pergamins, com els fragments de Jeremies procedents del fons de l'Hospici o en el full de pell amb el tractat de *Berakot* del mateix fons, són ben visibles les incisions horitzontals i verticals fetes amb l'estilet metàl·lic per guiar el copista.⁶⁴² Seria convenient poder fer un estudi més ampli de la procedència dels fulls de pell –si eren productors locals o forans (i si la pell procedia d'animals caixer)– i dels escribes i puntejadors que elaboraren aquests rotlles, si es van fer a Girona o en una altra comunitat. Els textos amb escriptura asquenazita podrien procedir de la compra d'un manuscrit portat de fora de Catalunya o bé, com també suggereix Cortès per a uns fragments amb aquesta escriptura de l'ADG, podria haver-hi algun escriba asquenazita instal·lat a la ciutat.⁶⁴³ Recordem que, en el món jueu no hi havia escrivanes semblants als centres monàstics i que la confecció dels llibres requeia en la persona, un *sofer* amb qui s'arribava a un tracte privat.

Per acabar hi ha alguns fragments en els quals s'anota un o part d'un verset bíblic. A vegades són papers en què també hi ha un altre text, com per exemple un fragment en què per una banda hi ha uns comptes de préstec dels anys 1334 i 1335 i per l'altra el verset Job 8, 7, però amb un error ortogràfic a la tercera paraula. Potser per això es va reutilitzar per a formar part del llibre de préstecs que apareix al recto.⁶⁴⁴

1.2.1.5 Textos litúrgics i poesia religiosa

S'han restaurat diversos fulls de pergami i paper que contenen parts de composicions poètiques, especialment rituals de pregàries i himnes litúrgics. Els corpus més ben conservats són els fragments que provenen dels llibres de l'Hospici de la Pia Almoïna, del qual ens han arribat tres fulls amb diverses composicions poètiques religioses, *pizmonin* (poemes laudatoris extra-litúrgics per a dies de celebracions especials), *quinot* (elegies) i especialment *selikhot*, és a dir lamentacions i pregàries penitencials que es reciten en dies de dejuni com a preparació del *Iom kipur*. Entre els que apareixen en aquests fragments hi ha part del Cant de Sió de Iehudà ha-Leví.⁶⁴⁵ En aquest sentit, s'han trobat en un protocol de l'any 1351 i en molt bon estat dos bifolis de paper que contenen alguns dels seus poemes litúrgics.⁶⁴⁶ Els rituals de pregàries per a dies festius o *makhzorim* a Catalunya, com l'anomenat *Makhzor Catalonia*, incloïen composicions poètiques d'aquest i altres

⁶⁴¹ Veg. pàg. 28. Feliu, “Un altre pergami”; Bartrina, “Fragmenta”. Recordem que el document amb l'inventari és AHG, SFG, Notarials, Inventaris. Lligall que va del 9 de juliol de 1410 al 31 d'octubre de 1410, de 38 folis. Veg. sobre aquesta biblioteca Planas, “Els llibres,” 20.

⁶⁴² Veg. l'annex C3.

⁶⁴³ Cortès, “Fragments de manuscrits”, (1985), 39.

⁶⁴⁴ Gi 1, 140-codavant 5/1391-1392

⁶⁴⁵ Gi, Fons de l'Hospici, 67 1, 6 i 19/1498-1499. Eduard Feliu identificà el full 19 amb el cant de Sió.

⁶⁴⁶ Gi 5,136-1-2/1351-1352. Blasco, “Estudio diplomático”, 71-72 descriu breument el manuscrit i no identifica l'autoria d'aquestes composicions.

coneguts autors: Xelomó ibn Gabirol, Moixé ibn Ezra o Moixé ben Maimon.⁶⁴⁷ Les pregàries quotidianes també es compilaven en un sol llibre (*tefil·lot*).⁶⁴⁸ Aquests reculls eren considerats com un *Séfer Torà*. En un *resposum* de Xelomó ben Adret s’afirma que un jurament fet damunt d’un llibre de *tefil·lot*, d’un llibre de *selikhot* o d’un llibre de *takhanunim* (‘súplices’) era tan vàlid com el jurament fet damunt d’un llibre de la Torà.⁶⁴⁹

Altres protocols notariais també ens han proporcionat alguns fragments de pregàries, com els dotze bocins de paper d’un manual de 1363, amb uns *piẓmonim* i altres composicions poètiques que formaven part del mateix llibre de pregàries,⁶⁵⁰ un parell de fulls més amb uns altres *piẓmonim* en un protocol de 1364,⁶⁵¹ un fragment del *piut hoixanà* que es recitava a la festa de *Sucot*,⁶⁵² un bifoli de paper amb uns poemes i himnes litúrgics en què es narra la història d’Hamam i Mardoqueu i que probablement es devien llegir per a la festa de Purim,⁶⁵³ restes d’unes oracions de perdó i penediment o *selikhot*,⁶⁵⁴ altres poemes litúrgics o *piutim* part de llibres de pregàries quotidianes.⁶⁵⁵ Cal destacar d’aquest corpus dos petits fragments de *piut* en escriptura oriental.⁶⁵⁶ Relacionat amb el cicle litúrgic de Girona, tot i que de categoria diferent, ja hem esmentat anteriorment un document del recompte de l’impost de l’ajuda que seguia l’ordre sinagoga de les *paRaixiut* setmanals.⁶⁵⁷

La llengua d’aquest corpus és l’hebreu. No hi hem detectat mots catalans. En els inventaris gironins, com en altres inventaris medievals, aquests aplecs de pregàries rituals són ben habituals. Danièle Iancu recompta quaranta-quatre aplecs de *tefillot*, vint *makhzorim*, setze *selikhot*, onze *quinot* i set *piutim*.⁶⁵⁸ A l’inventari de Peralada es registren quatre rituals de *Iom Kipur*, tres de *Roix ha-Xanà*, dos reculls de *selikhot*, dos de *hoixanot* (pregàries per a la festa de *Sucot*), un llibre de *tefil·lot*, i tres *makhzor*, dos de ritu francès.⁶⁵⁹ Per altra part, en els dos altres arxius de la ciutat, l’AMGi i l’ADG, es custodien una quinzena de fragments amb composicions religioses, especialment oracions pel *Iom Kipur*, que tant pels fragments que ens han arribat, com pels

⁶⁴⁷ Veg. el *Makhzor Catalonia*, probablement copiat o il·lustrat a Barcelona l’any 1280, digitalitzat a http://web.nli.org.il/sites/NLI/English/collections/treasures/shapell_manuscripts/pray/catalon/Page/default.aspx.

⁶⁴⁸ A Catalunya i Provença el llibre de pregàries diàries s’anomenava *tefil·lot* (‘pregàries’). El judaisme asquenazita l’anomena *sidur* (‘ordre’). També s’anomenaven *bores*, en català, perquè eren utilitzats en les tres hores de l’ofici diürn de la sinagoga. (Feliu, “Inventari,” nota 45).

⁶⁴⁹ Dictamen 1:854 que es basa en Hai Gaon de Babilònia. Extret del breu dossier intern de l’AHG que Eduard Feliu preparà per a l’exposició de l’any 2003. Veg. també Feliu, “Inventari,” nota 45.

⁶⁵⁰ Gi 2, 64-codarrere-1-5 i codavant 1, 3-8/1363.

⁶⁵¹ Gi 5, 273-hecodarrere 2 i hecodavant 2/1364.

⁶⁵² Gi 1, 178-codarrere 3/1368

⁶⁵³ Gi 10, 25-7/1375-1377.

⁶⁵⁴ Gi 1, 146 2-3/1394.

⁶⁵⁵ Gi 1,114-codarrere 10/1376-1377; Gi 1, 115-codarrere 1, 2, 3, 6 i 7; codavant 1 i 2/1377; Gi 1, 278-codavant 1-2; Gi 1,98-2, 4 i 11/1371; Gi 5, 237-codavant 3/1382-1383

⁶⁵⁶ Gi 4, 18-coberta anterior 3 i posterior 3/1339.

⁶⁵⁷ Gi 1,160 codavant 6/ 1361-1362 (FH 14. 27-28). Veg. el capítol de l’edicció.. També el document Gi 5,264 codarrere 5 i 6/1363.

⁶⁵⁸ Iancu, “Les livres inventoires”, 172.

⁶⁵⁹ Feliu, “Inventari,” lín. 32, 34, 35, 38, 42, 45, 54, 56, 62, 64, 65, 66.

registres dels inventaris sembla que devien ser els rituals més corrents a les biblioteques jueves gironines. Són destacables els poemes litúrgics procedents de l'arxiu Diocesà, especialment el poema cabalístic que Cortès va treballar, una mostra del corrent filosòfic gironí de tanta anomenada però del qual ens han arribat poques mostres textuales.⁶⁶⁰ A Castelló d'Empúries, els documents notariais registren un predomini de llibres bíblics i litúrgics, especialment *makhzorim*, *selikhot*, *haftarots*, llibres dels Salms i Pentateucs, com també alguns exemplars de Talmud, o els llibres que l'integraven (*Mixnà* i *Guemara*).⁶⁶¹

L'escriptura corrent d'aquest grup és la semicursiva sefardita. Els fragments dels reculls de pregàries solen ser parts de llibres de format més petit (210 x 290 mm), amb una vintena o quinzena de línies per full, dependent de la mida de la lletra, emmarcades per marges i amb els incipits en lletra quadrada o bé semicursiva més gran. També hi ha formats més grans però se sol guardar els marges, especialment l'inferior, per a enquibir una caixa d'escriptura més petita, a doble columna.⁶⁶² El paper sovint és de bona qualitat, clar i amb un verjurat ben visible. Hi ha composicions vocalitzades i d'altres sense vocalitzar. Els versets de les poesies religioses se separaven amb puntuació o amb espais. Alguns aplecs insereixen algunes composicions de forma perpendicular al text principal. També disposem d'alguns fragments sobre pergamí, sense vocalitzar, amb lletra semicursiva, amb el rallat i puntejat típic de la tradició sefardita, és a dir els dos costats externs del full perforats.⁶⁶³

1.2.1.6 Fragments miscel·lanis

Un dels conjunts de documents més rellevants d'aquesta secció està format per vuit petits fragments de paper, escrits íntegrament en català i en lletra semicursiva, que formaven part d'un mateix còdex. El manuscrit ens ha arribat molt esbocinat i malmès i se'ns fa difícil establir-ne exactament la tipologia. Sembla que es tractava d'un fragment d'una obra de lírica trobadoresca, amb referències al Jaufré de la literatura artúrica.⁶⁶⁴ El document no necessàriament hauria de procedir de la comunitat gironina i per tant, i pels trets que mostra, no el podem considerar una mostra lingüística d'aquestes terres. Un altre fragment, trobat a la darrera restauració de manuscrits, és un bocí de paper allargassat amb part d'un esborrany d'àmbit administratiu, i amb una lletra molt lligada i ràpida.⁶⁶⁵ El text, molt escapat, és enterament escrit en català. Ambdós documents els hauríem d'afegir a la breu llista de textos en aljama catalana que hem exposat a la introducció. Els comentem amb més detall en l'apartat 3.2.4 de capítol següent i els editem a la segona part del treball.

⁶⁶⁰ ADG, mss. hebreus VII – X. Veg. l'annex A.3.3 i Cortès, “Una poesia cabalística”.

⁶⁶¹ Pujol, *La conversió*, 19-26.

⁶⁶² Gi 10, 25-7/1375-1377.

⁶⁶³ Gi 1,114-codarrere 10/1376-1377

⁶⁶⁴ Gi 11, 17: 1-3, 5', 10, 15-17/1395-1396.

⁶⁶⁵ Gi 5, 284, 2/1367.

També ens han arribat un altre petit conjunt de documentació miscel·lània, amb fragments de cartes i anotacions personals, de temàtica variada, com dos trossos de paper, que contenen una missiva esbiaixada en què es fa referència a n'Itsàq, En Perpinyà, en Bonjudà i en Comelles.⁶⁶⁶ D'altra part disposem d'una carta personal, per una petició de diners, de 25 florins l'any, d'Astruc Salvat, en la què s'esmenten a en Bonjudà Bonafós, en Taular o n'Astruc sa Cavalleria. Hi ha alguns mots en català: *tasses estegades* (?). Pels noms sembla procedir de Barcelona, a la segona meitat del segle XIV.⁶⁶⁷ Per acabar, i encara per restaurar, hi ha un document que procedeix d'un protocol notarial de Sant Feliu de Guíxols, amb una llista de noms en àrab, escrita amb l'alifat, al costat d'un altre document en aljama judeoàrab.⁶⁶⁸ Quan es porti a terme la restauració d'aquests manuscrits podrem veure bé de què es tracta. En els estadis anteriors del projecte de recuperació ja s'havia trobat un altre document àrab amb lletres hebraïques, part d'un tractat de medicina d'Itskhaq Khunain ben Itskhaq.⁶⁶⁹

1.2.1.7 Proves cal·ligràfiques i petits bocins de paper manuscrits

Finalment hi ha diversos documents amb pràctiques cal·ligràfiques i proves de ploma, que tant poden ser anotacions fetes per un adult, provatures esparses d'algun escriba o exercicis cal·ligràfics amb una lletra insegura i poc acurada d'algunes persones que estaven aprenent a escriure, probablement infants. De vegades són proves d'un escriba professional, com el fragment que aprofita un document llatí, el final d'una carta signada per Pere III El Cerimoniós. El copista hi fa assajos d'uns noms i d'un parell de mots, en escriptura quadrada i amb una tinta daurada, probablement abans d'il·luminar un llibre costós, potser una *hagada*, i també hi dibuixa un gos.⁶⁷⁰ És important no desmerèixer aquesta mena de textos, en especial pel seu caràcter poc formal, sovint casual, que ens poden aportar algunes dades curioses i alguns aspectes històrics, sociològics i fins i tot psicològics prou rellevants i des d'una perspectiva molt propera a la ment dels catalans de l'època.

També hi ha un bon feix de petits bocins de paper, generalment amb paraules esbiaixades, restes de textos o anotacions amb lletra menuda i poc acurada, difícils de llegir, que tant poden ser part d'esborranys de comentaris, restes de llibres de comptes, o de qualsevol dels diferents corpus de documents que hem esmentat en els apartats anteriors, i que poden ser la peça que manca i que fa entenedor un text determinat.

1.2.2 Els documents econòmics: manuscrits de comptes o *pinkassim*

Els textos econòmics són els més nombrosos.⁶⁷¹ D'una banda ens trobem amb un corpus de documents comunals, que poden ser fiscals (com els recomptes de

⁶⁶⁶ Gi 5, 272- hecodarrere 2 i hecodavant 3a/1364.

⁶⁶⁷ Gi 2,48-codarrere 2a/1385-1386.

⁶⁶⁸ AHG, Sant Feliu de Guíxols, 890, Pere Ferrer/1382 – 1383.

⁶⁶⁹ Gi 1,256 codavant 2, 3, 8, 9 i 8'(5) /1397. Veg. pàg. 121.

⁶⁷⁰ Gi 1,56-codavant 1/1361-1362. Veg. el dibuix a l'annex C1.

⁶⁷¹ Veg. la relació detallada dels documents d'aquest bloc als annexos A.4.8 i A.4.9.

l'impost de l'ajuda o de l'impost sobre les rendes personals), comptables (els comptes del tresorer de l'aljama) o administratius (actes de venda, donacions dineràries, etc.) i dels quals ja hem parlat en els apartats anteriors.⁶⁷² D'altra banda, hi ha un conjunt de textos de particulars, en gran part crediticis (registres de préstecs i empenyoraments) però també comercials (comptes d'un venedor de teixits, d'un constructor, etc.) i alguns comptes privats. En total, ara per ara, disposem d'una vuitantena de conjunts de manuscrits de comptes, llistes i inventaris. Del contingut i l'anàlisi de les dades que ens ofereix aquest corpus ens n'ocuparem en el segon capítol, dedicat especialment al crèdit i la fiscalitat. En els següents apartats n'examinarem els aspectes formals.

Els registres de préstec i els documents privats, per fer anotacions, sempre s'escriuen sobre paper (podem trobar alguna anotació esporàdica sobre pergamí, però no és el material primari). El format d'aquests textos és molt variat. Hi ha quaderns de comptes molt acurats, amb la lletra molt neta i clara i el paper verjurat, gruixut i de bona qualitat. Solen ser bifolis part d'extensos llibres de comptes de grans prestadors o associacions de prestadors. Respecten els marges i els interlineats. En alguns s'hi indica la paginació. Altres quaderns de comptes són d'un format més pràctic, per portar-los amunt i avall. N'hi ha de petits, que no superen un pam; d'altres són fulls allargassats o amb un plegat *in-octavo*. També ens han arribat molts bocins de paper, alguns molt malmesos pels corcs i la humitat, que podien formar part tant dels llibres comunals, de quaderns privats, com de retalls de paper per anotar algun compte de forma puntual.

L'escriptura més habitual és la cursiva sefardita, corrent a l'època a Catalunya. Com que una bona part d'aquests documents són d'ús personal, els redactors sovint no hi posaven gaire mirament i feien una lletra ràpida, sovint feta amb un nombre mínim de traços, per bé que en alguns escrits també és molt relligada, poc acurada i amb moltes abreviatures, de vegades ben estipulades però d'altres vegades ben poc formals. També trobem algunes llistes de comptes amb escriptura semicursiva. És més freqüent en els quaderns de prestadors professionals o en els que hi intervenia més d'una mà.

La manera d'escriure d'aquest corpus de documentació és la que més ens acosta a la ment dels redactors de l'època, ja que és un tipus d'escriptura informal, sense cap intenció estètica i per tant presenta tot un seguit de trets ben engrescadors per a un possible estudi grafològic. Podem notar escriptures fermes, altres tremoloses, de trets aguts o arrodonits, grans o petites, molt variables segons l'estat d'ànim i l'edat de la persona que va compondre el text. Aquestes variants s'observen especialment en els quaderns de préstecs d'una mateixa mà que abasten una franja de diverses dècades.

⁶⁷² Veg. l'apartat "e) Actes i fragments de llibres comunals" a la pàg. 116.

1.2.2.1 Els documents comercials i altres llibres de comptes

Els pocs textos que s'han recuperat d'aquest bloc ens aporten dades miscel·lànies que ens permeten accedir a aspectes molt poc coneguts de la vida quotidiana dels jueus catalans:

- Un fragment amb els comptes d'un constructor. És un text amb les anotacions d'un mestre d'obra jueu, que enregistra amb cura els treballs, els materials (trobem el mot *guix* en català) i les despeses per dies de feina. Tot i que no ens ha arribat el text sencer sembla que estructura els registres en entrades i sortides com es feia en els llibres d'obra cristians. En el text s'esmenta a Belxom Benet, que va ser secretari i prepòsit de l'Almoina de l'aljama gironina, documentat entre els anys 1372 i 1388.⁶⁷³

- D'altra banda disposem d'un document amb l'anotació de diversos articles, en gran part escrits en català, i el seu cost. Podem suposar que són els contes d'un comerciant de recipients, robes i peces de vestir i altres productes diversos: *morter, sitra, rasora*, espelmes, camisa, tal·lit, *broquer, conca, calçat, calçat petit, estam, partides, cadell, almaras, sàvena, vel, vesta, tassos*.⁶⁷⁴

- També ens ha arribat part d'un full amb els comptes d'un comerciant de gibrells i robes per a la casa amb els registres de vendes i els noms dels compradors. Alguns dels productes s'escriuen en català: *caldera, flassades, palanganes, baci i bacin*.⁶⁷⁵

- Tres petits fragments de paper amb les restes d'unes anotacions de comptes d'un comerciant de cereals. S'hi registren unes quantitats que es vinculen a ciutats provençals i catalanes: Narbona, Montpeller, Tàrrega i Tarragona.⁶⁷⁶

- Hi ha també alguns documents de registres de vendes, com un quadern de set fulls en els quals s'hi anoten diverses transaccions amb teixits que el redactor anota en català: *vànoves, flassades, matalassos, i travessers*. Les vendes —és probable que a crèdit i per això les registra sota del nom del comprador— es fan entre jueus i no hi consta el nom de cap cristià.⁶⁷⁷

- Un petit fragment de paper amb els registres de vendes d'un comerciant de teixits. No s'hi anota cap nom ni cap data, només la quantitat i el preu de les robes: 5 canes i un pam de *fardot*, una cana i 6 pams de *mesclat per gonella*, una roba *morada*, etc.⁶⁷⁸

- Fragment allargassat amb els noms d'alguns membres de la comunitat i un recompte (no sabem de què) amb palets. Dels noms que podem llegir s'hi esmenten n'Astruc Vidal, n'Itsaq Bonjudà, David Avram, Xelomó Cohen, Jucef Bevenist., Belxom Falcó i Astruc Cresques.⁶⁷⁹ Podem datar el document a la segona meitat del segle XIV, probablement entre els anys 60 i 70.

- Anotacions de pagaments i deutes molt diversos, personals i professionals, entre membres de la mateixa aljama, d'altres aljames i cristians: compres de vi, blat, claus i paper, les despeses de manutenció d'una dona, pagaments a uns corredors, pel cost

⁶⁷³ Gi 1,115-codavant 3a – Guillem Llobet/1377. Veg. l'edició del text en el capítol 5.

⁶⁷⁴ Gi 5, 285-8/1367..

⁶⁷⁵ Gi 5, 285-3/1367.

⁶⁷⁶ Gi 1,51 - codarrere 2, 5 i 6/1361. Veg. l'edició del document en el capítol 5.

⁶⁷⁷ Gi 1,258-codarrere 1-6 i codavant 1. Veg. edició en el capítol 5.

⁶⁷⁸ Gi 1,180 codavant 1b'/1368.

⁶⁷⁹ Gi 1,180 codavant 9a/1368. Sobre la forma del nom *Bevenist* veg. la nota 552.

d'una reparació, per despeses diverses de naturalesa judicial i administrativa, per impostos, per enviaments, per la redacció d'escriptures i altres actes administratives, per cinc llibres de Nombres, com també hi ha anotacions de préstecs a cristians, alguns amb penyora, transaccions i préstecs en nom d'altres jueus, pagaments als seus treballadors i pagaments per les veremes d'un jueu i d'uns cristians.⁶⁸⁰

A l'AHMGi també trobem un inventari d'un comerciant d'atuells de la casa com *bacines, conques*, etc.

1.2.2.2 Els documents crediticis

Els textos econòmics de caire creditici són el gruix més rellevant d'aquest corpus documental. No és estrany. Com veurem en el capítol següent aquests manuscrits confirmen l'alta activitat econòmica del conjunt de les comunitats jueves catalanes. Els documents d'aquesta mena en altres arxius gironins tampoc no són rars. A l'AMGi ens han arribat dos quaderns de préstecs: un de deu fulls i cinc fragments de paper de la dècada dels anys seixanta del segle XIV i un altre de cinc fragments en què es registren préstecs dels anys vuitanta. Les estructures i el lèxic d'aquests documents són de la mateixa tipologia que els crediticis de l'AHG. De l'ACG, ara a l'ADG, es custodia part d'un text de préstecs i empenyoraments que es troba repartit entre l'AHG i uns manuscrits procedents de l'AHCB, avui a la UB.⁶⁸¹ Hem de considerar que aquesta col·lecció econòmica és una de les més importants d'arreu d'Europa.

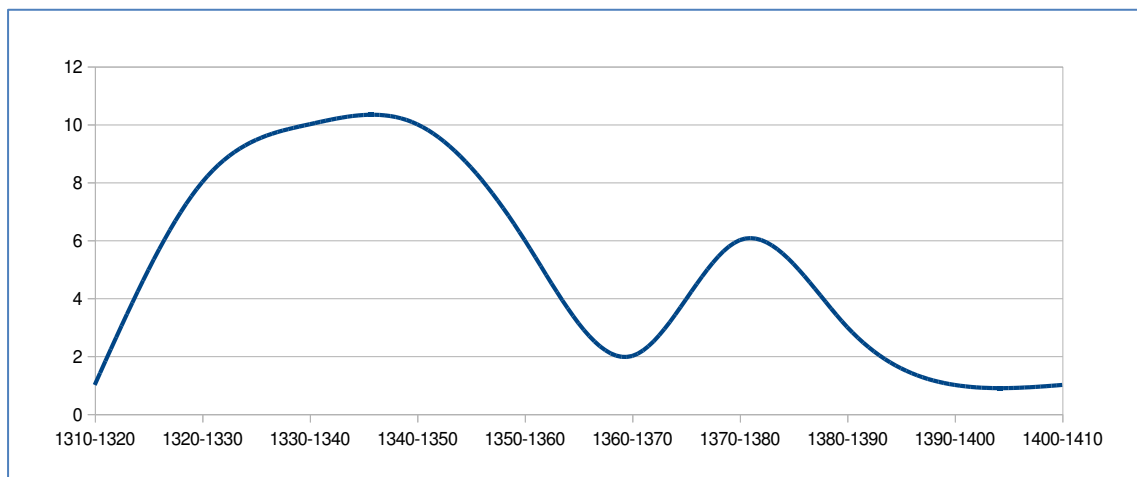

Figura 15: Gràfic del nombre dels quaderns de préstec per dècades

Aquesta mena de textos són d'un estil concís, plens d'abreviacions, amb un vocabulari administratiu que esdevé corrent en tota aquesta documentació i unes estructures fixes que mostrarem en els apartats següents. El gruix més important el formen quaderns de creditors professionals en els quals s'anoten préstecs i empenyoraments, principalment a cristians (un 80 % són deutors cristians).

⁶⁸⁰ Gi 1, 140 - codavant 1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10 i 11/1391-1392.

⁶⁸¹ Veg. annexos A3 i la pàg. 17 de la introducció.

D'aquest conjunt de fragments econòmics s'han extret gairebé un parell de centenars de topònims. La major part dels pobles pertanyen a les comarques de l'Alt i el Baix Empordà, la Selva, el Pla de l'Estany i el Gironès. També disposem d'un parell de fulls amb préstecs a deutors del Ripollès.⁶⁸² Un petit grup de documents fa referència a poblacions de vora de Barcelona i trobem referències esparses a altres ciutats del territori català, com Perpinyà i Tàrraga. Fins ara hem recomptat cap a un miler de noms d'entre tots els documents catalogats, la major part procedents dels quaderns de préstecs. El document creditici més antic és un fragment de registre de préstecs dels anys 1319-1322, encara per restaurar, procedent d'un protocol dels anys 1378-1379.⁶⁸³ El més recent és un conjunt de set fragments part d'un quadern de comptes allargassat amb préstecs dels anys 1406 a 1408 extret d'un manual notarial de l'any 1452.⁶⁸⁴ Aquestes dates extremes no són les habituals. La major part dels documents de préstec que ens han arribat són de la primera meitat del segle XIV, entre els anys trenta i cinquanta. També hi ha un conjunt nombrós de documents dels anys abans dels avalots de 1391. En total hem comptat que ens han arribat quaranta-tres conjunts de manuscrits de préstecs, molts dels quals són quaderns formats per diversa quantitat de fulls. Vint-i-dos blocs són de la primera meitat del segle XIV, especialment dels anys trenta i quaranta (només hi ha quatre quaderns que registren préstecs de la dècada dels anys vint, hi ha un augment destacat després de *lo mal any primer* i no hi ha cap registre de mitjan any 1348 a l'inici de 1350, el temps de l'esclat de la pesta negra), cinc de la dècada dels cinquanta, dos de la dècada dels anys seixanta, vuit dels anys setanta fins als avalots i un dels primers anys del segle XV (hem de tenir present que hi ha alguns fragments en què la data no ens ha arribat).

La tipologia habitual d'aquests documents són llistes amb els registres dels deutors que contenen totes les dades de l'operació creditícia. També hem trobat uns fragments amb unes llistes en les quals només s'noten els cobraments dels préstecs.⁶⁸⁵ Alguns prestadors intercalaven en el mateix document el registre dels prestimonis amb el registre de les seves despeses i pagaments. Com hem vist abans disposem d'alguns fulls relatius a l'activitat creditícia amb els registres de prestadors i préstecs del llibre de declaracions de l'aljama en relació a l'impost de l'ajuda sobre préstecs i negocis.⁶⁸⁶

1.2.2.3 Les estructures dels documents de comptes

Els quaderns de préstec se solen estructurar amb el nom del deutor, la seva procedència, l'import del deute, la data i si escau l'avalador. Després s'hi afegeixen més operacions o els pagaments realitzats i altres informacions rellevants. Hi ha

⁶⁸² Gi 5,284-4 i 5/1367.

⁶⁸³ Gi 5, 408/1378-1379, Francesc de Catallops. Veg. la reproducció a Perani, "The 'Gerona Genizah': An," (plate 16).

⁶⁸⁴ Gi 4,171- coberta anterior, 1-7/1443-1452.

⁶⁸⁵ Com el document Gi 1,64-10 i 11/1363.

⁶⁸⁶ Veg., per exemple, l'edició dels fragments Gi 1, 256 s.s., codavant 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397 a la segona part del present treball.

vegades que el prestador opta per agrupar per nom els deutors, amb el llistat de les quantitats a sota. Alguns documents estan ordenat per ordre alfabètic. La major part per ordre cronològic. Els fragments de comptes no crediticis se solen estructurar en llistes simples, amb el concepte i els imports al costat. Entre els registres se sol deixar un espai de separació. Hem fet una relació de les diverses estructures que hem trobat en aquest conjunt de documents gironins:

Model 1 (préstecs)

Deutor (חיב) / eximit (פטור)

Nom/s – (ofici) – procedència – import – data termini – (avalador/s) – (procedència garants) – (ofici avalador) – (pagaments o préstecs posteriors) – data עו' (ítem)...

Model 2 (préstecs)

Nom/s – (ofici) – procedència – import – data

עו' (ítem) – import – data

עו' ...

Model 3 (préstecs)

Nom/s – (ofici) – procedència – import- data d'establiment – עד (fins) – data termini

עו' ...

Model 4 (préstecs)

Nom/s – (ofici) – procedència – import – termini/terminis (בזמנים) (i detall dels terminis) – data d'establiment

עו' ...

Model 5 (préstecs)

Nom/s – (ofici)- procedència - import – termini/terminis (בזמנים) (i detall dels terminis) – data d'establiment – (pagaments, préstecs posteriors i anotacions)

עו' ...

Suma total dels préstecs de la pàgina del quadern

Model 6 (préstecs)

Nom/s – (ofici) – procedència – על יד – nom representant – (procedència) – import – data

עו' (ítem) – import – data

עו' ... import – nom – procedència (sense data)⁶⁸⁷

עו' import – entre en (בין) – nom – i en – nom – procedència.

⁶⁸⁷ Se suposa l'anterior venciment o bé posa el venciment dalt de pàgina o sota dels deutes. Extret d'un document molt malmès en què es barregen totes aquestes estructures en un mateix full.

Model 7 (préstecs)

Nom del deutor – procedència – (penyora) – import del préstec/producte – data termini – (garant) – data signatura/hipoteca – pagaments/deutes posteriors

עו' ...

Model 8 (préstecs)

Nom del deutor/s – (procedència) – import del préstec/capital (+ interès) – termini/s de pagament – (garants) – (altres: escriptura, interès, pagaments...) – data establiment del préstec

Model 9 (préstecs)

Nom/s – (ofici) – procedència – import – termini – pagament

עו'

Model 10 (préstecs)

Nom/s – procedència – import – termini – data d'establiment

Nom/s – procedència – import – termini – data d'establiment

.....

Model 11 (préstecs)

Nom/s – procedència – import – termini – data d'establiment

עו' זה – import – termini – data d'establiment-

“restaren” – import – termini – data d'establiment

....

Model 12 (préstecs)

Nom del deutor/s – procedència – import del préstec (escrit en paraules) – “en x pagaments, cada un de x”...

....

Model 13 (préstecs amb balanç del deute)

Nom del deutor/s – procedència – import del préstec – data de retorn – data d'establiment del préstec – pagaments i informacions complementàries) – (balanç del deute)

Model 14 (préstecs i pagaments)

Deutor / eximit

Nom/s – (ofici)- procedència – import – data

עו' (ítem) – pagà/pagaren – data de pagament – import

עו' ...

Model 15 (préstec amb penyora)

על – Penyora – import – data – de – nom/s

Model 16 (préstec amb penyora)

על - Penyora – de – nom/s – població – import – data

Model 17 (préstec amb penyora)

Nom/s – (ofici)- població – import – על – penyora – data

עו ...

Model 18 (préstec amb intermediari)

Nom/s – (procedència) – (ofici) – import – per mà de – nom/s – (ofici) – procedència – data de venciment

עו ...

Model 19 (préstecs amb referència notari)

Nom/s – (ofici) – procedència – import – data establiment– (avalador/s) – (procedència garants) – (ofici avalador) – (pagaments o préstecs posteriors) – notari.

עו ...

Model 20 (préstecs amb referència lloc jurament o notari)

Nom/s – (ofici) – procedència – import – data establiment– (avalador/s) – (procedència garants) – (ofici avalador) – (pagaments o préstecs posteriors) – jurà a la Cort del Bisbe /oficial/notari.

עו ...

Model 21 (préstec amb indicació notari)

Nom – procedència – import- termini – data d'establiment – (anotacions/préstecs posteriors) (ביד סופר)

Model 22 (préstec amb indicació acta notarial i nombre de deutors)

un(deutor)/dos...

Nom – procedència – termini – בשט' -data d'establiment import

עו ...

Nom – procedència – termini – בשט' -data d'establiment import

....

Model 23 (préstecs molt detallats)

nom del deutor/s – procedència – import del préstec/penyora – data de retorn del préstec/terminis – garants – procedència dels garants – altres observacions – data de signatura – lloc de signatura/nom del notari (+ pagaments o ampliacions de préstec/taula i altres informacions complementàries)

עו ...

Model 24 (comptes i préstecs sense estructura)

No hi ha una estructura fixa. Registres curts i esquemàtics encapçalats per la fórmula עוּד + vaig pagar/vaig rebre/etc. o, en el cas dels préstecs s'indica el nom del deutor + l'import del deute i ocasionalment la data de la transacció.

עו' ...

Model 25 (préstec amb indicació del prestador)

Nom prestador (i a compte de qui feia el préstec)

Eximit/deutor/balanç del deute

Deutor – procedència – (garant) – import – termini – (anotacions/préstecs posteriors/hipoteca/ostatge, etc.)

עו' ...

Model 26 (Comptabilitat del sofer –entrades i sortides–: deutes i comptes membres comunitat)

Total acumulat

Nom (i relació de parentiu amb algun altre membre)

יש לסלק לו – import – “honoraris del que” (despesa: llibres que va comprar, acta que va fer, etc.) – de Nom /s o referència a l'anterior – data cristiana

יש להוסיף לו – import – Nom o referència a l'anterior – data cristiana – motiu de l'entrada

יש לסלק לו \ יש להוסיף לו / עו'

...

(Total acumulat)

Model 26b (Comptabilitat del sofer: deutes i comptes membres comunitat)

Nom (i relació de parentiu amb algun altre membre)

Registre deute i motiu – de x data a x data

הרהא' קודם – data cristiana – import restat o sumat del total – registre deute i motiu

....

Nom....

Total acumulat

Model 27 (comptes aljama)

Estat dels comptes.....

Vaig pagar...

...

Vaig rebre ...

...

Estat final de comptes

Model 28 (anotació de despeses)

Encapçalament despesa

Concepte despesa + import

...

Suma final

Model 29 (recompte de préstecs)

Nom (s) – procedència – deute – “comptat”

Nom (s) – procedència – deute – “comptat”

.....

Model 30 (recaptació i import corresponent de l'impost de l'ajuda)

Data – import ajuda – producte o producte – import ajuda

'עו – import ajuda – producte o producte – import ajuda

'עו ...

Data – import ajuda - producte o productes – import ajuda

'עו ...

Model 31 (comptes)

Nom – (procedència) – import

Nom – (procedència) – import

.....

Model 32 (llistes préstecs amb prestador i notari – declaració impost ajuda)

Notari

Nom prestador – nom deutor – procedència – import ajuda

Nom prestador – nom deutor – procedència – import ajuda

.....

Notari

Nom prestador – nom deutor – procedència – import ajuda

.....

Model 33 (llistes préstecs amb prestador i notari – declaració impost ajuda)

Notari

Data

Nom prestador – nom deutor – procedència – termini – import préstec

– nom deutor – procedència – termini – import préstec

Nom prestador – nom deutor – procedència – termini – import préstec

.....

Notari

Data

Nom prestador – nom deutor – procedència – termini- import préstec...

Model 34 (declaració impost ajuda – pagaments a compte – datació paraixiot)

Nom declarant – import ajuda – *paraixà*

Nom declarant – import ajuda – *paraixà*

עו' ...

....

Model 35 (comercial)

Nom comprador

Quantitat – material comprat – import

....

1.2.2.4 Moneda i mesura

Els valors en tots aquests documents s'expressen en lliures, sous i diners que en hebreu són, respectivament, *ליטרין*, *דינרין* i *פשיטין* (que vol dir *senzills*, és a dir la classe més inferior de moneda).⁶⁸⁸ En els documents comptables (siguin llistes de préstecs, inventaris comercials, etc.) sempre trobem aquests mots abreujats. Només en les actes notariaus els trobem escrits en forma plena:

- לטרי' / ליט' / ל': ליטרין
- דינ' / ד' / די': דינרין⁶⁸⁹
- פשי' / פ': פשיטין/פשיטים

A la *ketubà* de Castelló d'Empúries de l'any 1377 es detalla la moneda: *פשיטים* *ממטבע מלגורי* (diners de moneda *melgorès*).⁶⁹⁰ També en un document de l'any 1325 i en un altre de 1353: *ממטבע פשיטים של דינרין ברצלני* (diners de moneda *barcelonès*, és a dir, diners de tern).⁶⁹¹

En algun cas el recompte es fa en reials. Se'n fa una traducció a l'hebreu, per cal semàntic: *מלכים* (ZAB 11, 13, 30 i 41). Es refereix al real d'argent de Barcelona o croat que en aquell temps valia quinze diners segons l'esmentat document.⁶⁹² També el trobem en un document amb registres de préstec van de l'any 1341 fins a l'any 1346 (Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet/1364-1365). En un extens quadern dels comptes de l'impost de l'ajuda trobem la indicació de la moneda abreujada *מ'*.⁶⁹³ També en uns pocs casos s'indica l'import en florins: *פרחים* / *פרח'* / *פרח* (ZAB, 27, 30, 42 i 60, Gi 1,180-codarrere 3/1368 o Gi 2,48-codarrere 2).

⁶⁸⁸ Feliu, “Llibre de comptes”, 92, nota 21; Llubera, “Un contracte,” (nota 3). Recordem que la lliura i el sou són unitats de compte i no pas monedes reals: 1 lliura eren 20 sous de 12 diners, és a dir, 240 diners.

⁶⁸⁹ La forma *דינ'* la trobem en el conjunt Gi 5,255 codavant 1-5/1361 i Gi 5,255 codarrere 1/1361. La forma *ד'* sol ser a conseqüència d'una escriptura ràpida.

⁶⁹⁰ Castelló d'Empúries, 764/1473-1474). Perani, “The ‘Gerona Genizah’: An”, 162. Veg. l'entrada *מלגורי* a l'apartat del lèxic.

⁶⁹¹ Gi 5,120-hecodarrere 3a; Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398.

⁶⁹² Feliu, “Llibre de comptes”, 94, nota 31.

⁶⁹³ Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362; Gi 5,264 codarrere 1-8 i codavant 2-6; 8-10; 12-13/1363 i Gi 2,76 posterior 10/1398-1399.

Les mesures que es fan servir en alguns documents:⁶⁹⁴

מיגרי/מיגרש (*migera/migera*): ‘mitgera’ f. Ex.: ברנד ספונט דצרויאן ב מיגרי חטה *Bernad sa Font de Cervian, 2 mige(res) de farina* (Gi 1.5 - 4/1341-1343).

קורטירה (*cortera*): f. ‘quartera’. Ex.: עו' לקורטירה וחצי קורטירה חטה Ítem per una *cortera* i mitja *cortera* de blat (ZAB, 35).

קנס/קנה (*canes/cana*): ‘cana’ f. Ex.: שתרוק דפטיטה ולמחוק הקנס (... *Struc de Petita* i pel raser de les *canes*) (Gi 1,115-codavant 3a/1377). Per bé que la forma hebrea és קנה (‘canya’, ‘càlam’, ‘vara’, ‘mesura de longitud d’una canya: 6 colzes’), en els textos gironins, per com es forma el plural, hem d’entendre que el mot és català.

זרת (‘pam’): 5 canes i un pam de *fardot*; una cana i 6 pams de *mesclat per gonella* (Gi 1,180 codavant 1b'/1368.)

ברכות (‘càrrega’): ט די' ד פש' (2 càrregues de calç, 9 sous 4 diners) (Gi 1,115-codavant 3a/1377). Sembla que hi havia diverses unitats de compte per mesurar la calç: la somada, la quartera⁶⁹⁵ i la càrrega.⁶⁹⁶ En el fragment s’empra la ‘càrrega’ (ברכות). Ara bé, no sabem del cert quina és la quantitat de cal que cabia en una càrrega. El cost d’una càrrega de calç segons el document era de 4 sous 8 diners. Els cost de dues càrregues de calç era 9 sous 4 diners.⁶⁹⁷ Fem la comparació amb

⁶⁹⁴ Veg. la descripció de les mesures i que hem detectat amb la seva forma catalana en els manuscrits a l’apartat del lèxic 3.3.4.

⁶⁹⁵ Víctor, Sandrine, *La construcció i els seus oficis a la Girona del segle XV* (Girona: Ajuntament de Girona, 2004), 124. *Somada*: f. càrrega d’un animal de bast (DIEC); 1. Càrrega d’un cavall, d’un mul, d’un ase. 2. Mesura de líquids equivalent a dos barrils i que pot portar una bèstia de càrrega. (VocFar); Càrrega d’un animal de bast, la qual és equivalent a tres quintars (DCVB). *Quartera*: f. Mesura de capacitat per a grans, equivalent aproximadament a 70 litres (DIEC). Mesura de capacitat variable per a grans i àrids (dividida a Catalunya en 12 quartans i el quartà en 4 picotins) (VocFar). Mesura d’àrids, de capacitat variable segons les comarques, però aproximada a 70 litres (DCVB).

⁶⁹⁶ m. Mesura de grans, variable segons les localitats. “Tant n a a la una com a l altra, ço es: tres migeres e cortera en cascuna carrega, a mesura de Gerona.” *Epistolari del segle XV - XIII* (VocFar). Unitat de mesura, que té diferents valors segons l’objecte mesurat i segons les comarques, però que en general correspon a la quantitat que pot portar una bèstia (DCVB). Unitat de mesura, amb diferents valors, però que generalment correspon a la quantitat que pot portar un animal de càrrega (DC).

⁶⁹⁷ A principi del segle XV, a València, el preu d’una càrrega de calç era de 5 sous: “Item, pagui a n Marti de Cilla, calciner, per una carrega de calç que d aquell compri per ops de emblanquejar los pilars de la dita Creu, V solidos.” *Sotsobreria de Murs e Valls de València* n. 37 d3; any 1434 (‘calç’, VocFar). Pel cost de la calç a Girona disposem d’un estudi dels preus del segle XV i veiem que el preu d’aquest material augmentà un vint per cent al llarg del segle, una variació condicionada per tres fortes pujades els anys 1425, 1466 i 1497. Si prenem com a referència el valor mínim del segle sabem que el preu mínim era de 7 diners la quartera. Tanmateix es fa difícil equiparar aquest valor amb les dades del nostre document, que pensem que data de mitjan o finals del s. XIV, com també ho és equiparar l’equivalència entre una quartera de calç i una càrrega de calç. Veg. Víctor, *La construcció*, 142 i 146-147. Per la qüestió de les equivalències d’una càrrega al segle XIII i XIV veg. Imma Ollich, Montserrat de Rocafiguera i Maria Ocaña. *Experimentació arqueològica sobre conreus medievals a l’Esquerda, 1991-1994: Arqueologia experimental: aplicació a l’agricultura medieval mediterrània* (DGICYT PB90-0430). (Barcelona: Publicacions Universitat de

dades que hem testimoniats en altres documents: “Item hi tramis enfre diverses veus fins a .x. d abril de l any .MCCCXXX. LXXIJJ. quarteras de calç del forn d en Viloça de Gerona, qui a raho de .x. diners per quartera costaren .LX. sous .v. diners.”, *Llibre de despeses de l'Almoina del pa de la Seu*, Girona, 1429 (*VocFar*). A finals de la dècada dels vint del s. XV es pagaven 10 diners per quartera. Si prenem aquest cost com a valor de referència haurem de suposar que una càrrega de calç, sabent que un sou eren dotze diners, contenia 5,6 quarteres, és a dir, una càrrega eren aproximadament (si fem 1 quartera = 70 l.), 392 kg. de calç.

שקים ('sacs'). Ex.: קניתי ב שקים גיש (vaig comprar 2 sacs de *guix*) (Gi 1,115-codavant 3a/1377). La unitat de mesura del guix era el sac o el quintar, però també a vegades la somada. Al document s'anota que dos sacs de guix costaven 2 sous i 5 diners. No sabem quina era la capacitat del sac. El preu del guix, com els dels altres materials, varia al llarg del segle.

1.2.2.5 El sistema de datació

El més habitual i el més pràctic a l'hora de reclamar un deute era indicar la data d'establiment del préstec i els termini de retorn segons el còmput cristià. El recurs normal era seguir el compte de dies de la tradició romana però amb la terminologia hebrea, sovint abreujada כני' (כניסה) ('entrada'), חצי ('mitjan') i יצי' (יציאה) ('sortida') seguit del nom del mes en català i de l'any abreujat:

תשל די' ח כני' וויטו' שכג
(730 sous, 8 (dies) de l'entrada de *vuitobre* de 1323)⁶⁹⁸

חצי פבריר שכג בשם יוסף
(60 sous, mitjan *febrer* de 1323)⁶⁹⁹

ק די' יצי' נובימברי שכא
(100 sous a la sortida de *novembre* de 1321)⁷⁰⁰

En un altre manuscrit trobem les formes abreujades יציא' i כניס' :

יציא' וויטו' שמו
(a la sortida de *vuitobre* de 1346)⁷⁰¹

יח פש' על בגד כניס' פבר' שמה
(12 diners sobre d'un vestit; a l'entrada de *febrer* de 1345)

Barcelona, 1998), 79-81 i Claudi Alsina, Gaspar Feliu i Lluís Marquet. *Pesos, mides i mesures dels Països Catalans* (Barcelona: Curial, 1990).

⁶⁹⁸ Gi 1.62, codavant 2a/1363.

⁶⁹⁹ Gi 1.62, codavant 2a/1363.

⁷⁰⁰ Gi 1.62, codavant 2b/1363.

⁷⁰¹ Gi 5,275-4/1365

En uns documents d'entre els anys vint i quaranta del segle XIV, a diferència de la major part de la resta de documents gironins, s'empren els termes *calendes* ('קלנ'/'קלנ'), *idus* (ידוש) i *nones* (נוניש):⁷⁰²

ג קלנ' פברי' שמו

(a 3 (dies) de les *calendes* de *febrer* de 1346)⁷⁰³

ז ידוש וויטו' שמה

(a 7 (dies) dels *idus* de *vuitobre* de 1345)⁷⁰⁴

ט נוניש [ד]דמ' שמו

(a 9 (dies) de les *nones* de *dedemre* de 1346)⁷⁰⁵

ך נוניש מאג' שמד

(a 4 (dies) de les *nones* de *maig* de 1344)⁷⁰⁶

ידוש פבריר שמה

(*idus* de *febrer* de 1345)⁷⁰⁷

En alguns registres el termini és el primer de mes:

טו די' לראש אגושט שכז

(15 sous pel primer d'*agost* de 1327)⁷⁰⁸

L'any s'anota amb tres xifres o amb dues, una opció més problemàtica perquè ens pot generar confusió de segles: שמה (1)345 o מה (13)45/(14)45. De vegades els redactors dels llibres de comptes alternaven el calendari cristià amb el calendari jueu, com en un document dels anys 1326 a 1336 en què es combinen els anys d'ambdós calendaris però els dies i els mesos s'indiquen segons el cristià:⁷⁰⁹ En alguns textos s'alterna l'any cristià amb l'any del calendari jueu, o bé només s'indica aquest darrer, tot i que els mesos sempre són els cristians. En un mateix document ens trobem:⁷¹⁰

עו' גאקמי [...]

פברי' ז [...] הגזבר [...]

שטימ' שלה [...]

Ítem *Jacme* (...)

⁷⁰² Gi 1, 160 codarrere 1-8 i codavant 1-9/1361-1362; Gi 1,180 codavant 1 i 5/1368.

⁷⁰³ Gi 1, 160 - codarrere 1b/ 1361-1362.

⁷⁰⁴ Gi 1, 160 - codarrere 1a/ 1361-1362.

⁷⁰⁵ Gi 1, 160 - codarrere 1b/ 1361-1362.

⁷⁰⁶ Gi 5,275-5/1365.

⁷⁰⁷ Gi 5,275-1/1365.

⁷⁰⁸ Gi 1, 64-4a/1363.

⁷⁰⁹ Gi 1,140- codavant 4 i 8/1391-1392.

⁷¹⁰ Gi 1,140- codavant 4 i 8/1391-1392.

febrer de 5090 (1330)(...) el batlle (...)
setembre de 1335

o combina dates cristianes remarcables amb l'any jueu:

י די קר' ורבי' למרט' ז

10 sous de capital i interès per *Martror* de 5090 (1330)

i unes línies més avall:

יציאת שטימב' שלד

sortida de *setembre* de 1334

[...] וכן [ג] בכל שנה נע' י יציאת פבריר זב
[...] גבו' השנה פר' ל די' גובימרי שלג בלא שובר

(...) i així cada any; va ser fer a 10 (dies) de la sortida de *febrer* de 5052 (1332)

(...) de l'any; pagaren 30 sous a *novembre* de 1333, sense rebut

En uns documents de la primera dècada del segle XV veiem que els redactors escriuen l'any tal com es faria si seguissin el calendari jueu, com hem vist en els anteriors registres, però en realitat fan referència a la primera dècada del segle. Així en un document trobem קב (102) és a dir l'any 1402 (que podríem entendre l'any 1342, però altres informacions internes i la data del notarial ens confirmen que es refereix a l'any 1402), o en un altre registre תו que correspon a l'any (1)406, en aquest cas molt més clar que l'anterior.⁷¹¹

A l'AMGi el sistema dels dos quaderns de préstec de final dels anys 60 i 80 del segle XIV és molt semblant als manuscrits de l'AHG, com també les estructures i la tipologia paleogràfica.⁷¹² Hi ha algunes singularitats en alguns registres: per indicar el primer de mes el redactor del conjunt documental dels anys seixanta emprà el mot hebreu ראש ('cap') en comptes de כניסה o קלנדש. D'altres vegades, en ambdós quaderns, s'obvien els indicatius de partició de mes i només s'indica el dia: ט מארס (9 de març de 1363) o hi ha cops que intercala el mot 'mes' en hebreu: לחדש (pel mes d'*agost*) A més de 'Sant Feliu' també es prefereix com a termini el dia de Sant Joan (לשגובן דגון) 'per *Sant Joan* de *juny*') que no pas altres dates més usuals que tot seguit comentarem.

Per pagar el préstec s'estableixen uns terminis fàcils de recordar i que coincideixen amb les diades i el santoral cristià més rellevants:⁷¹³

- El sant més corrent, per la veneració que hi havia a Girona, és sant Feliu, que trobem tot sovint abreujat i sempre amb la forma fossilitzada פליד, שינ' i ש' פליד, פליד (Sant Feliu) o לפ' ('per Sant Feliu'). Des de l'any 1321 se celebra l'1 d'agost.⁷¹⁴ També és corrent com a termini מיקל, שינ' מיק' i ש' מיק', ש' מיקל (Sant Miquel)

⁷¹¹ Gi 4,144-1 a 4/1437 i Gi 4,171-1 a7/1443-1452.

⁷¹² AMGi doc. 1-9712-17 i 19 i doc. 32,35, 39-41. Veg. annex A.3.2.

⁷¹³ Cf amb el calendari publicat per Renan; Neubauer, "Les écrivains juifs," 767-770 (<http://archive.org/stream/histoirelittra31riveuoft#page/700/mode/2up>).

⁷¹⁴ Veg. apartat 3.3 l'entrada שינ' פליד (*Sent Felid*).

(29 de setembre). Són dates que coincideixen després del temps de les collites i de la verema, més propícies especialment per als pagesos gironins, ja que disposaven dels diners necessaris per afrontar els deutes després d'haver venut la seva producció. Altres sants que trobem com a termini de retorn dels préstecs, per bé que amb menor freqüència i de forma puntual són: **מרטי** i **שינ' מרטי** ('Sant Martí', probablement Sant Martí de Tours) (11 de novembre), **שנרא'** ('Sant Ramon, bisbe de Roda i de Barbastre') (21 de juny), **שנלוק** ('Sant Lluç, evangelista') (18 d'octubre), **שנגובן** ('Sant Joan Baptista') (24 de juny), **ש' פירי דגון** ('Sant Pere de juny') (29 de juny), **ש' ויסנס** i **ש' ויצנץ** ('Sant Vicenç', probablement Sant Vicenç, màrtir) (27 d'octubre) i **שננדרי'** ('Sant Andreu') (30 de novembre).

- **לאיסור** o **לאיסור בשרם**, habitualment abreujat **לאיסור** 'per la prohibició de la seva carn' per calc semàntic al llatí CARNES TOLLITAS, 'carns llevades', abreviatura de la frase llatina: "domenica ante carnes tollendas" ('el diumenge abans de llevar la carn'), és a dir el Carnestoltes. També trobem en alguns documents la forma llatina abreujada: **קרניש** (*Carnes*) i també, entrat al segle XV, la forma també abreujada **קרנישטו** (*Carnestoltes*).

- **מרטרור** (*Martror*) sovint abreujat **מרט' o מרט'**, és el nom de la festa de 'Tots Sants' a l'edat mitjana (1 de novembre), és la forma abreujada de *festum martyrorum*. En un document amb registres dels anys 1346 i 1347 trobem la forma llatina escurçada **מרטירו'** (*Martirorum*).⁷¹⁵

- Altres terminis habituals són **נדל / נדאל** (Nadal), esporàdicament la festa de Pentecosta o Cinquagesma, **שיקוישמ' / שיקוישמ' (sicogisme) / סיקגימה (cicagema)** / **סינקיגישמה (cincogesma) / סיקגימה (cicagema) / אשיקויגישמה (a sincogesma)** i en un document amb registres dels anys 1402 a 1408 l'any nou, **נינוב (Ninou)**. En el document de 1426 de ZAB (lín. 24) ens trobem **קורפוקרישט (Corpocris)**, és a dir el nom medieval de la festa del Corpus, per bé que en aquest cas no és una data de termini.

-En alguns documents els redactors també es refereixen a la Pasqua, no pas a la jueva sinó a la cristiana. Per aquesta raó fan servir el mot català aljamiat **פשא (Pasca)** o abreujat **פשק'** i no pas l'hebreu **פסח**.

-Altres documents només estableixen els pagaments per una part del mes, com ja hem vist més amunt: **לחצי' שטמרי** (a mitjan *setembre*), **לראש אגושט** (a primers d'*agost*), etc.⁷¹⁶

En el document Gi 1,160 codavant - 6/ 1361-1362 el sistema de datació és diferent. El recompte del temps es fa a partir de les lectures sinagogals setmanals.⁷¹⁷ És a dir, el redactor compta el dia de la **פרשה paraixà** ('porció') setmanal de la lectura pública de la Torà:⁷¹⁸

⁷¹⁵ Gi 1, 160 - codarrere 6b/ 1361-1362.

⁷¹⁶ Per exemple, els registres de préstec dels documents Gi 7,71-3 i 9/1397-1398.

⁷¹⁷ Veg. amb més detall la descripció d'aquest sistema en el prefaci de l'edició del document, a l'apartat 5.3.9).

⁷¹⁸ Inicialment vam equiparar cada entrada a una *alià* (les perícopes en què es divideix una *paraixà* setmanal) però no hi vam trobar el sentit ("1a *alià* de la *paraixà* de x"). Després vam optar per equipar cada entrada a un dia de lectura de la Torà a la sinagoga i vam traduir: "la lectura de la *paraixà* de x." perquè a les línies 14.27.17-18 i 14.28.11-12 del text fa l'equivalència de cada registre a un dia. Això però ens comportava problemes d'interpretació. Les lectures de la Torà es fan el dissabte al matí, el dissabte al

ג פש' בשר	עו' ד תצא
תרנגול	עו' ו תצא
ה פש' בשר	עו' א תבא
	[...]

Ítem 4t (dia) de (*kei*) *tetsé* (dimecres); 3 diners de carn

Ítem 6è (dia) de (*kei*) *tetsé* (divendres); un gall

Ítem 1r (dia) de (*kei*) *tavó* (diumenge); 5 diners de carn

(...)

També hem trobat aquest sistema en el document Gi 5, 121-7b/1361, a l'incipit de l'esborrany d'una acta del llibre del *sofer*, que reunia els membres del consell de l'aljama a mitjan segle XIV.⁷¹⁹ Aquest sistema de mesurar el temps, tot i que rar en els manuscrits catalans, no és estrany però sí poc habitual en altres manuscrits peninsulars. En dos documents procedents de Pamplona de mitjan segle XIV on es registra l'impost sobre la carn se segueix aquesta mena de cronologia però, a diferència del nostre text, no s'especifica el dia.⁷²⁰ Sota de la indicació de cada *paraixà* es registren els degollaments que fan els diversos escorxadors de la comunitat.

Les actes econòmiques i altres documents públics seguien el sistema de datació segons el calendari jueu:

בשלישי בשבת חמשה ועשרים יום לירח אייר שנת חמשת אלפים ומאה ושלישים ושבע
לבריאת עולם למנין שאנו מונין כאן בקשטיון דאמפוריאש⁷²¹

Dimarts, 25 del mes d'Iiar de l'any 5137 de la creació del món segons el nostre càlcul com és costum aquí a Castelló d'Empúries.

En canvi a les actes del recompte de l'impost de l'ajuda o dels comptes comunitaris del segle XV se segueix el sistema cristià afegint rere l'any, si escau, la fórmula 'segons el seu còmput':

חלק פסק הרוחים משנת תכ"ז

Part de l'assignació (sobre la declaració) dels guanys de l'any (1)427⁷²²

vespre i als oficis matinals de dilluns i dijous, com també en alguns dies festius i de dejuni. La *paraixà* sencera es llegeix el dissabte al matí, i a l'ofici de la tarda i de la resta de la setmana (dilluns i dijous) es llegeixen les *aliot* inicials del dissabte vinent. Però si per al redactor gironí cada registre que esmenta corresponia a un dia de lectura hauríem d'entendre que, a l'escola gironina de mitjan segle XIV, hi havia més dies de lectura pública de la Torà que els establerts tradicionalment, una opció que hem descartat perquè s'aparta molt de l'*halakhà* jueva. Tot i que no hi ha uniformitat plena en la litúrgia medieval, d'altra banda, a la de les comunitats catalanes hi havia alguns trets distintius, en aquest cas se'ns fa difícil acceptar uns canvis tan radicals. Aquest mètode per indicar la data, en lloc de referir-se al dia del mes, encara està en ús avui en dia. El dia de la setmana és present sempre en la ment d'una persona jueva religiosa, ja que és part de la litúrgia diària mentre que el dia del mes és quelcom més abstracte i a llarg termini Agraïm en aquest sentit els suggeriments de Leor Jacobi i Josep Xavier Muntané.

⁷¹⁹ Vegeu-ne la descripció a la pàg. 118.

⁷²⁰ Yom Tov Assis, José Ramón Magdalena Nom de Déu i Coloma Lleal, *Judeolenguas marginales en Sefarad antes de 1492: aljama romance en los documentos hebraiconavarros (siglo XIV)*, (Barcelona: PPU, 1992), doc. 33 i doc 35.

⁷²¹ Castelló, 764/1473-1474; Perani, "The Gerona Genizah: An", 2010.

חשבון גובותי מתחיל א' גנר תמג עד א' גנר תמד לחשבונם

Compte de les quantitat collides per mi de l'1 de gener de (1)443 a l'1 de gener de (1)444 segons llur còmput.

(ZAB, lín. 1)

1.2.2.6 Les abreviacions⁷²³

Aquest conjunt de documentació és ple d'abreviacions de paraules hebrees i catalanes. En els documents econòmics, especialment els llibres de comptes, es repetien moltes fórmules administratives i el més pràctic i ràpid era emprar aquest recurs. El més corrent és formar-les per omissió de la part final del mot.

Hi ha redactors que abreugen els noms de persona més freqüents: פ'י (Pere), ג'י (Guerm), ב'רינג'י/בר' (Berenguer), ברטומ' (Bartomeu). També alguns cognoms: ב'לק/ב'לקיי' (Belcaire), נבא' (Navarro), דסמאש' i דסמא' (Des Maestre), טדרוס דיבלו' (Tadrós Deuloscrega) o בונשניו' (Bonsenyor). Ja hem vist més amunt com també s'escurçaven els noms i cognoms dels notaris.

També trobem alguns topònims abreujats: רידלו' (Ridellots) (Riudellots de la Selva), ויבה איי' (Aigua Viva), ברוגו' (Brugoles) (Brunyola), ברוגו' (Brogonya) (Borgonya de Terri), פלפ' (Palafrugell), ש' פיל' (Sant Feliu) (Sant Feliu de Guíxols), סל' (Salt), לגושטי' (Llagostera), קמלו' (Camllong), דו' דאשי' (Vila d'Assens), סלרא' (Celran), שיל' (Sils).

Els noms d'alguns mesos i festivitats gairebé sempre s'abreugen: פבר' (febrer), גול' /גולי' (juliol), אבר' (abril), אגוש' (agost), שטי' /שטימ' (setembre), וויטו' (vuitobre), קרני' /מרטירו' (Martirorum), מרט' (Martror), נובימ' /נוומ' (novembre), דדימ' (desembre), פסק' (Pasca), לפ' /לפ' (per Sant Feliu), ש' מיק' /ש' מיק' (Sant Miquel).

Altres paraules com 'sant' o 'santa' (ש' (sant), וי' (vila), קלי' /קלנ' /קלינד' (calendes) o אופי' (oficial). Com hem vist en els apartats anteriors les unitats de compte i moneda també s'abreugen.

En hebreu, les abreviacions són ben corrents, especialment del vocabulari administratiu: נש' (נשא\נשארו), פרע' /פרעו' (pagà/pagaren), בזמני' (בזמנים, a terminis), etc. Com ja hem comentat a l'apartat de la descripció dels comentaris, en aquests textos se solen abreujar les terminacions de plurals i algunes verbals.

Els redactors solen fer servir diferents menes de vírgules per indicar si es tractava de l'abreviació d'un mot o bé si es tractava d'un nombre o un any, per bé que no sempre recordaven fer aquesta distinció. El signe per abreujar creua la lletra *lamed* en molts casos:

⁷²² Gi 4,83bis-4b, doc. solt.

⁷²³ Veg. el glossari d'abreviatures.

Figura 16. Mostra de mots abreujats en diversos documents

1.2.2.7 Cancel·lacions, anul·lacions i altres marques.

En el sistema notarial cristià quan es volia assenyalar l'anul·lació o invalidació d'un instrument l'escriptor ratllava línia per línia el text.⁷²⁴ Aquesta mena de marca també és ben corrent en els manuscrits hebreus de préstec, especialment en els més professionals, i es combina en un mateix document amb les barres de cancel·lació, per bé que no tots els textos mostren aquestes marques ni tots els ratllats volien imitar el sistema notarial cristià. En alguns documents els préstecs cobrats sembla que s'assenyalen amb unes ratlles obliqües per sobre del registre i les anul·lacions amb una ratlla horitzontal per sobre de la línia. En altres documents trobem unes ratlles creuades per damunt del text. Els escriptors dels llibres notariaus cristians empraven aquests barrats una vegada havien conformat, clos i posat de forma pública l'instrument.⁷²⁵ Les marques més freqüents són les barres que ratllen de forma obliqua uns registres concrets o bé tot el text. També trobem en alguns documents barrats en aspa, semblants als barrats dels documents notariaus cristians que es feien servir com a marca de cancel·lació, com els d'un manuscrit que conté el recompte de l'impost de l'ajuda de la carn i altres mercaderies el revers del qual està cancel·lat amb dos parells de barres creuades.⁷²⁶

⁷²⁴ Pons i Guri, "De l'escriptor," 103; Palou i Miquel, *Els Libri*, 33-34.

⁷²⁵ Pons i Guri, "De l'escriptor," 103; Hug Palou i Miquel, *Els Libri Notularum de Santa Coloma de Queralt (1240-1262)* (Barcelona: Fundació Noguera, 2009), 33 i 34.

⁷²⁶ Gi 1,160 codavant - 6/ 1361-1362. Veg. l'edició, capítol 5.

Figura 17. Cancel·lacions i anul·lacions en diversos manuscrits de préstec

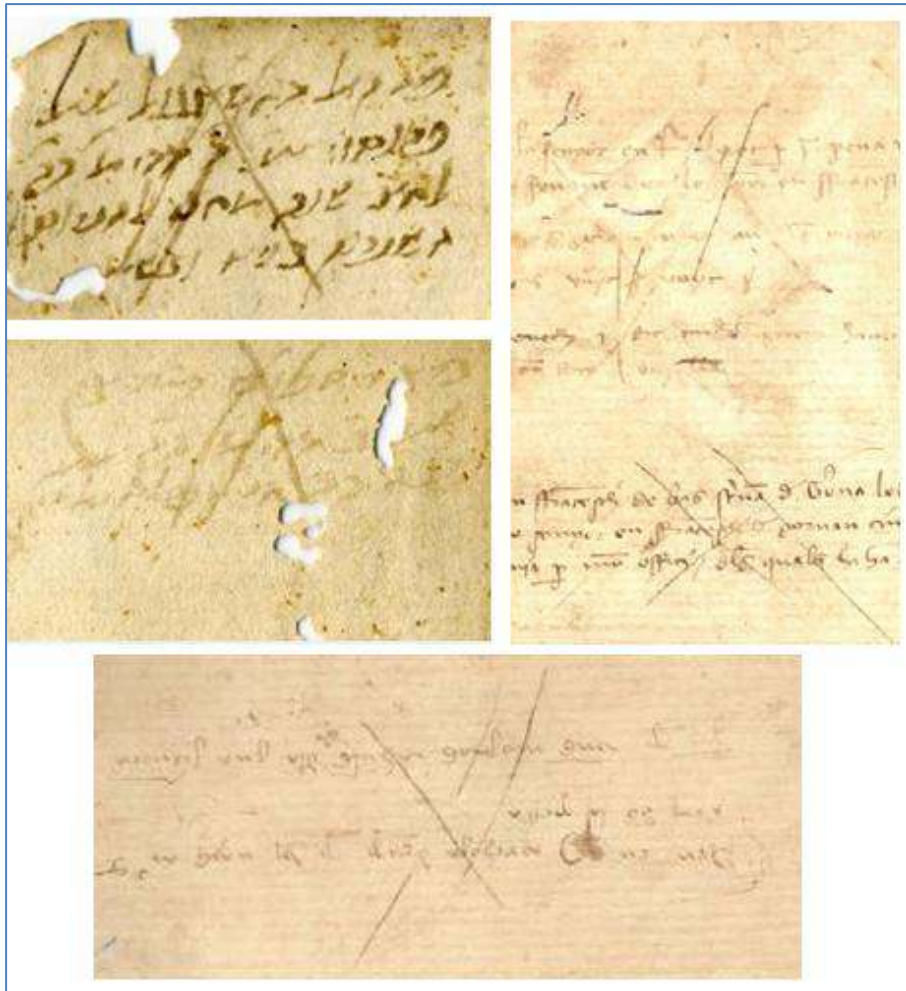

Figura 18. Comparativa de documents hebreus i llatins barrats en aspa.

Hi ha algunes llistes de comptes en què algunes entrades estan marcades, per damunt de la línia del registre, amb un petit cercle (com el *circellus* masorètic). De vegades aquestes entrades marcades també estan numerades. Pensem que els redactors feien el recompte de deutes i el cercle devia ser una indicació per assenyalar que encara estava pendent el deute o, simplement, per recordar que ja s'havia comptat el registre. Altres marques són més personals: ratllats per damunt del mot, subratllats, punts, encerclats, dobles cercles, etc.

També hem de considerar els signes per indicar alguns sons específics del català. Segons Minervi, el punt diacrític que s'empra per marcar el so fricatiu d'algunes lletres en els mots aljamiats s'originà a partir del *rafé* masorètic (◌̣) (la funció del qual és justament indicar el valor fricatiu de les *begadkefat* per absència del *daqueix lenè*) i pot prendre diverses formes: un punt, una línia horitzontal o una línia obliqua, com també trobem en els manuscrits de l'AHG.⁷²⁷

⁷²⁷ Minervi, "The Development," 424.

Figura 19. Mostra de registres marcats amb petits cercles

Figura 20. Signes diacrítics per marcar el so fricatiu de la lletra *guimel*

2.2. ESTUDI DELS MANUSCRITS HEBREUS DE COMPTES EDITATS. CRÈDIT I FISCALITAT

2.1 L'activitat creditícia jueva a les terres gironines segons els documents de l'AHG

Dels mil noranta-dos fragments hebreus extrets fins ara dels lloms dels llibres notariais i que cronològicament podem datar entre els segles XIII i XV, el 25,37 % corresponen a textos econòmics, i un 16,16 % a activitats relacionades amb el préstec de diners.⁷²⁸ Un cop recuperat el deute o bé passats a net els registres a un altre quadern del prestador, aquestes anotacions comptables perderen la seva vàlua i un temps després es reciclaren per formar part de l'enquadernació d'aquells llibres notariais. Aquest fenomen de la reutilització de documents hebreus ja ens ha ofert altres mostres de llibres de comptes de jueus catalans, com el quadern d'un prestador gironí del segle XIV, de quinze folis, trobat dins d'un dels llibres de l'Arxiu de la Ciutat de Barcelona i relacionat amb alguns fragments de l'Arxiu de la Catedral de Girona i de l'AHG,⁷²⁹ els diversos fragments de quaderns i notes esparses dipositats a l'Arxiu Municipal de Girona,⁷³⁰ els fragments hebreus recuperats de Perpinyà,⁷³¹ el trobat dins de les tapes d'enquadernació d'un còdex de la Biblioteca de Catalunya,⁷³² o la *Pabordia d'en Xuclà*, un text procedent de l'Arxiu Diocesà de Girona.⁷³³ Amb aquests i els nous manuscrits de l'AHG disposem d'un volum prou ampli de documentació per encetar una anàlisi de l'activitat creditícia jueva a les terres gironines des de la perspectiva de les fonts hebrees.

Els estudis precedents sobre aquest aspecte, basats en la documentació cristiana, palesen com aquesta activitat va ser fonamental per al desenvolupament de l'economia catalana medieval, i com el préstec jueu s'enfocà vers a un crèdit de curta durada, variable d'un mes a un any, de caràcter monetari i de petites quantitats.⁷³⁴

⁷²⁸ Veg. els gràfics de la pàgina 103 (Figura 9). Podeu consultar la llista de tots els fragments econòmics agrupats per blocs i quaderns a l'annex A.4.8.

⁷²⁹ Veg. la nota 82 de la nostra introducció i Casanovas *et. al.*, *Libro de cuentas*. Els fragments de l'ACG són els mss. heb. 11 i 13. Els fragments de l'AHG són cinc bifolis i un foli que contenen els registres d'un prestador de mitjan segle XIV (Gi 1,51- codavant 1-5 i codarrere 1/1361; Gi 1,62-codavant 1-2/1363; Gi 1,140-codavant 4-5 i 8/1391-1392; Gi 1,56- codarrere 1 i codavant 2/1361-1362; Gi 1,140-codarrere 1/1391-1392). A més de l'edició en el present treball (5.3.2) veg. part d'aquest quadern de comptes a Blasco, "Notas sobre algunos fragmentos," 49-66.

⁷³⁰ Veg. annex. A.3 amb la descripció dels fragments.

⁷³¹ Un *pinçàs* de trenta-dos folis que procedeixen de la sinagoga de Perpinyà i que es troba entre els fragments de manuscrits hebreus de l'Arxiu Històric Municipal de Girona. Veg. Magdalena, "A Fifteenth-Century Hebrew Manuscript," 145-183. Segons aquest autor i Jaume Riera són part d'un quadern de registres procedent del Rosselló custodiat a l'Arxiu Reial de Barcelona.

⁷³² Blasco, "Aspectos económicos," 89-100 i "Lèxic català," 139-145.

⁷³³ Blasco, "La pabordia," (en premsa).

⁷³⁴ El crèdit jueu, des de la perspectiva de les fonts cristianes, ha estat analitzat per diversos estudiosos. Pel que es refereix a l'activitat creditícia jueva dins de les comarques gironines veg.: Stephen P. Bensch, "La projecció regional de l'aljama gironina al segle XIII: una visió des d'Amer i Castelló d'Empúries," a *Temps i espais de la Girona jueva. Actes del simposi internacional celebrat a Girona 23, 24 i 25 de març de 2009* (Girona: Patronat del Call de Girona, 2011), 231-242; "A Baronial Aljama: The Jews of Empuries in the Thirteenth Century," *Jewish History* 22, (2008): 19-51; Dolors Bramon, *Els jueus de Banyoles* [separata de *Quaderns del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles*], Banyoles: Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles,

1985; Víctor Farías Zurita, “Tudei de Petralata. Un estudi de les activitats econòmiques dels jueus d’una vila catalana a l’entorn del 1300,” a *Actes del I Congrés per a l’estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Barcelona - Girona, del 15 al 17 d’octubre de 2001*, (Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004), 239-256; Claude Denjean, *Juifs et chrétiens. De Perpignan a Puigcerdà (XIIIe-XIVe siècles)*, (Canet: Trabucaire, 2004); part del treball de Manel Grau, *La judería de Besalú (Girona): siglos XIII-XV*, (Olot: Imprenta Auber, 1997) està dedicat als creditors d’aquesta zona; Christian Guilleré, “Juifs et chrétiens à Gerona,” a *Jornades d’història dels jueus a Catalunya*, (Girona: Ajuntament de Girona, 1987), 45-65 i “Les Juives de Gerone au milieu du XIVeme siècle” a *Temps i espais de la Girona Jueva. Actes del simposi internacional celebrat a Girona. 23, 24 i 25 de Març de 2009*, (Girona: Patronat del Call de Girona, 2011), 175-204.; Elena Lourie, “Jewish Moneylenders in the Local Catalan Community, c. 1300: Vilafranca del Penedès, Besalú and Montblanc,” *Michael* 11 (1989): 33-98; Josep M. Marquès, “Nota sobre crèdits de jueus de Girona. 1418-1420,” a *Jornades d’història dels jueus a Catalunya*, (Girona: Ajuntament de Girona, 1987), 333-338; Maria Dolores Mercader, *L’aljama jueva de la Bisbal de l’Empordà abans de la pesta negra. Els Libri Iudeorum del segle XIV*, (La Bisbal de l’Empordà: Ajuntament de la Bisbal de l’Empordà, 1999); Albert Riera, “Deutes insatisfets i dret de marca: l’exemple de Bàscara al segle XIV,” *Annals de l’Institut d’Estudis Empordanesos*, 29 (1996): 79-98; Xavier Soldevila, *Els jueus de Torroella de Montgrí (1270-1348)*, (Torroella de Montgrí: Museu de Montgrí i del Baix Ter, 2002), 60-95, tot i que no es tracta d’una obra monogràfica referida als jueus, sí que ens aporta un ventall d’aportacions molt valuoses el darrer treball d’aquest mateix autor *Crèdit i endeutament al comtat d’Empúries (1330-1355)* (Castelló d’Empúries: Ajuntament de Castelló d’Empúries, 2008). Veg. també, referent a la tipologia de fonts per a l’estudi del crèdit Lluís Sales i Favà, “Crèdit i morositat a la Catalunya del segle XIV: un estudi previ sobre els productes financers i els mecanismes de control de l’endeutament,” *Lligams* 6, (2009): 7-11

Fora de l’àmbit gironí veg.: Teresa Aleixandre, *El Liber Iudeorum núm. 90 de l’Aleixar (1344-1348)*, (Barcelona: Fundació Noguera, 2004); “El crédito rural judío en el Camp de Tarragona antes de la peste negra,” a *Cristianos y judíos en contacto en la Edad Media: polemica, conversion, dinero y convivencia*. (Lleida: Milenio, 2009), 289-313; Agustí Altisent, “El monasterio de Poblet y unos judíos prestamistas de la Segarra (s. XIV-XV),” *Sefarad* 27 (1967): 282-289; Yom Tov Assis, *The Jews of Santa Coloma de Queralt : An Economic and Demographic Case Study of a Community at the End of the Thirteenth Century* (Jerusalem: Magnes Press, Hebrew University, 1988) [ed. catalana amb Josep Maria Llobet i Portella, *Els Jueus de Santa Coloma de Queralt*. Santa Coloma de Queralt: Associació Cultural Baixa Segarra, 2002]; “La participación de los judíos en la vida económica de Barcelona, s. XIII-XIV,” a *Jornades d’història dels jueus a Catalunya* (Girona: Ajuntament de Girona, 1987), 77-92; Carme Batlle i Gallart, “Els primers jueus prestadors a La Seu d’Urgell: mitjan segle XIII-inicis del XIV,” *Urgellia: Anuari d’estudis històrics dels antics comtats de Cerdanya, Urgell i Pallars, d’Andorra i la Vall d’Aran* 15 (2005): 337-414; Margalida Bernat i Roca, “El call de la ciutat de Mallorca a l’entorn de 1350: alguns aspectes socials i econòmics,” *Tamid* 5 (2007 (2004-2005)): 139-169; Montserrat Casas, “El Liber Iudeorum de Cardona (1330-1334). Edició i estudi,” *Miscel·lània de Textos Medievals* 3 (1985): 119-350; Mathias Delcor, *Estudios históricos sobre la Cerdanya*, (Barcelona: Barcino; Fundació Carulla Font, 1976), en què analitza l’estudi del *Liber Iudeorum* de Puigcerdà de 1286; Claude Denjean, “Les sources de l’histoire du crédit juif en Catalogne,” a *Chrétiens et juifs au Moyen Âge: sources pour la recherche d’une relation permanente*, (Lleida: Mileno, 2006); “Crèdit jueu i usures cristianes a les viles rurals catalanes a la fi del segle XIII: el jueu Issach Biona, el corredor Guillem Franchea i els canvistes de Barcelona: un mercat d’usures i barates a Vilafranca del Penedès a la fi del segle XIII,” *Revista de dret històric català* 6 (2006): 259-283; Richard W. Emery, *The Jews of Perpignan a the thirteenth century, an economic study based on notarial records*, (Nova York: Columbia University Press, 1959), i “Le prêt d’argent juif en Languedoc et Roussillon,” *Cahiers de Fanjeaux*, 12 (1977): 85-96; Jordi Fernández-Cuadrench, “El crèdit jueu a la Barcelona del segle XIII,” *Barcelona Quaderns d’Història* 13 (2007): 157-196 i “Crèdit jueu i solidaritat vilatana en el Vallès del segle XIII,” *Estudis històrics i documents dels arxius de protocols* 15 (1997): 43-58 ; Antoni Furió, “Diners i crèdit. Els jueus d’Alzira a la segona meitat del segle XIV,” *Revista d’Història Medieval* 4 (1993): 127-160; Arcadio García Sanz, “Los intereses en los préstamos de los judíos de Vich durante la primera mitad del siglo XIV,” *Ausa* 41 (1962): 247-255; Montserrat Graells, “L’activitat creditícia dels jueus de Cervera a mitjans del segle XIV,” *Miscel·lània certerina* 11 (1997): 45-69; José Hinojosa, “El crédito judío en la Valencia medieval” a *Cristianos y judíos en contacto en la Edad Media: polemica, conversion, dinero y convivencia* (Lleida: Milenio, 2009), 205-265; “El préstamo judío en la ciudad de Valencia en la segunda mitad del siglo XIV,” *Sefarad*, 45 (1985): 325-399; “Actividades judías en la Valencia del siglo XIV,” *En la España Medieval* 23 (2000): 1547-1565; Irene Llop, “L’economia dels jueus de Vic al segle XV a través del préstec : el *liber judeorum*, 1341-1354,” Barcelona: Universitat de Barcelona. Departament d’Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica, 1998 [Tesi de llicenciatura]; “Jewish

Gran part d'aquesta activitat la desenvoluparen a les zones rurals i urbanes emergents. A les ciutats, com Barcelona, la tendència del crèdit jueu seguia unes línies semblants, tot i que la clientela era més variable.⁷³⁵ El préstec d'interès a curt termini, per la fórmula del *mutuum*,⁷³⁶ establert per mitjà de deutoris i d'obligacions, era una modalitat creditícia que va aportar la liquiditat necessària a diversos estaments socials: pagesia, artesanat, burgesia, noblesa i clergat. Va permetre un accés més fàcil i ràpid als diners per part dels deutors, la recuperació del capital per part dels prestadors i va afavorir la circulació monetària, al contrari d'altres tècniques prestatàries que immobilitzaven el capital prestat durant anys. És un procés que respon al desenvolupament dels intercanvis comercials, a l'aparició de nous mercats i de noves zones urbanes a petita escala, i que es va veure incentivat per la legislació cristiana que havia condemnat el préstec amb usura per part de cristians, que optaren més sovint per altres fórmules de crèdit que amagava aquest aspecte i al qual no tothom podia accedir.⁷³⁷ En les diverses fonts cristianes analitzades en

Moneylenders from Vic According to the "Liber Judeorum" 1341-1354," *Hispania Judaica Bulletin* 2 (1999): 89-96; "Els *libri iudeorum* als arxius catalans," *Actes del IV congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana*, Barcelona - Perpinyà, 15, 16, 17 i 18 d'octubre de 2007, (Barcelona: Institut d'Estudis Mòn Juic, 2013, en premsa); José Ramon Magdalena, *Judíos y cristianos ante la "Cort del Justicia" de Castellón*, (Castelló: Diputació de Castelló, 1988); Jorge Maíz Chacon, "Els mètodes crediticis jueus a la Mallorca medieval," a *El crèdit i el sistema financer del regne de Mallorca: (segles XIV-XV)*, Pau Cateura Bennàsser (coord.) (Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears, 2009); Enric Mateu Boada, "Notes sobre les mencions a jueus en els Llibres de Claveria (Tortosa, segles XIV i XV)," *Actes del I Congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Barcelona-Girona, del 15 al 17 d'octubre de 2001*, (Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004) 299-315 i "Aproximació als préstecs jueus de Tortosa: la figura de Bafaya Aquiva (segle XIV)". *Recerca*, 5, (2001): 121-140; Antonio José Mira, "Els diners dels jueus. Activitats econòmiques d'una família hebrea al món rural valencià," *Revista d'Història Medieval*, 4 (1993): 115-119; Miguel Ángel Motis Dolader, "Procesos de ejecución de deudas sustanciados ante los justicias locales en Aragón (siglo XV)," *Anuario jurídico y económico escorialense* 26, 2 (1993): 315-369; "La jurisdicción del Justicia de Uncastillo y la comunidad judía en el siglo XV: la prenda judicial," *Aragón en la Edad Media* 12, (1995): 201-240; Imma Ollich, "Aspectes econòmics de l'activitat dels jueus de Vic segons els *Libri Iudeorum* (1266-1278)," *Miscel·lània de Textos Medievals*, 3 (1985): 1-118; Ana Rich, *La comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391, a través de la documentació notarial*, (Barcelona, Fundació Noguera, 1999); Miquel Tèrmens i Graells, "El paper econòmic dels jueus del s. XIV a La Conca d'Odena," *Estudis. Temes sobre la comarca de l'Anoia* 4, 1 (1985): 17-21. D'altra banda també és remarcable el treball de Josep Xavier Muntané "El testament i l'inventari d'Astruc Iossef, jueu prestamista de Manresa (1391), seguits d'un inventari i un testament menors," *Iberia Judaica* 5, (2013): 101-133, que mostra especialment el volum del préstec amb penyora d'aquest jueu manresà. L'autor està preparant un regest dels llibres notariais de la petita vila de Verdú dels quals ha recollit gairebé cinc mil registres relatius al préstec de diners per part de la comunitat jueva.

⁷³⁵ Veg. el treball de Fernández-Cuadrench, "El crèdit jueu" i el de Rich, *La comunitat jueva*, 203-337 especialment les pàgines 239 a 257 que mostren el perfil socioprofessional dels deutors..

⁷³⁶ Que consisteix a traslladar una propietat o certa suma de diners al prestatari. És el préstec simple, al consum, gratuït o amb interès. Segons Fernández-Cuadrench, "El crèdit jueu," 167 "[...] a partir de la dècada dels quaranta i durant la resta del segle XIII, queden ben definides les dues formes de crèdit jueu: els préstecs amb interès –els més nombrosos, car representen el 81,18 % dels contractes estudiats– i els préstecs gratuïts, que suposen el 18,82% restant," no obstant és molt probable que molts d'aquests préstecs gratuïts fossin ficticis (pàg. 168).

⁷³⁷ Com la comanda, la venda a crèdit, la venda avançada de collites, les vendes de terra a carta de gràcia, els censals o els violaris. Els jueus no renunciaren a aquestes tipologies de crèdit però no les desenvoluparen amb tanta profusió com el *mutuum* que els donava avantatge sobre la competència de prestadors cristians. És interessant en aquest aspecte la consulta del treball de Soldevila, *Crèdit i endeutament*, 75-109, que ens mostra la participació de jueus en totes aquestes modalitats. Entre els

aquests estudis es mostra com a partir de la segona meitat del segle XIII els jueus actuaren com a prestadors entre un el 40 i el 50 % del capital prestat, i que la major part d'aquesta tipologia de préstec amb interès va recaure a les seves mans. No fou fins a mitjans segle XIV que aquesta modalitat perdé de mica en mica interès, ja que es va veure desfavorida pels censals i els violaris que oferien un interès més baix i un termini més llarg.⁷³⁸ L'organització massiva del crèdit per part dels cristians vers aquestes formes d'endeutament desplaçà en part els jueus de l'activitat i en deteriorà la seva imatge a prestadors amb usura. Ara bé, els prestadors jueus també optaren per les modalitats de violari i censal, tot i que en menor percentatge, i també vendes a crèdit i comandes-dipòsit. Ens ho ben mostren les actes notarials cristianes.⁷³⁹

documents hebreus de l'AHG hi ha un grup de fragments, molt malmesos, que devien formar part d'un petit quadern de comptes d'un flassader jueu en el qual es registren diverses vendes a crèdit a altres jueus (*Gi 1,258-codarrere 1-6 i codavant 1*). En el quadern que formen el grup de documents *Gi 1.51- codavant 1a-b;2a-b;3a-b;4a-b;5a-b/1361; Gi 1.62- codavant 1a-b;2a-b/1363; Gi. 1.140-codavant 4a-b; 5a-b; 8a-b/1391-1391* s'hi registren alguns préstecs amb penyores (tasses, cinturons de plata, cinturons de seda, culleres de plata, vestits brodats o agulles de plata) (veg. el document editat de l'apartat 5.3.2). Als fragments *Gi 1,211-codavant 1a-d/1378-1379* s'avalava amb hipoteques sobre propietats. Per altra part, cal dir que el préstec amb penyora era una pràctica de crèdit recurrent a la Barcelona dels segles XI i XII (Fernández-Cuadrench, "El crèdit jueu," 1).

⁷³⁸ El violari és un tipus de préstec medieval peculiar del dret civil català. Concebut com una forma de crèdit a llarg termini, el violari, mitjançant una formulació comercial, tot sovint s'ha afirmat que intentava escapar de les restriccions eclesiàstiques de la usura. Aquest contracte atorgava el dret de percebre periòdicament una pensió en diners durant la vida d'una o dues persones a canvi del lliurament d'un capital que el qui rebia solia assegurar amb hipoteca. El censal va ser un dels mecanismes de crèdit més estès a baixa edat mitjana, del qual se'n van servir indistintament els particulars i els organismes públics. El censal és l'obligació redimible de pagar una renda, un cens, en metàl·lic o en espècie, a una persona i als seus successors en virtut d'un capital rebut per qui la contrau. Amb el censal hom venia els drets sobre l'immoble que afectaven la propietat mateixa de la cosa, en canvi, el censal mort es venia el dret a percebre una renda, desvinculada explícitament de la propietat del bé que garantia l'operació; això igualava aquest contracte al de violari, llevat del termini del contracte, que tant el del censal com el del censal mort era indefinit, mentre que el del violari solia ser de dues vides. Per tant no existia un termini de devolució prefixat, sinó que quedava a voluntat del deutor, que per rescatar la seva hipoteca havia d'abonar la quantitat íntegra per la qual vengué la renda sense que les pensions pagades amortitzessin el capital manllevat. El censal es propagà per gairebé per tot Europa sota diversos noms. Per a una anàlisi clara dels conceptes de violari, cens, censal i censal mort veg. els treballs de Daniel Rubio, "El circuit privat del censal a Barcelona," *Barcelona Quaderns d'Història*, 13 (2007): 239-255, "El Crèdit a llarg termini a Barcelona a la segona meitat del segle XIV: els censals morts i els violaris," *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, 14, (2003): 159-178 i "El Crèdit a llarg termini a Barcelona a la segona meitat del segle XIV: els censals morts i els violaris" (Tesi Doctoral, Universitat de Barcelona, 2003). Veg. també, sobre els sistema de censals, el treball de Juan Vicente García Marsilla, "La formació d'un mercat de crèdit. Orígens i difusió del censal en la societat valenciana (segles XIII-XIV)," *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis històrics*, 12 (2001): 135-144 i *Vivir a crédito en la Valencia medieval: de los orígenes del sistema censal al endeudamiento del municipio* (València: Universitat de València, 2002). Sobre una discussió de la idea que censal i violari es crearen per encobrir els préstecs usuaris veg. Josep M. Passola i Palmada, "Introducció del censal i el violari en el Vic medieval," *Ausa*, XII/117 (1986): 113-123. Consulteu també el treball de Jeffrey Fynn-Paul, "Civic Debt, Civic Taxes, and Urban Unrest: A Catalan Key to Interpreting the late Fourteenth-Century European Crisis", a *Money, Markets and Trade in Late Medieval Europe*, ed. Lawrin Armstrong, Ivana Elbl and Martin M. Elbl (Leiden: Brill, 2007), 119-145.

⁷³⁹ En els llibres notarials gironins de l'AHG trobem nombrosos exemples de censals, violaris i comandes-dipòsits portats a terme per jueus, per bé que en menor proporció que els préstecs simples amb interès. Exemplifica la dedicació dels jueus als diversos recursos crediticis aquest registre notarial gironí de l'any 1392: "Blanca, vídua de Pere de Banyoles, convers i ciutadà de Girona, abans dit Iossef Falcó, jueu de la mateixa ciutat, nomena actor al seu germà Benet Bonjora perquè reculli tots els deutes,

Tanmateix, els quaderns hebreus de préstec estudiats gairebé no palesen l'ús de violaris i censals, però se'n fa referència en un esborrany de les condicions sobre els negocis i les vendes a crèdit dels membres de l'aljama de l'any 1356,⁷⁴⁰ i en un document de la venda de l'impost de la renda de l'any 1426.⁷⁴¹

La societat medieval havia entrat en una dinàmica d'endeutament constant. El crèdit hi era present en les seves múltiples variants i el col·lectiu jueu era una part més d'aquest sistema econòmic. Ara bé, i com diu Fernández Cuadrench, “ni foren uns escanyapobres ni fou només una activitat puntual”,⁷⁴² com es fa palès a la documentació que ara analitzarem formada principalment per fragments que pertanyien a quaderns de registres més o menys extensos de comptes i no pas per documents elaborats per creditors ocasionals. Prèviament Emery i Rich ja havien mostrat que el préstec medieval no era monopoli exclusiu dels jueus i que no extorsionaven ni els pobres ni els més desesperats, ja que la seva clientela disposava sempre d'un mínim de capital amb el qual podien negociar.⁷⁴³ Alguns en feren una professió, per a d'altres era una activitat esporàdica que complementava els seus ingressos. Per bé que hi ha historiadors que han proposat rebaixar la importància atribuïda a la dedicació del préstec monetari a canvi d'interessos per part dels jueus, els estudis portats a terme mostren el contrari.⁷⁴⁴ Però cal insistir que endeutar-se era un fenomen universal entre les classes populars. Era el recurs necessari davant dels canvis comercials i econòmics que s'esdevingueren a la baixa edat mitjana. Els menestrals, els petits comerciants, els mercaders i els pagesos necessitaven el crèdit que els podien proporcionar els prestadors jueus per mantenir els seus negocis, comprar eines i matèries primeres, o afrontar les despeses entre collita i collita. En cap cas era sinònim d'empobriment i misèria. Els creditors procuraven prestar a qui

comandes, dipòsits, censals, violaris i altres coses que són degudes a Miquel, fill del dit Pere.” (Gi- 5 Francesc de Cantallops núm.416, pàgs. 100v-101v, 30 d'agost de 1392) (*SarNot*, 892).

Ramon Sarobe, en el seu estudi dels protocols notariais gironins (*SarNot*), recull gairebé un parell de centenars de registres (de 2545 d'entre els anys 1391 a 1401) dedicats als censals i violaris en mans dels jueus. D'altra banda Aleixandre ha comptabilitat els diversos aspectes relacionats amb l'activitat creditícia jueva segons una setantena de protocols notariais gironins d'entre els anys 1348 a 1391: un 30,67 % són préstecs, 28,64 % són àpoques, 11,61 % promeses, 7,73 % definicions, 6,73 % cessions, 5,68 % pròrrogues, 5,58 % procures, 1,38 % indemnitats, 0,59 % constitucions, 0,50 % fiances, 0,36 % restitucions, 0,17 % compravendes, 0,17 % donacions i 0,17 % remissions. Teresa Aleixandre, “La documentación notarial como fuente histórica para el estudio del crédito judío bajomedieval,” a *Temps i espais de la Girona jueva. Actes del simposi internacional celebrat a Girona 23, 24 i 25 de març de 2009* (Girona: Patronat del Call de Girona, 2011), 169.

⁷⁴⁰ Gi 5,120-codarrere 2/1361. Veg. la pàgina 118 i 122 del present treball.

⁷⁴¹ Al final del text del registre notarial adjunt al document hebreu es fa referència a la venda de dos violaris. És el document que es va trobar dins d'un protocol notarial de Berenguer Ferrer Sassala de l'any 1426. Veg. l'apartat 2.2.1.1 d'aquest capítol.

⁷⁴² Fernández-Cuadrench, “El crèdit jueu,” 117.

⁷⁴³ Rich, *La comunitat jueva*, 204.

⁷⁴⁴ Veg. la nota 734. Només per posar un exemple, a l'estudi portat a terme per Claude Denjean sobre les comunitats jueves de la Cerdanya, més del vuitanta per cent de les actes estudiades provinents de l'Arxiu Comarcal de Puigcerdà són de transaccions de crèdit, tant de jueus com de cristians. Tanmateix, s'ha de tenir en compte que aquest tipus de fonts notariales són les que mostren més àmpliament els moviments de tipus creditici.

podia tornar el capital i els interessos i per tant les capes més baixes de la societat en quedaven excloses.

Certament les conjuntures històriques marquen també la tendència del crèdit, la utilització d'una modalitat o una altra, la clientela i el nombre de préstecs atorgats. Si bé la carestia dels anys 1333 i 1334 i totes les seves conseqüències provocà un recurs massiu de la població al crèdit per comprar gra, després va fer que molts creditors, cristians i jueus, es malfiessin dels deutors i o bé no els concedissin crèdits o bé es dedicuessin a comprar collites futures.⁷⁴⁵ Així mateix, els anys subsegüents a la pesta negra hi ha un increment extraordinari del crèdit per part de molts cristians. En canvi, segons Ana Rich, els darrers anys del segle XIV, l'època dels greus avalots de 1391, es documenta a Barcelona la creixent presència de jueus endeutats amb cristians sota contractes de censals morts i de violaris, i alhora la comada és la modalitat triada pel préstec entre jueus, en augment a la mateixa època.⁷⁴⁶ També Miquel Pujol, a Castelló d'Empúries constatà que a la segona meitat del segle XIV la major part de les famílies d'aquesta l'aljama arribaren a una crítica situació d'indigència.⁷⁴⁷ L'aljama gironina també estava molt endeutada al llarg del segle XIV, especialment a partir de la meitat de la centúria, abans i després dels avalots de 1391, i per bé que no es van assolir aquests extrems de misèria la situació era molt crítica.⁷⁴⁸ No hi ha activitat creditícia continuada des de mitjans del mes d'agost (els

⁷⁴⁵ Soldevila, *Crèdit i endeutament*, 224-225.

⁷⁴⁶ Anna Rich, "La comunitat jueva de Barcelona (Segle XIV)," *Bulletí de la Societat catalana d'Estudis Històrics*, 10 (1999): 56.

⁷⁴⁷ A les darreres dècades del segle XIV, especialment els anys setanta i vuitanta, hi podia haver hagut una esbandida a l'aljama de Castelló, ja que gran part de la comunitat gairebé vivia en la indigència a causa de les impositcions abusives que s'aplicaven a les famílies però també per les càrregues que l'aljama i els particulars havien contret amb motiu de l'adquisició de nombrosos censals i violaris dels quals ja no en podien pagar les pensions. El rei Pere l'any 1386, per evitar la despoblació de l'aljama, els concedí un privilegi per reduir i redimir en part o en la totalitat els violaris i censals morts, Pujol, *La conversió*, 17 i 18.

⁷⁴⁸ Veg. sobre l'endeutament i els impostos de l'aljama de Girona el treball de Riera, *Els jueus de Girona*, 105-108. Després dels avalots, sabem que l'aljama estava molt endeutada, ja que deixa en comanda a Guillem Bernat Beuda, quatre corones d'argent, daurades i esmaltades amb els escuts reials i de Girona, que pesaven respectivament: 14 marques i 6 onzes, 11 marques i 5 onzes, 5 marques i [...] onzes, i 4 marques i 7 onzes (Girona 5 Francesc de Cantallops núm. 416, pàg. 1r-1v., 19 de desembre de 1391) (*SariNot*, 845). Aquests béns retornen a l'aljama deu dies després: Xelomó sa Porta i Astruc Benet, secretaris de l'aljama dels jueus de Girona, amb el consell i voluntat de Mestre Moixé Avraham del Portal, Iossef Avraham, Astruc Llobell i Itskhaq Bonjuà, jueus de la mateixa ciutat, reconeixen rebre de Guillem Bernat Beuda, mercader i ciutadà de la dita ciutat, una corona de rotlle d'argent i en part daurada, de cinc marques de pes, i una altra corona d'argent en part daurada, amb esmalts i amb els senyals reials i de Girona, que pesa quatre marques i set unces, que el dit Beuda tenia en comanda d'ells (Girona 5 Francesc de Cantallops núm. 416, pàg. 7r, 29 de desembre de 1391) (*SariNot*, 852). Tanmateix, el mes de gener de 1392 Xelomó sa Porta i Astruc Benet, secretaris de l'aljama, amb el consell i voluntat de Mestre Moixé Avraham del Portal, Bonastruc des Mestre, Belxom Moixé Falcó, Assanell Cerç, Astruc Llobell Gracià, Iskhaq Bonjudà, Vidal Llobell, Moixé Belshom, Bonjudà Maimó i Astruc Cresques, jueus de la mateixa ciutat, i també de Joan de Vall, jutge ordinari de la dita ciutat, per tal de pagar les despeses de la recuperació de set corones d'argent que foren tretes de la Sinagoga de Girona i liquidar el salari de la seva guarda al castell de la Gironella, venen a Jaume Provençal, mercader de Barcelona, tres corones d'argent de la dita aljama, en part daurades i esmaltades, amb diversos senyals, i amb els següents pesos: 4 marques, 4 onzes i 6 argents; 5 marques i 3 argents; 7 marques i mitja unça. El preu de venda és de 86 sous per marca. D'altra banda, per a fer front a les esmentades despeses per a la contractació de vigilància de la torre Gironella, on els jueus es van refugiar, l'aljama ha de vendre altres possessions:

avalots s'iniciaren el dia de Sant Llorenç) fins a finals del mes de novembre, moment en què, molt de mica en mica, es comencen a trobar alguns deutoris de cristians a jueus que es van incrementant progressivament.⁷⁴⁹ També es denota un augment

“Astruc Benet i Xelomó sa Porta, secretaris de l'aljama dels jueus de Girona, amb el consell i voluntat d'Astruc Llobell Gracià, Itsakh Bonjuhà, Astruc Cresques, Vidal Llobell, Bonjuhà Maimó, Assanell Cerç, Moixé Belxom i Iossef Avraham, jueus de la mateixa ciutat, reconeixen a Adret Avinai, Bonastruc des Mestre i Belxom Moixé Falcó que han rebut bon recompte de llurs béns mobles entregats a Pere Collell, sotsbatlle de Girona, en nom de l'aljama, i venuts per 15 lliures i 17 sous de moneda barcelonesa de tern, que serviran per pagar els guàrdies del castell de la Gironella.” (Girona 5 Bernat de Dons núm. 434, pàg. 327r-327v, 18 de desembre de 1391) (*SarNot*, 1147). Uns dies abans tots els membres de l'aljama prometien a Guillem Ramon de Lloret, donzell, pagar el sou de les quatre persones que tenia a la torre per custodiar-los (*SarNot*, 1137) (Girona 5 Bernat de Dons núm. 434, pàg. 34v, 6 de novembre de 1391). El preu per “allotjar-se” aquells mesos a l'esmentada torre va ser de 40 lliures i 15 sous barcelonesos de tern: 22 lliures per raó del seu allotjament al castell de la Gironella fins a l'octubre, i 18 lliures i 15 sous per l'estatge de novembre, que devien al donzell Guillem Ramon de Lloret (*SarNot*, 1135) (Girona 5 Bernat de Dons núm. 434, pàg. 34r-34v, 6 de novembre de 1391). També, per a refer-se de la destrucció del call, es van vendre un censal de 78 sous anuals per 55 lliures a Agnès, muller de Guillem Ramon de Lloret (*SarNot* 1131, 1132 i 1134) (Girona 5 Bernat de Dons núm. 434, pàg. 33r-34r; 6 de novembre de 1391). Tanmateix, el mateix dia 6 de novembre es redacta un document d'absolució en el qual, l'esmentat Guillem Ramon de Lloret, absol als jueus de l'aljama de Girona de tota reclamació pels diners deguts de l'estatge dels dits jueus durant el mes d'octubre a la torre de la Gironella i els desperfectes que allí es causaren (Girona 5 Bernat de Dons núm. 434, pàg. 34v, 6 de novembre) (*SarNot*, 1136). La situació econòmica no havia millorat gaire un any més tard. El 23 d'agost de 1392 Francesc Pellisser apotecari i ciutadà de Girona, atès que comprà als representants de l'aljama i la sinagoga de Girona un censal mort de 14 lliures, 6 sous i 6 diners de moneda barcelonesa de tern per preu de 200 lliures el 15 de juny de 1387; atès també que comprà a diversos jueus un censal mort de 257 sous i 2 diners de la mateixa moneda per preu de 1.600 sous el 8 d'abril de 1388; i atès així mateix que Astruc Benet i Bonastruc des Mestre, jueus de Girona, en nom seu propi i com a síndics, actors i procuradors de l'aljama li van explicar que, degut a les destruccions i furts succeïts al call durant l'agost de 1391, no poden pagar les 27 lliures, 3 sous i 8 diners de les pensions endarrerides de 1391; compadint-se del seu dolor i pobresa els concedeix que l'aljama i la col·lecta dels jueus i els successors dels obligats en els dos censals no tinguin que entregar-li els esmentats endarreriments, sino tan sols 15 lliures, 16 sous i 8 diners, i semblantment els rebaixa les pensions a una quantitat igual que li portaran cada quatre d'agost al seu hospici. (Girona 1 Pere Despont núm. 242, pàg. 74r-76r.) (*SarNot*, 119). El 25 de setembre de 1392 la reina Violant demanava als jurats de la ciutat que reduïssin els impostos que l'aljama havia de pagar que abans dels atacs al call eren de 35 lliures (*DocsGi* 720) (AMGi, Cartes Reials, caixa núm. 4, 1380-1439). Més endavant l'aljama també ven alguns censals i violaris: Belxom Moixé Falcó, Itskhaq Avraham, Falcó Moixé, Moixé Belxom, Belxom Mair Cararrossa, Avraham Itskhaq de Figueres, Vidal Llobell, Astruc Vidal de Claramunt, Momet Vidal de Claramunt, Assanell Cerç, Atzay Teroç, Xelomó sa Porta, Bonjuhà Maimó, Maimó Bonjuhà, Bonsenyor Xemuel, Nassim Ferrer, Levi Jasquell, Teroç Deuslotrega, Itskhaq Bonavia, Vidal Bonet, jueus de Girona, i Bonjuhà Vidal, jueu de Peralada, reconeixen rebre de Guillem Borrassà, pintor de Girona, 84 lliures de moneda barcelonesa de tern com a preu de venda d'un censal de 60 sous de la dita moneda de pensió anual i d'un violari de 120 sous de pensió anual per a tota la vida dels seus fills Asbert i Francesc (Girona 5 Bernat de Dons núm. 445, pàg. 27r i núm. 446, pàg. 24, 9 de desembre de 1395) (*SarNot*, 1234). Girona 5 Bernat de Dons n° 446, pàg. 24r-24v.

⁷⁴⁹ Els manuals gironins estudiats només registren una carta dotal el mes de setembre (*SarNot*, 115) (Girona 1 Pere Despont núm. 241, pàg. 153v-154, 25 de setembre de 1391); el mes d'octubre només hi ha nou registres amb les actuacions de Iossef Falcó, ara convers amb el nom de Pere de Banyoles, (tres èpoques, una absolució, dues proccures i una promesa) (*SarNot*, 655-658) (Girona 2 Berenguer Capella núm. 60, pàg. 27), Nassim Ferrer (una procura) (Girona 11 Narcís Simó núm. 11, pàg. 16r, 17 d'octubre de 1391) (*SarNot*, 2415), Moixé Cabrit, ara convers amb el nom de Pere Joan (una època) (Girona 1 Guillem Llobet núm. 140, pàg. 88r, 20 octubre de 1391) (*SarNot*, 2) i una procura de l'aljama per negociar el preu dels salaris dels vigilants de la torre Gironella (Girona 11 Narcís Simó núm. 11, pàg. 19r-19v.) (*SarNot*, 2416). El llibre d'èpoques de la ciutat no registra activitat econòmica amb els jueus fins al 7 de desembre, quan Moixé Avram des Portal reconeix rebre de Bonanat Cerir, clavari de la

d'entrades per part dels conversos que recuperen els negocis de préstec de quan eren jueus, compren alguns censals i violaris, fan cartes de gràcia o absolen del pagament a alguns dels seus deutors.⁷⁵⁰ Després, els anys posteriors als avalots, el crèdit en mans de membres de l'aljama –en qualsevol de les modalitats (especialment *mutua* però també censals, violaris i comandes-dipòsit)– tendeix a reduir-se progressivament. Les causes són diverses: la mort i conversió, la marxa d'alguns, l'endeutament i el consegüent empobriment de l'aljama o la prevalença del sistema de censals i violaris més favorable als prestataris, en major proporció atorgats per cristians i no tant per part dels jueus. Si prenem com a exemple el recull d'actes notariais gironines que va fer Ramon Sarobe entre els anys 1391 i 1401, notem que l'any dels avalots, abans de mitjans d'agost, se signen davant notari 448 operacions diverses. En canvi, des dels atacs fins a final d'any només es registren una vuitantena d'actuacions, especialment de conversos, com ja hem comentat, i alguns endeutaments i vendes per part de l'aljama per tal de fer front a la destrucció del call i a les despeses de vigilància de la torre Gironella.⁷⁵¹ La progressió de deutoris, èpoques, vendes i altres operacions signades davant notari, sobre 2545 registres estudiats, és la següent: 327 l'any 1392, 265 l'any 1393, 206 l'any 1394, 231 l'any 1395, 239 l'any 1396, 174 l'any 1397, 152 l'any 1398, 129 l'any 1399, 123 l'any 1400 i 122 l'any 1401.⁷⁵² Pel que fa a la comanda-dipòsit entre els jueus gironins, a diferència de Barcelona, entre els anys 1391 i 1401, en els registres estudiats, només es detecta en cinc actes notariais, tres endeutaments de jueus a cristians i dos de cristians a jueus, aquests darrers de quantitats molt més elevades i en mesos posteriors després dels avalots.⁷⁵³

La concessió de préstecs de cristians a jueus és un aspecte que no testimoniem en els fragments hebraics de l'AHG; tanmateix sí que es palesa en alguns registres notariais i eclesiàstics gironins, tot i que en un percentatge baix.⁷⁵⁴ Aquest recurs de

ciutat, 103 sous i 9 diners de Barcelona de tern de la renda d'un censal d'11 lliures, 8 sous i 6 diners anuals cedida per Narcís de Casabona, la seva muller Margarida i el seu fill Bernat (AMGi, Llibres d'èpoques, lligall núm. 10, 1390-1392, fol 54v-55r) (*DocsGi* 715).

⁷⁵⁰ En els registres notariais que hem consultat, a través del recull de Ramon Sarobe, mostren especialment les actuacions de Iossef Falcó, convers amb el nom de Pere de Banyoles i, en menor nombre, de Moixé Cabrit, convers amb el nom de Pere Joan.

⁷⁵¹ Veg. les notes 748 i 749. El mes de novembre es fan quaranta-quatre registres, vint-i tres dels quals són èpoques, promeses i vendes del Iossef Falcó, convers amb el nom de Pere de Banyoles; el mes de desembre es fan vint-i nou registres, quatre deutoris de Xelomó sa Porta, un de Vidal Llobell, disset èpoques, tres absolucions, dues promeses i una venda de Bonastruc des Mestre, Astruc Benet, Assanell Cerc, Bonjuà Maimó, Belxom Moixé Falcó, Avraham des Portal, Astruga, muller de Belxom Falcó, i el mencionat convers Iossef Falcó.

⁷⁵² Són 2545 registres notariais de diversos manuals del districte gironí dels anys 1391 a 1401 dels quals hi ha 469 deutoris, 856 èpoques, 276 absolucions, 238 vendes (especialment de censals i violaris), 221 promeses, 129 procures, 98 pròrrogues de préstec, 85 reconeixements de deute, 42 donacions i 133 operacions diverses (comandes, compromisos, cessions, possessions, consentiments, etc.).

⁷⁵³ Girona 5 Francesc de Cantallops núm. 416, pàg. 1r-1v, 19 de desembre de 1391 (*SarNot*, 845); Girona 2 Berenguer Capella núm. 60, pàg. 67v (*SarNot*, 659); Girona 1 Pere Mut núm. 314, pàg. 38v, 6 de febrer de 1392. (*SarNot*, 273); Girona 1 Pere Mut núm. 317, pàg. 92v, 7 de maig de 1393 (*SarNot*, 331); Girona 1 Pere Mut núm. 319, pàg. 24r-24v (*SarNot*, 377).

⁷⁵⁴ Alguns exemples de deutes personals de jueus gironins que hem localitzat: Petició a Bernat Frigola. Avraham Astruc, jueu de Girona, reconeix deure a Arnau de Campllong, ciutadà de Girona, 180 sous;

finançament per part dels jueus s'incrementava especialment en èpoques posteriors a atacs contra les comunitats –com els deutes de la comunitat gironina que acabem d'esmentar o com els casos que Rich recull– i també en èpoques d'espoli fiscal, com bé es testimonia en un *responsa* de Xelomó ben Adret de l'aljama de Saragossa.⁷⁵⁵ Sembla que a final del regnat de Pere II el Gran (1276-85) o potser ja en temps d'Alfons II el Franc (1285-91), el rei manà que arreu de les seves terres hom tornés tots els interessos cobrats de qualsevol persona i això afavorí una entrada important d'ingressos per a la dita comunitat procedent dels interessos pagats a cristians. En aquest període de política fiscal intensa i desmesurada envers les comunitats jueves,

Pobligui a pagar, dimecres abans de Sant Maties. (ADG: Llibre U-7, fol.138); Guillem Vicenç, de Viladasens, en nom seu i com a procurador del seu pare Vicenç Vicenç, absol de tot deute a Assanell Cerc, jueu de Girona (Girona 6 Francesc Vidal núm. 80, pàg. 309v-310r, 6 de maig de 1393) (*SarNot*, 1161); Pere Esteve, de Salt, absol a Astruc Benet, jueu de Girona, de tota reclamació per causa dels deutes que té contrets amb ell. (Girona 5 Bernat de Dons, núm. 443, pàg. 118r; Girona 5 Bernat de Dons núm. 445, pàg. 75v, 17 de març de 1396) (*SarNot*, 1254); Joan Xibot, apotecari de Girona, reconeix rebre de Vidal Bondia i de Falcó Belxom, jueus de Girona, 96 sous i 8 diners de moneda barcelonesa de tern que devien pagar-li la passada festa de la Mare de Déu d'agost d'un deute de 9 lliures, 13 sous i 4 diners de la mateixa moneda (Girona 2 Berenguer Capella núm. 87, pàg. 5r-5v, 15 de desembre de 1401) (*SarNot*, 839); Jaume de Bordils i Pere de Bordils, drapers i ciutadans de Girona, reconeixen rebre d'Astruc Vidal, jueu de Girona, 66 sous barcelonesos que restaven per pagar de 6 lliures i 12 sous de la mateixa moneda a què estaven obligats Maimó Momet i Bonet Momet, jueus ara conversos, quantitat de la qual ell era fiador. També reconeix rebre 2 sous i 4 diners per despeses de reclamació (Girona 2 Berenguer Capella núm. 61, pàg. 98r, 24 d'abril de 1393) (*SarNot*, 703); Iossef Avraham, jueu de Girona, per tal de satisfer 7 lliures i 14 sous a què és obligat per causa de préstec amb Bernat Teixidor, draper de la dita ciutat, fa donació a aquest de tot el dret que té sobre 7 lliures i 14 sous pertanyents a un censal de 40 sous anuals que li deu Pere Guerau, d'Ultramort, ara resident a Sant Gregori, i a dos violaris, cadascun de 20 sous anuals, que li presta Pere Vedruna, ferrer de la mateixa ciutat (Girona 6 Francesc Vidal núm. 87, pàg. 86v-87r) (*SarNot*, 1605).

També, com Rich testimonia a Barcelona, trobem com els jueus gironins, especialment els anys després dels avalots, s'endeuten amb censals i violaris, com, per exemple, es mostra en aquesta carta de gràcia: Bernat Teixidor, ciutadà de Girona, promet a Falcó Belxom, jueu de la mateixa ciutat, que si volgués redimir el violari que li ha venut en el dia d'avui, només haurà de pagar el preu de venda i els possibles terminis endarrerits (Girona 2 Berenguer Capella núm. 85, pàg. 121v-122r, 20 de setembre de 1401) (*SarNot*, 833).

Veg. especialment sobre aquest aspecte del crèdit a Barcelona el treball de Rich, *La comunitat jueva*, 276-297.

⁷⁵⁵ III: 405: Saragossa. “*Qüestió*: Ruvèn, Simeó, Leví i Judà, que residien a la comunitat de Saragossa, desitjant traslladar llur domicili a un altre lloc, van passar comptes amb la comunitat i van pagar la part que els corresponia de tots els tributs, de totes les despeses, i de tots els deutes que la comunitat havia contret fins aquell dia. Aquesta els lliurà una època i els declarà quitis de tota obligació pecuniària. Llavors se n’anaren. Però ara s’ha esdevingut el fet que el rei ha manat que arreu de les seves terres hom torni tots els interessos cobrats de qualsevol persona. En virtut d’aquest manament, la comunitat ha recuperat una suma de diners dels cristians. Ruvèn i Simeó han vingut a reclamar de la comunitat la part que els correspon dels interessos que els cristians li han tornat, ja que ells en van pagar llur part quan hi residien i decidiren d’anar-se’n. La comunitat els ha respost que no té cap obligació de tornar-los res i que cal considerar l’afer com si fos el cas d’un objecte trobat; que tal cosa no ha passat mai pel cap de ningú i que, a més, d’ençà del dia que se’n van anar, la comunitat ha patit diversos danys i ha hagut d’afrontar el pagament de despeses i d’interessos de deutes que restaven, i que, de tot això, ells n’han estat quitats. Considerant que no estan obligats a rescabalar la comunitat de les pèrdues, tampoc no tenen dret a fruit dels guanys. Ruvèn i Simeó argüeixen que gràcies als interessos que ells van pagar, la comunitat ha rebut ara el que ha rebut. Qui té raó a dreta llei?”. Feliu, “Salomó ben”, 79.

les aljames catalanes havien contret importants deutes amb els cristians que generaven sumes d'interessos enormes.⁷⁵⁶

Així doncs tant cristians com jueus s'endeutaven i prestaven. Era una activitat regulada dins i fora de les comunitats i emmarcada en un sistema econòmic molt complex, basat en la productivitat i en el pagament i la percepció d'impostos. La quantitat de documents referits al crèdit que estudiarem i les *taqanot* o estatuts que regulaven el règim intern d'algunes aljames evidencien la importància quantitativa del préstec per interès entre els jueus.

2.1.1 La regulació del crèdit entre cristians i jueus

El desenvolupament del mercat de crèdit entre els cristians a l'època medieval estava limitat per la prohibició evangèlica de cobrar interès a canvi dels préstecs.⁷⁵⁷ Especialment els concilis del Laterà de 1139 i 1179 van ser molt taxatius a l'hora de condemnar la pràctica de la usura.⁷⁵⁸ En aquests dos textos no es va fer referència al préstec amb usura en mans dels jueus i per altra part la llei jueva permetia a aquests obtenir lucre dels préstecs efectuats a gentils.⁷⁵⁹ Però l'any 1215 el IV Concili del Laterà denuncià els interessos que els jueus aplicaven als crèdits amb cristians i instà als monarques a regular-los.⁷⁶⁰ A les Corts de Barcelona, el 22 de desembre de l'any 1228, Jaume I va limitar l'interès màxim dels préstecs acordats pels jueus de la corona catalana al 20 % anual.⁷⁶¹ S'estipulava també que l'interès no podia superar el doble del capital prestat, com succeïa en alguns emprèstits de curt termini. El 31 de març de 1229, a Lleida, Jaume I, a petició del bisbe de Girona, Guillem de Cabanelles, va prohibir a tots els notaris de l'àrea de Girona i Besalú estendre contractes de préstecs amb més d'un interès al 20 % i legalitzar préstecs d'interès compost.⁷⁶² Qui infringís aquesta ordre seria penat amb el doble de la suma que

⁷⁵⁶ Veg. *RegHis* doc. 12.

⁷⁵⁷ Especialment l'evangeli de Lluc és el que condemna més explícitament el préstec amb usura: Lc 6,35: "Però vosaltres, estimeu els vostres enemics, feu bé i presteu sense esperar res a canvi: llavors serà gran la vostra recompensa, i sereu fills de l'Altíssim, que és bo amb els desagrats i amb els dolents". Per altra part, ja a l'edat mitjana s'afirmava que molt del capital cristià en realitat el tenien en dipòsit els jueus benestants als quals la legislació vetava l'accés al préstec usurari i a qui els jueus havien de retre compte de les seves gestions. És quelcom difícil de verificar, perquè no hi ha constància escrita (Xavier Soldevila, *Els jueus*, 83). Veg. sobre aquesta qüestió l'apartat 2.1.3.2, sobre els prestadors, d'aquest capítol, l'exemple d'alguns préstecs que gestionen els jueus del Vescomtat de Cabrera.

⁷⁵⁸ Veg. el cànon XIII del Concili del Laterà II (<http://www.fordham.edu/halsall/basis/lateran2.asp>) i el cànon XXV del Concili de Laterà III. (<http://www.legionofmarytidewater.com/faith/ECUM11.HTM>). La condemna de la usura era un tema destacat ja al Concili I de Nicea de l'any 325 (<http://www.fordham.edu/halsall/basis/nicea1.txt>).

⁷⁵⁹ Veg. l'apartat següent.

⁷⁶⁰ El cànon LXVII (<http://www.fordham.edu/halsall/basis/lateran4.asp>).

⁷⁶¹ *RegHis*, doc. 4 i *DocsGi*, doc. 9; Jaume Riera i Sans, "Les disposicions de Jaume I sobre les usures dels jueus. Informe preliminar," *Imago Temporis: Medium Aevum* 4, (2011): 520-521.

⁷⁶² Ordena als notaris que redactin els instruments de préstec a raó del vint per cent, i no a raó de pugesa per diner (*faciatis instrumenta usuraria ad rationem de centum xx, et non ad rationem pugesimalium vel alio modo*), i sense sumar l'interès al capital inicial. Riera, "Les disposicions," 522. Per aquest autor, com que la pugesa és un quart de diner, interpreta que el que es prohibeix és l'interès d'un 25 %.

apareixia en l'escriptura.⁷⁶³ El notari que no complís aquesta norma podia ser inhabilitat.⁷⁶⁴ Tot sovint camuflats sota l'aparença de *mutua* gratuïts, a molts deutoris cristians no s'hi feia constar l'interès, però això no vol dir que no s'apliqués. S'afegia la clàusula que si no es liquidava en el termini pactat, se sancionaria amb el terç, i en endavant al 20 %, que era l'interès legal.⁷⁶⁵ El 30 de novembre de l'any 1230, en una disposició feta a Barcelona, ratifica aquesta prohibició, obliga els notaris a separar capital i interès i explícitament per als jueus, disposa que no cobrin més de vint sous per cent.⁷⁶⁶ L'any 1235 el monarca es veié obligat, per l'incompliment constant del decret, a reiterar aquesta disposició a les Corts de Tarragona.⁷⁶⁷ També es regulen els préstecs generals, és a dir el que podien aplicar els cristians. Distingeix la raó de l'interès segons si el préstec s'ha fet en moneda d'or o en sous de plata i estableix que no es pot superar 15 auris per cent l'any o 12 sous per cent.⁷⁶⁸ L'any 1241, a les Corts de Girona, disposa a tots els jueus dels seus dominis que l'interès no pot superar els quatre diners per lliure al mes (4 diners per sobre de 240 que té la lliura), i determina que aquest lucre no es pot aplicar a les anualitats, és a dir que no es pot multiplicar per dotze, i que al cap de l'any no pot superar la sisena part del capital. Així doncs l'interès anual resultant quedava fixat en un 16,6 % (100:6).⁷⁶⁹ La taxa d'interès establerta en alguns casos se superava. Es fa palès en els documents cristians que denunciaven les pràctiques abusives d'alguns prestadors, per bé que hi devia haver falses denúncies que aprofitaven la normativa per no haver de pagar el deute.⁷⁷⁰

En els documents hebreus analitzats és habitual trobar, a continuació del registre, els pagaments posteriors. La major part no mostren cap increment del capital demanat, és a dir, no indiquen l'interès, tot i que podem suposar que s'amagava dins del capital total (d'aquí la legislació anterior que obligava als notaris a separar interès del capital). Com que en gran part són quaderns de comptabilitat personal no sempre s'anoten totes les dades. Els llibres de declaracions de l'impost de l'ajuda sobre préstecs tampoc assenyalen la taxa d'interès. Tanmateix hi ha alguns registres, de la primera meitat del segle XIV, que ens mostren explícitament com s'ocultava l'increment rere el capital signat en el debitori notarial. N'hi ha un grup en què s'indica la quantitat real i al final s'anota l'import signat a l'acta cristiana, rere la fórmula "segons escriptura", o bé s'anota l'import deixat i el que s'ha jurat "a la cort del Bisbe", sempre més alt (taula 3). No ens ha arribat el termini de pagament. Si

Tot i la prohibició, veiem com l'any 1298 les aljames de Girona i Besalú obtenen una remissió reial, a canvi d'una compensació econòmica de 15.000 sous barcelonesos, per haver superat la taxa d'interès. Manel Grau, *La juderia de Besalú (Girona): siglos XIII-XV* (Olot: Impremta Aubert, 1997), 26.

⁷⁶³ *RegHís*, doc. 5.

⁷⁶⁴ *RegHís*, doc. 28 (Girona, 26 de febrer 1941) i Fernández-Cuadrench,, "El crèdit jueu", 66.

⁷⁶⁵ García Sanz, "Los intereses", 251, i Fernández-Cuadrench,, "El crèdit jueu", 168.

⁷⁶⁶ Riera, "Les disposicions," 523.

⁷⁶⁷ *RegHís*, doc 10 i 11; Riera, "Les disposicions," 525-526.

⁷⁶⁸ Riera, "Les disposicions," 525-526.

⁷⁶⁹ Riera, "Les disposicions," 527.

⁷⁷⁰ Trobem diversos exemples d'aquestes denúncies a l'ADG: Jaume Ferrer, majordom del bisbe, remet a Astruc Avraham, jueu de Girona, i al seu fill Avraham Astruc, veí de la Bisbal, tota mena d'usures d'interès superior al 20 % (7 maig 1333, llibre G-8, fol. 74v- 75).

calculem la taxa d'interès a un any, observem que en alguns d'aquests préstecs se superava amb escreix el límit permès (entre un 24 % i un 33,34 %), però a la major part de les operacions el llindar de l'interès era molt més baix (d'un 9,10 % a un 17,84 %).

Registre	Capital prestat	Import en el debitori	Interès (per any)
FH 15.23.1	120 sous	segons escriptura 90 (interès 30 sous)	33,34 %
FH 15.23.2	436 sous	segons escriptura 370 (interès 66 sous)	17,84 %
FH 15.23.3	240 sous	segons escriptura 210 (interès 30 sous)	14,29 %
FH 15.23.4	145 sous	segons escriptura 130 (interès 15 sous)	11,54 %
FH 15.23.5	140 sous	segons escriptura 120 (interès 20 sous)	16,67 %
FH 15.24.6	17 sous	segons escriptura 15 (interès 2 sous)	13,34 %
FH 15.24.7	120 sous	segons escriptura 110 (interès 10 sous)	9,10 %
FH 15.24.8	73 sous	segons escriptura 58 (interès 15 sous)	25,87 %
FH 15.20.2	50 sous	“jurà a la cort 62 sous” (interès 16 sous)	24 %
FH 15.20.4	40 sous	“jurà a la cort 50 sous” (interès 10 sous)	25 %

Taula 3: Registres dels documents Gi 1, 178-codarrere 12b/1368 (FH 15.23) i Gi 1, 178-codarrere 13/1368 (FH 15.24). Préstecs dels anys 1353-1355. No s'anoten els terminis.

En altres quaderns la taxa d'interès es dedueix de la suma dels pagaments pactats dels terminis, en què el recompte o el pagament final mostra una quantitat més elevada que el cabal prestat. També hi ha registres que assenyalen clarament que no s'aplica cap interès,⁷⁷¹ i molts altres que no especifiquen res però que afegeixen “despeses” després del primer pagament o quan aquest es fa fora de termini.⁷⁷² En els documents notariais gironins també és habitual trobar l'increment en forma de “reclamació” del deute un cop es compleix el termini inicialment pactat.⁷⁷³ Altres

⁷⁷¹ Com alguns registres de la llista de préstecs del manuscrit Gi 1,140-codavant 4/1391-1392.

⁷⁷² Veg. per exemple el quadern de préstecs i empenyoraments dels anys 1321-1342 (4), a l'apartat de Pedició.

⁷⁷³ A tall d'exemple veg. aquestes èpoques: Assanell Cerç, jueu de Girona, en virtut del dret que li va vendre Jaume Sifred, fuster de la dita ciutat, reconeix a Pere Dalmau, de Flaçà, que ha rebut de mans de Francesc Cervera, clergue de la Seu de Girona, 24 sous barcelonesos de tern que devia a dit Sifred; i 7 sous més per la reclamació de la dita pecúnia (Girona 5 Bernat de Dons núm. 438, pàg. 146r-146v i 439, pàg. 26 v., 15 de gener de 1394) (*SariNot*, 1197); Astruga, muller del difunt Fonent Cerç, jueu de Girona, en virtut del dret que obtingué de Berenguer Call, d'Anglès, reconeix rebre de Berenguer Pujol, de Santa Cecília Sacàrcera, 6 lliures i 12 sous de moneda barcelonesa de tern: 82 sous per un termini passat, i 50 sous pel termini de sant Miquel vinent, del dot de Brunissenda, muller del dit Call i filla del mateix Pujol. També reconeix rebre 10 sous i 6 diners per les despeses de reclamació fetes a en Vinyoles, d'Anglès (Girona 5 Joan de Fontcoberta núm. 400, pàg. 206r, 10 de setembre de 1392) (*SariNot*, 1043); Astruc Benet, jueu de Girona i procurador de la seva muller Regina i d'Estheron, filles i hereves del difunt Iossef Belxom, jueu de la mateixa ciutat, reconeix rebre de Pere Carrera, de Cartellà, 50 sous barcelonesos de tern que ell mateix, Ramon de Tornavells i el difunt Castelló Letó, fiador, de Sant Medir, van reconèixer deure al dit Iossef amb obligació feta davant la cúria règia de Girona. També reconeix rebre 11 sous per les despeses de reclamació (Girona 10 Guillem de Dons núm. 37, pàg. 54r-54v, 30 de gener de 1394) (*SariNot*, 2353); Belxom Moixé Falcó, jueu de Girona, acorda amb Berenguer Saurí, de Bàscara, que si la pròxima festa de Tots Sants li paga per una banda 75 sous barcelonesos, i d'altra banda 26 sous per les despeses de reclamació de 6 lliures i 10 sous de la mateixa moneda que va reconèixer deure, li farà cancel·lació del dit deute (Girona 6 Francesc Vidal núm. 82, pàg. 178v-179r i núm. 81, pàg. 98v; 18 d'agost de 1394) (*SariNot*, 1437); Saltell Gracià, jueu de Girona, promet a Ramon

prestadors indiquen clarament que l'import deixat està format pel capital inicial i l'interès (però no podem saber el % aplicat perquè no se separa una quantitat de l'altra);⁷⁷⁴ també hi ha un petit grup, en el qual s'anota la quantitat inicial i tot seguit l'import del lucre que cal pagar (podem saber el % aplicat) (taula 4). Aquests darrers són préstecs a llarg termini, entre 4 i 8 anys, i la taxa d'interès és molt baixa, entre un 1,79 % i un 4,01 %. La taxa d'interès aplicada sembla independent de la quantitat prestada, del nombre de deutors i dels garants. En alguns casos està més relacionada amb els terminis aplicats. En general entenem que es pactava segons les condicions particulars de cada individu.⁷⁷⁵

Signatura	Registre	Capital	Interès anual	Interès total	Total pagat	% Interès	Termini	Data
<i>Gi 1.62, codavant 2a/1363</i> (FH 5.3)	FH 5.3.1	350 s.	6,25 s.	50 s.	400 s.	1,79 %	8 anys 50 s. p/any	5/ 1324
<i>Gi 1.62, codavant 1a/1363</i> (FH 5.1)	FH 5.1.8	500 s.	14,29 s.	100 s.	600 s.	2,86%	7 anys 50s. p/6 mesos	10/1324
<i>Gi 1.62, codavant 1b/1363</i> (FH 5.2)	FH 5.3.11	700	18,75 s.	150	850 s.	4,01%	5 anys,150 s. p/any + 150 el 1r	8/1324
<i>Gi 1.62- Codavant 1b /1363</i> (FH 5.2)	FH 5.2.1	700 s.	25 s.	100 s.	800 s.	3,57 %	4 anys 200 s. p/any	8/ 1324

Taula 4: Registres que indiquen la quantitat prestada i l'interès. Préstecs dels anys 1324-1329.

Les fonts cristianes que més àmpliament ens mostren aquest moviment creditici són els fons notariais, que a la zona gironina es generen a partir de mitjan segle XIII.⁷⁷⁶ Els notaris empraven un petit nombre de tipus d'actes que adaptaven a les demandes dels clients que, com en el cas dels jueus, podien ser específiques. La gran majoria d'aquests contractes són reconeixements de deutes, en virtut dels quals un deutor declara davant el prestador deure una suma de diners.⁷⁷⁷ A conseqüència de les disposicions de Jaume I, a partir del seu regnat hi havia d'haver una llista oficial de prestadors jueus que havia de ser coneguda pels notaris a fi que poguessin deixar

de Sitjar, Arnau Perpinyà, Jaume Marc i Ramon de Colomers, que foren jurats de la ciutat de Girona l'any passat, que l'interès del 20 % no s'aplicarà si el capital manllevat per Bonjudà Cresques, jueu de Girona, als esmentats jurats és retornar en el termini acordat (AHMGi, Ordinacions dels jurats, lligall núm. 3, 1336-1339, vol. 1339, fol. 48r; 5 de febrer de 13405 de febrer de 1340) (*DocsGi*, 158).

⁷⁷⁴ Com el grup de préstecs dels mss. Gi 1,140- codavant 4 i 8/1391-1392. Veg. el document a l'apartat de l'edició "Registres de préstec. 1326-1336 (9)".

⁷⁷⁵ Apliquem per calcular la taxa d'interès la fórmula I: $Is \cdot 1200 / Ci \cdot t$, en què Is és l'interès simple, Ci és el capital inicial i t el temps en mesos. Veg. Pedro López Elum, "Datos sobre la usura en Navarra en los comienzos del siglo XV," *La baja edad media Navarra en Príncipe de Viana*, 35, 124-125 (1971): 257-262. Agraïm aquesta informació a Josep Xavier Muntané.

⁷⁷⁶ Catalunya, junt amb Itàlia, són els llocs més rics en documentació medieval d'aquesta mena, especialment municipal i comarcal dels segles XIII i XIV.

⁷⁷⁷ Hi havia cinc etapes que s'havien de respectar per a què l'acta notarial fos vàlida i que reconeixem en els documents notariais perquè s'assenyalaven amb unes marques específiques. Això se seguia a totes les escribanies amb certes particularitats si esqueia: la *rogatio*, la cèdula, la lectura, la nota i l'instrument. Altrament els notaris feien servir documents estereotipats. Veg. Denjean, *Juifs et*, 17-20 i El notariat públic en el camp de Tarragona

els seus diners a crèdit amb garantia notarial.⁷⁷⁸ Així es generaren els anomenats *libri iudeorum*, llibres o manuals comuns on es registraven les transaccions i els préstecs realitzats entre cristians i jueus,⁷⁷⁹ que per a l'àrea dels comtats gironins es conserven els de la Bisbal, Castelló d'Empúries, Besalú i Torroella de Montgrí, encara que el més antic que ens ha perviscut és el de Castelló que data del 1305.⁷⁸⁰ Les *taqanot* (estatuts) i les *haskamot* (acords o ordinacions) són els plec de condicions que regulaven el règim intern d'algunes aljames jueves en què també es tractaven qüestions econòmiques.⁷⁸¹ L'obligatorietat de declarar i registrar els emprèstits jueus en els llibres notariais cristians es posa de manifest en el plec d'acords i condicions de l'aljama de Castelló d'Empúries, vàlides del primer d'agost de 1392 fins al darrer dia de juliol de 1393, que es redactaren en hebreu i en llatí, i que contenen les tabes que regulaven l'impost o ajuda de productes, mercaderies i els préstecs i fermances.⁷⁸² També s'hi regulava l'arrendament d'aquesta ajuda.⁷⁸³ La taba anomenada d'impost o ajuda dels deutes dels jueus, versa sobre qüestions referents als deutes derivats dels préstecs i empenyorament entre jueus i cristians, i jueus i jueus, l'obligatorietat de la declaració, el jurament, les circumstàncies de la dita declaració, les taxes de l'ajuda, les sancions, les exempcions i els requisits, drets i

⁷⁷⁸ Rich, *La comunitat*, 205.

⁷⁷⁹ Encara que no només els *libri iudeorum* registraven aquestes transaccions. Altres manuals comuns, com també, fora de les notaries, els llibres eclesiàstics i locals (llibres d'albarans, d'èpoques, registres, capbreus, etc.) contenen aquesta informació. Els *libri iudeorum* abunden al llarg del segle XIV, per a determinats notaris a qui els jueus recorrien i per a viles on la comunitat jueva era prou important i activa en aquest aspecte. A més a més alguns dels llibres comuns notariais, gairebé íntegrament formats per transaccions entres jueus i cristians, no necessàriament es designaven sota aquest títol, com per exemple el llibre comú del notari Bartomeu Vives per als registres de 1348 a 1351 (Gi-05 45) custodiat a l'AHG.

⁷⁸⁰ Veg. Irene Llop, "Els libri iudeorum". Per a l'àrea dels districtes notariais gironins es conserven els *libri iudeorum* de la Bisbal d'Empordà, on es conserven 5 exemplars de 1325 a 1376, estudiats per Maria Dolors Mercader; els de Castelló d'Empúries, amb 91 manuals del 1305 a 1413, i els de Torroella de Montgrí que corresponen als períodes de 1351-1355, 1355-1358 i 1378-1389. L'Arxiu Comarcal de la Garrotxa (ACGAX), reuneix protocols de les seccions de Besalú, Mallorca, Olot, Sant Feliu de Pallerols i Santa Pau. De la important comunitat de jueus de Besalú, que havia estat la capital del comtat independent de Besalú, es conserven 12 llibres de jueus dels anys 30 del segle XIV, 7 de la dècada dels 40 i després d'un buit documental (1348-1377), els tres últims manuals daten del període de 1377 a 1380. Val a dir que alguns notaris no distingien de les operacions entres jueus i cristians o només entre cristians i barrejaven els registres. Altres notaris, tot i que redactaven només llibres de registres entre jueus i cristians, no necessàriament els designaven sota aquest títol, com ara el llibre comú del notari Bartomeu Vives per als registres de 1348-1351 (Gi-05 45) custodiat a l'AHG.

⁷⁸¹ Per a una relació de *taqanot* publicades veg. Miquel Pujol, "Dues tabes hebraiques de l'aljama de Castelló d'Empúries," *Calls* 4 (1990): 1, notes 8, 9 i 10 i l'apartat dedicat als impostos del present treball. També, tot i que no he pogut consultar aquesta obra, les *taqanot* que regulen els préstecs de l'aljama de Sagunt, publicades per Antonio Chabret, *Sagunto. Su historia y sus monumentos*, vol II (Barcelona: 1888), 415-416, esmentades per José Ramon Magdalena, *Judíos y cristianos*, 85, nota 95. D'altra banda, a Girona, la transcripció del terme *taqanot* en els documents cristians el trobem com *tacanàs* o *canbaros*, i les *haskamot* com *azçama*, *scamà*, *scamoç* o *amabu* (Riera, *Els jueus de Girona*, 375-6).

⁷⁸² Pujol, "Dues tabes," 7-52. Veg. l'apartat 2.2.2 del present treball per a una visió més ampliada d'aquesta tipologia d'impost i els documents Gi 1,160 codavant - 6/ 1361-1362 i Gi 4, 83/1426 de Pedició.

⁷⁸³ L'infant Pere, aleshores comte d'Empúries, el 21 d'agost de 1333 concedí com a privilegi a l'aljama de Castelló d'Empúries el dret d'arrendar l'ajuda mitjançant subhasta pública i per un determinat període. Pujol, "Dues tabes," 9.

obligacions dels compradors de l'ajuda. Se sobreentén que el deute es formalitzava per mitjà d'un document de debitori notarial. Pel que fa al capital es distingeix si és de la contribució de la comunitat o bé si és un capital no subjecte a aquesta contribució, és a dir de cabals procedents de fora de la comunitat, per bé que ambdós pagaven l'ajuda. Si el préstec es feia amb cabal de fora la comunitat i si el notari que estenia el document residia al comtat, hi havia l'obligació de declarar-lo, i conseqüentment estava subjecte a l'impost. Tot particular que hagués invertit cabals de la contribució de la comunitat, tant si ho feia davant notari resident al comtat com de fora, estava obligat a l'ajuda, habitant o no del comtat. L'obligació de declarar hi consta d'una forma reiterativa. Es volia evitar que cap individu pogués obviar el deure de contribuir. La declaració es recolzava sobre un jurament, que afectava els membres de la comunitat i a tots els que d'alguna manera s'hi havien adherit, a petició dels compradors de l'ajuda. A més del jurament obligatori dues vegades l'any, protegit per sancions, n'estava previst un altre de caràcter particular, exigible a parer dels compradors de l'ajuda.⁷⁸⁴ Tot i no ser jueus, el corredor i el notari públic també hi estaven obligats. Als membres de la comunitat els era prohibit recórrer al notari públic que es negava a prestar jurament. En aquest cas els secretaris i els compradors havien d'escollir-ne un altre. Les declaracions calia fer-les a la sinagoga el dia indicat, que era el divendres. Un dels compradors de l'ajuda o bé el receptor de les declaracions havia de ser-hi present. La declaració era enregistrada al *Llibre de declaracions de la comunitat*, que era un llibre especial, de règim intern, que contenia totes les declaracions dels membres de la comunitat. En aquesta declaració que el particular feia als compradors de l'ajuda, era imprescindible fer-hi constar l'import del deute, el nom del prestatari i el del notari. Les taxes estaven molt ben regulades per uns barems.⁷⁸⁵ Quan el valor no hi era estipular, hom procedia a calcular per mesures o conceptes d'acord amb el barem corresponent. Amb l'incompliment d'alguns dels requisits s'imposaven sancions, també aplicats a la

⁷⁸⁴ Els jueus medievals juraven pels deu manaments de la Llei. Com bé explica Josep Xavier Muntané per a l'home medieval, el jurament, en les seves formes i finalitats més variades, constituïa un element més del seu paisatge quotidià. Veg. el jurament i l'anàlisi a Muntané, "Anàlisi de l'estructura del jurament solemne dels jueus catalans: usatge 171," *Revista Jurídica de Catalunya* 13 (2014): 9-48.

⁷⁸⁵ Préstec amb penyora i albarà: 4 diners per lliura; préstec amb penyora sense albarà: 2 diners per lliura; document de compromís amb avalador: 6 diners per lliura; compromís sense document amb avalador: 3 diners per lliura; 1 mitgera de blat: 8 sous; 1 mitgera d'ordi: 2 sous; 1 mitgera d'altres productes de la terra: 2 sous i 6 diners; 1 quitar de mel: 20 sous; 1 quartó d'oli: 18 sous; 1 somada de llenya: 3 sous; 1 vell de llana: 1 diner; 1 quintar de llana no rentada amb aigua: 120 sous; 1 quintar de llana rentada: 240 sous. En el cas que un jueu acceptés una cessió de béns per part d'un cristià, el jueu pagava igualment per cada lliura sis diners. Però si la cessió era per a més seguretat d'un deute que no havia vençut, només estava obligat a pagar el deute. Quan la cessió era entre jueu i jueu, els sis diners per cada lliura es repartia pagant-ne cadascun la meitat. Quan la cessió era a favor del fill o del gendre, estaven exempts de pagament ambdós, el que feia la cessió i el que la rebia. Així mateix s'aplicava l'exempció si la cessió era per raó d'herència, per béns pertanyents a un germà o germana difunts, o a causa d'un llegat, o per dot i escriu d'un dels capítols matrimonials. El repartiment meitat i meitat entre el venedor i el comprador es portava a terme igualment en la venda d'un debitori, tant si aquest era en ferma com si era només de paraula. Quant a la venda de cereals, fruita o llenya, el pagament de sis diners corresponia al comprador. També a aquest del dret de la renda de cereals, verema o qualsevol altre producte. En cas de no constar al contracte el preu estipulat, aquest es computava d'acord amb el de compra, segons el parer dels venedors. Pujol, "Dues tabes," 14 i 15.

inobservança de la norma que establia que tots els contractes havien de registrar-se en el *Llibre Común* o *Manual común* i *Nota* que eren els llibres notariais cristians, com els esmentats *libri iudeorum*.⁷⁸⁶ També s'esmentaven exempcions del pagament de l'ajuda, que s'atorgava quan el debitori propietat d'un particular constava al nom d'una altra persona, o al qui prestava al comte o d'algun dels seus oficials, ja que es feia sense interès, en els casos de cessions i herències entre familiars directes, i els qui feien préstecs i fermances a favor de la comunitat.⁷⁸⁷

L'aljama de Girona va obtenir el privilegi de Pere III d'aplicar impostos sobre els béns de consum, mercaderies i préstecs l'any 1346.⁷⁸⁸ L'any 1358 es permetia que pogués aplicar càrregues també sobre els béns en possessió dels particulars, una disposició que es va prorrogar durant anys fins ben entrat el segle XV.⁷⁸⁹ L'any 1359, després d'algunes desavinences entre la ciutat i la comunitat, els jurats van consentir que els jueus cobressin la cisa de la carn, el vi, el raïm, el gra i la farina i, a canvi, l'aljama s'obligava a pagar 600 sous anuals com a contribució dels impostos de la ciutat.⁷⁹⁰ Jaume Riera ha transcrit el document del privilegi en el qual s'especifiquen els capítols de l'ajuda, menys explícits que a les ordinacions de Castelló d'Empúries. A l'apartat dels préstecs es distingeix entre els préstecs amb usura o debitori, pels quals es pagava un sou per lliura, és a dir el 5 %, i els préstecs amb penyora, que es gravaven amb quatre diners per lliura, és a dir un 1,66 %.⁷⁹¹ Tanmateix, el text atorgava l'administració dels impostos als secretaris de l'aljama i als rebedors de comptes, i els permetia determinar quins préstecs pagaven el sou per lliura i quins pagaven menys.⁷⁹²

En aquest context de l'obligatorietat de declarar s'emmarquen diverses llistes de registres d'emprèstits que es troben entre els documents d'aquest corpus documental hebreu. Les que analitzem estan formades per tres fulls de paper i quatre petits fragments, en aquest cas recuperats del llom del llibre notarial de Pere Despont, de l'any 1397, i que conformen una mostra del que seria part de l'esmentat

⁷⁸⁶ Per a qualsevol infracció sobre préstecs: 100 sous, 50 sous a l'erari comtal i 50 sous al comprador de l'ajuda i al denunciador, més la quantitat resultant de la confiscació del deute, distribuïda en la mateixa proporció. Per negar-se el particular a exhibir els documents acreditatius, a petició dels compradors de l'ajuda: 100 sous a l'erari comtal. Per no haver fet enregistrar al *Llibre Comú*, el dividres, qualsevol contracte fet a la vila: 20 sous a l'erari comtal. Per frau en la declaració: 20 sous a l'erari comtal i els doble de l'impost als compradors de l'ajuda. Per negar-se el corredor a denunciar les infraccions a petició dels compradors de l'ajuda: 20 sous a l'erari comtal. Per la negativa de fer la declaració jurada d'una mercaderia, a petició dels compradors de l'ajuda: 20 sous a l'erari comtal. Per no declarar les penyores: 2 sous a l'erari comtal. Pujol, "Dues tabes," 15 i 16.

⁷⁸⁷ Seria el cas del document Gi 7,71/1397-1398-8a, on es registra un préstec a la comunitat de 4.000 sous per a les despeses de les esposalles d'un individu anomenat Cresques, l'any 1337.

⁷⁸⁸ Riera, *Els jueus de Girona*, 104-105 i doc 30 (ARB, Cancelleria, reg. 881, fol. 86v-87r, Lleida, 27 d'octubre de 1346).

⁷⁸⁹ Riera, *Els jueus de Girona*, 106 i doc. 37.

⁷⁹⁰ Riera, *Els jueus de Girona*, 107 (AHMGi, pergami 644).

⁷⁹¹ Cf. aquestes taxes amb les de Castelló a la nota 785.

⁷⁹² Aquesta disposició va generar molt malestar. Quan es traslladà a Castelló d'Empúries, un membre d'aquesta comunitat va denunciar els secretaris de l'esmentada aljama perquè considerava que les imposicions generaven un gran perjudici a les seixanta famílies de la comunitat i es volia monopolitzar tots els seus recursos. Riera, *Els jueus de Girona*, 106.

*Llibre de declaracions.*⁷⁹³ S'hi anoten els noms dels prestadors, seguit del nom dels deutors, el lloc de procedència, l'import i el nom del notari (fig. 21). No hi apareix cap data perquè els llistats es devien haver escrit sota de l'epígraf que devia encapçalar els documents, on hi devia constar aquesta dada.

Figura 21: Estructura de les llistes. Detall del manuscrit *Gi 1,256 codavant b*

Pels noms dels prestadors jueus probablement es tractava del llibre de la comunitat de Girona, d'algun any de finals del segle XIV, abans de 1391, ja que en aquesta data diversos dels jueus que s'esmenten ja eren morts o s'havien convertit al cristianisme. Recordem que a les tabes castellanines s'obligava als prestadors a declarar els emprèstits efectuats durant la setmana cada divendres a la sinagoga, i si no podien aquell divendres, ho havien de fer el següent. A les llistes gironines d'entrada hem suposat el mateix protocol, tanmateix en alguns dels registres s'indica que el creditor ja ha fet un pagament i que resta només una quantitat del total per pagar (habitualment amb la fórmula abreujada 'פרא ונשא' o 'נשארו לפרוע'). Això podria voler dir que el prestador era fora de la ciutat durant algunes setmanes i que a la tornada el seu deutor ja havia efectuat un o més pagaments, o bé que aquest darrer obtingué líquid abans de què el prestador registrés el seu préstec i va fer un avançament. O bé les nostres deduccions no són les encertades i en el cas de Girona, i en aquells anys, només s'havia de declarar les operacions de crèdit en un termini més llarg, potser

⁷⁹³ *Gi 1,256 a/b* sense signatura, *Gi 1,256 codavant 3', 4', 6, 7 i 7'/1397* (FH 28.7-8, 9-10, 13-14, 15-16, 21-22, 23 i 32- 33). Veg. el capítol de l'edicció. A més d'aquestes llistes també disposem de dos fragments amb alguns noms dels prestadors i dels notaris que podrien correspondre a una part d'aquest o un altre llibre de declaracions (*Gi 5,263 codavant 3 i 4/1362*) i dos fulls semblants en els quals s'anoten els creditors, deutors i els deutes (*Gi 5,264 codavant 1 i 7/1363*). Veg. de l'apartat 1.2.1.2 del capítol 1, el punt e) "Actes i fragments de llibres comunals", pàg. 119, 121 i nota 571. Hi ha un grup extens de fragments que són una llista de pagaments o deutes a compte dels membres de la comunitat, que probablement correspondria a la recaptació de l'impost de l'ajuda, per bé que no sabem sobre quins béns o si correspon a l'impost sobre operacions creditícies (veg.-ne la descripció a la pàgina 123) (*Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362*; *Gi 5,264 codarrere 1-8 i codavant 2-13*; *Gi 2,76 posterior 9*) (FH 59.1-2; 5-8; 11-12; 15-18; 21-24; FH 60.1-16; 35-44; 47-52; 55-58; FH 77.17-18).

d'un mes, temps en què alguns dels deutors ja devien haver pogut pagar alguna o algunes de les quotes.

Els que anoten més registres són Belxom Benet, amb vint-i-cinc operacions, el qual està documentat entre els anys 1374 i 1391; el segueix Iossef Falcó, amb vint-i-quatre préstecs, que fou conseller de l'aljama de Girona i que documentem entre els anys 1366 i 1391; Avraham Ravaia, amb dinou crèdits anotats, que fou conseller de l'aljama de la dita comunitat i secretari i regidor de la Pia Almoïna entre els anys 1388 i 1390, membre d'una família adinerada de gran tradició prestadora; Bonastruc des Mestre (fill), documentat entre els anys 1390 i 1434, amb setze crèdits registrats, els mateixos que Itskhaq Bonjudà (taula 5).⁷⁹⁴ En total resten, sencers o en part, els registres de quatre-cents quatre préstecs, tots fets a cristians, i en els quals podem llegir setanta-sis noms complets de prestadors, relacionats amb deutes per préstec d'entre 1 i 540 sous –que sumen una quantitat total, gens menyspreable, de 23.329 sous–,⁷⁹⁵ efectuats a deutors provinents de cent trenta-una viles i petites poblacions gironines.⁷⁹⁶ Com que no hi ha penyores anotades entenem que són préstecs amb debitori i, si fos un repartiment equànim, s'hi hauria d'haver aplicat un sou per lliura, és a dir que s'haurien recaptat gairebé 1.167 sous de cisa.

Nom del prestador	Nombre de préstecs
Aaron	4
Adret Khaninai	2
Astruc Atsmies	1
Astruc Benet	8
Astruc Cohen	4
Astruc Cresques	1
Astruc Llobell	1
Astruc Vidal	1
Atnal Xelomó Bonafed	1
Avram Cabrit	9
Avram Ravaia	19
Avram Ravaia i Belxom Benet	1
Belxom Benet	25
Belxom Bonjudà	1
Belxom Falcó	7

⁷⁹⁴La major part dels personatges jueus d'aquesta llista els trobem prou documentats en diversos registres. (*BaerJud, JacobsInq, RegHis, DocsGi, RomGi*). Alguns dels noms es troben entre els càrrecs de l'aljama de Girona documentats després dels avalots de 1391: Jaume Riera, "Els avalots de 1391 a Girona" a *Jornades d'història dels jueus de Catalunya* (Girona, Ajuntament de Girona, 1990), 157 i 158.

⁷⁹⁵Tanmateix no sabem en quin període de temps s'acumula aquesta quantitat. Per altra part, el préstec més petit, 1 sou, el concedeix Iossef Atsmies a un tal Arnau. El més alt, 45 lliures, el concedeixen Iossef Falcó a Martí i la seva dona, amb garants.

⁷⁹⁶El préstec està molt repartit geogràficament. Les poblacions que més en registren són Riudellots de la Selva (11), Celrà (8), Campllong (8), Llagostera (7), Palol de Revardit (7), Canet d'Adri (7), Llambilles (6) i Fornells de la Selva (5). En un cas, Belxom (no es llegeix bé el cognom) efectua un préstec d'un import de 38 sous i 6 diners, a un individu anomenat Bernad Barjoan, de Barcelona.

Belxom Itskhaq	1
Belxom Moixé	3
Belxom Moixé Falcó	1
Benet Belxom	5
Benet Xaltell	4
Bonassan Astruc	2
Bonastruc des Mestre	16
Bonet Avram	8
Bonjudà Escapat	1
Bonjudà Astruc	1
Bonjudà Benet	1
Bonjudà Itskhaq	13
Bonjudà Maimon	6
Bonjudà Maimon i Astruc Cresques	1
Bonjudà Maimon i Falcó Bondia	1
Bonjudà Xaltell	1
Daví Bojorn	1
David Falcó	1
La vídua d'en Bonjudà	1
Falcó Moixé	1
Ferrer Bonassan	4
Iom Tov	3
Iom Tov i fill	1
Iossef Astruc	3
Iossef Atsmies	1
Iossef Belxom	9
Iossef Bonjudà	1
Iossef Falcó	24
Iossef Itskhaq	1
Itskhaq Astruc	1
Itskhaq Belxom	2
Itskhaq Benet	2
Itskhaq Bonjudà	16
Itskhaq des Mestre	1
Itskhaq Moixé	1
Itskhaq Momet i Maimon Bonjudà	1
Itskhaq Ruvèn	6
Itskhaq Falcó	1
Jaco Avram	2
Leví	1
Maimon Bonjudà	8
Maimon Mercadell	1

Mestre Moixé	3
Moixé Astruc	1
Moixé Belxom	1
Moixé Cabrit	2
Moixé Falcó	4
Nassan Moixé	1
Navi Vidot	1
Netanel	11
Ruvèn Nassim	4
Ruvèn Xelomó	1
Simon de Cangiba (?)	1
Tadrós Deuloscrega	1
Tadrós Khasdai	2
Vidal de cal Ramont	8
Vidal Llobell	3
La vídua d'en Xelomó Adret	3
Xelomo Astruc Mercadell	1
Xelomó Bonjudà	1
Xelomó de Belcaire	11
Xelomó Gracian	1
Xelomó sa Porta	5
Altes préstecs (nom prestador incomplet o il·legible)	95
Total	404

Taula 5: Prestadors i nombre de préstecs extrets de les llistes dels fragments
Gi 1,256/1397 sense signatura, Gi 1,256/1397 codavant 3 i 4, 4', 6, 7 i 7'.

Els noms dels notaris s'escriuen abreujats i això en dificulta la identificació (taula 6). Els que hem pogut identificar són Guillem Llobet (לובט) (1354-1399, Gi-01), Pere Mut (מוט) (1362-1442, Gi-01), Bernat Pintor (פינטור) (1362-1409 Gi-07, Joan de Fontcuberta (פונקור) (1365-1393, Gi-05), Simó Bassagais (o Bossegais) (בוסגאי) (בוס) (1349-1390 Gi-02), Francesc Catallops (1376-1384 Gi-4) o Bernat de Cantallops (1353-1368 Gi-5 i 11) (קנטל) i Guillem Banyils (בנגילס) (1330-1388 Gi-07), tots del districte notarial de Girona.⁷⁹⁷

En el quadern format pel grup de documents *Gi 1.51-codavant 1a-b;2a-b;3a-b;4a-b;5a-b/1361; Gi 1.62-codavant 1a-b;2a-b/1363; Gi. 1.140-codavant 4a-b; 5a-b i 8a-b/1391-1391* es registren emprèstits d'entre els anys 1321 i 1340 i les operacions sovint es fan per mitjà del notari gironí Jaume Transfort (1315-1348, Gi-04) o pel notari Arnal Mas (o Arnau Delmas, 1324-1333 Gi-05/8).⁷⁹⁸ En el full *Gi 1,178 codarrere 5* el notari

⁷⁹⁷ Consulta feta al catàleg de fons en línia del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, <http://cultura.gencat.cat/ArxiusEnLinia/>.

⁷⁹⁸ El llibre notarial AHG Gi-08, atribuït a Guillem Desques és del notari Arnau Delmas. Per altra part, el llibre notarial AHG Gi-05, 27 atribuït a Delmas és de Francesc Simon. Arnau del Mas també es troba documentat en algunes referències de l'Arxiu Diocesà de Girona [Llibre G-6, f. 153 (1328); G-7, f. 133 (1331); U-2 f. 97rv (1326)].

és Simó Bassagais. En el grup de registres *Gi 4,144-14/1437* el prestador anota si ha actuat amb notari o sense. A les tabes castellanines es posava de manifest com el corredor i el notari públic estaven obligats a fer jurament, i que als membres de la comunitat els era prohibit recórrer al notari públic que s'hi negava. Així mateix el jurament es fa evident en diversos registres de tot aquest corpus documental quan s'afegeix rere les dades dels deutors i el préstec la fórmula “jurà/juraren”, “jurà/juraren a la cort del Bisbe” o a la “cort de l'oficial”.

Abreviatura del nom del notari	Nombre de préstecs
בסגא'י	5
בוס'	87
בנגילש	5
בוסג'	43
כיוש	2
דוסג'	2
פונקו'	7
גיל'	22
לובט	12
מוט	1
פינטו	58
פונקו'	9
קנטל'	16
<i>Total parcial</i>	268
<i>No es llegeix el notari</i>	139
Total	408

Taula 6: Llista dels noms abreujats dels notaris amb el nombre de préstecs corresponent *Gi 1,256/1397 sense signatura, Gi 1,256/1397 codavant 3 i 4, 4', 6, 7 i 7'.*

Finalment cal notar que en aquestes llistes l'import dels préstecs tot sovint s'expressa en lliures i sous amb un sobrer d'entre 2 i 8 diners, imports que coincideixen amb les taxes aplicades als préstecs de les tabes de Castelló d'Empúries.⁷⁹⁹ A més d'incloure els interessos dels crèdits dins del capital prestat, com abans hem vist, probablement en alguns emprèstits també s'hi afegia la taxa de l'impost de l'ajuda.

2.1.2 La regulació del crèdit entre jueus

Són ben pocs els registres que testimonien el préstec monetari entre els membres de la comunitat o entre jueus d'altres contrades.⁸⁰⁰ Cal preguntar-nos si els préstecs entre jueus dels fragments hebreus comportaven interessos. No hi ha anotacions al respecte però tampoc n'hi ha en moltes altres entrades d'emprèstits amb cristians. La llei jueva en aquest aspecte és molt poc permissiva i condemna el guany lucratiu

⁷⁹⁹ Veg. la nota 769.

⁸⁰⁰ Veg. especialment l'apartat 2.1.3.3 (“Els deutors i la procedència”) d'aquest capítol.

dels préstecs entre coreligionaris: “Si prestes diners a algú del meu poble, al pobre que viu amb tu, no facis com els usurers: no li exigeixis interessos (נֶשֶׁךְ)” (Ex 22,24); “Si un dels teus germans israelites cau en la misèria i veus que no es pot mantenir, assisteix-lo perquè pugui continuar vivint al teu costat. Fes-ho també amb un immigrant o amb un foraster. No li exigeixis interessos ni compensacions (נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית). Demuestra així que reverencies el teu Déu. Que aquest germà teu pugui viure al teu costat. No li prestis diners a interès i, si li dones menjar, no ho facis per treure'n un profit” (Lv 25, 35-37); “Quan facis un préstec de diners, aliments o qualsevol altra cosa a un germà teu israelita, no li exigeixis cap interès (נֶשֶׁךְ). Podràs exigir interessos a un estranger, però no a un germà teu. Així el Senyor, el teu Déu, et beneirà en tot el que emprenguis en el país on entraràs per prendre'n possessió” (Dt 23, 20-21).

La prohibició a la Bíblia és reiterada, per tant era constantment incomplerta.⁸⁰¹ Cal parar atenció a la cita del Levític que acabem d'esmentar. La BCI tradueix נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית com a “interessos ni compensacions”. La *Mixnà* (*Bava Metsia*, 5.1) diferencia entre aquests dos mots que fan referència al concepte d'“interès sobre un préstec”: נֶשֶׁךְ, literalment ‘mossegada’, i תַרְבִּית o מַרְבִּית, ‘increment’, que en hebreu rabínic derivarà en רִיבִית ‘interès’.⁸⁰² El primer mot es refereix als interessos que es paguen d'avançada i que es dedueixen de l'import prestat abans d'entregar-lo al prestatari. Només s'aplicaria a préstecs monetaris. El segon terme fa referència als interessos meritats fins al moment de l'amortització i es pot aplicar tant als préstecs monetaris com de béns. Tot i que ambdues formes d'interès van ser prohibides i, per tant, no hi va haver necessitat de distingir entre tots dos termes,⁸⁰³ la usura i l'activitat creditícia lucrativa entre coreligionaris ha estat, i encara és, una qüestió complexa i molt discutida dins del judaisme.⁸⁰⁴ Al Talmud, les prohibicions contra el préstec es van ampliar i concretar. El seu conjunt és el que s'anomena אֲבָק רִיבִית –‘pols d'interès’, i implica vendes, acords i algunes transaccions amb una mena de modalitat d'interès baix– per distingir-ho del רִיבִית קְצוּצָה –‘interès fixat’,⁸⁰⁵ que equivaldria a un interès fix, estipulat entre prestatari i prestador i que estava taxativament prohibit.⁸⁰⁶ El primer terme es tradueix també per “quasi usura” i el

⁸⁰¹ Els creditors sempre són personatges exigents i implacables: 1Sa 22,02; 2Re 4,1; Is 50,1; Ne 5,12; Ha 2,7, *et al.*

⁸⁰² Veg. ‘Moneylending’ a *The Oxford Dictionary of the Jewish Religion*, ed. Adele Berlin. 2a ed. Nova York: Oxford University Press, 2011, 508-509.

⁸⁰³ Buch, “Neshekh”, 13-14.

⁸⁰⁴ Veg., d'entre l'extensa bibliografia referida a aquest tema, el treball de Joshua Buch, “Neshekh and Tarbit: Usury from Bible to Modern Finance,” *Jewish Biblical Quarterly*, 33(2005): 13-22. Veg. també Haim Cohn i Ben-Zion Eliash “Usury,” *Encyclopaedia Judaica*, 2a edició, ed. per Michael Berenbaum i Fred Skolnik (Detroit [etc]: Thomson Gale, 2007), vol. 20: 437-438. Un exemple de disquisició dels dos termes esmentats ens l'oferí Moixé ben Nakhman al seu comentari a Lv. 25,36: interpreta *neixekh* com una acumulació d'interessos i *tarbit* com una suma fixa d'interès que mai no augmenta (Cohn/Eliash, “Usury”, 437).

⁸⁰⁵ קָצַץ en hebreu vol dir ‘tallar’, ‘amputar’, ‘seccionar’ però en hebreu rabínic agafa el sentit de ‘fixar’, ‘estipular’, ‘decidir’, ‘assignar’.

⁸⁰⁶ Cohn/Eliash, “Usury,” 437.

segon per “usura”.⁸⁰⁷ Sempre cal tenir present que el terme medieval ‘usura’ com, entre els cristians, diferia del significat actual. D'altra banda, per defugir de la prohibició de cobrar préstecs amb interès entre coreligionaris, a més de la via de fer-ho a través de terceres persones, la *Mixnà* permet una formula per mitjà d'un contracte anomenat הטר עסקה (‘contracte d'exempció’), segons el qual el deutor passa a ser soci del prestador en la transacció creditícia.⁸⁰⁸ El prestador assumeix el risc de la inversió i per tant en pot obtenir guanys.

Segons el Deuteronomi cada set anys els deutes s'havien de cancel·lar. A més a més, si algú havia perdut les terres, o la casa, estava en ple dret a recuperar-les.⁸⁰⁹ Després de set vegades set anys, és a dir, cada quaranta-nou anys, es declarava el Jubileu que és la cancel·lació de tots els deutes. Era un sistema per posar límits a l'acumulació de la riquesa, per això cada cert temps els deutes es cancel·laven.

En els pocs préstecs entre jueus que hem detectat en els manuscrits hebreus, com ja hem comentat, no es fa esment a l'interès en cap moment.⁸¹⁰ D'altra part en els registres entre jueus i cristians, quan s'hi fa referència, sempre s'empra el terme רבית.⁸¹¹ En els manuals notariais gironins hi ha constància d'alguns préstecs entre jueus –per bé que molts no passaven per mans del notari cristià– tot i que habitualment no s'explicita si els tractes es feien amb interès o sense.⁸¹²

⁸⁰⁷ Veg. les entrades קצוץ i אבק a Judit Targarona, *Diccionario Hebreo-Español*. Barcelona: Riopiedras, 1995.

⁸⁰⁸ Pérez, Idan. *Edició i estudi filològic d'un manuscrit aljamiat trilingüe (MS. 122 de l'Arxiu del regne de Mallorca) del segle XIV*. Universitat de Barcelona. Departament de Filologia Semítica [Tesi doctoral], 50. D'altra banda, com assenyala l'autor, segons Maimònides també hi ha alguns condicionants que permetien carregar interès en emprèstits entre jueus (*Mixné Torà, Tamid: Mahé:15*).

⁸⁰⁹ Dt 15, 1-11: “Cada set anys, condona els deutes de tothom. La condonació es fa així: quan es proclami la condonació dels deutes en honor del Senyor, tothom qui hagi fet un préstec a un altre israelita, un germà seu, li perdonarà el deute i no l'hi reclamarà més. Reclama el pagament dels deutes a l'estranger; però allò que hagis prestat al teu germà, perdona-li-ho. No hi ha d'haver pobres entre els teus, ja que el Senyor, el teu Déu, et beneirà abundantment en el país que et dóna en herència perquè el posseeixis; 5cal, però, que escoltis i obeeixis el Senyor, el teu Déu, mirant de posar en pràctica aquest manament que avui et dono. El Senyor, el teu Déu, et beneirà, com t'ha promès. Prestaràs a moltes nacions i no hauràs de manllevar-los res. Dominaràs moltes nacions i elles no et dominaran. Quan en una de les ciutats del país que el Senyor, el teu Déu, et dóna, hi hagi un pobre entre els teus germans, no endureixis el cor, no tanquis la mà al teu germà pobre. Obre-li la mà i presta-li generosament tot el que li faci falta. Guarda't de pensar maliciosament dintre teu: “S'acosta l'any setè, l'any de la condonació dels deutes”; guarda't de mirar-te'l amb duresa i de no voler donar-li res. Ell clamaria al Senyor contra tu, i tu series culpable. Dóna-li generosament i no a contracor. Així el Senyor, el teu Déu, et beneirà en tots els teus treballs i en tot el que emprenguis. Mai no faltaran pobres en el país; per això et mano que obris generosament la mà als teus germans, als pobres i necessitats del teu país.” (Bíblia Catalana Interconfessional)

⁸¹⁰ Veg. sobre aquesta qüestió l'apartat 2.1.3.3 Els deutors i la procedència.

⁸¹¹ Veg. a l'apartat 2.1.3.6, el fragment dedicat a l'interès.

⁸¹² Alguns dels pocs préstecs personals entre jueus documentats en els notariais gironins entre els anys 1391 i 1401: Bonsenyor Xemuel, hereu universal del difunt Roven Xemuel júnior, tots dos jueus de Girona, absol de tot deute a Guillem Marc, de Sant Tomàs, i a Simó Burgès, jueu. (Girona 6 Francesc Vidal núm. 85, pàg. 70r, 17 de gener de 1397) (*SariNot*, 1543); Tolrana, vídua de Belxom Benet, jueu de Girona, absol de tot deute al seu fill Moixé Belxom, jueu de la mateixa ciutat. El seu marit actual Bonjudà Saltell, jueu de la dita ciutat, lloa aquesta absolució (Girona 1 Guillem Llobet núm. 151, pàg. 19r-19v, 16 d'agost de 1395) (*SariNot*, 77); Teroç Deuslotrega, jueu de Girona, reconeix rebre de Regina, vídua de Cresques Bonafós Gracià, jueu de Figueres, 8 lliures i 15 sous de moneda barcelonesa de tern pertanyents a un deute de 10 lliures (Girona 1 Guillem Llobet núm. 151, pàg. 148v, 10 de març de 1396)

2.1.3 Anàlisi dels registres de préstec dels fragments de l'AHG

Aquesta documentació ens permet resseguir el fenomen del préstec jueu de més a prop. Malauradament, però, no es tracta d'un conjunt documental ordenat ni sistemàtic com el que ens ofereixen els *libri indeorum* i tota mena de registres notariais. Com a resultat del procés de reutilització alguns dels documents són molt fragmentaris i estan molt malmesos. D'altres es conserven en més bon estat, però no disposem de quaderns sencers que ens permetin fer el seguiment complet d'un prestador. En el millor dels casos ens han pervingut un conjunt de vint-i-un fragments de papers gairebé sencers que són part d'un mateix quadern.⁸¹³ Hi ha manuscrits dels quals sí que en podem extreure tota la informació; d'altres només en podem llegir dades parcials: noms o quantitats o dates o terminis. Difícilment se'n pot esbrinar la procedència exacta, perquè la major part són documents de particulars, o esborranys, en els quals o bé el propietari no s'identifica o bé no ens ha arribat el full o el fragment on anotà el seu nom. Com hem vist en el capítol anterior, això fa que no hi hagi unes estructures fixes, per bé que semblants, i que per tant no tots els documents ens proporcionin les mateixes dades.⁸¹⁴ En total hem optat per estudiar 1.631 registres d'emprèstits –no tots contenen la informació completa– extrets de 126 fragments de quaderns de comptes dels 167 que ens han arribat a l'AHG.⁸¹⁵ Tot plegat fa que l'estudi esdevingui una petita mostra de representativa i significativa per oferir una panoràmica fonamental del crèdit jueu que complementarà la recerca des de la perspectiva de les fonts cristianes.

2.1.3.1 La tipologia i la cronologia dels préstecs

La major part dels préstecs són de la modalitat dels *mutua* monetaris amb interès (tot i que sovint camuflat amb el capital total, com hem vist anteriorment). Només en uns pocs registres la transacció es fa amb alguna mena de producte agrícola: diverses mides i quarteres de blat en els documents *Gi 1, 256 s.s, codavant 3'* i *4*, unes

(*SarNot*, 94); Atzai Teroç, jueu de Girona, reconeix rebre de (...) 10 lliures de moneda barcelonesa de tern (Girona 1 Pere Despont núm.246, pàg. 69v, 5 de febrer de 1394) (*SarNot*, 148). També vendes a crèdit: Bonsenyor Vidal, jueu de Castelló d'Empúries, reconeix deure a Vidal Bondia Falcó, jueu de Girona, 500 sous per raó del forment que ha rebut d'ell, diners que tornarà de la següent manera: la meitat per Sant Miquel i l'altra meitat per Nadal. (Girona 2 Berenguer Capella núm. 78, pàg. 179r, 15 de maig de 1400) (*SarNot*, 808).

⁸¹³ Veg. el document de l'apartat 5.3.2, "Quadern de préstecs i empenyoraments dels anys 1321-1342" És el conjunt de documents procedents de l'AHG, l'ACG i l'AHCB (ara a la BUB). Veg. pàg. 17 i nota 52.

⁸¹⁴ Veg. l'apartat 1.2.2.3.

⁸¹⁵ Per una part cent vint-i-dos fragments de quaderns de comptes i per l'altra tres bifolis gairebé sencers de llistes de prestadors i deutors, i un foli de prestadors i quantitats en relació a l'impost de l'ajuda. En total, a l'AHG, a hores d'ara hi ha dos-cents vuitanta-cinc fragments de comptes (que formen vuitanta-tres blocs, veg. l'annex A.4.8), dels quals cent seixanta-set són parts de quaderns de préstecs. Una quarantena d'aquests documents es conserven en molt mal estat o bé es van restaurar després de finalitzar aquesta part del nostre treball. Hem identificat que es tracta de fragments de comptes que contenen registres de préstecs i llistes de prestadors relatives a l'impost de l'ajuda. Malgrat tot no modifiquen qualitativament els resultats. D'altra banda hem d'esperar que les properes extraccions de documents dels llocs dels llibres notariais ens ofereixin més textos crediticis que podran ampliar aquesta anàlisi.

mitgeres de blat a cinc registres del document *Gi 1.5-4a/1341-1343* (només es llegeixen dues quantitats, 2 i 21) i gra molt en el document *Gi 1,178-codarrere 5a/1368*. En un document amb registres de 1333 a 1335 ens trobem amb un parell de préstecs que combinen sous i unes mides de blat; l'interès també es cobra en blat (*Gi 1,140, codavant 5a/1391-1392*). En un dels fulls de del *Llibre de declaracions* de préstecs de l'any 1387 s'anota una transacció d'Itsaq des Mestre per 100 teules i set feixos de llenya d'Avram Ravaia a Bernad Joscam, de Canet.⁸¹⁶ D'altra banda hi ha alguns manuscrits amb comptes comercials, que inclouen el nom del comprador i les quantitats venudes. Podem considerar-los com la comptabilitat del venedor, per inventariar el gènere i portar un control de les vendes, però també podríem entendre que són vendes a crèdit.⁸¹⁷

La major part dels registres que ens ha arribat mostren una alta activitat creditícia, especialment enfocada cap a les zones rurals del voltant de Girona i de quantitats no gaire elevades, els anys abans de l'època de profunda crisi que se succeí a partir de *lo mal any primer* (1333), i els anys anteriors a la pesta de 1348.⁸¹⁸ De l'any 1349 no conservem cap document. A partir de l'any 1350 els manuscrits hebreus mostren una represa del crèdit que, malgrat tot, no retorna a les xifres dels anys precedents. En el període que va de mitjans de la dècada dels cinquanta fins abans dels avalots de 1391 hi ha una època d'activitat constant que davalla novament amb els avalots. Després només hem trobat registres dels anys 1406 a 1408 procedents d'un sol document format per set fragments.⁸¹⁹

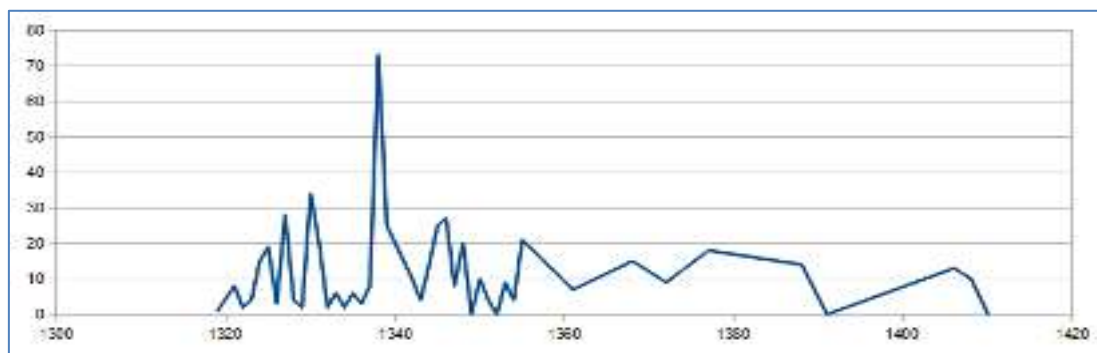

Figura 22: Abast cronològic dels préstecs segons la data del contracte dels registres

2.1.3.2 Els prestadors

El nombre i la regularitat cronològica dels registres i la comparació paleogràfica entre els fragments ens permeten deduir que aquests documents pertanyien a diversos prestadors que en gran part exercien l'activitat creditícia de forma continuada, per bé que també disposem d'alguns fragments amb registres de préstecs molt espaiats en el temps, és a dir, de prestadors ocasionals. Els noms dels prestadors no solen aparèixer en els quaderns de préstecs. No és gens estrany

⁸¹⁶ Gi 1, 256 codavant 3b, b, lín.40i 4b, a, lín. 12/1397.

⁸¹⁷ Veg. l'apartat 1.2.2.1, "Els documents comercials i altres llibres de comptes" del capítol anterior.

⁸¹⁸ L'activitat creditícia rural jueva, segons Guilleré, representava a la primera meitat del segle XIV un 75% del crèdit jueu (Guilleré, "Juifs et chrétiens," 56).

⁸¹⁹ Gi 4,171, 1-7/1443-1452

perquè majoritàriament són documents privats. Ara bé, a les llistes del *Llibre de declaracions* de l'aljama de Girona que hem analitzat més amunt sí que s'anoten els noms de més d'una vuitantena de persones que actuaren en el darrer terç del segle XIV com a prestadors. Guilleré estableix per a la segona meitat del segle una comunitat formada per uns cent vint-i-cinc caps de família.⁸²⁰ El préstec era una activitat molt recurrent i sembla que qui més qui menys, bé de forma ocasional o bé de forma habitual, s'hi dedicava. Si ho comparem amb altres comunitats de les comarques gironines, l'activitat dedicada al crèdit és similar. Sabem que a Castelló d'Empúries, l'any 1366 els *Libri Judeorum* registren seixanta-sis jueus dedicats al crèdit i els anys anteriors a la pesta (1339 i 1341) noranta-nou jueus creditors més nou vídues.⁸²¹ Recordem que la població estimada que Pujol proposava, en èpoques d'alt creixement demogràfic, era de tres-cents individus. Si així fos, indicaria que totes les famílies, pares i fills, es dedicaven a l'activitat creditícia. Tanmateix ens sembla que les dades de població, suposant una mitjana de quatre membres per família, s'adeqüen més aviat als seixanta-sis homes de l'any 1366. A la Bisbal, en un llibre notarial d'entre 1324 i 1326, hi apareixen quaranta-cinc jueus que fan préstecs a cristians. No tots són de la vila. N'hi ha un de Castelló, dos de Peratallada, dos de Girona i sis de Lluell. De divuit, no en consta l'origen. La resta són bisbalencs. A l'època es compta que l'aljama devia comptar entre vint i trenta focs, és a dir que gairebé totes les famílies es van dedicar al préstec en alguna ocasió.⁸²²

Els estudis precedents des de les fonts cristianes evidencien la complexitat del món del crèdit medieval, amb intercanvis i cessions de préstecs. En alguns registres dels manuscrits hebreus trobem com un prestador es fa càrrec de cobrar el préstec d'un altre. Sovint s'anoten aquesta mena d'operacions escrivint la fórmula **בשם** ('en nom de'): **בשם שלתלי** (en nom d'en Xaltell) (*Gi 1,51-codavant 3b/1361*) (a. 1327), **בשם נבונטה** (en nom de na Boneta) (*Gi 1,51-codavant 3a /1361*) (a. 1330), etc. En altres casos el redactor anota com un altre prestador o una altra persona actua en el seu nom, especialment quan ha de fer pagaments: **הוצאתי אנלוביל אשקפאט על יד נאברם טורניר קק די** (ítem vaig pagar en Llobell Ascapat per mà de n'Avram Torner 200 sous) (*Gi 1,51-codavant 2b/1361*) (a. 1327); etc.

⁸²⁰ Guilleré, *Girona al segle XIV*, vol. 2, 50. Tanmateix el creixement i decreixement demogràfic al llarg del segle XIV va ser molt fluctuant. Per a les comunitats jueves gironines, a més a més dels mals anys i les èpoques d'epidèmies cal afegir-hi els intermitents corrents migratoris: els d'individus que sols o amb les seves famílies canviaven de població voluntàriament (sabem que era un fet corrent especialment el cas de maridatges per evitar endogàmies dins d'una mateixa comunitat però també per afers interns o mala situació econòmica dins de l'aljama) o en el pla comunitari, arran de les expulsions, especialment les de França els anys 1254, 1306 i molt especialment la provocada arran de la persecució dels pastorells els anys 1320 a 1321 (veg. sobre el moviment i la revolta dels Pastorells i les persecucions dels jueus a França el treball de Jaume Riera i Sans. *Fam i fe: l'entrada dels Pastorells (juliol de 1320)*. Lleida: Pagès, 2004), o els avalots que s'anaren succeint especialment en temps de pesta, els de 1391 i les conversions forçades. Aquests darrers fets no només disminuïren ostensiblement la població de les comunitats de moltes viles –per mort, conversió o emigració fora de l'estat– sinó que potser també haurien provocat alguns moviments d'individus i famílies que anaren a la cerca de l'aixopluc de familiars que habitaven en altres viles allunyades de les ciutats més castigades pels avalots, com Barcelona.

⁸²¹ Pujol, *La conversió*, 39.

⁸²² Mercader, *L'aljama jueva*, 30.

En les llistes de prestadors que hem esmentat n'hi ha que declaraven conjuntament, com a col·lectiu familiar o bé com associacions (de pare i fill, de sogre i gendre o sense cap relació familiar):

סב ד'

[...] יום טוב ובנו ויד[...]ט[...]
 (...) Iom Tov i el seu fill, (...), 62 sous
 (lín. FH 28.22.26) (*Gi 1,256 s.s. b /1397*)

D'altra banda cal destacar un quadern de préstecs format per dos fulls, amb operacions que van de l'any 1331 a 1354 en el qual s'evidencia com alguns jueus van fer de mediadors dels negocis crediticis d'alguns cristians. En aquest text en concret s'esmenta un tal Bonjudà que porta els afers del vescomte de Cabrera, que per aquells anys era Bernat II de Cabrera. S'anoten en el full préstecs d'entre 30 i 600 sous a cristians del vescomtat (Arbúcies, Hostalric...).⁸²³

Finalment hi ha uns pocs documents que ens mostren que no només els homes es dedicaven al préstec de diners. En un petit fragment amb el recompte de més d'una cinquantena de préstecs, el redactor encapçalava un dels fulls amb aquest íncipit: "Aquests comptes són dels negocis de la meva germana Bonadona".⁸²⁴ També trobem dones a les llistes del pagament de l'impost de l'ajuda, especialment les vídues: La vídua d'en Bonjudà, que fa un préstec de 55 sous a Francesc Comes des Pera,⁸²⁵ tres operacions de la vídua de Xelomó Adret,⁸²⁶ i Bonafilla, en un document de mitjan segle XIV, que anota un préstec a un tal Guiam des Castell.⁸²⁷ En una altra llista (en aquest cas no sabem si exclusivament relativa a la declaració dels negocis crediticis) s'anoten com a contribuents la filla i la vídua d'en Vidal Jucef, la viuda d'en Tadràs, la vídua de Moixé Cabrit i la vídua de n'Astruc Caravida.⁸²⁸

En els quaderns de préstecs no hem trobat mai anotada la procedència del prestador ni el seu nom, com és normal, ja que aquests són els redactors dels documents, els quals, recordem, solen ser d'ús personal. Però tampoc és una dada que es registri a les llistes de declaracions dels préstecs. No calia. Eren els llibres de la comunitat gironina i entenem que només s'hi anotaven les operacions dels prestadors de la ciutat (per bé que hem de considerar que alguns forasters també hi venien a fer negocis).⁸²⁹ En aquestes llistes advertim que els prestadors amb més emprèstits no tractaven amb prestataris de les mateixes poblacions. Sembla que hi hagi una mena de repartiment de zones. Així Belxom Benet fa préstecs a vilatans de

⁸²³ Gi 1,211 codavant 1a-d/1378-1379. Recordem que ja a l'edat mitjana s'afirmava que els jueus tenien en dipòsit i gestionaven part del capital cristià als quals la legislació vetava l'accés al préstec usurari. (Xavier Soldevila, *Els jueus*, 83).

⁸²⁴ Gi 5, 285-5a/1368. És un dels documents que s'ha extret de la darrera restauració.

⁸²⁵ Gi 1, 256 codavant 3'b/1397.

⁸²⁶ Gi 1, 256 codavant 6a/1397).

⁸²⁷ Gi 5,263 codavant 3a/1362.

⁸²⁸ 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362; Gi 5,264 codarrere 1-8 i codavant 2-3; 6; 8-10; 15-16/1363 i Gi 2,76 posterior 10/1398-1399 i probablement Gi 5,264 codavant 10.

⁸²⁹ Als capítols de l'impost de l'ajuda de 1346 sobre els préstecs es pagava a Girona, encara que el que actués a la ciutat fos de fora. Riera, *Els jueus de Girona*, 106 i doc 30.

Vilafreser, Pedrinyà, Caulès, Felines, Celrà, Tallada, Viladasens, Riudellots i Bàscara; Avram Ravaia a persones de Llagostera, Montagut, Salt, Riudellots, Llambilles, Ruplà i Cassà; Bonastruc des Mestre de Llambilles, Flaça, Amer i Fornells; Iossef Falcó de Celrà, Serinyà i Canet d'Adri; Maimon Bonjudà de Llagostera, Camllong, Tordera, Canet d'Adri; Itskhaq Bonjudà de Brunyola, Vilablareix i Camllong; Netalnel de Flaça i Sa Pera; i Xelomó de Belcaire de Ruplà, Bescanó i Bordils. Altrament, en els documents notariais regestats per Sarobe, després dels avalots de 1391 fins a l'any 1401, trobem un centenar de creditors gironins –alguns d'ells coincidents amb les llistes hebraïques– que actuen amb persones procedents d'arreu de les poblacions gironines (a més a més de Girona) sense una zona concreta per prestador, tot i que els més actius actuen en algunes poblacions de forma gairebé exclusiva sense interferència d'altres persones. Per exemple, Assanell Cerç és l'únic que fa tractes amb persones de Borgonyà de Terri. En canvi, mai no fa operacions amb vilatans de Salt, els quals fan tractes amb Astruc Benet i Bonastruc des Mestres.

1. Assanell Cerç	Aiguaviva, Adri, Anglès, Banyoles, Bordils, Borgonyà de Terri, Borrassà, Brunyola, Celrà, Hostalric, Calonge, Camós, Canet d'Adri, Castell d'Anglès, Celrà, Cervià de Ter, Colomers, Corçà, Domeny, Estanyol, Flaça, Fornells de la Selva, Madremanya, Mollet de Perelada, Orriols, Palol de Revardit, Quart d'Onyar, Ruplà, Mota, Llorà, Juià, Serinyà, Sant Cebrià dels Alls, Sant Jordi Desvalls, Sant Martí de Llèmena, Sant Martí Vell, Sarrià de Ter, Vidreres, Vilablareix, Viladasens, Vilobí d'Onyar, Vilademuls, Vilafreser, Riudellots de la Selva, Sant Julià de Llor, Monells, Palol de Revardit, Sant Cebrià dels Alls, Sant Dalmai, Viloví d'Onyar, Pedrinyà, Vall de Sant Daniel
2. Adret Avinai	Vullpellac, Madremanya, Cassà de la Selva
3. Elietzer Sitlà	Perpinyà
4. Astruc Benet	Aiguaviva, Adri, Banyoles, Besalú, Bescanó, Bordils, Brunyola, Celrà, Cabrera, Campdorà, Campllong, Canet d'Adri, Cartellà, Cassà de la Selva, Celrà, Cervià de Ter, Cornellà del Terri, Domeny, Estanyol, Felines, Flaça, Fornells de la Selva, Santa Cecília de Cenera, Perpinyà, Peratallada, Salitja, Vilafreser, Llorà, Sant Andreu de Terri, Sant Martí de Llemana, Sarrià de Ter, Juià, Riudellots de la Selva, Maçanet de la Selva, Ultramort, Hostalric, Tordera, Fornells de la Selva, Vilablareix, Llorà, Juià, Sant Martí Vell, Llampaies, Llambilles, Medinyà, Montagut, Palol de Revardit, Sant Julià de Ramis, Sant Martí Vell, Pujals dels Cavallers, Pujal dels Pagesos, Sords, Salt, Sant Gregori, Sant Julià de Ramis, Taialà, Sant Martí de Llemena, Sant Vicenç de Camós, Viladasens, Vilademuls, Juià, Mieres, Santa Cecília Sacàrcera, Palol de Revardit, Sant Andreu Salou, Sant Andreu del Vilar, Terradelles, Sant Andreu del Terri, Riudarenes, Peratallada
5. Astruc Benet Cohen	Avinyonet de Puigventós, Caldes de Malavella
6. Astruc Bonjudà	Galliners
7. Astruc Cresques	Aiguaviva, Banyoles
8. Astruc Ravaia i Astruga	Campllong, Canet d'Adri

9.	Astruc Rovèn	Besalú, Cassà de la Selva
10.	Astruc Suslam	Brunyola
11.	Astruc Vidal	Celrà
12.	Astruc Vidal de Claramunt	Bordils, Constantins
13.	Astruga, filla de Vidal de Bellcaire	Canet d'Adri
14.	Atçai Teroç	Aiguaviva, Anglès, Banyoles, Bescanó, Bordils, Celrà, Caldes de Malavella, Camós, Campllong, Celrà, Corçà, Cornellà del Terri, Domeny, Estanyol, Flaçà, Fontajau, Fornells de la Selva, Juià, Santa Llogaia del Terri, Riudellots de la Selva, Llagostera, Llampàies, Llorà, Sant Martí de Llèmena, Madremanya, Mata, Medinyà, Mollet de Peralada, Palol de Revardit, La Mora, Vila-roja, Pedrinyà, Riudellots de la Creu, Salitja, Salt, Sant Andreu Salou, Sant Julià de Ramis, Sant Dalmai, Sant Llorenç de les Arenes, Sant Martí de Llèmena, Sant Martí de Montnegre, Santa Maria de Camós, Taialà, Sils, Vilademuls, Vilafreser, Monells
15.	Avraham Cabrit i Moixé Cabrit	Banyoles, Palol de Revardit i Sords
16.	Avraham Iskhaç	Bàsacara
17.	Avraham Maimó	Perpinyà, Ultramort,
18.	Avraham Moixé des Portal	Torroella de Montgrí, Salitja
19.	Avraham Ravaia	Aiguaviva, Celrà, Amer, Biert, Caldes de Malavella, Celrà, Fontejau, Riudellots de la Creu, Sant Martí Vell, Pira, Madremanya, Viladassens, Ultramort, Vilademuls, Mieres, Vilablareix, Sant Julià de Ramis, Quart d'Onyar
20.	Avram Moixé	Breda, Canet d'Adri, Torroella de Montgrí, Riudellots de la Creu, Sant Julià de Ramis
21.	Belxom Caravida	Besalú
22.	Belxom Meïr	Camós, Cervià de Ter, Fornells de la Selva, Santa Llogaia del Terri, Orfes,
23.	Belxom Moixé Falcó	Adri, Bàsacara, Bordils, Borrassà, Celrà, Calonge, Canet d'Adri, Celrà, Colomers, Felines, Juià, Llambilles, Orriols, Palol de Revardit, Riudellots de la Creu, Sant Andreu del Terri, Salt, Sant Gregori, Sant Martí de Llèmena, Sant Miquel de Fluvià, Santa Eugènia de Ter, Sarrià de Ter, Serinyà, Siurana, Sords, Torroella de Montgrí, Vilablareix, Vilobí d'Onyar, Salitja
24.	Belxom Moixé Falcó I Falcó Moixé	Palol de Revardit i Medinyà
25.	Benet Belxom	Banyoles, Bellcaire d'Empordà, Cervià de Ter, Corts, Felines, la vall d'Hòstoles, Sant Jordi Desvalls, Sant Mateu, Santa Maria de Camós
26.	Benvenist Xelomó	Maçanet de la Selva, Martorell
27.	Bonafilla, filla d'Avraham Ravaia	Estanyol
28.	Bonafilla, muller de Bonjudà Atzai	Fornells de la Selva
29.	Bonafilla, vídua de Belxom Moixé Falcó	Palol de Revardit

30. Bonafilla, vídua de Bonjudà Asdai	Besalú, Castanyet
31. Bonastruc Maimó de Piera	Belcaire d'Empordà, Besalú
32. Bonastruc des Mestre	Banyoles, Bordils, Caldes de Malavella, Campllong, Canet d'Adri, Celrà, Cervià de Ter, Cornellà del Terri, Flaçà, Salt, Vilafreser, Torroella de Montgrí, Sords, Sarrià de Ter, Sant Martí Vell, Sant Martí de Llèmena, Sant Llorenç de les Arenes, Vilablareix, Sant Gregori, Sant Esteve de Guialbes, Sant Dalmai, Salitja, Vilobí d'Onyar, Romanyà de la Selva, Ruplà, Riudellots de la Creu, Romanyà de la Selva, Pedrinyà, Palol de Revardit, Madremanya, Palol de Revardit, Juià, Hostalric, Sant Julià de Ramis, Ginestar, Sant Martí de Llèmena, Fornells de la Selva
33. Bonastruc des Mestre i Maimó Bonjudà	Quart d'Onyar, Sarrià de Ter
34. Bonastruc des Mestre i Vidal Llobell	Paret Rufí
35. Bonastruc des Mestre i Xelomó sa Porta	Palol de Revardit, Salt
36. Bonastruc Iossef	Amer, Riudellots de la Selva, Salitja, Vilobí d'Onyar, Madremanya, Llambilles, Juià
37. Bonastruc Iossef i Maimó Bonjudà	Salitja, Vilobí d'Onyar
38. Bonastruc Maimó de Piera	Camprodon i Setcases, Maià de Montcal, Salt, Taialà, Vilablareix.
39. Bonet Avraham	Celrà
40. Bonet Xaltell	Vilablareix
41. Bonet Vidal	Llampaies
42. Bonissac Astruc i Itskhaq Avraham	Canet d'Adri
43. Bonjudà Ástruc	Brunyola
44. Bonjudà Itskhaq	Adri, Agramunt, Bordils, Brunyola, Camós, Ermedàs, Estanyol, Vilobí d'Onyar, Sant Dalmai, Salitja
45. Bonjudà Itskhaq i Itsakhq Bonjudà	Montfullà, Vilablareix, Sant Esteve de Guialbes, Salitja, Sant Gregori (Constantins), Vilobí d'Onyar
46. Bonjudà Maimó	Folgars d'en Bas, Maçanet de la Selva, Sant Dalmai, Viladamat
47. Bonjudà Maimó i Benvenist Xelomó	Flaçà, Maçanet
48. Bonjudà Maimó i Iossef Bonjudà	Sant Julià de Ramis
49. Bonjudà Maimó i Maimó Bonjudà	Maçanet de la Selva i Sils
50. Bonjudà Maimó, Iossef Bonjudà i Maimó Bonjudà	Vilobí d'Onyar
51. Bosenyor Xemuel	Aiguaviva, Amer, Fornells de la Selva, Medinyà, Montnegre, Sant Jordi Desvalls, Riudellots de la Selva, Vilablareix, Sant Martí Vell, Sarrià de Ter,

	Salt, Fornells de la Selva
52. Caravida Mercadell	Aiguaviva, Banyoles, Fornells de la Selva.
53. Caravida Mercadell i Itskhaq Avrahe	Fornells de la Selva, Vilablareix
54. Caravida Vidal	Torroella de Montgrí
55. Cresques Benvenist	Agramunt, Bordils, Madremanya, Sant Martí Vell, Llagostera,
56. David Falcó	Aiguaviva, Amer, Canet d'Adri, Santa Llogaia d'Àlguema, Juià, Sant Julià de Ramis
57. Desitjada, vídua de Vidal de Claramunt	Sant Julià de Ramis
58. Desitjada, vídua de Vidal de Claramunt	Palol de Revardit, Sant Jordi Desvalls, Vilademires,
59. Dolça, muller de Moixé Astruc	Miànigues, Sant Maurici de Calç
60. Elietzer Xulam de Blanes	Mollet de Peralada,
61. Enoc Bonjuhà	Celrà
62. Ester, muller d'Enoc Bonjuhà	Celrà
63. Falcó Belxom i a Bonafilla, vídua de Belxom Moixé Falcó	Medinyà
64. Falcó Belxom i Bonafilla, vídua de Belxom Moixé Falcó	Medinyà
65. Falcó Moixé	Banyoles, Bàscara, Biert, Celrà, Camós, Campllong, Cartellà, Cervià de Ter, Colomers, Felines, Fornells de la Selva, Llambilles, Juià, Medinyà, Ollers, Palol de Revardit, Sant Gregori, Taialà, Vilablareix, Sant Martí de Llèmena, Santa Llogaia del Terri, Sant Julià de Ramis
66. Ferrer Bonanasc	Montfullà, Llorà
67. Ferrer Bonanasc i Astruga	Campllong
68. Ferrer Bonanasc i Nissim Ferrer	Riudellots de la Selva, Llagostera, Madremanya, Llorà i Vilobí d'Onyar
69. Fonent Cerç i Astruga, muller	Anglès
70. Iacob Avraham	Celrà, Fornells de la Selva, Sant Gregori, Ultramort, Peratallada
71. Iossef Aaron	Santa Cecília Sacàrcera, Sords
72. Iossef Avrahe	Vilafreser
73. Iossef Bonjudà	Aiguaviva, Banyoles, Celrà, Borgonyà de Terri, Camós, Celrà, Cervià de Ter, Cornellà del Terri, Llambilles, Maçanet de la Selva, Palol de Revardit, Santa Llogaia del Terri, Santa Maria de Camós, Sant Andreu Salou, Rufí, la Vall de Sant Daniel, Vilobí d'Onyar, Sarrià de Ter
74. Iossef Bonjudà i Maimó Bonjudà	Santa Cecília Sacàrcera, Tordera, Maçanet de la Selva, Sant Martí Vell
75. Iossef Esmes i Astruga	Campllong, Sant Martí Vell, Peralada
76. Iossef Falcó	Cassà de la Selva, Celrà, Salt, Fornells de la Selva, Jafre, Llagostera, Madremanya, Sant Martí Vell, Navata, Sant Gregori, Taialà, Salt, Sils, Taialà, Vilobí d'Onyar, Sant Martí Vell, Santa Cecília Sacàrcera, Sant Martí Vell

77. Iossef Itskhaq	Ultramort
78. Itskhaq Avraham	Banyoles, Fornells de la Selva, Canet d'Adri
79. Itskhaq Avraham Levi	Montfullà, Olot, Torroella de Montgrí
80. Itskhaq Avrahe	Sant Andreu Salou
81. Itskhaq Bonjudà	Anglès, Bescanó, Brunyola, Estanyol, Fornells de la Selva, Ermedàs, Estanyol, Maçanet de la Selva, Sant Climent d'Amer, Sant Julià del Llor, Vilablareix, Vilobí d'Onyar, Fornells de la Selva, Salitja, Salt, Sant Climent d'Amer, Moncal
82. Itskhaq des Mestre	Llampaies, Sant Martí Vell
83. Itskhaq Meïr Ravaia	Calonge
84. Itskhaq Rovèn	Montfullà
85. Levi Jasquell	Anglès, Bordils, Brunyola, Caldes de Malavella, Cassà de la Selva, Peralada, Estanyol, Sant Martí de Llèmena, Santa Maria de Camós, Sils
86. Levi Jasquell i Bonsenyor Xemuel	Sant Julià de Ramis
87. Maimó Bonjudà	Anglès, Flaçà, Hostalric, Maçanet de la Selva, Santa Eugènia de Ter, Sant Jordi Desvalls, Sant Dalmai, Llorà, Vilafreser
88. Meïr Belxom	Aiguaviva, Camós, Canet d'Adri, Corts, Fontcoberta, Sant Jordi Desvalls, Salitja, Sant Jordi Desvalls, Medinyà
89. Meïr Cararrossa	Bordils
90. Meïr Cresques	Celrà
91. Moixé Astruc	Banyoles, Cornellà del Terri, Ollers i Massanes
92. Moixé Avram des Portal	Celrà, Flaçà, Santa Eugènia de Ter, Riudellots de la Creu, Sant Julià de Ramis, Sant Martí Vell
93. Moixé Belxom	Aiguaviva, Bordils, Borrassà, Banyoles, Brunyola, Caldes de Malavella, Cassà de la Selva, Caulès, Cervià de Ter, Domeny, Felines, la Vall d'Hostoles, Llampaies, Mieres, Montfullà, Vilablareix, Sant Julià de Ramis, Peratallada
94. Moixé Belxom Benet	Franciac, Terradelles, Vilar de Sant Andreu.
95. Moixé Belxom i Benet Belxom	Terradelles, Vilademuls, Vilar de Sant Andreu, Llampaies, Mollet de Peralada, la vall d'Hostoles, Mieres, Santa Llogaia d'Àlguema, Vilademuls, Vilafreser, Ullà
96. Moixé Cabrit	Banyoles, Camós, Santa Maria de Camós, Ollers, Taialà, Vilert
97. Moixé sa Porta i la seva mare Regina	Vilablareix, la Mata, Riudellots de la Selva
98. Nassim Ferrer	Celrà, Bordils, Brunyola, Celrà, Madremanya, Riudellots de la Selva, Sant Julià de Ramis, Palol de Revardit, Vilobí d'Onyar, Vilafreser, Peratallada, Torroella de Montgrí, Ullà, Porqueres, Riudellots de la Selva, Sant Dalmai, Montfullà, Sant Andreu del Terri, Llampaies
99. Nathan Moixé	Riudellots de la Creu, Sant Julià de Ramis
100. Pandina, muller d'Astruc Vidal	Celrà
101. Regina, muller de Iacob Avraham	Celrà

102. Regina, muller de Iossef Astruc	Sarrià de Ter
103. Regina, muller de Moixé Falcó, i Bonafilla, vídua de Belxom Moixé Falcó	Palol de Revardit
104. Regina, vídua de Bondia Falcó	Ultramort
105. Regina, vídua de Moixé Falcó	Vilamarí
106. Regina, vídua de Moixé Falcó, i Belxom Moixé Falcó	Ultramort
107. Rovèn Assim	Celrà
108. Sara, vídua de Xelomó de Belleaire, i la seva néta Astruga	Bescanó
109. Taroç Deloustrega	Cassà de la Selva, Flaçà, Medinyà, Sant Jordi Desvalls, Riudarenes, Romanyà de la Selva, Sant Jordi Desvalls, Sant Martí de Llèmena, la Tallada d'Empordà, Vilafreser, Fornells de la Selva, Juià
110. Taroç Atsai	Aiguaviva, Celrà, Sant Andreu del Terri, Salitja, Vilafreser
111. Vidal de Basses	Riudellots de la Selva, Salitja, Sant Esteve de Llèmena, Sant Martí Vell, Bordils, Cassà de la Selva
112. Vidal Xelomó sa Porta	Campllong, Cervià de Ter, Montfullà, Ginestar
113. Vildal Llobell	Celrà, la Bisbal, Bordils, Vilobí d'Onyar, Vilafreser, Vilafreser, Quart d'Onyar, Salitja, Palol d'Onyar, Fornells de la Selva, Sant Gregori, Juià, Montfullà, Vilablareix
114. Xelomó sa Porta	Aiguaviva, Celrà, Bescanó, Calonge, Castanyet, Cervià de Ter, Fornells de la Selva, Medinyà, Montagut, Santa Llogaia, Ollers, Palol de Revardit, Pujals dels Pagesos, Taialà, Riudellots de la Selva, Riudellots de la Creu, Sant Julià de Ramis, Sant Andreu Salou, Santa Eugènia de Ter, Sant Dalmai, Salitja, Vidreres, Vilafreser, Vilobí d'Onyar
115. Xelomó sa Porta i Moixé Falcó	Romanyà d'Empordà

Taula 7. Llista dels jueus gironins implicats en l'activitat creditícia en relació amb la procedència dels deutors entre els anys 1391 i 1401 (tots actuen també a Girona ciutat) (anàlisi a partir dels registres notariais recollits per *Sarrià*).⁸³⁰

1. Aaron	Sant Esteve de Guialbes, Vilarbó
2. Adret Khaninai	Montfullà, Terri, Sarrià
3. Astruc Atsmies	Campllong
4. Astruc Benet	Cornellà, Llers, Juià
5. Astruc Cohen	Vidreres, Sils i Hostalric
6. Astruc Cresques	Canet
7. Astruc Llobell	Castellar
8. Astruc Vidal	Salt
9. Atnal Xelomó Bonafed	Figueres
10. Avram Cabrit	Palol de Revardit, Cornellà del Terri, Viladasens

⁸³⁰ Marquem en negreta els noms coincidents amb les llistes del *Llibre de declaracions* de la comunitat de Girona de la taula següent, núm. 8.

11. Avram Ravaia	Llagostera, Montagut, Salt, Riudellots de la Selva, Llambilles, Llampaias, Ruplà, Cassà de la Selva, Fornells de la Selva, Viladasens, Camós, Canet d'Adri,
12. Belxom Benet	Vila Freser, Pedrinyà, Caulès, Felines, Celrà, Tallada, Vila d'Asens, Riudellots de la Selva, Bàscara, Flaçà, Celrà, Banyoles
13. Belxom Falcó	Juià, Campllong, Molls, Celrà, Aiguaviva, Caulès, Llagostera, Vilademuls
14. Benet Belxom	“de sobre Estany”, Llampaias, Mollet
15. Bonassan Astruc	Borgonyà, Cassà de la Selva, Mieres
16. Bonastruc des Mestre	Llambilles, Flaçà, Amer, Fornells de la Selva, Sant Jordi Desvalls, Sant Martí (de Llèmena o Vell), Ruplà, Sarrià (de Ter), Cornellà o Borgonyà del Terri, Montagut, Mollet, Vilobí d'Onyar
17. Bonet Avram	Vila de Muls, Avinyonet, Juià, Teià, Riudellots de la Selva
18. Bonet Xaltell	Vilobí d'Onyar
19. Bonjudà Astruc	Amer
20. Bonjudà Itskhaq	Ravós, Romanyà, Vilassana, Quart, Vilobí d'Onyar, Estanyol, Sils, Fornells de la Selva
21. Bonjudà Maimon	Canet, Palafrugell, Camós, Riudellots de la Selva,
22. Bonjudà Maimon i Falcó Bondia	Palafrugell
23. David Falcó	Celrà
24. Falcó Moixé	Mieres
25. Ferrer Bonanssan	Montgrí (Torroella), Llambilles, Campllong, Teià
26. Iossef Astruc	Corçà
27. Iossef Belxom	Fornells de la Selva, Riudellots de la Selva, Llambilles, Sant Jordi Desvalls, Vilobí d'Onyar
28. Iossef Bonjudà	Brunyola, Corçà
29. Iossef Falcó	Celrà, Serinyà, Canet d'Adri, Viladasens, Salt, Llagostera, Riudellots de la Selva, Llorà, Fornells de la Selva
30. Iossef Itskhaq	Figueres
31. Itskhaq Belxom	Sant Jordi Desvalls, Cartenyà
32. Itskhaq Bonjudà	Brunyola, Vilablareix, Campllong, Sarrià, Borgonyà del Terri, Sords, Celrà, Aiguaviva, Franciac, Sant Gregori, Aiguaviva, Sant Dalmai
33. Itskhaq des Mestre	Llampaias
34. Itskhaq Momet	Llagostera
35. Itskhaq Moixé	Riudellots de la Selva
36. Itskhaq Ruvèn	Sils, Garrigoles,
37. Jaco Avram	Talaià
38. La vídua d'En Bonjudà	Sa Pera
39. Leví	Salou
40. Maimon Bonjudà	Llagostera, Campllong, Tordera, Canet d'Adri
41. Moixé Cabrit	Palol i Vilablareix
42. Netanel	Flaçà, Sa Pera, Vilafreser, Cortada, Molls, Pont Paneda, Ruplà, Sant

	Cebrià dels Alls
43. Ruvèn Nassim	Campllong, Cassà de la Selva, Llagostera i Riudellots de la Selva
44. Vidal de Cal Ramont	Montnegre, Francià
45. Vidal Lobell	Castellar
46. Xelomó Adret, vídua	Cornellà de Terri, Sords
47. Xelomo Astruc Mercadell	Palol de Revardit
48. Xelomó Bonjudà	Celrà
49. Xelomó de Belcaire	Rupià, Bescanó, Bordils, Bescanó, Aiguaviva, Castellar, Montnegre
50. Xelomó sa Porta	Cassà de la Selva, Sant Gregori, Llinàs, Sant Esteve de Guialbes

Taula 8. Llista dels jueus gironins implicats en l'activitat creditícia en relació amb la procedència dels deutors a finals del segle XIV, abans dels avalots (anàlisi a partir dels registres extrets dels manuscrits hebreus del *Llibre de declaracions* de la comunitat gironina, *Gi 1,256/1397 sense signatura*, *Gi 1,256/1397 codavant 3 i 4, 4', 6, 7 i 7'*).⁸³¹

2.1.3.3 Els deutors i la procedència

Hem comptat cap a un miler de noms d'entre tots els documents dels quaderns de préstecs. Un 97 % d'aquests noms són prestataris cristians. Resta un percentatge petit de préstecs fets a jueus, que sovint es fan amb penyora, i uns pocs més que es fan a la comunitat.⁸³²

Pel que fa al crèdit entre jueus hi ha un full amb un registre dels anys quaranta i cinquanta del segle XIV que és una altra mostra de la complexitat d'aquesta activitat fins i tot dins de la mateixa comunitat. El registre queda a final del full i, com que està mig mutilant, hem perdut algunes dades que ens aclaririen aquesta enrevessada operació creditícia: el prestador és Bonastruc de Blanes, jueu d'Hostalric, que fa negocis mitjançant en Bonjudà i en Vidal; els deutors són n'Itskhaq Escapat i la seva dona i els garants són en Bonisac Escapat i en Xelomó, fill de l'esmentat n'Itskhaq Escapat. L'import total puja a 3000 sous. Sembla que aquesta quantitat procedeix de persones diferents i els deutes s'entrecreuen. Intervenien, a més a més, en Cresques Gracian i la seva dona, n'Astruc d'En Bonisac, en Vidal i una altra persona, que no llegim bé.⁸³³

Així mateix, en aquest sentit, cal destacar el document *Gi 1, 71-1/1364-1365*. És un bifoli que pertany a un extens llibre de comptes dels anys quaranta del segle XIV. Rere un full amb registres a cristians hi ha una pàgina amb la llista d'uns préstecs a jueus: n'Itskhaq, n'Astruc, en Bonjudà Itskhaq de Figueres, en Jucef de Blanes, en Moixé Avram i en Vidal Khabib. Són deutes de tota mena de quantitats a jueus, aparentment, de fora de la ciutat de Girona. en Bonjudà deu 1500 sous pel dot d'Astruga, però n'Astruc només deu 4 sous i 3 diners, i en Moixé, 2 sous i 4 diners. Una dada que crida l'atenció és que el termini de retorn també s'expressa amb dates cristianes ("per Martror de 1345"), suposem que per l'hàbit d'anotar els temps de finalització dels préstecs amb els gentils. Les llistes analitzades anteriorment també

⁸³¹ En aquesta taula no hi ha tots els noms que trobem a les esmentades llistes, ja que els topònims que hi estan relacionats no es poden llegir. Podeu veure la llista sencera de noms a la taula núm. 5.

⁸³² Préstecs fets a Iom Tov Saig i Khaim Vidal, amb culleres de plata. Malauradament la data no es pot llegir (*Gi 1,264*, codarrera 7a). Veg. la nota 30 pel que es refereix al registre de la comunitat.

⁸³³ *Gi 1,211* codavant 1d-1331-1354.

mostren alguna operació entre jueus, que s'anota en l'esmentat *Llibre de declaracions*, com l'actuació entre Vidal de cal Ramont i Maimon Mercadell, entre Iom Tov Navarro i En Nassaq Bonsenyor, de 33 sous, entre Iossef Falcó i Bonet Xaltell, de 169 sous i 4 diners, entre Nassan Moixé i Astruc Cresques amb Daví Falcó, de 67 sous i 4 diners, o bé, per la mateixa quantitat, entre en Iom Toc i en Iossef Daiot i la seva dona.⁸³⁴ El que no sabem del cert és si tot plegat eren préstecs amb interès o sense, una informació que aquests documents no ens aporten.⁸³⁵

D'altra banda en el document FH 3.16 col. a (*Gi 1,51-codavant 3a /1361*), l'any 1330, el prestador anota un seguit d'imports que li deuen l'aljama i alguns membres de la comunitat. El deute més gran és de 1.500 sous que escriptura amb jurament dels implicats. No fa cap referència a interessos o a recàrrecs per pagaments endarrerits. Aquell any, aquest mateix prestador, en el document FH 3.15. col. b (*Gi 1,51-codavant 2b/1361*), anotà uns pagaments de quantitats molt altres (entre 200 i 3000 sous), però no sabem del cert si són operacions creditícies o bé una altra mena de transacció. També hi ha una entrada en què anota una quantitat que li deu el seu germà.

El radi geogràfic de l'expansió del crèdit dels quaderns de comptes hebreus de l'AHG es calcula entre una vintena i una trentena de quilòmetres al voltant de la ciutat de Girona.⁸³⁶ Els deutors cristians que apareixen en aquests quaderns de comptes, com hem vist a l'apartat anterior, procedeixen majoritàriament de les comarques del Gironès, la Selva, el Baix i l'Alt Empordà, la Garrotxa i el Pla de l'Estany com hem vist en l'apartat anterior. Mil set dels registres analitzats ens mostren els seus llocs d'origen. D'aquests s'han recollit més de dos-cents indrets i poblacions.⁸³⁷ Les viles que més emprèstits registren són Aiguaviva, Amer, Arbúcies, Borgonyà del Terri, Cabanes, Caldes de Malavella, Campllong, Celrà, Camós, Cassà de la Selva, Juià, Madremanya, Mieres, Fornells de la Selva, Sarrià de Ter, Cornellà de Terri, Llabilles, Llagostera, Riudellots de la Selva, Palol i Vilobí d'Onyar. Tanmateix hem de tenir en compte que aquestes dades procedeixen especialment del quadern més complet que ens ha arribat, uns prestadors que enfocaven el seu negoci en aquestes viles, i dels fulls que hem trobat del *Llibre de declaracions* de la comunitat de Girona.⁸³⁸ En els manuscrits hebreus gairebé mai no trobem l'anotació dels préstecs fets amb ciutadans Girona però sí a les actes notariales. En els anys posteriors als avalots hi ha més de sis centes actuacions a Girona de dos mil cinc-cents quaranta cinc registres analitzats. És una dada que se sobreentén. D'altra banda, si ho comparem amb altres nuclis de prestadors del territori gironí, observem que la mobilitat és semblant. Per exemple, a Castelló d'Empúries els clients més assidus es concentraven a la mateixa vila i en poblacions d'un radi de no més d'una

⁸³⁴ Gi 1, 256 codavant 3'a (col. b) i 4b (col. a i b)/1397 .

⁸³⁵ Veg. sobre aquesta qüestió l'apartat anterior, 2.1.2.

⁸³⁶ Aquest radi és gairebé idèntic al que s'ha pogut determinar per a les operacions creditícies dels jueus de la Bisbal i Peralada (Mercader, *L'aljama jueva* i Farias, "Iudei de Petralata").

⁸³⁷ Veg. el recull total de poblacions a l'índex toponímic.

⁸³⁸ Veg. l'edició dels documents "Quadern de préstecs i empenyoraments. 1321-1342 (4)" i "Part del *Llibre de declaracions* de la comunitat de Girona (30)".

quinzena de kilòmetres.⁸³⁹ Hi havia deutors de fora del comtat i uns quants de viles molt més distants, d'entre trenta i quaranta kilòmetres, que anaven fins a la vila comtal per trobar finançament.⁸⁴⁰

Ara bé, en tots aquests documents hebreus no queda clar si el prestador anava a cercar els deutors rurals o si aquests anaven a Girona i altres nuclis urbans propers a demanar els préstecs. Les teories al voltant d'aquesta qüestió suposaven que els jueus restaven a les viles urbanes per seguretat i que els habitants dels voltants anaven a cercar-los. En canvi Bensch, en el seu estudi del crèdit a Amer i Castelló d'Empúries al segle XIII, suggereix que eren els creditors jueus els qui anaven a buscar els clients a les zones rurals. Els jueus devien seguir un itinerari regular especialment entre els mesos de març a setembre i establien préstecs d'un termini de sis mesos per satisfer les necessitats del mercat rural.⁸⁴¹

El perfil socioprofessional dels deutors és divers, però no s'acostuma a anotar, només les persones amb un càrrec rellevant o si el deutor se l'identificava més pel seu ofici que no pas pel nom: capellans i clergues (10), mossens (1), frares (1), cavallers (2), batlles (5), vescomtes (1), blanquers (2), mercers (1), barbers (1), fusters (3), joiers (1), metges (3), sastres (1), hortolans (1), comerciants (1), carnisers (1) i pelleters (1).

Els documents llatins no sempre mostren la dedicació dels prestataris. Per exemple, els *libri iudeorum* de la Bisbal generalment no la fa explícita. Mercader entén, per les dades que troba, que els deutors eren de diferents estaments socials: majoritàriament pagesos i artesans però també registra alguns emprèstits a nobles i clergues.⁸⁴² La documentació que sí que ens ofereix una panoràmica molt més àmplia de les ocupacions i la procedència social dels prestataris del que ens poden mostrar els registres hebraics és la de Castelló d'Empúries. Principalment eren cortalers de la vila i pagesos dels voltants però també hi ha un bon nombre d'artesans i mercaders,⁸⁴³ oficials, professionals liberals com metges, pintors, apotecaris, notaris, jurisperits o causídics, en diverses ocasions nobles de dins i fora del comtat,⁸⁴⁴ membres de l'estament eclesiàstic com abats, rectors i clergues,⁸⁴⁵ i

⁸³⁹ Pujol, *La conversió*, 39.

⁸⁴⁰ Com Centenys, Fontcoberta, Vilerts o Parlavà. AHG, Castelló d'Empúries, vol. 489, Pellicer-Buldó i vol. 314, Ramon Bussigues. Pujol, *La conversió*, 39.

⁸⁴¹ Bensch, *La projecció regional*, 233. D'altra banda, l'autor palesa que en el segle XII hi ha èpoques marcades per una agressiva competència per tal d'assolir el monopoli dels mercats de crèdit locals, com l'arribada de la família d'Avraham de la Torre, procedents de Barcelona, a Figueres, a la frontera del territori de Besalú i del comtat d'Empúries, que van entrar en confrontació amb l'aljama de Castelló. Van arribar a haver-hi incendis, atacs, fraus i mutilacions de jueus figuerencs i castellanins pel control d'aquestes xarxes de crèdit (pàg. 239).

⁸⁴² Mercader, *L'aljama jueva*, 46.

⁸⁴³ La major part de la vila de Castelló: sabaters, ollers, tenders, fusters, traginers, bracers, hostalers, barbers, taverners, pescadors, paraires, sastres, moliners, teixidors de lli i de llana, cuireters, carnisers, carboners, peixaters, boters, coltellers, ballesters, drapers, hortolans, euguers, pelleters, teulers, operaris, cantadors de peix, mercers, cabrers, rajolers i barreterers. Pujol, *La conversió*, 40.

⁸⁴⁴ D'entre els nobles que van recórrer al crèdit jueu castellaní podem esmentar, com a exemples, el donzell Dalmau de Palol i Ramon de Sant Miquel, cavaller de Bassella (que demanaren plegats 60 lliures més 10 lliures de lucre); Ramon de Palau i Guillem i Berenguer de Pau, cavallers (11 lliures i mitja de capital més els interessos); Berenguer de Pi, cavaller i Pere de Sant Feliu, cavaller (que juntament amb

d'altra banda moltes universitats o corporacions municipals i associacions de veïns de diverses localitats.⁸⁴⁶ Les quantitats en concepte de “préstec” al rei que els documents castellanins registren en realitat suposem que mai no devien ser retornades.

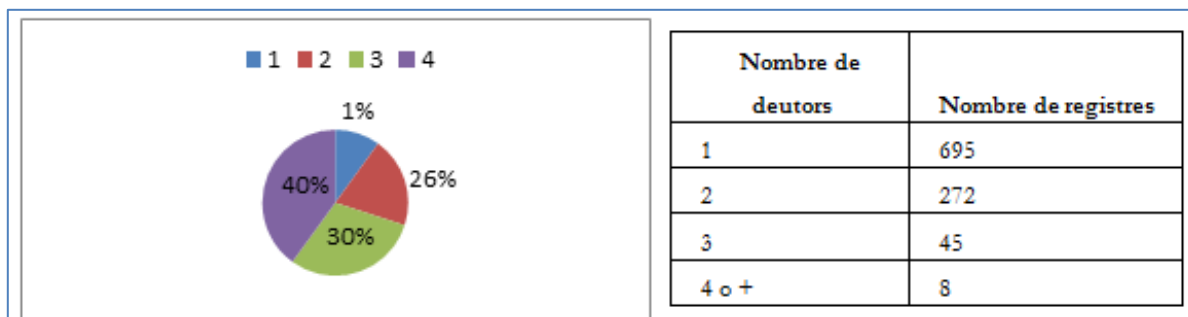

Figura 23 i taula 7: Percentatges i relació de préstecs conjunts

És freqüent que els deutors demanin préstecs conjunts. Poden ser per a un grup d'habitants d'un mateix indret, amb relació familiar o sense, o també de diverses poblacions. La majoria de deutors són homes sols, després matrimonis i en menor mesura famílies de pares i fills. En quaranta-nou ocasions hem registrat préstecs conjunts de pares - i en un parell de cops mare -i fill, fills o filles, i en cent trenta-quatre registres un matrimoni demana el crèdit. La resta d'emprèstits conjunts es porten a terme majoritàriament amb homes de la mateixa població o poblacions veïnes, o altres parents, com germans i sogres. Queda palès que els vincles entre deutors podien ser tant familiars com socioprofessionals.⁸⁴⁷ En rares ocasions el deutor principal és una dona. El més corrent és que vagin acompanyades pel marit, aleshores rarament se n'indica el nom; si cal, només se n'indica el nom de pila.

De vegades els deutors paguen el deute o fan pagaments posteriors per mà d'una tercera persona, especialment d'algun parent que probablement els avalava (en alguns registres, com veurem en l'apartat següent, s'indica clarament aquest aval): 'עו

l'esmentat Ramon de Palau demanaren 18 lliures i mitja) o el vescomte Jofre de Rocabertí (330 lliures). Veg. aquests i altres a Pujol, *La conversió*, 40-42. Els imports en aquests casos solen ser força més alts que les quantitats demanades per pagesos i artesans; tanmateix, com els homes d'estrats inferiors, els nobles també s'unien per cercar finançament.

⁸⁴⁵ Pujol, *La conversió*, 42-43. Els monjos i sagristans que esmenta Pujol, fan els seus préstecs, sovint amb altres monjos i d'imports al voltant dels 100 sous. Els abats, en nom dels monestirs, demanen imports més alts, entorn dels 1000 sous.

⁸⁴⁶ Les corporacions municipals per mitjà de delegacions d'un o dos membres en qualitat de procuradors, síndics i actors de les respectives entitats, o bé formant grups d'individus d'una parròquia o lloc. En els deutoris hi són presents, a més de la de Castelló, les universitats de Vilanova de la Muga, Pedret, Sant Climent Sescebes, Vilartolí, Sant Pere de Rodes, el Far, Vilamalla, Palau-saverdera, Salder, Garriguella, l'Armentera, Roses, Terrades o Palau Borrell. Les agrupacions familiars o de veïns procedeixen de diverses localitats properes de Castelló. Pujol, *La conversió*, 43-44.

⁸⁴⁷ Les dades personals que ens mostren aquests fragments no especifiquen la relació socioprofessional entre deutors. No obstant això, els diversos treballs de les referències anteriors, que tracten l'estudi del crèdit jueu a partir de les fonts cristianes, tot i no fer tampoc referència als motius del préstec, palesen interessos diversos d'unió entre individus d'oficis relacionats amb el treball agrícola i artesans, dels quals es poden deduir els motius com per exemple la compra de bestiar i eines per treballar el camp mentre s'esperava la collita.

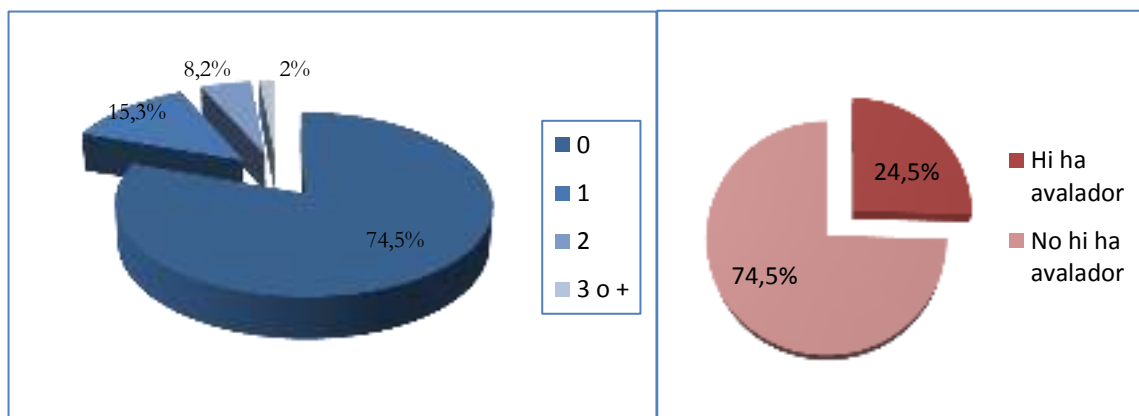
פרש' פבריר שכט בהו' על יד חתנו אשקמפה (Ítem allargà el termini, febrer de 1329, amb despeses, per mà del seu sogre *Ascampa*) (*Gi 1,51-codavant 2a /1361*); פר' ז די' (pagaren 10 sous, a l'entrada de *setembre* de 1325, amb despeses per mà del seu germà) (*Gi 1,51-codavant 2a /1361*), etc. No sempre ha de ser un familiar, també pot ser una persona molt propera, per professió o coneixença, o per mà d'un intermediari: עו' פרש' וויטו' שלא על יד גיאם גילה קילרגי (ítem allargà, *vuitobre* de 1331 per mà de *Guiam Gila, clergue*) (*Gi 1,51-codavant 3b/1361*). O per mà d'un intermediari professional com *Cam de Piera* (קם דפירה), corredor de l'any 1323 (*Gi 1,62-codavant 2a/1363*). Cal notar que על יד (en poder de/per mà de) equival a les fórmules notariales corrents “per mà de”, “a rahon de”/ “a raó de” que es troben en les rebudes cristianes del segle XIV.

El motiu del préstec, com en els documents notariales cristians, s'omet. En alguns casos el podem suposar per la procedència, la data o l'ofici del deutor, per bé que només són hipòtesis. Entenem que els prestataris, la major part pagesos, artesans i menestrals, sovint necessitaven líquid en els temps entre collites, per males anyades, o per comprar eines. Quan els préstecs es portaven a terme entre jueus tampoc no s'anotaven els motius, per bé que se solia ser més explícit si el destí dels diners demanats eren per a les despeses d'un dot o per a les esposalles.⁸⁴⁸

2.1.3.4 Els avaladors i les garanties

La presència de garants en els préstecs depenia de diversos factors. Més que no pas la quantitat prestada, es requeria aquesta figura segons si el prestatari era un client habitual, si tenia un bon patrimoni, si gaudia de bona o mala reputació, si era bon o mal pagador, etc. Hi ha alguns quaderns de préstecs on sempre apareixen aquests actors, mentre que en altres fragments gairebé mai no s'hi esmenten o no s'hi anota cap nom, només la quantitat i una referència a l'existència d'aquests (ערב o abreujat 'ער'). En els documents analitzats només trobem avaladors en una quarta part dels registres. La quantitat d'aquests no és fixa ni sempre està relacionada amb la suma prestada. El més normal és que només hi hagi un garant per préstec, per bé que hi ha vegades que ens n'hem trobat fins a més de cinc i amb penyora: גיאם שפרדיש ואש' ובנם דמונטניגרי ת די' ז יצי' גניר שכז ערבי' אחיו בע' וחתנו גיאם ברנד ואש' בע' וגובן ששארדיש דלמבילש ואחר דמונט פויאן (*Guiam ça Saprades* i la seva dona i els seus fills de Montnegre, 400 sous; 7 dies de la sortida de gener de 1327; garants: els seus germans amb penyora i el seu sogre *Guiam Bernad* i la seva dona amb penyora i *Jouan Sasardes* de Llambilles i un altre de *Mont Fuian*) (*Gi 1,51-codavant 3a /1361*).

⁸⁴⁸ Com el registre que ja hem esmentat anteriorment del document *Gi 7,71/1397-1398-8a*, en el qual es demana un préstec a la comunitat de 4.000 sous per a les despeses de les esposalles d'un individu anomenat Cresques, l'any 1337.

Figures 24 i 25: Percentatge del nombre d'avaladors per registre i d'avaladors en el total dels registres de l'AHG

Per altra part, en alguns registres, deutors i avaladors podien intercanviar els papers: un garant podia avalar diverses operacions i alhora demanar un préstec.⁸⁴⁹ La procedència dels avaladors evidencia la solidaritat de les relacions ciutadanes. Majoritàriament són de la mateixa vila del deutor o de poblacions veïnes, i per bé que sovint trobem com pares (mare o pare), sogres, fills i germans avalen els préstecs, no sempre hi ha un vincle familiar. Podien garantir el préstec altres veïns, el batlle o el capellà de la vila o alguna amiat forana. Una dada poc freqüent és l'anotació de la liquidació del deute per part de l'avalador. Sovint només s'anoten els pagaments i no podem saber del cert si van ser fets només per part del deutor o també per part del garant.⁸⁵⁰ Una desena de registres indiquen explícitament que el préstec (sencer o en part, i amb les “despeses” generades) va ser costejat per mà de l'avalador o alguna altra persona que se'n va fer càrrec (per cessió de préstec, per un aval posterior, etc.), gairebé sempre amb la fórmula על יד, com ja hem vist més amunt. Tanmateix, per assegurar el retorn total del deute, sembla que era més habitual allargar el préstec i els pagaments que no pas recórrer, en darrera instància, al fiador.⁸⁵¹

Alguns préstecs s'avalaven amb penyores. No arriben al 5 % del total dels emprèstits registrats.⁸⁵² Fins i tot, com hem vist més amunt, n'hi ha que es garantien amb avaladors i penyores. Però aquest cas no és gaire freqüent. Tampoc no sembla que hi hagi sempre una equivalència exacta entre la quantitat demanada amb el valor i el nombre de penyores. El prestador ho establí segons el seu parer. El més

⁸⁴⁹ Per exemple, en el document FH 15.3 (Gi 1, 178-codarrera 2a/1368), l'any 1345 Francesc Sant Feliu i el seu germà fan un préstec amb penyora i un altre germà els avala. En el registre que segueix el germà avalador fa un altre préstec.

⁸⁵⁰ En molts registres, el verb “pagar” en hebreu sovint s'abreuja (פר) i no podem saber si el prestador volia fer referència només al deutor o bé al deutor i a l'avalador.

⁸⁵¹ Anna Rich, a Barcelona a mitjans del segle XIV, també constata com els prestadors preferien allargar el deute. En el període estudiat, de 709 assentaments crediticis, només vint-i-cinc són pagats per avaladors. Rich, *La comunitat*, 267.

⁸⁵² Un petit grup d'emprèstits, repartits en diversos fragments, tot i que ocorren amb més freqüència en el grup de documents Gi 1.51- codavant 1a-b;2a-b;3a-b;4a-b;5a-b/1361; Gi 1.62-codavant 1a-b;2a-b/1363; Gi. 1.140-codavant 4a-b; 5a-b i 8a-b/1391-1391, Gi 5,275 1-14/1365 datats a les dècades dels anys 20, 30 i 40 del segle XIV. En canvi, aquestes dades es contraposen amb l'inventari del jueu prestador manresà Astruc Iossef, el qual conté una relació de penyores excepcional. Muntané, “El testament,” 102

corrent era deixar com a garantia objectes quotidians d'uns certa vàlua material, com tasses, atuells de plata, cinturons, cinturons de plata, copes, safates, coberts, robes i vestits (vestits de seda, amb incrustacions, cotes, cotes amb pells, capes, etc.): 3 sous sobre una cota amb pells, 18 diners sobre un vestit, 10 sous sobre d'una capa vermella, 500 sous sobre uns objectes de plata; 2 tasses de plata per 20 sous (a. 1330) (*Gi 1,51- codavant 3b/1361*); una capa, un cot i 2 vànoves, 3 llençols, 2 calderes de coure per 250 sous; una tassa i unes culleres de plata per 160 sous; un cinturó de plata i un carner per 80 sous; una vànova per 24 sous; 3 cinturons amb plata, 5 culleres de plata i 2 afegits; un cinturó de seda amb plata i una cullera (a. 1324-1325) (*Gi 1.51, codavant 5a /1361*); 4 culleres de plata amb els seus gots; 3 tasses, un got i un cinturó de seda amb plata, una cota i una capa amb... per 200 sous; un vestit cosit de seda per 15 sous (a. 1324-1325) (*Gi 1.51, codavant 5b/1361*).⁸⁵³ En alguns registres només s'anota que l'operació es fa amb penyora però no s'assenyala quin és l'objecte empenyorat (בעבוט 'amb penyora' o abreujat בע').

Quan no hi ha avaladors ni penyores, en uns pocs registres es garanteix el crèdit amb hipoteca.⁸⁵⁴ Tampoc sembla estar en relació amb la quantitat prestada sinó amb les condicions particulars de cada deutor. Anna Rich també fa esment d'aquesta mena de garanties a Barcelona, especialment en els préstecs que es feien entre jueus, que en els documents notariais llatins apareix com un document pròpiament hebreu, paral·lel a la penyora amb immoble i que els escriptors transcrivien *mascona* o *maschona* (משכונה).⁸⁵⁵

Finalment, només en tres fulls manuscrits, es registren uns préstecs, de la primera meitat del segle XIV, especialment dels anys quaranta i cinquanta, amb garantia d'ostatges (הוצטגיש o הוצטגי, escrit en català).⁸⁵⁶ És a dir, en guardar ostatge, el deutor es comprometia a presentar-se en un lloc concret i a romandre-hi, amb més o menys llibertat com a penyora del compliment del tracte fins que hagués pagat el deute.⁸⁵⁷ Els deutes que s'enregistren amb aquest sistema no són gaire alts, entre deu i dos centenars de sous i, com amb els casos anteriors, tampoc no sembla que hi hagi relació amb la quantitat sinó amb les condicions particulars dels deutors.⁸⁵⁸

⁸⁵³ Sobre les taxes i la regulació del préstec amb penyora veg. la nota 785.

⁸⁵⁴ Per exemple, sobre terres i propietats, en el document *Gi 1,211/1378-1379* que registra emprèstits d'entre 1339 i 1355.

⁸⁵⁵ Rich. *La comunitat*, 329.

⁸⁵⁶ *Gi 7,71/1397-1398-8a*; *Gi 1,211 codavant 1a-c/1378-1379* i a *Gi 1, 178-codarrere 2/1368*.

⁸⁵⁷ En els usatges i costums de Girona es diu: "Si un pagès jura tenir ostatge amb un creditor, sense el consentiment del senyor, pot ser obligar pel senyor a sortir de l'ostatge i a tenir el mas afocat, perquè aquell jurament no pot avantposar-se al dret principal del seu senyor, sense el consentiment del qual ha jurat. Mentre tant, ha de mantenir l'ostatge i respectar el jurament, excepte si el senyit diu el contrari, després d'haver-se'n assabentat." Tomàs Mieres, *Costums de Girona*, ed. Antoni Cobos Fajardo. (Girona: CCG, 2001), 11.

⁸⁵⁸ Un exemple d'ostatges en un document cristià per una quantitat semblant, el trobem, per exemple a ADG, U-22, fol. 81, 19 juliol 1353: A Guillem de Frigola. Astruc Deuslocrega, Avraham Astruc, Meir Ravaia i Bonjuhà Vidal, jueus de la Bisbal, diuen que abans de les mortaldats vengueren a Pere Vidal del Roquet 100 sous de violari, amb promesa de tenir ostatges dins l'escola dels jueus de la Bisbal, que era millor que no ara, que és un alberg deshabitat, i demanen poder-los tenir dins el mur de la Bisbal. Informi si poden haver-hi ostatges.

2.1.3.5 Els notaris

En els paràgrafs precedents ja hem comentat el paper del notariat en l'activitat creditícia jueva. Els fragments que ens han arribat del *Llibre de declaracions* intern de l'aljama gironina mostren com els prestadors jueus treballaven amb més d'una quinzena de notaris en el darrer terç del segle XIV.⁸⁵⁹ En alguns dels documents privats de registre de préstecs també s'hi anota aquesta dada.⁸⁶⁰ A Girona, al llarg del segle XIV, hi havia notaris laics i notaris eclesiàstics. Aquests darrers sembla que a la ciutat disposaven de menys clientela que no pas els primers –al contrari de les zones rurals en què sovint clergues i rectors feien les funcions notariales. Aquesta situació comportà alguns conflictes de competència.⁸⁶¹ En els fragments de l'AHG hi trobem, especialment a la primera meitat del segle XIV, diverses operacions de préstec que no esmenten el nom de l'escrivà però que anoten la fórmula **חצר הגמון** ('a la Cort del Bisbe'), és a dir, que es van signar amb els notaris eclesiàstics.⁸⁶² El notariat públic de Girona –és a dir, l'escrivania reial de la ciutat, batllia i vegueria– estava dominat per la família Toilà, i cap a final del segle XIV per Jaspert de Camploc i els seus successors. Aquests notaris disposaven d'un seguici d'escrivans que treballava per a ells, que podien viure a Girona o bé en poblacions properes, o bé traslladar-s'hi periòdicament, per fer-se càrrec de les operacions de fora de la ciutat.⁸⁶³ Els notaris que actuen en els documents de préstecs hebreus d'abans de la Pesta Negra, tant públics com eclesiàstics, són els gironins Arnal Mas (**ארנאל מאש**) (en 15 registres),⁸⁶⁴ Pere Maçanet (**מסניט**) (en 39 registres),⁸⁶⁵ Francesc Simon (**פרנסישק/פרנסשק שימון**) (en 28 registres),⁸⁶⁶ Ramon Bruguera (**ברוגירה**),⁸⁶⁷ Guiam Reig (**גיאם ריג**) i Reig (**ריג**) (en 6 registres),⁸⁶⁸ Joan Mas de Mont (**מאש דמונט**) (en 1 registre),⁸⁶⁹ Jaume Trasfort (**פורט'/טראשפוט/טרשפורט**) (en 21 registres),⁸⁷⁰ Sa

⁸⁵⁹ Veg. pàg. apartat 2.1.1, especialment la pàg. 172 i els manuscrits de les llistes que editem.

⁸⁶⁰ Per exemple, en el quadern que editem a *Quadern de préstecs i empenyoraments. 1321-1340 (4)*.

⁸⁶¹ Veg. Félix Duran, "La fe pública judicial y extrajudicial en gerona a través de los tiempos," a *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses* 12, (1958): 301-317; Guilleré, *Girona al segle XIV*, vol.2, 121 i Maria Teresa Ferrer, "Notariat laic contra notariat eclesiàstic. Un Episodi de la pugna entre ambdós a Girona. (1374-1380)." *Estudios históricos y documentos de los archivos de protocolos* 5, (1977): 19-34.

⁸⁶² *Quadern de préstecs i empenyoraments. 1321-1340 (4)*.

⁸⁶³ Ferrer, "Notariat," 22; Duran, "La fe pública," 301-305.

⁸⁶⁴ A l'AHG el trobem amb el nom d'Arnau Delmàs i ens consta la seva activitat entre els anys 1324 i 1333. Es classifica dins del districte notarial Gi-05. Només s'han preservat tres dels seus manual, dels anys 1324, 1330 i 1333.

⁸⁶⁵ AHG. Pere Massanet, 1322-1342, districte notarial Gi-05. Ens han arribat tres dels seus manuals notariales dels anys 1333, 1339 i 1341.

⁸⁶⁶ L'activitat de Francesc Simon es documenta entre els anys 1311 i 1351. A l'AHG s'hi conserven vuit manuals classificats dins del districte notarial Gi-05 dels anys 1311-1312, 1333, 1336, 1337, 1342, 1343 i 1344-1345.

⁸⁶⁷ L'activitat de Ramon Bruguera està documentada a la ciutat de Girona des dels anys 40 fins a final dels 70 del segle XIV. Veg. Guilleré, *Girona al segle XIV*, vol. 2, 375 i 389.

⁸⁶⁸ L'activitat de Guillem Reigt ve de l'any 1326 a l'any 1345. D'altra banda també ens han arribat els llibres notariales de Pere Reigt que actuà entre els anys 1345 i 1353. El Reigt que apareix en documents de 1324 i 1325 ha de ser Guillem. Ambdós es classifiquen dins del districte notarial Gi-05.

⁸⁶⁹ Joan de Masdemont, notari públic de Girona, substituït de Ramon Simon de Taialà (Arxiu de Complement de l'Arxiu Històric de Girona, Fons AHG171-10/Patrimoni Vidal del Rissec de Madremanya, pergamins sense classificar, Venda d'un cens de 30 sous a favor de Dalmau de Pujals, prevere de la Seu de Girona, 12 de maig de 1324).

⁸⁷⁰ Sa

Bisbal (סבישבאל), que actua en un registre a Girona l'any 1340,⁸⁷¹ i פרגש' (Fargues?), que actua en un parell de registres dels anys 1324 i 1325, a Galliners, però que no hem identificat.⁸⁷²

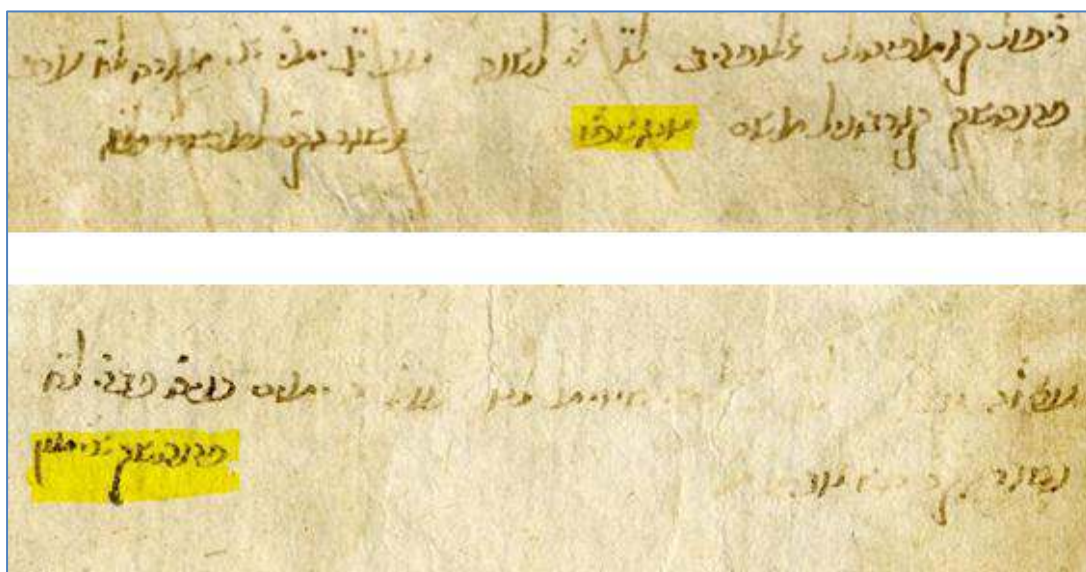

Figura 26: Noms dels notaris al final dels registres de préstec: Trasfort, abreujat i Francesc Simon (Gi 5,269 hecodarrera 1/1363-1364 amb registres de l'any 1348).

D'altres vegades només es fa referència a l'acta signada a cal notari i al final del registre s'hi anota la fórmula 'בשטר/בש'/'ש' ('amb escriptura'/'escriptura'), o שטר חיב ('debitori') o el lloc on es troba registrada l'operació en el manual notarial, especialment eclesiàstic: נשבעו בחצר הגמון דף קלד (juraren a la Cort del Bisbe, pàgina 134), טרשפורט נשבעו בחצר הגמון דף פד (juraren a la Cort del Bisbe, pàgina 84; *Trasfort*) (Gi 1.62, codavant 2a/1363) (a. 1329).⁸⁷³ En altres documents, en canvi, es fa menció explícita que l'operació es portà a terme sense acta d'escriptura, és a dir sense que hi intervingués el notari, que recordem era obligat, amb la fórmula בלא שטר.⁸⁷⁴ No tots els fragments crediticis de l'AHG fan referència al notari. Ara bé, en els documents que s'hi refereixen, la manca d'aquesta dada en alguns registres de préstec ens pot fer suposar que som davant de transaccions que intentaven evitar l'obligació de declarar l'emprèstit. Un exemple el trobem clarament en un document amb préstecs efectuats de la primera dècada del s. XV en el qual el prestador indica

⁸⁷⁰ Jaume Trasfort és el notari més prolífic de la primera meitat del s. XIV. A l'AHG es conserven vint-i-sis dels seus manuals datats entre els anys 1315 i 1348. Es classifica dins del districte notarial de Gi-04.

⁸⁷¹ Gi 5, 269/hecodarrera 1b//1371- 1383.

⁸⁷² Veg. Félix Duran, "La fe pública judicial y extrajudicial en gerona a través de los tiempos.," a *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses* 12, (1958): 301-317; Guilleré, *Girona al segle XIV*, vol.2, 121 i Maria Teresa Ferrer, "Notariat laic contra notariat eclesiàstic. Un Episodi de la pugna entre ambdós a Girona. (1374-1380)." *Estudios históricos y documentos de los archivos de protocolos* 5, (1977): 19-34.

⁸⁷³ Noteu la semblança amb la fórmula llatina *in cedula*, o *est in cedula*. Veg. Maria Teresa Ferrer i Mallol, "La redacció de l'instrument notarial a Catalunya. Cèdules, manuals, llibres i cartes," *Estudios históricos y documentos de los archivos de protocolos* 4, (1974): 29-191.

⁸⁷⁴ Per exemple, a Gi 1,140- codavant 4a/1391-1392.

només en alguns registres la participació del notari amb l'anotació **ביד סופר** al marge de la línia (fig. 27).

D'altra banda, a partir de les llistes del *Llibre de declaracions* de préstecs de l'aljama que hem analitzat anteriorment, podem veure com a vegades un mateix prestador i deutor, opten per anar a dos notaris diferents, és a dir, entenem que en comptes de declarar dos préstecs davant del mateix notari, o un d'una quantitat molt elevada, preferien declarar-los o dividir-lo en dos.⁸⁷⁵

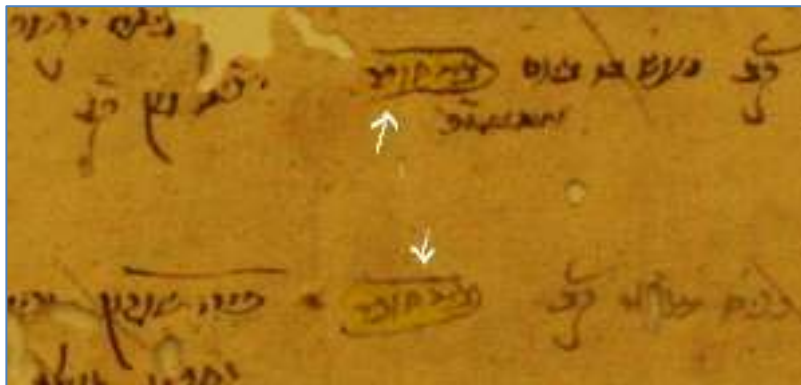

Figura 27: **ביד סופר** (Gi 4,144-2/1437)

Per acabar, advertim que hi ha notaris que arriben a un alt grau de confiança amb el prestador, com demostra aquest registre d'un document amb registres de l'any 1321 en què el notari Maçanet estableix l'operació de crèdit de Iossef per poders:

מסניט בשם יוסף נשבע בחצר הג[מון בדף]*

Maçanet en nom d'en Iossef jurà a la Cort del Bisbe a la pàgina (...)

(Gi 1.62, codavant 2b/1363)

2.1.3.6 Motius, valor, terminis i pagaments

El motiu del préstec, com en molts dels documents notariais cristians, gairebé mai no s'indica. En alguns casos el podem suposar per la procedència, la data o l'ofici del deutor, per bé que això només són hipòtesis: comprar eines, comprar gra, passar les èpoques entre collites, afrontar una despesa inesperada, com un casori, saldar altres deutes, fer front a alguns impostos, llogar terres, comprar bestiar, etc. Quan els préstecs es porten a terme entre jueus se sol ser més explícit, especialment si el destí dels diners demanats era per a les despeses d'un dot o per a les esposalles. El valor dels préstecs és variable: d'1 sou a 4.000 sous.⁸⁷⁶ Tanmateix la majoria dels

⁸⁷⁵ Gi 1,256 a/b sense signatura, Gi 1,256 codavant 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397 (FH 28.7-8, 9-10, 13-14, 15-16, 21-22, 23 i 32-33). Veg. l'apartat 2.1.1 i el capítol de l'edició.

⁸⁷⁶ 1 sou a en Rissac, de Sant Mateu de Montnegre, que venç el juny de 1338 i es porta a terme el mes de febrer (Gi 1.56- codarrere 1a /1361-1362). Els 4.000 sous es registren en el document Gi 7,71/1397-

emprèstits se situen en una mitjana d'un centenar de sous. Les quantitats més altes s'atorguen a la comunitat i per tant, segons el que hem vist abans, no s'hi aplicarien interessos i no hi devia haver guany per al prestador.

Notem que els préstecs se sol·licitaven els primers mesos de l'any, especialment febrer i març, i davallaven els mesos de primavera i els primers d'estiu. En els documents que ens han arribat hi ha un repunt de sol·licituds els mesos d'agost i setembre, sobretot a finals dels anys trenta, fins a la meitat de la dècada dels quaranta del segle XIV. L'activitat descendia novament fins al mes de novembre. Aquest fet contrasta amb els temps habituals del crèdit rural, en què els mesos d'estiu, fins a l'octubre, els préstecs tendien a davallar, després d'haver cobrat la collita o en acabar la verema. Però d'una banda hem de considerar, com ja hem vist, que no tots els qui demanaven el crèdit eren camperols i d'altra part hem de recordar que som davant de registres no sistemàtics, ja que només ens han arribat fragments de quaderns d'aquí i d'allà. Pensem més aviat que aquesta temporalitat coincideix amb l'acabament dels terminis habituals (Santa Maria, Sant Feliu, Sant Miquel, Tots Sants, etc.), un bon moment, un cop retornat el préstec, per renovar-lo o per demanar una nova quantitat, una pràctica que devia ser habitual entre molts deutors.

Nombre de registres	Valor dels préstecs
455	1 a 100 s.
93	100 a 200 s.
39	200 a 300 s.
17	300 a 400 s.
9	400 a 500 s.
4	500 a 600 s.
4	600 a 700 s.
2	700 a 800 s.
1	800 a 900 s.
1	900 a 1000 s.
4	1000 a 4000 s.

Taula 10: Valor dels préstecs expressats en sous amb relació al nombre de registres (sobre una mostra de 629 registres)

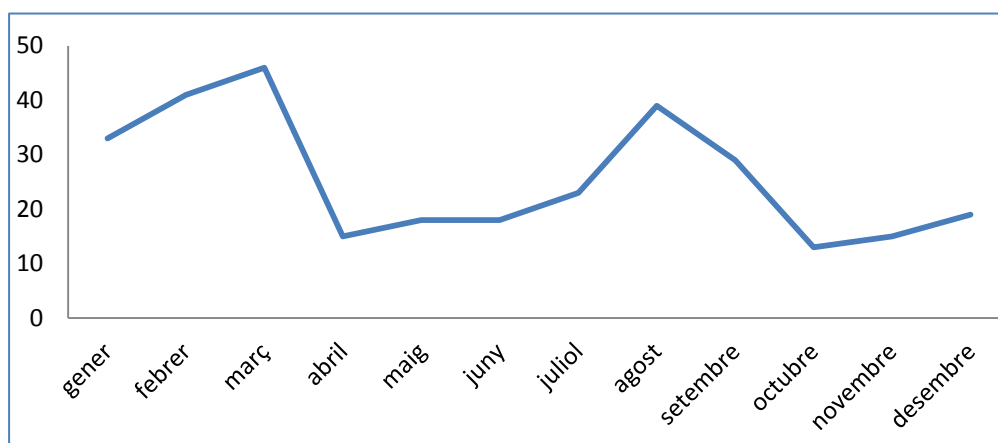

Figura 28: Gràfic dels préstecs per mesos

El més corrent era establir els terminis en un sol pagament. La durada per a la qual es contractaven els crèdits era molt variable. En general els deutors demanaven un tipus de préstec a curt termini, variable d'uns mesos a un any o a un any i mig. L'emprestit més curt registrat és d'una setmana i mitja.⁸⁷⁷ Ara bé, hi ha registres en què s'acorden diversos termes i tenen una major durada. Són préstecs d'un any a vuit anys, el més llarg que hem trobat, i els pagaments es porten a terme anualment o semestralment.⁸⁷⁸ Les quantitats prestades sovint són altes, entre dos-cents i un miler de sous, per bé que també hi ha uns pocs préstecs a terminis d'importos molt més modestos, de vint a un centenar de sous.⁸⁷⁹ Generalment, tot seguit del nom dels deutors, s'introdueix la fórmula **בזמנים** ('a terminis') o **לפרוע בזמנים** ('per pagar a terminis') i després se solen escriure les dates i els importos d'aquests.

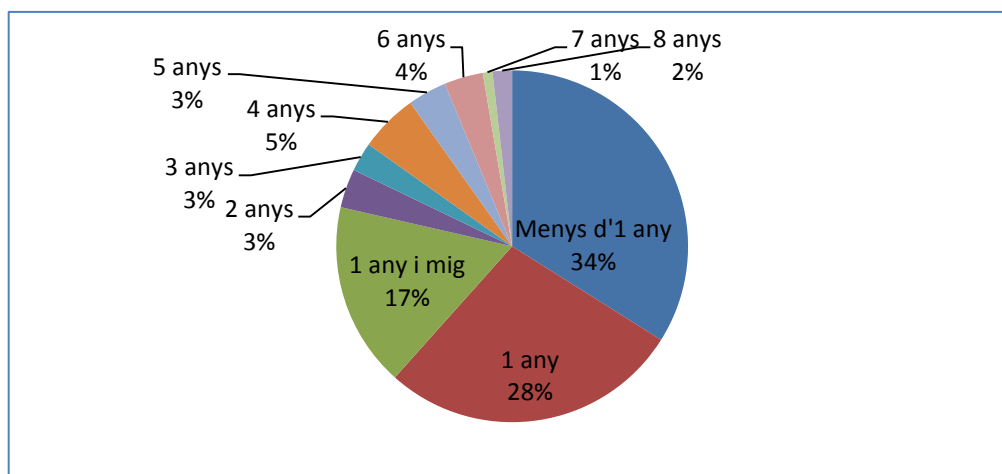

Figura 29: Percentatge dels terminis de préstec

⁸⁷⁷ Un préstec de 55 sous, l'any 1330 (Gi. 7, 71, 10 a, 8).

⁸⁷⁸ El més llarg puja 400 sous entre capital i interès, s'estableix per Carnestoltes de l'any 1323, té una durada de 8 anys amb pagaments anuals i es troba en el document Gi 1.62, codavant 2a/1363 (FH 5.3.19).

⁸⁷⁹ El préstec més alt a terminis és d'un import de 1.000 sous, repartit en 4 anys, per pagar anualment cada diada de Sant Miquel des de l'any 1351, en el document Gi 7,71,9a,1. El préstec més petit a terminis és un import de 20 sous en dues parts, una de 15 i l'altra de 5 sous, per Sant Feliu i per Tots Sants de l'any 1345, en el document Gi 7, 71, 10 b,10.

Pel que fa als interessos, ja n'hem parlat més amunt i no cal repetir les dades anteriors. No és una informació molt freqüent. Quan s'hi feia referència sovint s'emprava la forma abreujada 'רבי' o 'רבי', especialment amb la fórmula 'קר' ורבי 'de capital i interès': 'רבי למרט' (Aquest *Simon*, 40 sous de capital i interès per *Martrot*) (a. 1331-1336).⁸⁸⁰ En alguns casos hom indica que l'operació no comporta cap increment: 'של די בלא רבית' (*Pere deç Prat de Caldes*, 330 sous sense interès) (a. 1331).⁸⁸¹ En altres s'anota la quantitat prestada i després s'indica la quantitat que correspon al capital: 'עה די קרן' (75 sous de capital).⁸⁸² Sembla que l'interès es negociava per a cada cas, particularment. No sempre depenia del temps, ni sempre s'ajustava al màxim permès d'usura, ni per baix ni per dalt. En els registres i documents en què no s'especifica l'increment explícitament, notem que hi ha molt pocs imports rodons. Generalment són 23, 24 sous, etc. Sembla que s'hi inclou en el capital.

D'altra part, en alguns registres podem trobar ajornaments i pagaments posteriors a la data de termini. La morositat i les pròrrogues sovint comportaven més interessos. En el grup de registres del document *FH 5.1* (*Gi 1.62, codavant 1a/1363*) es fa ben palès. Quan el deutor feia el pagament en una data posterior a l'acordada, el prestador anotava que aquesta imposició havia comportat "despeses":

[...] סף פר' בג די ו כני' אגושט שכו בהו'¹⁴
[...] ב די יצי' גוין שכו¹⁵

¹ (...) pagà 33 sous, 6 (dies) de l'entrada d'agost de 1327, amb despeses;
(...) 27 sous a la sortida de juny de 1328.

Hi ha redactors que afegien aquesta fórmula, 'בהוצאה', generalment abreujada 'בהו' ('amb despeses'), quan s'ajornava el préstec o es feien pagaments fora de termini.⁸⁸³ Altres prestadors, a l'hora de signar el contracte, estipulaven una sanció si no es retornava el préstec a temps. Empraven en les seves anotacions comptables l'expressió 'בקנס' ('sota pena').⁸⁸⁴ Aquestes sancions podien arribar a ser molt altes: en un registre d'un préstec de 20 sous del mes de març de 1341, per pagar en quatre terminis, la penalització que s'afegeix és de 10 sous;⁸⁸⁵ en un altre registre de l'any 1327, d'un import de 100 sous per pagar a un any, el deutor només va liquidar 28 sous i 4 diners, allargà el préstec i el que va tornar finalment va ser un total de 148 sous;⁸⁸⁶ en un altre de l'any 1328 es prestaren 100 sous, el deutor només en pagà 15 i tornà a deure l'import inicial per un any més.⁸⁸⁷ Però el més normal era indicar que

⁸⁸⁰ Gi 1,140- codavant 8b/1391-1392.

⁸⁸¹ Gi 1,140- codavant 4a/1391-1392.

⁸⁸² Gi 5,269-hecodavant 5a/1363-1364.

⁸⁸³ Veg. per exemple l'edició del *Quadern de préstecs i empenyoraments. 1321-1340* (4).

⁸⁸⁴ Gi 5, 269/ hecodarrere 1/1371-1383 i Gi 1,56- codarrere 1a/1361-1362 (a. 1338-1341).

⁸⁸⁵ FH 64.28.5-7 (Gi 5, 269/hecodarrere 1b).

⁸⁸⁶ FH 3.12. b4 (Gi 1,51-codavant 1a /1361).

⁸⁸⁷ FH 3.13. a6-8 (Gi 1,51-codavant 1b/1361).

es prorrogava el préstec sense esmentar l'import que s'hi afegia o bé només s'indicava la quantitat que restava per pagar i la nova data amb l'expressió **ונשאר** (restaren):

שם ונשאר ק די לפל' שמ (... i restaren 100 sous per Sant Feliu de 1340)

Sovint s'allarga el termini només una vegada, com a molt dues, gairebé mai sense ampliar el capital inicial –s'hi afegia la penalització o els interessos de demora– i amb un temps afegit equivalent al tracte inicial. Tanmateix hi ha alguns registres que anoten fins a quatre pròrrogues del mateix préstec.⁸⁸⁸ No obstant això, aquests ajornaments no sovintegen. Si prenem com a exemple l'extens quadern de comptes d'entre els anys 1321 a 1340, que registra cent seixanta-set préstecs, trobem que només es van posposar vint vegades, és a dir un 12 % del total.⁸⁸⁹ En altres registres no s'indica explícitament cap pròrroga però s'hi escriuen pagaments que es fan més tard del que s'havia establert inicialment i s'hi afegixen les despeses de demora. De vegades hi havia ampliacions del capital. Sovint s'anotava una nova entrada, és a dir, es pactava un nou préstec. El prestador indicava en el nou registre que hi havia un altre contracte de préstec anterior signat amb aquell deutor amb la fórmula **בשטר אחר** ('en una altra escriptura'), sovint abreujat **בש' אחר**. De vegades anotava que l'operació s'havia fet sense cap mena d'escriptura.

El més corrent era abonar el total a final del termini pactat tot i que de vegades es pagava primer l'increment i més endavant el capital: **פר' רבי' שנה** (pagà l'interès d'un any) (a. 1332).⁸⁹⁰ En algunes entrades el redactor anotava que havia fet un rebut al deutor per la quantitat total pagada (**בשובר**) (*amb rebut*): **ועשיתי לו שובר כלל יא יצי'** (**מרס שכח**) (i vaig fer-li un rebut del total a 12 dies de la sortida de *març* de 1328) (Gi 1,51-codavant 2a /1361).⁸⁹¹ Alguns pagaments es feien per mitjà de corredors, d'altres terceres persones, com familiars, veïns o coneguts, o en taules de canvi.⁸⁹² Les taules només s'esmenten en un grup de documents dels anys 1325 a 1325.⁸⁹³ Els taulers esmentats són *Coloma* (קולומה), *Felid* (פליד) i *Aspital* (אשפיטאל). Sabem que aquest darrer pertanyia a una família gironina de mercaders i banquers molt activa a principi del segle XIV que com a mínim tenia taula a la ciutat des de l'any 1275.⁸⁹⁴

Un cop efectuat el pagament es ratllava el registre o el grup de registres. Només 174 dels estudiats es van cancel·lar. Però aquests documents hebreus no ens ofereixen gaires pistes del grau de morositat, ja que no són registres "oficials"

⁸⁸⁸ Per ex. Arnal ça Saglia i la seva dona de Camones que allarguen un préstec de 20 sous quatre anys (Gi 1,51-codavant 1b/1361).

⁸⁸⁹ *Quadern de préstecs i empenyoraments. 1321-1340* (4).

⁸⁹⁰ Gi 1,140- codavant 8b/1391-1392..

⁸⁹¹ Gi 1,140- codavant 4a/1391-1392, etc.

⁸⁹² Ex.: **קם דפירה רץ [ש]בט** (per mà d'en Cam de Piera, corredor (...) 1329) (Gi 1.62, codavant 2a/1363).

⁸⁹³ Gi 1,51-codavant 1b; 2b; 3a i 5b/1361; Gi 1.62, codavant 2b/1363.

⁸⁹⁴ Veg. Guilleré, *Girona al segle XIV*, vol. 2, 257 i nota 23. Una referència explícita de la taula de canvi d'un Hospital la trobem a l'ADG: Bonanat d'Hospital, "tauler" de Girona, a Raimunda de Palau, filla de Ramon de Medinyà, de 575 sous rebuts en comanda, 11 febrer (1275) 1276 (ADG, D-152, f. 27v).

equiparables als notarial, sinó personals. Els prestadors no sempre detallaven aquesta informació i alguns, per bé que no tots, només anotaven ajornaments i pagaments posteriors. La llista de deutors impagats potser les redactaven en un altre document, i les cancel·lacions dels registres podien respondre a la liquidació d'un deute però també a un impagament, exempció o mort. D'altra banda, en alguns quaderns, el prestador anotava que el deutor encara era deutor o que l'eximí del pagament. Aquesta indicació sobre les línies d'alguns registres i el cúmul de pagaments ajornats ens pot fer sospitar d'un cert grau de morositat que en algunes èpoques no era gens menyspreable. Per exemple, a *LibCuen* en quatre fulls datats entre els anys 1333 i 1335, en plena carestia de blat, hi ha una quarantena de registres que s'assenyalen com a deutors. Però a la resta d'aquest quadern, que nosaltres editem, en els anys anteriors i posteriors gairebé mai no trobem aquestes indicacions, per bé que sí ajornaments.⁸⁹⁵ L'exempció tampoc no és un fet rar tot i que no en podem saber els motius. Sarobe (*SarNot*), entre els anys 1391 i 1401, sobre més dos mil cinc-cents registres notarial gironins troba dues-centes setantais absolucions (11,04 %), per bé que tampoc se'n detallen els mòbils, i noranta-vuit ajornaments (3,6 %). Aleixandre, en l'estudi d'una setantena de protocols notarial gironins d'entre els anys 1348 a 1391 comptabilitza un 5,58 % de pròrrogues.⁸⁹⁶ Probablement tot plegat està relacionat amb les lleis i les pràctiques contra la morositat. Soldevila, per al Comtat d'Empúries, en la dècada dels anys trenta del segle XIV troba uns nivells prou alts d'impagament.⁸⁹⁷ Els jueus prestadors d'aquestes viles s'estimaven més renegociar els deutes. Si no s'entenien amb els deutors, optaven per passar al procés judicial que consistia en la queixa del creditor, el termini del jutge perquè el deutor fes efectiu el pagament, si no se satisfia, es passava al segrest dels béns, previ decret d'empara, que se subhastaven i amb els diners obtinguts es pagava al prestador.⁸⁹⁸ Sovint els prestataris arribaven a un acord amb el prestador només amb el clam.⁸⁹⁹ Arribats a la cort, per tal que les parts accedissin a un acord, es podia dictar empresonament o altres penes preventives.⁹⁰⁰ Una altra forma de pressió sobre el deutor era l'excomunió.⁹⁰¹ D'altra banda, amb els

⁸⁹⁵ Veg. a l'apartat de l'edició, Quadern de préstecs i empenyoraments. 1321-1342 (4).

⁸⁹⁶ Aleixandre, "La documentació," 169.

⁸⁹⁷ Suposa un endeutament alt per a Castelló d'Empúries. Per a Torroella de Montgrí, l'autor, l'any 1341 calcula que només un 18 % de 175 obligacions fetes a la cort a favor de prestadors jueus constaven com a satisfetes. Soldevila, *Crèdit i endeutament*, 161-164.

⁸⁹⁸ Soldevila, *Crèdit i endeutament*, 166. A l'ADG, per exemple, trobem un exemple d'execució de les penyores: "Al notari de Bàscara. Itskhaq Astruc, jueu de Girona, reclama a Guillem Llorenç, de Sant Miquel de Fluvià, un deute a favor d'ell i d'Avraham Astruc; vengui les olles d'aram empenyorades i els pagui (ADG, llibre U-8, fol. 66, 25 juny 1344). Veg. un resum del procés de via judicial per a requerir els deutes a Sales, "Crèdit i morositat," 10.

⁸⁹⁹ Sales, "Crèdit i morositat," 10, troba que entre un 80 i un 90% de les queixes no generaven més documentació, és a dir, s'aturava el procés de morositat. D'altra banda, l'autor constata que entre el decret d'empara i el moment en què es consumaven les expropiacions hi havia un període que permetia la negociació entre els litigants, per bé que la majoria d'emparaes conclouïen amb l'expropiació dels béns emparats. La negociació també podia anul·lar l'empara i renegociar el deute.

⁹⁰⁰ Sales, "Crèdit i morositat," 10 i 11. L'autor sospita que alguns d'aquests mecanismes negociadors, tenien com a propòsit que el litigant obtingués el control de les collites del prestatari.

⁹⁰¹ Soldevila, *Crèdit i endeutament*, 167.

crèdits amb penyora no es retornava l'objecte empenyorat. Ara bé, no sempre les lleis anaven a favor del prestador jueu i això dificultava el retorn dels emprèstits. En el llibre verd de Girona, el 20 de gener de 1328 el rei Alfons III manà als seus oficials que ningú no fos empresonat per garantia feta, sots pena de terç, per deute a un jueu i que s'avingués a cobrar els deutes dels béns dels deutors. Per bé que testimoniem execucions en els llibres notariais gironins, era molt més fàcil ajornar un deute i facilitar-ne el pagament o bé renegociar-lo que no pas arribar als extrems d'entrar en un litigi i executar la garantia. El deutor podia pagar i, més endavant, demanar un nou préstec i el creditor recuperar els seus diners i obtenir-ne un guany.

2.2 La comunitat i la gestió interna: els impostos

Ben remarcables han estat les troballes de diversos documents relatius a la fiscalitat. Són prou conegudes les diverses taxes que havien de satisfer les comunitats jueves medievals catalanes a l'autoritat cristiana.⁹⁰² Les aljames, per separat o unides en *col·lectes*, pagaven periòdicament diversos impostos tant ordinaris com extraordinaris, directes o indirectes, a la cort reial i als governs locals. A més a més cada una de les comunitats aplicava el seu sistema intern de recaptació, tant per gestionar la seva pròpia subsistència com per repartir proporcionalment entre els seus membres els tributs cristians.⁹⁰³

Els fragments manuscrits de l'AHG ens proporcionen documentació hebrea que emana directament de l'aljama gironina i que ens ofereix elements significatius per ampliar el nostre coneixement de la fiscalitat imposada des de dins de les comunitats jueves, bé fos per recaptar els tributs cristians o bé per recaptar la contribució comunal. Com ja hem vist en els apartats anteriors, ens han arribat diverses llistes de pagaments que podem relacionar amb l'anomenat impost de l'*ajuda*, també anomenat *sisa* o *cisa* en altres territoris catalans i peninsulars, que gravava la compra i la venda dels productes alimentaris, les mercaderies, els negocis, els préstecs i les fermances, la recaptació del qual solia arrendar-se. En els documents hebreus

⁹⁰² Per a una panoràmica global de les taxes i impostos que les comunitats catalanes havien de satisfer a la monarquia catalana veg. a Yom Tov Assis, *Jewish Economy in the Medieval Crown of Aragon, 1213-1327: Money and Power* (Leiden: E.J. Brill, 1997) i Prim Bertran i Roigé, "La fiscalidad extraordinaria de las aljamas de judíos de la Corona de Aragón (1309-1317)," *Sefarad* 52, 2 (1992): 305-322; Manuel. Sánchez Martínez, "La fiscalidad catalanoaragonesa y las aljamas de judíos en la época de Alfonso IV (1327-1336): Los subsidios extraordinarios", *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia* (1982),. 93-141. Tanmateix hem de ser cautelosos, ja que les condicions per a cada comunitat podien diferir considerablement una de l'altra, ja que en realitat no existia una homogeneïtat d'acords i privilegis reials tal com palesa Jaume Riera a *Els jueus de Girona i la seva organització (segles XII i XV)* (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2011). Cf. amb la visió generalista de les impositcions que afectaven la comunitat de Girona de David Romano, "Els jueus de Girona als segles XII-XIII", a *Mossé ben Nahman i el seu temps. Simposi commemoratiu del vuitè centenari del seu naixement 1194-1994* (Girona, Ajuntament de Girona ed., 1995), 11-76. Un estudi més acurat, especialment sobre les contribucions extraordinàries de l'aljama gironina a la primera meitat de segle XIV es troba a Christian Guilleré, *Girona al segle XIV*, vol I, 272- 278.

⁹⁰³ Una qüestió que per a les comunitats de Catalunya no s'ha estudiat encara amb prou profunditat, entre altres motius per la manca de fonts hebraïques.

catalans s'hi fa referència en el sentit específic medieval del mot català amb el terme hebreu עזר 'ajuda' per calc semàntic.⁹⁰⁴

El fragment Gi 1,160 codavant 6/ 1361-1362 (FH 14. 27-28) és un full que conté el recompte de l'impost de l'*ajuda* de la carn per mig any ordenat segons la lectura sinagoga de les *paraixiïot* setmanals o porcions de lectura pública de la Torà. Per altra banda, com hem vist en els apartats anteriors, disposem de tres fulls de paper i quatre petits fragments que contenen llistes de registres de préstecs en els quals s'anoten els noms dels prestadors jueus, seguit del nom dels deutors cristians, el lloc de procedència, l'import i el nom del notari cristià i que s'emmarquen en l'obligació de declarar l'activitat creditícia per tal de pagar l'impost de l'*ajuda* corresponent.⁹⁰⁵ Les declaracions calia fer-les setmanalment a la sinagoga el dia indicat, que era el divendres. Un dels compradors de l'*ajuda* o bé el receptor de les declaracions hi havia de ser present. La declaració era enregistrada en el *Llibre de declaracions de la comunitat*, que era un llibre especial, de règim intern, i que contenia totes les transaccions comercials dels singulars de la comunitat.⁹⁰⁶ Aquests manuscrits, de final del segle XIV, devien ser part d'aquest *Llibre de declaracions*.

També hem identificat unes llistes semblants formades per un extens grup de fragments, que no pertanyen a la mateixa unitat documental però que són de la mateixa època, i on s'anoten deutes i pagaments dels singulars de l'aljama.⁹⁰⁷ Algunes són més aviat esborranys, probablement anotacions fetes en el mateix moment de la declaració, o bé són el recompte en brut, i altres són llistes més acurades, en net. Entenem que en part són contribucions comunals diverses tot i que de moment no hem pogut esbrinar en concepte de què.

⁹⁰⁴ Feliu, "Llibre de comptes," 92 i nota 20. Com a exemple proper temporal i geogràfic veg. Pujol, "Dues tabes," 7-52, que és el plec d'acords i condicions de l'aljama de Castelló d'Empúries, vàlides del primer d'agost de 1392 fins al darrer dia de juliol de 1393, que es redactaren en hebreu i en llatí, i que contenen dues tabes que regulaven l'impost o ajuda sobre els deutes i sobre el vi i botatge. Altres treballs remarcables sobre aquest impost de les comunitats jueves fora de l'àmbit de Catalunya, però dins dels territoris de l'estat català medieval són els d'Asunción Blasco Martínez, "Normativa tributaria de la aljama de judíos de Huesca a comienzos del reinado de Pedro El Ceremonioso: la ordenanza de 1337," a *Homenaje a Don Antonio Durán Gudiol* (Huesca, Instituto de estudios altoaragoneses, Diputación de Huesca, 1995), 107-121 i de Meritxell Blasco, Coloma Lleal, J. Ramon, Magdalena i M. Àngel Motis, *Capítulos de la sisa del vino de la aljama judía de Zaragoza (1462-1466). Edición y estudio de tres manuscritos hebraicos y dos latinos del Archivo histórico de protocolos de Zaragoza* (Saragossa, Institución "Fernando el Católico", 2010).

⁹⁰⁵ Gi 1,256 a/b sense signatura, Gi 1,256 codavant 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397 (FH 28.7-8, 9-10, 13-14, 15-16, 21-22, 23 i 32-33).

⁹⁰⁶ Pujol, "Dues tabes hebraïques", 15 i XVII.

⁹⁰⁷ Unes llistes de l'any 1372-1376 Gi 1,211 codavant 2; Gi 1,212 codavant 1-5; Gi 1,234 codavant 2 i Gi 1,258 codavant 4 (FH 19.5-6; FH 20.1-10; FH 24.16-17; FH 30.19-24). Una altra, sense data, la formen els fragments Gi 1,234 codarrere 1 i 3 (FH 24.1-2; 5-6). Un esborrany malmès Gi 5,121/18 (FH 94. 33-34). Una llista només amb els imports rebuts Gi 5,285/6 (FH 98. 11-12). El grup més extens és el format per Gi 5,263 codavant 1-2 i codarrere 2, 4 -5; Gi 5,264 codarrere 1-8 i codavant 2-13; Gi 2,76 posterior 10 (FH 59.1-2; 5-8; 11-12; 15-18; 21-24; FH 60.1-16; 35-44; 47-52; 55-58; FH 77.17-18). Una llista només amb l'anotació de noms i marques, uns palets sense imports, la trobem a Gi 1,180 codavant 9/1368 (FH 16.19); en aquest darrer cas podria ser un recompte del consell, o qualsevol altre recompte, sense cap relació amb la fiscalitat.

Altres fragments són mostres dels llibres de la comptabilitat interna de l'aljama que a voltes també podem relacionar amb alguns aspectes fiscals.⁹⁰⁸ Ve de lluny que la comunitat de Girona havia de disposar d'un llibre específic o *Llibre comú* per a l'anotació de les despeses i rebudes. S'esdevé a conseqüència del privilegi reial de 1258 que regula els aspectes de contribució interna de l'aljama i acaba essent una obligació, com es palesa a les ordinacions dictades per la infanta Iolant el 15 de novembre de 1386: "E en aquell instant tot se meta per menut en un llibre comú que en cada un any la dita aljama sien tenguts fer".⁹⁰⁹ Més de setanta anys endavant, en les ordinacions dictades pel rei Joan II l'any 1459, queda ben establerta aquesta exigència: "Item sien tenguts fer altre llibre en lo qual se hagen continuar tots los comptes dels clavaris e lo deffeniment de aquells, perquè tots temps la veritat dels dits comptes puixa ésser vista; lo qual dit llibre haja star en la damunt prop dita caixa; en la qual prop dita caixa per semblant se menten e stigen les talles e compartiments que's faran d'ací avant, en la forma desús dita, perquè apareguen en lo sdevenidor".⁹¹⁰ En aquests llibres, entre altres, hom anotava les recaptacions i pagaments dels impostos que la comunitat havia de satisfer.

2.2.1 L'impost de la renda

Entre aquests diversos escrits relatius a la fiscalitat de l'aljama gironina trobem el manuscrit *Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/Berenguer Ferrer Sassala, 1426*.⁹¹¹ Són ben poques les ocasions que podem disposar alhora del document intern de la comunitat jueva i del document cristià que hi fa referència. En aquest cas ens han arribat ambdós en perfectes condicions.⁹¹² El document hebreu no es va extreure de cap enquadernació sinó que es va trobar dins d'un protocol notarial de Berenguer Ferrer

⁹⁰⁸ El llibre de comptes de la comunitat de l'any 1379 format pels documents Gi 1,256 codavant 1, 5', 6', 8' (FH 28.24-27; 30-32; 35) registra tant les despeses de l'aljama com els deutes i els pagaments dels singulars. Disposem també del llibre del clavari de l'aljama de l'any 1443, Gi 2,212/1-10 (FH 45.1-9), aquest darrer publicat per Feliu (ZAB).

⁹⁰⁹ Veg. Riera, *Els jueus de Girona*, 37 i doc. 50, pàg. 269. Aquesta part de l'ordinació, com altres articles del text de la infanta Iolant, la trobem reproduïda en el text en aljama hebraicocatalana de les ordinacions de l'any 1455 de l'aljama de Cervera: "Item, es tingut el dir clavari escriure totes les particules de les pagues que li fara cada singular del qahal en son llibre e de altra part ho escriga e[n] un memorial a cada un singular, hom o dona, que sia. Es entes enpero que els singulars cada u li duga son llibre o memorial e si no ho fien en aquel cas lo llibre del dit clavari sia autentic e cregut". Veg. el text en aljama hebraicocatalana a Duran i Sanpere, *Documents aljamiats*, 146, art. VII.

⁹¹⁰ Riera, *Els jueus de Girona*, doc. 95 i pàg. 341-342.

⁹¹¹ Vegeu-ne l'edició al capítol 5 i a Esperança Valls, "L'impost de la renda de l'any 1427 (sobre els guanys de 1426) o l'egualtat dels guanyatges de la comunitat jueva de Girona," *Materia Gindaica* 17-18 (2012-2013): 263-277.

⁹¹² El document el va localitzar Albert Reixach qui va fer la primera transcripció del text llatí del registre notarial que també presentem. Per la nostra part fem la descripció, transcripció i traducció de l'acta hebrea a l'apartat de l'edició d'aquest treball i que també es pot consultar a la catalogació en línia dels fragments de manuscrits hebreus de l'AHG a Esperança Valls i Pujol. *Taba de la venda de l'impost sobre la renda de 1427 sobre els guanys de 1426 a Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV*, Girona, Arxiu Històric de Girona, 2012, Col·lecció de Fragments Hebreus de l'AHG, FH 93.1 (versió en català i anglès <http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/854?ln=ca>).

Sassala de l'any 1426,⁹¹³ mig cosit entre els folis 37v i 38r. El document llatí és el registre notarial que es troba en els esmentats folis, datat el 19 d'agost de 1426, acordat *in situ* a la sinagoga gironina (*scola*) al qual s'adjuntà l'acta hebraica. Darrere el text hebreu hi ha un text llatí que és la cèdula que estén i llegeix el notari per ratificar la transacció i que després anotarà i reproduirà amb més detall en el protocol notarial.⁹¹⁴ La data d'aquest text i la del registre del llibre és la mateixa.

L'acta hebraica és el plec de condicions o taba de la venda d'una part de l'impost total de l'any 1427 sobre l'exercici o la declaració dels guanys de l'any 1426 dels membres de l'aljama gironina, encara en curs, anomenat *l'equalitatem dels gonyatges* en el text de l'acta notarial i en el text hebreu פסק הרווחים, que podem traduir literalment per 'l'assignació dels guanys' o la 'partició' o 'separació dels guanys'. És per tant una talla –que entenem que no és extraordinària sinó que es tracta d'un tribut ordinari– sobre la renda, és a dir, el repartiment intern d'un tribut entre cada un dels singulars de la comunitat en proporció progressiva a la seva fortuna personal.

Aquells anys la situació de les comunitats catalanes, ja absolutament delmades pels avalots de 1391, era crítica. El papa Benet XIII, obsessionat a eradicar el judaisme dels països cristians, havia convocat l'any 1413 l'anomenada Disputa de Tortosa que tingué conseqüències fatals per al conjunt de jueus catalans.⁹¹⁵ La reina Iolant, l'any 1414, temerosa de les possibles mesures antijueves per part del papa que restringirien l'activitat creditícia i comercial de les comunitats, ordenà fer recaptacions extraordinàries a l'aljama dels jueus de Girona per descarregar-la dels seus deutes.⁹¹⁶ En aquestes provisions s'esmenten els impostos que s'aplicaven i el sistema de repartició i de venda: “imposets vuytanta sol. Per millenar, ço és, quaranta sol. en les **egualtats** de les impositions dels deutes, e altres xl sol. de talla, e més avant un **fogatge** e una **talla de guanyatges**. Los quals lxxx sol. per millenar el fogatge e la talla sien per vosaltres, o la major part de vosaltres, imposats e fets segons los millenars, **fogatges** e **tall** derrerament **imposats e venuts** per lo consell de la dita aljama (...) E après, fetes les dites coses, manam a vós e a cascun de vós, sots la pena dejús escrita, que en encant públich e al més donant venats los dits **talls**, **egualtats** e **fogatges**, ensemps o per partides, si e segons a vós o als dits regidors, o clavari tansolament, ben vist serà; lo preu emperò de aquells se haje a convertit en pagues e descàrrechs de la dita aljama”.⁹¹⁷

⁹¹³ Notari gironí l'activitat del qual està documentada de l'any 1407 a 1462 (Districte notarial de Girona_04).

⁹¹⁴ Veg. Maria Teresa Ferrer, “La redacció de l'instrument notarial a Catalunya. Cèdules, manuals, llibres i cartes,” *Estudios históricos y documentos de los archivos de protocolos* (1974): 29-92.

⁹¹⁵ Veg. Jaume Riera, *La crònica en hebreu de la disputa de Tortosa* (Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1974) i Antonio Pacios, *La Disputa de Tortosa* (Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto Arias Montano, 1957). La Disputa, a més de provocar el descrèdit dels rabins catalans i nombroses conversions de jueus, donà peu a la butlla papal *Etsi doctoris gentium*, màxim exponent de la repressió jueva medieval.

⁹¹⁶ Ordenà imposar una quota del 4 % sobre els crèdits, una altra del 4 % sobre els béns sotmesos a talla, totes dues completades amb un fogatge. Riera, *Els jueus de Girona*, 163 i doc 69.

⁹¹⁷ Riera, *Els jueus de Girona*, doc 69.

Dos anys abans de la Disputa la comunitat gironina, tot i que estava en una situació econòmicament molt precària, continuava pagant forts tributs reials extraordinaris i ordinaris.⁹¹⁸ Aquests darrers en gran part són les impositons indirectes que carregaven aliments i mercaderies (l'*ajuda* abans ja esmentada). Els impostos directes es recollien sobre la base de la declaració dels guanys. En documentem d'ordinaris reials i municipals: “Pere Llorenç, porter reial i procurador de Simó Onzes, prevere beneficiat al monestir de Sant Pere de Barcelona, reconeix a l'aljama dels jueus de Girona que tant per imposició de penes com per capció de penyores i persones manades per la cúria règia de Girona i la reina Iolant, vídua de Joan I, reconeix rebre d'Astruc Rofen, jueu de la dita ciutat, 90 lliures barceloneses de tern, segons una carta que s'insereix: Berenguer de Cortiells, conseller, tresorer i procurador general de la reina, reconeix als secretaris de l'aljama dels jueus de Girona que ha rebut d'ells de mans de Simó Onzes 90 lliures que aquell ha prestat graciosament a la reina: 30 lliures restants de les 60 que l'aljama havia d'entregar a la sobirana per raó del tribut ordinari de l'any passat; i 60 lliures com a part de les 90 lliures que deuen a la reina per l'any 1397”.⁹¹⁹ Així l'aljama, al tombant del segle xv havia de pagar anualment un tribut a la corona catalana d'entre 60 i 90 lliures, que abonava per terminis i que es devia repartir prèviament entre els seus membres segons les rendes.

A partir de mitjan segle XIV els governs municipals van poder implicar en part a les comunitats jueves en la fiscalitat local.⁹²⁰ El govern de la ciutat de Girona, amb el permís reial, gestionava alguns impostos directes i indirectes, i els executava a requeriment dels jurats. L'aljama, si més no des de l'any 1376, havia de pagar una imposició ordinària anual de 30 lliures a la ciutat de Girona, que generalment abonava en terminis tres cops l'any, els mesos de maig, setembre i desembre.⁹²¹ El text de l'acta hebraica ens diu que per Sant Miquel, és a dir, el 29 de setembre, els singulars de l'aljama paguen la contribució.

L'any 1432 per ordre reial es va revocar aquesta obligació del pagament de l'aljama a la ciutat però un any més tard la reina Maria la ratificà. Des de la perspectiva de les

⁹¹⁸ *DocsGi*, doc. 818. El 14 d'abril de 1411 els jurats de Girona demanen a Bernat de Galbés, doctor en lleis, que informi la reina Maria de les immoderades exaccions imposades als jueus de la ciutat per part d'oficials reials i de la situació de misèria en què es troben (AHCG, Ordinacions dels Jurats, lligall núm. 8, vol. 1409-1411, fol. 82r).

⁹¹⁹ AHG, Girona-6, Francesc Vidal, núm. 86, fol. 191r-191v (17 de novembre de 1397). *SarNot*, doc. 1597.

⁹²⁰ Veg. Jordi Morelló Baget, “En torno a la presión fiscal sobre las aljamas de judíos de Tarragona. Del pago de subsidios a la contribución en «coronatges» y «maridatges»,” *Sefarad* 71, 2 (2011): 330.

⁹²¹ Impost documentat abastament en diversos registres de *DocsGi*. La primera referència a aquesta imposició és el doc. 554, el 12 de febrer de 1376. Per altra part Ramon Sarobe també ha localitzat alguna notícia en aquest sentit just abans dels avalots de 1391: “Fra Pere Bagueny, de l'orde dels Predicadors de Girona, amb el consell i voluntat del vicari del convent, reconeix rebre d'Assanell Cerç, jueu de Girona i clavari de l'aljama dels jueus de la dita ciutat, 12 lliures i 10 sous pels següents conceptes: 10 lliures que s'havien de pagar l'1 de maig passat de les 30 lliures que l'aljama presta anualment a la ciutat de Girona; i 2 lliures i 10 sous que l'aljama presta anualment a la ciutat. Aquestes quantitats formen part dels 50 florins assignats al convent pels jurats de Girona per la celebració del capítol provincial de l'orde. Fra Francesc Bou, vicari del convent, i fra Francesc de Llopart, prior, ho consenten”. *SarNot*, doc. 2134 (AHG, Girona- 9, Pere Pinós n° 18, fol. 186v, 15 de juny de 1391).

fonts hebraïques, el llibre de comptes del clavari de l'aljama Iossef Zabara de l'any 1444, registra dues sortides per aquest concepte.⁹²² El darrer pagament d'aquesta contribució es documenta ben poc abans de l'expulsió definitiva, quan la comunitat ja estava molt malmesa, el 12 de juliol de 1492, que continua pagant el mateix import.⁹²³ La imposició, just després dels avalots era de 35 lliures, si més no fins a l'any 1402, però al cap de deu anys es veu reduïda novament a 30 lliures, com en el cas que ens ocupa.

Generalment, s'establien quotes que servien de base per derivar-ne el coeficient que s'havia d'aplicar segons la renda de cada persona i així exigir-ne la contribució. El percentatge no era el mateix per a tothom, sinó que era progressiu, és a dir, es gravava un percentatge més elevat dels guanys a les persones que tenien rendes més altes. Si la base establerta era de 30 lliures, el total de les quantitats "tallades" o "separades" de cada un dels singulars havien de sumar aquest import. Tanmateix el recompte final no sempre era exacte, perquè es modificaven algunes quantitats a l'alça o a la baixa, per tal d'ajustar i compensar la contribució de cada singular. El total de la part de la contribució que es paga en el document suma 32 lliures 2 sous i 11 diners, una xifra que no és pas arrodonida. Notem que Mestre Ferrer, Graciana, Meïr Belxom, Saadia Tsurí i Itskhaq Tsemakh paguen exactament el mateix, 3 sous i 6 diners; Desitjada, Falcó Belxom, Moixé de Piera i Vidal Moixé 5 sous i 5 diners; Estel·lina i Astruc Iossef 14 sous i 5 diners; Itskhaq Maimó, Bonafilla i Baniosa 21 sous i 8 diners; Avram Moixé i Astruc Vidal 39 sous i 5 diners i Pandina i Vidal Bonsenyor, paguen cadascun 43 sous i 4 diners. Evidentment els guanys anuals de cada singular no eren els mateixos. El percentatge que tocava pagar potser es devia ajustar a uns barems amb els topalls de renda. Jaume Riera ens mostra que en els sistemes de repartiment de talles extraordinàries disposades per la reina Iolant es feien ajustaments semblants, sempre conflictius, sobre el percentatge que havia de pagar cada singular. Per fer una talla de l'any 1449 el batlle havia designat tres individus, tres *talladors*: "Consignades les tres talles en el termini de tres dies, els talladors havien de lliurar els quaderns a Benvenist Xemuel encarregat de determinar les quantitats finals per a cada contribuent. En el cas que la quantitat posada per dos talladors fos idèntica, havia de prendre-la com a definitiva, però en el cas, més versemblant, que les quantitats divergissin, havia de descartar la quantitat major i la menor, i prendre la d'entremig com a vàlida. Cada talla original sumava cent sous, però l'operació de descartar una o dues talles de cada contribuent desfeia la proporcionalitat, i la talla resultant ja no sumava cent sous".⁹²⁴

Per altra part cal remarcar que la contribució més alta la fa una dona, na Padina, que declara a banda del seu marit, que és el tercer en fortuna de l'aljama, i també altres dones fan la declaració per separat, com Estel·lina, que podria ser la dona d'Itskhaq Piera que devia anar per sota d'ella en el percentatge de guanys.

⁹²² ZAB, 93 i 129, lín. 59 i lín. 69, que alhora es corresponen amb els documents de *DocsGi*, 1075 i 1077.

⁹²³ *DocsGi*, doc. 1192.

⁹²⁴ Riera, *Els jueus de Girona*, 188-189 i doc. 50.

<i>Sous amb diners</i>	<i>Percentatge</i>	<i>Contribuent</i>
46,1	8,3 %	<i>Pandina (muller d'Astruc Vidal)</i>
43,4	7,9 %	<i>Vidal Bonsenyor</i>
43,4	7,9 %	<i>Preciosa (muller d'Astruc Zabara)</i>
39,5	7,2 %	<i>Avram Moixé</i>
39,5	7,2 %	<i>Vidua d'Astruc Vidal</i>
30,6	5,5 %	<i>Bonastruc Iossef</i>
30,5	5,5 %	<i>Bonastruc des Mestre</i>
25,2	4,6 %	<i>Astruc Khaninai</i>
23,4	4,2 %	<i>Nissim Ferrer</i>
21,8	3,9 %	<i>Itskhaq Maimon</i>
21,8	3,9 %	<i>Bonafilla filla d'en Ruvèn Nassim</i>
21,8	3,9 %	<i>Baniosa</i>
16,6	3,0 %	<i>Vidal Bonjudà</i>
16,3	3,0 %	<i>Vidua de Khasdai Torós</i>
15,11	2,7 %	<i>David Cohen</i>
14,5	2,6 %	<i>Estel·lina</i>
14,5	2,6 %	<i>Astruc Iossef</i>
11,5	2,1 %	<i>Itskhaq de Piera</i>
10,1	1,8 %	<i>Ferrer Meïr</i>
7,2	1,3 %	<i>Xelomó de Piera i el seu gendre</i>
5,5	1,0 %	<i>Desitjada</i>
5,5	1,0 %	<i>Falcó Belxom</i>
5,5	1,0 %	<i>Moixé de Piera</i>
5,5	1,0 %	<i>Vidua de Vidal Moixé</i>
5,4	1,0 %	<i>La dona d'en Meïr Itskhaq i el seu fill Vidal Meïr</i>
5,2	0,9 %	<i>Vivant Samson</i>
5,2	0,9 %	<i>Issac Rimoc</i>
3,7	0,7 %	<i>Vidua de Naçan,</i>
3,6	0,7 %	<i>Vidua d'Itskhaq Tsemakh</i>
3,6	0,7 %	<i>Saadia Tsurí</i>
3,6	0,7 %	<i>Meïr Belxom i el seu fill</i>
3,6	0,7 %	<i>Gràcia</i>
3,6	0,7 %	<i>Vidua de Ferrer</i>

Taula 11: Taula de percentatges que ha de pagar cada singular sobre el total segons el document hebreu *Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/Berenguer Ferrer Sassala, 1426*

Tot i que hi havia tributs més o menys establerts, la càrrega sobre les aljames era forta i podia ser d'any en anys molt variable, segons les necessitats de la monarquia o dels ens locals. Així, en previsió a aquesta variabilitat i per qüestions pràctiques, el govern de l'aljama és probable que en comptes d'establir una declaració anual amb un percentatge fix, anés imposant diverses declaracions a l'any o bé una declaració per a cada impost que s'hagués de pagar —a més de les contribucions a les mateixes despeses. D'aquí que tant el text hebreu com el llatí parlin d'“una part” de la declaració anual i, encara que ratllat, l'hebreu es refereix a la partició sobre la declaració dels guanys com a “tercera”.

En l'acta llatina es fa referència que aquesta imposició es va establir a l'*scama*, és a dir el *Llibre de les Ordinacions* o *Acords* del Consell de l'aljama gironina, o ספר ההסכמות en hebreu. A les ordinacions de 1386 abans esmentades dictades per la reina Iolant com a infanta i encara vigents trenta anys després, s'especifica explícitament que la comunitat jueva de Girona estava obligada a registrar els acords interns de l'aljama en un llibre especial: “Item que los secretaris hajen a tenir un llibre apartat en què escriuen les ordinacions que seran concordades per lo consell, appellades en abraych *scamoç*”, és a dir l'*scama*, en plural, que el text llatí al·ludeix. D'aquest llibre en trobem referència directa l'any 1443 en el text hebreu de la comptabilitat, com ja hem vist també obligada, del tresorer de l'aljama Iossef Zabara:⁹²⁵ “Ítem cal que inclogui en el compte d'aquestes rebudes el que havia de tornar a la comunitat durant el període de la meva recaptació, que començà l'1 de juny de 439 i durà fins tot el deemre de 440, com està escrit en el compte que doní als membres del Consell, i consta en el Manual d'Ordinacions de la comunitat (וכתוב הקהל בספר ההסכמות), que Déu la guardi!”⁹²⁶

Tal com s'ha dit era ben habitual arrendar la recaptació dels impostos d'avançada, com s'evidencia en aquests documents. Les condicions de la venda en aquest cas són prou simples: s'especifica quines quantitats s'ha estipulat que paguin cada un dels singulars, quan, com i quin import pagaran els compradors de l'impost i de quines despeses es faran càrrec. El total de la recaptació, un cop restades les despeses, pujava 27 lliures 2 sous 11 diners. Els compradors l'adquireixen per 24 lliures. Hi intervenen en l'acte Avraham Moixé i Vidal Bonsenyor, com a secretaris de l'aljama, els consellers Bonastruc des Mestre, Nissim Ferrer, Bonastruc Iossef i Itskhaq Maimó, que no s'avé a la venda. Falcó Belxom actua com a clavarí.⁹²⁷ Tots plegats són convocats per Xelomó Xemuél, membre del consell i regidor de l'aljama gironina —que el text cristià anomena *scapolarium*— i que és l'únic que no apareix en el recompte de l'impost.⁹²⁸ Els compradors són David Cohen i Vidal Bonjudà de

⁹²⁵ ZAB, 93 i 129, lín. 6:

⁹²⁶ Riera, *Els jueus de Girona*, doc. 50. Les ordinacions es publicaven a la sinagoga els dissabtes, el dia que hi eren reunits tot els jueus de l'aljama (pàg. 276, doc 51).

⁹²⁷ Personatges que es documenten en diversos registres d'aquests anys a *DocsGi* i a *RomGi*.

⁹²⁸ No hem sabut trobar enlloc el càrrec exacte amb què es designa a Xelomó Xemuél, i que entenem que vol equivaler al regidor o rector de l'aljama, com ens consta que era en altra documentació. Veg. *DocsGi*, doc. 875, 942, 951, 952 i 1191. Segons el DIEC2: *escapulari* m. Tira de roba, amb una obertura per on passa el cap, que penja sobre el pit i l'esquena, distintiu de certs ordes religiosos catòlics. Segons el DCVB: *escapulari* m. peça llarguera de roba, de 20 a 25 cm. d'amplada, amb un forat central per on

Carcassona, jueus de Girona.⁹²⁹ Aquests havien de pagar l'arrendament de l'impost abans de Tots Sants. L'escrivà que redacta la cèdula llatina a la sinagoga és Pere Valmanya i el corredor és Ramon Nadal.⁹³⁰

Per tant, l'any 1426 el govern de l'aljama comptava com a mínim amb cinc consellers, dos secretaris i un clavari. Confirma la provisió de la reina de l'any 1422 que justament va reduir a cinc els consellers de l'aljama. Aquests, a manca de més singulars dins del govern amb càrrecs específics, podien recollir, vendre i arrendar els impostos: “los quals cinh consellers puixen vendre, cullir e arrenfar **imposicions, fogatges e guanyatges**”.⁹³¹ Aquest consell només augmentarà en dos membres l'any 1437.⁹³² Tot plegat es deu a la disminució demogràfica com a conseqüència de la crisi provocada per Benet XIII. La llista de contribuents d'aquest tribut de 1426 ens permet observar com en una dècada la comunitat va perdre una quarantena de persones, per conversió, exili o mort. L'any 1415 es recompten 55 homes i 22 dones, és a dir 77 membres majors d'edat que tributen.⁹³³ Ara, deu anys més tard, el nombre total de contribuents (amb Xelomó Xemuèl) és de 37, 8 dones i 29 homes, i vint-i-cinc anys més endavant, a la talla de l'any 1450, es recompten 32 membres, 26 homes i 6 dones.⁹³⁴ L'any 1464, en una taba sobre la imposició de la farina, un impost indirecte general, el recompte puja a 33 membres.⁹³⁵ De la llista de contribuents de l'impost de 1426 només trobem 11 membres coincidents amb la de 1415: Astruc Khaninai, Avram Moixé, Bonastruc des Mestre (fill), Falcó Belxom, Itskhaq Rimoc, Meir Bellxom, Nissim Ferrer, Pandina, Preciosa i Vidal Bonsenyor. A la llista de la talla de 1450 només coincideixen nou persones amb la de 1426: Estel·lina,⁹³⁶ Graciana, Itskhaq Rimoc, Itskhaq Maimon, Moixé de Piera i el seu fill, Saadia Tsurí, Vidal Bonjudà i Vidal Moixé. Sabem del cert que quatre més encara devien ser vius i que es devien haver convertit: Nissim Ferrer, Bernat Falcó, Falcó Belxom, i Bonastruc des Mestre, fill.

passa el cap, i que, descansant damunt les espatlles, penja per davant i per darrere de l'hàbit com a distintiu de certs ordes religiosos com els carmelitans, dominics, etc. Testimoniat al Blanquerna: “li donà un escapolari qui era de drap gros aspre”. Del llatí *scapularium*, mat. sign. || 1 (pròpiament, ‘que cobreix les espatlles’). El Vocabulari de Faraudo de Saint Germain: *escapolari* s. peça de roba (drap, estamena) que porten diversos religiosos sobre el seu hàbit. D'altra part hi ha constància del *scapolaris scola*, és a dir de l'“escola” o sinagoga, que rebia una quantitat destinada al manteniment de l'oli de les llànties de la sinagoga de Castelló d'Empúries (Pujol, *Dues tabes*, 5, nota 28).

Podria ser que els regidors de l'aljama a Girona, en aquests anys, portessin aquesta peça de roba i se'ls designés amb el mateix mot per extensió.

⁹²⁹ David Cohen el trobem en un registre d'aquell mateix any participant en el finançament de l'obra del Ter. Vidal Bonjudà va ser clavari de l'aljama gironina *DocsGi*, doc. 954, 1082, 1146, 1147 i 1149.

⁹³⁰ No hem pogut documentar ni un ni l'altre.

⁹³¹ Riera, *Els jueus de Girona*, doc 71.

⁹³² *Ib.*, doc 72.

⁹³³ *Ib.*, pàg. 161-174, sobre la crisi dels anys 1415 a 1418 i la consegüent caiguda demogràfica. Veg. *DocsGi*, doc. 875 per a la relació dels membres de l'aljama.

⁹³⁴ Riera, *Els jueus de Girona*, pp. 189-190.

⁹³⁵ *Ib.*, pàg. 206 (AHG, Girona-1, núm. 463 bis, fol 4r-v). Cf. amb Enrique Mirambell, “Documentos para el ordenamiento jurídico y económico del barrio judío de Gerona (siglo XV)” a *RomGi*, vol. 2, 642 que compta 24 contribuents, l'any 1466, segons dades extretes del mateix llibre notarial.

⁹³⁶ Podia ser la vídua de Bonastruc Iossef o bé la vídua d'Itskhaq Piera.

Jaume Riera apunta que els jueus conversos a Girona durant el quadrienni 1415-1418 havien de ser més d'una vintena. Per altra part, aquest autor, en contra del que s'ha repetit tantes vegades en altres estudis, posa en dubte l'augment de població de la comunitat gironina de mitjan segle xv.⁹³⁷ Ans al contrari, l'aljama dels jueus no es va recuperar mai demogràficament i devia anar a la baixa. El document que presentem, com hem vist, ens permet confirmar aquesta dada decreixent.

2.2.2 L'impost de l'ajuda

A l'apartat dedicat a la regulació del crèdit entre cristians i jueus ja hem analitzat alguns aspectes i documents referents a aquest impost.⁹³⁸ L'ajuda era una imposició medieval, indirecta, de caràcter econòmic, que pagaven tant cristians com jueus, sobre la compra i venda de productes alimentaris, mercaderies, negocis i fermances la recaptació de la qual solia arrendar-se. En els documents hebreus catalans s'hi fa referència en el sentit específic medieval amb el mot hebreu עזר 'ajuda', per calc semàntic.⁹³⁹ L'establiment d'aquest impost s'establia, per privilegi reial, a parer de cada una de les comunitats, per fer front a les càrregues de les aljames, especialment les derivades dels censals i violaris.⁹⁴⁰ Així, com a exemple, a Perpinyà, a la primeria del segle XV es va imposar una ajuda *lucrorum*, per eixugar els deutes comuns i també ajudes *mutuorum*, *mercium* i *pignorum*.⁹⁴¹ Les comunitats podien vendre aquest impost per subhasta pública i per a un determinat període.⁹⁴² Sobre l'impost de l'ajuda,

⁹³⁷ El document diu que l'any 1445 va caldre ampliar el recinte del call perquè els jueus ja no hi cabien. El primer a oferir aquesta dada hauria estat Julián de Chia, *Bandos y bandoleros en Gerona: apuntes históricos desde el siglo xiv hasta mediados del xvii* (Girona, Imprenta y Librería de Paciano Torres, 1888-1890), 376: "En 18 de junio de 1445 volvieron á ser puestas en toda su fuerza y vigor las antecedentes ordenaciones, ampliadas ahora con las dos prevenciones siguientes: que á los judíos les será permitido habitar fuera del call, en el sitio nombrado de mossen Requeséns, en razón de que "e stat vist á ull que los juheus no caben dins lo dit call; y que los judíos mayores de quinze años no puedan salir del call sin llevar traje judaico". Reproduït més endavant per Lluís Batlle i Prats, "Ordenaciones relativas a los judíos gerundenses" a *Homenaje a Millás-Vallcrosa*, vol. I (Barcelona, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1954) [Reedició facsímil a Romano, *Per a una història*, vol. 2, 645] que extreu del Manual d'acords del 1445, f. 46, ordinations del 18 de juny de 1445. ZAB, pàg. 87-88 afirma que l'any 1449 a la ciutat hi vivien 200 jueus. Feliu segueix a Sílvia Planas, "Aportación al estudio de la sociedad conversa de Girona: El testamento de Blanca, esposa de Bernat Falcó", a E. Romero (ed.), *Judaísmo hispano: Estudios en memoria de José Luis Lacave Riaño* (Madrid, 2002) vol. 2, 651. Tot i que hem de considerar que els nens i la resta de dones no tributaven, no creiem que s'arribés ni a aquesta quantitat, segons els pocs membres que apareixen en aquestes llistes de contribucions i la manca de recursos humans del govern de l'aljama que evidencien les ordinations de la reina Iolant.

⁹³⁸ Veg. l'apartat 2.1.1. Una bona síntesi del l'impost de l'ajuda i altres impositons sobre les comunitats catalanes la trobem en el treball de Jordi Morelló Baget, "En torno a la presión fiscal sobre las aljamas de judíos de Tarragona. Del pago de subsidios a la contribución en «coronatges» y «maridatges»,» *Sefarad* 71, no. 2 (2011): 293-348

⁹³⁹ ZAB, 88

⁹⁴⁰ Segons Riera, les aljames catalanes van arribar a alts nivells d'endeutament per causa de la venda de censals i violaris atès que necessitaven amb immediatesa diners en efectiu amb què satisfer les demandes reials. La petició d'aplicar d'impostos indirectes intercomunitaris es va plantejar per pagar, i redimir, les pensions d'aquells censals i violaris. Riera, *Els jueus de Girona*, 104.

⁹⁴¹ Miquel Pujol, *Dues tabes*, 46, nota 3. Les ajudes són dels anys 1401 a 1405.

⁹⁴² P. ex. L'infant Pere, aleshores comte d'Empúries, el 21 d'agost de 1333 concedí com a privilegi a l'aljama de Castelló d'Empúries el dret d'arrendar l'ajuda mitjançant subhasta pública i per un determinat període. Pujol, "Dues tabes," 9.

també anomenada ‘cisa’ o ‘imposició’, se n’han editat diversos textos hebreus, especialment de comunitats dels dominis catalans de fora del Principat. Tanmateix, d’exemples catalans hebraics, fins ara només disposàvem de l’estudiat per Miquel Pujol de Castelló d’Empúries, els inèdits perpinyanesos i els que Baer publicà en el seu regest.⁹⁴³ D’altra banda ens han arribat documents de la cancelleria amb les disposicions de l’ajuda per a les comunitats jueves d’algunes ciutats. Regné, per la seva banda, regestà les de Barcelona dels anys 1316 i 1317 i de Tarragona de l’any 1319, una còpia de les primeres, les quals Morelló ha editat i estudiat en detall.⁹⁴⁴ D’altra part, com ja hem vist més amunt, l’aljama de Girona va obtenir el privilegi de

⁹⁴³ A més de l’edició de les tabes de Castelló d’Empúries que hem esmentat anteriorment que va editar Miquel Pujol vegeu-ne les que es troben a Manuel Serrano Sanz, “Orígenes de la dominación española en América,” a *Los amigos y protectores de Cristobal Colón*, vol. 25 de *Nueva Biblioteca de Autores Españoles*. (Madrid, 1918), XXIII-XXV + apèndixs, doc. del 1r capítol núm. III, XXVII-XXIX, XXXIII, XL (treball reeditat a *Los amigos y protectores aragoneses de Cristobal Colón*. Barcelona: Riopiedras, 1991). Són estatuts d’arrendament d’ajudes (*sisas*) del vi i de la carn dels jueus de Saragossa del segle XV. La més extensa data de l’any 1434; n’hi ha una de la carn de 1476 i es fa una relació dels preus en què foren arrendades els anys 1397 i 1400. Les ajudes són de “braçatge”, “mercaderia”, “traperia e cambio”, “forniment”, “cabeçatge” i “heredades”; José Luís Lacave, “La carnicería de la aljama zaragozana a fines del siglo XV”, *Sefarad* 25/1(1975): 3-35, document aljamiat de la *sisas* de la carn de l’any 1488; Pierre Vidal, “Els jueus dels antics comtats del Rosselló i la Cerdanya,” *Calls* 2(1987): 26-112, esmentava que a l’ADP hi havia alguns quaderns de l’impost de l’ajuda sobre les mercaderies i la roba i que una de les llistes, la B 332, és en hebreu. Miquel Pujol, *Dues tabes*, 46, nota 3, va examinar aquesta documentació i va trobar tres llistes de l’ajuda imposada sobre diversos productes i negocis, una d’elles: l’escrita en hebreu, part d’un plec format per 5 pergamins i 16 fulls de paper (en llatí, català i hebreu) dels anys 1401-1405. Tota aquesta documentació encara no s’ha editat ni estudiat. També a Alfred Morel-Fatio. “Notes et documents pour servir à l’histoire des juifs des Baléares, sous la domination aragonaise, du XIII au XV siècle,” *Revue des Etudes Juives* 4, (1882): 42-50 s’hi publiquen unes ordinacions en llengua catalana concedides per Sanç I de Mallorca el 20 de març de 1315 amb referència a aquest impost. Sobre els arrendataris de les cises, la cisa de la draperia i els taxadors, Francisca Vendrell de Millás, “Al margen de la organización de la aljama judaica de Zaragoza. Nuevas ordenaciones o ‘Taqaanot’ año 1415,” *Sefarad* 24/1 (1964), 81-106. *BaerJud* edita i regesta algunes ordinacions que fan referència a la verema i el vi (doc. 250, ARB, reg. 586, f. 110-112), sobre la cisa del vi i de la carn a l’aljama de Saragossa (doc. 463; ARB reg. 2042, f. 96-98), etc. L’autor analitza més a fons el tema de les cises de botatge i vi, de la carn i altres articles a *Historia de los judíos en la Corona de Aragón (s. XIII y XIV)* (Zaragoza: Diputación General de Aragón, Departamento de Cultura y Educación, 1985), vol. 3, apèndix II, p. 223-224, núm. 19, 20 i 21. Fora dels dominis catalans, l’edició de Yolanda Moreno Koch, “Las taqaanot de Valladolid de 1432. Un estatuto comunal renovador” a Carlos Carrete Parrondo (ed.), *Fontes Iudaeorum Regni Castellae*, (Salamanca: Universidad Pontificia de Salamanca, 1981), vol.5. D’altra banda Louis Finklestein a *Jewish Self-Government in the Middle Ages*. Westport: Greenwood Press, 1972 [reimpresió de l’edició de 1924], 366 i 371 analitzà breument la venda del vi i les taxes i sancions sobre aquest producte i la carn. També tractà sobre altres aspectes de les ordinacions comunitàries arreu de la zona mediterrània i als dominis de la monarquia catalana. Abraham I. Laredo, “Las taqaanot de los expulsados de Castilla en Marruecos y su régimen matrimonial y sucesoral”, *Sefarad* 7(1947), 269 tracta sobre la institució de les cises sobre la carn per als pobres, i de les cises sobre els fruits secs, l’oli, el sabó i la mantega i sobre les relacionades amb assumptes municipals. L’estudi i edició més recent del dit l’impost, en aquest cas per al vi, el trobem a Meritxell Blasco, Carmen Galcerán, José Ramón; Magdalena Nom de Deu i Miguel Àngel Motis Dolader. *Capítulos de la sisa del vino de la aljama judía de Zaragoza (1462-66). Edición y estudio de tres manuscritos hebraicos y dos latinos del Archivo Histórico de Protocolos de Zaragoza* (Saragossa: Institución Fernando el Católico, 2010).

⁹⁴⁴ *RegHis* doc. 3111, ARB, C, reg. 217, fol. 144, Barcelona 6 de juny 1319 (Tarragona, 1319). Morelló, al treball esmentat a la nota 928, les analitza amb cura i les edita en apèndix. Un resum dels privilegis de les de Barcelona es troben a *RegHis* doc. 3046 i 3076 per bé que les de Tarragona, com hem esmentat, en són còpia. Les de Barcelona de 1316, corregides el 1317, van tenir una validesa de cinc anys, des de l’1 de desembre de 1317. Aquestes disposicions barcelonines es van traslladar a Tarragona el 6 de juny de 1319 i a Vilafranca del Penedès el 24 de juny d’aquell mateix any (Morelló, “En torno,” 318, nota 65).

Pere III d'aplicar impostos sobre els béns de consum, mercaderies i préstecs l'any 1346, i que Riera va editar al seu estudi sobre els jueus de la ciutat.⁹⁴⁵ L'any 1358 el rei concedí que l'aljama, durant quatre anys, pogués dictar impostos a discreció, sobre els aliments i mercaderies però també sobre els béns particulars, disposició que es va prorrogar durant anys.⁹⁴⁶

Entre els fragments hebreus de l'AHG, a més a més de les llistes de declaració dels préstecs per recaptar aquest impost i que hem analitzat en els apartats anteriors, disposem d'alguns fragments i referències a l'impost de l'ajuda sobre la carn i altres mercaderies.⁹⁴⁷ D'una banda el document *Gi 1,160 codavant - 6/ 1361-1362* que és una part del recompte de l'impost de la comunitat de Girona des del mes de juny/juliol fins al setembre/octubre, no sabem pas de quin any, fet pels col·lectors que són en Benet i n'Avram Cabrit.⁹⁴⁸ Probablement, per les referències que disposem d'aquest darrer, ens situem cap al darrer terç del segle XIV.⁹⁴⁹ L'ajuda es va vendre en pública subhasta per 45 sous. A partir de les dades del text podem saber que la recaptació d'aquest impost es feia cada sis mesos, seguint el calendari jueu, comptats des de *Pésakb* i fins a *Simkhat Torà* i d'aquí fins a *Pésakb*, que completava el cicle anual. El text es regeix temporalment per la cronologia de la litúrgia sinagoga, és a dir, segueix les *paraixiit* en què es divideix el text bíblic i que corresponen a la lectura setmanal.⁹⁵⁰ En aquest document es fa el recompte de la carn, en dues entrades es fa referència a unes peces de roba i en el colofó hom parla de la declaració del vi vell que tenia el redactor.⁹⁵¹ Els imports que s'indiquen corresponen

⁹⁴⁵ Riera, *Els jueus de Girona*, 104-105 i doc 30 (ARB, Cancelleria, reg. 881, fol. 86v-87r, Lleida, 27 d'octubre de 1346).

⁹⁴⁶ Riera, *Els jueus de Girona*, 107 i doc. 37 (ARB, Cancelleria, reg. 906, fol. 167v-168r). El registre de la concessió original signada a Girona el 8 d'agost de 1358, s'ha perdut. En el document que transcriu Riera podeu les signatures topogràfiques de totes les pròrrogues d'aquesta concessió fins a l'any 1479, per Ferran II.

⁹⁴⁷ Veg. a l'apartat 1.2.1.2. e), del primer capítol l'explicació detallada de cadascun d'aquests fragments.

⁹⁴⁸ Veg. l'edició del text i el recull de quantitats de carn i productes al capítol 5.

⁹⁴⁹ A més a més dels registres habituals, veg. les taules anteriors de prestadors actius al tombant de segle del present capítol.

⁹⁵⁰ El nombre davant el nom cada *paraixà* es refereix al dia de la setmana, no pas a les lectures de les *aliot* corresponents. D'aquest text vegeu sobre aquesta qüestió l'estudi precedent a l'edició

⁹⁵¹ Pel que fa a la carn, recordem que la Torà prohibeix menjar porcs, equins, conills i llebres i tampoc no permet ingerir la sang dels animals permesos. Després de degollar l'animal se l'ha de dessagnar completament. El sacrifici d'animals segons les lleis jueves està molt ben estipulat i el seu conjunt s'anomena *xekhità* (שחיטה). Qui s'encarrega de sacrificar l'animal és el *xokbet* (שוחט), el qual examina amb cura que l'animal sigui apte per al consum, és a dir *caixer* (כֹּשֵׁר). Si no n'és, s'anomena *terefa* (טריפה). Per dessagnar l'animal s'empren dos mètodes, o bé es rosteix la carn a foc viu o bé es remulla, se sala i es renta. El greix que recobreix els òrgans interns (*kehelen*, חֵלֶב) s'ha d'extreure escrupolosament i no es pot menjar. El fetge i altres òrgans vitals com el pulmó i el cor i necessiten un tractament especial per tal d'extreure'n totalment la sang. Tan sols, després de l'operació de salaó, es poden consumir molt rostits amb foc. No es permet menjar nervi ciàtic. Veg. Rela Mintz Geffen, "Dietary Laws," a *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum i Fred Skolnik. 2a ed. vol. 5 (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007), 650-659; *Mixné Torà*, Macalot Assurot: 6; <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/10604-melihah>; Eliezer Eidlitz, *Is it Kosher?*, 5a ed. (Jerusalem: Feldheim Publishers, 2004), 71-72; *Xulkban Arukh, Ioreh Deab*, 72,4 (Lleis del salaó): הריאה אינה צריכה חיתוך, אבל נהגו לקרעה ולפתוח הקנוקות הגדולים שלה, ומנהג יפה הוא. D'altra part, tot el procés per fer vi ha d'estar controlat per mans jueves per tal que sigui apte per al consum ritual. Tanmateix, la dificultat de l'avituallament de raïm per moltes comunitats

a les taxes proporcionals que gravaven aquests productes. Sembla que aquests drets, entre les autoritats cristianes, al llarg del segle van ser molt variables, com bé demostra Banegas López a la seva tesi d'aprovisionament de la carn a la Barcelona medieval.⁹⁵² Les taxes sobre la carn més consumida a l'època, que era el moltó, van d'un diner a quatre per lliura de pes. A les ordinacions tarragonines sobre la comunitat jueva de 1319 es pagava, per pes, 1 diner per cada lliura de carn 'escorxadissa',⁹⁵³ 1 diner per cabrit, 1 diner per anyell, 1 diner per un parell d'ànecs o gallines, 2 diners per un parell d'oques i mig diner per un parell de polls, tórtores o coloms.⁹⁵⁴ Aquestes taxes a les condicions gironines són exactament les mateixes.⁹⁵⁵ L'ajuda es va prorrogar fins al segle XV, però no sabem si les taxes van rebre un augment posterior.⁹⁵⁶ L'impost sobre els vestits a Girona s'equipara al de draps i joies i hom pagava 6 diners per lliura. Als capítols de Tarragona es feia la distinció entre els vestits i les capes de camellot, que pagaven els sis diners per lliura i 4 sous per peça, i els vestits per a comerciar i la roba nova, que pagaven 4 i 2 diners per lliura respectivament.⁹⁵⁷ Pel que fa al vi, per la venda al detall, a Girona es pagava per quartera 3 diners i a l'engròs 12 diners per lliura, sense distingir-ne la qualitat en cap dels dos casos.⁹⁵⁸ En el cas que un foraster entrés vi a la ciutat o a la col·lecta pagava 2 sous per somada. Pel calçat mig diner cada parell de sabates. Per cada mitgera de forment, 3 diners i per cada d'ordi 1 diner i mig. Per una somada de llenya es

medievalls va fer flexibilitzar les normes de la *caixrut* sobre aquest producte. Veg. Rich, *La comunitat*, 197. Agraïm els comentaris de la Dra. Maria Josep Estanyol i del rabí. Nahum Ben-Yehuda.

⁹⁵² A partir de l'any 1353 s'imposa 1 diner per lliura de tot tipus de carn, menys d'anyell i cabrit. L'any 1354 la taxa puja a 2 diners i a partir de 1357 a 3 diners. Ramon Agustí Banegas López, "L'aprovisionament de carn a la ciutat de Barcelona (Segles XIV i XV)," (Tesi doctoral, Universitat de Barcelona. Departament d'Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica, 2007), 95-96 i especialment les llistes de l'apèndix amb els preus de la carn per anys.

⁹⁵³ S'entén per carn 'escorxadissa' la d'animal gros i *caixer*, és a dir, bou, vedella, cabra, cabrit, ovella i moltó. Tanmateix aquesta darrera era la més consumida a les poblacions mediterrànies medievals. La de bou i vedella eren les menys. Veg. Banegas, "L'aprovisionament," 39-40; Riera, "La conflictivitat," 305; Muntané, "L'alimentació," 115.

⁹⁵⁴ Morelló, "En torno," 346.

⁹⁵⁵ Riera, *Els jueus de Girona*, 106 i doc 30

⁹⁵⁶ Veg. nota 942.

⁹⁵⁷ Més detallades són els capítols tarragonins de 1319, que gravaven també el consum a més de les mercaderies, compres i vendes: pel consum de pa es pagava, a partir dels 13 anys, 1 diner per persona i mes; per la venda de pa es pagaven 2 diners per quartera, i 1 diner per 100 fogasses; 1 diner per un quartà d'oli; 1 diner per lliura per tot tipus de mercaderies; 4 diners per lliura per la compra d'objectes casolans de plata o coure; 2 diners per un "canó" d'or (un carret o canilla de fil d'or); 5 sous per una joia de perles; 3 sous per una faixa de perles; per la venda de la verema, 4 diners per lliura; per la venda de mercaderies, 1 diner per lliura; 2 diners per vendre una dotzena de sabates velles; per la revenda de llenya, carbó o palla, 2 diners per somada; per la de formatges, 12 diners el quintar; per la de panses 1 diner el quintar; per la de figues 1 diner per panera gran i mig per petita; per la d'oli mig diner per quartera; per la de llegums i fruits secs 2 diners la quartera; per la de mel, 4 diners el quintar; pel que fa a préstecs, el prestador paga 4 diners per lliura en els deutoris, 2 per préstecs amb penyora, 1 diner per lliura en comandes de roba o diners, per préstecs sobre immobles 2 diners per lliura i per lloguers d'immobles, pel que lloga 12 diners per lliura (Morelló, "En torno," 322-324 i apèndix).

⁹⁵⁸ A Tarragona es pagaven 10 sous per cafís de vi i 4 diners per quarter, i 5 diners per cafís i 4 diners amunt/avall per quarter (Morelló, "En torno," 323 i apèndix) (DCVB *cafís* m. Mesura de capacitat, equivalent a vint-i quatre barcelles, que encara està en ús a la Ribagorça, a Tortosa i a València per mesurar cereals i calç).

pagaven 2 diners i per una de carbó 1 diner. Si pressuposem aquestes taxes, en el text gironí comptem un total de 150 diners de carn que es venen en sis mesos (aproximadament 150 lliures de pes per les quantitats que podem llegir), més 8 diners de carn de pulmó, 1 diner entre dos coloms i un pollastre, i 5 diners i mig per set galls i quatre gallines, és a dir, un total aproximat de 14 sous de taxes gravades sobre la carn en sis mesos, probablement d'un sol carnisser, ja que es venen uns 180 kg de carn en un semestre, és a dir, uns 30 kg mensuals, i per tant no se superen els 7,5 kg de carn setmanals.⁹⁵⁹ Com que aquesta quantitat sospitem que només prové del recompte d'una sola carnisseria, i d'altra banda, tampoc no podem saber exactament la població aproximada, ja que no s'esmenta l'any de la contribució (abans o després dels avalots), no ens atrevim a fer suposicions de la quantitat de carn que l'aljama consumia. Tampoc, per aquesta raó, entrarem en l'anàlisi exhaustiva de l'alimentació de la comunitat, una feina que ja han portat a terme altres investigadors per a altres indrets i des d'altres perspectives.⁹⁶⁰ Cal, però, remarcar alguns aspectes del consum de carn que ens ofereix aquesta recaptació: si bé, de dilluns a divendres es ven la carn 'escorxadissa', pulmó i algun pollastre, els divendres només es ven volateria, és a dir, coloms, galls i gallines. És probable que fos l'habitual per menjar en *xabat*.⁹⁶¹ També, vora la festa de *Roix ha-Xanà* hi ha un augment de la venda d'aquesta vianda. La carn de les aus és la que presenta menys conflictivitat religiosa, ja que es pot sacrificar, dessagnar i tallar a casa. No hi havia necessitat que hi intervingués un rabí especialitzat. Era ben habitual que les famílies criessin galls i gallines, com també coloms, i per tant era una carn apreciada perquè d'una banda resultava prou bé de preu i de l'altra hom s'assegurava de disposar-ne de fresca i apta pel consum judaic.

⁹⁵⁹ 150 lliures carnisseres de carn equivalen a 180 kg. La lliura carnissera era d'un pes equivalent a tres terces o 36 unces, és a dir a 1.200 grams.

El text només fa referència a la "carn" sense explicitar-ne la mena. Ara bé, les carns aptes només podien ser de bou, vedella, moltó, ovella, cabra o cabrit. D'altra banda el text taxa a part les aus (galls, gallines i coloms) i també els pulmons, per bé que no saben de quin animal. A les ordinacions de la comunitat jueva de Saragossa de l'any 1488, es dedica un capítol especial a la taxació dels menuts, els quals havien de tallar-se i vendre en una taula diferent de la resta de les parts dels animals i a un preu fix tot l'any: el fetge i el cor de bou i vaca a 6 diners la lliura, la carn de les extremitats, la llengua, els ronyons i la papada de bou i vaca a 8 diners la lliura, els budells de bou i vaca a 3 diners la lliura, el cap i els peus del moltó a 9 diners la lliura, els intestins, els ronyons, la melsa i l'estomac a 4 diners i mig, les entranyes amb el budell, 4 diners i mig, l'intestí 3 diners i mig, els pulmons, tres diners i mig, el cap amb els peus, 7 diners, els pits de vaca, 9 diners la lliura. J. Ramon Magdalena Nom de Déu; Coloma Lleal, *Aljamias hebraicoaragonesas, siglos XIV-XV* (Barcelona: Universitat de Barcelona, 1995), 70 i 78.

⁹⁶⁰ Per una acurada panoràmica de l'alimentació a les comunitats jueves catalanes veg. els treballs de Josep Xavier Muntané i Santiveri, "L'alimentació a l'aljama medieval de Tàrraga," *Urtx: Revista Cultural De l'Urgell* 22, (2008): 107-127, i de Jaume Riera i Sans, "La conflictivitat de l'alimentació dels jueus medievals (segles XIII-XV)," a *Alimentació i societat a la Catalunya medieval* (Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. Institució Milà i Fontanals. Unitat d'Investigació d'Estudis Medievals, 1988), 295-311.

⁹⁶¹ La menja típica dels jueus a Sefarad que es preparava el divendres per menjar el dissabte era l'*adafina* (> àrab *dafīnah* الدفينة, l'amagada, la llevada del mig), una escudella de cigrons i carn de be. Tanmateix en els textos catalans no s'ha documentat aquest mot (DCVB). Els jueus catalans probablement feien un altre guisat, potser només amb volateria. Maria Josep Estanyol ens suggereix que a l'escudella a més de xai, si es podia, s'hi afegia carn de gall i gallina.

Pel que fa a les robes, es compten uns teixits sense qualificar i dels quals no ens ha arribat la taxa, i per altra part es registra un vestit de “cadenaes”, gravat gairebé amb 7 sous, és a dir que es tractava d’una peça molt cara.⁹⁶² El text, no fa cap referència a la taxa del vi que s’esmenta en el colofó. “Tot el procés per fer vi ha d’estar controlat per mans jueves per tal que sigui apte per al consum ritual. Tanmateix, la dificultat de l’abastament del raïm per a moltes comunitats medievals va fer flexibilitzar les normes de la *caixrut* sobre aquest producte.⁹⁶³ A les tabes de Castelló d’Empúries es pagava per un quintar de verema, 12 diners; per un quintar de vi, 12 diners; per una bota de vi introduïda dins la vila sense haver pagat verema, 3 sous; per una bota de vi introduïda dins del comtat i posat en una botiga, 3 sous; per cada 8 diners de vi venut els venedors pagaven un diner; i el dret de renda de verema, per cada lliura de cabal, 3 diners.⁹⁶⁴ La declaració també se solia fer els divendres a la sinagoga però si calia, els compradors de l’ajuda podien demanar fer-la qualsevol altre dia. El venedor havia de declarar el vi venut durant la setmana i el comprador del vi, declarava la quantitat comprada i havia de fer constar els noms de les persones a les quals l’havia comprat.

Totes aquestes imposicions, gràcies a un privilegi reial, com ja hem comentat, s’arrendaven en subhasta pública. Això permetia a l’aljama disposar periòdicament d’una quantitat de diners important per a fer front als deutes i despeses. Ja hem vist en el primer capítol com disposem d’alguns fragments amb part de les condicions imposades a alguns dels compradors de les ajudes, com també, en l’apartat anterior, la venda de l’impost sobre els guanys dels singulars.⁹⁶⁵ D’altra banda en el document del llibre de comptes de Iossef Zabara es fa referència diverses vegades a aquesta imposició:⁹⁶⁶ l’impost relatiu a la carn (lín. 2 i 74), a la farina (lín. 3, 71 i 74), al negoci, la fermança i la mercaderia (lín. 4, 25, 32, 33 i 74) o al vi i a la verema (lín. 5, 55, 56 i 57), totes arrendades tant a jueus com a cristians.⁹⁶⁷ Se n’encomanava la gestió a un corredor i se signava l’escriptura davant notari.⁹⁶⁸ Sempre s’arrendava per un any, de gener a gener, o de juliol a juliol en el cas de l’ajuda del negoci, fermança i mercaderies, i de Sant Miquel a Sant Miquel per la del vi i les veremes, un cop enllestides, just després del mes de setembre. El cost de l’arrendament, de 1443 a 1444, fluctuava dependent del producte: el més car era el del negoci, la fermança i la mercaderia, per 24 lliures i 1 diner; el del vi i les veremes per 24 lliures; el de la carn s’arrendava per 20 lliures i 5 sous; el de menor cost era l’arrendament de l’ajuda de la farina per 16 lliures. Contrasten aquest alts costos amb el preu de la gestió de

⁹⁶² Veg. l’entrada **שקדיניש** a l’apartat del lèxic del capítol següent.

⁹⁶³ Veg. Rich, *La comunitat*, 197; Riera, “La conflictivitat,” 300.

⁹⁶⁴ Pujol, “Dues tabes” 18-19.

⁹⁶⁵ Veg. pàg. 118 i 119.

⁹⁶⁶ Fem referència a les línies de l’edició de Feliu, “Llibre de comptes”, 87-138 (ZAB).

⁹⁶⁷ S’arrenden la de carn a Berenguer Domènec, la de farina a Xemuèl Xelomó, el qual també arrendava la del negoci, fermança i mercaderia i la del vi i les veremes a Andreu Corts.

⁹⁶⁸ Els corredors que s’esmenten en el document són Narcís Budellés (lín. 23) i Pere Marc (lín. 55). Els notaris que actuen són: Francesc Negrell (lín. 2 i 4), Nicolau Frugell (lín. 3, 40 i 72) i Antoni Coll (lín. 5, 50 i 57), notaris de Girona escollits membres del consell de la ciutat per la reina Maria l’any 1444 (ZAB, 93, notes 23 i 26).

recaptació, la gestió del corredor, la subhasta de l'ajuda o el cost de la gestió de l'eixauc, en tots els casos per 1 sou i 3 diners.⁹⁶⁹ Escriure els capítols de cada una de les ajudes, un sou, és a dir, les condicions i inscriure'ls en el llibre que la comunitat havia de fer. Per acabar, la quantitat atorgada d'eixauc del vi era d'una lliura i 2 sous i en canvi l'atorgada pel de la farina i la carn plegades era 7 sous i 6 diners.⁹⁷⁰

2.3 A tall de resum

La comparació entre documents llatins i els documents hebreus ens pot furnir d'una panoràmica global de totes les parts implicades en el crèdit gironí. Hem volgut incidir més en el tema de la regulació interna de l'activitat creditícia perquè potser és l'aspecte més desatès en estudis precedents, ja que no disposem de molta documentació en aquest sentit des de les fonts hebrees. Les llistes de prestadors, deutors i notaris relacionats amb l'impost de l'ajuda ens permeten entendre més la complexitat de l'activitat prestatària medieval, que estava molt ben regulada tant per a cristians com per a jueus, i tant dins com a fora de la comunitat. Tot i que l'interès d'aquesta regulació s'esdevenia per diversos motius: els jueus estaven obligats a pagar els impostos al monarca i el control intern, com també la solidaritat, assolia un grau d'extrema importància per a mantenir els seus privilegis i la seva seguretat com a minoria religiosa. Els cristians legalment estaven fora del préstec amb interès per motius religiosos. No obstant això, van cercar altres tipologies de préstec que els va permetre entrar de ple en el negoci del préstec, com els censals, violaris, vendes a crèdit o comandes-dipòsits. Els jueus, a més del crèdit amb debitori, també optaren per aquestes modalitats, com a prestadors o com a deutors. Immersos en el mercat i el sistema de consum medieval o sotmesos a pagaments reials, van haver de contraure deutes personals o comunals, entre ells o amb cristians. Com a prestadors alguns en feren una professió i per d'altres només era una activitat eventual que complementava els seus ingressos. Ara bé, la documentació analitzada està formada principalment per fragments que pertanyien a quaderns de comptes, més o menys extensos de prestadors habituals, i no pas per documents elaborats per prestadors esporàdics, que evidència la importància del préstec entre els jueus gironins. El gran

⁹⁶⁹ Sobre el mot *eixauc* veg. l'annex a cura de Joan Ferrer a ZAB, 113-114. Segons l'autor "Sembla que es tracta d'una subvenció que la comunitat dóna perquè el vi que s'haurà de fer compleixi els requeriments rituals. Es deu anomenar eixauc per analogia amb les remuneracions que l'Administració reial concedia als qui arrendaven els impostos reials, que eren els *eixaucs* pròpiament dits." A la lín. 56 l'eixauc del vi es pagà a Andreu Corts, cristià i comprador de l'ajuda, però no sabem si a més ell era qui i feia o gestionava directament la producció de vi. Una altra possibilitat és prendre el sentit inicial i que Iossef Zabara, com a col·lector del clavari, administrés els diners de la prima sobre l'arrendament de l'impost.

⁹⁷⁰ Veg. els apartats anteriors sobre la regulació del crèdit.

Qui arrendà l'ajuda de la carn fou Berenguer Domènec, carnisser cristià. En el cas de la carn i la farina pensem que el sentit d'eixauc podria ser el que proposen Eduard Feliu i Joan Ferrer (veg. nota anterior) més que no pas el d'una remuneració o prima que l'administració reial concedia als qui participaven en la subhasta anual de per adjudicar l'arrendament de l'impost de l'ajuda i altres impostos reials. En aquest cas Iossef Zabara encara no n'havia rebut la quantitat i demanà a un altre, Adret Aninau, que pagués d'avançada a qui correspongués el dit eixauc de l'any vinent (1444), suposem fins que ell en rebés la corresponent suma que gestionava (lín. 74).

pes de l'activitat creditícia i comercial devia presentar més d'un problema legal i moral. Per bé que entre els fragments gironins, a hores d'ara, no ens ha arribat cap manuscrit de l'obra *Séfer ha-Terumot* (ספר התרומות) o 'Llibre de les ofrenes' del mestre barceloní Xemuél ha-Sardí, amic de Moixé Nakhman, de ben segur que la comunitat d'aquell temps devia tenir present aquest compendi de jurisprudència mercantil escrit l'any 1223, que va recollir les lleis relatives als préstecs i als drets i a les obligacions de prestadors i creditors.⁹⁷¹

D'altra banda, les imposicions de tota mena que gravaven les aljames catalanes han estat estudiades per diversos autors, per bé que no disposaven de prou exemples emanats directament de les comunitats. Els fragments gironins ens proporcionen un corpus de documentació que permet endinsar-nos en la fiscalitat de l'aljama des de la perspectiva interna. A més a més, l'anàlisi d'aquests textos ens acostava als nivells de riquesa i consum de la comunitat i als seus costums (litúrgia, alimentació, avituallament, comerç, etc.), com també ens ofereix un barem per mesurar les fluctuacions de la població interna. En darrer terme, un aspecte remarcable que es deriva de tot aquest corpus és la plasmació de la gestió interna de l'aljama en tres menes de llibres, dels quals ens han arribat diversos fragments i esments que hem anat comentant: el llibre comú, per a l'anotació dels comptes comunals, el llibre de declaracions, per a la recaptació dels impostos, i el llibre d'ordinacions, per a les disposicions imposades pels monarques i les establertes pel propi govern.

Tot plegat s'emmarca en el context d'una comunitat molt estructurada, arran dels canvis econòmics de la societat medieval i del desenvolupament de noves zones urbanes i de mercats emergents.

⁹⁷¹ Veg. Constantino Vidal Salmeron, "Xemuél ben Iitskhaq Ha-sardí, el personatge i la seva obra," *Butlletí del MUHBA. Museu d'Història de Barcelona*, 26 (2012): 2 i Klein, *Documents hebraics*, 149 i nota 101.

3. ANÀLISI LINGÜÍSTICA DE LES ALJAMIES CATALANES DELS FRAGMENTES MANUSCRITS HEBREUS

3.1 La transcripció dels mots catalans en caràcters hebreus

Ja hem comentat en l'apartat de la introducció les dificultats que s'esdevenen de representar els sons catalans amb l'alfabet hebreu.⁹⁷² A més de la no correspondència fonètica i gràfica entre una i una altra llengua hi hem d'afegir els problemes d'interpretació dels mots aljamiats, especialment per la manca de vocals i per les diverses possibilitats de lectura d'alguns dels termes catalans transcrits en caràcters hebreus.

Per altra part, després d'un estudi atent de les aljamiats dels documents de l'AHG i d'altres textos d'arreu, com veurem, podem arribar a suposar unes normes o convencions de transcripció tàcites, especialment entre alguns dels redactors que intuïm més formats i competents. També, per part d'aquests escriptors, i per bé que la transcripció era essencialment fonètica, podem intuir un cert coneixement i imitació d'alguns dels hàbits i convencions de l'escriptura llatina. Tanmateix les múltiples variacions en la grafia dels textos catalans medievals en una època encara d'estabilització de la nostra llengua, tant en els textos cristians com en els hebraics, no ens permeten establir unes regles formals i constants de transcripció medieval. Per tant, en aquest sentit, només podem arribar a aproximar-nos a unes "normes de re-transcripció" fonètiques que considerin les possibles solucions fòniques. Si bé en alguns aspectes la transcripció hebraica ens apropa a la pronunciació dels parlants de l'època, d'altra banda, no ens permet observar a alguns processos fonètics com l'accentuació i la tonalitat, l'obertura i la confusió vocàlica, en especial de la *o* i la *u* o la *e* i la *i*, la sonorització o ensordiment de la *s*, etc. Ara bé, convé fer ressaltar que la tipologia de molts dels escrits que hem analitzat, d'ús personal, suposen un avantatge enfront de textos més formals, perquè ens deixen apropar a la parla més quotidiana del redactor, a l'oralitat, especialment en la transcripció dels noms propis.

En els següents apartats analitzarem la transcripció dels mots catalans que apareixen en els textos de l'AHG i dels trets lingüístics més rellevants. En alguns casos hem portat a terme una comparació amb les formes catalanes que se'ns presenten en altres documents aljamiats –en aquests apartats i en els dedicats al lèxic i a l'onomàstica– especialment entre els documents de AMGi, i els de ALJ (s. XIV), *Arnau* (s. XIV-XV), *Aslanov* (XIV), *Calendari1451*, *CantsiNoces* (s. XV), *Casals* (s. XIV), *Castelló* (a. 1392), *CodSober* (s. XIV), *Duran* (a. 1455-1488), *EstatutsBcn* (a. 1358), *FelMots* (s. XIV-XV), *Glosario* (s. XV), *LibCuen* (1a.m. s. XIV), *Olszony* (1a.m. s. XIV), *Valle* (a. 1427), *XemTov* (s. XIII), *Xunqlà* (a.1398), *Vaticà* (s. XIII) i ZAB (a. 1426).

3.1.1 La transcripció de les vocals

L'alfabet hebreu es compon només de consonants. Les anomenades *matres lectionis* (אם קריאה) són el mètode clàssic de notació vocàlica, és a dir, consonants que es fan servir amb valor de vocal. Aquest sistema d'ajuda lectora s'inicià al voltant del segle

⁹⁷² Veg. l'apartat 0.5 de la introducció.

IX aC. En principi només es feren servir les lletres ם, ן i ה per notar les vocals, especialment a final de mot, i més endavant aquest mètode es va estendre ràpidament fins al punt de fer-ne un ús lliure que no tenia en compte l'origen etimològic. En època *mixnaica*, vers el segle II dC, el sistema de *matres lectionis* quedà fixat. Les equivalències són: l'א, que pot tenir valor de *a* (a vegades de *e* i *o*) la ם amb valor de *i* o *e*, la ן amb valor de *o* o *u* i la ה, només a final de mot, i amb valor de *a* o *e*.⁹⁷³ Hom parla de *scriptio plena* (כתיב מלא) quan emprava aquestes lletres per representar les vocals i de *scriptio defectiva* (כתיב חסר) quan no les emprava. Els documents aljamiats intenten reproduir la fonètica catalana amb aquest sistema que, tanmateix, no pot arribar a representar els vuit sons diferents del sistema vocàlic català ([a], [e], [ɛ], [i], [o], [ɔ], [u] i [ə]) ni altres matisos com l'accentuació dels mots. D'altra banda no totes les vocals es representen i per tant només en podem deduir la pronunciació.

Entre els segles VI i IX diversos grups d'estudiosos de la Bíblia, anomenats Masorettes, van crear uns sistemes de vocalització i accentuació del text bíblic per evitar la confusió de les paraules que podien tergiversar el text sagrat.⁹⁷⁴ Cap al segle vuitè dC l'escola tiberienca va desenvolupar la tradició lingüística de set signes que representen set qualitats vocàliques diferents i uns matisos de quantitat per a diferenciar entre vocals plenes i vocals murmurades, que també són set. També va idear un sistema de signes diacrítics per a representar adequadament la pronúncia de vocals i consonants. Aquest sistema és molt meticulós i pot arribar a notar amb precisió l'accentuació dels mots i la tradició de la cantilació en la lectura pública dels textos bíblics. Paral·lelament van aparèixer altres sistemes de puntuació d'escoles que tenien una altra tradició lingüística diferent de la tiberienca: la babilònica, amb sis signes vocàlics i la palestinenca de cinc signes vocàlics.⁹⁷⁵

Els redactors d'aquests documents amb aljamies catalanes no eren pas desconeguts de les regles de puntuació vocàlica. A vegades, com hem vist en el capítol anterior i com veurem en els textos que editem, empraven alguns dels signes diacrítics masorètics per fer algunes matisacions consonàntiques o per marcar l'ordre del text com el *circellus* masorètic o un punt semblant al *rafé*.⁹⁷⁶ D'altra banda,

⁹⁷³ Gendra; Planas; Planas, "El problema", 263-264; Àngel Sáenz-Badillos, *Història de la llengua hebrea*, (Sabadell: AUSA, 1988), 17-18; Paul Joüon, *Grammaire de l'hébreu biblique*, revisat per Takamitsu Muraoka. (Rome: Pontifical Biblical Institute Press, 2006), 45-46. Nahum B. Waldman, *The Recent Study of Hebrew: A Survey of the Literature with Selected Bibliography* (Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns, 1989), 5-7.

⁹⁷⁴ "Masorettes" a Estanyol, *Glossari*, 40.

⁹⁷⁵ Mordechay Mishor, "La puntuació hebrea en una cruïlla decisiva," *Tamid* 8 (2012): 41-163.

⁹⁷⁶ Veg. l'apartat 1.2.2.7. Segons Minervini, "The Development," 424, el punt diacrític que s'empra per marcar el so fricatiu d'algunes lletres en els mots aljamiats s'originà a partir del *rafé* masorètic (◌̣) (la funció del qual és justament indicar el valor fricatiu de les *begadkefat* per absència del *dagueix lene*) i pot prendre diverses formes: un punt, una línia horitzontal o una línia obliqua, com també trobem en els manuscrits de l'AHG. Cal notar que la marcació diacrítica de consonants a les aljamies segueix les regles de la puntuació masorètica. Per exemple, les lletres que no poden portar *dagueix* o *rafé* mai porten cap punt diacrític, com seria necessari en el cas de la ך, que gràficament no fa cap distinció entre el valor bategant del vibrat català perquè justament aquesta lletra en hebreu no pot portar *dagueix forte* el qual indica la geminació de la consonant (es pot trobar en totes les lletres excepte les guturals א, ה, ח, ע i la ך).

tot i les mancances del sistema de les *matres lectionis* i l'aparent arbitrarietat en la tria gràfica per representar els sons vocàlics catalans, en alguns textos, especialment en els que mostren la mà d'un *sofer* professional, notem una mena de normativa no escrita i un apropament prou acurat a la llengua catalana medieval, malgrat el fet de no disposar en els textos catalans d'una representació clara d'aquestes vocals. Segons Laura Minervini els textos aljamiats (mossàrabs, aragonesos i castellans) que empen les *matres lectionis* per vocalitzar es recolzen clarament en les convencions ortogràfiques hebraïques per bé que troben dificultats en la representació d'alguns sons (com vacil·lacions en la diftongació).⁹⁷⁷ Al seu parer, aquest sistema per vocalitzar les aljamies és més inconsistent en els textos aljamiats més antics que no pas en textos més recents, i afirma que no va ser fins al segle XV que es va desenvolupar plenament.⁹⁷⁸ Tanmateix, si més no en els textos aljamiats catalans entenem que, sense que s'arribés a establir un sistema de transcripció constant i rigorós, en gran part depenia del grau de formació lingüística dels redactors, ja que, per exemple, trobem divergències de transcripció també entre els textos d'aquest mateix segle.⁹⁷⁹

a) a i vocal neutra

La *a* en posició tònica sovint es transcriu amb א: בלאבה (*blava*) (a. 1325), ארנאל (*Arnal*) (a. 1327), גיטארט (*Guitart*) (a. 1330), בלאנקה (*Blanca*) (a. 1331), באטלי (*batlle*) (a. 1342), בונאט (*Bonat*) (a. 1348), דשיגאדה (*Desijada*) (a. 1426), etc. Tanmateix no sempre hi ha marcació vocàlica: מטלף (*matalaf*) (a. 1325), מרדמנייה (*Mardemanyia*) (1327), קבניש (*Cabanes*) (ca. 1325-1327), בטלי (*batlle*), ארנל (*Arnal*) (pàssim), טרגא (*Tàrrega*) (a. 1343), רמיש (*Ramis*) (a.1347), ויאולרי (*violari*) (a. 1356), שינצל (*sençal*) (a. 1443), etc. Podem observar que la notació d'aquesta vocal és indiferent de l'època i del mot que, com en els casos d'*Arnal* i de *batlle*, podem trobar transcrit amb א o sense. D'altra banda notem que gairebé sempre s'escriu ל'א en els monosíl·labs, en els finals amb *-n* etimològica i en els finals amb *-al*: מארק (*Marc*) (a. 1325), מאש (*Mas*) (a. 1331), שאנץ (*Sanç*) (a. 1331), שאלט (*Salt*) (a. 1327), פראט (*Prat*) (a. 1328), באל (*Vall*) (a. 1335), קרתיאן (*Cartian*) (a. 1331), פלסאן (*Flaçan*) (a. 1330), סלראן (*Salran*) (a. 1342), פרפיגאן (*Perpinyan*), אלבראן (*albaran*) (a. 1443), אשפיטאל (*Espital*), וידאל (*Vidal*), סמרקדאל (*sa Mercadal*), etc. No obstant trobem algunes excepcions: מרס (*març*) (pàssim), אורטלן (*hortelan*) (a.1324), טואילן (*Toilan*) (a. 1327), ארנל (*Arnal*) (a. 1330-1345), פוגלש (*Pujals*) (a. 1347). En un mateix document de la primera meitat del segle XIV es transcriu la vocal amb א o no indiscriminadament: פרנסשק סואל (*Francesc sa Vall*), מאג (*maig*), פראץ (*Prats*), ברגוייאן (*Bargüian*), פשקאל (*Pascal*), נדאל (*Nadal*), però en canvi גלש דולש [...]. גקמי ד (*Jacme ...*

⁹⁷⁷ Com hem vist, la ך amb valor de *i* o *e*, la ך amb valor de *o* o *u* i la ך, a final de mot, i amb valor de *a*; ל'א amb valor d'*a* a principi o en mig de mot i per marcar el hiat, i abans de ך de ל' en els mots que comencen per les vocals *i*, *e*, *o* i *u*. Minervini, "The Development," 419.

⁹⁷⁸ Minervini, "The Development," 419

⁹⁷⁹ Per exemple els dos redactors coetanis de *Duran* (s. XV) presenten divergències de transcripció en alguns aspectes, com la vocal final *a*, que un representa sempre amb א i l'altre amb ך.

de Valls), מרס (*març*), דשפרץ (*des Prats*), קורנוילן (*Cornullan*), ארנל (*Arnal*), פוגלש (*Pujals*).⁹⁸⁰

A inici de mot sempre s'escriu א tant per [a] com per a [ə]: אלמאין (*Alemaný*) (a. 1325), אבריל (*abril*) (pàssim), אמפארה (*empara*) (a. 1332-1335; 1443), אגושט (*agost*) (pàssim), אלברה (*albarà*) (a. 1443), i אשפונירש (*esponeres*) (s. XIV), ארנאל (*Arnal*) (a. 1321-1331), אנ (*en*) (pàssim), איגה ויבה (*Aiga Viva*) (a. 1330-1331), אמיר (*Amer*) (a. 1327), אפוקה (*àpoca*) (a. 1443), אשטניול (*Estanyol*) (s. XIV), אשאבק (*eixauc*), אשיקוטוריה (*executòria*) (a. 1443), etc. La vocal neutra transcrita amb א també la notem en el nom אשפיטאל (*Espital*) (a. 1327) És ben testimoniada la forma *espital* per *hospital* a l'edat mitjana (del ll. HOSPITALE). En posició d'apòstrof l'א s'elideix i no es marca ni la vocal de l'apòstrof ni la del nom: ברנד ששקדש (*Bernad s'Escades*) (a. 1346), פירי ששקרירש (*Pere s'Escarrers*) (a. 1345), פירי ששטאין (*Pere s'Estany*) (a. 1345), נשפיטל (*n'Espital*) (a. 1347), ננדריו (*n'Andreu*) (a. 1443), דרנאב (*d'Arnau*) (f. s. XIV). En un document de final del segle XIV s'elideix la vocal inicial del nom propi *Astruc*: שתרוק (*Struc*).⁹⁸¹

A final de mot el més habitual és transcriure amb ה tot i que en alguns casos trobem א: בלאנקא (*Blanca*) (a. 1330-1331), בונגודה (*Bonjudà*) (a. 1330-1331), בשקרא (*Bàscara*) (1386), בורונולה (*Boronola*), בונה דונה (*Bona Dona*) (s. XIV), גיאלמה (*Guialma*) (a. 1330-1331), וילה (*vila*) (pàssim), סברירה (*Sabrera*) (a. 1327-1328), ספואהדה (*sa Poada*) (a. 1327), קוטה (*cota*) (a. 1325), ספרה (*sa Pera*) (a. 1327-1335), רוברא (*Roura*) (a. 1335) etc. però טסא i טסה (*tassa*) (a. 1325-1335) i קפא (*capa*) (a. 1325). Per notar la manca de diftong trobem que final de mot es transcriu א-אה (*Tarrià*) o בונדיאה (*Bondia*) (a. 1386). A *Casals* hi ha alternança en alguns mots: מנטא\ה (*menta*), קנילה\א (*canela*), מלבה\א (*malva*), altres s'escriuen amb ה i altres amb א: סיבה (*ceba*), מרטה (*murta*), ויאולא (*viola*), בלידא (*bleda*), אשפיקא (*espica*), גנסיאנה (*genciana*). En altres textos de procedència no gironina, per contra, és més corrent transcriure amb una א final els mots femenins i acabats amb *a*. A *Arnau* trobem בלינא (*balena*), אלבודיקה\ה (*albudeca*), ויאולריא (*violària*), שמפרי ויבא (*semprè viva*), etc, i esporàdicament א: הלבודיקה (*albudeca*). A *CantsNoces* trobem פיליא (*filla*), דישפירטא (*desperta*), אורא (*hora*), קארא (*cara*), דונא (*dona*), etc. Però al cant III דונה (*dona*) (III). A *Vaticà* la grafia és indiscriminada, alterna א i ה final de mot: ארפא (*arpa*), שפינה (*espina*), etc. També ho és a *Castelló*: בוטה (*bota*), נוטא (*nota*), רינדא (*renda*). En canvi a *Duran* un dels redactors transcriu gairebé tots els mots amb ה. (*lletra*), אונה (*una*), וילה נובה (*Vila Nova*), לה (*la*), etc., i l'altre prefereix transcriure amb א: לא (*la*), פאגא (*paga*), טוטה (*tota*), מונידא (*moneda*), etc. però en canvi escriu סרוירה (*Cerverà*). A *ALJ*, tret dels mots bisilàbics נוטא (*nota*) i שישא (*sisà*), la resta es transcriuen amb ה: פולמונדה (*pulmonada*), פרשידה (*farvida*), etc. També a *CodSober*: דוטזנה (*dotzena*), ויטה (*veta*), etc. Minervini en el seu estudi de mots castellans aljamiats conclou que l'opció d'usar ה o א a final de mot és una solució només a parer del redactor.⁹⁸² *Aslanov* també nota l'alternança entre ה i א finals, sense trobar-hi una explicació més enllà de la tradició i el criteri del redactor.

⁹⁸⁰ Gi 1,160 codarrera 1- 8 i codavant 1- 4, 7- 9/1361-1362.

⁹⁸¹ Gi 1,115-codavant 3a/1377.

⁹⁸² Minervini, "The Development," 421-422.

Segons l'autor l'ús de ה- era una tradició “espanyola” pels finals femenins que es va estendre per Provença. Els jueus francesos empraven ל'א seguint un antic costum alhora de transcriure els mots grecs i llatins a l'hebreu. Amb l'expulsió d'aquests l'any 1306, els provençals, pel contacte i la forta influència dels nouvinguts, en un estadi de transició, van emprar totes dues formes fins a fer servir només ל'א-. En un dels manuscrits provençals de l'obra de Caspi que analitza, es fa servir la ה- pels mots femenins aljamiats de dues síl·labes i ל'א- pels de tres o més.⁹⁸³ Aquest criteri contrasta, com hem vist, amb ALJ, que ho fa justament al revés.

Gairebé mai no es transcriu amb ה ni a l'inici ni a l'interior de mot: només notem גהיאן (*Gaian*) (a. 1325).⁹⁸⁴ Després d'una altra vocal sense formar diftong la a es transcriu amb ה i es marca el hiat amb א: ספואהדה (*sa Poada*). També ho trobem en els altres textos consultats com veurem més endavant.⁹⁸⁵ La ה a les aljames catalanes només s'empra per a les transcripcions vocàliques.⁹⁸⁶

En el cas de la vocal en posició àtona dins del mot l'absència de transcripció vocàlica evidencia la confusió entre [e] i [a] en [פ]. Ex.: בלנש (*Blanes*) (s. XIV), קשטלר (*Castellar*) (a. 1327), מרדמנייה (a.1327-1330) / מרדמניא (a.1371) (*Mardemanyia*), שנטנסיא (*sentència*) (a.1332-1335), ברנד (*Bernad*) (pàssim), פליב (*Feliu*) (a.1443), פרקורדור (*percurador*), טרגא (*Tàrrega*) (s. XIV), etc. En posició final absoluta sovint s'escriu י i sembla que reflecteix la vocal neutra [פ]: פירי קאלויל (*Pere Calvell*) (a. 1330), גאקמי (*Jacme*), שיקוגישמי (*sicogesme*) (a. 1340), טאסיש (*tasses*) (a. 1330), etc.; també trobem ה com en el mot משטרה (*mestre*) (a. 1325).

Com veurem més endavant, la א també s'empra per transcriure la vocal neutra tònica.

b) e i i

Les vocals [e], [ɛ] i [i] sempre es transcriuen amb י a dins del mot: אבריל (*abril*), אמיר (*Amer*), גנר (*gener*) פירי (*Pere*), טביש (*Tabes*), דסרוגיר (... *des Roger*), נובימברי (*novembre*), סברירה (*Sabrera*), ריינה (*Reina*), רובינש (*Robines*), פרנסישק (*Francesc*), שלתיל (*Xaltell*), סידולה (*cèdula*), לירי (*lliri*), מושין (*mossèn*), מיסיר (*missier*), etc. En canvi trobem א en el nom *Daniel* perquè que pren el valor d'e a la forma hebraica després de la י vocàlica: דניאל. En alguns mots se sobreentén la vocal: נובמרי (*novembre*) (a. 1345) (Gi 1, 160 - codarrere 1a/ 1361-1362) o בלשום (*Bellxom*) (pàssim) per bé que en el document Gi 1,256 s.s, /1397 conviu amb la forma בילשום. Trobem que s'hi intercala una א entre la consonant precedent i la vocal a פלאיב דשפרן (*Feliu des Prats*) (a. 1345) i a קובאילש (*Cubells*) (a. 1325), בנאיט (*Benet*) (també trobem la forma

⁹⁸³ *Aslanov*, 47-50. D'altra banda l'autor també nota que a les aljames hebraicoitalianes també hi ha una alternança entre ה i א finals. Entén l'alternança d'Itàlia i Provença com uns estadis de transició de la tradició peninsular de transcriure a l'hebreu el final dels mots femenins romanç amb ה final.

⁹⁸⁴ Gi 1.51, codavant 5a /1361.

⁹⁸⁵ Veg. més avall l'apartat dedicat a la transcripció dels diftongs.

⁹⁸⁶ Sobre la pronúncia del so consonàntic aspirat de la ה medieval a les transcripcions llatines i romanç dels mots hebreus veg. Dahan, “La prononciation,” 62 i Garbell, “The prononciation,” 661-662. Aquesta autora posa de manifest que tot i que no era corrent representar la ה a les transcripcions catalanes en alguns casos s'optava per representar-la amb f (*Abrafim, Jafudà...*) que en denotaria una pronúncia aspirada.

ביט) i בונשתרוק דסמאישטרי (*Bonastruc des Mestre*). Notem en un mateix document de l'any 1340 בלסראיין (*Balsareny*) i també באלסריין.⁹⁸⁷ Trobem יי *Ruira* a סרויירה (a. 1332-1335) (*Berenguer ça Roira*) per bé que podríem fer altres lectures poc usuals com a cognom: *Raviera*, *Roiera*, etc. No hem detectat cap mot amb *i* o *e* a en posició tònica inicial en els manuscrits de l'AHG. En altres documents es transcriu a principi de mot אי, una solució habitual en els textos amb aljамia romanç.⁹⁸⁸ אישאוף (*hisop*) i אירבה (*herba*) (*Glosario*). Notem doble יי a פאשטאנגייש (*pastanagues*) d'*Arnau*, però la transcripció corrent en el mateix document és פאשטאנגיש; també a *FelMots* נבליר (*neuler*) i ויולארי (*violari*); *Riera* a נויט (*nuit*) i שגייט (*saget*) (Cant II). En aquest text també notem que s'afegeix una א abans de la iot reduplicada a פאיט (*feit*) (Cant I i II).

D'altra banda, com ja hem vist a l'anterior apartat, a inici de mot i en posició àtona només es transcriu א. Entenem que *a* i *e* es confonien en [ə]. En altres documents aljamiats de vegades s'insereix la י: a *Arnau* אישפריקש (*espàrrecs*) però אשטוריון (*esturion*), etc.; a ALJ אינבטאר (*enbotar*) però אנפרא (*enpara*), etc.; אינדיב (*en Dieu*) però אשקולטא (*escolta*), etc.; *Duran* איהוגאטש (*enutjats*), אישקריגה (*escriga*), אישטאר (*estar*), etc.

Segons Irene Garbell, en els textos catalans la י en posició inicial també prenia el valor de [j] i en les altres posicions el valor era [i]; si es volia atorgar un valor vocàlic a inici de mot s'escribia una א abans de la י.⁹⁸⁹ També Minervini ho constata per a les aljамies que estudià.⁹⁹⁰

c) o i u

Es reforça la transcripció vocàlica catalana amb א (או) per representar [כ], [o] o [u] a inici de mot per tal d'evitar la confusió de ו amb valor de labiodental fricativa sonora: אושר וילה (*Vila Osar*), אורטלן (*hortelan*), אוליביר (*Oliver*), אוליור (*Oliver*), אוליבה (*Oliva*), אויטוברי (*uitobre*) (a. 1340; 1443). Cf. amb l'inici de וויטוברי (*uitobre*) (pàssim). Tanmateix trobem un nom sense aquesta *alef* inicial: וריאולש (*Orriols*) (a. 1345).⁹⁹¹

Dins del mot gairebé sempre és ו, indiferent per a *o* o *u* – i tant si la *o* en posició tònica és oberta o tancada: גון (*juny*), פושטיר (*fuster*), אגושט (*agost*), מרטרוור (*Martror*), קורטש (*Corts*) o רמון (*Ramon*). Però en canvi notem או a ריפאול (*Ripoll*) (a. 1341). També trobem que s'escriu una ע després de la ו alhora de vocalitzar el nom פוענץ (*Poneç*) (a. 1335). La lletra ע s'usa molt rarament en els textos aljamiats. En canvi, com veurem en l'apartat dels diftongs, sovint s'intercala una א entre vocals per denotar el hiat i, d'altra banda, la lletra ב serveix també per a transcriure *u* amb valor de [w]:

⁹⁸⁷ Gi 5, 269/ hecodarrere 1a.

⁹⁸⁸ Veg. Minervini, "The Development," 419. Veg. també Assis; Magdalena; Lleal, *Aljамia romance*, 87: "En posición inicial los conjuntos *alef wan* (או) o bien *alef yod* (אי) pueden representar tanto cualquiera de las dos vocales velares /o,u/ o palatales /e, i/." Benaim, *Sixteenth-Century*, 82 també testimonia que en posició inicial la ו aïllada sempre té valor consonàntic.

⁹⁸⁹ Garbell, "The pronunciation," 682; veg. el següent apartat dedicat als diftongs del present treball.

⁹⁹⁰ Minervini, "The Development," 419.

⁹⁹¹ Gi 1, 160 - codavant 7b/1361-1362.

רובה (Roura). Aquesta transcripció també evita confusió en la lectura (de **ר** amb valor de labiodental fricativa).

En altres textos aljamiats no hi ha gaires variacions a l'hora de transcriure aquests sons vocàlics. No obstant això a ALJ trobem amb dues **ו** la transcripció de **דאווש** (*dans*) i **פידוויש** (*fidens*), però, com hem vist en els documents de l'AHG, **אושטגיש** (*ostatges*), **פולמונדה** (*pulmonada*), etc.

Segons Irene Garbell en els textos catalans s'utilitzà la grafia *u* per a transcriure **ו** i **א** amb valor d'*u* indistintament, sense que els escribes cristians notessin una diferència qualitativa (vocal curta o llarga) entre ambdues.⁹⁹² En català no hi ha vocals llargues ni curtes, sols tòniques i àtones, i per tant és normal que no les distingissin.

3.1.2 La transcripció dels diftongs

Constatem diverses solucions per a transcriure els diftongs catalans:

- [aw]/[əw] amb **ב**: **ספרבגה** (*sa Franja*), **ארנב** (*Arnau*), **בלב** (*blau*), **ניקולב** (*Nicolau*), **קבליש/קבלאש** (*Caulès*). També trobem **ובלינה** (*Baulina*), **ריאמבב** (*Riembau*). També amb **אב**: **ארנאב** (*Arnau*), **גראב** (*Guerau*), **פלאב** (*Palau*), **דלמאב** (*Dalmai*). En un document amb **ו**: **טרווש** (*Taravaus*).⁹⁹³ En els documents de AMGi també trobem les mateixes solucions: **רמון דלמאב** (*Ramon Dalmai*).⁹⁹⁴ L'ús de la lletra **ב** amb valor d'*u* per a transcriure la semivocal dels diftongs decreixents es testimonia d'antic i és ben habitual en altres textos aljamiats catalans: per exemple a *CantsNoces* **דיב** (*Dén*) o **בריב** (*bren*), a *Duran* **שיב** (*sen*) o **אברא** (*haurà*), a ALJ **אלוב** (*alon*), a *CodSober* **קלבש** (*claus*), a *ZAB* **אשאבק** (*eixauc*), etc.⁹⁹⁵
- [aj]/[əj] amb **אי**: **אימריק** (*Aimeric*), **איגה ויבה** (*Aiga Viva*). També es transcriu amb **י** a **וידאל דבילקיירי** (*Vidal de Belcaire*).
- [ɛw]/[ew] amb **יו** a **מטיו** (*Mateu*), **ברטומיו** (*Bartomeu*), **אנדריו** (*Andreu*), **ניבליש** (*neules*). Amb **יב** a **דיבלופיב** (*Deulofen*). També amb **ב** a **רבמא** (*renma*). En aquest cas el redactor marca la **ב** per indicar el valor de semivocal.⁹⁹⁶
- [ej]/[ɛj]: **י** una solució que trobem per al nom occità **פירי** (*Peire*) per bé que també podem llegir *Piere*.⁹⁹⁷ Però ens trobem el nom de dona **ריינה** que llegim com a *Reïna* (a. 1325) ja que en català antic la forma era *rehina*, o *reïna* (< REGĪNA) amb l'accent sobre la *i*, és a dir sense diftongació i sense el desplaçament de l'accent en el mot actual *reina*.⁹⁹⁸

⁹⁹² Garbell, "The pronunciation," 685.

⁹⁹³ Gi 1, 178-codarrera 1a/1368.

⁹⁹⁴ AMGi doc. 3a (registres de préstec dels anys 1365-66).

⁹⁹⁵ En textos amb aljames romàniques no catalanes també és ben habitual com demostra Benaim, *Sixteenth-Century*, 79. A més d' **אב**– també testimonia la solució **או**– que no trobem entre els manuscrits de l'AHG:

⁹⁹⁶ Gi 5, 212 codavant 2a /1372-1373.

⁹⁹⁷ Benaim, *Sixteenth-Century*, 83, testimonia **י** per al diftong castellà [je].

⁹⁹⁸ Veg. l'entrada al DECAt (VII, 213) i al DCVB. Veg. també Josep Moran, *Cronicó de Perpinyà: segle XIII. Estudi filològic i lingüístic*. (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998), 43.

- e) [iw] amb פליב: יב (Feliu), לופריב (Llofriü), אוריבש (Òrrius) i amb פלאיב a איב (Feliu) (a.1345).⁹⁹⁹
- f) [ow] i [ɔw] amb דספוב: זב (des Pou), פלוב (Palou), סרוברה (sa Roure), נינוב (Ninou) i רוברה/רוברא (Roura). En un document dels anys 1342 marca la ב amb valor fònic [w] amb un punt diacrític sobre aquesta lletra: סלוֹבֿ (Salou).¹⁰⁰⁰
- g) [uj] amb וויטוברי (uitobre), וויטוברי (vuitobre).
- h) [ja] amb יקמה: י_ (Iacme).¹⁰⁰¹ Amb גויין (Juian) (a. 1340), ברגוייאן (Bargüian) (a. 1345), però també notem גויאן (Juian) (a.1338), סטייאדה (Taiada) i מונט פויאן (Mont Fuian). Notem també aquesta grafia per a [je]/[jɛ]: גרנויירש (Granoiers).¹⁰⁰²
- i) [ɤ] amb פילאיה: יה (Santa Pellaia), שלמה רויה (Xelomó Ravaia), קלירייה (clareia). També amb יי a למפאייש (Lampaies), לוגייה (Santa Llogaia).¹⁰⁰³
- j) [ɲ] amb יובר: יז (Iober).
- k) [wa] amb שנגובן: זב (San Joan) i קוארט a וא (Quart).
- l) [wɤ] amb מטיבה: בה- (Matena).

L'absència de diftongació se sol representar amb la inserció d'una א entre vocals:¹⁰⁰⁴ גוליאול (juliol), נואימרי (noembre), ספואהדה (sa Poada), פורמיאה (Formia), שופליקסיאו (sobreseïment), שוברישיאימנט (Toilan),¹⁰⁰⁵ טואילן (Toilan), ויאולרי (violari), ויאדיר (Viader), etc. Però també trobem algun mot sense aquesta א com גוליוול (juliol) (a.1328). Aquest sistema també el testimoniem en altres textos aljamiats no gironins: a *CantsNoces* שיאה (sia), נוביאה (núvia) (Cant V), a *Arnau* שלויה (sàlvia), a *Duran* קלוריה (clavaria), a ALJ גרסיאה (gràcia), a *FelMots* פאוניה (peònia), סיניאה (sínia), פרופיאטאט (propietat), etc.

D'altra banda notem les següents transcripcions acabades amb פליד: פליד (Felið) (> FELICE) (pàssim), דלמד (Dalmad) (> DALMATIUS) (a. 1324-1331/ 1402-1408) i a l'AMGi פלאד (Palad) (doc. 39). i לופריד (Llofrið) (> germ. LOTFRID) (a. 1379) (doc. 40). Podríem suposar que la ד- servia per representar els diftongs decreixents [iw] i [aw]. Tanmateix, ens trobem que en un mateix document es combinen finals amb ב i ד: פליב i פליד (Gi 1,51-codavant 3b/1361). La -CE, -CI i -TI llatines evolucionaren cap a una fricativa dèbil [ð], que sovint es va representar amb d o s, i que en posició posttònica final vocalitzà entre els segles XI i XII a [w]: FELICE > feliu. Algunes grafies reflectiren l'estadi anterior durant un segle més.¹⁰⁰⁶ El procés i l'època en què

⁹⁹⁹ Gi 1, 160 - codarrere 1b/ 1361-1362.

¹⁰⁰⁰ Guillem Ponç pare, 1359, notaria de Rupjà, 10.

¹⁰⁰¹ Veg. l'apartat de la transcripció de les alveolars sibilants amb ג/י.

¹⁰⁰² Veg. l'apartat dedicat al fenomen del ieisme (3.2.2.1). i a la transcripció de les palatals laterals (3.1.3.4.). Benaim, *Sixteenth-Century*, 83, testimonia també יאה.

¹⁰⁰³ Íb.

¹⁰⁰⁴ Veg. ZAB, 117. La inserció de l'alef per denotar el diftong és un recurs que també detecta a bastament Minervini, "The Development," 419.

¹⁰⁰⁵ Si s'hagués volgut transcriure *Tavilan* entenem que el redactor potser hauria optat per ometre aquesta א.

¹⁰⁰⁶ Ferrando/Nicolàs, *Història*, 68; Moll, *Gramàtica*, 116 (130); Diéguez Seguí, *El Llibre*, 76-77. Veg. l'apartat dedicat a aquesta qüestió a la pàg. 251. del present treball.

s'esdevingué aquesta vocalització han estat molt discutits.¹⁰⁰⁷ Aquests testimonis conviuen amb les formes vocalitzades. En el cas de פליד (*Felid*), que es troba en els documents al llarg tot el segle XIV per indicar el termini de préstec 'per *Sant Feliu*' i que, com hem vist, conviu amb la forma *Feliu* com a nom propi, també podríem suposar que fos una convenció dels prestadors jueus. Aquest procés de vocalització en *u* també s'esdevingué en el nom propi *Arnau*, que com *Llofriu* també té un origen germànic (> ARNOALD), del que trobem les formes ארנאל (*Arnal*) (a. 1321-1345), ארנא (*Arnau*) (a. 1332-1338) i també ארנד (*Arnad*) (s.XIV; 1386).¹⁰⁰⁸

3.1.3 La transcripció de les consonants

3.1.3.1 Labials

וּ בּ

La transcripció distingeix a inici de mot entre l'oclusiva bilabial sonora [b] representada per בּ i la fricativa labiodental sonora [v] representada per וּ: ביל (Bell), ברנגיר (*Berenguer*), בונהדונה (*Bonadonà*), בורונישק (*na Boronesc*), ונובש/ונווה/ונובה (*vànova/vànoua-vànova/vànoves*), וידאל (*Vidal*), וילה (*vila*), וויטוברי (*vuitobre*), וידרירש (*Vidrerres*), etc. També, amb dues וּ a וואלש (*Valls*) i ווגידה (*Vegeda*) (1386).¹⁰⁰⁹ Però d'altra banda notem una grafia indiscriminada a בּ/בּל (*Vall*) (a. 1321-1345) i וואלש (*Valls*) (a. 1331),¹⁰¹⁰ o בלינציאה (*valencià*) per bé que no testimoniem וּ a inici de mot per representar el so oclusiu [b].

A l'interior del mot en posició intervocàlica se sol distingir *b* (> B-P llatines) amb בּ de *v* (> V llatina) amb וּ per bé que hem de tenir present que la בּ hebrea precedida per una vocal pren un so fricatiu [v] i precedida per consonant pren el so oclusiu [b]: לוביט (*Llobet*) (< llop < LŪPU) (a. 1347), קבניש (*Cabanes*) (a. 1325) (< CAPĀNA), פרוואיר (*provenir*) (a. 1443) (< PROVĪDĒRE), אשטיבין (*Esteven*) (a. 1347) (< STEPHANUS), רובירה (*Rovira*) (a. 1325) (< ROBEŘĚA), קאלויל (*Calvell*) (< CALVĚLLU) (a. 1330), etc. En altres mots la grafia és indiscriminada: קלבט (*Calvet*) (< CALVUS) (a. 1345-1347), פורבנסאל (*porvençal*) (a.1321) (< PROVINCĪALE), איגה ויבה (*Aiga Viva*) (a. 1324-1331) i ביבה איגה (a. 1324) (< AQUA VĪVA). En aquests darrers exemples la vacil·lació gràfica podria ser un indicatiu de la confusió entre *b* i *v*.¹⁰¹¹ Aquesta confusió sembla més evident en algun mot del segle xv: אבוקאט (*avocat*) (a. 1423) (< ĀDVÖCĀTUS) però és clara la distinció a דוישה (*devesa*) (< DEFĒNSA) (a. 1423). En un

¹⁰⁰⁷ Joaquim Rafel i Fontanals, "La u catalana d'origen consonàntic," *Estudis Romànics* (1970): 179-211; Joan Coromines, *Lleures i converses d'un filòleg*, (Barcelona: Club Editor, 1971), 209-216; 253-259, Philip D. Rasico, *Estudis sobre la fonologia del català preliterari*, (Barcelona: Curial; Abadia de Montserrat, 1982); Gulsoy, *Estudis*, 123-168.

¹⁰⁰⁸ Veg. l'apartat dedicat a l'onomàstica.

¹⁰⁰⁹ Gi 1, 256, codavant, 3'/1397.

¹⁰¹⁰ Gi 1,140, codarrere 1 i codavant 5/1391-1392 i Gi 1,7- codarrere 3a/1345-1346.

¹⁰¹¹ En català medieval es distingí aquests sons fins el segle xv, moment en què tots dos fonemes confluirien en /b/. Sobre la confusió entre *b* i *v* veg. Josep Moran, "Notes sobre la confluència de *v* i *b* en català," *Caplletra* 6, (1989): 107-116; Joseph Gulsoy, *Estudis de gramàtica històrica*, (València etc.: Institut Universitari de Filologia Valenciana, 1993), 123-162; Rasico, *Estudis*, 118-168; Rabella, *Un matrimoni*, 189.

document amb registres de l'any 1330 trobem **אוליור** (*Oliver*) (< OLIVARIU), que en altres documents es transcriu amb **אוליבה ב** (*Oliva*) (a. 1323) (< OLIVA), però en canvi, tret d'un document de 1344 que es transcriu amb dues ו,¹⁰¹² sempre notem **נובימרי** (*novembre*) **נובימרי/נובימברי** (*novembre*), **נובמרי** (*novembre*) (< NOVEMBRE) amb **ב**. Sembla més aviat una convenció per facilitar la lectura del mot aljamiat i notar la primera ו amb valor vocàlic o/u, més que no pas la forma **נוימרי** que comportaria més variacions de lectura. Un altre cas el notem a la paraula **ונובה** (*vànova*) que es transcriu normalment amb **ב** tot i que en un mateix text i redactor trobem **ונובה** i **ונווה** (*vànova*) (s. XIV).¹⁰¹³ La doble וו en les transcripcions catalanes gironines se sol evitar. Només l'hem detectat en els documents de l'AHG en aquest darrer mot, en la transcripció del topònim **ששוונרש** (*Sasvaneres*) i a inici de mot a **וויטוברי** (*vuitobre*). En canvi, en altres textos aljamiats aquesta solució és més recurrent, especialment a *Riera*: **וויב** (*ven*), **ווישטיר** (*vestir*), **שירוויב** (*serviu*), **וויטש** (*vets*), etc. però en altres mots no reduplica la ו inicial: **וירטוט** (*virtut*).

Garbell cita a Profiat Duran que afirmava que els jueus catalans no feien cap distinció fonètica entre la **ב** i la ו. Les dues lletres tindrien una pronúncia bilabial. L'autora testimonia aquesta igualtat en el nom **ביבש** o **ביבץ** (*Vives*), **בנבנישת** (*Benvenist*), **כלביט** (*Calvet*) i **שלבתאת** (*salvetat*). L'autora conclou que la pronúncia de la **ב** a Catalunya, si més no en posició intervocàlica, havia de ser fricativa labiodental.¹⁰¹⁴ Aquesta no distinció entre ambdues grafies la notem també en diversos documents aljamiats no procedents de l'AHG i sovint només es transcriu amb **ב** a l'interior del mot: a *Castelló* **קלאברי** (*clavari*), **נובמברי** (*novembre*), **אלבראן** (*albaran*); a *Casals* **אבלנש** (*avellanes*), **מלבה\א** (*malva*), **סיבא** (*ceba*); a *Riera*: **אליבאר** (*a levar*), **נובי** (*nuvi*), **שינבא** (*se'n va*), etc. i també a principi de mot com a **בוש** (*vos*), que, com hem vist més amunt es combina amb וו o ו; a *Vaticà* **שליבא** (*saliva*), **רובינה** (*rovina*); *Aslanov* troba **מיראבילייה** (*meravella*) per bé que generalment testimonia aquest so intervocàlic labiodental amb ו i l'oclusiu amb *dagueix*; a *Calendari1451* **ש' שלודור** (*Sant Valentí*), **ש' ולינטי** (*Sant Esteve*), **ש' אשטיבי** (*Sant Vicents*) però **אור** (*Sant Salvador*), etc. A *Duran* el redactor de les ordinations sí que fa distinció: **אור** (*haber*), **קלורי** (*clavari*), **וולרא** (*volrà*), **שוביראה** (*sobira*), **ריבוט** (*rebut*) etc., però en el redactor de la carta notem una grafia indiscriminada: **דיאולי** (*diable*), **נובה** (*no va*), **ביגר** (*veguer*), **באלריאה** (*valria*), etc. A *CodSober* dins del mot sempre es transcriu amb **ב**: **גניבטש** (*ganivets*), **טובלולה** (*tovallola*), **אברקטש** (*avarquetes*). Sembla que es distingeixen a *Xunglà*: **לאואדור** (*llevador*), **פבורדריאה** (*paborderia*), **בוטה** (*bota*), etc., i també a *Glosario*: **מאלוה** (*malva*), **אוניה** (*avena*), **שבון** (*sabon*), **סיבא** (*ceba*), etc. En les aljamies no catalanes del segle XV estudiades per Minervini, el so de la **ב** en posició intervocàlica, que entén com a aproximant bilabial [β], s'indica amb un punt diacrític sobre aquesta grafia, però en textos més antics no sol trobar cap marca i es distingia el so intervocàlic amb ו o ב.¹⁰¹⁵

¹⁰¹² Gi 5,275-4/1365.

¹⁰¹³ Gi 1,160 codavant - 5/ 1361-1362.

¹⁰¹⁴ Garbell, "The pronunciation," 676 i 678.

¹⁰¹⁵ Minervini, "The Development," 425. El pas de [b] > [β] en posició intervocàlica no es va produir en tots els dialectes i va ser posterior al segle XIII. Gimeno, *Aproximació*, 111.

פ)

L'oclusiva bilabial sorda sempre es transcriu amb פ: פירי (*Pere*), פרוסיש (*procés*), קפא (*capa*), etc. No se sol marcar la פ amb cap punt diacrític per diferenciar el so fricatiu de l'oclusiu que pot mostrar aquesta lletra: פושיטיר (*fuster*), פרנסישק (*Francesc*), etc.¹⁰¹⁶ Ens trobem amb una excepció en un document de l'any 1386 (Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397). Es marca la פ final amb un punt diacrític per diferenciar el so fricatiu de l'oclusiu del nom יוסף. Ara bé, no sabem si la marca correspon a un o a l'altre, ja que en alguns registres, en el mateix nom, no es marca, potser per oblit. En hebreu, sense cap senyal, el so final és fricatiu: יוסף פלכו/יוסף (*Iossef Falcó*) (*Iossep Falcó*); יוסף בונגודה/יוסף (*Iossef Bonjudà*) (*Iossep Bonjudà*); יוסף בלשום/יוסף (*Iossef Belxom*) (*Iossep Belxom*); יוסף איצק/יוסף (*Iossef Itsaq*) (*Iossep Itsaq*). En alguns mots la manca de notació ens pot fer dubtar alhora d'establir la lectura correcta: פונט (*Font* o *Pont*?), פרייר (*Ferrer* o *Perer*?), גוסף (*Josef* o *Josep*?). En altres mots aljamiats, com a *Duran*, la פ amb valor de fricativa labiodental sorda sempre porta un signe diacrític. Notem a *CodSober* la transcripció amb ב a קבצה (*capsa*). L'oscil·lació entre פ i ב també la notem a *Casals* amb el mot נאפש\נאבש (*naps*).

מ)

La nasal bilabial i la nasal labiodental sonores es transcriuen amb מ o amb ם si és final: מטלף (*matalaf*), מרציר (*mercer*), קאמפיסול (*Campèçol* o *Camfesol*), קם לונק (*Cam Llenc*), etc.

Segons Garbell les nasals finals en les transcripcions romàniques de l'hebreu es tendeixen a confondre i s'escriu indiscriminadament *m* o *n*.¹⁰¹⁷ Aquesta confusió en les aljames catalanes de l'AHG no és gaire corrent. L'hem testimoniada a שמפליב (*Sam Feliu*) (a. 1324) (per labialització) i a inici de mot a ברינג'י ניקולא (*Berenguer Nicolau*) (a. 1324) (per labialització) i a inici de mot a מיקולב (*Micolau*) (s.XIV). Aquesta forma de nom també la trobem a *Calendari1451*: ש' מיקולב (*Sant Micolau*).¹⁰¹⁸ A ALJ notem amb ג, també per labiodentalització, el mot אינוטאר (*enbotar*) o a *CodSober* אנפרייל (*enperial*) i també נובש נוסקדה (*nous noscada*).

3.1.3.2 Dentals

a) ת i ט

El més habitual és transcriure els mots aljamiats amb l'oclusiva dental ט. Rarament trobem casos de transcripció amb ת: אגושט (*agost*) (1443) (però la forma més corrent és אגושט); קרתיאן (*Cartian*) (a. 1331), שתימברי (*setembre*). (a. 1335), דתרדיש (...*de Terrades*) (a. 1347).

¹⁰¹⁶ Minervini, "The Development," 424-425 i Assis; Magdalena; Lleal, *Aljamia romance*, 92, noten, tot i que no sempre, que els mots amb פ amb valor fricatiu s'assenyalen amb un rafé. En canvi altres grafies, com la ג, testimonien que sempre porten un punt diacrític per notar el so fricatiu.

¹⁰¹⁷ Garbell, "The pronunciation," 658.

¹⁰¹⁸ Moll apunta, segons Fouché, que la forma *Micolau* es tracta d'un vulgarisme per influència de Miquel. Moll, *Gramàtica*, §104.

En els noms propis romanitzats de jueus n'hi ha que es transcriuen amb ת o amb ט, indiscriminadament segons el parer del redactor i en qualsevol època: אשתרוג/אשתרוק (*Astrug/Astruc*); אשטרוגה/נשתרוגה (*n'Astruga*); שתרוג/שתרוק (*Struc/Strug*), בונשתרוג/בונשתרוק (*Bonastruc/Bonastrug*); נשתרוק (*n'Astruc*); אשטרוק (*Astruc*), אשטרוגה (*Astruga*). Hi ha altres noms que sempre es transcriuen amb ט: בוניט (*Bonet*), בוננט (*Bonanat*), בוניטה (*Boneta*), קבריט (*Cabrit*), מומיט (*Momet*), קבריט (*Cabrit*), etc. En canvi els noms בנבנישתי (*Benveniste*) i שלתיל (*Xaltell*) sempre els testimoniem amb ת. En el document Gi 5, 121/1361-7b s'alternen totes dues grafies en el mateix text: משה נשטרטג (*Moixé n'Astrug*) i שתרוג אסמיאש (*n'Astrug Asmies*).

Constatem que en la major part dels altres documents amb aljamies catalanes consultats se segueix el mateix patró i el més habitual és transcriure amb ט. A ALJ no trobem cap mot transcrit amb ת: אינבוטאר (*enbotar*), אושטיגש (*ostatges*), משטרי (*mestre*), טאפריש (*tàperes*), etc. Tampoc a *Casals*: מנטא (*mentà*), מורטה (*murta*), אורטיגא (*ortiga*), בורטוליגא (*bortolaiga*). En canvi a *Vaticà* en alguns casos notem la transcripció amb ת a inici de mot: תנדא (*tenda*); תלפא (*talpa?*); תפיתץ (*tapíts*), תרבלייר (*treballar*), תורניי (*torneii*) i un cas de vacil·lació a אורטיגש/אורטיגא (*ortiga/ortigues*). En els manuscrits provençals estudiats per *Aslanov* no testimonia cap mot aljamiat amb ת, només amb ט.

Garbell no troba diferències fonètiques entre les transcripcions amb ט i ת i ho testimonia amb l'ús indiscriminat d'ambdues grafies: אשתרוק (*Astruc*), שלבתא (*salvetat*), שטמברי (*setembre*), ספורטה (*Saporta*). Els gramàtics de l'època, com Profiat Duran i Xelomó ben Adret, també les igualen fonèticament.¹⁰¹⁹ Aquest fet contrasta amb l'opinió de Gilbert Dahan sobre la pronúncia dels jueus del centre i el nord d'Europa, que al seu parer diferenciaven entre la ט i la ת, aquesta darrera més aspirada.¹⁰²⁰ Tanmateix, aquesta distinció no sembla estar fonamentada. Lleal i Minervini també constaten la preferència de ט per sobre de ת, per bé que segons Minervini aquesta darrera grafia s'imposà en el segle XV a final de mot.¹⁰²¹ Benaim també constata aquesta darrera tendència.¹⁰²² A les aljamies catalanes d'aquest segle no sembla que prevalgui la ת a final de mot: פרוטישט (*protest*) (a. 1443) (ZAB), וינט (*vent*), פיט (*fet*) (*CantsNoces*) (Cant IV) (s. XV), etc.

¹⁰¹⁹ Garbell, "The pronunciation," 657. Veg. també les pàg. 672 i 673 sobre la ת.

¹⁰²⁰ Dahan, "La prononciation," 60 i 61. Es basa en la descripció de la gramàtica de Roger Bacon: «Habent duo t, unum simplex ut theth et unum aspiratum ut th / tav» (*Grammaire hébraïque*, p. 203). De fet, acosta més el so de la *tav* sense dageix a la *s*: "Plusieurs des exemples qui précèdent contiennent des tav et semblent indiquer pour cette lettre une prononciation [θ], du moins quand le tav ne porte pas de dagesh. L'analyse du corpus le confirme. Chez Guillaume de Bourges, le tav sans dagesh est presque toujours transcrit *th* (14 occurrences). Cette graphie est celle d'anciens textes français pour le [θ] et Guillaume de Bourges l'utilise aussi pour *samekeb*, *tsade* et *sin*, ce qui indique que le son en est très ténu, comme dans l'anglais thing."

¹⁰²¹ Assis; Magdalena; Lleal, *Aljamia romance*, 89; Minervini, "The Development," 423 i 424. Segons aquesta autora: "The *aljamia* prefers ט and ק for ת and כ, probably because of the fricative pronunciation of the nonemphatic stops in weak position." D'altra banda també constata que en alguns textos arcaics sembla que hi ha una certa vacil·lació entre aquestes grafies.

¹⁰²² Benaim, *Sixteenth-Century*, 83 i 87.

b) ד

L'oclusiva dental sonora [d] i l'aproximant dental sonora [ð] sempre es representen amb ד:¹⁰²³ דומאין (*Domany*), דוראן (*Duran*), אורדינסיאו (*ordinació*), סידולה (*cèdula*), פלסדה (*flassada*). פרקורדור (*percurador*), קדיניש (*cadenes*), etc. No hi ha divergències de transcripció en els altres documents amb aljamies catalanes consultats.

Garbell nota que en alguns textos cristians la *d* final no es transcriu (*Davi*, *Daviu*, *Abendavi*, etc.).¹⁰²⁴ Notem que en alguns dels documents de l'AHG aquesta ד tampoc s'escriu: דוי פלכו (*Davi Falcó*) (2a m. s. XIV),¹⁰²⁵ אנדוי כאן (*En Davi Cohen*) (a. 1426).¹⁰²⁶ En un altre document notem un ensordiment final: דוויט (*Davit*) (~a. 1379. Segons Lleal a les aljamies aragoneses les dentals en posició final alternen les grafies ט i ד amb una clara preferència per la darrera).¹⁰²⁷ Minervini en el seu estudi de les aljamies mossàrabs, castellanés i aragoneses, testimonia que la ד amb valor de [ð] sovint porta un punt diacrític en manuscrits mèdics del segle XV.¹⁰²⁸ *Aslanov* (27, 52-53), troba amb la ד final el mot אנביאד (*enviat*), forma que es testimonia en molts documents occitans. D'altra part l'autor ens mostra que per tradició francesa, també es fa servir per transcriure [z] i [dz]: ראדים (*razim*, raisin) ('raïm')

3.1.3.3 Alveolars

a) Sibilants

ש i ז)

Notem la transcripció amb ש (*sin*) sempre amb valor de fricativa alveolar sorda [s] (i sense cap punt diacrític) a inici de mot a שאלט (*Salt*), שאנץ (*Sants*), שגליה (*Saglia*), שולאן (*Solan*), שטימברי (*setembre*), שיקנקר (*signar*), ש' (*sent*), שוניר (*Sunyer*), שופליקסיאו (*suplicació*), etc.; després de vocal i davant de consonant a אשפיטאל (*Espital*), אשקמפה (*Escampa*), קשטיל (*Castell*), טרשפורט (*Trasfort*), פושטיר (*fuster*), קשטלר (*Castelar*), קשטיון (*Castion*), רגישטרי (*registre*), etc.; a final de mot després de vocal i davant de consonant oclusiva a אגושט (*agost*), בושק (*Bosc*), פרנסישק (*Francesc*), פרוטישט (*protest*); a final absolut de mot a אגושט / אגושט (*agost*), כנטלוטש (*Cantalots*), ונובש (*vànoves*), טריבוטש (*tributs*), מדריניש (*Madrenys*), מרוקש (*Marroc*), מאש (*Mas*), פורניליש (*Fellines*), פגיש (*Pagès*), קדיניש / קדיניש (*cadenes*), קלדירש (*Calders*), קורטש (*Corts*), etc. És normal la transcripció טש- per a l'africada alveolar sorda [ts], en posició final per a formes plurals: ארנל דסטוריניש (*Arnaldes Torrents*), רידלוטש (*Rindelots*). Però, com veurem més endavant, en alguns casos la transcripció es fa amb צ.

¹⁰²³ Ja en el segle XIII les consonants oclusives sonores *d* i *g* intervocàliques són pronunciades com a fricatives en posició intervocàlica: [d] > [ð] i [g] > [ɣ], característica que més endavant es generalitzà a la consonant [b] > [β]. Gimeno, *Aproximació*, 111.

¹⁰²⁴ Garbell, "The pronunciation," 674.

¹⁰²⁵ Gi 1, 256 codavant 4/1397.

¹⁰²⁶ Gi 4,83bis-4b, doc. solt.

¹⁰²⁷ Assis; Magdalena; Lleal, *Aljamía romance*, 89.

¹⁰²⁸ Minervini, "The Development," 425.

Entre vocals amb valor de fricativa alveolar sonora [z] a **דווישה** (*devesa*), **וילה אושר** (*Vila Osar*) (*Osor*), **רושיש** (*roses*) i sorda a **אשיקנסיאונש** (*assignacions*), **אשישור** (*assessor*), **טרושיר** (*travesser*), **מושין** (*mossèn*), **פושישיו** (*possessió*), **רמישיאון** (*remission*), etc. Mai trobem la **ז** per a representar cap mot català. A *Casals*, en el manuscrit de l'AMGi, **פזוליש** (*fesoles*), amb valor de sorda, **אניז** (*anís*), que s'alterna amb **אניס** i **אניש**, i el mot d'arrel àrab **זעפרא** (*safrà*) (**زعفران**), per influència amb el mot hebreu **זעפרן**. En altres documents amb aljamies catalanes, com veurem a la part final d'aquest apartat, tot i que molt rarament, sí que trobem aquesta grafia. D'altra part *Aslanov*, com hem vist, testimonia, per tradició francesa, la **ד** per transcriure [z] i no troba la **ז** tret del mot **נוזי** (*noze*) ('anous'). Suggereix que les grafies d'ambdues paraules poden ser conseqüència d'una confusió de la sibilant resultat de l'africada [dz].¹⁰²⁹

La solució per al grup inicial llatí EX- davant de vocal també es resol amb **אש-**: **אשיקוטוריה** (*executòria/eixcutòria*) (< EXSEQUITORE) (1425), per bé que se'ns fa difícil determinar-ne la pronúncia exacta; les possibles formes *eixcutòria* o *essecutòria* podrien reflectir un tret popular (Cf. amb el grup [ks] final a **מרוקש** (*Marrocs*) (a.1327-1330) i **טורוקש** (*torocs*) (1443)) (Veg. ZAB 114 i *JudeoCat*, 51). Els documents cristians sempre representen l'aplec com en llatí, amb *x*: *executòria*, etc.¹⁰³⁰. En altres documents aljamiats, com veurem més endavant, trobem altres solucions: A *Duran* **איגיקוטאר** (*ejecutar*) (< EXSEQUŪTUM) i a *Glosario*, el grup OX-: **אוקשי מיל** (*oximel*). A *Casals* testimoniem amb **ש** el mot **אשטובה** (*estuba*), derivat del llatí EXTŪPARE.

La fricativa postalveolar sorda (prepalatal sorda) [ʃ] sempre es representa amb **ש** (*xin*) i sense cap mena de punt diacrític a: **אשאבק** (*eixauc*), **אשה** (*aixa*), **פושאן** (*Foixan*), **ויל בלרש** (*Vila Blareix*) (a. 1379; 1386), i **וילה בלריש** (a. 1327-1330), **שלחיל** (*Xaltell*), **גיש** (*guix*), **ברנד דסנפיש** (*Bernad Sanpeix*) (a. 1330), **אשרוב** (*aixarob*), **מדורי** (*madoreix*), **טישידור** (*Teixidor*), etc. Entenem la **י** precedent d'alguns mots que acabem de veure com a notació vocàlica de la *e*.

En el document Guillem Ponç pare, 1359/ Rupià, 10, de l'any 1342, es marca el punt diacrític a l'esquerra de la **ש** (*sin*) per tal d'indicar-ne el valor fònic sibilant sord [s] en posició final, a **פרירש** (*Ferreres*) (1b) i **ראבונש** (*Rabons*) (14a).

Com a africada postalveolar (prepalatal) sorda [tʃ] dins de mot amb **טש** a **קולטשא** (*coltxa*) (1325).¹⁰³¹

ס i צ

Notem que es fa servir la **ס** per transcriure mots que en els textos catalans s'escrivien amb les grafies vacil·lants *ç* o *c* per representar el so africat alveolar sord [ts] en què van confluir les combinacions llatines C^s i CY i TI després de consonant i C^s, i- i -CY.¹⁰³² Aquest so africat devia anar evolucionant a fricatiu alveolar sord [s] fins a confondre's amb aquest. El resultat en la grafia llatina van ser els grups -ss, -rs o s intervocàlica.¹⁰³³ Coromines és de l'opinió que abans del segle XIII la consonant

¹⁰²⁹ *Aslanov*, 55.

¹⁰³⁰ Veg. aquest mot a l'apartat del lèxic.

¹⁰³¹ Minervini, "The Development," 424 testimonia el dígraf **תש** en mots aragonesos i castellans.

¹⁰³² Ferrando; Nicolàs, *Història*, 128. Moll, *Gramàtica*, §182-183.

¹⁰³³ Diéguez Seguí, *El Llibre*, 72.

africada es conservava arreu dels territoris de llengua catalana i que en aquest segle s'esdevingué el procés de desafricació al llarg de la costa mediterrània.¹⁰³⁴ La major part dels mots que hem recopilat amb ס (s. XIV-XV) són derivats de termes llatins amb les combinacions esmentades, per bé que no podem saber del cert si encara es conservava la pronúncia africada [ts] o si el so ja havia evolucionat a [s] i s'optava per aquesta grafia de manera similar com en els documents cristians s'escribia *c* o *ç*. També, com veurem, en alguns documents i en mots concrets es preferia la transcripció amb צ.

En documents gironins de la primera meitat del segle XIV es transcriuen mots catalans amb ס a inici de mot a סלראן (*Celran* < CELERIANUS), סיקגימה (*Cicagema* < QUINQUAGĒSĪMA) o סיליאה דמונטקאל (*Santa Cilia de Mont Cal*), ברנט סילי (*Bernad Cellè*) (< CELLARIU); entre vocals i en mots de procedència no llatina a סבטיר (*sabater*) (etim. incerta, paraula que es troba en gairebé totes les llengües romàniques i en àrab, turc, etc.), סיטרה (*sitra*) (< l'àrab *ṣatī* سطل), ארנאל פורבנסאל (*Arnal Porvençal*) (> PROVINCĪALE), קלסת (*calçat*) (< CALCĒARE), בוננט דולסיט (*Bernad Dolcet*) (DŪLCE), גיאם בלסראיין (*Guiam Balçareny*) (DCVB: és compost de *balç* i *areny*, en documents medievals sempre escrit amb *c* o *ç*), פירי דבלסילש (*Pere Balcells*) (> BALTEŪ), טסא i טסה (*tassa*), טאסיה (*tasse?*), מיסיר (*missir*), טאסיש (*tasses*) (de l'àrab *ṭassa* طاس), פלסדה (*flassada*) (de l'àrab *farsat* فرشة), פלסאן (*Flaçan*) (< FLACCIĀNU), קסאן (*Caçan*) (< CATTIĀNU), גליסאן (*Galiçan* < GALLICIĀNU), i a final de mot a מרס i מארס (*març* < MARTĪU).¹⁰³⁵ En el nom פרנסאשק/פרנסשק/פרנסישק (*Francesc* < FRANCĪSCUS), després de consonant. Els cognoms מאסניה (*Maçanet*) i מאסנה (*Maçana*) s'escriuen amb ס tot i que el primer el trobem una vegada escrit amb ש com també el topònim homònim: משניט (*Massanet* < MATTIANĒTU). També notem certa arbitrarietat en la transcripció d'alguns cognoms: סנפיש (*Sanpeix*), סלאס (*Salas*), פרנס (*Farnés*), ריפאל (*Ripoll Campèçol*), סנטנש (*Santans/Santanes*). D'altra banda sempre trobem escrit amb ס el topònim סריאן (*Sarrián*) (Sarrià de Ter), tret d'un text de 1340 (שריאן),¹⁰³⁶ que en documents cristians sempre s'escriu amb *s* (DCVB: d'origen incert, d'un derivat llatí en -ANU d'algun nom personal com SARIUS o SERIUS).

Mai no trobem la ס amb valor de sonora. L'article salat, habitual en aquests documents, com veurem més endavant, gairebé sempre es transcriu amb ס.¹⁰³⁷

En documents de mitjan segle XV no detectem confusió entre ס i ש entre vocals (ס per als mots derivats dels grups llatins abans esmentats): אשיקנסיאונש (*assignacions* < ASSĪGNĀTIŌNE), אורדינסיאון (*ordinació* < ORDINATIŌNE), פרישינטיסיאון (*presentession* < PRAESENTATIŌNE), פרוסיש (*procés* < PROCESSUS) i אשישור (*assesso* < ASSESSŌRE), שופליקסיאון (*possessió* < POSSESSIŌNE), רמישיאון (*remission* < REMISSIŌNE), שופליקסיאון

¹⁰³⁴ Sobre el desenvolupament i confusió veg. Joan Coromines, "Història de la confusió de dues parelles de consonants antigues: ç i ss; yl", a *Entre dos llenguatges*, I (Barcelona: Curial, 1976), 14-17; Philip D. Rasico, "El desenvolupament dels fonemes s i š en el català preliterari", a *Qüestions de fonologia històrica, cronologia i geografia lingüística*, vol. 2, (Barcelona: Abadia de Montserrat, 1981), 5-24.

¹⁰³⁵ En els textos medievals catalans era ben corrent que els mots 'sabater', 'missir', 'tassa' i 'flassada' s'escriu amb *c* o *ç*. Veg. exemples i variants a l'apartat dedicat al lèxic del present treball.

¹⁰³⁶ Gi 5,255 codavant 3/1361.

¹⁰³⁷ Veg. l'apartat 3.2.3.4.

(*supplicació* < SUPPLICATIŌNE). Notem en el mateix document (ZAB) מיסיר (*missir*) (del llatí MI SENIOR, ‘senyor meu’, potser per conducte de l’italià *messere*, DCVB) per bé que en català medieval sovint testimoniem *micer* i *miçer* (DTCA) i en canvi מושין (*mossèn*) (reducció de *mossènyer* del llatí MĚUS SĚNIŌR). A inici de mot סידולה (*cédula* < SCHEDULA) però en canvi שינץ (*cens* < CENSUS) i שינצל (*censal* < CENSUĀLE) (1356 i 1443), una transcripció molt corrent per aquest mot.

D’altra banda notem que hi ha molts noms de jueus romanitzats que s’escriuen amb ס: נסן (*Naçan*) (també trobem נצן), יסק (*Içaq*) (també יצק, etc.) וידאל מסינא (*Vidal Messina*), טודרס (*Todrós*), יצק סרדאן (*Itsaq Sardan*) especialment els noms i cognoms derivats de mots llatins amb les combinacions esmentades: שלמה גרסיאן (*Xelomó Gracian*) i גראסיאנה (*Graciana*) (> GRATIANUS), פריסיושה (*Preciosa*) (> PRETIŌSU) o דולסה (*Dolça*) (DCVB: probable catalanització del nom propi femení Aldonza = Aldefonsa, Alfonsa, amb influència de l’adjectiu *dolça*). En canvi es transcriuen amb ש els noms derivats de la *s* llatina אשטרוק (*Astruc*) (ASTRŪCU), בונשתרוק דסמשטרי (*Bonastruc des Mestre*) (MAGĪSTRU), קורטיש (*Cortès*) (derivat de *cort*, amb el sufix *-es* (< llatí *-ĒNSE*)), קבניש (*Cabanes*) (pl.), וידש (*Vides*) (pl.), וידאל בונשניור (*Vidal Bonsenyor*) (SĚNIŌRE), נשטלינה (*n’Estelina*) (< STĒLLA).

Confrontem aquesta grafia ס amb la transcripció amb צ en els mots derivats de les anteriors combinacions llatines esmentades després de *r* i davant vocal *a* ברצלניש (*barcelonès*) i ברצלונה (*Barcelona* < BARCINO), מרציר (*mercer* < MERCIARIU) (cf. amb מרס *març*, per bé que a ZAB, a. 1443, s’escriu מארץ (< MARTĪU)); després d’*n* בלינציאה (*valencià*) (< VALĒNTĪA) (cf. amb פרנסישק) o שינצל / שינצלש (*censal/censals*) i a final de mot a שאנץ (*Sanç* < SANCTĪUS, derivat de SANCTUS), לורניץ (*Llorenç*) (LAURENTIU), פונץ (*Ponç*) (< PŌNTĪUS), ש' ויסתנץ דקמוניש (*Sent Vicenç de Camones*) (VINCĒNTĪUS). D’altra banda notem שינץ (*cens* < CENSUS). Aquest darrer mot i שינצל (*censal*) (CENSUĀLE), com ja hem vist, sempre es transcriuen amb ש inicial (el grup CE-) i - no sempre- amb צ la *s* llatina en tots els altres documents que hem consultat. Per altra part, a final de mot, en un comentari exegetí del s. XIV trobem פרדיץ (*perdiç* < PERDIX, -ĪCIS) (generalment transcrit *perdits* o *perditz*, en els textos occitans) i פניץ (*paniç* < PANĪCIŪ) (que es troba escrit *paniç* però també *panis*).

Segons Garbell, les transcripcions medievals dels mots hebreus en català representaven el so de צ amb la ç o la ç (*Çag, Zag*, etc. per יצחק), i en ben pocs casos amb la *s*. La *s*, la ç i la ç també podien representar la ש (tant *sin* com *xin*). Segons la mateixa autora, en el procés invers, el de transcriure en hebreu paraules catalanes, la ס i la ש, i a vegades צ, es feien servir indiscriminadament per representar ç, ç, ç o *s*. Tanmateix, amb els exemples que proposa, observem que la ס només es fa servir pels mots derivats dels grups llatins que confluïren en consonant africada sorda en català antic i que hem esmentat a l’inici d’aquest apartat, i que en aquests casos la ש substitueix la ס en els mateixos mots que nosaltres hem documentat: שינץ (*cens*) i שינצל (*censal*) com també a שיסאה (*cisa* < SCĪSSA, ‘tallada’, que hom troba escrit *sisa* o *cisa* en català medieval). D’altra banda l’autora nota un ús indiscriminat de צ en les transcripcions romàniques per representar sons tant fricatus com africats. Conclou que la צ, entre els segles XIII i XIV, estava en un estadi de transició entre l’africada *ts* i

la fricativa *s*. També recull el testimoni de diversos gramàtics, com Profiat Duran i Ximon ben Tsémakh Duran, que els jueus de les terres catalanes no feien cap distinció fonètica entre צ i ס i altres autors jueus del segle XV i XVI consideraren que la *ç* era un so molt proper a ambdues grafies hebraïques.¹⁰³⁸ Dahan, per la seva part, testimonia diverses solucions per a les transcripcions llatines d'aquestes dues grafies hebrees: *th*, *ths*, *c*, *s* o *ç*. També troba molta variació en les transcripcions de la *xin*, que comporta molts problemes als escriptors, ja que en llatí no existia aquest so. Les solucions que testimonia són *s*, *ss*, *ç* i fins i tot *f*. Per la *sin* troba les transcripcions llatines amb *c*, *sc* o *th*.¹⁰³⁹

Per a l'africada alveolar sorda [ts], en posició final per a formes plurals, hi ha vacil·lació de grafies fins i tot en un mateix document: amb צ a מלארץ (*Malarts*) (a. 1324), פראץ (*Prats*) però en canvi es representa amb טש- a קורטש (*Corts*) i שורטש (*Sorts*) (a. 1345-1347), ארנל דסטורינטש (*Arnald de Torrents*) (a. 1330), בנטלוטש (a. 1330-1331), רידלוטש (*Rindelots*) (1332-1335).

ג/י

La fricativa postalveolar (prepalatal) sonora [ʒ] gairebé sempre es representa amb ג. A inici de mot gairebé mai no porta cap marca distintiva: גויין/גון (*jun/juny*), גקמי/גאקמי (*Jacme*), גובן (*Joan*), גואן (*Joan*), גויין/גויאן (*Juian*), גירונה (*Girona*), etc. Però en un text de 1340 trobem גואן (*Joan*).¹⁰⁴⁰ A l'interior de mot és normal que tampoc porti cap senyal per bé que hi ha redactors que si que indiquen el so diferent de l'hebreu si el mot no és gaire corrent: ברונגול (*Brunjola*) (a. 1339). En canvi mai a בונגודה (*Bonjudà*), בגולש (*Bajoles/Bajuls*), פגיש (*Pagès*).

Garbell testimonia diversos noms amb י per mirar de representar aquest so: יורדי (*Jordi*), יוליאן (*Julian*).¹⁰⁴¹ En el mss. 10 de l'ADG trobem אניואן (*En Joan*). En aquest sentit Dahan nota que la י consonàntica en alguns textos llatins es transcrivía amb *g*.¹⁰⁴² En els documents de l'AHG notem la י inicial a יקמה (*Jacme/Iacme*) (a. 1353; 1443), per bé que en alguns textos cristians la grafia llatina corresponent també és *i*: *Iacme*.

Com a africada postalveolar (prepalatal) sorda [tʃ] a final de mot es pot representar amb el dígraf יג, amb un senyal o sense sobre la ג: מאיג (*maig*) (a. 1325), פירי דספויג (*Pere des Puig*) (a. 1327), וידאל דספויג (*Vidal des Puig*) (a. 1327), גיאם ריג (*Guiam Reig*) (a. 1330), ברנד דפויג שיק (*Bernad de Puig Sec*) (a. 1363), etc.; o bé només amb una ג que pot portar un punt diacrític o no: מאג o מאג (*maig*) (pàssim), נפונ (*na Puig*) o פוג (*Puig*) (f.s. XIV). A dins de mot ja hem vist més amunt que es transcriu טש.

¹⁰³⁸ Garbell, "The pronunciation," 668-670.

¹⁰³⁹ Dahan, "La pronunciation," 64-65.

¹⁰⁴⁰ Gi 5,255 codavant 2/1361.

¹⁰⁴¹ Garbell, "The pronunciation," 681-682. També posa com a exemple el nom ריינה que llegeix com a *Regina* per bé que també podem llegir *Reina*.

¹⁰⁴² Dahan, "La pronunciation," 66. Com en el mot ישיבה que troba transcrit en un mateix text *iesiva* o *gessiva*. En dedueix una pronúncia intensa de la י inicial.

Benaïm, Lleal i Minervini testimonien l'africada postalveolar (prepalatal) sonora [dʒ] amb la grafia ג, amb un punt diacrític o sense.¹⁰⁴³ Podem entendre aquesta pronúncia en el topònim שליגה (*Salija/Salitja*) (act. Salitja) (a. 1330-1331),¹⁰⁴⁴ per bé que les formes documentades en l'edat mitjana són *Seliga* (a. 1019 i 1246), *Saliga* (a. 1245), *Salija* (a. 1279) i *Saligia* (a. 1379) (DCVB). També testimoniem מיגרא (*migera*) (mitgera < MĚDĪU). Uns quants mots que evolucionaren de -DY- darrera vocal, com els derivats de MĚDĪU, *mitja* o *mitgera*, presenten actualment una pronúncia africada però en els textos medievals apareixen sovint amb la grafia j, un aspecte problemàtic que ha generat diverses hipòtesis sobre la pronúncia africada o fricativa d'aquesta consonant medieval.¹⁰⁴⁵

En els textos de procedència gironina, com el *LibCuent*, *Xunqlà*, *Valle* i els documents de l'AMGi no hi ha divergències amb el que hem assenyalat en els manuscrits de l'AHG. A *Xunqlà* notem que la grafia ג del mot אומנאגי (*homenage/homenatge*), com passa amb el topònim *Salija* que acabem de veure, conviu amb la grafia טג clarament africada [dʒ] del mateix mot una altra línia del text אומיניטגי (*homenetge*). D'altra part, a *Casals* notem alternança de la ס i la ש en un parell de mots: שמבוק\סבק (*saiic, sambuc*, > SABŪCU), מאסטיג i משטיג (*mastig*) ('mastic' o 'mastec') (< MASTIX) i com hem vist אניש i אניס però es tracta d'un text literari mèdic i podríem explicar les variants pels errors del copista. En els altres casos segueix la regla de representar amb ס els derivats dels grups llatins esmentats: פניס (*panís*) (< PANĪCIŪ), סיבה (*ceba*) (< CĒPA), etc. o de l'àrab סוכרי (*sucra, سكر*), גלסמני (*gelsemani*, 'gelsemi', الياسمين), etc. També אסטומאק (*estómac*) (< STOMĀCHUM) (Cf. amb אשטובה *estuba* < EXTŪPARE o אשפיקא *espica* < SPĪCU).

Si fem una comparació amb altres documents amb aljames hebraicocatalanes observem que la confusió entre ש, ס i צ és mínima o nul·la i que la transcripció d'aquests sons sibilants segueix el mateix patró que en els documents de Girona: a les còpies hebraïques dels tractats mèdics d'Arnau de Vilanova dels segles XIV-XV (*Arnau*) testimoniem la ס per a mots derivats dels grups llatins C^s i, CY i TI (סיפריש *ciprés* < *CYPRESSUS) i per a la resta de casos hom representa [s], [z] o [ʃ] amb ש: אשאבק (*eixauc*), שמפרי ויוא (*sempreviva*), פישולש (*pèsols*), שירביאש (*xirevies*), שישיליש (*xixelles*). L'africada alveolar sorda [tʃ], en posició final per a formes plurals es representa amb טש-: גרומיטש (*grumets*). La צ només es troba a final de mot a אלמולין (*almolts/almols*) ('armolls') i a אשנץ (*eixenç/eixents*), i en el mot català derivat de l'àrab צוקרי (*sucra, سكر*). No es nota gràficament la probable pronúncia africada [dʒ] a פוגיש (*foges/fotges*).¹⁰⁴⁶

¹⁰⁴³ Minervini, "The Development," 428; Benaïm, *Sixteenth-Century*, 81; Assis; Magdalena; Lleal, *Aljamia romance*, 93.

¹⁰⁴⁴ Gi 1,51-codavant 1b /1361.

¹⁰⁴⁵ Veg. especialment el resum de les diverses hipòtesis de Moll, Badia, Coromines, Lamuela i Casanova que ofereix Rabella, *Un matrimoni*, 196.

¹⁰⁴⁶ DCVB testimonia la forma *fotja /fotges* en els textos més antics:

En els mots que Eduard Feliu va recollir dels *responsa* de Xelomó ben Adret trobem (*FelMots*) צ a final i a l'interior de mot: גלאץ (glaç < GLACIE); ארגיניץ (*argenç* < ARGENTĒUS), דיצא (*deçà*, compost de *de* i *ça*, del llatí ECCE HĀ, 'a aquesta part', DCVB); per a transcriure els grups inicials vocal + st-: אצטרליש (*esterlís*) i אוצטגיש (*ostages*); després d'*r* i davant vocal: ברצלניש (*barcelonès*) i després de *n* a רנוציאר (*renunciàr*). La ס a inici de mot en paraules no derivades del llatí סנדאט (*sendat*), סיגא (*sitja*), סיניאה (*sínia*) i טאסיש (*tasses*) i a l'interior dels mots derivats dels grups llatins esmentats: ראנסיר (*rancir* < RANCĪDU) i אשטופאסי (*estopaci*) (< TOPAZIUS (< grec τόπαζος)). La ש a la resta de mots amb *s* llatina i com a desinència de plural. En canvi, i com ja hem notat amb el mot 'censal' trobem aquí ששיאו (*sessiò*) (cessió < CESSIŌNE). Testimoniem l'africada postalveolar sonora [dʒ] representada amb טג a גלוטגיש (*galotges*) ('galotxes') però en canvi אוצטגיש (*ostages*) ('ostatges'). Trobem יש per a representar la fricativa postalveolar sorda [ʃ]: אישטה (*aixeta*).

En el text dels acords de Barcelona de 1354 es transcriuen amb ס els mots בيسكومטי (*vescomte* < VĪCE COMĪTE) i קושטיטוסיואן (*constitucion* < CONSTITŪTIŌNE) i amb la ש els mots derivats de la *s* llatina.

Vaticà presenta una transcripció indiscriminada entre ס i ש: amb ס טרסלטאר (*traslatar*) (< TRANSLĀTUM), מסטיכי (*mastiqui* 'màstic') (< MASTIX), מוסקו (*musco*) (< MUSCUS) i amb ש אשקלב (*eschlop*) (< SCLŌPPUS), אשקולר (*escolar*) (compost de *colar* i del prefix *es*), פוש (*fus*) (< FŪSU), קרשפיל (*crespell*) (< CRĪSPU), שלבה (*saliva*) (< SALĪVA), שפינה (*espina*) (< SPĪNA), etc., notem אנגרישייר (*engreixar*) i amb צ גראציאש (*gràcies*) (< GRATIA) o final a אשפרונץ (*esperonç*) i פשיטץ (*passits* 'pansits') amb clar valor d'africada [ts]. Amb la grafia יצ amb valor d'africada [dʒ] a אשייצר ('assetjar'). D'altra banda la fricativa postalveolar sonora es representa amb י a יילדה (*gelada*) i ייבש (*gibes*).

A l'edició d'*Olszomy* tots els mots, sords i sonors, es transcriuen amb ש: פשיל/פשיל (*fusell*), קבשה (*cabeça*), טורנש (*tornes*). La fricativa postalveolar sorda es representa amb ישי אוישיידה (*aixiada*). A *Firkovitch* aquesta darrera es representa amb ישיב ישיב o ליישיב (*lleixiu*) o בווישדאש (*buixades*).

A *Aslanov* (57-59) la צ conserva el seu valor d'africada a inici i a final de mot: פרדיץ (*perdits*). També detecta una transició de [ts] a [s] i que es transcriu amb צ: אשפיצייה (*espècia*), פרואציו (*proacio*). Segons l'autor, en fonts posteriors als manuscrits de Caspi que estudia, perd el valor africad. D'altra part, testimonia una alternança arbitrària entre ס i ש, per bé que en alguns casos nota que la ס podria representar la *z* francesa i provençal. Per el mot פוגאסה (*fogassa*), suggereix un reflex etimològic (FŌCACĪA). També nota que rera *l* sempre s'escriu ש: קודולש (*codols*). Per a l'africada sonora [dʒ] amb la grafia ג, sense cap marca: אשגאר (*assajar*); i també amb ג אושטאגיש (*ostatges*), משאגיר (*messatger*), i [ʃ] final amb יג: דשטרייג (*destreig*).

En el recull d'aljamies que van fer Blasco i Magdalena dels *responsa* d'Itskhaq ben Xeixet de Barcelona (1326 -1408), es transcriuen els mots פרשידה (*farçida* < FARCĪRE), שינש (*cens*) (amb ש final), שנשאל (*censal*), שינשליר (*censaler*) i ששיאו (*cessiò*) amb ש, però גרסישה *gràcia* (< GRATIA), פרוסיש *procés* (< PROCESSUS) i קודיסיל *codicil* (< CODICILLUM) amb ס; amb צ el final de mot ארגיניץ (*argenç*) i amb ש els derivats de

s llatina i la desinència de plural. Notem **אושטגיש** (*ostages*), sense una grafia clara per a la pronúncia africada (cf. amb la forma **אוצטגיש** que hem vist més amunt).

En els documents certerins de mitjan segle XV publicats per Duran i Sanpere mai no s'empra la **צ** però és ben clara la diferència entre els mots amb **ס** i els mots amb **ש** com fins ara hem vist, sense confusió de grafies per a representar els mots derivats de la *s* llatina dels altres: **אבדיאינסיאה** *audiència* (< AUDIENTĪA), **מנסיאונאט** *mentonar* (< MENTIŌNE), **קונשנטימינט** *consentiment* (< CONSĒNTĪRE), etc. Tanmateix, com en els textos precedents, trobem **שינשאלש** (*censals*). Però d'altra banda, la fricativa postalveolar sorda (prepalatal sorda), es representa amb **ג** amb un punt diacrític: **אָגי** (*aixǝ*). La fricativa postalveolar (prepalatal) sonora [ʒ] es representa amb la mateixa grafia: **גֹ** (*jo*), **גודיריקסיו** (*judiricció*), **אינוגאטש** (*enujats*) (veiem que no nota clarament amb la grafia la pronúncia africada),¹⁰⁴⁷ etc. L'africada postalveolar (prepalatal) sorda [tʃ] a final de mot es representa amb **טג**- i amb un punt diacrític sobre la **ג**: **מיטֹג** (*miṭg*), **באטֹג** (*vaig*), etc. La solució per al grup llatí EX- és **איגיקוטאר** (*ejecutar*)

En el glossari botànic del segle XV publicat per Magdalena hi ha un parell de confusions: **אנשינש** (*encens* < INCĒNSU) o **אניס** (*anis*) transcrit en català i **אנישאי** (*anisi*) transcrit en llatí (*anis* < ANĪSUM). Però la tendència general és transcriure amb **ס** els mots derivats dels grups llatins esmentats i amb **ש** els que provenen de la *s* llatina i la desinència de plural: **ארבוסאש** (*arboces* < ARBŪTĒU), **שוינא** (*savina* < SABĪNA), **סיקוטה** (*cicuta* < CĪCŪTA), **ושק** (*vesc* < VISCUM), **רישינה** (*resina* < RESĪNA), **רושילה** (*rosella* < RŌSELLA), **פינונש** (*pinjons*), **ברטש** (*brots*), etc. A final de mot també transcriu amb **ס**: **אגראס** (*agraç* < ACRACĒUM), **רומאנס** (*romanç* < ROMANICE). Els mots catalans en què vol notar la pronúncia d'alveolar fricativa sonora els transcriu amb **ז**: **שלזי** (*salze* < SALĪCE). Aquesta grafia no apareix en la transcripció dels mots catalans dels manuscrits hebreus de l'AHG. Els mots derivats de l'àrab els transcriu amb la corresponent grafia hebrea: **סוכרי** (*sucrer*, סוכר), **זעפראן** (*zafraan*; زعفران), etc. Tanmateix amb els arabismes mostra vacil·lacions gràfiques: transcriu en català **פשתוק** (*festuc*) i en àrab **פסתוק** (*fustaḡ*; فسّوق) o trobem en català **צנדיל** i en àrab **צנדל** (*sandili*; sàndal; صندل). Els mots que comencem amb *est-* es transcriuen **-אצט-** com ja hem vist anteriorment amb el casos d'*ostatges* i *esterlís*: **אצטורק** (*estorac* < STORAX). A final de mot amb **צ** amb valor d'africada només a: **טמריץ** (*tàmarets* 'tàperes') o **אשתרוץ** (*estruç*).¹⁰⁴⁸ Amb valor de *xin* a **קריישש** (*creixes*) (-יש-), **פישי** (*peix*) i **גישי** (*guix*) (-שי- o -ישי-) i **שופלאש** (*xufles*) (-ש-). Hi ha vacil·lació a **שיפריש** (*xiprés/ciprés*) que testimonia també **סיפריר** (*ciprer*). D'altra part l'aplec [ks], que es representa per la *ics* en els textos amb grafia llatina, es transcriu **קש מיל**: **אוקשי מיל** (*oximel* < OXYMELI) però també **קס**: **גקסינש** (*gacsins*). La fricativa postalveolar (prepalatal) sonora [ʒ] es representa amb **ג** amb un senyal diacrític: **שגֹיט** (*saget*), **פינגולש** (*penjolls*), **מגוראנה** (*majorana*), etc. L'africada postalveolar (prepalatal) sonora [dʒ] es transcriu amb **טג**: **קרדמוני שלואטגי** (*Cardamoni salvatge*). L'africada postalveolar (prepalatal) sorda [tʃ] a final de mot es representa amb **יג**, amb un senyal sobre la **ג**:

¹⁰⁴⁷ DCVB testimonia que la forma antiga més corrent era *enujar* (a més d'*anujar*, *anuiar* i *anugar*).

¹⁰⁴⁸ Però el document es refereix a 'astruc', la planta també anomenada *baladre* i no pas a l'ocell.

בוראיג (*borraig*) (forma antiga de ‘bòrax’). Tanmateix hi ha altres formes antigues testimoniades d’aquest mot més corrents com *boraix* i *borraix* (DCVB) i per tant יג podria representar [j] en posició final.

Podem observar vacil·lació entre les sibilants ס, ז i צ en alguns mots catalans del manuscrit comptable (aragonès, català i àrab) editat per Blasco procedent de la Biblioteca de Catalunya (1380-1385) (*CodSober*). Amb ס es transcriuen בסין (*bacin* < BACCĪNUM), אונסש (*unces* < ŪNCĪA), etc.; amb צ: מרצרייה (*merceria* < *MERCARIU) com ja hem vist anteriorment, però כלסט i כלצט (*calçat* < CALCĒARE), מוצטציייה (*mostacea* < MUSTACĒA, ‘mostassa’), פצה (*peça* < del gà·lic PĒTTĪA), צינטש (*cintes* < CĪNCTA), פרנציש (*Francés*), etc.; amb ז: גרזייה (*Gràcia* < GRATIA), ינגרזייה (*Engràcia*) i a final de mot לייז (*lliç* < LĪCAĪUM); amb ש les s llatines i desinències de plural: אשטם (*astam* < STAMEN), אשקיריבנייש (*esquirivanyes* < derivat de SCRIBĀNE, amb metàtesi), משקלדה (*mesclada* < derivat de *MĪSCŪLARE, diminutiu de MĪSCĒRE), שידה (*seda* < SĒTA), דטילש (*dàtils*), פינטיש (*pintes*), etc. Tanmateix també trobem אנשינש (*encens* < INCĒNSU) com ja hem testimoniats més amunt. L’africada alveolar sonora [dz] es transcriu amb ז a דזנה i דוזנינה (*dotzena* < derivat de DUODĒCIM). Notem especialment el final sonor de פורדש (*forrats*; folrats < del germànic FŌDR). També notem vacil·lació en la transcripció amb grafia hebrea dels mots àrabs que difereix del glossari anterior: צפרן (*tsafran*) i זחפרן (*zakhfran*). La fricativa postalveolar sorda es representa amb ש a principi de mot שימינה (*Ximena*). En canvi notem la transcripció amb ג per א אורגיקה (*orxica*) i פרגי/פרקס (*parxe/parxes*).¹⁰⁴⁹ Com en els anteriors documents, la fricativa postalveolar sonora [ʒ] es representa amb ג amb un senyal diacrític a inici de mot, גואן (*Joan*), גורדן (*Jordan*), i sense cap mena de marca a l’interior de mot, ריגינה (*Regina*). En posició final notem דלכתוג (*Delactois*). No es nota clarament la pronúncia africada a מיגה (*mija*) (‘mitja’) que en textos catalans antics testimoniem amb les formes *mija*, *miges* (DCVB).

En els cants de nocces editats per Jaume Riera, extrets d’un recull de poesies de mitjan segle XV, hi ha vacil·lació entre la grafia d’aquestes sibilants. Predomina l’ús de la ש en els mots amb [s] provinents de la s llatina a inici de mot, rere vocal i davant consonant, darrera consonant i davant vocal, entre vocals i a final de mot. Els finals –ts es representen bé amb טש– (cants II i III) o bé amb טץ– (cants IV i V), וואלטץ (*vulats*), etc. La צ a l’interior del mot la trobem rere n אשקינצרי (*esquinçaré* < EXQUINTIARE) (Cant I) i אבאנצאר (*avançar* < *ABANTIARE) (Cant IV). A inici de mot a צירביל (*cervell* < CERĒBĒLLU). Notem vacil·lació a קלשאר (cant II) i קלצאר (cant IV) (*calçar* < CALCĒARE). També a final a דולץ (*dolç* < DŪLCE) (cant IV). Només trobem en sis ocasions la lletra ס: en el cant II טרסיא (*tercia* < TĒRTĪA), סולאש (*solàs*), טינסו (*tençó* < TENSIŌNE), פסיקש (*pessics* < *PELLICICARE,) i en el cant III סילאר (*celar* < ZELARE). La grafia és vacil·lant a אסו (cant II) i אשו (Cant IV) (*açó* < ECCE-HŌC). La fricativa postalveolar (prepalatal) sonora [ʒ] també es representa amb ג amb un punt diacrític o sense: נאגא (*n’haja*), גורו (*juró*) (Cant I), מינגיש (*mengés*) (Cant II), ארגינט (*argent*), etc. Notem la transcripció del mot ‘enutjós’ com אפנוייוש (*epnujós*)

¹⁰⁴⁹ Mot que es testimonia en català a l’inventari de Martí l’Humà (1410?) (‘parxe’, *VocFar*). No es nota la pronúncia africada.

(Cant III).¹⁰⁵⁰ La fricativa postalveolar sorda (prepalatal sorda), es representa amb ש o יש: אישוט (*eixut*), פייש (*peix*), קאייש (*quaix*) (ייש) (cant II), לישאר (*leixar*), מושו (*moixó*) (Cant IV), etc.

Si ens fixem en l'estudi de Minervini d'aljamies mossàrabs, castellanés i aragoneses l'autora estableix que la *sin* ש representava la fricativa alveolar sorda [s] (< s > i < ss >) i la fricativa sonora [z] (< s >); la ס l'africada alveolar sorda [ts] (< ç > o < c >), la ט l'africada alveolar sonora [dz] (< z >) i la *xin* ש (sovint sense cap punt diacrític, com també en el cas de la *sin*) la fricativa postalveolar sorda [ʃ] (< x >). També afegeix la צ per representar la [ts] a més de la ס. Benaim i Lleal coincideixen en aquestes correspondències per bé que Lleal afegeix la ם amb un punt diacrític per a representar [ʃ] i no testimonia la צ.¹⁰⁵¹

b) Nasals

L'alveolar nasal sonora [n] sempre es transcriu amb נ o amb la corresponent ן final: נדל (Nadal), ניבליש (*neules*), ברניטה (*bruneta*), ונובש (*vànoves*), מנטיל (*mantell*), אלבראן (*albaran*), שינ' מיק (*Sen(t) Miquel*), פראן (*Ferran*), etc.

Com hem vist més amunt, segons Garbell les nasals finals en les transcripcions romàniques de l'hebreu es tendeixen a confondre i s'escriu indiscriminadament *m* o *n*. Ja hem comentat que no és gaire corrent en els documents de l'AHG.¹⁰⁵² Notem uns pocs casos d'assimilació dins de mot: שיקוגישמי (*sicogesme*) (a. 1340) i d'epèntesi נינגרי (*nengre*) (a. 1325). En altres documents aljamiats algunes vegades notem un canvi de *n* per *m* (labiodentalització): a ALJ אנפרא (*enpara* per *empara*) o a FelMots לנבוט (*l'enbut* per *l'embut*). Aquesta confusió en les aljamies catalanes de l'AHG no és gaire corrent.

c) Laterals

La lateral alveolar sonora sempre es representa amb ל tant en els documents gironins com en altres documents aljamiats catalans: קלדיש (*Caldes*), סידולה (*cèdula*), בלינציאה (*valencià*), וילה (*vila*), קפיטול (*capítol*), etc.

d) Vibrants i bategants

No hi ha cap mena de diferència gràfica entre la vibrant i la bategant alveolar sonora ni en els documents gironins ni en altres documents aljamiats catalans: רידלוטש (*Ridelots*), רמון (*Ramon*), תרדיש (*Terrades*), ברנגיר (*Berenguer*), etc.¹⁰⁵³ En canvi *Aslanov* (60), testimonia la doble ר a שררה (*serra*) i פררי (*ferre*, 'ferro'), i en altres

¹⁰⁵⁰ Segons el DCVB la forma més freqüent a l'edat mitjana era *enujar*.

¹⁰⁵¹ Minervini, "The Development," 427; Benaim, *Sixteenth-Century*, 82, 84-87; Assis; Magdalena; Lleal, *Aljamia romance*, 90-93.

¹⁰⁵² Veg. pàg. 233.

¹⁰⁵³ Segons Minervini, "The Development," 424, la ר mai porta cap punt diacrític distintiu, que en aquest cas correspondria al *dagueix forte* que té la funció de marcar la geminació de la consonant que el porta, perquè justament aquesta lletra en hebreu no en pot portar (es pot trobar en totes les lletres excepte les guturals א, ה, ח, ע i la ר).

obres provençals. Tanmateix, en els manuscrits de l'obra de Caspi no troba la geminació gràfica en altres mots ni en tots els textos: שרא (*serra*), בארה (*barra*), etc.

3.1.3.4 Palatals

a) Lateral

El grup intern llatí *-ll-* i la *l-* inicial palatalitzaren ja en el segle XI, però el problema de representar aquest so va fer aparèixer diverses grafies en els manuscrits catalans: *l, ll, yl, il, ly, lly, ill*, etc. D'altra banda, tot i la palatalització inicial, la grafia de la *l-* simple predominà en l'escriptura per la influència del llatínisme fins ben entrat el segle XV. En els cultismes generalment es mantingué la *l-* no palatalitzada.¹⁰⁵⁴

La transcripció hebraica rarament representa aquest so. El més freqüent ens els manuscrits gironins és escriure ל tant per a la palatal lateral com per a l'alveolar lateral: לינאש (*Llinàs*), לירי (*lliri*), גילים (*Guillem*), בורונולה (*Buronola*), קשטלר (*Castellar*), כנטלוטש (*Cantallots*), לגושטירה (*Llagostera*), למבילש (*Llambilles*), לוביט (*Llobet*), בוננט לימנה (*Bonanat Llimona*), בונפילה (*Bonafilla*), מרכדיל (*Mercadell*), מוליט (*Mollet*), רידלוטיש (*Ridellotes*), שקליט (*saclit*), פורנילש (*Fornells*), בל (*Vall*), ואלש (*Valls*), שלחיל (*Xaltell*), ויאוליש (*violes*), ארנאל (*Arnal*), etc. També גליסאן (*Galliçan*) i פלינש (*Fellines*) en què la י expressa la vocal *i*. El mateix cas és בטלי (*batle/battle*), del llatí BAJULU, 'bastaix', ambdues formes ben testimoniades. Algunes transcripcions ens poden generar dubtes d'interpretació: ברנד קול *Bernad Coll* o *Bernad Col*, פירי דסקשטלר *Pere des Castlar* o *Castllar*, etc.¹⁰⁵⁵ En un document de l'any 1386 amb dues לל a פי' בלל (*Pere Vall*).¹⁰⁵⁶

Irene Garbell cita Ximon ben Tsémakh Duran (1361–1444) que es va fer ressò de la pronúncia palatal de la ל en terres cristianes i que exemplificà amb אָל ('Déu') i אָל ('a, cap a'): la vocal llarga del segon mot permet una aproximació palatal de la lateral alveolar ל hebraica. Garbell no troba un mot romanç en caràcters hebreus que es transcriu amb dues ל tot i que si que documenta la ll en les transcripcions llatines d'alguns noms de jueus: *Nacanell, Alfavell*, etc.¹⁰⁵⁷ Per la nostra part tampoc trobem una doble ל en cap dels manuscrits hebreus gironins, en els quals de vegades s'opta per altres solucions com יי סטיאדה (*ça Tallada*) (a.1338), מונפשלייר (*Monpesller*), למפאייש (*Llampaies*), que encara avui presenta aquesta grafia, o גרנויירש (*Granollers*); en alguns casos s'evidencia una certa vacil·lació, com en un document amb registres de l'any 1325 en què trobem les formes מונט פויאן *Mont Fuian* i מונטפיאן *Montfullan* (Gi 1,51, codavant 3a i b/1361). D'altra banda hem de considerar el fenomen del ieisme, un tret característic gironí, que analitzem més endavant.

¹⁰⁵⁴ Gimeno, *Aproximació*, 55; Moll, *Gramàtica*, §106; Ferrando; Nicolàs, *Història*, 68, 128 i 173. Veg. els articles mo(n)ogràfics sobre aquesta qüestió de Philip D. Rasico, "Sobre l'evolució de les consonants llatines l- i -ll-, n- i -Nn- en català antic," *Els Marges* 20, (1980): 99-106; Emili Casanova, "L'evolució t'l > l.l/ll en català," *Caplletra* 6, (1989): 117-12 i Coromines, "La palatalització de la L- inicial: data, orígens i extensió del fenomen" a *Entre dos*, 51-85; Veny, *Dialectologia filològica*, 138. Per a Rasico i Casanovas

¹⁰⁵⁵ Segons Moll, *Gramàtica*, §175, CASTELLANU va donar *Castlà* i de CASTELLARE *Catllar* (rossellonès) i *Catlar* (baleàric).

¹⁰⁵⁶ Gi 1, 256 codavant 4b, col.a, lín. 29/1397.

¹⁰⁵⁷ Garbell, "The pronunciation," 658-659.

Notem la transcripció לִי per a representar [ʎ] a פורניליש (Gi 1,51, codavant 1a/1361) (Cf. amb גוליאול *juliol*). La grafia לִי a final de mot sembla reflectir aquesta palatalització: דאואיל (*d'avall*), però קבליש (*Caulès*).¹⁰⁵⁸ En altres mots amb la vocal precedent *e* es representa el conjunt sense reduplicar la י ni la ל: ביל (*Bell*), בילקיי (*Bellcaire*), לוביל (*Llobell*), נואיל (*Noell*), מרטוריל (*Martorell*), מנטיל (*mantell*), קשטיל (*Castell*), שלתיל (*Xaltell*), etc. Notem פורניליש (*Fornells*) (a. 1331) però פורנילש (*Fornells*) (1324-1327) i קורנוילן (*Cornullan*) (s. XIV).

En altres textos amb aljamies catalanes, com a *Glosario*, la representació gràfica d'aquesta palatalització és amb dues ל a שיללי (*selli*) o מילליד (*mellisa*), קממיללא (*camamilla*), אשקיטללא (*esquetlla*), etc. però גאטלה (*guatlla*), פולא (*fulla*), פינגיולש (*penjolls*), אשפינאלבילה (*espinabella*), קשקאי (*cascall*) etc. A *Casals* només amb ל o amb לִי a final de mot, per bé que la pot tenir valor vocàlic i no de consonant: בודיל (*budell*), אבלנש (*avellanes*). *Firkovitch*, a inici de mot, amb una ל o amb לִי ליישיב (*lleixin*) o ליישיב (*lleixin*). Dins de mot amb una ל: שלה (*sella*). Caballero-Navas nota especialment aquesta transcripció en els textos mèdics amb aljamies catalanes que ha estudiat: קורנללא (*cornella*).¹⁰⁵⁹ A *CodSober* trobem טובללולה (*tovallola*), però també קורדילט (*cordillat*) o ביליה i ביליה (*vella*). A *AcordsBcn* (a. 1354) trobem amb dues ל: גיללם ברנט די סימו (*Guillem Bernat de Simó*) (Article 37, lín. 7). En els manuscrits de l'AHG gairebé sempre testimoniem la forma גיאם (*Guiam*), que també trobem en els documents de préstec l'AMGi, i algun cop גילם (*Guillam*) (a. 1341) i גילים (*Guillem*) (a. 1324/1345-1351),¹⁰⁶⁰ però mai amb doble ל. A *Riera* la representació d'aquest so és indiscriminada. En alguns cants s'opta per dues יי, en altres per dues ל i en altres només per una ל: מלוואי (*malvall*) (Cant IV), אי (*all*) (Cant IV), אקללא (*aquilla*) (Cant I), פיליא (*filla*) (Cant I), etc. Benaim i Lleal testimonien les solucions לִי i לִי i Minervini, a més a més, troba לל en aljamies del segle XV.¹⁰⁶¹ A *Aslanov* (57), dins de mot troba el grup לִי i a final ייל קלייא (*calla*) מיראיל (*mirall*). Nota, més sovint una ל final- que comporta ambigüitat, especialment en provençal, ja que es testimonien finals palatalitzats i altres sense: פינול (*fenoll/fenoil*). També testimonia לִי a dins i a final de mot rere vocal e/i, per bé que es fa difícil de destriar si el valor de la י és vocàlic o consonàntic: דפאלימנט (*defalliment*), פיל (*fil/fill*).

Pensem que la major part dels redactors hebreus segueixen la tradició –i les vacil·lacions– que sovint trobem en els manuscrits catalans al llarg de tota l'època medieval de no representar gràficament la palatalització, especialment de la *l*- inicial. Un bon exemple és el cas de la transcripció del mot català *call*. El trobem transcrit קאל (Ex: *Duran*) forma que no denota explícitament la palatalització de la *-l*. La transcripció més aproximada al so palatal hauria estat קאי. La persona que

¹⁰⁵⁸ Gi 1, 256 s.s./1397.

¹⁰⁵⁹ Carmen Caballero-Navas, "Las lenguas científicas de las comunidades judías catalanas en la baja edad media." a *El saber i les llengües vernacles a l'època de Lull i Eiximenis: Estudis ICREA sobre vernacularització*. Alberni, Anna; Badia, Lola; Fidora, Alexander ed., (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2012), 339.

¹⁰⁶⁰ Gi 1,140, codarrere 1b/1391-1392; Gi 1,51-codavant 5a/1361; Gi 1, 160 - codavant 2b/ 1361-1362.

¹⁰⁶¹ Minervini, "The Development," 426; Benaim, *Sixteenth-Century*, 83-84; Assis; Magdalena; Lleal, *Aljamia romance*, 91-93.

transcrivé per primer cop el mot *call* amb קאל és ben possible que tingués la grafia llatina en el seu cap més que no pas l'aproximació fonètica, i estava ben segur que els seus lectors entendrien perfectament a quin mot es referia.

b) Nasals

La nasal palatal sonora que es representa amb el dígraf *ny* en escriptura hebraica té una solució difícil. Això fa que sovint no sigui evident si la pronúncia era o no palatalitzada.

A final de mot s'opta per no notar res a גון (*jun/juny*) tot i que de vegades trobem la forma גוין (*juny*). Tampoc dins del mot a פרפינאן (*Perpinyan*) (a. 1324), סרינאן (*Cerinyan*) (~1379), מדינאן (*Medinyan*) (a. 1324) o קנילא (*canyella/canela*) (s. XIV). En canvi sembla clara la transcripció d'aquest so amb el grup ני a מרדמנייה (*Mardermanya*) (pàssim), a בניש (*Banyš*) (a. 1335) o שטאין (*Estany*) (1a. 1345) i אשטניול (*Estanyol*). En un document de la segona meitat del segle XIV es transcriu ניי i גויי (*Perpinyan*) i אשטגניארט (*Estanyiart/Estagniart*), דשיניאור (de *Senyor*), קשטנייט (*Castanyet*).¹⁰⁶² En un document de 1338 el topònim Brunyola es transcriu amb el grup נג amb un punt diacrític al damunt de la guimel: ברונגולה (*Brunjola*).¹⁰⁶³ Sense aquest punt diacrític notem en un document de 1386 אויגוניט (*Avijonet*) (*Avinyonet*) i פדרינגא (*Pedrinja*) (*Pedrinjà*).¹⁰⁶⁴

Troblem solucions semblants en altres textos aljamiats: a *Riera* només amb נ a פינו (*pinjó*) (Cant V), אן (*any*) (Cant II) o דאן (*dany*) (Cant IV); però també amb ני a קונפנייט (*companyets*) (Cant IV), שנייר (*sényer*) (Cant III); a *Glosario* es transcriu amb el dígraf נג: פינגונש (*pinjons*), רונגו (*ronjó*); a *CodSober* amb ניי: כונייה (*cunya*), פנייל (*punyal*), פוניילט (*punyalel*), פיניונש (*pinjons*) i final amb ני (*fustany*); també a *EstatutsBen* קטלונניא (*Catalunya*) i a *Calendari1451* גויין (*juny*); a *Arnau* שרמיניש (*sarmenyés*); a *Firkovitch* ניי : אשקניא (*esquenya*). Minervini i Lleal testimonien les solucions ני i ניי i Benaim i Caballero-Navas només ני.¹⁰⁶⁵

Vegeu més amunt l'apartat de la transcripció dels diftongs per a l'aproximant palatal sonora [j].

3.1.3.5 Velars

L'oclusiva velar sorda [k] gairebé sempre es representa amb ק en qualsevol posició: קורטירה (*cortera*), גאקמי (*Jacme*), ארנאל סקושטה (*Arnal ça Costa*), אשטרוק מרקיש (*Astruc Marquès*), etc. Tanmateix trobem algunes excepcions molt puntuals transcrites amb כ que semblen normalitzades per l'ús com el cognom פלכו (*Falcó*) (f. s. XIV). També testimoniem בוננט כנירש (*Bonanat Caners*) (a. 1330), פירי ארנב, דכנטלוטש (*Pere Arnau de Cantalots*), כפילא (*capellà*) (a. 1386) i כפרס (*capars*) (1a m. s. xiv). Garbell testimonia a bastament les transcripcions amb ק i rarament amb כ i ens

¹⁰⁶² Gi 1, 256, codavant, s.n, 3-4', 6- 7'/1397.

¹⁰⁶³ Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362.

¹⁰⁶⁴ Gi 1, 256 codavant 3'a/1397.

¹⁰⁶⁵ Minervini, "The Development," 426; Benaim, *Sixteenth-Century*, 84; Magdalena; Lleal, *Aljamiá romance*, 92-93; Caballero-Navas, "Las lenguas," 339.

refereix a l'opinió dels gramàtics medievals que no trobaven cap distinció fonètica entre ambdues grafies.¹⁰⁶⁶ Totes les edicions de textos medievals aljamiats consultades segueixen el mateix patró. *Aslanov* (56) troba un sol mot amb כ, כוריִאנדרי (*coriandre*), que atribueix a la influència de l'arameu כוסברתא. Minervini i Lleal també constaten la preferència de ק per sobre de כ.¹⁰⁶⁷

L'oclusiva velar sonora [g] i l'aproximant velar sonora [ɣ] sempre es transcriuen amb ג.¹⁰⁶⁸ En un cas trobem com es marca amb un punt diacrític la ג a נשטרִוגָה (*n'Astruga*), però la resta de mots no porten cap mena d'indicació: גראל (*Garal*), גיאם (*Guiam*), אגושט (*agost*), קילרגי (*quelrgue*) etc. Disposem de pocs exemples de nasal velar sonora que sempre es representa amb נ: בלנקיר (*blanquer*), ברנגיר (*Berenguer*), נינגרי (*nengre*), קמלונק/קם לונק (*Cam Llonc*). Tampoc no hi ha divergències entre les fonts consultades.¹⁰⁶⁹

La nasal velar sonora [ŋ] la trobem representada per נ seguida de ק a קם לונק (*Cam Llonc*) (a. 1338) i per נ seguida de ג a נינגרי (*nengre*) (a.1325). En altres fonts, tot i que no és un so freqüent, trobem les mateixes solucions: a *Glosario* בלנקיט (*blanquet*), בראנקה (*branca*), etc; a *Duran* טינגוט (*tengut*), שינגולר (*singular*), אנקישט (*anquest*), etc., a *Vaticà* אנקא (*anca*).

Vegeu més amunt l'apartat de la transcripció dels diftongs per a l'aproximant labiovelar sonora [w].

Les lletres ח, ע i ז no s'empren en les transcripcions catalanes de l'AHG (només la ע en un document de 1332-1335: פועניץ קבניש *Ponç Cabanes*).¹⁰⁷⁰ La ע tampoc no l'hem poguda documentar en les transcripcions de cap dels textos aljamiats consultats, la ח només en alguns arabismes (com זחפרן *zakhfran*) i la ז, com hem vist

¹⁰⁶⁶ Garbell, "The pronunciation," 655, 663 i 665. Dahan, "La pronunciation," 58 i 65, a les transcripcions llatines de כ nota que hi ha diverses solucions per aquest so: *k*, *c*, o *q*. Per la transcripció de la ק també testimonia les mateixes consonants llatines, és a dir que no es diferenciaria entre les dues consonants hebraïques. D'altra banda, l'autor posa de manifest com la pronúncia de la כ sense *daqueix* es nota a les transcripcions llatines i que s'acosta més al so de la ח (kh), que sovint es transcriu amb *ch*: "Même problème avec le khaf (dont le son existe en allemand ou en espagnol mais pas en français ni en italien). Une remarque de Roger Bacon, «Ils possèdent ch comme caph et le c simple comme coph», concerne la différence entre kaf et qof. Le prologue des interpretations du ms. 36 semble indiquer que le khaf était prononcé comme le het, «avec une grande élán dans l'aspiration, comme quand on s'apprête à cracher». Dans les transcriptions mêmes, on a une variété de solutions, notamment avec ch." "La pronunciation," 63.

¹⁰⁶⁷ Assis; Magdalena; Lleal, *Aljamia romance*, 89; Minervini, "The Development," 423.

¹⁰⁶⁸ Com ja hem comentat més amunt, en el segle XIII les consonants oclusives sonores d i g intervocàliques són pronunciades com a fricatives en posició intervocàlica: [d] > [ð] i [g] > [ɣ]. Gimeno, *Aproximació*, 111.

¹⁰⁶⁹ Segons Garbell des de final del segle XIV i XV la pronúncia intervocàlica de la g encara no era aproximat (fricativa a l'estudi). Garbell, "The pronunciation," 665. Les transcripcions hebrees del català no ens ofereixen elements que puguin demostrar aquesta hipòtesi. D'altra banda Dahan, "La pronunciation," 58-59, recull la dificultat dels textos llatins per reproduir el so velar de la ג dels mots hebreus davant de les vocals e i i. Algunes solucions que testimonia són *gʷ*, *gu* o *g'*.

¹⁰⁷⁰ Gi 1, 140 - codavant 6b/1391-1392.

més amunt, tan sols es fa servir excepcionalment a *Casals*, *CodSober* i a *Glosario*. La ה, com ja hem comentat, només s'empra per a les transcripcions vocàliques.¹⁰⁷¹

3.2 Trets lingüístics dels manuscrits aljamiats

Hem de considerar que l'anàlisi dels trets lingüístics dels mots catalans que ens trobem en els manuscrits aljamiats de l'AHG comporta en alguns casos mancances degudes a les dificultats de transcripció, especialment per la manca de representació vocàlica, que ens poden amagar certs fenòmens lingüístics, com per exemple casos de síncope, reduccions vocàliques, el tancament o l'obertura vocàlica, etc. D'altra banda cal tenir en compte que certes formes poden ser degudes a errades dels redactors.

3.2.1 Vocalisme

3.2.1.1 La vocal neutra tònica

La Ē i Ī del llatí clàssic esdevingueren E en llatí vulgar i evolucionaren en [ə] en el català oriental, un tret habitual fins a final del segle XIV i principi del XV, quan va confluir amb la e oberta, i que només s'ha conservat fins avui en el parlar baleàric.¹⁰⁷²

En alguns documents la transcripció vocàlica amb א sembla mostrar aquesta vocal neutra tònica. L'observem en la transcripció de l'onomàstica en alguns documents de la primera meitat del segle XIV: el nom פרנסאשק (*Francesc*) [frən'səsc] (< FRANCĪSCUS) en un document de 1335 i פרנשאשק en un document de 1347 tot i que a la major part dels altres documents gironins es transcriu שפארה,¹⁰⁷³ שפארה (*Sapara*) (< PĪRA) (sa Pera) (a. 1335) però סשפירש (*Saspera*) (a. 1330); בונאט (*Bonat*), גיאם קלוטאש (*Guiam Calotas*) (a. 1348).

La manca de transcripció vocàlica י en posició tònica en alguns mots sembla mostrar el mateix fenomen: ספּרה (*sa Pera*) [pəɾə] (1327) (< PĪRA) o דומניק (*Domenec*) [do'mənək] (a.1327) (< DOMĪNICUS), פירי קדנה (*Pere Cadena*) (a. 1332-1335), פגדיש (*Fagedes*) [fə'zəðəs] (< FAGĒTA) (a. 1325) o פירי נגרי (*Pere Negre*) (a. 1324), מונט נגרי (*Mont Negre*) (a. 1330) [nə'ʔɾə] (< NĪGRU), tot i que en un document de 1327 hi trobem מונטניגרי o שנטנסיא (*sentència*) (a. 1332-1335) (< SENTENTĪA). Un altre cas seria el nom גיאם [gi'əm]. En altres manuscrits hebreus no gironins és més habitual la forma גילם, que també trobem en el document de l'AHG de 1341.¹⁰⁷⁴ Ara bé, aquesta transcripció no exclou una pronúncia [jɛ] *Guim*. S'empraria א potser per evitar la confusió amb [ʌ] si es transcrivís גיים amb la intenció de la י amb valor [ɛ].

Tanmateix la transcripció amb א no és molt freqüent i conviu amb mots en què la vocal en posició tònica no es transcriu o bé es transcriu amb י fet que evidenciaria que ja es va fer el pas a [ɛ]: קדיניש/קדיניש (*cadenes*) (a. 1332-1335), פגיש (*pagès*) (a.

¹⁰⁷¹ Minervini tampoc troba les grafies ה , ע , ו (aquesta darrera només per els sons vocàlics). "The Development," 424,

¹⁰⁷² Veg. Gulsoy, *Estudis*, 67-104; Rasico, "Les Ordinacions," 123-125; *El català*, 69-83; Feliu; Ferrer, "Escriure," 134.

¹⁰⁷³ Gi 1, 140 - codavant 2b/1391-1392; Gi 1, 160 - codarrere 6a/ 1361-1362.

¹⁰⁷⁴ Gi 1,140, codarrere 1b/1391-1392.

1327), etc. Cal esmentar que també notem la transcripció amb א en els mots שוראל (Sorall) (Sorell) (a. 1332-1335), el topònim actual Sant Martí Vell ש' מרטין אצואי (Sent Martin es Vai) (1330-1331) o וילדאשנש (Viladassans) (a. 1338), pronúncia que s'ha conservat fins avui dia (Viladasens). Per a Rasico, en l'anàlisi de les *Ordinacions d'Empúries*, l'alternança de grafies en *a* i *e* sembla indicar aquest canvi d' [ǎ] a [ɛ].¹⁰⁷⁵

3.2.1.2 Neutralització: confusió i distinció de *a* i *e* àtones

Algunes grafies mostren la confusió de la *a* i *e* àtones en posició pretònica que havien neutralitzat en [ǎ] en el dialecte oriental.¹⁰⁷⁶ D'una banda trobem alternança de formes גניר (gener) (a.1346) i גניר (a. 1321 i 1443), נובימרי (novembre) (a. 1330) i נובמרי (a. 1345) o ברנגיר (Berenguer) (pàssim) i ברינגיר (a. 1338).

D'altra banda, la no notació de les vocals àtones sembla reflectir aquesta neutralització i la no distinció entre *a* i *e*: ברצלניש (barcelonès) (a. 1325; 1353), ברצלונה (Barcelona) (a.1324-1335), משקלאדה (mesclada) (s. XIV), פלסדה (flassada) (s.XIV), פרקורה (percura) (a. 1443), קלדירש (calderes) (a. 1325), קנילא (canyella) (s. XIV), קרניר (carner), קבניש (Cabanes) (a. 1325-1335), קברירה (Cabrera), סלראן (Celran) (a. 1327), פדריר (Pedrer) (a. 1324), דגרוניאתא (dagroneta) (s. XIV), ברנד (Bernad) (pàssim), פליב (Feliu) (a. 1327; 1338; 1443), פריר (Ferrer) (1332-1335), פדריר (Pedrer) (a. 1324), מרקדאל /מרקדאל (Alemany) (a. 1324-1327), פלגירש (Falgueres) (a. 1330), מרקדאל /מרקדאל (Mercadal) (a. 1326-1327), שטימברי (setembre) (pàssim), תרדיש (Terrades), etc.

Podem entendre la tendència a l'obertura en [a] de la /e/ pretònica en els mots amb א inicial no seguits per י: אמפארה (a. 1443) i אמפרה (a. 1332-1335) (empara) [ampárǎ], אמפוריאש (Empúries) [ampúriǎs] (a. 1377),¹⁰⁷⁷ אשאבק (eixauc) (a. 1443) [afáwk], אשפונירש (esponeres) (s. XIV) [asponérǎs], אשפיק (espíc) (s. XIV) [aspík], אשקמפה (Escampa) [askámpa], אשטראדיר (Estrader) (a. 1334) [astráðer], אשטיבין (Esteven) (a. 1443).¹⁰⁷⁸ Testimoniem especialment אשיקוטוריה (executòria) (a. 1443) [aksekutória] (< EXSEQUÛTUM) en què la segona *e* no neutralitza gràficament i es transcriu amb י.

Notem que es distingeix entre *e* i *a* en posició pretònica (aquesta darrera generalment sense notació vocàlica) a סילי (Cellè) (a. 1334) (per bé que també podria ser Cillè), שינצלש (censals) (a. 1356) i שינצל (censal) (a. 1443), אשישור (assessor) (a. 1443), פושישו (possessió) (a. 1443), סינטינש (centens) (a. 1323), מונטניגרי (Montnegre) (a. 1327), פדיגרי (Padegrí) (a. 1332-1335). Es distingeix amb la manca de notació a la

¹⁰⁷⁵ “L'existència de /ǎ/ a les *Ordinacions* constitueix, doncs, una prova molt valuosa de la supervivència del so al·ludit al territori català continental cap a la darrera del segle XIV o àdhuc al començament del XV. Això no obstant, juntament amb diversos exemples de *a* (/ǎ/), al manuscrit en trobem molts d'altres amb *e*, la qual cosa sembla indicar que aleshores el canvi de /ǎ/ en /ɛ/ ja degué haver-se iniciat al nord-est del Principat.” Rasico, “Les *Ordinacions*,” 123.

¹⁰⁷⁶ Veg. sobre aquesta qüestió Coromines, *Lleures*, 295; Rasico, “Les *Ordinacions*,” 125 i *Estudis*, 218-219; Badia i Margarit, *Gramàtica*, 119-120; Duarte; Alsina, *Gramàtica*, 123-125; Nadal; Prats, *Història*, 411.

¹⁰⁷⁷ Segons Diéguez Seguí, *El Llibre*, 49, caldria relacionar l'obertura en [a] de l'àtona inicial seguida de nasal amb la modificació vocàlica que es troba en català occidental i en valencià consistent en el canvi de /e/ en els grups *es-*, *en-* i *em-* més consonant en [a].

¹⁰⁷⁸ Ferrando; Nicolàs, *Història*, 67.

primera síl·laba àtona i no a la segona a בלינציאה (*valencià*) (a. 1328) tot i que també podem llegir *València*.

3.2.1.3 Vocalitzacions (de -l a u i -d a u)

El pas de -l final a u es va produir en català antic sobretot a la zona del Rosselló i Girona. Per a Gulsoy la vocalització de la -l final s'esdevingué davant de [t], [d], [ts], i [dz] arran de la dificultat d'articular aquest so final davant d'aquests sons oclusius dentals.¹⁰⁷⁹ Aquest resultat es va donar tot sovint en els noms germànics acabats en -ALD.¹⁰⁸⁰ Entre els manuscrits de l'AHG de la primera meitat del segle XIV testimoniem el nom ארנאל *Arnald* (< germ. ARNOALD) que en alguns textos conviu la forma menys corrent ארנב *Arnau*.¹⁰⁸¹ També el nom גראל גורדטיי (*Gueral Gordataia*) (a. 1325) i גרב (*Gueran*) (a. 1332-1335) (gem. GAIROALD).

Troblem el topònim ויללבין (*Vilalvin*) (act. Vilobí d'Onyar). La forma que testimoniem arreu dels manuscrits hebreus gironins ens mostra un estadi proper a la llatina VĪLLA ALBĪNI (que es documenta ja l'any 882, moment en què apareix amb el nom de *Villa Albini*),¹⁰⁸² amb conservació de la -n etimològica, i amb la l d'Albí no vocalitzada en [w], com testimoniem també en el *Llibre Verd* i al *FogCat1378*.¹⁰⁸³ L'evolució la podem igualar al mot *obi* (< ALBĒU, var. del clàssic ALVĒUS, 'canal', 'pica de fusta per a donar menjar als animals') que Coromines entén per reducció amb les etapes albi > olbi > oubi > obi.¹⁰⁸⁴ El topònim קלדיש *Caldes* (de Malavella) (< CALĪDAS) (a. 1321-1335), que en els documents catalans antics sovint conviu amb la forma *Caudes*, no presenta aquesta vocalització final en w (*ld* > *ul*).¹⁰⁸⁵ També testimoniem פלול *Palol* (a. 1321; 1345) i פלוב (*Palou*) (a. 1327) (< PALATIÖLU), ambdues formes que ens han arribat avui dia (Palol de Revardit, Palou, nucli d'Amer, etc.).¹⁰⁸⁶

El reflex final dels sons llatins -D-, -C^{e,i}- i -Ty- es va desenvolupar en u en català. El procés i l'època en què s'esdevingué aquesta vocalització han estat molt

¹⁰⁷⁹ Diéguez Seguí, *El Llibre*, 67; Moll, *Gramàtica*, §164; Joseph Gulsoy, "El desenvolupament de la "l" final de síl·laba en català, II," a *Miscel·lània Joan Bastardas*, 4 (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990), 205-206; *Estudis de gramàtica històrica* (València: Institut Universitari de Filologia Valenciana, 1993), 209-210; Badia i Margarit, *Gramàtica*, 199; Duarte; Alsina, *Gramàtica*, 221; Nadal; Prats, *Història*, 277.

¹⁰⁸⁰ Coromines, *Lleures*, 214-216.

¹⁰⁸¹ "La dualitat de termes també es donava, en un principi, en els noms d'origen germànic tipus ARNALDUS. Hi havia, d'una banda, *Arnald* (amb solució normal) i d'una altra banda, *Arnaul* (a través de *Arnald-lo* > *Arnaul*). En aquesta darrera forma, en la que *ul* venia al final, va haver-hi l'eliminació de la -l (com en *Paul* PAULUS < *Pau*), per tal com la realització acústica d'aquesta no diferia gaire de la *u*. Així va resultar *Arnaul*. En realitat, però, la continuació regular d'ARNALDUS < *Arnald* també acabà essent *Arnaul*, amb el grup final -ld perdent primer la -d, (en el context fònic) i la -l per la seva banda vocalitzant-se. De fet, *Arnald* arriba a *Arnaul* encara per una altra via: primer fent-se *Arnaud* (com *cald* < *caud*) i després *Arnaul(d)* > *Arnaul*, en cert context. Això ens explica per què ha predominat la forma *Arnaul*." Gulsoy, *Estudis*, 229. Veg. també Gulsoy, *Estudis*, 209.

¹⁰⁸² Veg. l'entrada ויללבין (*Vilalvin*) a l'apartat dedicat a l'onomàstica del present treball.

¹⁰⁸³ Sobre la vocalització del grup l + consonant veg. Moll, *Gramàtica*, §164.

¹⁰⁸⁴ *DECat* VI, 12-13.

¹⁰⁸⁵ Gulsoy, *Estudis*, 212.

¹⁰⁸⁶ Coromines, *Lleures*, 214-216; Gulsoy, *Estudis*, 212.

discutits.¹⁰⁸⁷ En els manuscrits hebreus gironins sempre trobem el nom *Dalmad* i mai la forma *Dalman* (< llatí DALMATIUS): ברנגיר דלמד דסוילה (Berenguer Dalmad de sa vila) (a. 1324-1331) i מיקל דלמד דוילה בלריש מיקל (Miquel Dalmad de VilaBlareix) (a. 1363).¹⁰⁸⁸ D'altra banda és molt habitual la forma פליד (*Felid*) (< llatí FELICE), especialment per fer referència al santoral, que conviu amb la forma molt menys freqüent פליב (*Felin*), que només detectem en alguns antropònims.¹⁰⁸⁹ Aquestes -C^e i -Ty- llatines evolucionaren cap a una fricativa dèbil [ð], i sovint es van representar amb *d* o *z* (i de vegades per *dz*, *ds* o *t*), que en posició posttònica final vocalitzà entre els segles XI i XII a [w]: FELICE > *felin*. Algunes grafies reflectiren l'estadi anterior durant un segle més.¹⁰⁹⁰

3.2.1.4 Dissimilació del diftong -ou en -eu

Notem a רידלוטיש סקרוב (*Ridellotes sa Cron*) (Riudellots de la Creu) (a. 1327) sense el procés de dissimilació CRUCE > crou > creu.¹⁰⁹¹ Aquest canvi el van patir els mots *creu*, *veu* (< vou < VOCE) i *deu* (< dou < DUCE) sembla que es produí vers el segle XII, tot i que en el segle XIII les formes en *ou* encara eren prou generals.¹⁰⁹² La toponímia és més propensa a fossilitzar formes fonètiques arcaïques. Aquesta forma la trobem també en altres documents coetanis: *Rivolutorum de Cruce*.¹⁰⁹³

3.2.1.5 Reduccions vocàliques

En els topònims רידלוטיש סקרוב (*Ridellotes sa Cron*) (a. 1327) (act. Riudellots de la Creu), רידלוטיש שלוה (*Ridellotes sa Selva*) (a. 1325) (act. Riudellots de la Selva), רידלוטיש (*Ridellotes*) (a. 1330-1331) i רידרניש (*Riderenes*) (a. 1328) (act. Riudarenes). La primera síl·laba *riu-* s'ha reduït a *ri-*. Aquesta reducció es troba sovint en hidrònims.¹⁰⁹⁴

Observem la monoftongació de grup llatí UA a [a] en el topònim איגה ויבה (*Aiga Viva*) (< AQUA) (1330-1331 i 1342),¹⁰⁹⁵ a סיקגימה (*Cicagema*) (< QUINQUAGĒSĪMA) (a. 1326) i סינקגימה (*cincagesma*) (a. 1327-1328) (però en canvi שיקוגישימי *Siquagesme*, a.

¹⁰⁸⁷ Joaquim Rafel i Fontanals, "La u catalana d'origen consonàntic," *Estudis Romànics* (1970): 179-211; Joan Coromines, *Lleures i converses d'un filòleg*, (Barcelona: Club Editor, 1971), 209-216; 253-259; Philip D. Rasico, *Estudis sobre la fonologia del català preliterari*, (Barcelona: Curial; Abadia de Montserrat, 1982); Gulsoy, *Estudis*, 123-168, especialment l'apartat dedicat a l'evolució de la -D-, -C^e-, -Ty- > u, pàg. 140-156; Moll, *Gramàtica*, §183; molt crític amb Gulsoy ha estat Wheeler, "Fonètica històrica," 306-310.

¹⁰⁸⁸ Gi 1,7- codavant 2a/1345-1346; Gi 1.5 - 4/1341-1343.

¹⁰⁸⁹ Veg. l'entrada פליד שינ' (*Sent Felid*) de l'apartat del lèxic del present treball.

¹⁰⁹⁰ Ferrando/Nicolàs, *Història*, 68; Moll, *Gramàtica*, §130 i §183; Diéguez Seguí, *El Llibre*, 76-77; Gulsoy, *Estudis*, 143.

¹⁰⁹¹ Gi 1,51-codavant 1b/1361.

¹⁰⁹² Veg. Moll, *Gramàtica*, §63; Coromines, *Lleures*, 295; Emilio Alarcos, *Estudis de lingüística catalana*, (Barcelona: Ariel, 1983), 69; Duarte; Alsina, *Gramàtica*, 96; Badia i Margarit, *Gramàtica*, 199; Nadal; Prats, *Història*, 411-412; Gimeno, *Aproximació*, 136 i 139; Ferrando; Nicolàs, *Història*, 128 (a partir del segle XIII). Diéguez Seguí, *El Llibre*, 46-47.

¹⁰⁹³ *Pons XIV*, 28.

¹⁰⁹⁴ Veny, *Onomàstica*, 90. Rasico, "Les Ordinacions," 142, testimonia *Rimorts* (act. Riumorts) amb aquesta reducció *riu-* > *ri-*, en què la *u* s'elimina davant de la bilabial *m*.

¹⁰⁹⁵ Veg. Moll, *Gramàtica*, §178 i DECat I, 90-94.

1339 i שיקוגשמה *sincoquesma* a. 1334-1341) i a פשקא (*Pasca*) (< PASCHA).¹⁰⁹⁶ Sobre aquest darrer mot Coromines al DECat opina que la solució en *-ca* és pròpia de l'occità i del català nord-oriental i tot i que podria ser una continuació de la forma clàssica PASCA veu igualment acceptable la derivació del llatí PASCUA amb reducció *-kua > -ka*.¹⁰⁹⁷ En canvi trobem que el cognom מאיטרי (*Maestre*) (a. 1353; 1386) mostra una forma arcaica que encara no presenta la reducció vocàlica de la primera vocal del hiat (MAGĪSTRU > *maestre* > *mestre*) i també מאשטרי (*mastre/mestre*) (a. 1323; 1386), que podria ser un estadi intermedi, per bé que també podria ser un *lapsus calami* del redactor. Aquestes formes conviuen amb la forma משטרי (*mestre*) (a. 1353-1356).¹⁰⁹⁸

3.2.1.6. Altres fenòmens vocàlics

Formes amb *es-*: testimoniem d'una banda אשקורא (*escura*) (forma d'*obscura*) (< OBSCŪRUS) (a. 1325) que segons Diéguez s'originà per l'encreuament amb el prefix *ex-* i per fonètica sintàctica. Per Veny aquesta forma amb *e* àtona inicial té el seu origen esporàdic a l'atracció sofrida pel bon nombre de mots que, començats en *s-* líquida foren objecte d'una pròtesi vocàlica que donà origen a una síl·laba inicial *es-* (esperit, estar, etc.). Per bé que podem entendre el pas de *o* a *e/a* en aquest mot per dissimilació.¹⁰⁹⁹ Altres casos semblants que registra en català antic són *estoria* (< HISTORIA) i *espital* (< HOSPITALE) que nosaltres també documentem: אשפיטאל (*Espital*) (a. 1327). D'altra banda també testimoniem אשפיטאל/נשפיטל (*Espital/n'Espital*). Les formes amb *es-* són freqüents a l'edat mitjana.¹¹⁰⁰

Troblem en diversos documents la forma שינ' (*sen(t)*) ('sant'). Segons Moll la *e* es produeix pel relaxament de la *a* en posició proclítica.¹¹⁰¹ Segons el DECat es deu a la pronúncia proclítica i evolució de *c* de *sanctus* a *saint* > *sent*, que devia donar una forma igual a la del francès i la de l'occità antic *saint*, i rebutja la tesi del relaxament de la *a* així com la de la possible influència de l'articulació d'una vocal neutra. Veny dissentí de Coromines en un extens article dedicat a aquest mot i les seves variants. Explica el procés *sant* > *sent* a partir del caràcter àton del mot en posició proclítica, considerant la inestabilitat de la *a* àtona, per assimilació o dissimilació vocàliques o per contacte amb una consonant palatal, i relaciona el canvi amb casos paral·lels de [a] > [e] de la síl·laba inicial en català occidental. Explica l'emudiment de la *-t* final per simplificació del grup triconsonàntic (Sant Joan > San Joan), ja que són més habituals els casos de *san* davant de consonant que d'altres davant vocal.¹¹⁰² Per

¹⁰⁹⁶ Ferrando; Nicolàs, *Història*, 68; Moll, *Gramàtica*, §178; Martí Castell, *Estudi lingüístic*, 41-42.

¹⁰⁹⁷ Veg. també Moran, *Cronicó de Perpinyà*, 46.

¹⁰⁹⁸ Veg. Moll, *Gramàtica*, §229

¹⁰⁹⁹ Veg. Moll, *Gramàtica*, §72 i 73. La *o* canvia en *e* en certs casos per dissimilació d'una altra *o* accentuada.

¹¹⁰⁰ Diéguez Seguí, *El Llibre*, 55; Veny, *Regiment*, 112.

¹¹⁰¹ Moll, *Gramàtica*, §50.

¹¹⁰² Joan Veny, "San(t) Antoni i Sen(t) Antoni," *Estudis de llengua i literatura catalanes*. [Homenatge a Joseph Gulsoy, 3] 55, (2007): 215-239; reproduït a Veny, *Per a una història diatòpica*, 114-128. Veg també el mot a Josep Moran i Ocerinjuregui, *Cronicó de Perpinyà: segle XIII. Estudi filològic i lingüístic*. (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998), 41.

a Joan Martí, que recull les formes *sents* i *sens* en l'estudi dels *Usatges de Barcelona*, creu que les hipòtesis negades per Coromines tenen prou fonament.¹¹⁰³ Tanmateix l'evolució de la *a* en *e* és un fenomen generalitzat durant l'edat mitjana i el grup consonàntic es reduí des de ben antic. Una nasal seguida de gutural i dental també devia propiciar el tancament de la *a* > *e* a més del factor que el nom del sant comencés per consonant palatal.¹¹⁰⁴

3.2.2 Consonantisme

3.2.2.1 Ieisme

Històricament és un fenomen, comú en terres gironines fins a mitjan segle passat, avui propi del bloc oriental, que consisteix a pronunciar *i* consonàntica [j] el resultat de l'evolució dels grups C'L, G'L, T'L i LY del llatí vulgar. Per analogia es va estendre a molts altres mots que no derivaven d'aquests grups etimològics llatins.¹¹⁰⁵

Notem algunes transcripcions que reflecteixen una pronúncia ieista: ש' מרטין אצואי *Sent Martí es Vai* (< VECLU) (Sant Martí Vell), מונט פויאן, מונטפייאן *Mont Fuian* (Montfullà) (a. 1328- 1330) (< MÖNTE *FOLIĀNU), גיאם קאשטיאול *(Guiem Casteiol)* (CASTĒLLU) (a. 1321), גרנויירש *(Granoiers)* (a. 1330), סטייאדה *(sa Taiada)* (< TALĒĀRE) (a. 1338), קשטיון דאמפריאש *Castaion d'Empúries* (Castelló d'Empúries) (< CASTELLÖNE) (a. 1377), אגוייאנה *Aguiana* (Agullana) (< ACŪLIĀNA) (a. 1386). Hem de ser prudents a l'hora de valorar aquestes transcripcions hebraïques perquè, com ja hem comentat anteriorment, no existeix un so equivalent a [ʎ] i la representació gràfica amb ם o ם׳ pot ser un recurs d'algun redactor per representar aquest so lateral palatal sonor. Tanmateix documentem amb més freqüència mots amb les grafies ל, לי o יל que es contraposarien a aquesta pronúncia.¹¹⁰⁶ En altres documents gironins tampoc no és molt freqüent per bé que trobem alguns exemples: a *LibCuen* ש' מרטין אצואי *Sent Martí es Vai* o קשטיון i גקמי קשטיון i פירי קשטיון (*Jacme i Pere Castaion*) o a *Xunclà* notem משטאי (*mestai*) (mestall) (< MIXTALIŪ).

3.2.2.2. Conservació de la /-n/ final etimològica

La *-n* final secundària que havia quedat a fi de mot per l'eliminació de les vocals àtones - e < -NE i -o < -NU en general va caure tant rere vocal accentuada com rere vocal àtona en gairebé tot el territori català però va persistir fins al segle XV a l'antiga diòcesi gironina i el Rosselló. En els manuscrits de l'AHG, com també ha notat Joan Ferrer a l'estudi lingüístic de ZAB de l'any 1443, s'observa amb profusió aquesta conservació de la /-n/ final etimològica romànica especialment en topònims i antropònims, com també en alguns mots esparsos. Aquest fenomen, característic del català gironí, el va detectar Joan Coromines i després va ser estudiat a fons per

¹¹⁰³ Joan Martí, *Estudi lingüístic dels Usatges de Barcelona: el codi a mitjan segle XII* (Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 2002), 9.

¹¹⁰⁴ Maria Àngels Diéguez Seguí, *El Llibre de cort de justícia de València:1279-1321: estudi lingüístic*, (Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2001), 42.

¹¹⁰⁵ Rasico, *Estudis*, 185-203; 240-241; Coromines, *Entre dos*, I, 13-51; Feliu; Ferrer, "Escriure," 134.

¹¹⁰⁶ Veg, l'apartat 3.1.3.4 dedicat a la lateral palatal sonora.

Rasico i Gulsoy:¹¹⁰⁷ Les formes que testimonien que conserven aquest final nasal en els documents gironins de l'AHG són:

- אוייאן (*Avian*) (1386) (< AVITIĀNUM)
 אגושטין (*Agustin*) (1341-1346) (< AUGŪSTĪNUS)
 אורטלן (*hortelan*) (1325) (< HORTŪLĀNU)
 אלבראן (*albaran*) (1443) (< de l'àrab *al-bará*, 'cèdula', 'billet')
 אשטיבין (*Esteven*) (1347-1443) (< STEPHANUS)
 אשטיבן (*Estevan*) (1342-1343) (< STEPHANUS)
 אשקולאן (*Escolan*) (1443) (< SCHOLĀNU)
 ברגוייאן (*Barguian*) (1345) (< BURGUNDĪĀNU)
 בשקנון (*Bescanon*) (1342; 1379; 1386) (< VASCONŌRUM)
 גהיאן (*Gaian*) (1325) (< GALLIĀNU)
 גובן סקברוגאן (*Joan sa Cabrujan*) (1342) (< CAPRŪGĪNE)
 גוייאן/גויין/גויאן (*Juian*) (1338-1340; 1341-1346; 1342; 1386) (< IULIANU)
 גוליאן (*Julian*) (p. s. XIV; 1386) (< IŪLIĀNUS)
 גליסאן (*Galliçan*) (1330) (< GALLICIĀNU)
 גקמי דספלאן (*Jacme des Plan*) (m. s. XIV) (< PLANU)
 דצפין (*des Pin*) (1335) (< PĪNUS)
 ויללבין (*Vilalbin*) (1327) (< VĪLLA ALBĪNI)
 וילמרין (*Vilamarin*) (1324-1331) (VILLA MARINI)
 טואילן (*Toilan*) (1327; 1386) (< TOILANO)
 לָדוֹן (*Ladon*) (1340) (< LOTŌNE)
 לָדוֹן (*Lladon*) (1340; 1386) (< LOTŌNE)
 לוראן (*Lloran*) (1331) (< LORIĀNU)
 לוראן (*Lloran*) (1386) (< LAURĀNU)
 מדינאן (*Medinyan*) (1324) (< METINIĀNU)
 מונט פויאן (*Mont Foian*) (1328-1331) (< MŌNTE *FOLIĀNU)
 מונפווייאן (*Monfuian*) (1386) (< MŌNTE *FOLIĀNU)
 מירון (*Miron*) (1339; 1386) (< ger. Mírone)
 מרטין (*Martin*) (1330-1331; 1341-1346; 1386; f. s. XIV) (< MARTINUS)
 סלראן (*Celran*) (1327-1331; 1342; 1341-1346; 1386) (< CELERIANUS)
 סריאן (*Sarrian*) (1338) (< SERRIANO)
 סרינאן (*Serinan*) (1379) (< SERENIĀNU o SERINIĀNU)
 סרניאן (*Seranian*) (1386) (< SERENIĀNU o SERINIĀNU)
 פגאן (*Pagan*) (1327-1328) (< PAGĀNU)
 פדרון (*Padron*) (1386) (< PATRŌNU)

¹¹⁰⁷ Joan Coromines, "Les *Vides de Sants* rosselloneses del manuscrit 44 de Paris," a *Lleures i converses d'un filòleg* (Barcelona: Club Editor, 1971), 303; Philip D. Rasico, "La conservació de la -n' etimològica a l'antiga diòcesi de Girona," a *Actes del quart col·loqui d'estudis catalans a nord-amèrica* (Washington, D.C., 1984), (Estudis en honor d'Antoni M. Badia i Margarit, 2) (Barcelona: Abadia de Montserrat, 1985.), 41-56; Joseph Gulsoy, "El tractament de la -n < n' en català," *Caplletra* 20, (1996): 33-81; Feliu; Ferrer, "Escriure," 134-135.

פושאן (*Foixan*) (1321) (< FUSCIĀNU)
 פירי קאנטון (*Pere Canton*) (1341) (< CANTŌNUS)
 פלאן דגירונה (*Plan de Girona*) (1323) (< PLANU)
 פלכון (*Falcon*) (m.XIV; 1426 i 1443) (< FALCO, -ŌNIS)
 פלסאן (*Flaçan*) (1330-1331; 1386) (< FLACCIĀNU)
 פרישיניטיאון (*presentacion*) (1443) (< PRAESENTATIŌNE)
 פרפינאן (*Perpinyan*) (1324) (< PERPENNIANU)
 פרפיניאן (*Perpinyan*) (1386) (< PERPENNIANU)
 קורנוילן (*Cornullan*) (1347) (< CORNELIĀNUM)
 קורניאן (*Cornian*) (1327; 1386) (< CORNELIĀNUM)
 קורניאן (*Corniian*) (1346) (< CORNELIĀNUM)
 קורצאן (*Cortsan*) (1386) (< CURTIĀNUM)
 קלבון (*Calvon*) (1443) (< CALVŌNE)
 קמדוראן (*Camdoran*) (1327-1338; 1342) (< CAMPO TAURĀNI)
 קמוניש (*Camones*) (1324-1327) (< CAMONIBUS)
 קמונ (*Camons*) (1341-1346) (< CAMONIBUS)
 קסאן (*Caçan*) (1386) (< CATTIĀNUS)
 קשאן (*Cassan*) (1341-1346) (< CATTIĀNUS)
 קרטיינן (*Cartainan/Cartanyan*) (1386) (< CARTENIĀNUS)
 קרצאן (*Carçan*) (1342) (< QUARTIĀNUM)
 קרשפיאן (*Crespian*) (1340; 1386) (< CRISPIĀNUS)
 קרתיאן (*Cartian*) (1331) (< CARTILIĀNUS)
 קשטיון דאמפוריאש (*Castaion d'Ampúrias*) (1377) (< CASTELLŌNE)
 רומאניאן (*Romanyan*) (1341; 1386) (< ROMANIĀNUS)
 רופיאן (*Rupian*) (1386) (< RUPIĀNUS)
 רופין (*Rupin/Rupian*) (1386) (< RUPIĀNUS)
 רמישיאון (*remission*) (1443) (< REMISSIŌNE)
 ש' מרטין אצואי (*Sent Martin es Vai*) (1330-1331) (< MARTINUS)
 ש' צבריאן (*Sent Cebrian*) (1338) (< CERVIĀNUS)
 שולאן (*Solan*) (1330-1331; 1386) (< SOLĀNU)
 שריאן (*Sarrian*) (1340) (< SERRIANO)

Alguns mots no llatins, com *albarà*, han estat tractats per la llengua de manera analògica als mots llatins que conserven la /-n/ etimològica.¹¹⁰⁸

També, de manera analògica, constatem alguns noms pròpis com *Bonassan* בונאשאשטרוק (*Bonassan Astruc*), בונגורן (*Bonjudan*) (f. s. XIV), אשטיבאן (*Estevan*) (1386) (< STĒVA), פושאן (*Fossan*) (< FÖSSA), ראבוניש (*Rabons*) (Ravós) (< ROGATIONIBUS). També trobem פרנסיאן (*Francian*) (< FRANCIACUM) (act. Franciac) i לוגיאן (*Llogaian*) (< *Leocàdia*) (Santa Llogaia).

No en tots els documents hi trobem mots que presenten la -n final secundària. En altres textos aquesta -n ja no es conserva, especialment a partir del segle XV. Tanmateix en alguns manuscrits de l'AMGi dels anys 1360 a 1370 també notem

¹¹⁰⁸ ZAB, 112.

aquest mateix fenomen en la toponímia i en alguns noms de persona: קסאן (*Caçan*) (< CATTIANUS) (1366), ולנטין (*Valentín*) (< VALENTINUS), etc.¹¹⁰⁹

3.2.2.3 Conservació i pèrdua de consonants finals

a) La *-r* final

No està clara la data de la pèrdua de la *-r* final en català medieval per bé que, segons Rasico, es va esdevenir a partir del segle XI, i amb molt més freqüència entre els segles XII i XIII. És freqüent la pèrdua per assimilació especialment quan anava seguida d'una *s*, com ara davant de la desinència de plural (*rs > s*).¹¹¹⁰

Els documents hebreus de principi de segle XIV no mostren la caiguda gràfica de la *r* final: ברנגיר (*Berenguier*), בלנקיר (*blanquier*) (a. 13328-1330), גגיר (*gener*), פושטיר (*fuster*), פבריר (*febrer*), קרניר (*carner*), מרציר (*mercer*), סבטיר (*sabater*), רוגיר (*Roger*), פדריר (*Pedrer*), פריר (*Ferrer*), קשטלר (*Castelar*), אשטראדיר (*Berenguier Astrader*), אוליויר ברנגיר (*Oliver*), דסנוגיר פירי (*Pere des Noguer*) וילה צאר (*Vila Çar*), etc. En altres textos no datats tampoc s'emmudeix: מונפשלייר *Monpesller*, טרושיר (*travesser*). En documents posteriors, per bé que no disposem de gaires exemples, tampoc en notem la pèrdua: אשישור (*assessor*) (a. 1443).

No trobem documentada l'assimilació *-rs > -s* a: גרנויירש (*Granoiers*) (a. 1330) o גלינירש (*Galliners*) (a. 1324) però també trobem גלינש (*Gallinés*) (a. 1325). En canvi notem פי לינאש (*Pere Llinàs*) i ליש (*Llés*) (Llers). En altres textos de la mateixa època notem la pèrdua de la *-r* final però no és un fenomen gaire freqüent: פרנס (*Farnés*) (a. 1331), ברנגי (*Berenguè*) (a. 1379) (tot i que és possible que el redactor hagués oblidat el signe d'abreviació i hauríem de llegir *Berenguier*).

b) La *-p* final

Troblem documentat en tots els manuscrits gironins l'emudiment final de la *-p*: קמדוראן (a. 1327-1328) i קמדורן (a. 1338) (*Camdoran*), קם לונק (*Cam Llenc*) (a. 1327-1338), קם דפירה (*Cam de Piera*) (a. 1323), שי מרטי דקם מגי' (*Sent Martí de Cam Major*) (a. 1347), גקמי קאמש (*Jacme Cams*) (a. 1379 i 1386).

c) La *-t* final

No notem la pèrdua de la *-t* final en els grups consonàntics *-nt*, *-nts*, *-rt* i *-rts* dels mots מאשדמונט (*Masdemont*) (a. 1325), שי סיליאה דמונטקאל (*Santa Celia de Montcal*) (a. 1327), מונטניגרי i מונט נגרי (*Mont Negre*) (a. 1330), פויאן מונט (*Mont Fuian*) (a. 1328-1331), שי סיליאה דמונטקאל (*Santa Cilia de Montcal*) (a. 1327), שי מטיו דמונט נגרי (*Sant Mateu de Montnegre*) (a. 1327-1328), פירי גיטארט (*Pere Guitart*) (a. 1327-1331), רמון דריארט (*Ramon de Riart*) (a. 1327-1330), רמון שיקארט (*Ramon Sicart*) (a. 1321), שאלט (*Salt*), דסטורינטש (*de Torrents*), גילים גניש דקורטש (*Guillem Genís de Corts*) (a. 1345),

¹¹⁰⁹ Exemples extrets dels documents del AMGi núm. 4 i 5.

¹¹¹⁰ Philip D. Rasico, *Estudis sobre la fonologia del català preliterari* (Barcelona: Curial; Abadia de Montserrat, 1982), 222-223; Moll, *Gramàtica*, §128-129; Badia i Margarit, *Gramàtica*, 245; Duarte; Alsina, *Gramàtica*, 210-211.

פונט (*Pont*), רמון דפירי פורט (*Ramon de Pere Fort*) (a. 1330), (Trasfort) (a. 1324-1341), tampoc a אגושט (*agost*) (pàssim).

En canvi notem la caiguda de la *-t* a מונפשלייר (*Monpesller*) (Gi 1,51 - codarrere 2, 5 i 6/1361) i a גוליביר (*Juliver*) (Gi 1, 256, codavant, 3'/1397) (a. 1386). En el mot 'sant' presenta alternança de formes, per bé que generalment trobem el terme abreujat: שינ פליד (*Sen Felid*) (a. 1346), שינ' פליד (*Sen(t) Felid*) (pàssim), שינ' מיק (*Sen(t) Miquel*) (a. 1347), שינ' מרטי (*Sen(t) Martí*) (a. 1347), i amb caiguda de la *-t* a שנגובן (*San Joan*) (a. 1334), שנלוק (*San Lluç*) (a. 1346), שנרא (*San Ramon*) i שנמיקל (*San Miquel*) (a. 1443). D'altra banda notem la caiguda del grup *-nt* a שמפליב (*Sam Feliu*) (a. 1324) (per labialització) i s'assimila a שמיקל (*Samiuel*) (a. 1338). Testimoniem davant vocal שטנדרוי (*Setandreu*) (Sant Andreu) (a. 1338) amb la *-n-* assimilada a la *-t*.¹¹¹¹

3.2.2.4 Ensordiment

En els documents de la primera meitat del segle XIV és corrent que el nom *Bernat* (germ. BERINHARD) no presenti ensordiment de la *-d* final: ברנד (*Bernad*) (pàssim). Però en dos manuscrits de la mateixa època els redactors transcriuen el nom amb *-t* final: ברנט (*Bernat*) (1332-1335 i 1341).¹¹¹² Altres noms no presenten l'alternança *-t/-d* i només els trobem amb les formes finals ensordides: פירי גיטארט (*Pere Guitart*) (a. 1327-1331) (germ. WITHARD), רמון שיקארט (*Ramon Sicart*) (< germ. SIGIHARD) (a. 1321) o ברנד ריקארט (*Bernad Ricart*) (a. 1345), el cognom amb ensordiment i el nom sense. També notem *-d > -t* a דוויט (*Davit*) (a. 1379 i 1386) o a שורטש (*Sorts*) (a. 1345-1347) (Sords) i טברט (*tabart*) (tabard) (s. XIV). Segons l'estudi de Lleal d'aljames aragoneses les dentals ט i ד en posició final s'alternen però els redactors preferien la grafia ד.¹¹¹³

Notem l'ensordiment de l'oclusiva velar sonora [g] davant de nasal a שיקנאר (*signar*): 'signar' (< SĪGNARE) i a אשיקנסיאונש (*assignacions*) 'assignacions' (< ASSĪGNĀTIŌNE) (a. 1443). Lleal i Minervini noten el mateix fenomen en textos aragonesos de final del segle XIV i de mitjan segle XV i Ferrer en el text de *Zab* de 1443.¹¹¹⁴ A final de mot testimoniem קם לונק / קמלונק (*Cam Llonc/Camllonc*) (Campllong) (< CAMPU LŌNGU) (a. 1338; 1386).¹¹¹⁵

¹¹¹¹ Segons Moll la pèrdua de la *t*, *c* i *p* finals en els grups *-nt*, *-lt*, *-nc*, *-mp*, és deguda segurament a l'analogia dels plurals respectius, en què aquestes oclusives es perdien normalment per l'absorció de la *-s*. Moll, *Gramàtica*, §253. Per Veny l'emudiment de la *-t* final obeeix a l'extensió de casos de *san* davant de consonant que d'altres davant vocal per simplificació del grup triconsonàntic (tipus Sant Joan > San Joan). Joan Veny, "San(t) Antoni i Sen(t) Antoni," *Estudis de llengua i literatura catalanes*. [Homenatge a Joseph Gulsoy, 3] 55, (2007): 215-239; reproduït a Veny, *Per a una història diatòpica*, 114-128.

¹¹¹² Gi 1, 140 - codavant 2-6/1391-1392 i Gi 5, 269/ hecodarrere 1b.

¹¹¹³ Assis; Magdalena; Lleal, *Aljamia romance*, 89.

¹¹¹⁴ Assis; Magdalena; Lleal, *Aljamia romance*, 89; Minervini, "The Development," 423: מאליקנו (*malicno*, שיקנאדה *signada* i דיקנו *dicno*); ZAB, 112 i *JudeoCat*, 50, 53 i 55. Veg. també les entrades corresponents a l'apartat dedicat al lèxic del present treball.

¹¹¹⁵ Ferrando; Nicolàs, *Història*, 128; Moll, *Gramàtica*, §131; Martí Castell, *Estudi lingüístic*, 36. Segons Gimeno, *Aproximació*, 111 la generalització de l'ensordiment *g* i *d* en posició final s'esdevingué a mitjan del segle XIII tot i que el procés devia començar cinquanta o cent anys abans.

El mot **אשרוב** (*aixarob*) (‘aixarop’ , ‘xarop’) (< àr. xaráb, شراب) no presenta ensordiment final.¹¹¹⁶

3.2.2.5 Reduccions consonàntiques

a) Simplificació del grup consonàntic complex *-mbr-* > *-mr-*

A ZAB (a. 1423) es troben les formes **דאימרי** *deemre* (< DĚCĚMBER), **נואימרי** *noemre* (< NOVĚMBRE) i **שטימרי** *setemre* (SEPTĚMBRE) que també trobem en altres documents de la primera meitat del segle XIV.¹¹¹⁷ Aquest és un fenomen popular de simplificació del grup consonàntic complex *-mbr-* > *-mr-*.¹¹¹⁸

b) Reducció de consonant final darrere diftong.

El mot **אשאוק** (*eixauc*) ZAB (a. 1443) (< EXAQUARE) no mostra reducció de la consonant final darrere de diftong com testimoniem en altres textos posteriors *einxauc* > *eixau*. L’elisió afecta les consonants finals *k*, *l*, *b* i *m* (DECat VI, 347; VIII, 243, 605 728).¹¹¹⁹

c) Notem *-rds* > *-rs* a **נארש לירי** (*nars lliri* o *nars de lliri*) (< NARDU) (s. XIV) (Gi 1, 221-codarrere 3b/1382- 1383).

3.2.2.6 Metàtesi consonàntica

La majoria dels casos de metàtesi consonàntica que hem detectat s’esdevenen principalment amb la lletra *r*. Alguns són un fenomen general i altres dialectals o populars. També hem de considerar la possibilitat d’un *lapsus calami* del redactor:

פרקורה (*percura*) (procura) i **פרקורדור** (*percurador*) (procurador) fenomen popular *pro* > *pre* > *per*.¹¹²⁰

מרדמניא/מרדמניא (*Mardemanyia*), (act. Madremanya) (< probablement del llatí MATRE MAGNA) (a. 1327-1330, 1371). En canvi no hi ha metàtesi en el mateix topònim en altres documents: **מדדמניא** (*Madremanya*) (a. 1338).¹¹²¹

בורנולה (*Buronola*), (act. Brunyola) (a. 1327).

ברוגי (*Brogonyà*) (en lloc de Borgonyà) (a. 1386)

ארנאל פורבנסאל (*Porvençal*) (en lloc de Provençal) (a. 1329).

דגרוניאתא (*dagroneta*) (en lloc de dragoneta) (s. XIV-XV).

מדורי (*madoreix*) (en lloc de marduix) (s. XIV-XV).

¹¹¹⁶ Veg. l’entrada a l’apartat del lèxic 3.3.8. El mot presenta diversitat de formes en documents cristians coetanis.

¹¹¹⁷ Gi 1,140-codavant 4b/1391-1392 (a. 1326) i Gi 5, 269/ hecodarrere 1a (a. 1340).

¹¹¹⁸ ZAB, 113, 115 i 116; *JudeoCat*, 53-54. Un cas semblant s’esdevingué en contacte amb els mots que encara no presentaven una consonant epentètica en els grups de nasal + líquida com NUMERO > *nomre* > *nombre*, SEMINARE > *semmar* > *semmar*, etc. Ferrando; Nicolàs, *Història*, 128.

¹¹¹⁹ Joaquim Martí Mestre, “Processos fonètics catalans en el DECAT de Joan Corominas. II. Consonantisme,” a *Homenatge a Joseph Gulsoy*, 1, ed. Massot i Muntaner, Josep (coord.) (Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 2006), 171, §8.6. Veg. ZAB, 112 i *JudeoCat*, 50.

¹¹²⁰ ZAB, 115-116; *JudeoCat*, 53-54.

¹¹²¹ Gi 1,56-codarrere 1/1361-1362.

ש' גורגורי (*Sant Gorgori*) (en lloc de Sant Gregori) (a. 1327), i amb assimilació a la tònica.

ש' צבריאן (*Sant Cebrian*) (1338) (en lloc de Cervià/Cervian)

També amb la consonant *l*: קילרגי (*quelrgue* en lloc de *clergue*).

3.2.2.7 Altres fenòmens consonàntics

A més a més de les metàtesis de *r* hi ha altres mots que semblen reflectir una pronúncia vulgar:¹¹²²

- *Conomina* (קונומינה) (a. 1443) per *Coromina*.

- Epèntesi: נינגרי (*nengre*) (a. 1325) i קלירייה (*cleria*) (clarea) (a. 1443).

- Notem אבוקאט (*avocat*) (1443). Cf. amb *FelMots* on es testimonia la forma אדבוקאט (*avocat*). Per ZAB, 112 i *JudeoCat*, 48 és una pronunciació popular molt antiga i la forma ja es troba documentada en època preliterària i en Lull. Rabella mostra que hi havia una situació més o menys generalitzada de vacil·lació de la pronúncia de l'oclusiva dental sonora quan formava part d'un grup consonàntic. Nota la situació d'alternança gràfica i entén que també fonètica que afectava als mots que provenien dels grups llatins N'R i L'R però que també devia afectar els mots que etimològicament formaven part d'un grup consonàntic com el cas esmentat d'*avocat* i *advocat* (< ĀDVÖCĀTUS).¹¹²³

- Notem קדיל (*cadell*) per 'cabdell'.

- Assimilacions a נואימרי (*noemre*) (a. 1342; 1443) –assimilació de la *v* a la vocal– דאימרי (*deemre*), דאימברי (*deembre*) (a. 1443), דדימרי (*dedemre*) (a. 1326) i שטימרי (*setemre*) (a. 1326; 1443) –pèrdua de la *s* intervocàlica, dentalització i reducció del grup MB a *m*, com ja hem vist anteriorment -.¹¹²⁴

- Documentem dues formes del mot *Cinquagesma*: סיקגימה (*Cicagema*) (a. 1326), a més de la monoftongació que hem comentat anteriorment,¹¹²⁵ amb la *s* del grup S'M que vocalitza a *e*, i שיקוגישמי (*Siquagesme*) (a. 1339), ambdues formes amb caiguda de la *n*.¹¹²⁶

- Observem pròtesi de *v*- en el mot *octubre*: וויטוברי (*vuitobre*) (a partir de l'any 1323), per bé que també documentem la forma אויטוברי (*uitobre*) (a partir de l'any 1340 i que trobem en manuscrits del segle XV).¹¹²⁷

-Notem en el mot בורטוליגא (*bortulega/bortullega*) ('verdolaga' < PORTŪLACA), que trobem també en el mss. gironí de AMGi estudiat per *Casals*: בורטולי (*bortullega*), una pronúncia específica, propera a la forma llatina de la primera i segona síl·laba, aquesta encara sense sonoritzar, i amb palatalització a la penúltima. Cf. *Arnau*:

¹¹²² En aquests casos aïllats sempre hem de considerar els possibles errors del redactor. D'altra part veg. l'apartat dedicat al lèxic i a l'onomàstica pel detall d'algunes formes singulars.

¹¹²³ Rabella, *Un matrimoni*, 198.

¹¹²⁴ Veg. aquests mots a l'apartat dedicat al lèxic del present treball, Diéguez Seguí, *El llibre*, 88 i Moll, *Gramàtica*, §158, ZAB, 113 i *JudeoCat*, 50.

¹¹²⁵ Veg. l'apartat 3.2.1.5.

¹¹²⁶ Veg. Moll, *Gramàtica*, §148. *Cinquagesma* s'ha reduït a *cincogema* en el dialecte baleàric.

¹¹²⁷ Veg. sobre aquesta qüestió les referències a les opinions de diversos estudiosos a Moll, *Gramàtica*, §219, nota 192.

ברדולג (*verdulaga*) o les formes que es troben en textos no hebraics *verdolaga*, *verdolagues*, *vordolague*, *bordalagua* i *bordalagues*.¹¹²⁸

3.2.3 Observacions sobre la morfologia i sintaxi

Carmen Caballero-Navas sobre les característiques lingüístiques que presenten els textos mèdics i botànics amb aljames catalanes fa aquestes observacions sintàctiques generals:¹¹²⁹

-discordança de gènere gramatical entre el substantiu i l'adjectiu, quan s'atribueix al nom hebreu el gènere del nom català: כף קטנה (masc + fem), quan hauria de ser כף קטן (masc + masc), ja que en català és *cullera petita* (fem.); נתק יבשה (masc + fem) per נתק יבש (masc.), ja que en català és *crosta seca* (fem.), etc.

-discordança de gènere gramatical en els pronoms i els sufixos pronominals, ja que s'atribueix al nom que se substitueix el gènere que té en català: si en un text es parla d'una *poma* que en català és un nom femení, però que en hebreu és תפוח, un nom masculí, el pronom que es fa servir és el femení: האיש ההוא שנתנה לה ('Aquell home li va donar').

-discordança gramatical entre el subjecte i el verb. S'atribueix al primer el gènere que té en català: לנתק יבשה שנתיישנה (nom. masc; verb fem.), ja que *crosta* és femení en català.

-En l'adjectivació, només es posa l'article al substantiu, tot i que en hebreu tant aquest com l'adjectiu han de portar article: המים ראשונים en comptes de המים הראשונים ('l'aigua primera').

3.2.3.1 Plurals en *-es* i en *-in*

Notem com alguns topònims en documents de la primera meitat del segle XIV adopten una forma de plural masculí en *-es*: רידלוטיש סקרוב (*Ridelotes sa Cron*) (Riudellots de la Creu) (a. 1327) i רידלוטיש שלוה (*Ridelotes sa Selva*) ('riu de llots') (< ll. RIVO DE LUTO) (a. 1325), קמוניש (*Camones*) (act. Camós) (a. 1327). En el text d'*Arnau* també trobem documentat aquest plural a מילוניש (*melones*) (pàg. 134), però no trobem en altres textos aljamiats aquesta forma.

Francesc Feliu i Joan Ferrer, en l'estudi de la llengua de les epístoles del bisbe de Girona d'entre final del segle XIII fins a la primera meitat del segle XIV constataren que tots els plurals es formaven en *-es* i no trobaren documentats plurals masculins en *-os*: *los pageses*, *deu meses*, *als monges*, etc.¹¹³⁰ Veny constata que el tractament més general al segle XIV era que els masculins acabats en *-s* o en *-ç* afegissin el morfema *-es*.¹¹³¹

La resta de plurals masculins dels manuscrits gironins els documentem amb *-ש*: שינצלש (*censals*) (a. 1356), קובאילש (*Cubells*) (a. 1321), נוטאריש (*notaris*) (a. 1343-1346), טורוקש (*torocs*) (a. 1443), etc. La notació vocàlica amb *י* del plural dels mots

¹¹²⁸ Veg. l'entrada del mot a l'apartat 3.3.8.

¹¹²⁹ Caballero-Navas, "Las lenguas," 340-341.

¹¹³⁰ Feliu; Ferrer, "Escriure," 136.

¹¹³¹ Veny, *Dialectologia filològica*, 145; *Regiment*, 112.; Ferrando; Nicolàs, *Història*, 129; Veg. també Moll, *Gramàtica*, §251, que inclou l'opinió de Coromines sobre la formació dels plurals en *-os*.

femenins sembla representar una pronúncia no neutralitzada: קדיניש (*cadenes*) (s. XIV), טאסיש (*tasses*) (a. 1330), קופיש (*copes*), ניבליש (*neules*) (a. 1443), ויאוליש (*violes*) (s. XIV), etc. Però en altres textos de l'AHG dels mateixos anys els finals plurals no es transcriuen amb aquesta י: אשפונירש (*esponeres*) (s. XIV), ונובש (*vànoves*) (a. 1325), קלדירש (*calderes*) (a. 1325), etc. i també קדיניש (*cadenes*) (a. 1332-1335). En un comentari a *Berakot* del s. XIV, al costat dels plurals formats amb י- (*violes, roses, etc.*), trobem només ש- a אגוז מושקדש (nou *moscads*) (és a dir, 'nous moscades').¹¹³² Com que en hebreu אגוז ('nou') és masculí, pensem que l'autor va formar l'adjectiu també en masculí. En aquest cas també notem que no hi ha concordança gramatical entre el nombre del nom hebreu (singular) i l'adjectiu català (plural).

Com hem vist més amunt, per a formes plurals, hi ha alternança de grafies fins i tot en un mateix document: amb צ a מלארץ (*Malarts*) (a. 1324), פראץ (*Prats*) però en canvi ט-ט a קורטש (*Corts*) i שורטש (*Sorts*) (a. 1345-1347), ארנל דסטורינטש (*Arnal de Torrents*) (a. 1330), כנטלוטש (a. 1330-1331), רידלוטש (*Ridelots*) (1332-1335).

D'altra part en el document Gi 5,285-3a/1367 ens trobem que el redactor omet la forma final amb -s per la semblança amb la forma hebraica del plural (י-) del mot bací. És a dir, escriu *bacin* (בסין) en comptes de *bacins*. També ho trobem en el document Gi 5, 285-8/1367 amb el mot קושין (*cossin*). Tanmateix, també podríem entendre la nun final com a la conservació de la /-n/ final etimològica (< BACCĪNUM), però en el primer text, un llibre de comptes, en un altre registre el mot també s'escriu sense aquesta desinència final: בסי (*baci*). Probablement, ja que tots dos són mots acabats en -i, s'empra el plural hebreu per la semblança amb la forma etimològica

3.2.3.2 Preposició a, de i les relacions de complement del nom

En els documents econòmics, sovint s'estableixen com a terminis de retorn una festa cristiana. Aquestes dates van precedides per la preposició hebraica ל- (per, per a): לנדל ('per Nadal'), למרטור ('per Martror'), לש' פליד ('per Sant Feliu'), etc. Tanmateix, en el document Gi 5,275-5/1365 s'empra la preposició a: ב' די אמרטור ('a Martror') (20 sous a Martror de 1340). També en el conjunt Gi 5,255 codavant 1-5/1361 i Gi 5,255 codarrere 1/1361: אשיקוגישמה ('a Sincogesma') (a. 1334-1341).

Per a les relacions de procedència es fa servir la preposició ד- (*de/d'*) gairebé sempre aglutinada al nom que precedeix: אוליביר דפרמיה (*Oliver de Premià*), בר' פריר דרידלוטש (*Berenguer Ferrer de Ridelots*), טומאש בראטדפורנילש (*Tomàs Barat de Fornells*), דאואיל קניט (*d'avall Canet*) (~ a. 1379) etc. Aquesta preposició sovint es presenta amb l'article salat (דס *des*) com veurem més endavant. També en un parell de documents testimoniem aquesta preposició unida a l'article onomàstic amb les formes דנ (*d'en/de na/de n'*) i דין (*d'en*): עו' ה' די פוגאדה דוילמרין (Ítem 5 sous *d'en Fogada de Vilamarin*) (a. 1324-1331), ברנט דין בניש דאן[ל]יבש (*Bernat d'en Banyes d'Olives*) (a. 1335).¹¹³³

Notem que per expressar les relacions de qualitat, matèria i altres característiques entre dos mots catalans en diversos documents no s'empra la preposició ד- *de* sinó

¹¹³² Gi 2, 62-11 /1393-1395.

¹¹³³ Gi 1,7- codavant 2a/1345-1346; Gi 1,140-codavant 4b/1391-1392.

que es fa de forma com si fos una relació de cas genitiu, igual que en hebreu (nom en estat constructe + genitiu en estat absolut), sense que aquesta preposició enllaci les paraules: **מנטיל קדינש** (*mantell de cadenes*), **קפה קדינש** (*capa de cadenes*) (a. 1355) o **נארש לירי** (*nars de lliri*), **בסי ברביש** (*baci de barbes*).¹¹³⁴ Les relacions entre una construcció formada per un mot hebreu i un mot català també es formen de la mateixa manera: **בגד קדיניש** (un vestit de *cadenes*), **טסה כסף** (una *tassa* de plata), **שקים גיש** (sacs de *guix*), **קלדירש נחושת** (*calderes de coure*), etc.¹¹³⁵ Tanmateix en un altre document ho documentem amb preposició -ד: **מא דק[.]** (*vànova de ...*).¹¹³⁶ El mateix recurs el trobem en altres textos no gironins que intercalen mots en català. Per exemple a *CodSober* **פיציש אשטמניט** (*peces d'estamenet*) (*CodSober*, 129), **בולשונש ברגר** (*bolsons de braguer*) (*CodSober*, 21), etc., però en relacions de caràcter partitiu fa servir la preposició vocalitzada **די**: **אונה דוטזינה די פוניילש** (*una dotzena de punyals*) (*CodSober*, 21). Altres exemples els trobem a *Arnau* **עץ גינזיברי או סיפריש** (fusta de *gingebre* o *ciprés*) (*Arnau*, cap. 1), **מיץ טורונגא** (suc de *toronja*) (*Arnau*, cap. 18), etc. També a *Olszomy* **טסה כסף** (*tassa de plata*). A l'estudi de Mensching-Savelsberg del *Séfer ha-Ximmuiç* s'empra la preposició vocalitzada **די** o en forma apostrofada: **אישפרמא די בלינה** (*esperma de balena*), **לנדש דאור** (*landas d'aur*), etc.¹¹³⁷ En canvi en documents aljamiats escrits íntegrament en català, com *Riera* o *Duran*, no ho documentem: **צירביל דמושו / קונפיט דטורונגא** (*cervell de moixó / confit de toronja*) (*Riera*, Cant IV), etc.

D'altra banda, com ja hem esmentat en el capítol anterior, crida l'atenció el document dels anys 1367 a 1376 en el qual en alguns registres no s'usa la fórmula habitual "fill de" o "fill de mestre" en hebreu sinó que es fa servir la preposició de procedència i l'article onomàstic: **נמשה דניוסף דנאברם** *en Moixé d'en Iossef de n'Avram*, **מימון דנבונשטרוק** *en Maimon d'en Bonastruc* o **אשטרוק דניצק דבלנאיש** *Astruc de n'Itsaq de Blanes*.¹¹³⁸

3.2.3.3 L'article onomàstic

Aquest article prové de l'abreviatura dels vocatius llatins DŌMĪNE 'senyor' i DŌMĪNA 'senyora' usat amb caràcter proclític i pronunciat imperfectament, fins a passar de *don a n'*, *'n* i el posterior reforçament en la forma *en*, i *dona a na* (DC) (ZAB, 113/*JudeoCat*, 50).¹¹³⁹ En les transcripcions hebraïques gironines es transcriu **אנ-En**, **נ-*na/n'*** i el més corrent és que s'emprí sense cap mena de separació amb el nom que precedeix: **אנשלתי** (*en Xaltell*). La forma masculina presenta l'elisió de **א** en contacte amb la preposició de procedència: **דנבונגודה** (*d'en Bonjudà*), **דנבלשום** (*d'en Bellxom*), etc. En canvi en un dels registres d'un document de comptes i préstecs de l'any 1330 el trobem amb la preposició precedent, vocalitzat i no aglutinat al nom: **ברנט דין בניש**

¹¹³⁴ Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392; Gi 1, 221-codarrere 3b/1382- 1383 i Gi 5, 285-3/1367.

¹¹³⁵ Gi 1, 160 - codavant 6b/ 1361-1362; Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392; Gi 1,115-codavant 3a/1377.

¹¹³⁶ Gi 1,160 codavant 5/ 1361-1362.

¹¹³⁷ Mensching; Savelsberg, "Reconstrucció de la terminologia," 72-73.

¹¹³⁸ Gi 1,212 codavant 2, 3 i 4/1379.

¹¹³⁹ Veg. sobre aquest article el treball de Casanova Herrero, "L'evolució de l'article onomàstic".

דאן[ל]יבש (*Bernat d'en Banyes d'Olives*).¹¹⁴⁰ Davant de noms començats per vocal presenta la forma apostrofada -נ n' i habitualment observem una doble elisió gràfica de l'א de l'article onomàstic i de la vocal inicial del nom: נשתרוק (*n'Astruc*), נברם (*n'Avram*), etc. En uns pocs casos no hi ha elisió de l'א inicial en contacte amb l'article: נאברם (*n'Avram*) (ca. 1330-1331).¹¹⁴¹ En un altre document notem que el redactor no aglutina l'article al nom que segueix a אנ גוסף (*en Jucef*).¹¹⁴²

Constatem la presència generalitzada d'aquest l'article davant dels noms de dona i dels noms de jueus: נאברם מימון (*n'Avram Maimon*), נאברם טורניר (*n'Avram Torner*), נבלאנקה (*na Blanca*), דנבונגודה (*d'en Bonjudà*), נבורונישק (*na Boronesc*), טוב אניום (*en Iom Tov*), ניצק משה (*n'Itsaq Moixè*), אנלוביל אשקפאט (*en Lobell Ascapat*), אנשלחיל (*en Xaltell*), etc. Però el que crida més l'atenció és que hi ha una gran part dels documents gironins que mai porten aquest article davant dels noms d'homes cristians (tot i que sí que en porten davant dels noms jueus i de dona): el detectem en el text de ZAB de l'any 1443: ננטוני קול (*n'Antoni Coll*) (lín. 5); אנפונץ אשטיבין (*en Ponç Esteven*) (lín. 24), etc.; en un document amb registres dels anys 1340 a 1350: אנלובי (*en Llobet*), אנגיפרי (*en Guifré*), אנלושדה (*en Losada*), אנפירי (*en Pere*), אנגילם (*en Guillem*);¹¹⁴³ en un document amb registres dels anys 1332 a 1335 només un dels noms cristians presenta aquest article: אנפלוב (*en Palou*);¹¹⁴⁴ ens trobem amb el mateix cas en un document de registres dels anys 1326 a 1336: נברנד (*en Bernat*), etc.¹¹⁴⁵ Entenem que s'empraria aquest article per denotar familiaritat.

3.2.3.4 L'article salat

Segons Moran l'article salat era pronunciat de forma africada [ts] d'acord amb l'evolució del demostratiu IPSU > ITSU > tso, un so que en els documents en grafia llatina era representat per ç, çⁱ o ç^h i més rarament per s fins que es produí l'evolució ulterior [ts] > [s], no anterior al final de l'edat mitjana.¹¹⁴⁶ Els derivats d'IPSU (es < IPSE, sa < IPSA, ets < IPSOS, ses < IPSAS) foren substituïts progressivament pels articles derivats d'ILLE (lo < ILLU, la < ILLA, los < ILLOS, las < ILLAS), els quals s'anaren imposant a la major part del territori durant els s. XII i XIII i es conservà a l'Empordà i les Illes. A l'escriptura, a partir del segle XIII es considera la conservació d'aquest article salat com un tret popularitzant que es detecta especialment a la toponímia de l'àmbit del català central que el manté fossilitzat.¹¹⁴⁷

¹¹⁴⁰ Gi 1,140-codavant 4b/1391-1392.

¹¹⁴¹ Gi 1,51, codavant 2/1361.

¹¹⁴² Gi 1,140- codavant 8b/1391-1392, lín. 13.18.11a.

¹¹⁴³ Gi 1,160 codarrera 1- 8; codavant 1-9/1361-1362.

¹¹⁴⁴ Gi 1,140- codavant 4 i 8/1391-1392.

¹¹⁴⁵ Gi 1,140-codavant 8a/1391-1392.

¹¹⁴⁶ Josep Moran, "L'article en els topònims: teoria i pràctica," *Societat d'Onomàstica: Butlletí Interior* 106-107, (2007): 70; *El capbreu de Castellbisbal: estudi filològic i lingüístic d' un text català antic*, (Barcelona: Universitat de Barcelona, 1984), 35-45; Rabella, *Un matrimoni*, 257.

¹¹⁴⁷ Diéguez Seguí, *El Llibre*, 113; Moran, "L'article," 70; Badia, *Moments*, 309; Moll, *Gramàtica*, 182 (278 i 279); Ferrando; Nicolàs, *Història*, 128; Badia i Margarit, *Gramàtica*, 60; Duarte; Alsina, *Gramàtica*, 24.

En els documents hebreus de l'AHG detectem la supervivència de l'article salat en antropònims de la primera meitat del segle XIV i en uns pocs topònims. D'altra banda sempre es transcriu amb ס, gairebé mai amb ש o צ i mai amb ז.¹¹⁴⁸

L'article masculí generalment el trobem aglutinat a la preposició *de* precedent דס (*des/d'es*) (també és corrent la grafia antiga *des̄*) i al nom que determina: ברנד טפּיאש (*Bernad Tàpies des Castellar*), ברנד דסבושק (*Bernad des Bosc*), דספוב דומניק (*Domènec des Pou*), רמון דסבושק (*Ramon des Bosc*), פירי דבושק (*Pere des Bosc*), דסקשטיל פירי (*Pere des Castell*), פירי דסקשטיל דפורניליש (*Pere des Castell de Fornells*), פירי דסנוגיר (*Pere des Noguer*), פירי דספויג (*Pere des Puig*), ווידאל דספויג (*Vidal des Puig*), etc. Notem en un mateix document amb registres de l'any 1324 la forma aglutinada i separada *des Soler*: פירי דס שוליר וברנגיר דסשוליר (*Pere des Soler i Berenguer des Soler*).¹¹⁴⁹ En un document dels anys quaranta del segle XIV hi ha alternança de transcripció amb ש o ס: שקרירש (*Pere s'Escarrers*), פירי שטאין (*Pere s'Estany*), ברנד פלאיב דשפרץ (*Francesc sa Vall*). Es transcriu amb ש a שפרץ (*Bernad Felin des Prats*) (a. 1345).¹¹⁵⁰ D'altra banda també testimoniem סניסק (*sa n'Issaq*) (a. 1335).¹¹⁵¹ En el document de venda de seients de Perpinyà editat per Magdalena procedent de l'AHMGi el documentem amb la grafia ס: ראובן סישקולה (*Rubèn s'Escola*).¹¹⁵²

L'article salat femení sempre es representa amb ס i aglutinat al mot que segueix: פירי ספרבגה (*Pere sa Frauja*) (a. 1330-1331), גיאם סמסנה (*Guiam sa Massana*) (a. 1327-1328), ארנאל ספואדה (*Arnal sa Poada*) (a. 1327), פירי ספירה (*Pere sa Pera*) (1332-1335), פרנסשק סואל (*Francesc sa Vall*) (a. 1345), פרנסשק ספריידה (*Francesc sa Piera*), בר' סרויירה (*Berenguer sa Roira*) (a. 1332-1335), etc. Rarament es transcriu amb ש o צ: documentem שפינה בסה (*sa Pina Bassa*) (a. 1347). També el notem precedit per la preposició ד דסוילה (*de sa vila*) (a.1340),¹¹⁵³ דספרה (*de sa Pera*) (1324; 1327),¹¹⁵⁴ etc.

Dins de la toponímia detectem רידלוטיש סקרוב (*Ridelotes sa Cron*) (a. 1327), רידלוטיש סשלוה (*Ridelots sa Selva*) (a. 1325), i també סחם דסמרקדאל (*savi des Mercadal*) (a.1326-1327), ואש' דספרה (i la seva dona *de sa Pera*) (a. 1327-1335), סמוטה (*sa Mota*) (a. 1326), ספגדיש (*sa Fagedes*) (a. 1325), ששוונרש (*Sa Savaneres*) (a. 1325).

En un document amb registres de 1330 i 1331 (Gi 1,51-codavant 2a /1361) notem el cas de ש' מרטין אצואי (*Sent Martin es Vai*) en què l'article masculí singular es transcriu de forma plena –אצ, *es/ets* (en balearic actual pronunciat *ets* davant vocal). La transcripció prescindeix de la ס i s'opta per צ més propera a la forma africada de la pronúncia medieval,¹¹⁵⁵ i potser per influència de la labiodental ו. A *LibCuen* (pàg. 65) també testimonien la convivència amb la forma אסואי. La grafia צ per

¹¹⁴⁸ Veg. en aquest capítol la part dedicada a la transcripció de les sibilants sobre la pronúncia africada de les grafies ס i צ que sovint representen les grafies llatines *ç*, *ç'* i *ç'*.

¹¹⁴⁹ Gi 1,51-codavant 5a/1361 (lín. 3.20.b11).

¹¹⁵⁰ Gi 1,160 codarrere 1-8/ i codavant 1-9/1361-1362.

¹¹⁵¹ Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392.

¹¹⁵² Magdalena, "A Fifteenth-Century Hebrew," 145-183.

¹¹⁵³ Gi 5, 269/ hecodarrere 1a.

¹¹⁵⁴ Gi 1,62- codavant 1b/1363; Gi 1,51-codavant 1b /1361.

¹¹⁵⁵ Moran, "L'article," 70.

representar l'article salat masculí la detectem també en un document amb registres dels anys 1328 a 1335: פירי דצפין (*Pere des Pin*).¹¹⁵⁶

En els documents del segle XV la presència d'aquest article és nul·la o anecdòtica, i només el trobem fossilitzat a la toponímia i onomàstica. A ZAB, que data de l'any 1443, no en testimoniem cap exemple. En un document de 1426 només l'identifiquem com a part intrínseca del nom בונשתרוק דסמאשטרי (*Bonastruc des Mestre*).¹¹⁵⁷

3.2.4 Dos textos escrits en català

Com ja hem apuntat en els capítols precedents, hem trobat dos textos íntegrament aljamiats, molt fragmentaris. En la introducció assenyalàvem que són pocs els escrits només redactats en català aljamiat que ens han arribat. La major part de documents només presenten paraules soltes, potser amb alguna construcció sintàctica senzilla. El primer és un breu text administratiu extret del darrer bloc de documents restaurats. L'altre és un text literari en vers que en un treball posterior a la nostra tesi caldrà dedicar-li un estudi monogràfic més aprofundit i extens d'anàlisi lingüística i literària. Tanmateix editem els documents en el capítol corresponent i volem dedicar aquest apartat a comentar aquests escrits i destriar-ne els detalls més rellevants per al conjunt de la nostra anàlisi.¹¹⁵⁸

El text més breu és un petit fragment allargassat, molt escapçat, amb una lletra molt cursiva i ràpida, només amb restes de frases i paraules, tallades i mig esborrades que no el fan gaire intel·ligible i que es va trobar dins dels llocs d'un llibre notarial de Bartomeu Tord de l'any 1367.¹¹⁵⁹ Els documents amb una escriptura semblant els hem detectat, en aquest i altres arxius, en el tombat del segle XV. El lèxic és d'àmbit administratiu i no s'hi intercalen partícules ni paraules hebrees. Sembla l'esborrany d'una acta o una epístola. El sistema de transcripció no presenta diferències substancials amb el conjunt dels documents hebreus amb aljamies que hem analitzat anteriorment. En aquest text no hi ha cap marca distintiva per als sons que difereixen de l'hebreu i no hi ha cap altra notació vocàlica més que les *matres lectionis*. No fa servir les lletres כ, ע ni ת. Per a la transcripció de *a* i de la vocal neutra tot sovint s'opta per no fer cap marcació vocàlica. A final de mot transcriu amb ה. A principi de mot i en els monosíl·labs les vocals es reforcen amb א però no a l'interior: אילי (*e lli*), או (*o*), פושר (*posar*), טינדרן (*tindran*). El diftong [ew] es representa amb ב a דיבטורש (*deutors*) i איאיב (*i heu*), com també a [aw] a אברא (*haurà*). La transcripció sembla que distingeix a inici de mot entre els fonemes /b/ ב i /v/ ו: וולרה (*volrà*), וינדה (*venda*), בישטיאר (*bestiar*). La fricativa postalveolar sorda (prepalatal sorda) [ʃ] es representa amb ש: מטיש (*mateix*). S'empren l'article onomàstic, la conjunció i les preposicions catalanes annexades al nom que

¹¹⁵⁶ Gi 1,140-codavant 4b/1391-1392.

¹¹⁵⁷ Gi 1,160 codavant 6/ 1361-1362.

¹¹⁵⁸ Com que el primer text es va trobar a la darrera fase de restauració i atès que hem acotat la nostra recerca al primer bloc de manuscrits restaurats, i d'altra banda, el segon text requereix un estudi més específic, ens reservem l'anàlisi del lèxic d'aquests escrits per a un futur treball.

¹¹⁵⁹ Gi 5, 284, 2/1367 (FH 97.3-4). Veg. el document a l'apartat de l'edició.

precedeixen. D'altra banda, no detectem arcaïsmes com la *-n* final etimològica. Trobem algunes formes verbals futures i alguna forma en infinitiu que no mostren particularitats remarcables: אורדינרן (*ordenaran*), אברא (*haurà*), טינדרן (*tindran*), פארן (*farán*), פושר (*posar*). El verb voler, וולרה (*volrà*, 3a s. fut. ind.), no presenta la consonant epentètica entre la nasal i la líquida (*volrà* > *voldrà*) que trobem al s. XV.¹¹⁶⁰ Finalment, cal remarcar que no es fa servir ni l'estat constructe ni els plurals hebreus com trobem en alguns documents de l'època, com ja hem esmentat. Així doncs, el text no presenta discrepàncies gramaticals ni trets que difereixin del català medieval.

El segon text és més llarg i complex. Són vuit fragments molt esbocinats i malmesos que formaven part d'un antic còdex.¹¹⁶¹ L'escriptura és acurada i semicursiva, habitual a les terres catalanes entre els segles XIV i XV. És un document escrit en vers, per bé que no ens han arribat gaires línies senceres i per tant no disposem de molts elements per a l'examen de les característiques literàries i lingüístiques. Sembla que es tractaria d'un fragment d'una obra de lírica trobadoresca, amb referències al Jaufre de la literatura artúrica (en el text **גופרי**), i escrit en una llengua plena de trets occitans. El problema ens el presenta la transcripció hebrea que no sempre ens permet la lectura correcta d'un mot o una forma verbal, o bé copsar les sensibles divergències fonètiques, especialment vocàliques, de les sibilants i dels sons laterals, entre el català i l'occità. Per exemple, la transcripció ם és molt habitual i ens presenta dubtes de lectura: *i*, *e*, *ei* o *ie*, que poden mostrar alguns trets de la parla occitana i catalana (com la monoftongació en català del diftong *ie*, provinent de *iei*, que es manté en occità).¹¹⁶² D'altra banda alguns mots mostren la declinació pròpia d'aquesta llengua, com per exemple שנייר (*senier*) (FH 71.5, col. 1.10) i שניור (*senior*) (FH 71.3, col. 2.8), que identifiquem amb el nominatiu singular *sénher* i l'oblic singular *senbór* (o el nominatiu plural: el mot el trobem isolat).¹¹⁶³ Pel que fa al sistema de transcripció difereix en alguns aspectes de la resta dels manuscrits gironins. És molt més semblant a la del redactor dels Cants de Noces (*CantsNoces*), per bé que, com hem vist, les diferències són de matisos. En aquest cas no es fan servir les lletres כ, ע, צ ni ת, però tampoc les finals ץ (tret d'un cop a *levats* ליוואץ) ni ף. Fins hi tot trobem el mot *trop* escrit טרופ (FH 71.31. col. 2, 17). La בּ, la פּ i la גּ es marquen per notar-ne el so fricatiu. D'altra banda també es distingeix la ם intervocàlica, com en el mot אדיש (*adés*).¹¹⁶⁴ La פּ va marcada amb *dagueix* per assenyalar el so oclusiu a פוייש (*pois* o *puis*). Notem que no fa servir gaire la lletra ז, només a לזנייאש (*lez naies*), לזאיי (*lez aie/ai*), וואזטין (*vazten*), דונזיל (*donzell*), דיטזיל (*ditzell*) i וויאזין (*viez*). Amb ס: אייסו (*aiçò*), שבדיס (*savides*), ויידס (*vides*), מרסי (*marci*), לנסה (*llança*), רסינגלאר (*recinglar*), אנסיש (*ances*), דיקבסוש (*cabaços*), קסינישט

¹¹⁶⁰ Ferrando; Nicolàs, *Història*, 173.

¹¹⁶¹ Gi 11, 17: 1-3, 5°, 10, 15-17/1395-1396 (FH 71.1-6; 11-12; 21-22; 31-36). Veg. el document a Papartat de l'edició.

¹¹⁶² Ferrando; Nicolàs, *Història*, 67.

¹¹⁶³ Ferrer i Costa, "La llengua dels trobadors i la llengua catalana antiga," *Mot so Razo* 3, (2004): 27-28.

¹¹⁶⁴ Veg. *Aslanov*, 52-53. En el cas del text de Caspi, l'autor nota l'ús d'una *dalet rafé* que entén com una grafia que conserva el record de la forma oclusiva que en els textos provençals no es troba més que en els textos occitans més antics.

(*q'sen est...?*), סאטוינגיש (*sa tavenges?*) i פוסירה (*poserà/posserà*). Els altres mots amb sons sibilants sempre els transcriu amb ש: פשאבֵיטש (*passàvets*), שירווינטש (*servents*), שיאבֵיטש (*si aviats*), etc. Es nota la diferència en qualsevol posició del mot entre els fonemes /b/ ב (rar) i /v/ ו, que transcriu amb וו, especialment a principi de paraula, i amb װ a l'interior de mot (amb alguna excepció, com *servent*): ווישטא (*vista*), שירוונט (*servent*), ווינקוט (*vincut*), וויאז (*viez*), אבֵיטש (*avets*), שבֵידיס (*savides*), קומבטראש (*combratre*), קבאלירש (*cavallers*), etc. En el cas de בֹולק (*volc*) entenem que el redactor opta per la װ per a no transcriure amb tres ו. Pels diftongs també opta per ב: גריב (*greu*), דיב i דיב (*Diéu/diu*). Ja hem comentat el cas de la vocalització amb ם. Tanmateix, per bé que la lectura sempre és vacil·lant, en alguns mots sembla clar que ם és *e* i ם׳ és *i*: איבין פֵיאֵיטא (*e ben feita*); però שירווינט (*servent* o *sirvent*), קבאלירש (*cavaliers*, *cavalliers* o *cavallers*), דישק (*disc*), ריי (*rei*), דיש (*dis* o *des*), etc. També notem que la *-a* final es transcriu אה- a les formes verbals, i la resta de mots amb א-. D'altra banda notem labiolització de *n* a *m* davant bilabial a אימפֵאן (*enfant*) (enfant/infant) i אמבֵיאר (*emviar*) (enviar). D'aquest darrer mot en notem la pronúncia amb [a] transcrita א. Les preposicions, els articles i altres partícules es transcriuen sempre annexades al mot que precedeixen: לוֹשֵירווינט (*lo servent*), נוניאה (*no n'hi ha*), קנושוֹן (*que no són*), קנושֵין (*que no se'n*), etc. Pel que fa als verbs trobem les següents formes, per bé que d'algunes no en podem assegurar la lectura exacta: אבֵיאה (*avia*), אבֵיטש (*avets*), אבֵיטש שרביטש (*avets servits*), אבֵיטש (*aviats*), אגראט (*agradat*), אמבֵיאר (*amviar*), אמֵינאט (*amenat*), אנר (*anar*), איריטש (*erets*), אירימ (*erem*), אבֵיר (*aver vincut*), בֹודים (*vodem*), בֹולטש (*volets*), בֹולק (*volec*), בֹולק (*volc*), בֹולרי (*volrè*), בֹולש (*vols*), דירא (*dirà*), דיש (*dis/dix*), דולין (*dolen*), דליבראר מי (*de liberar-me/deliverar-me*), ליוואץ (*vaies*), וויאה (*veia*), וניבש (*venius*), ווינגא (*vinga*), טיאה (*tià*), טנייט (*teniet*), ליוואץ (*levats*), מנטינין (*mantenen*), מנטיר (*mantir*), מוריר (*morir*), פֵאֵיטש (*faiesser*), פֵאֵיטא (*feita*), פשאבֵיטש (*passàvets*), פֵאר (*far*), פֵאֵריאה (*faria*), פֵישין (*fessen*), פֵיר (*fer*), פלאנייה (*planya*), פלאיטש (*plaiets*), פריש (*fares*), פוסירה (*poserà*), פוגאר (*pujar*), פושק (*posc*), קונקישט (*combratrà*), קומבטראש (*combratrà*), רינדודה (*rendora*), רינדראי (*rendrè*), רסינגלאר (*recinglar*), שראש (*seràs*), שיאה (*sià*), שראש (*seràs*), שימבלא (*s'embella*).

El text, com hem dit, caldrà examinar-lo amb una dedicació exclusiva. Ens limitem aquí a presentar-lo i emmarcar-lo en el conjunt gironí.

3.3 El lèxic¹¹⁶⁵

3.3.1 Partícules

Tots els articles i preposicions sempre els trobem aglutinats amb el mot que segueixen.

3.3.1.1 Preposicions

-דיד (*de*): 'de'. Preposició. En els manuscrits gironins sempre la trobem amb sentit de procedència, d'origen. Etim.: s. XII; del llatí *DĒ*, *ÍD*., 'des de'. | La trobem arreu dels manuscrits hebreus gironins com també en altres manuscrits amb aljamiés

¹¹⁶⁵ En aquest glossari no s'inclouen els mots dels dos textos enterament aljamiats.

hebraicocatalanes que ens han arribat: **ברנגיר פליב ואש' דרידלוטיש סקרוב** *Berenguer Feliu* i la seva dona *de Ridelotes sa Crou* (Gi 1,51-codavant 1b/1361) (a. 1330), etc. | *LibCuent*: **פירי טרובאט ואש' ובנו דקניט** (*Pere Trobat* i la seva dona i el seu fill *de Canet*) (f.3a, 4) (a. 1330), etc. | A *Xunglà* de forma plena i aglutinada al mot: **ברנד קומטי** (*Bernad Comte de Sant Gregori*). | A *AcordsBcn* de forma plena i separada del mot: **גיללם ברנט די סימו** (*Guillem Bernat de Simó*) (Article 37, lín. 7) (a.1354). | En un document amb registres de préstec de l'any 1330 la trobem vocalitzada: **ארנל אוליויר דיפורמיאה** (*Arnal Oliver de Formià*) (Gi 1,140- codavant 4a/1391-1392).

3.3.1.2 Articles

-אנ (*en/n*): 'en' m. DC/DE: 'en'. 1. Article personal masculí d'ús familiar, substituït a bona part del domini català per l'article *el*. 2. Títol de cortesia anteposat als noms propis de persona masculins. Etim.: del ll. DŌMĪNE 'senyor', usat amb caràcter proclític i pronunciat cada vegada més imperfectament, fins a passar de *don* a *n'*, '*n*' i el posterior reforçament en la forma *en*. | L'ús d'aquest article en el català medieval era universal. El trobem arreu dels manuscrits hebreus gironins i com també en altres manuscrits amb aljamies hebraicocatalanes: **אחי אנבונגודה** (el meu germà *en Bonjudà*) (Gi 1,51-codavant 2b/1361) (a.1330), **נאברם מימון** (*n'Avram Maimon*) (Gi 1,51-codavant 2b/1361) (a. 1331), etc. | *LibCuent*: **אנשלמה בונפיד** (*en Xelomó Bonafed*) (f.4a, 16) (a. 1331); **אנקושטה** (*en Costa*) (f. 11b,8) (ca.1335); **ניצק** (*n'Itsaq*) (f. 12a, 6), etc. | *Xunglà*: **עו' לאנברנד פונט דישריאן** (Ítem a *en Bernad Font de Sarrían*) | ZAB: **ע"י אנבנישת שמאל הנז' לאנגילם פראטש** (per mà del dit *en Benvenist Samuel* a *en Guillem Prats*) (§ 12) (a. 1443). | *Castelló*: **אנשמואל שלום** (*en Xemuel Xalom*) (fol. 3r. XXIII); **לניצק מאיר** (per *n'Itsaq Meir*) (a. 1392) | *AcordsBcn*: **אנקרשקש** (*en Cresques Xelomó*) (Article 28, lín. 6; article 36, lín. 2); **אנמרק קשטיניידא** (*en Marc Castanyeda*) (Article 37, lín. 5) (a.1354).

-אצ (*es*): 'es' m. l. ipse, ipsa, ipsum 'ell mateix', per un procés igual a l'experimentat per l'article *el*. Etim.: Del llatí IPSE, IPSA, IPSUM 'ell mateix', per un procés igual a l'experimentat per l'article *el*. | Només el trobem en un cas en un document amb registres de 1330 i 1331 (Gi 1,51-codavant 2a /1361): **ש' מרטין אצואי** (*Sent Martin es Vai*).¹¹⁶⁶

-נ (*na/n*) i נא (*na*): 'na' f. na' DC/DE: 1. Article personal femení d'ús familiar, substituït a bona part del domini català per l'article *la*. 2. Títol de cortesia anteposat als noms propis de persona femenins. Etim.: del llatí DŌMĪNA 'senyora', usat amb caràcter proclític i pronunciat cada vegada més imperfectament, fins a passar de *dona* a *na*. | El trobem arreu dels manuscrits hebreus gironins i com també en altres manuscrits amb aljamies hebraicocatalanes que ens han arribat: **נבלאנקה** (*na Blanca*) (Gi 1,51-codavant 1b/1361) (a.1331); **נשטלינה** (*n'Estelina*) (Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/Berenguer Ferrer Sassala, 1426) (a.1426), etc. | *LibCuent*: **נמריא דשטורינט** (*na Maria des Torrent*) (f. 4b, 7 i 8) (ca.1335) | *Xunglà*: **אשת ברנד קומטי די**

¹¹⁶⁶ Veg. sobre la pronúncia de la **צ** i l'article salat l'apartat 3.2.3.4.

גרגורי (*na Margarida* esposa de *Bernad comte de Sant Gregori*). | ZAB: נבונפיהא (*na Bonafilla*) (§ 41); נאשתרוגה (*n'Astruga*) (§ 61), (a. 1443) | En els altres documents de l'AHG la forma habitual és -נ. Trobem, en un document de 1386, la forma plena נא: נאלוביתה (*na Lobeta*) (Gi 1,256 s.s. b, col. a /1397).

-ס (*sa/s'*): 'sa' DC/DE: f. Article definit femení del parlar salat. Etim.: del llatí IPSA 'ella mateixa'. | El trobem incrustat en la toponímia d'alguns manuscrits hebreus gironins de la primera meitat del segle XIV: ספרה (*Sa Pera*) (Gi 1,51, codavant 1b /1361) (a. 1327); סטיאדה (*Sa Tallada*) (Gi 5, 269-codavant 6a).¹¹⁶⁷

-ס (*es*): 'es' m. DC/DE: Article definit masculí del parlar salat. Etim.: Del llatí IPSE, IPSA, IPSUM 'ell mateix', per un procés igual a l'experimentat per l'article *el*. | El trobem només en l'antroponímia d'alguns manuscrits hebreus gironins de la primera meitat del segle XIV i sempre aglutinat amb la preposició *de*. Veg. -דס (*des*).

3.3.1.3 Contraccions i formes aglutinades

-דנ (*d'en/de na*): 'd'en' m. 'de na' f. Forma aglutinada de la preposició *de* (ד) i els articles *en* o *na* (נ). El trobem arreu dels manuscrits hebreus gironins i com també en altres manuscrits amb aljamies hebraicocatalanes que ens han arribat: בשם אנשלחיל (*en nom d'En Xaltell*) (Gi 1,51, codavant 1-2 /1361) (1330-1331), etc. | ZAB: אנבונשיור שמואל ז"ל כמו יש לה הרשאה מאנקשה נוביש (*d'En Bonsenyor Xemuel*, de beneïda memòria, com sia que té la cessió *d'en Casa Noves*) (§ 67), (a. 1443).

-דס (*des*): 'd'es/des' m. Contracció de la preposició *de* i l'article *es*. | El trobem en l'antroponímia dels manuscrits gironins, especialment de la primera meitat del segle XIV: ברנד דסבושק (*Bernad des Bosc*) (Gi 1,51, codavant 2a /1361) (1327-1328), etc. | *LibCuent*: פירי סשארש דספלאן דגירונה (*Pere Sassers des Plan de Girona*) (f. 1b, 17) (a.1334), etc.

3.3.2 Productes i materials

אלמראש (*almaras/alamaras*): 'alamara' f. DIEC2: Anella, baga, cosida a la vora d'un vestit, una cortina, etc., que fa de trau. | DC/DE: Trau sobreposat cosit a la vora d'un vestit, d'un mantell, d'una cortina, etc. Etim.: 1606; d'origen incert, potser de l'àr. العَمارة (*al-'amára*) 'sedeny de pescador, guarnició d'un vestit. | DCVB: Fermall compost d'un cordó que s'enganxa a un botó, o bé d'un cordó escorredor que passa dins una anella i serveix per subjectar o adornar una peça del vestit, una cortina, etc. "Item altra capa de arbatge forrada de bayeta ab *alamares*" (doc. a. 1645, Arxiu parrorquial de Savellà). Etim.: de l'àrab العَمارة (*al-'amára*) 'franja'. Variants: *alamar*, *alimara*. | CICA documenta el mot una vegada en un dietari del segle XVII: "23 de nohembre 1615, arribà dit señor duch de Fèria al pont de les Mealles ab una carroça de sis mules, vestit tot de seda verda, ab franges y *alamars* de or y seda, entre dos y tres hores de la vesprada" (Josep Lozano Lerma, *El dietari de Mossén Porcar (1585-*

¹¹⁶⁷ Sobre la pronúncia de la ס d'aquest i els mots que analitzem en aquest lèxic veg. l'apartat 3.1.3.3.

1629). *Estudi i edició*, Universitat de València, Tesi doctoral, 2008, fol. 235r, línia: 14). | El mot el trobem en una llista comptable d'un comerciant de recipients, vestits i altres articles, que en gran part anota en català: *morter, sitra, cossin, rasura, conca, calçat, calçat petit, estam, partides, broquer, cadell*: אלמראש יב פ' (unes *almaras*, 12 diners) (Gi 5, 285-8/1367). El fragment, per les característiques del conjunt gironí, el podem datar entre la meitat del s. XIV i principis del s. XV. Som davant d'un dels primers testimonis del mot en un text català i aljamiat. Pel preu, 12 diners, per un parell o més d'aquests articles, entenem que no era una peça gaire luxosa. Corriente ho testimonia com un cordó de roba trenada, una mena de passamà i deriva el mot de l'àrab *'alám*, amb el mateix significat. La forma *alamara*, amb *-a* final, l'atribueix a un fenomen freqüent en la romanització dels mots àrabs.¹¹⁶⁸

אסתם (*estam*): 'estam' m. DIEC2: Fil de llana pentinada. || Teixit d'estam. | DC/DE: Fil resultant de la fibra de llana que ha estat pentinada abans de la filatura. || Teixit d'estam. Un vestit d'estam. Etim.: 1252; del llatí STAMEN 'ordit; fibra, filament'. | DCVB: Fil de llana pentinada; la flor de la llana; tela que se'n fa. "Quintal de *stams*" (Leuda Tortosa a. 1252); "Haurà consumad o gastad l'*estam* o lana", (doc. a. 1386), etc. Etim.: del llatí STAMEN, 'fibra de llana o d'una planta'. | *VocFæ*: Fil fet de la flor o part més fina de la llana. "Item que si daciavnt sera atrobat algun drap o draps fets açi en Mallorques de lanes strangeres ne stams dutxats o solius qui sien strangeres... exceptat de lanes e *stams* de Manorques, que aquell tal no hage ne puscha haver lo dit senyal de M,..." (*Capítols per l'obratge de les llanes Mallorca*, s. XV); "E com la senyora mare sua havia acabada la liura de l *estam* o del li, sa clemencia la tornava a de qui era." (Isabel de Villena, *Vita Christi*, cap. XCII, s. XV). || 'estam fort' loc. (estafort). Roba ordinària procedent d'Arràs. "... e que nos li dessem .III. cavals e vestir a .I. homens de drap vermeyl d *estam* fort..." (Rei Jaume I, *Crònica*. ed. Aguiló, 1873, pàg. 310). | *Gual*: *stams, estam, estamne, stamen, stam*. Velló de llana fet de fibres llargues, i fil d'aquestes fibres; també tela. Tanmateix l'autor posa en qüestió la identificació amb la llana, ja que de vegades es diferencia d'aquesta: "capdeyl de lana ho de *estam*" (a. 1298, Rosselló) "lana filada o *estam*", (a. 1300-1304, íbid.); "lana ne *estam* filat ne per filar" (a. 1369). Però en un inventari de l'any 1403 es registra un caputxó d'estam de llana. Etim.: del ll. STAMEN. Altra documentació: Dues peces de "drap blanch de *stam*... per donar-les al Papa de part del senyor rey" (180 sous, 15 de gener de 1304); "En la liura del *stam* qui serà donat a filar...sien meses XIII onces al ff" (a. 1372). | CICA documenta la forma *estam* per primer cop a *Reva de Perinyà* (a. 1284), "de paper en què ha XVI· raymes. Xalons listatz d *estam* ni de colors, non ren." En algunes fonts, com *Gual* i altres autors noten, es diferencia entre llana i estam: "pendre ne reebre los diners tro que la lana o *estam* agen filat e agen aquella tornada a son senyor..." (*Manual de Consells de la ciutat de*

¹¹⁶⁸ Federico Corriente, *Dictionary of Arabic and Allied Loanwords. Spanish, Portuguese, Catalan, Galician and Kindred Dialects* (Leiden – Boston: Brill, 2008), 49-50 (s.v. *alamar*). D'altra part, en àrab clàssic, العَمارة es refereix a 'qualsevol element que serveix per a cobrir el cap, per a dona o per a home: turbant, guarniment, corona, etc.' En àrab hispànic, segons la RAE, pren el sentit de guarniment. Cf. Corriente, nota 127.

València 1, pàg. 148, lín. 9; a. 1306-1324). També testimonia la forma *stam*, però ja a final del s. XVI: “Que les calces de *stam* y gorres no paguen d’entrada més de quatre dinés.” (*Corts generals de Montsó*, Pàg. 791, lín. 12, 1585.) | DTCA testimonia la forma *estam* (*estam fort*) a la *Crònica* de Jaume I que hem esmentat, i la forma *stam* a la Bíblia de Peiresc (s. XIV). En aquesta obra es diferencia del lli i de la llana: “dels vestiments de lana o de li o de *stam*, e de totes coses sots pel, com sa deguen” (Lv 13, 47-48). | *CodSober*: אשטם (*estam*), פיצה פרמה אשטם (*peça d’estam de Parma*). Es fa ressò dels dubtes de *Gual*. També remet a אשטמניט (*estamenet*), teixits filamentosos fets d’estam. | Segons Emili Casanova: «‘estamfort’. ‘drap de llana de primera qualitat, sovint tenyit de colors’. A tot Europa existeix des del segle XII constància d’aquests draps, que es documenten primer a Gènova, llur àrea de difusió s’estén des de Portugal a França; a partir del s. XIV no se’n troben més mencions. Entre els filòlegs i els historiadors del comerç existeixen discrepàncies sobre l’origen d’aquest terme. Probablement es tracta del passatge del topònim anglès Stamford (localitat del comtat de Norfolk) a apel·latiu; vegeu la discussió del problema a Manfred Höfler, *Untersuchungen*; *Gual*. D’altres investigadors com Coromines DECat, s.v. *estam*, s’inclinen per un sintagma ‘estam fort’, sense tenir present les recerques de fora d’Espanya i passant per alt esments com el del document dels tintorers de Montpeller de 1265 que parla del ‘stain forti d’Anglia».¹¹⁶⁹

A l’AHG trobem el mot en una llista comptable d’un ’un comerciant de recipients, robes i altres articles, que en gran part anota en català: *morter, sitra, rasura, espelmes, conca, calçat, calçat petit, estam, partides, cadell, almaras, vel, sàvena*. (Gi 5, 285-8/1367). L’estam s’hi registra sis cops: אסתם יד פ; אסתם ה פ; אסתם ה פ; אסתם ו פ; אסתם יב; אסתם יח פ; אסתם יח פ (*estam*, 14 diners; *estam*, 8 diners; *estam* 8 diners; *estam*, 6 diners; *estam*, 12 diners; *estam*, 18 diners). No podem saber, a partir d’aquest text, si l’estam s’equiparava a llana o no. Si ens basem en les fonts del s. XIV els hauríem de diferenciar.

אשה (*aixa*): ‘aixa’ f. DIEC2: Eina que serveix per a desbastar la fusta, consistent en una planxa corbada d’acer o de ferro acerat tallant per una de les seves vores i adaptada transversalment a un mànec de fusta, de forma i grandària diferents segons els seus usos. | DC/DE: Eina per a desbastar i obrar fusta que consisteix en una fulla ampla i sensiblement corbada, amb un tall en una de les seves vores i amb un ull o anella a la part oposada per on s'emmanega l'eina. Etim.: s. XIV; del ll. ASCIA ‘aixa i destràl’. | DCVB: Eina de fuster, composta d'una fulla de ferro acerada i tallant (amb tall de 10 o 12 cm. d'amplè) unida amb un mànec de fusta en tal manera que, posant el mànec vertical, el tall queda horitzontal. L’empren els fusters i boters per desgruixar o tallar la fusta. Hi ha diverses castes i denominacions d’aixes, segons la forma i l’ús que tenen. Etim.: del llatí ASCIA. | *VocFar*: Instrument de fuster per a desbastar. “En la casa appellada despensa foren atrobades les coses següents: et

¹¹⁶⁹ Emili Casanova, “Germà Colón, la veu del lèxic valencià”, a *El deler per les paraules: les aportacions de Germà Colón a la romanística.*, ed. Emili Casanova, M. Teresa Echenique (València: Universitat de València, 2008), 93.

primo una sanalla de ferramenta, ço es, duas *axes*, dues planes, un forrollat...” (Inventari de Ramon de Sant Martí Mallorca, 23 de juliol de 1434) | DTCA no recull el mot. | CICA testimonia *axa*, (36 vegades, s. XIII-XVII), *aixa* (3 vegades, s. XIV-XV) i *axes* (4 vegades, s. XIV-XVI), especialment en el sentit de ‘destral de combat’ i com a ‘mestre d’aixa’. | DECat: del llatí ASCIA ‘aixa i destral’. | *Olszomy* troba el mot אישיידה (*aixiada/aisiada*) (‘aixada’, eina per a cavar la terra). | A l’AHG trobem el mot en una llista comptable d’un comerciant de recipients, robes i altres articles, que en gran part anota en català: *morter, cossin, sitra, rasura*, espelmes, *conca, calçat, calçat petit, estam, partides, cadell, almaras*. Es registra una aixxa: 'אשה יבפ' (una *aixa*, 12 diners) (Gi 5, 285-8/1367). Per la mena d’articles i estris de la llista entenem que el redactor es refereix més aviat a l’eina per a desbastar fusta que no pas a una destral de combat.

אשפונירש (*esponeres*): ‘esponera’ f. DIEC2: Tela amb què es cobrien les espones del llit. | DCVB: Tela amb què es cobria l’espona o costat del llit: “Una tela sotil per sponera del dit lit” (doc. a. 1523). Amb el sentit de ‘pedra esponera’ documenta el mot l’any 1340. Etim.: derivat d’*espona* (del llatí SPÖNDA), ‘costat de llit’, ‘part forana, perifèria’, ‘part exterior’. | DECat: derivat d’*espona*: ‘cada costat d’un llit’ i el testimonia a Reixac, *Questa del Sant Greal*, 157.14 (s. XIV). En llatí SPÖNDA designava antigament tot el fustam o carcassa d’un llit’. Tanmateix la forma *esponera* només la recull amb les accepcions d’‘ala d’una força armada’ (que ja es troba Muntaner, *Crònica*, cap. 139, 1325-1348) i ‘ufana’, mot propi del mallorquí testimoniats a partir de l’any 1800. | DC només recull la forma amb aquests dos sentits. | *VocFa* només testimonia el mot amb les accepcions d’‘ala o flanc d’un exèrcit o d’una armada naval’ i de ‘pedra anomenada esponera’. | DTCA ni CICA ni *Gual* no testimonien ni *espona* ni la forma derivada *esponera*. | Trobem el mot en un inventari de teixits i robes de casa en el sentit de ‘tela que cobria les esponeres del llit’ (Gi 1,160 codavant - 5/ 1361-1362) (s. XIV): ...אשפונירש 1 (3 *esponeres*...). No el testimoniem en cap altre text aljamiat dels que hem consultat.

בנקאל (*bancal*): ‘bancal’ m. DIEC2: Drap o tapís per a cobrir un banc, un seient qualsevol, una taula, etc. | DC/DE: Drap o tapís per a cobrir un banc, un seient qualsevol, una taula, etc. Etim.: 1105; de *banc* < s. XIV; del germ. *bank* a través del ll. vg. occidental. | DCVB: Peça de roba pintada de figures, que servia per cobrir bancs o taules. “Ordonam encara que sien fets *bancals* de lana ben de diversa color obrats qui a nos servesquen en lo seti nostre en lo qual siurem com menjarem e a taula serem” (*Ordinacions Palatines*, 176, s. XIV); “Un parell de *bancals* grans de ras molt amples ab diverses figures”; (doc. a. 1419, Arxiu General del Regne de València). | *VocFar*: Peça de teixit per a cobrir un banc. “E los altres..., ab lurs bells vestits, vajen e estien asseguts en aquells lochs... en los quals lochs sien posats banchs ab bells bancals.” (*Ordenació de l’entrada de la duquesa de Girona a València*, a. 1373), etc. Variants: *banqual, bancall, banchal*. | DTCA recull la forma només una vegada a | CICA *bancal* (26 vegades, s. XIII-XVII), *bancals* (22 vegades, s. XIV - XVII),

banchal (6 vegades, s. XIII-XVI), *banchalls* (1 vegada, s. XIII-XVI), *banchals* (10 vegades, s. XIII-XVI). El document més antic el testimonia al *Llibre de Cort de Justícia d'Alcoi* (a.1263-65) però amb el sentit de caixabanc. | DECat I 616, *bancal*, de *banc* i del germ. BANK. | *Gual* recull les formes *bancal*, *bancall*, *bancalet*, *bancalot*, *banchal* i *banqual*. | A l'AHG trobem el mot en una llista d'un comerciant de recipients i robes per a la casa amb els registres de vendes i els noms dels compradors (Gi 5, 285-3/1367): פ' די ג' יִשְׁקָה נְבִרָם (un *bancal* n'Avram Issaq, 5 sous, 4 diners).

בסין (*bacin*)/בסי (*baci*): 'baci' m. DIEC2: Plat de metall amb una esmotxadura semicircular a la vora, que usaven els barbers per a remullar la barba. || Orinal. | DC/DE: Gibrella o plat fondo de metall. || Plat de metall amb una esmotxadura semicircular a la vora, que usaven els barbers per a remullar la barba. || Orinal, gibrelleta. Etim.: s. XIV; del ll. tardà BACCHINON, d'origen incert. | DCVB: Gibrella o plat fondo de metall per posar-hi aigua o altre líquid. "Copes daurades, *bacins* d'argent e cetres, foren a la taula" (Llull *Llibre l'Evast i Blanquerna*, 58, 2); "Lo portar vi et lo pitxer de l'aygua que beure volrem... e axí mateix los *bacins* per a nos donar aygua..., per los officis damunt dits volem esser fet" (*Ordinacions Palatines*, 71, s. XIV). || 'Baci de barber'. Ribella de barber. "Dos *bacins* de barber" (doc. a. 1345). Etim.: del llatí BACCĪNUM. || Derivat del cèltic *bacca*. | DECat (I, 530): Plat de metall fondo per a posar-hi aigua; orinal, gibrelleta. Etim.: del llatí tardà BACCĪNOM, d'origen incert. | DTCA testimonia les formes *baci* (11), *baçí* (4), *bacins* (7) i *baçins* (3). | CICA *baci* (73 vegades, s. XIII-XVI), *bacins* (76 vegades, s. XIV - XVII), *baçi* (17 vegades, s. XIII- XV), *bacin* (3 vegades, s. XIII-XIV) i *baçins* (2 vegades, s. XIV - XV). Els texts més antics que documenta són: "...València per en P. Çafont, corredor, II·plomaçes e I·*baçi* de lautó e I·morter de coure ab" (*Llibre de cort reial de justícia*, a. 1279-1299) i "so és que tenen denant éls I *bacin* ab aiga e una candela ensesa" (*Costums de Tortosa*, a. 1272). | *Gual* recull *baci*, *bacía*, *bacín*, *baçi*, *baçin*, *basi* (a més de *bacina*, *vaçina*, *bacines* però aquestes darreres paraules designen un gran baci de metall). | *CodSober*: בסין (*bacin*) i בסינט (*bacinet*); בסין מודבר (*bacin* daurat, col 2.5)

A l'AHG trobem el mot, en singular i plural, en una llista d'un comerciant de recipients i robes per a la casa amb els registres de vendes i els noms dels compradors (Gi 5, 285-3/1367): בסין אנבונשתרוג אישק ג' די ג' פ' (*bacin(s)*, en *Bonastrug Issaq*: 7 sous, 6 diners). El redactor omet la forma final amb -s per la semblança amb la forma hebreaica del plural י(ג-) del mot baci. És a dir, escriu *bacin* (בסין) en comptes de *bacins*. No ho entenem com la conservació de la -n etimològica, ja que en un altre registre el mot s'escriu בסי. D'altra part el registre amb el mot en singular ens crea certa confusió. La llista s'estructura amb l'anotació de l'article, el nom del comprador i el preu. Però a l'entrada d'aquest mot llegim פ' די ג' יִשְׁקָה נְבִרָם que podem interpretar de dues maneres: "un *baci* de *barbes*, 2 sous, 10 diners", és a dir, 'baci de barber', o bé, com a sobrenom, "un *baci* d'En *Barbes*, 2 sous, 10 diners". La manca de l'article onomàstic ens fa sospitar que la primera traducció és la correcta.

בראלש (*barrals*): ‘barral’ m. DIEC2: Atuell per a contenir líquids, de formes i matèries diverses. || Portadora coberta per a tragar líquids, amb un forat que es tapa amb un tap de fusta. || Càntir de fusta encercolat de ferro amb l’ansa i els brocs de ferro. || Boteta de fusta per a portar vi. || Mesura de capacitat per a líquids, de valor variable. | DC/DE: Atuell de formes diverses per a contenir líquids. || Portadora coberta per a tragar líquids, amb un forat tapat amb un tap de fusta. || Càntir de fusta encercolat de ferro amb l’ansa i els brocs de ferro. || Boteta de fusta per a portar vi. Etim.: 1249; d’origen incert, sembla emparentat, pel seu origen, amb *barril*. | DCVB: Recipient per a líquids, les formes i matèria del qual varien segons les comarques. “Hodre d’oli, bot o barral” (doc. a. 1249); “Si los romeus porten salses ni barrals plens de vi” (Llull, *Libre de Contemplació en Deu*. 113, 5). || Ampolla de vidre, d’alguns litres de cabuda, que sol esser forrada de palla, de canyes o verducs per estar més defensada contra els cops. “Un barrall de vidre” (doc. a. 1380). “Un barral de vidre enserpellat de tenor de quatre quarters” (doc. a. 1434); “Dos barrals de vidra: la un cubert de verga, laltre cubert de palla e de palma” (doc. a. 1437). || Recipient de cuir per a contenir líquids. “Intravimus en lo celler dels cups e fonch atrobat un barral de cuyro” (doc. a. 1431). || Etim.: derivat d’un radical *barr-* que es troba també en *barril* i que és d’origen desconegut, possiblement gàl·lic. | *VocFar*: Gran flascó, barrilet per a contenir vi. “Item *barral* d aram cum embuto suo.” (*Inventari de l’arquebisbe Arnau Cescomes* f. 8 v); “... e en l azembla que manava havia *barrals* de vi e havia gallines...” (Llull, *Blanquerna* 3, cap. 71), etc. | DECat, I 671ab16-17: Una mena de porró. És difícil que provingui del mot castellà *barril* amb un canvi de sufix. És més aviat possible que es remunti a BARRALE format directament sobre l’arrel *barr-*. | DTCA testimonia *barral* (2 vegades, *Libre de les Meravelles* i *Tirant lo Blanc*), *barralet* (2 vegades, *Diàlegs de Sant Gregori*) i *barrals* (1 vegada, *Evast e Blaquerna*), amb el sentit de ‘recipient’. | CICA testimonia el mot 14 vegades, en obres del s. XIII a XVII. En el *Libre de Cort de Justícia de Cocentaina* (1269-1290) és un nom propi d’home (7 vegades). En els altres documents, a més dels que cita DTCA, fa referència a un recipient de vi (s. XVI i XVII) o d’aigua (s. XVI): “traginer, qui tir vin, no gós portar d’ aquí avant *barral* algú, qui tinga més avant de mig quarter e que...” (*Llibre del Mostassaf de Mallorca*, a. 1378-1399, pàg. 244, lín. 21); “...arribà bona a València y l’ altra no, que lo barral de l’aygua de murta...” (*Epistolaris d’Hipòlita Roís de Liori i d’Estefania de Requesens*, s. XVI, 2, carta 213, lín. 29). | *Gual*, a més a més de *barral*, testimonia els diminutius *barralet* i *barlets*. Recipient, de diverses matèries, per a contenir oli i vi. “Un barral de vi” (Perpinyà, 1307). Com a mesura, el testimonia l’any 1309 (uns 72 sextants gals). En un text molt més modern, del s. xvii (1608), un *barraló*, equival a la quarta part d’una càrrega, és a dir, trenta-dos porrons. | A l’AHG trobem el mot en un llibre de comptes: גַּ בְּרַאֲלֵשׁ מְלֵאִים יָין (3 *barrals* plens de vi). Per tant, entenem que es tracta d’uns recipients per a contenir vi (no en podem determinar, segons el text, ni la forma ni la matèria), i no pas una mesura.

ברוניטה (*bruneta*): ‘bruneta’ f. DIEC2: Tela basta de llana, lleugera i bruna. | DC/DE: Tela basta de llana, lleugera i bruna. | DCVB: Roba de llana tenyida, generalment de color fosc. “Panno de bruneta” (doc. de Perpinyà, segle XIII); “Que negu no gaus tenyer negu drap de vermeyl a bruneta” (doc. Perpinyà, a. 1307). “Una gramalla negra de bruneta ab pena negra” (doc. a. 1395); “Ordonaren los dits Consellers e Prohomens que tota bruneta de la dita lana de Anglaterra haje haver peu de blau VIII lliures e no meyns” (doc. a. 1438). En alguns documents mallorquins es troba la grafia *brunata*: “Hun balo hon ha sinch draps so es | brunata | vert” (doc. segle XV) . Etim.: derivat diminutiu de *bruna* (del germ. brüns, ‘de color fosc’). | *VocFar*: Drap de llana tosca de color fosc o negre. “Ittem volem que sien vestits los domesticchs e familiars nostres: los homens de sengles gramalles e capirons, e les dones de sengles mantells, e que per a fer les dites vestidures sien comprades vint peces de draps de llana brunetes dihuitenes, e no pus, com aquelles deguen bastar e basten a vestir los familiars e domesticchs nostres.” (*Testament d’Elisabeta de Borja*, a.1466), etc. | | Teixit de llana de color bru i aquest mateix color. “... e que negu no gaus tenyer negu drap de vermeyl a bruneta.” (Alart, Julià Bernat; «Documents sur la langue catalane des anciens comtés de Roussillon et de Cerdagne», p. 174); “... en la sepultura de cascun confrare e confrassa morta, e axi mateix en la novena e en lo cap de l any e aquell dia port, si fer ho pot, gramalla e capero de drap blau o de bruneta o almenys de altre color que sia scura e honesta.” (Capítols de la Confraria de la Concepció de la Verge Maria de Perpinyà, ARB. Barcelona, 8 de febrer de 1401). | DTCA no registra aquest mot. | DAC: La forma femenina Bruneta designa en català un tipus de tela i també un tipus de bolet. Tanmateix, aquests elements lèxics no tenen relació amb l’ús antroponímic de Bruneta, que sembla correspondre a una feminització. Es documenta com a nom des de l’any 1021. | També Enric Moreu-Rey el testimonia com un nom de dona habitual durant el segle XI.¹¹⁷⁰ | La *bruneta* era un teixit de llana: “...tot brunater e tota altra persona qui us de fer draps de lana...” (*Ordinacions de Valls*, 293). Els diccionaris (DCVB, GDLI) diuen que és una roba de color fosc. En els esments trobats el color que s’indica és el negre. N’hi havia d’Amiens, ciutat del nord de França, però també se’n feia a Valls i es tenyia a Barcelona. Servia principalment per a fer calces i caperons.¹¹⁷¹ | CICA testimonia la forma disset vegades, en textos d’entre els segles XIV i XV, principalment en documents administratius i inventaris. Fa referència a una mena de teixit negre: “ffossen vestits de sengles gramalles e caperons de drap de brunetade bon tinct, a cascuns dels quals fossen dades si”; “fossen vestits de sengles gramalles e caperons de drap negre bruneta de bon tint ”, etc. (*Llibre de les Solemnitats de Barcelona*, pàg. 31 i 282, s. XV); “Item altra almucza de bruneta ab penes vayrs oldan”, “Altro caparo de bruneta dobla oula”, “tem una capa decanonge de bruneta” (*Inventari dels Béns de Bernat Gomar*, pàg. 345 i pàg. 183, s. XIV), etc. La forma també es refereix a un tipus d’herba al *Regiment de preservació de la pestilència*: “saber,

¹¹⁷⁰ Moreu-Rey, *Antroponímia*, 75.

¹¹⁷¹ Isidre Maranges i Prat, *La indumentària civil catalana: segles XIII-XV*. (Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, 1992), 92.

beure del such d'una erba que és apellada bruneta” (63b, línia: 10). | DECat: Testimonia el mot com a nom de teixit en un document de l'any 1242. També *bruneter* (–atera) ‘el qui fa brunetes’ i *bruneteria* ‘fabricació de brunetes’ (a. 1322). | *Gual*: Drap negre. El seu nom es deu al color bru o marró fosc del teixit. Els autors difereixen sobre el seu valor. Hi havia brunetes de diverses qualitats i procedències: Iprés, Douai, Gante, Malinas, Lovaina, Anglaterra, bruneta ‘de dol’, etc. Del francès *Brunette*. | BIRP documenta el mot com a nom de dona en un resposta del s. XVI del rabí grec Xelomó ben Avraham ha Cohen (מהרש"ך): **כי יש שמות נשים שקורים ברוניטה** (hi ha dones que les anomenen *Bruneta*) (I,46; ed. Zichron Aharon edition, Jerusalem, 2010), i en un resposta de rabí turc del s. XVI-XVII, Eliahu ben Haïm (ראנ"ח), també com a nom propi (núm. 45, ed. Jerusalem, 1960). | *Olszony*, 115: **בורניטה** (*boroneta*), **בורנט** (*boronet/boroneta*). El teixit no sempre és de color negre. Documenta una bruneta de color **רושה** (*rosa*). | En els manuscrits de l'AHG el trobem amb el sentit d'un teixit de color fosc: **הסרבל בגד ברוניטה יניגר**: החדש שלי (el meu *cervat* nou de roba de *bruneta negra*) (a. 1325) (AHG-Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398). No el trobem documentat en cap altre text *aljamiat* dels que hem consultat.

ברוקיר (*broquer*): ‘broquer’ m. DIEC2: Escut petit, bombat del mig, ordinàriament de fusta folrada de pell. | DC/DE: Escut petit, sovint rodó, bombat del mig, ordinàriament de fusta folrada de pell. Etim.: a. 1341; de l'occità *bloquier*, i aquest, del francès antic *bocler* ‘escut’, derivat de *bocle* ‘agafador de l'escut’, del ll. BUCCŪLA, íd., diminutiu de BUCCA ‘galta plena’. | DCVB: Escut circular que solia ésser de fusta encuirada i que en el centre tenia una cassoleta o cavitat on es posava la mà del guerrer per aguantar l'ansa i sostenir el dit escut. “No gos portar... scut de racha, ni bracerola, ni *broquer*...”, (doc. a. 1341). “Un broquer encercolat de III cercols, nou, gornit de velut” (doc. a. 1437). Etim.: el francès *bouclier* ‘escut’, derivat del llatí BUCCŪLA ‘cassoleta de l'escut’. | *VocFar*: Armadura defensiva consistent en un petit escut. “Item done a n Pere d Antist, mestre d esgrima del senyor Infant... los quals lo dit senyor li mana donar per raho de .IIII. *broguers* de fferre que feu fer en Saragoça a obs del dit senyor infant .XI. solidos jaccenses.” (*Itinerari de l'infant Pere* núm.140, reg. 563, fol. 68., a. 1319- 1336). “Item un *broquer* de fferre e .I. bacinet” (Inventari d'una especieria Cervera, 1373). | DTCA testimonia les formes *brocarets* (1 vegada) i *broquers* (1) en el *Dietari* o *Llibre de Jornades* de Jaume Safont (a. 1484): “mans e ab panonets de paper, e ab spases e *brocarets* de fust” i “de dones qui ab spases e ab *broquers* se acoltallejaven ab hòmens vestits”. | CICA testimonia la forma *broquer* (34 vegades, s. XIV-XVII) i el plural *broquers* (8 vegades, s. XIV-XVII) en el sentit d'escut. | Rasico, *Estudis i documents*, 233: Un tipus d'escut portat a la mà. Mot manllevat de l'occità (*bloquier*), lengua que l'havia pres del francès antic (BOCLER) < BUCCŪLA, segons el DECat (ocità *bloquier* i *broquier*). | *Gual*: Documentat des de 1341. Documenta les formes *broquell*, *broquer*, *bloquer*, *broquen*, *borquell* i *vroquel*. | A l'AHG trobem el mot en una llista comptable d'un comerciant de recipients, robes i altres articles, que en gran part anota en català: *morter*, *sitra*, *rasura*, *espelmes*, *conca*,

calçat, calçat petit, estam, partides, cadell, almaras, vel, sàvena. El *broquer* es registra un cop: 1 פ ברוקר פ (*broquer*, 6 diners). No el trobem documentat en cap altre text *aljamiat* dels que hem consultat.

גונילה (*gonella*): ‘gonella’ f. DIEC2: Túnica llarga cenyida a la cintura duta antigament per homes i dones. | DC/DE: Peça de vestit que duïen homes i dones, composta de cos i falda. | DCVB: Peça de vestit que duïen homes i dones, composta de cos i falda més o menys llarga. “Ipsa mea capa et ipsa *gonnella* siue cum calcias...” (doc. a. 1058); “No esperam que’ns vestissen la *gonela*” (Jaume I, *Crònica*, c. 172); “En axí com la *gonella* és moguda d’un loc en altre per lo moviment del home qui la vest...” (Llull, *Arbre Sciència*. I, 265), etc. Etim.: del llatí medieval GUNNELLA, dim. del gal·lic *gunna* ‘túnica’. | *VocFar*: Mena de vestit o túnica de dona i d’home composta de cos i falda més o menys llarga, segons el seu tall i ornament. “Gran maravella verament /Que les neules e ll piment/Me han fet jugar la *gonella*.” (*Cançoner de Nadal*, XXXIV), etc. | DTCA recull *gonela* (13 vegades), *goneles* (1), *gonell* (3), *gonella* (54) i *gonelles* (5). | CICA testimonia *gonela* (65 vegades, s. XIII-XV), *goneles* (2 vegades, s. XII i XIII), *gonell* (10 vegades, s. XV), *gonella* (99 vegades, s. XIII-XVI), *gonelles* (11, s. XV -XVI), *goneyla* (1 vegada, s. XIV) i *goneyles* (1 vegada, s. XIV). El testimoni més antic que recull és “òbtimos, et ercudeles [...] ·III· et duos coltels, et dues *goneles* de fembra òbtimes et una de omine...” (*Inventari*, a. 1100-1150, 1, pàg. 81, lín. 12). | DECat IV, 562-63: Peça de vestit composta de cos i falda més o menys llarga. Diminutiu del català antic *gona*, ‘espècie de túnica de pell o seda, sense mànigues, usada per homes i dones’. Del ll. tardà GUNNA, d’origen incert, potser provinent de l’iraní antic. | *FelMots*: גונילה (*gonella*). | *Olszony*, pàg. 112-113: גונילה (*gonella*), בלנקה גונילה (*gonella blanca*) i גויל (*gonel*). | BIRP גונילה (*gonella*), גונילא (*gonella*) i גונילא"א (*gonella*), a més de *Raixba*, al *Beit Iossef* de Iossef Karo i al *Séfer ha-agur* de Iaqob ben Iehudà Landau (s. XV). | A l’AHG trobem el mot en uns registres de vendes d’un comerciant teixits (Gi 1,180 codavant 1b’/1368): משקלט לגונילה (*mesclat per a gonella*).

גיש (*guix*): ‘guix’ m. DIEC2: Mineral, sulfat de calci hidratat, de fórmula $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$, que cristal·litza en el sistema monoclínic, el qual, deshidratat parcialment per la calcinació, dóna una substància blanca que pastada amb aigua s’endureix ràpidament i és usada en la construcció i en l’escultura. | EC: Material per a la construcció obtingut per calcinació del sulfat de calci deshidratat. Hom l’empra principalment com a material de recobriment i, menys sovint, com a material d’unió de poca resistència. | *VocFar*: El sulfat càlcic natural o gipse deshidratat per calcinació i polvoritzat. Variants: *algeps*, *ges*, *gex*. “Item que tota persona que ll digmenge portara bigues ne altra fusta, ne pedres, ne *ges*, ne lenya, que pach de ban XII diners.” (*Ordinacions de la vila d’Àger* 14, any 1278); “Item pren lamines de venus e sien cimentades ab *ges* molt que no sia calcinat...” (Micer Johan, *Receptari de Micer Johan* CCXIX a. 1466); “... corail blanch, cristayl, *gex* cuit, borraix blanch, dragontina, blanc de forment, de cocombre salvatge amar e blanch de tucha...” (s. XV, *Tròtula de*

Mestre Johan, 10a); “Item hi tramis .IIII. sachs de *guix* qui costaren .IIII sous.” (*Llibre de despeses de l’Almoïna del pa de la Seu Girona*, 1429). També “Un morter de pera de picar *guxs*.” (Inventari del pintor Pere Baró, Perpinyà, a. 1399), | DCVB: ‘Sulfat de calci hidratat que, en deshidratar-se parcialment per la calcinació, dóna una substància blanca que, feta pasta amb aigua, s’endureix ràpidament i per això s’empra en la construcció i en l’escultura’. “Bat o pica guix en un alberch seu” (1381, *Rubió Docs.* II, 229). Variant ortogràfica antiga *guyx* (1324) i *guyx* (1415). Variants: *ges*, *algés*, *geps*, *algeps*, *gis*. “... de fusta, de ferre, calç, geç.” (1366, *Rubió Docs.* II, 153); “de forns de rajoles, teules o algepç” (*Llibre de les Costums Generals Scrites de la Insigne Ciutat de Tortosa*, I. 1, s. XIII, ed. 1549); “algeps rosega e beu lexiu.” (Jaume Roig, *Spill o Llibre de les Dones*, 4754, a. 1401-1478). Etim: Del llatí GYPSU. Les formes *geps* i *algeps* ens han vingut per mediació de l’àrab. | DTCA no recull el mot. | A CICA es testimonia la forma *guix* vint-i-una vegades, entre els segles XIII i XVI, en especial en el *Llibre del Mustassaf de Mallorca* (8 vegades). | DC/DE: Testimoniat amb la forma *guix* des del 1309, derivat del llatí GYPSUM i aquest del grec γύψος probablement a través de l’àr. ḡiṣṣ, ḡeḡbs (جيس, جص) (cf. *algeps*), amb pronúncia antiga ḡiṣṣ. | Arabisme secundari, del llatí GYPSUM.¹¹⁷² Probablement previngué de la forma àrab الجص que té formes intermèdies. De l’àrab donà la forma valenciana *algeps*, amb [dʒ] mentre que per via llatina donà *guix*.¹¹⁷³ La *g* davant vocal anterior (*e*, *i*) s’ha palatitzat i encara que ortogràficament es conserva *g* es pronuncia [ʒ] o [dʒ]/[tʃ]. La conservació del so velar [g] en *guix* < γύψος sembla que s’ha d’explicar pel fet que aquest hel·lenisme es va introduir en època tardana posterior a la palatalització de la *g*.¹¹⁷⁴

A Girona trobem la forma *guix* [gíʃ] en alguns documents de mitjan segle XIV: “item solvi per IIII sachis de guix ad opus hospicii sibi capellanie reperandi ... III s. v d.” (1362, ADG, Obra, 1355-1365, despeses, fol. XLIIIV).¹¹⁷⁵ “Item solvi per II saumatis de guix ad opus dels armaris lampadarum ecclesie ... V s.” (1364, ADG, Obra, 1355-1365, despeses, fol. LI).¹¹⁷⁶ “Item compre I sach e mig de guix per fermar los estants de la dita bastida costa ... I s. XI d.” (1374, ADG, Obra, 1374-1384, despeses, fol. 3).¹¹⁷⁷ “Item compre une somade de guix e costa ... XVIII d.” (1386, ADG, Obra, 1365-1391, ingressos, fol. XXXIII). Segons aquests exemples descartem les formes anteriorment mencionades *gis* [gís], [ʒís], [dʒís], *ges* [gés], [ʒés], [dʒés] o *ges* [ʒés]/[dʒés]. | Trobem documentat el mot, amb la forma גישי, a *Glosario* (s. XV), pàg. 9. | En els documents hebreus de l’AHG testimoniem el mot en un document relatiu al sector de la construcció, de la segona meitat del segle XIV: קניתי ב שקים גיש (...i vaig comprar 2 sacs de *guix*) (Gi 1,115-codavant 3a/1377).

¹¹⁷² Jordi Bruguera i Joan Solà. *Història del lèxic català*. Biblioteca Universitària. 2a ed. vol. 1. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986, 56.

¹¹⁷³ Gimeno, *Aproximació*, 58; Badia, *Gramàtica*, 20 i 28;

¹¹⁷⁴ Moll, *Gramàtica*, 105.

¹¹⁷⁵ Chamorro, “La construcció”, 367.

¹¹⁷⁶ Ib.

¹¹⁷⁷ Ib.

ויל (*vel*): ‘vel’ m. DIEC2: Tros de roba destinat a tapar una cosa que no es vol que estigui exposada a les mirades. || Tros de roba de tela prima, de gasa, etc., amb què les dones es tapen la cara o el cap. | DC/DE: Tros de roba destinat a tapar una cosa i ocultar-la a les mirades. Etim.: s. XIV; del ll. VĒLUM, íd. | DCVB: Tros de roba destinat a tapar una cosa i ocultar-la a les mirades; especialment: Tros de roba prima o trepada amb què les dones es tapen la cara o el cap. “Test pla en savenes o en *vels*” (doc. a. 1330); “Exceptats axí mateix *vels*, savenes, capels, ganday... e semblants arnesos” (doc. a. 1384), etc. Etim.: del llatí VĒLUM. | VocFar: Tela prima destinada a cobrir o protegir alguna cosa, per respecte, conservació. || Peça de tela amb la qual es cobreixen el cap i la cara les religioses i novícies. | DTCA recull les formes *vel* (37), *vell* (5) i *vels* (3). | CICA testimonia la forma *vel* (s. XIII-XVII) i *vels* (46 vegades, s. XIII-XVII), en el sentit de ‘tela’ i el d’‘ancià’. La forma més antiga de vel com a ‘tros de roba’ es testimonia a *Vides de Sants Rosselloneses* (a.1275-1299) (pàg. 355, lín. 3): “e ab les màs la feriren; e ab un *vel* la cobriren per derisió, e nafraren molt cruelment”. | DECat IX, 82a, del llatí VĒLUM. | A *CodSober*, וילש דכוטון (*vels de coton*) | A l’AHG trobem el mot en una llista comptable d’un comerciant de recipients, robes i altres articles, que en gran part anota en català (*morter, sítra, rasura, espelmes, conca, calçat, calçat petit, estam, partides, cadell, almaras, vel, sàvena*): ויל מוצהב ה די (un *vel* daurat, 5 sous).

ונובש/ונווה/ונובאה/ונובה (*vànova/vànoua-vànova/vànoves*): ‘vànova’ f. DIEC2: Cobrellit d’abric i d’ornament, generalment fet de punt o ganxet. | DCVB: Cobrellit d’abric i d’ornament, de teixit gruixut, de punt o de ganxet, generalment formant mostres o dibuixos i guarnit de serrell. “Lectum cum plumaza et flazata et lençols et *vanua* et feltre.” (doc. a. 1179); “Molt pintor veem qui pinta son lit de colors e de vànoves e de cobertors.” (Llull, *Libre de Contemplació en Déu*, 120, 7. a. 1272); “Faheren tota la nit cubertes de cubertós e de vànoves.” (Desclot, *Crònica*, cap. 49, a. 1288); “Fayem barraques de tapits e de *vànoves*.” (Jaume I, *Crònica*, VII, mss. 1a m. s. XIV) “vànòas, duos bres.” (doc. a. 1307); “Sien hauts e tenguts en appareyl *vànoves* e lansols per los lits nostres.” (*Ordinacions palatines*, 177, a. 1344); “Una *vànua* barrada de vermeyl e de groch.” (doc. a. 1400); “Unes vànòhes de IIII teles botonada.” (doc. a. 1414, Arxiu parroquial de Sta. Coloma de Queralt). “Cobertors plomaces *vànues* e algunes altres coses ab les quals seran duytos los cossos a soterrar, Jaume I, Sent. “Un altra *vànova* de llit de repòs, bona obra de brots e de flors de llir.” (doc. a. 1493). Etim: Coromines, DECast, IV, 670: del llatí tardà GALNĀPE, ‘manta’, resultat d’un creuament dels dos sinònims llatins GAUNĀCUM i GAUSĀPA, ‘mantell’, ‘roba de llana’. | VocFar: ‘Cobertor de llit repuntat.’ *vànova, vànove, bànova, vànòas*. “... e ell dormi mils en aquell lit que en negun que hanc hagues gegut, si be no y hac cobertor, ne *vanova*, ne lançol...” (*Lo fill del Senescal d’Egipte* cap. VIII); “Primo, una *banova* de cotonina de xipre embotida e la sotana de lenç, de larch de dihuyt palms, poch mes o menys, ab letres entorn...” (*Inventari dels béns d’Ausiàs March* 3. València, 3 de març de 1459). | DC/DE: ‘Cobrellit d’abric i d’ornament, de teixit gruixut, de punt o de ganxet, generalment formant mostres o dibuixos i guarnit amb serrell.’ Etim: a,

1179; d'origen incert, probablement del llatí tardà. GALNĀPE 'flassada', resultant segurament d'una combinació de dos sinònims llatins GAUNĀCUM, GAUSĀPA 'mantell', d'origen oriental, segurament iranià.). | DECat proposa la mateixa etimologia. Documenta el mot amb la forma *guanape* (*gugnapie* mal llegit) l'any 878, *gannab* l'any 1035 i *vànua* l'any 1179. | DTCA documenta la forma *vànoua* (dues vegades al *Tirant lo Blanc*, cap. 110) i el plural *vànoves* (un cop al *Llibre dels Feits de Jaume I*, cap. 184, i un altre a l'*Evast i Blanquerna*, cap. 58. | A CICA es testimonia la forma *vànova* 21 vegades, en especial en diverses obres del segle XV, i també les formes *vànoves* (1), *vànoves* (7), *vànoues* (1), i amb els diminutius *vanoveta* (3) i *vanovetes* (1). També trobem *vanover* i *vanoner*, és a dir, la persona que feia vànoves. També apareix en el *Llibre de solemnitats de Barcelona* (s. XVI) la forma *vanovats* (uns banchs *vanovats*) per referir-se a uns bancs recoberts amb vànoves. | A *LibCuent* s'hi troba la forma ונובה (ca. 1334). | En els manuscrits de l'AHG és un mot que detectem sovint en llibres de comptes i inventaris: וקפא וקוט וב ונוב[ש] [ו]ג סדינין וב קלדירש נחושת (i una *capa* i un *cot* i 2 *vànoves* i 3 llençols i 2 *calderes* de coure) (Gi 1.51, codavant 5a /1361) (a. 1325), etc.

ויצה (*vetza/vesta*): 'vesta' DIEC2: Túnica llarga fins als peus. | DC/DE: Túnica llarga fins als peus. Etim.: 1839 (?); del ll. VESTIS 'vestit, vestidura'. | DCVB: Vestit, roba que cobreix el cos, en general, però sobretot la que arriba des del coll fins als peus. "Per fer-se huna *vesta* de bovo, per huna comèdia" (doc. a. 1590). Etim.: del llatí VĒSTE. | *VocFar*: 'veste' Hàbit, vestit en general. "Item, una peça de brocat negre rizo, tira cinch canes, sis palms, costa .CCCXXI. ducats .VIII. carlins, de la qual se feu una *veste* lo Sor Duch." (Inventari dels béns de Joan de Borja, duc de Gandia, Arxiu Catedral de València, sign. 64 i 24, segle XV). | DTCA no recull cap forma i CICA testimonia la forma *vesta* (1 vegada, s. XVI), *veste* (1 vegades, s. XVI) i *vestes* (9 vegades s. XV-XVII). | Amdues bases i diccionaris recullen el mot *sobrevesta* o *sobreveste*, testimoniats en textos catalans des del s. XIV. *VocFar* el defineix com una 'túnica d'estofa o de pell que hom posa sobre l'armadura perquè el sol no l'escalfi i la pluja no hi penetri pas massa fàcilment.' i recull el testimoni més antic: "... e l arnes e armes següents, ço es, cota, peça, faldo, bacinet... o si s volra que en loc de cota, peça e faldo tenga cuyraces ab *sobrevesta*..." (Llibre de Memòries de València, a. 1389). DCVB: 'Vesta a manera de túnica curta, que es portava sobre les altres peces de vestir i que anava adornada amb emblemes heràldics; també portaven sobrevesta els cavalls de les persones nobles', i el primer testimoni de l'any 1430. DIEC2 i DC/DE: Peça de vestir posada sobre l'armadura o el vestit. Etim.: de *vesta*. | Trias Ferri testimonia el mot en un document del s. IX, una donació pòstuma, al comtat del Rosselló, en el sentit de 'vestit corrent'.¹¹⁷⁸ | A l'AHG trobem el mot en una llista comptable d'un comerciant de recipients, robes i altres articles, que en gran part anota en català: *morter*, *sitra*, *rasura*, *espelmes*, *conca*, *calçat*, *calçat petit*, *estam*,

¹¹⁷⁸ Laura Trias Ferri, "La terminologia tèxtil a la documentació llatina de la Catalunya altomedieval," (Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2012), 148-149.

partides, cadell, almaras, vel, sàvena: ויצה ז די' (una *vesta*, 10 sous). Entenem que deu fer referència al sentit que troba Trias de ‘vestit ordinari’.

טסא i טסה (*tassa*), [טאסיה *tace*, טאסיש (*taces*), טאסישה (*tacessa*): ‘tassa’ f. DIEC2: ‘Vas petit, generalment de porcellana o de pisa, amb ansa, per a prendre cafè, te, etc.’ | DCVB: ‘Recipient de terrissa, de porcellana, de metall, etc., de boca relativament ampla, amb ansa, que serveix principalment per a prendre cafè, te, llet o infusions medicinals’. “Dos taces d'argent.” (doc. a. 1410); “Una tassa daurada d'argent.” (doc. a. 1414, Arxiu parroquial de Santa Coloma de Queralt); “Com se'n calàs una gran tassa.” (Roig, *Spill*, 1551, ca. 1460). Etim.: de l'àrab طَسَّة (*tassa*), ‘vas gran per a beure’. | DC/DE: ‘Vas petit de porcellana, de pisa, de terra, etc., amb nansa, per a prendre cafè, te, etc.’ Etim.: 1271; de l'àrab طَسَّة (*tassa*), ‘escudella; tassa gran’, i aquest, de l'irànic *tašta* ‘escudella’. | *VocFar*: Testimonia les formes *tassa*, *tasa*, *taça*. “... e de aquell such ben colat e net metets na una partida en una tassa,.. e dats lo a beura a aquella persona qui haura gran febra e aguda...” (Receptari de la Universitat de València fol. cxij); “Encara val: a colera baxar, la boca badar, la *tasa* besar.” (*Llibre de tres*, fol. 209, a, s. XIII-XIV), “Ages çeba gros tallada e juyvert e menta e moradux e sosengua ho un poch, e mit ho tot a coura, e mit salsa e vinagre en una *tassa* o dos de vi...”; (*Llibre de Sent Soví* Ms. n. 216, fol. CXXVIJ, a. 1324, Biblioteca Universitat de València); ‘Recipient de beure provist d'una ansa i el seu contingut’. “item una dotzena e miga de *taces* blanques./item una dotzena de *taces* verdes./item dos canastes en que estaven les taces./item .IX. *taces* grans de les majors.” (Inventari de Murvedre 16 d'agost de 1348); “Item, does *tasses* daurades ab asmalts ab son senyal (...) Item .v. *tasses* d'argent de companya.” (Inventari del cavaller aragonès Sancho Garcia de Lissuan, Arxiu. Audiència de Mallorca. 23 de desembre de 1354); “Item dues *tasses* de vidre.” (Inventari d'en Pere Becet 6, XXI. a.1430), etc. | La forma *tassa* és la més usual en el DTCA, vuit vegades a l'obra d'Arnau de Lieja *Recull d'exemples i miracles* i una en el *Tirant lo Blanc* (cap. 4). També es testimonia una vegada la forma *tace*, en el *Recull d'exemples* “..endemà, quant se'n partiren, l'àngel li lexà latace que havie furtade. E aquella nit dormiren en...” (ex. 359). | A CICA *taça* és la forma més freqüent des del segle XIII (37 vegades), després ve *tassa* (25 vegades des de s. xv) i *tace* (1 vegada, s. xv). | DECat: de l'àrab طَسَّة (*tassa*), ‘escudella’, ‘tassa gran’ ‘cassó’ ‘tassa’ que era manlleu de l'irani *tašta* ‘bol, escudella’ (d'origen indoeuropeu). El primer testimoni del mot es troba en un document de 1271 que és una tarifa dels corredors barcelonins. | *LibCuent*: על טאסא כסף (sobre una *tassa* de plata) (f.4a,13) (ca. 1334). | *FelMots*, 72: טאסיש “M'has preguntat, a propòsit dels vasos o taces de metall que fem servir tot l'any, si n'hi ha prou, quan els volem fer servir per Pasqua, de rentar-los passant-hi aigua.” [I:372. Repetit a VII: 371] (m. XIII-p. XIV). | *CodSober*, 154: טסה (col. 35.23, 41.1, 41.4, 44.7) (s. XIV). De l'andalusí *tássa*. | *Olzçony* טסה כסף (*tassa* de plata). | Veg. Moll, *Gramàtica*, § 23 i 200. | Només trobem les formes טאסיה *tace* i טאסישה (*tacessa*) en un text de 1325, ratllat; probablement són errors del redactor que després provà d'esmenar: על טאסישה טסה טאסישה (sobre una *tacessa* *tassa* *tasse* de plata) (Gi 1,51-codavant

5b/1361) (a.1325). Les formes טסא i טסה (*tassa*) les trobem en alguns quaderns de comptes i empenyoraments de la primera meitat del segle XIV (Gi 1,51-codavant 5a/1361; a. 1324-1327; Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392; a. 1332-1335). D'altra banda també testimoniem unes טשיש אשטגדיש (*tasses estagades*?) en un manuscrit de la 2a m. s. XIV per bé que no sabem quina mena de tasses eren (Gi 2,48-codarrere 2a).

טברט (*tabart*): 'tabard' m. DIEC2: Peça d'abrigar folgada. | DC/DE: Peça de vestir exterior blasonada que portaven els heralds o reis d'armes. | Peça folgada amb mànigues figurades que porten en certs indrets la gent del camp. | Peça d'abric, generalment encreuada, més curta que un abric. Etim.: mot comú a totes les llengües romàniques occ. i altres d'europèes, que arrenca probablement del fr. ant. *tabart* (a. 1270) (també en b. ll. *TABARDUM*), segurament d'origen germ., sobretot per la terminació -ard (cf. *moscard*). | DCVB: 'tvard' o 'tabard'. Vesta d'abric que cobria des del coll fins més avall de la cintura. "Un tabart blau oldà." (doc. segle XIV, Arxiu de Montblanc); "Unum *tabart* cum pellibus agninis, Item unum *tebart* breve panni coloris vermili cum tafatà viridi." (doc. a. 1362, Arxiu de Vic); "*Tabardo* de brimo ab vetes negres" (doc. a. 1480). "Uestint-lo molt honradament de un *tanardo* de grana" (*Ystoria del Sanct Corpocrist de Luchent*, s. XV); "Item un tabardo burell bo" (doc. a. 1491, Arxiu Parroquial de Sta. Coloma de Queralt). Etim.: del fr. *tabart* o del cast. *tabardo* (veg. Coromines, DCELC, IV, pàg. 324-326, s.v. *tabardo*) | *VocFar*: Vestimenta que s'usa per damunt del restant de la roba. "E mes que los dits juheus no gosen portar mantos, ans haien a portar demunt les vestidures que vestiran gramallas o *tabardes* ab aletas, portan en les dites gramalles de la part de fora los senyals que acostumen portar." (Rei Ferran I, *Constitucions contra Jueus*, Mallorca, a. 1413). Variants: *tabà* i *tabard*. També recull el mot 'tabardeta' f. Mantell curt. | DTCA no documenta el mot. | CICA recull les formes *tabard* (1, s. XIV) i *tabart* (1, s. XIV) en un procés criminal i en un llibre reial mallorquí del segle XIV. | *Olszowy*, 113: טברט (*tabart*). | *Aslanov* 43 i 66: טאברד (*tabard*). | A l'AHG trobem el mot en una llista d'un comerciant de recipients i robes per a la casa amb els registres de vendes i els noms dels compradors (Gi 5, 285-3/1367): טברט וּשְׁ[...]*ג* בּוּנִישֶׁק יב דִּי בַּ פֿ' (un *tabart* i ... *Bonisac*, 12 sous i 4 diners).

טורוקש (*torocs*): 'torroc' m. ZAB, 117 i *JudeoCat*, 56, (§ 8) (1443): El context -l'esment del Nadal i de les neules- indica que es tracta d'alguna mena de menjar que devia ser semblant als torrons. Coromines recollí el mot *torroc* a la Vall de Boí amb el sentit de 'grumoll endurit de farinetes o pasta semblant' (DECat, VIII, 446a45-447a44). Considera que ha de ser un derivat de *terra* amb el sufix de derivació -oc d'origen preromà. A Girona, a mitjan segle XV, devia designar algun dolç format per una pasta de consistència terrosa. (§ 70). | Ni DTCA, ni CICA ni *Gual* documenten aquest mot. | DCVB recull la forma *torroc* i *terroc* (aquest darrer el testimonia com antropònim), amb el sentit de 'terròs': m. 1. Massa compacta de terra adherida formant un sol cos, però que es disgrega fàcilment en donar-li cops. 2.

Massa compacta de partícules adherides d'altres matèries, com sucre, sal, calç, etc.. L'explicació etimològica coincideix amb el DECat: derivat de *terra*, amb el sufix *-oc* que representa un preromà *-ōccu. | A l'AHG trobem en mot en el text de ZAB (§ 70) (1443) (Gi 2,212, 1-9/1445): עו' לשוערים מהמושבעים ערובת נדאל לפרוע להם נבליש וקלירייה וטורוקש (Ítem als porters dels jurats, per estrenes de *Nadal*, pagar-los *neules*, *clareia* i *torocs*). La transcripció amb ם no mostra confusió entre la *a* i entre /e/ i /a/ en [ə].

טרושיר (*travesser*): ‘travesser’ m. DIEC2: Coixí de dormir que agafa tota l'amplària del llit. | DC: Coixí de dormir que agafa tota l'amplària del llit. Etim.: s. XIV; de *través* (< s. XIV; del ll. TRANSVERSUS, -A, -UM, part. de TRANSVERTĒRE ‘girar de biaix’). | DCVB: Coixí llarg, que va de banda a banda del llit; “Faem leuar un almatrach e un trauesser” (Jaume I, *Crònica*. 174); “Restituïts los matalassos, flasades e trauesers” (doc. a. 1392); “Un trauesser listat de fluxel ab la sotana vella e squinsada,” (doc. a. 1434). Etim.: del llatí TRANSVĒRSARIUM. | *VocFar* ‘travesser’, [trevesser] s. Mena de coixí llarg que ocupa tota l'amplària del llit. “Ítem un trevesser ab listes blaves ple de ploma.” (Inventari d'en Pere Becet, a.1430): “... e ultra allo iiiij o menys matalafs e ij travesers o menys e no mes ne en altra manera...”, (Llibre de Memòries, València, 1482); “Primo dos matalaffs. Ítem un travesser.” (Inventari de la casa prioral de Sant Vicent, f. 4 vº. València, a. 1466); “Ítem un travesser de ploma ab cuberta d estopa de canyem.” (Inventari del castell de Tous, a. 1410); “lo travesser | es per a tals | ab los capçals | deuen dormir,” (Roig, Jaume *Spill* 2.718); “Ítem un travesser. Ítem dos coxins de seda.”, “Ítem una coberta de seda de traveser.” (Inventari d'una especieria, Cervera, a. 1373). | ‘traverser’ s. Coixí. “Ítem, hun traverser blanch ab listes, ple de fluxell.” (Inventari dels béns d'Ausiàs March 106. València, 3 de març de 1459); “... e lo seu lit era en la cendra en celici, e no tenia cuxi ne traverser ne neguna cosa que li alças lo cap.” (*Recull d'eximplis e miracles* CCXCII) (s. XV). | Les formes que es recullen a DTCA són *travesser* (2), *traversser* (1) i *traversers* (1) al *Llibre dels fets* de Jaume I i al *Recull d'exemples i miracles* d'Arnau de Lieja (m. s. XV). | DECat documenta la forma *travesser* al *Llibre dels fets* o *Crònica* de Jaume I (DECat IX 200a-202a-b). Etim.: del llatí TRANSVERSUS. | Gimeno en un document de Morella de 1339 troba la forma *traverser*: “Ítem hun lit de pots ab sa màrrega, nova, hum traverses de li gran, de fluxell”.¹¹⁷⁹ | DTCA recull les formes *travesser* (2), *traversser* (1) i el plural *traversers* (1) al *Llibre dels fets* i a *Recull d'exemples i miracles* d'Arnau de Leija (s. XV). | CICA recull la forma *travesser* (4) (s. XIV i XV), *traverser* (s. XIII-XV) i *traversser* (2) (s. XIII i XV). Aquestes dues darreres són les formes més antigues, testimoniades en el *Llibre de Cort de Justícia de Cocentaina* (1294-1295) (2, pàg. 851, lín. 11). També la forma plural *traversers* (1) i *traversers* (2). | Trobem documentat aquest mot a l'AHG en set fragments que eren part d'un llibre de comptes d'un comerciant dedicat a la venda de roba i elements de llit, del darrer terç

¹¹⁷⁹ Lluís Gimeno Betí, “Un document de Morella de 1339: edició i estudi lingüístic,” a *Estudis de llengua i literatura catalanes*, XLIX. *Miscel·lània Joan Veny*. Vol. 5, (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004), 267-289.

del segle XIV, abans de 1391. Els productes, que es van repetint, s'indiquen sota de cada comprador amb el preu. En català trobem: 'matalaf' (מטלאף), 'flassada' (פלסדה), 'vànova' (ונובה) o 'travesser' (טרושיר) (Gi 1,258-codarrere 1-6 i codavant 1).¹¹⁸⁰

טשוש (*tassos*): 'tasso' f. | DC/DE: 'tassó'. Tassa petita. Etim.: a. 1548; diminutiu de tassa. | *Mistral*: 'tasso' (rom. *tassa, tasça*, cat. *tassa*). Taça, copa. També *tasso, tauso, taxo*. | *HonoDic* recull la forma *tasseau, tasseou* i *tassa*. | *LevyDic* recull *tasa*. | CICA testimonia *tasos* en un inventari mallorquí del l'any 1467 i en el sentit d'un 'estri per aplanar': "altre sep ab hun tas d[e] forgar petit. Ítem, dos tasos d[e] aplanar. Ítem, dos suarges." | A l'AHG trobem el mot en una llista comptable d'un comerciant de recipients, robes i altres articles, que en gran part anota en català: *morter, sitra, rasura, espelmes, conca, calçat, calçat petit, estam, partides, cadell, almaras, vel, vesta, sàvena*. **טשוש** יתפ / [...]. **טשוש** (uns *tassos*, 18 diners / uns *tassos*, 2...). | Prenem el sentit de 'tassa'. Veg. s. v **טסא** i **טסה** (*tassa*), [**טאסיה** *tace*, **טאסיש** (*taces*), **טאסישה** (*tacessa*)].

מורטיר (*morter*): 'morter' m. DIEC2: Vas de pedra, de metall, etc., de cavitat semiesfèrica on es trituren certes substàncies que es volen polvoritzar o reduir a pasta. | DC/DE: Vas de pedra, de metall, de fusta, de porcellana, etc., de cavitat semiesfèrica, on, mitjançant un piló (mà de morter), hom tritura substàncies fragmentades per tal de polvoritzar-les o reduir-les a pasta. Etim.: a. 1069; del ll. *mortarium*, íd. | DCVB: Vas de parets gruixudes i de matèria dura (metall, pedra, fusta, vidre, etc.), amb la cavitat semiesfèrica, dins el qual es trituren amb una maça substàncies que es vol polvoritzar o reduir a pasta. "Cum II bacinos et cum XX escudelas et *morter* uno." (doc. a. 1069); "Que eyl pusca talar e fer conches e *morters* en lo dit bosch." (doc. a. 1309); "Un *morter* de coure ab sa mà de coure..., Dos *mortés* de pedra marbre." (doc. a. 1410); "Un *morter* de terra, item dos *mortés* de fust." (doc. a. 1414, Arxiu Parroquial de Santa Coloma de Queralt); "Un *morter* de pedra de Girona ab son box de fust." (doc. a. 1437); "*Morter* de coure | de fet ressona." (*Spill* 8324). Etim.: del llatí MORTARIU. | *VocFar*: Vas de concavitat semiesfèrica, de parets gruixudes i de matèria dura per a triturar dins, mitjançant una maceta, tota mena de substàncies destinades a la cuina, farmàcia, etc. "Lo coch li anech percutir/Ab un *morter*,/Si que per terra l feu caser/Estramordit." (Francesc de la Via, *Llibre de Fra Bernat*, a. c.1380-c.1443); "Un *morter* de pera de picar guxs." (Inventari del pintor Pere Baró, Perpinyà, a. 1399), etc. | DTCA recull sis vegades les formes *morters* (3) i *mortés* (3). | CICA recull la forma *morter* (152 vegades, s. XIII-XVI) i *morters* (9 vegades, s. XIII-XVII). *Morters* de pedra, de coure d'aram i de fusta. | *Gual* recull les formes

¹¹⁸⁰ En el nostre treball "Hebrew Fragments as a window on economic activity: Holdings in the Historical archives of Girona (Arxiu Històric de Girona)," a Lehnardt, Andreas and Judith Olszowy-Schlanger ed. *Books within Books. New Discoveries in Old Book Bindings. Wolfson College, Oxford 18th - 20th July 2011*. Leiden-Boston: Brill, 2014, 149-182. Vam interpretar el mot amb una lectura errònia: 'trosser', que feiem dericvar de 'trossa', [troça] s. Feix, bolic de roba, farcell de diverses coses embolicades ensems, sarró, sac de viatge i 'trossar' v. a. Metre en trossa, en feix; enfarcellar (*VocFar*).

morters, morterum, morteri, mortar. | A BIRP trobem documentat מורטיר (*morter*) en un comentari del tracta de *Xabat* de Iom Tov ben Avraham Assevilli (ריטב"א).

A l'AHG trobem el mot en una llista comptable d'un comerciant de recipients, robes i altres articles, que en gran part anota en català: *morter, sitra, rasura, espelmes, conca, calçat, calçat petit, estam, partides, cadell, almaras, vel, sàvena*. Es registren dos moters: די אחר ה די / מורטיר יב די (*morter*, 12 sous/ un altre, 5 sous).

מטלף (*matalaf*): ‘matalàs’ m. DIEC2: Sac rectangular de tela cosit de tots costats, ple de llana, de clin, de ploma, d'escuma de niló, etc., que serveix ordinàriament, estès sobre un llit, per a jeure-hi al damunt. | DC/DE: Sac rectangular de tela cosit de tots costats, ple de llana, crin, ploma, escuma de niló, etc., que serveix ordinàriament, estès sobre un llit, per a jeure-hi al damunt. Etim.: s. XIV; del cat. ant. *matalaf* (i també *almatrach*), i aquest, de l'àrab مطرح (*matrah*) ‘coixí gran, sobretot per a asseure's a terra’, derivat de طرح (*tárah*) ‘va gitar’. | DCVB: Sac rectangular de tela cosit de tots costats, que, farcit de llana, de plomes o d'altra cosa blana, serveix per a jeure-hi damunt, generalment posat damunt un llit. “Blanquerna hac posada la cócera dejús lo matalaf” (Llull, *Blanquerna*, 52, a. 1283); “Restituïts los matalasos” (doc. a. 1392). “Hun lit encaxat ab dos matalafos de lana” (doc. a. 1478); “Ab sengles matalasses ab cubertes e sotanes de canamaç” (doc. a. 1407); “Dos mathalosos ab listes blaves” (doc. a. 1436), etc. Etim.: de l'àrab مطرح (*matrah*) (‘coixí’ o ‘tapís’), que figura en el *Vocabulista* atribuït a Ramon Martí amb el significat llatí de TAPETUM, i en la glossa marginal del mateix vocabulista es troba la forma catalana *matalaf*. | *VocFar*: ‘matalaf’ s. Sac bastat replè de llana, de borra, de cri, i que serveix a guarnir un llit. “Item .i. parell de matalafs blancs e blaus de fustani e un traveser. Item dos matalafs reyals ab les cubertes de drap de seda e los botons de li.” (*Inventari del castell de Tous*, a. 1448); “E qui hac moneda ne vol comprar molt bell matalaff de seda e d altres draps ne bells cubertors... be hi podien guanyar la mitat e les dues parts.” (Desclot, *Crònica*, cap. XLIX, a. 1288); “.. pres tots los matalaps que troba dins la nau, entolda los castells e los costats de la nau, e com les bombardes tiraven daven damunt los matalafs e no podien fer mal ni dan a la nau.” (Martorell, *Tirant lo Blanch*, cap. LXXXVI); “E quant la ost del rey de França hac oyt aço, desatenda e yxque s yvas e tost de aquell lloch, que hanch no fo a temps a replegar tota llur roba, ans lexaren aqui cells de la ost matelaffs e tendes...” (Desclot, *Crònica*, cap. CXL, a. 1288). | Les formes que es recullen a DTCA són *matalafs* (6) i *matalaf* (2), en el *Blanquerna* i en el *Tirant lo Blanc*, i *matalàffs* (1) en el *Recull d'exemples i miracles*. | CICA recull la forma *matalaf* 94 vegades en textos d'entre els segles XIII i XVII, per bé que amb més freqüència al segle XV (79 vegades), especialment en el *Llibre de Cort de Justícia de València* (1441-1442). La forma plural *matalafs* la testimonia 22 vegades, en especial en una còpia de la *Crònica* de Bernat Desclot (s. XIII) i en el *Tirant lo Blanc* (5 vegades) (s. XV), entre altres. La forma *matalaff* la testimonia 8 vegades en textos del s. XIV al XV. | *Gual*: *matalafes, matalaffs, matalas*. | DECat: Derivat de l'àrab مطرح (*matrah*), ‘coixí gran, especialment el que posaven a terra per asseure-s'hi’, derivat de ṭārah ‘va tirar, va gitar’. Testimonia les formes *almatraxt* (a.

1085), *almatrapbio* (a. 1149), *matlaf* i *matalaf* (a. 1274) i *matalàs* (a. 1400). | ALJ núm. 19, *responsum* 29 i BIRP: מטלאף / מטלאפ (matalaf/matalafis): לאסור הכסתות מטלאפ (matalaf) (...prohibir els encoixinats que anomenem *matalafis*) (m. s. XIV, després de 1392). | A Moll, *Gramàtica*, § 210. El ח del mot àrab esdevé f, tant si és medial com final.¹¹⁸¹ | Documentem aquest mot a l'AHG en set fragments que eren part d'un llibre de comptes d'un comerciant dedicat a la venda de roba i elements de llit, del darrer terç del segle XIV, abans de 1391. Els productes, que es van repetint, s'indiquen sota de cada comprador amb el preu: 'matalaf' (מטלאף), 'flassada' (פלסדה), 'vànova' (ונובה) i 'travesser' (טרושיר) (Gi 1,258-codarrere 1-6 i codavant 1).

מנטיל (*mantell*): 'mantell' m. DIEC2: Vestidura en forma de capa, subjecta al cap o a les espatlles. | DC/DE: Vestidura en forma de capa subjecta al cap o a les espatlles. Etim.:s. XIII; del llatí MANTELLUM. | DCVB: vestidura en forma de capa, subjecta al cap o a les espatlles. "Los frares del Hospital degen portar mantells negres" (doc. a. 1278); "Rey no portant... ceptre real, | corona, anell | ni lo mantell | frederical" (Roig, *Spill*, 137). Etim.: del llatí MANTELLU | *VocFar*: Vestidura ampla sense mànegues que es porta sobre el vestit. || 'mantell acornat': "... los dits Juheus, ço es los mascles e cascu d ells, haien a portar capa juhiga... e les fembres haien a portar en lo cap la capçana e mantell acornat, segons que era en temps antich acostumat..." (ARB, reg. 1.024, f. 168 v; Sardinie 13, reg. 1.024, f. 168 v; Pere III, 1354/55). || 'mantell alamanesch'. Mantell d'hivern. || 'mantell rodó'. Mantell amb gran ròssec. || 'mantell frederical'. Mantell imperial (en al·lusió a Frederic II, emperador d'Alemanya i rei de Sicília). || 'mantell catalanesc'. Mantell rodó amb gran ròssec. || També recull les formes 'mantell castellà' i 'mantellet'. | DTCA documenta les formes *mantel* (10), *mantell* (28), *mantells* (4), *mantels* (7) i *manteyl* (1), però cap *mantell de cadenes* com el que trobem en el manuscrit de l'AHG. | CICA recull el mot *mantell* 105 vegades des del segle XIII, *mantells*, 24 vegades i *mantels* (9 vegades) des del segle xiv. La forma més antiga és *mantel* (9 vegades) i es testimonia en un inventari del primer quart del segle XII: "òbtimas, et unas bragas, et una savana òbtima, et unu mantel de diuit, et unes pèls de cabridis, et guadenga". Tampoc hi trobem cap *mantell de cadenes*. | BIRP documenta מנטיל en el *Séfer ha-pardes* (*Likutei ha-pardes*) atribuït a Raixí i a altres comentaris posteriors que citen l'obra. | A AMGi en un document que conté un recompte de l'impost de l'ajuda de les robes dels anys 1387-1388: שקנה עו' מנטיל דמליניש לער' מה די' (Ítem un *mantell* de *malines* que va comprar per un preu de 45 sous) (69b).¹¹⁸² També trobem un derivat de mantell: עו' בגד מנטלינה (Ítem una roba de *mantellina*). (DCVB: 'mantellina' Peça de roba fina o de blonda, amb què les dones es cobreixen el cap i l'esquena per a anar a missa i a altres funcions religioses; primer testimoni a. 1334). | A *CodSober* trobem מנט (*mant*) i

¹¹⁸¹ Segons l'autor el canvi [h] > [s] que trobem en *matrah* > *matalàs* no és directe: *matalàs* es va formar de *matalaf* per canvi de sufix, quan s'hi va afegir el sufix romànic -ACEU. Coromines, al DECat, V, 530, ofereix altres explicacions de la forma moderna *matalàs*.

¹¹⁸² En aquests documents de l'AMGi es registren diverses peces de roba de *malines*, un teixit de molta anomenada que es fabricava a Flandes (DCVB) בגד מליניש ב זרותות ב קנים ב (2 canes i 2 pams de roba de *melines*).

מנטייל (*manteiet*). | *Olszony*: מנטוא (*mantô*). | A l'AHG el trobem com a penyora en un document comptable de préstecs: ל די [א.]. [..] 30 sous) (Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392) (a. 1332-1335).

ניבליש (*neules*): ‘neula’ f. DIEC2: 1. Full prim de pasta feta amb farina, sucre i una essència, enrotllat en forma de canó. 2. Pasteta fina de farina cuita amb motlle. | DCVB: Full prim de pasta de farina cuita, amb sucre o sense. “Un mestre gità per una finestra una neula, la qual en biaix se moch tota hora a la terra... La neula, per ço com és prima e ampla, cau per l'èer de biaix, fenent l'èer ab sa tenuitat e reuoluent sa amplesa sobre l'èer” (Llull, *Felix*, IV, cap. 4, a. 1287-1289); “Quant *neules* o coses que ab piment són acostumades de menjar pos devant nós en la taula.” (*Ordinacions palatines*, 19, a. 1344); “Que per les festes de nadal lo dit rector o vicari hagen a dar *neules*, senyals o banderes de paper.” (doc. a. 1480, Arxiu Municipal d'Igualada). Etim.: del llatí NĒBŪLA | DC/DE: Full prim de pasta de farina, amb sucre o sense, que es menja per les festes de Nadal a Mallorca i a l'Empordà. | Full de pasta prima de farina, generalment barrejada amb sucre i alguna essència, cargolat formant com un canó, que es menja al Principat i a Mallorca durant les festes de Nadal. Etim.: s. XIV; del ll. NĒBŪLA ‘boira; substància fina, transparent’, mot que ha conservat des del s. XI el sentit actual metafòric aplicat al ‘full prim de pasta de farina’. | DECat: ‘calitja, espessa, malsana’; ‘full prim de pasta d'hòstia’, ‘rovell de blat’, etc. del llatí NĒBŪLA ‘boira’, ‘full de metall prim’, testimoniati per primera vegada en les dues primeres acepcions a Llull. | *VocFar*: Pasta de farina i altres components a manera d'hòstia rotllada en canonets. “Apres totes artificials laqueries axi com torrons, bunyols, piment, *neules*...” (Eiximenis, *Terç del Crestià* f. 185, col. 2, a. 1384), “Axi mateix la copa nostra ab piment quant *neules* o coses que ab piment son acostumades de menjar, pos devant nos en la taula...” (Ordenacions de Pere del Punyalel sobre els oficials de la sua cort. CDIACA, vol. V Dels copers); “Gran maravella verament/Que les neules e ll piment /Me han fet jugar la gonella” (Cançoner de Nadal, XXXIV) | Oblia. “... apres dona la purga e perço que no face fasti al pacient lo metge cobre la ab una *neula* blanca e lo malalt reb la.” (Vicent Ferrer, (1350-1419) *Reportationes Sermonum* V, 182). | *Gual*: El preu del centenar de neules l'any 1396, per Nadal, era 22 diners. | DTCA documenta *neula* (6 vegades) i el plural *neules* (1 vegada). | CICA recull *neula* 11 vegades des del s. XIV, en especial en el sentit de ‘boira’ i el plural *neules*, 16 vegades des del s. XIII, en el sentit de figura en forma d'oblia i de la pasta de farina dolça especialment especiada amb pebre. | A BIRP trobem el mot plural en algunes obres exegetiques: ניבליש וקרשפילש (*neules* i *crispells*) en un comentari talmúdic a *Pesakhim* de Moixé Khalava (מהרם חלאווה), Barcelona-Tortosa, s. XIV); הנקראים ניבליש (que en diem *neules*) en el *Séfer ha-pardes* (*Likutei ha-pardes*) atribuït a Raixí. | A l'AHG trobem en mot en el text de ZAB (§ 70) (1443) (Gi 2,212, 1-9/1445): עו' לשוערים מהמושבעים ערובת נדאל לפרוע להם ניבליש וקלירייה וטורוקש (Ítem als porters dels jurats, per estrenes de *Nadal*, pagar-los *neules*,

clareia i *torocs*). La transcripció amb ם no mostra confusió entre la *a* i entre /e/ i /a/ en [ə].

סוקרי / סוכרי (*sucré*): ‘sucre’ m. DIEC2: Substància dolça, cristal·litzable, blanca o incolora quan és pura, que es troba en el suc d’un gran nombre de plantes. | DC/DE: Substància dolça, cristal·lina, soluble en aigua, blanca o incolora quan és pura, que és present en el suc d’un gran nombre de plantes. Els sucres són anomenats també hidrats de carboni o glúcids. Etim.: a. 1249; de l’àrab *súkkar* (سكر), i aquest, del sànscrit *çárkarā*, íd., per conducte de l’irànic *šakar*, íd., com el grec *sákēbar*, íd., d’on també el llatí SACCHĀRUM, íd. | DCVB: Substància molt dolça, cristal·litzada, blanca o incolora quan és pura, que es troba en el suc d’un gran nombre de plantes. “Cargua de sucre” (doc. a. 1252); “Verí no’s dóna ab àloe, mas ab sucre” (Metge, *Lo Somni*, III). Etim. de l’àrab سكر. | VocFar recull les formes *sucré*, *çucré*, *zucré*, *sucré blanc*, *çucré blanc*, *sucré candi*, *sucré vell*, *sucré verd* i *sucré vert*. | DTCA testimonia les formes *sucré* (7), *çucré* (1), *sucra* (17) i *sucres* (1). | CICA recull la forma *sucré* 350 vegades des del s. XIII (a. 1284, *Reva de Perpinyà*), i *çucré* 26 vegades des del s. XIV: “Carga de lacha, d’alum de çucré e de sucre d’Alap e de Castella” (*Furs de València*, a. 1261-71). D’alta part testimonia *sucra* (6 vegades, des del s. XIV), *sucres* (3 vegades des del s. XIV) i *çucres* (1 vegada, s. XV). | Gual recull les formes *çucré*, *zucré*, *sucré*, *cucré*, *sucra*. | Per bé que l’hebreu transcriu de l’àrab i la forma del mot corresponent (סוכר) és molt semblant al català, molts redactors prefereixen la paraula catalana, uns transcrita amb ס i altres amb צ, i uns amb כ i altres amb ק. | A BIRP trobem les formes סוכרי i סוקרי en el *Séfer ha-pardes* (*Likutei ha-pardes*) atribuït a Raixí. | *Glosario*, 22: סוקרי קאנדי (*sucré candi*) | *Casals*: סוקרי (*sucré*) | *Arnar*: צוקרי (*sucré*) | *CodSober* prefereix la forma hebreaica. | A l’AHG trobem el mot aljamiat, d’una banda en un comentari de *Berakot* d’un deixeble de Xelomó ben Adret (Gi 2, 62-10-11/1393-1395) (סוכרי) i de l’altra en un receptari part d’un tractat mèdic (Gi 5, 212 codavant 2a /1372-1373): רימון עם סוקרי (magranes amb *sucré*). Per bé que en hebreu la forma del mot corresponent és molt semblant סוכר, els redactors transcriuen el mot en català

סיטרה (*sitra/cetra /setra*): ‘sitra’ o ‘setra’ f. DIEC2: ‘sitra’. Recipient de llauna per a guardar oli. || ‘setra’. Gerro. | DC/DE: ‘setra’. Gerro. Etim.: a. 1400; de l’àrab vulgat. **sätl(a)* (o **sitl*), àrab *satl* ‘(سطل) mena de galleda o atuell amb nansa’, i aquest, del ll. SĪTŪLA ‘galleda’. || ‘sitra’. Recipient de llauna per a guardar-hi oli. || Recipient de llauna, amb un mànec llarg vertical, que serveix per a treure aigua de la gerra. Etim.: 1388; variant de *setra*. | DCVB: ‘sitra’. *Setra*. Etim.: format per regressió damunt *sitrell*, variant de *setrill*. || ‘setra’. Recipient de terrissa, de vidre o de metall, amb ansa a un costat i broc curt a l’altre, que serveix per a treure i abocar aigua, vi o altre líquid. “It. IIII *setres* de lauton” (doc. a. 1345). Etim.: de l’àrab *šatl* (سطل), ‘recipient per a abocar aigua’. | VocFar: ‘sitra’. *Setra*, recipient de terrissa, que serveix per a treure i abocar líquids. “Item .I. *citres* ab broch d’estany.” (Inventari de la galera de la Diputació Arxiu Municipal de Barcelona. Any 1460); “... dix nostre Senyor a

dos dexeables.- Anats en la ciutat e trobarets un hom qui porta una *citra* plena de aygua, seguits lo...” (Serra, Guillem, *Gènesi d'Esriptura*, ed. Amer, pàg. 185). || ‘setra’. Pitxer, gerreta per a servir aigua, vi. “Item una *cetra* de stany.” (Inventari de Pere Duran, patró de coca València, 8 gener 1343); “. e aqui ell feya traure una *cetra* d aygo fresca, e per semblant un pitxer del bon vin blanch..” (*Decameron*, jorn, 6 novembre, 2); “Item una *cetra* d argent blancha... pesa .i. march e mig e mija unça e VI argenços. Item altra *cetra* d argent blanch... pesa dos marchs e una unça.” (Inventari de micer Vicenç Pedriça, a. 1435); “A la taula hac de diverses viandes e en moltes maneres; copes daurades, bacins d argent e *cetres*, foren a la taula.” (Llull, *Blanquerna* 2, cap. 58). Variants: *cetra*. | DTCA testimonia *cetre* i *sitra* a l’obra d’Arnau de Lieja *Recull d'exemples i miracles* i a la *Bíblia de Peiresc* (s. XIV, 2Re 2, 14). | CICA recull *cetre* (1 vegada s. XV), *cetra* (3 vegades, s. XIV-XV), *cetres* (6 vegades, s. XIII-XV). Trobem *cetres* de terra, de vidre, de coure o d’argent, per a contenir aigua, aigua d’ordi o vinagre. El primer document que testimonia el mot és un inventari de l’any 1239: “III· loces et una arpa et uns camascles; III· *cetres* et I·bassi et II·tendes plegades; III· tovaies et...”. | DECAt (VII, 879-883): mot de l’àrab oriental *ṣatl* (سطل), i pres del llatí *SITULA* ‘galleda’, que en català va donar les dues formes *sitre* i *setra*, de les quals *sitra* (escrita *citra*) és més antiga i freqüent en rossellonès. | A l’AHG trobem el mot en una llista comptable d’un comerciant de recipients, robes i altres articles, que en gran part anota en català: *morter*, *sitra*, *rasura*, *espelmes*, *conca*, *calçat*, *calçat petit*, *estam*, *partides*, *cadell*, *almaras*, *vel*, *sàvena*. El *broquer* es registra un cop: סיטרה ופ (*sitra*, 6 diners). No el documentem en cap altre text *aljamiat* dels que hem consultat.

פלמלה (*palmella*): f. ‘palmella’. DCVB: Certa classe de tela de color blau de diferents tons. “Quatre coldes e mig de drap de *palmella* blava e altres quatre coldos e mig de drap de *palmella* morada” (doc. a. 1335); “Deig rebre ab la caffila una bala de draps en què ha tres pessas de *palmellas*, en les quals ne ha dues de sort e més hun scapoló vermell” (doc. a. 1388); “Per preu de tres draps de lana dehuytè blaus appellats palmelles” (doc. a. 1442, Arx. Gral. R. València); “Huna gonella de *paumella* [sic]” (doc. a. 1554, Arxiu parroquial de Sant Coloma de Queralt). Etim.: derivat de *palma* (< ll. *palma*, íd.). | *VocFar*: Mena de teixit. “Per .VII. canes e miga de drap de *palmella* blava que compra d en Johan Gallart, draper de Perpenya, qui a raho de .XXIX. solidos la cana, ab .II. solidos .IX. diners d imposicio, e ab .V. solidos que costa de baixar lo dit drap, fan CCXXV. solidos .III. diners barchinonenses.” (*Itinerari de l’infant En Joan*, a. 1356, núm. 60). | DTCA no recull el mot. | CICA documenta el mot en el sentit de teixit una vegada en un document de Mallorca (a. 1407): “una cota de dona de blau de *palmella* ab vays entorn de peus ab les mànagues folrades”. | DECAt VI, 205b, derivat del ll. *palma*, íd. | *Gual* recull les formes *palmella*, *palmenyas*, *palmanys*, *pallmelles*, *palmeynes*, *parmella*, *palmela*. Certa mena de teixit, el més valorat el de color blau. | A l’AHG trobem el mot en uns registres de vendes d’un comerciant teixits (Gi 1,180 codavant 1b’/1368): [...] עו' ב קנים וב חרתי פלמלה מורדה לו (ítem dues canes i dos pams de *palmella morada* per ...).

פּלסדא (*flassada*): ‘flassada’ f. DIEC2: Peça teixida de llana, de cotó o de fibra sintètica amb lligats i colors diversos que s’usa com a abrigall en el llit. | DC/DE: Manta quadrangular teixida de llana o de cotó, generalment amb lligats i colors diversos, que hom usa com a abrigall en el llit. Etim.: a.1173; d’origen incert, probablement d’un preromà indoeuropeu *flakiata. | DCVB: Peça quadrangular teixida de llana o de cotó, generalment amb ratlles de diferent color, que s’usa com a tapall de llit. “Carga de flassades” (a.1249, *Llenda de Cotlliure*); “Hac posada la cócera dejús lo matalaf..., e les flaçades foren dejús los lençols e'l cobertor.” (Llull *Blanquerna*, 52, 8); “Per lo loguer de tres flaçades que de aquell loguí a obs de embalar e ligar lo dit retaule” (doc. a. 1440, Arxiu General Reial de València). També testimonia la forma *frassada* (*Tirant lo blanc*, c. 328). Etim.: proposa l’origen de l’Àrab *farsat* (فرشة). | *VocFar*: Cobertor de llit, generalment de llana. “Trametrem vos... huit cafiços de forment e cinquanta *flaçades* per a obs dels monjos o frares que en Ffrancesch de Soler deu menar de Ffrança. Per que us manam que en lo dit forment e *flaçades* façats dar bon recapte que no s puxen consumir.” (Epistolari del rei Martí Lletra núm. 51 / 12 de setembre de 1407). | DECat: Documenta les formes *flassada* i *flaçada*. Documenta el primer testimoni en baix llatí l’any 1173 amb la forma *flaçate*. També *flassadam* i *flaçadam* (a. 1175), *flaçata* (a. 1179), *flassada* (a. 1200 en un inventari barceloní de robes de llit), i després els mateixos testimonis que DCVB. Etim.: d’origen incert, probablement d’un mot pre-romà FLAKIATA o FLEKIATA, potser sorotàptic i emparentat amb el llatí FLOCCUS i el germànic BLAHJAN- i formes germàniques semblants com *blaeja* (‘llençol’), *blache* (‘arpilleria per a flassades’), etc. | DTCA recull les formes *flassada* (4 vegades) i *flaçades* (2). | A CICA la forma més freqüent és *flaçada* (25 vegades, s.XIII- XVI) i el plural *flaçades* (10 vegades, s. XIII-XVII). També recull les formes *flassada* (6 vegades, s. XIII-XVI) i *flassades* (4 vegades, s. XIII-XV) i *flassaders* (1, s. XV). | *Gual* troba *flasada*, *frazada*, *flassada*, *flassades* i *flassader*. Testimonia flassades de borra, de llana cardada, de llana cardada blanca, vermella, amb *listes* vermelles i grogues, de llana cardada amb *listes* blanques, vermelles i verdes o blanques, grogues i verdes. | Trobem documentat aquest mot a l’AHG en set fragments que eren part d’un llibre de comptes d’un comerciant dedicat a la venda de roba i elements de llit, del darrer terç del segle XIV, abans de 1391. Els articles, que es van repetint, s’indiquen sota de cada comprador amb el preu: ‘matalaf’ (מטלאף), ‘flassada’ (פלסדה), ‘vànova’ (ונובה) i ‘travesser’ (טרושיר) (Gi 1,258-codarrere 1-6 i codavant 1). També en una llista d’un comerciant de recipients i robes per a la casa amb els registres de vendes i els noms dels compradors (Gi 5, 285-3/1367): פּלסדה נוידלה ב די פּ (una *flassada*, *Na Vidala*, 2 sous, un diner)

פּרדוט (*fardot*): ‘fardot’ m. DIEC2: Fardell. Roba, paper o altra mercaderia posada ben pitjada dins un embolcall d’arpillera, roba enquitranada, etc., per a ésser així convenientment transportada. | DC/DE: Fardell. Roba, paper o altra mercaderia posada ben pitjada dins un embolcall d’arpillera, de roba enquitranada, etc., per a ésser així convenientment transportada. Etim.: de *farda*, d’origen incert, no és segur que es relacioni amb *fardell*, si no és per l’accepció de ‘conjunt de coses inútils (a.c.

1533). ||Etim. de ‘fardell’: d’origen incert, probablement forma paral·lela o provinent del fr. ant. fardel (mod. fardeau), d’un ll. vg. *farcitellum, metàtesi d’un *farticellum (v. farcell), amb l’influx del ll. FARCIRE ‘farcir, reblir’ | DCVB: Fardell o bolic mal fet. Objecte o objectes col·locats ben estrets i embolicats dins roba, paper o altre embalatge, de manera convenient per a esser transportats. Etim. de ‘fardell’: derivat de l’àrab *farda* (فردة), que té derivats semblants en les altres llengües romàniques (fr. *fardeau*, it. *fardello*, etc.). | *VocFar* només recull *fardell*. | CICA a més de *fardell* (5) i *fardells* (1), *farcel* (3), *farcell* (2) i *farcellet* (1), recull una vegada la forma *fardo*, però al s. XVIII i per influència del castellà. | Ni DTCA ni *Gual* no recullen cap d’aquests mots. | DECat, III, 885-887. ‘farcell’, ‘fardell’, del ll. FARTICELLUM, derivat de FARTUM (farcit), i aquest de FARCIRE (farcir). | A l’AHG trobem el mot en un petit manuscrit amb registres de vendes d’un comerciant teixits. La roba de *fardot* (per a fer fardots?) es ven a canes i pams: עו' ה קנים וב' ז' פרדוט לנערו ק די (Ítem, 5 canes i 2 pams de “*fardot* per espolsar/sacsejar”, 100 sous).

פרטידיש (*partids* o *partides*): ‘partit’/‘partida’ adj. De ‘partir’ v. Dividir (alguna cosa) en dues o més parts, especialment amb la idea de distribució (DIEC2:). A l’AHG trobem el mot en una llista comptable d’un comerciant de recipients, robes i altres articles, que en gran part anota en català: *morter*, *sitra*, *rasura*, *espelmes*, *conca*, *calçat*, *calçat petit*, *estam*, *partides*, *cadell*, *almaras*, *vel*, *sàvena*. Les *partides* o *partids* es registren un cop: פרטידיש ג די (*partides/partids*, 3 sous). No sabem del cert quin article designa el mot. Tampoc el testimoniem en cap altre text dels que hem consultat. *Olszomy* (pàg. 114), troba גונילה (*gonella*, veg. entrada ‘gonella’) i גרד-קוש (*garde-cos*, ‘guardacors’, ‘gardacors’, ‘salvacors’, vestidura de cos amb mitges mànegues. *VocFar*) מייטפרטיט/מייטפרטידה (*meitpartit/meitpartida*), és a dir, aquestes peces de roba partides en dues parts (veg. ‘migpartit’, *VocFar*). Es pot referir a la gonella o el guardacors de dos colors o de dos teixits diferents, de moda a l’època especialment a partir del s. XIII, però també a les que tenien un tall vertical per la part de la faldilla.¹¹⁸³ Com que en el manuscrit es registren altres robes i peces de vestir, el mot podria referir-se a les gonelles i guardacors partits, o a la roba que es feia servir per a fer-los. Algunes de les miniatures policromes del *Liber feudorum Ceritaniae* representen persones vestides amb gonelles partides per la faldilla i de dos colors.¹¹⁸⁴ D’altra banda, una de les indumentàries tradicionals d’Eivissa i Formentera és la ‘gonella blanca’, que és ‘trencada’, és a dir, ‘partida’.¹¹⁸⁵

קלדירש/קלדרה (*caldera/calderes*): ‘caldera’ f. DIEC2: Vas de metall, gran i rodó, que serveix per a escalfar aigua, fer-la bullir, etc. | DC/DE: Vas de metall, gros i rodó, que serveix per a escalfar aigua, fer-la bullir, etc. Etim.: de *cald* (calent). s. XIV; del llatí vulgar CALDUS, llatí clàssic. CALĪDUS -A -UM, derivat de CALĒRE ‘ser o estar

¹¹⁸³ Veg. una descripció més àmplia de la gonella a l’entrada גונילה d’aquest lèxic i a Maranges, *La indumentària*, 25-28.

¹¹⁸⁴ Cartulari del s. XII, amb 32 miniatures policromes sobre fons d’o, referent a la Cerdanya i a les possessions ultrapiiriniques que es conserva a l’ARB.

¹¹⁸⁵ <http://www.santjosepballpages.com/ballpages/indumentaria>.

calent, escalfar-se'. | DCVB: Gran vas de metall, de forma aproximadament semiesfèrica, que serveix per escalfar o bullir aigua, coure carn, fondre alguna substància per ebullició, etc.. “Et caldera maiore cum ipsos cremasces” (doc. a. 1016); “En la caldera hon fonia gran res de dobles” (Llull, *Fèlix*, VI, cap. 4, a. 1287-1289); “Huna caldera de cols cuytes ab carn de porch” (Desclos, *Crònica*, cap. 92, a. 1288); “Tota carrega de calderes, o d'aram o de coure” (doc. a. 1399), “Una caldera trascolera” (doc. a. 1444, Arxiu parroquial de Santa. Coloma de Queralt). Etim.: del llatí CALDARĪA. | *VocFar*: Vaixell de metall on hom fa escalfar, bullir o coure. “...e seran diligents e atents que cascun dia a hores degudes en aquella cuyna fochs encenan e calderes ab aygua posen sobre aquells...” (*Ordenacions de Pere del Punyalt sobre els oficials de la sua cort*. CDIACA, vol. V, Dels Argenters de la cuyna comuna); “Item una caldera d aram./Item altre caldera.” (Inventari d'una especieria, Cervera, 1373); “Item una caldera de tenguda de dos canters poch mes.” (Inventari d'Almenar, a. 1499); “Item una caldera poqueta ab sa ansa, de pes de sis o set lliures o aquen entorn.” (Inventari de Ramon de Sant Martí Mallorca, 24 de juliol de 1434). | DTCA recull la forma *caldera* (4 vegades) i el plural *calderes* (3 vegades). | CICA recull la forma *caldera* (47 vegades, s. XIII - s. XVII) i *calderes* (17 vegades, s.XIII - XVI). | *Gual*: Producte abundant en la documentació medieval, construïdes de ferro, d'aram, de plata, coure i altres metalls i emprada per tenyir, pel bany, etc. . | DECat: documenta la forma *caldera* ja l'any 960. *Caldeira*, l'any 957, *cal·lera* l'any 997i *cal·lària* l'any 1015. Tingué gran extensió la forma d'aquest mot amb assimilació consonàntica progressiva, com veiem, i l'evolució posterior en *-ul*: *caulera*. | *Vaticà*: קלדיירה (*caldiera*). | A l'AHG trobem: כל הקלדירש של נחשת והמזרקים (totes les *calderes* i xeringues de bronze),¹¹⁸⁶ (a. 1325) (AHG, Gi 2,72-hecodavant 9/1397-1398); וקפא וקוט וב ונוב[ש] [ו]ג סדינין וב קלדירש נחושת (i una *capa* i un *cot* i 2 *vànoves* i 3 llençols i 2 *calderes* de coure) (AHG, Gi 1.51, codavant 5a /1361) (a. 1325); קלדרה en una llista d'un comerciant de recipients i robes per a la casa amb els registres de vendes i els noms dels compradors (Gi 5, 285-3/1367).

קדיל (*cadell*): ‘cabdell’ m. DIEC2: Bolic de fil debanat. | DC/DE: Bola obtinguda enrotllant un fil, de qualsevol matèria tèxtil, sobre si mateix. Etim.: s. XIV; del ll. CAPĪTĒLLUM 'petit cap', aplicat al conglomerat de fils o corda, perquè es formava estirant-los per la punta o el cap del cordó o també tenint en compte el resultat voluminós i arrodonit del mateix cabdell. | DCVB: Conjunt de fil o de corda aplegat en forma més o menys rodona; “glomicellos siue *capdells* fili lini (doc. a. 1362, *Manuals del Vicariat General de Girona*). Etim.: del llatí CAPĪTĒLLU, ‘cap petit’. | *VocFar*: Pilota de fil, llana, devanats. i fig. mola de gent apilotonada; “.. e encontinent tota la multitud dels sarrahins fo ajustada en axi com a capdeyl...” (Marsili, Pere; *Crònica*, cap. XXXIII); “E lo dit jutge los demana sobre que havien debanat lo dit capdell de fil.” (*Recull d'eximilis e miracles*, CCCCLXV); etc. | DTCA recull *cabdell* (1 vegada) i

¹¹⁸⁶ Literalment ‘llautó’ (aliatge de coure, zinc i altres materials, de color groc). L'aliatge actual es va començar a utilitzar cap al segle XVI, però antigament s'anomenava llautó a qualsevol aliatge de coure, especialment l'aliatge amb estany, que és el que avui dia coneixem per bronze.

capdell (4 vegades) a l'obra d'Arnau de Lieja *Recull d'exemples i miracles* (cabdell i capdell) i una en el *Dotzè llibre del Crestià* d'Eiximenis. | CICA recull només la forma *capdell* (7 vegades, s. XV a XVI). | DECat: | *Gual* recull les formes *capdel* i *capdeyl*; “que nul hom ni nuyla femna qui meta res en *capdeyl* de lana no d'estani ... que perda la lana ho l'estam (a. 1298, Rosselló); “e que tota filanera aja a fer vi *capdeyl* de la libra que peurá a filar, si aquel de qui es o vol” (a. 1300-1304). | A l'AHG trobem el mot en una llista comptable d'un comerciant de recipients i altres articles, que en gran part anota en català: *morter, sitra, rasura, espelmes, conca, calçat, calçat petit, estam, partides, cadell, almaras*. El *cadell* es registra un cop: קדיל ד פ' (*cadell*, 4 diners). No el documentem en cap altre text aljamiat dels que hem consultat. L'entrada no especifica de quin material és el cabdell. En els manuscrits medievals la forma més freqüent és *capdell*, encara no sonoritzada. La del manuscrit hebreu presenta emmudiment de la *p*.

קדינש/קדיניש (*cadenes*): ‘cadena’ f. | DIEC2: Sèrie d'anelles, de peces en forma de S, de tiges, de barretes, etc., enllaçades o articulades cada una amb les dues immediates formant una tira contínua que serveix per a subjectar, per a transmetre un moviment, etc. | DC/DE: Successió d'elements metàl·lics d'una gran resistència i una gran flexibilitat enllaçats entre ells l'un després de l'altre. Etim.: s. XIII; del llatí CATÈNA. | DCVB: Lligam format d'anelles o altres peces més o menys closes, enllaçades o articulades cadascuna amb les immediates. | Lligam d'anelles de metall que serveix per adornar el vestit o per subjectar una joia. “Totes les joyes de Laquesis, ço es frontals de perles... *cadenes*, cintures, manilles” (Curial, I, 24). Etim.: del llatí CATÈNA. | VocFar: Sèrie ‘anells metàl·lics enllaçats els uns amb els altres. | DTCA: *cadena* (56), *cadenas* (6), *cadenes* (32) i *cadeneta* (1), però cap forma fa referència a un vestit o roba fet de cadenes. En tot cas ‘amb cadenes’. *Tirant lo Blanc*: “robes de vellut carmesí, largues fins als peus, ab grosses *cadenes* de or que portaven, tots devisats en una maner” (pàg. 425); “Aprés venien totes les donzelles ab tots aquells qui no eren estats casats, e tots anaven vestits de blanc o de ver grosses *cadenes* d'or e fermalls d'or, ab moltes perles, diamants e pedres de gran estima” (pàg. 456). | CICA: *cadena* (161 vegades, s. XIII-XVII), *cadenes* (78 vegades, s. XIII-XVII) i *cadenas* (14 vegades, s. XIV), per bé que no trobem cap vestit ni mantell fet de cadenes, però si ‘amb cadenes’, com en els passatges del *Tirant* que reproduïm del DTCA. | DECat: del llatí CATÈNA. Documenta el mot per primer cop en el segle XIII en els *Costums de Tortosa* i en el *Llibre del Consultat de Mar*. No fa referència a cap vestit o teixit fet de *cadenes*. | *Aslanov*: קאדיניש i קדיניש (*cadenas*) i קאדינא (*cadena*) com a glossa de רתוקות | A AMGi hi trobem diversos exemples en el grup de documents 64 a 72 (a. 1387-1388) עו' קנה קדיניש לער' ה די נפ' (Ítem una cana de *cadenes* a un preu de 5 sous i 6 diners), etc. | En els manuscrits de l'AHG detectem el mot com a penyora en els llibres de comptes i en el detall d'una declaració de l'impost de l'ajuda: ב פש' בגדקדיניש (2 diners d'un vestit de *cadenes*) (Gi 1,160 codavant 6/1361-1362) (s. XIV) i | עו' קפה קדיניש מ די 'עו' מנטיל קדיניש מה די סנ[.]א[.] ל די | | Ítem un *mantell de cadenes*, 45 sous [...] 30 sous | | Ítem una *capa de cadenes*, 40 sous)

(Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392) (a. 1332-1335). D'altra part, els vestits o capes de cadenes que es registren en aquests documents es podrien referir a diferents peces de vestir de malla, ja que aquesta estava feta d'anelletes o malles de ferro, d'acer, enllaçades les unes amb les altres, és a dir, com cadenes ('cota de malla, camisol de malla, falda de malla; *VocFar*.)

קוט (*cot*): 'cot' m. DIEC2: Bata amb mànigues. | DCVB: Peça d'abrigar amb mànigues, semblant a una casaca, que portaven homes i dones antigament i que entre gent rica solia adornar-se amb pell per les vores. "Ad Petrum Ermemir... uelada I. et *cot* I vermell." (doc. a. 1052); "De les escotadures del cotz [sic] e de les flotxes e de les garnatxes e de les altres vestidures." (doc. a. 1306). "Se despuyllà lo mantell e el *cot* que vestia." (Muntaner, *Crònica*, cap. 297, 1325-1348); "Negú gos portar ne en capa ne en cot ne en gonelles perles ne aur ne argent." (doc. a. 1345). "Ubrats los dits coffres e'n tragats un *cot* de vellut blanch e vermell ab cerca de erminis e un altre cot de scarlata morada ab cerca de vays." (doc. a. 1404); "Quatre *cots* de panxes de vays." (doc. a. 1413); "Hun cot negre cerqua vermela e vert les mànigues forades de tercenell vermell, Item un altre *cot* sens cerque negra ab les mànigues forades de tercenell." (doc. a. 1443); "Yo provehí | e l'arrehí | perles, rubins | ... | vervius, duays | per *cots*, gonelles | angles, bruxelles | e bell domàs." (Roig, *Spill*, 2.071, ca. 1460), etc. | *VocFar*: 'Cota, vestit de cos amb mànigues.'; "Item de *cot* flamench menys de peyl, VIII .d., Item de *cot* flamench de mig tal, ab peyl, XIII .d." (Alart, Julià Bernat Docs. rossell. p. 153); "A un clerga de Sabadeyll/Embli .I. *cot* e .I. mantell /Mentre que deya les matines." (*Disputació d'En Buch ab son cavall*, 134). | DC/DE: 'Antiga peça de vestir llarga amb mànigues, semblant a una bata o casaca, utilitzada per homes i dones'. Etim.: a. 1003; de *cota*, llatinitzat abans en masculí COTUS (a. 909). | DTCA no documenta aquest mot. | CICA recull el mot 46 vegades (s.XIII-XV), en especial en inventaris i llibres de cort. El testimoni més antic es troba als *Costums de Tortosa* (a. 1272): "les vestedures de daniel, si és d' estiu deu aver cot ab pena, e d' ivern deu aver salvacors ab pena"; "com és capa, o mantel, e gonela, e *cot*, e salvacò" (pàg. 271). | DECat: 'drap gruixut de llana' (a. 1003), 'peça de vestir' (a. 1045, 1052). De forma llatinitzada *cotus* es troba ja l'any 909 i en molts posteriors. Es tracta d'un masculí extret de *cota*, però també hi ha algun exemple de *cot* occità antic, però d'interpretació incerta. A partir del segle XIII només es troba el mot amb el sentit de 'peça de vestir'. | *FelMots*, 63-64: קוט 'gonella'. "...però els vestits cosits i units per la part de dalt, com ara la *gonella* o el *cot*, aquests no són considerats vestits de quatre angles." (I:434, reproduïda a VII: 206) (m. XIII- p. XIV).¹¹⁸⁷ Segons Feliu, a l'antiga edició dels *responso* de Xelomó d'Adret de 1470, en aquest dictamen el mot 'cot' porta un punt damunt la *t*, com a senyal de l'elisió de la terminació, la qual cosa indica que el mot original devia ser 'cota' i no pas 'cot'. | A BIRP, a més dels *responso* d'Adret, testimoniem aquest mot en el comentari a Alfassi de rabí provençal Ionatan ha-Cohen de Lunel (*Baba Metsia*, 1 i

¹¹⁸⁷ En els documents hebreus 64 a 72 dels anys 1387 i 1388 de l'AMGi trobem alguns exemples del mot 'gonella': עו' בגד גונילה (Ítem una roba de *gonella*) (doc. 69).

Xabat, 4) (f. XII-p. XIII). | A l'AHG trobem el mot com a penyora en documents de préstecs: **וקפא וקוט וב ונוב[ש]** [ו]ג דיניג וב קלדירש נחושת (i una *capa* i un *cot* i 2 *vànoves* i 3 llençols i 2 *calderes* de coure) (Gi 1.51, codavant 5a /1361). | Veg. קוטה. °

קוטה/קוטא (*cota*): ‘cota’ f. DIEC2: Vestidura que s’usava antigament, feta de pell amb tires de cuir, làmines o malles de ferro cosides, o de malles de ferro, utilitzada com arma defensiva del cos. *Cota d’armes. Cota de malles.* | DCVB: Vestit que portaven els homes i les dones i que arribava des del coll fins a prop dels peus; túnica. Los sartres fan del drap gramalles e mantells e capes e gonelles e cotes e calces e caperons.” (Llull, *Libre de Contemplació en Déu*, 122, 7. a. 1272); “Vestia l’amat son amic mantell, *cota*, gonella.” (Llull, *Amich e Amat*, 133). “Hun algmogàver... no vestia sinó huna *cota*, sens camisa.” (Desclot, *Crònica*, cap. 103, a. 1288); “Despull-se la dalmàtica e la túnica... veste’s gonella, *cota* e mantell rodon de drap d’or.” (*Ordinacions palatines*, 302, a. 1344); “En embotonar lo gipó, tirar les calces..., dressar les polaynes, espolsar les *cotes*, vestir-se aquelles..., trigaran per espay de tres hores.” (Metge, *Somni* IV, 1399); “L’arma y los cors se’n fan *cota* y gramalla | e los broquats leigs vestits li aparexen.” (Ausiàs March, 100. a), etc. Etim: del germànic **kotta*. | *VocFar*: ‘Vestit de cos amb mànegues.’ “Item .I. *cota* negra folrada de pell d’ayells blancs; Item una *cota* negra; Item .I. *cota* negra bona e bella. (*Inventari del castell de Tous*, a. 1410), etc. | DC/DE: ‘Vestit que portaven els homes i les dones que cobria el cos des del coll fins a prop dels peus.’ Etim.: a. 981; del germànic francic **kotta* ‘tela gruixuda de llana’. | DECat: ‘vestiment a manera de jupa, especialment la de couro o malla, que portaven com a arma defensiva’, del francic **kotta* ‘drap o tela gruixuda de llana’. Testimoniat per primer cop en uns documents de l’any 981 i de 1047. | DTCA recull la forma singular *cota* (25 vegades) i les formes plurals *cotas* (1 vegada) i *cotes* (10 vegades). | CICA recull el mot 119 vegades en documents del segle XIII al segle XVII. El testimoni més antic el deteca al *Llibre de Cort de Justícia de Cocontaina* (a. 1294-1295): “entén fer contra vós, en R[amon], per rahon d’una *cota* e de II·miges flaçades que us mis peynor...” (2, pàg. 791, lín. 25). | *Gual*, entre altres, recull els testimonis de l’*Ordenament de les costures dels sastres de Perpinya*, a. 1203-1204. Hi documenta ‘cotes franceses’, ‘cotes lombardes’ i una ‘cota suriana’. En altres documents testimonia ‘cotes d’armes’, ‘cota de caminar’, ‘cotes vermelles’, ‘cotes blaves’ ‘cota de dona de drap verd’, ‘cota scura de dona’, ‘cota de hom’, ‘cota de florentí verda’, ‘cota d’oma scura’, ‘cota doma de drap arenós’ o ‘cotes de brocat de pèl negre’. | *Vaticà*: קוטה *cota* (s. XIII). | A AMGi testimoniem diversos exemples en el grup de documents 64 a 72 (a. 1387-1388): עו' בגד גרמאיה וקוטה שקנה לער' מב די' (Ítem una roba de *gramaia* i *cota* que va comprar per un preu de 42 sous) (doc. 65a); קטה דקמלוט (una *cota* de *camelot*) (doc. 66b).¹¹⁸⁸ | A l'AHG testimoniem el mot com a penyora en documents de préstecs: משי עם כסף וקוטה וקפא (un cinturó de seda amb plata i una *cota* i una *capa*) (Gi 1,51-codavant 5b/1361) (a.1325); והקוטא בלבה אשקורא (i la *cota blava ascura*) (Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398) (a. 1325) | Veg. קוט.

¹¹⁸⁸ ‘camelot’: (camellot, xamelot i xamellot), m. ant. Teixit de llana mesclada amb pèl de camell o de cabra (DCVB).

קולטשא (*coltxa*): ‘colxa’ f. DCVB: ‘vànova’ (cat., val.). “Una coltxa de mescla”, (doc. a. 1528, Arxiu parroquial de Sta. Coloma de Queralt). Etim.: del castellà *colcha* (< del llatí *CULCĪTA*). | DECat: *colxa* o *conxa* ‘vànova’ forma manllevada del francès *coucher confós* amb *coute*. Documenta el mot al Rosselló a final del segle XVI. | *Gual*: Testimonia ampliament el castellà *colcha*. També recull la forma *colxa* (a. 1317). | Es detecta aquest mot l’any 1325 en el testament de na Balandre (Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398) (Idan Pérez, *El testament*, 30 i 35): **קולטשא מטלף ושקליט**: (*coltxa, matalaf i sac-lit*).

קונקה (*conca*): ‘conca’ f. DIEC2: Recipient portàtil rodó destinat a contenir aigua, emprat per a rentar els plats, els peus, etc. Una conca d’aram amb dues nanses. | DC/DE: Recipient portàtil rodó destinat a contenir aigua, emprat per a rentar els plats, rentar-se els peus, etc. Etim.: s. X; del ll. *CONCHA* ‘closca o petxina’, i aquest, del gr. *κόγχη*, íd. | DCVB: Recipient gran, a manera de gibrell, destinat a tenir aigua per a escurar els plats, rentar els peus o la roba, etc. (or., occ.). “Que eyl pusca talar e fer *conches* e morters en lo dit bosch de Querensà de tota la rabassa de fust” (doc. a. 1309); “Per una *conqua* d’aram que compram... obs del dit part” (doc. a. 1354), “Una *conqua* de llautó ab petges et ab anses” (doc. a. 1395); “Les dites dones... mogueren gran brogit e remor ab corns, bacins e *conques*” (Metge, *Lo Somni*, III). Etim.: del llatí *CONCHA*, ‘copinya’, ‘recipient rodonenc’. | *VocFar*: Vaixell, recipient. “... fossen feites grans lums e grans farons e sons de *conques*, bacins e d altres struments...” (Manual de Consells València, setembre de 1355); “... e quan seran ben nets metras los a remullar en una bella conca plena d aygua a la serena...” (Nola, Robert de, *Art del coch*, Potatge de porrada), “Item una *concha* d aram gran.” (Inventari del castell de Tous, a. 1410); “Item, una *conqua* mijancera ab sos peus de coure.” (Inventari dels béns d’Ausiàs March 37. València, 3 de març de 1459). | DTCA recull les formes *conca* (2), *conqua* (1) i *conques* (3). | CICA *conca* (4 vegades, s. XIII-XV), *conqua* (5 vegades, s. XIII-XV) i *conques* (4 vegades, s. XIII-XV). *Conques* d’aram o d’argent. | DECat, II: del ll. *CONCHA* ‘closca o petxina’ | *Gual*: Estri de cuina, caldera de metall. Recull les formes *concas* i *conchas*. *Conques* d’aram o de llautó. | A l’AHG d’una banda trobem el mot en una llista comptable d’un comerciant de recipients, robes i altres articles, que en gran part anota en català: *morter, sitra, rasura, espelmes, conca, calçat, calçat petit, estam, partides, cadell, almaras, vel, sàvena*. La conca s’hi registra un cop: **קונקה יב פ'** (*conca*, 12 diners). D’altra banda també el documentem en una llista d’un comerciant de recipients i robes per a la casa amb els registres de vendes i els noms dels compradors (Gi 5, 285-3/1367): **קונקה דנשלווד יא די ט פ'** (*conca d’En Salvad*, 12 sous, 9 diners).

קושין (*cossin*): ‘cossi’ m. DIEC2: Atuell gran, de terrissa, de metall o de plàstic, de forma de tronc de con, destinat principalment a fer-hi la bugada. | DC/DE: Atuell gros, de forma de tronc de con, destinat principalment a fer la bugada. Etim.: a. 1380; d’origen incert, possiblement d’una base preromana indoeuropea *koukeiós

‘cubell, dipòsit’, reduïda en romànic a *cocceiu. | DCVB: Gran recipient de terrissa, de fusta o de metall, de forma troncocònica invertida i amb un forat a la part inferior, que serveix per a col·locar-hi la roba i fer la bugada. “Unum *coffi* cum suo scanno” (doc. a. 1388). “Féu portar vexelles grans plenes d’aygua axí com conques, *cocis* e librells” (*Tirant*, c. 389), etc. Etim.: segons Meyer-Lübke REW 2011, d’una forma llatina *CŌCIA, variant vulgar de CŌCHLĒA, ‘closca de mol·lusc’. L’evolució fonètica no acaba d’esser clara, ja que el representant normal de COCIA seria COSSA; la persistència de la i posttònica és estranya, com també el canvi de gènere. Sembla més probable que COSSI vingui d’una forma llatina *CAUCĒU, derivada de CAUCU, ‘vas’. | *VocFar*: ‘coffi’ o ‘coci’ (ant.). Gran bací de terra o cubell usat generalment per a passar bugada. A més de la cita del *Tirant*: “Vostra letra havem reebuda... e enteses les coses en aquella contengudes, responem vos que havem plaer com havets reebuts los *cocis* de la murta...” (Epistolari del rei Martí Lletra núm. 42/ 7 de juny de 1407). | DTCA recull les formes *coci* (1) i *cocis* (1) en el *Tirant lo Blanc* i en el *Dotzè Llibre del Cristià*. | CICA | DECat documenta les formes *coci* (2 vegades, s. XV), *cocis* (2 vegades, s. XV), en el *Tirant lo Blanc* i en el *Manual de consells de Gandia*, i *coffis* (1 vegada, s. XVII), | *Gual* recull les formes *coci* i *coffis*: “un coci ab II selles” (doc. 1381, Mallorca, *Coses vedades*); “dos coffis de terra, hun gran altre poquet...” (a. 1493-1494, Inventari de béns de Miquel Abyar). | A l’AHG testimoniem el mot en una llista comptable d’un comerciant de recipients, vestits i altres articles, que en gran part anota en català: *morter*, *sitra*, *rasura*, *espelmes*, *conca*, *calçat*, *calçat petit*, *estam*, *partides*, *cadell*, *almaras*. Trobem el mot en dos registres: קושין אחר ב די / קושין ג די. Podem considerar la forma en singular i la *-n* final un reflex etimològic: un *coffin*, 5 sous / un altre *coffin*, 4 sous. O bé, podem entendre que la forma és plural amb una terminació *-in* per semblança a l’hebreu: uns *coffins*, 5 sous / uns altres *coffins*, 4 sous. Per l’estructura de la llista, i com els registres van un rere l’altre, ens sembla que la primera opció és la més probable.

קלרייה (*clarea*): ‘clarea’ f. DCVB: Beguda que es feia antigament amb vi, mel i espècies aromàtiques. “... e a la fi clarea ab neules o piment per tota la hivernada.” (Eiximenis, *Terç del Crestià* fol. 167 v, ca. 1379-1392.); “grech e clarea/sense perea;/la malvesia,/per cortesia,/en guobellets. (Roig, *Spill*, 2.665, ca. 1460). “Dexant tots vins dolços com mosqua, clarea, ypocras.” (Alcanyís, *Regiment de pestilència*, 16, ca. 1490). Etim: derivat de CLAR amb el sufix *-ea* (< llatí *-ītia*). | *VocFar*: Beguda de vi blanc, sucre o mel, canyella i altres aromàtics. (Labèrnia). ‘Clarea’. “... e a la fi clarea ab neules o piment per tota la hivernada. (“Eiximenis, *Terç del Crestià*, fol. 167 v); “grech e clarea/sense perea; /la malvesia, / per cortesia, 7 en guobellets.” (Roig, *Spill*, 2.665). | DECat: ‘clarea’ (f. s. XIV) ‘espècie d’hidromel alcohòlic’. Documenta els mateixos testimonis que DCVB. | *VocFar*: ‘clarea’ m. s. ‘Beguda de vi blanc, sucre o mel, canyella i altres aromàtics. (Diccionari Labèrnia) (cf. Aguiló, *clarea*). | DTCA només testimonia una vegada la forma *clarea* al *Regiment de pestilència* de Jaume d’Agramunt: “gesta; dexant tots vins dolços, com mosquat, cuyt, *clarea*, ypocràs, vernacha, malvesia e semblants” (edició de Jon Arrizabalaga J, pàg. 13). | CICA

recull *clarea* 8 vegades (s. XIII-XV) però només al pren el significat de beguda en un *Manual de consells de Xàtiva (1378-1379)*, al *Regiment preservatiu e curatiu de la pestilència* d'Alcanys, al *Llibre de totes maneres de confits* i a l'*Spill* de Roig. | *Gual* documenta la forma *clarea* l'any 1381 en un inventari farmacèutic: “Ítem un calderó de *clarea*” | A l'AHG es troba a Gi 2,212, 1-9/1445 (ZAB, 113 i *JudeoCat*, 49): *clareya* (*clarea*). ‘Beguda feta amb vi, mel i espècies aromàtiques’. (a.1443). És un derivat de *clar* amb el sufix de derivació del català antic *-ea* (< del llatí *-ITIA*). La *y* té una funció antihiàtica, com la que apareix en la pronunciació popular de mots com *arapaiella*, *teiatro*, etc. | No documentem el mot aljamiat en cap altre text hebreu medieval català conegut.

קלסח (*calçat*): ‘calçat’ m. DIEC2: Conjunt dels objectes que, com les sabates, les botes, les espadenyes, les avarques, etc., serveixen per a cobrir i resguardar els peus, especialment els fets amb pell adobada. | DC/DE: Nom genèric de les peces d'indumentària que serveixen per a cobrir i resguardar els peus. Etim.: a. 1479; de *calçar* < s. XIV; de *calça* < 1047; del ll. vg. *CALCĒA, der. del cl. CALCĒUS ‘sabata, peça de vestir que cobria peu i cama i, més tard, fins a la cintura’; la part alta, en separar-se, conservà el nom. | DCVB: Conjunt de peces d'indumentària destinades a cobrir els peus. || Parell de peces per calçar. “Stamet de mila de grana per obs de dos calçats per a sa magestat” (doc. a. 1479, Arxiu General del Regne de València). | VocFar: Tot allò que cobreix el peu per a calçar-lo. “... Jesucrits, lo cors del qual es axi com a *calsat* de Deu, com tal en axi com la sabata es de pell de bestia morta e lo peu qui entra en ella se amaga e es cosa viva...” (Pasqual, Pere- atribució falsa-, *Disputa del Bisbe de Jaén*, s. XV). | DTCA recull la forma *calçat* als Diàlegs de Sant Gregori (Girona, a. 1340): “e lo seu peu pres-se per lo *calçat* a I pal de la barda”. | CICA documenta un parell de vegades la forma *calsat* i una dotzena la forma *calçat* però en el sentit de no anar descalç. | *CodSober*: קלסח (*calçat*). Part de l'indumentària que es posava al peu. En els registres medievals coetanis no hi ha gaire documentació relativa al calçat, si es compara amb els teixits i el vestuari. Això fa suposar que no era una part del vestuari gaire valuosa. En els inventaris es registren sabates (que podien ser de pell i molt ornamentades), els esclòps, les sandàlies, les avarques, les galotxes, els estivals i els tapins. | També es documenta קלצט (*calcet/calçat*)/ קלציט (*calcet*) (‘calça’). Peça de vestit que cobria el peu i la cama, ajustant-se al contorn d'aquesta. La forma té una terminació molt influenciada per l'àrab. | A l'AHG trobem el mot en una llista comptable d'un comerciant de recipients, vestits i altres articles, que en gran part anota en català: *morter, sitra, rasura*, espelmes, *broquer, conca, calçat, calçat petit, estam, partides, cadell, almaras*. El *calçat* es registra tres cops: 'קלסח יב די' / קלסח קטן / קלסח טו די (*calçat*, 12 sous; *calçat petit*, 7 sous; *calçat*, 15 sous). Entenem que es refereix a diverses menes de sabates, com el קלסט (*calçat*) que es documenta a *CodSober*.

קפה / קפא (*capa*): ‘capa’ f. DIEC2: Peça de roba llarga, folgada, oberta de davant, sense mànigues, que es porta tirada a les espatlles cobrint el vestit. | DC/DE: Peça

de roba, llarga, folgada, oberta de davant i sense mànigues, que hom porta tirada a les espatlles cobrint el vestit. Etim.: s. XIII; del llatí tardà. CAPPÀ, íd., d'origen incert, probablement d'una llengua no itàlica. | DCVB: Peça de roba d'abric, llarga des del coll fins prop dels peus, oberta per davant i sense mànigues. “Los sastres fan de drap gramalles e mantells e *capas*” (Llull. *Llibre de Contemplació en Deu*, 122, 7, a. 1271-1274). “Deu hauer totes les *capas*, ço es a entendre gelebies e atzunars e *capas* que porten los sarrahins” (*Llibre del Consolat de Mar*, cap. 329); “Que tot juheu deia portar per uila *capa* uestida de nit et de dia” (doc. segle XIV), etc. Etim.: del llatí CAPPÀ. | *VocFar*: Gran mantell, cordat per davant amb un fermall, usat en certes cerimònies del culte. “foren lliurats... dos coffrens antichs abtes a fer altar, ab certes casulles, *capas* de ceda, camis... e altres arreus abtes a esgleya e celebrar misses...” (doc. 12 de març de 1454); “E per aquesta raho en la Seu de la present Ciutat fou celebrat solenne offici ab los orguens maiors, ab *capas* e feta gran solennitat” (doc. 15 de setembre de 1451); “Item, *capa* de xemalot blau. Item, una casula de valut blau ab son forniment” (Inventari de la casa i església de N. D. de Lluch Mallorca, 20 de juliol de 1478). | DTCA recull la forma singular *capa* vint-i-dues vegades i la plural *capas* 8 vegades. | DECat: Del llatí tardà del llatí CAPPÀ, d'origen incert i sentit molt anàleg, probablement rebut pel llatí d'una llengua no itàlica. Documenta el mot per primer cop en la tarifa dels corredors de Barcelona de l'any 1271, en mig d'una llista de noms de draps, per a un que devia servir per fer certes menes de *capa*. | CICA documenta el mot 119 vegades a partir des del segle XIII (*Llibre de Cort de Justicia de Conçentaina*, 1294-1295) i en tota mena d'obres, especialment en llibres de cort, textos administratius, epistolaris i dietaris de tot el territori. | *CodSober*, 194: קפה, קיפה, קפיש (col. 10.2, 25.18, 36.11, 25.7, 46.4) (s. XIV). | *Olszony*: קפה (núm. 163, 207, 221, 262). | A l'AHG trobem el mot en llibres de comptes, com a penyora, i inventaris: וקפא וקוט וב ונוב[ש] [ו]ג דינין וב קלדירש נחושת (i una *capa* i un *cot* i 2 *vanoves* i 3 llençols i 2 *calderes* de coure) (Gi 1.51, codavant 5a /1361) (a. 1325); משי וקפא וקוטה וקוטה עם כסף וקוטה עם עורות (un cinturó de seda amb plata i una *cota* i una *capa*) (Gi 1,51-codavant 5b/1361) (a.1325); ג ד' על קוטה עם עורות (3 sous sobre d'una *cota* amb cuirs) (Gi 5,275-4/1365).

קרניר (*carner*): ‘carner’ m. DCVB: Bossa per a dur comestibles. “Un carner de cuyr blanc.” (doc. a. 1329, Arxiu General de València); “Un carner de drap cominal” (doc. a. 1435, Arxiu Parroquial de Santa Coloma de Queralt). En documents escrits en llatí es troba la forma llatinitzada *carnerium*: “Unum carnerium equitandi” (doc. a. 1388) (BSAL, XI, 104). Etim.: del llatí CARNARIU(M) ‘depòsit de carn’, ‘sepultura’. | DECat: del llatí CARNARIU. ‘bossa de sarró’ (s. XIV-XV). No es testimonia un text amb aquest mot més antic que DCVB. | *VocFar*: Sarró o bossa. “Fflori de pes / ducat, doble scut E mig flori / croat, malla, diner, Mesclat aurets / en lo vostre carner...” (Jordi de St. Jordi, *Cançoner de Saragossa* f. 97 v, p. s. XV); “Item I. correja ab *carner*.” (Inventari de l'arquebisbe Arnau Cescomes f. 8 v°); “.. per raho d'una gandaya que feu fer a obs del dit senyor infant, e dues borjes e II. carners que feu fer a obs del dit senyor infant e de l infant en Jacme, ffrare seu, comte d

Urgell...” (Itinerari de l’infant Pere n. 137); “item .i. *carner* de seti blau, ab guorniment e una correege d argent, ab .I. parxe de seda negra, ab cap e sivella e .III. platons d argent daurats.”; “item un *carner* de cuyro vermell brodat ab dames e pradaria e cassa, ab botons d or e de seda flochats.” (Inventari d’en Pere Becet 6- 107, I.- *En la cambra del verger*. a. 1430); “Nos havem ara entes que tots los grans senyors en França porten en lo arço de la sela un *carner*. Per que, com nos n i vullam portar aximeteix, vos manam que ns façats cercar en Barchinona un dels pus jolius que trobar s i puxen, qui sia de cuyr marroqui...” (Lletra de l’infant Joan 637; Al seu conseller i camarlenc, Vic, 27 d’agost de 1385); “Item dos *carners* de drap sotils de cassar.” (Inventari de Vich, a. 1492). | DTCA no recull el mot. | CICA recull el mot des del s. XIV, 26 vegades, en gran part amb altres accepcions. Amb el sentit de ‘sarró’ el trobem a l’inventari dels béns de Bernat Gomar de l’any 1382 (pàg. 230, 345-347): “notari, a x de setembre del dit a[n]y. It[em], un carner d[e] cuyr v[er]mell ab botons d[e] oripell.”; “Item un *carner* ab un cadenat ab moltes sc[ri]pt[ur]es.”; “Item un *carner* d’aluda en què avie molts comptes”; “Item un *carner* d[e] cuyro en què avie dues cartes”. | Trobem el mot en un llibre de préstecs i empenyoraments, com a garantia: לִב דִּי לְבָב וְקַרְנִי (un cinturó de plata i un *carner*, 32 sous) (Gi 1,51-codavant 5a/1361) (a.1325, quatre anys abans que el testimoni de DCVB).

רְשׂוּרָה (*rasora*): ‘rasora’ f. DIEC2: Paleta usada per a raure, especialment la pastera. | DC/DE: Paleta emprada per a raure, especialment la pastera. Etim.: 1277; del b. ll. RASORIA, íd. | DCVB: ‘raora’ o ‘rasora’. Raedora de la pastera. “Una pastera ab una rahora e ab una granera.” (doc. a. 1382, Arxiu de Montblanc); “Una pastera ab s’escala dobla ab rahora de ferro.” (doc. a. 1436); “Una rasora de raure la pastera.” (doc. a. 1460) || Ralladora, instrument per a ratllar pa, formatge, etc. “Una rasora pro pane reddendo” (doc. a. 1361); “Una rahora sotil per raura formatges.” (doc. a. 1437). | *VocFar*: ‘raora’ o ‘reora’. Rasora. “Item dos sedaços trenquats e una reora a Madona d en Casses .II. s .II. d.” (Inventari d’una especieria Cervera, 1373). | DTCA no documenta el mot. | CICA recull la forma *rasora* (3 vegades, s. XII-XV). El primer testimoni el troba en un inventari de la primera meitat del s. XII: “dineres, et I•tosoras, et I•cavadel, et I• una rasora et IIII fauce”. | DECat: s.v. raure, *rasor* del ll. *rasor* RASORIUM. Estri de raure. | *Gual* recull *rasora* i *raora*. | A BIRP, | A l’AHG trobem el mot en una llista comptable d’un comerciant de recipients, robes i altres articles, que en gran part anota en català: *morter*, *sitra*, *rasura*, *espelmes*, *conca*, *calçat*, *calçat petit*, *estam*, *partides*, *cadell*, *almaras*, *vel*, *sàvena*. La *rasora* es registra un cop, : רְשׂוּרָה דִּ פִּ (una *rasora*, 4 diners). No trobem el mot en cap altre document hebreu dels consultats.

שְׂפֻמִּיג (*safumig* o *safumeig*): entenem que és un derivat de ‘safumar’ v. antic, equivalent a ‘safumeri’. | DCVB: safumar m. ant. ‘fumigar’. “Aprés saffumauen-li la sua cambra” (*Recull d’eximplis e miracles, gestes e faules e altres ligendes ordenades* CCV, p.189, s. XV). Etim.: de *SUFFŪMĀRE. || ‘safumeri’. Acció de safumar. “Ela és mesa en los sufumeris per ço cor és de bona olor” (Ibn Wàfid, *Libre de les medicines particulars*, 61,

versió catalana 1a. m. s. XIV). | DECat: ‘safumar’, indica el mateix testimoni del *Recull d'eximplis e miracles* que DCVB. També afegeix les formes *safumeri* o més aviat *sufumeri* (s. XIV). | *VocFar*: ‘safumar’ v. Cremar substàncies de fum olorós; perfumar. “... apres saffumaven li la sua cambra ab molts perfums molt preciosos.” (Arnau de Lieja, *Recull d'eximplis e miracles*, CCV) (s. XV). | El *Diccionari Aguiló* recull *safumeri* i només diu que l'usaven els jueus en els seus ritus. | També Antoni Griera a *Tresor de la llengua* recull ‘safumeri’ i el defineix com a un perfum emprat pels jueus (de Barcelona) en els seus ritus. | DTCA i CICA només testimonien una vegada la forma *saffumaven* del *Recull d'exemples i miracles*. No documentem cap altra forma ni derivat del verb *safumar*. | A l'edició de Jaume Riera del *siddur* català d'uns conversos del segle XV trobem la forma *safumeri* en diverses ocasions:¹¹⁸⁹ “Com safumeri davant Tu en l'alçament de mes mans en lo present de la vesprada, Adonay, e guarda la mia bocha, e guarda-la sobre el tancament de mos labis”; “E Aharon pres l'encencer axí com manà Mosé, e corregué enmig de la companya e ja era escomen, çada la pestilència en lo poble, e donà el safumeri e perdonà sobre el poble, e estigué entre els morts e entre els vius”; “Sia en voluntat davant Tu Adonay nostre Déu e Déu de nostres pares, que sia la remenbrança de nostres boques e de nostres dites axí com si s'acostassen davant Tu safumeri de pimentes” (CCXXXVII, vol. IV-V). En aquest mateix *siddur*, s'explica la barreja mesurada que compon el *safumeri*, que és un antic conjur contra la pestilència que encara avui s'inclou en els llibres d'oracions:¹¹⁹⁰ “La triagua, e la unglà e el gálbanum; el encens e costra; espich nart; safrà setze; setze diners de cascú; la costra dotze; e la sua escorça tres, simàmomo nou pes; cabo carquima nou mesures; vi de tàpares tantes tres mesures; E si no y ha vi de tàperes, meta y vi blanch, vi vell. Sal de Sedom una mesura perquè fasa alçar el fum quan vulla que sia”(CCXXXV, vol. IV-V).¹¹⁹¹

Documentem a l'AHG aquesta forma plural del mot en una glossa del comentari de *Berakot* que segueix el *Séfer ha-Halakhot* d'Alfassi (Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395)

¹¹⁸⁹ Jaume Riera “Un *siddur* en català dels conversos jueus (segle XV)”, *Bulletí de la Real Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi* 2-3-4-5, (1988-1989-1990-1991): 59-152[2]; 109-164 [3]; 161-276 [4-5].

¹¹⁹⁰ És el **פְּטוּם הַקְּטֹרֶת** ‘ingredients de l'encens’. Són les paraules inicials d'una *baraita* (Ker. 6a i TJ, Ioma 4, 5, 41D) que enumera les diverses espècies d'encens que s'oferien dins en els serveis diürns i nocturns del Temple (Ex 30, 34-38). A la litúrgia asquenazita, aquest passatge talmúdic es recita els dissabtes i els dies festius a final de l'oració de *Musaf*, immediatament després de l'himne d'*Ein ke-Elohenu*; en el ritual sefardita es recita cada matí i tarda. El costum de recitar el *Pittum ha-Ketoret* es basa en un passatge del Zohar (a Nm 22,4.), en què es diu que una persona que recita el conjur se salvarà de la mort (veg. també Nm 17, 12 i *Iomà* 44a). A Provença era costum de recitar el *Pittum ha-Ketoret* a la sortida de dissabte, després que el servei de *Hardala*, com un bon presagi de riquesa i prosperitat (Avraham ha-Iarhi, *Séfer ha-Manbig*, ed. Berlín 1855), *Hiljot Xabbat*, 75, 35a) (*Jewish Virtual Library* http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/judaica/ejud_0002_0016_0_15836.html). Sens dubte, segons l'ordre del *siddur* editat per Jaume Riera, els jueus catalans seguien aquesta mateixa tradició provençal.

¹¹⁹¹ Cf. amb Ex 30, 34-38: “El Senyor va dir encara a Moisès: «Procura't aquestes espècies aromàtiques: reïna, unglà, gálban aromàtic i encens pur, en parts iguals. Amb tot això prepara, tal com ho fa un perfumista, un encens aromàtic, pur i sagrat, i tira-hi també sal. na part, en forma de pols fina, la cremaràs davant l'arca, a l'interior de la tenda del trobament, on jo et vindré a trobar. Aquest encens, l'heu de tenir per cosa sagrada. No en preparareu cap altre amb aquesta mateixa composició. L'heu de tenir per un encens consagrat al Senyor.»”

(s. XIV). El text hebreu el fa la traducció catalana de קטורת ובלעז ‘encens’: שפומיג. No hem trobat aquesta forma en cap dels altres documents hebreus consultats. La marca de la ם deixa clara la pronúncia final [ŋ]. Així doncs, el *safumig* o *safumeig* era aquella barreja d’espècies i plantes, el *safumir*, per cremar i després perfumar una estança, un lloc, un objecte o una persona, a manera de fumigatori ritual.

שבניה (*sàvena*): ‘sàvena’ f. DCVB: Tovallola o mocador gran amb què les dones es cobrien el cap i les espatlles. “Si les dones pinten lur cap de *sàvenes* de diverses colors” (Llull, *Llibre de Contemplació*, 120, 14); “Que tota dona puga portar *sauena* d’aur o d’argent testa ab seda, mas que no y pusquen mesclar perles ni peres precioses ni negun sobre-pausament d’aur ni d’argent. (doc. a. 1306); “Ne l’en deuen esser emparades ne preses vestidures, armes, ne lit ab son aparellament, ne ses *sauenes*, ne ses joyes” (*Costums de Tortosa* I, V, 12); “Les Juyes deuen portar aldifara sobre totes les altres vestidures, axí com fan les sarraynes, e no deuen ligar *sauena* ne vestir vestidures crestianesques” (*Costums de Tortosa* I, IX, 3); “Que naguna dona... no gos portar en *savena* ne en neguns ligars perles ne peres precioses... exceptat que puxen portar fil d’aur o d’argent test pla en *savenes* o en vels” (doc. a. 1330); “Dues *sauenes* serrahinesques ab ores de seda” (doc. a. 1345); “Una *sauena* barrada d’or e de diuerses sedes” (doc. a. 1370); “Exceptats axí mateix vels, *savenes*, capels, gandayes e semblants arnesos e joyes del cap” (doc. a. 1384). Etim.: del llatí SABĀNA, pl. de SABĀNUM, ‘tovallola. | *VocFar*: Llençolet, vel, toca d’ornament del cap de les dones; drap per a friccionar-se o secar-se el cos. “Exceptats axí mateix vels, *savenes*, capells, gandayes e semblants arnesos o joyes de cap...” (Llibre d’actes núm. 17; València 1383); “Veniu honestíssimes senyaores... cubriu ab ruades *savenes* e negre mantell lo meu cap abundos de amaríssimes lagremes...” (Martorell, *Tirant lo Blanch*, cap. CCCXXVIII); “... e sia degotat en l uyl e ligat ab .i. *savena* tota .i. nit...” (Joan Jacme, *Alcoati* f. XXXIII vº, b); etc. | DTCA recull les formes *sauenes* (1 vegada), *savana* (3), *savena* (2) i *sevena* (1) a la Bíblia de Peiresc (s. XIV) i al *Tirant lo Blanc*. | CICA documenta *sàvena* (5 vegades, s. XIII-XIV) i *sàvana* (1 vegada, s. XIII). Els testimonis més antics els troba en els Costums de Tortosa (a. 1272), “axí com fan les sarraynes, e no deven liga *sàvana* ne vestir...” i en el Llibre de cort reial de justícia de València (1279-1321), “v·camises de home e·l·na·*sàvena* serranescha”, etc. | Feliu; Ferrer, “Escriure,” 141: *sàuenes*, a. 1326 ‘sàvena’: mocador amb què les dones es cobrien el cap i les espatlles. | ‘sàvena’ f. Aquest mot es troba documentat en català antic solament amb el sentit de ‘tovallola o mocador gran amb què les dones es cobrien el cap i les espatlles’ (Corpus Biblicum Catalanicum, cbsat.abcat.cat/pdf/vol3glossari2.pdf). | Malgrat que aquest terme prové del plural del mot llatí SABANUM, ja present en el llatí clàssic, es tracta en realitat d’una paraula d’ascendència grega, originada a partir de σάβανον, és a dir, ‘teixit fet a Saban’, que al seu torn representa un préstec semític (DECat, s.v *sàvena*). En el llatí clàssic denominava un drap de lli que hom usava per assecar-se o per embolicar-se després del bany. En el període medieval conserva l’accepció genèrica de tela de lli o de cotó

amb la qual hom s'eixugava però va adquirir altres significats segons el context: tela per embolicar els nadons o difunts, per eixugar-se la suor de les mans i de la cara o les gotes d'aigua després de banyar-se. En altres textos s'equipara a una mena de tapís que cobria les parets o a una espècie de xal amb què les dones es cobrien el cap i els muscles. En el corpus català altomedieval es fa difícil destriar el significat exacte del mot, ja que tan aviat se cita entre la roba de llit com entre peces de vestir.¹¹⁹² | *Gual* recull les formes *savena*, *savenes*, *sauenes*. | El mot el trobem en una llista comptable d'un comerciant de recipients, vestits i altres articles, que en gran part anota en català (*morter*, *sitra*, *cossin*, *rasura*, *conca*, *calçat*, *calçat petit*, *estam*, *partides*, *broquer*, *cadell*): ג די' שבונה (una *sàvena*, 3 sous) (Gi 5, 285-8/1367). No documentem el mot en els altres textos catalans aljamiats consultats.

שנטרת (*sentrat*): 'sendat' m. Interpretem el mot en aquest sentit, potser per una mala escriptura o per una forma popular. La ט pot ser per influència de שנט (*sent/sant*). | DCVB: Tela fina, de seda, que s'usava per a fer-ne vestits, folrades, roba de llit, mantells, penons, banderes, etc., i que per la seva transparència servia també per a passar i cerndre líquids o pólvores. "De quolibet pecia de *sendat*" (doc. de mitjan segle XIII); "Vestits de fins draps ab penes vayres ab *sendats*" (Desclot, *Crònica*, c. 92); "Dix que feessen de *sendat* vermell senyera..." (Llull, *Contemplació*, 354, 10); "La post de *sendatz*, reforsatz o plans, vi diners" (doc. a. 1284), "Que no gausen portar neguna vestidura de drap d'aur ni d'argent ni de seda ni de velut, sinó drap de lana, en lo qual entenem camalot, de qualque color se vulen, e *sendat* per folradura sots altre drap de lana" (doc. a. 1306); "Un cobertor de *sendat* molt bel" (doc. a. 1345) "Tres maniples forrats tots de *sendat* vermell" (doc. a. 1356). "Un mantell de *sendat* que servex a la image de sancta Maria" (doc. a. 1370). "Dos coxins de *sendat* vermell" (doc. a. 1373); etc. Variants: *sendal*, *sendar*. Etim.: incerta. Ha estat proposat el grec *sindōne*, però no s'explica el canvi de terminació. També es va proposar un ètim aràbic *şandal*, mat. sign., però s'ha demostrat que tal mot no és pròpiament àrab, sinó pres de les llengües romàniques. | *VocFar*: Teixit de seda molt fi. "Item, que neguna Juhia no gos portar manto ab *sendat* ni ab pena..." (Rei Ferran I, *Constitucions contra Jueus Mallorca*, 1413). | CICA documenta *sendant* (1 vegada), *sendat* (21 vegades), *sendats* (4 vegades), *sendatz* (1 vegada), *sendat* (10 vegades) i *sendats* (1 vegada), entre els s. XIII i XVI. | *Gual* recull les formes *sendat*, *sendati*, *sendati*, *sendata*, *sendatum*, *sendal*, *sendal*. | *FelMots*: סנדאט (*sendat* o *sendat*). | El mot el trobem en una llista comptable d'un comerciant de recipients, vestits i altres articles, que en gran part anota en català (*morter*, *sitra*, *cossin*, *rasura*, *conca*, *calçat*, *calçat petit*, *estam*, *partides*, *broquer*, *cadell*): ג די' שבונה עם שנטרת (una *sàvena* amb *sentrat/sentart* 3 sous) (Gi 5, 285-8/1367). L'exemple de *VocFar* és el més semblant. Veg. s.v. שבונה (*sàvena*).

שקליט (*sacilit*): 'sac-llit' m. DCVB: Màrfega. "Vuyl quela aja un lit turnis e un sacilit plen de payla" (doc. a. 1323). "Dins la cambra dos lits de posts ab flassades, lansols de cànem, ab sach-lits e tres travessers" (doc. a. 1427) Pallassa o màrfega. | *VocFar*: "

¹¹⁹² Trias Ferri, "La terminologia," 127-128

A la nit, com volc entrar en son lit, Blanquerna hac posada la cocera dejus lo matalaf, e lo matalaf dejus lo sac lit, e les flacades foren dejus los lençols e l cobertor.” (Llull, *Blanquerna* 8, cap. 52 a. 1283). | DECat: Documenta diversos exemples els segles XIII i XIV de la forma *sacilit* ‘màrfega’. També testimonia les formes *saglit* i *seglit* des de l’any 1243, i amb més freqüència les formes *sacilit* o *sacilit* ja des de l’any 1323. També troba la forma *sach-lit* en Llull (*Blanquerna*). Es tractaria d’una combinació llatina SACCUS LECTI ‘sac de llit’ que també es troba l’equivalent SACCUS PALEAE ‘sac de palla’ en la forma documentada l’any 1383 *sach payl* que seria un “un *sacilit* plei de payla” (doc. a. 1382). | DTCA testimonia la forma *sach-lit* una vegada en el *Blanquerna*: “la coçera dejús lo matalaf e lo matalaf dejús lo sach-lit, e les flaçades foren dejús los lençols e...” (cap. 52, lín. 101, 9è mot). | CICA testimonia la forma *sacilit* en un testament de l’any 1323: “E nquara uyl[a] qu’ ela aja l lit tornis e l sacilit plen de payla e l capssal ab ploma e l·pareyl de lanssols”. | Feliu; Ferrer, “Escriure,” 141: *sacilit de lit* ‘màrfega’. a. 1346. | En els manuscrits de l’AHG també documentem el mot en un testament, però de dos anys més tard: קולטשא מטלף ושקליט (*coltxa, matalaf i sac-lit*) (Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398) (a. 1325). No trobem el mot en cap altre document hebreu dels consultats.

3.3.3 El temps

3.3.3.1 El calendari religiós

Els mots d’aquest apartat els documentem amb freqüència com a terminis en els llibres de préstecs.

מרטרור/מרט'/מרטירור (*Martror/Martirorum*): ‘Martror’ m. Nom de la festa de ‘Tots Sants’ a l’edat mitjana. Prové del llatí vulgar *MARTYRORUM, variant del clàssic MARTYRUM, ‘dels màrtirs’. < *festum martyrorum*. | DCVB: Tots-Sants. “Que negú teuler no gaus obrar de *Martror* tro a Carnestoltes” (doc. a. 1285). “D’aquest any present tro a la festa de *Martrorm*” (doc. a. 1315). Variants.: *Martròrum* (doc. segle XIII, ap. Anuari IEC, i, 316). Etim.: del llatí vulgar *MARTYRORUM, var. del clàssic MARTYRUM, ‘dels màrtirs’. | *VocFar*: Festa de Tots Sants. “Excepten d aquesta venda tot lo cens d aquest any present tro a la festa de *Martror*.” (Alart, Julià Bernat Docs. Rosselló XXIX); “E cols ab magre anyel/Vul que hom li pos denan/Aquel monge enguanador,/E vi torbat part *Martror*.” (Jaufré de Foixà, ms. n. 309. BC, 11). | Ni DTCA ni CICA no documenten la forma *martror*. | DECat: antigament ‘Totsants’ provinent del llatí tardà i vulgar FESTUM MARTYRORUM, segurament festa instituída com a prolongació d’una tradició de celebracions secretes catacumbàries en memòria dels difunts martiritzats. Es troba molt documentat en català antic. Les formes que documenta són *martror* (a.1171, etc.), que és la més freqüent, *Martorum* (2a.m. s. XIII), *Merteror* (a. 1385), *Marteror* (1280- s. XV), *Martaror* (s. XV), *Marteró* (a. 1406). També troba les formes *marterúr* (en un document mossàrab de l’any 970) i *Martorore* (a. 1131, Saragossa). | ZAB, 115 i *JudeoCat*, 51: Nom de la festa de Tots

Sants a l'edat mitjana. Prové del llatí tardà i vulgar FESTUM MARTYRORUM 'festa dels màrtirs', amb síncope (-*tyr-* > -*tr-*) que indica que el mot ha estat tractat com a hereditari i no com a cultisme (1443) (cf. DECat ,V, 507b27-508a46). | *LibCuen*: למרטור (per *Martror*) (f. 10b, 3, 14b, 6-8, 11) (ca. 1342-1347), למרטור (per *Martoror*) (f. 8a, 5) (ca. 1334); i la forma abreujada למרט' (f. 14b, 3, 8) (ca. 1347). | *Calendari1451*: no presenta la forma *Martror* sinó *Omnia Sentor* ('Tots Sants') אומני שינטוס (*Omni Sentos*). | A *KleinDeeds*, 143 i 224, doc. 8, es fa servir el mot שנטור (*Santor*) que segons Eduard Feliu podria ser la contracció d'*Omnia Sanctorum* per analogia a *Martror* i *Pascor* (*Tempus Paschorum*) (ACB, 4-42-312, primer del mes d'av de l'any 5022) (19 de juliol de 1262). | En els docs de l'AHG és una data recurrent. En el document Gi 5, 275-5/1365 el trobem aglutinat a la preposició *a*: כ' ד' שמ אמרטור (20 sous *a Martror* de 1340).

נינוב (*Ninou*): 'Ninou' m. Circumcisió del Senyor, també anomenat Ninou. (<http://www.ub.edu/contrataedium/recursos/eines/cronologies/iframes/santoral.htm#>). | DIEC2: Primer dia de l'any, Cap d'Any. | DC/DE: Cap d'Any. Etim.: del ll. DIES ANNI NOVI 'dia d'any nou'. | DCVB: Primer dia de l'any. "Aquí uenguem ans de Nadal e romanguem tro a Ninou en Oriola" (Jaume I, *Crònica*, 433); "Yo partiré après ninou tantost en tal guisa que yo seré ab vós per tot lo mes de giner" (doc. a. 1330); "Lo primer dia de janer qui és appellat Ninou" (Pere III, *Crònica*, 379); "Un cas estrany, | en lo món nou, | jorn de Ninou | se esdevench" (Roig, *Spill*, 1650. Etim.: del llatí ANNI NOVI, 'de l'any nou'. | *VocFar*: Festivitat de cap d'any. "Dilluns I. Ffo la f festa de Cap d any appellada Ninou." (*Manual de novells ardots vulgament apellat dietari*, gener de 1392); etc. | DTCA només el documenta 3 vegades en el *Llibre dels fets* de Jaume I. | CICA recull les formes *Ninou* (26 vegades, s. XIII-XVI) i *Aninou* (2 vegades, *Cròniques* de Jaume I i Bernat Desclot). Els testimonis més antics els trobem en documents valencians: el *Llibre de cort reial de justícia de València* (1279-1299), "la vespra de Ninou primer pasat o el sendemà de Ninou, [...] él creu vespre escur." i "Fo demanat de temps e dix que la vespra de Ninou primer pasat o el sendemà de Ninou"; en uns pergamins dels a. 1275-1299, "que d'aquí al primer diluns après la festa de Ninou de la Circumssisió de nostre Senyor pròxima vinent"; i en el *Llibre de Cort de Justícia de Cocentaina* (1294-1295), "assignat de respondre al primer dia part lo dia de Ninou primervi[nent]." | Moll, 154: Ninou s'esdevé per afèresi, és a dir, el so inicial del mot és interpretat com a final del que precedeix, i per tant queda mentalment eliminat d'aquell. ANNI NOVI > Ninou. | *Calendari1451*: נינוב (*Ninou*), 1 de gener.

נדל/נדאל (*Nadal*): 'Nadal' m. DIEC2: Festa cristiana en què se celebra el naixement de Jesucrist. | DC/DE: Solemnitat que hom celebra el 25 de desembre i té per objecte commemorar el naixement de Jesús a Betlem. Etim.: s. XIV; del llatí (DIES) NATALIS '(dia del) naixement', derivat de NATUS, -A, -UM, participi de NASCI 'néixer'. | DCVB: Festa commemorativa del naixement de Jesucrist, que se celebra el dia 25 de desembre. "E tenguem la [sic] *Nadal* a Alcaniç e l'Aninou en Tortosa" (Jaume I,

Crònica, 472, m. s. XIV); “La vespra de *Nadal* tothom dejunà” (Muntaner, *Crònica*, cap, 171, a. 1325-1348); “La festa de sent Esteve qui és l'endemà de Nadal” (doc. a. 1381). Etim.: del llatí NATĀLE, ‘dia del naixement’. | DECAt: ‘festa commemorativa dels naixement de Jesucrist’. En la *Crònica* de Jaume I s’usa un cop en femení i determinat: “e tenguem la *Nadal* a Alcaniç’ (cap. 472). Prové del llatí (DIES) NATALIS. | *VocFar*: Festa de la nativitat de Crist. “Item un xipellet o garlanda de perles ab roses per lo mig... lo qual li dona lo Sant Pare lo jorn de *Nadal*...” (*Inventari d’Alfons el Magnànim* 189; a. 1413); “E aqui venguem ans de *Nadal*, e romanguem tro a Ninou en Oriola, car nos hi entram .III. dies ans de *Nadal*, e romanguem hi tro a Ninou” (Jaume I, *Crònica*, 433, m. s. XIV); “E lo mati de *Nadal*, ab prechs e ab requisició d ell, protaren lo a la sgleya de madona sancta Maria de Mallorques e davant l altar ell se feu posar e tot hom venia l veure...” Muntaner, *Crònica*, cap, 171, a. 1325-1348); “E lo diluns apres *Nadal* entenem a partir d aci e anar nos ne a Gerona e tindre alli Aninou e en l altre jorn de Aninou entenem partir de Gerona...” (*Itinerari de l’infant En Joan*, a. 1371, n. 305). | DTCA recull la forma *Nadal* trenta-sis vegades. | CICA recull la forma *Nadal* 585 vegades i també *Nadall*, 3 vegades (s. XV). | Segons assenyala Teresa Vinyoles, Pere el Catòlic va establir en tots els seus regnes quatre festes anuals: Nadal, Cinquagesma, Pasqua i una festa per a cada ciutat.¹¹⁹³ | A *KleinDeeds*, 224, doc. 8, נְדָאָל (ACB, 4-42-312, primer del mes d’av de l’any 5022) (19 de juliol de 1262). | A *LibCuent* com a termini habitual de retorn del préstec sempre en la forma abreujada precedida de preposició לְנְדָאָל (per *Nadal*). | A *Calendari1451* בְּה נְדָאָל (25, *Nadal*). | ZAB: נְדָאָל (§ 70) (a. 1443).

שיקוגישמה (*sicogesme*) / שיקוגישמי (*sicogesma*) / סינקגישמה (*cincagesma*) / סיקגימה (*cicagema*) (*sincogesma*): ‘cinquagesma’ f. DIEC2: Pentecosta. | DCVB: Festa que se celebra set setmanes després de Pasqua florida en memòria de la vinguda de l’Esperit Sant sobre els apòstols. “En l’any ha un jorn que hom apella Pentagosta, so és a dir *Cinquagesma*” (Llull, *Doctrina pueril*, cap. 50); “Del primer dia del auent entrò a les vuytaues de *Cincogesma*” (Constitucions, segle XIII); “E açò fo en la vigília de *Cinquagesma*” (*Crònica de Pere III el Cerimoniós*, 343); “Prena D sòlidos per cascuna de III festes del any, és assaber, Pascha *Cinquaesma* et Nadal” (doc. Pere I) “La festa de *cincogèsima*” (doc. a. 1387); “Feste de *Cinquegesme*” (a. 1426); “Lo dia de *Cincogesma*” (Martorell, *Tirant lo Blanc*, cap. 27); “L’hom qui s’absté | d’axò en quaresma, | en cinquagesma | cornut se troba” (Roig, *Spill*, 2810); “En les festes de Nadall... de assenció de cincugèssima” (doc. a. 1482). Variants: *cinquagèsima*, *cinquaesma*, *cincogesma*, *cincogema*. Etim.: del llatí QUINQUAGĒSIMA, ‘ciquantena’. | *VocFar*: Quinquagèsima, Pentacosta. Variant: *cincogesma*. “Set setmanes son de Quaresma, set de Pascua a *Cinquagesma*. De Sent Simo, tuyt ho savets, a .XL. dies post Pascua l avets.” (ms. n. 216, f. LXIII, c. Biblioteca Universitària València); “Les primeres quatre tempres son lo dimecres e lo divendres e lo disabte de la segona setmana de quaresma. Les altres son lo dimecres, e lo divendres, e lo disabte de la primera setmana de *Cinquagesma*.” (Granollachs, *Llunari* f. sign. CVII, v). | DTCA recull les

¹¹⁹³ Vinyoles, “Festes i alegries,” 42-43.

formes *cincogesma* (1), *sincogesma* (1), *sinquagesima* (2), *sinquagesma* (2) i *siquagesima* (1). | Segons Teresa Vinyoles, Pere el Catòlic va establir en tots els seus regnes quatre festes anuals: Nadal, Cinquagesma, Pasqua i una festa per a cada ciutat.¹¹⁹⁴ | CICA documenta les formes *cinquagèsima* (22), *cinquagesma* (23), *çinquagesma* (9), *cincogesma* (1), *sinquagèsima* (14), *sinquagesma* (10), *sincogema* (1), *sincogesima* (3), *sincogesma* (7) i *sincogesme* (1). | A *LibCuent* trobem el mot en forma abreujada 'לשינק' (f.10a, 2-3) (ca. 1342). | En el document Gi 5,255 codavant 1-5/1361 (a. 1334-1341) trobem el mot aglutinat amb la preposició *a*: אשיקוגישמה (*a Sincogesma*).

פּשָׁקָא (*Pasca*): ‘Pasqua’ f. Es refereix a la festa cristiana i no pas a la jueva perquè la data havia de ser coneguda pel creditor, cristià i probablement si hagués fet referència a la festa jueva ho hauria indicat amb el mot hebreu, פסח. | DIEC2: 1 Festa jueva en recordança de la sortida d'Egipte. 2 1 Festa cristiana que se celebra en recordança de la resurrecció de Jesucrist. 2 2 f. Pentecosta 2 . | DCVB: (i ant. i dial. *pasca*). f. 1. Festa que els hebreus celebraven en recordança de llur alliberació i sortida d'Egipte. “Un cristià qui havia mort un juheu lo diuendres de pascha” (Lull Felix, I, cap. 11, a. 1287-1289). || 2. ant. Festa molt solemne i de gran goig. || 3. Festa que se celebra en recordança de la resurrecció de Jesucrist, i que coincideix dins el curs de l'any amb la que els jueus dedicaven a commemorar l'alliberació d'Egipte. “Quant les festes de Pasqua foren tengudes per lo rey en Barcelona” (Desclot, *Crònica.*, cap 134, a. 1288); “A la qual coronació assignà lo dia de Pascha” (*Crònica de Pere III el Cerimoniós*, 55). Etim.: del llatí eclesiàstic (procedent de l'hebreu) PASCHA. La forma *pasqua* té la *u* adoptada per analogia del llatí PASCŪA ‘pastures’, analogia afavorida per la circumstància de menjar-se per Pasqua un cap de bestiar de llana aportat pels pastors (DCVB). La forma apareix documentada en el segle XIV. | *VocFar*: Pasca, [Pascha] s. Festa anual dels jueus en memòria de llur eixida d'Egipte. Pasqua. “E dien aquests evangelistes que dixeren los dexebles a Ihesucrist: –¿Hon vols que t apparellem de menjar aquesta pascha?” (Serra, Guillem *Gènesi d'Escriptura*, ed. Amer, p. 185). | A DTCA les formes més freqüents són *pascha* (15), *pasqua* (12) i *pasca* (11). També recull, amb menor freqüència la forma *pasque* (3) i els plurals *paschas* (1) i *paschua* (1). | CICA documenta les formes *pasqua* (158 vegades), *pasque* (2), *pasqua* (119), *pascuas* (1), *pasques* (1), *pasçies* (1), *pasco* (2), *pascha* (105), *paschas* (1), *pasche* (2) i *pascho* (1). | DE/DC: Festa jueva en commemoració de l'alliberament d'Egipte, unida a la festa dels àzims, que es prolonga durant set dies. 2. (o Pasqua de Resurrecció) Festa anyal en què l'Església commemora la mort i la resurrecció de Crist. 3 Pasqua de Pentecosta. 4 Pasqua Granada (o segona Pasqua) Nom popular de la festa de la Pentecosta. 5 Pasqua Florida (o primera Pasqua). | DECAt: Nom popular de la festa de Pasqua. Del llatí clàssic PASCŪA; PASCHA, grec, pres d'una variant hebrea de פסח, propiament ‘pas, trànsit’, festa amb què els jueus commemoraven la sortida d'Egipte; la forma *pasqua* s'explica per contaminació del llatí PASCUMM ‘paratge de pastures’, ‘aliment dels animals’, contaminació inspirada per l'acabament dels dejunis. El tenim documentat dels del

¹¹⁹⁴ Vinyoles, “Festes i alegries,” 42-43.

segle XIII. En Llull trobem adés la forma *pàsqua* adés *pasca*. Val a dir que aquest forma no cal que sigui continuació de la medieval i greco-hebrea perquè possiblement hi trobaríem la reducció *-kne > -kac* cf. *Lenga, aiga, ega, llega...* | Segons Teresa Vinyoles, Pere el Catòlic va establir en tots els seus regnes quatre festes anuals: Nadal, Cinquagesma, Pasqua i una festa per a cada ciutat.¹¹⁹⁵ | *A Calendari1451* en unes anotacions al marge: **על זה היום עולה פשקא שלהם והיא בשנת תנא לחשבונם** (sobre aquest dia és la *Pasqua* d'ells –cristiana– i correspon a l'any 1451 del seu còmput); **אינשינשיאו יום ה בשבוע ששית אחר פאשקואה שלהם** (*Ensenació* és dijous de la sisena setmana després de la seva *Pasqua*), etc. | AMG doc. 64-72 (a. 1364-1369): **ג די לפשק'** (50 sous per Pasqua de 1363) | *A LibCuent* com a termini habitual de retorn del préstec sempre en la forma abreujada precedida de preposició **לפשק'**.

קורפוקרישט (*Corpocrist*): ‘Corpocrist’; ‘Corpus’ m. DIEC2: Nom medieval del Corpus, festa catòlica dotze dies després de la Pasqua Granada o Pentecosta en què se celebra solemnement la institució de l'eucaristia. | DCVB: El cos de Jesucrist en l'Eucaristia. *Jorn o festa de Corpocrist*: primera festa del Corpus. “Alamares que só tengut de fer a la festa de Corpocrist” (doc. a. 1442); “Un papalló... que serveix per lo cos de Jesucrist lo jorn de Corpocrist.” (doc. a. 1446); “Dins la capella de Corpocrist.” (doc. a. 1491). Etim.: del llatí CŌRPUS CHRISTI. | *VocFar*: La festa anyal de Corpus. “Diumenge .xxv. Aquest die fonch feta processo per la festa de Corpochrist per quant fonch prorogada com demunt es dit.” (*Novells ardit*s Maig de 1505) // ‘Corpus’ m. Veu llatina que designa la sagrada hòstia i per extensió el sagrament de l'eucaristia. “...pero ell, conexent se, dix ab paraules congoxoses que li lliurassen lo Corpus, dient per tres vegades: lo Corpus, lo Corpus, lo Corpus, e de fet li fou lliurat lo cos precios de Jesuchrist vers les dues hores de mati...”. (Comes, Pere Joan *Llibre de coses assenyaldes*, cap. 103, a. 1583). // ‘Corpus Christi’ Mots purament llatins que designen substantivament l'hòstia o sagrada forma. “Primo, Corpus Christi en una capsa de vori be aparellat, ab una cuberta de drap de çeda vert clapat d or ab flocadura de çeda negra.” (Inventari del Convent de Bell-lloch Escrivania rectoral de Sta. Coloma de Queralt. Manual de 1411, quad. 3). | DC/DE: ‘Corpus’ m. Festivitat que se celebra el dijous o el diumenge següent al diumenge de la Santíssima Trinitat per commemorar la institució de l'eucaristia. També és anomenat Corpus Christi. Etim: 1376; del ll. CORPUS ‘cos’. | DTCA no recull aquest mot. | DECat: Abreviació del CORPUS CHRISTI ‘cos del Crist’, llatí eclesiàstic tant per la Eucaristia (a.1376) com per a la festa que en commemora la institució (a. 1500) | La festa del Corpus se celebra des de l'any 1320.¹¹⁹⁶ | ZAB, 113 i *JudeoCat*, 49: Nom de la festa celebrada el segon dijous després de Pentecosta en què es commemora la institució de l'Eucaristia. La festa va ser instituïda l'any 1316 i el nom deriva del llatí CORPUS CHRISTI ‘el cos de Crist’. La documentació més antiga del mot (que commemora la festa) es troba en un document mallorquí del 1442. El text

¹¹⁹⁵ Vinyoles, “Festes i alegries,” 42-43.

¹¹⁹⁶ Teresa Vinyoles, “Festes i alegries Baixmedievales,” a *Revista d'etnologia de Catalunya* 13, (1998): 44.

de ZAB, de 1443, demostra que pels mateixos anys, la festa a Girona rebia el mateix nom.

Veg. Guilleré, *Girona medieval: Crisi i desenvolupament (1360-1460)*, Girona, 1992, p. 82, en què descriu breument el recorregut de la processó.

קרניש (*Carnes*) i קרנישטו (*Carnesto[ltes]*): ‘Carnes Tollendas’ o ‘Carnes Toltas’, ll. | DIEC2: ‘carnestoltes’ m. Carnaval. Darrer dia que es podia menjar carn abans de la quaresma. | DC/DE: ‘carnestoltes’. Nom habitual del carnaval als Països Catalans. ‘carnestoltes’ m. Etim.: del llatí CARNES TOLLITAS ‘carns llevades’ el darrer dia abans de la quaresma. | DCVB: ‘carnestoltes’. 1. ant. Abstinència de carn. Antigament es distingia entre “Carnestoltes de Quaresma” i “Carnestoltes d’Advent”, que eren els dies que precedien a la Quaresma i a l’Advent en els quals les persones religioses s’abstienien de menjar carn. “Deu dies enans de *carnestoltes* d’auent” (doc. a. 1251); “Lo qual trienni començ a *Carnestoltes* de quaresma primerament”(doc. a. 1387) || 2. Els tres dies que precedeixen immediatament al Dimecres de Cendra, en què comença la quaresma. “Que negu teuler no gaus obrar de Martror tro a *Carnestoltes*” (doc. a. 1284); “Començam l’encant de fer: e començà’s a *Carnestoltes* e durà tro a Pasqua” (Jaume I, *Crònica*, 90); “Que hom no gaus pendre perdius... de *carnestoltes* tro a Sent Miquel” (doc. Perpinyà, a. 1292). Etim.: del llatí CARNES TOLTAS, ‘carns llevades’. | *VocFar*: ‘carnestoltes’. Període dels tres jorns que precedeixen el dimecres de cendra. Per extensió, divertiment extravagant o llicencios. “... que nos per tot aquest an qui sira finit en les *carnestoltes* de Quaresma... procurarem i regirem l’offici de la clavaria...” (*Jurament dels clavaris de l’Estudi general Arxiu de Lleida*, 1369), etc. | DECat II, 579, ‘carnestoltes’, nom habitual del carnaval als Països Catalans, del ll. CARNES TOLLITAS. | CICA recull *carnestoltes* 115 vegades des del s. XIII: “rahon de draps d’ ací a la primeravinent festa de *Carnestoltes*.” (*Llibre de Cort de Justícia de Cocentaina*, a. 1269-1290), etc. | DTCA, *carnestoles*, 4 vegades. | A l’AHG aquesta forma conviu amb l’hebraica לאיסור בשרם, habitualment abreujat לאיסור o לאיסו ‘per la prohibició de la seva carn’ per calc semàntic al llatí CARNES TOLTAS, ‘carns llevades’. La forma קרנישטו (*Carnesto[ltes]*) només la detectem en un document de principi del s. XV (Gi 4, 144 hecodarrere 1a/1437).

ש-שני/שן (*sen-san/sent-senta/sam-sem*):¹¹⁹⁷ ‘sant’; ‘santa’ adj. i subst. m. i f. DIEC2: 1. Propi de Déu o d’allò que és consagrat o dedicat a Déu. 2. Que és venerable per algun motiu de religió. 3. Persona canonitzada per l’Església. | DE/DC: s. XII; del ll. SANCTUS, -A, -UM ‘sagrat, inviolable; sant’, participi de SANCIRE ‘consagrar, sancionar, fer inviolable’. | DCVB: La variant *sent*, efecte de la relaxació de la *a*, és molt freqüent en posició proclítica davant un nom propi, i presenta les variants ortogràfiques *senct* i *sen* en el català antic. “Lo dia de *sen march*”, (1242) “Paròchia de *Senta Maria*”, (Capbreu de Ribes, 1283); “En la festa de *Sent Aloy*” (1298). També apareix usada la forma *sent* davant noms que no són personals “Los maestros de *sent* eglésia”, (*Homilies d’Organyà*, 2 vº). Molt rarament es

¹¹⁹⁷ Veg. les observacions sobre aquest mot a l’apartat 3.2.1.6. Altres fenòmens vocàlics.

troba sent en posició forta: “Oh Senyor dels senyors, o *Sent* dels *sents*! (Llull, *Libre de Contemplació en Deu*, 123, 19. Etim.: del llatí SANCTUM. | *VocFar*: *Sent*, *senta* (com a títol d'un sant). “... e mana a Ipolit que anas ab ell al monestir hon stava la Princesa, la qual... se era mesa en un monestir de *senta* Clara de la observança...” (Martorell, *Tirant lo Blanch* cap. CCCLXXVI). | DTCA: La forma *sent* registra la major freqüència (1.288 vegades), seguit de *sant* (820), *sanct* (217), *sen* (14) i *senct* (10). En canvi la primera forma femenina que registra és *santa* (698), *sancta* (396), *sante* (7) i *sancte* (5). | CICA *sant* (6015 vegades), *san* (102), *sanç* (99), *sanct* (1450), *sanct*s (230), *sent* (8758), *sen* (849) i *senct* (18), en textos des del s. XIII al XVIII. | A Rasico, “Les Ordinacions,” 142, testimonia *Sentta* Margarida. | *Valle*: En el document gironí de 1427 s'escriu clarament amb *e* שינטא ברברא (*Senta Bàrbara*) (pàg. 44), שינטא פאב (*Senta Pau*) (pàg. 61), שי' מרטי דילימינא (*Sent Martí de Lèmena*) (pàg. 47) שי' אשטיבי (*Sent Asteve*) (pàg. 61), שי' גוליאן דראמש (*Sent Julian de Rams*) (pàg. 65). Veg. פליב (*Feliu*) / פליד (*Felid*). | Testimoniem la pronúncia de la *-t* final a ש' טנדריו סלוב (*Sen t'Andreu Salou*) (Gi 1,51-codavant 5b/1361) (a.1325) i a סוילה דשטנדריו (*ça vila de Setandreu*) (Gi 1.56, codarrere 1b/1361-1362) (a.1338), a més de l'assimilació de la *n*. Clarament amb *e* i *-t* final, és a dir *sent* abreujat a שינ' פליד (*Sent Felid*), שינ' מיק' (*Sent Miquel*) i שינ' מרטי (*Sent Martí*) en un document amb registres de l'anmu 1347 (Gi 1, 160 - codarrere 6a/ 1361-1362). En un registre de préstec de l'any 1324 documentem la forma aglutinada i amb labiodentalització $n \rightarrow [m]$ שמפליב (*SemFeliu*) (Gi 1,62- codavant 1b/1363). En un altre registre de l'any 1338 notem la labiolització $n \rightarrow [m]$: שמיקל (*Samiquel*) (Gi 1,56-codavant 2a/1361-1362). En canvi en un document de 1330 trobem de forma aglutinada שנגובן (*San Joan*) i en un de 1443 שנמיקל (*Sen Miquel*), sense pronunciar la *-t* final (Gi 1,140- codavant 4a/1391-1392).

שנגובן (*San Joan*): ‘Sant Joan’ m. Nativitat de Sant Joan Baptista, 24 de juny. | DCVB: Nom propi d'home. “Vostre fill Blanquerna vol seguir la vida e la regla de Elies e de Sant Joan Babtista” (Llull, *Blanquerna*, 5, 4); “Hi ha diversos sants de nom Joan, com Joan Evangelista, Joan Nepomucè, Joan de Déu, Joan de la Creu, etc.; però el més popular a la nostra terra és Sant Joan Baptista, anomenat també Sant Joan de Juny” (doc. a. 1381). Var. ort. ant.: *iouan* (doc. segle XII); *ioban*; *Juan*. Etim.: pres del nom bíblic Johannes | DTCA recull la forma *Johan* 813 vegades i les formes *Joan* (17), *Iuban*, *Jeban*, *Joannis*, *Johannes*, *Jovan* i *Yovan* (1 vegada cadascun). | CICA documenta *Sanctjohan* (1), *Johan* (8477), *Joan* (2765), *Jeban* (1), *Johannes* (5), *Jovan* (2). | AMG doc. 2: מ' די' לש' גובן דגן סג (40 sous per Sant Joan de juny de 1363), etc. En el doc. 35a testimoniem la forma גואן (*Joan*) com a nom propi. | *A Calendari1451* ש' גואן (*Sant Joan*), 24 de juny. | *A KleinDeeds*, 224, doc. 8, no el precedeix l'adjectiu ‘sant’ (ACB, 4-42-312, 1r del mes Av del'any 5022) (19 de juliol de 1262).

שנלוק (*San Lluç*): ‘Sant Lluç’ m. Sant Lluç evangelista, 18 d'octubre. EC: Deixeble de sant Pau, autor tradicional d'un dels Evangelis i dels Actes dels Apòstols. Els

metges i els artistes el tenen per patró. El seu símbol iconogràfic, originat en la visió del profeta Ezequiel, és el bou. | DCVB: Nom propi d'home, que té per patró un dels quatre evangelistes. Etim.: del llatí LUCAS. | DTCA recull les formes *Lluc* (1), *Luc* (1) i *Lluch* (2). | CICA documenta les formes *Lluc* (4, s. XV), *Lluch* (21 vegades, s. XV a XVII) i *Luc* (70, s. XIII a XVI). | *A Calendari1451* שַׁנ לֹק (San Lluc), 18 d'octubre.

שֵׁנִי פֵלִיד (*Sent Felid*)/ ש' פֵלִיד (*Sant Felid*)/ שַׁמְפֵלִיב (*Sam Feliu*) / שַׁנְפֵלִי i שַׁנְפֵלִי' (*San Feliu*)/ פֵלִי' / פֵלִיב (*Feliu*) / פֵלִיד (*Felid*): 'Feliu' m., sant. EC: (Cesarea de Mauritània, ? — Girona, ~303). Màrtir cristià de Girona de suposat origen africà. Sant Feliu; se celebra l'1 d'agost. Marquès:¹¹⁹⁸ El nom de *Feliu* era minoritari al segle XV, però va ser el sant més venerat a Girona durant els segles IX-X, i era el titular de l'església episcopal i de la diòcesi. *Feliu* era la forma popular i *Fèlix* la culta. La ciutat de Girona encunyà diners de ners de plata i de billó amb la figura del sant, encara a final del segle XI. A Catalunya es constituí la seva diada com exempt de guerra (pau i treva), privilegi del qual no gaudí cap altre màrtir ni sant propi. La fira de Sant Feliu que se celebrava a Girona fou traslladada pel rei Jaume II l'any 1321 al dimarts després del dia 1 d'agost. A més de la festa principal, que no ha canviat de dia, hom solemnitzà la translació de les relíquies, fixada el 1435 el dilluns després de l'octava de Pentecosta. | DCVB: 'Feliu'. Del llatí FELICE. 'Fèlix' 1. adj. ant. Feliç. "Alguna fi en aquest món se troba, | n'és vera fi puys que no fa l'om fèlix" (Ausiàs March, 113 cv). || 2. Feliu, nom propi d'home; "Aquest home havia un fill que molt amaua, e qui havia nom Felix"(Llull *Felix*, pròleg, a. 1287-1289). | *VocFar*: 'fèlix' adj. Feliç, venturós, benaurat. | DTCA: Registra *Feliu* (2) i *Ffeliu* (4) (ambdues formes els anys 1343 i 1484 com a topònim Sant Feliu de Guixols). *Fèlix* (1) com adj. a Ausiàs March. | CICA testimonia *Feliu* i *feliu* (83 vegades), *Felius* (2) i especialment la forma *Fèlix* (864). | DECat: Les formes mig-llatines *fèlix*, *felice* i *felisíssimament*, s. XV; *felicitat* 1399 (Bernat Metge). L'adjectiu primitiu FELIX, -ICIS, trigà molt a ser adoptat per la llengua, de primer en forma vacil·lant, i usat sobretot com a terme cerimoniós i augural, parlant de prínceps i grans senyors (s. xv). El concepte sublim de l'adjectiu fa la seva entrada amb el *Cant Espiritual* d'Ausiàs March. Però trigà molt a afermar-se a l'idioma (1647). Per a Corominas no va existir mai una variant *feliu* adaptada del llatí com *perdiu* < PERDIX o *diu* < DICIT. A Girona testimonia *feliu* -iua, 'ximplet, curt de gambals' i *Sant Feliu*, patró de Girona. | Entre la documentació gironina del segle XIV i XV conviuen les formes *Sent Faliu* (ex. ADG, Obra, 1349, despeses, f.2; AHG, Pere Cervià, Gi-6, 175/7 de març de 1440),¹¹⁹⁹ *Sen Faliu* (ex. ADG, Obra, 1374-1384, ingressos, f.II, III, IIII, VI_VI despeses, 84b),¹²⁰⁰ *Sen Feliu* (ex. ADG, Obra, 1374-1384, despeses, 46),¹²⁰¹ i *Sent Feliu* (ex. ADG, Obra, 1349, despeses, fol. 12, Pere Cervià, Gi-6, 175/1440),¹²⁰² (Pons i Guri 1, 356 i 463). | *A Calendari1451* no el

¹¹⁹⁸ Josep M. Marquès i Planagumà, "Sant Feliu versus Sant Narcís," *Revista de Girona* 240, (2007): 79-86.

¹¹⁹⁹ Chamorro, "La construcció", 148; Freixas, *L'art gòtic*, doc. XXVII.

¹²⁰⁰ Chamorro, "La construcció", 199-200, 347.

¹²⁰¹ Chamorro, "La construcció", 145.

¹²⁰² Chamorro, "La construcció", 149; Freixas, *L'art gòtic*, doc. XXIX.

trobem testimoniats. | A *LibCuent* en tot el quadern com a termini habitual de retorn del préstec sempre en la forma plena precedida de preposició לפליד o bé abreujada לפלי | AMGi en diversos documents de préstec testimoniem la forma abreujada לפלי i també la forma plena פליד (*Felid*) (doc. 37b). | La -C^e llatina evolucionà cap a una fricativa dèbil [ð], que sovint es va representar amb *d* o *s*, i que en posició posttònica finals vocalitzà entre els segles XI i XII en [w]: FELICE > feliu. Algunes grafies reflectiren l'estadi anterior durant un segle més.¹²⁰³ El procés i l'època en què s'esdevingué aquesta vocalització han estat molt discutits.¹²⁰⁴ | La forma פליד (*Felid*) que documentem en els manuscrits hebreus, especialment de la primera meitat del segle XIV, mostraria aquesta evolució, de manera semblant del cas de la forma דלמד (*Dalmad*) (> DALMATIUS) (a. 1324-1331/ 1402-1408) i que representaria l'etapa anterior a la vocalització en *u*. És molt freqüent per a referir-se a la celebració de *Sant Feliu/Sant Fèlix* com a termini dels préstecs. Com que era un mot tan corrent en els documents crediticis és possible que s'hagués fixat aquesta grafia d'un estadi anterior tot i que la pronúncia probablement era *Feliu* pels testimonis que disposem de l'època a la ciutat de Girona. | Només en quatre documents trobem el mot com a nom propi מטיו פליד *Mateu Felid* (Gi 1,56-codarrere 1a/1361-1362) (a. 1340) i פליד Gi 1,51-codavant 2a-3a/1361; Gi 5, 269/ hecodarrere 1a, a.1327-1340 i Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362, a. 1338). o per referir-se a la festa cristiana (Gi 1,62-codavant 1b/1363) (a. 1324). Per a Guinot aquest cognom és un patronímic que a Catalunya en època baix medieval oscil·lava entre el 15 i el 25 % de la població amb una clara tendència a augmentar, com altres patronímics vers els segles XIV-XV.¹²⁰⁵ | פליב קלבון *Feliu Calvon*, ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445) (a. 1443). | És la festivitat més recurrent com a termini en el conjunt hebraic gironí. Malgrat la degradació de Sant Feliu a favor de Sant Narcís, en els documents hebreus no es fa servir la diada d'aquest darrer sant com a termini en els registres crediticis.¹²⁰⁶

ש' פירי דגון (*Sant Pere de Juny*): 'Sant Pere' m. Sant Pere, 29 de juny. | EC: El nom (del llatí PETRUS i del grec *Pétros*, forma masculina de la versió grega de l'arameu *kefa*, 'roca') és el sobrenom donat per Jesús a Simó, fill de Jonàs. Germà de l'apòstol Andreu i, com ell, pescador, vivia a Cafarnaüm en ésser cridat per Jesús. Ocupa sempre el primer lloc en el catàleg dels apòstols i és anomenat príncep dels apòstols. Sant molt popular i venerat als Països Catalans, té una infinitat d'esglésies i capelles dedicades, entre aquestes la catedral de Vic i l'antiga d'Ègara. La seva tomba era molt visitada per catalans; hom hi ha trobat monedes catalanes dels s. XI i XII. | DCVB: Nom propi d'home. "Signum Mir Pere." (doc. a. 1162); "Sent Pere e Sent

¹²⁰³ Ferrando/Nicolàs, *Història*, 68; Moll, *Gramàtica*, 116 (130); Seguí, *El Llibre*, 76-77.

¹²⁰⁴ Joaquim Rafel i Fontanals, "La u catalana d'origen consonàntic," *Estudis Romànics* (1970): 179-211; Joan Coromines, *Lleures i converses d'un filòleg*, (Barcelona: Club Editor, 1971), 209-216; 253-259, Philip D. Rasico, *Estudis sobre la fonologia del català preliterari*, (Barcelona: Curial; Abadia de Montserrat, 1982); Gulsoy, *Estudis*, 123-168.

¹²⁰⁵ Guinot, *Sobre*, 32.

¹²⁰⁶ En canvi, en el calendari cristià en aljama hebraicocatalana editat i traduït l'any 1893 per Renan i Neubauer no s'hi indica Sant Feliu però sí Sant Narcís (ש' ארציש) (29 d'octubre). Veg. nota 242, pàg. 49. Sobre la veneració d'aquests dos sants a Girona veg. Marquès, "Sant Feliu".

Paul... sien en guarda de mon fill” (Llull, Blanquerna, 8). Etim.: del nom personal llatí PĒTRUS. | *A Calendari1451* també es fa explícit el mes, per diferenciar-lo d’altres diades dedicades a aquest sant: ש' פירי דגויין (*Sant Pere de Juny*).

שינ' מרטי (*Sent Martí*)/מרטי (*Martí*): ‘Sant Martí’ m. Sant Martí de Tours, 11 de novembre. EC: Soldat, ermità, fundador dels cenobis de Ligugé i de Marmoutier i bisbe de Tours. Sabària, Pannònia, aprox. a. 316 - Candes, a. 397. Figura cabdal en la cristianització de la Gàl·lia, fou popularitzat per tot l’Occident per la biografia novel·lada de Sulpici Sever. Una llegenda segons la qual, quan era soldat, compartí la capa amb un pobre ha influït gairebé tota la iconografia que hi fa referència. La seva popularitat a Catalunya es reflecteix en l’onomàstica i en la toponímia. És un dels primers cristians no màrtirs venerat com a sant. La famosa espasa de Sant Martí — del s. XIII, al bocal de la qual és representat el sant—, vinculada a la llegenda del drac de Vilardell, apareix documentada en el testament de Pere el Cerimoniós, i consta en poder de Martí I i de la seva vídua Margarida de Prades, que la vengué al gremi de cotoners de Barcelona —que tenia per patró sant Martí. | DCVB: Nom propi d’home. Etim.: del cognom llatí MARTINUS. | DTCA recull les formes *Martí* (107 vegades) i *Martin* (7). | CICA testimonia la forma Martí 2490 vegades des del s. XII. | *A Calendari1451* ש' מרטי (*Sant Martí*).

שנמיקל (*SanMiquel*)/שמיקל (*Samiquel*)/שינ' מיק' (*Sent Miquel*)/שנמיק' (*San Miquel*/מיקל i מיקל (*Miquel*): ‘Sant Miquel’ m. EC: Als Països Catalans hom li dedicà moltes capelles dels castells, una de les tres esglésies que constituïen les antigues seus episcopals (a Barcelona, Ègara, Vic, la Seu d’Urgell) i molts altars i parròquies. Hom en calcula uns 500 a Catalunya, uns 35 al País Valencià i uns 13 a les Illes. El seu culte arrelà als Països Catalans a partir dels s. X i XI i prengué un fort increment en la litúrgia. Entrà d’una manera plena a l’onomàstica vers el 1650. És patró dels balancers, adroguers, armers, courers i contrabandistes, entre altres. Hom celebra la seva festa el 8 de maig i el 29 de setembre. En aquesta darrera data hom feia pagaments i renovava contractes, i se celebraven més de 30 fires abans que les ramades tornessin a les terres baixes. | DCVB: Variant antiga.: *Michel* (doc. segle XIII); *Michael* (Jaume I, *Crònica*. 69). Etim.: del llatí bíblic Michael (< hebr. מִיכָאֵל ‘qui com Déu?’), nom d’un arcàngel | *VocFar*: Festivitat de sant Miquel (29 de setembre). “Dins deu anys ningu no gose pendre o matar perdius sino ab ausells, de la festa, es a saber, de la Pascua de Resurreccio fins a la festa de Sanct Michel de Setembre, ne gose destruir los nius de perdius.” (*Constitucions de Catalunya*, Alfons III en la Cort de Montblanch, any 1333, cap. X); “Item lo .III. capitol se tinga lo dia de la festa del benaventurat arcangel Sent Miquel qui es en lo mes de setembre” (Capítols de la Confraria dels lligadors de bales de València, ARB, reg. 2.200, fol. 17 v- 25 d’abril de 1404) | *A Calendari1451*: ש' מיקל (*sant Miquel*). | *LibCuent*: לש' מיקל (fol. 12a, 9; 14a, 9) (ca. 1342/1346). | *A KleinDeeds*, 224, doc. 8, no el precedeix l’adjectiu sant i s’escriu עיקל, amb ע en comptes de מ (ACB, 4-42-312, 1r del mes Av del’any 5022) (19 de juliol de 1262).

ש' ויצנץ (*Sant Vicenç*): ‘Sant Vicenç’ m. EC: Diaca del bisbe de Saragossa Valeri, que fou portat a València per ésser-hi martiritzat en temps de Dioclecià. (Osca, ? — València, 304). El seu culte esdevingué molt popular a tota l’església visigòtica i mossàrab, al nord de l’Àfrica i a les Gàl·lies. Rebé un notable impuls a l’època de la conquesta cristiana, sobretot quan el seu cos fou traslladat al monestir de Castres (Llenguadoc). A partir de la restauració religiosa del país se li dedicaren nombroses esglésies arreu dels Països Catalans, i la seva festa era celebrada en diferents indrets amb fires i aplecs, sobretot a València, on era típic el porrat, o venda de confits i fruita seca. | DCVB: ‘Vicenç’ o ‘Vicens’. Nom propi d’home. Diada de Sant Vicenç, 22 de gener. “Sent Llorenç e Sent Vicenç e tots los màrtirs” (Llull, *Blanquerna*, 8, 1); “Prometé a un abat que dins deu anys entraria en lorde de sent Vicenç” (Eximplis, II, 293). Etim.: del nom personal llatí VINCĒNTIUS. Variant: *Vicens*. | DTCA testimonia la forma *Sent Vicenç* al Dietari o Llibre de Jornades de Jaume Safont (1484 aprox.) i al *Recull d'exemples i miracles* d’Arnau de Lieja (m. s. XV) | CICA documenta *Sentricent* (2 vegades), *Vicenç* (20), *Vicens* (62), *Vicent* (783), *Vicent* (31), *Vicens* (12). | *A Calendari*1451: ש' ביסנץ (*Sant Vicens*).

סיקגימה / שיקוגישמי/ שיקוגישמה: Veg.

3.3.3.2 Els mesos

גניר / גינר (*janer/gener*): ‘gener’ m. DIEC2: Primer mes de l’any. | EC: Inexistent en l’antic calendari romà, que començava pel març, fou afegit en el calendari lunisolar de Numa Pompili i col·locat a l’inici de l’any. La reforma gregoriana el mantingué en el mateix lloc. Comença onze dies després del solstici d’hivern i té 31 dies. El seu nom que prové del llatí JANUARIUS, deriva probablement de JANUS, divinitat a qui hom atribuïa dues cares: el mes de gener esguarda, en efecte, d’una banda cap a l’any nou i de l’altra cap a l’any terminat. També pot ésser que derivi de JANUA (‘porta’): el gener, com a primer dels mesos, és la porta de l’any. | DC/DE: El primer mes de l’any. Etim.: Del llatí JENUARIUS < JANUARIUS (a. 1270) | DCVB: El primer mes de l’any. “A la exida de Gener en l’any de M.CC.LXXVIII” (*Crònica de Pere III el Cerimoniós*, 414); “Lo primer dia de giner” (doc. a. 1270); “No’ls plau caliu en lo Giner” (Roig, *Spill*, 1.512). Etim.: Del llatí JANUARIU, o millor de la variant llatina vulgar GENUARIU. Es troben també usades antigament les grafies *janer* i *jener*. “Ell entrà en França en janer” (Muntaner, *Crònica.*, cap 37, a. 1325-1348); “En lo primer dia del mes de jener” (*Crònica de Pere III el Cerimoniós*, 376). | *VocFar*: “Gener ha VII, X e XII, calt e humit” (ms. núm. 216, fol. LXXVI, Biblioteca de la Universitat de València); “... ordena lo senyor rey que compartesca son estatge per tots temps en aquesta forma: que estia en los regnes de Valencia et de Murcia IIII meses de l any, ço es, noembre, deembre, janer et febrer...” (*Ordenacions del rei Pere el Gran*, a. 1277). | DTCA registra el mot 62 vegades amb la forma *janer*, la més habitual, i només una vegada les formes *gener*, *giner* i *jener*. “qui fos ab nós. e ja fos en temps de gener, que

fa gran fret, contornam-nos la nuyt més” (*Llibre dels fets del rei en Jaume*, 237, lín. 2, 5è mot);¹²⁰⁷ “giner de l'any ·m cccclx” (*Tirant lo Blanc*, 4, pròleg, 4a col., 14a lín., 1r mot);¹²⁰⁸ “a (XXVIII) del mes de jener” (*Regiment de la cosa pública*, 147, lín. 7, 7è mot).¹²⁰⁹ En canvi CICA no recull la forma *janer*, però sí *januarii* (2 vegades) i gener (88 vegades, des del s. XIII). | *LibCuent*: יְצִי' גִנִּיר שְׁלֹד (... a 10 dies de la sortida de gener de 1334) (fol. 1b, 19). | *A Calendari1451*: no sembla haver-hi confusió entre *a* i *e* en [פ]: גִּנִּיר לֶאֱצִי יוֹם [פ] (*gener* 31 dies). | *A KleinDeeds*, 224, doc. 8, trobem el mot com a cognom: לֶאֱנֶדְרִיב גִּנִּיר מוֹלֶר (*Andreu Gener, moler*) (ACB, 4-42-312, 1r del mes Av del'any 5022) (19 de juliol de 1262). | *Olszomy*, 116: יֶאֱנוּבִיִּיר (*ianuvier*) | AMGi, doc. 32: גִּנִּיר פֶּ (4 de gener de 1380). | Eduard Feliu, a ZAB, transcriu *janer* en els disset cops que apareix el mot en el document hebreu. La transcripció hebrea no mostra la pronúncia vulgar dialectal *giner*,¹²¹⁰ que descartarem, perquè si fos aquesta pensem que es marcaria amb una י. La forma ens permet determinar la conservació de la *r* final però no ens ofereix la pronúncia de les vocals, tot i que podríem suposar que *a* i *e* àtones es pronunciaven [פ], segons els documents esmentats i els exemples que tot seguit oferim de documentació cristiana gironina dels segles XIV i XV: “los honrats jurats de la Ciutat de Gerona qui comensaren en lo mes de janer de la Nativitat del Nostre Se(n)yor M CCC L VIII” (*Ordinacions de Girona de l'any 1358*, fol. 2);¹²¹¹ “Ítem fa lo mas d'En Pere Gener” (doc. s. xv).¹²¹²

פֶּבְרִיר / פֶּבְרִי' (*febrer*); פֶּבֵּר (*feber*): ‘febrer’ m. DIEC2: Segon mes de l'any, de vint-i-vuit dies en els anys comuns i de vint-i-nou en els anys de traspàs. | EC: En el calendari romà era el dotzè, i hom el dedicava a uns ritus purificatoris, les FEBRUARIA (de FEBRUARE (‘purificar’), d'on li vingué el nom. Té vint-i-vuit dies els anys comuns i vint-i-nou els anys de traspàs. | DCVB: El segon mes de l'any, que té vint-i-vuit dies els anys normals i vint-i-nou els anys de traspàs. “Aquesta batalla fo en el febrer”. (Muntaner, *Crònica*, cap. 34, a. 1325-1348); “Seria complit a XIII dies del mes de febrer” (*Crònica de Pere III el Cerimoniós*, 43). Etim: del llatí FEBR(U)ARIU. | *VocFar*: El segon mes de l'any. “E com lo febrer fo passat, lo magaduch feu cridar

¹²⁰⁷ Prenen com a base l'edició crítica de Jordi Bruguera feta a partir del manuscrit H de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona, de 1343, amb la col·locació dels mss. C D E F N i l'edició de 1557 (Editorial Barcino, col. Els Nostres Clàssics, Barcelona, 1991). Transcripció i edició de Jordi Bruguera.

¹²⁰⁸ Edició incunable impresa per Nicolau Spindeler (València, 1490) a partir de l'edició facsímil de l'exemplar conservat a la Biblioteca de la Hispanic Society of America de Nova York (Kraus Reprint Corporation, Nova York, 1967). Transcripció i edició de Maria Brossa, amb la col·laboració de Joan Perera.

¹²⁰⁹ Edició incunable impresa per Cristòfol Cofman (*Regiment de la cosa pública ordenat per lo reverent mestre Francesch Eximenes*, València, 1499), a partir de l'edició facsímil de l'exemplar conservat a la Biblioteca Universitària de València (*Regiment de la cosa pública*, València 1499, edició de la Societat Bibliogràfica Valenciana, Editorial Estel, València, 1972).

¹²¹⁰ Badia, *Gramàtica*, 161; Martí, *Gramàtica*, 33 i 61.

¹²¹¹ Anicet Masferrer, “L'element sancionador i el contingut penal de les ordinacions municipals catalanes. Especial consideració a les ordinacions de Girona de 1358,” dins *El món urbà a la Corona d'Aragó del 1137 als decrets de Nova Planta*, coord. Salvador Claramunt, (Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 2003), 542.

¹²¹² Josep Perarnau i Espelt, “Pergamins de Girona a Copenhague.” *Arxiu de Textos Catalans Antics* 3, (1984): 241.

per tot l Arta qui, que tot hom hagues comptat ab son host per tot març...” (Muntaner, *Crònica*, cap. CCIII, a. 1325-1348). | DC/DE: Segon mes de l’any. Etim.: ca. 1330; del llatí FEBRUARIUS, íd. | La forma més habitual a DTCA és *ffabrer* amb una freqüència de 49 vegades tot i que sempre a la mateixa obra, el *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484)* de Jaume Safont. També hi testimonia un cop la forma *fabrer*. Dues vegades documenta la forma *febrer* en el *Llibre dels fets del Rei en Jaume* i en les *Trobes en labors de la Verge Maria*. | CICA recull la forma *febrer* 873 vegades des del s. XIII, *ffabrer* 58 vegades (s. XIV i XV), *fabrer* 35 vegades (s. XIV-XVI). | AMGi, doc. 35b: **פּה פּבריר פּה** (20 de *febrer* de 1385). | ZAB: **פּבריר** (§ 3; 12; 63) (a. 1443). | *LibCuent*: **פּבריר** (fol. 2b, 16) (ca. 1333) **יַז יַצי פּבריר שְׁלֹג** (...7 dies de la sortida de febrer de 1333) i **פּיבריר** (fol. 13b, 4) (ca. 1347): **יב ימים כּני' פּיבריר מַט** (...12 dies de l’entrada de febrer de 1347). | *A Calendari1451*: **פּבריר כּת יום** (*febrer*, 28 dies). | La forma **פּבריר** (*febrer*) és la corrent en els documents de l’AHG. Tanmateix en el document Gi 1, 178-codarrere 1a/1368, trobem dos cops la forma **פּביר** (*feber*), que CICA recull un parell de cops.

מרס/מארס/מארץ (*març*): ‘març’ m. DIEC2: Tercer mes de l’any. | EC: En l’antic calendari romà era el primer dels mesos (calendari), consagrat al déu de la guerra, Mart, del qual deriva el seu nom. Aquest mes començava a Roma el temps de fer la guerra, que es cloïa per l’octubre; totes les festes que s’hi arrengraven tenien un caràcter guerrer. | DC/DE: El tercer mes de l’any. Etim.: 1250; del llatí MARTIUS, derivat de MARS, MARTIS, déu de la guerra, a qui era consagrat el mes. | DCVB: El tercer mes de l’any. “Lo dia de sancta Maria de març” (doc. a. 1250); “En març deuria esser podada aqueixa serment” (Metge, *Lo Somni*, IV, a. 1399). Etim.: del llatí MARTIUS. | *VocFar*: El tercer mes de l’any. “E com lo febrer fo passat, lo magaduch feu cridar... que tot hom hagues comptat ab son host per tot març e que fos aparellat de seguir la senyera lo primer jorn d abril.” (Muntaner, *Crònica*, cap. CCIII, 1325-1348); “En Març ha sol dues festes:/la primera Gregori es/e ve tot dret al .XII. dia,/e a .XXV. santa Maria” (ms. núm. 216, fol. LXV, a. Biblioteca Universitat de València); “... e aço ssie feyt en estiu de la entrada de març entro a la exida de juny, e no d aqui enant...” (Ibn Wàfid, *Llibre de les medicines particulars*, fol. 16, d, 1a m. s. XIV) | A DTCA tret d’una vegada a *Trobes en labors de la Verge Maria* sempre trobem la forma *març* (71). | CICA documenta *març* 776 vegades des del s. XIII i *mars* 385 vegades, també des del s. XIII | *Valle*: **מרס**, sense marcar la vocal **מרס** **יום ה יד מרס** (...dijous, 14 de *març*) (ca. 1427). | *A Calendari1451*: **מרס לא יום** (*març*, 31 dies). | *KleinDeeds*, doc. 8, **יצחק שני זהובים וחצי חצי מרס** (Itskhaq, dos morabatins d’or, a mitjan *març*) (ACB, 4-42-312, primer del mes d’*av* de l’any 5022) (19 de juliol de 1262). | AMGi, doc. 7: **לו מרס סח** (a 6 de *març* de 1368); **ע' למארס סז** (ítem per *març* de 1367); doc. 35: **ד מרץ פג** (4 de *març* de 1383). | ZAB: **מארץ** (§ 50) (a. 1443). | *LibCuent*: **מארס** (fol. 1a, 2) (ca. 1333) **יַז יַצי מארס שְׁלֹג** (...7 dies de la sortida de *març* de 1333).

אבריל (*abril*): ‘abril’ m. DIEC2: Quart mes de l’any. | EC: El quart mes de l’any. Per als romans era el segon. El seu nom no ve d’APERIRE, com havia estat dit, sinó probablement del senglar (APER) venerat pels romans, o bé té relació amb un mot vèdic (ÀPARAS), és a dir, ‘següent’ al primer mes. Fins a l’edat mitjana fou representat per la figura d’un jove amb flors a la mà. | DCVB El quart mes de l’any gregorià. “En los dies d’abril hac molt gran fretura de pluja en aquella terra” (Llull, *Llibre d’Eust e Blanquerna*, 76, 123, 6). Etim.: del llatí APRILE. | DECat: Del llatí APRILIS. Documentat del segle XIII. | DC/DE: El quart mes de l’any. s. XIII; del ll. APRILIS, íd. | DTCA: Testimonia 54 vegades la forma *abril* i una vegada la forma *abrill* a *Trobes en labors de la Verge Maria*. | *A Calendari1451*: אבריל ל יום (abril, 30 dies). | *Xunqlà*: אבריל (a.1398). | AMGi, doc. 12: עוי יום ראשון אבריל (Ítem el primer dia d’abril). | *LibCuent*: אבריל (fol. 1a, 5) (ca. 1333) אבריל שלג (...abril de 1333).

מאג/מאיג/מאג (*maig*): ‘maig’ m. DIEC2: Cinquè mes de l’any. | EC: En el calendari romà era el tercer, i era dedicat a Maia, una de les Plèiades. Té trenta-un dies. Mes del renovellament i el desvetllament primaveral (molts refranys parlen de les pluges i dels vents que preparen les collites, mentre que altres evocuen els freds encara no superats i l’acabament de les provisions), és tingut arreu com a símbol de joventut i esperança, de bellesa i salut. Les festes del primer de maig tenen un origen antiquíssim (l’arbre de maig, certament precristià). Entre els catòlics, el mes de maig és dedicat a la Mare de Déu, i hom parla de les flors de maig com a símbol del corresponent culte diari. | DC/DE: Cinquè mes de l’any. Etim.: s. XIV; del llatí MAJUS, íd.. | DCVB: El cinquè mes de l’any. XXIII dies del mes present de maig (doc. a. 1330); “De la santa vera Creu de Maig” (doc. a. 1381). Variants antigues: *mag* “Que'l primer dia de mag fossen a Salou” (Jaume I, *Crònica*, 55, mss. 1a m. s. XIV). Etim.: del llatí MAIU. | A DTCA la forma majoritària és *maig* (84), cinc vegades testimonia *mag* i dues vegades la forma *mayg*. | CICA testimonia la forma *maig* des del s. XIII 1159 vegades. | *VocFar*: El cinquè mes de l’any. “Item en Arago altres IIII meses: març, abril, mayg et juyn.” (*Ordenacions del rei Pere el Gran*, ARB, reg. 1.529, a. 1277). | ZAB: מאג (§ 36; 59) (a. 1443). | *LibCuent*: מאיג (fol. 1a, 9) (ca. 1333) ה כני מאיג שלג (...a 5 dies de l’entrada de *maig* de 1333). | *A Calendari1451*: מאג, amb un punt diacrític per notar la pronúncia específica de la *g* en català. | AMGi doc. 1: יב מאג סב (12 de *maig* de 1362), etc. També testimoniem en el doc. 35 aquesta forma sense punt diacrític. | Aquest punt diacrític no sempre és present en els manuscrits hebreus gironins.

גויז/גון/גון (*jun/juny*): ‘juny’ m. DIEC2: Sisè mes de l’any. | EC: Sisè mes de l’any segons el còmput gregorià i el quart del primitiu calendari romà. Té trenta dies. Possiblement es relaciona, etimològicament, amb Juno, la deessa muller de Júpiter. En aquest mes té lloc el començament del solstici d’estiu, amb les festivitats, celebrades des de temps molt antic, que l’acompanyaven i que als Països Catalans s’han traduït en les fogueres de la vigília de Sant Joan. | DC/DE/*JudeoCat*, 51: Del

llatí JUNIUS, el mot es documenta per primer cop l'any 1272.¹²¹³ | DCVB: El sisè mes de l'any. “Fèries són tot lo mes de Juyn.” (*Costums de Tortosa*, pàg. 116, final s. XIII); “A XVIII jorns de juny” (Muntaner, *Crònica*, cap. 174, a. 1325-1348). Etim: del llatí IŪNIUS, nom de mes i de persona. | *VocFar*: Testimoniem la forma *jun*: “El mellor es aquell que es pus ssaonal, e null medge no la deu donar d'entrada de jun entro a la exida de ssetembre, per los dies caniculars que i sson...” (Ibn Wàfid *Llibre de les medicines particulars* fol. 67 d., 1a m. s. XIV), que conviu amb *juny* a “... e aço ssie feyt en estiu, de la entrada de març entro a la exida de juyn, e no d'aquí enant per paor que la gran calor no la rregalas...” (Ibn Wàfid, *Llibre de les medicines particulars*, fol. 16, d., 1a m. s. XIV). L'any 1277: “Item en Arago altres IIII meses: març, abril, mayg et juyn” (*Ordenacions del rei Pere el Gran*, ARB, reg. 1.529). | DTCA registra a bastament la forma *juny* (87 vegades) i en quatre ocasions la forma *juyn* a l'obra de Ramon Llull, *Començaments de medicina* “juyn passa nexer en la casa de juyol” (111, lín. 5, 18è mot), “juyn al cap de l'ayn”, (111, lín. 8, 8è mot), “juyn, et pon-se al matí al sol ixent” (111, lín. 4, 13è mot), “juyn en la casa on es juyn” (111, lín. 4, 7è mot). | ZAB: גון (§ 4; 27; 32; 33; 36) (a. 1443). | CICA documenta la forma *juny* des del s. XIII, 1034 vegades. També testimonia *junii* (2 vegades, s. XIV) i *juyn* (155 vegades, s. XIII-XVIII). | *LibCuent*: גון (fol. 1a, 7) (ca. 1335): ונשאר קה ד' ח כני' גון שלה (...i restaren 105 sous a 8 dies de l'entrada de *juny* de 1335) | *Castelló*: גון (fol. 3v. XXVIII) (a. 1392): יפרעו בכל חדש גון צגי (...pagaran cada mes de *juny* de l'any) (13)93). | *Valle*: Es nota el so fricatiu postalveolar sonor de la *g* amb un signe d'abreviació עד יום זה ד ג'ון (... fins aquell dia, 4 de juny de 1427) (pàg. 62-63) (ca. 1427). | *A Calendari1451* hom marca clarament el so específic català de la *de g* amb un punt diacrític i la palatalització final amb la doble י: יום ג'ונין ל (*juin*, 30 dies) | AMGi doc. 1: עד ראש גון סב (fins a principi de *juny* de 1362), etc. | Ens el pas de llatí vulgar al romanç les nasals i les líquides intervocàliques es van mantenir, però les paraules en les quals la *n* era influenciada per la iot, al temps que desapareixia, palatalitzà la *n* convertint-la en *ny*: juny < JUNIU. Tanmateix la transcripció hebrea més habitual, גון, no és clara i ens pot fer suposar una manca de palatalització final o bé una transcripció del so de la nasal palatal [ɲ] representat només amb ג. En un document de l'any 1325 testimoniem la forma גונין, una transcripció que s'aproxima més a la palatalització. En els documents gironins no hem trobat en aquest mot cap cas en què es marquí amb un senyal específic la *g*.

גוליול/גוליאול (*juliol*): ‘juliol’ m. DIEC2: Setè mes de l'any. | DC/DE: Del llatí JULIUS, mes en memòria de Juli Cèsar, que donà l'antic JUYL, transformat en *jullol/juyol* per evitar la confusió fonètica amb *juny* i, per reacció cultista, en la forma actual (a. 1277). | Segons Germà Colon no s'ha de fer derivar d'una base JULIOLUS sinó simplement de JULIUS. A partir de *jull* (JULIUS > *jull*) es pogué formar el diminutiu, amb sufix discriminatori, *jullol*, del qual per dissimilació esdevé *juyol*

¹²¹³ Feliu/Ferrer, “Judaeo-catalan”, 51 i DC.

(*juiol*).¹²¹⁴ La pressió culta acabà imposant *juliol*.¹²¹⁵ | DCVB: “Lo primer dia de Juliol” (doc. a. 1284); “VI dies a la exida de iuliol” (Muntaner, Ramon, *Crònica*, cap. 28, a. 1325-1348). Variants: *juyol* (doc. a. 1358, «Clavari», Arxiu Municipal de Barcelona) i els dialectals *joliol* i *huriol*. | *VocFar* testimonia *juliol* “... yo fiu venir C homens d aquells qui eren el castell dels millors, e fiu los desguarnir, que feya gran calor axi com aquells qui eren el mig de juliol...” (Muntaner, Ramon, *Crònica*, cap. CCXXVII, A. 1325-1348) i la forma *juiol*, com ja hem esmentat, molt més aviat, l’any 1277: “Ítem en Cathalunya los remanens IIII meses, ço es juyol, agost, septembre et vuytubre.” (*Ordenacions del rei Pere el Gran*, ARB, reg. 1.529). Vegeu la forma testimoniada diverses vegades en el *Cronicó Barceloní*, I (1295-1301), inclòs dins el *Constitutionum et privilegiorum antiquorum liber* en què Colon es basa: “Anno M° CC° XI° XVII kalendas augusti fo feta batala entre crestians e pagans a Húbeda; en aquel matex an X dies a exida de juyol fo presa la ciutat d’Úbeda”.¹²¹⁶ | DTCA registra les formes *juliol*, que és la més freqüent (109 vegades), *julioll* (1), *julliol* (1) i *juyol* (2). Aquestes tres darreres les testimonia a “ésser lo contrari, per ço com en lo mes de julioll los dies són més breus que en juny” (a. 1499, Girolamo Manfredi, *Quesits e perquens*, 164, lín. 1, 11è mot);¹²¹⁷ “e sia més lonch lo dia que del mes de jullioll, no-res-menys, continuant lo seu rescaldar” (a.1499, Manfredi, *Quesits e perquens*, 164, lín. 8, 8è mot); “Aprés juyol passa nexer en la casa de juyol, on la nit a (10) hores, et ponce en noembre. Et après juyol passa nexer en agost” (Llull, *Començaments de medicina*, 11, lín 6, 7è mot i lín. 7, 2n mot). | CICA documenta *juliol*, 978 vegades des del s. XIII, *julioll* (22 vegades, s. XIV a XVI), *jullioll* (5 vegades, s. XIV-XV) i *juyol* (6 vegades, s. XIII-XIV). | ZAB, 113 i *JudeoCat*, 49: En el text encara no presenta la forma dissimilada *huriol*, que és la forma popular de les comarques gironines (a. 1443). | No constatem aquesta forma en cap dels manuscrits hebreus de l’AHG. | *LibCuent*: מג גוליאול כני' *juliol* (a 2 dies de l’entrada de *juliol* de 1343) (fol. 10b, 14). | *Castelló*: יום ושלה אחרון גוליאול תשעים ושלשה fins el darrer dia de *juliol* del noranta-tres (1392) (fol. 3v, XXIX) | *Calendari1451*: יום גוליאול ל *juliol*, 30 dies). | *Xunqlà*: Sense la א, גוליוול *juliol* (1398). | AMGí, doc. 5: לא' גוליאול' סו (a 1 de *juliol* de 1366), etc. | La forma גוליוול la testimoniem en un registre l’any 1328: פרש' גוליוול שבח (allargà-el termini del préstec; juliol de 1328). La forma גוליאול és la corrent en els documents de l’AGH.

אגושט/אגושט (*agost*): ‘agost’ m. DIEC2: Vuitè mes de l’any. | EC: Originàriament era el sisè mes de l’any (SEXTILIS). Per tal d’honorar l’emperador August, el poble romà li donà el seu nom. | DCVB: Lo vuitè mes de l’any gregorià. Etim.: del llatí AUGŪSTUS (llatí vulgar AGŪSTUS). | DC/DE: ‘Vuitè mes de l’any’. Etim.: s. XIII; del

¹²¹⁴ Que testimonia en el *Constitutionum et privilegiorum antiquorum liber*, Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (ms. L-5); Veg. exemples de la forma a Sebastià Riera Viader, “El Cronicó Barceloní, I”, *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 22(2001): 257-262.

¹²¹⁵ Germà Colón. *El lèxic català dins la Romània* (València: Universitat de València. Servei de Publicacions, 1993), 182-184. Cf. Moll, *Gramàtica*, 143 i Badia, *Gramàtica*, 195 i DCVB.

¹²¹⁶ Riera, *El cronicó*, 259.

¹²¹⁷ Edició crítica d’Antònia Carré a partir de l’edició de l’exemplar incunable que hi ha a la Biblioteca de Catalunya, de 1499 (Barcelona: Editorial Barcino, col. Els Nostres Clàssics, 2004).

ll. vg. AGŪSTUS, íd., clàssic AUGŪSTUS, en memòria de l'emperador Octavi August. | *Agost* és la forma normal a DTCA que testimonia 80 cops. En un cas recull la forma *egost* i en un altre la forma *augusti*. | DECat: 'vuitè mes de l'any', del llatí AGŪSTUS, clàssic AUGŪSTUS, nom posar en honor de l'emperador Octavi August. Testimonia el mot per primera vegada a *Les Vides de sants rossellonesos* (s. XIII) | CICA documenta la forma *agost* 1253 vegades des del s. XIII i 6 vegades la forma *egost* des del s. XIV. | *VocFar*: El vuitè mes de l'any gregorià. "Item en Cathalunya los remanens IIII meses, ço es, juyol, agost, septembre et vuytubre." (*Ordenacions del rei Pere el Gran*-ARB reg. 1.529, any 1277). | *Castelló*: אגושט, אגוש, א; יום ראשון, מתחיל עזר זה יום ראשון; אגושט, אגושט (Aquesta ajuda entra en vigor el dia primer d'*agost*) (fol. 3v. XXIX); הנבחרים באגו' צב' (...els elegits l'*agost* del 92...) (fol. 5v IX'); 'אגושט ל'אגושט' i (Aquesta ajuda comença *agost* sis del 92) (fol. 5v X') (a. 1392). | *Calendari1451*: אגושט ל'אגושט (agost, 31 dies). | ZAB: אגושט (§ 39 i 43) (a. 1443). | AMGi, doc. 2: לחצי אגושט סב (per mitjan *agost* de 1362). | *LibCuent*: אגושט (fol. 2a, 11) (ca. 1330); חצי אגושט של (ca. 1330); אגושט (fol. 3b, 9) (ca. 1332) אגושט שלב (a l'entrada d'*agost* de 1332).

שטימברי/שטימברי/שטימברי (*setembre/setembre*): 'setembre' m. DIEC2: Novè mes de l'any. | EC: En l'antic calendari romà era el setè dels mesos, i d'ací el seu nom llatí i català (calendari). | DCVB: El novè mes de l'any. "A sent Michel de setembre primer qui ue" (doc. a. 1244); "Lo darrer dia del mes de septembre" (doc. a. 1268); "Açò fo ja dins setembre" (Desclot, *Crònica*, cap. 34, a. 1288). Etim.: del llatí SEPTĒMBRE. | DC/DE: Vuitè mes de l'any. Etim.: s. XIII; del llatí vulgar AGŪSTUS, íd., clàssic AUGŪSTUS, en memòria de l'emperador Octavi August. | *VocFar*: Novè mes de l'any. "Setembre ve ab casa plena/Santa Maria ab si amena/ a .viii. dies a la entrada/ Santa Creu n e oblidada/ al .XIII. dia s escany,/sent Mateu a .xxj. l ay./ Sancta Tecla a .xxij. coll/e sent Miquel a .XXVIII. (ms. núm. 216, fol. LXV, b. Biblioteca de la Universitat de València); "El mellor es aquel que es pus ssaonal, e null medge no la deu donar d entrada de jun entro a la exida de ssetembre per los dies caniculars que i sson, e aquesta es rregla general d Ipocras que dix... que no n deu esser donada la medeçina en la gran calor ni en la gran fredor..." (Ibn Wàfid, *Llibre de les medicines particulars*, fol. 67, d, 1a m. s. XIV); "Item en Cathalunya los remanens IIII meses, ço es, juyol, agost, septembre et vuytubre" (*Ordenacions del rei Pere el Gran*, ARB, reg. 1529, a. 1277). | DTCA recull la forma *setembre* (55 vegades) i en un cas, en el el *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484)* de Jaume Safont., *setembre*: | CICA recull les formes *setembe* (1), *setembra* (1), *setembre* (1) i *setembre*, 1049 vegades des del s. XIII. | ZAB, 115 i *JudeoCat*, 52: El text presenta un fenomen popular de simplificació del grup consonàntic complex *-mbr-* > *-mr-*: שטימברי (*setembre*) (§ 50, 57, 59 i 63) (1443). Aquest mateix fenomen apareix en el mot *deembre*. Segurament a la Girona de mitjan segle XV devien coexistir totes dues pronúncies: una forma més acurada *setembre*, *deembre* i una forma més relaxada *setemre* i *deemre*. | *LibCuent*: נעש' יג ימים יצי' שטימברי מו (juraren a 13 dies de la sortida de *setembre* de 1347) (fol. 14b, 8) (ca. 1347); יצי' שטימ' שלד (... a 4 dies de la sortida de *setembre* de 1334) (fol. 1a, 16)

(ca. 1334). | AMGi, doc. 5: לִזְ שְׁטִימ' סו (a 7 de *setembre* de 1366), etc.; doc. 35 testimonium la forma שְׁטִימְרִי (*setembre*). | *Calendari1451*: שְׁטִימְרִי לַ יוֹם (*setembre*, 30 dies). | *AcordsBcn*: שְׁטִימְרִי שִׁישׁ לִי בִשְׁטֵר עֲשׂוּי “...*setembre* de l’any 1354 de llur còmput; i jo, Iehudà, en virtut del poder que tinc segons escriptura feta pel notari *Guillem Batnat de Simó*, a les *calendes* de *setembre* de 1354..” (art. 37, lín. 6-7) (Traducció de Feliu, “Els acords,” 162). | La transcripció final de שְׁטִימְרִי i שְׁטִימְרִי, amb י, no mostra confusió entre la *a* i entre /e/ i /a/ en [ə]. | Veg. דְּאִימְרִי i נְוִאִימְרִי.

וִוִיטִיבְרִי/וִוִיטִיבְרִי (*uitubre-uitubri/vuitubre/vuitubri*): ‘octubre’ m. DIEC2: Desè mes de l’any. | EC: En l’antic calendari romà era el vuitè dels mesos (d’ací ve el seu nom llatí i català, d’octo, ‘vuit’), i amb ell s’acabava el temps destinat a fer la guerra (març). | DCVB: El desè mes de l’any. “Los mesos de octubre e de novembre” (*Crònica de Pere III el Cerimoniós*, 179). Etim.: Del llatí OCTŌBRE, primitivament ‘vuitè mes de l’any’. La forma octubre, suposa una variant llatina OCTŪBRE, que es troba documentada en la forma de genitiu OCTUBRIS en una inscripció de l’any 119 (*Zeitschrift für romanische Philologie*, XLVI, 299). | DC/DE: El desè mes de l’any. Etim.: s. XIV; del llatí OCTŌBER, -BRIS, íd., ‘mes vuitè’. | ZAB, 117 i *JudeoCat*, 56: Provenent del llatí OCTOBREM(M) (MESEM), mes vuitè del calendari romà, que alhora deriva del llatí OCTO ‘vuit’, que en català antic i dialectal donà la forma *uit*. La forma popular del text havia estat documentada fins ara sols com a pronunciació popular del nom del mes d’octubre en recerques contemporànies però no en textos antics: וִוִיטִיבְרִי *uitubre* (§ 11, 60 i 62).¹²¹⁸ | Tanmateix testimonium a final del segle XIII, entre els pergamins de l’Orde de Sant Joan de Jerusalem, la forma *uitubre*: “(...) honorable Masestre de l’Espital de Sant Johan de Iherusalem, en Acre, l’any .M. e .CC.LXXX.VIII., a .XX. dies del mes d’uytubre”.¹²¹⁹ L’any 1342: “(...) è que la primera terça se deja pagar lo primer die de uytubre”, Arxiu Municipal de Barcelona, *Llibre Vermell*, I, fol. 119.¹²²⁰ L’any 1364: “Escrita de nostra ma en Quinto a XVIII de uytubre lany MCCCLXIII.” *Cortes de los antiguos reinos de Aragón y de Valencia y principado de Cataluña*, vol. 2, 178. En una carta de l’any 1373: “Dada en Barcelona, a VIII dies de uitubre del any de la nativitat de Nostre Senyor, MCCCLXXIII. Rex Petrus.” *Estudios de la Edad Media de la Corona de Aragón*, vol. 7, 352. Conviu amb la forma *octubre* en les primeres Ordinacions del Castell de Càller de l’any 1347: “(...) del mes d’abril dins al primer dia del mes de octubre donó III diners per cascun molendo per tot lo dia, ne del dit primer dia del mes de uytubre a avan sinó II

¹²¹⁸ Els autors no testimonien la forma en textos antics, només en dialectes contemporanis seguint DCVB (*uitubre* en eivissenc; veg. Joan Veny, “Aproximació a l’estudi del dialecte eivissenc”, *Randa*, 5 (1977): 5-41). Tanmateix, com podem comprovar, la forma es documenta si més no des de final del s. XIII.

¹²¹⁹ Ricardo Cierbide Martinena. *Edició crítica dels manuscrits catalans inèdits de l’Orde de Sant Joan de Jerusalem: (segles XIV-XV)*. Vol. 34. (Barcelona: Fundació Noguera, 2002), 116. Segons l’autor “Es tracta, evidentment, d’una data equivocada, ja que, com és sabut, el convent es traslladà a Limassol (Xipre) el 1291. Hi ha de dir .M.CC.LXXXVIII.”

¹²²⁰ Antoni Capmany de Montpalau i Surís. *Memorias historicas sobre la Marina Comercio y Artes de la antigua ciudad de Barcelona*. (Madrid: en la Impr. de D. Antonio de Sancha, 1779; 1792), 113, doc. LXVII.

diners”.¹²²¹ Josep Maria Pons i Guri recull en un document de 1348: “Ítem reebí per los dits scíndichs per la pagua del mes de setembre e de VIII tubre del any de LIX: XVIII libr. X sol. VIII.”; “Ítem reebí per la terça pagua per los dits scíndichs per lo mes de setembre e de VIII tubre del dit ayn de LVIII: V lbr. VIII sol. (E fiu lus ne albaran a XXXI de desembre del ayn MCCLVIII)”.¹²²² Més endavant, l’any 1414 testimoniem “Ffeta en Tonis, a XXX de uytubre MCCCCXIII”, ARB, C., cr Ferran I, caixa 14, núm. 1652.¹²²³ | El DTCA documenta *vuytubre* -pròtesi possible a causa de l’afinitat articulatòria entre la vocal inicial i la consonant labiodental-¹²²⁴ en el *Dotzè llibre del Crestià* de Francesc Eiximenis, *uitubre* en l’edició d’Albert Hauf: “(...) pa de juny e’l vi de setembre o de vuytubre.”¹²²⁵ Aquesta forma la trobem en altres documents del s. XIV. Un bon exemple és *El llibre de comptes de Francesc ses Canes* (1378-1381) que, a més de *vuytubre*, emprada a la major part del text, amb una diferència de pocs dies, el mes d’octubre de 1379, s’hi registren les formes *vuitubre*, *vytubry* i *octubre*: “Ítem per 1^a ampolla d’exarop compost que pres dijous a V de vuitubre, X s. Ítem per 1^a porga qui fo per lo seyor que pres dimecras a XI de vytubry, V s. Ítem per 1^a ampolla d’exarop qui fo per en Villanova que pres divendres a XIII octubre, VIII s.”¹²²⁶ DTCA en el mateix segle recull *octubre*, que és la forma més emprada, en dues ocasions *octubre* i un cop *huytubri*: “E tornaren-les sonar dijous. A VII d’octubre del propdit any (...)”, (Safont, *Llibre de Jornades*, (1411-1484), 169, lín 6, 12è mot);¹²²⁷ “Divendres, a XVII d’octubre MCCCLX, entre X e XI hores ans de mijanit” (*Llibre de Jornades*, (1411-1484), 123, lín. 26, 5è mot); “pon-se al matí al sol ixent en la casa de huytubri, per so car la nit a (9) ores tant (...)” (Llull, *Començaments de medicina*, 11, lín 5, 6è mot). | CICA recull les formes *octobre* (188 vegades a.p. s XIV), *octubre* (919 vegades a.p. s. XIII) i també *octuber* (1), *octubre* (1), *octumbre* (1). | *VocFar* registra la forma *vuitubre* –la més antiga–, *uitubri* i *huytubri*: “Ítem en Cathalunya los remanens III meses, ço es juyol, agost, setembre et vuytubre.” *Ordenacions del rei Pere el Gran*, ARB, reg. 1.529, any 1277; “Dix Izahac que l tamarit es arbre en esta terra que es major que aquels d Egipte, e an fusta e branques vertz e vermelles... e dedins a grans menutz... E cullen lo en uytubri.” (Ibn Wàfid, *Llibre de les medicines particulars*, fol. 20, d, 1a m. s. XIV); “E puy, axí com a Deus plague, la

¹²²¹ Joan Armangué i Herrero, “Les primeres «Ordinacions» de Castell de Càller (1347),” a *Miscel·lània Joan Veny*, vol. 6 (Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 2005), 55- 91.

¹²²² JM Pons i Guri. *Recull d’estudis d’història jurídica catalana* (Barcelona: Fundació Noguera, 1989), 411-412.

¹²²³ Roser Salicrú i Lluch. “Cartes de captius cristians a les presons de Tunis,” *Miscel·lània de textos medievals* 7 (1994): 588, doc. 6.

¹²²⁴ Daniel Recasens i Vives. *Fonètica descriptiva del català: assaig de caracterització de la pronúncia del vocalisme i consonantisme del català al segle XX* (Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, 1996), 200.

¹²²⁵ A DTCA, que es basa en l’edició de Xavier Renedo (Girona: Universitat de Girona; Diputació de Girona, 2005), 75, lín, 23, 16è mot. “ (...) setembre o d’uitubre.”, Francesc Eiximenis. *Lo cristià*, selecció a cura d’Albert Hauf. (Barcelona: Edicions 62, 1983), 187.

¹²²⁶ Carles Vela i Aulesa. *L’obrador d’un apotecari medieval segons El llibre de comptes de Francesc ses Canes (Barcelona, 1378-1381)* (Barcelona: Consell Superior d’Investigacions Científiques. Institució Milà y Fontanals. Departament d’Estudis Medievals, 2003), 349, fol. 156v. La forma habitual a la resta del document és *vuytubre*, que apareix vint-i-cinc vegades.

¹²²⁷ Edició de referència Jaume Safont. *Dietari o Llibre de les Jornades (1411-1484)*, edició de Josep Maria Sans i Travé (Fundació Noguera, 1992)

dita senyora infanta... passa d esta vida a la ciutat de Çaragoça lo darrer dimars de huytubri de l any .MCCCXXVII.” (Muntaner, *Crònica*, cap. CCXCI, a. 1325-1348). | *LibCuent* mostra la confusió i vacil·lació entre *b* i *v* inicials: **בג** כניסת וויטוברי **מז** (23 dies de l’entrada de *vuitubre* de 1347) (fol. 13a, 7) (ca. 1347); **בג** כניסת בוויטוברי **מז** (23 dies de l’entrada de *vuitubre* de 1347) (fol. 13a, 5) (ca. 1347). | *Calendari1451*: **יום** אוקטוברי **לא** יום (octubre, 31 dies). | AMGi, doc. 5: **כז** וויטו' **סד** (a 27 de *vuitubre* de 1364), etc.

La transcripció hebraica genera confusió en la interpretació de les vocals. Tanmateix, segons les transcripcions del mot que hem consultat i que acabem d’enumerar, ens decantem per les formes *uitubri* o *uitubre*, amb *u* en mig de mot, que no pas per la forma *uitobre*, forma popular derivada de la més habitual *octobre* – *ket* > *yt* – però poc documentada en català, proposada per Feliu/Ferrer i que, segons diversos autors, provindria d’un préstec aragonès.¹²²⁸ Se’ns fa més difícil escollir entre la vocal final de les formes *uitubre* i *uitubri* (אויטוברי) / *vuitubre* i *vuitubri* (וויטוברי) que com hem vist conviuen en la mateixa època. Si prenen com a referent els testimonis gironins de les *Lletres del bisbe de Girona* de l’any 1343, *vutubri*,¹²²⁹ el de l’any 1395 que extraiem de l’Arxiu Diocesà de Girona “Dade en Gerone, sots segell den G. Lobet, notari de Gerone, com lo nostre no aguessem en avinent, divendres a .VIII. de vuitubri anno a nativitate Domini millesimo CCC. nonagesimo quinto”,¹²³⁰ o el que extraiem del Manual d’Acords de Banyoles de l’any 1411 “Ítem, a l’almoyne de Banyoles a XXVI de bril et de vuytubri”,¹²³¹ hauríem de proposar les formes *uitubri* i *vuitubri*.

נואימרי / נובימברי / נובימרי / נובמרי / נובמ' / נובי' / נואימ' (*noembre/novembre/novembre*): ‘novembre’ m. DIEC2: Onzè mes de l’any. | EC: En l’antic calendari romà era el novè dels mesos (calendari), del qual fet li prové el nom (de novem, ‘nou’). | DCVB: El mes onzè de l’any; . “En lo segon dia del mes de Novembre” (*Crònica de Pere III el Cerimoniós*, 55); Variants antigues i dialectals.: *noembre*, “Era lo primer dia de noembre” (Muntaner, *Crònica*, cap. 203, 1325-1348). Etim.: del llatí NOVĒMBRE. | A DTCA la forma més freqüent és *nobembre* (134 vegades) i en set casos es documenta la forma *noembre*. | CICA recull les formes *novembre* (53 vegades, s. XIII-XVIII), *noembre* (564 vegades, s. XIII-XVII) i també *noembres* (1, s. XVI) i *noembra* (13, s. XIV). | *VocFar*: ‘noembre’ s. Novembre, l’onzè mes de l’any. “Noembre, omnia

¹²²⁸ Veg. Emilio Ridruejo, “Sobre los aragonesismos del *Libre de los primitivos privilegios de Alicante*”, a *La Corona de Aragón y las lenguas románicas. Miscelánea de homenaje para Germán Colón*, ed. Günter Holtus. (Tübingen: Narr, 1989), 291 i 297. Veg. també Francisco Gimeno Menéndez. “Grafemática y sociolingüística histórica: a proposito del *Libro de los Primitivos Privilegios de Alicante*” a *Estudios de grafemática en el dominio hispánico*, ed. José Manuel Blecua, et. al. (Salamanca: Universidad de Salamanca, 1998), 130.

¹²²⁹ Feliu; Ferrer, “Escriure,” 142.

¹²³⁰ ADB, Rúbriques Vermelles, A. RC, ff 211r-213v. 1395, setembre 18 i octubre 8. Hug d’Anglesola, procurador del bisbe Berenguer d’Anglesola, requereix Guerau de Cervià, i aquest Ramon de Juà, a fi que lliurin al bisbe el castell de Juà.

¹²³¹ M. Josepa Arnall i Josep Maria Pons i Guri, *L’escriptura a les terres gironines: segles IX-XVIII* (Diputació de Girona, 1993), 338-339, doc. 163. Arxiu Històric Comarcal de Banyoles, Administració Municipal, Manual d’Acords, 1.1410-1551, fol. 15v.

Sanctor /tot primer, puys un confessor, /Sent Marti, a .XI. parlá/al .XIII. sant Bret amená /Caterina a .XXV. vench,/Sent Andreu a .XXX. atench.” (ms. n. 216, fol. LXV, c. Biblioteca de la Universitat de València). | DC/DE: L'onzè mes de l'any. Etim.: s. XIV; del llatí NOVĒMBER, -BRIS, íd., derivat de NOVEM 'nou', perquè era el novè mes de l'any romà primitiu. | ZAB, 115 i *JudeoCat*, 53: La forma popular נואימרי *noemre* amb simplificació del grup consonàntic complex *mbr* > *mr* no sembla que es trobi documentada en textos antics catalans anteriors al nostre text (§75) (1443). | *LibCuent* només en forma abreujada 'נובימ' שלג' :נובימ' ד כני' (4 dies de l'entrada de novembre de 1333) (fol. 1b, 10) (ca. 1333). | En canvi, més endavant, a final del segle XIV, l'any 1398, en *Xunqlà* documentem la forma נואימברי *noembre*. | *Calendari1451* trobem també la mateixa forma ל יום נואימברי (novembre, 30 dies). Notem que sempre es transcriu amb ב, mai amb ו. | Però a *Castelló*, l'any 1392 testimoniem נובימברי (fol. 5v. XI): חדש נובמברי צב הבא (proper mes de *novembre* del 92). En aquest cas, a més de la transcripció amb ב notem que no hi ha notació vocàlica amb ם. Evidenciaria la confusió entre /e/ i /a/ en [ə] | Les formes *novembre* i *noembre* conviurien a Girona a final del segle XIV. Vegem altres exemples: “Item del bacin de Sent Feliu de II digmenges de novembre car la ciutat era a le ost e v sous...” (ADG, Obra, 1374-1384 -ingressos, fol. XXXXVIIIv);¹²³² “Item arcoabe lo dia de tots sans del mes de noembre IX sous IX diners” (ADG, Obra, 1356-1360 -ingressos, fol. 1v);¹²³³ “Item, a xv del mes de noembre Layn desus dit (1389)” (ADG, Obra, 1365-1391 -ingressos, fol. LVIIv).¹²³⁴ | No trobem altres testimonis de la forma נואימרי *noemre* que es documenta a ZAB. | Veg. דאימרי i נואימרי.

דימרי/דימברי/דאימרי/דאימברי (*deembre/deembre/dedembre/dedembre*): ‘desembre’ m. DIEC2: Dotzè i darrer mes de l'any. | EC: Originàriament (primer calendari romà) era el desè mes de l'any (DECEMBER: del llatí DECEM, 'deu'). La reforma de Numa li féu ocupar el lloc actual. Ni la introducció (al s. XV) del cicle de Nadal, que situava l'inici de l'any el 25 de desembre, ni el posterior establiment del començament de l'any el primer de gener en feren canviar el nom. Té trenta-un dies. | DCVB: Dotzè i últim mes de l'any. Testimonia les formes *dehembre/deembre* i *decembre*. “Al entrant de dehembre.” (Desclot, *Crònica*, cap. 44, a. 1288); “A xv dies de decembre prop passat.” (doc. a. 1392). Etim.: del llatí DĒCĒMBER, nom del desè mes de l'any romà, que començava pel març. | *VocFar*: Només documenta la forma *deembre*. ‘Desembre, darrer mes de l'any.’ “...ordena lo senyor rey que compartesca son estage per tots temps en aquesta forma: que estia en los regnes de Valencia et de Murcia IIII meses de l'any, ço es, noembre, deembre, janer et febrer...” (Ordenacions del rei Pere el Gran, ARB, reg. 1.529, a. 1277); “Deembre, lo mes de Nadal,/sancta Barbera ve equal/a quatre dies ve o en si; sent Nicholau/ trob a .VI. sancta Lucia al .XIII. jau./Sent Thomas a .XXI. cau/a .XXV. jorns es Nadal,/puix sent Steve que s equal;/apres sent Johan lo valent/e puix son los Ignocens.” (ms. núm. 216, fol. LXV,

¹²³² Chamorro, “La construcció”, 202.

¹²³³ Chamorro, “La construcció”, 195.

¹²³⁴ Chamorro, “La construcció”, 359.

c. Biblioteca Universitat de València). | DC/DE: El dotzè i darrer mes de l'any. Etim.: s. XIII; del ll. DECĒMBER, -BRIS, derivat de DECEM 'deu', perquè era el desè mes de l'any romà primitiu. | A DTCA la forma més freqüent és *deembre* (42 vegades) i dues vegades *dehembre*. | CICA recull *desembre* (82 vegades, s. XIII-XVI) també *desembra* (5 vegades, s. XIV-XVI), *deembre* (334 vegades, s. XIII-XVI), *desembrer* (1 vegada, s. XVI) i *deembra* (1 vegada, s. XIV). | DECcat: del llatí DĒCĒMBER, -BRIS, era derivat de decem perquè segons el còmput romà primitiu era el desè mes de l'any, més tard se n'intercalaren dos al mig, per adaptar-los al nou calendari julià. En Desclot trobem la forma *dehembre* (cap. § 44) que ja en el segle XIV va contraure's en *deembre* (*deembra* doc. a. 1374). Sota la influència de *deè/desè* resistí a aquesta contracció, mantenint-se forçadament al hiatus o adaptant-se a la ξ de *desè*. | *Calendari1451*: דְּעִימְבְּרִי (*deembre*). | *Olszony*, 116 vocalitzat: דְּדִמְבְּרִי (*dedembre*). | *LibCuent*: דְּדִימְבְּרִי *dedembre* (10b, 6) (a. 1343) i abreujat דְּדִימְ (1b, 15) (a.1334) | A BIRP testimoniem la forma דְּאִימְבְּרִי en un *responsum* de d'Itschaq ben Xéixet Perfet que no recull ALJ: בְּמִיּוֹרֵק' ל' יָמִים דְּאִימְבְּרִי (a Mallorca, a 30 dies de *deembre*) (*Responsum* núm. 52). | AMGi doc. 1: גְּ דְּדִמְ סָ (3 de *dedembre* de 1364), etc. | ZAB, 113 i *JudeoCat*, 50: דְּאִימְבְּרִי *deembre*. La forma que apareix en aquest document presenta la pèrdua —regular fonèticament— de la ξ intervocàlica (cf. *deè*, *deena* 'desè, desena'). En la Crònica de Bernat Desclot (final del segle XIII) trobem *dehembre* i aquesta forma *deembre* encara perdura en el vocabulari català-llatí (*Thesaurus puerilis*, a.1575, p. 338) del gironí Onofre Pou. D'altra banda en aquest mateix document es troba una vegada la forma דְּאִימְבְּרִי *deembre* (§ 68.69) que és un fenomen popular de simplificació del grup consonàntic complex -mbr- > -mr- | A Girona, si més no, devien conviure a final del segle XV les formes *deembre* i *deembre*: “Item a .vi. de *deembre* fiu fer al senyor en Rovira specier onze lliures polvora que tramati al castell: done li salpetre, soffra e carbo, e perque no le volia fer volgue dotze diners per lliura...” (*Llibre de despeses de l'Almoina del pa de la Seu Girona*, 1485, *VocFar*). | No trobem altres testimonis aljamiats de la forma דְּאִימְבְּרִי *deembre* que documentem a ZAB. Tampoc hem trobat en altres textos catalans la forma דְּדִימְבְּרִי *dedembre*, amb dentalització, que hem documentat l'any 1332 (Gi 1,140-codavant 8a/1391-1392) i que com hem vist també es testimonien en el *LibCuent* i *Olszony* a la primera meitat del segle XIV. | En altres documents gironins documentem la forma *deembre*: “Item a xxv de janer pague a P. Folquer procurador del mes de *deembre* en la seu de Gerona” (ADG, *Obra*, 1374-1384 -despeses, fol. 8); ¹²³⁵ “Item divendres primer de *deembre* [de 1350], fiu fer manament an P. Palau de Bruyola e posar pena de XX sous que dins X dies fos exit de Gerona.” (AHG, *Hospici*, núm. 17, a. 1350-1351, fol. IX r i v)¹²³⁶ | Veg. נְוַאימְרִי i שְׁטִימְרִי.

¹²³⁵ Chamorro, “La construcció”, 181.

¹²³⁶ Rosa Lluch, “Els remences de l'Almoina del Pa de la Seu se Girona (segles XIV i XV) [Tesi Doctoral]. (Universitat de Girona. Departament de Geografia, Història i Història de l'Art, 2003), 486.

3.3.4 Pesos, mesures i monedes

מידא (*mida*): ‘mida’ f. El mot el trobem a l’AHG per pesar el safrà en un receptari mèdic (Gi 5, 212, codavant 2a/1372-1373, lín. 3, col. esq.): **מידא זעפרן** (una *mida de safrà*). Tant podria ser el terme hebreu i arameu **מידה** (‘mesura, dimensió’), com el català *mida*, ja que en el text hi ha altres paraules catalanes. | DIEC2: Mesura, especialment lineal. || Unitat de mesurament, amb exclusió de les de capacitat i pes. | DC/DE: Mesura, especialment lineal. || Unitat de mesura amb exclusió de les de capacitat i de pes. Etim.: 1272; probablement d’una base indoeuropea afí a la del ll. METĪRI ‘mesurar’, o del gòt. mitan, íd., o mita ‘mesura’. | DCVB: Acció d’amidar. || Quantitat determinada per medicació; dimensió. || Proporció. || Unitat de mesurament amb exclusió de les de capacitat i pes. Etim.: segons Oiva Joh. Tallgren, *amidar* és derivat del substantiu *mida* i aquest és un manlleu un poc inesperat fet al castellà *medida*. Sembla més probable que *mida* sia un postverbal de *mídar* i que aquest verb sia pres del castellà *medir*, però no directament de l’infinitiu, sinó de les formes *mido*, *mida*, etc. (Cf. DECat). | *VocFar*: Mesura. || Mesura o dimensió que ha de tenir una cosa. “... e fets fer les dites spasa e correja a mida de vostre net.” (Lletra de Joan I a son tresorer, 30 de novembre de 1387). | DTCA recull la forma *mida* 8 vegades i CICA 49 vegades (s. XIV a XVII) | DECat, s.v. *mesura*: el substantiu *mida* està documentat cent anys abans que el verb *amidar*, corrent als *Usatges* Rebutja la tesi d’Oiva Joh. Tallgren d’un manlleu castellà. Els testimonis de *mida* els troba especialment en textos rossellonesos.

מיגריש/מיגרי (*migera/migera*): ‘mitgera’ f. DIEC2: Mesura de líquids i de grans de valor variable. | DC/DE: Nom de diferents mesures antigues de líquids, de grans i de calç. Etim.: a. 1459; de *mig* i aquest del ll. MĒDIUS, a. 1157. | DCVB: Mesura de grans que s’usava antigament i equivalia a dues quarteres. “Pro molendino una migera current de blad” (doc. a. 1168); “Fa una migera de ciuada” (doc. a. 1283). Etim.: Variant antiga escrita migera. Etim.: forma femenina de *mitger* < *mig* < del llatí MĒDIŪ. | DTCA no recull el mot i CICA *mitgeres* (2 vegades), *migera* (43), *migeras* (3) i *migeres* (16) del s. XII al XVII. La forma més antiga la trobem en el Capbreu de Castellbisbal de l’any 1189: “e per totz ans·VI quarteras de balat censals, una migera a vila de Bous, e una emina al ma...” | DECat: | *Gual* recull *mitgera* en els capítols del Mostassaf de Mallorca de l’any 1448: “La mitgera del carbó tenga deu quartans”, la migera de Camprodon, *migera* de civada de Cervera i la migera de forment que equivalia a una quartera de civada els anys 1283-1284. | A Rasico, “Les Ordinacions,” 113; 119; 122 hom troba les formes *migera*. i *mitguera*. | *LibCuent*, fol. 7a, 13 **מיגריש** (*migeres*). | A l’AHG trobem el mot en alguns quaderns comptables, en especial de préstecs, de la primera meitat del s. XIV per mesurar el blat.

מלגורי (*melgorès*): ‘melgorès’ adj. m. EC/DC/DE: Nom donat a Catalunya a la moneda (diners de billó) encunyada pels comtes de Melgor entre mitjan s X i darrerria del s XIV. Etim.: De Melgor (territori feudal del Llenguadoc). | A Girona, en

el període 1191 a 1200 i coincidint amb la desaparició definitiva del diner de Girona, hi apareix una altra moneda externa, el melgorès. El diner melgorès tindrà major incidència entre els anys 1231 a 1250. Conviurà amb el diner barcelonès i a partir de 1291 predominarà aquest darrer i la resta de monedes quedaran reduïdes a un 10 % del mercat. Al comtat d'Empúries, tanmateix, els esments d'aquesta moneda a la documentació mostren que es preferia utilitzar aquest diner abans del barceloní.¹²³⁷ | פשיטים ממתבע מלגוריש (diners de moneda *melgorès*) (Castelló d'Empúries, 764/1473-1474) (a. 1377) (Perani, "The 'Gerona Genizah': An", 162).

קורטירה (קורטי) (*cortera*): 'quartera' f. DIEC2: Mesura de capacitat per a grans, equivalent aproximadament a 70 litres. | EC: Mesura catalana per a grans, emprada al Principat i a les Illes. Era dividida generalment en 12 quartans, però a Girona ho era en 4 quartans o mesures i a Mallorca en 36 almuds. El seu valor és variable; a Barcelona val 69,518 l, a Lleida i Andorra 73,36 l, a Tarragona 70,8 l, a Mallorca 70,34 l, etc. A Girona, a més de la quartera antiga, de 72,32 l, ha estat emprada la quartera moderna o nova, igual a 4 mesures grans, o sia exactament 80 l. Aquesta quartera també és utilitzada com a mesura d'olives, avellanes, fruita, etc. | *VocFar*: *cartera*, *cortera*, *quortera*. Mesura de capacitat variable per a grans i àrids (dividida a Catalunya en 12 quartans i el quartà en 4 picotins). "Tant a la una com a l'altra, ço es: tres migeres e cortera en cascuna carrega, a mesura de Gerona." (*Epistolari del segle XV*, XIII); "Item, un arer e un garbell e un almut, e mige cortera, dues resadores e una pala de fust." (*Inventari de Ramon de Sant Martí Mallorca*, 24 de juliol de 1434). Testimonia també al Ripollès i a Mallorca *cartera* i *quortera*: "... fa a n G. de Ribes una cartera de civada e mig feys de pala e una galina..." (*Capbreu de la Vall de Ribes*, Queralbs, circa 1283); "Primo, tres quorteras de xexa." (*Inventari de la casa i església de N. D. de Lluch*, Mallorca, 20 de juliol de 1478) | DCVB: Mesura d'àrids, de capacitat variable segons les comarques, però aproximada a 70 litres. "Relinquo ad nepoti mea Luciana una quartera de ordii." (doc. a. 1162); "Fa una quartera de civada." (*Capbreu de la Vall de Ribes*, a. 1283, p. 53); "El bisbe de Maylorques pren en la capdelia del bisbe de Barcelona LX quarteres de forment." (doc. a. 1285) "Una quartera de prims de sexa." (doc. a. 1387); "Per 50 corteres de blat a 30 sous cortera, 75 lliures" (doc. a. 1543-1560), etc. L'any 1346 es declarà que la quartera tindria dotze quartans a Barcelona; en 1378 es declarà que la quartera de blat tindria 10 quartans, i la d'ordi en tindria 12 (Carreras Candi, *Geografia General de Catalunya*, 643). Etim.: del llatí QUARTARIA, 'quarta part'. | DC/DE: Mesura catalana per a grans, emprada al Principat i a les Illes Balears. s. XIV; del llatí QUARTARIUS, 'quarta part; mesura de sòlids i líquids'. | Mesura catalana per a grans, mot derivat del llatí QUARTARIUS 'quarta part; mesura de sòlids i líquids' | Seguit d'àtona el grup [kw] inicial es va reduir a [k], però freqüentment reduït a *co* en la pronúncia.¹²³⁸ Tanmateix

¹²³⁷ Ana Maria Balaguer, *Història de la moneda dels comtats catalans*, (Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Numismàtics. Institut d'Estudis Catalans, 1999), 132-133; 161; 192; 207.

¹²³⁸ Moll, *Gramàtica*, 135. Cf. Gimeno, *Aproximació*, 51: "[...] la monoftongació dels grups llatins *qua* i *gua*, de vegades amb pèrdua de la semiconsonant i posterior pas a [a], però més generalment labialitzant-

per la transcripció hebraica no podem assegurar la pronúncia àtona de la *o* inicial i la *a* final, però segons els testimonis documentals cristians gironins podem suposar que la pronúncia popular [kurtérə] que conviu amb [kwartérə]: A més dels exemples que proporciona DCVB i *VocFar* també “Les vinyes del paborde de Sant Pau fan al prior una cortera e miga de forment e a la capella de Sant Fruitós una cortera de oli a Nadal. Dos peças de terra a Montjuic fan al prior una cortera i mija de forment i altrás cosas.” (*Pergamins del Monestir Benedicti de Sant Pau del Camp de Barcelona*, 1254, doc. 26); “E fiu aportar XVIII somades de calç den Llorenç calciners a raon de x diners la cortera e auje en le somade III corteras; monte.” (ADG, Obra, 1365-1391, ingressos, fol. XXI); “Item hi tramis entre diverses veus fins a .x. d abril de l any .MCCCXXX. LXXIIJ. quarteras de calç del forn d en Viloça de Gerona, qui a raho de .X. diners per quartera costaren .LX. sous .v. diners.” (*Llibre de despeses de l'Almoina del pa de la Seu*, Girona, 1429).¹²³⁹ | DTCA només recull la forma *quartera*. Apareix en dinou casos: d’ordi, avena, forment, farina i llegums. | CICA documenta *cortera* (12 vegades), *corteras* (7), *quarteras* (5), *quarteres* (50) i *quartera* (81 vegades) del s. XI al s. XVI. | *Gual* recull les formes *quartera* i *quarteres*. Mesura de capacitat de grans. 1 quartera de Mallorca = 7,5 *estarells* de Oristano y Cagliari = 1 *cabix* de Túnez = 2 quarteres i 8 quartans de Barcelona. | A Rasico, “Les Ordinacions,” 113; 119 es troba la forma *cortera*. | A l’AHG el trobem a ZAB, 113 i *JudeoCat*, 49: קורטירה *cortera*. El text (ZAB, 35) reflecteix la pronunciació popular monoftongada del grup *qua* com a *co* (1443). També, de forma abreujada, en el document Gi 1, 256 codavant 3’a/1397: 'ד' וקורט' (10 sous i una *cortera*).

קנה (*cana*)/קנס (*canes*): pl.‘cana’ f. Com ja hem esmentat a l’apartat de mesures del capítol 1, Per bé que en hebreu és קנה (‘canya’, ‘càlam’, ‘vara’, ‘mesura de longitud d’una canya: 6 colzes’) en els textos gironins, per com es forma el plural, hem d’entendre que el mot és català. DIEC2: Mida pròpia de Catalunya, les illes Balears i la Catalunya del Nord, que equival a 8 pams, o a 6 peus, o a 2 passos, i, a Barcelona, és igual a 1,555 metres. | DC/DE: Antiga mesura de longitud dividida en vuit pams.. | EC: La cana de Barcelona feia 1,555 m; la de Girona, 1,559 m; la de Lleida, 1,556 m; la de Tarragona 1,560 m; la de Mallorca, 1,564 m. | *VocFar*: Mesura de longitud principalment per a la mida de teles i draps. “Com nos vullam haver un drap d aur avellutat ab obres e rosetes verdes, blanques e vermelles... e lo qual nostra cara muller la Reyna, que Deu haia, stant aqui volia comprar e havia ja baxat a LV

se en [wɔ], per esdevenir, finalment [ɔ].” i Ferrando/Nicolàs, *Història*, 65: “La monoftongació, tant en *o* com en *a*, és més freqüent en posició no inicial, sobretot en el dialecte oriental.”

¹²³⁹ La forma ‘cortera’ està testimoniada al llarg del segle XIV i XV especialment en documentació procedent dels territoris de Girona, Barcelona i Mallorca. Veg. més exemples a Víctor Hurtado Cuevas. *Llibre de dentes, trameses i rebudes de Jaume Mitjavia i Companyia, 1345-1370: Edició, Estudi Comptable i Econòmic*. Barcelona: Consell Superior d’Investigacions Científiques. Institució Milà i Fontanals. Departament d’estudis medievals, 2005; a Josep Perarnau i Espelt. “Pergamins de Girona a Copenhague.” *Arxiu de Textos Catalans Antics* 3 (1984): 239 i 241 o Joan Miralles i Monserrat. *Un llibre de Cort Reial Mallorquí del segle XIV (1357 - 60): Introducció, transcripció i estudi lingüístic*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana; Institut d’Estudis Balearics, 1984. Tanmateix, Rasico, *Estudis i documents*, només documenta ‘quartera’.

florins la cana, pregam vos e manam que aquell comprets...” (*Epistolari del rei Martí* 39); “Item, un tros de seda pintada, entorn una cana.” (*Inventari de la casa i església de N. D. de Lluch Mallorca*, 20 de juliol de 1478); “Primo unes tovaylles blanques, belles e noves de .VIII. canes” (*Inventari del castell de Tous Any 1410*); “... e en la man squerra una cana e en la corretja que porta una bossa gran oberta” (Cessulis, Jaume de, *Llibre de bones costumes dels hòmens*, ms. de Girona, cap. dels Gordadors de Ciutats); “Item dos miyes canes a n Sala courer, per .XVIII. d.” (*Inventari d'una especieria Cervera*, 1373).

| DCVB: Mida longitudinal que consta de vuit pams i equival aproximadament a un metre i seixanta centímetres. “La cana de Tortosa es e deu esser de VIII palms e de una pollegada” (*Costums de Tortosa IX*, xv, 5); “Una cadena ab collar e ha la cadena dues canes de lonch” (doc. any 1408, Arxiu Parroquial d'Igualada). Etim.: del llatí CANNA. | DC/DE: Testimoniat des de l'any 1242, derivat de la forma llatina CANNA ‘canya’, del grec κώννα i de l'hebreu קנה (m. canya, vara, bastó; longitud de la canya: 6 colzes \approx 2,7 m).¹²⁴⁰ | DECat: ‘canya’ del llatí CANNA, que designa el mateix material. Des d'antic s'usà la forma *cana* amb el sentit d'una mida de longitud, equivalnet a 8 pams, uns 160 cm., mida de canya força corrent, però amb aquesta accepció només circulà la variant amb *-n-* que quedà afectada amb aquest valor amb caràcter distintiu, mentre que per al vegetal va extingir-se la variant. Es documenta el mot amb aquest sentit als Costums de Tortosa i en altrs documents de 1271 i 1284. La *cana* nom de mida s'usava a Perpinyà l'any 1306 (testimoniat en un document comercial de robes i adobs). | DTCA recull les formes *cana* (10), *canes* (4) i *cana* (1), només set amb el sentit de mesura: cana de drap, de vellut negre o de Montpeller. | CICA documenta la forma *cana* 73 vegades (s. XIII-XVI), *canes* (138 vegades, s. XIII-XVII) i *canas* (54 vegades, s. XIII-XVI). | El català mostra una vacil·lació en l'evolució de les nasals en el grup geminat NN: palatalització NN com [ɲ] (canya) i una simplificació de NN en alveolar [n] (*cana*).¹²⁴¹ La transcripció hebrea ens mostra la no-palatalització del grup NN però no ens ofereix cap pista fonològica de la pronúncia de la vocal final. Tanmateix hi ha documentat el mot en documents gironins de mitjan a finals s. XIV: *cana* [kánə]: “Primerament pague an Barera padrer e an Bassa padrer entre diverses veguades altra xx florines que lo seyor en Pont los havia bastrets quals heren deguts ço es per CXXXX una cana e VI palms e per mig de peres de filades a rahon de III sous la cana CCCXXV sius III diners e per XLVII canes e miga de peres de caragoll a rahon de III la cana CXC sous e per VIII grasons de caragoll a rahon de X sous la pera LXXX sous” (ADG, Obra, 1374-1384 (despeses), fol. 46).¹²⁴² “Primerament que lo reretaula sera fet de III oists o taules que hauran de lonch xi palms oltra lo gordapols de e dampla XII palms tots de cana de Gerona...” (1388, AHG, Bernat Dons, notaria 10, signatura 32).¹²⁴³ | *Olszowy*, 115: קנה (*cana*). També proposa la possibilitat que correspongui al mot provençal

¹²⁴⁰ Targarona, *Diccionario*, 1127.

¹²⁴¹ Philip D. Rasico, “Sobre l'evolució de les consonants llatines l-, i ll-, n- i nn- en català antic.”, *Els Marges* 20, (1981): 99-106; Badia, *Gramàtica*, 197; Gimeno, *Aproximació*, 115; Ferrando/Nicolàs, *Història*, 65; Moll, *Gramàtica*, 121-120; Martí, *Gramàtica*, 62; Moran, *Estudis d'història*, 220.

¹²⁴² Chamorro, “La construcció”, 266.

¹²⁴³ Freixas, *L'art gòtic*, 193-1944, doc. XLII.

‘cana’. | AMGi en els documents 64 a 72 (f. s XIV) (a. 1387-1388) es fa servir la forma hebreaica en singular (קנה) i plural (קנים), però en el sentit de la mida catalana: הקנה בגד בוריל לער' ל' די' (2 canes i mitja de *cadenes* que va comprar d'En Benet a un preu de 30 sous la cana) (f. s XIV); 'די' [...] 'לער' בוריל לער' (una roba de *borrell* a un preu de ... sous la cana. Puja 24 sous) (doc. 64a).¹²⁴⁴ | Documentem el mot plural en un manuscrit hebreu de l'AHG de final del segle XIV: שתרוק דפטיטה ולמחוק הקנס (... *Struc de Petita* i pel raser de les *canes*) (Gi 1,115-codavant 3a/1377). En canvi, amb la forma hebrea קנים el trobem en un petit manuscrit amb registres de vendes d'un comerciant teixits. La roba de fardot (per a fer fardots?) es ven a canes i pams: לנערו ק די עו' ה קנים וב ז' פרדוט (Ítem, 5 *canes* i 2 pams de “fardot per espolsar/sacsejar”, 100 sous).

3.3.5 Colors i adjectius qualificatius

אשקורא (*escura*): ‘obscura’ adj. f. ‘De color fosc, negre o tirant a negre.’ Etim.. del llatí OBSCŪRUS. | DCVB: obscur, -ura adj. Fosc (en tots els seus significats). Variants antigues: *oscur* (Y mapes que serviren a navegants oscurs, Oliver, *Obres*, I, 222); *escur* (A aquesta sciència demostratiua sien mester vocables escurs, Lull, *Gentil* 4; Nuyt escura fo ans que fossen al Rey, Muntaner, *Crònica.*, c. 23; Per un camí tort, lonch e molt escur, Metge, *Somni*, III); *ascur* (Dintre era fort ascur, Graal 110); *scur* (Los raigs del sol són scurs e tenebrosos, Genebreda, *Libre de consolació de Philosophia.*, 153; Féu-lo pendre e metre en scura presó, *Historia de las amors e vida del caualler Paris e de Viana filla del dalfi de França*, 25, a. 1495). Etim.: pres del llatí OBSCŪRU. | DTCA testimonia les formes *escurs* (3 vegades), *obscur* (5), *obscura* (2), *obscuríssimes* (1), *obscurs* (1), *scur* (8), *scura* (39), *scure* (1), *scures* (1) i *scurs* (1). | CICA testimonia la forma *escura* 71 vegades des del s. XIII al XVII. El testimoni més antic es testimonia a la Crònica de Bernat Desclot: “Sí que la nuyt qui venc après fo molt escura torbada...” | Per Veny, que testimonia *escures* pel duplicat culte *obscuras* al *Regiment de preservació de pestilència* de Jaume d'Agramunt (a. 1348), aquesta forma amb *e* àtona inicial té el seu origen en l'atracció sofrida per un bon nombre de mots que, començats en *s-* líquida foren objecte d'una pròtesi vocàlica que donà origen a una síl·laba inicial *es-* (esperit, estar, etc.).¹²⁴⁵ | El documentem l'any 1325 a Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398 (Idan Pérez, *El testament*, 31 i 36): והקוטא בלבה אשקורא (i la cota *blava escura*).

בלב (*blau*) i בלב/בלבה (*blava*): ‘blau’ adj. m/ ‘blava’ adj. f. DIEC2: Del color del cel sense núvols o d'un color consemblant, sia més clar o més fosc. | DCVB: De color igual o aproximat al del cel sense núvols. “Hun capiro blau vestit en son cap” (Desclot, *Crònica*, cap. 104, a. 1288); “El Cèsar porta capell blau e totes ses robes blaves” (Muntaner, *Crònica*, cap. 212, 1325-1348). Etim.: del fràncic *blāo*. | *VocFar*:

¹²⁴⁴ E mot ‘borrell’, de significat incert, segons el DCVB ‘borrell’ per *burell*? o derivat per *borra*? o equivalent a *borell* (=botxi)? Vestit de borrell so es saiet, gonella, y faldetes, doc. a. 1583 (arx. parr. de Pont d'Armentera). *Ольговъ*, 114, també el documenta: בורל /בורול.

¹²⁴⁵ Veny, *Regiment*, 112; *Dialectologia filològica*, 136.

Un dels set colors simples que en l'espectre solar és compresa entre el verd i el violat. “Item una taula cuberta de fulla d'or ab ymaga de Sent Joan ab color de blau e de violat.” (*Inventari de la infanta Joana* 46; any 1360). | DC/DE: Color blau, un dels colors que hom distingeix en l'espectre solar, entre el verd i el violeta. Etim.: 874; del germ. blau (al. ant. *bláo*), íd. | A DTCA el mot *blau* es testimonia 47 vegades. La forma femenina més freqüent és *blava* (105 vegades). Trobem tres vegades la forma *blaua* en el Tirant lo Blanc (cap. 349, 459 i 461). | A CICA es documenta 117 vegades blau, 57 vegades *blava*, 3 vegades *blavas*, 16 vegades *blaus* i 19 *blaves* entre els s. XIII i XVIII. DECat: Del germànic. En les llengües romàniques aquest adjectiu a penes es conserva més que en català, en occità antic (*blau*) i francès (*bleu*). Per aquesta raó es creu que es va prendre del fràncic (*bláo*), per bé que no és segur. Es documenta per primer cop aquest mot en un document de l'any 874. | *Glosario*, 23: **בְּלָאָב** (*lliri blau*) (fol. 88v) (s. XIV-XV) | AMGi diversos exemples en el grup de documents 64 a 72 (a. 1387-1388) **עו' בַּ קְנִים וְחֲצִי בְּדָד בְּלָאָב** (ítem 2 canes i mitja de roba blau*/roba blava); **עו' קוּטָה מוֹרָאדָה** (Ítem una *cota morada*) (doc. 64) | A l'AHG trobem el mot en un testament de l'any 1325, **וְהַקוּטָה בְּלָבָה אֲשֶׁקוּרָא** (i la *cota blava ascura*) (Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398), i en un inventari de robes i llibres (s. XIV), **גְּלִימָה בְּלָבָה** (una capa *blava*) i **בְּלָב** [...ה] (...blau) (Gi 1,160 codavant 5/ 1361-1362).

גְּרוּגָה (*grog*): adj. f. ‘groc’ ‘grog’ DIEC2: Del color de l'or, del sofre o d'un color consemblant sia més clar o més fosc. | DC/DE: Color groc, un dels colors que hom distingeix en l'espectre solar, entre el taronja i el verds. | Del color de l'or, del sofre o d'un color consemblant, sia més clar o més fosc. Etim.: XIV; del llatí CRŌCUS ‘safrà’ i ‘color groc’, i aquest, del grec. *κρόκος* ‘safrà’. | DCVB: De color de l'or o del sofre. “Per sis dotsenes de fuyla groga d'estany” (doc. a. 1309); “Los envejosos... estan fort magres e descolorits, ab los ulls grochs e plorosos” (Metge, *Somni* III); “La Güelfa... perdent lo menjar e'l dormir, tornà groga e molt descolorida” (*Curial e Güelfa*, I, 30). Variants antigues: *groch* (grafia general fins al segle XIX); *grog* “Un vel grog ab sa rande d'or” (doc. a. 1485, Arxiu de Montblanc). Etim.: del llatí CRŌCUM, ‘safrà’. | *VocFar*: Color simple entre el verd i el taronjat. “E tenen ja grogues les dens/ Per sobre d'anys/E han ja fills be de setant anys/ Com han star!” (*Sermó del bisbetó*, 783, s. XIV) “C aytantes hores com a l dia/ D aytantes colors se cambia:/ Per lo mati la veuras groga,/ Ffembra blanca e puys roge.” (*Facet* 1.451, s. XIV). | DTCA testimonia *groc* (35 vegades), *groch* (8), *grochs* (5), *grocs* (1), *grog* (17) i *grogues* (5). | CICA recull les formes *groc* (12 vegades, s. XIII i XVI), *grog* (7 vegades, s. XIII- XVII), *grog* (104 vegades, s. XIII- XVIII), *grogs* (1 vegada, s. XVI), *grocs* (2 vegades, s. XIII i XVI), *groch* (72 vegades, s. XIII- XVII) i *grochs* (25 vegades, s. XIV- XVI). | A BIRP, en els comentari al tractat de *Khulín* de Xelomó ben Adret (a.1235-1310) testimoniem dues vegades el mot: **כַּעֲיֵן גְּרוּגָה** (i el segon que s'anomena *groc*...) **וְהַשְּׁנֵי הַנִּקְרָא גְּרוּגָה** (com un ull *grog*...) (*Khulín*, 3a). També una vegada en el comentari altractat d'*Avodà Zarà* de Iom Tov ben Avraham Asevilli (1250-1330): **שְׂאֵנו קוֹרִין גְּרוּגָה וְהַשְּׁנֵי וִירָד** (que nosaltres anomenem *groc* i el segon *verd*) (AZ, 2). | A l'AHG trobem el mot en un

inventari de robes i llibres (s. XIV): [...] גלימה גרוגה לישטד[ה] (una capa groga llistada) (Gi 1,160 codavant 5/ 1361-1362)

לישטדה (*listada/llistada*): adj. f. ‘llistat’ ‘llistada’ DIEC2: Que fa llistes o ratlles de diferent color. | DC/DE: Dit del vestit, la roba, etc., amb llistes. Etim.: s. XIII; de *llistar* (< 1313; de *llista* < 1097; del germànic occ. *lista*). | DCVB: Guarnit de llista o llistes. “Xalons listatz ni de colors non ren” (*Tarifa del dret de reua de Perpinyà*, a. 1284); “Tres tovaylloles ab los caps listats de blau” (doc. a. 1372); “Una tovallola morisca listada de negre e groch” (doc. a. 1451); “Yo só qui compre... listada peça, bell drap de coll, Roig, *Spill*, 2156, a. 1401-1478). | *VocFar*: Ornat, fet, ratllat, assenyalat a llistes. “... per ço done a la dita na Brunissen... biffa de Paris listada a obs d una capa...” (*Llibre de comptes de Pere Boyl* 342; Arxiu de la Batllia General de Catalunya, p. s. XIV); “item una flassada listada de listes blanques e negres.” (*Inventari d'en Pere Becet* 7, XI. a.1430); “Item dos draps eo barragans de llana llistats de varies colors ab los entorns de taffeta groc alt y als costats.” (*Inventari de l'arquebisbe Perragues Càller*, a. 1573). | A DTCA es documenta una vegada la forma *listada* i una altra la forma plural *listades*: “Mare de Déu vestís, vós, per camisa, La fermetat listada[] y, d'amor casta, Cobre los pits” (*Trobes en labors de la Verge Maria*, cap. 91); “se vestiren de gramalles de saqueslistades e de caperons. E los Deputats per semblan” (*Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484)* de Jaume Safont, cap. 268). | CICA recull la forma *llistada* a l'*Spill* de Jaume Roig (“roba jusana de fina llana, prima, llistada, vert, blau pintada”; “yo só qui compre alfarda, treça, llistada peça, bell drap de coll”) i *listada* 23 vegades, entre els s. XIII i XV. | Diéguez Seguí, *El Llibre*, 348. ‘Llistada: guarnit de llistes o tires de color diferent’: “I capa listada veyla, la qual és flocada ab seda alt è-l capeyl”. | Maranges documenta que hi havia teixits amb ratlles designats amb els adjectius *vergat* i *llistat*: “...seda llistada ab camp vermell”.¹²⁴⁶ | A l'AHG trobem el mot en un inventari de robes i llibres (s. XIV): [...] גלימה גרוגה לישטד[ה] (una capa groga llistada) (Gi 1,160 codavant 5/ 1361-1362)

מורדה (*morada*): adj. f. ‘morat’ ‘morada’ DIEC2: De color entre vermell i blau, com el suc de les móres. | DC/DE: De color entre vermell i blau, com el del suc de les móres. Etim.: s. XIII; de *móra* (< del ll. vg. *MŌRA*, ll. cl. *MŌRUM*, íd). | DCVB: De color entre vermell i blau. “Biffa *morada* de Sen Denis” (doc. a. 1307); “Tal li fa vert, | tal atzurat, | altra *morat*, | les més vermell,” (*Spill*, 10500). Etim.: derivat de *móra*, per ser entre vermell i blau el color d'aquesta fruita. | *VocFar*: Que és de color de *móra*. “E tants pintors veem que pinten los draps de que hom fa vestidures, los quals draps veem tints en colors vermelles e grogues e verts e blancs e negres e *morades* e de moltes altres colors!” (Llull, *Llibre de Contemplació* 12, cap. 120); “Ans fo honestament ligada, E fo d una saya morada, Sens nulles obres gint vestida.” (*Planys del cavaller Materó* 292). | DTCA recull les formes *morat* (4) i *morats* (1). | CICA testimonia *morada* 17 vegades, entre el s. XIII i el XVIII. | *CodSober*: מורט (*morat*) i מורדה (*morada*). | A l'AHG trobem el mot en uns registres de vendes d'un

¹²⁴⁶ Maranges, *La indumentària*, 111.

comerciant teixits (Gi 1,180 codavant 1b'/1368): **עו בקנים וב חרתי פלמלה מורדה** [...] ל' (ítem dues canes i dos pams de *palmella morada* per ...).

משקלאדה (*mesclada*)/ **משקלט** (*mesclat*): adj. f. ‘mesclat’ ‘mesclada’ DC/DE: Que no és pur, que constitueix una mescla. Etim.: 1307; de MESCLAR (< 1284; del llatí vulgar *MISCULARE, derivat del llatí MISCĒRE, íd.). | DCVB: ‘mesclat’ m. Drap teixit de diferents espècies de fils. “VII palms de mesclat de Melines” (doc. a. 1307); “Les cotes de mesclat ben forrades de pell blanca” Picó Engl. 59. | *VocFar*: ‘mesclat’ s. Drap, teixit compost de fils i colors variats. (*drap mesclat, mescla*). “Primo, una cota et gramaya de mesclat ab sendat vermeyl e gonela d aquell matex drap.” (*Inventari del cavaller aragonès Sancho Garcia de Liss*¹²⁴⁷*uan*, Arxiu Audiència de Mallorca, 23 de desembre de 1354). | ‘mesclat’ ‘mesclada’ adj. Ajuntat (coses diverses), barrejat. “E avem esplegada... en dir tota medicina axi com la avem trobada en los auctors, e triat e mesclat de les altres on els no avien parlat.” (Ibn Wàfid, *Llibre de les medicines particulars* f. 1, b). | A DTCA només es recull la forma plural *mesclats* en les *Poesies d'Ausiàs March* (3 vegades) en el sentit de ‘barrejar’. Quan fa referència a un drap de teixits i colors variats emprà el terme ‘mescla’ “Aquests mesclats hun drap de mescla tixen/que no s veu be les colors que d'els hixen” (*Poesies*, pàg. 265). | CICA recull la forma *mesclat* 193 vegades i *mesclada* 116 vegades des del s. XIII, amb diversos sentits, però cap referit a un teixit. | *Gual* fa referència al ‘mesclat de Bruges’, que va gaudir de molta popularitat i que sovint s’anomenava pel nom de la ciutat: *bryydes, brujas, brugia*. | *CodSober*, 170, col. 25.2: **משקלאדה** (*mesclada*). En els manuscrits es refereix a un teixit o roba de vestir. | *Olszony*, 114: **דמשקלט** (*de mesclat*) | AMGi, doc 64b.d’un impost de l’ajuda de final del segle XIV (a. 1387-1388) trobem el mot en masculí com una mena de teixit: **ב קנים חצי משקלט לער' ט די** (2 canes i mitja de *mesclat* a un preu de 9 sous ...). | A l’AHG trobem el mot en femení, un inventari de robes i llibres com una qualitat de la peça de roba (s. XIV): **קוטה משקלאדה** (una *cota mesclada*) i en els registres de vendes d’un comerciant teixits com una mena de teixit: **משקלט לגונילה** (*mesclat* per a *gonella*). Notem que la vocal tònica es marca amb א i que s’obvia la neutra inicial a la forma femenina.

ניגרי/נינגרי (*nengre/negre*): ‘negre/a’ adj. m. f. DIEC2: 1.1 adj. Del color del sutge o del carbó, completament fosc. 1.2 adj. Molt fosc. 2 1 adj. Privat totalment de claror. | DC/DE: 1. Del color del sutge o del carbó, completament fosc. 1.2 Privat totalment de claror. 2. Molt fosc. Etim.: s. XIII; del llatí NĪGER, NĪGRA, NĪGRUM, íd. | DCVB: Del color del sutge o del carbó; completament fosc. “Ordenament dels conils negres e blanchs” (doc. a. 1283). “Vengren al port ab senyeres negres” (Muntaner, *Crònica*, cap. 54, a. 1325-1348). | Color completament fosc, com el del sutge o del carbó. “Eren vestits de negre” (Llull, *Blanquerna* 76, a. 1283); “Saul que no se'n pusca vestir de negra” (doc. a. 1330). Etim.: del llatí NĪGRU. | *VocFar*: Teixit, drap de color negre. “... ítem, en tres parells de calses, les dos d'escarlata vermella e la hu parell de negre de Narbona...” (*Llibre de comptes de Pere Boyl* 439; Arxiu Batllia

¹²⁴⁷ Sobre el mot ‘malines’ veg. la nota 1169.

General de Catalunya, s. XIV). | DTCA, com adj. recull la forma *negre* (m. s) , 145 vegades, *negra* (m. s), 13 vegades, *negra* (f.s), 38 vegades, *negres* (m. p), 11 vegades i *negras* (f. p), 5 vegades. | CICA no recull la forma *nengre*. | La forma *nengre* que documentem probablement és un error de l'escriba o una pronúncia popular amb una *-n-* epetètica. הסרבֿל החדש שלי בגד ברניטה ניגרי (la meva capa nova i el vestit de bruneta nengre) (Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398) (a. 1325).

3.3.6 Oficis i títols

אבוקאט (*avocat*) ‘advocat’ m. DCVB: 1. Qui té per professió defensar en judici, verbalment o per escrit, la causa d'una de les parts litigants. “Guarda la lengua dels advocats, qui parlant donen dan, si donchs no lligues aquella ab cordes d'argent,” (*Libre de Bones Costums dels Homes e dels oficis dels nobles*, 26; s. XV, Girona). | 2. ‘Patró o protector.’ S'aplica especialment a la Mare de Déu i als sants.’ “Al benuyrat baró Sanct Jordi, lo qual tots temps fo y es advocat de les batalles de la nostra casa de Aragó.” (*Crònica de Pere III el Cerimoniós*, 305). Variants antigues: *aduocat*; *advocat*, *avochat* (Ardits, a. 1403); *avocat* (Llull, *Libre de Contemplació en Déu*, 114. a. 1272); *auocat* (*Costums de Tortosa*, 1539, final s. XIII). Etim: ĀDVÖCĀTUS. | *VocFar*: ‘avocat’ “... con moltes vegades en nostre conseyl alscons de nostres conseyllers per si o per conjuctes persones usen de offici de advocats...” (Ordenacions de Pere del Punyalet sobre els oficials de la sua cort. CDIACA, vol. v). | A DTCA la forma més freqüent és *advocat* (26 vegades) i el plural *advocats* (16). Després recull les formes *avocat* (14) i *avocats* (16). També documenta les formes *aduocats* (3), *advocad* (2), *aduocat* (1) i *evocat* (1). | Diéguez Seguí, *El Llibre*, 260: *avocat*, del llatí ADVOCATUS, participi de ADVOCARE, ‘convocar’, ‘cridar l’ajut d’algú en qualitat d’advocat’ (cf. DECat, IX, 226a-b2). | CICA documenta les formes *avocat* (51 vegades), *avocats* (15), *avocatx* (2), *avochat* (1), *avoccat* (1), *advocat* (343), *advocats* (426) i *advocatx* (6). | En canvi a *FelMots* (57-58) documentem la forma **אדבוקאט** (*avocat*): “Rubèn autoritzà Simó, mitjançant una escriptura, perquè actués de toén, que es diu advocat en la llengua dels cristians, en defensa seva, en els seus afers a les corts dels cristians, però sense indicar, a la dita escriptura, per quant de temps.” (III:141. Dictamen tramès a Mallorca) (m. s. XIII – p. s. XIV). | A l’AHG es troba a ZAB, 112 i *JudeoCat*, 48: La pronunciació popular que reflecteix aquest text és molt antiga i la forma ja es troba documentada en època preliterària i en Llull.

אופי (*ofi*[cial]): ‘oficial’ m. DIEC2: | DC/DE: | DCVB: El qui exerceix un ofici o càrrec, especialment sota les ordres o en representació d'un cap, d'un superior; cast. oficial. “Lo demoni tempta los hòmens que honren los officials per intenció d'eyls mateixs”, (Llull, *Intenció*, 365); “Ell hach tals officials mesos per tota la illa” (Muntaner, *Crònica*, c. 43); “Elecció de jurats, consellers et altres officials de consell” (doc. a. 1390). Etim.: pres del llatí OFFICIĀLE, ‘propi de l’ofici’. | *VocFar*: Jutge eclesiàstic que exerceix per delegació i en nom del bisbe la jurisdicció contenciosa. “En Gauderich /lo de Soler, /canonge ver, /doctor legiste, /gran canoniste /oficial,

/trague lo mal /de casa mia,” (Roig, *Spill*, 3.110); “... m an perdut los de l espital, a on eren, dues sentencies, una de la cort del justícia e altra de l oficial de l arquebisbe en que es la sentencia de vet, les quals ara faç traure altra volta...” (Epistolari del segle XV); “... per aquells *officials* sera feta comissio a alguns dels feyts o pleyts qui s menaran davant los dits *officials*.” (*Furs de València*, fur 57, de Cur. et Baj., fol. 17, 2). | ‘oficial d’armes’. Herald. | DTCA recull les formes *buficial* (1), *official* (32), *officials* (52), *oficial* (5), *oficials* (44), *oficials* (1), *uficial* (6), *uficial* (1), *uficials* (18), *uficials* (1) i *uficis* (2). | A CICA la forma més freqüent és *official* (414 vegades, s. XIII a XVII) | A l’AHG trobem aquest mot només en forma abreujada en un llibre de comptes dels anys 1326 a 1335 (Gi 1,140-codavant 8a/1391-1392).

אורטלן (*ortelan*): ‘hortolà’ m. DIEC2: ‘horticultor-a’ m.i f. Persona dedicada a l’horticultura. | DC/DE: Conreador d’un hort. Etim.:s. XIV; del llatí HORTŪLANUS, íd., derivat de HORTŪLUS, diminutiu de HÖRTUS ‘jardí, hort’. | DCVB: ‘hortelà’, vg. ‘hortolà’, -ana m. i f. Qui conra hort. “Lo hortolà cuydà’s que el bou fos malalt” (Llull, Felix, VII, cap. 6, a. 1287-1289), “No so serrana | ni hortolana | ni de treball” (*Spill*, 5092). Etim.:del llatí HORTŪLĀNU. | *VocFar*: Aquell que cultiva l’hort i ven hortalses. “Com Tirant lo veu entrar verdaderament pensa que fos aquell lo moro ortola, e portava al coll una axada, e comença a cavar.” (Martorell, *Tirant lo Blanch* cap. CCLXVIII); “Un ortola tot quant guanyava dava en almoyna sino ço que vestia e menjava...” (*Recull d’eximplis e miracles*, LXVII). | DTCA testimonia *ortola* (18 vegades) i el plural *ortolans* (1 vegada). | CICA recull les formes *botolà* (5), *hortolana* (1), *botolans* (3), *ortolà* (75), *ortolan* (5), *ortolana* (2). | La forma que trobem a l’AHG en un manuscrit amb registres de préstecs de l’any 1324, presenta la conservació de la *-n* etimològica final característica de la diòcesi de Girona (Gi 1,51, codavant 1b /1361). | *LibCuent*, fol. 5a: אורטלן (*ortelan*).

אשישור (*assessor*): ‘assessor’ DIEC2: persona que pel seu coneixement especial d’un assumpte o d’una matèria és encarregada de donar consell, d’il·lustrar, d’assistir a altri en una tasca, una empresa o una decisió. | DC/DE: Que pel seu coneixement especial d’un assumpte, d’una matèria, etc., és encarregat de donar consell, d’il·lustrar, d’assistir en una tasca, una empresa, una decisió, etc. | Oficial de creació reial (segle XIV) que, juntament amb l’algutzir, un escrivà i un porter, constituïa la cúria de cadascun dels governadors generals de la corona catalanoaragonesa. Etim.: a. 1490; del ll. ASSESSOR, -ŌRIS. | DCVB: Funcionari que té per càrrec aconsellar i il·lustrar-ne un altre per ajudar-li a exercir son ofici. Pus que’l Jutge, “Arbitre o assessor serà reebut per les parts, no pot esser recusat” (Costums de Tortosa III, II, 24); “Guillem de Salmons assessor de la dita comanda” (doc. any 1408). Etim.: pres del llatí ASSESSŌRE. | DTCA recull les formes *acesor* (1), *acsasor* (1), *assesor* (1), *assessor* (5), *assessors* (4) i *ensassor* (1). | CICA documenta la forma *assessor* 310 vegades des del s. XIII. El document més antic és el dels Costums de Tostosa, abans esmentat (a. 1272). | A BIRP testimoniem la forma אשישור en un *responsum* de d’Itskhaq ben Xéixet Perfet que no recull ALJ (*Responsum* núm. 52). | DECat: pres de ASSESSOR, -

ORIS, ‘el qui seu al costat (del jutge, del príncep, etc)’ per il·lustrar-lo amb saber, amb consell. Testimonia el mot català al s. XV. | A l’AHG documentem el mot a ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445) (a. 1443).

באטלי/בטלי (*batle/batlle*): ‘batlle/batle’ m. DIEC2: 1. Als Països Catalans, administrador al servei d’un senyor territorial, en nom del qual exercia una jurisdicció reial o baronial i la representació dels drets de caràcter econòmic. 2. Als Països Catalans i a Aragó, funcionari reial encarregat d’administrar el patrimoni del rei. | DCVB: 1. Oficial encarregat d’administrar justícia a una vila o ciutat en nom del rei o del senyor feudal 2. Governador d’un castell. “Willelmus Arnaldus batle alberga a sex miles et a sex escuders” (doc. segle XII); “En F. zacosta batle del senior bisbe en sanauga” (doc. a. 1248); “Cascun princep... no's deu tenir per Seynor mas per batle de Seynor, car... de son principat a arretre comte o raó a nostre Seynor Jhesu Christ” (Arnau de Vilanova, s. XIII); “De part del veguer e del batlle de Perpenya” (doc. a. 1310). Del llatí BAJULU, ‘bastaix’, que en el llatí medieval passà del significat de ‘carregat materialment’ al de ‘carregat d’una funció delegada d’un superior’. Variants antigues: *baidle* (doc. a. 1040); *bale* (doc. a. 1068, ARB); *badle* (doc. a. 1071, ARB). | *VocFar*: Governador de ciutat o de lloc poblat. “On, axi com lo malvat batle qui ha mesa mala custuma en la ciutat e puxes se n penet e prega son senyor que fassa sessar aquella mala custuma...” (Ramon Llull *Llibre de Contemplació* 15, cap. 259); “Vench altra vegada al rey lo dit Benahabet, e demana li dos batles cristians los quals fossen en las parts conquestas” (Pere Marsili, *Crònica*, cap. XXVI, 1a. m. s. XIV); “Ara hoyats que us fan saber los honorables batlle, pahers e prohomens de la vila de Cervera a tot hom generalment que hayen fills, nets, germans, nebots o altres parents o amichs e aquells vullen instruhir en apendre ho estudiar gramaticha, logicha, philosophia...” (*Llibre de Crides*, Cervera, a. 1441). | DC/DE: Als Països Catalans, administrador al servei d’un senyor territorial, en nom del qual exercia una jurisdicció reial o baronial i la representació dels drets de caràcter econòmic. Etim.: s. XI; del llatí BAJŪLUS ‘bastaix’. | DTCA testimonia amb més freqüència la forma *batle* (61 vegades) (1343; 1367; 1484; 1499) seguit de *batlle* (26 vegades) (1367; 1484) amb escassa freqüència les formes *balle* (1) (1484) i *bayle* (1) (1343). | CICA recull les formes *batla* (39), *batle* (895), *batles* (78), *batlle* (102) i *batlles* (9). | Als Usatges de Barcelona (m. s. XII) trobem la forma *batle*, *batles* i *batlies*.¹²⁴⁸ | *Duran*: A la carta de 1488 de Cervera testimoniem la mateixa forma aljamiada. | El grup J’L es va resoldre en *-tl-* a Tortosa, País Valencià i a les Illes Balears i a la resta del català continental palatalitzà i esdevingué *-tll-*.¹²⁴⁹ Segons DECat *-ydl-* és la pronúncia més antiga representada en l’escriptura amb *-tl-*.¹²⁵⁰

¹²⁴⁸ Joan Martí, *Estudi lingüístic dels Usatges de Barcelona: el codi a mitjan segle XII* (Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 2002), 48.

¹²⁴⁹ Moll, *Gramàtica*, 132 (171) i nota 138.

¹²⁵⁰ Alguns lingüistes, com Moll, pensen que [ll] va ser la solució per tots els grups llatins T’L, D’L, J’L I G’L. D’altra banda, Coromines i Rasico suposen que antigament hi degué haver una distinció entre els mots esdevinguts dels grups J’L I G’L d’una banda i T’L, D’L, d’una altra. En el primer cas l’evolució hauria estat [ʎʎ] i en el segons cas [l·l]. (Moll, *Gramàtica*, nota 138; Diéguez, *El Llibre de cort*, 99). Veg.

Testimonia *vagole* (s. XI), *batle* (s. XII), *baytle* (s. XIII, *Vides de sants rossellonesos*, fol. 45, etc.), | *LibCuen.* ברנד דקפּלש בטלי דקורטש (*Bernad de Capelles, batle de Corts*) (fol. 1a. 1) (ca. 1332); ברנד רנארט גובן בטלי (*Bernad Renart, batle*) (fol. 3b, 21) (ca. 1331) | En els documents de l'AHG testimoniem per primera vegada la forma בטלי en un manuscrit amb registres de l'any 1327 a 1332 (Gi 1,51-codavant 2/1361) i la forma באטלי en un document de 1338 (Gi 1,56-codarrere 1a/1361-1362).

בלנקיר (*blanquer*): 'blanquer' m. DIEC2: Persona que té per ofici adobar pells. | DC/DE: Persona que adoba les pells dels animals després d'haver-ne estat eliminat el pèl o la llana, per a transformar-les en matèries utilitzables per a calçat, vestit, marroquineria, tapisseria o altres aplicacions. Etim.: 1084; de blanc (< del germànic comú *blank* 'brillant, blanc'). | DCVB: Qui té per ofici assaonar les pells. "Uengren los blancquers" (Jaume I, *Crònica*, 300 m s. XIV); "Quel officio o mester dels dits promens blanquers puxen ordenar fer o tenir confraria e almoyna" (doc. a. 1392). Etim.: derivat de *blanc* (del germànic *blank*). | *VocFar.* Artesà qui fa ofici d'adobar o blanquejar les pells. "Mas lo fruyt obren los blanquers. Dix .D. que aquest fruyt [de la sarment blanca] rrau los pels dels cuyrs en lo començament quan nax..." (Ibn Wàfid, *Llibre de les medicines particulars*, f. 28, b, 1a m. s.XIV); "E tots aquells blanquers e jovens qui facen per ells mateys qui en la dita pietança no seran o no y volran esser, que aquells haien a pagar mig escot segons lo estament en que sera..." (Capítols de la confraria dels blanquers de Barcelona, 18 d'octubre de 1401, ARB, reg. 2.196, f. 154). | DTCA testimonia *blanquer* (2) (*Dietari o Llibre de jornades* (1411-1484) de Jaume Safont, pàg. 172 i 219), *blanquers* (2) (*Dotzè Llibre del Crestià i Llibre de jornades*), *blanquers* (1) i *blanqués* (1) (ambdues formes a *Llibre dels fets*, cap. 300). | CICA documenta *blanquer* des del s. XIII 27 vegades. | DECat documenta el mot l'any 1084. Etim.: derivat de *blanc*, del germànic comú *blank* 'brillant, resplendent', 'blanc'. | En els manuscrits hebreus de l'AHG documentem aquest mot l'any 1328 (Gi 1,51, codavant 1b /1361): רמון דוילה אושר בלנקיר (*Ramon de Vila Osar, blanquer*).

בסקומטי (*vescomte*): 'vescomte' m. DIEC2: Noble que, en la jerarquia dels títols nobiliaris, té una categoria inferior al comte i superior al baró. || Antigament, títol senyorial donat al lloctinent d'un comte. | DC/DE: Persona que posseeix el títol nobiliari de vescomte. || A l'imperi Carolingi, dignatari o funcionari al servei d'un comte. || Títol nobiliari que en l'escala jeràrquica és per damunt del de baró i per sota del de comte. Etim.: 1244; del b. ll. VICECOMES, -ĪTIS, íd. | DCVB: Lloctinent d'un comte, en la jurisdicció feudal; títol de noblesa intermedi entre el de comte i el de baró. "Comte de Foix e vescomte de Castelbò" (doc. a. 1244); "Axí com comtes, ducs, marquesos, vescomtes, varuassors" (Llull, *Arbre Sciència*. i, 307). Variant ort. ant.: *vescompte* (Pere IV, Cròn. 397); *besquomte* (doc. a. 1544, ap. Ruscino, IV, 89). Var. form. ant.: *vescoms* (Muntaner Cròn., c. 272; Jaume March, ap. Cançon. Univ. 26).

Etim.: del llatí medieval VICE COMĪTE. | *VocFar*: ‘vescomte’ o ‘vezcomte’. Títol de noblesa donat al lloctinent d'un comte. “Lo capita d’ells era cosin germa de Tirant e era stat patge del Rey de França, e havia l fet vezcomte de Branches.” (Martorell, *Tirant lo Blanch* cap. CLXXIII). | DTCA recull les formes *vescomte* (14), *vescomtes* (1), *vezcomte* (65) i *vezconte* (1). | A CICA la forma més habitual és *vezcomte* (311 vegades, s. XIII a XVI). Després *vescomte* (177 vegades, s. XII-XVI). | *EstatutsBcn*: בסקומטי דאילה (*vescomte d’Illa*). | A l’AHG trobem el mot en un llibre de comptes de la primera meitat del s. XIV: בסקומטי דקברירה (*vescomte de Cabrera*) (Gi 1,211 codavant 1c) (a. 1339-1354).

גואיר (*joer*): ‘joer’ / ‘jover’ m. DIEC2: ‘jover’ m. Pareller. Persona que mena una parella de bous, de muls. | Pagès obligat a la prestació de jova. | DC/DE: ‘jover’ m. Pareller. Persona que mena un parell de bous, de muls, etc., o treballa amb un parell de bous, de muls, etc. | Home de la gleba obligat a la prestació de jova. Etim.: a. 1075; del ll. JŪGA, pl. de JŪGUM ‘jou’. | DCVB: ‘joer’ m. Masover. Etim.: a. 1064; de ‘jova’ < llatí IUGARIUS, ‘qui maneja el jou’. | ‘jover’ m. 1. Home que fa jous. 2. Pareller, treballador que llaura amb un parell d’animals junyits. “Tot tragner, aenturer, *joer* o altre hom faener” (doc. a. 1370); “Ni *joer* qui guard bous ni egues” (doc. a. 1406). | *VocFar*: Aquell que mena bous enjovats en aradre, carreta. “Bous empero arecs e altres besties aregues, ab instruments arecs, e ab sos *joers*, e ab aquells qui aquells guaradaran...” (*Constitucions de Catalunya* III, 4, lib. X, tit. VIII; De pau e treva); “Empero en los dits capitols no sien entesos pastors qui guarden bestiarm ni *joer* qui guard bous ni egues, ni tragner qui men besties...” (Capítols e ordinacions fetes per l’ofici de mestre de guaita Mallorca, a. 1406) | DTCA només testimonia la forma *Jover* com a cognom (*Llibre de jornades*). | CICA només recull la forma *joer* una vegada en un document del s. XVI. La forma *jover* la testimonia 36 vegades en documents del s. XIII al XVII. | A l’AHG trobem el mot en un full del llibre de declaracions del negoci del préstec de la segona meitat del s. XIV (~1386) (Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397): גי' גואיר (*Gniem, joer*).

הוצטגי (*ostatges*): ‘ostatge’ m. DC/DE: Persona que hom reté com a penyora amb una finalitat sovint política o, de vegades, de lucre. Etim.: s. XIV; del b. ll. HOSPITĀTĪCUM, der. de HOSPES, -ĪTIS ‘hoste’, per referència a l’estatge que la persona havia de fer a casa del creditor. | DCVB: Persona lliurada a l’enemic com a penyora del compliment d’un pacte. Etim.: obscura. Segons Hatzfeld-Darmesteter-Thomas Dict., s. v. *ôtage*, aquest mot (paral·lel al català *ostatge*) vindria del llatí vulgar *OBSIDATĪCUM, derivat de OBSĪDE, amb la forma *OBSITATĪCUM produïda per analogia de HOSPĪTE ‘hoste’ (analogia que devia determinar la conversió de la *d* en *t*). Aquest origen no ha estat admès en el REW. Seria possible que *ôtage* i el nostre *ostatge* vinguessin d’una forma llatina *HOSTATĪCUM derivada de HÖSTE ‘enemic’, pel fet de ser l’ostatge una persona que es lliura i per tant pertany temporalment a l’enemic. D’altra banda, Bloch-Wartburg Dict. fa notar que el fr. ant. *ostage*, a més de significar ‘persona lliurada l’enemic en penyora del compliment d’un pacte’, significava també

«logement, demeure», sobretot en expressions com *prendre* o *laisser en ostage* (< *HOSPITATĪCU < HOSPĪTE ‘hoste’). Habitant els ostatics a la casa del sobirà en poder de qui estaven, podria haver passat de significar el lloc a designar la persona. | *VocFar*: Persona remesa com a garantia de tractats, convenis, promeses. | Bruguera, *Història*, 31: OSTATICUM, ostatic | DTCA només testimonia dues vegades la forma *ostatge* al *Llibre dels fets* de Jaume I. | CICA recull les formes *ostatge* (3 vegades), *ostatges* (12 vegades), *ostage* (1 vegada). Al *Manual de Consells de la ciutat de València* (1306-1324) pren el sentit dels creditors que ha de romandre reclusos si no pagaven el deute: “deutes deguts per la ciutat ab obligació de ostatics o per qualsevol manera complir e pagar a qualssevol persone”. | *FelMots*, 65: אוצטגיש (*ostatges*) “Aquest mot, sempre en plural, apareix una cinquantena de vegades formant part de diversos sintagmes verbals: ‘romandre en ostatics’, ‘romandre dins els límits dels ostatics’, ‘estar en ostatics’, ‘sortir dels ostatics’, ‘tornar als ostatics’, ‘jurar pagar amb ostatics’ (= jurar, algú, que o pagarà o romandrà en ostatics), ‘obligar o obligar-se amb ostatics o amb jurament d’ostatic’, ‘fer quiti d’ostatic’, ‘ser quiti d’ostatic’, ‘estar els ostatics fora de la ciutat’. Significa primerament restar algú reclus en un lloc, sia un edifici sia una ciutat o territori, amb el compromís de no allunyar-se’n per un temps definit; i segonament, aquest mateix lloc. Les circumstàncies que provoquen aquesta situació són, almenys en aquests dictàmens de Ben Adret, sempre les mateixes: 1) el deutor que es compromet envers el creditor de romandre en ostatics si no li paga el deute en un temps determinat; o 2) l’obligació en què es troben els delegats de l’aljama, en compliment de normes establertes per la comunitat, de no moure’s d’un lloc abans d’haver elegit certs càrrecs.” | ALJ אושטגיש (*ostatges*) (núm. 484). | A l’AHG testimoniem el mot en tres fulls manuscrits, en els quals es registren uns préstecs, de la primera meitat del segle XIV, especialment dels anys quaranta i cinquanta, amb garantia d’ostatic (הוצטגיש o הוצטגיש, escrit en català).¹²⁵¹ És a dir, en guardar ostatic, el deutor es comprometia a presentar-se en un lloc concret i a romandre-hi, amb més o menys llibertat com a penyora del compliment del tracte fins a haver pagat el deute.¹²⁵²

כפילא (*capellà*): capellà m. DIEC2: Sacerdot titular d’una capellania. | Sacerdot que diu missa en una capella o oratori, o que presta els seus oficis a una determinada classe de persones. | DC/DE: Sacerdot titular d’una capellania. | Sacerdot en general, clergue, al servei d’una capella o que presta els seus oficis a una determinada classe de persones. Etim.: s. XIII; del b. ll. CAPELLANUS, íd., que designà primer el prevere d’una capella determinada i després els preveres en general. | DCVB: Clergue dedicat al servei d’una capella o oratori. “Anaua nostre *capela* [sic] ab nos” (Jaume I, *Crònica* 224); “E batejà’ns En Jaume, *capellà* de nostre mare” (Pere III, *Crònica* 29b). . | Cantor d’una capella. “No vol pagar los capellans qui canten en la capella del nostre castell” (doc. a. 1374). | Clergue que té ordes majors; prevere en general.. “De clergues e de libres e de vestimentz de capeylans” (doc. a. 1181); “Ell

¹²⁵¹ Gi 7,71/1397-1398-8a; Gi 1,211 codavant 1a-c/1378-1379 i a Gi 1, 178-codarrere 2/1368.

¹²⁵² Veg. l’apartat 2.1.3.4 Els avaladors i les garanties, pàg. 197.

viu entrar en la sgleya dos capellans qui de les coses temporals parlauen” (Llull Felix, pt. i, c. 12). Etim.: del llatí medieval CAPPELLĀNUS, mat. sig. || 1, derivat de CAPPĒLLA, ‘capella’. | *VocFar*: Prevere. “E no seria mal al religios que scrivis o fes altra cosa; item, los *capellans*, no ls caldria vendre les misses, ne fer simonia, mas dar vos a obrar de mans.” (Vicent Ferrer, *Quaresma* 69, LIII); “Declaram a ell esser sotsmeses prelats, *capellans*, clergues, doctors, savis en dret, de conseyl o de casa nostra estants, en los cases, empero, en los quals no contradien canòniques sancions...” (Ordenacions de Pere del Punyalet sobre els oficials de la sua cort. CDIACA, vol. V del Cancellier). | DTCA recull les formes *capela* (1 vegada), *capelan* (40), *capelans* (4), *capella* (26) i *capellans* (30). | CICA recull la forma *capellà* 271 vegades entre el s. XIII i el XVIII, i *capelà* 18 vegades entre el s. XIII i el XIV. | A l’AHG trobem el mot en un full del llibre de declaracions del negoci del préstec de la segona meitat del s. XIV (~1386) (Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397): אנדריו כפילא דקמלונד (*Andreu, capellà de Camloni*).

מושין (*mossèn*): ‘mossèn’ m. DC/DE: Tractament que hom donava als cavallers, als ciutadans o burgesos honrats i a altres membres de la mà major. Etim.: 1379; d’una reducció per haplologia del cat. ant. mossènyer (*mon sènyer*) *En*, en trobar-se en posició proclítica, sobretot davant de mot començat en consonant palatal, *mossenye en*, *mossenye'n* (Jacme, Joan, Llorenç), amb dos sons de *-ny-* seguits. | DCVB: Tractament que s’anteposava al nom o al títol de personatges de categoria social elevada (als sants, als prínceps, prelats, cavallers, clergues, graduats en Dret, etc.). “Havia gran devoció en servir mossèn Sent Johan” (doc. a. 1379); “Lo advocat de la senyora Reyna, lo qual és a present mossèn Ramon Tolsa” (doc. a. 1393); “Al molt honorable e de gran saviesa mossèn Jaques Cuer, argenter” (doc. a. 1444); “Al molt magnífich mossèn lo comanador del dit loch” (doc. a. 1452), etc. S’usava també com a substantiu autònom: “Mossèn molt magnífic e de molta saviesa” (doc. a. 1479). Etim.: reducció de *mossènyer*. | *VocFar*: Títol d’honor a persones d’estament noble, cavallers. “... e que a null altre qui cavaller no sia, exceptats los dejus escrits, no s gos dir ni nomenar mossen. Empero volem que sia legut a cascu de nomenar mossen a doctor o a prevere.” (*Ordinació pública del rei Pere del Punyalet*); “... e molts altres barons, cavallers, gentils homens, oficials, ministres, scuders e mossens de Casa del dit Senyor...” (*Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, 5 d’octubre de 1461). | DC/DE: Tractament que hom donava als cavallers, als ciutadans o burgesos honrats i a altres membres de la mà major. Etim.: 1379; d’una reducció per haplologia del cat. ant. *mossènyer* (*mon sènyer*) *En*, en trobar-se en posició proclítica, sobretot davant de mot començat en consonant palatal, *mossenye en*, *mossenye'n* amb dos sons de *-ny-* seguits. | A DTCA la forma *mossèn* es recull 626 vegades. | CICA recull el mot 8349 vegades des del s. XIV. | ZAB: מושין (§ 8; 11; 36; 39; 63; 69) (1443).

מיסיר (*micer*): ‘misser’ m. DIEC2: Tractament donat antigament a persones d’autoritat i a la gent de lletres. | DCVB: Tractament equivalent a *mon senyor*, que es donava a persones de molta autoritat i principalment a gent lletrada. a) usat

absolutament: “E dix-nos: Micer, no us cal estar aquí” (Jaume I, *Crònica*, 205, mss. 1a m. s. XIV); b) usat com a precursor honorífic d'un nom propi: “Enuiam per micer Umbert, (Jaume I, *Crònica*, 463); “E micer Alaymo de Mecina menjà ab lo rey” (Desclot, *Crònica*, cap. 96, a. 1288); “Llevaren per capità e per comú micer Aleynep” (Muntaner, *Crònica*, cap. 43, a. 1325-1348). Escrit també *missier*, i antigament *micier*. Etim.: del llatí MI SENIOR, ‘senyor meu’, potser per conducte de l'italià *messere*. | *VocFar*: *missier*, *micier* s. Un dels majors títols honorífics que hom dona als grans senyors. “.. que n Rochafort, esguardant que la casa de Sicilia e Darago e de Mallorques havia perduda, e encara de tota Cathalunya, pensa que s acostas a micer Carles, e axi jura e feu jurar a tota la companya la senyoria de micer Carles de França... E com hagren feyt sacrament e homenatge a n Tibaut de Sipoys per micer Carles, juraren per capita lo dit micer Tibaut de Sipoys...” (Muntaner, *Crònica*, cap. CCXXXVI, a. 1325-1348). | Títol usat per juristes, eclesiàstics i altres professions. “.. foren trameses per part de la senyora reyna al dit rey de França, adonch stant a Montpaller, lo noble mossen Guillem Ramon de Moncada e l honorable missier Anton Amat...” (Correspondència de Perpinyà, 2 de setembre de 1437); “Lo dit die los honorables Consellers... elegiren e provehiren de ofici de advocat ordinari missier Pere Vicent, doctor en leys, per mort del honorable missier Francesch Castello.” i “E lo dit die los dits honorables Consellers provehiren de advocat extraordinari missier Arnau dez Mas, licenciat en Leys, ciutada de Barchinona” (Novells ardots 3 de febrer de 1452). | DC/DE: Tractament donat antigament als doctors llicenciats en dret, civil o canònic. Etim.: contracció del ll. MI SENIOR ‘senyor meu’ (vocatiu). | A DTCA la forma més freqüent és *missier* (105 vegades), després *micier* (13), *miçer* (5) i el plural *missiers* (1). | CICA recull *missier* (806 vegades), *micier* (1968 vegades), *miçer* (229 vegades) i *micers* (7 vegades). | A l’AHG a ZAB, 115 i *JudeoCat*, 52: מיסיר (*micier*) (§ 8, 12 i 20).

מרציר (*mercer*): ‘mercer’ m. DIEC2: Persona que ven cintes, botons, agulles, etc. | DC/DE: 1. Persona que ven cintes, botons, agulles, fils, etc. 1. Botiguer de teixits de seda i teles. Etim.: a. 1289; del probable cat. ant. *merç*, llatí MERX, MERCIS ‘mercaderia’. | DCVB: Venedor de cintes, botons, agulles i altres menuderies de la indumentària. “Que mercer port neguna rauba a vendre”(doc. a. 1289); “Con homes de peu e mercers e mercaders anans per los camins... vagen et tornen segurs” (*Usatges de Barcelona*, traducció del segle XIII). Etim.: del llatí *MERCARIU, ‘botiguer’. | *VocFar*: Persona que fa comerç de merceria. “Per en Duran Bonafós, jueu de Malorques, es estat a nos, soplicant, demonstrant que ell, qui es mercer, e altres mercers jueus han acustumat d anar, entrar e exir en la ciutat e altres lochs de la ila de Malorques ab lurs merceries e robes axi en dicmenges e dies de festes com no festes,...” (Lletra de Felip de Boyl al mostaçaf de la vila de Sineu Mallorca, 12 de desembre de 1346); “Item, que cascun mercer e mercera, crestia o jueu, pusca vendre de les dites coses en la plaça davant la Carniceria major, e en tot altre lloch de la ciutat, on se volra, a sa voluntat.” (*Llibre de Mostassaf*, 17; capítols de revenedors de volateria... e de mercers e formatges e tenders, Mallorca, 1448). | DTCA recull la

forma plural *mercens* en el *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484)* de Jaume Safont. “perayres, corredors de coll; après bossers emercers, tots armats, e los lurs macips vestits...” (cap. 188). | DECat, v, 602: 1r doc. s. xiii, qui ven cintes, botons, agulles i tot el que serveix per cosir. | CICA recull el mot *mercer* 74 vegades i el plural *mercens* 7 vegades des del s. XIII | | *CodSober* (pàg. 169) recull el mot *מרצרייה* (*merceria*) (col. 24.1) (s. XIV). | A l’AHG trobem el mot en un registre de préstecs de l’any 1327 (Gi 1,51, codavant 3a/1361). La no notació de la primera vocal ens mostra confusió entre /e/ i /a/ en [ə].

משטרה (*mestre*): ‘mestre’ m. Veg. **מאשטרי** (*Maestre*) a l’apartat d’onomàstica. | **דמשטרה גובן** (*de mestre Joan*) (Gi 1,51-codavant 5a/1361)(1325); **מאשטרי משה** (*mastre Moixé*) (Gi 1, 256 codavant 3b/1397).

נוטאריש (*notaris*): pl. ‘notari’ m. DIEC2: Funcionari públic autoritzat per a donar fe dels contractes i altres actes extrajudicials, conforme amb les lleis. | DC/DE: Funcionari que té a càrrec seu la redacció i l’autorització en forma pública dels actes, els contractes i tota mena d’instruments, i dóna fe de llur contingut. Etim.: s. XIV; del llatí NOTARIUS, -A, -um ‘taquígraf, secretari’. | DCVB: Funcionari públic autoritzat per a donar fe, conforme a les lleis, dels contractes i altres actes extrajudicials. “Vendran ab nós dos notaris” (Muntaner, *Crònica*, cap. 3, a. 1325-1348). “Disposam que dos notaris bons e sufficients al ofici de secretaria sien deputats” (*Ordinacions palatines*, 79, a. 1344); “Si has corromput advocat, notari o procurador per diners o per dons” (Eximenis, *Tractat de confessió*, 21); “Sien fetes per lo nothari tantes cartes com ne seran demandades” (doc. a. 1436). Etim.: pres del llatí NOTARIUS, ‘escrivent’. | *VocFar*: Oficial públic que redacta i registra escriptures i actes jurídics voluntaris per a donar-los caràcter d’autenticitat. “E perque sia vist lo desig meu ab lo vostre concordés, requir als notaris que me n sia feta carta publica per que n reste memoria en sdevenidor.” (Martorell, *Tirant lo Blanch*, cap. 130); “... ne vos, en advocat, notari e procurador haveu pres salari excessiu... la restitucio es necessaria...” (Vicent Ferrer, *Quaresma* 135, v); “Offici de Notari public es e deu esser leyal e secret en totes coses que eyl publicament escriva. Deu fer testaments e cartes de totes contrayts, e oltra son maltreyt e trebayl, per loguer e per salari de les cartes e actes que hom vulla que faça...” (*Costums de Tortosa* lib. novè, rúbr. IX, I, text a. 1539/ original fol. s. XIII). | DTCA recull la forma singular *notari* 131 vegades i la forma plural *notaris* 15 vegades. | CICA documenta *notari* 2264 vegades i *notaris* 242 vegades des del s. XIII. | DECat estableix la primera documentació del mot *notari* en el *Tirant lo Blanc* | BIRP: **נוטארי** (*notari*). | Documentem el mot en els manuscrits de l’AHG en uns registres dels anys 1343 a 1346 (Gi 1,260-codavant 1b/1400): **הנקראים נוטאריש הסופרים** (els escrivans que anomenen *notaris*).

פושטיר (*fuster*): ‘fuster’ m. DIEC2: Persona que per ofici fa objectes de fusta, treballa la fusta. | DC/DE: Persona que per ofici fa objectes de fusta, treballa la fusta. Etim.: s. XIV de *fusta* | DCVB: Qui treballa la fusta i fa mobles i altres objectes

d'aquest material. “Qui vol esser fuster ha mester maestre qui sia fuster” (Llull, *Libre del Orde de Cavalleria*, 9, ca. 1275), Etim.: del llatí FUSTARIU. | *VocFar*: Artesà que fa obra de fusta. “... axi estech en Natzaret .xxij. anys, no preycant ni fent miraccles, mas vivie devotament entre ells usant de la art de fusteria, que axi com Josep era fuster, JhesuXrist idem...” (Vicent Ferrer, *Quaresma* 14, XXII, a. 1413). | DTCA recull la forma singular *fuster* (12 vegades) i la forma plural *fusters* (2 vegades). | CICA documenta les formes *ffuster* (1), *fuster* (2), *ffusters* (1) i *fusters* (1), *ffustés* (1), *fuste* (2), *fuster* (459) i *fusters* (66). | *LibCuent*, fol. 4a, 21: פושטיר (*fuster*). | A l’AHG documentem el mot en un llibre de comptes amb registres de l’any 1321 i en un full del llibre de declaracions del negoci del préstec de la segona meitat del s. XIV (~1386) (Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397).

פלטיר (*pelleter*): ‘pelleter’ m. DIEC2: Persona que prepara i ven pells d’abric. | DC/DE: Persona que prepara pells d’abric o en ven. Etim.: de *pell* i aquest del ll. PĒLLIS (a. 1249). | DCVB: Pellisser. Qui adoba i ven pells. | Ni *VocFar*, ni DTCA ni CICA recullen la forma *pelleter*, només variants de la forma *pellisser*. | A l’AHG trobem aquesta paraula en un llibre de comptes de l’any 1345 (Gi 5,275-1/1365).

פרארי (*frare*): ‘frare’ DIEC2: Religió de certs ordes, especialment dels mendicants. | DC/DE: Religió pertanyent a certs ordes, especialment als mendicants. Etim.: s. XII; del ll. FRATER, -TRIS ‘germà’. | DCVB: Religió pertanyent a certes ordes, especialment a les que tenen hàbit amb capulla; vulgarment, tot clergue regular. “A un feel religiós *frare* lec comenassen tots los seus béns” (Llull Blanquerna, 9); “Doní a quatre frares de la orde dels *frares* preycadors qui aportaren lo cos a la sepultura” (doc. a. 1395); “Sie admès en *frara* de nostra religió” (doc. a. 1439). Etim.: del llatí FRATRE, ‘germà’ | DTCA recull les formes *ffrare* (140 vegades), *ffrares* (96), *fraires* (1), *frara* (5), *fraras* (1), *frare* (361), *frares* (312), *fratre* (1) i *frere* (2). | A CICA la forma més habitual és *frare* (2489 vegades, s. XIII-XVIII). | *frare*, *frara*, *frares*, *fraras* (*Biblia del segle XIV: Éxode, Levític*. Ed. Pere Casanellas. *Corpus Biblicum Catalanicum*). | A l’AHG trobem en mot en un llibre de comptes de la segona meitat del s. XIV (Gi 5,263 codarrere 4a/1362): גיאם פרארי (*Guiam, frare*).

פרוואיר (*proveir*): ‘proveir’ v. tr. DIEC2: Posar en possessió d’allò que és necessari (algú o alguna cosa), fer que ho tingui, que no li manqui. | DC/DE: Posar algú o alguna cosa en possessió d’allò que necessita o li cal, fer que ho tingui, que no li manqui. | Resoldre, tramitar, un afer. Etim.: s. XIV; del ll. PROVĪDĒRE, íd. | DCVB: Obrar així com cal per obtenir o evitar alguna cosa; prendre les mesures necessàries per a un fi. “Dic que son consell *prouehiria* a lurs demandes” (Llull, *Felix*, pt. vii, c. 5); “Nós hi *prouehiríem* en altra manera” (doc. a. 1339), “Com Nós ho sentim..., *prouehim* al pas de les barques de Ebro per embargar son camí” (Pere III, *Crònica*, 72), “Pregam-vos que donets cura... e que hi *prouehiscats* segons que us serà ben vist faedor” (doc. a. 1403). Var. form. ant.: *provesir* (doc. a. 1405); *proveer* (doc. segle XIII).

Etim.: del llatí PROVIDĒRE, mat. | *VocFar*. Providenciar, resoldre. “Per aventura, si aquell hom ha posat açí mos mals e yo que l aport al rey? No verament, yo y *provehire*.” (Vicent Ferrer, *Reportationes Sermonum* V, 19); “.. los cullidors del dret de les marques aquell exhigirien contra forma dels capitols e nosaltres hajam gran volentat hi *provehir* e fraturejem dels dits capitols...” (*Correspondència de Perpinyà*, RLR, 48-70) “Perque us manam que decontinent provehiscats en tal manera en la dita obra que sia ben ferma e d açí anant no puxe consentir.” (Epistolari del rei Martí, 46); “... e placia a Deu qui es poderos a guarir me a coneix lo meu accident, que ell hi vulla provehir e me n traga a la millor part...” (Rubió i Lluch, ed., *Curial e Guelfa* lib. I, § 30); “... en los dits cassos e quiscu d ells lo mestre vivin o ramanent haie e sie tengut de haver hun bon batxeller a conexença dels honorables pahers de la dita vila per forma lo dit estudi sia ben provehit” (*Capítols de les escoles e estudi de la vila de Cervera*, 22 de desembre de 1447). | DTCA i CICA recullen les formes d’infinitiu *proueir*, *proueyr*, *provehir* (la més freqüent, 514 vegades a CICA des del s. XIII), *provehyr*, *proveir*, *provesir*. | A l’AHG trobem el mot a ZAB, 8: פרוואיר השופליקסיאו (*proveir* la *suplicació*).

פרקודור (*percurador*): ‘procurador’ m. Vulgarisme per *procurador*. DIEC2: 1 adj. m. i f. Que procura. 2 adj. i m. i f. Que obra per procuració. 2 1 m. i f. Persona que, per ofici, davant dels jutjats i tribunals, obra per una de les parts en virtut del poder que li ha estat donat legalment per aquesta. 2 2 m. i f. Persona que, en algunes comunitats religioses, s’encarrega de gestionar els afers econòmics de la seva província. 3 1 m. *procurador general* a) Càrrec que ostentava l’infant primogènit a la Corona catalana. *procurador general* b) Als grans territoris senyorials, representant del senyor territorial, en nom del qual exercia la jurisdicció baronial i la representació dels drets de caràcter econòmic. 3 2 m. *procurador reial* Oficial reial de Mallorca i del Rosselló que tenia cura de l’administració del patrimoni reial i de cobrar els diners deguts al rei procedents de drets reials, confiscacions, etc. 3 3 m. Magistrat de l’Antic Règim que, a Tortosa, detenia les facultats rectores i executives, equivalent al jurat, al cònsol, al conseller o al paer d’altres poblacions catalanes. | DJC: 1. adj. Dret. Que obra per procuració. 2. m. Dret processal. Del llatí PROCURATOR, -ORIS, ídem. Persona que obra en representació d’una de les parts davant els jutjats i els tribunals en virtut del poder que li ha estat atorgat. Tot i que es considera que la figura dels procuradors prové del dret romà, val a dir que en el procés judicial romà no van tenir una representació directa, sinó que la representació era indirecta i voluntària. Malgrat això, les figures del COGNITOR —representant processal en sentit estricte— i del PROCURATOR —representant més aviat de caire patrimonial, si bé al segle II, amb la introducció de la COGNITIO EXTRAORDINEM, assumeix la funció de representant processal voluntari— tenen la consideració d’antecedents immediats de la figura del procurador. En els ordenaments històrics de la península Ibèrica, una de les primeres aparicions de la figura és en *el Liber iudiciorum*, promulgat per Recesvint l’any 654, en què s’establí la possibilitat de recórrer als procuradors com a representants en el procés. En *Las Siete Partidas d’Alfons X*, el títol V de la tercera partida regulà expressament la figura del *personero*, el qual s’encarregava de

comparèixer en el judici en nom d'una altra persona. La professionalització d'aquesta funció s'assolí amb la creació dels primers col·legis, i fou precisament al Principat on es van establir les bases de la futura col·legiació; en un primer moment, mitjançant el llibre dels Costums de Tortosa (1279), en què els procuradors eren esmentats com a «senyor del pleyt», i, posteriorment, amb l'aparició dels primers col·legis de procuradors, com ara el de Barcelona, que es creà per mitjà d'un privilegi atorgat pel rei Ferran II el Catòlic l'any 1512. | DCVB: m. i f., vulgarisme, per *procurador*. “Jo Baldo Hombert de Marsella, percurador del Infant de Portugal” (doc. a. 1243); “Avets tant trigat mon percurador” (doc. a. 1390); “Lo prevere e'l percurador d'aquell espital fos aquest sant home” (Llull, *Romanç d'Evast i Blanquerna*, 9.4) | ‘procurador’ adj. i m. Que procura; que obra en representació i per poder legal d'un altre. “Lo procurador del bispe (doc. a. 1251); “Nosaltres som provisors e procuradors a ells” (Llull, *Blanquerna*, 57); “Per ells o altri de ells o procurador lur” (doc. a. 1381), etc. | m. El qui, per ofici, en els tribunals, defensa una de les parts en virtut de poder legal rebut d'ella, fent les peticions i altres diligències necessàries per a la defensa. “Si has corromput advocat, notari o procurador per diners o per dons” (Eximenis, *Tractat de Confessio*, 21). | *Procurador General*: títol que des de l'any 1295 al 1340 portava la persona que exercia el poder sobirà quan els comtes-reis sortien del territori de Catalunya; després s'anomenà ‘lloctinent general de la corona’. Etim.: del llatí PROCURATŌRE. | Documentem aquesta forma, a finals del s. XIII en el *Llibre de la Cort de Conçentaina*, núm. 5, de 1289-1290. | *VocFar* només registra la forma *procurador*. | DTCA documenta *procurador* i *percurador* (29 casos) - *percuradors* (25 casos), al *Romanç d'Evast i Blanquerna*, *El llibre de meravelles* i a *Doctrina pueril*.¹²⁵³ | CICA recull la forma *percurador* 154 vegades i el plural *percuradors* 2 vegades des dels s. XIII. | *LibCuent* ערב פרנטישק ספרבגה פרקודור (garant, *Francesc sa Frauja*, *percurador*) (fol. 5a, 3) (ca. 1332). | A l'AHG trobem el mot a ZAB, 116/ *JudeoCat*, 54: (§ 36; 46) (1443). Prové del llatí PROCURATŌRE. La metàtesi *pro-* > *per-* (*pro* > *pre* > *per*) és un fenomen popular que apareix documentat ja l'any 1390.¹²⁵⁴

קילרגי (*quelrgue*): ‘clergue’ m. DIEC2: Home que ha rebut ordes sagrats, especialment sacerdot. | DC/DE: Segons el dret canònic, home destinat al servei de Déu que ha rebut ordes sagrats. Etim.: 1137; del llatí CLĒRICUS, der. del llatí tardà CLERUS ‘clero’, i aquest, del grec κλήρος ‘part rebuda en sort’, calc de l'hebreu *nakhalah* ‘el lot de cada u’, aplicat als levites. | DECat testimonia el mot *clergue* l'any 1137. Afegim que també era freqüent a l'edat mitjana en el sentit secundari d’home de molta lletra, home savi’. Testimonia la variant *clerc* (Ordinacions de Pere el Cerimoniós, etc.) i alteracions medievals de la pronúncia vulgar com *quergles* (Mallorca) o *clecs* (València) | DCVB: El qui ha rebut les ordes sagrades. “E que io A.

¹²⁵³ Una vegada, en l'edició del *Llibre l'Evast i Blanquerna* a cura de Salvador Galmés (Editorial Barcino, 1947), 166 i l'edició a cura de Josepa Gallofre (Edicions 62, 1982), 226, es recull la forma ‘percurador’: “li dix que ell en son lloc trametria dons e joies al percurador qui ab ell havia contrast”.

¹²⁵⁴ Moll, *Gramàtica*, 269; Martí, *Gramàtica*, 60; Martí/Moran, *Documents*, 147. DC també la testimonia el segle XIV; del ll. PROCURATOR, -ŌRIS, íd. Tanmateix, com hem vist, en realitat DCVB la documenta molts anys abans, el 1243. Rasico, *Estudis i documents*, només testimonia ‘procurador’.

clerge [sic] ifare ueritad” (doc. a. 1242); “En la truna hon cantauen los clergues” (Jaume I, *Crònica*, 22, s. XIV); “Hac peccat ab un clerga que tot dia cantaua missa a la dona” (Llull, *Felix*, VIII, cap. 155, a. 1287-1289); “Hun honrat clergue” (Desclot, *Crònica*, cap. 117, a. 1288); “Els prelats y grans clergues de la terra” (Metge, *Somni*, II, a. 1399). | *VocFar*: només recull el mot en l’accepció de ‘savi, lletrat’ “... e yo, sant pare, no son clergue ne son letrat que sabes proposar en latí...” (Lletra de Pere de Boyl a Jaume II, III, 164), etc. | DTCA recull *clergue* com a forma més habitual (366 vegades) i després *clerga* (28 vegades) i *clergua* (4). També recull les formes plurals *clergues* (135), *clergas* (1) i *clerges* (1). | CICA documenta *clerga* (35), *clergas* (3), *clerge* (31), *clerges* (31), *clergua* (4), *clergue* (323) i *clergues* (283). | La forma que trobem a *Gi 1,51, codavant 3b /1361* (a. 1328) presenta una metàtesi de la lletra *l* en la sil·laba inicial: גיאם גילה קילרגי (Berenguer Asnadre *quelrgue de Caldes*); גיאם גילה קילרגי (*Gniem Gila, clergue*).

3.3.7 Lèxic administratiu

אורדינסיא (*ordinacio/ordenació*): ‘ordinació’ f. DCVB: ‘ordenació’ m. Acció i efecte d’ordenar. “Ordinació, fill..., vol Déus que sia en totes coses, a significança que Déus ha en si mateix ordonament” (Llull, *Felix*, VIII, cap. 39, a. 1287-1289). | Disposició autoritària, manament. “Ordinació del dinnar dels maestres” (doc. a. 1279); “Per ordinació e manament de son pare” (*Crònica de Pere III el Cerimoniós*, 59); “Per ordenació dels honorables consellers” (doc. a. 1408), etc. Variants: *ordonació* (Llull, *Felix*, VI, cap. 3, a. 1287-1289); *Ordinacions palatines*, 10, a. 1344);“. Etim.: pres del llatí ORDINATIONE. ‘Conjunt de regles estatuïdes per al funcionament d’una comunitat’. | DTCA: La forma més freqüent és *ordinació* (51 vegades) i una vegada la forma *ordenació* en el *Regiment de la cosa pública* d’Eximenis. | CICA recull *ordinació* (372 vegades, s. XIII-XVII), *ordinacion* (6 vegades, s. XIII-XIV), *ordinacions* (210, s. XIV-XVII), *ordenació* (80, s. XIII-XVI) i *ordenacions* (33, s. XIV-XV). | A *Lletres del bisbe de Girona*, s. XIV es testimonia la forma *ordinacion* l’any 1326, amb la conservació de *-n* etimològica final (Feliu; Ferrer, “Escriure,” 137). | ZAB, 115 i *JudeoCat*, 53: Aquí, però, sembla que té més aviat el sentit d’‘ordenança, disposició oficial’ (§ 48) (1443).

אלבראן (*albaran*)/ אלברה (*albarà*): ‘albarà’ m. DIEC2: Document públic o privat en què consta un permís o una obligació. | DCVB: Cèdula; paper escrit acreditatiu d’un fet o ordenador de què cal fer: “A cascun patró ell donà un albarà sagellat ab son sagell del senyor rey” (Muntaner, *Crònica*, cap. 49, 1325-1348); “Sia tengut de fer albarà testimonial ab son segell sagellat,” (*Ordinacions palatines*, 29, 1344); “Fer apoches o albarans de rebuda,” (doc. a. 1377); “Que alcun qui sia de aquesta ylla no y isque sens albara o licentia nostra,” (doc. a. 1392). Etim.: de l’àrab al-barà (البراء), ‘cèdula’, ‘billet’. | DC/DE: ant. ‘cèdula’. Etim.: XIV; de l’àr. *al-barà’a* ‘dispensa, rebut’, de l’arrel b-r-’ ‘ser lliure, alliberar’. | DTCA: La forma *albarà* és la més freqüent (17 vegades). També recull la forma *albera* (4 vegades). | *VocFar*: ‘albarà’ m. Cèdula, contracte, diploma, document. “...que null de casa sua que no

seguesca continuament la cort, que si ve al senyor rey sens que no sia request per letra del senyor rey, que no li sia fet albara de quitacio d aytant com hi sera...” (Ordenacions del rei Pere el Gran 22 d'abril de 1277 – ARB; reg. 1.529, part 1a)/ ‘albarans’ m.pl. ‘pendre notes, fer inventari’. “Item que an pendre albarans de totes les coses que n trahen, de que an a pagar per albaran, II. angelins qui valen .II torn. d argent.” (Lleuda de Pizans ADPO - 22 de desembre de 1321). | A *Lletres del bisbe de Girona*, s. XIV es documenta la forma *albaran* l’any 1328 (Feliu; Ferrer, “Escriure,” 137). | CICA documenta la forma *albaran* 12 vegades (s. XIII-XIV), *albarà* (536 vegades) i *albarans* (142 vegades) des del s. XIII. | DECat: ‘document en què consta un permís d’obligació o altres declaracions, particularment de caràcter mercantil’, de l’aran *barâ’a* ‘dispensa’, ‘rebut, carta de pagament’, de l’arrel b-r-, ‘ser lliure’, ‘alliberar, absoldre’. Documentat per primera vegada en català en la *Crònica de Muntaner*. | *FelMots*, 58: אלבראן “Rubèn es clama dient: Vet aquí que l’albaran on hi ha escrit, de la teva pròpia mà, per quant has venut la meva mercaderia i per quant la vas comprar, puja més que no m’havies dit.” (III:24) (m. s. XIII – p. s. XIV). | *Castelló: אלבראן*, taba 1a, apartats I, II, XIV (a. 1392). | *LibCuent*: fol. 3b, 24; 4b, 3; 13a, 5; 15b, 9 (ca. 1334-1340). | ZAB, 112 /*JudeoCat*, 47: ‘Document públic o privat en què consta un permís o una obligació’. El mot deriva de l’arab al-barâ’a (البراء) ‘dispensa, rebut’. La -n és analògica: construïda com la de *remission*, *presentecion* o *Falcon*, que són casos de dialectalismes que presenten la -n etimològica conservada, fet molt arcaic característic de les terres del bisbat de Girona (a. 1443). | A l’AHG testimoniem אלבראן (*albaran*) a ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445) (a. 1443) i אלברה (*albarà*) en un manuscrit amb registres de préstec de l’any 1325 (Gi 1,51-codavant 5a/1361).

אמפארה/אמפרה (*empara*): ‘empara’ f. | DJC: Allò que empara o amb què hom s'empara. | DCVB: ‘Acte d'emparar-se d'una cosa, d'embargar-la’. “Sobre totes les empares fetes per los cònsols és rebuda fermança de dret” (*Llibre del Consolat del Mar*, cap. 42); “Con diuerses ampares a instància d'altres sien estades fetes” (doc. a. 1392); “No puxen esser fetes alguna empara o empares al dit arrendador” (doc. a. 1407); “Qui trenquarà ampare de la senyoria” (doc. a. 1415); “Manen fer ampares e sequestres” (doc. a. 1453); “Quiscun stadant de la ciutat pot fer empara en la roba del hom estrany” (doc. a. 1470). | *VocFar*: ‘empara’ s. Acció d'emparar o segrestar, confiscar. “Item: com los Consols per actes concernents a llur jurediccion poden e acostumen fer manaments, e axi matex manen per llurs verguers e ministres fer empares e sequestres...” (Capmany, Antoni de (ed.) *Col·lecció diplomàtica* VIII, CXXIV); “Sobre totes les empares fetes per los consols es rebuda fermança de dret, exceptat sobre empara feta de roba, de la qual roba, ço es de si meteixa, sera degut nolit, sobre la qual empara fermança alguna no y es rebuda.” (Consolat de Mar *Ordonances*, c. XLII). | ‘emparar’ v.a. Segrestar, embargar. “... si aquell mestre que la obra fara a scar no s voltra pagar o no haura de que, aquells mestres qui ab ell hauran obrat en aquella obra se n poden tornar e emparar aquella obra que ells feta hauran, e aquella obra deu star tant emparada tro que lls mestres sien satisfets de tots lurs maltrets...” (*Consolat de Mar* tit. I, cap. LIII); “E nos quan veem que aço feya contra nos,

emparam li quant tenia de nos en Arago e en Cathalunya.” (Jaume I *Crònica*, 517, mss. 1a m. s. XIV) “Atorgam encara al mestre racional que si algun que compte deja retre no vuylla, o retre lo contradiga, pusca a ell la quitacio la qual de nos reeb emparar.” (*Ordenacions de Pere del Punyalet sobre els oficials de la sua cort*. CDIACA, vol. V Del Maestre racional); “Es ver que ja cert censal pertanyent al dit mossen Mallorques dins aquesta vila es estat emparat per los oficials reals de aci.”; (Correspondència de Perpinyà, 19 de juliol de 1442). DC/DE: Emparament. || Retenció de béns per manament judicial. || Acció d'emparar-se d'un feu el senyor, o de la cosa feudal o emfitèutica el senyor directe, en casos d'incompliment de les obligacions per part del feudatari o emfiteuta. Etim.: 1200; de *emparar*. | DTCA testimonia quatre vegades la forma *empara* i les formes plurals *empares* (4) i *enparas* (1) (*Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484)* de Jaume Safont). | ZAB, 113/*JudeoCat*, 50: ‘document o acció jurídica destinada a emparar o a protegir algú o alguna cosa’, ‘embargament’, ‘retenció’. Deriva del català antic *amparar*, que ahora prové del llatí vulgar ANTEPARARE ‘protegir per endavant’, amb canvi de prefix. Coromines documenta el mot des de molt antic (ca. 1200- 1210) en textos bastant populars (DECat, VI, 269b2-27). (§ 29). | ALJ, núm. 7: Testimonia la forma אנפרא *enpara*: לעשות עכוב הנקרא אנפרא (...) (...per fer embargament, que anomenem *enpara*) (*responsum* 381, Calatayud, a rabí Moixé ha-Leví ben Alqabes, a. 1372-1373). | A l’AHG documentem אמפארה (*empara*) a ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445) (a. 1443) i אמפרה (*empara*) en un manuscrit amb registres de préstec dels anys 1332-1335 (Gi 1, 140 - codavant 2b/1391-1392).

אפוקה (*àpoca*): ‘àpoca’ f. DIEC2: Document públic o privat en què el creditor declara haver rebut del deutor la quantitat deguda. | DCVB: Document que acredita haver-se cobrat un deute. “Los dits quatre Administradors hajen a fer apoches de les quantitats que'ls seran trameses.” (doc. a. 1342); “Per albarans segellats amb lo sagell de la universitat e per apoques d'aquells qui n'hauran reebut.” (doc. any 1380). Etim.: el llatí tardà APŌCHA (< grec ἀποχή). | DECat: Aporta els testimonis de DCVB. | DJC: Document en què la part creditora declara haver rebut de la part deutora la quantitat deguda. | *VocFar*: ‘Carta de pagament, rebut’. “Nos scrivim al veguer de Barchinone que ns do decontinent la meytat... de CLI florins d Arago e un timbre d or que son estats trobats... per que us manam que ls li demanets. E apres que ls haurets reebuts fets li apocha,” (Epistolari del rei Martí, 25); “E en la paga, cobrats d ell, en sa forma, la letra preinserta e la present ab apoca de rehebuda.” (Lletra d'Alfons el Magnànim al tresorer en Ramon Fiveller-Barcelona, 10 octubre 1416-ARB, reg. 2.560, fol. 65); “Item .j. arquibanch de moviment pintat ab son pany e sobre pany ple de apoques e albarans... fou trobat dextat e ubert.” (Inventari a. 1406- Arxiu parroquial de Valls). | DTCA: documenta *apocha* (4), *apoches* (1) i *apoques* (1) en el *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484)* de Jaume Safont. | CICA recull les formes *àpoca* (29 vegades des del s. XV) i *àpocha* (51 vegades des del s. XIII). El primer testimoni “it procurador del regne, a instància de les parts, l’apocha feta dels·XII·mília torneses” en uns pergamins de la segona meitat del s. XIII. | A l’AHG a ZAB,

112/*JudeoCat*, 47: אפוקה *àpoca*. ‘Carta de pagament, rebut o qualsevol altre document en el qual el creditor declara que el deutor ha pagat la quantitat deguda’ (a. 1443).

אשאוק (*eixauc*): ‘eixauc’ m. DIEC2: Allò que se cedeix per res o a preu baix, que es posa de premi, a la persona que fa que hom pugui mantenir o atènyer un bon preu en certes vendes o subhastes. | DCVB: ‘eixauc’ [eixau] m. Prima o remuneració que es dóna al més dient d'una subhasta, a part de la cosa subhastada que cal lliurar-li. “Los quals per vós me foren promesos de dar de exauch per una dita que diguí en lo dret del terç del delme.” (doc. a. 1422, Arxiu Reial i General del Regne de València); “Salaris, rendes,... auentatges de forment, exauchs e moltes altres messions.” (doc. segle XV). Etim: derivat postverbal de *eixaugar* (< del llatí *EXAQUARE, ‘treure de l'aigua’, ‘eixugar, fer sortir l'aigua’) DC/DE: Als Països Catalans, prima o remuneració que l'administració reial concedia (des de la baixa edat mitjana fins al segle XIX) als qui participaven amb oferiments o dites a les subhastes anuals per adjudicar l'arrendament dels drets i els impostos reials. Etim: 1326; de *eixaugar*. | A l'AHG es troba a ZAB, 113/*JudeoCat*, 50: En aquest text de l'any 1443 (§ 55, 56 i 74) sembla que té un sentit que s'aparta del de ‘prima o remuneració que l'administració reial concedia als qui participaven amb oferiments o dites a les subhastes anuals per adjudicar l'arrendament dels drets i els impostos reials’. Aquí es tracta d'uns diners que Jucef ben Zabara paga com a comptable de la comunitat jueva de Girona «per satisfer l'ajuda del vi i de les veremes». Sembla que es tracta d'una mena de subvenció que la comunitat dóna perquè el vi que s'haurà de fer compleixi els requeriments rituals. Es deu anomenar *eixauc* per analogia amb les remuneracions que l'Administració reial concedia als qui arrendaven els impostos reials, que eren els eixaucs pròpiament dits. Prové del llatí *EXAQUARE ‘treure de l'aigua’, probablement perquè el sentit inicial que va tenir el mot va ser el de ‘prima que es donava al primer postor en les subhastes de peix’. | DECat: troba el mot aplicat a la subhasta de mercaderies en una dotzena de casos en documents desde l'any 1330 fins a 1591. Entre els pescadors el plural (reduït a *eixaus*) fa referència a la prima que rep el primer postor en les subhastes de peix. | No hi ha reducció de la consonant final darrera de diftong com es testimonia en altres textos posteriors *einxauc* > *eixau* (DCVB a. 1655, 1695, etc.) (Martí, “Processos”, 171, §8.6).

אשיקנסיאונש (*assignacions*): pl. ‘assignació’ f. DIEC2: 1. Acció d'assignar || 2. Quantitat assignada com a sou o altre concepte. 2. | DCVB: Acte i efecte d'assignar; “Per cascuna citació o assignació de dia o de hora,” (*Costums de Tortosa* III, i, 1; text de 1539, però l'originari és de final del s. XIII); “E com... sentí tocar la hora de la asignació,” (*Tirant lo Blanc*, cap. 245; 1460-1464). Etim: del llatí ASSIGNĀTIŌNE. | DC/DE: a. 1653 (*Dictionarium seu thesaurus catalano-latinus* de Petro Torra, Barcelona); del ll. ASSIGNATIO -ŌNIS, íd.. | *VocFar*: Acció de disposar una suma de diners per al pagament d'una renda, d'un deute, i també aquella suma mateixa assignada; “Creents que vos podets molt profitar e en altra manera donar bona adreça que les assignacions dels nostres palaus Reyals d aquexa Ciutat sien

prestament pagades... vos manam pregants vos que lo dit Ffrancesch en e sobre les dites coses hajats en recomendacio singular e en altra manera lo endressets... que les dites assignacions se paguen e per consegvent la moneda d aquelles se distribues en les coses dessus dites...” (D. Girona i Llagostera, “Epistolari del Rei Martín d’Aragó (1396-1410)”. *Revista Asociación Artística Arqueológica. Barcelonesa* 1909. II, VI, núm. 60, p. 191-192 –ARB, Reg. 2244, fol. 158r-159r, 14 de abril de 1402.); “... he asseiat de forçar los officials d aquesta ciutat a pagar les assignacions a que son tenguts a la obra del dit palau ordinariament, e son tan mal vesats que no se n pot haver diner...” (Lletra de Pere Becet al rei Barcelona, 2 de maig de 1418). | DTCA recull la forma *assignació* una vegada en el Tirant lo Blanc: “en lo lit e sentí tocar la hora de la assignació vestí ‘s sobre la camisa vna roba de vel” (4, cap. 260). | CICA documenta la forma *assignació* des del s. XIII 34 vegades, i *assichnada*, 1 vegada, en el s. xv en una traducció del Decameró.

Segons ZAB, 112 i *JudeoCat*, 48 el text hebreu gironí dels comptes de Zabara de 1443 passava a ser el primer text conegut que documentava aquest mot. Això no obstant, a banda dels documents que aporta *VocFar*, hem de situar el primer testimoni conegut un segle abans, ja que documentem el mot l’any 1354 a *AcordsBcn*: “Item miraran de suplicar el nostre molt excel·lent rei i senyor que aboleixi l’*assignació* del molt excel·lent senyor *duc* ...” (art. 15, lín. 1) (Traducció de Feliu, “Els acords,” 157). També s’hi troba el mot *אשיקנטש* (*assignats*): *מה שלא יהיה כן אם חמסים אשיקנטש יהיו* (art. 16, lín. 5) (“...cosa que no podrà fer si els tributs són *assignats*”) (Traducció de Feliu, “Els acords,” 158). ZAB i *JudeoCat* també noten que l’oclusiva velar *g* devia ser pronunciada com a sorda i per això és escrita amb ק.

אשיקוטוריה (*executòria/eixecutòria?*): ‘executòria’ f. DIEC2/DJC: Document públic i solemne en què és consignada una sentència ferma. | | Ordre tramesa per un tribunal o un jutge que ha dictat una sentència a un inferior, comissionant-lo perquè en practiqui les diligències d’execució. | DCVB: Despatx de la sentència que no admet apel·lació. “Renunciant a tot dret del qual se poguessen ajudar volgueren aquesta carta esser feta ab executòria amb submissió de for largament ordenadora” (doc. a. 1476). Etim.: forma femenina d’*executori*, aquest d’*executor* i aquest del llatí EXSEQUITORE, ‘qui executa’. | *VocFar*: Lletra executòria pontifical. “d ells dos leguats/ Pere, Feliu: / Pere qui s diu / ver confessant, / Ffeliu preycant, / ab dimissoria/ executoria / del que volgue, / ell tramete: / executaren / e deslliguaren / que ls fon manat.” (Roig, *Spill*, 13044). | DTCA només testimonia les formes *executa*, *executada*, *executar*, *executaren*, *executassen*, *executat*, *executen*, *exequitar* i *exequutat*. | CICA documenta la forma executòria en 6 documents dels s. xv. | A *Duran* trobem *איגיקוטאר* (*ejecutar*). | A l’AHG documentem el mot a ZAB, 114 i *JudeoCat*, 51: Sentència que dóna el dret d’executar o de fer executar una resolució judicial. Prové del baix llatí EXSECUTORIUS.

וִיּוֹלָרִי / וִיּוֹלָרִישׁ (*violari/violaris*): ‘violari’ m. DIEC2: Pensió vitalícia. | DJC: ‘pensió vitalícia’ c. nom. f. Dret de crèdit a percebre i obligació consegüent de pagar una pensió periòdica, durant el temps definit per la vida d’una persona o més d’una que visqui en el moment de la constitució. Històricament, el dret civil català ha regulat diverses institucions jurídiques que comportaven el pagament de pensions periòdiques de diners. Són el cens emfitèutic, el cens vitalici, el censal i la pensió vitalícia o violari. | DC/DE: Contracte aleatori peculiar del dret civil català, que atorga la facultat de percebre periòdicament una pensió en diners durant la vida d’una o dues persones, en canvi del lliurament d’un capital. Etim.: ca. 1280; del baix llatí català i aragonès VIOLARIUM, d’origen incert, possiblement derivat de *viola*, potser per la relació d’aquest tipus de pensió amb institucions religioses i la connotació que hi ha tingut el color viola. | DCVB: Renda d’una pensió vitalícia, que constitueix una obligació essencialment redimible mitjançant la qual es paga una determinada pensió anual durant tota la vida a una o dues persones, amb lliurament previ del capital corresponent. “Et el violari dels malaltes sia goardat (doc. a. 1201-1204); “Usufructuari, o aquell qui té algunes coses a violari..., deu auer los ususfruyts mentre que viu o per temps cert...; mas, eyl mort, de continent és l’usufruyt fenit o el violari” (*Costums de Tortosa*, IV, XXVI, 26. final s. XIII); “Los dits CCCC sols de uiolari són scrits en lo libre dels censals e uiolaris que la Ciutat fa” (doc. a. 1358, A Municipal de Barcelona); “Provehim de officis de nostres regnes e Catalunya, e’ls donam violaris” (*Crònica de Pere III el Cerimoniós*, 79); “Deu esser vedat comprar rendes e violaris a tothom qui puixa mercadejar” (Eximenis, *Regiment de Prínceps*, 170); “Que’l tractament era tal que’l rey Robert per lo violari de Sicília vos dava lo regne d’Albània” (doc. a. 1312, *Rubió Docs.* 69). Etim.: incerta. En el llatí medieval dels documents catalans apareix escrit violarium amb el significat || 1, i més antigament (segles X-XII) es troba la forma *vivolarium*, que ha induït els etimologistes a considerar violari com a derivat llunyà de VIVUS ‘viu’ o de VIVERE ‘viure’. Coromines DECast, s. v. violeta, considera impossible morfològicament aquesta derivació de VIVUS o VIVERE, i proposa com a probable un altre origen: el llatí VIOLARIUM ‘planter de violetes’; pren com a base el fet que molts de violaris es constituïen en favor de monges, i considera que el color violat pogué ser pres com a emblema de l’estat religiós i aplicat a la pensió que es constituïa a favor de les religioses. És suggestiva aquesta teoria, però no acaba de ser convincent. | *VocFar*: Renda vitalícia. “Es ver que sobre aquest cens lo dit senyor Rey ha assignades tots anys L ll. de alfonsins de violari an Pere Mertinis de Sarassa de vida sua. (Compartiment de Sardenya Castell de Càller); “Item, que no vendrem del sensal que huy la dita clauaria ha, ni negun altre sensal ni violari sobre aquella per gran profit que fos de la clauaria et del estudi...” (*Jurament dels clavaris de l’Estudi general*, Arxiu de Lleida, 1369). | DTCA només testimonia el mot *violari* dues vegades en el *Tirant lo Blanc* (4, cap. 73) i en el *Regiment de la cosa pública* (pàg. 133) | CICA recull *violari* 118 vegades des del s. XIII i *violaris* 36 vegades des del s. XIV. | *FelMots*, 73: וִיּוֹלָרִי “...en els registres dels cristians, com cal segons el costum de la ciutat, escriptures de *violari*...” (III:79) (m. s. XIII – p. s. XIV). | A l’AHG el trobem en unes

actes comunals de l'any 1356: **חוב או ויאולרי וא שינצאל** (deute o *violari* o *censal*) i **פטור ויאולריש ושינצאלש** (i *censals* o *violaris* de la comunitat) (Gi 5,120-codarrere 2b/1361) i en un full del Llibre de Declaracions de l'aljama (Gi 1, 256 codavant 3'a/1397): **פירו ד' ויאולארי** (Pagaren 7 sous de *violari*).

וילה (*vila*): 'vila'. DIEC2: Població agrupada que, sense tenir el títol de ciutat, té alguns privilegis amb què es distingeix dels pobles. || Nucli d'una població diferenciat de la resta del terme. | DC/DE: Població que, sense tenir el títol de ciutat, té alguns privilegis o un nombre d'habitants prou elevat per a distingir-se dels pobles. || Nom amb què hom designa el nucli de població, per distingir-lo de la resta del terme, del camp. Etim.: s. XI; del ll. vg. *VĪLA*, ll. cl. *VĪLLA* 'masia; residència dels ambaixadors quan no eren admesos a Roma'. | DCVB: Població que, sense tenir el títol de ciutat, té algun privilegi o dimensions suficients per a distingir-se dels pobles; cast. *villa*. "De ipsa *vila* de Ceuiz" (doc. a. 1092); "Si frare va per ciutat o per castel o per *vila*" (doc. a. 1201-1204); "Que son desir se complís en hauer castells e *viles* e possessions" (Llull, *Fèlix*, pt. i, c. 2.); "Es de la *vila* de Fraga" (Desclot *Crònica*., c. 2); "Qual és lo pus amorós de la vila" (Metge, *Lo Somni* III). Etim.: del llatí *vīlla*, 'casa de camp', i en el llatí tardà 'llogaret, aplec de cases'. | *VocFar*: Població que, sense tenir el títol de ciutat, gaudeix de privilegis amb què es distingeix dels pobles. "XXVIIJ. Item, que ls dits sobreposats pusquen cascun any mudar dos captadors en la vila damunt e dos en la vila davall..." (De l'ordinació dels Argenters Mallorca, 23 de març de 1368). | DTCA recull la forma *vila* 576 vegades i *villa* 7 vegades. | CICA testimonia la forma *vila* 5917 vegades en documents des del s. XII. | En els documents de l'AHG trobem el mot en una bona quantitat de documents comptables, especialment registres de préstecs. Sovint amb la forma abreujada **וי** (*vi[la]*).

טריבוטש (*tributs*): pl. 'tribut' m. DIEC2: 'impost' m. Quantitat de diners exigida sense contraprestació per les administracions públiques a cada ciutadà i a cada empresa com a contribució a la despesa pública segons llurs activitats i resultats econòmics. | DC/DE: Impost, contribució o qualsevol altra forma d'obligació fiscal. Etim.: s. XIV; del llatí *TRĪBŪTUM*, íd., derivat de *TRĪBUĒRE* 'distribuir entre les tribus; atribuir; assignar', i aquest, de *TRĪBUS* 'divisió del poble romà'. | DCVB: Contribució que paga una persona o una comunitat a una altra considerada superior o capacitada per a imposar-li aquella càrrega. "Es lo tribut que'ls juheus del dit loch paguen cascun any al senyor Rey D sòlidos" (doc. a. 1315). Variants antigues: *traüt*, *trabut*. Etim.: pres del llatí *TRĪBŪTUM*. | DTCA només recull el mot una vegada en el *Llibre dels Feits*: "per tots temps, e éls que faessen aquesttribut per totz temps a nós e als nostres" (cap. 123, lín. 11, 6è mot). | CICA testimonia la forma *tribut* 72 vegades des del s. XIII, *tributs* 4 vegades des del s. XIV, *trebut* 11 vegades el s. XIV, *trabiit* 10 vegades el s. XV, *trabut* 25 vegades i *trabuts* 2 vegades el s. XIV i XV. | DECat: Del llatí *TRĪBŪTUM* 'contribució que es prescriu a algú', derivat de *TRĪBUĒRE* 'abonar', 'atribuir', propiament 'distribuir entre les tribus una aportació' derivat de les *TRĪBŪS*,

–BUS ‘cada una de les divisions tradicionals del poble romà’. Es documenta per primer cop al s. XIV (a. 1315) però en català antic la forma més corrent, ja en el s. XIII, fou *treüt* o *traüt*. | *VocFar*: *traüt*, [*trabut*, *trebut*] s. Tribut. “... e pagant li n cert trehut per cada nau e barca lur, donant certes seguretats...” Bernat Boades, *Feyts d’armes de Catalunya* (falsificació) cap. 19); “.. e feu te n prebost seu en la ciutat de Hierusalem, que la tenguesses per ell e que li fesses cert trahut cascun any, e quant has sabut que nostre pare. es stat mort, no has volgut a nosaltres mes fer trahut sino per tres anys e has fallit donar lo ns set anys.” (Pasqual, Pere (atribució falsa) *Destrució de Jerusalem* 8, VII); “E yo qui pendre solia/Grans trehuts e demanar/Cove ls me ara pagar/Si no fan m i vilania.” (Turmeda, Anselm *Cobles de la divisió del Regne de Mallorca*, 29). | Les formes *trabut* o *trebut* sovint es vinculen a l’impost anual que pagaven les comunitats jueves catalanes *per trabut anual* ‘per tribut o impost anual’, per bé que hem d’entendre aquest mot en el sentit genèric i no pas com un tipus de contribució específica: “ítem lo trehut deis jubeus de Gerona ab sa cullita son — XLLL millia CCC solidos”; “Trahut deis jvheus de Leyda. Ítem lo trahut delsjuheus de Leyda et de lur cullita son — tria millia solidos jaccenses”; “Toles les rendes damunt dites de Gerona et trahut, son assignades ara ais marmessors del comte d’Urgell, et a aquells qui bavien assignacio en les rendes de Leyda. Salvant III millia solidos quin comanena la messio de la casa”.¹²⁵⁵ En sentit general trobem la forma ben testimoniada, com ja hem vist a *VocFar* i en altres textos: “Més que nos firmassem un trahut que nostre pare havia donat sobre’l Regne d’Aragó a Roma quan se corona a Roma, que era de doscents cinquanta mas-modines juafichs” (Jaume I, *Crònica*, “Com lo senyor rey en Pere despunta a Miraboaps rey de Tunis , perço com no li volia trametre lo trahut” (Muntaner, *Crònica*, cap. xxx,1325-1348). | En els manuscrits de l’AHG documentem el mot l’any 1356: *הן מטריבוטש הן מבקשות* (...sigui per *tributs* sigui per requeriments (subsidiis extraordinaris)) (Gi 5,120-codarrere 2b/1361).

סידולה (*cédula*): ‘cédula’. f. DIEC2: Document en què es consigna, especialment es notifica, alguna cosa. | DJC: Paper o document en què es consigna i, especialment, es notifica alguna cosa. | DCVB: Paper escrit en què es notifica o anota alguna cosa. “De les letres deu se parer una cédula... en la qual cédula deu esser escrit lo nom d’aquels a qui van.” (*Costums de Tortosa* I, IV, 9; s. XIII, text a. 1539/ original fol. s. XIII); “Cartes, cédules e altres qualsevol escriptures” (doc. a. 1400). “Vostra letra havem reebuda ensemps ab la scédula dins aquella interclusa.” (doc. a. 1403). Etim.: del llatí SCHEDULA. | DC/DE: Paper o document en què hom consigna i, especialment, notifica alguna cosa. Etim.: 1272; del llatí tardà SCHEDŪLA ‘full de paper’, derivat del llatí SCHEDA, íd. . | *VocFar*: Tros de paper on és escrita qualque cosa per a servir d’avís, de memòria. “Dimecres a xx. de març, any de la Nativitat M.CCC.XCVIII. foren possades cedules per les portes de les esgleyes, per les quals

¹²⁵⁵ Manuel Bofarull, *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*, (Barcelona: Instituto Universitario de Estudios Medievales de la Universidad Autónoma de Barcelona etc., 1975; 1876), 20, 49 i 59.

nostre Senyor lo Papa, per contemplacio de la armada dessus dita, atorguava indulgencia a pena e a culpa a tots aquells qui en la dita armada iran personalment...” (Salzet, Mateu, *Cronicon*); “Vuy, mossenyors, entre .viiiij. e .x. horas ans de dinar, fonc posada una cedula en las portas de la Audiencia, de la qual yo, per via indirecta, que negun no n ha haut sentiment, he haut translat lo qual tramet dins la present...” (Lletra de Joan Ros, notari de Perpinyà, als Consellers de Barcelona 6 de març de 1450); “Tres coses fan mal scriva: scriure falcia, dobla salari querir e los contractes en cedules tenir.” (*Llibre de tres* fol. 210; s. XIII-XIV). | DECat: Pres del llatí tardà SCHEDULA ‘full de papar, pàgina’, diminutiu del llatí SCHEDA. Es documenta per primer cop en els *Costums de Tortosa*. | A DTCA només es documenta la forma *cèdula* sis vegades (*Dietari o Llibre de Jornades*; *Regiment de la cosa pública* i *Recull d'exemples i miracles*). | CICA 53 vegades des del s. XIII. | A PAHG ZAB, 117 i *JudeoCat*, 48: סידולה *cèdula* (1443).

פּוּשֵׁיּוּ (*possessió*): ‘possessió’ f. DIEC2: Acció de posseir. | La cosa posseïda. | DC/DE: 1. Acció de posseir. 2. Cosa posseïda. Etim.: s. XIV; del llatí POSSESSIO, -ŌNIS, íd. | DCVB: 1. Acció de posseir. “Planyien per la desonor que tot christianisma pren en la possessió que los sarrahins han de Jerusalem” (Llull, *Fèlix*, IV, cap 1, a. 1287-1289); “Fo planerament en possessió e llegítima de tot” (Muntaner, *Crònica*, cap. 32, 1325-1348) | Donar possessió o Posar (i ant. metre) en possessió d'una cosa: fer que una persona la posseeixi. “Yo met-lo en possessió ab aquest meu capell” (Desclot, *Crònica*, cap. 136, a. 1288); “Per anar pendra la possessió del castell de Vespella” (doc. a. 1390), etc. | 2. Cosa posseïda. “Avets fet manament que hom no cobeeg ni enveg son pruxme en ses possessions e ses riqueses e sos béns” (Llull, *Llibre de contemplació en Déu*, 264, a. 1272); “Han desijat regnes, possessions, riqueses” (Metge, *Lo Somni* III, a. 1399). | Porció gran de terreny de conreu, pertanyent a un propietari i depenent d'una casa situada dins la mateixa finca. “Los donaria bones possessions franques e quíties” (Muntaner, *Crònica*, cap. 108, 1325-1348); “En llurs conreus que fan en llurs terres e possessions” (doc. a. 1459). Etim.: pres del llatí POSSESIŌNE. | *VocFar*: Acció de posseir o tenir per a si una cosa material o incorporal. ... volen esser delitats, es assaber ab delits viure, e, sens contrast de algun fflagell, voler a la possessio passar de aquella inmensa gloria, a la qual preu algu egalar no s pot...” (Martines, Pero *Mirall dels divinals assots*, Lo segon pròleg, s. XV); “E havent trobat la casa d en P. Ramon de Copons; e, com han volgut que la buydassen e que s i mudassen e son hi exits alguns debats, per la qual raho no han pogut haver la possessio.” (*Llibre de consells de Cervera*, 16 de setembre de 1458). | Terres posseïdes, propietat. “Pregam vos que si en lo vostro ort o possessio ha qualque verga qui sia venada e bona per tresplantar, que aquella decontinent nos trametats.” (*Epistolari del rei Martí*, 62); “... que nostre senyor Deu, com fa eixir lo sol, fa l servir axi als amichs com als enemichs seus, e com dona pluja, no solament la dona a les possessions dels amichs, mas encara dels enemichs...” (Vicent Ferrer, *Quaresma* 53, VI); “... e ells tornaven que no era dret ne usatge ni semblava dret que senyor gitas a vassail de sa possessio menys de coneguda de dret...” (Jaume I,

Crònica, 544, mss. 1a m. s. XIV), etc. | CICA documenta el mot 598 vegades des del s. XIII. | A *Lletres del bisbe de Girona*, s. XIV es documenta la forma *possession* l'any 1344 amb conservació de la *-n* final etimològica (Feliu; Ferrer, “Escriure,” 137). | ZAB: (§ 8) (a. 1443)

פרוטישט (*protest*): ‘protest’ m. DIEC2: 1. Acció de protestar determinats títols jurídics. 2. Document que és testimoni d’aquesta acció. DC/DE: Document notarial on consta l’acció de protestar una lletra o un taló. | Etim.: s. XV; de *protestar* (a.1396; del llatí *PROTESTARI*, íd.) | DCVB: 1. Acció de protestar, d’afirmar solemnement. “En una resposta la qual nos fahien a un protest per nós a ells fet” (*Epistolari de Pere III*, 110), “Si tu'l dius a matí e vespre..., lo protest te valrà e't farà estar ferm en la fe” (Vicent Ferrer (1350-1419), *Sermons de Sant Vicent Ferrer*, II, 30) | 2. Acció de protestar una lletra; escrit en què consta la dita acció. “Fa a continuar mig florí de un protest lo qual ha bestret lo clavari an Benet Sanç per cambi” (a. 1435). | *VocFar*: Acte o escrit pel qual hom protesta d’alguna cosa. “E encontinent fou li fet un protest sobre los dits affers, narrant en aquell que com ell e... son procurador haguessen presos los dits homens no trobant los en negun malifet sino tenint son cami...” (*Llibre de la Universitat Igualada*, a. 1441); “Saviament/yo posi prest/en cort protest,/dins temps degut,/com may rebut/lo dot agues” (Roig, *Spill*, 3.054, ca. 1460) | DTCA recull tres vegades la forma plural *protests* en el *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484)* de Jaume Safont. | CICA documenta el mot 52 vegades des del s. XIII: . | ZAB, 116 i *JudeoCat*, 54, (§ 20) (1443): En aquest context ha de significar un ‘document on consta una reclamació’. Deriva del llatí *PROTESTARI*. Aquest mot no va ser recollit pels diccionaris fins al segle XX, però Joan Coromines ja el troba documentat en un document rossellonès del 1385 i en una carta del rei Martí del 1406 (DECat, VIII, 468a 11-18).

פרוסיש (*procés*): ‘procés’ m. DIEC2: Causa judicial. | DJC: 1. Judici. 2. Causa judicial. 3. En un litigi, conjunt d’actuacions jurisdiccionals encaminades a l’aplicació del dret. Conjunt d’escrits en qualsevol causa civil o criminal. | DC/DE: 1. Conjunt d’actuacions jurisdiccionals, posades per l’estat a disposició dels particulars o d’ell mateix, en els diversos sectors d’aplicació de la llei. | 2. Conjunt d’escrits en qualsevol causa civil o criminal. Etim.: s. XIV; del llatí *PROCESSUS*, -US ‘acció d’avançar’. | DCVB: Conjunt d’actuacions fetes per esclarir la perpetració d’un delictes i la culpabilitat del qui l’ha comès o dels qui hi han intervingut. “Vol e mana lo senyor Rey... que sia sobresegut en tots procesos e enanements civils e criminals” (doc. a. 1369). “En los processos qui se'n són fets” (doc. a. 1383, *Rubió Docs*, II, 268); “Mana esser fet procés contra lo dit comte” (doc. a. 1394); etc. Etim.: pres del llatí *PROCESSUS*. | *VocFar*: Procediment. “E foren fetes certes crides que tot hom ffor prompte ab llurs armes, e posassen llurs panons, seguons es acostumat fer en los processos de somatent.” (*Novells ardots* 15 d’octubre de 1457) | Instància davant d’un jutge; sèrie d’actes de justícia en una causa criminal. “Si lo rey prenia hun hom ladre qui havie feyt molt de mal, e fa li son proces, e clou lo, e done sentència que

muyre, e veus que los ministros dien: -Via, feu lo penjar!” (Vicent Ferrer (1350-1419), *Sermons de Sant Vicent Ferrer*, XI). | Conjunt de les peces escrites d'un procés. “Axi, duptant, viu les portes ubertes, entrar flota de gent ab processos en ma...” (Alegre, Francesc, *Somni de Francesch Alegre*, 55, m. s. XV-p. s. XVI). | La forma més freqüent a DTCA és *proces* (55 vegades) i també recull *proçes* (4), *proses* (8), *prosses* (a) i la forma plural *processos* (59). | ALJ, núm. 26 (*responsum* 252): פרוסיש (m. s. XIV). | A l'AHG en ZAB: פרוסיש (§ 43, 44, 47, 49) (a. 1443).

פרישינטיסאון (*presentacion*): ‘presentació’ f. DIEC2: Acció de presentar. | DCVB: Acció i efecte de presentar. “Rebuda la presentació del dit procés” (*Llibre del Consolat de Mar*, cap. 12); “La presentació dels dits mostaçaffs se pertanyia al batle” (*Ardits*, i, 7- a. 1391). Etim.: pres del llatí PRAESSENTATIÖNE. | DC/DE: Acció de presentar. Etim.: s. XIV; del baix llatí praesentatio, -ōnis, íd.. | Ni DTCA ni CICA documentem aquesta forma amb la -n final. | A l'AHG a ZAB, 116 i *JudeoCat*, 54: (§ 31) (1443). La conservació de la -n final és una característica lingüística pròpia de les terres del bisbat de Girona i la e de -*tecion*, que no és etimològica, ha de ser escrita per analogia amb les altres dues e que conté el mot i causada pel fet que totes tres e es pronunciaven com a vocals neutres.

פרקורה (*percura*): ‘procura’, ‘procuració’ f. DIEC2/DJC: ‘procura’ f. Poder donat legalment per algú a una persona per a obrar en nom seu. | DC/DE: Procuració. Etim.: 1443; de *procurar* (< del llatí PROCŪRARE). | DJC: Grup d'articles d'una llei, d'un decret o d'un altre text de caràcter normatiu, que tracta d'una mateixa matèria | DCVB: *percura* f., vulgarisme per *procura*. “Que'm fassen tots, prest, general percura” (*Cançoner dels Masdovelles*, s. XIV-XV, 53). | *procura* f. Procuració. “Consta de la dita mia procuració ab carta de procura feta en la dita ciutat de València” (doc. a. 1443); “Dix al Rey que ell no tenia procura de son germà per sposar-la” (Martorell, *Tirant*, cap. 207). Etim.: derivat postverbal de *procurar* (< pres del llatí PROCŪRARE) (Variant antiga: *precurar* (*Blanquerna*, 71; *Curial*, II, 88)). | *VocFar*: Procuració, poder donat a un mandatari per a obrar. “Per que si vos m enviau una procura, jo vos donare bon recapte, axi com faria per mi mateix; si no trameteu me a dir que m fare, car jo me n vull anar prest aqui.” (Epistolari del segle XV, XXII). | DTCA recull les formes *procura* (3) i *percuxa* (1) (*Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484)* de Jaume Safont). | CICA no documenta *percura* però sí *percurador*, *percuradors* i *percurar* | A l'AHG el trobem a ZAB, 115 i *JudeoCat*, 53: Poder donat legalment per algú a una persona per a obrar en nom seu. Deriva de *procurar*, que alhora prové del llatí PROCŪRARE. La forma d'aquest document presenta el mateix fenomen popular (*pro* > *per*-) que es documenta en el mot *percurador* (§ 42) (1443). | Metàtesi de la forma *percura* (*pro* > *pre* > *per*.)

קפיטול (*capitol*): ‘capítol’ m. DIEC2: Articulat d'una estipulació, d'una relació, d'una disposició, i la mateixa estipulació, relació, disposició. | DC/DE: Articulat d'una estipulació, d'un reglament, etc., i la mateixa estipulació, relació, etc. Etim.: s. XIII;

del llatí CAPĪTŪLUM, diminutiu de CAPUT ‘cap’, primer com a caplletra de les parts d'un llibre; de la lectura pública d'un ‘capítol’ de la Regla, passà a significar l'assemblea monàstica o canonical. | DCVB: Cadascuna de les parts, de tema determinat, en què es divideix un escrit. “Nos hauriem lo fur d'Arago, e fariemlo ligir denant tots capítol a capítol” (Jaume I, *Crònica* 395). Especialment: a) Cadascuna de les ordenacions que es feien en cort o dictades per l'autoritat. “E fou fet perço aquest capítol,” (*Llibre del Consolat de mar*, cap. 48.); “Qui vendra contra aquest capítol pagara per ban cascuna vegada LX solidos”, (doc. a. 1372, Arxiu Municipal de Barcelona). b) pl. L'articulat d'una estipulació, i la mateixa escriptura on consta aquesta estipulació. Etim.: pres del llatí CAPĪTŪLUM. | DTCA documenta aquest mot 1528 vegades i CICA 4735. | DECat: pres del llatí CAPĪTŪLUM, ‘cap petit’ ‘caparró’, diminutiu de CAPUT, -PĪTIS ‘cap’. El mot llatí prengué ben aviat, de més a més el sentit d'adornament amb què hom encapçala les divisions o capítols d'un llibre, i d'aquí al ‘capítol’ mateix. Després es concretà especialment en les parts i l'articulat d'una estipulació legal, d'on diverses aplicacions comarcals jurídiques i especialment els pactes que s'escriuen públicament com a base d'un matrimoni. | BIRP recull 4 vegades קפיטול. | ALJ núm. 34, *responsum* 228: קפיטול (m. s. XIV). | *FelMots*, 59-60: קאפיטול. “Cap jueu ni jueva de la nostra aljama no tindrà dret a presentar un *capítol* que pugui provocar danys a les persones o als béns...” (III:384; 385; 388; v:287) (m. XIII- p. XIV). | *Duran*: קפיטול / קפיטולש (*Ordinacions Cervera*, a. 1455). | A l'AHG a ZAB: קפיטול / קפיטולש (§8, 25, 26) (a. 1443).

רגישטרי (*registre*): ‘registre’ m. DIEC2: Acció de registrar. | DCVB: Variants antigues: *registre* (doc. a. 1524); *legistre* (Sants rossellonesos, 44). Etim.: del llatí *regesta*, part. pass. de REGERĒRE, ‘transcriure’, amb la terminació modificada per analogia del sufix -ista. | DC/DE: Acció de registrar. Etim.:s. XIII; del baix llatí *REGISTRUM*, íd., alteració del llatí tardà *REGESTA*, -ŌRUM, íd., participi neutre plural de REGERĒRE ‘transcriure’. | DTCA recull la forma singular *registre* (4) (*Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484)* de Jaume Safont) i la plural *registres* (1) (*Regiment de la cosa pública d'Eiximenis*). | CICA recull la forma *registre* 42 vegades des del s. xiv. | A l'AHG el trobem en ZAB: amb el sentit d'‘acció de registrar’ (§ 9, 131 48) (a. 1443).

רמיסיון (*remission*): ‘remissió’ f. DIEC2: Acció de remetre o perdonar; l'efecte. | DCVB: Acció de remetre. Especialment acció de perdonar. “Ab tot poder, axí en lo fet de la justícia com en fer remissions y gràcies” (*Crònica de Pere III el Cerimoniós*, 179). “Han obtengut remissió de lurs delictes” (Metge, *Somni*, II) “Ingratitut... és tan gran peccat que a tart o nulls temps n'aconsegueix hom remissió, Curial, i, 26. Sense remissió: sense remei, de manera que no es pot defugir. Que sien perduts... sens tota remissió” (doc. a. 1383). | *VocFar*: Indulgència, perdó d'una persona envers una altra. “Car si los miserables de vostra altesa seran hoyts, alguna volta aconseguiran remissio de sos defaults...” (Martorell, *Tirant lo Blanch* cap. CCLV); “La .vij^a. e la .viij^a. son remissio de injurias, que perdons a ton enemich, e restitucio de torts, que restituesques tot lo que tens de mal just...” (Vicent Ferrer (1350-1419) *Sermons de sant*

Vicent Ferrer, LI); “... supplich te, per lo misteri del dolcissim sagrament del teu precios cors e sanch, te placia donar me indulgencia e remissio dels meus peccats sobredits, presents e sdevenidors, e que d aquells puxa digna penitencia fer...” (Eiximenis, *Tractat de confessió* 1350?). | DC/DE: Acció de remetre o perdonars. Etim.: XIV; del llatí REMISSIO, -ŌNIS, íd. | CICA recull la forma remission un parell de vegades i el plural remissions 18 vegades des del s. XIV. | Documentem la forma *remission* en alguns textos gironins del segle XIV: a *Lletres del bisbe de Girona*, s. XIV es testimonia la forma l’any 1348: “puga passar sa uida, emperamor d’açò uosaltres per Jhesu Christ amonestam que en remission de vostres pecats ”(Feliu; Ferrer, “Escriure,” 132); al *Llibre Verd* de la ciutat de Girona: “Remission de penes e de terces per deutes, violaris e censals entro a XVIII de marc de-l’any MCCCLIII” (Guilleré, *Llibre Verd*, núm. 279, 1353 març 28, Barcelona). | A l’AHG en ZAB, 116 i *JudeoCat*, 54: (§ 51) (1443). En el text sembla que té el sentit de ‘cancel·lació d’un deute’. La *-n* final és etimològica i és un tret dialectal arcaic de les terres del bisbat de Girona.

שוברישיאימינט (*sobreseïment*): ‘sobreseïment’ m. DIEC2: Acció de sobreseure. || ‘sobreseure’ v. 1. Deturar la resolució o l’execució (d’alguna cosa). 2. Deixar (una cosa) sense curs ulterior. | DC/DE: ‘sobreseure’ v. tr. 1 Deturar la resolució o execució d’alguna cosa. 2. Deixar sense curs ulterior un procediment, una instrucció sumarial. Etim.: de *seure* (< del llatí SĒDĒRE, SESSUM, íd., ‘residir; restar’). | DJC: 1. Resolució jurisdiccional que suspèn el curs del procés penal o que el finalitza sense actuació del *ius puniendi*. El sobreseïment és una resolució sobre el dret d’acusar o, més concretament, sobre el fonament de l’acció penal, que suposa l’aspecte negatiu del judici sobre l’acusació que té lloc en la fase intermèdia del procés, davant de l’acte d’obertura del plenari com a aspecte positiu del control jurisdiccional. Formalment, el sobreseïment adopta la forma d’acte i s’imposa quan no es desprenen raons fundades per a exercir l’acusació del resultat de la instrucció sumarial, motiu pel qual se li assigna una funció garant al servei de la seguretat jurídica, atès que evita judicis penals innecessaris, perquè tanca el pas a les instruccions insuficients i elimina els riscos d’acusacions que manquen d’una base fàctica i jurídica mínima per a continuar amb l’exercici del *ius persecuendi*. 2. Acció de sobreseure. Etim.: De *sobreseure*, derivat del llatí SUPERSEDERE, ‘desistir de fer quelcom’. | DCVB: Acció de sobreseure. “El volc que yo us demanàs de sa part sobreseïment de pagar acorriment ne guages” (doc. a. 1331); “Volguéssem dar algun sobreseïment al procés” (*Crònica de Pere III el Cerimoniós*, 175); “Que sia servat el sobreseïment de les penes de quints” (doc. a. 1386). Etim.: del llatí SUPERSEDERE. | *VocFar*: Cessació, suspensió. Testimonia *sobreseïment*, *sobreseïment* i *sobreseïment*. “E si no havem pau mas solament sobreseïment de guerra, entenem que no y deiats aturar .i. dia ne .i. hora...” (ARB, reg. 1.258, f. 120 - 121 v°); “Primerament, que tot hom qui vage en la dita galea hage guiatge de crims e allongament e sobreseïment de deutes...” (Antoni de Capmany, *Col·lecció diplomàtica*, LXXX); “Fo a aquell fet manament de part del noble mossen Roger de

Muncada, governador, que sobrehehiques en la dita sentència. Lo die dessus dit, hora de vespres, lo dit noble Governador revoca lo dit sobrehehiment.” (Mateu Salzet, *Cronicon*, a. 1407). | CICA només recull el mot *sobressehit* en l’*Epistolari de Ferran I d’Antequera* del s. XV. | A l’AHG el trobem a ZAB, 117 i *JudeoCat*, 56: ‘Acte jurídic pel qual es dóna per acabada una causa’, en el text sembla que significa ‘acte d’anul·lació d’un permís concedit anteriorment’. És un derivat de *sobreseure*, que alhora és un compost de la preposició *sobre* i del verb *seure*. El mot es troba documentat en català per primera vegada en el segle XIV (§ 22) (1443).

שופליקסיוא (*suplicació*): ‘suplicació’ f. DIEC2: Acció de suplicar, de sol·licitar súplica. | ‘súplicar’ v. tr. Demanar amb submissió i humilitat. | DC/DE: 1. Acció de suplicar. 2. Recurs de súplica contra sentències de vista de tribunals superiors. Etim.: Només el documenta a partir de l’a. 1653; del llatí SUPPLICATIO, -ŌNIS, íd., tot i que DCVB, *VocFar* i ZAB els documenten segles abans. | DCVB: Acció de suplicar; súplica. “De translatz de cartes, e de soplicacions, e d’altres scriptures públiques” (doc. a. 1295); “Jatsia moltes supplicacions per altres nos sien estades fetes” (*Crònica de Pere III el Cerimoniós*, 399); “A suplicació de la Mare del Fill de Déu” (Metge, *Lo Somni*, II). Etim.: pres del llatí SUPPLICATIŌNE. | CICA recull la forma *suplicació* 107 vegades des del s. XIII. | *VocFar*: Prec fet amb submissió. “Com los moros foren davant lo senyor Dagramunt, per moltes suplicacions que li fessen james consentir volgue en res.” (Martorell, *Tirant lo Blanch* cap. CCCXXXIV); “E encara deus recorrer, per devota supplicacio, sobre les dites coses, a la Verge Maria, al Sanct Angel qui es ta guarda, e altres Sancts en los quals hages devocio special...” (Eiximenis, *Cercapou* 2.047, tercer punt); “... e per la vostra amor nos salve e ns vulla en esta vida inspirar supplicacions e dignes oracions a vos acceptables...” (Catecisme ms. n. 216, f. cij, b. Biblioteca Universitat de València). | DTCA documenta la forma de Bernat Metge a *Lo Somni*. | A l’AHG ZAB, 117 i *JudeoCat*, 56, (§ 8) (1443).

שנטנסיא (*sentència*): ‘sentència’ f. DIEC2: Decisió formulada pel jutge o pel tribunal en acabar-se una instància del procés judicial. | DC/DE: Decisió d’un òrgan judicial (jutge o tribunal) que dóna acabament al procés o judici. Etim.: s. XIV; del ll. SENTENTIA ‘parer; consell; vot’, der. de SENTIRE ‘opinar’. | DCVB: Decisió formulada pel jutge o jutges. “No poden girar sentències o donar d’escomunicació o d’entredit” (doc. a. 1254-61); “Foren denant lo jutge qui volia donar la sentència del castell” (Llull, *Felix*, pt. ii, c. 3); “Havia servat tota via la sentència del vet que contra ell havia gitada l’apostoli” (Desclot, *Crònica*, c. 168); “Donam a tots sentències de mort” (Pere III, *Crònica*, 291). Etim.: pres del llatí SENTENTĪA. | *VocFar*: Judici pronunciat per un jutge o tribunal de justícia. “La una es la mort, a la qual sap que no pot fugir, car ab la sentencia de mort nasque en aquest mon, e no sap la hora.” (Francesc Eiximenis (?), *Cercapou* 1.476, tercer punt). | DTCA documenta les formes *santencia*, *sentença*, *sentences*, *sentencia*, *sentençia* i *sentencia*. La forma més freqüent és *sentencia* (208 vegades). | CICA recull la forma *sentència* 1848 vegades des del s. XIII.

| A l'AHG documentem el mot en un llibre de comptes amb registres dels anys 1332 a 1335 (Gi 1, 140 - codavant 2b/1391-1392).

שינץ (*cens*): ‘cens’ m. DIEC2: Pensió anual que cal pagar, en data fixa, quan s’ha contret un censal, redimible o no. | DJC: Pensió periòdica dinerària anual, de caràcter perpetu o temporal, que es vincula a la propietat d’una finca. || *cens emfitèutic*. Dret reial. Cens de caràcter perpetu i redimible a voluntat dels censataris, que, a més de la pensió periòdica anual, poden atorgar als censalistes el dret de lluïsmo o el dret de fadiga, si s’ha estipulat en el títol de constitució. Històricament, el dret civil català ha regulat diverses institucions jurídiques que comportaven el pagament de pensions periòdiques de diners. Són el cens emfitèutic, el cens vitalici, el censal i la pensió vitalícia o violari. | DCVB: 1. Padró o document on es compten o classifiquen persones o coses. “En aquesta sancta confraria sien en cens tots los confreres en un libre.” (doc. a. 1383, Arxiu de Montblanc). || 2. Dret real que es paga al senyor de béns immobles, damunt el fruit d’aquests, a canvi del domini llur o d’un cabal en diners. “Lo cens de Nadal generalment aytabé... a la un any LX e III sols.” (Capbreu de Ribes, a.1283); “Un heretament qui’s té per lo senyor Rey a cens de II caffis de forment et pren-los el merino de Saragoça.” (doc. a. 1315); “Vullats vos a çens de dinés, vullats vos a çens de gallines.” (doc. a. 1379); “Com les dites possessions facen e presten molts censos.” (doc. a. 1471); etc.). Etim.: del llatí CENSUS. | DECat: pres del llatí CENSUS, derivat de CENSERE ‘fer una estimació, avaluar’. El primer testimoni documental data de la primera meitat del segle XII. | *VocFar*: Rèdit pagat pels vassalls al seu senyor. “... lo Consell acorda que cascun emphiteota sie tengut pagar la peyta deguda segons lo cens que feye a raho de march e mig...” (*Llibre de consells de Castelló de la Plana* 4, 3 de maig de 1383); “ffrança la feren:/may sens paguava/quant dominava/lo llur senat.” (Roig, *Spill*, 7.174, ca. 1460); “Item .i. libre de paper qui es capbreu dels censos del senyor.” (Inventari del castell de Tous Any 1410). | DC/DE: Etim.: s. XII; del llatí CENSUS, -ŪS, íd., derivat de CENSĒRE ‘fer una valoració’. m. Imposició, exacció o prestació periòdica, tant en diners com en espècie, tant en l’ordre tributari o fiscal com en el contractual. || Dret de rebre una pensió anual per raó d’un immoble, a perpetuïtat o per un temps llarg, com a conseqüència d’un establiment o contracte emfitèutic. . | DTCA documenta *cens* cinc vegades i la forma plural *censos* dues vegades. | CICA recull les formes *cens* (371 vegades des del s. XIII) i *çens* (7 vegades, s. XIV). | ALJ, núm. 37, *responsum* 305: **שינץ** *sens*, amb *ש* final (m. s. XIV). | *KleinDeeds*, 224, doc. 8; 230, doc. 10, 226, doc. 12 i 233, doc. 16: Trobem dues formes, **שינץ** i **שינץ**: **עם גכות המס הנקרא שינץ** (...amb el dret de la renda anomenada *cens*...) (ACB, 4-42-312, primer del mes d’*av* de l’any 5022) (19 de juliol de 1262); **פירי אשטניול ומעלה לנו מהם מם הנקרא שינץ** (...*Pere Estanyol*, de qui percebem una renda anomenada *cens*) (ACB, 2-17-25(n), primer del mes de *tévet* de l’any 5058) (17 de desembre de 1297); **שעושין שינץ זהוב ושנה לאדונות** (...que fan un *cens* d’un morabatí, pagador cada any a la senyoria...) (ACB, 4-40-568, 20 de *Xevat* de l’any 5060) (20 de gener de 1302).

שינצל/שׂינצל (*censal*): ‘censal’ m. DIEC2: Obligació redimible de pagar una pensió anual o cens a una persona i als seus successors en virtut d’un capital rebut per qui la contrau. | DJC: Dret de crèdit a percebre i obligació consegüent de pagar, per un període determinat, una pensió periòdica a una persona i als seus successors o a una institució com a contrapartida d’un capital rebut. Històricament, el dret civil català ha regulat diverses institucions jurídiques que comportaven el pagament de pensions periòdiques de diners. Són el cens emfitèutic, el cens vitalici, el censal i la pensió vitalícia o violari. | EC: Obligació de pagar indefinidament una pensió o cànon anual com a contrapartida d’un capital donat; hom acostumava a garantir sobre béns immobles, de manera semblant a la hipoteca, afegint-hi a vegades el pacte d’escriptura de terç. La seva creació adoptava generalment la forma de venda del dret, però també es podia constituir en testament o codicil. Fou la forma d’encobrir el préstec usurari o amb interès, prohibit per la legislació canònica compresa dins el dret comú; era també prohibit en alguna de les constitucions de Catalunya, però en d’altres hom donava per vàlida aquesta forma de préstec i, fins i tot, en les corts de Barcelona del 1432, convocades per Alfons IV, hom regulà l’execució per raó dels censals. La institució arrelà tant que fou permesa en butlles papals de Martí V i de Calixt III i, especialment, en la de Nicolau V del 1452, bé que imposava la condició que la pensió anual no podia superar el 10 % del capital. El tipus corrent de pensió acostumava a ésser del 5 %; a Tortosa era del 7,5 %. El censal era redimible, però també es podia pactar com a irredimible, i en aquest cas rebia el nom de *censal mort*, forma que fou l’adoptada a Mallorca. | DCVB: 1. adj. Propi del cens. “X migeres de blat de parades a mesura censal.” (*Capbreu Ribes*, a. 1283); “Quatre quarteres de forment censals les quals fa a mi en Pere Ferrer” (doc. a. 1475); etc. | 2. m. Pensió anual redimible que paguen una persona i els seus successors en virtut d’un capital rebut del qui cobra la dita pensió. “Donats foren a clergues censals e delmes e promeyes ab què visquessen” (Llull, *Doctrina pueril*, cap. 81, a. 1274-1276); “Les imposicions assignades als censals e als violaris que fa la dita ciutat.” (doc. a. 1378); “Es ordonat... que’ls jurats e lo consell de la dita illa de Menorca reemen cascun any M sòlidos de censal o dos mil de violari a què la dita universitat és obligada.” (doc. a. 1380). El censal tal com l’hem definit s’anomena també ‘censal mort’, per a distingir-lo del violari, en el qual l’obligació de pagar la pensió només dura la vida d’una o dues persones. Els documents antics anomenen amb freqüència el ‘censal mort’: “En paga pro rata de sis mília sòlidos annuals de censal mort qui’ls foren venuts per lo dit senyor rey.” (doc. segle XIV); “Vendre censals morts e violaris mijençants perpetual carta de gràcia o reedelmes.” (doc. a. 1385, ARB); “Aquells L sous que Tortosa fa quiscun any de censal mort de la almoyna de Catherina.” (doc. a. 1428). Etim: del llatí CENSUALĒ. | DECat: Substantivació de l’adjectiu llatí tardà i baix llatí CENSUALIS ‘pertanyent a censos’. En forma mig catalana i mig llatina ja apareix el substantiu censalis en un document de 1178. Documenta el mot de forma plena en la *Doctrina pueril* de Llull: “donats foren a clergues *censals* e delmes” (§81). | *VocFar*: 1. m. Renda anual i perpètua deguda al senyor en el dret feudal (i figuradament el deure moral). “Qui de be moral fa sensal/ A Deu en home virtuos;/ Mas lo malvat

vol vicios/ Sensal asi per far lo mal/ Contra lo sensal qui molt val” (Llull, *Medicina de peccat*, IVa part, XXIII); “... que com ell donas en compte .xl. lliures peyteres de falta per lo censal de Canet e los compradors no la y volguessen pendre en compte, per ço dix al consell quinya manera pendrie en los afers...” (*Llibre de consells de Castelló de la Plana* 4; 3 de maig de 1383), “no tinch sensals,/de naturals /primiciades/e just delmades/rendes yo visch”(Roig, *Spill*, 15.775, ca. 1460); “Item, que estrenyerem ab sagrament o en altra manera lo clavari qui cuyll lo sensal et les altres coses de la clavaria...” (Jurament dels clavaris de l'Estudi general Arxiu de Lleida, 1369); “Es ver que ja cert censal pertanyent al dit mossen Mallorques dins aquesta vila es estat emparat per los oficials reals de aci” (Correspondència de Perpinyà, 19 de juliol de 1442); “.. eren assignats a la taula de cambi de la dita Ciutat en satisfaccio o paga dels censals que la Ciutat vene per los .lm. florins que presta al Rey en Marti, los quals censals vuy paga la taula e no reb la consignacio...” (Novells ardots 5 de novembre de 1460). | 2. adj. Que pertany al cens. “Item, lo senyor rey solie pendre sens en alguns homens de Vilanova de Belpug, d aquels que lauren el terme de Lorenç, et lo sens ere pa, et vi, et diner, et carnsalada, valent entre tot cl. sous cascu an sensals...” (Capítols d'inculpació contra Pere de Palau 101; Camarasa, a. 1295). | *Censal mort*: Pensió anual redimible que paguen una persona i els seus successors en virtut d'un capital rebut. “.. pero trobaven alguns mercaders tals partits que si la Ciutat volia haver moneda per via de censal mort e ls prestara aquella moneda per negociar en blats a lur risch, ells assegurarien be de retre aquells e de pagar lo cens o interes tro al dia de la real restitucio e les messions...” (Manual de Consells València, 25 de setembre de 1384); “... ab la qual se mostra que los dits deputats veneren a la dita madona Sibilia, muller del dit Berenguer Basset, .DCCL. solidos barchinonesos de censal mort, per preu de .dc. lliures.” (Inventari d'en Pere Becet 4, XXVI. a. 1430) | DC/DE: 1 m Dret de cobrar una pensió o cànon anual com a contrapartida d'un capital donat. | 2 adj. Propi del cens; censual. Etim.: s. XIV; del llatí tardà CENSUALIS 'relatiu a censos'. | DTCA recull les formes *censal* (1), *censals* (7) i *sensals* (1). | CICA recull les formes *censal* (181 vegades), *censals* (345 vegades), *çensal* (1 vegada), *sensal* (31 vegades) i *sensals* (29vegades) des del s. XIII. | Moll, *Gramàtica*, § 179: El grup format per [w] precedida d'un grup de consonants no velars davant de *n* va patir ja en llatí vulgar l'eliminació de la [w]: *censal* < CENSUALE. | ZAB, 112 i *JudeoCat*, 49: שינצל 'Dret de cobrar una pensió o cànon anual com a contrapartida d'un capital donat' (1443). | *Duran*: שינשאלש *sensals* amb ש en comptes de צ (*Ordinacions de Cervera*, a. 1455) | ALJ, núm. 38: שנשאל *sensal* i també שינשליר *sensaler* també amb ש (m. s. XIV): על שנש"אל יש לו בקמראש"ה (...sobre el *censal* que té a *Camarassa*) (*responsum* 147).). | *KleinDeeds*, 224, doc. 8; 230, doc. 10, 226: בתים וגנות ושנצאלש (...cases i jardins i *censals*...) (ACB, 4-42-312, primer del mes d'*av* del'any 5022) (19 de juliol de 1262); שנצאלש מר שמאל סרדן (*censal* de mar Xemuél Sardan) (ACB, 4-42-300, primer del mes *kislev* de l'any 5023, vers) (15 de novembre de 1262). | A l'AHG, a més de ZAB, trobem el mot en unes actes comunals de l'any 1356: חוב או ויאולרי וא שינצאל (deute o *violari* o *censal*) i פטור הקהל ויאולריש ושנצאלש (i *censals* o *violaris* de la comunitat) (Gi 5,120-codarrere 2b/1361).

שיקנאר (*signar*): ‘signar’ v. DIEC2: Posar la signatura (en un escrit, en una obra d’art). | DC/DE: Posar algú la seva signatura o firma. Etim.: s. XIV; del llatí SIGNARE, íd. | DCVB: Assenyalar, marcar; posar un senyal a una cosa per distingir-la o fer-la coneixedora. “Les quals quintanes... dejen esser senyalades, fitades o designades a coneguda dels jurats” (doc. a. 1344); “Sant Francesch... meresqué esser signat ab les nafres del Salvador” (*Curial e Güelfa*, III, 14). | *VocFar* només testimonia el mot amb el sentit de ‘senyar’ i ‘senyalar’. | DTCA recull les formes derivades *signa* (1), *signada* (5), *signant* (1), *signar* (1), *signat* (4), *signats* (1), *signava* (1) i *signaven* (1), totes amb *g*. | CICA recull la forma *signar* 8 vegades des del s. XIV | A l’AHG documentem el mot a ZAB, 116 i *JudeoCat*, 55: ‘Signar, posar la signatura’ (del llatí SIGNARE, que ahora és un derivat de SIGNUM ‘senyal’). És interessant notar l’oclusiva velar *g*, que devia ser pronunciada com a sorda i escrita *q*. (§ 8) (1443).

3.3.8 Lèxic mèdic i botànic

אכאסיא (*acacia*): ‘acàcia’ f. Es refereix a l’*acàcia egípcia* i no pas a cap de les diverses espècies de plantes lleguminoses actuals pertanyents als gèneres *Acacia*, *Gleditschia*, *Robinia* (cf. ‘acàcia’ DCVB) L’acàcia és un suc espès que s’extreu del fruit sense madurar, semblant a les seliques d’un arbre petit i punxós que neix a Egipte i que té un gust aspre i astringent, que està contingut en beines primes i en forma de boles rodones que pesen entre quatre i vuit unzes, d’un color vermellós per dins i negrós per fora.¹²⁵⁶ | Veg. *XemTov*, pàg. 106-107: אקאסיא (*acacia/acassia*) “‘Q’SY’ represents the Lat. acacia (< Gr. ακακία, NPRA 2; DuC 1:39a: *acacia* ‘succus prunellarum agrestium’), wich is not hereditary in any Romance language, but existed almost everywhere as a loan word, at least since the late Middle Ages: In O. Occ., we have *acassia* ‘acacia’, and *acacia*, *acassia*, *acrassia*, *accatie*, *ahacatia* ‘suc de prunelles vertes’ (...). According to Rolland, the juice of the *cassia* or oriental *acacia* (being rare and expensive) was replaced in the Middle ages by the juice of unripe plums for pharmaceutical uses. MS V adds a third synonym, **spina Aegyptiaca*, wich corresponds to Lat. *Spina Aegyptia mimosa* (of the genus *Acacia Willd.*)” (pàg. 107). | A l’AHG trobem el mot en un receptari mèdic (Gi 5, 212 codavant 3a /1372-1373): ...אכאסיא זעפרן... (*acàcia*, safrà...).

אלמולש (*almolls*): armolls m. DIEC2: Blet blanc. Blet poc o molt farinós i esblanqueït a la summitat, de fruits nombrosos, petits, amb una sola llavor (*Chenopodium album*). | DC/DE: Planta herbàcia anual de la família de les quenopodiàcies (*Atriplex hortensis*), de tija erecta, de fulles triangulars i de flors petites en panícula terminal. Etim.: del ll. HOLUS MOLLE ‘verdura tova, suau’. | DCVB: Planta de la família de les salsolàcies: *Atriplex hortensis* L. “Letugues o berdolagues, ho encare *almoyls* ho bledes” (Arnau de Vilanova, *Obres*, II, 160). “En stiu letugues e

¹²⁵⁶ Anna M. Carmona i Cornet, *De l’apotecari al farmacèutic. Els farmacèutics catalans dels segles XVIII i XIX*, (Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 1984), 216.

borratges e *aumolls*” (ibid. 237); “Dien los doctors que *almoyll* es fort en lo primer grau e vmit en lo segon, e fa ben exir a cella aquells qui la menjen” (*Libre que feu Macer de les herbes quina virtut han*, mss. del segle XV, 385). Sinònims: blet, blet-moll. Etim.: del llatí *HOLUS MÖLLE*, ‘verdura molla’ (cf. Corominas DECast, i, 270). | *VocFar*: ‘almoll’ m. Planta salsolàcia mengívola, l’atriplex hortensis, L., dita també armoll, moll, blet moll. “Item *almols* picatz emplastatz tolen la dolor del cap.” (*Tresor de pobres*, mss. 216 de la Biblioteca Universitat de València, cap. VI.); “Item altre saquet quaix de erba semblant laor de *almoylls* .XIII. onçes e miya.” (Inventari d’una especieria Cervera, 1373); “E per tolre la scuralea dells uylls, pren lo such de l *almoyll* o la sua polvora e posa la en los uylls, e sapies que t tolra la escuralea...” (Receptari de la Universitat de València mss. 216, f. VIII vº c. E (Ibn Wàfid Llibre de les medicines particulars fol. 3). | *Mistral* testimonia *armou*, *ermou*, *armol*, *ermol*, *armoues*, *armous*, *ameu* i *omeu*. | Ni DTCA ni CICA no documenten el mot. | *Arnar*: אלמולץ (*almolts*) | *Glosario* 30, lín.7: ארמוללש (*armolls*) | BIRP el documenta en l’obra exegetica *Beit ha-behira* (“Casa de l’elecció”) de Menakhem ha Meiri amb ירקות ארמולש (verdures anomenades *armolls*) | Trobem el mot en el document Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395, una glossa del comentari de *Berakot* que segueix el *Séfer ha-Halakhbot* d’Alfassi: שקורין אלמולש (que s’anomenem *almolls*).

אניט (*anet*): anet m. DIEC2: planta anual de la família de les umbel·líferes, de flaire forta, amb les fulles dividides en lacínies filiformes, flors grogues, en umbel·la força grossa, i fruit el·líptic de color bru fosc, originària de l’Àsia i introduïda al nostre país com a medicinal (*Anethum graveolens*). | DC/DE: Planta herbàcia anual de la família de les umbel·líferes (*Anethum graveolens*), fètida, de fulles dividides en lacínies capil·lars i de flors disposades en umbel·les. Etim.: a. 1472; del ll. ANĒTHUM, i aquest, del gr. ἀνηθο, íd. | DCVB: Planta de la família de les umbel·líferes: *Anethum graveolens* L. Etim.: del llatí ANĒTHUM. | *VocFar*: Planta olorosa medicinal semblant al fenoll (*Anethum graveolens*). “Aquestes son les virtuts de l anet: dien los metges que l anet es calent e sech e ha aytal virtut que si aquesta erba es cuyta e la menja la nodriça que no ha leyt fer li venir...” (Macer, *Llibre de les herbes i les seues virtuts*. “De l’anet”, mss. Bib. Univ. València); “Item prenets anet salvatge e dats li n a beura ab bon vin que sia calt; continuant tantost li passara tota dolor que hage al ventra.” (Receptari de la Universitat de València f. LXI); “... e coga hom del anet e de camomilla en l ayga, e can bulira par los uyys en aquel fum.” (Joan Jacme, *Alcoati* f. XXIII vº, a). | DTCA no documenta aquest terme. | CICA recull el mot 20 vegades en documents científics d’entre el s. XIII i el s. XIV. | *Casals*: אניט (*anet*) | *Glosario*, 32, fol. 93: אניט (*anet*) | A l’AHG el terme el trobem en el document Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395, una glossa del comentari de *Berakot* que segueix el *Séfer ha-Halakhbot* d’Alfassi: שקורין אניט (que s’anomenem *anet*).

אשרוב (*aixarob*): ‘aixarop’ m. DIEC2: xarop. | ‘xarop’ m. Solució espessa, més o menys viscosa, de sucre en aigua, a la qual ordinàriament s’afegeix suc de fruites, herbes, etc. | Solució medicinal. | DC/DE: xarop. Etim. de l’ar. aš-šarāb (الشرايب)

‘la beguda’. | ‘xarop’ m. Líquid espès i viscós constituït per solucions de sucres en aigua, suc de fruita, infusions o decoccions vegetals, o bé per una barreja d’aquestes amb substàncies extretes de vegetals, eventualment amb aromes, caramel, sucre, àcids orgànics i certs additius. | Solució saturada de sucre en aigua, emprada com a vehicle en molts medicaments. | Etim.: s. XIII; de l’àr. šarâb (شراب) ‘beguda, xarop’, der. de šarîb ‘beure’... | DCVB: ‘aixarop’ o ‘xarop’. Beguda que es fa coent sucre amb aigua fins que sia espès i afegint-li substàncies refrescants o medicinals, de les quals pren noms especial. “E si freturavem d’alscuns letouaris et de *axarops* o de qualsque altres medecines” (*Ordinacions Palatines*, 88) (a. 1344); “Temps es que tasts algun poch de *axerop* dolç que sia preparatiu de la tua cura” (*Libre de consolació de Philosophia*, 58); “Com los *exarops* e iuleps disponguen les humors” (*Quesits e perquens*, 29) (a. 1491). Etim.: de l’àrab. *xarâb* (شراب) ‘vi’ i amb epítets especials ‘aixarop’. | *VocFar*: ‘eixarop’ o ‘eixirop’ m. Licor format de sucre dissolt en aigua o líquids aromàtics. “Encara, senyor, vos faç saber que us trimet per en Pere March .II. latovaris e .I. *exerop* compost e .I. sallatio, los quals ha fets en Pere Jutge, especiayre, segons la ordinacio de maestre G. de Biterris, e segons la letra vostra per vos, senyor, a mi tramesa.” (Lletra de Romeu de Marimón, batlle de Barcelona, a Jaume II 13 d’abril de 1304); “E l *exarop* que es feyt de la nenufa e del çucre val a la tos e a la dolor dels costatz e dels pitz, e soluu la natura e val a la dolor del cap...”; “... e les fulles del morer fresques quan son metudes en la boca ab *exirop* de murta, tol la olor dels alls...” (Ibn Wâfid, *Libre de les medicines particulars*, fol. 45 i 80, versió catalana 1a. m. s. XIV); “Item, ordonam e manam que negun juheu ne juhia no gos visitar christians ne christianas en llurs malalties, ne de dar los medecinas ne *axerops*, ni banyar se en bany ab los dits christians e christianas...” (Rei Ferran I, *Constitucions contra Jueus Mallorca*, 1413), etc. | DTCA recull les formes *axarops* (1), *axerops* (1), *exaropbs* (2), *exarops* (1) i *exerops* (1) en les obres *Començaments de medicina* i *Doctrina pueril* de Llull i en *el Recull d’exemples i miracles* d’Arnau de Lieja. | A CICA les formes més freqüents són *axerop* (74 vegades en el *Llibre de totes maneres de confits*, s. XV) i *exarop* (31 vegades, en diverses obres dels s. XIV-XVI, i primer en una traducció del *Cànon d’Avicenna*, a. 1365), i també es testimonien *exarob* (9), *exarobs* (3), *exaropar* (v.) (1), *exaroporar* (v) (1), *exarops* (8), *exerop* (3), *exerops* (2), *axarop* (2) *axerop* (1), *axerobs* (1), *axerops* (4) i *xerop* (3). | *Casals*: אֵשְׂרוֹב (*aixarob*). | *Arnau*, prefereix el mot hebreu מִשְׁכָּה (‘beuratge’, ‘beguda’). | *Glosario*, 40, lín 13: אֵשְׂרוֹב (*aixarob*). | A l’AHG detectem el mot en un receptari: אֵשְׂרוֹב לְבָנִי (*aixarob* blanc de ...) (Gi 5, 212 codavant 2a /1372-1373).

אֵשְׂפִיק (*espíc*): ‘espíc’ m. DIEC2: espígol || ‘espígol’ m. Mata aromàtica de la família de les labiades, de fulles molt estretes i flors blaves o violàcies en inflorescència terminal interrompuda, en què s’intercalen bràctees membranoses ovades, pròpia sobretot de prats i matollars secs de la muntanya mediterrània i cultivada per extreure’n un oli essencial emprat en perfumeria i com a aromatitzant (*Lavandula angustifolia* o *L. officinalis*). | DC/DE: del llatí SPĪCUM ‘espiga’ (v. espígol). || ‘espígol’ m. Planta herbàcia perenne de la família de les labiades (*Lavandula*

angustifolia), de fulles lanceolades i flors blaves agrupades a l'extrem d'una tija florífera. Els olis essencials de l'espígol serveixen per a fabricar l'aigua de lavanda. | DCVB: Espígol. “Carga d'*espica* e de nous noscades” (*Costums de Tortosa* IX, x, 10), etc. Etim.: del llatí SPĪCU, ‘espiga’. | DECat: (III: 644a36-54, s.v. espiga) Espígol < SPICU. | Ni DTCA ni el CICA testimonien el mot. | A <http://www.floracatalana.net/> ‘espica’ és el nom català o occità comú de les següents espècies de la família de les labiades, del gènere de les lavàndules: *Lavandula angustifolia* Mill. *subsp. pyrenaica* (DC.) Guinea, *Lavandula stoechas* L. *subsp. Stoechas* i *Lavandula latifolia* Medik. | *VocFar* identifica el mot amb dues accepcions: ‘espica’ i ‘espígol’. “Item continuats de beura a mati e vespra del *spich* ab bon vin e sanar vos ha de tot mal que hajats en la melsa” (*Receptari de la Universitat de València* f. lv v); “Folij e *espica* son calens el primer grau e sechs el segon, e restreyn ab i^a poca d agudea que ha” (Joan Jacme Alcoatí f. lxj v^o, a, s. XIV); “Rp.: *espica*, junssa, roses, fuyla de clavel, gallia muscata...” (*Tròtula* de Mestre Johan 18 a, s. XV); “De l *espich*. El *espich* aquesta es la primera virtut, que si es begut conforta lo ventre e abaxa la dolor de l estomach.” (Macer, *Llibre de les herbes i les seues virtuts* 71; MS. n. 216, f. LVII, a. Bib. Univ. València); “Dix Dioscorides de les maneres e les vertutz de l *espica*. Dix que l *espica* son moltes maneres: la una es l *espica* nart; e ssalssifraga; e *espica* salvadge.” (Ibn Wàfid, *Llibre de les medicines particulars* f. 31, d); “Carga de *spich* donet duos solidos.” (*Privilegis de València* priv. 46, f. 15, 1, s. XV). || ‘espica’ s. Espicanarda, arrel de la planta valerianàcia nardostachys jatamansi. || ‘espígol’ Planta aromàtica i la seva llavor (*Lavandula angustifolia* o *L. Officinalis*. | *Gual*, testimonia *spich*, *spich* i *aspich* (VIII, 33 y 69, es venia a Gènova i a Xipre); “e són les salses aquestes : pebre, gingebre, canyela, *espich* e clavell” (a, 1331). D'altra banda nota que alguns escriptors identificaven el nard amb l'espígol. | A *Arnau* (pàg. 100, nota 189), Feliu equival ‘espicanard’ אשפיקנרדי (*valerianàcia nardostachys jatamansi*) al mot אשפיק ‘espica’. | *Firkovitch* אשפיק נרדי (*espica nardi*) (fol. 31, lín. 11, etc.) | *XemTov*, 10, pàg. 501: אשפיקא נרדי (*espica nardi*) | *Glosario* אשפיק (*asafic*) (*assafici nardini*) (pàg. 21-22), אשפיק אנרדי (*asàfic anardi*) (*asafici anardini*) i אשפיק סליתיקא (*asàfic celtica*) (*assafici celtici*) (pàg. 23). Guido Mensching i Gerrit Boss noten que la transcripció d'aquesta edició és errònia i que la correcta és *espica*. També testimonien ambdues formes en una altra llista de sinònims botànics del segle XV.¹²⁵⁷ | BIRP documenta el mot amb la forma אשפיק deu vegades en les obres de Menakhem Meiri (*Beit ha Bekhira*, s. XIII-XIV), Aixier ben Iekhiel, (Roix) (*Orkhot Khaim*, s. XIII-XIV), en el *Siddur Raixí* i en altres obres exegetiques dels s. XIV i XV. | A *Casals* (23a r/24; 32a v/10) documentem la forma אשפיקא (*espica*), amb el sentit d'‘espígol’ i es diferencia de l'espicanard (אשפיקנרדי). | A l'AHG robem el mot en el document Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395, una glossa del comentari de *Berakot* que segueix el *Séfer ha-Halakhot* d'Alfassi: בושם שקורין אשפיק (fragància que anomenem *espica*).

El mot ‘espica’ correspon a l'espígol (< SPĪCUM ‘espiga’) (*Lavandula latifolia*), que és la fragància a la qual pensem que es refereix l'autor del text, però també, com hem

¹²⁵⁷ Bos; Mensching, “A 15th Century Medico-Botanical,” 264 i nota 33.

vist, per abreujament, ens trobem referències a l'“espicanard” (< SPĪCA NARDI) (*Nardostachys jatamansi*), més emprat en pols i destinat a fer olis essencials.

אשפונגא (*esponja*): ‘esponja’ f. DIEC2: Animal pertanyent al grup dels porífers. Esponja de bany. | Massa porosa i elàstica de fibres còrnies entrelaçades, que forma l'esquelet intern de certs animals marins pertanyents al grup dels porífers, la qual té un gran poder d'absorbir aigua i deixar-la anar fàcilment per pressió, que s'empra en la higiene personal i per a la neteja domèstica. | DC/DE: Massa porosa i elàstica de fibres còrnies entrelaçades que forma l'esquelet intern dels porífers. | | Nom donat a qualsevol animal pertanyent a la classe dels porífers, entre els quals es destaca l'esponja d'aigua (*Euspongilla sp*), l'esponja de bany (*Euspongia officinalis*) i l'esponja de cavall (*Hippospongia equina*). Etim.: s. XIV; del ll. SPONGIA, i aquest, del gr. spoggiá, íd. | DCVB: Massa porosa i elàstica de fibres còrnies entrelaçades, que forma l'esquelet intern de certs animals marins del grup dels porífers, i que té gran poder d'absorció dels líquids i de deixar-los anar fàcilment per pressió. “Lo philosoph dix que la *sponja*, que és de gran quantitat, és pus leugera que l'aur, que és de menor quantitat” (Llull, *Fèlix*, pt. vi, c. 3); “Un hom qui ab *esponges* mullades men la moneda” (doc. a. 1417); “Pedra al cor tenen | com les esponges” (Roig, *Spill*, 7821). Etim.:del llatí SPONGIA. | *VocFar*: Substància provinent d'un zoòfit marí, lleugera i porosa que absorbeix els líquids. “E dix Galien de la *esponja*. Dix que la *esponja* es de dues gises: mascle e femna, e aquel que es mascle es gros e ls foratz menuts, e la femna es a la reversa que es prima e ls foratz grans.” (Ibn Wàfid, *Llibre de les medicines particulars*, f. 19 b), etc. | | ‘esponja de mar’ s. Esponja comuna. “Altra polvora richa per emblanquir les dens: pren os de sipia, marbre blanch, espuma de mar, *esponga* de mar...” (*Tròtula* de Mestre Johan, 19 d); “Mas les mediçines de les herbes que sson temprades sson aquestes: ponçir, macis, capilis veneris,... les coses qui son calentzs e seques en lo primer grau, arroç, exenç, sarcacola, *esponga* de mar...” (Ibn Wàfid, *Llibre de les medicines particulars*, f. 3, c). | DECat III, 664b24-36, esponja < del ll. SPONGIA, procedent del grec, mot semiculte. | DTCA recull les formes *sponge* (1), *esponja* (1), *sponja* (4) i *sponjes* (1) en el *Llibre de meravelles* de Llull (*sponge*) i en el *Quesits e perquens* de Manfredi (s. XV). | CICA *esponga* (11, s. XIV), *sponge* (2, s. XIV), *esponges* (1, s. XIV), *esponja* (9, s. XIV-XVI), *sponga* (7, s. XIV-XV), *sponges* (1, s. XV), *sponja* (5, s. XV), i *sponjes* (1, s. XV). | *XemTov*, 37, pàg. 370-371: **אשפונגא** (*esponja*). | *Firkovitch*: **אשפונגא** (*esponja*) i **אשפונגא חדשה** (*esponja nova*). | A l'AHG trobem el mot en una llista d'herbolari (Gi 1, 221-codarrere 3b/1382- 1383).

אשקורדי (*escordi*): ‘escordi’ m. DIEC2: Planta herbàcia de la família de les labiades, més o menys grisenca, estolonífera, de fulles dentades i de flors purpúries en petits grups axil·lars, que es fa a les jonqueres i altres llocs humits (*Teucrium scordium*). | DC/DE: Planta herbàcia perenne de la família de les labiades (*Teucrium scordium*), pubescent, estolonífera, de fulles oposades, oblongues i fortament dentades. | DCVB: Nom científic de les plantes mentàcies de l'espècie *Teucrium scordium*, coneguda vulgarment amb el nom d'herba delfinera. | *Teucrium scordium* L.

subsp. scordioides (Schreber) Arcang. Planta de la família de les labiades i del gènere *teucrium*. Nom català: escordi. (<http://www.floracatalana.net/teucrium-scordium-l-subsp-scordioides-schreber-arcang->). | Ni DTCA ni CICA recullen aquest mot. | A l'AHG detectem el mot en un receptari: צליאנדרי אשקורדי (*celiandre, escordi...*) (Gi 5, 212 codavant 2a /1372-1373). No l'hem trobat en cap altre dels textos aljamiats consultats ni a BIRP.

בורטוליגא (*bortolega/bortollega/bortolaiga*): ‘verdolaga’ f. DIEC2: Herba de la família de les portulacàcies, de tiges prostrades vermelloses, fulles suculentos espatulades, flors petites, de pètals grocs i caducs, solitàries o en petits grups, fruit en pixidi i llavors negres i lluentos, pròpia d’horts, vergers i llocs ruderals, que es pot menjar en amanida (*Portulaca oleracea*). | DC/DE: Planta herbàcia anual de la família de les portulacàcies (*Portulaca oleracea*), ajaguda, de fulles carneses i espatulades, flors amb dos sèpals fugaços i cinc pètals grocs, que té propietats antiescorbútiques i diürètiques. Etim.: s. XIII; del ll. PORTŪLACA, íd., der. de PORTŪLA ‘porteta’, per la forma de porta de l’opercle de la llavor d’aquesta planta, a través d’un **berdolaga*, amb variants àr. *bardilâga*, *barduqâla*, que apareixen en botànics musulmans. | DCVB: Planta portulacàcia de l’espècie *Portulaca oleracea*; és una herba de tronc ajagut i carnós, fulles sentades i carneses ovoides i rodonenques i les inferiors alternes, flors grogues de calze bipartit, i fruit en càpsula unilocular polisperma; es menja amanida. “Item *verdolagues* piquades e desús moltes vegades posades, delexen les porcellanes” (*Receptari de Micer Johan*, 415, ms. del segle XV). Etim.: del llatí PORTULĀCA, amb la síl·laba inicial convertida en *ver-*, segons Corominas DECast., IV, 709, per pronunciació àrabica, car en àrab no existeix el so de p. Segurament hi ha hagut també influència analògica de *verd*. | *VocFar*: Planta comestible i medicinal antiescorbútica i atemperant (*Portulaca oleracea*). “... spinachs, bledes, borraques, letugues, *verdolagues*, tot se pot mengar puix que sia de terra sana...” (Alcanyís, Lluís *Regiment curatiu e preservatiu de la pestilència*); “Item lo suc de *verdolagues*, lo front untat, la dolor e la ardor tol” (*Tresor de pobres*, MS. 216 de la Bibl. Univ. de València, s. XIV, cap. VI), etc. | DTCA recull tres vegades la forma plural *verdolagues* en el *Regiment preservatiu de pestilència* d’Alcanyís (2a. m. s. XV). | CICA testimonia en obres dels s. XIV-XVI les formes *verdolaga* (1), *verdolagues* (6), *berdolagues* (5) *vordolagues* (1), *bordalagua* (3) i *bordalagues* (1). | *Portulaca oleracea* L. Planta de la família de les portulacàcies i del gènere portulaca. Nom català: enciam de patena, patena, verdolaga (<http://www.floracatalana.net/portulaca-oleracea-l->). | *Arnav*: ברדולגא (*verdulaga*). *Glosario* 5, 79v i 7, 80v: בורדולאגא (*bordulaga*). | *XemTov* 3, pàg. 481: ברדוולאגא (*verdulaga*); ברדוולאקא 16, pàg. 218 (*verdulaca*). Testimonia les variants בורטוליגא i בורטוליגאש en uns manuscrits vaticans que llegeix *bortolaiga* i *bortolaigues*. | *Casals*: בורטוליגא (*bortullega*). | Detectem el mot en un receptari mèdic (Gi 5, 212, codavant 3a/1372-1373). | Notem una pronúncia específica, propera a la forma llatina de la primera i segona síl·laba, aquesta encara sense sonoritzar, i amb palatalització a la penúltima, en els manuscrits gironins de *Casals* i AHG, que també testimonia *XemTov*.

גינגיבריא/גינגיברי (*gingebre/gingibre/gengebre*): ‘gingebre’ m. DIEC2: planta de la família de les zingiberàcies, de fulles pinnaticompostes i flors groguenques, amb les vores purpúries, disposades en espiga, originària de l'Àsia sud-oriental i molt cultivada als països tropicals pel seu rizoma, gros i olorós, emprat com a condiment (*Zingiber officinale*). | DC/DE: Planta herbàcia perenne de la família de les zingiberàcies (*Zingiber officinale*), de fulles compostes grosses i flors groguenques vorejades de porpra, amb rizoma aromàtic, emprat com a condiment. Etim.: a. 1249; del ll. ZINGĪBER, -ĪBĒDIENT-LOS QUE RIS, i aquest, del gr. Ζιγγίβερις. | DCVB: planta zingiberàcia de l'espècie *Zingiber officinale*, originària de l'Índia i cultivada per aprofitar el seu rizoma gros i olorós, emprat com a condiment; “Cargua de *gingebre*” (doc. a. 1252); “La calor del pebre e del *gingebre* qui són los seus particulars” (Llull, *Arbre de la ciència*, I, 116); “Donaren-li *gingebre* picat e altres bones coses” (Eximenis, *Terç del cristià*, c. 127); “Molts ous freschs ab fin *gingebre*,” (Metge, *Lo Somni* III), etc. Variants formals antigues: *gingibre*; (“Carga de *gingibre*”, *Capítols de la Leuda de Colliure, que fo feta leuda de Tortosa*, a. 1249; “Gingibre vert ab maluesia,” *Tirant lo Blanc*, c. 44); *gengebre* (“Gengibre e ensens”, doc. a. 1295); *gengebre* (“Dos pots de gengebre vert”, doc. a. 1373). Etim.: del llatí ZINGIBĒRE. | DECat: Recull les formes *gingibre* que testimonia per primer cop l'any 1249 com DCVB i *gingebre* que documenta l'any 1252. Es fa ressò especialment del *gingebre verd*, que s'entén com una laminadura molt preuada. Etim.: del llatí ZINGĪBER, -ĪBĒRIS que ahora deriva del grec Ζιγγίβερις | A CICA la forma *gingebre* es testimonia 162 cops, entre els segles XIII i XVI, en gran part en textos científics (142). | DTCA recull les formes *gingebre* (7) (al *Començaments de medicina* de Llull, al *Regiment de preservació de pestilència* de Jaume d'Agramont, a. 1348 i a *Lo Somni*) i *gingibre* (2) (al *Tirant lo Blanc* i al *Regiment de pestilència*). | *Gual*, documenta *gingiber*, *gingiberi*, *gingibre*, *gingebra*, *gingeberis*, *gingiberis*, *gingibris*, *gengebre*, *cinziberis*, *zinziberis* i *gingibre* gros o menut. | BIRP documenta la forma **גינגיבר"א** en el compendi codicològic provençal *Séfer ha-Neiar* (s. XIV) i la forma **גינגיברי** en el *Séfer ha-pardes* (*Likutei ha-pardes*) atribuït a Raixi. | El mot és habitual en els tractats mèdics i receptaris farmacològics amb aljames catalanes. Però de les obres consultades, ni *Arnau* ni *Casals*, l'empren en català. *Glosario* testimonia la forma **גינגיברי** (*gingebre*). A *CodSober* es testimonien tres variants: **גינגיבירי** (*gingebiri*, segons l'autora, o bé podem llegir *gingebere*), **אגינגיברי** (*agingebre*) i **גיגברי** (*gigebre*). L'autora, que també troba el mot aljamiat a *Firkovitch* (fol. 26, lín. 22), indica que s'emprava com a medicina, especialment contra les flatulències, varius, com a dentífic i també com a condiment i en confitures. Hi havia diverses menes de *gingebre*: verd, blanc o fresc, d'arrel, confitat, pelat, remullat, de la Meca, d'Àsia, etc. Els comerciants catalans van fer negoci amb l'exportació d'aquesta espècie.¹²⁵⁸ Documentem en l'AHG les formes **גינגיברי** i **גינגיבריא** com a glosses en un comentari exegetí del tractat de *Berakot* (Gi 2, 62-10-11/1393-1395): **זגביל הוא שקורין גינגיברי**: (*gingebre* que en diem *gingebre*).

¹²⁵⁸ Blasco, *Manuscrito*, 141.

דגרוניאתא (*dagroneta*): ‘dragonera’ f. DIEC2: Herba de la família de les aràcies, de tija bigarrada com la pell d’una serp, fulles pedades, amb segments oblongs, i flors agrupades en un espàdix que emet una fetor desagradable, envoltat per una bràctea de color vinós per dins, cultivada en jardineria (*Dracunculus vulgaris*). | DCVB: Planta de la família de les aràcies, de l’espècie *Arum dracunculus*. | VocFar: ‘dragontina’ s. Planta aràcia, el *dracunculus vulgaris*. Sch., dita també *serpentina*, *dragonaria*, *dragònica*. “Dix Dioscorides lo semblant e la vertut de la *dragontina* que es apelada en arabic açaro. Dix que la *dragontina* es de .II. maneres: la .I. a nom aran, e l altra *dragontion*.” (Ibn Wàfid, *Llibre de les medicines particulars*, f. 30). | ‘dragontea’ s. *Arum dracunculus*, planta decorativa dels jardins i d’aplicacions medicinals. “Item sement de *dragontea* portada el col tol la dolor poca o gran.” “Item gitat dues partides de suc de *dragontea*, e la terça de mel, gitat el nas, tolen la gran dolor de cap.” (*Tresor de pobres*, mss. 216 de la Biblioteca de la Universitat de València, s. XIV, cap. VI). | DECat recull la forma *dragonera* com a nom de planta i les formes *dragontea*, *dragontina* i *dragonària*. | DTCA i CICA documenten el mot amb la forma *dragonera* en el *Llibre del fets* (58, 11, 2), però com a toponim: “per mar·XX·miles, e aquel puig havia nom la *Dragonera*, e no s tenia ab la terra ferma” | Casals i Glosario (16, 85) recullen el teme però amb les formes **דרגגאן** i **דרגגאן** (*dragagan*). Glosario també documenta **דיאגרנגאן** (*diagangan*) (pàg. 38, lín. 18). | Trobem a l’AHG aquesta forma del mot amb metàtesi consonàntica amb la lletra *r* de la síl·laba inicial, en una glossa del comentari de Berakot que segueix el *Séfer ha-Halakhot* d’Alfassi (Gi 2, 62-11b/1393-1395). Si prenen el VocFar la planta que es glossa en el manuscrit gironí és la *dragontina*, també anomenada *serpentina*, *dragonaria* o *dragònica* (*dracunculus vulgaris*. Schott) que fa diferent de la *dragontea* (*Arum dracunculus*). Tanmateix el terme científic *Dracunculus vulgaris* Sch. és una denominació sinònima d’*Arum dracunculus* L., és a dir que són la mateixa.¹²⁵⁹ El mateix Faraudo posa com a exemple un passatge d’Ibn Wàfid, que avisa de dues denominacions de la planta (*aran*, és a dir *arum*, i *dragontion*, que és la mateixa que en àrab anomena *açaro*).

ויאולש/ויאוליש (*violes*): ‘viola’ f. DIEC2: Planta del gènere *Viola*, de la família de les violàcies, generalment herbàcia, de fulles ovades i cordiformes, dentades o crenades i amb estípules, flors zigomorfe esperonades, amb cinc pètals, els dos superiors dirigits cap amunt i els tres restants cap avall, i fruit en càpsula. | DC/DE: Gènere de plantes herbàcies o subarborescives de la família de les violàcies (*Viola sp.*), de fulles simples alternes i estipulades, flors zigomorfe i pentàmeres i fruits capsulars. Destaquen la *viola alba* (*Viola alba*), la *viola boscana* (*Viola sylvestris*), la *viola canina* (*Viola canina*) i la *viola d’olor*, o *viola vera* (*Viola odorata*). Etim.: s. XIV; del llatí VIŎLA, íd. | DCVB: Gènere de plantes de la família de les violàcies, de fulles radicals o alternes, simples i estipulades, flors hermafrodites, irregulars, de color violat, blau, vermellós, groc o blanc segons les espècies, de cinc sèpals persistents i apendiculats i cinc pètals, l’inferior esperonat, i fruit capsular unilocular. | Nom de diverses

¹²⁵⁹ Josep Nuet; Josep M. Panadera, *Flora de Montserrat*, vol. 3 (Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 1993), 111.

espècies de plantes que tenen alguna semblança amb les del gènere. Etim.: del llatí VIOLA. | *VocFar*: Planta violàcia de flors molt oloroses. Flor del violer. “E dejus lo dit arbre avia gran abundancia de flos, e de lires, e de rosas, e de *violes*, e d altres bones flos...” (Visió de Tundal, 689. Llegendes de l'altra vida); “Rosa e viola! Tu est bella flor qui es sobre totes flors, e verge e puncella per lo Sant Esperit qui sobrevenc en tu” (Llull, *hores de santa Maria* 4, psal 48); “Les coses fredes e humides en lo primer grau, aquestes son: çervellas, espinacx, *violes*, indi, cireres salvadges...” (Ibn Wàfid, *Llibre de les medicines particulars*, f. 3); “En les lavors: sobre lo forment, ordi, çurrons, arros; e en les *violes* e herbes de singular odor...” (Granollachs, Bernat de, *Llumari*, f. sign. C), etc. | DECat: ‘viola’ f. Etim.: s. XIV; del llatí VIOLA (IX, 295b) | DTCA documenta una vegada la forma *viola* i dues el plural *violes*: “herbes e en los animals. On, la rosa e la *viola* reten bona odor ...” (Manfredi, *Quesits e perquens*, a. 1499, pàg. 141, lín. 29); “que ha fets per odorar roses, ambre, pomes, liris, *violes*, leugerament cau en desesperança.” (Llull, *Llibre de virtuts e de peccats*, pàg. 256, lín. 33); “ont d'amor, gavig, angentina, liri, roses, *violes* de ultra mar e d'altres fort precioses...” (Eiximenis, *Regiment de la cosa pública*, pàg. 13, lín. 3). | A CICA es testimonien les formes *viola* i *violes* en els mateixos textos que DTCA, en els Costums de Tortosa (a. 1272), en una traducció catalana del *Canon d'Avincenna* (a.1350), en una traducció del *Decameró* (a.1429), en les *Proses mitològiques* (a. 1458) i en el *Llibre de les Solemnitats de Barcelona* (a. 1423-1449) de Joan Roís de Corella, en una còpia de l'*Spill* de Roig (a.1490) i en *Lo Cavall*, un tractat de manescalia del segle XV. | Gual testimonia *violes*, *violles*, *violas*, *biolas*. | Planta de la família de les violàcies. *Viola sylvestris* Lam. i *Viola alba* Besser. Noms en català: Viola, Viola silvestre, Violer, Violes, Violeta, Violeta de bosc, Violeta de pastor, Violeta silvestre. *Viola alba* Besser *subsp. Alba*. Nom català: Viola, Violeta, Violeta de bosc. *Viola hirta* L. Nom català: Viola, Viola de muntanya, Viola eriçada, Viola hirta, Violeta. *Viola odorata* L. Nom català: Viola, Viola d'olor, Viola d'ultramar, Viola de la mare de déu, Viola vera, Violeta (<http://www.floracatalana.net>). | *Vaticà*: ויאול (viol[a]?) | *Glosario*, 38, lín. 16: ויאוליש (*violes*) | A Arnau trobem ויאולריא *violària*, que és la viola d'olor *Viola odorata*): “prengui's en lloc d'ella malves o bismalves; i un manoll de violària, un de jusvert i mitja lliura de fenigrec” (pàg. 104). | BIRP documenta la forma plural ויאוליש com a glossa en el *Séfer ha-pardes* (*Likutei ha-pardes*) atribuït a Raixi. També ויאולי i ויאולי"ש en obres posteriors dels s. XVI i XVII que recullen i comenten codis anteriors com en el *Xulkhan Aruk* de Iossef Qaro o el *Séfer Nakhlal* del polac Xemuél ben David Moixé (1625-1681): ויאולי"ש ויאוליש ואחת נקראת ויאולי"ש (“i de moltes en diem *violes* i d'una se'n diu *violé*”). | Testimoniem a l'AHG aquesta forma plural del mot en una glossa del comentari de *Berakot* que segueix el *Séfer ha-Halakhot* d'Alfassi (Gi 2, 62-11b/1393-1395): ויאוליש הוא שקורין ויאוליש, en una llista d'herbolari amb la mateixa forma (Gi 1, 221-codarrere 3b/1382- 1383), i en un receptari mèdic (Gi 5, 212, codavant 2a/1372-1373) amb la forma ויאולש.

[?] קפר (capra/caparó/caparrò): ‘caparra’ f. DCVB: ‘caparra’. Tàpera. Etim.: del llatí CAPPARI. | *Mistral*: ‘caparro’ m. Arches (tàperes). | *HonoDic*: ‘caprier’ m. s. Capre et

caprier, ou de capr et de *ier*, qui produit les capres. Etim.: el ll. CAPPÄRIS, i aquest, del gr. Κάπραρης. | *VocFar*: ‘caparó’ m. Tàpara. “E can es dat ab lo oppopanac e ab lo *caparo* a beure trenque la pedra e trau la en la horina, e solte la postema de l escle.” (Ibn Wàfid, *Llibre de les medicines particulars*, f. 90, d). | A l’AHG trobem el mot en el document Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395, una glossa del comentari de *Berakot* que segueix el *Séfer ha-Halakhot* d’Alfassi: [.] ובלשון ישמעאל אלכבר ובלע' קפר [.] (en àrab, alcabar (الكبار) i en llengua romanç *capr*[.]). Jacobi, *The Commentary*, 49, transcriu קפר i entén el mot en francès a partir de les gloses de Raixi. En el manuscrit (lín. 11b, 4, 4) no ens queda clar si hi havia una altra lletra, un plural o el final –a (א) o –o (ו).

לירי (*lliri*): ‘liri’ m. DIEC2: Planta monocotiledònia pertanyent a les famílies de les liliàcies, de les iridàcies, de les aràcies o de les amaril·lidàcies, de belles flors, moltes de les quals són aromàtiques i es cultiven en jardineria. | DC/DE: Gènere de plantes herbàcies de la família de les iridàcies (*Iris sp*), de fulles allargades, sovint ensiformes, de flors amb el periant amb tres divisions externes esteses o reflexes i tres divisions internes dretes. Cal destacar-ne el lliri blau (*Iris germanica*), el lliri de dol (o franciscà) (*Iris susiana*), de flors grises moradenques, el lliri de Florència (o d’olor) (*Iris florentina*), de flors blanques o blavoses, el lliri groc (*Iris pseudacorus*) i el lliri pudent (*Iris foetidissima*). Etim.: s. XIV; del llatí LĪLĪUM, per via semiculta. | DCVB: Nom de diverses plantes d’espècies i gèneres diferents, d’aspecte més o menys coincident amb el del gènere *Lilium*, que és el lliri pròpiament dit. “Odonar roses, *liris*, flors, donen adelitament e plaer al cors” (Llull, *Blanquerna*, 27, 1), “Com la flor del *liri* està alta en blancor e odor” (Llull, *Arbre de ciència*, II, 202). Etim.: del llatí LĪLĪU. | *VocFar*: Planta liliàcia de flors blanques i oloroses. La flor mateixa. “Item prenets oli de *liri* e calentet continuats ne de metre en la oreyla...” (Receptari de la Universitat de València f. XX); “... que les armes no li foren donades sens gran causa, car per manament de nostre Senyor li foren trameses per un angel tres flors de *liri* al rey de França que les fes...” (Martorell, *Tirant lo Blanch*, cap. LXXXVI); “grans presentalles,/terraçes, *lliris*,/ymatges, çiris/d argent e cera.” (Roig, *Spill*, 4.696) | ‘lir’ m. Lliri. “mes que neu blanca,/rosa, gesmir/e flor de *lir*” (Roig, *Spill*, 10.584) | DTCA recull les formes *lir* (la més freqüent, 37 vegades en les *Poesies* d’Ausiàs Marc, s. XV), *liri* (10, el més antic en el *Romanç d’Evast e Blanquerna* de Llull) i *llir* (2), *liir* (1) i *liris* (7), en textos dels segles XIV i XV. | CICA recull *lliri* (2 vegades, s. XIV), *llir* (6, s. XV), *lir* (7, s. XIV), especialment en obres poètiques, i la forma més freqüent, *liri*, en una traducció del *Cànon* d’Avicenna del segle XIV i en el *Regiment preservatiu e curatiu de la pestilència* d’Alcanyís de l’any 1490. | DECat: del llatí LĪLĪUM, amb una evolució fonètica semiculta. Antigament la forma *llir* era més popular. Testimonia ambdues formes en documents de la fi del segle XIII. | A <http://www.floracatalana.net/> ‘liri’ pot referir-se a: *Lilium candidum* L. Planta de la família de les liliàcies. Noms en català: Assutzena, Lliri blanc, Lliri blanc de Sant Josep, Lliri de Sant Antoni, Lliri de Sant Joan, Lliri d’olor. *Paradisea liliastrum* (L.) Bertol. Planta de la família de les liliàcies. Noms en català: Lliri, Lliri blanc, Paradísia. *Iris latifolia* (Mill.) Voss. Planta de la família de les iridàcies. Noms en català: Lliri, Lliri

blau, Lliri dels pirineus, Lliri morat, Lliri pirinenc, Lliri xifioide. *Zantedeschia aethiopica* (L.) Spreng. Planta de la família de les aràcies. Nom català: Lliri blanc, Lliri d'aigua, Lliri de paperina. | BIRP documenta el mot amb la forma לירי tretze vegades, en diverses obres: a *Beit ha Bekbirà* de Menakhem Meiri (s. XIII-XIV), com a glossa en el *Séfer ha-pardes* (*Likutei ha-pardes*) i en altres obres posteriors que recullen i comenten codis anteriors com el *Beit Iossef* i el *Kessef Mixnà* de Iossef Karo. | *XemTov* (Shin, 27), testimonia la variant occitana אילי (*ilì*). | *Glosario*, 22 i 464: לירי בלאב (*lliri blau*). | *Casals* fa servir la forma llatina איריאוש (*ireos*) | לירי en el *Comentari al Càntic dels Càntics* d'Avraham ben Itskhaq ha-Leví Tamakh (Ct 2,1). | Documentem a l'AHG el mot en una glossa del comentari de *Berakot* que segueix el *Séfer ha-Halakhot* d'Alfassi (Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395): השרון שקורין לירי i en una llista d'herbolari (Gi 1, 221-codarrere 3b/1382- 1383). En aquesta mateixa llista també trobem la forma composta נארש לירי (*nars lliri* o *nars de lliri*), que entenem que es refereix al 'lliri de mar', altrament conegut per 'nard coronat' (*Pancratium maritimum* L.). Veg. l'entrada נארש לירי.

מדוריֵש (*madoreix*): 'marduix' o 'moraduix' m. DIEC2: Herba de la família de les labiades, semblant a l'orenga, però amb les flors en panícula allargada, les bràctees florals tomentoses i el calze unilabiat, originària del nord d'Àfrica i de l'Àsia suboccidental, cultivada com a aromàtica i medicinal (*Origanum majorana*). | DC/DE: Planta herbàcia de la família de les labiades (*Origanum majorana*), aromàtica, de fulles ovals i flors blanques o rosades, en glomèruls, conreada com a planta medicinal. Etim: de l'àr. hispànic *murdadûš* (مرددوش), àr. mardaquš, íd., i aquest probablement del gr. *amárakos*, íd. | DCVB: Planta labiada de l'espècie *Origanum majorana*, de fulles peciolades, oblonga-ovades, senceres i tomentoses per les dues cares, espigues oblongues i aglomerades, flors rosades i bràctees moradenques; es conra en els jardins per la seva aroma i s'empra en els condiments. || Planta labiada de l'espècie *Origanum vulgare*, anomenada també moraduix bord i orenga. || Es testimonia a partir del s. XV. || 'almoraduix' (forma valenciana). || Etim.: de l'àrab *mardaddūx* (مرددوش). | *VocFar*: 'moraduix' s. Planta labiada cultivada per les seves propietats aromàtiques (*Origanum majorana*). "Item prenets *moraduyx* / e picats lo / e fets ne such / e de aquell such metets ne en la oreyla tota la dolor ne levarà" (*Receptari de la Universitat de València* f. XX v°). "Item un saquet ab laor de *moraduix* que pesa .VIII. onçes." (*Inventari d'una especieria* Cervera, a. 1373); "Si vols fer alberginies fe les perbullir ab sal e ab aygua... e puys pren aquelles que seran mills cuytes e cebes e juyvert e menta e *moraduix*, e capola ho tot ensemps en un tallador..." (*Llibre de Sent Soví*, MS. n. 216, f. cxxvj, b. Bib. Univ. València. a. 1324). | DTCA no documenta el mot. | CICA documenta les formes *moradux* (19 vegades, s. XIV-XVI) i *moraduix* (17 vegades, s. XV-XVI). Els testimonis més antics: "e més de XX somades de menta, e molt *moradux*; emperò de la sàlvia e de la menta..." (*Cinc lletres privades catalanes del segle XIV*, Carta 5, línia: 40); "ab molt juyvert e sàlvia e menta, moraduix e cebes moltes." (*Llibre de Sent Soví*, pàg. 91, lín: 25) (Original: 1324 (?); còpia: 1400-1424). | *Origanum majorana* L. Herba de la família de

les labiades i del gènere *origanum*. Noms en català: amàrac, majorana, marduix, moraduix (<http://www.floracatalana.net/origanum-majorana-l>). | *Glosario* 20, 87: מורדושי ומגוראנה (*morduixi* i *majorana*). | *XemTov*, pàg. 495, només documenta מגוראנה (*majorana*) | A l'AHG trobem el mot, amb metàtesi de la *r*, en una llista d'herbolari, probablement de mitjan o final segle XIV (Gi 1, 221-codarrere 3b/1382-1383).

מושקדש (*moscad*) / אגוז מושקדש (nou *moscad*): 'moscat -ada' adj. / 'nou moscada' / 'anou moscada' f. DIEC2: 'moscat-ada'. D'olor que recorda el mesc. | 'nou moscada'. Ametlla del fruit de l'arbre de la nou moscada, emprada com a espècia i en farmàcia. | DC/DE: 'moscat-ada'. Que fa olor de mesc o que té gust de mesc. Etim.: 1361; derivat del baix ll. MUSCATUS, -A, -UM, íd., derivat del ll. tardà MUSCUS 'mesc', i aquest provinent del persa. | 'nou moscada'. Llavor de l'arbre de la nou moscada, aromàtica, molt apreciada com a espècia, de la qual hom extreu també un oli d'utilitat en farmàcia. | DCVB: 'moscat-ada'. D'olor o sabor com de mesc. "Clauells, gualia *muscada*, espich, de cascun dues dragmes" (*Flos de les medicines*, s. XV, mss. UB, fol. clxi.) | 'nou moscada o noscada': fruit de diferents plantes miristicàcies, i especialment de la *Miristica officinalis*, carnós, esferoidal, de color verd pàl·lid, que s'usa com a condiment aromàtic i com a productor d'un oli medicinal "Carga de nous *noscades*" (doc. a. 1249); "Noscades nous | e totes salses" (Roig, *Spill*, 4804); (La millor de la nou *muscada* és la pus vermella" (Ibn Wàfid, *Libre de les medicines particulars*, 94, versió catalana 1a. m. s. XIV). Etim.: del llatí medieval MUSCATUS, derivat de MUSCUS, 'mesc'. | *VocFar*: 'moscat-ada'. Que recorda l'olor del mesc, o el gust del moscatell. "Item dats li a menjar nous *noscades* e no haura vomit." (*Receptari de la Universitat de València* fol. XLVIJ v.) | 'nou moscada'. Fruit de pinyol aromàtic del *myristica fragans*, arbre tropical (nou noscada). "El beuratge es aquest: Reebet de cols royes, fenoyll, juhivert... musch o nou *muscada*." (*Tresor de pobres*, MS. 216 de la Bibl. Univ. de València, s. XIV, cap. LIJ); "Prenetz galba muschada, girofle, canela, nou *muscada*, junssa d'oltramar, espich..." (*Tròtula de Mestre Johan*, 18 a.) | 'nou noscada'. Fruit de pinyol aromàtic del *myristica fragans*, arbre tropical (nou moscada, noscat). "Carga de nou noscada .II. sous." (*Costums de Tortosa*, llibre novè, rúbrica XIX, I, final s. XIII); "Ages species: nou *noscada* e nou d'exarch, e clavells, e la major partida sia canyella e gingebre e saffra e de lles altres per sabor li aga a donar..." (*Llibre de Sent Soví* Ms. n. 216, fol. CXXVIJ, a. 1324, Biblioteca Universitat de València). | DTCA no recull cap forma del mot. | CICA documenta entre els s. XIII i XVI les formes 'nou noscada' (5, s. XIV), 'nous noscades' (1, s. XVI), 'nous noscades' (21, s. XIII, a. 1271 – s. XVI) i una vegada el terme 'moscada' (s. XVI) sense adjectivar 'nou'. | DECat (V: 967a) fa com a forma originària *muscada*, i el canvi a *noscada* es devia produir per assimilació amb la *n* de nou. | Moll: MUSCATA > *noscada* (en nou noscada) Canvi de *m* a *n* per assimilació de la *n* de nou. | *Casals* només empra מאסיש (*macís*, cat.), que és la closca de l'anou moscada. | A BIRP es documenten les formes מושקדש/א' מושקדש (*moscada*) i מושקד (*moscad*) en diversos comentaris talmúdics, especialment de l'àmbit provençal. | *Arnau*: אגוז מושקדא

(nou *moscada*). | *CodSober*: נובש נוסקדה (*nous noscada*) i נוס נוסקדה (*nos noscada*). | *Glosario* 8, 81: אגוז מושקאדה (nou *moscada*). També מאסיש (*macís*) (15, 84v), que equival a ‘nou moscada’. | Documentem a l’AHG el mot en una glossa del comentari de *Berakot* que segueix el *Séfer ha-Halakehot* d’Alfassi (Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395), sense concordança entre el nom hebreu (s.) i l’adjectiu català (pl.): אגוז מושקדש (nou *moscads*). El mot es troba al costat dels plurals formats amb יש- (*violes, roses, prunes.*). Com que en hebreu אגוז (‘nou’) és masculí, pensem que l’autor va formar l’adjectiu també en masculí.

מיל (*mill*): ‘mill’ m. DIEC2: Herba anual de la família de les gramínies, pilosa, amb la inflorescència paniculiforme inclinada cap a un costat, originària probablement de l’Àsia temperada o subtropical i cultivada des de temps antics com a cereal per a l’alimentació humana i del bestiar (*Panicum miliaceum*). | DC/DE: Planta herbàcia anual, de la família de les gramínies (*Panicum miliaceum*), d’arrel fibrosa, fulles allargades i amples, de conreu molt antic i que constitueix un dels cereals més importants. | DCVB: Planta gramínia de l’espècie *Panicum miliaceum*, de fulles allargades, amples, panolla pubescent, penjada i molt ramosa, i grans molt petits que serveixen d’aliment a l’aviram i reduïts a farina se’n fa un pa de baixa qualitat. “Aquell qui rega lo *mill* li’n haje a donar per raguar ortalissa” (doc. a. 1370); “Fornit de moltes vitualles, ço és de mill e de forment, dacça e panís” (*Tirant*, c. 302). | *VocFar*: Planta gramínea i la seva grana. “Item prenets pan de *mill* e calentet posats lo sobre lo ventra qui haura dolors, tantost la li levarà.” (*Receptari de la Universitat de València* f. LXIII, v°); “La deena, habunda en diversitats de grans, axí com de forments, ordi, *mill*, paniç,…” (Francesc Eiximenis, *Regiment de la cosa pública* 287, Proemi. | *Mistral* testimonia *panis* i *païns*. | DTCA documenta el mot 10 vegades i CICA el recull 78 vegades en documents des del s. XIII al XVII. | *Glosario* 9, fol. 81v: מיל (*mill*) | Documentem a l’AHG el mot en una glossa del comentari de *Berakot* que segueix el *Séfer ha-Halakehot* d’Alfassi (Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395): הנק' מיל (anomenat *mill*).

נארש לירי (*nars lliri* o *nars de lliri*): ‘nard de lliri’ m. | DCVB: ‘nard’ m. | ‘Nard coronat’: planta de l’espècie *Panocratium maritimum*, anomenat també lliri blanc de mar. Etim.: pres del llatí NARDU. | DECat/DC/DE: 1429; del llatí NARDUS, i aquest, del grec νάρδος. | DTCA només recull la forma *nart espicart* en el *Dotzè llibre del Crestià* d’Eiximenis: “E aquesta matexa propietat ha lo nart espicart, qui és ayga preciosa semblan” | CICA no en recull cap forma. | *Panocratium maritimum* L. Planta de la família de les amaril·lidàcies. Noms en català: assutzena, assutzena d’arenal, assutzena marina, lliri de mar, lliri de platja, lliri d’arena, nadala de mar, narcís de mar, nard coronat (<http://www.floracatalana.net/panocratium-maritimum-l>) | Documentem aquesta forma composta en una llista d’herbolari, probablement de mitjan o final segle XIV (Gi 1, 221-codarrere 3b/1382- 1383). Veg. l’entrada לירי.

פניץ (*paniç*): ‘panís’ m. DIEC2: Planta de la família de les gramínies, de tija ferma, fulles ampleament linears i inflorescència en panícula espiciforme, sovint lobada i arquejada, d’origen paleotropical i de vegades cultivada com a farratge i com a menjar d’ocells (*Setaria italica*) | DC/DE: Planta herbàcia anual de la família de les gramínies (*Setaria italica*), de tija robusta, fulles linears amples, lígula de pèls i panícula grossa, conreada com a ornamental i per les seves llavors. Etim.: a.1272; del ll. tardà PANĪCIUM, íd., derivat del ll. clàssic PANĪCUM, íd. | DCVB: Planta gramínia de l’espècie *Setaria italica*, de tronc dret i robust, llarga fins a un metre, fulles verdes, planes, i espiguetes formant panolla amb pedicels llargs i un poc caiguts. “Caffiç de mill e de *paniç*, se mesura e’s dóna a XXIII barcella corrents per caffiç” (*Costums de Tortosa* IX, XV, 17); “Els arbres e adaços els *paniçs*, tot ho havia destroit” (doc. a. 1320). Etim.: del llatí PANĪCIU, derivat de PANĪCU. | *VocFar*: Planta gramínea semblant del mill, de l’espècie *Setaria italica*. “Item que tota persona que ll digmenge porgara, ni fara erba, o virbara ni segara, si dons no ferraga o erba de vedat o *paniç* no ere, que pach de ban II diners ” (*Ordinacions de la vila d’Àger* 13; any 1278); “... per mesurar forment, ordi o *paniç* o arroj o avena, o mill o daça o per qualque altre blat... los mesuradors mesuren franchament et liura...” (*Almotacenia de València*, a. 1322); “Regonegueren tot lo castell e trobaren lo fornit de moltes vitualles, ço es de mill e de forment, dacça e *panis* per set anys, ab una lucida font d aygua que de la penya sortira.” (Joanot Martorell, *Tirant lo Blanch* cap. CCCII). | DTCA documenta dues vegades la forma *paniç* (*Regiment de la cosa pública* i *Dotzè llibre del cristià*) i una vegada la forma *panís* (*Tirant lo Blanc*). | CICA recull la forma *panís* 17 vegades (s. XIII-XVIII) i *paniç* 68 vegades (s. XIII-XV). | BIRP documenta פניץ en sis documents i פניס en quatre (comentaris exegetics i altres obres halàkhiques). | *Casals*: פניס (*paniç*) | *Glosario*, 17, fol. 85v: מיל פניס (*mill paniç/panís*). | *Firkovitch* 11,10: פניץ (*paniç*). | Documentem a l’AHG el mot en una glossa del comentari de *Berakot* que segueix el *Séfer ha-Halakhot* d’Alfassi (Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395): ודוחן הוא הנק' פניץ (i el mill que és el que anomenen *paniç*).

פרדיץ (*perdiç*): perdiu f. DIEC2: Ocell de la família dels fasiànids, d’uns 34 centímetres de llargada, cos revingut, ales i cua curtes, plomatge cendrós rogenc amb taques vermelles, negres i blanques, i el bec i les potes vermelles, típic dels conreus i els erms, peça de caça apreciada (*Alectoris rufa*). | DC/DE: Ocell de l’ordre dels fasiàniformes i de la família dels fasiànids (*Alectoris rufa*), de plomatge conspicu, de colors gris rogenc, blanc, negre i vermell, gregari, sedentari i apreciadíssim com a peça culinària i de caça. Etim.: s. XIV; del ll. PERDIX, -ĪCIS, íd. | DCVB: Ocell de la família de les gal·linàcies, de diferents espècies del gènere *Perdix*. “Ni fassa comprar... *perdius* ni ànetz ni folges” (doc. a. 1275); “Lo majordom de l’artiacac hac comprada carn, gallines, *perdius*” (Llull, *Blanquerna*, 70); “Plena de gran multitud de caça, ço és, de *perdius*, conills” (Pere III, *Crònica* 371). Etim.: del llatí PERDICE.: | *VocFar*: Gènere d’ocells fasiànids molt estimats per la llur carn exquisida (*Alectoris rufa*). “Un hom anava a caça .j. die ab una ballesta e vee sent Anthoni alegrar se ab una *perdiu*; e de continent l om comença a murmurar” (*Recull d’eximplis e miracles*, V):

“E per tal com la nostra cuyna no ns poria seguir, manats a vostre maiordom que ns haie de bones *perdius*” (ARB, reg. 1.959, f. 133 g; Curiae sigilli secreti 8, reg. 1.959, f. 133 v, § 1, l. 11, Joan I, 1390/91). | DECAt VI, 444-445: *perdiu* < PERDĪCE. | A BIRP, | *Mistral* documenta les formes *perdis*, *aperdis*, *perdisse*, *perdrise*, *perdris*, *perdri*, *pardris*, *padris*, *pedri*, *perdi*, *perdic*, *perdit*, *perdric*, *perdits*, *perlic* i *perlit*. | DTCA només documenta *perdiu* (7 vegades) i *perdius* (10 vegades), com CICA. | *Aslanov*, 38: פּרְדִּיץ (*perdits*) | Documentem a l’AHG el mot amb aquesta forma occitana, sense vocalitzar en *-u*, un estadi anterior al català, en una glossa del comentari de la primera meitat del s. XIV de *Berakot* que segueix el *Séfer ha-Halakhot* d’Alfassi (Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395): שְׁהוּא בֶּשֶׂר עוֹף הַנְּקָרָא פְּרְדִּיץ (que és la carn de l’ocell anomenat *perdits*).

פְּרוּנִישׁ (*prunes*): ‘pruna’ f. DIEC2: Fruit comestible de la prunera, oblong o globós, de color verd, groc, vermellós o violaci, de pela llisa i pruïnosa, carn sucosa i pinyol comprimit i una mica rugós. | DC/DE: Fruit comestible de la prunera. Etim.: s. XIV; del ll. PRŪNA, pl. de PRUNUM, íd | DCVB: Fruit de la prunera, que és de forma esfèrica, esferoidal o ovalada, de grossària que oscil·la entre dos i vuit centímetres de diàmetre major, amb endocarpi dur i amb pell de color variable (grogua, verda, vermella, morada, negrosa. Etim.: del llatí PRŪNA, pl. de PRŪNUM. | *VocFar*: Fruita de pinyol produïda pel pruner o prunera. “... e meta y hom colouintida molta sutilment e set *prunes* grogues e mirabolans...” (Joan Jacme, *Alcoati* f. LXXXVJ vº, a); “Apres hic ha panses blanques e negres, figues... ledons, guarofes, *prunes*...” (Eiximenis, *Regiment de la cosa pública*, 273); “De les *prunes* e de les cireres. Les *prunes* e les cireres son calentes e umides; les agre son de freda natura e estrenyen; les dolces son de calda natura e solven. Mas les seques no solven tant com les fresques. Empero, si prens les negres e les cous en aygua be e beus aquella aygua mesclada ab sucre e fer t an ban cambrejar per cert” (*Macer: llibre de les herbes i les seues virtuts* 84; MS. n. 216, f. lviii, c. Bib. Univ. València); “Igaz es en lati *prunes*. Dix Galien que les *prunes* son menudes e quan son madures alargen, e quan son vertz estrenyen e donen ssimplea e franyen la pedra...” (Ibn Wàfid, *Llibre de les medicines particulars*, f. 45, a-b). | CICA recull la foma *prunes* 27 vegades (s. XIV-XVI) i en singular només dues. | Documentem a l’AHG el mot en plural en una glossa del comentari de *Berakot* que segueix el *Séfer ha-Halakhot* d’Alfassi (Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395): שְׁהֵם פְּרִי עֵץ הַנְּקָרָא פְּרוּנִישׁ (que són els fruits que anomenem *prunes*).

צְלִיאַנְדְּרִי (*celiandre*): ‘coriandre’ o ‘celiandre’ m. DIEC2: Herba aromàtica de la família de les umbel·líferes, de fulles basals pinnaticompostes, les superiors dividides en lacínies linears, flors blanques, en umbel·la de pocs radis, i fruits globosos, emprats com a condiment i en l’elaboració de begudes (*Coriandrum sativum*). | DC/DE: Planta herbàcia anual de la família de les umbel·líferes (*Coriandrum sativum*), de fulles compostes, de flors blanques disposades en umbel·les i de fruits aromàtics emprats com a condiment. Etim.: s. XV; del ll. CORIANDRUM, i aquest, del gr. κολιανδρον, íd. | DCVB: Celiandre. Planta de la família de les

umbel·líferes: *Coriandrum sativum* L. Té el tronc dret i llis; les fulles verdes i d'olor agradable, les inferiors amb segments amples i les superiors quasi filiformes; les flors blanques i sense involucre, amb umbel·les de cinc a deu radis, i el fruit és globulós i aromàtic. “Carga de *celiandre*” (doc. a 1249); “Altra capça ab dos liures mija de *celiandre* confit” (doc. a. 1409, Arxiu Patriarca, València). Etim.: pres del llatí CORIANDRUM. | *VocFar*: Planta umbelífera, la llavor de la qual és d'aplicacions culinàries i medicinals; paliandria, graixalandrí (celiendre). “Item prenets *celiandre* e picats lo, e fets ne such...” (*Receptari de la Universitat de València* fol. CIII v); “Item un saquet ab *celiandre* que pesa .III. onçes e miya” (Inventari d'una especieria, Cervera, 1373); “Apres, Moyses, ab lo poble judaych, exint de Egipte, essent en lo desert, dona ls nostre senyor Deu manna del cel, que ere axi com grans de *celiendre*, mas era vianda blanca e preciosa...” (Vicent Ferrer, *Quaresma* 97, XLVII); etc. | *Gual*: *cilandre*, *cilantre*, *celiandre*. | DTCA documenta les formes *celiandre* ((a.1499, Manfredi, *Quesits e perquens*), *solandra* i *solandre* (*Bíblia de Peiresc*, s. XIV). | CICA només recull la forma *celiandre* (14 vegades, s. XIV-XVII). | *XemTov*, 197: קוריאנדרום (*coriandrum*), קוליאנדרי (*coliadre*), קוריאנדרי (*coriandre*). | *Glosario* 16, 85: סליאנדרי (*celiandre*) | A l'AHG detectem el mot en un receptari: אשקורדי צליאנדרי (*celiandre*, *escordi...*) (Gi 5, 212 codavant 2a /1372-1373).

קנילא (*canyella*): ‘canyella’ f. (canella). DIEC2: Escorça aromàtica del canyeller emprada principalment en confiteria i també com a aromatitzant en perfumeria. | DC/DE: Escorça brunenca i aromàtica del canyeller, emprada en confiteria com a condiment i en perfumeria. Etim.: a 1262; derivat de canya; en el significat d'‘espècia’ també apareix escrit ant. *canela* a causa de la forma de canonet que presenta l'escorça d'aquesta planta. | DCVB: Escorça aromàtica i un poc coenta, procedent de plantes dels gèneres *Cinnamomum*, *Canella* i *Cassia lignea*, de color terrós vermellenc, que s'usa com a espècies per aromatitzar i assaborir els guisats. “Carga de canela” (doc. a. 1249); “Indi, canella e vermelo” (doc. any 1295): “Dix la canella que estava en la escudella del rey” (Llull, *Arbre Sciència*, II, 359), etc. Etim.: del llatí CANNĒLLA, ‘canyeta’ Variants: *canella*, *canela*. | *VocFar*: Escorça olorosa d'un arbre del mateix nom, emprada com a espècia, aroma i medicament. Var.: canela. “Mas la ssustança de la *canela* quan es mesa en los menjars conforta l estomag e val a la fredor que i es e val al fedge e fa dormir, e tol la opilació e solte la flor... Dix .D. que la *canela* escalfe e ssolte la orina e fa venir la flor...” (Ibn Wàfid, *Llibre de les medicines particulars*, fol. 64, 1a. m. s. XIV). ; “Item prenets de la *canyella* e dats li n a beura ab vin: continuant li n fara axir totes les pedres que sien somogudes al cors” (*Receptari de la Universitat de València*, fol. LXXXVII), etc. | DECAt: del francès antic *canele*, 1r doc. a. 1250. | *Gual*: *canella*, *canele*, *canelle*, *canyella*, *caneyla*, *caneylla*, *caniella*, *canella*, *canyela*. “*canella* dat v sol” (doc. a. 1221); “4 onzas de *caneylla*” (4 unces, 16 diners, i 1 unça, 4 diners) (doc. a. 1262.); “esportam de *canyela*” (doc. a. 1301), etc. | DTCA recull les formes *canyela* (1) i *canyella* (3) al *Tirant lo Blanc* i al *Regiment preservatiu e curatiu de la pestilència* d'Alcanýis. | A CICA la forma més freqüent és *canyella* (169 vegades, s. XV-XVI), en especial en tractats culinàris i mèdics. També recull les formes *canyella* (17

vegades, s. XIII-XVII) i *canyela* (4 vegades, s. XIV-XVI). | BIRP documenta קנילא a l'obra d'Aixer ben Iekhiel, (Roix) (*Orkbot Khaim*, s. XIII-XIV), en el compendi codicològic provençal *Séfer ha-Neiar* (s. XIV) i en obres posteriors com el *Kesef Mixnà* de Iossef Karo i en un comentari a l'*Orkbot* de Roix. També documenta קנילה en algunes obres de partir de final s. XV en endavant. | A *FelMots* trobem קנילש (*caneles*) amb el sentit de 'candeles'. | *Aslanov*: קנילא (*canyella/canella*), glossa de קנה (*canya*) | *CodSober*: קנילה (*canyella/canella*); מרצפן ביקנילה (*marsapan de canella*). | *Casals*: קנילה i קנילא. També trobem סינאמומו (*cinamòmu* 'canyella'). Segons Blasco (*CodSober*, 192), el cinamom, a la documentació medieval, sempre es diferenciava de la canyella. | *XemTov* 167, 1: קנילה (*canela/canyella/canella*), com a cinamom. | *Arnau* fa servir la forma hebrea קנה | *Glosario* 10 i 29: קנילה (glossa del cinamom). | A l'AHG testimoniem el mot en una glossa del comentari de *Berakot* que segueix el *Séfer ha-Halakhot* d'Alfassi (Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395): אבל על הקנה שקורין קנילא (però sobre la canya/canyella que anomenen *canyella*...).

קפיל וניריש (*capilli veneris*): 'capilli veneris' | *VocFar*: *Adiantum capillus - Veneris, L.*, planta polipodiàcia d'aplicació en la medicina, que es cria en les fonts, pous i llocs ombrívols i humids; és anomenada vulgarment Capilera i falsia. "E dix .D. del capilli veneris de quin semblant es. Dix que l capilli veneris es herba que a fulla e ssemblant de la fulla del çeliandre trepada en los caps e a branques dures e menudes entro a .j. palm, e no fa flor ni gra e nax en los logars ombradius e en les fonts e en les paretz." (Ibn Wàfid, *Llibre de les medicines particulars*, f. 13, a, 1a. m. s. XIV). | DIEC2: 'capil·lera' f. Falzia. | DIEC2: 'falzia' f. Falguera de pecíol negre i llustrós i fulles bipinnatipartides, amb els segments amples en forma de ventall, usada com a pectoral i emmenagoga, que creix en degotalls calcaris (*Adiantum capillus-veneris*). | DC/DE: 'capil·lera' f. Falzilla. | DC/DE: 'falzilla' o 'falzia' f. Falguera de la família de les polipodiàcies (*Adiantum capillus-veneris*), de rizoma serpentejant i frondes bipinnatisectes, amb segments flabel·lifformes o cuneïformes. | DCVB: 'capilera' f. Planta de la família de les polipodiàcies: *Adiantum capillus-Veneris*. Etim.: del llatí capillarí, 'propri dels cabells'. | DECat no recull el mot. | CICA documenta una vegada la forma *capilli veneris* en una traducció del Canon d'Avicenna del s. XIV: "al capítol de les naffres, ladonques devem posar emplastre de *capilli veneris* e d'almolls e d'amalvis e..." (fol. 145v, línia: 5). | *Adiantum capillus-veneris* L. Planta de la família de les Polipodiàcies i del gènere *Adiantum*. Noms catalans: Falzia, Folguerola. (<http://www.floracatalana.net/adiantum-capillus-veneris-l>). | *XemTov*: קפילי וניריש (*capilli veneris*) i קפילוש וניריש (*capillus veneris*). | *Glosario* 8,81: קפילי וניריש (*capilli veneris*) o פלזיאולה (*falziola*) o וולזילה (*volzilla*) (cf. falzilla). | A l'AHG documentem aquest mot en una llista d'herbolari, probablement de mitjan o final segle XIV (Gi 1, 221-codarrere 3b/1382- 1383).

רומני (*romani*): romaní m. DIEC2: Mata de la família de les labiades, aromàtica, de fulles linears, coriàcies, amb els marges revoluts, tomentoses i blanques per sota, i flors generalment d'un blau clar amb taques més fosques, pròpia de les brolles

mediterrànies, cultivada de vegades als jardins i emprada com a condiment (*Rosmarinus officinalis*). | DC/DE: Arbust perennifoli de la família de les labiades (*Rosmarinus officinalis*), molt aromàtic, de fulles linears amb els marges revoluts, endurides i tomentoses al revers, flors blavoses en petits ramells i fruits amb quatre núcules, emprat com a planta ornamental i remeiera i també com a condiment. Etim.: s. XIV; del ll. ROS MARINUS, íd. | DCVB: Planta labiada de l'espècie *Rosmarinus officinalis*, molt olorosa, de branques ramoses i retorçudes, fulles linears gruixudes, coriàcies, sentades i tortuoses, senceres i llustroses, flors blavenques o blanques, molt espesses, en raïms curts, i bràctees més curtes que el calze. “V taules de *romani*” (doc. a. 1376) (Miret, *Templers*, 560), “Altre cabaç ab flor de *romani*” (doc. a. 1409) (Arxiu Patriarca, de València). Etim.: del llatí ROSMARĪNU. | *VocFar*: Petit arbust de la família de les labiades, molt aromàtic de flors dotades de propietats estimulants. Veg. *romer*. “Item prenets del *romani* e coets lo ben en bon vin, e bevets de aquell vin calentet a matí e al vespre: per gran fredor que hajats en l astomach e en los budells, si l en traura e ho escalfara, e ho confortara tot...” (Receptari de la Universitat de València f. XXXIX vº) | DECat VII, 424-427; OnCat VI, 424-426: romaní < ROS MARINUS | DTCA recull el mot una vegada el mot al *Regiment de la cosa pública* d'Eiximenis: “es quals noresmenys són fort precioses, axí com ésromaní, qui molt hic habunda, ysop, eufràsia, mora...” (pàg. 12, lín. 30). | CICA documenta el mot 28 vegades (s. XIII-XVII). El més antic el troba en un pergami de la segona meitat del s. XIII (1250-1274) com a cognom: “él ni om per él. On nós, n’Uget de *Romaní*, justícia de València”. En el sentit d’arbut en el *Regiment de sanitat a Jaume II*, (pàg. 108, lín. 21) (Data original: 1305-1310. Data còpia: 1meitat XV): “que sia fet lo foch de sarmentz seques, hó de *romani*, hó de box...” | *Rosmarinus officinalis* L. Planta de la família de les labiades, del gènere *Rosmarinus*. Noms en català: romaní, romer (<http://www.floracatalana.net/rosmarinus-officinalis-l->). | BIRP documenta el mot amb la forma רומאני a l’obra d’Aixer ben Iekhiel, (Roix) (*Orkebot Khaim*, s. XIII-XIV). | *Arnav*: רומאני (*romani*) | *Casals*: רומנינו (*romanino*) | *Glosario*, 5, 79v: רומני | A l’AHG documentem aquest mot en una llista d’herbolari, probablement de mitjan o final segle XIV (Gi 1, 221-codarrere 3b/1382- 1383).

רושיש (*roses*): ‘rosa’ f. DIEC2: Flor de roser. | DC/DE: Flor del roser. Etim.: a. 1249; del llatí RŌSA. | DCVB: Flor de les plantes del gènere *Rosa*, que és la més divulgada i apreciada en les nostres latituds, i el color més freqüent de la qual és un vermell esblanqueït (encara que hi ha varietats blanques, grogues, vermelles enceses, etc.). “Carga de *roses*”, (*Capítols de la Lleuda de Colliure, que fo feta lleuda de Tortosa*, a. 1249). Etim.: del llatí RŌSA. | *VocFar*: Flor del roser. “Item prenets del gra de les *roses* e molets lo ben...” (Receptari de la Universitat de València, f. XXV); “La rosa esta entre spines; la virtut entre les difficultats, e entre les cures sollicites esta la gloria” (*Lletra de reynals custums*, fol. 62), etc. | DECat: del llatí RŌSA testimoniats per primera vegada en català en documents del segle XIII: “carda de roses, 2 s. i 2 d.; carga de violetes, íd.” (*Lleuda de Cotlliure*, a. 1249). | DTCA recull la forma singular *rosa* (35 vegades) i *rosha* (2 vegades) i la forma plural *roses* (12 vegades). | CICA recull el mot

en singular 75 vegades en documents del segle XIII al segle XVII. En plural, amb la forma *roses* 195 vegades (s.XIII-XVIII) i amb la forma *rosas*, 5 vegades (s. XIV i XVI). El testimoni més antic de *rosa* el detecta a *Vides de Sants Rosselloneses* (a.1275-1299): “e ayxí con a liri molt blanc, e con a *rosa* vermela nayxent d’espines quant dels parens seus...” (pàg. 427, lín. 17). La forma *roses* en els *Costums de Tortosa* (a. 1272): “Carga de *roses* e de violes, ·III· diners.” (pàg. 439, línia: 8). | *Olszomy*: רושה (*rosa*) (color): רושה בורוניטה (*boroneta rosa*) | *Glosario*, 22: רושה (*rosa*) a אשנינא | *Vaticà*: רוש (*ros/a*), Ferrer entén i transcriu *rosa*. | *Aslanov*: רוש (*ros*), pel color i no per la flor. Glossa de צהב (‘groc’, ‘grogueuc’). | *Arnan* i *Casals* empren el mot en hebreu, ורד. | *Firkovitch* l’empra en hebreu i, a banda, trobem גוטא רושא (*gota rosa*) (DCVB:afecció de la sang que es manifestava en rojor de la cara). | רושה/רושה en el *Comentari al Càntic dels Càntics* d’Avraham ben Itskhaq ha-Leví Tamakh (Ct, 2,1). | A l’AHG documentem el mot en una glossa del comentari de *Berakot* que segueix el *Séfer ha-Halakhot* d’Alfassi (Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395): הוורדים שקורין רושים (roses que anomenem *roses*).

רֵבְמָא (*reuma*): ‘reuma’ m. DIEC2: m. Reumatisme. Malaltia genèrica caracteritzada pel dolor i la impotència funcional d’alguna porció de l’aparell de locomoció, dels ossos, dels músculs o de les articulacions. || m. Fluxió d’humor en alguna part del cos. || f. Flegma. 1. Mucositat segregada en quantitat anormal, especialment en les vies respiratòries. 2. Humor del cos que, segons els antics, causava l’apatia. 3. Temperament calmos, apàtic. | DC/DE: Fluxió d’humor o catarral en alguna part del cos. || f. Flegma. 1. Mucositat anormal del nas o de la boca procedent de les vies respiratòries. 2. Un dels quatre humors cardinals de la medicina antiga, més conegut per pituïta. 3. Temperament calmos, apàtic || m. Reumatisme. Nom genèric amb què són conegudes diverses malalties d’etiologia molt diversa però que tenen en comú el dolor i la impotència funcional d’alguna porció de l’aparell de locomoció (ossos, músculs i articulacions), com per exemple l’artritis, l’artrosi, la col·lagenosi i la gota. || Etim.: s. XIV; del ll. RHEUMA, i aquest, del gr. *rheūma* ‘flux, refredat, reuma’, der. de *rhéō* ‘rajar’. | DCVB: f. Fluxió d’humor en alguna part del cos. “Traure l’ànima... un asseure de barres o farà, una petita d’aygua o de *reuma* qui’s posarà en la gola, qui tancarà lo spirall de vida” (Canals, *De providentia*, 120) (a 1396-1407); “Après que hagués lo accident de reuma en les ginxives” (doc. a. 1404) (Anuari IEC, v, 562). || m. Reumatisme. 1. ant. Malaltia caracteritzada per fluxió d’humors. Reumatisme de cap: Capitis distillatio, defluxio. Reumatisme que cau en la gargamella o cap de la tràquia artèria, y fa la veu ronca: Branchus, raucedo. Reumatisme que cau en la boca, o peladar: Catharrhus. Reumatisme que raja per lo nas. 2. Malaltia aguda o crònica que ataca les articulacions i parts musculoses i fibroses, amb inflamació o sense, atribuïda a la presència d’àcid úric o làctic, excés de fibrina, refredament, etc. || Etim.: pres del llatí RHEUMA (< gr. *ῥεῦμα*). | *VocFar*: m. Fluxió; reumatisme. “Rao es, car d’aquell beure ixen les fleumes e les *reumes*, consuma s lo cap e tota la persona...” (Eiximenis, *Terç del Crestià*, cap. XIV, ed. Balari); “.. havem sabut com apres que haguets l accident de *reuma* en les ginxives

per lo qual vos convench aturar en lo loc de Triguera...” (ARB, reg. 2.248, f. 89 g. Comune sigilli secreti 11, reg. 2.248, f. 89 v, § 3, l. 2. Martí l'Humà, 1404/06), etc.. | DTCA no recull el terme. | CICA recull el mot 10 vegades (s.xiv-xv). El testimoni més antic el detecta en una traducció del *Canon d'Avicenna* de l'any 1365. | *Arnau*, 121, lín. 419: ריאוּמָא (*reuma*). | *Casals* emprà la forma hebreaica שיגדון (gota, reumatisme) | A l'AHG trobem el mot en l'encapçalament d'un receptari mèdic, molt fragmentari (Gi 5, 212 codavant 2a /1372-1373). El mot fa referència al reumatisme, que s'entenia com la malaltia provocada per la fluxió, és a dir, el primer estadi d'una inflamació, dels humors en alguna part del cos.

שַׁנְדַּל/שַׁנְדֵּל (*sàndal/sàndals*): ‘sàndal’ m. DIEC2: Arbre o arbust del gènere *Santalum*, de la família de les santalàcies, de fulles simples i oposades i flors molt petites en inflorescències paniculiformes, originari de l'Àsia sud-oriental i cultivat als països tropicals. || Fusta de sàndal, olorosa, emprada en ebenisteria i de la qual s'extreu un oli emprat en medicina i perfumeria. | DC/DE: Arbre de la família de les santalàcies (*Santalum album*), de fulles lanceolades, emprat en ebenisteria fina per la seva fusta; hom n'extreu a més oli essencial, emprat en perfumeria i farmàcia. || Fusta del sàndal. Etim.: 1249; del gr. σάνδαλον, íd. | DCVB: Nom de diverses plantes santalàcies del gènere *Santalum*, de fusta olorosa que té aplicacions en perfumeria, tintoreria i antigament en medicina i culinària. “Carga de sàndils” (Leuda Colliure, a. 1249); “D'estiu pot esser perfumada de sàndel” (Arnau de Vilanova II, 109), etc. || Sàndal blanc: fusta procedent de la planta *Santalum album* i altres d'orient, poc conegudes. “Prin roses, çàndel blanch e amit” (*Alcoati. Libre de la figura del uyl*, traduït per Mestre Johan, s. XIV. 85 vo). || Sàndal vermell: fusta procedent de l'arbre *Pterocarpus santalinus* i d'altres plantes, avui poc conegudes. “VIII onces de sàndils vermells” (doc. a. 1409, Arxiu Patriarca, de València). || Variants antigues: *sandale, sandril, sandill*. Etim.: del llatí SANTĀLUM. | *VocFar*: Planta labiada aromàtica molt semblant a la menta, dita també menta d'aigua, (*mentha aquatica*, L.), menta de bou, herba sana borda. Té aplicacions en perfumeria, tintoreria i antigament en medicina i cuina. Variants: *sàndil, sàndol, sindil, sàndel, sàndell*. “Item prenets roses seques e molets les ben e prenets *sandals*, los spacies ne venen, e mesclats ho tot...”, “Item prenets *sandells* e dats li n beure ab bon vi...” (*Receptari de la Universitat de València* f. XXXIX); || Sàndal vermell, [sàndel vermeil]. La fusta o leny del sàndal. “... prin roses seques e tutia, almartech d aur, ensems *sandel* vermeil, ana, e fe n polvora e mit en als huyls...” (*Tròtula* de Mestre Johan 8 a, s. XIV). | *Gual*: *sàndil, sàndils, sàndels, sandills*. | DTCA no documenta el terme. | CICA recull *sàndel* (3, s. XIV-XV), *sàndels* (9s. XIV) i *sàndils* (15, s. XIV-XVI). | *Arnau*: סַנְדַּל (*sàndel*). | *XemTov*: סַנְדַּל (*sandel, sandil*). | *Glosario*, 40, lín 4: סַנְדַּלִּין (*sàndels*). | A l'AHG trobem el mot en un receptari mèdic (Gi 5, 212 codavant 2a /1372-1373) i a una llista d'herbolari: שַׁנְדַּל לְבָן וְאָדוּם (*sàndal* blanc i vermell). La transcripció sense una ם a la síl·laba final no reflecteix les variants més freqüents documentades, ni la forma que, per exemple, proposa Feliu *sàndel*. S'acosta més a la variant *sandale* testimoniada a DCVB, més propera a la forma llatina.

3.3.9 Breus consideracions sobre l'onomàstica

D'aquest conjunt de fragments s'han identificat més de dos-cents topònims i gairebé un parell de milers de noms de persona.¹²⁶⁰ La major part dels indrets pertanyen a les comarques de l'Alt i el Baix Empordà, la Selva, el Pla de l'Estany i el Gironès. Un petit grup de documents fa referència a poblacions de vora de Barcelona i trobem referències esparses a altres ciutats del territori català, com Tàrrrega, Tarragona, Valls, Perpinyà i altres poblacions del Rosselló i el Llenguadoc. L'antoponímia és molt extensa, en gran part formada pels noms dels deutors cristians dels registres de préstecs. Els noms són els habituals a l'època i les freqüències concideixen amb els estudis d'Enric Moreu-Rey i d'Enric Guinot.¹²⁶¹ Gràcies a les llistes de prestadors i a les actes administratives i comunals hem pogut recollir els noms de més de tres-cents jueus de la comunitat gironina, en especial de mitjans del segle XIV al tombant del s. XV.

Segons David Romano, en la formació de l'antroponímia jueva, es poden observar tres tendències: *a*) noms en romanç –és a dir en català– que sempre es referien a un jueu o jueva; és el cas dels d'*Astruc* (que documenta שתרוק, אשתרוק, שתרוג), *Astruga* (אשטרוגה), *Regina* (רגינה) o *Barfat/Perfet* (ברפת) *b*) noms híbrids com *Bonjudà* (בונגודה) –que en realitat entenem com una deformació o catalanització de *Ben Iehudà* (בן יהודה)– *c*) o noms amb una deformació gràfica –i entén que de pronúncia– de noms hebreus bíblics, que atribueix a l'estructura fonètica de la llengua romanç –el català– parlat pels jueus: *יצק* *Itsaq* (també documenta la forma *איצק* per *יצחק* *Itskehaq*, אברהם *Avraham* per אברם *Avram* (o נברם),¹²⁶² יוסף *Iossef* per גוסף *Jussef*.¹²⁶³ En aquesta classificació s'haurien d'afegir els noms bíblics correctament escrits en hebreu –i per tant, probablement ben pronunciats. Si prenem el conjunt de l'onomàstica dels manuscrits gironins, notem certa arbitrarietat a l'hora d'escriure alguns noms propis hebreus: יצק i יצאק (*Itsaq*), יצחק (*Itskehaq*), יסק (*Içaq*), יוסף (*Iossef*), גוסף (*Jucef*), דוי (*Davi*) i דויד (*David*), אברהם (*Avraham*) i אברם (*Avram*), fins i tot dins d'un mateix document.¹²⁶⁴ Alguns noms romanitzats també presenten variacions de transcripció freqüents: שתרוק (*Struc*), אשתרוק (*Astruc*), אשתרוג (*Astrug*), וידל o וידאל (*Vidal*), דולסה o דולצה (*Dolça*). Se'ns fa difícil determinar una sola forma per a un nom o cognom. Això ja ho reflecteixen les actes cristianes, però la variabilitat que presenten els noms jueus en els documents emanats d'una mateixa comunitat i en uns mateixos anys també és molt

¹²⁶⁰ Només recollim en els índexs els topònims i els antropònims dels documents editats. A la catalogació en línia es poden consultar tots els noms que hem recollit per a cada manuscrit.

¹²⁶¹ Enric Moreu-Rey, *Antroponímia: història dels nostres prenomes, cognoms i renoms*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1991; Enric Guinot Rodríguez, *Sobre prenomes i cognoms: l'antroponímia medieval, eina d'anàlisi històrica* (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2002).

¹²⁶² Tanmateix recordem que *Avram* és la forma que apareix en diverses ocasions en el llibre del Gènesi des de Gn 11, 26 fins a Gn 17, 5 i a 1Cr 1, 27.

¹²⁶³ Romano, "Documents," 291-292.

¹²⁶⁴ Per exemple, en el quadern de préstecs amb registres dels anys 1332 a 1335 (Gi 1, 140 - codavant 1-3/1391-1392), trobem les formes יצאק (*Itsaq*), יצחק (*Itskehaq*) i יסק (*Içaq*); el mateix trobem en un fragment manuscrit amb registres de l'any 1325, יצאק (*Itsaq*) i יצחק (*Itskehaq*); en un altre quadern, amb registres de 1329 (Gi 1,140-codavant 4a/1391-1392), detectem les formes (*Iossef*) i גוסף (*Jucef*).

alta.¹²⁶⁵ La preservació del nom ben escrit se sol trobar en les actes redactades per mà d'un *sofer* professional. En els índexs onomàstics es poden copsar totes aquestes vacil·lacions. Com hem comentat en el capítol introductori, aquesta problemàtica i les diverses variants d'un mateix nom ja ha estat estudiada per Jordi Gendra, Maria Rosa Planas i Maria Planas a *El problema de la transcripció dels noms hebreus a les fonts medievals*. Remetem al lector a la consulta d'aquest treball per a les formes de les edicions i del corpus gironí que no analitzem en aquest apartat.

Pel que fa als topònims també notem formes arbitràries, en especial per a la transcripció de noms amb els sons més conflictius que ja hem esmentat a l'apartat de la transcripció. Tanmateix, les ciutats i poblacions més importants sembla que, per una convenció no escrita, sovint es transcriuen de la mateixa manera, tant en un document gironí com en un document català d'un altre indret. És el cas per exemple de ברצלונה *Barcelona*, sempre transcrita amb צ.

En aquest apartat no farem un estudi exhaustiu de totes i cada una de les formes, que per quantitat superen els límits d'aquesta tesi. Hi ha alguns trets que ja hem analitzat a la primera part d'aquest estudi. Només comentem les que, per una raó o una altra, mostren alguna particularitat lingüística rellevant, presenten moltes variants, les que poden portar confusió en el text editat, les que per la transcripció comporten problemes d'interpretació o bé les que documentem en algun altre text al·lunyat amb una altra forma.

איגה ביבה/איגה ויבה: *Aiga Viva* (cat. act. Aiguaviva). DCVB: *Aiguaviva*. Poblet situat al SO del Pla de Girona. Etim.: del llatí AQUA VIVA, 'aigua viva'. | OnCat, II, 39. | *FogCat1378*, 28, recull les formes aglutinades *Ayguaviva* i *Aiguaviva*. | *Pons1358* testimonia la forma llatina "Ecclesia parochialis sancti lohannis de Aquaviva". | *Col1327*, 13: *Ayguaviva*. | *LlibVerm. Aquaviva* (a. 1390), *Aygaviva* (a.1399), *Ayguaviva* (a. 1488). | Moran, *Topònims*, 22: En la documentació antiga trobem la forma *Aqua Viva* (s. X); la forma actual correspon a la grafia aglutinada d'aigua viva, en el sentit d'aigua que brolla'. | Les formes que documentem (a. 1324-1331) presenten una monoftongació de grup llatí UA a [a]. En el *Llibre Verd de la ciutat de Girona* de 1389 també trobem la forma *Aygaviva*.¹²⁶⁶

אמיר: *Amer* (cat. act. Amer). DCVB: Vila situada en el Gironès, a la vorera esquerra del riu Brugent. Etim.: segons Montoliu (*Noms fluv.* 19), del llatí AQUAE MERAE 'aigües pures'. No és probable aquesta etimologia; les formes més antigues que coneixem del nom Amer són dels anys 840 (*fluvium Amera*), 946 (*fluvium qui dicitur Ameira*) i 917 (*in terra Amario*, ap. Udina Arch. 181), i semblen venir d'un nom

¹²⁶⁵ Per copsar les variants dels noms jueus catalans en les actes cristianes podeu consultar els treballs de Jaume Riera i Sans sobre onomàstica jueva: "Antroponímia jueva mallorquina (segles XIII-XV)," *Societat d'Onomàstica: Butlletí Interior* 10 (1982): 58-65, "Antroponímia masculina dels jueus de Lleida, l'any 1315," *Societat d'Onomàstica: Butlletí Interior* 85 (2001): 3-10. També, pel que fa a l'àmbit de les comarques gironines, per bé que l'autor unificà els noms, podeu consultar el treball de Lluís Gimeno, "Antroponímia jueva castellanenca dels segles XIV i XV," a *Xè Col·loqui General de la Societat d'Onomàstica (1985)* (València: Generalitat Valenciana, 1986), 305-309 [*Societat d'Onomàstica Butlletí Interior*, núm. 23]. .

¹²⁶⁶ AMGi. Fons Ajuntament de Girona, Llibre Verd de la ciutat de Girona, f. 167v-171

personal llatí AMARIUS, derivat de AMARUS. | Moran, *Topònims*, 27: En la documentació antiga apareix la forma (*fluvium*) *Amera* (s. IX), que és un nom que probablement deriva de l'antropònim llatí AMARIUS OAMERIUS. | Documentem aquesta forma en els manuscrits gironins l'any 1327. | D'altra part, a *Valle*, cent cinquanta anys més tard, trobem documentada la forma מֵר *Mer*, que OnCat, II, 182, també recull (Sant Mer).

ארנאל/ארנב/ארנד: *Arnal/Arnau/Arnad* (Arnau) | DCVB: Recull *Arnal*, *Arnald*, *Arnaus*, *Arnaut*, *Arnall*. Del nom propi germànic ARNOALD. | DTCA: només documenta les formes *Arnau* (52) i *Amau* (1). | Enric Moreu-Rey recull *Arnau* com a uns dels prenomes més corrents a mitjan segle XIV,¹²⁶⁷ i també recull la forma *Arnal*. | Guinot documenta la forma *Arnau* amb una freqüència entre un 15% i un 25% segons les poblacions amb una clara tendència a augmentar en els segles XIV i XV.¹²⁶⁸ | Gulsoy:¹²⁶⁹ Del germànic ARNOALD > llatí ARNALDUS suposa les etapes de *Anal·lo* > *Arnaulo* > *Arnaul(o)* > *Arnau(l)* > *Arnau*. Constata que en època preliterària la forma corrent era *Arnallo* (escrit també *Arnalllus* i *Arnalli* en genitiu. A la primera meitat del segle XII es documenta la forma *Arnall* (a. 1140) però anota que la pronúncia real devia ser *Arnaul*. La forma en *Arnau* (*au* < *-aul*) sembla que es produí a mitjan segle XIII. *Arnauld* també devia conviure amb *Arnald* que es va reduir a *Arnal* (*-ld* > *d*). També *Arnaud* per la vocalització de la *l* davant dental (*ald* > *aud*). *Arnal* vocalitzava la *-l* (*Arnau*) davant *de* dels gentilicis com també *Arnaud* perdia de la *-d*. | Nosaltres ho constatem a פִּירִי אַרְנַב דְּכַנְטָלוּטֶשׁ (*Pere Arnau de Cantalops*) (1330-1331) (Gi 1,51, codavant 2a /1361). La forma *Arnal* mai no la trobem seguida de *de*. La documentem en els documents hebreus de l'AHG partir de l'any 1324. També testimoniem la forma אַרְנַד (*Arnad*) en un document de la segona meitat del s. XIV que conviu amb la forma אַרְנַב (Gi 1, 256 codavant 3'/1397).

אשפיטאל/נשפיטל: *Espital /N'Espital* (Hospital). DCVB: *hospital* (ant. *espital*). m. Casa on es recullen pelegrins, pobres o malalts. Pres del llatí HOSPITALE, 'alberg de forasters'. Llinatge existent a Celrà, Castelló de F., Peralada, Vilamacolum, Badalona, Albesa, Alguaire, etc. | *VocFar*: Recull les formes *espital*, *spital* i *hospital*. Establiment on reben assistència els malalts. | DTCA documenta amb major freqüència *espital* i *spital* i després *hospital*. | CICA recull la forma *espital* 251 vegades des del s. XIII fins al s. XVI. | Els mots llatins començats amb *s-* líquida foren objecte d'una pròtesi vocàlica que donà origen a una síl·laba inicial *es-*. Es pot explicar de manera

¹²⁶⁷ Moreu-Rey, *Antroponímia*, 79.

¹²⁶⁸ Guinot, *Sobre prenomes*, 32.

¹²⁶⁹ Joseph Gulsoy, "El desenvolupament de la "l" final de síl·laba en català, II," a *Miscel·lània Joan Bastardas*, 4 (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990), 205-206; *Estudis de gramàtica històrica* (València: Institut Universitari de Filologia Valenciana, 1993), 209-210.

A Bajoles hi havia un estany que va ser assecat el 1170.¹²⁷³ Tanmateix podríem identificar *Bajoles* amb la població de Banyoles (PES). El *DECat* reporta *stagno de Bajoles*, (p. 308). També podríem llegir *Bajuls* i referir-se a Banyuls de la Marenda, antigament Banyuls del Maresme, al Rosselló.

אשתרוק / בונשתרוק: *Bonastrug*, *Bonastruc*. Veg. אשתרוק

בורונולה: *Buronola* (cat. act. Brunyola). DCVB: Vila situada entre Anglès i Sta. Coloma de Farners. | OnCat II, 129-130, Brunyola però no testimonia la forma *Buronola* i *Boronola*. | Moran, *Topònims*, 27: En la documentació antiga *Brugnola* (s.XII), que és un nom d'origen incert. | *Pons1358*, núm. 488: “Ecclesia parrochialis sancti Fructuosi de Bruneola. | *FogCat1378*: *Brunyola*. | *Col1327*, 13: *Brunyola*. | “Quamquam nos et curia nostra Gerunde merum et mixtum imperium et omnem iurisdictionem habeamus in locis de Peratayada, de Crudiliis, de Regencos, de Sclanya, de Bagur, de Palafurgello et de Brunyola ...” (Lletra reial, doc. a. 1336).¹²⁷⁴ | En la còpia d'aquest darrer document en *Llibre Verd de la ciutat de Girona* trobem la forma *Bruynola* i més endavant, l'any 1400, *Brunyola*.¹²⁷⁵ | En els manuscrits de l'AHG documentem aquesta forma que presenta metàtesi de la *r* a la primera síl·laba l'any 1327.

ויצנץ/בישן: *Vissen/Vicenç*. (Vicent/Vicenç/Vicent). DCVB: *Vicens* → *Vicenç*. Nom propi d'home. “Sent Llorenç e Sent Vicenç e tots los màrtirs” (Llull, *Blanquerna* 8, 1). “Prometé a un abat que dins deu anys entraria en l'orde de sent Vicenç” (*Eximplis*, II, 293). Etim.: del nom personal llatí VINCĒNTIUS. | *Vicent*: Nom propi d'home. “A la sgleya de senct Vicent” (Muntaner, *Cròniques*, c. 23); “Appellat sent Vicent dels horts” (*Crònica de Pere III*, 396). “En l'endemà | Vicent Ferrer, | lo Sant darrer | canonizat” (Spill 5797). Etim.: del llatí VINCĒNTI, forma de vocatiu del nom personal VINCĒNTIUS, segons Coromines (*AIL Cuyo*, II, 145). | DAC (pàss.) recull la forma *Vicent* amb freqüència i *Vicenç* una vegada. | DTCA: *Vicenç* (13 vegades), *Vicent* (3) i *Vincent* (1). | Enric Moreu-Rey documenta *Vicent*, *Vicens* i *Vincens*.¹²⁷⁶ | CICA *Vicenç* 23 vegades, s. XIV-XVI, *Vicens*, 79 vegades, s. XIII A XVI, *Vicent*, 35 vegades s. XIII a XVI. La forma més freqüent és *Vicent*, 819 vegades entre el s. XIII i XVI. | *ש' ויצנץ* (*Sent Vicenç*) (a. 1338); *פרנסשק בישן* (*Francesc Vissen*) (~a. 1379).

גואן/גובן: *Joan/Joan*. (Joan). DCVB: Nom propi d'home. “Vostre fill Blanquerna vol seguir la vida e la regla de Elies e de Sant Joan Babtista” (Llull, *Blanquerna* 5, 4). Hi ha diversos sants de nom Joan, com Joan Evangelista, Joan Nepomucè, Joan de Déu, Joan de la Creu, etc.; però el més popular a la nostra terra és Sant Joan

¹²⁷³ Veg. Antoine Roux, *Perpignan. De la place forte a la ville ouverte (Xe-XXe siecles)*, (Perpinyà: Archives communales de Perpignan, 1996), 51

¹²⁷⁴ AMG, Lletres Reials, Lleida, 1336 juny 09.

¹²⁷⁵ AMG, Fons Ajuntament de Girona, *Llibre Verd de la ciutat de Girona*, f. 311 i f.233v-252v.

¹²⁷⁶ Moreu-Rey, *Antroponimia*, 84.

Baptista, anomenat també Sant Joan de Juny (doc. a. 1381). Variants antigues: *Iouan* (doc. segle XII); *Ioban* (Passi cobles 27); *Juan* (Comalada Pierres 8). Etim.: pres del nom bíblic *Johannes*. DTCA recull les formes *Johan* (793 vegades), *Joan* (17), *Iuban*, *Jeban*, *Joannua*, *Johannes*, *Jovan* i *Yoan* (tots, una vegada). | La forma més freqüent a CICA és *Johan*, que recull 8477 vegades. També trobem la forma *Jovan* testimoniada 2 vegades en el s. XIII | AMGi doc. 2: **גובן דגן סג** (40 sous per *Sant Joan de juny* de 1363), etc. En el doc. 35a testimoniem la forma **גואן** (*Joan*) com a nom propi.

גוסף / יוסף: *Jucef*, *Iossef*. (cat. Josep/heb. יוסף). DCVB documenta les variants antigues *Yosep*, *Ioseph* i *Ioseff*. | DTCA recull les formes *Josep* (9 vegades), *Joseph* (9), *Josephus* (3), *Joseb* (1) i *Josiphus* (1). | A CICA la forma més habitual és *Josep*, al s. XIV, 201 vegades. | La forma **גוסף** es deu a la palatalització de la *y* inicial, com passava amb *Bonjudà* (בונגודה). La forma més habitual en els manuscrits de l'AHG és l'hebraica **יוסף** (18 vegades). La forma **גוסף** (*Jucef*), menys habitual (6 vegades), la testimoniem en alguns llibres de comptes d'entre 1329 i 1376.

גילם / גילם / גילים: *Guiam*/*Guiem*, *Guillam*, *Guillem* (*Guiem*, *Guillem*). DCVB testimonia *Guiem* i *Guillem*. Etim.: del nom personal germànic Willahelm. | Enric Moreu-Rey testimonia *Guillem* i *Guillemó* com a uns dels prenomes més corrents a mitjan segle XIV,¹²⁷⁷ però no recull les formes *Guiem* ni *Guiam*. | Guinot testimonia la forma *Guillem* amb una freqüència entre un 15 % i un 25 % segons les poblacions amb una clara tendència a augmentar en els segles XIV i XV.¹²⁷⁸ | A CICA la forma més habitual és *Guillem*, 4534 vegades. No recull *Guiam*, però sí *Guiem*, 19 vegades, entre el s. XIII (17) i XIV (2). | DTCA recull *Guillem* (398 vegades), *Guilelm* (18), *Gillelm* (2), *Gilelm* (1), *guilem* (1) i *Guilelme* (1). | DAC (pàss.) només documenta *Guillem*. | A ADG trobem a bastament testimoniada la forma *Guillem*. Hem trobat pocs documents amb la forma *Guiem* (a. 1595, Llibre D-249-fol. 137v i a. 1586, Llibre D-2245, fol. 37). *Guillem* també és la forma habitual en els documents cristians procedents de l'AHG i AMGi i rarament es testimonia la forma *Guiem* (Ex.: Testament d'Isabel, vídua de Pere Guiem, fuster de Barcelona, a.1589, AHG, Pere Mir; foli 110v/Gi- 3). | En canvi, la forma més habitual en els documents hebreus gironins és **גיאם**, amb la **א** que podria denotar la pronúncia *Guiam*. Si es pronunciés [jɛ] *Guiem*, s'empraria **א** per evitar la confusió amb [ʌ] si transcrivís **גיים** amb la intenció de la *y* amb valor [ɛ]. La forma **גילם** la trobem escassament documentada, només en un text de l'any 1325 (Gi 1,51-codavant 5b/1361) i en un altre de l'any 1340 (Gi 1,140, codarrere 1b/1391-1392). La forma **גילים** la trobem en un text de 1345 (Gi 1, 160 - codarrere 1/ 1361-1362).

¹²⁷⁷ Moreu-Rey, *Antroponímia*, 79.

¹²⁷⁸ Guinot, *Sobre prenomes*, 32.

יקמה/גקמי: *Jacme* (Jaume). En català antic es troba la grafia *Jacme* per cultisme.¹²⁷⁹ | DCVB: *Jacme* (Jacme Arbert, doc. segle XII) “Retrau mon senyor sent Jacme, que fe sens obres morta és” (Jaume I, *Crònica*, 1); “Se'n va demanant almoynes a Sant Jacme en romeria” (Curial, II, 113). Etim.: del llatí *Jacobus* (adaptació de l'hebreu יַעֲקֹב *Iaqob*).. | Enric Moreu-Rey recull *Jacme* com a uns dels prenomés més corrents a mitjan segle XIV.¹²⁸⁰ | La forma més freqüent a CICA és *Jacme*, 3879 vegades, entre els s. XIII i XVI. Jaume es documenta especialment a partir del s. XV i recull el nom 1328 vegades. | DTCA recull les formes *Jacme* (246 vegades), *Jayme* (20), *Jaume* (5), *Jachme* (1), *Jacms* (1), *Jayma* (1) i *Jayrne* (1). | La transcripció hebraica no mostra desavinences amb la grafia habitual dels documents cristians. No trobem mai la forma *Jaume* en els documents hebreus gironins de l'AHG ni en documents procedents d'altres arxius gironins.

דוי: *Daví* (Daví). DCVB: Llinatge existent a Barcelona, Barberà, Caldes de Montbui, Granollers, Llerona, Mataró, Olesa, Palou, Sabadell, Tiana, etc. “Del senyor En Bernat Dauí, cavaler, doc. rossellonès” (a. 1313). Hi ha també la forma de plural *Davins*, existent a Argençola, Cardona, Sagàs, etc. | Els exemples que trobem a *Baer* ens mostren com és una deformació de David: Rabí Daví, Daví Albibi, Daví Alcaran, Daví de Belcaire, Daví Maimoni Cap de Pebre, Daví Jaba, Daaví Hazma de Cervera, Daví Cohen de Perpinyà. | En els documents hebreus el trobem com a prenom, amb aquesta forma amb emmudiment final de la *d* a דוי בונגורן (*Daví Bonjuran*) (a. 1379) o דוי פלכו (*Daví Falcó*) (a. 1386).

ויללבין: *Vilalbín* (cat. act. Vilobí d'Onyar). EC: Municipi de la Selva, estès a banda i banda de l'Onyar, en un territori pla, al sector septentrional de la depressió selvatana. La primera referència escrita del poble és de l'any 882, moment en què apareix amb el nom de Villa Albini. | DCVB: Poble de la comarca de la Selva, a la vorera de l'Onyar. Etim.: del llatí VILLA ALBINI, ‘vila d'Albí’ (nom personal). L'any 882 apareix el topònim amb el nom de *villa albini*. | OnCat: *Vila Albini* (Vilobí). | *Pons1358*, núm. 492: “Ecclesia parrochialis sancti Stephani de Vilaubino”. | OR: Al segle IX es documenta *villa Albini*. Se'l considera procedent de *vila d'Albini* i d'*Albi*, nom personal llatí. | *LibVerm*: Vilobi (doc. a. 1488). | En el *Llibre verd de la ciutat de Girona* trobem les formes *Vilalbino* (a. 1300), *Vilaubín* (a. 1344), *Vilalbín* (a. 1345).¹²⁸¹ | *FogCat1378*: *Vilaubí*, *Vilalbí*. | La forma que trobem arreu dels manuscrits hebreus gironins ens mostra un estadi proper a la forma llatina VILLA ALBINI, amb conservació de la *-n* etimològica i que encara la *l* d'Albí no ha vocalitzat en [w], com testimonia el *Llibre verd* i *FogCat1378*.¹²⁸²

בישן Veg. ויצנן

¹²⁷⁹ Moll, *Gramàtica*, §155.

¹²⁸⁰ Moreu-Rey, *Antroponímia*, 79.

¹²⁸¹ AMGi. Fons Ajuntament de Girona, *Llibre Verd de la ciutat de Girona*, fol. 167v-171 (<http://www.girona.cat/sgdap/cat/llibres>).

¹²⁸² Sobre la vocalització del grup l + consonant veg. Moll, *Gramàtica*, §164.

טואילן: *Toilan/Tavailan* (cat. act. Talaià). EC: Poble del municipi de Sant Gregori (Gironès), a l'esquerra del Ter, dins la zona d'expansió de la ciutat de Girona. | DCVB: Llogaret del terme de Sant Gregori (Gironès). | OR: Dit també *Taialà*. Documenta la forma *Tayolano* al segle XIV. Suggereix una procedència d'un nom personal llatí o potser de *talaia*, 'lloc de guaita'. | *Col1327*: "Item, la parròquia de Teloyan". | "Raimuni de Toyloano, publici Gerunde notarii" (doc. Girona, a. 1278); "Bernado de Toyloano" (doc. Girona, a. 1352).¹²⁸³ | *FogCat1378*: *Taylan, Teyolan*. | *Pons1358*, núm. 75: "Ecclesia parrochialis sancti Narcissi de Toyloano". | El document Gi 1,51, codavant 1/1361 de l'any 1327 presenta la conservació de la *-n* final etimològica i la vocal neutra inicial *o*. Ens decantem més aviat per la lectura *Tavailan*.

מאישטרי/מאשטרי: *Maestre* ('mestre' s.). DCVB: 1. El qui ensenya ciència, art, ofici, o té el títol per a ensenyar-ne. 2. Aquell de qui hom és deixeble, de qui es pren norma o ensenyament. 3. Aquell qui d'una ciència, art, etc., en sap prou per a ensenyar-ne, per a esser pres com a model. 4. Títol que es donava al qui assolía el grau superior en una facultat. 5. Títol que es donava al menestral que arribava al tercer grau del seu ofici, i es dóna avui al qui exerceix aquest amb competència suficient o que és capaç d'exercir-lo pel seu compte, independentment, i d'ensenyar aprenents del mateix ofici. || Testimonia les variants antigues *masestre* o *mesestre*, formes que apareixen en documents rossellonesos o d'influència provençal i que són degudes segurament a una ultracorrecció "Reeb mi de totz, e ret-me al Mesestre meu" (*Sants Rossellonesos*, 7, V°); "A masestres de pera e de caus ni de terra" (*Ordenacions del Rosselló*, segle XIV). Etim.: del llatí MAGĪSTRU. | *VocFar*: *mestre*. s. Aquell qui mana, senyor, amo. | Operari, artífex expert en el seu ofici. | Aquell que ensenya. | Títol que es dóna als doctors o possessors del grau major en filosofia i teologia. | Només recull *maestre*, amb el sentit de 'superior d'un orde militar' | CICA documenta la forma *maestre* 867 vegades i *mestre* 1805 vegades des del s. XIII, però ambdues formes amb més freqüència a partir del s. XIV. | DTCA recull les formes *maestre* (268 vegades), *mestre* (133), *mestra* (41) i *maestra* (2). | ALJ, 17, responsum 20: מאישטרי i משטרי (*maestre* i *mestre*) | Només documentem aquesta forma en el nom בונשטרוג דסמאשטרי (*Bonastrug des Maestre*) (1356). Aquesta és una forma arcaica que encara no presenta la reducció vocàlica de la primera vocal del hiat (MAGĪSTRU > *maestre* > *mestre*).¹²⁸⁴

מרדמניא/מרדמנייה: *Mardemanya*. (cat. act. Madremanya). *Pons1358* registra *Madremanya*. | *FogCat1378*: *Madremanya* i *Madramanya*. | *Col1327*: *Madramanya*. | En el

¹²⁸³ Josefina Mateu; Ma Dolores Mateu, *Colectánea paleográfica de la Corona de Aragón: siglos IX-XVIII.*, (Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1991), 639 (lám. 95) i 745 (lám. 144).

¹²⁸⁴ Moll, *Gramàtica*, §117 i 229. La *g* seguida de les vocals palatals *e/i* passà en llatí a iod. Aquest so va desaparèixer quan resultava intervocàlic.

Llibre verd de la ciutat de Girona de 1389 *Madremanya*.¹²⁸⁵ | *LlibVerm. Matremagna* (a. 1390), *Madremanya* (1399) i *Madramanya* (a. 1536). | El DCVB fa derivar la forma *Madremanya* del llatí MATRE MAGNA, ‘gran mare’, que era un apel·latiu de la deessa Cíbele. | OnCat v, 123-125., ll. MATRE MAGNAM. No testimonia la forma *Mardemanya*. | Moran, *Topònims*, 94: En la documentació antiga trobem *Matre Magna* (s. X), que prové del llatí MATRE MAGNAM, ‘mare gran’, apel·latiu de la deessa Cíbele. | Segons EC el lloc és esmentat el 1035 (*Matremania*), i posteriorment, els anys 1362 i 1379 apareix amb una altra grafia (*Matremagna*). En totes aquestes formes es conserva la forma *madre* derivada del llatí *mater*. | Recollim en diversos documents de l’AHG la forma *Madermanya* des d’un registre de l’any 1327 (Gi 1,51, codavant 1b /1361). Sembla un estadi intermedi: *mater* > *mader*.

מדרינש: *Madrenys*. EC es refereix a *Santa Maria de Madrenys*, antiga església del municipi de Vilablareix que havia estat propietat de l’orde del Temple. | OnCat v, 124. *Madrenys*, *-encs.* tot suggereix que havia existit un lloc o més llocs amb aquest nom. | En un pergami de 1342 es fa referència a un lloc de Vilablareix anomenat *Madrenys*.¹²⁸⁶ | El DCVB testimonia *Madreny*, un llinatge existent a Flaçà, Caldes de Malavella i els voltants. També nota que hi ha la variant *Madrenys* i *Madern*, que deriva, amb dubtes, del nom personal germànic *Madelm*; potser del llatí MATĒRNU, ‘maternal. | *LlibVerm* documenta el mot com a cognom: “Pretrus Madrens” (doc. a. 1390) i “Antonius Madrenchs” (doc. a. 1459). | En els fragments hebreus de l’AHG documentem el topònim l’any 1327.

מונפשליר: *Monpessler/Munpessler* (cat. act. Montpellier). EC: Ciutat del Llenguadoc, Occitània, capital del país i del departament administratiu de l’Erau, França. | La forma d’aquest topònim és molt canviant al llarg de tota l’edat mitjana. DTCA documenta *Monpeller*, *Monpesler*, *Montpeller*, *Montpesler*, *Montpestler*, *Montpeyler* i *Muntpeyler*. | El DCVB a més a més documenta *Monpestler* (1284), *Montpatller* (*Codi Çagarriga* 134); *Montpeler* (1274); *Muntpeller* (1315); *Muntpessler* (*Muntaner Crònica*, cap. 2), i proposa l’etimologia com a resultat d’una deformació del llatí *Mons Puellarum*, ‘muntanya de les noies’. Segons aquest diccionari en el baix llatí era anomenat generalment *Monspessulanum*, però la forma que proposa per a l’origen a l’actual de Montpellier (fr. Montpellier) és *Monspestellarius*, que apareix en un document de l’any 975. | Mistral documentà *Monpelie*, *Montpeslier*, *Monspelier*, *Montpeylier*, *Monpesler*, *Montpesler*, *Monspeller*, *Monpeslir*, *Monspeslier*, *Montpeylat*, *Montpeller* (cat.), i les formes llatines *Monspellerius*, *Monspelerius*, *Monspistellarius*, *Monspestellarius*, *Mons Pessulus*, *Mons Pessulanus* i *Monspolitis*. | Al *Cronicó de Perpinyà* hi trobem la forma *Montpesler*.¹²⁸⁷ | L’etimologia d’aquest topònim ha estat molt discutida. Frank R. Hamlin i Joseph Gulsoy, en un estudi de l’any 1999, després de revisar les propostes

¹²⁸⁵ AMGi, Fons Ajuntament de Girona, *Llibre Verd de la ciutat de Girona*, f. 167v-171 (<http://www.girona.cat/sgdap/cat/llibres>).

¹²⁸⁶ AMGi, Pergamins, 1342.

¹²⁸⁷ Moran, *Cronicó de Perpinyà*, 41.

etimològiques anteriors, establiren com a forma primitiva *Monte-pisul-ariu(m)* referit als indrets dedicats al conreu del pèsol.¹²⁸⁸ La terminació *-allariu* > *alièr* en occità i *-allariu* > *aller* en català. | La transcripció hebraica sembla prou clara per a una lectura de מִיָּלִי com a lateral palatal (לִי) + vocal e (י) i sense cap notació de la *t*. Tanmateix també podríem llegir *Monpeslier/Munpelier*. La lectura de la vocal וֵ és incerta, ja que tant pot ser *o* com *u*. Aquesta *u*, segons Badia i Moll, seria per causa de l'ús freqüent de la posició proclítica de *mont* en molts topònims; segons Coromines provindria del plural *munts* per la regla fonètica d'ascensió o tancament de la *o* originària dels noms de lloc davant una nasal seguida de dues consonants dentals. Per a Gulsoy el pas de Ì > *i* i de Ũ > *u* seguides de *n* + dues consonants dentals seria una regla fonètica menor.¹²⁸⁹ D'altra banda *mont* seria la forma pròpia de Girona (DECat). El més probable és que el text en què ens ha arribat aquest topònim (Gi 1,51 - codarrere 5/1361, sense datar) es va escriure a Girona i per tant optariem per la forma *Monspeller*.¹²⁹⁰

מִיקוֹלָאב: *Micolau* (Nicolau). OnCat v, 462. Forma popular. Aquesta *m-* és una alteració deguda a la relativa raresa dels mots en N- pretònica. | Ni Moreu-Rey ni Guinot compten la freqüència d'ús d'aquesta forma, per bé que ambdós estudis testimonien que Nicolau era un dels noms d'home freqüents a l'edat mitjana, especialment els s. XIV i XV.¹²⁹¹ | DAC, 111 recull una vegada la forma *Micolau*. | CICA documenta *Micolau* 6 vegades en escrits del s. XIII a XV (en uns pergamins de la 2a meitat del s. XIII, en el Manual de Consells de la ciutat de València dels anys 1306 a 1324, a *Doctrina Pueril* i un llibre reial mallorquí del segle XIV). En canvi, DTCA documenta *Nicholau* i *Nicolau* però no aquesta forma. | Moll apunta, segons Fouché, que la forma *Micolau* es tracta d'un vulgarisme per influència de *Miquel*. Moll, *Gramàtica*, §104 | També recollim aquesta forma en els documents de préstec de l'AMGi, doc. 32 i a *CodSober* (pàg. 233 i 236) מִיקוֹלִי (*Micoliu*) i en forma femenina מִיקוֹלָאבָה (*Micolaua*).

פִּאדוּאוּיִן: *Padouen* (padouen, padouenc s. m. oc.). Lloc de pastura; dret de pastura i de talar el bosc (*padoenc; padoent; paduenc; padebenc*) (LevyDic). Pastura, terra vacant; camp comunal, lloc públic (*padouen; padoenc; padoent; paduen; paduan; padenc*) (Mistral). פִּיירִי פִּאדוּאוּיִן (*Peire Padouen*) (Gi 1.51 - codarrere 2a/1361).

פִּיירִי: *Peire* (oc./cat.) (cat. Pere). Nom d'home (*pèirè*) (HonoDic). Mistral en testimonia diverses variants occitanes: Pèire, Pièire, Pière, Pierre, Père, Pèi, Pè,

¹²⁸⁸ Frank R. Hamlin, i Joseph Gulsoy, "Montpellier en Languedoc et Montpellier en Catalogne," *Nouvelle Revue d'Onomastique* 33 (1999): 143-158.

¹²⁸⁹ Duarte; Alsina, *Gramàtica*, 93; Coromines, *Lleures*, 252; Gulsoy, *Estudis*, 107; Moll, *Gramàtica*, 86 (57).

¹²⁹⁰ Veg. el text a l'apartat de l'edició.

¹²⁹¹ Moreu-Rey, *Antroponímia*, 79; Guinot, *Sobre prenomes*, 32

Piarre, Piare, Piar. Pierre (fr.), Pere (cat.). פיירי פאדואין (*Peire Padouen*) (Gi 1.51 - codarrere 2a/1361). Etim.: del nom personal llatí PĒTRUS.¹²⁹²

פאלגאש: (Falgàs) (cat. act.: Sant Pere de Falgars). Es refereix a la parròquia de Sant Pere de Falgars, actual Falgars d'en Bas, poble del municipi de la Vall d'en Bas i que formava part de l'antic terme de Joanetes (GAX). El DCVB documenta la variant *Falgàs*, com també esmenta una font d'aigua amb el mateix nom situada entre Besalú i Banyoles. A *FogCat*, p.184, es registra la forma *Sent Pere de Falgas*.

פליב (*Felin*) / **פליד** (*Felid/Fèlix*): 'שינ' פליד. 'Veg.

קברוגאן: *Cabrujan*. DC: Planta de la família de les lleguminoses: *Psoralea bituminosa* (Viladrau). Etim.: del llatí CAPRŪGINE. | Llinatge existent a Aiguaviva, Barcelona, La Bisbal, Cassà de la S., Castell d'Aro, Fornells de la S., Lloret de M., Malgrat, Mataró, Salt, Vidreres, etc. | ADG *testimonia* aquest cognom entre els anys 1328 i 1868 i sense la *-n* final etimològica que presenta la transcripció hebreaica: Antoni Cabruja, Bernat Cabruja, Bonanat Cabruja, Jaume Cabruja, Marian Cabruja, Pere Cabruja i Salvi Cabruja. També en plural, Guerau Cabruges. | **גובן קברוגאן** (*Jubany Cabrujan*) (Gi 1,51-codavant 2b/1361).

קמוניש/קמוש (*Camós/Camones*) (act. Camós). EC: Municipi del Pla de l'Estany, situat al S del pla de Banyoles. El lloc de Sant Vicenç de Camós és documentat ja el 1019 quan Ramon Bonhom va donar terres situades a Camós a la canònica gironina. El 1058 la comtessa Ermessenda va restituir l'església de Sant Vicenç de Camós al bisbe Berenguer de Girona. El 1156 Berenguer d'Anglès restitueix al bisbe Berenguer de Llers l'església de Sant Vicenç, que havia retingut injustament, com consta en un document de reconeixement transcrit al *Llibre verd* del capítol de Girona. Com a nucli de poblament, és documentat el 1372, juntament amb el de Santa Maria, quan ambdós pobles van redimir l'impost de bovatge al rei Pere el Cerimoniós. El 1447 els habitants de Camós gestionaren prop de la reina Maria la seva dependència de la corona, per alliberar-se de les jurisdiccions senyoriales, i el 1698 el terme formava la batllia reial de Camós. | OR: Documentat al segle XIII com a CAMONIBUS. Se'l relaciona amb la paraula *gamó* que és una mena de planta herbàcia dita també *porrassa*. | Moran, *Topònims*, 49: En la documentació antiga *Camonos* (s. XI), d'origen incert. | *Pons1358*, núm. 82 i 83: "Ecclesia parrochialis sancte Marie de Camonibus" i "Ecclesia parrochialis sancti Vincentii de Camonibus." | *FogCat1378*: *Camós, Sant Vicenç de Camós i Santa Maria de Camós*. | *Col1327*, 11: *Sant Vicens de Camons i Sancta Maria de Camons*. | OnCat, III, 214-215. Nom de dos poblats situats en els límits del Gironès, ll. CAMONIBUS. | Només en

¹²⁹² Moll, *Gramàtica*, §144: La- TR- del llatí en alguns casos va evolucionar a *dr* i en altres es va reduir fins a *r*. Però en llengua occitana en certs mots l'evolució va fer *tr*<[r]. Cf. amb l'evolució dels grups – TR- primari (> *dr*) i –T'R-secundari (> *r*) en català i francès a Coromines, *Lleures*, 187.

el bloc de documents Gi 1,51, codavant 1, 2, 3, 4, 5/1361,¹²⁹³ la forma del topònim, a més de mantenir la *-n* final etimològica, adopta un plural en *-es*. No documentem en altres textos aquesta forma.

קרתיאן: *Cartian* (cat. act. Cartellà). EC. Poble del municipi de Sant Gregori (Gironès), esmentat ja l'any 1035, el qual, juntament amb el poble de Sant Medir (l'antic Sant Medir de Cartellà), ocupa el sector septentrional. | DCVB: Poblet agregat al municipi de Sant Gregori (Gir.). Etim.: del gentilici baix llatí CARTILIĀNUS, probablement derivat del nom propi CARTILIUS o de QUARTILLIUS. | OnCat, III, 294, Cartellà. No testimonia la forma *Cartian*. | OR: Documentat CARTILIANUS al segle XIII. Derivat de l'antropònim llatí CARTILIUS o de QUARTILLIUS. | *FogCat1378*: *Cartellà, Cartanyà i Cartayà* (parròquia). | *Pons1358*, núm. 67 i 147: “Ecclesia parrochialis sancti Felicis de Cartiliano”; “Ecclesia parrochialis sancti Felicis de Cartiliano”. | *LibVerm*: *Cartiliano* (a. 1390). | En un document del *Llibre Verd de la ciutat de Girona* del 4 de gener de 1387 documentem *Cartallà i Cartiliano*.¹²⁹⁴ | El document Gi 1,51, codavant 1a /1361 de l'any 1331 presenta la conservació de la *-n* final etimològica.

רידלוטש/רידלוטיש: *Ridellotes/Ridellots* (cat. act. Riudellots de la Selva). *Pons1358*, núm. 493: *Rivolutorum de Silva* (ant. Parròquia de Sant Esteve de Riudellots).¹²⁹⁵ | *FogCat1378*: *Rindelots de la Selva, Riudalots, Rindelots*. | *Col1327*, 11: *Ridellots de la Selva*. | *LibVerm*: *Rivolutorum de Silva* (a. 1390), *Ridellots de la Selva* (a. 1399), *Rridellots de la Selva* (a. 1536). | DCVB: Poble de la comarca de la Selva, prop de Santa Coloma de Farners. Grafia aglutinada de *riu de llots*. ‘llo’: del llatí LŪTU. | EC: El lloc apareix documentat el 887 en un acte de donació que el bisbe Teuter signà el 24 de novembre d'aquell any, pel qual donava a Santa Maria de Girona i a Sant Feliu diverses esglésies, entre les quals la basílica de *Riuo de Luto* (per Ordeig *et. al.*, *Els comtats*, doc. 65 el document és de l'any 888). N'hi ha d'altres notícies a la segona meitat del segle XI, el 1064, amb ocasió del testament que féu el cabiscol de la seu de Girona, en el qual llegava al seu protegit Joan quinze masos i llurs pertinences que eren a Sant Esteve de *Rivo de Luto*. | OR: Al segle IX s'esmenta *rivo de luto* i al segle XI *Rivolutorum*. | L'any 1242, el nom del poble pren la forma de *Rivolutorum*.¹²⁹⁶ | OnCat: l'origen del nom de Riudellots de la Selva eren els llots que es feien entre les rieres del Cric i de Ridebilla, fins al punt que l'any 1430 es va haver de canviar el lloc del poble perquè s'hi produïen contínues inundacions. | Les formes catalana *Ridelots i Ridellots* es documenten al llarg del segle XIV i XV: ex. *Ridellots* a la col·lecta del bovatge de 1327 o *Ridelots* l'any 1389 en el *Llibre verd de la ciutat de Girona*.¹²⁹⁷ | La primera síl·laba *riu-* s'ha reduït a *ri-*. Aquesta reducció es troba sovint en

¹²⁹³ Veg. a l'apartat de l'edició aquest grup de documents.

¹²⁹⁴ AMGi. Fons Ajuntament de Girona, *Llibre Verd de la ciutat de Girona*, f. 164-165.

¹²⁹⁵ Mallorquí, *Llibre*, 71.

¹²⁹⁶ Marquès; Puig, Serrat, *El Cartoral*, Doc. 47.

¹²⁹⁷ Antoni Aragó, “La col·lecta del bovatge del 1327,” *Estudis d'història medieval*. 3 (1970): 49; AMGi. Fons Ajuntament de Girona, *Llibre Verd de la ciutat de Girona*, f. 167v-171.

hidrònims.¹²⁹⁸ En el *Llibre Verd de la ciutat de Girona* de 1389 també trobem la forma *Ridelots*.¹²⁹⁹ Rasico, “Les Ordinacions,” 142, documenta *Rimorts* (act. Riumorts) amb aquesta reducció *riu-* > *ri-*, en què la *u* s’elimina davant de la bilabial *m*. D’altra banda, i només en el bloc de documents Gi 1,51, codavant 1, 2, 3, 4, 5/1361 (a. 1330-1331),¹³⁰⁰ la forma del topònim adopta un plural en *-es*. No documentem en altres textos aquesta forma.

רידלוטיש סקרוב: *Ridelotes sa Crou* (cat. act. Riudellots de la Creu). L’any 1327 es testimonia *Ridellots de sa Creu*.¹³⁰¹ | *Pons1358*, núm. 78: *Rivolutorum de Cruce*. | *FogCat1378*: *Riudalots*. | *Col1327*, 11: *Ridellots de sa Creu*. | *LibVerm*: *Ridellots de la Creu* (a. 1536). | DCVB: Poblet agregat al municipi de Palol de Revardit (Gironès). Grafia aglutinada de *riu de llots*. | OnCat no deixa ben clar quin és l’origen etimològic. Només ens diu que el 1017 se’n deia *Rio de Lluto*, el 1051, *Rivoluti*, i el 1359 es parla de la parròquia de *Riudalots*. | La forma del topònim en el bloc de documents Gi 1,51, codavant 1, 2, 3, 4, 5/1361 (a. 1330-1331) adopta un plural en *-es* i la primera síl·laba *riu-* s’ha reduït a *ri*. D’altra banda no hi ha dissimilació del diftong *-ou* en *-eu* a קרוב *crou* CRUCE > *crou* > *creu*. No documentem en altres documents aquesta forma.

ש' מרטין אצואי: *Sent Martin es Vai* (cat. act. Sant Martí Vell). DCVB: Poble de la comarca del Gironès. | EC: El poble de Sant Martí Vell és un petit nucli de poblament, situat a l’esquerra de la riera de Sant Martí, prop del sector pla i de la carretera de Bordils. La seva església parroquial és esmentada el 1035 en el testament de Gilabert de Cruïlles (“Sancti Martini qui dicunt Vetulo”). En depèn el santuari dels Àngels. Va ser lloc reial. | *Pons1358*, núm. 107: “Ecclesia parochialis sancti Martini Veteris.” | *FogCat1378*: *Sent Mertí Vell*, *Sent Martí Vey*. | *Col1327*, 10: Sant Martí Veyll. | En *Llibre Verd de la ciutat de Girona*, l’any 1400, trobem la forma Sant Martí Veyll.¹³⁰² | La forma que documentem, dels anys 1330 i 1331, mostra una transcripció vocàlica amb *א* que sembla representar la vocal neutra tònica. D’altra banda observem la conservació de la *-n* etimològica final en el mot מרטין *Martín*. Veg. *שן ש' i אצ*.

אשתרוק: *Struga*. Veg. שתרוגא

אשתרוק: *Struc*. Veg. שתרוק

¹²⁹⁸ Veny, *Onomàstica*, 90.

¹²⁹⁹ AMGi. Fons Ajuntament de Girona, *Llibre Verd de la ciutat de Girona*, f. 167v-171 (<http://www.girona.cat/sgdap/cat/llibres>).

¹³⁰⁰ Veg. a l’apartat de l’edició aquest grup de documents.

¹³⁰¹ Aragó, “La col·lecta”, 49.

¹³⁰² AMGi. Fons Ajuntament de Girona, *Llibre Verd de la ciutat de Girona*, fol. 233v-252v.

4 CONCLUSIONS

4.1 El conjunt dels manuscrits hebreus de l'AHG

A l'inici d'aquesta tesi, exposàvem que els nostres objectius eren d'una part recollir i analitzar el lèxic català dels manuscrits hebreus de l'AHG i, de l'altra, examinar-ne, editar-ne i traduir-ne els més rellevants. Aquest procés no hauria estat possible sense una revisió prèvia i exhaustiva de tot el conjunt gironí. Aquest estudi ens ha aproximat a l'origen d'aquesta documentació, al món de l'enquadernació del llibre medieval, a la circulació del llibre hebreu i al coneixement del funcionament i les estructures de l'aljama gironina des de les fonts internes dels segles XIV i XV. L'excepcionalitat d'aquesta *guenizà* rau especialment a oferir-nos un gruix de documents emanats de la mateixa comunitat que, ara com ara, gairebé no disposem per a cap de les altres comunitats catalanes i rarament per a les jueries europees medievals.

Les tècniques d'elaboració dels lloms dels llibres notariais, la cronologia interna i externa dels manuscrits, les tipologies, els continguts i les variants d'escriptura ens han permès teoritzar sobre les possibles causes d'aquest costum d'aprofitament de documentació hebraica que trobem en un parell de centenars dels manuals notariais medievals dels gairebé mil cinc-cents que custodia l'AHG. Era una estratègia per economitzar el preu del material i que es va fer servir amb més intensitat a la segona meitat del segle XIV. L'enquadernador es proveïa de la paperassa que tenia més a l'abast i del material que devia comprar a bon preu a les escrivanies i altres institucions o particulars. A Girona hi havia un grup de menestrals jueus que gairebé monopolitzaren l'enquadernació de tot tipus de llibres, tant per a clients jueus com per a cristians. Es feien amb la documentació que rebutjava l'aljama, personal i comunal, però també es proveïen de pergamins i papers extracomunitaris. Això es fa evident amb la barreja de documents cristians i hebreus amb què es farcien les cobertes notariais. Ara bé, la problemàtica del reciclatge de manuscrits hebreus a mans jueves s'esdevé de l'aprofitament de fragments bíblics, com també talmúdics, i d'altres obres religioses i literàries que trobem a les cobertes gironines. La confrontació de les dades analitzades ens fa suposar, si més no, dos estadis d'aquesta pràctica. D'una banda, un aprofitament de manuscrits per part de relligadors jueus, amb l'hàbit d'utilitzar escrits ordinaris que no comportaven cap conflictivitat des del punt de vista de la praxi judaica. L'altra, una etapa al voltant d'èpoques crítiques per a la comunitat, a mans d'enquadernadors cristians o conversos, que empraren uns textos, probablement fruit de l'espoli en temps d'avalots, que generaven una greu problemàtica religiosa si el seu destí final no era la salvaguarda en un armari sinagoga i l'enterrament definitiu en un cementiri. En darrera instància, no hem de descartar la manca d'escrúpols d'algun artesà i els límits del que aquests consideraren un text apte o no per a reutilitzar.

La riquesa d'aquesta documentació ens ha apropat als hàbits de lectura dels prohoms jueus gironins del segle XIV i XV, com també al grau de coneixement de la llengua hebrea i catalana. Després dels documents administratius i comptables, el

gruix de manuscrits el formen els comentaris exegetics d'autors diversos. A continuació, i en menor proporció, trobem fulls d'altres obres *halakhiques* i literàries, de tractats de medicina, fragments del Talmud i la Bíblia, d'escrits litúrgics i poesia religiosa, especialment rituals de pregàries, i poesia no religiosa, com alguns fulls amb parts de *casides* o panegírics. Els tractats talmúdics més comentats són els de *Khul·lín*, *Xabat* i *Berakot*. Hi ha percentatge menor de comentaris bíblics i alguns *midraixim*, és a dir els comentaris tradicionals. Tret d'alguna excepció, l'origen de la major part d'aquests manuscrits és gironí. Hi ha una preferència per les obres del cèlebre Xelomó ben Itskhaq de Troies, més conegut amb l'acrònim *Raixí*. També pels comentaris del barceloní Xelomó ben Adret. Si hi afegim els fragments de les altres obres d'aquest autor, en realitat seria el més rellevant. També ens han arribat un bon conjunt de manuscrits de l'obra de David Quimkhí i, per bé que en menor nombre, de la del gironí Moixé ben Nakhman. Disposem d'algunes mostres d'altres autors catalans i provençals, amb una preferència per les obres normatives. És d'especial importància un grup de fragments amb escrits d'autoria desconeguda que caldrà estudiar acuradament. En alguns d'aquests comentaris anònims, per tal de facilitar l'explicació dels passatges obscurs o difícils, hem localitzat un grapat de gloses catalanes referides a noms de plantes i espècies, com també algun mot espars en àrab.

D'altra banda és significativa la poca rellevància de les obres de Moixé ben Maimon en aquesta col·lecció documental i en els altres arxius gironins. Pensem que aquesta dada s'emmarca, tot i el pas dels anys, en la controvèrsia contra el pensament d'aquest autor que va ser especialment activa a Girona. El pes de Maimònides contrasta amb el d'Alfassi en tot aquest corpus. Hi ha un gruix de fragments amb comentaris que es basen en el seu compendi normatiu, el *Séfer ha-halakhot*, molt reconegut a l'edat mitjana, especialment a Sefarad, Catalunya i Provença. Es van compondre nombrosos treballs que seguien la disposició d'aquest codi més que no pas l'ordre del Talmud. Podem constatar un gran interès per ampliar i comentar Alfassi a l'escola gironina de final de segle XIII i al llarg del XIV, especialment a partir del seu comentari del tractat talmúdic de *Berakot*. En canvi, el corrent místic cabalístic no sembla que ens hagi deixat gaires rastres, però per afirmar aquest aspecte caldrà portar a terme un estudi més acurat d'aquestes obres, especialment les d'autoria incerta i, si prenem com a referència el precedent d'Enric Cortès, les poètiques.¹³⁰³

En darrer terme, l'interès per les ciències i en particular per la medicina no és menyspreable, especialment a les biblioteques dels metges, però el conjunt dels inventaris amb què hem comparat les troballes dels arxius gironins mostren una presència menor que la dels llibres bíblics i talmúdics i de les obres halàkhiques. En aquest sentit són ben pocs els fragments que ens han arribat d'aquest camp, per bé que tampoc disposem de gaires mostres dels textos sagrats. S'ha de tenir en compte que aquesta mena d'obres es copiaven amb cura, sovint en formats més costosos, i eren els primers llibres que miraven de salvar dels avalots, tal com explicava Reuvèn

¹³⁰³ Cortès, "Una poesia cabalística desconeguda".

Nissim en els atacs de 1391.¹³⁰⁴ Molts còdexs de propietaris catalans van anar a parar a l'exili, i encara avui dia els trobem repartits en biblioteques d'arreu del món.

Tanmateix, és convenient no prendre aquestes dades com a absolutes perquè la documentació custodiada als nostres arxius és molt minsa i per tant només som al davant d'una petita mostra de la totalitat de llibres que els jueus catalans de l'edat mitjana posseïen. Ara bé, les dades que ens ofereixen altres fonts, com els inventaris de les biblioteques personals, com hem pogut comprovar, no s'allunyen gaire de les tipologies i distribució de la col·lecció de l'AHG.

4.2 L'activitat econòmica de la comunitat gironina

El grup més nombrós de documentació i, alhora, el que ens ha ofert un volum més alt de lèxic català, és el format pels escrits comunals i els fragments de llibres de comptabilitat. Gairebé una cinquantena de quaderns de comptes fragmentaris ens mostren una intensa activitat creditícia, en especial a la primera meitat del segle XIV, abans de la Pesta Negra, i concentrada en els contractes de préstec amb interès, sovint pactat i per sota dels nivells d'usura establerts, de quantitats baixes, a curt termini, però amb pagaments que es renegociaven sovint i amb una clientela prou solvent. Més endavant, el crèdit en mans dels jueus, que no va ser un monopoli però va ser molt rellevant, va començar a decaure. Amb la davallada demogràfica i l'entrada d'altres fórmules a llarg termini –com els violaris, els censals o les comandes-dipòsits, en les quals també s'involucraren, per bé que se'n beneficiaren més els cristians–, no es van generar tants documents interns d'aquesta mena i, per tant, no es reciclaren la mateixa quantitat de manuscrits. Però, fins i tot en una època que s'havia iniciat la davallada d'aquesta ocupació, les llistes de declaració del préstec monetari de la comunitat gironina són molt extenses i ens palesen com gairebé tots els membres hi estaven implicats, amb més o menys intensitat, i tant com a prestadors o com a deutors. Molts prestadors eren professionals molt actius, que redactaren llargs quaderns de comptes, i que actuaren en algunes poblacions de forma gairebé exclusiva, sense interferència d'altres persones. Els manuscrits gironins apleguen una quantia molt elevada de registres comercials, que generaven un moviment dinerari molt actiu i continuat, no només sobre el negoci del préstec sinó també en altres àmbits: la venda de teixits i robes, la del parament de la llar i l'abastament de la comunitat, a més d'altres sectors menys estudiats com el de l'ofici i el negoci de la construcció, el mercadeig d'herbes i remeis, la compra i venda de fulls de paper, etc.

Totes aquestes transaccions generaren una activitat econòmica molt dinàmica que les autoritats cristianes va saber aprofitar molt bé i que la comunitat va haver de gestionar per mantenir la seva supervivència i relativa independència. Els impostos s'administraven sempre per concessió d'un privilegi reial i van ser el recurs necessari per a fer front a les despeses comunals a les quals estaven sotmeses totes les aljames catalanes, obligades a satisfer contínuament les altes demandes reials. Les contribucions que hem detectat en la col·lecció hebrea gironina són les cises o

¹³⁰⁴ Veg. pàg. 101.

ajudes que gravaven els béns de consum i les mercaderies, en especial la venda de carn i les robes, i les que carregaven els negocis, en concret, i com ja hem esmentat, les declaracions de les transaccions creditícies. A més a més, hem pogut estudiar el plec de condicions de la declaració dels guanys de l'any 1426 dels membres de l'aljama gironina, és a dir una talla, que entenem ordinària i anual, sobre la renda de cada un dels singulars de la comunitat en proporció progressiva a la seva fortuna personal. La llista de contribuents d'aquest tribut ens permet observar com en una dècada la comunitat va perdre una quarantena de persones, per conversió, exili o mort. El document sembla confirmar la hipòtesi de Jaume Riera sobre la fluctuació demogràfica de l'època i que contradiu els estudis anteriors. Després dels avalots de 1391 la comunitat no es va recuperar mai i la població devia anar a la baixa. Les finances comunals, per tant, també es van veure delmades. La imposició, just després dels avalots estava assignada a 35 lliures, si més no fins a l'any 1402, però al cap de deu anys es va rebaixar a 30 lliures, com en el document estudiat.

Finalment, els fragments relatius a fiscalitat, a més del grau d'intercanvi de diners, ens fan evidents unes estructures internes molt regulades. D'una banda les taxes imposades estaven ben acotades per uns barems que no diferien gaire entre les comunitats. D'altra banda aquestes estructures derivaren en un conjunt de llibres de control intern dels quals ens ha arribat una petita mostra: el llibre comú, per a l'anotació dels comptes comunals, el llibre de declaracions, per a la recaptació dels impostos (com les llistes de declaració dels préstecs abans esmentades), i el llibre d'ordinacions, per a les disposicions imposades pels monarques i les establertes pel mateix govern.

En resum, els documents hebraics de comptes, comunals o de particulars, ens proporcionen una varietat de dades molt heterogènies que ens aproximem a la quotidianitat de l'aljama, i que fan evidents unes relacions comercials i creditícies molt intenses, complexes i estructurades. Són l'exemple d'una part de la societat medieval que estava plenament immersa en els canvis econòmics de la baixa edat mitjana a Catalunya i que va ser clau per al desenvolupament de l'economia urbana i dels mercats rurals emergents.

4.3 La llengua

El conjunt d'obres i documents hebreus procedents de Catalunya estan farcits de mots catalans de tots els camps semàntics. Des dels reculls de dictàmens dels savis jueus fins a les simples anotacions de comptes d'un mercader de teixits. Hi trobem, en gran part, paraules soltes, inserides sovint com a gloses, i breus construccions sintàctiques. Només un reduït nombre de documents –dels que ens han arribat– es van redactar íntegrament en català. Tot aquest corpus no ha rebut mai un tractament d'estudi i anàlisi des d'una perspectiva global. Tampoc no ha estat la nostra fita, per bé que hem intentat portar a terme la comparació de les aljames gironines amb les trobades en els textos d'altres parts del país.

Els escrits comptables, els comunals i administratius del corpus gironí ens han ofert un lèxic molt divers: articles i preposicions, noms de monedes, mesures,

productes quotidians i de comerç, vocabulari temporal, jurídic i administratiu i una gran quantitat de topònims i antropònims catalans. Així mateix, altres fragments (uns comentaris exegetics, part d'un receptari i la llista d'un herbolari) ens han proporcionat una petita mostra de mots de l'àmbit mèdic i botànic. En els tractats de farmacologia i medicina era ben habitual l'ús del lèxic científic en romanç, en general per evitar confusions entre plantes i altres substàncies. En aquest sentit cal notar l'opinió de Gerrit Boss, el qual proposa que l'afluència de termes aljamiats en català o occità és lògica per la centralitat i importància dels estudis de medicina de Montpeller, com també de Tolosa, a partir del segle XI, on ensenyaren catalans i jueus de renom. En altres textos s'utilitzen els termes catalans sense una equivalència exacta en hebreu i també mots dels quals el redactor desconeixia la traducció pel fet que eren poc freqüents, en particular en els escrits bíblics i talmúdics.¹³⁰⁵ En són un bon exemple els colors. En els inventaris i els documents comptables el blau i el groc s'escriuen en català, en canvi el vermell en hebreu. Els dos primers tenen molt poca presència, per no dir gairebé nul·la, en la Bíblia, el Talmud i els rituals d'oracions. En canvi el vermell, el color de la sang, el Mar Roig i la terra d'Edom, tan habitual en els textos sagrats, estava plenament interioritzat a la ment d'un jueu. En el cas dels noms d'ofici, per posar un altre exemple, era normal escriure termes catalans com 'fuster', 'frare', 'blanquer' o 'mercer', però en canvi per 'escrivà' es feia servir la forma hebrea *sofer*. És a dir, el vocabulari més corrent en la litúrgia i els escrits bíblics no calia traduir-lo perquè la població jueva el tenia totalment assimilat. En àmbits terminològics diferents, fins i tot quan en hebreu la forma del mot corresponent en català és molt semblant, com el mot סוכר ('sucre'), alguns redactors optaven per la forma catalana: סוקרי / סוכרי (*sucre*). Altres termes, com els relatius al còmput de l'any, en especial en els documents de préstec i en algunes actes administratives, s'escriuien en català per una qüestió pràctica: era més fàcil controlar els terminis i els acords amb els deutors amb la cronologia cristiana. També els noms dels pesos i les mesures, per ser les d'ús corrent. Tanmateix per alguns equivalents, com per a les monedes més comunes (diners, sous i lliures), s'empraven les formes tradicionals hebrees. Altrament es feia difícil traduir el lèxic administratiu català ('àpoca', 'executòria', 'violari', 'censal', etc.). L'ús d'aquesta terminologia aljamiada, en aquests textos privats, entenem que era un hàbit espontani, no forçat, que el redactor ni es plantejava.

Així doncs, en aquests manuscrits es fa patent com la comunitat gironina coneixia l'hebreu a partir dels textos religiosos, amb què havia estat formada des de les beceroles, però que la seva llengua quotidiana era el català. En el capítol introductori hem presentat de forma sintètica el panorama de les diverses teories sobre la idea de "judeocatalà" i de la seva possible existència com a "judeollengua", per a uns, o "judeodialecte" per a altres. Les opinions són diverses i els límits conceptuals massa

¹³⁰⁵ En aquest sentit, Carmen Caballero-Navas destaca la tasca dels primers traductors dels tractats mèdics i farmacològics que s'enfrontaren a la manca de terminologia en hebreu i que això els va esperar a crear un lèxic de termes i expressions que no existia prèviament en hebreu. Molts van redactar glossaris de termes per facilitar la identificació del vocabulari tècnic d'aquest àmbit. Caballero-Navas, "Las lenguas científicas," 336.

desdibuixats. En general, hi ha hagut una tendència a estudiar les “judeollengües” allunyades de les seves parles d’origen, com si les comunitats jueves fossin entitats totalment aïllades de la resta de la societat. A vegades, malgrat que no hi hagi diferències lingüístiques, s’intenta forçosament trobar en la llengua un signe d’identitat distintiu i específic. En aquest sentit el terme “judeollengua” genera controvèrsia. Ja hi ha alguns autors que són reticents a fer servir aquesta terminologia de per referir-se a les llengües parlades pels jueus, especialment a l’edat mitjana.

Molts dels estudiosos forans sovint han identificat les paraules catalanes amb el provençal, tot i que no sempre és fàcil destriar una llengua de l’altra. De tota manera, moltes vegades hi ha un desconeixement de la realitat lingüística i cultural del nostre país. Alguns suposen l’existència d’una llengua particular “judeocatalana” per la presència d’aljamies en els documents hebraics i pels termes hebreus arromançats dels textos cristians –sense valorar que els escribes cristians podien corrompre qualsevol mot per la total desconeixença d’aquesta llengua–, però sense analitzar si aquests escrits presentaven característiques diferents del català de l’època. Entre els erudits catalans alguns entenen que va existir un “catalònic”, “catalànic” o “judeocatalà” medieval que va desaparèixer no se sap ben bé en quin moment. Tanmateix, la majoria reconeix que es parlava català. La divergència entre uns i altres rau en si hem de considerar el corpus de textos i mots aljamiats que ens han arribat, la mostra d’un dialecte específic de les comunitats jueves catalanes medievals. Cal diferenciar els textos que reflecteixen la llengua oral, en especial els privats, com els que trobem a Girona, escrits en caràcters hebreus i en bona part espontanis i sense cap sentit estètic, de les traduccions calcades de l’hebreu al català, que es van escriure en grafia llatina, com uns salteris i rituals de pregàries del segle XV, o composicions literàries, com el text aljamiat dels Cants de Noces dels jueus catalans. Per una part, aquests darrers escrits presenten la particularitat que es van compondre per a ser recitats oralment i es transmeteren de generació en generació. Són, per tant, textos altament transformables i canviants, que poden estar plens de variants i d’*hapax legomenon* o el que s’anomena *mots fantasmes*, és a dir, vocables que no tenien una existència real, que no tenien realitat lingüística, i són producte d’errors en la repetició oral, de còpia o de transcripció, però que en algun moment algú els ha considerat autèntics i genuïns de la llengua.¹³⁰⁶ D’altra part les característiques sintàctiques, morfològiques i lèxiques del català resultant de traduccions calcades de l’hebreu fetes per aquests jueus i conversos catalans són les mateixes que es troben a tot el domini dels parlars romànics. El lèxic específic de grup relatiu a la litúrgia que Riera detecta en el conjunt d’oracions que hem esmentat, no confirmaria la idea d’una parla específica.

¹³⁰⁶ Veg. “Mots fantasmes en el llatí medieval de Catalunya”, a *Estudis de llatí medieval i de filologia romànica dedicats a la memòria de Lluís Nicolau d’Oliver*, I (Estudis Romànics, VIII, 1961): 1-8 [= Joan Bastardas, *La llengua catalana mil anys enrere* (Barcelona, Curial, 1995), 179-191] o Antoni Peris, “Mots fantasmes en el català medieval,” a *Llengua i literatura*,

D'altra banda s'ha de considerar el grau de coneixement de l'hebreu dels redactors i copistes d'aquest grup de textos. Els escrits que acabem d'esmentar són del segle XV i en part redactats per conversos amb escasses nocions d'hebreu (opten per textos litúrgics traduïts al català que presenten deformacions dels mots hebreus més habituals a la litúrgia). En canvi, els textos privats i comunals de Girona són majoritàriament del segle anterior i escrits en hebreu. Advertim que el nivell d'aquesta llengua entre els jueus catalans contrasta amb el dels jueus d'altres indrets peninsulars, on aquesta mena de documentació privada i comunal es va escriure en gran part en llengua romanç.¹³⁰⁷ Recordem l'ús dels colors i els oficis que abans esmentàvem. S'evidencia una pèrdua de la llengua litúrgica entre els conversos i un augment de textos aljamiats en el segle XV (els escrits íntegrament en català, com els de documents de Cervera, o els Cants de Noces) lligat a la decadència de les comunitats.

Les característiques lingüístiques dels mots aljamiats de l'AHG no mostren diferències amb la llengua dels textos gironins de l'època, ans al contrari: detectem alguns arcaïsmes, com la conservació de la *-n* etimològica, la pronúncia icista, algunes transcripcions que semblen mostrar la vocal neutra tònica o certes formes populars que només trobem en el dialecte de la zona. En altres àrees, la llengua d'aquesta documentació privada, com els esmentats documents de Cervera, ja ben entrat el segle XV, sembla que no presenten dissemblances apreciables amb la parla de la resta de la població. Per un altre costat hem de considerar algunes variants lèxiques possibles errors gràfics dels redactors o dubtes de transcripció més que no pas un lèxic particular de la comunitat. Només els textos literaris, com un comentari a *Berakot*, introdueixen algun terme molt específic, i lligat a la litúrgia o la medicina, com el cas del *safumig*. Les peculiaritats lingüístiques aïllades, com l'ús de l'estat constructe, es troben en documents molt sintètics, els llibres de comptes, ple de recursos per abreujar els registres. Els plurals en ך- que trobem també en altres documents aljamiats fora del nostre corpus només són ocasionals en els documents gironins. Sembla que el seu ús va lligat a les paraules acabades en *-i* i a la semblança amb la forma arcaica del mot amb una *-n* final etimològica.

Pel que fa als dos textos escrits enterament en català, el més curt, un document d'àmbit administratiu, no presenta diferències de transcripció amb el conjunt dels manuscrits amb aljamies que hem analitzat anteriorment, la llengua no difereix del català medieval i no hi ha interferències de l'hebreu. L'altre escrit, hem de considerar-lo a banda. És un text literari, una obra en vers que no mostra el català parlat i que s'escapa de la llengua que presenten la resta de manuscrits analitzats. Sembla que es tractaria d'un fragment d'una obra de lírica trobadoresca, amb referències al Jaufré de la literatura artúrica, i escrit en una llengua plena de trets occitans. En un futur treball caldrà portar-ne a terme una anàlisi literària i lingüística molt més acurada. En el nostre estudi en presentem els trets més rellevants. Aquests textos els podem acotar temporalment al tombant del segle XV. Són dos documents

¹³⁰⁷ Veg. per ex. Assis, Yom Tov, Magdalena Nom de Déu, J. Ramon, i Coloma Lleal, *Navarra Hebraica* 2 Vol. (Barcelona: PPU, 2003).

d'especial rellevància, ja que, com hem assenyalat a la introducció, disposem de molts pocs exemples de textos redactats només en català aljamiat.

En resum, coincidim amb les reflexions d'estudiosos com Argenter, Pieterst o Ferrer-Feliu. A l'estudi l'obra de Iossef Caspi *Xarxot ha-keseq*, Aslanov afirma que els mots aljamiats només es distingeixen del provençal pels caràcters en hebreu amb què foren escrits.¹³⁰⁸ Això és el que ens mostra el conjunt gironí. En tot cas, l'hebreu va acabar influenciat per el català. Per a Caballero-Navas l'influx de la gramàtica i la morfologia catalanes és notable en els textos mèdics (especialment algunes discordances gramaticals).¹³⁰⁹ Les queixes de Profiat Duran sobre el coneixement de la llengua hebrea entre els seus contemporanis anirien en aquest sentit. En general, el pes del català és més rellevant en l'àmbit lexical amb la presència de neologismes, calcs semàntics i un gran nombre de veus aljamiades. Per tant podem acceptar algunes interferències, del català a l'hebreu i a la inversa i un vocabulari de grup però, a partir de l'anàlisi d'aquest corpus, no tenim prou elements per poder concebre la idea d'un judeocatalà medieval.

En darrer lloc, aquests textos ens aproximen a l'oralitat de l'època perquè la transcripció hebraica fuig de qualsevol formalisme i només pretén acostar-se al més possible a la fonètica catalana i representar-la des d'un alfabet estrany. Ara bé, això no ens permet observar a alguns processos fonètics com l'accentuació i la tonalitat, l'obertura i la confusió vocàlica, en especial de la *o* i la *u* o la *e* i la *i*, la sonorització o ensordiment de la *s*, etc. Després d'anàlitzar les aljamies d'aquest conjunt de documents es fa evident que, com ja proposà Feliu, tot i les mancances del sistema de les *matres lectionis* i l'aparent arbitrarietat en la tria gràfica per representar els sons vocàlics i consonàntics catalans, en alguns escrits, notem una mena de normativa no escrita, uns usos i costums i un apropament prou precís a la llengua catalana medieval dels textos cristians. La tradició per representar alguns mots en grec, llatí i àrab va facilitar als redactors mes formats la representació dels sons catalans –com en altres llengües romanç– malgrat les múltiples variacions en la grafia dels textos cristians catalans medievals.

Aquest no és un treball acabat. Els manuscrits que ens han arribat en les darreres restauracions i els que encara s'han d'extreure de les relligadures dels llibres notariais de l'AHG ens permetran ampliar substancialment la nostra recerca. Nosaltres hem estirat el fil de la llengua i l'activitat econòmica, però el corpus permet endinsar-nos en tota mena d'aspectes, com hem pogut comprovar en la panoràmica presentada en el primer capítol. Si només a la ciutat de Girona ens ha arribat aquesta quantitat ingent de documentació, la intervenció en altres col·leccions de la resta dels arxius catalans, de les quals ja disposem d'algunes mostres, ens oferirà a la llarga un dels fons documentals hebreaus d'època medieval més importants d'Europa.

¹³⁰⁸ Aslanov, *Le provençal des juifs*, 47.

¹³⁰⁹ Caballero-Navas, "Las lenguas científicas," 339.

TESI DOCTORAL

**ELS FRAGMENTS HEBREUS AMB ALJAMIES CATALANES DE
L'ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA:
ESTUDI TEXTUAL, EDICIÓ PALEOGRÀFICA I ANÀLISI LINGÜÍSTICA**

Esperança Valls i Pujol

2015

Volum II

TESI DOCTORAL

**ELS FRAGMENTS HEBREUS AMB ALJAMIES CATALANES DE
L'ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA:
ESTUDI TEXTUAL, EDICIÓ PALEOGRÀFICA I ANÀLISI LINGÜÍSTICA**

Esperança Valls i Pujol

2015

Volum II

DOCTORAT EN CIÈNCIES HUMANES, DEL PATRIMONI I DE LA CULTURA

Dirigida per: Dr. Joan Ferrer i Costa

Memòria presentada per optar al títol de doctora per la Universitat de Girona

ÍNDIX

VOLUM I

Resum	XIII
Prefaci i agraïments.....	XV
Abreviacions	XVII
Llista de figures	XXVIII
Llista de taules	XXIX
Llista de publicacions derivades de la tesi.....	XXXI
Sistema de transcripció.....	XXXIII

PRIMERA PART: ESTUDI I ANÀLISI DELS FRAGMENTES MANUSCRITS HEBREUS

0. Introducció

0.1 Presentació i objectius del treball	1
0.2 Estructura i parts	4
0.3 Metodologia i obres escollides.....	6
0.4 Els fragments de manuscrits hebreus de l'Arxiu Històric de Girona: estat de la qüestió	15
0.4.1 El fenomen de la reutilització de manuscrits hebreus en els arxius catalans	15
0.4.2 La troballa dels manuscrits de l'AHG. Estudis i edicions dels documents	30
0.4.3 El projecte de restauració i catalogació dels manuscrits	39
0.5 L'ús del català en els documents hebreus i els estudis portats a terme	42
0.6 Qüestions terminològiques: la <i>guenizà</i> de Girona.....	67

1. Descripció dels fragments manuscrits hebreus de l'AHG

1.1 L'enquadernació amb manuscrits dels llibres medievals de l'AHG.....	71
1.1.1 Els manuals notariais i altres llibres medievals amb cobertes que contenen manuscrits reciclats	71
1.1.2 Les tècniques d'enquadernació	75
1.1.3 La cronologia de les enquadernacions	78
1.1.4 Els enquadernadors i l'aprofitament de manuscrits hebreus	90
1.2 Característiques generals dels manuscrits hebreus de l'AHG: tipologia, temàtica, llengües i trets codicològics i paleogràfics.....	102
1.2.1 Obres literàries, religioses, científiques i documents públics	105
1.2.1.1 Comentaris exegetics	105
1.2.1.2 Actes notariais i documents interns de l'aljama	113
1.2.1.3 Obres <i>halàkhiques</i> , literàries, filosòfiques i científiques	124
1.2.1.4 Fragments bíblics i talmúdics	128
1.2.1.5 Textos litúrgics i poesia religiosa	132
1.2.1.6 Fragments miscel·lanis	134
1.2.1.7 Proves cal·ligràfiques i petits bocins de paper	135
1.2.2 Documents econòmics: manuscrits de comptes o <i>pinkassim</i>	135
1.2.2.1 Els documents comercials i altres llibres de comptes	137

1.2.2.2 Els documents crediticis	138
1.2.2.3 Les estructures dels documents de comptes	139
1.2.2.4 Moneda i mesura.....	145
1.2.2.5 El sistema de datació	147
1.2.2.6 Les abreviacions	152
1.2.2.7 Cancel·lacions, anul·lacions i altres marques	153
2. Estudi dels manuscrits hebreus de comptes editats. Crèdit i fiscalitat.	
2.1 L'activitat creditícia jueva a les terres gironines segons els documents de l'AHG	157
2.1.1 La regulació del crèdit entre cristians i jueus.....	166
2.1.2 La regulació del crèdit entre jueus	177
2.1.3 Anàlisi dels registres de préstec dels fragments de l'AHG.....	180
2.1.3.1 La tipologia i la cronologia dels préstecs	180
2.1.3.2 Els prestadors	181
2.1.3.3 Els deutors i la procedència.....	191
2.1.3.4 Els avaladors i les garanties	195
2.1.3.5 Els notaris	198
2.1.3.6 Motius, valor, terminis i pagaments.....	200
2.2 La comunitat i la gestió interna: els impostos i comptabilitat	206
2.2.1 L'impost de la renda.....	208
2.2.2 L'impost de l'ajuda	215
2.3 A tall de resum	221
3. Anàlisi lingüística de les aljames catalanes dels fragments manuscrits hebreus de l'AHG	
3.1 La transcripció dels mots catalans en caràcters hebreus	223
3.1.1 La transcripció de les vocals.....	223
3.1.2 La transcripció dels diftongs	229
3.1.3 La transcripció de les consonants.....	231
3.1.3.1 Labials.....	231
3.1.3.2 Dentals	233
3.1.3.3 Alveolars.....	235
3.1.3.4 Palatals.....	245
3.1.3.5 Velars	247
3.2 Trets lingüístics dels manuscrits aljamiats	249
3.2.1 Vocalisme.....	249
3.2.1.1 La vocal neutra tònica	249
3.2.1.2 Neutralització: confusió i distinció de <i>a</i> i <i>e</i> àtones.....	250
3.2.1.3 Vocalitzacions (de <i>-l a u</i> i <i>-d a u</i>).....	251
3.2.1.4 Dissimilació del diftong <i>-ou</i> en <i>-eu</i>	252
3.2.1.5 Reduccions vocàliques	252
3.2.1.6 Altres fenòmens vocàlics	253
3.2.2 Consonantisme	254
3.2.2.1 Ieisme	254
3.2.2.2 Conservació de la <i>/-n/</i> final etimològica	254
3.2.2.3 Conservació i pèrdua de consonants finals	257

3.2.2.4	Ensordiment	258
3.2.2.5	Reduccions consonàntiques	259
3.2.2.6	Metàtesi consonàntica	259
3.2.2.7	Altres fenòmens consonàntics	260
3.2.3	Observacions sobre la morfologia i la sintaxi	261
3.2.3.1	Plurals en <i>-es</i> i en <i>-in</i>	261
3.2.3.2	Preposició <i>a, de</i> i les relacions de complement del nom ..	262
3.2.3.3	L'article onomàstic	263
3.2.3.4	L'article salat	264
3.2.4	Dos textos escrits en català	266
3.3	El lèxic	268
3.3.1	Partícules	268
3.3.1.1	Preposicions	268
3.3.1.2	Articles	269
3.3.1.3	Contraccions i formes aglutinades	270
3.3.2	Productes i materials	270
3.3.3	El temps	305
3.3.3.1	El calendari religiós	305
3.3.3.2	Els mesos	315
3.3.4	Pesos, mesures i monedes	326
3.3.5	Colors i adjectius qualificatius	331
3.3.6	Oficis i títols	335
3.3.7	Lèxic administratiu	347
3.3.8	Lèxic mèdic i botànic	364
3.3.9	Breus consideracions sobre l'onomàstica	384
4.	Conclusions	397
4.1	El conjunt dels manuscrits hebreus de l'AHG	397
4.2	L'activitat econòmica de la comunitat gironina	399
4.3	La llengua	400

VOLUM II

SEGONA PART: EDICIÓ PALEOGRÀFICA, TRADUCCIÓ I DESCRIPCIÓ DELS MANUSCRITS

5.	Edició paleogràfica, traducció i descripció dels manuscrits	409
5.1	Normes i criteris d'edició	409
5.2	Taula de signes emprats en l'edició paleogràfica	411
5.3	Edició i traducció	413
5.3.1	Quadern de comptes d'un comerciant de cereals (3)	414
5.3.2	Quadern de préstecs i empenyoraments. 1321-1342 (4)	421
5.3.3	Anotacions de comptes d'un constructor (5)	502
5.3.4	Comptabilitat diversa. 1332 (7)	509
5.3.5	Préstecs i empenyoraments. 1330-1335/1341 (8)	556
5.3.6	Registres de préstec. 1326-1336 (9)	563
5.3.7	Préstecs anys 40 s. XIV (11)	578

5.3.8	Inventari de robes (12).....	632
5.3.9	Recaptació de l'impost de l'ajuda de les mercaderies, robes, el vi i la carn (13)	638
5.3.10	Registres de préstecs i empenyoraments de l'any 1348 (14)	650
5.3.11	Llista d'herbolari (25)	655
5.3.12	Part del llibre de declaracions de la comunitat de Girona (30)	660
5.3.13	Part d'un llibre de registres de préstecs, pagaments i empenyoraments a cristians i jueus. Anys 1341-1346 (35).....	723
5.3.14	Comptabilitat d'un comerciant de recipients, vestits i altres articles (51).....	742
5.3.15	Text de l'impost de la renda de l'any 1426 (1427) (75).....	749
5.3.16	Préstecs. Any 1342. Procedent de Rupjà (79).....	760
5.3.17	Comentari d'un deixeble de Xelomó ben Adret	769
5.3.18	Text català 1.....	786
5.3.19	Text català 2.....	791

VOLUM III

TERCERA PART: ÍNDEXS, BIBLIOGRAFIA I ANNEXOS

6. Índexs	823
6.1 Criteris generals	823
6.2 Índex d'aljamies	823
6.3 Índex d'aljamies habituals	827
6.4 Índex d'abreviatures catalanes	830
6.5 Índex d'antropònims (noms de cristians).....	831
6.6 Índex d'antropònims (noms de jueus).....	862
6.7 Índex de topònims	878
6.8 Abreviatures hebrees habituals	891
7. Fonts, bibliografia i recursos electrònics	895
7.1 Edicions i estudis dels manuscrits hebrees de l'AHG.....	895
7.2 Edicions i estudis de manuscrits procedents de relligadures a Catalunya....	898
7.3 Edicions i estudis de manuscrits hebrees dels arxius catalans.....	901
7.4 Altres edicions i estudis de fonts hebraiques	906
7.5 Edicions, registres i estudis de fonts no hebraiques	911
7.6 Repertoris bibliogràfics i catàlegs	915
7.7 Diccionaris, lèxics, enciclopèdies i manuals.....	916
7.8 Estudis de paleografia i codicologia	918
7.9 Estudis de llengües jueves, aljamies i transcripció	920
7.10 Estudis de lingüística catalana.....	928
7.11 Altres estudis i articles de referència.....	932
7.12 Recursos electrònics.....	947
8. Annexos	951
8.1 Annex A. Llistes i taules	951

A1. Arxius catalans que custodien manuscrits hebreus procedents de relligadures	951
A2. Arxius catalans que custodien manuscrits hebreus no procedents de relligadures	952
A3. Descripció resumida de la documentació dels arxius que custodien manuscrits hebreus procedents de relligadures	957
A.3.1 Arxius diversos	957
A.3.2 Arxiu Municipal de Girona	959
A.3.3 Arxiu Diocesà de Girona.....	965
A.3.4 Arxiu Capitular de la Catedral de Girona	967
A.3.5 Biblioteca de Catalunya.....	968
A.3.6 Arxiu Històric de Terrassa	969
A.3.7 Arxiu Comarcal de l'Anoia.....	970
A.3.8 Arxiu de l'Abadia de Montserrat	971
A.3.9 Arxiu Episcopal de Vic.....	972
A.4. Arxiu Històric de Girona. Taules i fons	974
A.4.1 Relació de llibres del fons notarial que contenen fragments de textos hebreus a les cobertes (anteriors a 1492).....	974
A.4.2 Nombre de documents hebreus i no hebreus extrets dels llibres notarians.....	980
A.4.3 Taula de correspondències de les signatures dels llibres notarians amb les noves signatures dels manuscrits hebreus	984
A.4.4 Exemples de formació de les noves signatures dels manuscrits hebreus	986
A.4.5 Tipologia de manuscrits hebreus per llibre notarial.....	987
A.4.6 Tipologia de manuscrits hebreus per any	992
A.4.7 Taula comparativa de les dates dels llibres notarians amb les dates dels manuscrits hebreus.....	997
A.4.8 Blocs de fragments manuscrits hebreus de comptes, llistes i inventaris	1000
A.4.9 Relació dels títols dels blocs de comptes, llistes i inventaris...	1014
8.2 Annex B. Mapes.....	1017
B.1 Mapa dels arxius catalans que conserven manuscrits hebreus procedents d'enquadernacions.....	1017
B.2 Mapa dels arxius catalans que conserven manuscrits hebreus.....	1018
8.3 Annex C. Mostrari codicològic i paleogràfic.....	1019
C1 Dibuixos	1019
C2 Mostrari paleogràfic.....	1022
C3 Mostrari codicològic	1030

SEGONA PART:

EDICIÓ PALEOGRÀFICA, TRADUCCIÓ I DESCRIPCIÓ DELS MANUSCRITS

EDICIÓ PALEOGRÀFICA, TRADUCCIÓ I DESCRIPCIÓ DELS MANUSCRITS

5 EDICIÓ PALEOGRÀFICA, TRADUCCIÓ I DESCRIPCIÓ DELS MANUSCRITS

5.1 Normes i criteris de l'edició paleogràfica i de la traducció dels manuscrits

L'objectiu d'una edició paleogràfica és reproduir un text manuscrit amb les mínimes intervencions per part de l'editor, desenvolupar les abreviatures i facilitar-ne la lectura. Es persegueix la màxima fidelitat a l'original esclariant les parts obscures del text. Els fragments hebreus de l'AHG, especialment els documents de comptes, són plens d'abreviatures i xifres que barregen el català (aljamiat) i l'hebreu, i que poden dificultar-ne la comprensió. És per això que presentem la traducció catalana després de l'edició de cada pàgina d'un fragment per facilitar-ne la lectura. Hem preferit oferir el text amb totes les línies numerades per tal de poder localitzar amb més rapidesa els diversos comentaris que es fan al llarg del treball.

Els manuscrits s'han disposat tot seguint l'ordre de la signatura del llibre notarial del qual es van extreure i després s'han agrupat segons les relacions internes que presenten. Indiquem aquestes signatures al costat de les noves identificacions de la catalogació en línia.¹³¹⁰

Cada edició d'un fragment o bloc de fragments, segons el cas, va precedida d'una breu explicació de la tipologia del text, la contextualització històrica i la descripció dels trets més remarcables (“descripció interna”), la justificació de la datació i les observacions que calguin. També afegim una recopilació del lèxic català, de l'onomàstica i de les abreviatures catalanes que l'escrivà o redactor emprà. A més a més fem l'enumeració dels trets fonètics, morfològics i lèxics de les aljames catalanes de cada text i que exemplifiquen el que hem desenvolupat en apartats anteriors d'aquest treball. Cada fragment va encapçalat per la descripció de les característiques físiques, codicològiques i paleogràfiques més destacables (“descripció externa”). Si escau, uns gràfics i mapes acompanyen els documents de préstec per tal de copsar el volum dinerari i la zona geogràfica dels moviments enregistrats en el fragment o grup de fragments. Finalment, a més a més de la reproducció del manuscrit, incloem unes taules paleogràfiques de les mans d'escriptura que intervenen en cada grup relacionat.

Pel que fa a l'edició del text hebreu:

- ❖ Hem intentat reproduir i respectar al màxim l'ordre i la disposició del text hebreu.
- ❖ Els errors escripturals i altres característiques del text els indiquem a les notes de peu de pàgina i amb els signes que assenyalen més avall.
- ❖ Els noms de persona i lloc i els mots catalans els hem marcat en negreta.

¹³¹⁰ Per a la catalogació en línia a més de les signatures que es deriven dels llibres notarians, amb l'AHG vam optar per identificar cada pàgina i no només cada document. El recto i el verso s'identifiquen amb una signatura distinta. Vegeu l'annex A.4.3 per veure les taules de les signatures de manuscrits.

- ❖ Hem subratllat les indicacions numèriques del text hebreu per tal de diferenciar-les perfectament de les abreviatures i la resta dels mots.
- ❖ Ratllem les paraules o frases que en el text apareixen cancel·lades.
- ❖ Les abreviatures hebrees les desenvolupem en la traducció. Quan la resolució és dubtosa ho indiquem amb un signe d'interrogació entre parèntesis al costat de la traducció que considerem més probable. Ex: פֶּרָא > *pagà (?)*, ja que podríem traduir, segons el context, *pagàrem*, *pagareu*, etc.
- ❖ Les abreviatures catalanes, recollides als annexos, no les desenvolupem en la grafia hebraica perquè no podem saber –llevat que en el text hi hagi el mateix mot no abreujat– com les hauria resolt el redactor.
- ❖ Si no indiquem el contrari, només intervé una sola mà d'escriptura en el document.

Pel que fa a la traducció catalana:

- ❖ La major part dels documents editats són molt esquemàtics i no hi ha gaire espai per a girs estilístics perquè tenen una finalitat molt funcional. A voltes això pot fer-ne difícil la comprensió i per aquesta raó afegim entre parèntesis, quan escau, alguns termes que ens poden ajudar a esclarir parts del text.
- ❖ Els noms de persona i lloc, i els mots catalans escrits amb caràcters hebres s'escriuen en cursiva.
- ❖ Es normalitza la puntuació, inexistent en el text hebreu i que a voltes només es pot entendre pels espaiats, segons l'ús actual.
- ❖ Separem el mot de l'article i de les preposicions. En hebreu no se separen aquests elements i la major part dels manuscrits segueixen aquesta regla en escriure les paraules en aljamia.
- ❖ Desenvolupem les abreviatures catalanes segons la forma moderna, llevat que en el text hi hagi el mateix mot no abreujat.
- ❖ Els anys, si és possible, els indiquem desenvolupats encara que en el text hebreu s'hagin abreujat.
- ❖ Si cal transcriure un mot o un nom hebraic fem el sistema de transcripció de Barjau-Calders que hem indicat en la taula inicial de transcripció.
- ❖ Hem intentat fer una transcripció dels mots aljamiats catalans sense apartar-nos del que els redactors volien reproduir amb els caràcters hebres. Tanmateix, i com ja hem dit anteriorment, l'alefat hebraic no s'ajusta plenament a les característiques fòniques del català i no podem saber del cert com es pronunciaven certes paraules. Per altra part hem de tenir present les nombroses vacil·lacions i els canvis del català medieval que els manuscrits en caràcters llatins també mostren. En cas de dubte o davant de diverses possibilitats documentades per igual, optem per transcriure el mot seguint les

normes ortogràfiques actuals i fem els aclariments corresponents en els apartats de l'anàlisi lingüística.¹³¹¹

- ❖ Som conscients de les diverses lectures que algunes aljamies ens poden oferir. Per exemple el nom פִּירִי פִּרִי, podríem llegir-lo *Pere Peré*, *Pere Ferré* o *Ferré Pare*, etc. Optem només per una versió en el text de la traducció i, si escau, en els índexs onomàstics hi indiquem altres alternatives de transcripció. Sempre que sigui possible escollim les formes majoritàriament testimoniades en fonts cristianes.
- ❖ No podem determinar segons la transcripció hebraica l'accentuació dels mots aljamiats. Quan escaigui s'accentuarà gràficament seguint els mots testimoniats en altres fonts. Quan manquin exemples precedents s'optarà per accentuar segons la normativa actual.

5.2 Taula de signes emprats a l'edició paleogràfica

\אבג/	Text afegit sobre de la línia
/אבג\	Text afegit sota de la línia
<אבג>	Text afegit al costat de la línia principal
[אבג]	Text ratllat en el manuscrit
[אבג]	Text restituit
[...]	Text il·legible
[.] [..]	Una o dues lletres il·legibles
*[אבג]	Forma hipotètica per lectura dubtosa o perquè manca el text
M1, M2, ...	Mà 1, Mà 2, ...

¹³¹¹ Per exemple, com ja hem vist en l'apartat dedicat a la transcripció notem que es fa servir la ם i a vegades la צ per transcriure mots que en els textos catalans s'escriuen amb ç o c per representar el so africad alveolar sord [ts] en què van confluïr les combinacions llatines Ce, i, CY i TI després de consonant i Ce, i- i -CY-. Aquest so africad anirà evolucionant a fricatiu alveolar sord /s/ fins a confondre's amb aquest, un fenomen que segons Coromines s'esdevé al llarg del segle XIII. Per tant no podem saber del cert si encara es conservava la pronúncia africada /ts/ o si el so ja havia evolucionat a /s/. Transcrivim aquests mots segons la normativa actual. El resultat en la grafia llatina van ser els grups -ss, -rs o s intervocàlica. Un cas molt corrent és el de l'article salat representat per ם que sovint trobem en la forma aglutinada םט i a voltes amb la forma masculina צט. Segons Moran l'article salat era pronunciat de forma africada [ts], però com que no ho podem saber del cert transcrivim *sa*, *des* i *es* (i no pas *ça*, *deç* i *eç* com ens trobem en diversos documents catalans antics, o *tsa*, *dets*, *ets*).

5.3 Edició i traducció¹³¹²

¹³¹² El número entre parèntesi correspon al número del conjunt de documents que detallem en l'annex A.4.9.

5.3.1 Fragment d'un quadern de comptes d'un comerciant de cereals (3)

Signatures notariales: Gi 1,51 - codarrera 2, 5 i 6/1361

Signatures dels fragments: FH 3.3-4; 8-9, 10-11

Descripció interna: Tres petits fragments de paper amb les restes d'unes anotacions de comptes que ens semblen especialment interessants tot i la minsa informació que ens proporcionen. S'hi registren unes quantitats que es vinculen a ciutats provençals i catalanes: Narbona, Montpeller, Tàrrega i Tarragona. Les xifres que es recullen són sempre molt altes i es recompten en lliures: imports de 100, 170 i 200 lliures, destinats a Montpeller, Tarragona i Narbona. Com que també es fa referència a una certa quantitat de blat (lín. 3.8.4) pensem que podria ser el llibre de comptes d'un comerciant que tractava amb una gran quantia de cereals.

Datació: No s'indica cap data. L'escriptura és la cursiva corrent dels segles XIV – XV a les terres catalanes i occitanes.

Observacions: S'abreuja, com és habitual, el mot 'lliures' - לטרי'

Lèxic català: ----

Topònims: טרגא (Tàrrega), טרגונה (Tarragona), נרבונה (Narbona), מונפשלייר (Monpesller).

Antropònims: פיירי פאדואוין (Peire Padouen).

Trets lingüístics:

- La transcripció hebreaica sembla prou clara per a una lectura de ליי del mot מונפשלייר com a lateral palatal + vocal *e*.
- No hi ha notació de la *t* final del grup –nt de *mont* a מונפשלייר però en canvi sí que n'hi ha de la *r* final.
- El nom פיירי ens ofereix diverses lectures, però optem pel nom propi *Pèire* pel caràcter provençal del document i pel cognom occità que el segueix, פאדואוין (*Padouen* 'pastura').
- Els noms propis no van precedits de l'article onomàstic.

FH 3.3/ 3.4 - Gi 1,51 - codarrera 2/1361

Dimensions del fragment: 139 x 113 mm

Descripció externa: Quart de foli plegat per la meitat horitzontal, en mal estat. Hi ha un parell d'atacs d'insectes i parts enfosquides per la humitat. Està mutilat per la part dreta en el sentit de l'anvers. S'aprecia un verjurat horitzontal d'un mil·límetre de gruix aproximadament. La tinta, en algunes parts mig diluïda, és de color marró-sèpia. Hi ha el final de vuit línies a la part superior del recto. Al verso la major part del document resta en blanc i només es perceben el final de quatre línies a la part superior esquerra, de cap per avall. L'escriptura és cursiva, petita i d'una sola mà. No hi ha cap marca d'aigua.

FH 3.3 (Gi 1,51 - codarrera 2a/1361)

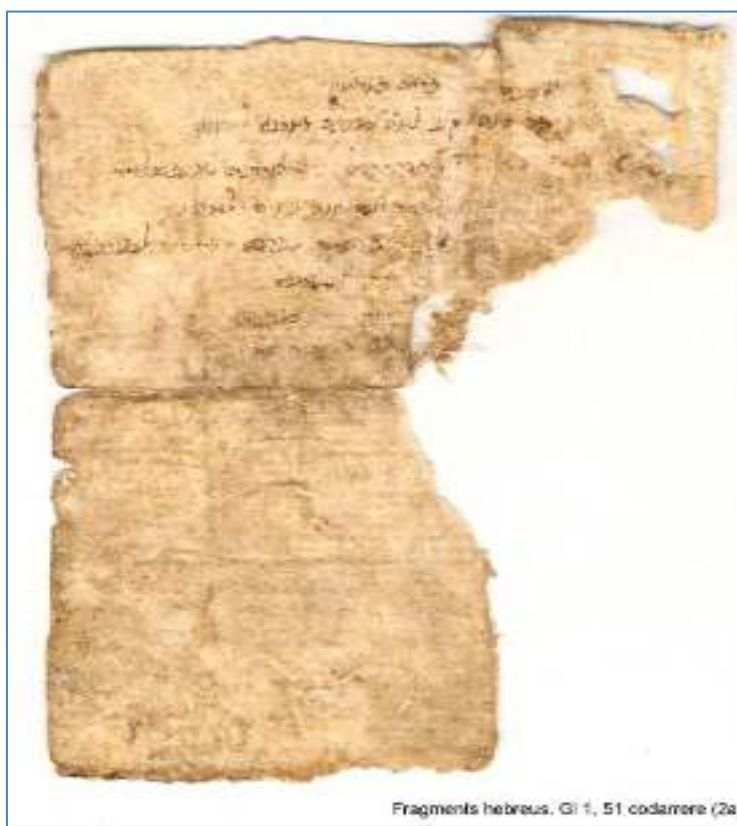
² ה[...].ה[.] מק[...]. קע לטרי' מ[.] כרי דטרגא לטרגונה
³ פר[...]. למונפשלייר
⁴ ות גסים לטרג[ונה]
⁵ ים לפר[.] [..] ל למונפש[ל]י[ר]
⁶ [...]
⁷ מפ[...].
⁸ ש[...].

- 1 (...) *Pèire Paduoen*
- 2 (...) 170 lliures de (...) de Tàrrega a Tarragona
- 3 (...) per a *Monpesller*
- 4 (...) gruixudes per a *Tarragona*
- 5 (...) per a *Monpesller*
- 6 (...)
- 7 (...)
- 8 (...)

FH 3.4 (*Gi 1.51 - codarrera 2b/1361*)

¹ ק[...]. ק[...]
² לטרי'
³ לטרי'
⁴ ק[...]. לנרבונה

- 1 (...)
- 2 (...) lliures
- 3 (...) lliures
- 4 (...)

per a
Narbona

Figura 30: FH 3.3

Figura 31: FH 3.4

FH 3.8/ 3.9 - Gi 1,51 - codarrera 5/1361

Dimensions del fragment: 139 x 113 mm

Descripció externa: Petit fragment de paper verjurat, amb atacs d'insectes i molt mutilat. La tinta és negra-sèpia, en parts molt diluïda. Hi ha part de vuit línies al recto. Al verso només s'aprecien les restes d'algunes lletres que ni s'arriben a llegir. L'escriptura és cursiva, petita i d'una sola mà. No hi ha cap marca d'aigua.

FH 3.8 (Gi 1,51 - codarrera 5a/1361)

[...] ונטייר מאתים ל[טרי'] ל[...] ¹
 [...] קדץ ק לטרי' למונפשלייר ²
 [...] נש מאתים לטרי' לנרבונה ³
 [...] מאת חטה ⁴
 [...] פש[...] ⁵
 [...] ברי [.]. בה מסו' [...] ⁶
 [...] [ל]טאי' כרצ[...] ⁷

- ¹ (...) 200 lliures (...)
² (...) 100 lliures per a *Monpesller*
³ (...) 200 lliures per a *Narbona*
⁴ (...) 100 de blat
⁵ (...)
⁶ (...)25 càrregues (...)
⁷ (...) lliures (...)

Figura 32: FH 3.8

Figura 33: FH 3.9

FH 3.10/ 3.11 - Gi 1,51 - codarrera 6/1361

Dimensions del fragment: 54 x 32 mm

Descripció externa: Petit fragment de paper molt enfosquit. La tinta és negra-sèpia, en parts molt diluïda. Hi ha part de quatre línies al recto. Al verso només s'aprecien les restes d'algunes lletres. Gairebé res que puguem arribar a llegir. L'escriptura és cursiva, petita i d'una sola mà. No hi ha cap marca d'aigua.

FH 3.8 (Gi 1,51 - codarrera 6a/1361)

[...]רושר[...] ¹
 כד[...]יכרי כמשו ²
 ר[...]א מש' ³
 [...] ⁴

⁵ (...)
⁶ (...)?
⁷ (...)
⁸ (...)

FH 3.9(Gi 1,51 - codarrera 6b/1361)

[...]טר[...] ¹

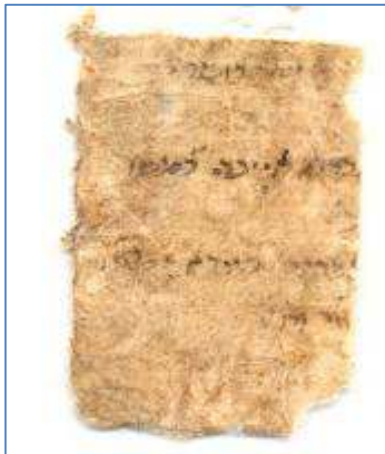

Figura 34: FH 3.10

Figura 35: FH 3.11

Escriptura:

י	ב
י	ג
ל	ד
ל	ה
ל	ו
ל	ז
ל	ח
ל	ט
ל	י
ל	כ
ל	כ
ל	ד
ל	ל
ל	מ
ל	מ
ל	ס
ל	נ
ל	ז
ל	ס
ל	ע
ל	פ
ל	פ
ל	צ
ל	צ
ל	ק
ל	ר
ל	ר
ל	ש
ל	ש
ל	ת

5.3.2 Quadern de préstecs i empenyoraments. 1321-1342 (4)

Signatures notarial: Gi 1,51, codavant 1, 2, 3, 4, 5/1361; Gi 1,56, codarrere 1 i codavant 2/1361-1362; Gi 1,62, codavant 1 i 2/1363; Gi 5, 269/hecodarrere 1 i hecodavant 5/1371-1383.

Signatures dels fragments: FH 3.12-13, 14-15, 16-17, 18-19 i 20-21; FH 4.1-2 i 4; FH 5.1-2 i 3-4; FH 64.13-14 i 27-28.

Fragments externs relacionats: ACG: Fragments hebreus 11 i 13 (2 fulls, 4 folis); BUB: Ms. Heb. 1 de la Secció d'Hebreu i Arameu (8 fulls, 15 folis) (procedents de l'Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona).

Edicions: Del Ms. Heb. 1 de la Secció d'Hebreu i Arameu: Casanovas Miró, Jordi (*et al.*). *Libro de cuentas de un prestamista judío gerundense del siglo XIV*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Publicacions, 1990. Va precedir aquesta edició la publicació de Josep Maria Millàs i Vallicrosa, "Petita llista d'un prestamista jueu," *Estudis Universitaris Catalans* 12 (1927): 65-67, amb la descripció del manuscrit. Del document de l'AHG, Gi 1,51, codavant 5/1361 Blasco, Meritxell. "Notas sobre algunos fragmentos hebraicos de la 'Genizàh de Girona' (Arxiu Històric)," *Miscelánea de estudios árabes y hebraicos. Sección de Hebreo* 60 (2011): 49-66 (52-56) (l'identifica amb la signatura Gi 1,51, codavant 4/1361, que ara no és la correcta).

Descripció del conjunt: Onze fulls de paper (12 folis i 3 fragments), que es van extreure dels lloms de quatre llibres notarial amb dates correlatives (Guillem Llobet, 1361; 1361-1362; 1363 i Bartomeu Tord, 1363-1364)). Aquests documents eren part d'un extens llibre de comptes d'un prestador molt ric o d'un grup de prestadors –potser una família– de la ciutat Girona, en què intervenen diversos redactors. Amb els fragments trobats en els altres arxius comptem vint-i-un fragments de papers, que registren préstecs que van dels de l'any 1321 fins a l'any 1347.

S'hi anota el nom de qui manlleua els diners, la seva procedència, l'import del préstec o l'objecte d'empenyorament, la data de retorn, el garant, el lloc on es va fer el jurament (a la cort del Bisbe) o el nom del notari (sempre de Girona) i, si convé, altres anotacions com l'ofici del deutor, els pagaments a compte, les extensions del termini o del préstec, els poders, la intervenció d'un corredor o d'una tercera persona, l'esment d'un altre jueu en nom del qual es fa la transacció, la pàgina del llibre notarial on es pot trobar el registre de la transacció, la taula de canvi, la part que correspon al capital inicial i la part corresponent als interessos com també els recàrrecs o penalitzacions per demora.

L'any 1331, a mitjan del mes de juny, a sobre de la lín. 3.12.a6 s'hi anota el capital acumulat o prestat fins a la data per aquest o aquests prestadors: 9.160 sous. No sabem si fa un recompte anual o dels comptes de tot el llibre.

Una altra dada que cal remarcar és l'anotació en alguns registres del nom del notari que ha validat la transacció. En altres llibres de préstec de l'AHG no se sol indicar aquesta dada. Això ens permetrà encetar estudis comparatius entre els llibres notarials –si és que ens han arribat– i els documents que editem. Els notaris

esmentats són: Arnal Mas (ארנאל מאש), Pere Maçanet (משניט/מסניט), Francesc Simó (פרנסישק/פרנסשק שימון), Ramon Bruguera (ברוגירה), Guiam Reig (גיאם ריג) i Reig (ריג), Joan Mas de Mont (מאש דמונט), Jaume Trasfort (פורט/טראשפוט/טרשפורט), sa Bisbal (סבישבאל), que actua l'any 1340, i פרגש' (Fargues?), que actua en registres dels anys 1324 i 1325 però que no hem identificat.

A Girona, al llarg del segle XIV, hi havia notaris laics i notaris eclesiàstics. Els prestadors d'aquest llibre de comptes treballaven amb ambdós estaments. En aquest grup de documents de vegades trobem que el redactor anota que l'operació creditícia es valida a la Cort del Bisbe, sense esmentar el nom de l'escrivà, i altres només indica el nom del notari públic.¹³¹³ Fins i tot en alguns registres s'anota la pàgina del llibre notarial on s'inscriví el préstec; tanmateix en algunes entrades només hi trobem el mot דף, que refereix a una pàgina indicada més amunt i que no ens ha arribat. La manca d'aquestes dades ens fa sospitar que som al davant d'operacions de préstecs amb la intenció d'eludir l'obligatorietat de declarar qualsevol transacció econòmica.¹³¹⁴ D'altra banda aquest document ens interessa especialment perquè en alguns registres s'indica explícitament l'interès sobre el capital, una dada que a la major part dels registres crediticis de l'AHG que hem estudiat gairebé mai no s'anota i que tot sovint resta amagada en l'import total prestat.

En el document FH 3.15. col. b (Gi 1,51-codavant 2b/1361) el redactor principal (M1) anota pagaments que fa a altres membres de la comunitat pels volts de l'any 1330. Les quantitats són molt altes, van dels 100 fins als 3.000 sous. Aquesta darrera quantitat més uns altres 400 sous, que paga a un tal Iom Tov, es fa efectiva en una taula de canvi. Només en un registre n'indica el motiu, un pagament per acordar un prometatge. També hi ha una entrada en què anota una quantitat que li deu el seu germà. En el document FH 3.16 col. a (Gi 1,51-codavant 3a /1361) anota un seguit d'imports que li deuen l'aljama i alguns membres de la comunitat. El deute més gran és de 1.500 sous que escriptura. També anota alguns imports que paga, deixa o cobra en nom de *Na Boneta* i *En Bonjudà*.

Els redactors cancel·laven amb unes ratlles transversals tot el que potser estava saldat, potser el que ja no podien cobrar –per mort del deutor?–, o el que potser havien condonat. En alguns registres la cancel·lació es fa ratllant el text amb una línia horitzontal, potser per diferenciar la tipologia de l'anul·lació. Sovint, en algunes entrades, s'hi afegixen, per sobre o per sota de la línia, dates, imports o altres anotacions oblidades. A vegades el redactor empra una data anterior del registre precedent: abril de 1331 i després abril de 1330 (lín. 3.13.b5 i 7).

Hi ha variacions entre tipologia de paper, tintes i mans. Hem comptat fins a cinc mans d'escriptura. El document, a més a més de permetre'ns veure les fluctuacions econòmiques d'un mateix prestador entre dates molt acotades, també ens permet estudiar els petits canvis lingüístics que es produeixen en un període d'una trentena d'anys. Les cancel·lacions, les vacil·lacions ortogràfiques i la fermesa de la lletra ens

¹³¹³ Sobre aquesta qüestió vegeu l'apartat 2.1.3.5 del present treball.

¹³¹⁴ Veg. l'apartat 2.1.1 del segon capítol.

suggereixen que els redactors va anar elaborant el llibre a mesura que efectuaven un préstec o un grup de préstecs.

Sovintegen abreujats els termes en hebreu habituals en aquesta mena de documentació. De vegades també s'abreugen els topònims i alguns noms de persona en català, especialment dels notaris: *Aigua Viva* (איג' ויבה), *Sant Feliu de Boada* (פלי' דבוודה), *Trasfort* (פורט/טרשפור) o *Francesc* (פרנסי'). També s'abreugen alguns mesos de l'any: *febrer* (פברי'), *juliol* (גול'), *agost* (אגוש'), *setembre* (שטי' i שטימ'), *vuitobre* (וויטו'), *novembre* (נובימ') i *dedembre* (דדימ'); els mots 'Sent' o 'Senta' (ש'), la festa de Sant Feliu לפ' (*per Felid*) i de Tots Sants מרטר' (Martror). L'import i els nombres es marquen amb les corresponents lletres sobre les quals es traça una petita vírgula obliqua, que en el cas de la ל gairebé sempre la creua. En alguns mots, com *maig* מאיג', *Puig* פויג o *Reig* ריג, la guímel sol portar una petita marca per a diferenciar el so català de l'hebreu: Les dates s'indiquen sempre seguint el calendari cristià. En aquest conjunt s'escriuen amb tres dígitos i això ens en facilita la lectura i ens evita la confusió de segle.

L'estructura general dels registres és la següent:

[nom del deutor/s + procedència + import del préstec/penyora + data de retorn del préstec/terminis + garants + procedència dels garants + altres observacions + data de signatura + lloc de signatura/nom del notari (+ pagaments o ampliacions de préstec/taula i altres informacions complementàries)]

Datació: En els documents de l'AHG es registren préstecs des de l'any 1321 fins a l'any 1342. Les dates dels llibres notariais van de l'any 1363 fins a l'any 1364. El conjunt documental registra préstecs des de l'any 1321 fins a l'any 1347, just abans de la Pesta Negra.

Observacions: És el grup de fragments crediticis més llarg que s'ha conservat d'entre els documents hebraics de l'AHG procedents de les cobertes dels protocols notariais. Amb els fragments que es custodien en els altres arxius també el podem considerar el quadern de comptes hebreu més extens que es conserva a Catalunya.

Eduard Feliu, l'any 2003 i en ocasió de l'exposició "Els documents amagats dels jueus de Girona", va fer una breu descripció del bifoli Gi 1,51, codavant 5 (que en aquell moment es va catalogar com a Gi 1,51, codavant 4) per a l'AHG.¹³¹⁵ L'any 2008, quan iniciàrem la catalogació dels fragments hebreus, vam identificar la resta dels documents que formen aquest quadern. Ja llavors ens adonàrem que els fragments eren part del quadern que l'any 1990 havien publicat Jordi Casanovas i altres estudiosos, i que unes quantes dècades abans havia trobat i descrit Millàs i Vallicrosa a l'Arxiu de la Ciutat de Barcelona.¹³¹⁶ A final de l'any 2011 Meritxell Blasco edità el foli que Feliu havia identificat (també amb l'antiga signatura).¹³¹⁷ Per altra part a l'Arxiu Capítular de Girona es conserven dos fragments més d'aquest llibre de comptes. Feliu, l'any 1997, quan va fer una petita catalogació del fons

¹³¹⁵ Eduard Feliu i Joan Ferrer i Costa. *Els documents amagats dels jueus de Girona. Catàleg de l'exposició*. Girona: Generalitat de Catalunya, Arxiu Històric de Girona; Patronat Municipal Call de Girona, 2003.

¹³¹⁶ Vegeu l'apartat 0.4.2 de la introducció.

¹³¹⁷ Blasco, "Notas sobre algunos", 52-56.

hebreu de la Catedral, sí que relacionà aquests dos manuscrits (mss. heb. 11 i 13) amb els treballs de Casanovas i Millàs, però quan va elaborar la descripció per a la mostra del 2003 no se n'adonà de la relació amb els fragments de l'AHG. Millàs, que va ser el primer a descriure els fragments de la Catedral, tampoc no va vincular aquests manuscrits amb els de la seva anotació dels documents procedents de Girona que més endavant publicarien Casanovas *et al.*

Ordre: FH 5.4 (març 1321-novembre 1321), FH 5.3 (febrer 1323-març 1323), FH 5.2 (març 1324- agost 1324), FH 3.20 col.b (abril 1324-juny 1324), FH 3.21 col.a (juliol 1324-agost 1324), FH 3.21 col.b (maig 1325-juny 1325), FH 3.20 col.a (juny 1325-agost 1325), FH 3.19 col.a (setembre de 1325), FH 3.18 col.b (maig 1326), FH 3.19 col.b (desembre 1326), FH 3.18 col.a (gener 1327), FH 3.16. col.b (gener 1327-febrer 1327), FH 3.17 col.a (febrer 1327-març 1327/abril 1328), FH 3.12 col.b (juliol 1327-agost 1327), FH 3.13 col.a (agost 1327-octubre 1327), FH.14 col.b (setembre 1327-desembre 1327), FH 3.15 col.a (desembre 1327-febrer 1328), FH 5.1 (juliol 1324-juny 1328), FH 3.14 col.a (gener 1330-febrer 1330), FH 3.17 col.b (juny 1330-agost 1330), , FH 3.16 col.a (setembre 1330-octubre 1330), FH.13 col.b (maig-1330/abril-març 1331), FH 3.12 col.a (maig 1331- octubre 1331), FH 64.27 col. a (agost 1334- febrer 1338), FH 4.1 (març 1338), FH 4.2 (març 1338), FH 4.4 (març 1338), FH 64.28 col.a (març 1338), FH 64.27 col. b (setembre 1341), FH 64.28 col.a (març 1341-setembre 1341/novembre 1342).

Lèxic català: אבריל (*abril*), אגושט (*agost*), אגוש' (*agost*), אויטוברי (*uitobre*), אורטלן (*hortelan*), אלברה (*albarà*), אנ (*en*), בטלי i באטלי (*batlle*), בלנקיר (*blanquer*), גגיר (*gener*), ונובש, דנ (*d'en*), דדמברי i דדימ' (*dedembre*), גול' i גוליול (*juliol*), גון i גוין (*juny*), וויטוברי (*vuitobre*), וויטו' (*vuitobre*), וילה (*vila*), מאיג i מאיג' (*maig*), נובימברי i נובימ' (*novembre*), נואימרי (*novembre*), מרציר (*mercier*), מרטרו' i מרטרו' (*Martror*), מרס (*març*), נ (*na/n*), נובימברי (*novembre*), נואימרי (*noembre*), קילרגי (*clergue*), טסה i טסא (*tassa*), קפא (*capa*), טאסיה (*tace*), טאסיש (*taces*), טאסישה (*tacessa*), סיקגימה (*cicagema*), פושטיר (*fuster*), קפא (*capa*), פברי' i פבריר (*febrer*), קרניר (*carner*), קלדירש (*calderes*), קוטה (*cota*), קוט (*cot*), שטימברי (*setembre*), שטימ' i שטי' (*setem(bre)*), שטימרי (*setembre*), שיקוגישמי (*sicogesme*).

Trets lingüístics:

- Reforç de la transcripció vocàlica amb א per a la *o* (או) a inici de mot per evitar la confusió de ו amb valor de labiodental fricativa sonora: וילה אושר (*Vila Osar*), אורטלן (*hortelan*), אוליביר (*Oliver*), אוליבה (*Oliva*), אויטוברי (*uitobre*). Cf. amb l'inici de וויטוברי (*vuitobre*). Entre vocals generalment és ו, indiferent per a *o* o *u* – i tant si la *o* en posició tònica és oberta o tancada: גון (*juny*), פושטיר (*fuster*), אגושט (*agost*), מרטרו' (*Martror*), קורטש (*Corts*) o רמון (*Ramon*). Però en canvi trobem ריפאול (*Ripoll*).
- Per a la transcripció de *a* i de la vocal neutra tot sovint s'opta per no fer cap marcació vocàlica. Ex. קשטלר (*Castellar*), מרדמנייה (*Mardemanyia*), ברנד (*Bernad*), פליב (*Felin*). En el cas de la vocal en posició àtona pretònica, l'absència de marcació vocàlica evidencia la confusió entre /e/ i /a/ en [ə]. Notem especialment רידלוטיש סקרוב (*Ridellotes sa Crou*) en què s'elideix la segona vocal i la quarta es marca clarament amb י (*e*). D'altra part es reforça la

transcripció amb א en els monosíl·labs, en els finals amb -n etimològica i en els finals amb -al: מאש (*Mas*), שאנץ (*Sanç*), שאלט (*Salt*), פראט (*Prat*), קרתיאן (*Cartian*), פלסאן (*Flaçan*), אשפיטאל (*Espital*), וידאל (*Vidal*), סמרקדאל (*sa Mercadal*), etc. També a בלאנקה (*Blanca*), però אורטלן (*hortelan*), גיטארט (*Guitart*) i מרס (*març*). A inici de mot sempre s'escriu א tant per [a] com per a [ə]: אבריל (*abril*), אגושט (*agost*), אלברה (*albarà*), ארנאל (*Arnal*), אנ (*en*), איגה ויבה (*Aiga Viva*), אמיר (*Amer*), etc. La vocal neutra transcrita amb א també la notem en el nom אשפיטאל (*Espital*). És ben testimoniada la forma *espital* per *hospital* a l'edat mitjana (del ll. HOSPITALE). A final de mot el més habitual és transcriure amb ה tot i que en alguns casos trobem א: בלאנקה (*Blanca*), בונגודה (*Bonjudà*), בורונולה (*Boronola*), בונה דונה (*Bona Dona*), גיאלמה (*Guialma*), וילה (*vila*), סברירה (*Sabrera*), ספואדה (*sa Poada*), קוטה (*cota*), ספרה (*sa Pera*), etc. però טסא i טסה (*tassa*) i קפא (*capa*). A final de mot [ə] també s'escriu י: פירי (*Pere*).

- Per a [e], [ɛ] i [i] sempre la י: אבריל (*abril*), אמיר (*Amer*), טביש (*Tabes*), דסרוגיר (... des Roger), סברירה (*Sabrera*), רובינש (*Robines*), פרנסישק (*Francesc*), שלתיל (*Xaltell*), etc. Notem especialment רידלוטיש En canvi א en el nom *Daniel* perquè què pren el valor de *e* a la forma hebrea després de la י vocàlica: דניאל.
- Transcripció del diftong [aw] amb ב: ספרבגה (*sa Frauja*), ארנב (*Arnau*).
- Transcripció del diftong [ew] amb יו: מטיו (*Mateu*).
- Transcripció dels diftongs [aj] i [əj] amb אי: אימריק (*Aimeric*).
- Transcripció del diftong [iw] amb יב: פליב (*Feliu*), לופריב (*Llofriu*).
- Transcripció del diftong [jə] amb ש' פילאיה: יה (*Santa Pellaia*).
- Transcripció del diftong [ow] amb זב: דספוב (*des Pou*).
- Per marcar la manca de diftong s'intercala una א intervocàlica: ספואדה (*sa Poada*), גוליאול (*juliol*), גויאן (*Juian*), פויאן מונט (*Mont Fuian*), טואילן (*Toilan*).¹³¹⁸ Però en canvi גוליליול .
- En alguns documents la transcripció vocàlica amb א sembla reflectir la vocal neutra tònica. L'observem en la transcripció de topònim ש' מרטין אצואי (*Sant Martin es Vai*) (1330-1331). La manca de transcripció vocàlica י en posició tònica en alguns mots també sembla mostrar el mateix fenomen: ספרה (*sa Pera*) o דומניק (*Domeneç*). Un altre cas seria el nom גיאם (*Guiam*). [gi'ə̃m]. En altres manuscrits hebreaus no gironins és més habitual la forma גילם. Ara bé, aquesta transcripció no exclou una pronúncia [jɛ] *Guiem*. S'empraria א per evitar la confusió amb [ʌ] si transcrivís גיים amb la intenció de la י amb valor [ɛ].
- Monoftongació de grup llatí UA a [a]: איגה ויבה (*Aiga Viva*) (<AQUA).
- No hi ha dissimilació del diftong -ou en -eu a רידלוטיש סקרוב (*Ridellotes sa Crou*) (Riudellots de la Creu): CRUCE>crou>creu.

¹³¹⁸ Si s'hagués volgut transcriure *Tavilan* entenen que el redactor potser hauria optat per ometre aquesta א.

- רידלוטיש סקרוב (*Ridellotes sa Crou*) (Riudellots de la Creu) i רידלוטיש (*Riudellotes*). La primera síl·laba *riu-* s'ha reduït a *ri-*. Aquesta reducció es troba sovint en hidrònims.
- El mot 'sant' sempre s'abreuja i per tant no podem saber si el redactor pronunciava *sant* o *sent*, *san* o *sen*. La forma més testimoniada en els documents gironins de l'època és *sent*.
- Representació de [ʃ] i [ʒ] amb la lletra ג amb un punt diacrític per marcar el valor fònic català diferent de l'hebreu: גקמי (*Jacme*), פוג (*Puig*), ריג (*Reig*) i מאיג (*maig*). Aquest darrer mot, corrent en tot el quadern, a vegades, potser per oblit del redactor, es transcriu sense el punt diacrític. En altres documents, amb el grup gràfic גי sense aquesta marca sembla que n'hi ha prou per representar l'africada prepalatal sorda final. Mai no es distingeix gràficament la ג inicial dels mots גניר (*gener*), גוליאול (*juliol*) ni גון (*juny*) ni del nom גובן (*Jouan*). D'altra banda la M2 marca la pronúncia oclusiva de la ג a נשטרונה (*N'Astruga*).
- No es marca la פ amb cap punt diacrític per diferenciar el so fricatiu de l'oclosiu que pot mostrar aquesta lletra.
- No observem cap grafia distintiva per a la palatal nasal [ɲ] final: גון (*juny*), גובן (*Jouan*) i final plural de מדרינש (*Madrenys*). En canvi sembla clara la transcripció d'aquest so amb el grup ני a מרדמנייה (*Mardermanyia*).
- La transcripció sembla que distingeix a inici de mot entre els fonemes /b/ ב i /v/ ו: ביל (*Bell*) בונהדונה (*Bonadona*), בורונישק (*na Boronesc*), וידאל (*Vidal*), וילה (*vila*), ונובש (*vānoves*), וויטוברי (*vuitobre*). Però באל i בל (*Vall*).
- La transcripció hebreaica no sempre ens permet notar la palatalització de la *l*. Testimoniem לי per a representar [ʎ] a פורניליש (*Fornells*). Cf. amb גוליאול (*juliol*). La grafia יל a final de mot sembla reflectir aquesta palatalització ביל (*Bell*), לוביל (*Llobell*), מרטוריל (*Martorell*), קשטיל (*Castell*), שלתיל (*Xaltell*). Tanmateix també podria representar *e* + *l* però pensem que la vocal es podia sobreentendre. La palatalització de la *l* inicial en [ʎ] es constata ja al segle XIII però fins al segle XV predomina en l'escriptura llatina la grafia de la *l*- simple a principi de mot. En el text hebreu constatem לוראן (*Lloran*) o לוביל (*Llobell*). En el document hebreu no podem distingir gràficament la lateral alveolar de la lateral palatal perquè en qualsevol posició sempre predomina la grafia ל simple: בורונולה (*Buronola*), קשטלר (*Castellar*), כנטלוטש (*Cantallots*), קול (*Coll*) com també גליסאן (*Galliçan*) i פלינש (*Fellines*) en què la י expressa la vocal *i*. El mateix cas és בטלי (*batle/batlle*), del llatí BAJULU, 'bastaix', ambdues formes ben testimoniades.
- Transcripció que reflecteix una pronúncia ieista a ש' מרטין אצואי (*Sent Martin es Vaí*) (Sant Martí Vell) 'vell' ואי [vəj]. També a מונט פויאן (*Mont Fuian*) (Montfullà).
- Notem la transcripció amb ש, sempre com a *s* sorda, a inici de mot a שאלט (*Salt*), שאנץ (*Sanç*), שגליה (*Saglia*), שולאן (*Solan*), שטימברי (*setembre*), ש' (*Sant*), שוניר (*Sunyer*); després de vocal i davant de consonant a אשפיטאל (*Espital*),

קשטלר (*fuster*), פושטיר (*Trasfort*), טרשפורט (*Castell*), קשטיל (*Ascampa*), אשקמפה (*Castellar*), קשטיון (*Castion*) טרשפורט (*Trasfort*); a final de mot després de vocal i davant de consonant oclusiva a אגושט (*agost*), בושק (*Bosc*), פרנסישק (*Francesc*); a final absolut de mot a כנטלוטש (*Cantallots*), ונובש (*vànoves*), מדרינש (*Madrenys*), מרוקש (*Marrocs*), מאש (*Mas*), פגיט (*Pagès*), פלינש (*Fellines*), פורניליש (*Fornells*), קלדירש (*Calders*), קורטש (*Corts*). Entre vocals només a וילה אושר (*Vila Osar*), amb valor de sonora. Com a [ʃ] a: וילה בלריש (*Vila Blareix*), שלתיל (*Xaltell*).

- Transcripció amb ס a inici de mot a סבטיר (*Çabater*), סלראן (*Celran*) i סיקגימה (*Cicagema*), entre vocals com a טסא i טסה (*tassa*), טאסיה (*tasse?*), טאסיש (*taces*), מסניט (*Maçanet*) s'escriu amb ס tot i que a Gi 1.62, codavant 2a/1363, lín. 14 (a.1323) i en altres documents aquest cognom i el topònim homònim s'escriu amb ש: משניט (*Massanet*). No constatem en aquest document la ס amb valor de sonora.
- Transcripció amb צ després d'r i davant vocal a מרציר (*mercer*), i a final de mot, a שאנץ (*Sanç*) i ש' מרטין אצואי (*Sant Martí es Vai*).
- No hi ha pèrdua de la -t final a אגושט (*agost*), מונט (*mont* o *munt*), גיטארט (*Guitart*), ריארט (*Riart*), שאלט (*Salit*). Per aquesta raó en aquest text també optem per la forma *sent* ('sant') i no per *sen* (vegeu més amunt).
- No hi ha pèrdua de la -r final a ברנגיר (*Berenguer*), בלנקיר (*blanquer*), גניר (*gener*), פושטיר (*fuster*), פבריר (*febrer*), קרני (*carner*), קלדירש (*calders*), מרציר (*mercer*), סבטיר (*Çabater*), רוגיר (*Roger*) קשטלר (*Castellar*).
- No hi ha ensordiment final en el nom ברנד (*Bernad*).
- En el mateix text conviuen les formes *Arnau* i *Arnal*: ארנב i ארנאל. *Arnal* vocalitzava la -l (*Arnal*) davant de dels gentilicis: a פירי ארנב דכנטלוטש (*Pere Arnau de Cantalops*).
- Notem les formes פליב (*Feliu*) i פליד (*Felid*). El resultat de l'evolució de la llatina -c^e va ser una fricativa dèbil [ð] que sovint es transcrivía amb d i que vocalitzà a [w].
- Conservació de la /-n/ final etimològica en topònims i antropònims: שולאן - *Bell Solan*, פלאסאן, גליסאן, קרתיאן, מרטין, לוראן, מונט פויאן, פגאן, סלראן, טואילן, *Toilan*, etc. També en el mot אורטלן *hortelan*.
- El mot גוליאול (*juliol*) encara no presenta la forma popular dissimilada *juriol* habitual de les comarques gironines.
- Notem la metàtesi de la r en el topònim מרדמנייה (*Mardemanyia*), (act. Madremanya) (<probablement del llatí MATRE MAGNA), בורונולה (*Buronola*), (act. Brunyola) i de la l en el mot 'clergue' (*quelrgue*).
- S'empra l'article onomàstic català En (אנ-) i (-נ) sense cap mena de separació amb el mot que segueix: אנשלחיל (*En Xaltell*).
- Elisió d'א de l'article onomàstic en contacte amb la preposició de procedència: דנבונגודה (*d'En Bonjudà*).

- No hi ha elisió de l'א inicial en contacte amb l'article onomàstic a נאברם (*N'Avram*) com constatem en altres documents de l'AHG però sí a נשטרונה (*N'Astruga*).
- Ús de la preposició àtona *de* (-ד) en català sempre annexionada amb el nom que precedeix: דקרתיאן (*de Cartian*) (ex.: דבילקירי) o amb l'article onomàstic דנבונגודה (*d'en Bonjudà*).
- No s'empra gairebé mai l'article onomàstic Na/En, davant dels noms d'homes cristians només davant els noms de dona i dels noms de jueus: נאברם מימון (*N'Avram Maimon*), נאברם טורניר (*N'Avram Torner*), נבלאנקה (*Na Blanca*), נבוניטה (*Na Boneta*), דנבונגודה (*d'En Bonjudà*), נבורנישק (*Na Boronesc*), אניום טוב (*En Iom Tov*), ניצק משה (*N'Itsaq Moixé*), אנלוביל אשקפאט (*En Lobell Ascapat*), אנשלתי (*En Xaltell*). Els noms cristians que el porten són: דנקנטלופיש (*d'En Catalopis*) (lín. FH 5.2.15), אנפליד (lín. FH 64.27.b6) i a[...] דפ ואנוידאל דפ (*En Iobert de Salt i En Vidal de ...*) (lín. FH 3.18 b2).
- Grafia aglutinada de la preposició *de* en contacte amb l'article salat *es* i *sa* דס (*des*) davant de consonant: ברנד טפיאש דסקשטלר (*Bernad Tàpies des Castellar*), ברנד דסבושק (*Bernad des Bosc*), דספוב דומניק (*Domènec des Pou*), רמון דסבושק (*Ramon des Bosc*), פירי דבושק (*Pere des Bosc*), פירי דסקשטיל (*Pere des Castell*), פירי דסקשטלר (*Pere des Castellar*), פירי דסקשטיל דפורניליש (*Pere des Castell de Fornells*), פירי דסנוגיר (*Pere des Noguer*), פירי דספויג (*Pere des Puig*), ווידאל דספויג (*Vidal des Puig*), דסוילה (*de sa vila*), דספרה (*de sa Pera*), etc.
- Article salat femení sense preposició i aglutinat al mot: ספרה, סמסנה, סקרוב, ספואהדה, סקושטה, סרוגיר, סשגליה, סוילה *sa Cron*, *sa Frauja*, *sa Maçana*, *sa Pera*, *sa Poada*, *sa Saglia*, *sa vila*. Sempre es transcriu amb ס i mai amb ש.
- Notem un cas particular a ש' מרטין אצואי (*Sant Martin es Vai*), en què la forma masculina de l'article definit es transcriu de forma plena –אצ, *es*. La transcripció, a més de mostrar la vocal neutra inicial, en aquest cas prescindeix de la ס i empra la צ, en part també per una pronúncia influenciada per la labiodental inicial ו. A l'edat mitjana l'article salat sembla que encara era pronunciat de forma africada [ts], d'acord amb l'evolució IPSU > ITSU > *tso*.
- רידלוטיש סקרוב (*Ridellotes sa Cron*) (Riudellots de la Creu) i רידלוטיש (*Rindellotes*) ('riu de llots') < ll. RIVO DE LUTO en aquest document adopta un plural masculí en *-es*. No documentem en altres textos aquesta forma. També constatem la desinència de plural femenina normal a טאסיש (*tasses*).

FH 3.12/ 3.13 - Gi 1,51-codavant 1/1361

Dimensions del fragment: 200 x 295 mm

Descripció externa: Bifoli de paper, una mica enfosquit i molt mutilat per la part dreta (en el sentit de l'anvers). Hi ha alguns atacs d'insectes i taques d'humitat. Encara es percep el plegat central. El document es conserva en prou bon estat per la part esquerra. La tinta és d'un color sèpia, fosc, en algunes parts diluïda. Cada foli

s'estructura en dues columnes. A l'anvers, a la columna dreta hi ha nou línies i tretze a la de l'esquerra. Al revers n'hi ha disset a la dreta i onze a l'esquerra. La caixa d'escriptura fa 130 x 160 mm. L'escriptura és d'una sola mà (M1), cursiva sefardita, ferma i elegant. No es percep cap filigrana.

FH 3.12 (*Gi 1,51-codavant 1a / 1361*)

Columna dreta (a)

¹³¹⁹ [...] שלא מסניט¹³¹⁹ ¹

¹³²⁰ [...] דקניט טו די חצי מאיג שלא טרשפורט¹³²⁰ ²

³ [...] שחרוג [...] א [...] דקרתיאן לה די יום זה ונש' לי בחוב זה יב די והשאר
¹³²¹ דבונגודה טרשפורט¹³²¹ ⁴

⁵ [...] דמונט פויאן בה די ו כני' גון שלא טרשפורט

⁶ [...] רי דסרוגיר דאדרי פא סו די ג כני' גוליאול שלא מסניט / קרן חצי גון שלא / ט
אלף קס די' \\

⁷ פירי דביל שולאן ואש' דאיג' ויבה מ די ג כני שטימ'
⁸ שלא מסניט הו' לוב די'

⁹ רמון דסבושק ואש' דלוראן [...] די' כני' וויטוברי שלא פרנסישק

¹ (...) 1331, *Maçanet*.

² (...) de *Canet*, 15 sous, a mitjan *maig* de 1331, *Trasfort*.

³ (...) de *Cartian*, 35 sous, aquest dia,¹³²² i em restaren inclòs en aquest préstec 12 sous i la resta

⁴ *d'en Bonjudà; Trasfort*.

⁵ (...) de *Mont Fuian*, 25 sous, 6 (dies) de l'entrada de *juny* de 1331, *Trasfort*.

⁶ (...) des *Roger d'Adri*, 64 66 sous, 3 (dies) de l'entrada de *juliol* de 1331, *Maçanet* \capital, a mitjan juny de 1331: 9.160 sous/

¹³¹⁹ Línia cancel·lada amb ratlles transversals.

¹³²⁰ Línia cancel·lada amb ratlles transversals.

¹³²¹ Línies cancel·lades amb ratlles transversals.

¹³²² La data del registre anterior: "a mitjan maig de 1331."

⁷ *Pere de Bell Solan* i la seva dona *d'Aigua Viva*, 40 sous, 3 (dies) de l'entrada de *setembre*

⁸ de 1331, *Maçanet*, té 20 sous.

⁹ *Ramon des Bosc* i la seva dona, *de Lloran*, (...) sous; a l'entrada de *vuitubre* de 1331, *Francesc*.

Columna esquerra (b)

¹ גובן וידאל דבורונלה ק די יצי' גוליאול שכז ערבי' גיאם דוילה דמוסה

² דמונט פויאן וגיא[ם] דשליגה ופירי דספויג דויללבין מסניט

³ פרש' ז כני' גובימ' [...] ¹³²³

⁴ בוננט טרגונה דמדרינש ק די' ז כני' אגוש' שכז ערבי' דומניק

⁵ דספוב ופירי דסקשטיל דפורניליש מסנים פר' בח די' ז פיל' ונשארו ק

⁶ והרבית שיעשו מח כני גניר שכח בהו' נעשה יצי' דדימ' שכח ¹³²⁴

⁷ ~~ארנאל ספואהדה דפורניליש מ די' ז כני אגוש' שכז פרנס[שק]~~

⁸ פירי ארנאל [...] לנטש ואש' דסלראן ק די' יום זה ארנאל מאש

⁹ פר' ב די' כני [ש]טימ' שכח עו' פרש' ז כני מאיג' של ¹³²⁵

¹⁰ גיאם פגיש ובנו דמרדמנייה ס די' יום גה מסניט

¹¹ פרש' ונשארו כו די' ג כני' אגושט שכח בהו' עו' פרש' [...] שכ[ז] בהו' ¹³²⁶

¹² ברנד טפיאש דסקשטלר ואש' ק די' זב יצי' אגוש' שכז מ [...] ¹³²⁷

¹³ ~~פירי מרוקש ואש' דוילה בלריש ק די' ח יצי' אגוש' שכז מסניט~~

¹ *Jouan Vidal de Buronola*, 100 sous, sortida de *juliol* de 1327, garants *Guiam de Vila de Moça*

² *de Mont Fuian*, i (...) *de Salija* i *Pere des Puig de Vilalbin*; *Maçanet*

³ prorrogà (el termini del préstec), 7 dies de *novembre*

⁴ *Bonanat Tarragona de Madrenys*, 100 sous, 10 (dies) de l'entrada d'*agost* de 1327; garant *Domènec*

⁵ *des Pou* i *Pere des Castell de Fornells*, *Maçanet*; pagaren 28 sous 4 diners i restaren 100 (sous)

¹³²³ Línies cancel·lades amb ratlles transversals.

¹³²⁴ Id.

¹³²⁵ Id.

¹³²⁶ Id.

¹³²⁷ Línia cancel·lada amb ratlles transversals.

⁶ i l'interès que faran és de 48 (sous), entrada de *gener* de 1328, amb despeses; es va fer a la sortida de *dedem(re)* de 1328.

⁷ ~~*Arnal sa Poada de Fornells*, 40 sous, 13 (dies) de l'entrada d'agost de 1327; *Francesc*~~

⁸ *Pere Arnal* (...) i la seva dona, *de Celran*, 100 sous, aquest dia;¹³²⁸ *Arnal Mas*;

⁹ pagaren 100 sous, entrada de *setembre* de 1328; ítem prorrogaren (el termini del préstec), 4 (dies) de l'entrada de *maig* de 1330.

¹⁰ *Guiam Pagès* i el seu fill *de Mardemanya*, 60 sous, aquest dia;¹³²⁹ *Maçanet*

¹¹ prorrogaren (el termini del préstec) i restaren 26 sous, 3 (dies) de l'entrada d'agost de 1326, amb despeses; ítem prorrogaren (...) 1327, amb despeses.

¹² *Bernad Tàpies des Castelar* i la seva dona, 100 sous, 12 (dies) de la sortida d'*agost* de 1327, (...)

¹³ ~~*Pere Marrocs* i la seva esposa *de Vila Blareix*, 100 sous, 8 (dies) de la sortida d'*agost* de 1327; *Maçanet*~~

FH 3.13 (Gi 1,51-codavant 1b/1361)

Columna dreta (a)

¹ ארנאל שגליה וא[ש'] דקמוניש ב די ח יצי' אגוש' שכז מסניט
² פרש' וויטו' שכח בהו' עו' פרש' וויטו' שכט בהו' עו' פרש' גובימ' של בהו'
³ עו' פרש' דדימ' שלא בהו'

⁴ רמון דוילה אושר בלנקיר ונוג[.] גיאם דוילה אושר ק די ק[.] בי די
⁵ רבי' למרטרו' שכח יום זה ארנאל מאש¹³³⁰

⁶ ברנגיר פליב ואש דרידלוטיש סקרוב ק די ו יצי' אגוש' שכז'
⁷ מסניא פר' ה די עו' פר' טו די יצי' שטימברי שכח ונשאר¹³³¹
⁸ ק די ח יצי' אגושט שכח בהו'¹³³²

⁹ ברנד קול דמרדרמנייה ב די כני' שטימ' שכז ערב רמון
¹⁰ [.] גאן משם מסניט¹³³³

¹³²⁸ La data del registre anterior: “l'entrada d'agost de 1327”.

¹³²⁹ De nou “l'entrada d'agost de 1327”.

¹³³⁰ Línies cancel·lades.

¹³³¹ En aquesta línia el text que diu *שכח* *שטימברי* *יצי'* *טו די* *ערב* està resseguit per una segona mà amb un càlam molt més fi.

¹³³² Línies cancel·lades amb ratlles transversals.

¹³³³ Id.

~~פירי סבטיר דרובינש ואש דספרה ק [דל] ז כני' שטימ' שכז~~¹¹
 ארנאל מאש¹²

נבורונישק שכלת פירי ד[...] ד[...] אה דטואילן [...] כני'¹³
 שטימ' שכז ערב בוננט טלושא חכס דסמרקדאל מסניט¹⁴
 פ'ר' ב די' ב [...] שטימ' שכז בשולחן אשפיטאל¹⁵

רמון בונהדונה דש' פליה ק די' יג כני' וויטו' שכז ארנאל מאש¹⁶
 [...] לי למחיק שטר זה¹⁷

¹ *Arnal sa Saglia* i la seva dona *de Camones*, 20 sous, 8 (dies) de la sortida d'agost de 1327; *Maçanet* ;

² prorrogaren (el termini fins) *vuitobre* de 1328 amb despeses; ítem prorrogaren (fins) *vuitobre* 1329 amb despeses; ítem prorrogaren (fins) *novembre* de 1330, amb despeses

³ ítem prorrogaren *desembre* de 1331, amb despeses.

⁴ *Ramon de Vila Osar, blanquer* i (...) *Guiam de Vila Osar*, 100 sous (...) sous

⁵ d'interès per *Martror* de 1328, aquest dia;¹³³⁶ *Arnal Mas*.

⁶ *Berenguer Felin* i la seva dona *de Ridellotes sa Cron*, 100 sous, 6 (dies) de la sortida d'agost de 1327;

⁷ *Maçanet*; pagaren 5 sous; ítem pagaren 15 sous, sortida de *setembre* de 1328 i restaren

⁸ 100 sous, 8 (dies) de la sortida d'agost de 1328, amb despeses.

⁹ *Bernad Coll de Mardremanya*, 20 sous, entrada de *setembre* de 1327, garant *Ramon*

¹⁰ (.)jan d'allà; *Maçanet*.

¹¹ ~~*Pere Sabater de Robines* i la seva dona *de sa Pera*, 100 sous, 7 (dies) de l'entrada de *setembre* de 1327~~

¹² *Arnal Mas*.

¹³ *Na Boronesc*, que és la promesa de *Pere de (...) de Toilan*, (...) entrada de

¹⁴ *setembre* de 1327, garant *Bonanat (...)*, savi des *Mercadal*; *Maçanet*

¹⁵ pagà 2 sous (...) *setembre* de 1329 a la taula d'*Espital*.¹³³⁷

¹³³⁴ Id.

¹³³⁵ Id.

¹³³⁶ 8 (dies) de la sortida d'agost de 1327.

¹³³⁷ Els Hospital de Girona eren una família de mercaders i banquers molt activa a principi del segle XIV. Veg, Guilleré, *Girona al segle XIV*, vol. 2, 257 i nota 23. Una referència explícita de la taula de canvi d'un Hospital la trobem uns anys abans a l'ADG: Bonanat d'Hospital, "tauler" de Girona, a Raimunda de Palau, filla de Ramon de Medinyà, de 575 sous rebuts en comanda, 11 febrer (1275) 1276 (ADG, D-152, f. 27v).

¹⁶ Ramon Bonadona de Santa Pellaia, 100 sous, 13 (dies) de l'entrada de *vuitobre* de 1327; *Arnal Mas*;

¹⁷ em (...) per fer cancel·lar aquesta escriptura.

Columna esquerra (b)

¹ פירי דסבושק ו[...] ובת[ו] דאיגה ויבה ע די' ה יצי' [...]

² ברנד קשטיון דש' דניאל מ די' יב [...]ני' מרס של ארנאל מאש

³ גיאלמה דביל שולאן דאיגה ויבה ל די' ג יצי' מרס שלא בשם אנשלחיל
⁴ טרשפורט

⁵ פירי דסלראן ובתו נבלאנקה ובנה פירי /דסקשטלר\ קקב די' ח כני' אבריל שלא
ערב'
⁶ קשרש טביש דטואילן וגסיה דסקשטלר ופירי דפלסאן
טרשפורט

⁷ ברנד ב[...] ואש' דשליגה קצ די' כני' מאיג של[א] ויש בחוב זה לחוב[...]
⁸ קסו די' ועה די' שלי גיאם ריג

⁹ רמון בונה דונה ובנו דש' פליה ת די' יום זה ושעבדו לאחרות [...]ב[...]
¹⁰ שטר אלף ת די' שחיב להם קברוגין משם טרשפורט¹³³⁸

¹¹ עו' [...] סג די' /סה די' יום זה טרשפורט¹³³⁹

¹ *Pere des Bosc* i (...) i la seva filla *d'Aiga Viva*, 70 sous, 5 (dies) de la sortida (...)

² *Bernad Castaion de Sant Daniel*, 40 sous, 12 (dies) de (...) de *març* de 1331, *Arnal Mas*

³ *Guialma de Bell Solan d'Aiga Viva*, 30 sous, 3 (dies) de la sortida de *març* de 1331; en nom *d'en Xaltell*

⁴ *Trasfort*.

⁵ *Pere de Celran* i la seva filla *Na Blanca* i el seu fill (d'ella) *Pere \des Castellar/*, 220 sous, 8 (dies) de l'entrada d'*abril* de 1331, garants

⁶ *Cassarres Tabes de Toailan* i *Jassia des Castellar* i *Pere de Flaçan*; *Trasfort*.

⁷ *Bernad* (...) i la seva dona *de Salija*, 190 sous, entrada de *maig* de 1330; i hi ha inclòs en aquest deute per (..)

¹³³⁸ Línies cancel·lades amb ratlles transversals.

¹³³⁹ Id.

⁸ 166 sous; i 75 sous meus; *Guiam Reig*.

⁹ *Ramon Bona dona* i el seu fill *de Santa Pellaia*, 400 sous, aquest dia;¹³⁴⁰ i el que vam treballar pels altres (...)

¹⁰ escriptura, 1400 sous que els devia *Cabrogin d'allà*; *Trasfort*.

¹¹ Ítem (...) ~~63 sous~~ \65 sous/, aquest dia;¹³⁴¹ *Trasfort*.

¹³⁴⁰ A l'entrada de maig de 1330.

¹³⁴¹ Id.

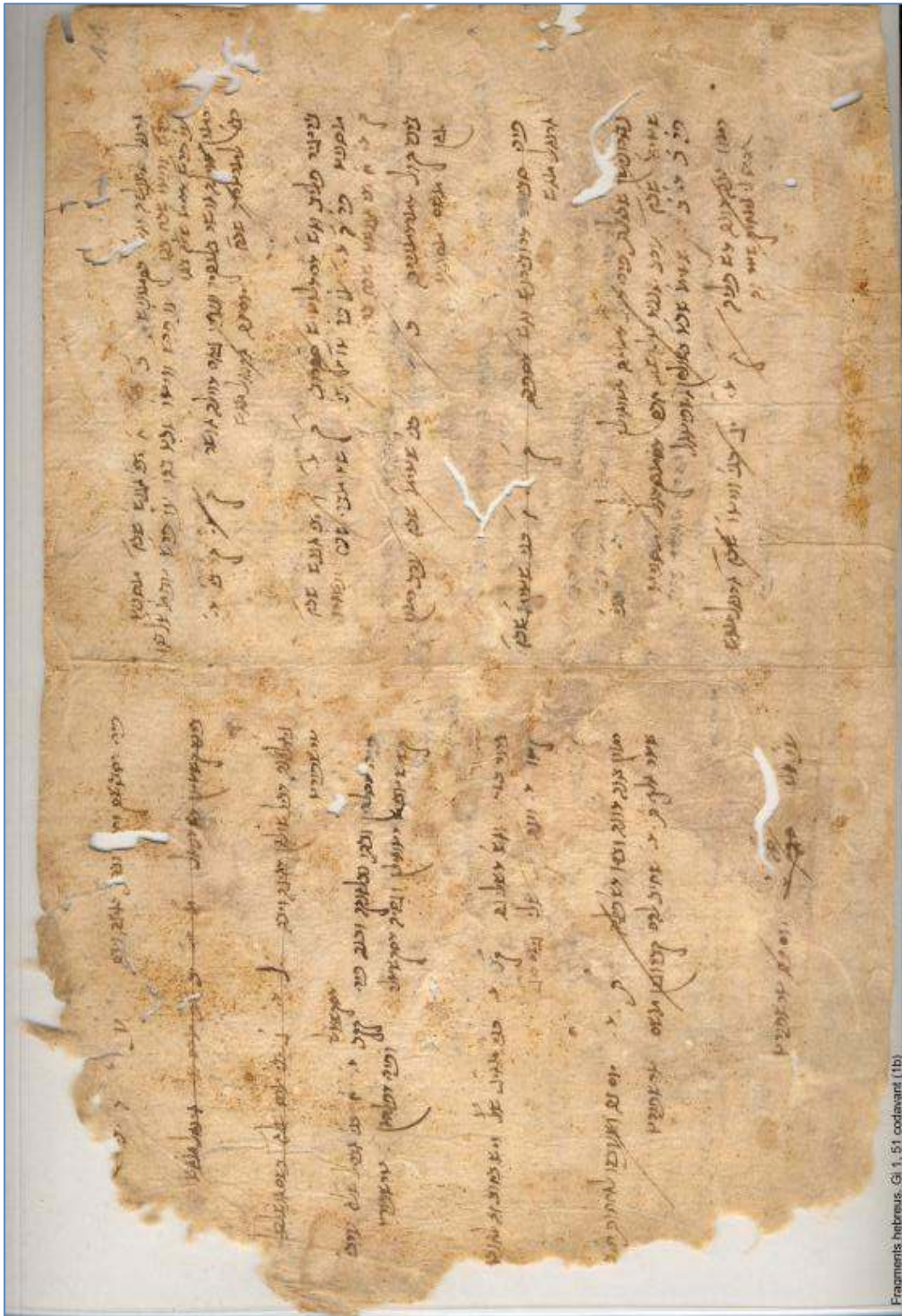

Figura 36. FH 3.12

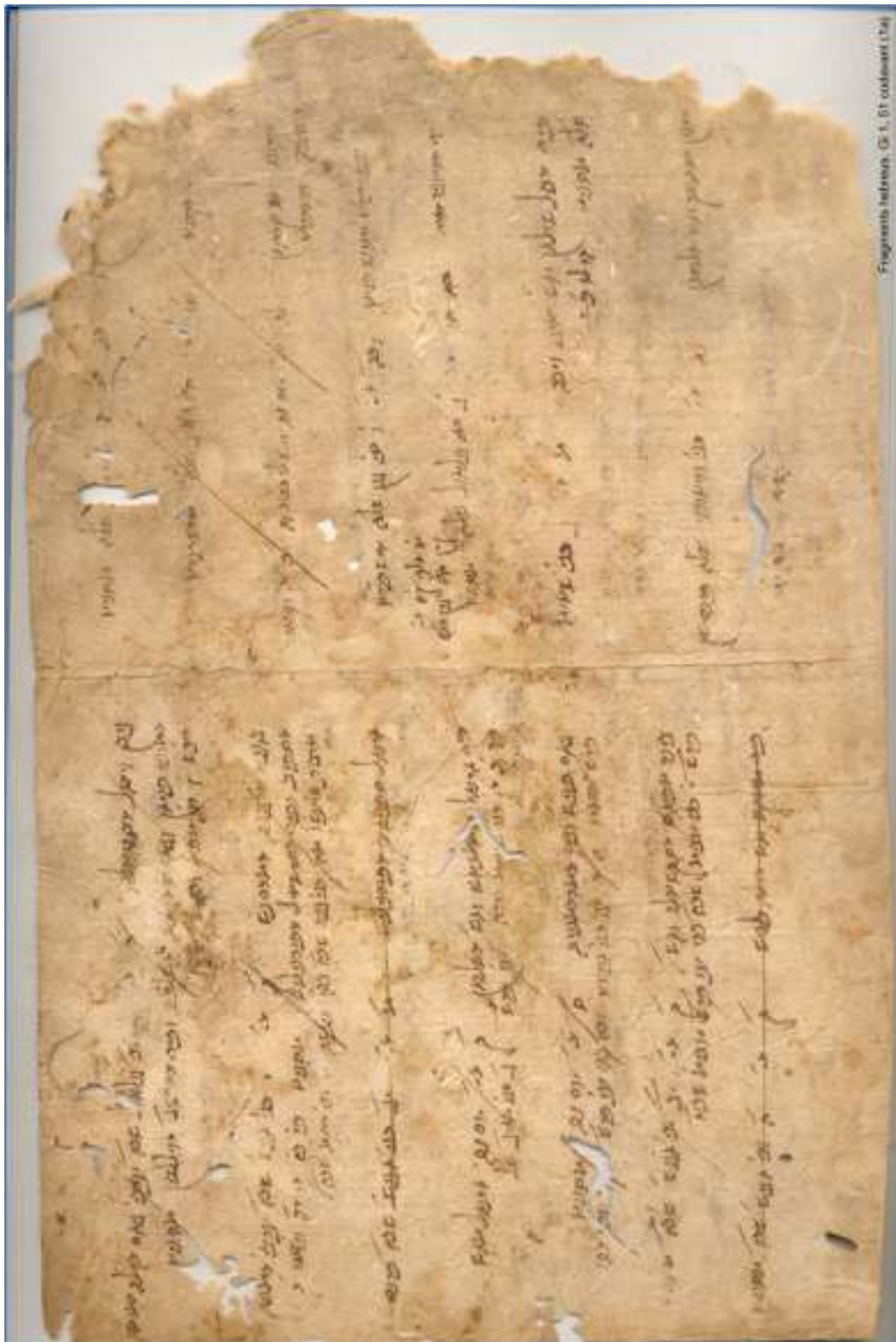

Figura 37. FH 3.13

FH 3.14/ 3.15 - Gi 1,51- codavant 2/1361

Dimensions del fragment: 216 x 298 mm

Descripció externa: Bifoli de paper, una mica enfosquit i mutilat per la part dreta (en el sentit de l'anvers) amb alguns atacs d'insectes i taques d'humitat. Quan es va fer servir per a l'enquadernació es deuria col·locar junt amb l'anterior fragment, ja que tots dos tenen la mateixa forma i els mateixos defectes. Encara es percep el plegat central. La tinta és de color sèpia fosc, en algunes parts diluïda i en altres traspassa el paper. La caixa d'escriptura fa aproximadament 130 x 160 mm. Cada foli s'estructura en dues columnes. A l'anvers, a la columna dreta, hi ha dotze línies i disset a la de l'esquerra. Al revers n'hi ha tretze a la dreta i divuit a l'esquerra. L'escriptura és d'una sola mà (M1), cursiva sefardita, ferma i elegant. No es percep cap filigrana.

Observacions: Al marge inferior dret de la columna esquerra del revers hi ha unes anotacions en sentit perpendicular a l'escriptura.

FH 3.14 (Gi 1,51-codavant 2a / 1361)

Columna dreta (a)

¹ [...] יב יצי' גניר של פרנסיה

² [...] פרוץ¹³⁴² דקורטש כ די' ט יצי' גניר של [פ]רנסישק

³ [...] ש גניר שלא

⁴ פירי גיטארט דויללבין קק די' ח יצי' גניר של מסניט

⁵ פירי ספרבגה ואש' דרידלוטיש ק די' ז יצי' גניר [ר] [של] מסניט

⁶ [...] לי בחוב מה די' והשאר דנבונגודה

⁷ ארנאל שאנץ דפלינש ב די' יצי' גניר של פרנסישק

⁸ פירי מרטיץ דגליסאן דש' מרטיץ אצואי יח די' ז כני' [...] של טרשפור

⁹ בשם אנשלתייל פר' די' יח די' כני' אגוש' שלא¹³⁴³

¹⁰ ברנד שוניר ואש' דויללבין / בש' אחר \ כד די' יום זה פרנסישק

¹¹ פירי ארנב כנטלוטש ואש' דסלראן כו די' ט יצי' פבריר של

¹² פרנסישק

¹ (...) 12 (dies) de la sortida de *gener* de 1330; *Francesc*

² (...) *Paron de Cortis*, 20 sous, 9 (dies) de la sortida de *gener* de 1330; *Francesc*

¹³⁴² O bé פראן.

¹³⁴³ Línies cancel·lades amb ratlles transversals.

- ³ (...) *gener* de 1331
- ⁴ ~~*Pere Guitart de Vilalbin*, 200 sous, 8 (dies) de la sortida de *gener* de 1330; *Maçanet*~~
- ⁵ *Pere sa Frauja*¹³⁴⁴ i la seva dona *de Ridellotes*, 100 sous, 4 (dies) de la sortida de *gener* de 1330; *Maçanet*
- ⁶ em (...) inclòs en el deute, 45 sous i la resta d'en *Bonjudà*.
- ⁷ ~~*Arnal Sanç de Fellines*, 20 sous, sortida de *gener* de 1330; *Francesc*.~~
- ⁸ *Pere Martín de Galliçan de Sant Martín aç Vai*, 18 sous, 7 (dies) de l'entrada (...) 1330; *Trasfort*
- ⁹ en nom d'en *Xaltell*; pagaren 18 sous; entrada d'*agost* de 1331.
- ¹⁰ ~~*Bernad Sunyer* i la seva dona *de Vilalbin* \ en una altra escriptura/ 24 sous; aquest dia;~~¹³⁴⁵ *Francesc*
- ¹¹ ~~*Pere Arnau de Cantallots* i la seva dona *de Celran*, 28 sous, 9 (dies) de la sortida de *febrer* de 1330~~
- ¹² *Francesc*

Columna esquerra (b)¹³⁴⁶

- ¹ ~~ברנד דסבושק ואש' וחמותו בש' אחר דאמיר ק די' ב יצי' שטימ' שכו~~
- ² ~~משוע' בחצר בדף טרשפורט~~
- ~~ועשיתי לו שובר כלל יא יצי'~~
- ~~מרס שכח/~~¹³⁴⁷
- ³ גיאם סמסנה בטלי דוילה בלריש קק די חצי' וויטו' שכו ארנ' [ל מאש]
- ⁴ פר'-ונשארן ק ד' כני' פבריר שכו בהו' עו' פר' יג די' ו יצי' פבריר שכח
- ⁵ עו' פר' מז די' על יד רמון דפירי פ[...]. ס ב יצי' פבריר [ר] [ש] כח עו' פר' ונשארן כא די'
- ⁶ כני' מרס שכח בהו' עו' פר' י די' יב כני' אבריל שכח [ח] * על
- ⁷ גיאם מרטוריל ופירי סברירה דשאלט מ די' ה יצי' וויטו' שכו מסניט
- ⁸ פרש' ז יצי' אבריל שבט בהו'
- ⁹ רמון פגאן ואש' דמרדמנייה וברנד קול משם ס די' ב יצי' וויטו' שכו
- ¹⁰ ארנאל מאש [...] אבריל שכח בהו'

¹³⁴⁴ O bé Frauga o Frabaga/ja?

¹³⁴⁵ La data de l'anterior registre que ens ha arribat incompleta: "7 (dies) de l'entrada (...)."

¹³⁴⁶ Totes les línies cancel·lades amb ratlles transversals.

¹³⁴⁷ ~~מרס שכח יא יצי'~~ afegit posterior amb un càlam més fi.

¹¹ גיא[ם] [...]גניל ואש' דסלראן ס די' ת יצי' נובימ' שבז פרנשישק
¹² פר' יב די' [...] שכח בהו' עו' פר' יב די' על [יד] [...] [~~...~~]
¹³ ת כני' מרס שכ[ט] * [...] ועו' פר' בז די' ונשארז מ די' י כני' גוז של [בה] ו
¹⁴ פרנשישק פ[רא]ט ואחיו גיאם דמוליט ס די' [...] ת כני' דדימ' שבז
¹⁵ ערב גיאם אימריק משם מסניט פר' יב די' נובימ' שכח בהו' על יד אחיו /גיאם\
¹⁶ עו' פרש' פבריר שכט בהו' על יד חתנו אשקמפה ונתתי [לו] [...] ה לאימריק דמוליט
אי כני' גניר שלא ביד ריג
[...] פ[...] ¹⁷

¹ *Bernad des Bosc* i la seva dona i la seva sogra (en una altra acta) d'*Amer*, 100 sous, 2 (dies) de la sortida de *setembre* de 1327

² s'obligaren a la cort; a la pàgina; *Trasfort*; i vaig fer-li un rebut del total, 12 (dies) de la sortida de /*març* de 1328\

³ *Guiam sa Maçana, batlle de Vila Blareix*, 200 sous, a mitjan *vuitobre* de 1327; *Arnal Mas*

⁴ pagà i restaren 100 sous, entrada de *febrer* de 1327, amb despeses; ítem pagà 13 sous, 6 (dies) de la sortida de *febrer* de 1328;

⁵ ítem pagà 47 sous per mà d'en *Ramon de Pere* (...), 2 (dies) de la sortida de *febrer* de 1328; ítem pagà i restaren 21 sous

⁶ entrada de *març* de 1328, amb despeses; ítem pagà 10 sous, 12 (dies) de l'entrada d'*abril* de 1328 ~~per~~

⁷ *Guiam Matorrell* i *Pere Sabrera de Salt*, 40 sous, 5 (dies) de la sortida de *vuitubre* de 1327; *Maçanet*

⁸ prorrogaren (el termini del préstec), 7 dies de la sortida d'*abril* de 1327, amb despeses.

⁹ *Ramon Pagan* i la seva dona *de Mardemanya* i *Bernad Coll* d'allà, 60 sous, 2 (dies) de la sortida de *vuitobre* de 1327

¹⁰ *Arnal Mas* (...) *abril* de 1329, amb despeses.

¹¹ *Guiam* (...) i la seva dona *de Celran*, 60 sous, 8 (dies) de la sortida de *novembre* de 1327; *Francesc*

¹² pagaren 12 sous (...) 1328, amb despeses; ítem pagaren 12 sous per mà (~~...~~)

¹³ 8 (dies) de l'entrada de *març* de 1329 (...); ítem pagaren 27 sous i restaren 40 sous, 10 dies de l'entrada de *juny* de 1330, amb despeses,

¹⁴ *Francesc* (...) i el seu germà *Guiam de Mollet*, 60 sous, (...) 8 (dies) de l'entrada de *dedembre* de 1327;

¹⁵ garant *Guiam Aimeric* d'allà; *Maçanet*; pagà 12 sous, *novembre* de 1329, amb despeses, per mà del seu germà \ *Guiam*/

¹⁶ ítem prorrogà, *febrer* de 1329, amb despeses, per mà del seu sogre *Ascampa*; i vaig donar-li (...) per *Aimeric de Mollet*, 10 (dies) de l'entrada de *gener* de 1331 per mà d'en *Reig*.

¹⁷ (...)

FH 3.15 (*Gi 1,51-codavant 2b/1361*)

Columna dreta (a)

¹ גיאם ארקימאל דפל[.] ג די חצי דדימ' שכז מסניט

² ברנגיר דביאן דמרדמנייה ובנו פרנסישק ג די יוסו זה
³ מסניט פרש' גוליאול שכט בהו' עו' פר' ונשאר[ג] די חצי דדימ'
⁴ שכט בהו' 1348

⁵ פרנסישק דטורינש פרש דש' פליה ג די יג יצי' דדימ'
⁶ שכז ערב' רמון בונה דונה ווידאל דספויג משם פרנסישק 1349

⁷ פירי מרוקש דוילה בלריש ל די י יצי' דדימ' שכז מסניט

⁸ [בר]נגיר דסבושק דמרדמנייה ג די יום זה מסניט

⁹ רמון דריארט דסקשטלר ואש ג די חצי גנר שכז ערב ברנד
¹⁰ טפיאש משם ארנאל מאש פר' ד די חצי גוליאול שכט
¹¹ [פר]ש' יצי פבריר שכט עו' פרש' גנר של 1350

¹² ארנאל קלאר ואש' דסוילה דסלראן קב די יג יצי' גנר ש[.].
¹³ מסניט פר' ל די ונשאר[ו] קטו די כני' פבריר שכח בה' 1351

¹ *Guiam Arquimal de (...)* 50 sous, a mitjan *dedembre* de 1327; *Maçanet*

² *Berenguer de Babian de Mardemanya* i el seu fill *Francesc*, 50 sous, aquest dia;¹³⁵²

³ *Maçanet*; prorrogaren (el termini del préstec fins) *juliol* de 1329, amb despeses; ítem pagaren i restaren 50 sous, a mitjan *dedembre*

⁴ 1329, amb despeses.

¹³⁴⁸ Línies cancel·lades amb ratlles transversals.

¹³⁴⁹ Íd.

¹³⁵⁰ Íd.

¹³⁵¹ Íd.

¹³⁵² La data del registre anterior: "a mitjan *dedembre* de 1327".

- ⁵ *Francesc de Torines, cavaller de Santa Pellaia, 50 sous, 13 (dies) de la sortida de dedembre de*
- ⁶ 1327, garants *Ramon Bona Dona i Vidal des Puig, d'allà; Francesc*
- ⁷ ~~*Pere Marrocs de Vila Blareix, 30 sous, 10 (dies) de la sortida de dedembre de 1327, Maçanet*~~
- ⁸ ~~*Berenguer des Bose de Mardemanya, 20 sous, aquest dia,*¹³⁵³ *Maçanet*~~
- ⁹ *Ramon de Riart des Castellar i la seva dona, 20 sous, a mitjan gener de 1327, garant Bernad*
- ¹⁰ *Tàpies d'allà; Arnal Mas; pagaren 4 sous, a mitjan juliol de 1329;*
- ¹¹ *prorrogaren (fins) sortida de febrer de 1329; ítem prorrogaren (fins al) gener de 1330*
- ¹² *Arnal Calar i la seva dona de sa Vila de Celran, 120 sous, 13 (dies) de gener de 13(..);*
- ¹³ *Maçanet; pagaren 30 sous i restaren 115 sous, entrada de febrer de 1328, amb despeses.*

Columna esquerra (b)

¹ פירי מרוקש דוילה ד [...]]

² רמון בונה דונה ובנו דש' פליה ע די' ט יצי' נוב[מ'] [...]]
³ ערב גובן קברוגאן משם

⁴ ברנד קול דמרדמנייה יב די' יום זה מסניט

⁵ ארנאל מיקל דמרדמנייה י' ל' די' ב יצי' נובמ' של טרשפור'

⁶ פירי דסנוגיר דאדרי עז די' ג כני' דדימ' של טרשפורט

⁷ גיאם ד [...]] די' ב כני' גנר של ערבי' גיאם ד [...]]
⁸ סביל משם ארמאל מאש¹³⁵⁴

⁹ עו' פרעתי לו ג אלף די' [...]] עו' פר' לו ת די' עו' פר' לו אניום [טוב] * [...]]
¹⁰ שמסרתי בשולחן פליד תק די' פר' אותו אנלוביל אשקפאט בכני' א¹³⁵⁵ [...]]

¹¹ עו' ארמתי אמרתי בעד אנלוביל אשקפאט קעה די' לגיאם סריר ח [...]]

¹³⁵³ La data del registre anterior: "10 (dies) de la sortida de *dedembre* de 1327".

¹³⁵⁴ Línies cancel·lades amb ratlles transversals.

¹³⁵⁵ Íd.

¹² שלקם לשרך הכלה יג כני גניר של פר' לי קעה די בין שני פ[...]
¹³ הוצאתי אנלוביל אשקפאט על יד נאברם טורניר קק די ה כ[ני] [...]
¹⁴ עו' [הוצאתי] לו קק די י יצי פבריר של עו' הו' לו ק די' [...]שלמ[...] \בוניט עו'
 ק די על י[ד] [...] /¹³⁵⁶

¹⁵ חיב לי אחי אנבונגודה קית די
¹⁶ פר' לה לג די ונשארן פה די עו' פרעתי לה לי פה די ג [...] /¹³⁵⁷

¹⁷ עו' פר' לו קמ די עו' ס די י יצ[י] [...] ל שלא
¹⁸ על יד ניצק משה על יד נאברם מימון¹³⁵⁸

¹ Pere Marrocs de vila de (...)

² Ramon Bona Dona i el seu fill de Santa Pellaia, 70 sous, 9 (dies) de la sortida de novembre (...)

³ garant Jouan Cabrujan d'allà

⁴ ~~Bernad Coll de Mardemanya, 12 sous, aquest dia,~~¹³⁵⁹ Maçanet

⁵ Arnal Miquel, de Mardemanya, 10 lliures, 1 sou, 2 (dies) de la sortida de novembre de 1330; Trafort

⁶ Pere des Noguer d'Adri, 77 sous, 3 (dies) de l'entrada de dedembre de 1330; Trafort

⁷ Guiam de (...) sous, 2 (dies) de l'entrada de gener de 1330; garants Guiam de (...)

⁸ ça Bell d'allà; Arnal Mas

⁹ Ítem vaig pagar-li 3.000 sous; ítem vaig pagar-li 400 sous; ítem vaig pagar-li a en Iom (Tov) (...)

¹⁰ el que vaig entregar-li a la taula d'en Felid, 500 sous; els vaig pagar a En Llobell Ascat a l'entrada de(...);

¹¹ ítem (→) vaig dir per a en Llobell Ascat, 175 sous; per Guiam Sarrer (...)

¹² que vaig agafar per fermar la núvia; 13 (dies) de l'entrada de gener de 1330; em van pagar 175 sous entre els dos (...)

¹³ ítem vaig pagar en Lobell Ascat per mà de n'Avram Torner 200 sous, 5 (dies) de l'entrada de (...)

¹³⁵⁶ Íd.

¹³⁵⁷ Íd.

¹³⁵⁸ Línies perpendiculars al text escrites a la part inferior del marge dret.

¹³⁵⁹ El dia del registre anterior: "9 (dies) de la sortida de novembre (...)."

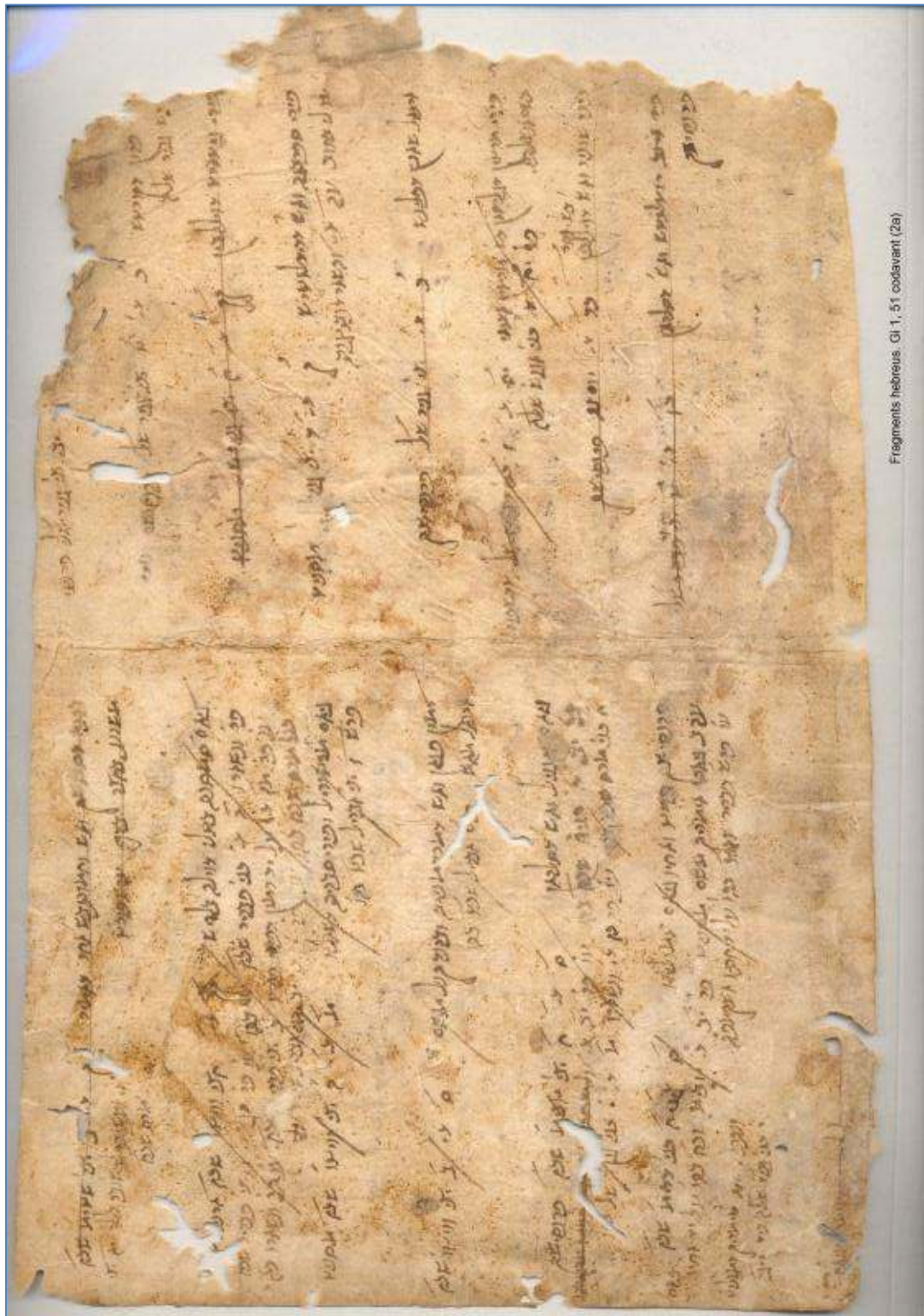
¹⁴ ítem li vaig pagar 200 sous, 4 (dies) de la sortida de *febrer* de 1330; ítem vaig pagar-li 100 sous (...) / *Bonet* ítem 76 sous per mà (...)\

¹⁵ Em deu el meu germà *en Bonjudà*, 218 sous;

¹⁶ li pagà (a ella) 23 sous i restaren 85 sous; ítem li vaig pagar (a ella) 85 sous (...)

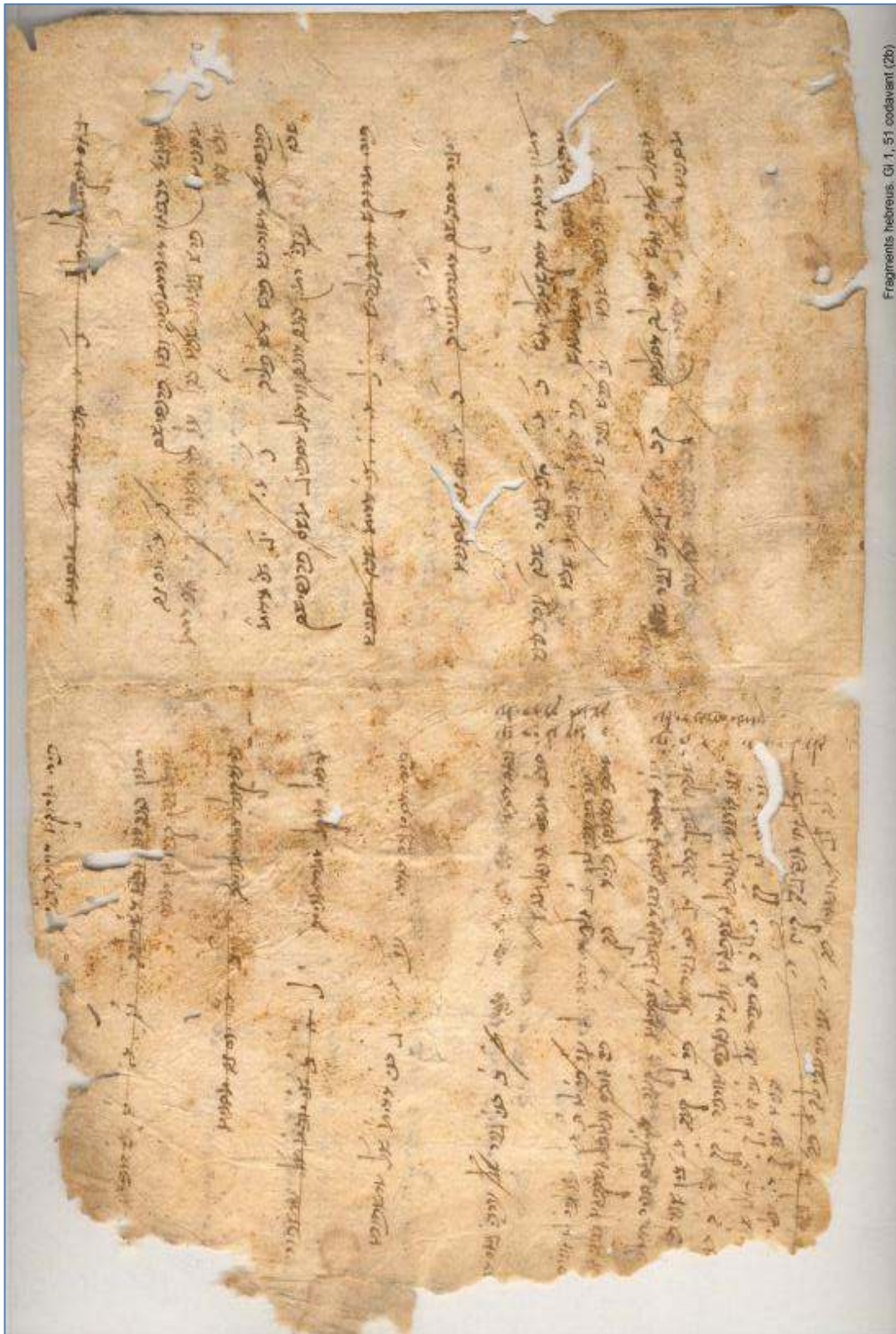
¹⁷ ítem li pagà 140 sous; ítem 60 sous, 10 (dies) de la sortida de (...) de 1331

¹⁸ per mà de *n'Isaq* Moixé; per mà de *n'Avram* Maimon.

Fragment hebreu. Gl. 1.51 codexant (2a)

Figura 38. FH 3.14

Fragments hebreus. GJ 1, 51 codavant (2b)

Figura 39. FH 3.15

FH 3.16/ 3.17 - Gi 1,51- codavant 3/1361

Dimensions del fragment: 203 x 296,5 mm

Descripció externa: Bifoli de paper, una mica enfosquit i amb alguns forats produïts per l'acció dels insectes. Encara es percep el plegat central. El foli dret (en el sentit de l'anvers) està molt mutilat, especialment a la part inferior on hi ha un petit tros que s'ha desprès de la resta i que ara és il·legible. La tinta és de color sèpia fosc i en algunes parts traspasa el paper. La caixa d'escriptura fa aproximadament 130 x 160 mm. Cada foli s'estructura en dues columnes. A l'anvers, a la columna dreta hi ha quinze línies i tretze a la de l'esquerra. Al revers n'hi ha catorze a la dreta i tretze a l'esquerra. L'escriptura és d'una sola mà (M1), cursiva sefardita, ferma i elegant. No es percep cap filigrana.

FH 3.16 (Gi 1,51-codavant 3a / 1361)

*Columna dreta (a)*¹³⁶⁰

[...] ק די' ו[.] לק המש[.]ף [...] ¹

[...] נבוניטה נא די' [...] נבוניטה עט די' ²

[...] כני' מאיג [ש]ל [...] לי' חוב זה ³

[...] והשאר דנבונגודה פרנטישק ⁴

[...] / [...] ים\ לי הקהל אלף די' י כני שטימ' של ⁵

[...] חיבים לי ונאמנים ואחרים מיחידי הקהל אלף תק די' בשטר ובשבוע ¹³⁶¹ ⁶

ע' די' שטימברי של לשנה בשם נבונ[יט]ה ו[יש] *לאנבונגודה ⁷

[.]ק די' ⁸

עו' [...] ס ש די' יום זה בשם אנבונגודה ויש לאנבונגודה ⁹

ק די' לשנה נתתי הרשאה לאשטרוק לוביל יג יצי' מאיג של ¹⁰

פירי שאיג דויללבין י די' יב כני' וויטו' של ערב פירי פורלף ¹¹

ופירי גואל משם מסניט כ[.]ש' ¹²

רמון בונה דונה דש' פליה ובנו ק די' ב יצי' וויטו' של פרנטישק ¹³

מחצית חוב זה דנבונגודה והשאר שלי ¹⁴

[ר] מון דפירי פורט דמונטפיאן כה די' י יצי' נובימ' של טרשפורט ¹⁵

¹ (...) 100 sous (...)

² (...) Na Boneta, 51 sous (...) Na Boneta, 79 sous

³ (...) entrada de maig de 1330 (...) lliures; aquest deute

⁴ (...) i l'escriptura d'En Bonjudà; Francesc.

⁵ (...) em (...) la comunitat, 1000 sous, 6 dies de l'entrada de setembre de 1330

¹³⁶⁰ Totes les línies, excepte l'11 i la 12, es van cancel·lar amb unes ratlles transversals.

¹³⁶¹ Hauria de ser שבועה.

- 6 (...) deutors meus i els secretaris i altres particulars de la comunitat, 1500 sous, amb escriptura i amb jurament
- 7 70 sous, *setembre* de 1330, per any, en nom de *na Boneta*, i hi ha per en *Bonjudà*
- 8 ~~(-)100 sous.~~
- 9 Ítem (...) 300 sous, aquest dia, en nom d'en *Bonjudà* i hi ha per en *Bonjudà*
- 10 100 sous per any, vaig donar l'autorització a *Astruc Llobell*, 13 (dies) de la sortida de *maig* de 1330.
- 11 *Pere Saig de Vilalbin*, 50 sous, 12 (dies) de l'entrada de *vuitubre* de 1330, garant *Pere Porlaf*
- 12 i *Pere Joal* d'allà; *Maçanet* (...).
- 13 *Ramon Bona Dona de Santa Pellaia* i el seu fill, 100 sous, 2 (dies) de la sortida de *vuitubre* de 1330; *Francesc*
- 14 de la meitat d'aquest deute d'en *Bonjudà* i la meva escriptura.
- 15 *Ramon de Pere Fort*¹³⁶² de *Montfullan*, 25 sous, 4 (dies) de la sortida de *novembre* de 1330; *Trasfort*.

Columna esquerra (b)

¹ פירי גיטארט דויללבין מ די' זי [.] יצי' גניר שכז מס[גיט] ¹³⁶³

² גיאם שפרדיש ואש' ובנם דמונטניגרי ת די' זי יצי' גניר שכז [ז]

³ ערבי' אחיו בע' וחתנו גיאם ברנד ואש' בע' וגובן ששארדיש דלמבילש

⁴ ואחר דמונט פויאן בשם נבוניטה פרנסישק ושט' התק'

⁵ פרש' יצי' אבריל שכט עו' פרש' י [...] [פ] בריר שכט בהו'

⁶ עו' פרש' יב יצי' אגושט שלא בהו' על יד [...] ברנד בשו' פליד שולחני

⁷ גיאם בטלי ואש' ובנם דש' סליאה ד[מונט] קאל ק די' זי יצי' גניר שכז

⁸ מסניט ¹³⁶⁴

⁹ ברנד גוק דמיארש ק די' יום זה מסניט

¹⁰ רמון ששירה ובנו דש' ויסתנן דקמוניש קקפ די' יב כני' פבריר שכז

¹¹ ושעבדו שטר הנדוניא ¹³⁶⁵ שחיב להם קריתה דקמדוראן פרנסשק

¹² פר' פירי קרירה דקמדוראן ק די' אבריל שכח בהו'

¹³⁶² O bé *Port*.

¹³⁶³ Línia cancel·lada amb unes ratlles transversals.

¹³⁶⁴ Línies cancel·lades amb unes ratlles transversals.

¹³⁶⁵ הנדוניה

1366 [...]קר[...] הגז' ק די' ד כני' אבריל שכט בהו'1366

- 1 *Pere Guitart de Vilalbin*, 40 sous, (...) de la sortida de *gener* de 1327; *Maçanet*
- 2 *Guiam sa Saprades* i la seva dona i els seus fills *de Montnegre*, 400 sous, 7 (dies) de la sortida de *gener* de 1327
- 3 *garants*; els seus germans amb penyora i el seu sogre *Guiam Bernad* i la seva dona amb penyora i *Jouan Sasardes de Llambilles*
- 4 i un altre de *Mont Fuian* en nom de *na Boneta*; *Francesc* i escriptura de ...
- 5 prorrogaren (el termini del préstec), sortida d'abril de 1328; ítem prorrogaren (...) *febrer* de 1328, amb despeses.
- 6 ítem prorrogaren, 12 (dies) de la sortida d'agost de 1331, amb despeses, de mà de (...) *Bernad* a la taula de *Felid*, la meua taula.
- 7 *Guiam Batlle* i la seva esposa i els seus fills *de Santa Cilia de Mont Cal*, 100 sous, 6 (dies) de la sortida de *gener* de 1327;
- 8 *Maçanet*
- 9 ~~*Bernad Joe de Mieres*, 100 sous, aquest dia; *Maçanet*~~¹³⁶⁷
- 10 *Ramon sa Serra* i el seu fill *de Sant Vicens de Camones*; 280 sous, 12 (dies) de l'entrada de *febrer* de 1327
- 11 i obligaren el contracte de dot que ens devia *Carrera de Camdorán*; *Francesc*;
- 12 pagaren *Pere Carrera de Camdorán*, 100 sous, *abril* de 1328, amb despeses.
- 13 (...) l'esmentat, 100 sous 4 (dies) de l'entrada d'*abril* de 1329, amb despeses.

FH 3.17 (Gi 1,51- codavant 3b/1361)

Columna dreita (a)

¹ ארנאל סקושטה דבורדילש ק די' יב יצי' פבריר שכז ערבי'

² גיאם אלבירט ובנו היורש משם ופירי סקריר חנוני בע' מסניט

³ פרש' אבריל שכט בהו' עו' פרש' פבריר שכט בהו'1368

⁴ ברנגיר פלגירש דקמלונק ג די' יא [...] פבריר שכז ערב

⁵ ארנאל ספוגאדה דפורנילש ארנאל מאש¹³⁶⁹

⁶ רמוז ברנירש ובנו דא [...] ק די' ד יצי' פבריר שכז [פרנ]סשק

⁷ פירי מרוקש דוילה בלריש ב די' כני' מר[ס]-[ש]כז ארנאל מאש

¹³⁶⁶ Íd.

¹³⁶⁷ La data del registre anterior: "6 (dies) de la sortida de gener de 1327".

¹³⁶⁸ Línies cancel·lades amb unes ratlles transversals.

¹³⁶⁹ Íd.

בשם שלתיל⁸

⁹ [רמון]/יש לי למחוק\ט[...][סיד[...]] דסמש פליב דפלוב ע די ג כני' מרס שבז
¹⁰ [..] ב בוננט לימנה מרציר פרנסשק לח' שנה¹³⁷⁰

¹¹ גיאם אשנדרי וברנגיר אשנדרי קילרגי דקלדיש וברנד סלאס דריד[רינש] ק די
¹² ה כני' אבריל שכח ונשבע' ברנגיר הנז' בחצר הגמון בדף ה
¹³ ארנאל מאש פרש' יצי' שטימ' שכט עז' פרש' שטימ' של
¹⁴ עז' פרש' וויטו' שלא על יד גיאם גילה קילרגי דקפר[...][אק]

- ¹ *Arnal sa Costa de Bordils*, 100 sous, 12 (dies) de la sortida de *Febrer* de 1327, garants
- ² *Guiam Albert* i el seu fill, l'hereu, d'allà, i *Pere Çacrer*, comerciant, amb penyora, *Maçanet*.
- ³ prorrogaren (el termini del préstec), *abril* de 1328, amb despeses; ítem prorrogaren el *febrer* de 1329 amb despeses.
- ⁴ *Berenguer Falgueres de Camllonc*, 50 sous, 12 (dies) de (...) de *febrer* de 1327, garant
- ⁵ *Arnal sa Fogada de Fornells; Arnal Mas*
- ⁶ ~~*Ramon Berneres* i el seu fill de (...) 100 sous, 4 (dies) de la sortida de *febrer* de 1327; *Francesc*.~~
- ⁷ ~~*Pere Marrocs de Vila Blarcix*, 20 sous, entrada de *març* de 1327; *Arnal Mas*~~
- ⁸ en nom de *Xaltell*.
- ⁹ *Ramon* \tinc per anul·lar/ (...) des *Mas Feliu de Palou*, 70 sous, 3 (dies) de l'entrada de *març* de 1327
- ¹⁰ (...) *Bonanat Llimona, mercer; Francesc*, per mig any.
- ¹¹ *Guiam Asnadre* i *Berenguer Asnadre, quelrgue (clergue) de Caldes* i *Bernad Salas de Riderenes*, 100 sous,
- ¹² 5 (dies) de l'entrada d'*abril* de 1328 i jurà l'esmentat *Berenguer* a la cort del bisbe, a la pàgina 5.
- ¹³ *Arnal Mas*, prorrogà (el termini del préstec), sortida de *setembre* de 1329; ítem prorrogà, *setembre* de 1330;
- ¹⁴ ítem prorrogà, *vuitobre* de 1331, per mà de *Guiam Gila, quelrgue (clergue) de (...)*

Columna esquerra (b)

¹ גיאם גיגנה ל[...]ש דסלראן מ די יג כני' גון של [...]
² פרש' אגו[שט] שלא בהו'

³ גיאם פירי ששפושיש ורמון רריט דשאלט פ די יום זה
⁴ חוב זה דנפלוכו בלשום ארנאל מאש¹³⁷¹

⁵ בוננט כנירש בלנקיר ל די י יצי' גון של ערב שימון סשפר[...]
⁶ [מ]שם פרנסישק פרש' גניר שלא

⁷ גיאם סמסאנה בטלי דוילה בלריש נ די על ב טאסיש כפף יב כני' [...]

⁸ גיר מילאן דפלגריט דסלראן ק די ב כני' אגושט של ערבי' [...]
⁹ סשפירש וברנגיר ורמאי מש[ם] פרנסישק¹³⁷²

¹⁰ רמון בונה דונה ובנו רמון דש' פליה קק די י כני' אגושט ש[...]

¹¹ [...] דסלראן ל די ב יצי' אגו[ש'] [...]

¹² [...] די / [י] כני' אגוש' ש[.] [...]

¹³ [...] ואש' דמונט נגרי [...]¹³⁷³

¹ *Guiam Gigana (?) de Celran*, 40 sous, 13 (dies) de l'entrada de *juny* de 1330;

² prorrogà (el termini del préstec), *agost* de 1331, amb despeses.

³ *Guiam Pere sa Safosses i Ramon Raret de Salt*, 80 sous, aquest dia;¹³⁷⁴

⁴ Aquest deute és d'en *Falcó Bellxom*; *Arnal Mas*.

⁵ *Bonanat Caners, blanquer*, 30 sous, 10 (dies) de la sortida de *juny* de 1330; garant *Simon sa (...)*

⁶ d'allà; *Francesc*; prorrogà, *gener* 1331.

⁷ ~~*Guiam sa Maçana, batlle de Vila Blareix*, 50 sous, sobre 2 *taces* de plata, 12 (dies) de l'entrada (...).~~

⁸ (...) *Milan de Falgueret de Celran*, 100 sous, 2 (dies) de l'entrada d'*agost* de 1330, garants

⁹ *ça Saperes i Berenguer Vermai* d'allà; *Francesc*.

¹³⁷¹ Íd.

¹³⁷² Íd.

¹³⁷³ Petit fragment que s'ha després de la resta del document.

¹³⁷⁴ La data del registre anterior. 13 (dies) de l'entrada de *juny* de 1330

- ¹⁰ ~~Ramon Bona Dona i el seu fill Ramon de Santa Pellaia, 200 sous, 10 (dies) de l'entrada d'agost de 13(..).~~
- ¹¹ (...) de Celran, 36 sous, 2 (dies) de la sortida d'agost (...)
- ¹² (...) \10 (dies) de l'entrada/d'agost de 13(...)
- ¹³ (...) i la seva dona de Mont Negre (...)

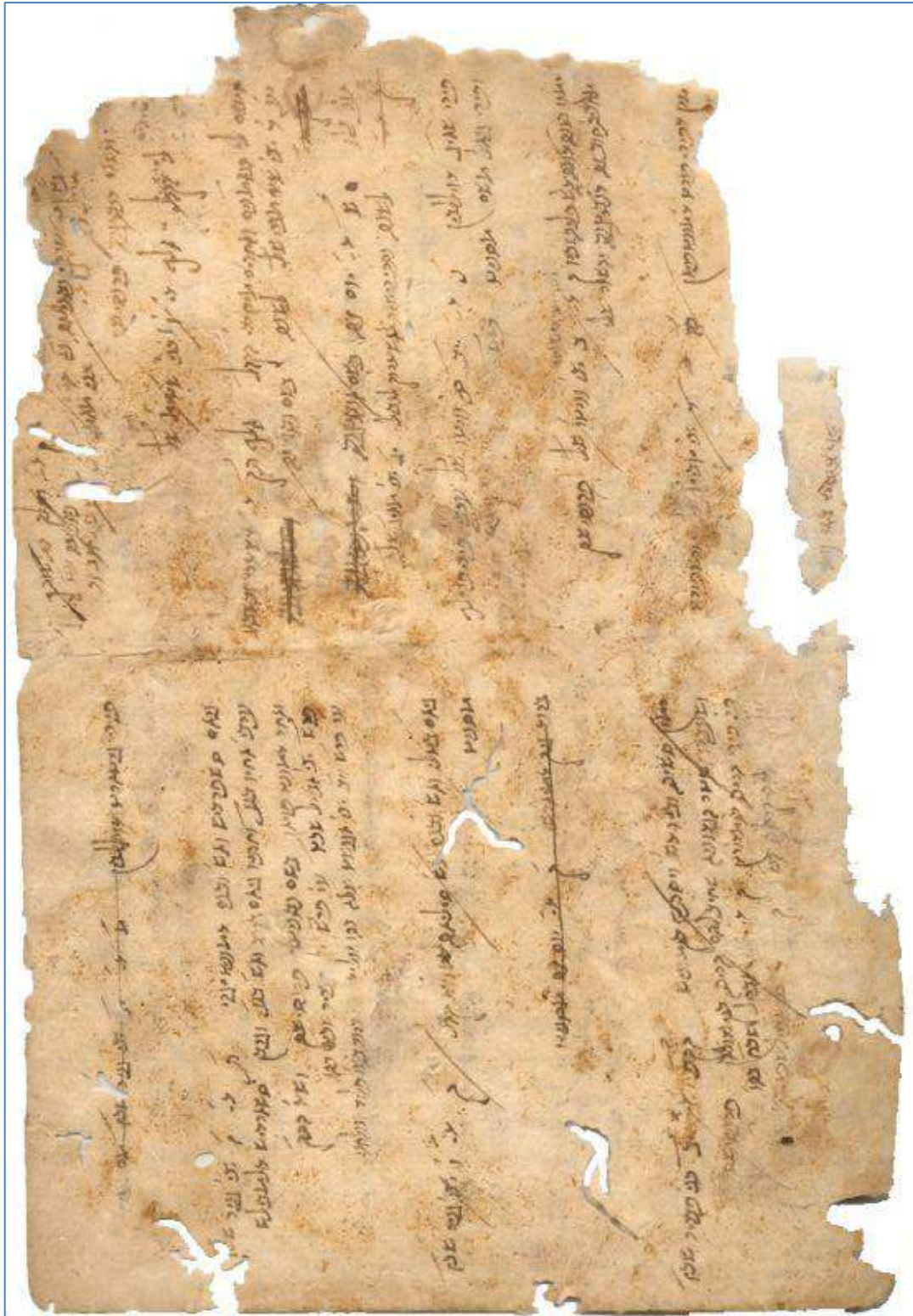

Figura 40. FH 3.16

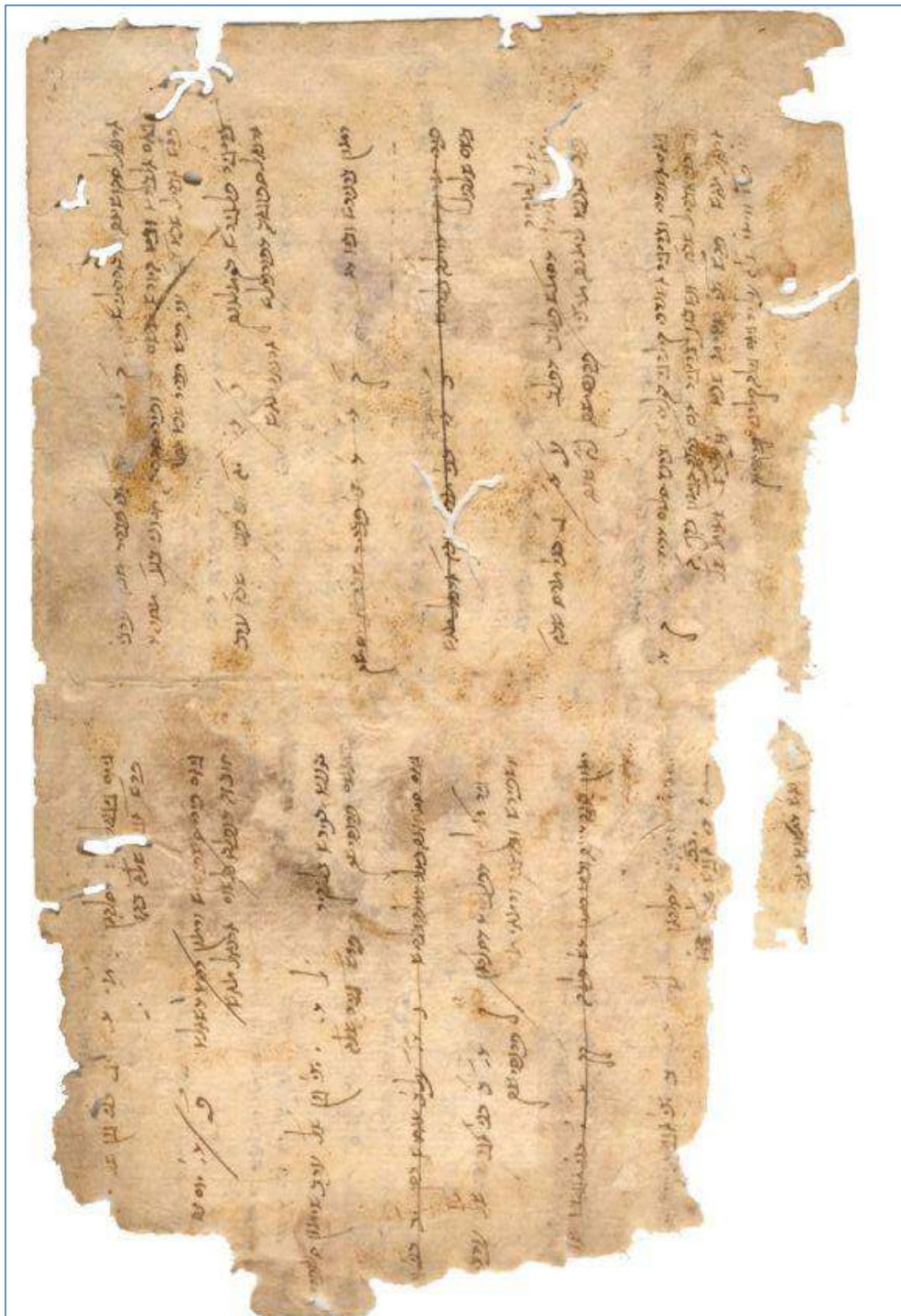

Figura 41. FH 3.17

FH 3.18/3.19 - Gi 1,51- codavant 4/1361¹³⁷⁵

Dimensions del fragment: 26 x 211mm

Descripció externa: Fragment allargassat de paper, amb petites taques d'humitat i un parell de forats per causa de l'acció dels insectes. És la part superior d'un bifoli que es va retallar per adequar-lo a l'enquadernació del llibre notarial. Es veu encara el plegat central. La tinta és d'un to marronós. Cada part del bifoli s'estructurava en dues columnes. A l'anvers, a la part que corresponia a la columna dreta hi ha una línia i tres a la de l'esquerra. Al revers en resten tres a la dreta i dues a l'esquerra. L'escriptura és d'una sola mà (M1), cursiva sefardita, ferma i elegant. No es percep cap filigrana.

Observacions: El redactor indicava sobre alguns registres si encara es devia el deute.

FH 3.18 (Gi 1,51-codavant 4a / 1361)¹³⁷⁶

Columna dreta (a)

[...] ל ואש' דש' גורגורי [.] ב די' ח כני' גניר שכו ערב ברנגיר וידאל \בע' /¹

- ¹ (...) i la seva dona *de Sant Gorgori* (...) sous, 8 (dies) de l'entrada de *gener* de 1327, garants *Berenguer Vidal* / amb penyora \

Columna esquerra (b)

[...] ח'יב \ גובן רמון מיר ובנו ונשיהם ובנה דסמוטה תק די' קר' ב [...] /¹
 ק די' לסיקגימה שכו וכן ערבי' אניוביר דשאלט ואנידאל דפ [...] /²
 [...] די' [...] מאיג שכ[ו] [...] /³

- ¹ \deutor/ *Jouan Ramon Mir* i el seu fill i les seves dones i la seva filla *de sa Mota*, 500 sous de capital (...)
² 100 sous per *cicagema* de 1326 i així; garant *en Iobert de Salt* i *en Vidal de* (...)
³ (...) sous (...) entrada de *maig* de 1326 (...)

¹³⁷⁵ Fa poc Meritzell Blasco ha editat i traduït el fragment Gi 1.51, codavant 5/1361 (FH 3.20 i 21) a "Notas sobre algunos fragmentos hebraicos de la "Genizah de Girona" (Arxiu Històric)," *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos. Sección de Hebreo*, 60, (2011): 49-66, però l'identifica amb la signatura Gi 1,51-codavant 4/1361. Una identificació preliminar a aquest article i a la nostra catalogació la portà a terme Eduard Feliu en un breu dossier per a l'AHG que elaborà per a la preparació de l'exposició "Els documents amagats dels jueus de Girona" de l'any 2003. En aquell moment, quan encara no s'havia iniciat la catalogació sistemàtica dels fragments, Feliu també emprà la signatura Gi 1,51- codavant 4/1361. Quan l'any 2009 iniciarem la catalogació dels fragments es va fer el canvi de signatura, ja que els fragments Gi 1.51, codavant 4 i 5 es conservaren plegats en una mateixa funda de melinex i el que és ara el 4 se situa primer que el 5 (abans 4). Blasco ha fet servir la signatura antiga.

¹³⁷⁶ Totes les línies cancel·lades amb ratlles transversals.

FH 3.19 (Gi 1,51- codavant 4b/1361)¹³⁷⁷

Columna dreta (a)

[...] ¹ דבארגונאן ק די' ג כני' שטימ' שבה ערב פרנקאה סרוקה משם
 [...] ² שניהם בחצר הגמון
 [...] ³ דפרד [...] אש' [...]

¹ (...) de Barjoan, 100 sous, 3 (dies) de l'entrada de *setembre* de 1325; garant *Franca* *sa Roca* d'allà

² (...) a la cort del bisbe.

³ (...) de (...)

Columna esquerra (b)

[...] ¹ חיב\ רמון פירי ברגיש ואש' דויללבין קקנ די' [...] חצי דדימברי שכו ערבי' [...]
² וברנגיר ריקיר דבל משם

¹ \deutor/*Ramon Pere Bargés* i la seva dona *de Vilalbín*, 250 sous (...), a mitjan *dedembre* de 1326; garants (...)

² i *Berenguer Riquer de Vall*, d'allà

Figura 42. FH 3.18

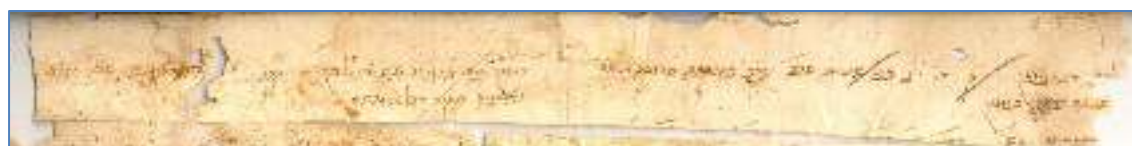

Figura 43. FH 3.19

¹³⁷⁷ Íd.

FH 3.20/3.21 - Gi 1,51- codavant 5/1361¹³⁷⁸

Dimensions del fragment: 189 x 297,9 mm

Descripció externa: Bifoli de paper, amb alguns forats produïts per atacs d'insectes i algunes taques d'humitat. Encara es percep el plegat central. La part superior està retallada. El marge esquerre (en el sentit de l'anvers) està molt mutilat i no podem llegir el final de les línies. La tinta en part és de color negre, i en altres parts, més diluïda, pren un to marronós. La caixa d'escriptura fa aproximadament 130 x 160 mm. Cada foli s'estructura en dues columnes. A l'anvers, a la columna dreta hi ha dotze línies i disset a la de l'esquerra. Al revers n'hi ha dotze a la dreta i catorze a l'esquerra. L'escriptura és cursiva sefardita, ferma i elegant. No es percep cap filigrana. El text no és homogeni. Les anotacions dels registres es van fer en períodes de temps diferents. Apreciem càlams de tres menes, uns de traç més gruixut que altres, tintes diferents i un parell de mans que s'alternen (M2 i M3), una amb l'escriptura més ràpida i gran que l'altra.

Observacions: A més dels canvis de mà d'escriptura, hi ha alguns trets que evidencien la intervenció de dos nous redactors en el llibre de comptes. En alguns dels registres s'afegeix el mot 'dies', en hebreu, abreujat o no (ימים o ימי') darrere dels mots abreujats 'entrada' (כני') o 'sortida' (יצי') i davant del nom del mes. A la resta del llibre de comptes no s'especifica aquesta dada. L'abreviació d'altres mots hebreus i catalans de vegades també difereix del que és habitual a la resta del document: כניס', ('entrada', lín. 3.21.a4), גול' (*juliol*, lín. 3.20. a9). També sense abreviació i en estat constructe: כניסת (lín. 3.21.a10) o els noms de mes ווטוברי (*vuitubre*), גוליול (*juliol*) i גויז (*juny*) (amb י). A les línies 3.21.a2 i 9 els noms dels notaris s'emmarquen amb una línia que fa de separador. El redactor M3 mostra algunes divergències de pronúncia amb M1 i M2: גילם (*Guillem*) i no pas גיאם (*Guiam*) (lín. 3.20.b11, b.14 i 3.21.b5); la forma aglutinada i separada des *Soler* en un mateix registre פירי דס שוליר וברנגיר דסשוליר (*Pere des Soler* i *Berenguer des Soler*) (lín. 3.20.b11); ens mostra com pronunciava la *t* del mot *sant* amb la transcripció del topònim ש' טנדריו סלוב (*Sen* (o *San*) *t'Andreu Çalou*) (3.21.b5); transcriu איגה ויבה en comptes de איגה ביבה (*Aiga Viva*) (3.21.a10); dubtes "ortogràfics" a על טאסישה טסה טאסיה כסף (sobre una *tacessa* *tassa* *tace* de plata) (3.21.b11). És possible que aquest redactor procedís d'algun indret fora de les comarques gironines o bé, era gironí, devia intervenir en la redacció del document de forma puntual, i no estava habituat a les transcripcions del redactor principal.

FH 3.20 (*Gi 1.51, codavant 5a /1361*)

Columna dreta (a)

רמון [...] [...] [...] ואש¹³⁷⁹ [...] די' ז ימים יצי' גויז שכה מאשדמונט
בשם¹³⁸⁰

¹³⁷⁸ Les diverses divergències a l'edició i la traducció que proposa Meritxell Blasco les indiquem en nota.

ניצאק

- ² פ'ר' די' [אגו] שט שכו בהו' 1381 [...] ב' 1382 די' כני' נובימ' שכו בהו'
³ [...] נו' פרש' גוליול שכח 1383 בהו' 1384
⁴ על [...] מ [...] ל'ש וקפא וקוט וב ונוב[ש] * [ו] ג' סדינין 1385 וב קלדירש נחושת קקנ די'
⁵ [...] כני' אגוש' 1386 שכה על יד נשטרוגה דברצלונה 1387

- ⁶ [...] וטסה וכפות כסף 1388 קס די' חצי אגוש' שכה דנגובן דסמאש
⁷ [...] מ [...] אלברה מידו פר' ק די' ונשארן סן די' ח פ' יצי' ווטוברי שכה
 החסרתנו 1390
⁸ הטר [...] כפות 1391

- ⁹ [...] חגורה של כסף וקרניר לב די' חצי גול' שכה דמשטרה גובן 1392

- ¹⁰ ~~רמון רוש ואש' דגהיאן 1393 נ די' יב ימלי יצי' [א] גוש' שכה' גובאן \הוצאתי לו מ די' / 1394~~

- ¹¹ ~~על ב טאסיש כסף וד כפות כסף על יד אנמאיר דקבניש פ די' 1395 יום זה~~

- ¹² ~~[...] רו בד די' על ונוב[א]ה 1396 דנגיאם סרובירה גלח דקראט יצי' 1397 אגוש' שכה~~

- ¹ Ramon (...) fill (...) i la seva dona, 60 (...) sous, 7 dies de la sortida de juny de 1325, Masdemont en nom de-n'Itsag;¹³⁹⁸
² pagà 12 sous, agost de 1326 amb despeses;¹³⁹⁹ (...) 2 sous, a l'entrada de novembre de 1327, amb despeses;¹⁴⁰⁰

¹³⁷⁹ Blasco: [...] רמון

¹³⁸⁰ Blasco: מהשבועים ועם

¹³⁸¹ Blasco: [...] שט שכו בהא'

¹³⁸² Blasco: [...] ב'

¹³⁸³ Blasco: [...] ול וכח

¹³⁸⁴ Línies cancel·lades amb unes ratlles transversals.

¹³⁸⁵ Blasco: [...] גים דינין וב

¹³⁸⁶ Blasco: [...] אגוש'

¹³⁸⁷ Línies cancel·lades amb unes ratlles transversals.

¹³⁸⁸ Blasco: [...] שצות וכפות כסף

¹³⁸⁹ Blasco: [...] ימלי

¹³⁹⁰ Blasco salta al final de la línia 9: שכה דמשטרה גובן

¹³⁹¹ Blasco omet aquesta part. Les línies d'aquest registre estan cancel·lades amb unes ratlles transversals.

¹³⁹² Blasco omet aquesta línia i n'escrivi el final a la 7.

¹³⁹³ Blasco: גניאן

¹³⁹⁴ Blasco omet el text de sota la línia. Tampoc no indica la cancel·lació d'aquesta i de les següents línies.

¹³⁹⁵ Blasco: פ' ?

¹³⁹⁶ Blasco: [...] בד די' על ור

¹³⁹⁷ Blasco: דקראט יב

¹³⁹⁸ Blasco: "amb les setmanes i amb n'Itsag".

¹³⁹⁹ Blasco: "va pagar 12 sous [...] setembre 1326 en ..."

¹⁴⁰⁰ Blasco: "1327 en ..."

- ³ (...) prorrogà (el termini del préstec),¹⁴⁰¹ *juliol* de 1328, amb despeses.¹⁴⁰²
- ⁴ Sobre (...) i una *capa* i un *cot* i 2 *vànoves* i 3 llençols i 2 *calderes* de coure,¹⁴⁰³ 250 sous
- ⁵ (...) entrada d'*agost* de 1325; per mà de *n'Astruga de Barcelona*¹⁴⁰⁴
- ⁶ i una *tassa* i unes culleres de plata,¹⁴⁰⁵ 160 sous, a mitjan *agost* de 1325 d'*en Jouan des Mas*.¹⁴⁰⁶
- ⁷ (...) *albarà* de la seva mà; pagà 100 sous i restaren 66 sous 8 diners, sortida de *vuitobre* de 1325, el que ens falta¹⁴⁰⁷
- ⁸ (...) culleres
- ⁹ (...) cinturó de plata i un *carner*, 32 sous, a mitjan *juliol* de 1325 de *mestra Jouan*
- ¹⁰ ~~Ramon Ros i la seva dona de Gaian, 50 sous, 12 dies de la sortida d'*agost* de 1325; Jouan /vaig pagar-li 50 sous\~~¹⁴⁰⁸
- ¹¹ ~~sobre 2 *taces* de plata i 4 culleres de plata, per mà d'*en Meir de Cabanes*, 80 sous,~~¹⁴⁰⁹ ~~aquest dia.~~¹⁴¹⁰
- ¹² ~~(...) 24 sous sobre una *vànova* d'*en Guiam sa Robira*, capella de *Querat*,~~¹⁴¹¹ ~~sortida d'*agost* de 1325.~~¹⁴¹²

Columna esquerra (b)

על¹⁴¹³ גַּ חגורות עם כסף הַ כפות כסף וּב סניפין של [...]

² אבריל שבד על יד ששוניט פּר' כג¹⁴¹⁴ די' חצי וויטו' שבה¹⁴¹⁵

³ פירי ס [...] ל דרישק דמרדמנייה¹⁴¹⁶ ק די' ג ימי' כני' מאיג שב[.]

⁴ וידאל מ [...] טרשפורט¹⁴¹⁷ פּר' ב די' גוין שכו עג¹⁴¹⁸ פּר' ב די' [...]

¹⁴⁰¹ Blasco: “[...]go, cavaller”.

¹⁴⁰² Blasco: “*juliol* i 28 de despesa”.

¹⁴⁰³ Blasco: “[...] i *capa* i *cota* i 2 [...] i 2 *calders* de coure”.

¹⁴⁰⁴ Blasco: “[...] *agost* 1325; en poder de *n'Astruga de Barcelona*.”

¹⁴⁰⁵ Blasco: “[...] culleres de plata”.

¹⁴⁰⁶ O bé Jouan des Mas. Podria tenir alguna mena de parentiu amb el notari Arnau Mas o Desmas.

¹⁴⁰⁷ Blasco: “sortida de *voitubre* de 1325 de *mestre Jubany*”. Salta al final de la línia 9.

¹⁴⁰⁸ Blasco: “*Ramon Sas* i la seva dona de *Ganyan*, 50 sous, 12 dies de la sortida d'*agost* de 1325; *Jubany*.”

¹⁴⁰⁹ Blasco: “en poder d'*en Meir de Cabanes*, va pagar 10 aquell dia”.

¹⁴¹⁰ La data del registre anterior: “12 dies de la sortida d'*agost* de 1325”.

¹⁴¹¹ Potser es refereix a la població de Quart, amb metàtesi de la r.

¹⁴¹² Blasco: “24 sous sobre [...] d'*en Guiem sa Robira*, tonsurat, de *Caràs*, 14 d'*agost* de 1325.”

¹⁴¹³ Blasco: עלה

¹⁴¹⁴ Blasco: בּו

¹⁴¹⁵ Les línies d'aquest registre estan cancel·lades amb unes ratlles transversals.

¹⁴¹⁶ Blasco: דארדמנייה

¹⁴¹⁷ Blasco: טאשפורט.

⁵ עו' פר' ב די' ד כני' גוין שכז¹⁴¹⁹

⁶ בוננ[ט] * ד[...]~~בלנקיר ואש' מה די' יב ימי' יצי' [...]~~¹⁴²⁰

⁷ [טר] שפורט¹⁴²¹

⁸ ארנאל¹⁴²²

⁹ ברנד אלמאין דפלינש ג די' ח ימי' יצי' מאיג שכ[.]¹⁴²³

¹⁰ בדף [.]¹⁴²⁴

¹¹ גילים דארמדנש ופירי דארמדנש דקורניאן ופירי דס שוליר וברנגיר דסשוליר ד[...]

¹² דספגדיש ג די' ג ימי' כני' גוין שכד מסניט ונשבעו בחצר הגמ[ון]¹⁴²⁵

¹³ פר' ב די' חצי' גוין שכז עו' פר' ג די' ח יצי' גוין שכז

¹⁴ פירי דסשוליר וברנגיר דסשוליר¹⁴²⁶ וגילם דארמדנש ופירי דארמדנש הנז'

¹⁵ ג ימי' כני' גוין שכד מסניט ונשבעו בחצר הגמון בדף

¹⁶ פר' ג די' כני' שטימ' שכה בהו' על יד אחיו

¹⁷ על חגורה משי עם כסף וכף כסף על יד אנמאיר דקבניש ט [...]¹⁴²⁷

¹ Sobre 3 cinturons amb plata, 5 culleres de plata i 2 afegits del (...)¹⁴²⁸

² abril de 1324, per mà d'en *Sassonet*, pagà 23 sous, a mitjan *voitubre* de 1325.¹⁴²⁹

³ *Pereça(...)* de *Rissec de Mardemanya*, 100 sous, 10 dies de l'entrada de *maig* de 132(.)¹⁴³⁰

⁴ *Vidal (...)*; *Trasfort*; pagà 20 sous, *juny* de 1326; ítem pagà 20 sous (...);¹⁴³¹

⁵ ítem pagà 20 sous, 4 (dies) de l'entrada de *juny* de 1327.¹⁴³²

⁶ *Bonanat de (...)*, *blanquer*, i la seva dona, 45 sous, 12 dies de la sortida de (...)¹⁴³³

⁷ *Trasfort*¹⁴³⁴

¹⁴¹⁸ Blasco: וגי

¹⁴¹⁹ Blasco: [...] פר' ב די' ד כני' גוין שכז

¹⁴²⁰ Blasco: בלנאיש ואש' מה יב ימי' יצי'

¹⁴²¹ Blasco: [זפורי]

¹⁴²² Blasco: דייעל

¹⁴²³ Blasco: ברנד דלמאון דפלואש ג די' ח ימי' [...] מאיג שכ

¹⁴²⁴ Les línies d'aquest registre estan cancel·lades amb unes ratlles transversals.

¹⁴²⁵ Blasco: [הגמ[ון]]

¹⁴²⁶ Blasco: פירי דס שוליר וברנגיר דס שוליר

¹⁴²⁷ Blasco: No indica la cancel·lació d'aquesta línia.

¹⁴²⁸ Blasco: "va costar 3 cinturons amb plata, 5 culleres de plata i 2 incrustacions de (...)."

¹⁴²⁹ Blasco: "pagà 26 sous, *voitubre* 1325."

¹⁴³⁰ Blasco: "Pere [...] de *Roques d'Armanyà*, 100 sous 10 dies a l'entrada de *maig* 1324."

¹⁴³¹ Blasco: "Vidal M[...] *Tasport* va pagar 20 sous, *juny* 1326 [-----]."

¹⁴³² Blasco: "[...] va pagar 20 sous a l'entrada de *juny* 1327."

¹⁴³³ Blasco: "Blanes i la seva dona 12 dies a la sortida."

¹⁴³⁴ Blasco: "zpwty[?]"

- 8 ~~Armat~~¹⁴³⁵
- 9 *Bernad Alemany de Fellines*, 50 sous, 8 dies de la sortida de *maig*, de 132(.)¹⁴³⁶
- 10 a la pàgina (.)
- 11 *Guillem d'Armadans i Pere d'Armadans de Cornian i Pere des Soler i Berenguer des Soler de (...)*¹⁴³⁷
- 12 *de sa Fagedes*,¹⁴³⁸ 50 sous, 13 dies de l'entrada de *juny* de 1324; *Maçanet*; i juraren a la cort del bisbe
- 13 pagaren 20 sous, a mitjan *juny* de 1327; ítem pagaren 10 sous, 8 (dies)¹⁴³⁹ de la sortida de *juny* de 1327.
- 14 *Pere de Soler i Berenguer des Soler i Guillem d'Armadans i Pere d'Armadans*, esmentats¹⁴⁴⁰
- 15 13 dies de l'entrada de *juny* de 1324; *Maçanet*; i juraren a la cort del bisbe, a la pàgina;
- 16 pagaren 10 sous, a l'entrada de *setembre* de 1325, amb despeses per mà del seu germà.¹⁴⁴¹
- 17 ~~Sobre un cinturó de seda amb plata i una cullera; per mà d'en Meir de Cabanes; 9(...)~~¹⁴⁴²

FH 3.21(Gi 1.51, codavant 5b/1361)

Columna dreta (a)

[...] ¹ פראט¹⁴⁴³ דמטא מורש דקמוניש ע די' ב ימי' כני' גוליאול
 [...] ² ב גקמי דפרניש קילרגי¹⁴⁴⁴ משם טרשפור¹⁴⁴⁵

[...] ³ גלח¹⁴⁴⁶ ש' פירי לַבּ לַח די' על טסא כסף ב ימי' כני' גוליאול

[...] ⁴ כפות כסף וכסיו [..]א[.] ספור מש[ם] ג די' ה ימי' כניס'¹⁴⁴⁷

¹⁴³⁵ Blasco: “[-----]”.

¹⁴³⁶ Blasco: “Bernad Dalmaun de Faluas, 3 sou 8 dies de [...] *maig* 1320.”

¹⁴³⁷ Blasco: “Guilem d'Armadans i Pere d'Armadans de Cornian i Pere Das, soler i Berenguer Das, soler.” Eduard Feliu, a l'esmentat dossier fet per a l'AHG traduï com a mostra aquest i el següent registre. Ell proposà *Pere des Soler i Berenguer des Soler*.

¹⁴³⁸ Blasco: “d'Espagades”.

¹⁴³⁹ Blasco: “8 (diners)”.

¹⁴⁴⁰ Blasco: “Pere Das, soler i Berenguer Das, soler i Guilem d'Armadans i Pere d'Armadans, esmentats.”

¹⁴⁴¹ Blasco: “a càrrec dels seus germans”.

¹⁴⁴² Blasco: “en poder d'en Meir de Cabanes”.

¹⁴⁴³ Blasco: א[נפראט]

¹⁴⁴⁴ Blasco: דפרניש קילורגי

¹⁴⁴⁵ Les línies d'aquest registre estan cancel·lades amb unes ratlles transversals.

¹⁴⁴⁶ Blasco: לא[...]

⁵ [...] [על] יד אנמאיר דקבניש¹⁴⁴⁸

⁶ [...] שטורה אורטלן נ די חצי גוליאול שבד לנ חדש' פרנסישק¹⁴⁴⁹

⁷ [...] טארט דוילאלבין ק די נ ימי יצי גוליאול שבד ערב אנמלארן
⁸ [דויל] אלבין* מסניט¹⁴⁵⁰

⁹ [...] רא¹⁴⁵¹ אורטלן נ די ת ימי יצי גוליאול שבד] מסניט

¹⁰ [...] ובנו דאיגה¹⁴⁵² ביבה ק די ו ימים כניסת אגושט שבד מסניט¹⁴⁵³

¹¹ [...] הוצא נ די פר' בן די גוין שבו עו' פר' יד די גוין שבד¹⁴⁵⁴

¹² [...] הרבית עד ב ימי יצי פבריר שבו

- ¹ (...) *Prat de Mata Murs de Camones*, 70 sous, 2 dies de l'entrada de *juliol*¹⁴⁵⁵
- ² (...) *Jacme de Farnés, clergue*,¹⁴⁵⁶ d'allà; *Trasfort*¹⁴⁵⁷
- ³ (...) capellà de *Sant Pere*,¹⁴⁵⁸ 32 38 sous,¹⁴⁵⁹ sobre una *tassa* de plata, 2 dies de l'entrada de *juliol*
- ⁴ (...) 4 culleres de plata i els seus gots [...] d'allà, 50 sous, 5 dies de l'entrada
- ⁵ (...) per mà d'en *Meir de Cabanes*¹⁴⁶⁰
- ⁶ (...) *Satorra, hortelan*, 50 sous, a mitjan *juliol* de 1324, per 3 mesos; *Francesc*
- ⁷ (...) *de Vilalben*, 100 sous, 13 dies de la sortida de *juliol* de 1324, garant en *Malarats*¹⁴⁶¹
- ⁸ *de Vilalben; Maçanel*¹⁴⁶²

¹⁴⁴⁷ Blasco:]-----

¹⁴⁴⁸ Blasco:]-----

¹⁴⁴⁹ Blasco: No indica la cancel·lació d'aquesta línia.

¹⁴⁵⁰ Blasco: אלבין מסניט [...]. No indica la cancel·lació d'aquest registre.

¹⁴⁵¹ Blasco: [ששורא]. No indica la cancel·lació d'aquest registre.

¹⁴⁵² Blasco: דאיגה

¹⁴⁵³ Blasco: Cancel·la la línia però en el manuscrit no és pas cancel·lada.

¹⁴⁵⁴ Blasco: [הוצא נ די כ וכו די גוין וכו גו' פר' יד די גוין שבו]

¹⁴⁵⁵ Blasco: “en *Prat de Mata Murs, de Camunys*, 70 sous 2 [diners] a l'entrada de *juliol*”.

¹⁴⁵⁶ Escriu *quelrgue*. Es tracta d'una metàtesi com ja hem vist anteriorment.

¹⁴⁵⁷ Blasco: “...]b *Jacme de Fragues, clergue* d'allà, *Trasport*”.

¹⁴⁵⁸ Hi ha diverses poblacions de les comarques gironines en què el seu hagiòtopònim fa referència a Sant Pere: Sant Pere Cercada (SEL), Sant Pere del Bosc (SEL), Sant Pere Pescador (AEM) i Sant Pere Despuig (GAX). Probablement es tracta aquesta darrera població per proximitat geogràfica amb els altres indrets esmentats en aquest grup de registres.

¹⁴⁵⁹ Blasco: “...] *Sant Pere* 28 sous.”

¹⁴⁶⁰ Blasco: No fa cap lectura ni d'aquesta ni de l'anterior línia.

¹⁴⁶¹ Blasco: “...] *sart de Vilalbin*, 100 sous, 13 dies de la sortida de *juliol* de 1324, garant en *Malaran*”.

¹⁴⁶² Blasco: “...] *albin Maçanel*”.

- ⁹ (...), *hortelan*,¹⁴⁶³ 50 sous, 8 dies de la sortida de *juliol* de 1324; *Maçanet*
- ¹⁰ (...) i el seu fill *d'Aiga Viva*, 100 sous, 7 dies de la sortida d'*agost* de 1324; *Maçanet*¹⁴⁶⁴
- ¹¹ (...) va pagar 50 sous; pagà 26 sous, *juny* de 1326; ítem pagà 14 sous, *juny* de 1327.¹⁴⁶⁵
- ¹² (...) l'interès, fins a 4 dies de la sortida de *febrer* de 1327.

Columna esquerra (b)

¹ פירי דרגאר ואש' ובג[ו] דרידלוטיש ששלוה [.] די' [...] ימ'י כני'¹⁴⁶⁶ מאיג [...]]
² ערב ברנד ויאדיר ב[.] יר בע' מסניט בש[.] מסרתי לו המעות [ת] ב[ש] ולחן
 קולומה¹⁴⁶⁷ [...]
³ פ'ר' קקי די' ונשאר קקי די'¹⁴⁶⁸ יצי' גוליאול שכה¹⁴⁶⁹

⁴ טומאש בראט דפונגלש ק די' י ימ'י יצי' מאיג שכה ערב קורבראן¹⁴⁷⁰ משם
 [...] נאל דס[.] א[.] [...] המעות \ בשולחן קולומה//¹⁴⁷¹

⁵ גילם¹⁴⁷² לורינג ובנו היורש דש' טנדריו סלוב ג די' ח ימ'י יצי' מאיג שכה גובן
⁶ ושעבדו ע[.] מס¹⁴⁷³ בחצר בדף¹⁴⁷⁴

⁷ אמברה באסלת רמון דסוילה דפלול דוגאר וכלתה ג די' ח ימ'י כני' גויין שכ[.]
 [...]¹⁴⁷⁵

⁸ על ג טאס[י]ש וכוס וחגורה מש' עם כסף וקוטה וקפא עם ע[.] ר[.]
⁹ ש[.] נים¹⁴⁷⁶ לבנים דנמארק גרניל חיט דש' פירי קק די' יג ימ'י כני'
¹⁰ [ג] ויין שכה ויש לי ק¹⁴⁷⁷ די' ורבי' והשאר מבתו בוניטה¹⁴⁷⁸

¹¹ על טאסישה טסה טאסיה כסף על יד מאיר דקבניש ג די'¹⁴⁷⁹

¹⁴⁶³ Blasco: “...]. *Satorra, hortelan*”.

¹⁴⁶⁴ Blasco: “[...] *Maçanet*”.

¹⁴⁶⁵ Blasco: “[...] i 26 sous *juny* i 26 *juny*, va pagar 14 sous, *juny* 1326”.

¹⁴⁶⁶ Blasco: 'כני' [...]]

¹⁴⁶⁷ Blasco: ערב ברנד ויאדוריב שנשבע מסניט בש[בועה] [ומסרתי לו המעות בשולחן קולומה

¹⁴⁶⁸ Blasco: פ'ר' קקי די' ונשאר קקי ג ח

¹⁴⁶⁹ Les línies d'aquest registre estan cancel·lades amb unes ratlles transversals.

¹⁴⁷⁰ Blasco: טומאש בראט דפונגלש ק די' [...] מאיג שכה ערב קורבראן

¹⁴⁷¹ Blasco: מש[.] נאל די' [...]] No escriu les anotacions de sota la línia del registre.

¹⁴⁷² Blasco: גילים

¹⁴⁷³ Blasco: עמס

¹⁴⁷⁴ Les línies d'aquest registre estan cancel·lades amb unes ratlles transversals.

¹⁴⁷⁵ Blasco: [...]] ומברו בשאלת רמון דסוילאר דפלול וכלתו ג די' ח ימ'י גויין [...]] No indica que el redactor va ratllar la línia.

¹⁴⁷⁶ Blasco: שושנים

¹⁴⁷⁷ Blasco: ויש לי ג

¹⁴⁷⁸ Les línies d'aquest registre estan cancel·lades amb unes ratlles transversals.

ת ימ' כני' גוין שבה ¹²

על בגד תפור מש' על יד מאיר דקבניש טו די' [...]ה[...] ¹⁴⁸⁰

על ב חגורות ובוס [...] די' ב ימ' [...] גוין שבה ע[ל] יד [...] / [...] ¹⁴⁸¹

- ¹ *Pere Dragar* i la seva dona i el seu fill *de Ridellotes sa Selva* (...) sous (...) dies de l'entrada de *maig* (...) ¹⁴⁸²
- ² garant *Bernad Viader* (...) amb penyora; *Maçanet*, ¹⁴⁸³ (...) vaig donar-li els diners a la taula de *Coloma* (...)
- ³ pagà 210 sous i restaren 210 sous a la sortida de *juliol* de 1325. ¹⁴⁸⁴
- ⁴ *Tomàs Barat de Fornells*, 100 sous, 10 dies de la sortida de *maig* de 1325, garant *Corbaran* d'allà (...) els diners a la taula de *Coloma*. ¹⁴⁸⁵
- ⁵ *Guillem Llorenç* i el seu fill, l'hereu, *de San t'Andreu Salou*, 50 sous, 8 dies de la sortida de *maig* de 1325; *Jouan*
- ⁶ i s'obligaren (...) a la cort, ¹⁴⁸⁶ a la pàgina
- ⁷ ~~*Ambre Basalt Ramon de sa vila de Palol de Vegar* i la seva promesa, ¹⁴⁸⁷ 20 sous, 5 dies de l'entrada de *juny* de 132(·).~~ ¹⁴⁸⁸
- ⁸ Sobre 3 *taces* i un got i un cinturó de seda amb plata i *una cota i una capa* amb (...)
- ⁹ (...) blancs d'en *Marc Garnell*, ¹⁴⁸⁹ *sastre de Sant Pere*, 200 sous, 13 dies de l'entrada
- ¹⁰ de *juny* de 1325; i tinc 200 sous i interès i la resta de la seva filla *Boneta*. ¹⁴⁹⁰
- ~~¹¹ Sobre una *tassa* ~~tassa~~ *tace* de plata, per mà d'en *Meir de Cabanes*, 50 sous ¹⁴⁹¹~~

¹⁴⁷⁹ Blasco: על פאסישה טפה טאסיה בכסף על יד מאיר דקבניש. No indica que aquesta línia ni la següent estan ratllades.

¹⁴⁸⁰ Blasco: על בגד תפור מש' על יד מאיר דקבניש. No indica que aquesta línia és ratllada.

¹⁴⁸¹ Blasco: [...] על יד [-]. No indica que la línia és ratllada.

¹⁴⁸² Blasco: “*Pere Dugar* i la seva dona i el seu fill de *Ridellotes de Selva* (...) entrada de *maig*.”

¹⁴⁸³ Blasco; “[...] garant *Bernad Viadoriu* que va jurar, *Maçanet*”.

¹⁴⁸⁴ Blasco: “[...] va pagar 200 sous i van quedar 200 [sous] a 18 de la sortida de *juliol* de 1325”.

¹⁴⁸⁵ Blasco: “[...] *Tomàs Barat de Fanonelles* 100 sous [...] *maig* 1325; garant *Corbaran* de[...].”

¹⁴⁸⁶ Blasco: “[...] i juraren amb ells a la cort”.

¹⁴⁸⁷ En el text hebreu empra el possessiu femení per al masculí. D'altra part no sabem exactament a quina població es refereix el redactor amb Palol de Vegar. A les comarques gironines trobem Palol de Revardit (PES), Palol d'Onyar (GIR), Palol de Vila-sacra (AEM) i Palol Sabaldoria, a Vilafant (AEM).

¹⁴⁸⁸ Blasco: “i del seu fill, a petició de Ramon Desvilar, de Palol, i la seva promesa, 20 sous a un dia de *juny*”. No indica que aquesta línia és ratllada.

¹⁴⁸⁹ Blasco: “roses blanques d'en *Marc Garnell*”.

¹⁴⁹⁰ Blasco: “*juny* 1325 i tinc 7 sous i interès i la resta de la seva filla *Boneta*”.

¹⁴⁹¹ Blasco: “sobre una *tassa* de plata en poder de *Meir de Cabanes*”. No indica que aquesta línia ni la següent són ratllades.

- ¹² ~~8 dies de l'entrada de *juny*, de 1325~~
- ¹³ ~~Sobre un vestit cosit de seda, per mà d'en Meir de Cabanes, 15 sous (...)~~¹⁴⁹²
- ¹⁴ ~~Sobre 2 cinturons i un got (...) sous, 2 dies de (...) *juny* de 1325, per mà de (...)~~¹⁴⁹³

¹⁴⁹² Blasco: “sobre un vestit confeccionat de seda en poder de *Meir de Cabanes*”. No indica que aquesta línia és ratllada.

¹⁴⁹³ Blasco: “[...]en poder de [...]”. No indica que aquesta línia és ratllada.

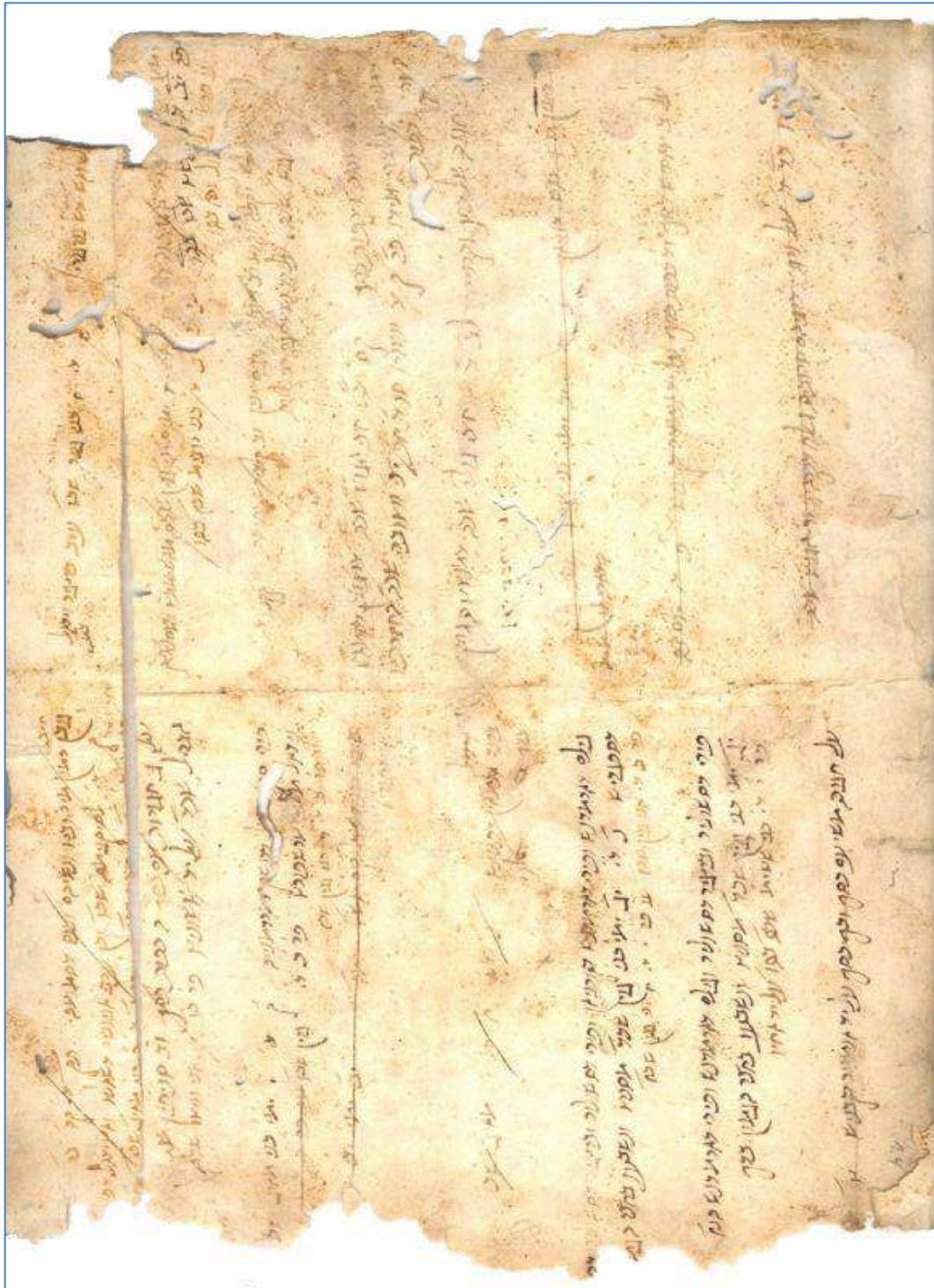

Figura 44. FH 3.20

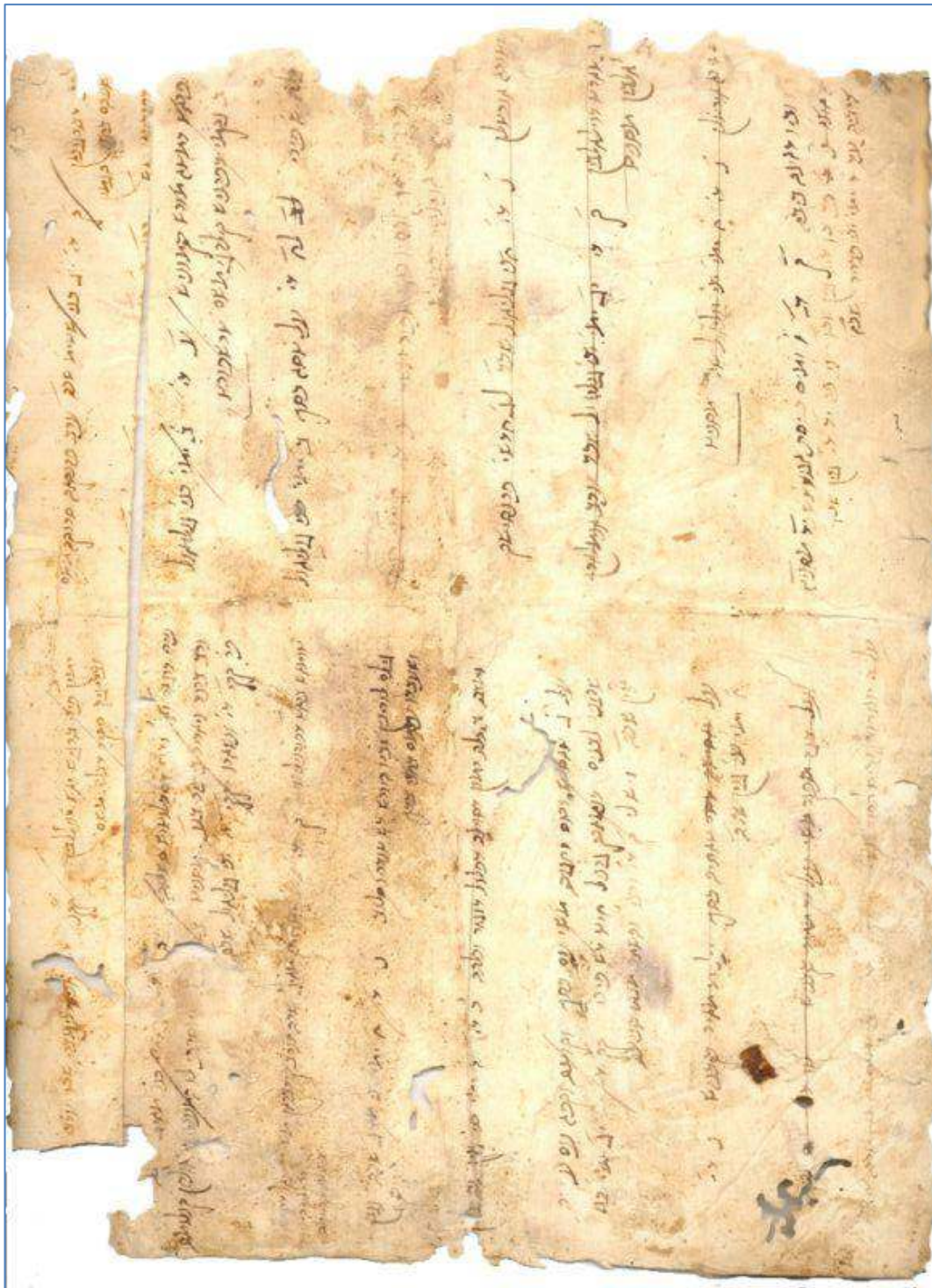

Figura 45. FH 3.21

FH 4.1/4.2 – Gi 1,56-codarrere 1/1361-1362

Dimensions del fragment: 212 x 136 mm

Descripció externa: Part d'un foli de paper groguenc, retallat per la part esquerra que, tret d'uns petits forats deguts a l'acció d'insectes, ens ha arribat en molt bon estat. El document sencer devia fer uns 220 x 295 mm i devia estar plegat per la meitat. Es devia estructurar en dues columnes amb una caixa per foli de 120 x 160 mm. La tinta és de color sèpia fosca. L'escriptura és cursiva, de mida mitjana, neta i elegant, d'una sola mà (M4). Hi ha 15 línies per pàgina. No hi veiem cap filigrana. Amb un punxó, potser el mateix que emprava per fer les perforacions que servien de guia per fer el ratllat, el redactor es va entretenir a “dibuixar” un mot i unes lletres hebrees al marge dret, en el sentit de l'anvers: **בשר חו** (carn ...) o **בשד חו** (en el/un pit ...).

Observacions: Abreuja el cognom d'un dels notaris *Trasfort a Fort* (פורט). El que podria semblar una ה isolada rere els noms dels notaris, només és un signe per assenyalar el final del registre.

FH 4.1 (Gi 1,56- codarrere 1a/1361-1362)

¹ פירי דבלסילש דש' מטיו דמונט נגרי קלה די' לטו' ימי' א' [...]
 ² קסת פרנסישק משו' דף ט יצי' מרס שלח

³ רמון קרבוניל דקם לונק פושטיר בע' ק ד' לשנה ח יצי' [...]
 ⁴ שלח ער' אהי פירי שוניר ואחיו פירי קרבוניל דקם לונק
 ⁵ דף ונסן הרשאה בנדוני' לידיה דש' פילאיה פרנסישק ~

⁶ ברנד מרטין ד
 סוילה דגויאן לו' די' לשנה יא יצי' מרס שלח
 ⁷ דף קבט

⁸ פירי פיריר ובנו ברינגיר קצב בע' קב די' לשנה ז' [...]
 ⁹ שלח פורט ~

¹⁰ פירי מרטין דוילה וינס דוילה דאשניש טו' די' לשנ[ה] [...]
 ¹¹ מרס שלח ער' ברינגיר באטלי דלמפאייש פרנסישק

¹² ארנב מיקל דמדרמניה ואש' קי' די' לחש' 1494 [...]
 ¹³ פרנסישק ~

¹⁴ מטיו פליד דפרנסיאק ק די' לנדל שמ [...]
 ¹⁵ פרנסישק ~ נשע' קקד מנ[...] [...] [...] ד[...]

¹ Pere de Balcells de Sant Mateu de Mont Negre, 135 sous per 15 dies, (...)

- ² 165; *Francesc*; obligat, pàgina; 9 (dies) de la sortida de *març* de 1338.
- ³ *Ramon Carbonell de Cam Llonc, fuster*, amb penyora, 100 sous per un any, 5 (dies) de la sortida de (...)
- ⁴ 1338, garants ~~el seu germà~~ *Pere Soner* i el seu germà *Pere Carbonell de Cam Llonc*
- ⁵ pàgina; i *Nassan*, l'autoritzada *Bendoneta*, per mà seva, de *Santa Pellaia*; *Francesc*.
- ⁶ *Bernad Martín de sa vila de Juian*, 36 sous per un any, 11 (dies) de la sortida de *març* de 1338,
- ⁷ pàgina 129.
- ⁸ *Pere Ferrer* i el seu fill *Berenguer* carnisser, amb penyora, 102 sous per un any, 10 (dies) de (...)
- ⁹ 1338 ; *Fort*.
- ¹⁰ *Pere Martín de Vila Vinç de Vila d'Assanes*, 15 sous per un any (...)
- ¹¹ *març* de 1338 ; garant *Berenguer*, *batlle de Llampalles*, *Francesc*.
- ¹² *Arnau Miquel de Madremanya* i la seva esposa, 110 sous per un mes (...)
- ¹³ *Francesc*.
- ¹⁴ *Mateu Felid de Franciac*, 100 sous pel *Nadal* de 1340 (...)
- ¹⁵ *Francesc* 5; es va calcular 110 sous (...)

FH 4.2 (Gi 1,56- codarrere 1b/1361-1362)

¹ [...] פליד דברונגולה ס די ט כני' מרס של[.] לשיקוגישמי
² [...] שלט ברוגירה ~

³ [...] נגד ריאמבב דשריאן ואמו ש די בזמנים בה די למרטרו'
⁴ [ש]לט ובה ד' לאיסור' שלט ובן עד הפרעם ערב ארנל סרירש דקמדורן
⁵ [...] ה ריג שט' הסק' ~

⁶ [...] נגד אליק דסוילה דשטנדריו לו די לשנה יא כני' מרס שלח
⁷ [...] ג [...] א אנדוראן ~

⁸ [...] דסבושק דויללבין ל די יום זה ורביתם לחש' ריג ~

⁹ [...] נגד ריאמבב דשריאן [...] יום זה ריג לש' ויצנץ

¹⁰ [...] נגד נדל דקברט מ די [ור] ביתם לחש' יום זה פורט ~

¹¹ [...] ר אלדריק דש' צבריאן דסל[.] קי די לחש' יב כני' מרס

¹² [של] ח ער' פירי גופרי דמדרמניה פורט ~

¹³ [...] ש ואש' דלוקטה דפלינש תרס די' לחש' יד יצי' מרס

¹⁴ [...] ערבים רמון אדרוביר ובנו דוילה דאשנש משו' כלם בקנה ב די'

¹⁵ [...] ש [...]

- ¹ (...) *Felid de Brunjola*, 60 sous, 9 (dies) de l'entrada de *març* de 133(.) per *cicogesme*
- ² (...) 1339; *Bruguera*.
- ³ (...) *Riambau de Çarrian* i la seva mare, 300 sous en terminis: 25 per *Martror* de
- ⁴ 1339 i 25 sous pel *Carnestoltes* de 1339 i així fins a amortitzar-los; garant *Arnal Sarrers de Camdoran*,
- ⁵ (...); *Reig*; acta de...(?)
- ⁶ (...) *Alic de sa vila de Setandren*, 36 sous per un any; 12 (dies) de l'entrada de *març* de 1338
- ⁷ (...); *en Duran*.
- ⁸ (...) des *Bosc de Vilalbin*; 30 sous; aquest dia i els seus interessos per un mes;¹⁴⁹⁵ *Reig*.
- ⁹ (...) *Riambau de Çarrian*; (...) aquest dia;¹⁴⁹⁶ *Reig*; per *Sant Vicenç*.
- ¹⁰ (...) *Nadal de Cabret*, 40 sous i els seus interessos per un mes, aquest dia;¹⁴⁹⁷ *Fort*.
- ¹¹ (...) *Aldric de Sant Cervian de (...)*, 110 sous per un mes, 12 dies de l'entrada de *març* de
- ¹² 1338; garant: *Pere Jofre de Madremanya*; *Fort*.
- ¹³ (...) i la seva dona *de locata de Fellines*, 660 sous per un mes; 12 (dies) de la sortida de *març*
- ¹⁴ Garants: *Ramon Adrover* i el seu fill *de vila d'Assanes*; tots obligats sota pena de 20 sous
- ¹⁵ (...)

¹⁴⁹⁵ Es refereix a la data del registre anterior: "12 (dies) de l'entrada de març de 1338".

¹⁴⁹⁶ Íd.

¹⁴⁹⁷ Íd.

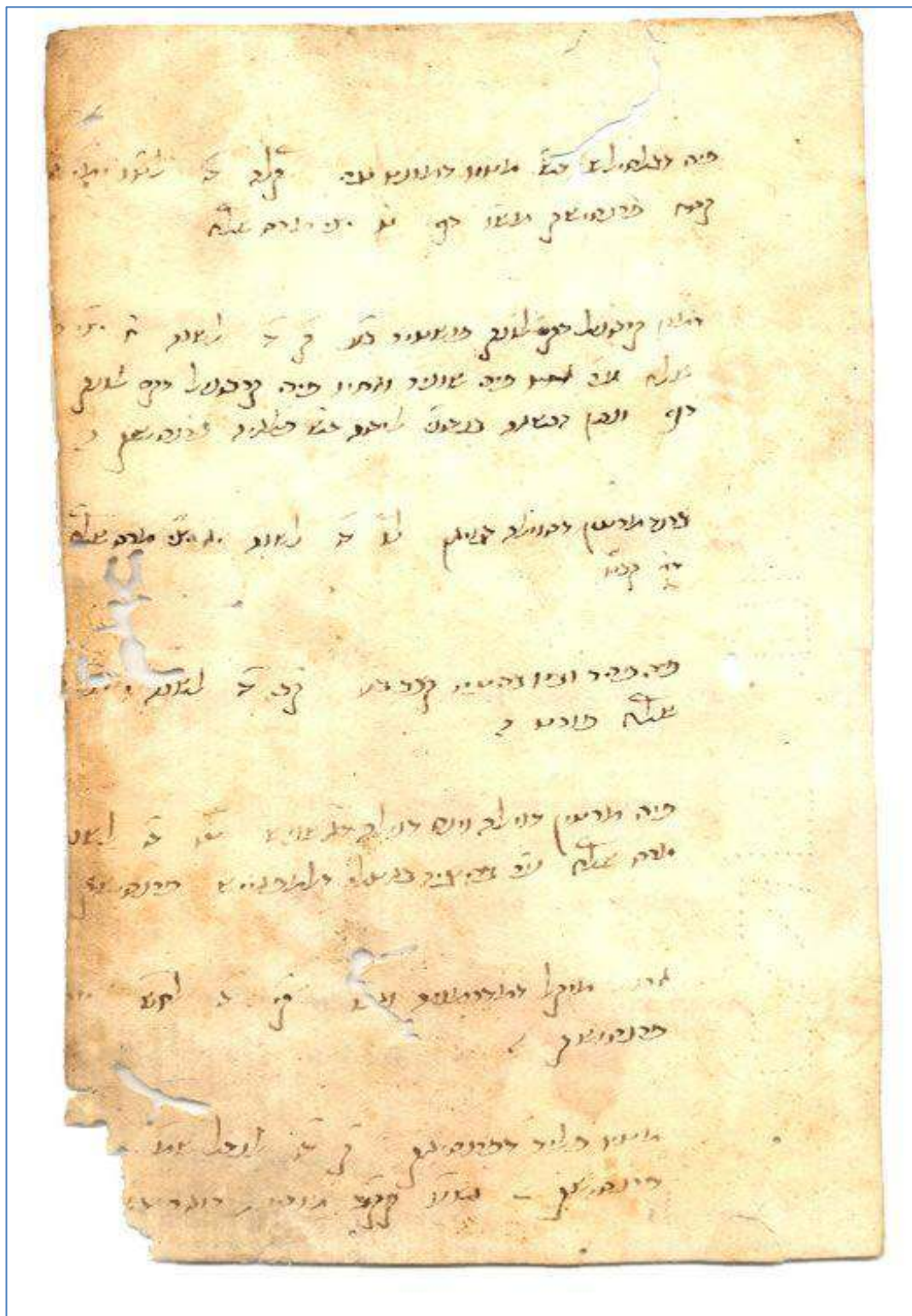

Figura 46. FH 4.1

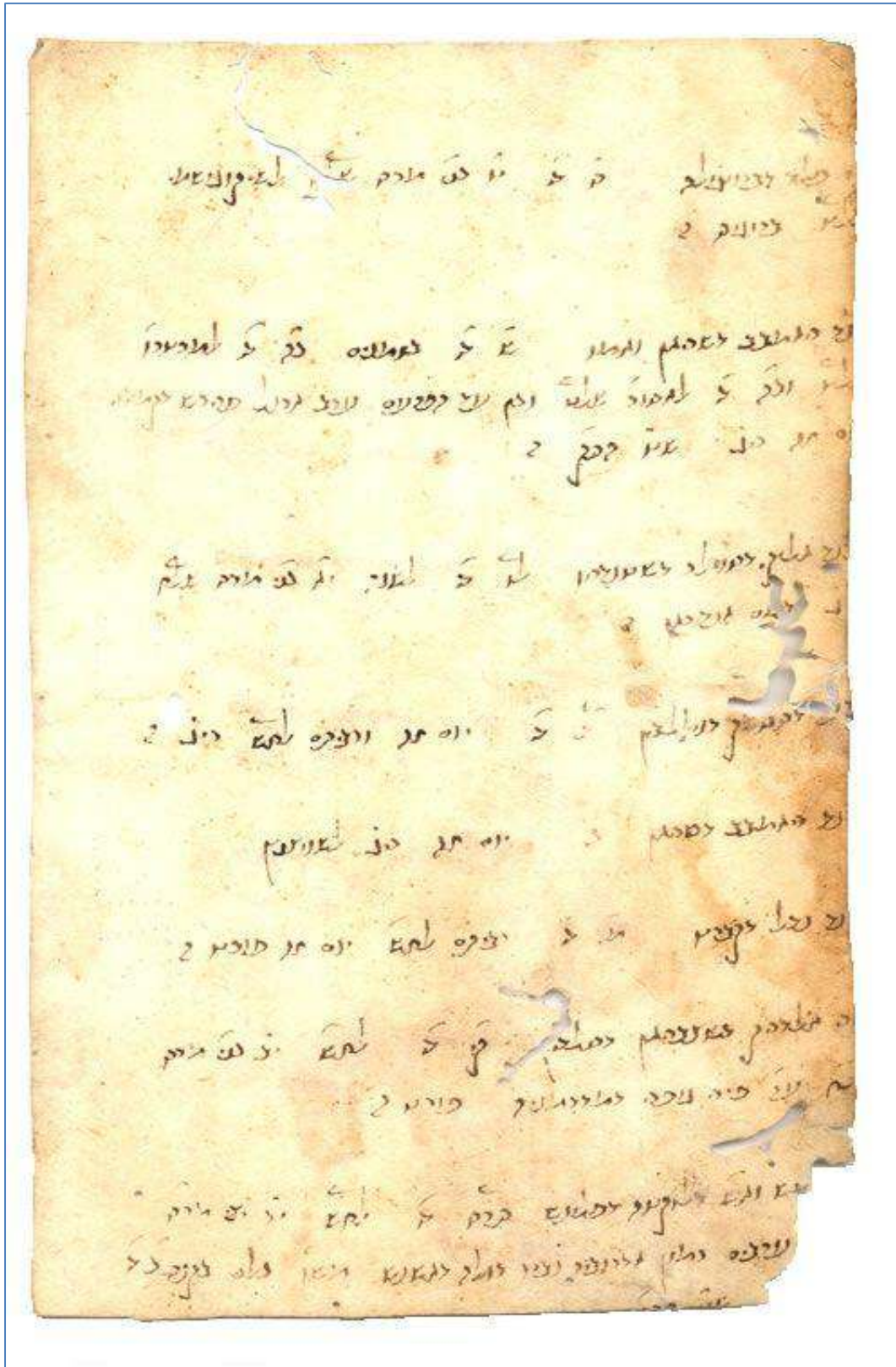

Figura 47. FH 4.2

Figura 48. Imatge detallada del puntejat

FH 4.4 - Gi 1,56-codavant 2/1361-1362

Dimensions del fragment: 102 x 158 mm

Descripció externa: Fragment superior d'un foli de paper d'un to groguenc en molt bon estat. El document sencer devia fer uns 220 x 295 mm i devia estar plegat per la meitat. Es devia estructurar en dues columnes amb una caixa per foli de 120 x 160 mm. La tinta és de color sèpia, molt fosca. L'escriptura és cursiva, de mida mitjana, neta i elegant, d'una sola mà com la del manuscrit anterior però diferent dels fragments que conformen la resta del llibre de comptes (M2). Només està escrit per una cara. Se'n conserven 6 línies. No s'hi aprecia cap filigrana.

Observacions: Davant del segon i el tercer registre hi ha unes ratlles transversals, potser per no perdre's amb el recompte o bé per indicar o recordar alguna particularitat d'aquests préstecs. Per altra banda en el segon registre s'hi intercala el mot 'dies' (ימים) entre el nombre d'aquests i el mot 'entrada' (כני). Al registre precedent només suposa aquest mot. Finalment a la cinquena línia oblida la ' en el mot abreujat 'sous' (ד).

FH 4.4 (*Gi 1,56-codavant 2a/1361-1362*)

¹ בוננט דולסיט דלמבילש בג די' לשמיקל שלט ח יצי' מרם שלח
² פרנסישק

³ גובן קברוגאן דש' פליה קב די' לִב־חדשי' נע' יג ימים כני' מאיג שלט
⁴ פרנסישק

⁵ אשטרוק מרקיש דקברט קעב ד' לחצי שנה יום זה ערב פריר ברנד משם
⁶ פרנסישק

¹ *Bonanat Dolcet de Lambilles*, 23 sous per *Samiquel* de 1339, 8 (dies) de la sortida de *març* de 1338;

² *Francesc*.

³ *Jouan Cabrogan de Santa Pellaia*, 110 sous per 4 mesos, es va fer a 13 dies de l'entrada de *maig* de 1338

⁴ *Francesc*.

⁵ *Astruc Marquès de Cabret*, 174 sous per mig any, aquest dia; garant: *Ferrer Bernad* d'allà

⁶ *Francesc*.¹⁴⁹⁸

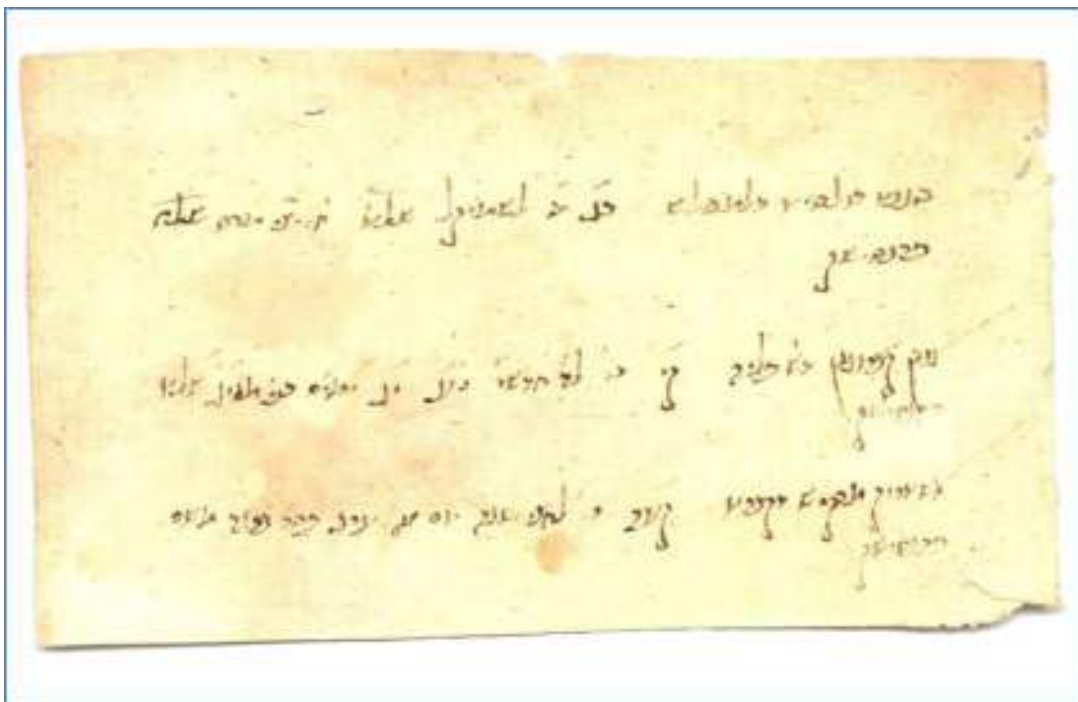

Figura 49. FH 4.4

¹⁴⁹⁸ La data del registre anterior. „13 dies de l'entrada de maig de 1338”.

FH 5.1/5.2 - Gi 1.62, codavant 1/1363

Dimensions del fragment: 203 x 146 mm

Descripció externa: Part d'un foli de paper una mica enfosquit, estripat per la part dreta (en el sentit de l'anvers), amb alguns atacs d'insectes i lleus taques d'humitat. Es veuen quatre forats al marge esquerre que són de l'enquadrernació original d'aquest llibre de comptabilitat. Observem una fina verjura en el sentit perpendicular de l'escriptura. El document sencer devia ser un bifoli d'unes mides aproximades de 220 x 295 mm. Es devia estructurar en dues columnes amb una caixa per foli de 120 x 160 mm. La tinta és d'un to marronós. L'escriptura és cursiva, de mida mitjana i d'una sola mà (M1), amb un càlam una mica més gruixut que el grup 1,51 (FH 3). Hi ha 15 línies a l'anvers i 16 línies al revers. No hi veiem cap filigrana.

Observacions: Dels dos cops que apareix el nom del notari Arnal Mas s'escriu complet en una ocasió (lín. 5.2.16) o només se n'indica el cognom a l'altre (lín. 5.1.1.). Trobem el nom abreujat de qui pensem que era un altre notari, *Fargues*. No el tornem a trobar en cap més fragment d'aquest llibre de comptes. El redactor no abreuja el mot *Martror*, a vegades els noms dels mesos i en un cas 'entrada' (לכניסה) amb ús de la preposició -ל. Per contra trobem abreviacions no tan habituals d'altres paraules: 'interès' רבי (רבית) i 'va ser fet' נע' (נעשה).

FH 5.1 (Gi 1.62, codavant 1a/1363)

¹ [...]ד[...]. ו[א]ש' דדומאין ל די' ח יצי' גוליאול שכד מאש
² [...] [מ]שועבד בחצר דף יח פרדש¹⁴⁹⁹

³ [...] ואש' דשורטש קק די' ג כני' שטימ' שכד ערב
⁴ [...] משם ונשבע בחצר הגמון דף גט בשם [ני]צק מסניט
⁵ [...] י צי' וויטו' שכו בהו' עו' פר' ב די' כני' שטימ' שכו¹⁵⁰⁰

⁶ [...] ינט ואש' בע' — ב די' ד כני' שטימ' שכד ערב קנאל דל[.]. ד[.].
⁷ [...] ק שימון — פרנש'

⁸ [...] ואש' דמדינאן תר די' קר' בק די' רבי' בזמנים
⁹ [...] בשרם שכד ונ די' למרטור שכב ונ די' לאיסור
¹⁰ [שכב ונ די']* למרטור שכב ונ די' לאיסור שכב ונ די' למרטור
¹¹ [שכב ונ] די' לאיסור שכב ונ די' למרטור שכב
¹² [ונ די'] לאיסור שכב¹⁵⁰¹ ונ די' למרטור שכב
¹³ [ונ די'] לאיסור שכב נע' כני' ווטוברי שכב טרשפורט
¹⁴ [...] סף פר' כג די' ו כני' אגושט שכב בהו'
¹⁵ [...] כז די' יצי' גוין שכב¹⁵⁰²

¹⁴⁹⁹ פרנש'. Per altra part les línies d'aquest registre són cancel·lades amb unes ratlles transversals.

¹⁵⁰⁰ Íd.

¹⁵⁰¹ *Lapsus calami*. Hauria de ser שכב.

- ¹ (...) i la seva dona *de Domany*, 30 sous, 8 dies a la sortida de *juliol* de 1324; *Mas*;
² sotmès a la cort, pàgina 18, *Fargues* (?)
- ³ (...) i la seva dona *de Sorts*, 200 sous, 3 (dies) de l'entrada de *setembre* de 1324;
 garant
- ⁴ (...) d'allà o jurà a la cort del bisbe, pàgina 59, en nom d'en *n'Itsaq; Maçanet*
- ⁵ (...) 10 (dies) de la sortida de *vuitobre* de 1326 amb despeses; i encara pagà 2
 sous a l'entrada de *setembre* de 1327.
- ~~⁶ (...) i la seva dona amb penyora; 20 sous, 4 (dies) de l'entrada de *setembre* de
 1324; garant: *Canal de* (...)~~
- ~~⁷ (...) *Simon; Fargues* (?)~~
- ⁸ (...) i la seva dona *de Medinyan*, 600 sous de capital amb 100 sous d'interès, a
 terminis
- ⁹ (...) 1324; i 50 sous per *Martror* de 1325; i 50 sous per Carnestoltes
- ¹⁰ de 1325; i 50 sous per *Martror* de 1326; i 50 sous per Carnestoltes de 1326; i
 50 sous per *Martror*
- ¹¹ de 1327; i 50 sous per Carnestoltes de 1327; i 50 sous per *Martror* de 1328;
- ¹² i 50 sous per Carnestoltes de 1329;¹⁵⁰³ i 50 sous per *Martror* de 1329;
- ¹³ i 50 sous per Carnestoltes de 1329; va ser fet a l'entrada de *vuitobre* de 1324;
Trasfort;
- ¹⁴ (...) pagà 33 sous, 6 (dies) de l'entrada d'*agost* de 1327, amb despeses;
- ¹⁵ (...) 27 sous a la sortida de *juny* de 1328.

FH 5.2 (Gi 1.62, codavant 1b/1363)¹⁵⁰⁴

- ¹ ארנאל פגיש ואש' ואמו דרובינש תש די קר' בק[.] די' [...]
- ² קק די' לכניסת מרס שכד קק די' לכני' מרס שכה [קק די']^{*}
- ³ לכני' מרס שכד קק די' לכני' מרס שכד נע' חצי מאיג שכ[ד] [...]^{*}
- ⁴ מסניט בשם ניצק ערבי' ברנד פורטיל וגיאם רוש משם [...]
- ⁵ פר' גובן דבל דס[...]^{*} ינש קמ די' יצי' מאיג שכה / בהו' ורביתם [...]
- ⁶ עו' פר' סב די' ח כני' אגושט שכה בהו'
- ⁷ עו' פרי ק די' ד כני' מרס שכה בהו' עו' פר' נח די' ח כני' [...]
- ⁸ עו' פר' ג די' בעד רבי' ג די' עד שמפליב עו' פר' קב די' ה כני' גו[ין] [...]
- ⁹ פרפינאן סקושטה דגלינירש ק די' יב כני גוליאול [...]
- ¹⁰ ובנו דוילה דאשניש מסניט בשם ניצק פרגש' ע[...]

¹⁵⁰² Totes les línies d'aquest registre estan cancel·lades amb unes ratlles transversals.

¹⁵⁰³ 1328. Vegeu la nota de la línia corresponent a l'edició del text.

¹⁵⁰⁴ Les línies de tots els registres són cancel·lades amb unes ratlles transversals.

¹¹ פירי נגרי דספרה ובנו ונשיהם תר די קר' בקנ די רבית [...]

¹² לנדל שכה וקנ די לנדל שכו וקנ די לנדל שכז וקנ די לנדל שכח*

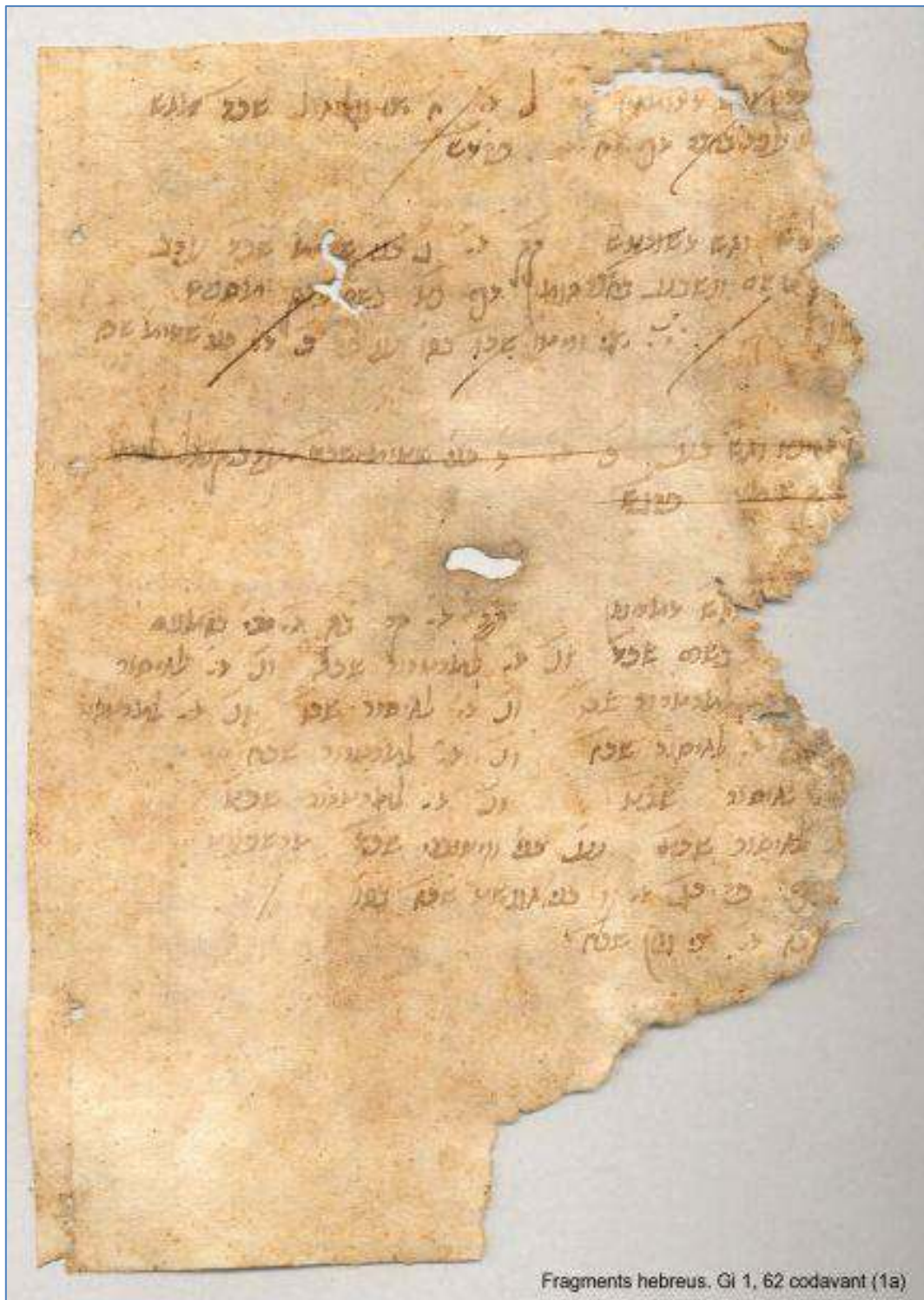
¹³ וקנ די לנדל שכט נעש' ו' כני' אגושט שכד בשם ניצק

¹⁴ ושע' ש די על הנדוניא שחיב גיאם דקנטלופיש דש[.]ב[.]רנג[...]

¹⁵ דנקנטלופיש הנז' לפ' שהקדימם בעד הש' [...]

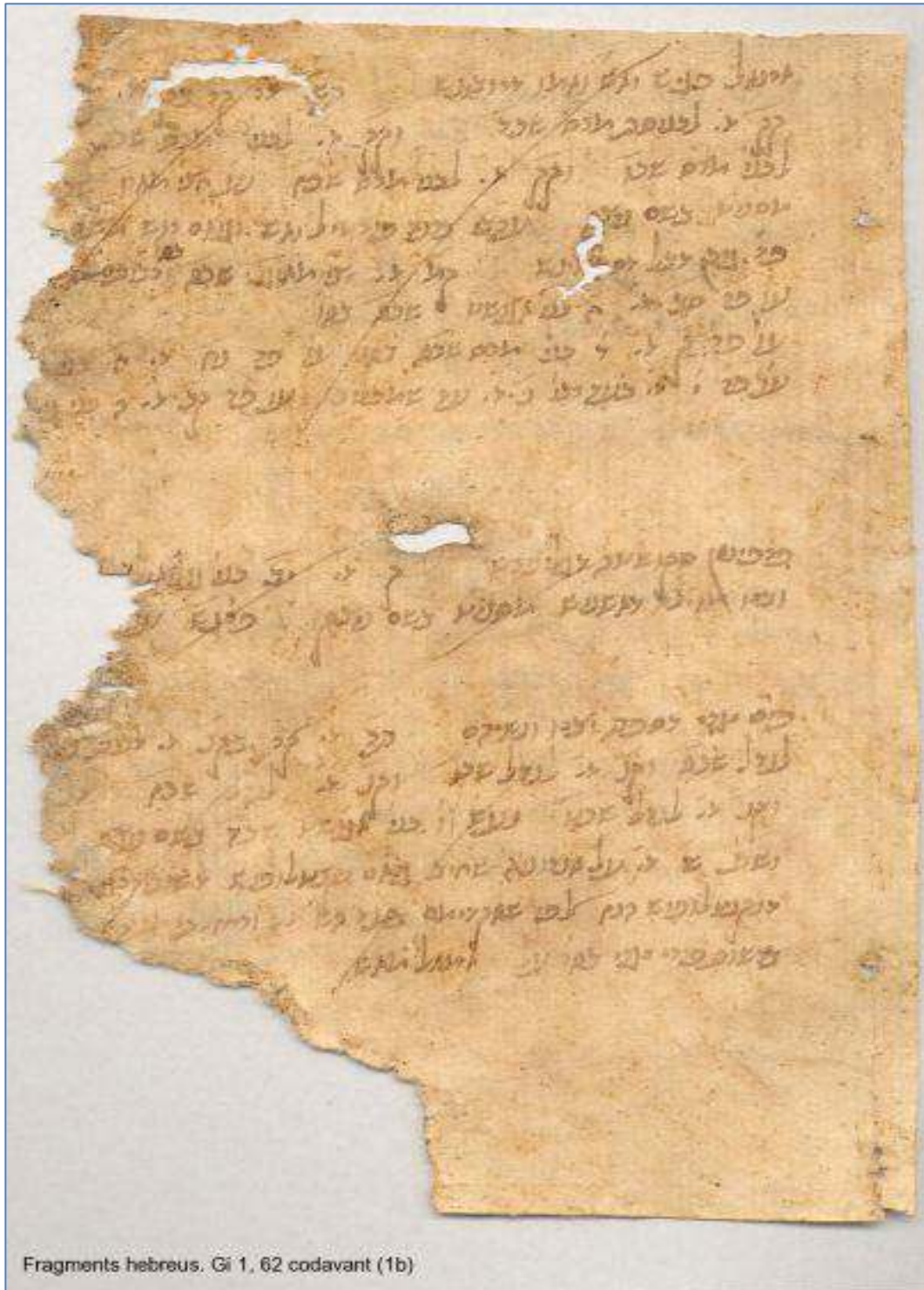
¹⁶ ברשות פירי נגרי בהו' על [יד] ארנאל מאש

- ¹ *Arnal Pagès* i la seva dona i la seva mare *de Robins*, 700 sous de capital amb 1(..) sous (d'interès) (...)
- ² 200 sous per l'entrada de *març* de 1324; 200 sous per l'entrada de *març* de 1325; 200 sous
- ³ per l'entrada de *març* de 1326; 200 sous per l'entrada de *març* de 1327; es va fer a mitjan *maig* de 132 (...),
- ⁴ *Maçanet*, en nom d'en *n'Itsag*; garants: *Bernad Portell* i *Guiam Ros* d'allà (...)
- ⁵ pagà *Jouan de Vall de* (...), 140 sous a la sortida de *maig* de 1325 \amb despeses/ i els seus interessos (...);
- ⁶ ítem pagà 62 sous a 8 dies de l'entrada d'*agost* de 1325, amb despeses;
- ⁷ ítem pagà 100 sous a 4 dies de l'entrada de *març* de 1325 amb despeses: ítem pagà 58 sous a 8 dies de l'entrada (...);
- ⁸ ítem pagà 10 sous per interesos; 50 sous fins *Sam Feliu*; ítem pagà 120 sous a 8 dies de l'entrada de *juny* (...).
- ⁹ *Perpinan sa Costa de Galliners*, 100 sous a 10 dies de l'entrada de *juliol* (...)
- ¹⁰ i el seu fill *de Vila d'Assanes*; *Maçanet*, en nom de *n'Itsag*, *Fargues* (?) (...)
- ¹¹ *Pere Negre de sa Pera* i el seu fill i les seves dones, 700 sous de capital amb 150 sous d'interès (...)
- ¹² per *Nadal* de 1325; i 150 sous per *Nadal* de 1326; i 150 sous per *Nadal* de 1327; i 150 sous per *Nadal* de 1328;
- ¹³ i 150 sous per *Nadal* de 1329; fou fet a 6 (dies) de l'entrada d'*agost* de 1324 en nom de *n'Itsag*;
- ¹⁴ i s'obligà 300 sous sobre el dot que devia a *Guiam de Cantalopis de* (...)
- ¹⁵ d'en *Catalopis* esmentat per (*Sent*) *Feliu* que els va avançar per (...)
- ¹⁶ amb el permís de *Pere Negre*, amb despeses, per mà d'*Arnal Mas*.

Fragments hebreus. Gi 1, 62 codavant (1a)

Figura 50. FH 5.1

Fragments hebreus. Gi 1. 62 codavant (1b)

Figura 51. FH 5.2

FH 5.3/5.4 - Gi 1.62, codavant 2/1363

Dimensions del fragment: 183 x 153 mm

Descripció externa: Part d'un foli de paper una mica enfosquit, estripat per la part esquerra (en el sentit de l'anvers), amb tres forats deguts a l'acció dels d'insectes i algunes taques d'humitat. Per adequar-lo al llom notarial, se'n va retallar la part superior fet que dificulta la lectura de la primera línia del text de cada pàgina. Es veuen quatre forats al marge sencer que són de l'enquadernació original d'aquest llibre de comptabilitat. El paper és verjurat en el sentit perpendicular de l'escriptura i no s'hi percep cap filigrana. El document sencer devia ser un bifoli d'unes mides aproximades de 220 x 295 mm. Es devia estructurar en dues columnes amb una caixa per foli de 120 x 160 mm. La tinta és d'un to marronós, es conserva prou bé tot i que en alguns registres està una mica diluïda. L'escriptura és cursiva, de mida mitjana i d'una sola mà (M1), com ja hem indicat en l'anterior fragment, amb el traç una mica més gruixut dels documents del grup extret del manual notarial 1,51 (FH 3). Hi ha 18 línies a l'anvers i 20 línies al revers.

Observacions: A la darrera línia del primer registre (5.3.6) hi ha un afegitó fet amb un càlam molt més fi i la tinta més fosca. Per altra part hi ha algunes abreviatures molt personals per estalviar l'espai, com 'taula' ('בשולחן: בשו'). També notem que escriu el nom del notari Pere Maçanet משניט i no מסניט com en tots els altres documents.

FH 5.3 (Gi 1.62, codavant 2a/1363)

¹ פירי דוש [...] ו[...] בננו ואש' ואמו דסרג[...]. שן די' קר' בנ די' רבית בזמנים
² ו די' לאיסור בשרם שבג ו די' לאיסור שבד ו די' לאיסור שבה ו די'
³ לאיסור שכו ו די' לאיסור שכז ו די' לאיסור שכח ו די' לאיסור שכט
⁴ ו די' לאיסור של ושע' לאחריות ת די' שנשארן לפרוע בשטר הנדוניה
⁵ שחייב גופרי דסינטינש ונשבעו בחצר הגמון דף פד טרשפורט
⁶ פ'ר' בד די' אבריל שכו עו' פרי ת די' פברי' על יד קס דפירה רץ [ש]כט¹⁵⁰⁵

⁷ [...] נגירה רנאלה ובנו בע' פ [...] אבריל שבג

⁸ [...] נאל בישבאל ואש' ואמו דספלאן דגירונה תשל די' ת כני' וויטו' שבג
⁹ [...] ניצק מאש דמונט ונשארן שטרות ישנות לאחריות חוב זה

¹⁰ [...] אל מאשטרי ואש' בש' אח' דפלה דבאן קטן די' יצי' גניר שבג ובש[...].
¹¹ [...] נשבעו בחצר הגמון דף קנג מסניט פ'ר' ונשארן קטן די' כני'
¹² וויטוברי שכו בהו'

¹³ גיאם אוליביר דרריט דצרויאן /ואש' \ ס די' חצי פבריר שבג בשם יוסף
¹⁴ משניט¹⁵⁰⁶

¹⁵⁰⁵ L'afegitó a partir de mitja línia és d'una segona mà. Aquest registre és cancel·lat amb unes ratlles transversals.

¹⁵⁰⁶ Aquest registre està cancel·lat amb unes ratlles transversals.

[...] פ' די' יצי' מרס שכנ ערב ברנד אוליבה ¹⁵
 נשבעו בחצר הגמון דף קלד פר' טו די' 1507 ¹⁶

[...] רבי' יצי' מאיג שכד בש[.] הודה ¹⁷
 [..] כני' גוליאול שכח 1508 ¹⁸

- ¹ *Pere de (...)* i el seu fill i la seva dona i la seva mare *de (...)* 350 sous de capital amb 50 sous d'interès, a terminis:
- ² 50 sous per Carnestoltes de 1323; i 50 sous per Carnestoltes de 1324; i 50 sous per Carnestoltes de 1325; i 50 sous
- ³ per Carnestoltes de 1326; i 50 sous per Carnestoltes de 1327; i 50 sous per Carnestoltes de 1328; i 50 sous per Carnestoltes de 1329;
- ⁴ i 50 sous per Carnestoltes de 1330; i s'obligaren per la garantia dels 400 sous que restaven per pagar segons el document del dot
- ⁵ que devia *Guiam de Centens* i juraren a la Cort del Bisbe, pàgina 84; *Trasfort*
- ⁶ pagaren 24 sous, *abril* de 1326; ítem pagaren 8 sous, *febrer*, per mà d'en *Cam de Piera*, corredor (...) 1329.
- ⁷ (...) *Renalla* i el seu fill, amb penyora, 80 (sous) (...) *abril* de 1323.
- ⁸ (...) *Bisbal* i la seva dona i la seva mare des *Plan de Girona*, 730 sous, 8 (dies) de l'entrada de *vuitobre* de 1323
- ⁹ (...) *n'Itsag; Mas de Mont*; i restaren unes escriptures antigues per garantia d'aquest deute.
- ¹⁰ (...) ~~*Mastre* i la seva dona, en una altra acta, de *Pla de Ban*, 115 sous, sortida de *gener* de 1323 i (...)~~
- ¹¹ (...) ~~juraren a la Cort del Bisbe, pàgina 153; *Maçanet*, pagaren i restaren 115 sous a l'entrada de~~
- ¹² ~~*vuitobre* de 1326, amb despeses.~~
- ¹³ *Guiam Oliver de Raret de Cervian* \i la seva dona/ 60 sous, a mitjan *febrer* de 1323 en nom d'en Iossef;
- ¹⁴ *Massanet*.
- ¹⁵ (...) 80 sous, a la sortida de *març* de 1323; garant: *Bernad Oliva*
- ¹⁶ juraren a la Cort del Bisbe, pàgina 134; pagaren 15 sous.
- ¹⁷ (...) d'interès, a la sortida de *maig* de 1324 (...)
- ¹⁸ (...) entrada de *juliol* de 1328.

¹⁵⁰⁷ Íd.

¹⁵⁰⁸ Íd.

FH 5.4 (Gi 1.62, *codavant 2b/1363*)

¹ [...] בינאדה מרטורילה בע' ק די יצי' נובימברי שכא מסניט
² ערב גיאם דסיגש פליסיר וברנגיר טלושה דסמרקדל פר' ק די ה יצי' נובימ' שכו
³ בשו' קולומה בה' על יד מסניט

⁴ פידי גיאלמה קרבונה ובניה דקלדיש ש די יצי' דדימ' שכא ערבי ארנ[...]
⁵ דספרד[...] וארנאל פורבנסאל משם [...] פר קאלדיש פר' קל די בין [...]
⁶ פר' ס די מחוב ק די שחיבת ל[...] חצי נובימ' שכט בהו'¹⁵⁰⁹

⁷ פירי רמון דקמלירה נ די יום זה ערב ברנד דבאש פושטיר [...]
⁸ בחצר הגמון דף סו פר' ונשאר [...] יצי' וויטו' שכה בהו' על י[ד] [...]
⁹ על [יד] גיאם אשנדרי משם¹⁵¹⁰

¹⁰ ברינגי מרטין דסוילה דפושאן ואש' ק די י כני' גניר שכא [...]
¹¹ דקובאילש וקשטיון פושאן משם מסניט בשם יוסף נשבע בחצר הג[מון בדף] * [...]
¹² פר' אשתו ה די'¹⁵¹¹

¹³ רמון שיקארט דמיאריש ואש' נ די ה כני' מרס שכא ארנאל מאש [...]

¹⁴ ברינגיר דסרוברה ואש' ובנם דקניט לה די חצי מרס שכא מסניט [...]

¹⁵ גיאם קאשטיאול דפלול ואש' פה די יא יצי' מרס שכא א[...]
¹⁶ עוד זה יד די'

¹⁷ רמון פאיט באל דש' פירי [...]

¹⁸ שכב ול די למרטור שכג [...]

¹⁹ ול די למרטור שכב ול די [למרטור שכב] * [...]

²⁰ בשם הזק' פר' ל די יצי' דדימ' * [...] ¹⁵¹²

¹ (...) *Benanada Martorella*, amb penyora, 100 sous a la sortida de *novembre* de 1321; *Maçanet*;

² Garant: *Guiam de Saig Pallicer* i *Berenguer Talosa des Mercadal*; pagà 100 sous, 8 (dies) de la sortida de *novembre* de 1326

³ a la taula de *Coloma*, amb despeses, per mà d'en *Maçanet*.

⁴ *Pere Gialma Carbona* i els seus fills de *Caldes*, 300 sous a la sortida de *dedembre* de 1321; garants: (...)

⁵ *des* (...) i *Arnal Porvençal* d'allà (...) *Caldes*; pagaren 130 sous entre (...)

¹⁵⁰⁹ Íd.

¹⁵¹⁰ Íd.

¹⁵¹¹ Íd.

¹⁵¹² Íd.

- ⁶ pagaren 60 sous d'un deute de 100 sous que devia (...), a mitjan novembre de 1329, amb despeses.¹⁵¹³
- ⁷ *Pere Ramon de Camallera*, 50 sous, aquest dia;¹⁵¹⁴ garant: *Bernad de Bas, fuster* (...)
- ⁸ a la Cort del Bisbe, pàgina 66; pagà i restaren (...) a la sortida de *vuitobre* de 1325, amb despeses, per mà de (...)
- ⁹ per mà d'en *Guiam Asnadre* d'allà.
- ¹⁰ *Berenguer Martin de sa vila de Foixan* i la seva dona, 100 sous a 10 dies de l'entrada de *gener* de 1321 (...)
- ¹¹ *de Cubells* i *Castaion Foixan* d'allà; *Maçanet* en nom d'en Iossef jurà a la Cort del Bisbe a la pàgina (...)
- ¹² pagà la seva dona 8 sous.
- ¹³ ~~*Ramon Sicart de Mieres* i la seva dona, 50 sous a 8 dies de l'entrada de *març* de 1321; *Arnal Mas* (...)~~
- ¹⁴ ~~*Berenguer des Roura* i la seva dona i els seus fills *de Canet*, 35 sous a mitjan *març* de 1321; *Maçanet* (...)~~
- ¹⁵ *Guiam Casteiol de Palol* i la seva dona; 85 sous; 12 (dies) de la sortida de *març* de 1321 (...)
- ¹⁶ ítem aquest, 12 sous.¹⁵¹⁵
- ¹⁷ *Ramon Paiet Vall de Sant Pere* (...),¹⁵¹⁶
- ¹⁸ 1322; i 30 sous per *Martror* de 1323 (...)
- ¹⁹ i 30 sous per *Martror* de 1324; i 30 sous per *Martror* de 1325 (...)
- ²⁰ en nom de ?;¹⁵¹⁷ pagà 30 sous a la sortida de *dedembre* (...).

¹⁵¹³ Caldes de Malavella.

¹⁵¹⁴ La data del registre anterior: "a la sortida de *dedembre* de 1321".

¹⁵¹⁵ Pot referir-se a Palol de Reverdit, Palol d'Onyar, Palol de la Farga, Palol de Vila-sacra o Palol Sabaldòria, de les comarques de GIR i l'AEEM.

¹⁵¹⁶ Pot referir-se a Sant Pere de Rodes, Sant Pere de Besalú, Sant Pere de Galligants, Sant Pere Pescador, Sant Pere Cercada, Sant Pere sa Costa...

¹⁵¹⁷ No sabem del cert el desenvolupament d'aquesta abreviatura: Zequiel?, el vell?, etc.

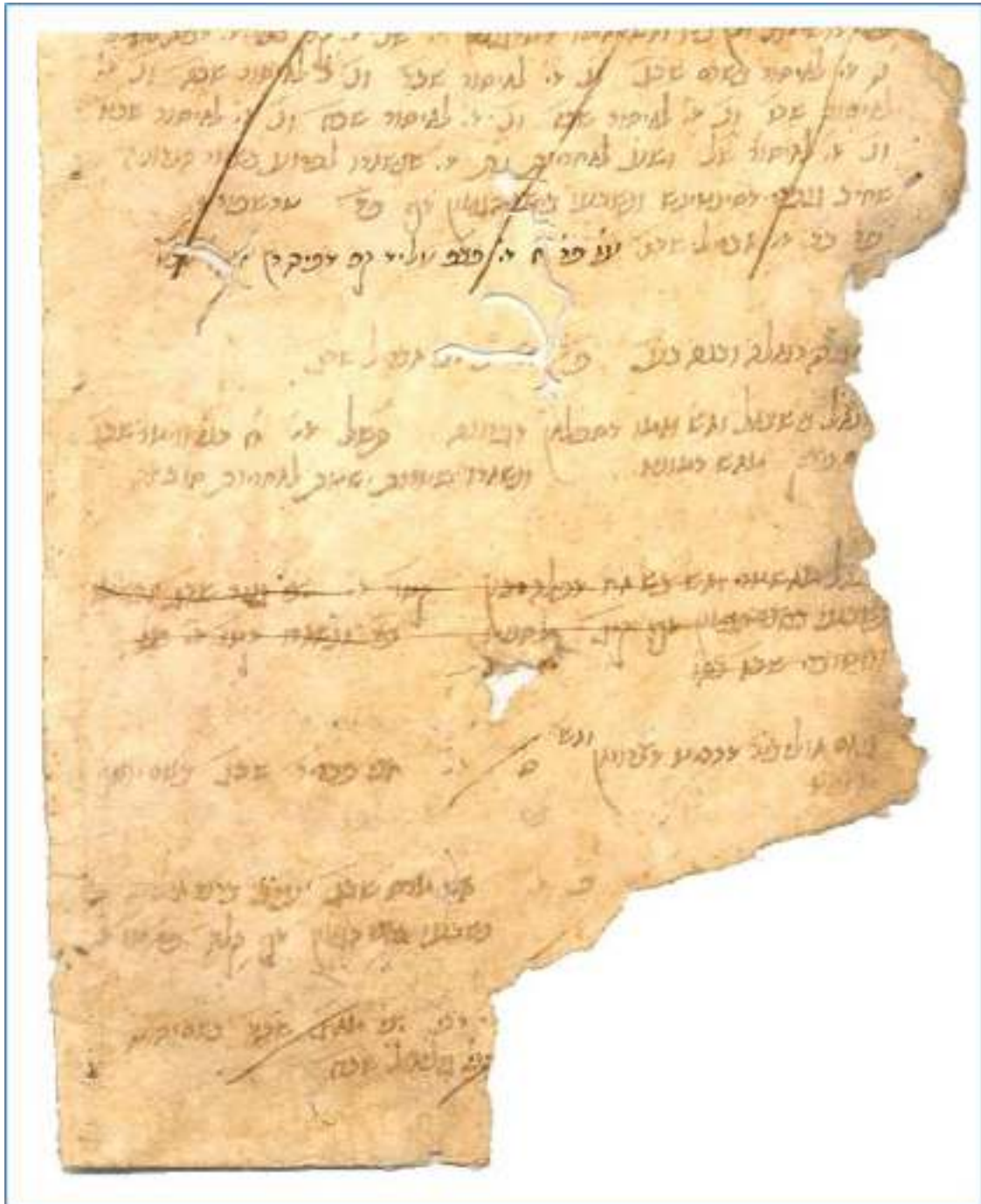

Figura 52. FH 5.3

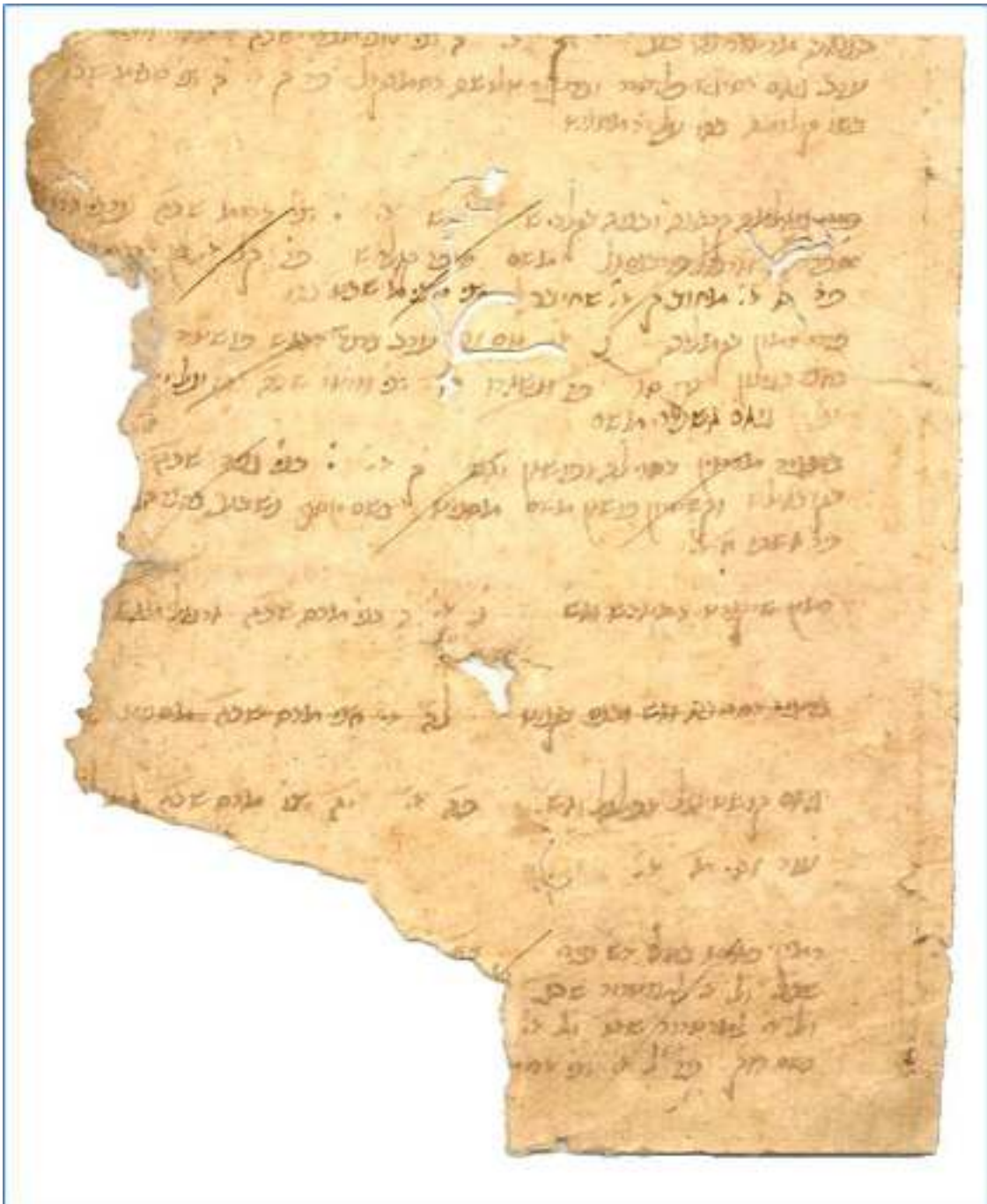

Figura 53. FH 5.4

FH 64.27/ 28 - Gi 5, 269/ hecodarrere 1/1371-1383

Dimensions del fragment: 205 x 290 mm

Descripció externa: Bifoli de paper, una mica enfosquit i mutilat per la part dreta (en el sentit de l'anvers). Hi ha alguns atacs d'insectes i taques d'humitat. Encara s'hi percep el plegat central. El document es conserva en prou bon estat per la part esquerra. La tinta és de color sèpia, fosca, en algunes línies totalment diluïda. Cada foli s'estructura en dues columnes. A l'anvers, a la columna dreta hi ha vuit línies i catorze a la de l'esquerra. Al revers n'hi ha nou a la dreta i onze a l'esquerra. La caixa d'escriptura fa 130 x 160 mm. L'escriptura és d'una sola mà (M1), cursiva sefardita, ferma i elegant. S'hi percep una filigrana al bell mig del full.

Observacions: Notem una pronúncia d'alguns mots diferenciada de la resta dels textos d'aquesta unitat documental com **אויטוברי** (*uitobre*), **שטימרי** (*setembre*) – que abreuja **שטי** - i **נואימרי** (*novembre*). El mes de *març* el transcriu a la lín. 64.28.b2 de forma plena: **מארס**. També, arreu, el nom del notari *Trasfort*: **טראשפורט**. Avantposa el mot **סופר** ('escrivà') davant del nom d'alguns notaris (lín. 64.28 a3 i a4).

D'altra banda, a la lín. 64.27. 7 i 8 l'escriptura, que és la mateixa que a la resta del text, és més gran i insegura. Potser el redactor estava molt cansat o es trobava malament.

FH 64.27 (Gi 5, 269/ hecodarrere 1a/1371-1383)

Columna dreta (a)

¹ [...] נשר הקר' ש [...] עו' פר' ב די'

² פרנסשק קו[...] ל ואש' ד[...] פו די לשנה [...] אגוש' לו
³ [...] פר פירי [...] נשאר הקר' ש[...] מ[...]

⁴ [...]
⁵ עו' [...] שטימ' לט [...] ימים כניס' פברי' לח
⁶ נשאר הקר' [...] פרנסשק שימון

⁷ עו' זה [...] די' ליום הא[...] [...] נעש' חצי [ש]טימ' לט טראפורט¹⁵¹⁸

⁸ ש[...] לעשות שובר כלל [...] ל[...] פע[...]

¹ (...) i restà el capital (...); ítem pagà 4 sous.

² Francesc (...) i la seva dona de (...) 86 sous per un any (...) agost de 1334

³ (...) Pere (...); restà el capital (...)

¹⁵¹⁸ *Lapsus calami* del redactor: טראשפוט.

- 4 (...)
- 5 Ítem (...) *setembre* de 1336 (...) dies de l'entrada de *febrer* de 1338.
- 6 restà el capital 8(...); *Francesc Simon*.
- 7 Ítem aquest (...) sous per un dia (...); es va fer a mitjan *setembre* de 1336; *Trafort*.
- 8 (...) per fer un rebut de tot (...).

Columna esquerra (b)

[...] ש[מ]א* [..] די ל[.] שק[.] מ[.] עו' כני' א[.] מ[.] גאקמי [...] ¹
 עשה לי ברנד ארנאל גארני [..] הוב[.] ה בשט' זה שלא יבא כ[.] ²
 שחייב לו גיאם באלסריין וגיאם בלסראיין / ובנו\ עשו שע[.] בקנס ב[.] ³
 בדף קצד¹⁵¹⁹ ⁴

ברנד מרטין דגויין ורמון וידאל דסולה [..] ייט משם ⁵
 וע' יא ימי' יצי' שטי' מ[.] קבלתי בש[.] לם[.] אנפליד ⁶
 טו די שהגיה ברנד מרטין ונש[.] שובר לפליד שקבל[תי] [...] ⁷
 שהגיה ברנד מרטין וזה ה[.] ח ימים [...] אויטוברי מ[.] ⁸
 ברנד מרטין ואש' בש' שד[.] גין זה [...] ⁹
 עש[.] נובימ' מ[.] בדף מד ¹⁰

גיאם לדון ואש' דפלאסאן ט די למרטרו' מ[.] נעש' י כניס[.] [...] ¹¹
 פירי ספונט משם וע[.] בקנס יבפ[.] [...] ¹²
 נשאר' לפרוע[.] וחצי לאנ[.] [...] ¹³
 יצי' [...] מא ¹⁴

- ¹ (...) sous (...); ítem a l'entrada de (...) 1341; *Jacme* (...)
- ² va fer-me, *Bernad Arnal* (...) deute (...) amb aquesta escriptura que no vindrà...
- ³ que li devia *Guiam Balcereny* i *Guiam Balçareny* \i el seu fill/ van fer el que ...sota pena de (...)
- ⁴ a la pàgina 194.
- ⁵ *Bernad Martin de Juian* i *Ramon Vidal de sa vila* (...) d'allà
- ⁶ Ítem a 11 dies de la sortida de *setembre* de 1340; vaig rebre (...) *En Felid*
- ⁷ 15 sous que va pagar *Bernad Martin* i (...) un rebut per *Felid* que vaig rebre (...)
- ⁸ El que va pagar *Bernad Martin* i aquest (...) dies (...) *uitobre* de 1342.
- ⁹ *Bernad Martin* i la seva dona amb escriptura (...) aquest (...)
- ¹⁰ (...) novembre de 134(.) a la pàgina 44.

¹⁵¹⁹ Aquest registre està cancel·lat amb unes ratlles transversals.

- ¹¹ *Guiam Lladon* i la seva dona de *Flaçan*, 9 sous per *Martror* de 1340 i es va fer a 10 dies de l'entrada de...
- ¹² *Pere sa Pont* d'allà; i (...) sota pena de (...)
- ¹³ restaren per pagar (...) i la meitat d'*en* (...)
- ¹⁴ sortida (...) 1341

FH 64.28 (*Gi* 5, 269/*becodarrere 1b*/ /1371-1383)

Columna dreta (a)

¹ [...] אש נואימרי מב טרשפורט

² [...] דסלראו דרומאניאן ל די לפלי [ד] מא נע' חצי' מרס מ סופר / סבישבאל
³ [...] אנו הב [.]. חוב זה ועשיתי ל [...] כי השטר ביד הסופר
⁴ [...] יב ימי' יציא' שטימרי מא על סופר פו[רט] ¹⁵²⁰

⁵ [...] מדראניש ובנו היורש דפלי' דבואדה ב די' קר' בין ד זמנים
⁶ [...] קמא וכן כולם נע' ד יצי' מרס מא עשה ההקבלתי בורגי[.]. ה
⁷ [...] שניהם שעבו' בקנס י די' לכל פרעון בדף ¹⁵²¹

⁸ [...] של פר [...] מדראניש שט' [...] כנגדו בחו' זה
⁹ [...] ב [...] שטר [...] ערב' [...]

¹ (...) *noembre* de 1342; *Trasfort*

² (...) de *Celran de Romanyan*, 30 sous per (*Sent*) *Felid* de 1341; es va fer a mitjan més de *març* de 1340; notari *\ça Bisbal*/.

³ (...) aquest deute i vaig fer (...) l'escriptura per mà del notari

⁴ (...) 12 dies de la sortida de *setembre* de 1341; per mitjà del notari *Fort*.

⁵ (...) *Madrenys* i el seu fill l'hereu de (*Sant*) *Feliu de Boada* , 20 sous de capital en 4 terminis:

⁶ (...) 141, i així tot; es va fer a 4 dies de la sortida de *març* de 1341; va fer del que vaig rebre (...)

⁷ (...) dos d'ells s'obligaren sota pena de 10 sous per tot el pagament, a la pàgina.

⁸ (...) de (...) *Madrenys*, escriptura (...) semblant a aquesta despesa

⁹ (...) escriptura (...) garants (...)

Columna esquerra (b)

[...]¹ ק ברנט [.] ל הלך לע[...]ריפול קאמפיסול דלופריב לן די' לשנה נע' יג ימי' יצי' מארס לח ערב²פרנסשק קארבוניל משם טראשפו' ושאר הקר' למרטרו'¹⁵²²[...]³[...]⁴ לפלי' מא [.] פירי [...][...]⁵1523[...]⁶[עו'] ריפאול קאמפיסול [...]⁷[...]⁸ [.] ד [.] בקנס [...][...]⁹ לה טראשפוט -

פירי קאנטון ובנו ד[...]

[...]¹⁰ עשו שע[.] בדף [...][...]¹¹ עו' אלו סה די' לפלי' לח' נע' חצי' [.] ריג [...]¹ (...) Bernat (...) anà (...)² Ripoll Campècol de Llofriú, 36 sous per un any; es va fer a 13 dies de la sortida de març de 1338; garant³ Francesc Carbonell, d'allà; Trasfort; i restà del capital per Martror (...)⁴ (...) per (Sent) Feliu de 1341 (...) Pere (...)⁵ (...)⁶ (...)⁷ Ítem Ripoll Campècol (...)⁸ (...) sota pena de (...)⁹ Pere Canton i el seu fill (...) 1338; Trasfort¹⁰ van fer (...) a la pàgina (...)¹¹ Ítem aquests, 65 sous per (Sent) Feliu de 1338; es va fer a mitjan (...); Reig (...)¹⁵²² Íd.¹⁵²³ Íd.

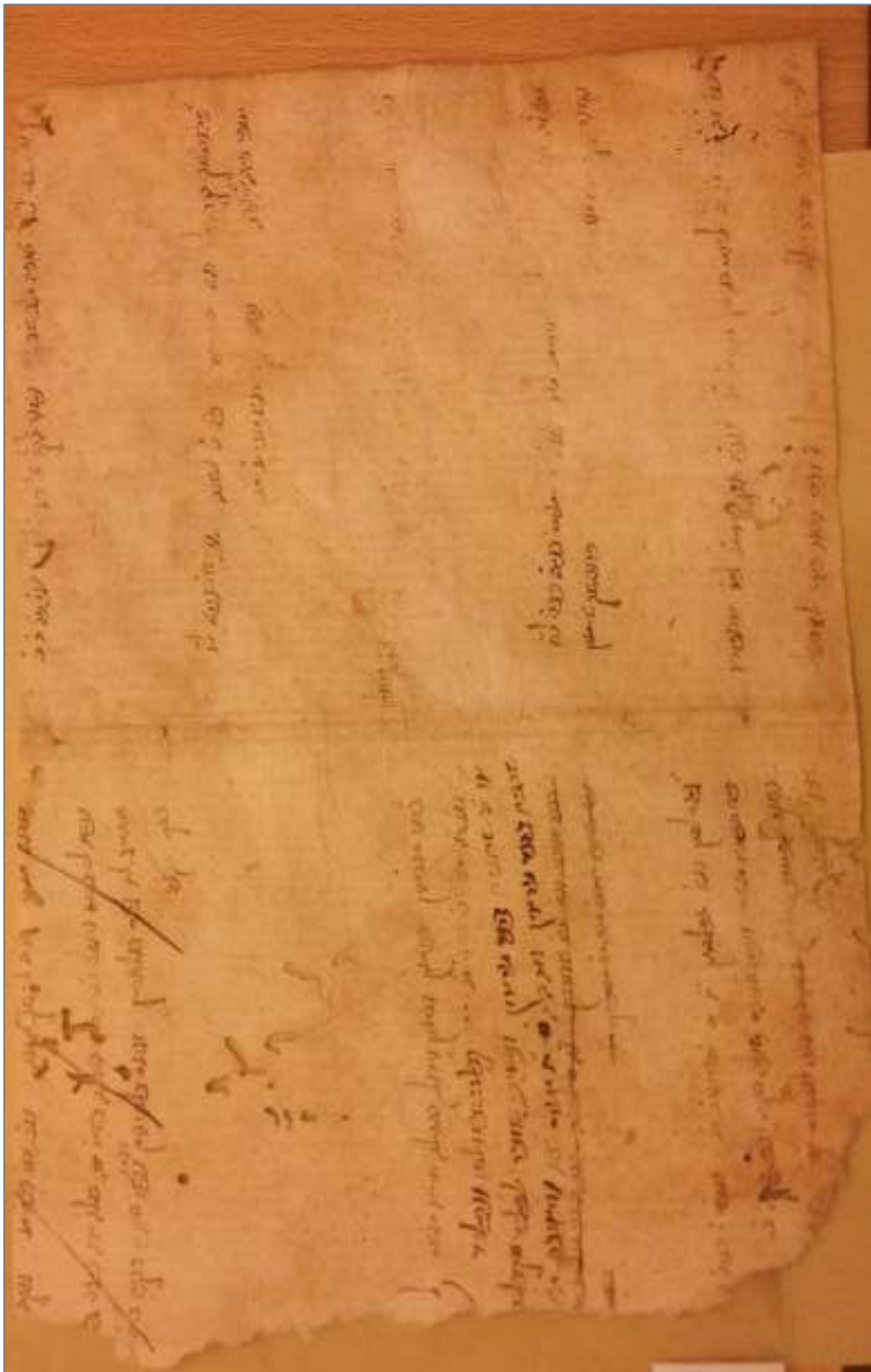

Figura 54. FH 64.27

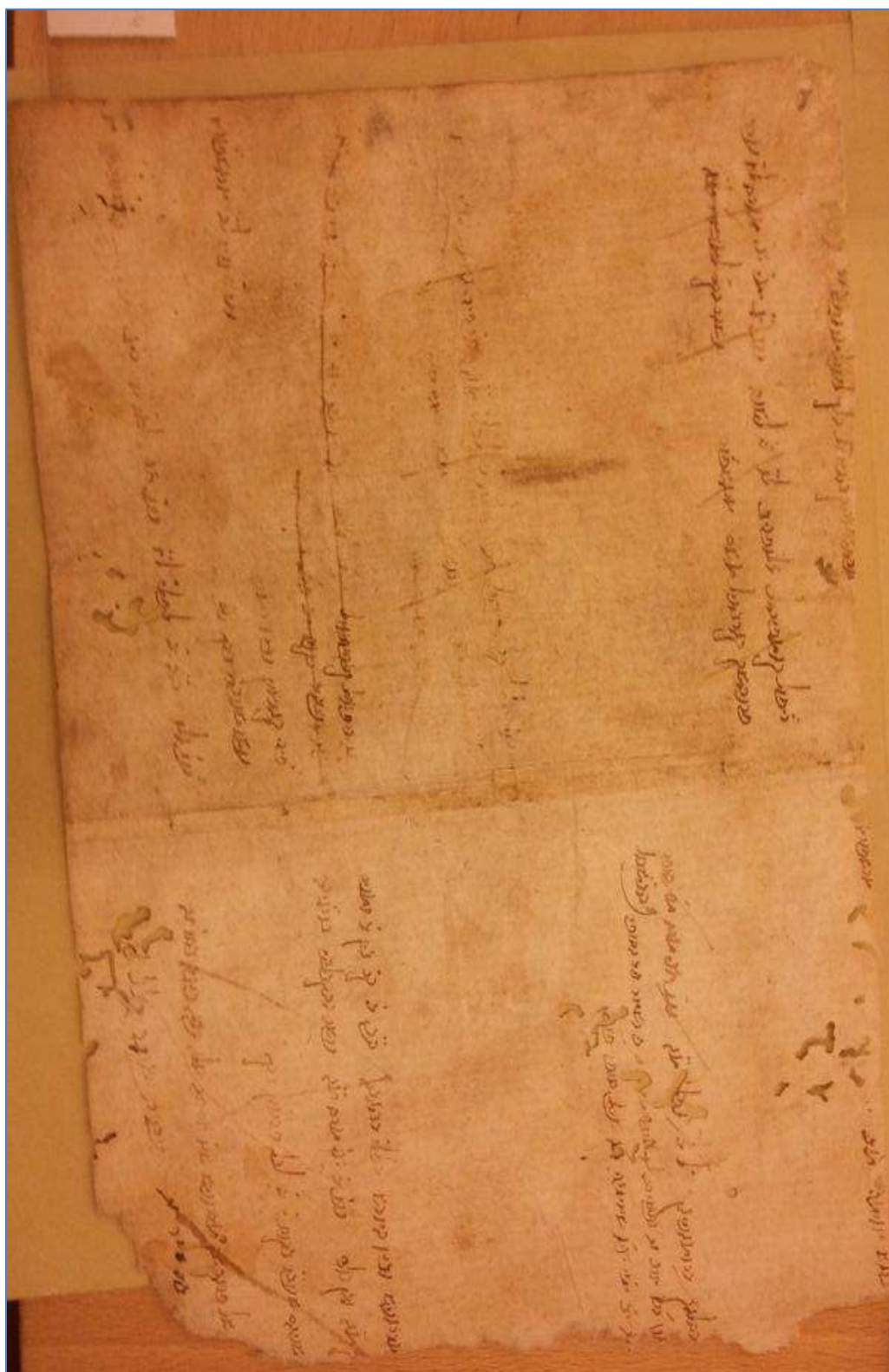

Figura 55. FH 64.28

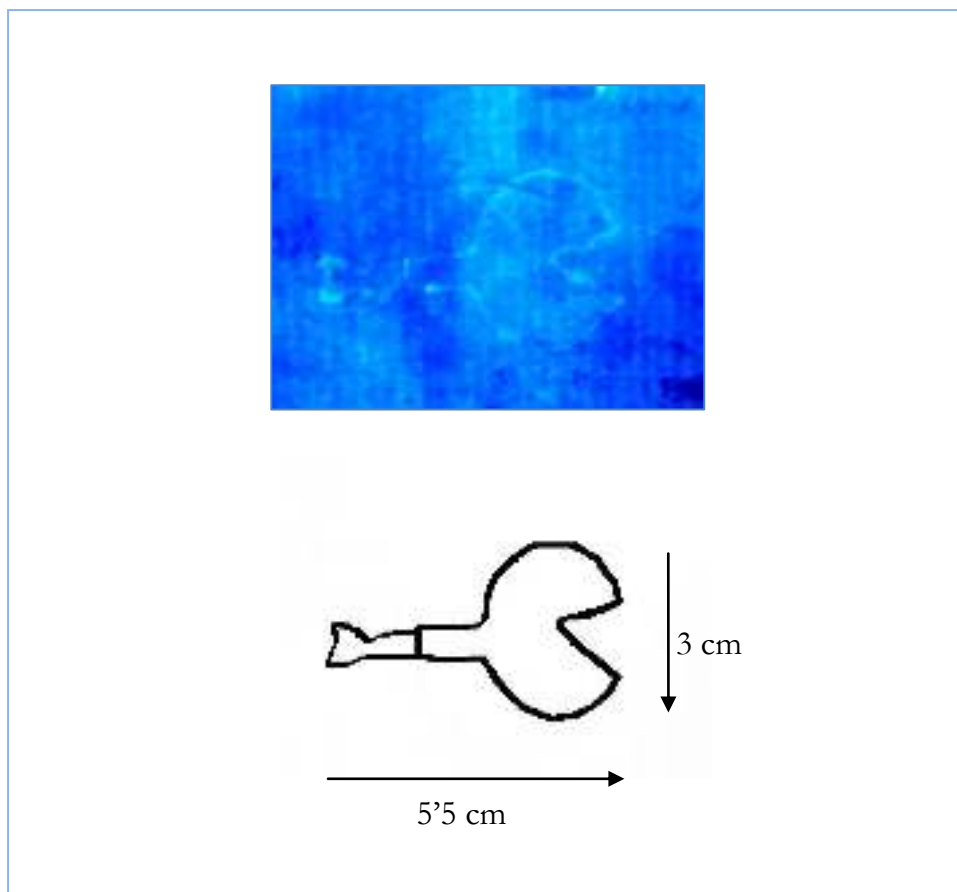

Figura 56. Filigrana FH 64.27-28

FH 64.11/64.12 -Gi 5, 269/hecodavant 5/1371-1383

Dimensions del fragment: 36 x 211mm

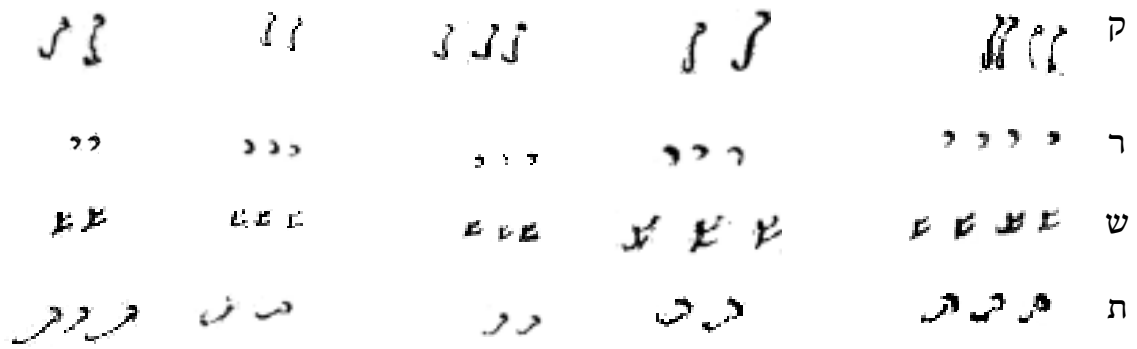
Descripció externa: Fragment allargassat de paper, amb lleus taques d'humitat pels marges. És la part d'un bifoli que es va retallar per adequar-lo a l'enquadernació del llibre notarial. La tinta és d'un to marronós. A l'anvers hi ha part de tres línies. Al revers, gairebé en blanc només resten unes lletres, amb escriptura molt cursiva, que semblen una signatura. L'escriptura és d'una sola mà (M5), cursiva sefardita, ferma i elegant. No s'hi percep cap filigrana.

FH 64.11 (Gi 5, 269/hecodavant 5a)

¹ גאקמי פורטיאן דסטייאדה כב די' נפ' לפלי' הבא ראשון בשע [...]
² נעשה זה בעד המתנה מחוב עה די' קרן שהוא חייב לי ש [...]
³ לח ומב די' וחצי הוצאות מכתב החצר הג[ד]ת דוראן אברם ו [...]

¹ *Jacme Fortian de sa Tallada* 22 sous 6 diners per al (*Sent*) *Felid* que ve, primer amb (...)

די	ד	ד	ד	ד	ד
ה	ה	ה	ה	ה	ה
ו	ו	ו	ו	ו	ו
ז	ז	ז	ז	ז	ז
גה	גה	גה	גה	גה	גה
ח	ח	ח	ח	ח	ח
ט	ט	ט	ט	ט	ט
י	י	י	י	י	י
כ	כ	כ	כ	כ	כ
ך	ך	ך	ך	ך	ך
ל	ל	ל	ל	ל	ל
לו	לו	לו	לו	לו	לו
מ	מ	מ	מ	מ	מ
ם	ם	ם	ם	ם	ם
נ	נ	נ	נ	נ	נ
נה	נה	נה	נה	נה	נה
א	א	א	א	א	א
ס	ס	ס	ס	ס	ס
ע	ע	ע	ע	ע	ע
פ	פ	פ	פ	פ	פ
ף	ף	ף	ף	ף	ף
צ	צ	צ	צ	צ	צ
ץ	ץ	ץ	ץ	ץ	ץ

Mapes:

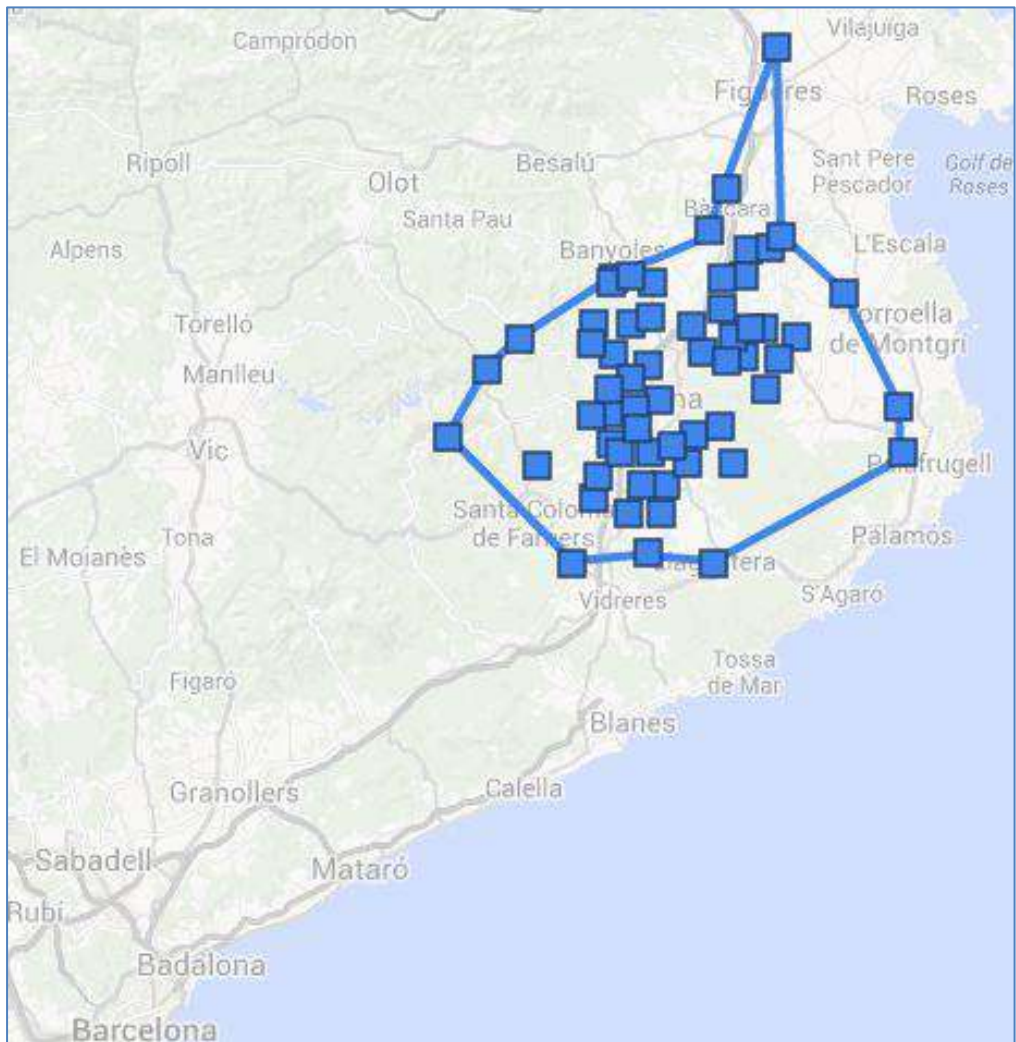

Figura 59. Mapa de la zona dels deutors

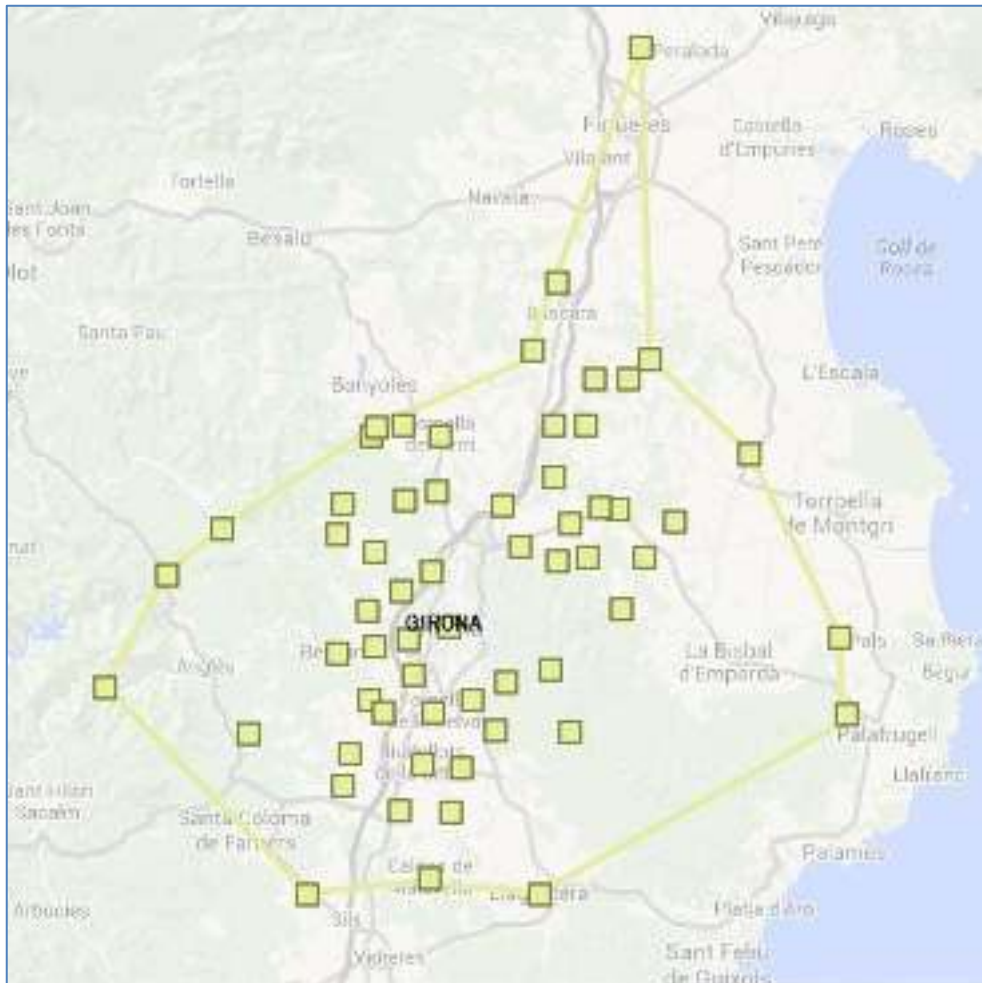

Figura 60. Mapa de poblacions ampliat

Topònims:

Adri	אדרי	Camdoran	קמדורן
Aiga Viva	איג' ויבה	Camllonc	קמלונק
Aiga Viva	איגה ויבה	Camones	קמוניש
Amer	אמיר	Canet	קניט
Ban, pla de	פלה דבאן	Çarrían	סריאן
Bordils	בורדילש	Cartian	קרתיאן
Brunjola	ברונגולה	Castellar	קשטלר
Buronola	בורונולה	Celran	סלראן
Cabanes	קבניש	Cornian	קורניאן
Cabret	קברט	Corts	קורטש
Caldes	קלדיש	Domany	דומאין
Cam Llonc	קם לונק	Fagedes, sa	פגדיש
Camallera	קמלירה	Fellines	פלינש
Camdoran	קמדוראן	Flaçan	פלאסאן

Foixan	פושאן	Ridellotes	רידלוטיש
Fornells	פורניליש	ça Selva	סשלוה
Fornells	פורנילש	Riderenes	רידרינש
Franciac	פרנסיאק	Robines	רובינש
Gaian	גהיאן	Salitja	שליגה
Galliçan	גליסאן	Salt	שאלט
Galliners	גלינירש	Santa Cília	ש' סיליאה
Girona, plan de	גירונה	de Mont Cal	דמונטקאל
Juian	גויאן	Santa Pellaia	ש' פליה
Juian	גויין	Santa Pellaia	ש' פילאיה
Llambilles	למבילש	Sen t'Andreu	ש' טנדריו
Llampaies	למפאייש	Çalou	סלוב
Lloran	לוראן	Sant Cervian	ש' צבריאן
Madremanya	מדרמניה	Sant Daniel	ש' דניאל
Madrenys	מדרינש	Sant Gorgori	ש' גורגורי
Mardermanya	מרדמנייה	Sant Martin es Vai	ש' מרטין אצואי
Marrocs	מרוקש	Sant Mateu	ש' מטיו
Masdemont	מאשדמונט	de Mont Negre	דמונט נגרי
Medinyan	מדינאן	Sant Pere	ש' פירי
Mercadal, es	מרקדאל	Sant Pere	ש' פירי
Mercadal, es	מרקדל	Sant Vicenç	ש' ויסתנץ
Mieres	מיארש	de Camones	דקמוניש
Mollet	מוליט	Setandreu	שטנדריו
Mont Fuián	מונט פויאן	Tallada, sa	סטייאדה
Mont Negre	מונט נגרי	Toilan	טואילן
Montfullan	מונטפייאן	Vila Blareix	וילה בלריש
Montnegre	מונטניגרי	Vila d'Assanes	וילה דאשניש
Mota, ça	סמוטה	Vila d'Assans	וילה דאשנש
Palol	פלול	Vila de Moça	וילה דמוסה
Palol de Vegar	פלול דוגאר	Vila Osar	וילה אושר
Palou	פלוב	Vilalbín	ויללבין
Pera, sa	ספרה/פרה		
Querat/Carat	קראט		
Ridellotes	רידלוטיש		
Ridellotes	רידלוטיש		
ça Crou	סקרוב		

Antropònims:

Aldric	אלדריק	Roura	
Alic	אליק	Berenguer des Soler de	ברנגיר דסשוליר ד
Ambre Basalt Ramon	אמברה באסלת רמון	Berenguer Falgueres	ברנגיר פלגירש
Arnal sa Costa	ארנאל סקושטה	Berenguer Feliu	ברנגיר פליב
Arnal sa Fogada	ארנאל ספוגאדה	Berenguer Martin	ברינגי מרטין
Arnal sa Poada	ארנאל ספואהדה ד	Berenguer Riquer	ברנגיר ריקיר דבל
Arnal sa Saglia	ארנאל סשגליה	Berenguer Talosa	ברנגיר טלושה
Arnal Calar	ארנאל קלאר	Berenguer Vermai	ברנגיר ורמאי
Arnal Mas, notari	ארנאל מאש	Berenguer Vidal	ברנגיר וידאל
Arnal Miquel	ארנאל מיקל	Berenguer, batlle	ברינגיר
Arnal Pagès	ארנאל פגיש	Bernad Alemany	ברנד אלמאין
Arnal Porvençal	ארנאל פורבנסאל	Bernad Arnal	ברנד ארנאל
Arnal Porvençal	ארנאל פורבנסאל	Bernad Castion	ברנד קשטיון
Arnal Sanç	ארנאל שאנץ	Bernad Coll	ברנד קול
Arnal Sarrers	ארנל סרירש	Bernad de Bas, fuster	ברנד דבאש
Arnau Miquel	ארנב מיקל	Bernad des Bosc	ברנד דסבוסק
Ascampa	אשקמפה	Bernad Joc	ברנד גוק
Espital	אשפיטאל	Bernad Martin	ברנד מרטין
Astruc Llobell	אשטרוק לוביל	Bernad Oliva	ברנד אוליבה
Astruc Marquès	אשטרוק מרקיש	Bernad Portell	ברנד פורטיל
Astruga de Barcelona	שטרוגה דברצלונה	Bernad Salas	ברנד סלאס
Avram Maimon	אברם מימון	Bernad Sunyer	ברנד שוניר
Avram Torner	אברם טורניר	Bernad Tàpies	ברנד טפיאש דסקשטלר
Barjoan	בארגונאן	Bernad Viader	ברנד ויאדיר
Benanada Martorella	בינאדה מרטורילה	Bernar Col	ברנד קול
Bendone(ta)	בנדוני'	Bernat	ברנט
Berenguer Asnadre, clergue	ברנגיר אשנדרי	Bisbal	בישבאל
Berenguer carnisser	ברינגיר	Blanca	בלאנקה
Berenguer de Babian	ברנגיר דבביאן	Bonanat ...	בוננט
Berenguer des Bosc	ברנגיר דסבוסק	Bonanat Caners, blanquer	בוננט כנירש
Berenguer des	ברינגיר דסרובה		

Bonanat Dolcet	בוננט דולסיט	notari	
Bonanat	בוננט לימנה	Francesc ...	פרנסשק
Llimona, mercer		Francesc	פרנסשק קארבוניל
Bonanat	בוננט טרגונה דמדרינש	Carbonell	
Tarragona		Francesc de	פרנסישק דטורינש
Bonet	בוניט	Torines, cavaller	
Boneta	בוניטה	Francesc Prat	פרנסישק פראט
Bonjudà	בונגודה	Francesc Simon,	פרנסשק שימומן
Boronesc, na	בורונישק	notari	
Bosc, des	בושק	Francesc, fill de	
Bruguera	ברוגירה	Berenguer de	פרנסישק
(Ramon), notari		Babian	
Cabrogín ?	קברוגין	Guialma de Bell	גיאלמה דביל שולאן
Cam de Piera,	קם דפירה	Solan	
corredor		Guiam Aimeric	גיאם אימריק
Canal de ...	קנאל	Guiam Albert	גיאם אלבירט
Cassarres Tabes	קשרש טביש	Guiam	גיאם ארקימאל
Castaion Foixan	קשטיון פושאן	Arquimal	
Celran, de ...	סלראן	Guiam Asnadre	גיאם אשנדרי
Coloma	קולומה	Guiam	גיאם בלסראיין
Corbaran	קורבראן	Balçareny	
Cubells	קובאילש	Guiam	גיאם באלסריין
des Roger	דסרוגיר דאדרי	Balcereny	
d'Adri		Guiam Batlle	גיאם בטלי
Domenec des	דומניק דספוב	Guiam Bernad	גיאם ברנד
Pou		Guiam sa	גיאם סמסאנה
Duran	דוראן	Massana, batlle	
Duran Avram	דוראן אברם	Guiam sa	גיאם ששפרדיש
Falcó Belxom	פלכו בלשום	Saprades	
Felid	פליד	Guiam Castaiol	גיאם קאשטיאול
Felid de	פליד	Guiam de (...) sa	גיאם ד... סביל
Brunjola		Bell	
Ferrer Bernad	פריר ברנד	Guiam de	גיאם דקנטלופיש
de Cabret		Cantalopis de	
Fort (Jaume	פורט	Guiam de	גופרי דסינטינש
Trasfort), notari		Centens	
Franca sa Roca	פרנקאה סרוקה	Guiam de Saig	גיאם דסיגש פליסיר
Francesc (Simó),	פרנסישק	Pallicer	
notari		Guiam de Salija	גיאם דסליגה
Francesc (Simó),	פרנסי'	Guiam de Vila	גיאם דוילה דמוסה
		Guiam de Vila	גיאם דוילה אושר

Guiam Gigana	גיאם גיגנה	Jouan Sasardes	גובן שסארדיש
Guiam Gila, clergue	גיאם גילה	Jouan Vidal	גובן וידאל דבורונולה
Guiam Lladon	גיאם לדון	Jouan, mestre	גובן
Guiam Martorell	גיאם מרטוריל	Llobell Ascapat	לוביל אשקפאט
Guiam Oliver de Raret	גיאם אוליביר דרריט	Maçanet, (Pere), notari	מסניט
Guiam Pagès, Guiam Pere sa Safosses	גיאם פגיש גיאם פירי ששפושיש	Madrenys	מדראניש
Guiam Prat	גיאם פראט	Malarts	מלארץ
Guiam Reig	גיאם ריג	Marc Garnell, sastre	מארק גרניל
Guiam Ros	גיאם רוש	Mas (Arnal), notari	מאש
Guiam sa Massana, batlle	גיאם סמסנה	Mas de Mont (Joan), notari	מאש דמונט
Guiam sa Robira, capellà	גיאם סרובירה	Massanet, (Pere), notari	משניט
Guiam Sarrer	גיאם סריר	Mastre	מאשטרי
Guillem d'Armadans	גילים דארמדנש	Mateu Felid	מטיו פליד
Guillem Llorenç	גילם לורינץ	Meir de Cabanes	מאיר דקבניש
Iobert de Salt	יוביר	Milan de Falgueret	מילאן דפלגריט
Iom Tov	יום טוב	Naçan	נסן
Iossef	יוסף	Nadal de Cabret	נדל דקברט
Itsaq	יצאק	Paron, de Corts	פרון
Itsaq	יצק	Pere Arnau de Cantalots	פירי ארנב דכנטלוטש
Itsaq Moixé	יצק משה	Pere sa Pont	פירי ספונט
Jacme	גאקמי	Pere Çacrer, comerciant	פירי סקריר
Jacme de Farnés, clergue	גאקמי דפרניש	Pere Canton	פירי קאנטון
Jacme Fortian	גאקמי פורטיאן	Pere Carbonell	פירי דבלסילש
Jassia de Castelar	גסיה דסקשטלר	Pere Carrera	פירי קרירה
Jouan	גובן	Pere	פירי דארמדנש
Jouan Cabrogan	גובן קברוגאן	d'Armadans	פירי דבלסילש
Jouan de Vall de	גובן דבל	Pere de Balcells	פירי דביל שולאן
Jouan des Mas	גובן דסמאש	Pere de Bell Solan	פירי דפלסאן
Jouan Ramon Mir	גובן רמון מיר	Pere de Flaçan	פירי דסלראן
		Pere de Salran	פירי
		Pere de...	

Pere des Bosc	פירי דבושק	Bonadona	
Pere des Castelar	פירי דסקשטלר	Ramon sa Serra	רמון סשירה
Pere des Noguer	פירי דסנוגיר	Ramon Carbonell, fuster	רמון קרבונל
Pere des Puig	פירי דספויג	Ramon de Pere	רמון דפירי
Pere des Soler	פירי דס שוליר	Ramon de Pere Fort	מון דפירי פורט
Pere Dragar	פירי דרגאר	Ramon de Riart	רמון דריארט
Pere Ferrer	פירי פיריר	Ramon de Vila Ossar	רמון דוילה אושר
Pere Gialma Carbona	פירי גיאלמה קרבונה	Ramon des Bosc	רמון דסבושק
Pere Guitart	פירי גיטארט	Ramon Pagan	רמון פגאן
Pere Joal	פירי גואל	Ramon Paiet Vall	רמון פאיט באל
Pere Jofre	פירי גופרי	Ramon Pere Bargés	רמון פירי ברגיש
Pere Marrocs	פירי מרוקש	Ramon Raret	רמון רריט
Pere Martín	פירי מרטין	Ramon Ros	רמון רוש
Pere Martín de Galissan	פירי מרטין דגליסאן	Ramon Sicart	רמון שיקארט
Pere Negre	פירי נגרי	Ramon Vidal	רמון וידאל
Pere Porlaf	פירי פורלף	Ramon, fill de	
Pere Ramon	פירי רמון	Ramon Bona Dona	רמון
Pere sa (...) de Rissec	פירי ס[...]ל דרישק	Reig (Guillem), notari	ריג
Pere sa Frauja	פירי ספרבגה	Renalla	רנאלה
Pere Sabater de Rubines	פירי סבטיר דרובינש	Riambau	ריאמבב
Pere Sabrera	פירי סברירה	Ripoll Campèçol	ריפאול קאמפיסול
Pere Saig	פירי שאיג	Ripoll Campèçol	ריפול קאמפיסול
Pere Soner	פירי שוניר	Saperes	סשפירש
Perpinan sa Costa	פרפינאן סקושטה	Sassonet	ששוניט
Prat de Mata Murs	פראט דמטא מורש	Satorra, hortelan	שטורה
Ramon (...) des Mas Feliu	רמון [...] דסמש פליב	Simon sa ...	שימון ששפר...
Ramon [...]jan	רמון [...]גאן	Tomàs Barat	טומאש בראט
Ramon Adrover	רמון אדרוביר	Trafort (Jaume), notari	טראפורט
Ramon Berneres	רמון ברנירש	Trasfort, (Jaume), notari	טרשפורט
Ramon Bona Dona	רמון בונה דונה	Trasfort,	טרשפור'
Ramon	רמון בונהדונה		

(Jaume), notari		Vidal des Puig	וידאל דספויג
Trasfort,		Xaltell	שלתיל
(Jaume), notari	טראשפ'		
Vidal de...	וידאל דפ ...		

5.3.3 Anotacions de comptes d'un constructor (5)

Signatura notarial: Gi 1,115-codavant 3-Guillem Llobet/1377

Signatura del fragment: FH 11.23

Dimensions del fragment: 169,3 x 246,7 mm

Descripció interna: Aquest document és un testimoni únic i essencial per a l'estudi de la vida quotidiana de les comunitats jueves medievals. Són les anotacions d'un mestre d'obra jueu, un aspecte fins ara gairebé gens documentat. El redactor anota amb cura els treballs, els materials i les despeses per dies de feina. Tot i que no ens ha arribat el text sencer sembla que estructura els registres en entrades (la primera columna) i sortides (la segona columna), com es feia en els llibres d'obra cristians.

En el text s'esmenta a Bellxom Benet, que va ser secretari i prepòsit de l'Almoïna de l'aljama gironina, documentat entre els anys 1372 i 1388.¹⁵²⁴

La recerca en l'àmbit de la construcció relacionada amb les comunitats jueves medievals s'ha focalitzat en l'estructura dels calls, en la seva ubicació, en la propietat de les cases que els conformaven i en els permisos, prerrogatives i prohibicions, tan individuals com col·lectius, per edificar i fer reformes. Tanmateix, un aspecte essencial, el de qui, per a qui i quan es van construir aquestes edificacions ha estat poc estudiat.¹⁵²⁵ Ens caldria qüestionar si els qui bastiren les cases dels calls eren jueus o cristians, si els jueus que treballaven en l'ofici només rebien comandes o eren assalariats de la seva comunitat o també dels cristians, amb quina mena de construccions s'especialitzaven, si s'associaven en gremis o si hi havia clans familiars, quina era la legislació que els emparava, quina era la normativa que s'havia de seguir, què estipulaven els contractes d'obra, davant quins notaris se signaven en el cas d'obres fora o dins del call, per a jueus o gentils, quines eren les tècniques constructives, etc.

Disposem d'algunes notícies de jueus gironins que van treballar en el món de la construcció. A l'edificació de l'església de Sant Feliu de Girona n'hi participaren alguns.¹⁵²⁶ En la realització dels fonaments del claustre trobem un jueu que treballa de manobre entre els anys 1357 i 1359 amb el mateix salari que qualsevol altre obrer del seu rang, 30 diners per dia.¹⁵²⁷ El mes de març de 1358 es documenta aquest o un

¹⁵²⁴ *DocsGi* doc. 510, 511, 525, 526, 540, 546, 566, 642, 645, 661.

¹⁵²⁵ "La pregunta del quan es va construir un edifici es pot respondre de diferents maneres. O bé es pren una perspectiva arqueològica i s'intenten llegir els paraments, o bé s'estableixen comparacions estilístiques amb edificis dels quals es coneix la datació, o bé es busquen dades documentals que ens permetin establir un lligam entre el que veiem, el que conservem, i allò que les notícies ens deixen deduir que es féu en cada moment". Sanjust, *L'Obra del Reial*, 109.

¹⁵²⁶ Miquel Chamorro Trenado, "L'església de Sant Feliu de Girona al segle XIV: els constructors 'anònims'" a *Miscel·lània en honor a Josep M. Marquès*, (Barcelona: Diputació de Girona; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010), 235-245.

¹⁵²⁷ "Item uni iudeo que fuit per V dies ... XII s. VI d." ADG. Obra, 1355-1365 (despeses), f. XVIIV. "Item uni iudeo que fuit per III dies ... VI s." ADG. Obra, 1355-1365 (despeses), f. XVIIV. i apareix en els llibres d'obra en altres ocasions com el 17 de novembre de 1359. Miquel Chamorro Trenado, "La construcció de l'església de Sant Feliu de Girona al segle XIV" (Tesi doctoral, Universitat de Girona, 2004), <http://hdl.handle.net/10803/7836>, 241-242 i 305. No s'esmenta el nom d'aquest ni d'altres jueus

altre fent altres tasques i realitzant un canelobre.¹⁵²⁸ Més endavant, el mes d'octubre de 1360, un jueu (no sabem si el mateix) i un esclau (del jueu?) treballen realitzant columnes per al claustre.¹⁵²⁹ El mes d'abril de 1377 Bernat sa Roca contracta a Mordefai, jueu, per a fer unes reparacions.¹⁵³⁰ Entre altres despeses d'aquesta obra, el mes de setembre de l'any 1375, s'anota la compra a Bonama, jueu, d'una aixada per 3 sous i 1 diner.¹⁵³¹

A Castelló d'Empúries, a final del segle XIV, hi ha testimoniats jueus que treballen en la reparació de ponts, muralles i torres o participen en l'edificació del Palau dels Comtes, la Cúria, la Presó i en la restauració d'immobles civils com la Llotja de la plaça dels Homes, la Torre del Mar o com a proveïdors de materials de construcció: calç, rajols i teules, tots plegats treballant en obres al costat de cristians.¹⁵³²

Per altra banda testimoniem que per a la reparació de les seves pròpies cases els jueus, a voltes, també contracten professionals cristians. Les notícies ens arriben de nou de Castelló d'Empúries: el 17 de febrer de 1408 el fuster Joan Llop fa obres a la casa d'un jueu; el 23 d'agost de 1387 el fuster Pere Puig i el seu fill fan reparacions a la casa de Belaire, muller de Vidal Samuel.¹⁵³³ També els cristians podien ensenyar el seu ofici als jueus com queda palès en un document del 14 de març de 1404 en el qual Avraham David, fill de David Vidal, contracta a Pere Dalmau, teuler, perquè aquest li ensenyi l'ofici.¹⁵³⁴

Josep Puiggarí a *Garlanda de joyells*, en el capítol que parla de la construcció i reformes del Palau Reial Major de Barcelona. Puiggarí, explica que el mes de novembre de l'any 1379 els jueus de Sant Feliu de Guíxols van enviar quatre columnes pels finestrals davanters de la nova sala que construïa (o bé la cambra reial o el saló del Tinell).¹⁵³⁵

com tampoc no s'esmenta el nom dels operaris cristians si no tenen un paper destacable en l'obra, com el mestre de cases.

¹⁵²⁸ "Item uni iudeo pro ligar ... X d." ADG. Obra, 1355-1365 (despeses), f. VII. Chamorro, "La construcció", 306.

¹⁵²⁹ "Item li pague custe I jueu et I catiu que haviab colones pulidas ... VIII s." ADG. Obra, 1355-1365 (despeses). F. XXXI. Chamorro, "La construcció", 306.

¹⁵³⁰ "Primerament en Bernardo Saroque feu adobar lo axata del levador de la cerque an Mordafay jueu e costa ... VI d." ADG. Obra, 1374-1384 (despeses), f. 32. Chamorro, "La construcció", 306.

¹⁵³¹ ADG. Obra, 1374-1384 (despeses), f. 13. Chamorro, "La construcció", 380.

¹⁵³² AHG, Castelló d'Empúries, vol. 395 i vol. 1943, 2044, notaris no identificats. Moixé Lleó i Itsaq Baró treballen amb obrers cristians a les obres de la Llotja; també hi treballen els rajolers o teulers Clarió Xelomó, proveïdor de calç, Xelomó d'Arch, traginer i Clarió d'Arch (AHG, Castelló d'Empúries, papers per classificar i vol. 508, notaria de Pere Pellicer). Miquel Pujol i Canelles, *La conversió dels jueus de Castelló d'Empúries*, (Castelló d'Empúries: Ajuntament de Castelló d'Empúries, 1997), 53.

¹⁵³³ AHG, Castelló d'Empúries, vol. 569, Pere Borrassà i 470, Pere Pellicer. Pujol, *La conversió*, 52.

¹⁵³⁴ AHG, Castelló d'Empúries, vol. 522, Pere Jaume. Pujol, *La conversió*, 52

¹⁵³⁵ "Llavor, en efecte, pacificadas temporalment no sols Aragó, sino Castella y altres nacions rivals suas, pogué consagrarse à útils milloras, una d' ellas la de sa propia residencia en Barcelona, ab tanta mes rahó, en quant son predecessor las habia ja comensadas. Aixís resulta de un registre del arxiu de la Corona de Aragó (Sigilli secret, 134 f.70), expresant que en Nohembre de 1379, los juheus de Sant Feliu de Guixols remeteren al rey En Pere III, quatre columnas pera la obra que feya en son Palau Major, en los finestrals devanters del saló, junt ab una pica de pedra per la font." Josep Puiggarí, *Garlanda de joyells: estudis è impressions de Barcelona monumental* (Barcelona: [s.n.], 1879), 77-78. Francesc Carreras i Candí recull aquesta informació: "De les reformes de Pere III lo Cerimoniós, ne conexèm les practicades en 1341, de *xaminea*, finestral, etc., en son dormitori (immediat a la capella), ab la mira de contemplar la mar des de

Aquestes notícies esparses i el document que editem ens demostren com els jueus catalans es van dedicar a l'ofici de la construcció, des dels rangs més baixos, com a manobres i picapedres, fins a mestres d'obra.¹⁵³⁶

Descripció externa: Fragment en prou bon estat de conservació. Està retallat per la part esquerra i dreta i mig esquinçat pel marge superior. S'hi aprecien uns plecs verticals i horitzontals. Gairebé no hi ha taques d'humitat. Hi ha un petit forat al centre, al marge esquerre. El paper té un to esgrogueït amb un verjurat de més d'un mil·límetre de gruix en sentit vertical i no s'hi percep cap filigrana. La tinta és d'un color marronós. El text s'estructura en dues columnes. A la primera, la de la dreta, hi ha catorze línies, escapçades a l'inici. Les primeres quatre resten amb la tinta mig esvaïda. A l'altra columna n'hi ha deu, escapçades al final. L'escriptura és d'una sola mà, ferma i elegant. El revers resta en blanc.

Observacions: A més de les abreviatures habituals per a sous (די') i diners (פ'ש') s'apocopen d'alguns termes els plurals i les terminacions verbals (ע', 'משואו', ברכו'). Els nombres s'assenyalen amb una ratlleta horitzontal en forma de lleu ziga-zaga sobre les lletres i les abreviatures amb una petita vírgula obliqua al final del mot.

Datació: f. s. XIV

Lèxic català: גיש (*guix*), קנס (*canes*).

Topònims: בילקייירי (*Belcaire* [de l'Empordà](?)).

Antropònims: ברנגיר (*Berenguer*), שתרוק דפטיטה (*Struc de Petita*), וידאל דבילקייירי (*Vidal de Belcaire*), בלשום בניט (*Bellxom Benet*), פונט (*Pont* o *Font*).

Trets lingüístics:

- S'empra l'article onomàstic català *en* (אנ-) sense cap mena de separació amb el mot que segueix: אנפונט (*En Pont*).

son llit. Aquest Rey utilisava la sala del *tinell major* per determinades solemnitats, rebent allò l'homenatge del Rey de Mallorca. En 1342 Mestre Aloy començà a esculpir-li 19 estàtues d'alabastre, 11 dels primers comtes de Barcelona i 8 dels darrers comtes-reys d'Aragó, acabant-les a Gerona en 1350. Lo mestre major, Bernat Roca, en 1369 treballava en la 'cambra del S. Rey'. En 1379, los juhéus de Sant Feliu de Guíxols remeteren al Rey quatre columnes, per los finestrals devaners de la nova sala que construïa." *Geografia general de Catalunya* (Barcelona: Establiment editorial d'Albert Martín, 1913-1918), 417. Pere el Cerimoniós va portar a terme la reforma més important del palau, la construcció del saló del Tinell, entre 1359 i 1370, sota la direcció de Guillem Carbonell. Pensem que la data que indica Candi, 1379, és un error escripturari i es refereix a l'any 1369, la data en què Roca va fer la cambra reial. D'altra banda hem consultat el volum *Sigilli secret*, 134 f.70 de l'ARB i no es correspon a aquesta informació. La signatura és errònia i caldria cercar el document correcte.

¹⁵³⁶ En relació amb aquest àmbit, cal notar que a Sicília, entre els s. XIV i XV, es troben documentats diversos jueus treballant en l'ofici de la construcció, en diversos àmbits. El professor Marco Rosario Nobile, el qual ens va facilitar aquesta informació, pensa que algun d'aquests jueus procedia de Catalunya. Vet aquí la llista que extreu de diverses fonts documentals cristianes: Machalufus Sidet, Sadonus Sidet (Palerm, 1343), Braha Muxa (Palerm, 1366), Mustacius Linerbu (Palerm, 1373), Nissim Xarmuixu (Palerm, 1377), Arram de Salerno (Palerm, 1378), Braha de Lia (Palerm, 1379), Challufu Binen (Palermo 1381), Salamon de terra Sarachinami (Carini, 1394), Braconus de Misiria (Termine, 1413), Manuel Verrus (Palerm, 1415-1421), Vitalis de Gaudio (Palerm, 1416), Mardoc Chibirra, Xamuel Chirusi (Palerm, 1418), Muxa Rugila (Palerm, 1419-1433), Matteo di Galilea (Palerm, 1423-26), Vignitus Binen, Benedictus Giburra, Pinay Sacerdotus, Challufu Binen, Challufu Bramuni (Palerm, anys vint del s. XV), Muixa Millac, Merdoc Terminisi, Braxha Baroche (Palerm, 1429), Braxhonus Missiria (Palerm, 1430), Brachionus de Chona (Trapani, 1443), Blayonus Sufu (Palerm, 1450), Simintu Gulfu, Lia Amoranu (Palerm, 1460), Matteo Mayr (i el seu fill Muxa, anomenat Pochellu) (Siracusa 1481).

- Elisió d'א de l'article onomàstic en contacte amb la preposició de procedència: דנבלשום (*d'en Bellxom*).
- Ús de la preposició àtona *de* (-ד) en català sempre annexionada amb el nom que precedeix (ex.: דבילקיירי) o amb l'article onomàstic (דנבלשום).
- Sensibilització de la *-r* final en ברנגיר (*Berenguer*).
- Elisió de la vocal inicial del nom propi *Astruc*: שתרוק (*Struc*).

FH 11.23 (*Gi 1,115-codavant 3a/1377*)

Columna dreta (a)

[...] ה [...] ה [...] ה שעשיתי [...] צר לחוק [...] ¹
 [...] ת מקיר לקיר ב די' שלא יהרס ²
 [...] שא גיש ב די' ה פש' ³
 [...] לברנגיר משכירות יום ה די' ⁴
 [...] לכערו ג די' ⁵
 [...] סמרים יו פש' ⁶
 [...] לשתות ח פש' ⁷
 [...] פ שמשכן אותי ד פש' ⁸
 [...] שתרוק דפטיטה ולמחוק הקנס ס פש' ⁹
 [...] ס אנוידאל דבילקיירי ולכתוב ד פש' ¹⁰
 [...] קורות קטנים דנבלשום בניט ¹¹
 [...] תו מהן ב די' ¹²
 [...] לחשוב ביטול שעשו בעד שער ¹³
 [...] וידאל דבילקיירי והמשקוף ¹⁴

- ¹ (...) que vaig fer (...) per a l'esglaió (...)
² (...) de paret a paret, 20 sous, que no enderrocarà
³ (...) *guix*, 2 sous 5 diners
⁴ (...) per a *Berenguer*, jornal 5 sous
⁵ (...) per enlletgir-lo, 3 sous
⁶ (...) 16 diners
⁷ (...) per beure, 8 diners
⁸ (...) que em va empenyorar, 4 diners
⁹ (...) *Struc de Petita* i pel raser de les *canes*,¹⁵³⁷ 60 diners
¹⁰ (...) *En Vidal de Bellcaire* i per l'escrit, 4 diners
¹¹ (...) bigues petites *d'en Bellxom Benet*

¹⁵³⁷ 1 f. Mida pròpia de Catalunya, les illes Balears i la Catalunya del Nord, que equival a 8 pams, o a 6 peus, o a 2 passos, i, a Barcelona, és igual a 1,555 metres. (*DIEC*). La cana de Barcelona feia 1,555 m; la de Girona, 1,559 m; la de Lleida, 1,556 m; la de Tarragona 1,560 m; la de Mallorca, 1,564 m (*EC*). Mesura lineal amb lleugeres variants segons els llocs. La cana de Girona era l'equivalència de 1,559 metres, igual a la mida aproximativa de 6 peus. Es dividia en 8 pams (*Arnall/Pons, L'escriptura*, 650). La cana catalana mesurava entre e 1,55 m i 1,69 m (*Sanjust, L'Obra del Reial*, 180). Veg. apartat 1.2.2.4.

- ¹² (...) d'ells, 2 sous
¹³ (...) per suprimir una porta¹⁵³⁸
¹⁴ (...) *Vidal de Belcaire* i una llinda

Columna esquerra (b)

[...] קניתי ב שקים גיש ב די' [...] ¹
 עו' ע' 1539 ברכו' 1540 ב שקים ב די' [...] ²
 ב משואו' 1541 סיד ט די' פש' [...] ³

יום ג ⁴
 אבנים גדולות עם משא ב די' [...] ⁵
 ב משואו' סיד ט די' פש' [...] ⁶

יום ד ⁷
 משא סיד ד די' ח פש' ⁸
 שני אבנים יב פש' [...] ⁹
 פרעתי לאנפונט ס [...] רח ¹⁰

- ¹ (...) vaig comprar 2 sacs de *guix*,¹⁵⁴² 2 sous (...)
² Ítem vaig fer unes cisternes, 2 sacs 2 sous (...)
³ 2 càrregues de calç, 9 sous 4 diners (...)
- ⁴ Dimarts¹⁵⁴³
⁵ 4 pedres grans amb càrrega, 2 sous (...)
⁶ 2 càrregues de calç, 9 sous 4 diners
- ⁷ Dimecres¹⁵⁴⁴
⁸ Una càrrega de calç, 4 sous 8 diners (...)
⁹ Dues pedres, 12 diners (...)
¹⁰ Vaig pagar a *En Pont* (...)

¹⁵³⁸ Lit. “per idear una anul·lació que van fer per a una porta”.

¹⁵³⁹ עשיתי

¹⁵⁴⁰ ברכות

¹⁵⁴¹ משואות però entenem משואים

¹⁵⁴² En hebreu גפסיס.

¹⁵⁴³ O dia 3r de feina

¹⁵⁴⁴ O dia 4t de feina

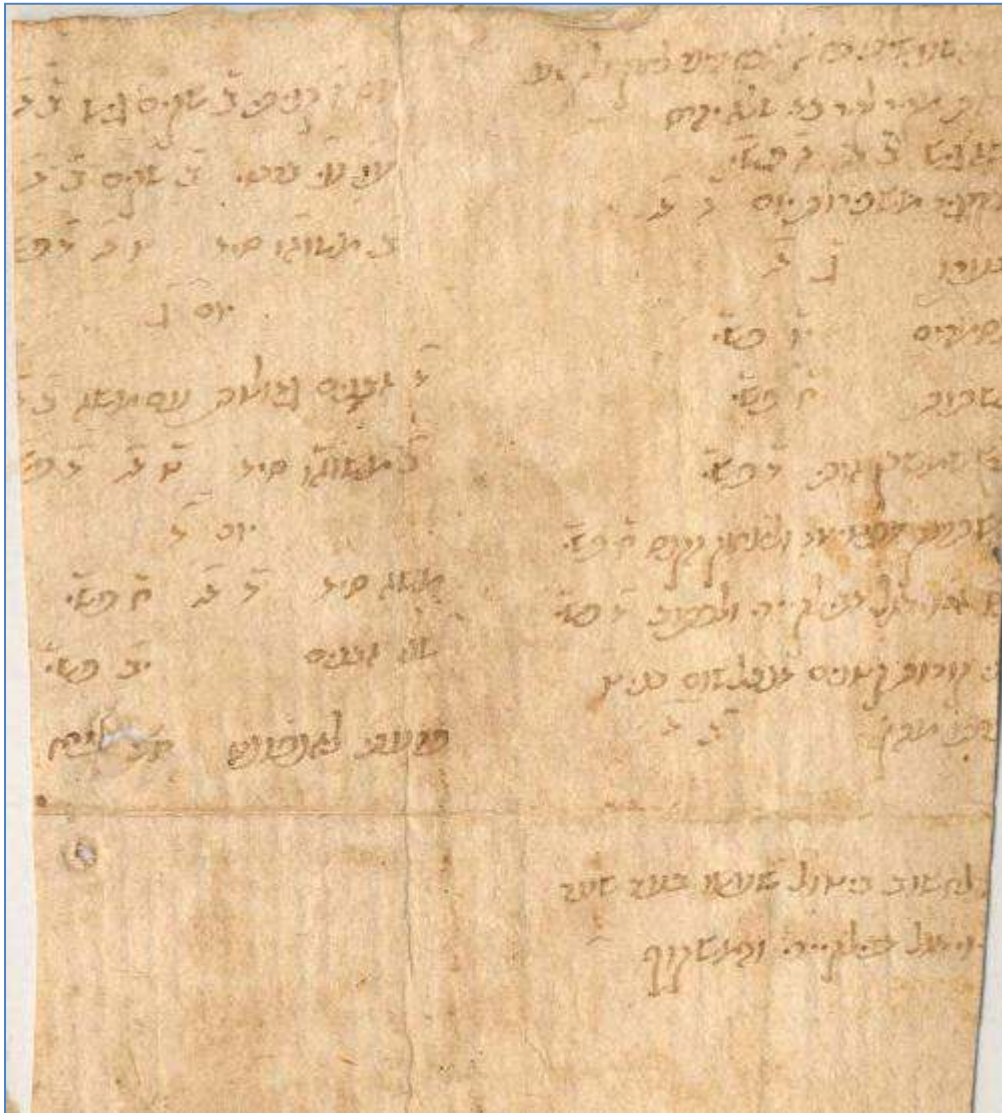

Figura 61. FH 11.23

Escriptura:

א	א
ב	ב
ג	ג
ד	ד
ה	ה
ו	ו
ז	ז
ח	ח
ט	ט
י	י
כ	כ
ל	ל
מ	מ
ם	ם
נ	נ
ו	ו
ס	ס
ע	ע
פ	פ
ף	ף
צ	צ
ץ	ץ
ק	ק
ך	ך
ש	ש
ת	ת

5.3.4. Comptabilitat diversa (7)

Signatures notarials: Gi 1, 140 - codavant 1, 2, 3, 4, 6, 7, 9, 10 i 11/1391-1392

Signatures dels fragments: FH 13. 3-4, 5-6, 7-8, 13-14, 15-16, 19-20, 21-22 i 23.

Descripció interna: Nou fulls de paper d'un llibre de comptes privat. Intervenien tres mans d'escriptura en el redactat, potser membres d'una mateixa família, o potser ajudants del redactor principal. Per la tipologia del plegat de la major part dels fragments d'aquest bloc, *medio-in-folio*, deduïm que era un quadern allargassat, per dur amunt i avall i per poder guardar-lo amb facilitat, potser en un calaix. S'hi anoten pagaments i deutes molt diversos, personals i professionals, entre membres de la mateixa aljama, d'altres aljames i cristians: compres de vi, blat, claus i paper, les despeses de manutenció d'una dona, pagaments a uns corredors, pel cost d'una reparació, per despeses diverses de naturalesa judicial i administrativa, per impostos, per enviaments, per la redacció d'escriptures i altres actes administratives, per cinc llibres de Nombres, com també hi ha anotacions de préstecs a cristians, alguns amb penyora, transaccions i préstecs en nom d'altres jueus, pagaments als seus treballadors i pagaments per les veremes d'un jueu i d'uns cristians. Cal destacar el full Gi 1, 140 - codavant 3/1391-1392 perquè el redactor escriu una llista de préstecs que fa a cristians i hi anota dues quantitats: la que ha prestat i la que declara, que sovint és menor a la real. El conjunt és un bon exemple de la varietat d'activitats econòmiques que una persona o una família podia portar a terme dins de l'aljama.

Els redactors empen termes abreujats, en hebreu els més habituals, i en català els mesos i alguns noms de persona: 'פ' (*Pere*) (lín. 13.5.a4), 'ברנני' i 'בר' (*Berenguer*), 'ויטו' (*vuitubre*), 'שטימ' (*setembre*).

Hi ha registres, especialment els crediticis, que segueixen el calendari cristià. En d'altres s'hi indica la data segons el calendari jueu malgrat que no s'hi anota l'any.

No hi ha una estructura fixa, tot i que en gran part són registres curts i esquemàtics encapçalats per la fórmula עוד + vaig pagar/vaig rebre/etc. o, en el cas dels crediticis s'indica el nom del deutor més l'import del deute i ocasionalment la data de la transacció.

Datació: Els registres datats van de l'any 1332 a l'any 1335.

Lèxic català: אמפרא (*ampara*), גוליאול (*juliol*), גון (*juny*), גניר (*gener*) ויטו' (*vuitubre*), ססה (*tassa*), מאג (*maig*), מנטיל קדינש (*mantell de cadenes*), קפה קדינש (*capa de cadenes*), פבריר (*febrer*), שנטנסיא (*sentència*), שטימ' i שטימברי (*setembre*).

Topònims: אוריבש (*Òrrius*), ברצלונה (*Barcelona*), פרמיה (*Premià*), קבניש (*Cabanes*), קברירה (*Cabrera*), קלדיש (*Caldes*), רידלוטש (*Ridelots*).

Trets lingüístics:

- Reforç de la transcripció vocàlica amb א per a la *o* (או) a inici de mot per evitar la confusió de ו amb valor de labiodental fricativa sonora: אוליביר (*Oliver*), אוריבש (*Orrius*). Dins del mot es transcriu ו, indiferent per a *o* o *u*: גון (*juny*), רידלוטש (*Ridelots*), קורטיש (*Cortès*), רמון (*Ramon*). Notem que s'intercala una ע alhora de vocalitzar el nom פוענץ (*Ponç*).
- Per a la transcripció de *a* i de la vocal neutra tot sovint s'opta per no fer cap marcació vocàlica: קבניש (*Cabanes*), קלדיש (*Caldes*), מנטיל (*mantell*), etc. Però hi

- ha mots que marquen la vocal amb א: שאלת (*Salat*), מאג (*maig*). A final de mot sempre amb ה: ברצלונה (*Barcelona*), פרמיה (*Premià*). Notem especialment el nom פרנסאשק (*Francesc*) [frənsəʃk] que a la major part dels altres documents gironins es transcriu פרנשישק (*Francesc*), i que denota la pronúncia de la vocal neutra tònica. A final de mot es transcriuen amb ה: ברצלונה (*Barcelona*), פרמיה (*Premià*), קברירה (*Cabrera*), קולומירה (*Colomera*), שאלה (*Sala*).
- Per a la transcripció de [e], [ɛ] i [i] amb י: גיאם (*Guiam*), קורטיש (*Cortès*), פירי (*Pere*), etc.
 - Transcripció del diftong [aw] amb ב: גרב (*Garau*), ארנב (*Arnav*).
 - Transcripció del diftong [ow] amb ז: פלוב (*Palou*).
 - Transcripció del diftong [iw] amb יב: אוריבש (*Òrrius*).
 - Per marcar la manca de diftong s'intercala una א entre les vocals גוליאול (*juliol*),
 - No es marca la lletra ג amb cap punt diacrític per marcar el valor fònic català diferent de l'hebreu: גוסף (*Jucef*), גון (*juny*).
 - Notem la transcripció לי per a representar [λ] a קדיליש (*Cadells*) i יל a מנטיל (*Mantell*) tot i que també podria representar també podria representar *e + l*.
 - Notem ensordiment final en el nom ברנט (*Bernat*) en tot el document tret de la lín. 13.7 b17 en què es transcriu ברנד.
 - No hi ha pèrdua de la *-r* final a אוליביר (*Oliver*), ברנגיר (*Berenguer*), ברביר (*Barber*), פבריר (*febrer*), פריר (*Ferrer*).
 - Tot i que el més corrent és transcriure la *t* dels mots catalans amb ט, en aquest document, el redactor M3, transcriu amb ת el mot שתימברי (*setembre*). En canvi, el redactor M2 transcriu, abreujat, - שטימ'.
 - S'empra l'article onomàstic català *en* (-אנ-) i (-נ-) sense cap mena de separació amb el mot que segueix davant els noms de dona i dels noms de jueus: אנמשה (*en Moixé*), אנקורטיש (*en Cortès*), נקבניש (*na Cabanes*), ניצק (*n'Itsaq*), אנגוסף בלשום (*en Jucef Bellxom*), etc. Gairebé mai davant dels noms d'homes cristians només: אנפלוב (*en Palou*).
 - S'elideix la l'א inicial en contacte amb l'article onomàstic: נשתרוק (*n'Astruc*).
 - En alguns textos notem l'article salat femení sempre aglutinat al mot que segueix: פרנסאשק ספריידה (*Francesc sa Prieda*), פירי ספירה (*Pere sa Pera*). D'altra banda també trobem סניסק (*sa n'Itsaq*) (lín.13.8.b1).
 - Observem que per expressar les relacions atributives entre dos mots catalans es fa de forma com si fos un estat constructe, igual que en hebreu, sense que la preposició -ד uneixi les paraules: קפה קדינש (*mantell de cadenes*), קפה קדינש (*capa de cadenes*).
 - Per a les relacions de procedència es fa servir la preposició -ד: אוליביר דפרמיה (*Oliver de Premià*), בר' פריר דרידלוטש (*Berenguer Ferrer de Ridelots*).
 - Notem certa arbitrarietat a l'hora d'escriure alguns noms propis hebreus: יצק i יצחק (*Itsaq*), יצחק (*Itschaq*), יסק (*Içaq*), יוסף (*Iossef*), גוסף (*Jucef*).

FH 13.3/ 13.4 - Gi 1, 140 - codavant 1/1391-1392

Dimensions del fragment: 292 x 195 mm

Descripció externa: Document en molt mal estat de conservació. Hi ha diversos forats per l'acció dels insectes i moltes taques d'humitat. El paper és d'un to groguenc però s'ha enfosquit molt per algunes parts. Es veu el plegat central de la relligadura, vertical, que també advertim a la resta dels fragments del mateix bloc i un d'horitzontal, casual, que no estructura el text. Es percep un verjurat vertical, gruixut. La tinta és de color sèpia gairebé tota diluïda per la part de l'anvers on no es pot llegir més que uns pocs mots esparsos. Al revers la lectura millora i a més a més hi ha algunes anotacions amb una tinta molt més fosca. A l'anvers, a la dreta comptem catorze línies i a l'esquerra dinou. Al revers la part dreta és en blanc i a l'esquerra resten trenta línies. L'escriptura és d'una sola mà (M1), poc acurada, semicursiva i de mida mitjana. No s'hi veu cap filigrana.

Observacions: El redactor anotava la suma total de les transaccions al final del full, com podem observar a la darrera línia de la pàgina dreta del verso. El mot per a פשיטין 'diners' s'abreuja פיש' en canvi per פרע 'pagà' abreuja פ'. Afegeix el mot ימים ('dies') a la data, terme que generalment s'omet.

FH 13.3 (Gi 1, 140 - codavant 1a/1391-1392)

Pàgina dreta (a)

[...] מח [...] פה [...] פה [...] ¹
 [...] ²
 [...] וחצי ³
 [...] הנק [...] עלא [...] ⁴
 [...] מ[...] [...] לו ⁵
 [...] ⁶
 [...] ש[...] ⁷
 [...] ועו' [...] ו[...] ות [...] ⁸
 [...] געז ⁹
 [...] ¹⁰
 [...] קורש[...] [...] ¹¹
 [...] מ[...] ¹²
 [...] לפ [...] ¹³
 [...] לי' שפ די' יח פ ¹⁴

¹ (...)

² (...)

³ (...) i mig

⁴ (...) de dalt (...)

⁵ (...)

⁶ (...)

- 7 (...)
 8 Ítem (...)
 9 (...) ~~ítem~~
 10 (...)
 11 (...)
 12 (...)
 13 (...)

14 (...) lliures, 380 sous, 18 diners

Pàgina esquerra (b)

- 1545 [...] ¹
 [...] ²
 [...] אגנ [...] בן [...] ל [...] ³
 [...] אגמשה [...] ל [...] ⁴
 [...] גרד [...] ב [...] ⁵ 1546
 [...] חייב לנו עלו' דברצלונה [...] ⁶
 [...] ולמה שמ [...] ⁷
 [...] קבל [...] ⁸
 [...] ⁹
 [...] ¹⁰
 [...] ¹¹
 [...] מצ [...] ¹²
 [...] ¹³
 [...] ב [...] ע [...] די' ו פיש' ¹⁴
 [...] ועו' [...] פ דיצאו [...] ¹⁵
 [...] ¹⁶
 [...] לוי [...] מפ [...] ני [...] הצ [...] וחצי ¹⁷
 [...] ונדרתי ל [...] לו דב [...] והיה ¹⁸
 [...] ב [...] ¹⁹ 1547

- 1 (...)
 2 (...)
 3 (...)
 4 *En Moixé* (...)
 5 (...)
 6 *deutor nostre, prohoms de Barcelona*

¹⁵⁴⁵ Registre cancel·lat amb dues línies transversals.

¹⁵⁴⁶ Íd.

¹⁵⁴⁷ Íd.

7 (...)

8 (...)

9 (...)

10 (...)

11 (...)

12 (...)

13 (...)

14 (... 7 sous, 6 diners

15 ítem (...)

16 (...)

17 (...) i mig

18 i vaig prometre (...) i era

19 (...)

FH 13.4 (Gi 1, 140 - codavant 1b/1391-1392)

Pàgina esquerra (b)

[...]¹[...]² הוצ[...][...]³[...]⁴ ה שג[...][...]⁵ די [...][...]⁶ יב די עו' [...][...]⁷ וש[...]⁷ חייב עו' מסרתי לו [...]⁷ ד[...][...]⁸ ופ' ב[...]⁸ ות[...]⁹ עו' פש[...]⁹ פדיגרי לאנשל[...]⁹ ב[...]⁹ שחייב [...]⁹[...]¹⁰ מ[...]¹⁰ לנו ק[...]¹⁰ ב ליצחק [...]¹⁰[...]¹¹ עו' מר[...]¹¹ לו [...]¹¹[...]¹² שת[...]¹² אנקור[טיש]¹² ונרנד[...]¹² ב ימים ל[...]¹²[...]¹³ עלה ת די' פר' לאנקור[טיש]¹³ [...]¹³[...]¹⁴ עשינו ערך עם אנקורטיש [...]¹⁴[...]¹⁵ לה[...]¹⁵ לום [...]¹⁵ לא [...]¹⁵[...]¹⁶ פרע לו אנוידאל לון [...]¹⁶ די עו' בבתי [...]¹⁶[...]¹⁷ פרעתי לו על יד אנ[...]¹⁷

עו' פרי לו [...] ¹⁸

עו' ד [...] יין לאומנים בנו [...] / עו' לו\ ¹⁹

עו' מסמרים ש [...] אנ [...] .] פי' ²⁰

עו' מסמרים שקנה אנוידאל דסל [...] ²¹

עו' מסמרים דקים מאנפ [...] ²²

עו' פ [...] לשתות לאנקור [טיש] * [...] ²³

[...] ²⁴

[...] [.] פי' ל [...] ²⁵

[...] [.] ש ב [...] ²⁶

עו' [...] ל [...] מ [...] ל ב [...] ²⁷

[...] ²⁸

[...] ²⁹

[...] ³⁰

¹ (...)

² (...)

³ (...)

⁴ (...)

⁵ (...) sous (...)

⁶ (...) 12 sous; ítem

⁷ i (...) deutor; ítem vaig entregar-li

⁸ i pagà (...)

⁹ ítem (...) *Padegrí a en* (...) que és deutor (...)

¹⁰ ens (...) a *Itskhaq* (...)

¹¹ ítem (...) *li* (...)

¹² (...) *en Cortès* i (...) 2 dies (...)

¹³ puja 8 sous; pagà a *en Cortès* (...)

¹⁴ Férem una estimació amb *en Cortès* (...)

¹⁵ (...)

¹⁶ Va pagar-li *en Vidal Lon* ? (...) sous; ítem amb la meva filla (...)

¹⁷ vaig pagar-li per mà d'*En* (...)

- 18 ítem vaig pagar-li (...)
- 19 ítem (...) vi per als preceptors del meu fill (...)
- 20 Ítem uns claus que (...) *en* (...) diners
- 21 Ítem uns claus que va comprar *en Vidal* de (...)
- 22 Ítem uns claus prims *d'en* (...)
- 23 Ítem (...) per beure a *en Cortès* (...)
- 24 (...)
- 25 (...) diners(...)
- 26 (...)
- 27 ítem (...) 2 (...)
- 28 (...)
- 29 (...)
- 30 (...)

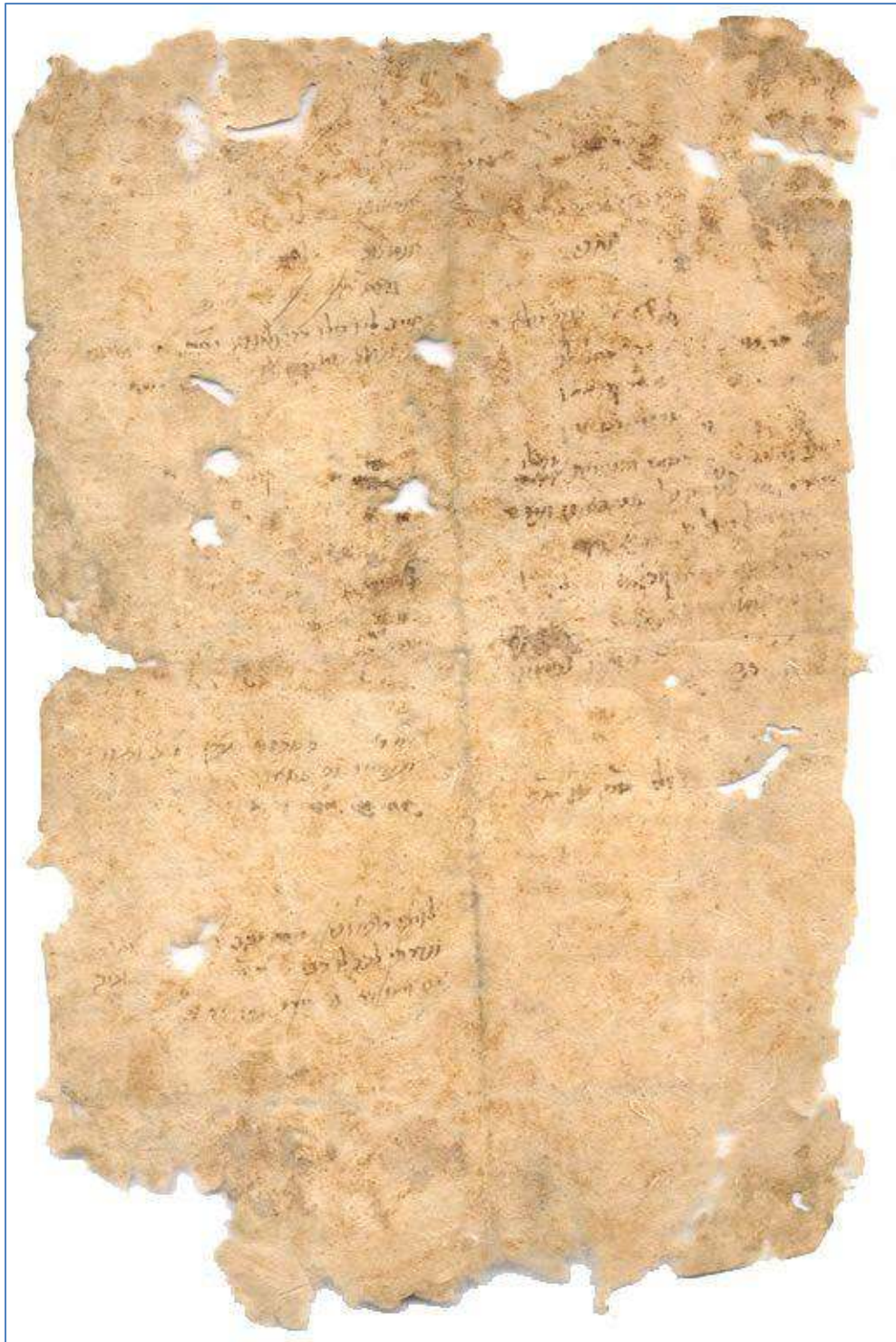

Figura 62. FH 13.3

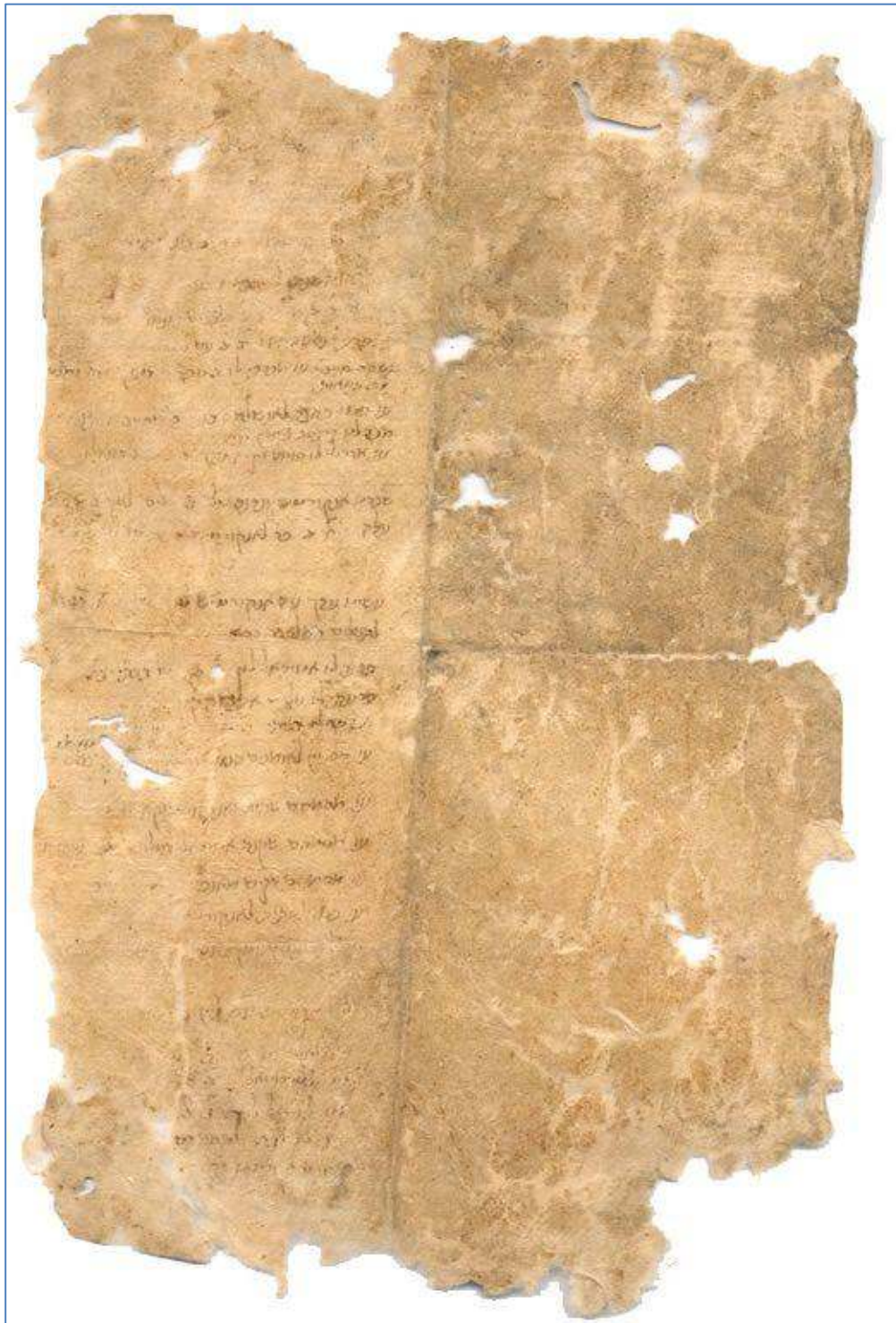

Figura 63. FH 13.4

FH 13.5/ 13.6 - Gi 1, 140 - codavant 2/1391-1392

Dimensions del fragment: 207,5 x 166 mm

Descripció externa: Full de paper amb algunes taques d'humitat i diversos forats per causa dels atacs d'insectes, especialment als marges inferiors. El paper és d'un to groguenc i s'ha enfosquit en diverses parts. Es veu el plegat central, vertical, i unes restes dels fils de la relligadura. El paper fa un verjurat, gruixut, en sentit perpendicular a les línies d'escriptura i no s'hi veu cap filigrana. Hi ha una sola mà d'escriptura (M2), de lletra semicursiva, que emprava còloms de gruix diferents, amb tints que van del color marró fosc al negre. A l'anvers, cada pàgina té dinou línies. Al revers, vint-i-una a la dreta i a l'esquerra, setze.

Observacions: Enmig de la pàgina esquerra i en lletra més petita es fa el recompte de les sortides. La M2 mai abreuja el mot עוּד ("ítem") tret de la línia 13.5.b9. Afegeix el mot ימים ("dies") a la data, terme que generalment s'omet.

FH 13.5 (Gi 1, 140 - codavant 2a/1391-1392)

*Pàgina dreta (a)*¹⁵⁴⁸

¹ עוּד הוּצָאתִי לְאֶכֶי [ל] אֶשֶׁת [...] דְּקַבְנִישׁ

² א[...]. לְתֵּבַת בְּרִנְגִיר שְׂאֵלֶת־יָ דִי' ׀ יָמִים

³ יֵצִי גּוּלִיאוֹל לְבַ

⁴ עוּד ה[וּצָאתִי] דָּפ' שְׁנַתִּי לְשָׁנֵי רִצִּים מְקַלְדִּישׁ שֶׁהֲלָכוּ

⁵ מֵרֶטְמָה לְמִשְׁכֵּן כָּל הַתְּרַעוּמוֹת שְׁעִשִּׁיתִי דִידָם

⁶ הַ יֵצִי [גּוּ] לִיאוֹל [..]

⁷ עוּד הוּצָאתִי לְכַתוּב כָּל ה[תְּדַעוּמ]וֹת [..] שְׁנַתִּי

⁸ לְרִצִּים מְקַלְדִּישׁ בַּ פ' לְנַעַר ש[..] תְּבִן

⁹ עוּד [...] סָתָם ׀ דִי מְפּוֹעֵנֵן בְּרִנְגִי

¹⁰ אה[..] אה[..] א [...] אג[..] שלה[..] פּוֹן לַח

¹¹ [...]

¹² עוּד [הוּ] צָאתִי [...] לְמַחֹק [...] [..] ע[.] דִּין

¹³ בְּרִנְט [...] דָּפ' [...] מִיָּה לְכַתוּב [...] תְּשַׁע[..] דַּבְּא[..] הַ

¹⁴ [...] גִּי מִב[...]

¹⁵ [...] לְחֶלֶק הַמ[...]. ׀ בְּשֶׁהֲלַכְתִּי¹⁵⁴⁹ בְּר[...]

¹⁶ [...] שֶׁהֲבָאתִי לְהֵם ד[...]

¹⁷ [...] לְ דִי שְׁעִשָׂה בְּרִנְגִיר

¹⁵⁴⁸ Els registres són cancel·lats amb unes línies transversals.

¹⁵⁴⁹ כְּשֶׁהֲלַכְתִּי

[...]¹⁸[...]¹⁹

- ¹ Ítem vaig pagar per l'alimentació de la dona de (...) *de Cabanes*
² (...) *Berenguer Salat*, 10 sous, a 60 dies
³ a la sortida de *juliol* de 1332
- ⁴ Ítem vaig pagar *de Pere* el que vaig donar per als dos corredors de *Caldes* que van anar
⁵ (?) per establir totes les queixes que vaig fer de la seva mà
⁶ 5 de la sortida de *juliol* (...)
- ⁷ Ítem vaig pagar per escriure totes les queixes (...) que vaig entregar
⁸ als corredors de *Caldes*, 2 diners pel jove (...)
- ⁹ Ítem (...) 60 sous de *Ponç Berenguer*
¹⁰ (...) 1338?
¹¹ (...)
- ¹² Ítem vaig pagar (...) per cancel·lar (...)
¹³ *Bernat* (...) per escriure (...)
¹⁴ (...)
- ¹⁵ (...) per repartir (...) quan vaig anar (...)
¹⁶ i el que els vaig portar (...)
- ¹⁷ (...) 30 sous que va fer *Berenguer*
¹⁸ (...)
- ¹⁹ (...)

Pàgina esquerra (b)

¹ עוד הוצאתי מ[...] שפרע ברנגיר [...] ה ג פ'
² השעבוד

³ עוד הוצאתי לתקן תיבה [...] כל [...]
⁴ [...] תאאות ו[...] ע[.] ה
⁵ הוצא

⁶ עוד הוצאתי לפירי נער הכתב [...] פ' [...]
⁷ שני תפריים [...] ו'ן כרמים וש[...]

אוליביר דפרמיה⁸

עו' לכתוב ת[.] עימ[.] ת[.] פשי' סד' [...] ⁹
 שטו[...] ¹⁰

עוד הוצאתי לאכילת נקבניש [...] ¹¹

עוד הו' לא[...] ה שפשיתי [...] ל[...] ¹²

השוטר וכתוב בספר אנפלווב לב[...] ¹³

[...] מיה מהבציר ומהתרמים [...] קנ[...] מטה א[...] ¹⁴

[...] נעש' ב' יצי' שטימ' [...] ¹⁵

[...] ב' פ' ¹⁶

[...] ¹⁷

מה ו[...] שו[...] ¹⁸

וב[...] ¹⁹

¹ Ítem (...) vaig pagar de (...) *Berenguer* (...) 3 diners

² de la hipoteca.

³ Ítem vaig pagar per arreglar la tarima (de la sinagoga) (...)

⁴ (...)

⁵ va pagar

⁶ Ítem vaig pagar a en *Pere* el jove l'escriptura (..) 4 diners (...)

⁷ dos (...) vinyes i (...)

⁸ *Oliver de Premià*

⁹ Ítem per escriure (...) 4 diners 64 (...)

¹⁰ (...)

¹¹ Ítem vaig pagar per l'alimentació de *na Cabanes* (...)

¹² Ítem vaig pagar per (...) que vaig allargar (...)

¹³ de l'escrivà i escrit en el llibre d'*en Palou* (...)

¹⁴ (...) de la verema i dels delmes (...) a baix

¹⁵ (...) va ser fer a 4 (dies) de la sortida de *setembre* (...)

¹⁶ (...) 4 diners

¹⁷ (...)

¹⁸ (...) el què

¹⁹ (...)

FH 13.6 (Gi 1, 140 - codavant 2b/1391-1392)

Pàgina dreta (a)

¹ זה היד ז[...]¹ ל בציר בוניט דקבניש² [...]³ לבציר ג[...]³ גרב דאוריבש יום זה⁴ פ' [...]⁵ עוד לבציר קמפ[...]⁵ ל דאוריבש פ[...]⁶ ל[...]⁶ ל[...]⁶ וות שובר גיאם [...]⁶ דקברירה הוצא'⁷ [...]⁸ עוד ל[...]⁸ כתוב שהלך אלפוצ' בעד ריא [...]⁹ פ' [...]¹⁰ עו[ד] [...]¹⁰ קבניש ו די' פחו' ב פ'¹¹ עוד ב[...]¹¹ גמשהו[.טה]¹² מר[...]¹² [...]¹³ פא די' [...]¹³ לד[...]¹³ יצו' ויטו' שלה¹⁴ [...]¹⁴ הבא [...]¹⁵ [...]¹⁵ די נשמר[...]¹⁵⁵⁰ ה[...]¹⁶ נתתי לפירי נער הכתב יב פ' בעד פ[.שר/רה]¹⁷ [...]¹⁷ שעשה כי לא היה רוצה לפרו'¹⁸ פש [...]¹⁸ בינו ובינו ליד די¹⁹ אר[...]¹⁹ שחייב היום יב די קרן²⁰ נתה [...]²⁰ אקמ [...]²¹ [...]¹ Aquest de la mà de (...) verema de *Bonet de Cabanes*² (...)³ per la verema (...) *Garau d'Òrrius*, aquest dia⁴ 4 diners⁵ Ítem per la verema (...) *d'Òrrius*(...)⁶ (...) rebut de *Guiam* (...) *de Cabrera*, vaig pagar⁷ (...)⁸ Ítem (...) escrit que va anar (?) per (...)⁹ 6 diners (...)¹⁵⁵⁰ Totes aquestes línies ratllades també són cancel·lades per dues ratlles transversals.

- 10 Ítem (...) *Cabanes*, 6 sous menys 2 diners
 11 Ítem (...)
 12 (...)
 13 ~~81 sous (...) a la sortida de *mitubre* de 1335~~
 14 ~~(...) que ve (...)~~
 15 (...)
- 16 Vaig donar a en *Pere* el jove de l'escriptura 12 diners per (...)
 17 (...) que va fer perquè no volia pagar
 18 (...) entre ell i jo per 12 sous
 19 (...) que deu del dia 12 sous de capital
- 20 (...)
 21 (...)

Pàgina esquerra (b)

¹ עוד הוצאתי ד פ' לאמפרה שעשיתי לת[..²]אות
² ברנגיר שאלה דסרוקה ג כני' גון [...] ³
 אנפלוּב

⁴ עוד יום זה ובזה הספר ל[...] ברנט מנ[..⁵]
 דשלטקניש ג פ'

⁶ עוד יום זה [...] הסופר ל[...] פירי
⁷ וילאר דשלטקניש ג פ'

⁸ עוד הוצאתי ב פ' לשעבו' פרנסאשק ספריידה
⁹ שהוצא כתו' שהיו חייבים מעשייתה מה שהיה
¹⁰ יג כני גון

¹¹ עולת ה[...]א[...]א[..¹²]וא פ'

¹² עוד הוצא' שלחתי ברצלונה על יד [...] ¹³
 חמר יב כני' גון [...]א[...]ג[..¹⁴]של[..¹⁴
 עוד שלחתי בין אניוסף שלדין וניצק שלדין
¹⁵ על יד אנבוּנשתרוק רא[...] מהמש[..¹⁶]
ל די' יא ימים [...]אול

¹ Ítem vaig pagar 4 diners per a l'*empara* que vaig fer per (...)

² *Berenguer Sala de sa Roca*, 3 (dies) de l'entrada de *juny* de (...)

³ *En Palou*

- ⁴ Ítem aquest dia i aquí, el document per (...) *Bernat* (...)
⁵ *de Saltacanes*, 6 diners
- ⁶ Ítem aquest dia (...) el document per (...) *Pere*
⁷ *Vilar de Saltacanes*, 50 diners
- ⁸ Ítem vaig pagar 2 diners per la hipoteca de *Francesc sa Prieda*
⁹ que va pagar un escriptura que vam fer de deutes fets els quals eren a
¹⁰ 12 (dies) de l'entrada de juny.
- ¹¹ Puja (...) 1 diner
- ¹² Ítem vaig pagar el que vaig enviar a *Barcelona* per mà de (...)
¹³ vi (?),¹⁵⁵¹ 12 (dies) de l'entrada de *juny* (...)
¹⁴ Ítem vaig enviar entre *en Iossef Saladin* i *n'Itsag Saladin*
¹⁵ per mà d'*en Bonastruc* (...)
¹⁶ 30 sous, a 12 dies de (...)

¹⁵⁵¹ El mot té diverses accepcions. Com que la línia precedent és incompleta no podem saber del cert si el redactor es refereix a aquest significat. Ho interpretem així per raó de les diverses referències a la verema que hi ha en tot el document.

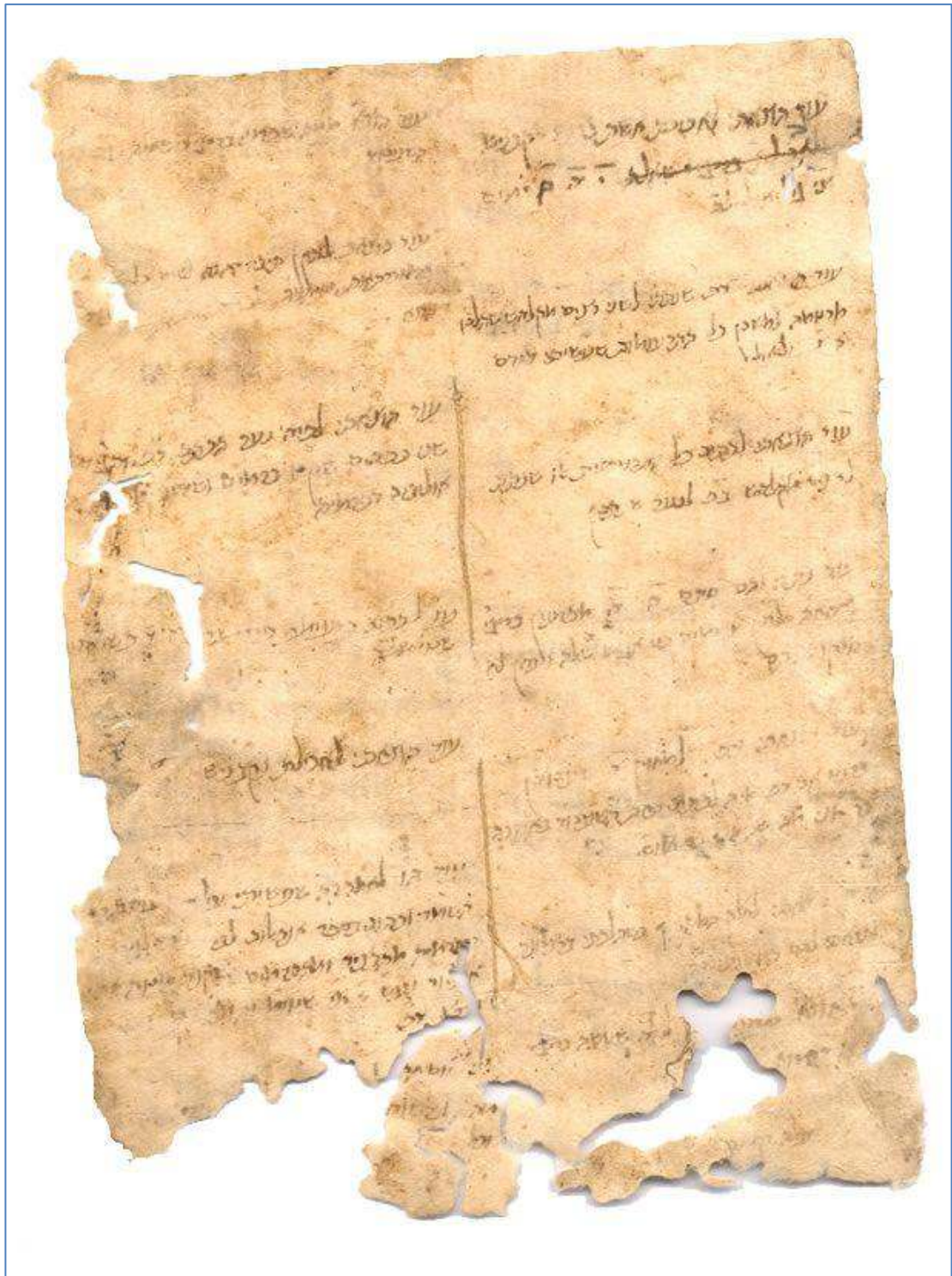

Figura 64. FH 13.5

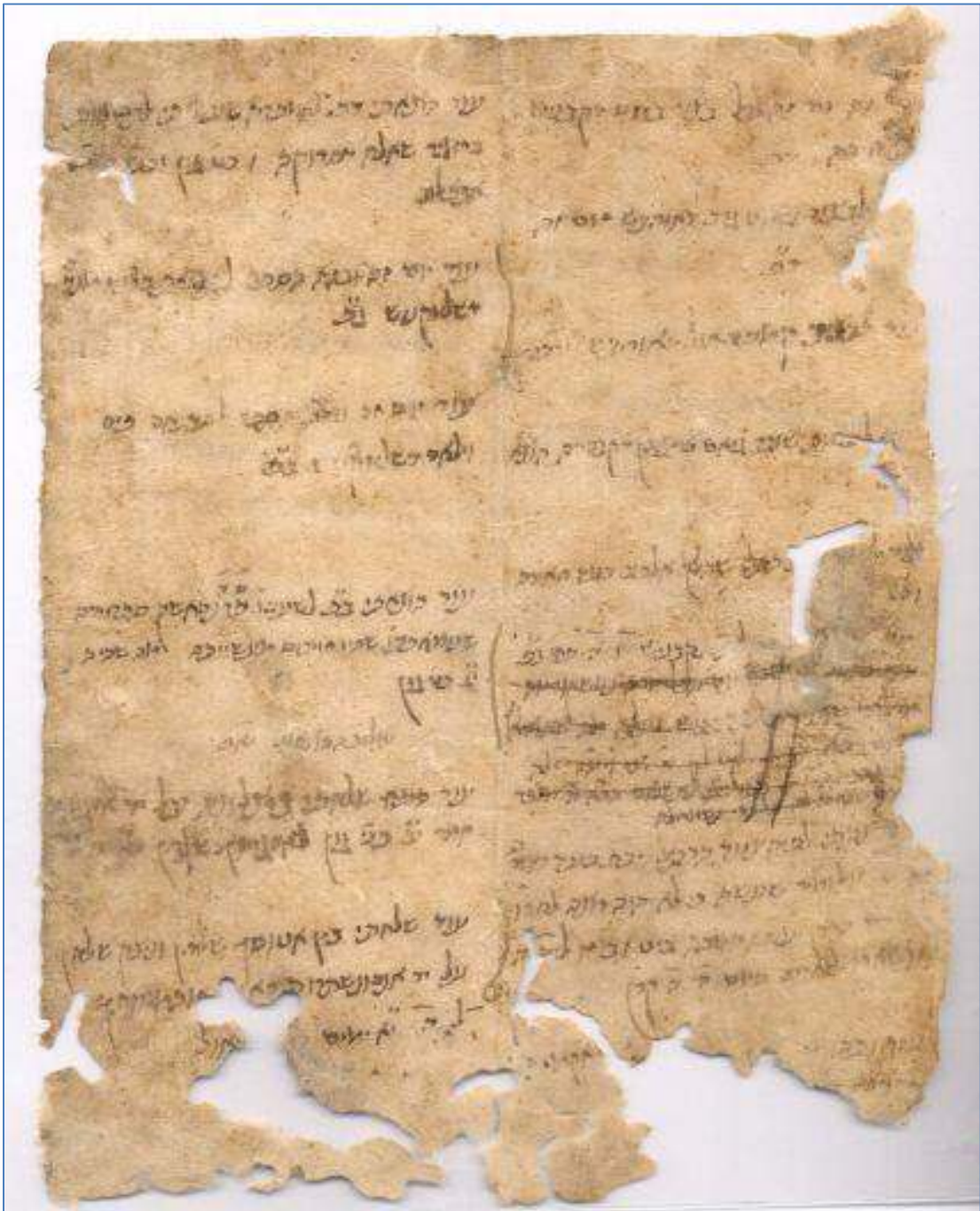

Figura 65. FH 13.6

FH 13.7/ 13.8 - Gi 1, 140 - codavant 3/1391-1392

Dimensions del fragment: 156,7 x 239,2 mm

Descripció externa: Full de paper especialment malmès pels marges superiors i amb petits forats per atacs d'insectes a la resta del document. El paper és d'un to groguenc però s'ha enfosquit en diverses parts per causa de la humitat. Es veu el plegat central, vertical, com també s'observa un plegat horitzontal, al centre del full, però que no té cap relació amb l'enquadrernació original. El paper fa un verjurat, gruixut, en sentit perpendicular a les línies d'escriptura i no s'hi veu cap filigrana. Hi ha dues mans d'escriptura, una molt més gran que l'altra, cursiva, ràpida, amb la tinta molt més fosca, gairebé negra (M3). L'altra és semicursiva, acurada, de mida mitjana, amb la tinta que pel pas del temps s'ha tornat d'un color marró (M2). També hi ha algunes anotacions al verso, de la mateixa mà més petita, per damunt d'algunes línies. A l'anvers, a la pàgina dreta hi ha nou línies i a l'esquerra vint-i-cinc. Al revers n'hi ha dinou a la dreta i a l'esquerra vint-i-tres.

Observacions: La pàgina esquerra de l'anvers i la dreta del revers són d'una especial importància per a l'estudi del crèdit. El redactor anota el préstec concedit però a més a més anota la quantitat que es declara a cal notari. A gairebé tots els registres la quantitats prestada supera a la declarada, i en uns pocs la quantitat és igual. També sembla que faci un recompte dels diners de què disposa o que ha prestat. D'altra banda observem que en alguns casos el redactor fa servir en hebreu el -מ de procedència per a indicar la possessió: מגיאם (*de Guiam*), מניסק (*de n'Içaq*).

FH 13.7 (*Gi 1, 140 - codavant 3a/1391-1392*)

Pàgina dreta (a)

אלפים ת[...].ת[...]¹

מה שחייב אנטיולאן שהם ד לי'²

שתימברי מ[...].נא מסולק הרבי'³

[...].מ[...]. המראה ומסולק קר' [ה]וצאו⁴

[...] ויש לפחות מחמת⁵

[...] תי די' נשארו דף תקד⁶

[...]ס[...]. תס די' ממעות שקבל ומצא⁷

[...] ב אלף תתקס די'⁸

[...] תתג די'⁹

¹ (...) mil (...)

² el que els deu *en Tiolan*, 4 lliures

³ *setembre* (...) pagat l'interès

⁴ (...) la senyora i abonat el capital, van pagar

- 5 (...) i hi ha per rebaixar degut a
 6 (...) 419 sous restants; pàgina 504
 7 (...) 460 sous dels diners que va rebre i va trobar
 8 (...) 2.960 sous

9 403 sous

Pàgina esquerra (b)

	ות[...]	1
	מגיאם ס[...]	2
ו די'	ה משם יג די'	
ה די'	[...]	3
עה די'	מורי משם ה די'	
	אליקשן פונטה מחו ק די מהער'	4
	שובר ידם זקף והוספתי לו	5
יא די' או יב די'	פ[...]	6
שע די' ש די'	טיר משע' יב די'	
	בר' פריד דרידלוטש מר[...]	7
	ת די'	
	ברנגיר פריד הביא ג משו[...]	8
בו די' [...]	פירי קדנה ורמוז [...]	9
יד די'	פירי ספירה [...]	10
ת די'	ברנגיר[ר] ג[...]	11
[...]	רמוז [...]	12
[...]	ברנגיר [...]	13
בה די'	בר' סרויירה [...]	14
	פירי [...] ה[...]	15
	ר[...]	
	מפר[...]	
	קנ די' בזמנים	
[...]	ומכר [...]	16
[...]	די'	
\[...]	ברנד ברביר ב[...]	17
	א[...]	
	ליים [...]	
	ל[...]	
	ליט' וק[...]	
	ל[...]	
	[...]	18
	מחלקם קדל[...]	
	[...]	
	בין ש[...]	
	מהפשרה שעשה	19
	[...]	20
	ב[...]	
	[...]	21
	[...]	22
	[...]	23
	[...]	24
	[...]	25

1 (...)

2 de *Guiam* (...) d'allà, 13 sous; 6 sous

3 (...) mestre, d'allà, 5 sous; 5 sous

4 *Ali Qassan*? (...), de fora, 100 sous del garant, 75 sous

- 5 un rebut de mans seves i va fer un ingrés i li vaig incrementar
 6 (...) obligat 12 sous; 11 sous o 12 sous
 7 *Berenguer Ferrer de Ridelots* (...) 410 sous; ~~390 sous~~ 300 sous
 8 *Benrenguer Ferrer* va portar 3 (...)
 9 *Pere Cadena i Ramon* (...) 26 sous (...)
 10 *Pere sa Pera* (...), 12 sous
 11 *Berenguer* (...) 8 sous
 12 *Ramon* (...) sous
 13 *Berenguer* (...) sous
 14 *Berenguer sa Roira* (...) 25 sous
 15 *Pere* (...) 150 sous a terminis
 16 i (...) sous; (...) sous
 17 *Bernad Barber* (...) lliures (...)
 18 (...) dividits d'ells (...) entre
 19 de l'acord que va fer
- 20 (...)
 21 (...)
 22 (...)
 23 (...)
 24 (...)
 25 (...)

FH 13.8 (*Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392*)

Pàgina drete (a)

ד[...].ד[.]דה ¹

לח[...].ש[...].נ[...].ס[...]. ²

עו' מה שפרעתי לש[...].בי שהלוה ל[...]. ליט' [...]./ [...].די' ³

ביום [...]. הש[...]. באתי לח[...]. ⁴

[...].ע[...]. ב[...]. ליט' ⁵

מה שקבלתי מניסק וזה [...].נ[...]. המזכרת ⁶

די' [...]. ג[...].מס[...].ק[...]. ⁸

בוג[...]. ⁹

די' [...]. ¹⁰

די' [...]. פריר[...]. ¹¹

	[...] ב[.] ר [...] ¹²
ל די'	טל[...] ¹³
יב די'	[...] ¹⁴
[...] די'	[...] ¹⁵
לב די'	[...] ¹⁶
פ די'	[...] ¹⁷
יב די'	[...] מי[...] ¹⁸
	¹⁹

שס די'

- ¹ (...)
² (...) vaig escapar (?) (...)
³ Ítem el que vaig pagar per (...) que va prestar (...) lliures
⁴ Aquell dia (...) vaig venir (...)
⁵ (...) lliures

- ⁶ El que vaig rebre de *n'Içaq* (...) el recordatori
⁷ (...)
⁸ (...) sous
⁹ (...)
¹⁰ (...) sous
¹¹ *Ferrer* (...) sous
¹² (...)
¹³ (...) 30 sous
¹⁴ (...) 12 sous
¹⁵ (...)
¹⁶ (...) 32 sous
¹⁷ (...) 80 sous
¹⁸ (...) 12 sous
¹⁹ 360 sous

Pàgina esquerra (b)

¹ [...] מסניסק [...] רע לאנשלמה כ[.]
² נה ליט' בעד מק שהוציא

³ [...] די' שפרעתי בעדו' לאנוידש

⁴ עו' ק די' לאנגוסף בלשום שהלוח אלו

⁵ ופרעתיז אני

⁶ עו' פדתי טסה כסף שלי בא [...]

7 עו' קבל' ג די' שפדתי שרש [...]¹⁵⁵²

- ⁸ [..]לב[.] ע הקרשחה עד מ די'
⁹ לסבה[.] עד ס ליט
¹⁰ הוצא למחלתה עד פט די'
¹¹ עו' [...] ג די' ל די' <לאנמשה בונגוד[ה] ט די' ונשתרוק סבי[...]>
¹² עו' מנטיל קדינש מה די' \סנ[.]א[.] ל די' /
¹³ עו' קפה קדינש מ די'
¹⁴ בלב[.] קלדיש פ די' [...]
¹⁵ הוצאתי [...]
¹⁶ פרעתי לאנא[...]מלבד [...]
¹⁷ ליין
¹⁸ לחטה מת[...] [..]המ[.] מאשר הבאתי
¹⁹ מאש[.]ל[.] ק [...] עד ס די'
²⁰ [...] ניסק [...] עד פ די'
²¹ לפדות [...]
²² [...]למס אין [...] מספר <מ[גין]>
²³ [...]

¹ (...) de *sa n'Içaq* per *en Xelomó* (...)

² 55 lliures pel que va pagar

³ (...) sous que vaig pagar a través d'ell per *en Vides*

⁴ Ítem 100 sous per *en Jucef Belxom* que va prestar aquests

⁵ i li vaig pagar; jo

⁶ Ítem vaig recuperar una *tassa* de plata meva (...)

⁷ Ítem vaig rebre 50 sous que vaig recuperar del que (...)

⁸ (...) ? fins a 40 sous

⁹ per (...) fins a 60 lliures

¹⁰ va pagar per la seva malaltia fins a 89 lliures

¹¹ Ítem (...) 50 sous ~~30 sous~~ <per *en Moixé Bonjudà* 9 sous i *n'Astruc* (...)>

¹² Ítem un *mantell* de *cadenes*, 45 sous / [...] 30 sous \

¹³ Ítem una *capa* de *cadenes*, 40 sous

¹⁴ (...) de *Caldes*, 80 sous.

¹⁵ Vaig pagar (...)

¹⁶ Vaig pagar a *en* (...) excepte (...)

¹⁷ per al vi

¹⁸ per al blat (...) del que vaig portar

¹⁵⁵² Aquest i els anteriors registres cancel·lats amb unes ratlles transversals.

- ¹⁹ (...) fins a 60 sous
²⁰ (...) *n'Içaq* (...) fins a 80 sous
²¹ per recuperar (...)
²² (...) del llibre/nombre de l'escut (...)
²³ (...)

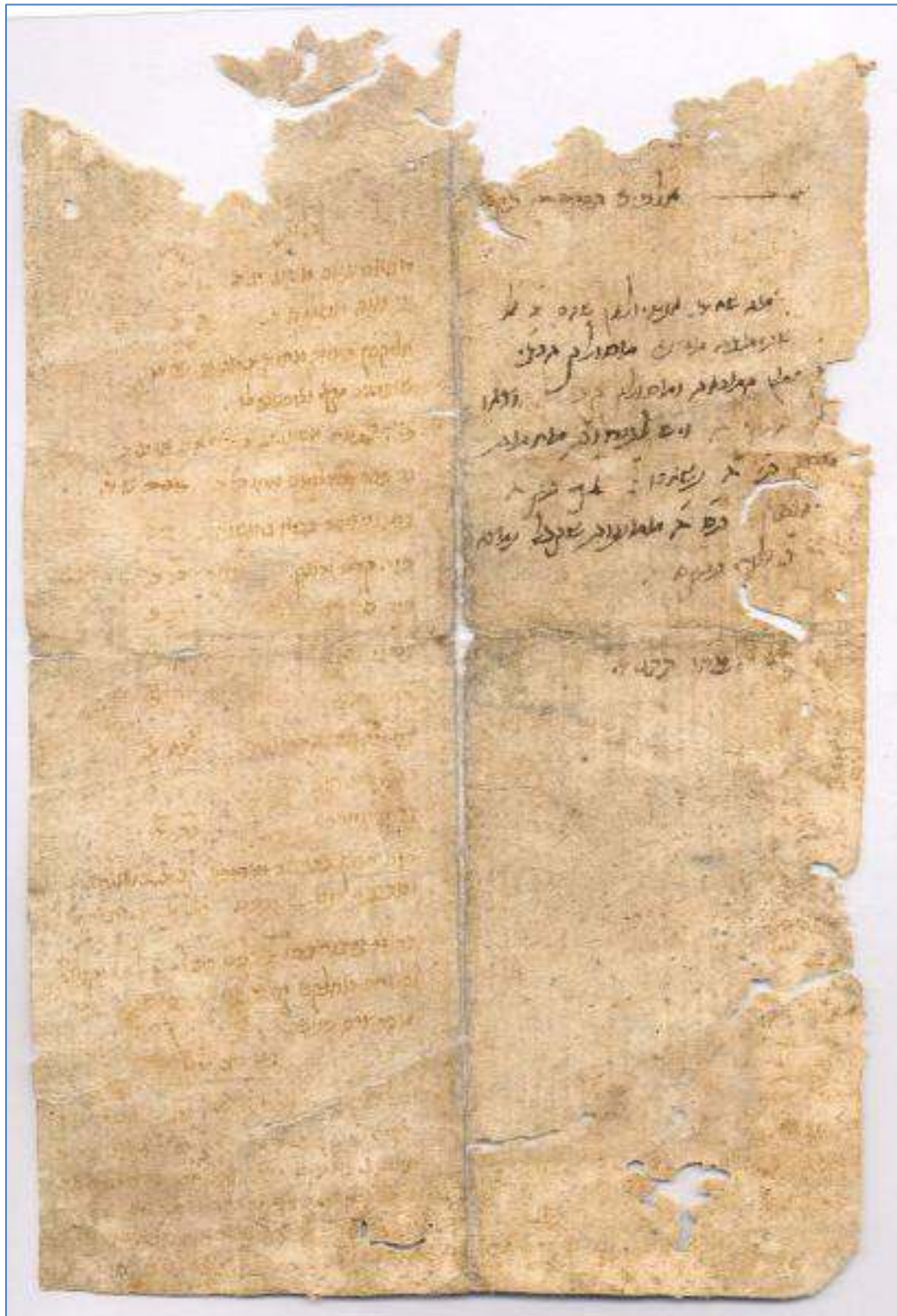

Figura 66. FH 13.7

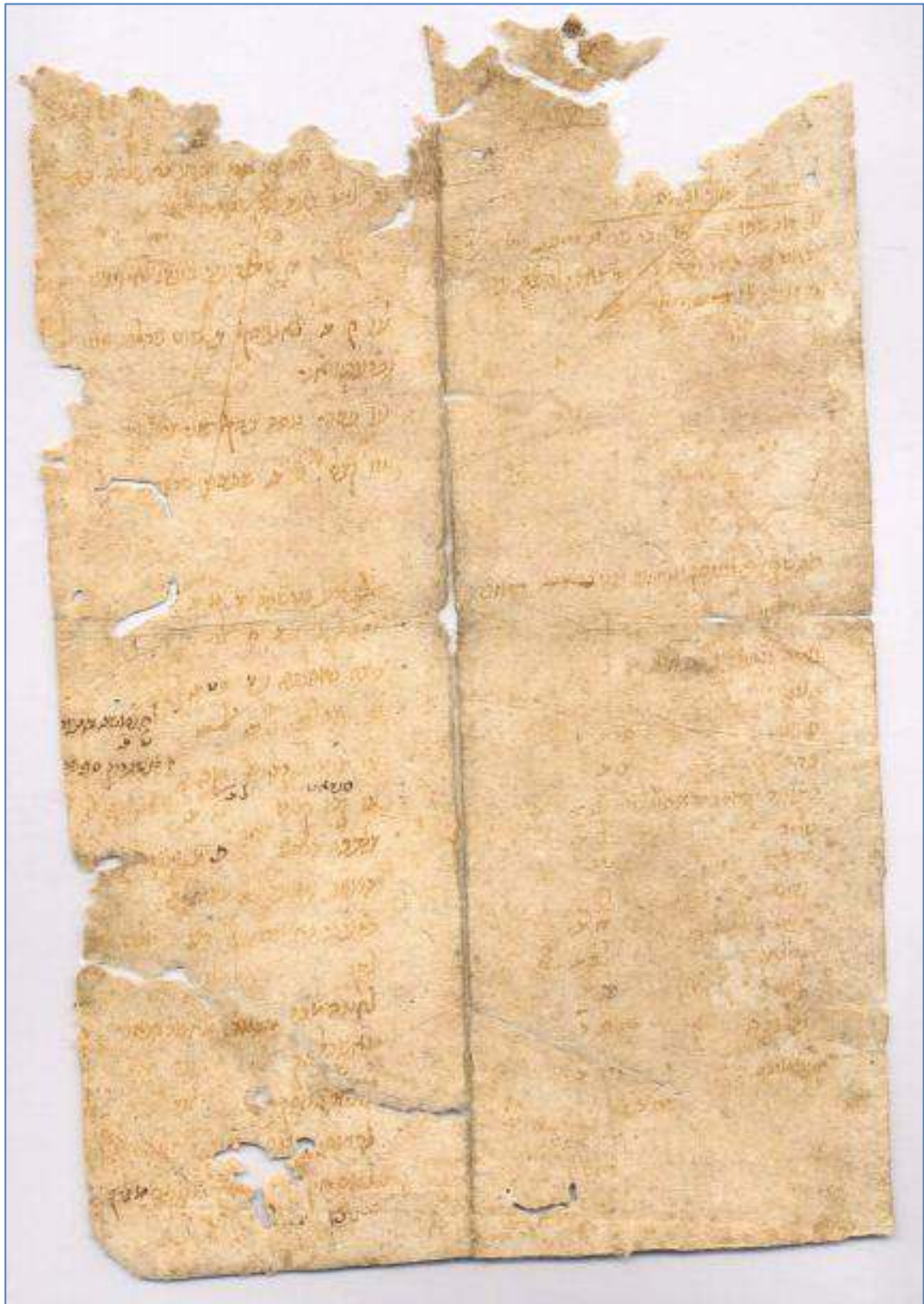

Figura 67. FH 13.8

FH 13.13/ 13.14 - Gi 1, 140 - codavant 6/1391-1392

Dimensions del fragment. 206 x 85 mm

Descripció externa. Full de paper molt malmès, esquinçat per la meitat, de dalt a baix, d'un to groguenc, i que s'ha enfosquit en algunes parts a causa de la humitat. Hi ha diversos forats per causa de l'acció dels insectes. Fa un verjurat, gruixut, en sentit perpendicular a les línies d'escriptura i no s'hi veu cap filigrana. La tinta és de color marró fosc, tirant a negre. Hi ha una mà d'escriptura, de mida mitjana i semicursiva (M2). A l'anvers, a la pàgina dreta hi ha nou línies i a l'esquerra vint-i-cinc. Al revers n'hi ha dinou a la dreta i a l'esquerra vint-i-tres.

Observacions. No abreuja el mot **עוד** ('ítem') ni **אשת** ('esposa de') com és habitual en aquesta mena de documentació.

FH 13.13 (Gi 1, 140 - codavant 6a/1391-1392)

¹ עוד נתתי לו יב פי' [...]
² שיפרע לי קס די' פ' [...] ה [...]
³ הכתב גדול

⁴ ין ימים ב[...] שלה שלח [...] ת להם על יד [...]
⁵ דקדיליש ס די' ש' [...] ופרעון ברוניש ד[...] ¹⁵⁵³

⁶ עוד הוצאתי לשנטנסיא ברנט שאלה [...]
⁷ דרמון דשלטקניש י די' ת פי' [...]

⁸ עוד הוצאתי לחפיל [...] ⁹ [...] ה'מ' די' ויגש

¹⁰ עוד הוצאתי יב פ' למתפשר ביני [...] ¹¹ גיאם או [...] א [...] ד [...] יין

¹² עוד הוצאתי לאכילת נקבני [ש] [...] ¹³ גניר [...] לה [...] ה בשלח

¹⁴ עוד הוצא' [...] ¹⁵ ט פי'

¹⁶ עולה / [...] א \ הלח [...] ¹⁷ מה די' י פי' [...]

¹ Ítem vaig donar-li 12 diners (...)

² que em pagarà 160 sous (...)

¹⁵⁵³ Tot el registre cancel·lat amb una ratlla ondulada.

- 3 l'escriptura gran.
- 4 16 dies (...) a ells per mà de (...)
- 5 de *Cadells* 60 sous (...) i un pagament de *Brunes de* (...)
- 6 Ítem vaig pagar per a la *sentència* d'en *Bernat Sala* (...)
- 7 ~~de Ramon~~ de *Saltacanes*, 10 sous, 8 diners (...)
- 8 Ítem vaig pagar per (...)
- 9 (...) sous; *Vignes*
- 10 Ítem vaig pagar 12 diners per a l'acord entre jo i (...)
- 11 *Guiam* (...) de (...)
- 12 Ítem vaig pagar per l'alimentació de *na Cabanes* (...)
- 13 *gener* de 1335 (...) quan va enviar
- 14 Ítem vaig pagar (...)
- 15 9 diners
- 16 Puja (...)
- 17 45 sous 6 diners (...)

FH 13.14 (*Gi* 1, 140 - *codavant* 6b/1391-1392)

¹ [...] בנש יַ פי'

² [...] נער הכתב יב פי'

³ [...] נקולומירה אשת ברנט

⁴ [...] צאר

⁵ [...] לקולומיר[ה] בַּ פ' על משיות / [יות] 1554\

⁶ בידי בעד זה החוב

⁷ עוד הוצא' לפירי נער הכתוב יב פי'

⁸ [...] ור פוענץ קבניש

⁹ עוד הוצא' לעשות בַּ כתבים כדי שלא / [...]

¹⁰ [...] בר[...]

¹¹ [...] ד[...]. א בין הכתב ונערו

¹² והוצאתי [...] קלדיש גַּ ימים יַ די' בַּ פי'

¹⁵⁵⁴ Escriu de nou la terminació de plural perquè no es pot llegir bé el final del mot.

עוד [...] תי אני ממעום משותף זה ¹³
 בו די בעד עמלי ¹⁴

עוד להב[.] השטרות מעות יצי' מאג של[.] ¹⁵
 [...] ב פי' ¹⁶

[...] ¹⁷
 בעד [...] ¹⁸
 [...] ¹⁹
 [...] ²⁰
 [...] ²¹

- ¹ (...) 4 diners
- ² (...) l'escriptura 12 diners
- ³ (...)
- ⁴ (...) *na Colomera*, dona de *Bernat*
- ⁵ (...) per a *Colomera*, 2 diners sobre unes sedes
- ⁶ de la meva mà per aquest del deutor
- ⁷ Ítem vaig pagar a en *Pere* el jove l'escriptura, 12 diners
- ⁸ (...) *Ponç Cabanes*
- ⁹ Ítem vaig pagar per fer 20 escriptures perquè no (...)
- ¹⁰ (...)
- ¹¹ (...) entre l'escrivà i el seu noi
- ¹² i vaig pagar (...) *Caldes*, 3 dies, 10 sous 2 diners
- ¹³ Ítem (...) jo, dels diners d'aquest soci
- ¹⁴ 26 sous per al meu treballador
- ¹⁵ Ítem per (...) les moltes actes, sortida de *maig* de 133(.)
- ¹⁶ (...) 2 diners
- ¹⁷ (...)
- ¹⁸ Per
- ¹⁹ (...)
- ²⁰ (...)

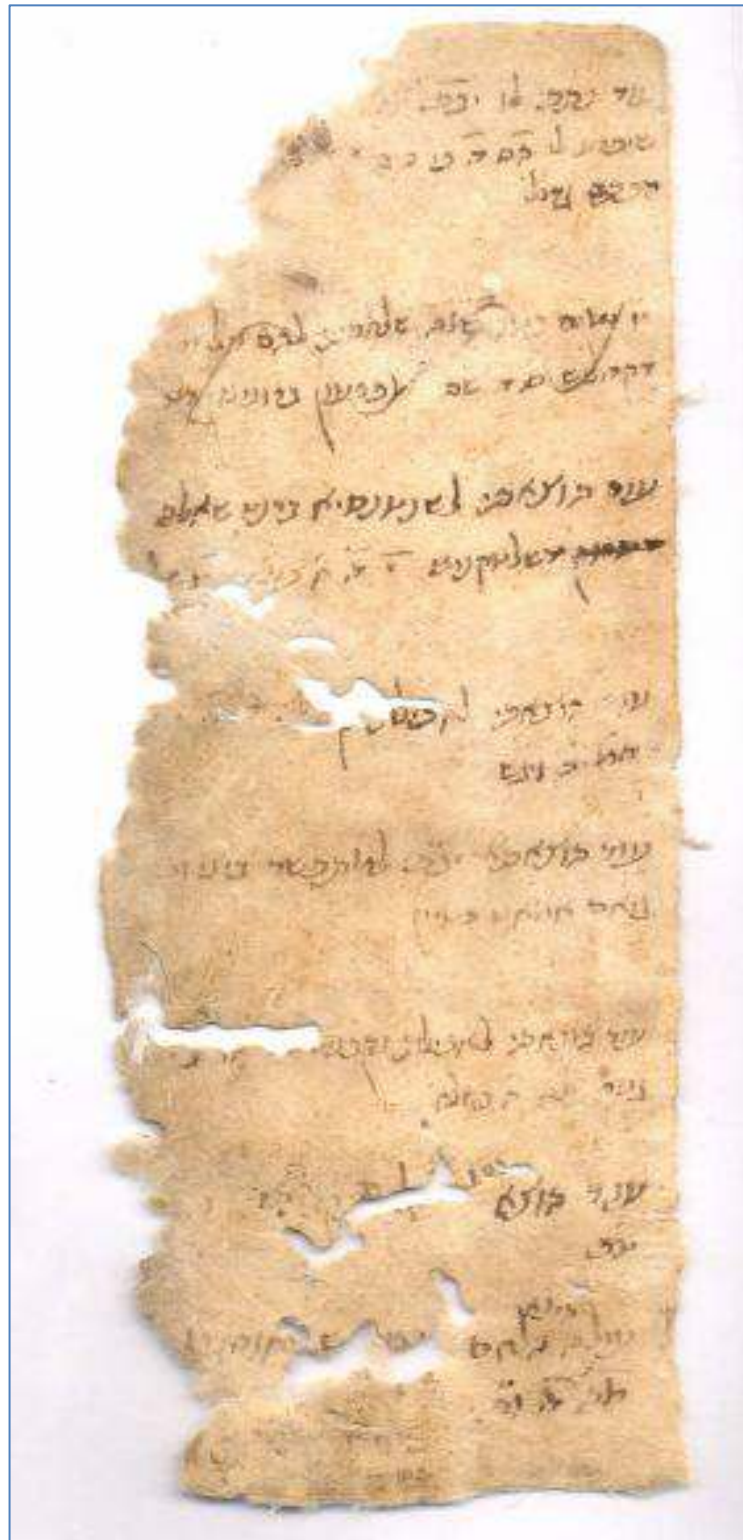

Figura 68. FH 13.13

Figura 69. FH 13.14

FH 13.15/ 13.16 - Gi 1, 140 - codavant 7/1391-1392

Dimensions del fragment. 150 x 31 mm

Descripció externa. Petit fragment de paper allargassat, amb alguns forats produïts pels insectes i unes lleus taques d'humitat. S'aprecia un verjurat en sentit horitzontal i no s'hi veu cap filigrana. La tinta és de color marró fosc, tirant a negre. Només hi ha una mà d'escriptura, cursiva, ràpida i de mida mitjana (M3). Es poden llegir alguns mots i xifres esparsos. A l'anvers resten divuit parts de línies i al revers quinze.

Observacions. Afegeix el mot ימים ('dies') a la data, terme que generalment s'omet.

FH 13.15 (Gi 1, 140 - codavant 7a/1391-1392)

[...] ורבי' [...] ¹
 [...] ל דלק [...] ²
 [...] ת ה [...] ³
 [...] שלי [...] ⁴
 [...] ג [...] ⁵
 [...] ד [...] עתי מזוב [...] ⁶
 [...] ⁷
 [...] ⁸
 [...] לודל [...] ⁹
 [...] ¹⁰
 [...] נע' ב ימים ¹¹
 [...] שטר ¹²
 [...] ג [...] קש ב די' ¹³
 [...] פבריר [...] ¹⁴
 [...] ב [...] ¹⁵

¹ (...) i l'interès (...)

² (...)

³ (...)

⁴ (...) meu (...)

⁵ (...)

⁶ (...)

⁷ (...)

⁸ (...)

⁹ (...)

¹⁰ (...)

¹¹ (...)va ser fet a 2 dies

¹² (...) acta

¹³ (...) 20 sous

¹⁴ (...) febrer (...)

15 (...)

FH 13.16 (Gi 1, 140 - codavant 7b/1391-1392)

[...] ק מ[.]טו[...] ¹
 [...] ²
 [...] ניצה [...] ³
 [...] כניס' ⁴
 [...] ב[.]ד[.]ק[.]נה[...]ש[...] ⁵
 [...] לַה ליום ראשון [...] ⁶
 [...] צד בשעבו' [...] ⁷
 [...] זה יד די' [...] ⁸
 [...] מאגשלמה [...] ⁹
 [...] פּר' צנ די' יצי' [...] ¹⁰
 [...] וקבל מה [...] ¹¹
 [...] וחצי' [...] ¹²
 [...] ואני י די' [...] ¹³
 [...] ס [...] ק די' [...] ¹⁴
 [...] ז [...] ¹⁵

¹ (...)² (...)³ (...)⁴ (...)⁵ (...)⁶ pel primer dia (...)⁷ (...) amb hipoteca (...)⁸ (...) aquest 12 sous⁹ (...) de *en Xelomó* (...)¹⁰ (...) pagà 76 sous a la sortida de (...)¹¹ (...) i va rebre el que (...)¹² (...) i mig (...)¹³ (...) i jo 4 sous (...)¹⁴ (...) 100 sous (...)¹⁵ (...)

Figura 70. FH 13.15

Figura 71. FH 13.16

FH 13.19/ 13.20 - Gi 1, 140 - codavant 9/1391-1392

Dimensions del fragment: 203 x 154 mm

Descripció externa: Full de paper molt malmès pel marge esquerre, en el sentit del versó, amb diversos forats per causa dels atacs d'insectes a la resta del document. El paper ha agafat un to grisós per l'anvers per causa de la humitat però conserva el to groguenc pel revers. Es veu el plegat central, vertical. El paper fa un verjurat, gruixut, en sentit perpendicular a les línies d'escriptura i no s'hi percep cap filigrana. Hi ha dues mans d'escriptura, una amb una tinta marró clar, semicursiva i acurada, de mida mitjana, només en una línia i molt poc visible (M1). L'altra, també semicursiva, no tan acurada, amb la tinta més fosca i feta amb un càmam de traç més fi (M2). A l'anvers només hi ha text a la pàgina esquerra, però la major part de les onze línies són il·legibles. Al revers hi ha restes d'una línia a la pàgina dreta i cinc línies a l'esquerra.

FH 13.19 (Gi 1, 140 - codavant 9a/1391-1392)

Pàgina esquerra (b)

[...] ¹
 [...] מזכרת ס[...] ת משות [...] ²

[...] ³
 [...] ⁴
 [...] ⁵
 [...] ⁶
 [...] ⁷
 [...] ⁸
 [...] ⁹
 [...] ¹⁰
 [...] ¹¹

¹ (...)

² penyora (...)

³ (...)

(...)

FH 13.20 (Gi 1, 140 - codavant 9b/1391-1392)

Pàgina dreta (a)

[...] חש' [...] ¹

¹ (...)

Pàgina esquerra (b)

¹ [...] ה[.] הע[...]

² יג די' [...] לב

³ [...] הוצא' שני ר[צ]ים שתפשו אנל[.] ה[.] ה

⁴ [...] הוצא' עבור ערבו אשתה ארנב

⁵ [...] ה השנים ופ' לכתוב

¹ (...)

² 13 sous (...)

³ (...) vaig pagar dos dels corredors que van agafar *en* (...)

⁴ (...) vaig/van pagar ja que van avalar la dona d'*Arnau*

⁵ (...) dels anys i pagà/ren per l'escriptura

Figura 72. FH 13.19

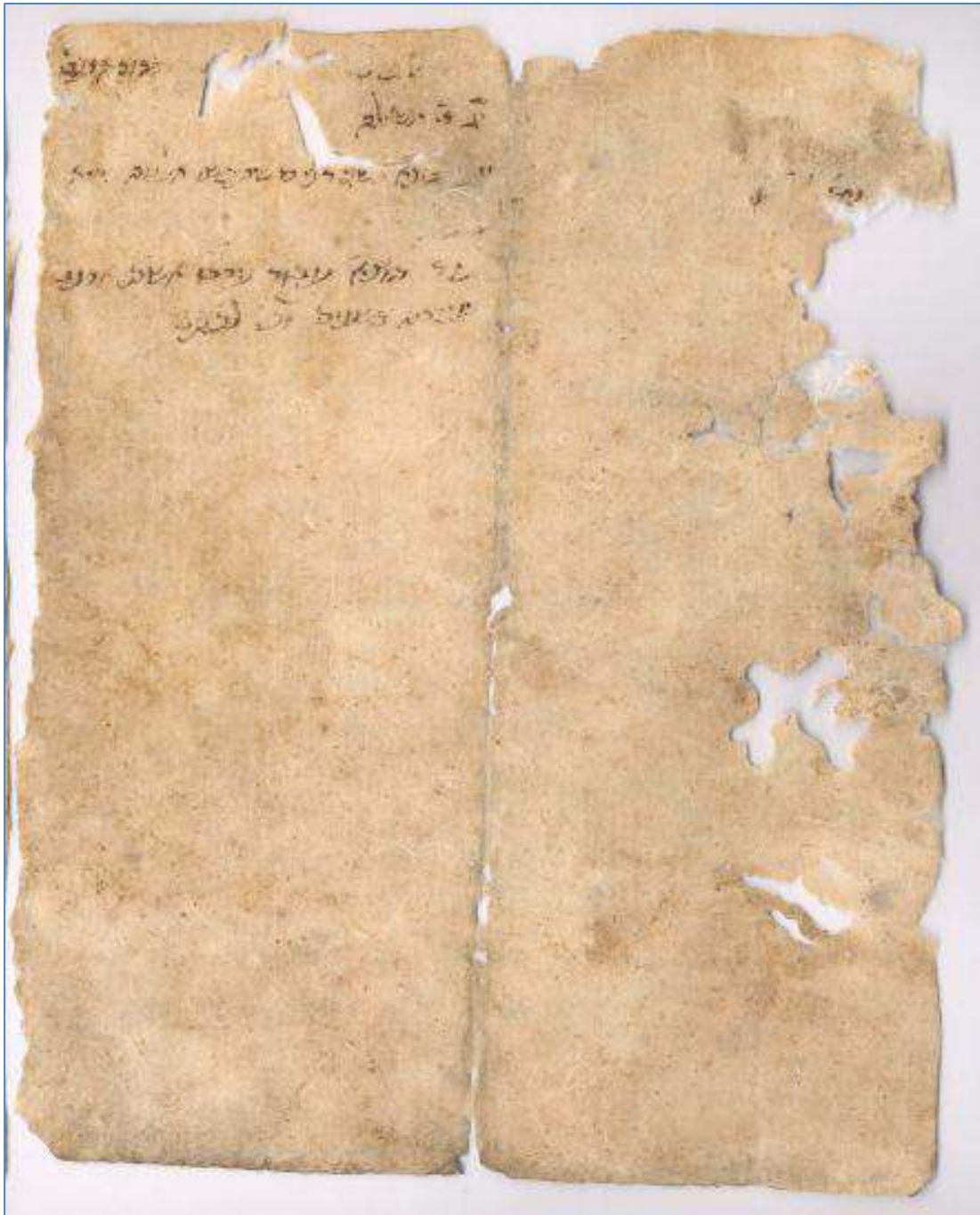

Figura 72. FH 13.20

FH 13.21/ 13.22 - Gi 1, 140 - codavant 10/1391-1392

Dimensions del fragment. 203,7 x 68 mm

Descripció externa: Full de paper mig malmès, esquinçat per la meitat –de dalt a baix–, d'un to groguenc, amb diversos forats per causa de l'acció dels insectes i algunes taques d'humitat. No s'hi veu cap filigrana. Hi ha una mà d'escriptura, que empra càlams diferents, semicursiva, de mida mitjana i que fa anotacions sota d'algunes línies amb una lletra més petita (M2). La tinta, en diverses graduacions, és de color marró fosc, tirant a negre. A l'anvers hi ha catorze línies i al revers n'hi ha dotze.

Observacions: Gairebé imperceptible, la darrera a línia del verso fa el recompte de sous i diners, si més no dels anotats en aquella pàgina. Afegeix el mot ימים ('dies') a la data, terme que generalment s'omet.

FH 13.21 (Gi 1, 140 - codavant 10a/1391-1392)

[...] בַּפּ לְמַגִּיד [..] הַ שְׁתַּפֵּשׁ גַּפּ [..]¹

עוֹד פּ [..] לְפָדוֹת [..] אַבּ [..] א²

יוֹם וְ בָהוּ הָיָה חִילְתִּי אַכַּל [..] הֵם [..]³

נִקְבְּנִישׁ טַ יָמִים [..] וְ יוֹמִים [..]⁴

עוֹד הוֹצֵא לְאֲכִיל אֶשֶׁת [..]⁵

יֵב פ' הַ בְּמַדְבָּר⁶

עוֹד הוֹצֵאתִי לְאֲכִילַת נִקְבְּנִישׁ [..]⁷

גַּ נְשֵׂא⁸

עוֹד הִבֵּא [..] לְנִיצֵק שְׁלֹדִין תּוֹ דִּי [..]⁹

וְ [..] מַ [..]¹⁰

עוֹד הוֹצֵאתִי לְאַנְפֹּלַב נִקְבְּנִישׁ וְ פ' אַ [..]¹¹

תּ [..]¹²

עוֹד הוֹצֵא לְאֵ [נ] פֶּל [ב] בְּ [..] לְהַ / נִקְבְּנִישׁ \ דָּס [..]¹³

בְּ [..] וְ [..]¹⁴

- ¹ (...) per al missatger (...) que va entregar (...)
- ² Ítem (... per recuperar (...)
- ³ El sisè dia (...) m'havia posat malat (...)
- ⁴ *na Cabanes*, a 9 dies (...) 10 dies (...)
- ⁵ Ítem vaig pagar per al menjar de la dona de (...)
- ⁶ 12 diners, 5 “Nombres”¹⁵⁵⁵
- ⁷ Ítem vaig pagar pel menjar de *na Cabanes*
- ⁸ 3 va demanar a crèdit
- ⁹ Ítem (...) per *n'Itsag Saladín*, 407 sous
- ¹⁰ 6 (...)
- ¹¹ Ítem vaig pagar a *en Palou* de *na Cabanes* 10 diners 1
- ¹² (...)
- ¹³ Ítem vaig pagar per *en Palou* (...) \ *na Cabanes*/ (...)
- ¹⁴ (...)

FH 13.22 (*Gi* 1, 140 - *codavant* 10b/1391-1392)

¹ [עוד] * הוצאתי כשהלכתי [י] במ[...]. ה בחודש אדר שני
² להוצאתי הברמ[.]. ה ב די' ב פ'

³ [...] וה[וצא]תי שיש יד נייר ט פ'

⁴ עוד כשח[ז]רתי פה בחודש ניסן תאלת
⁵ ג די' ה פ'

⁶ הוצאתי ב פ' למ[ח]וק [.] עבוד פרנסק פ[.]
⁷ שנמצא שהיה חייב ב פ' מעשירי[...]
⁸ [...]

⁹ הוצאתי כשהלכתי [...] ד¹⁵⁵⁶ [.] פ' [...]

¹⁵⁵⁵ Entenem que es pot referir al quart llibre del Pentateuc, Nombres במדבר o bé al *midraixim* Nombres Rabbà רבה במדבר.

¹⁵⁵⁶ Mot (o potser tot el registre?) cancel·lat amb una ratlla curta transversal.

הוצאתי לעשון[.]ה שק[.]ובין הכגד ¹⁰
 [...]יש לי לחלק לכל אחד [...]ק[.] ¹¹

ד[...]ב פ' ¹²

- ¹ Ítem vaig pagar quan vaig anar a (...) en el mes d'*Adar Xení*
² per pagar (...) 2 sous 2 diners
- ³ (...) i vaig pagar una mà de paper, 9 diners
- ⁴ Ítem quan vaig tornar aquí en el mes de *nissan* (...)
⁵ 3 sous, 5 diners
- ⁶ Vaig pagar 2 diners per cancel·lar (el que) va preparar *France(s)c* (...)
⁷ que es va trobar que devia 2 sous del delme (...)
⁸ (...)
- ⁹ Vaig pagar quan vaig anar (...)
- ¹⁰ Vaig pagar per (...) i entre (?) (...)
¹¹ (...) tinc per dividir entre cada un (...)
- ¹² (...) 2 diners

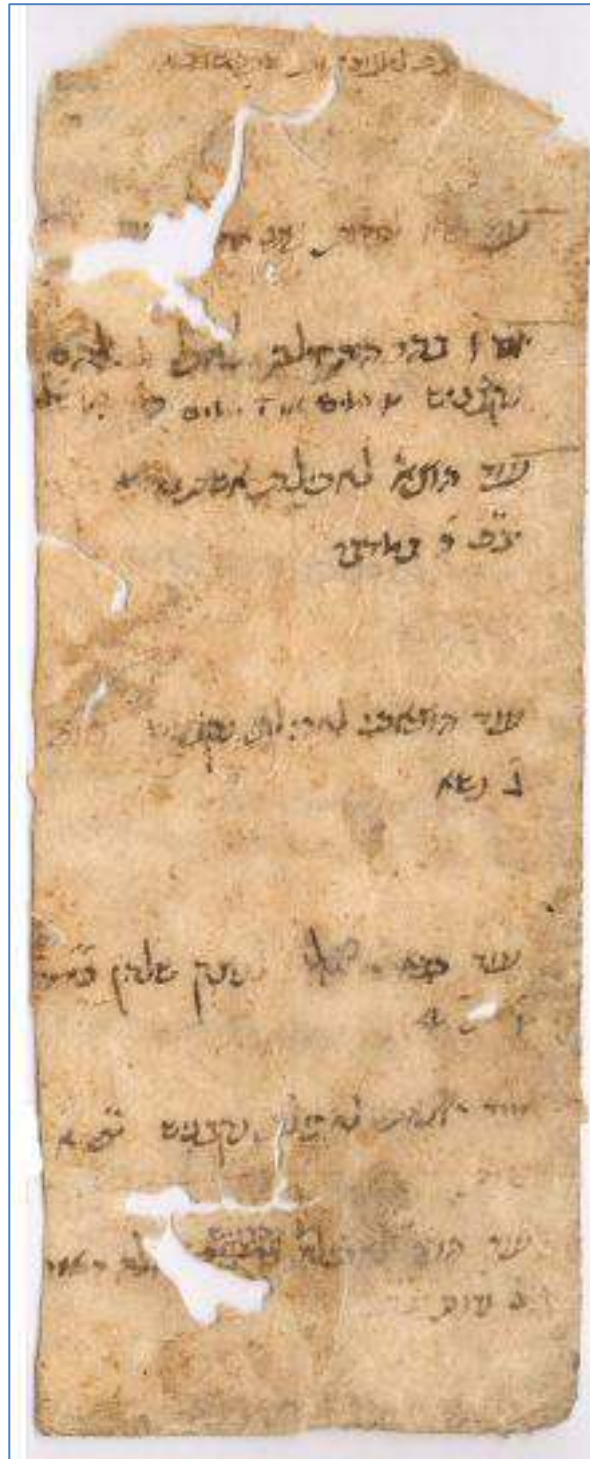

Figura 74. FH 13.21

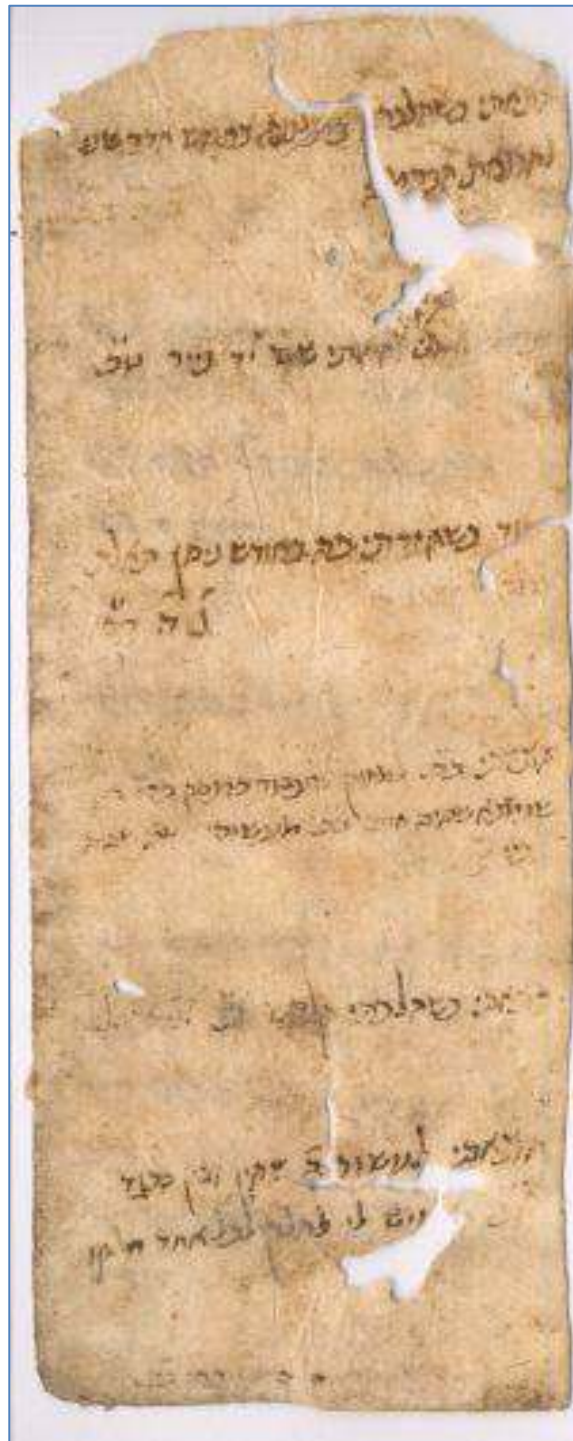

Figura 75. FH 13.22

FH 13.23/ Gi 1, 140 - codavant 11a/1391-1392

Dimensions del fragment: 104 x 66 mm

Descripció externa: Petit fragment de paper, amb alguns forats produïts pels insectes i diverses taques d'humitat. S'aprecia un verjurat en sentit horitzontal i no s'hi veu cap filigrana. La tinta és de color marró fosc, tirant a negre i en parts està molt diluïda pel mal estat del suport. Hi ha una mà d'escriptura, semicursiva, acurada, i feta amb un càlam de traç més aviat prim (M2).. A l'anvers resten part de deu línies, però només es poden llegir alguns mots esparsos, i al revers no n'hi ha cap.

Observacions: Se separen els registres amb unes ratlles horitzontals.

FH 13.23 (Gi 1, 140 - codavant 11a/1391-1392)

[...]בכתבו[...]¹

קפל[...]² יד אנבונוש[תרוק]* [...]

[...] די' ש[...]³ קבל' י די'

[...]⁴

[...]⁵

[...] די' שהיו⁶

[...] ת חלקו בחוב [...]⁷

[...]⁸

[...] נתתי פצק ה די' צא[...]⁹

[...]¹⁰

[...] נתתי ניצ[...]¹¹ ע[...]¹¹ בה[...]

¹ (...) amb la seva escriptura (...)

² (...) de mà d'en Bonastruc (...)

³ (...) sous (...) vaig rebre 10 sous

⁴ (...)

⁵ (...)

⁶ (...) sous que eren ...

⁷ (...) van dividir amb un deute (...)

⁸ (...)

⁹ (...) vaig donar (?) 5 sous (...)

¹⁰ (...) vaig donar (...)

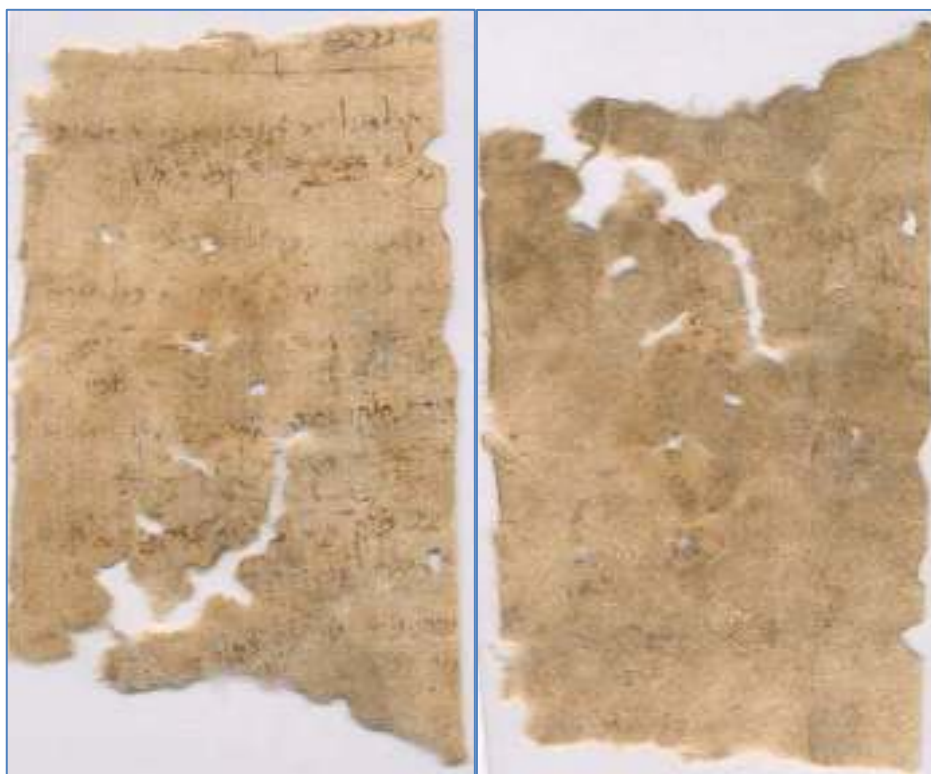

Figura 76. FH 13.23

Escriptura:

M3	M2	M1	
א	א	א	א
ב	ב	ב	ב
ג	ג	ג	ג
ד	ד	ד	ד
ה	ה	ה	ה
ו	ו	ו	ו
ז	ז	ז	ז
ח	ח	ח	ח
ט	ט	ט	ט
י	י	י	י
כ	כ	כ	כ
ל	ל	ל	ל
מ	מ	מ	מ
ם	ם	ם	ם
נ	נ	נ	נ
ז	ז	ז	ז
ס	ס	ס	ס
ע	ע	ע	ע
פ	פ	פ	פ
ף	ף	ף	ף
צ	צ	צ	צ
ץ	ץ	ץ	ץ
ק	ק	ק	ק
ך	ך	ך	ך
ש	ש	ש	ש
ת	ת	ת	ת
אל	אל	אל	אל

Antropònims:

אוליביר	Oliver de Premià
ארנב	Arnau
בוניט	Bonet
בונשתרוק	Bonastruc
בר' סרויירה	Berenguer sa Ruïra
בר' פריר	Berenguer Ferrer
ברוניש	Brunés de ...
ברנגיר	Berenguer
ברנגיר פריר	Berenguer Ferrer
ברנגיר שאלה דסרוקה	Berenguer Sala de sa Roca
ברנגיר שאלת	Berenguer Salat
ברנד ברביר	Bernad Barber
ברנט	Bernat
ברנט דשלטקניש	Bernat (...) de Saltacanes
ברנט שאלה	Bernat Sala
גוסף	Jucef
גוסף בלשום	Jucef Bellxom
גיאם	Guïam
גרב	Garau d'Òrrius
ויגש	Vigues
וידאל לון	Vidal Lon ?(...)
וידש	Vides
וילאר דשלטקניש	Vidal de Saltacanes
טיולאן	Tiolan
יוסף שלדין	Iossef Saladín
יסק	Içaq
יצאק שלדין	Itsaq Saladín
יצחק	Itskhaq
משה	Moixé
משה בונגודה	Moixé Bonjudà
פדיגרי	Padegrí
פוענץ ברנגי'	Ponç Berenguer
פוענץ קבניש	Ponç Cabanes
פירי	Pere
פירי	Pere, el jove
פירי ספירה	Pere sa Pera
פירי קדנה	Pere Cadena

פלוב	Palou
פריר	Ferrer
פרנסאשק ספריידה	Francesc sa Prieda
פרנסק	France(s)c
קבניש	Cabanes, na
קדיליש	Cadells, (...) de
קולומירה	Colomera, dona de Bernat
קורטיש	Cortès
רמון	Ramon
רמון דשלטקניש	Ramon de Saltacanes
שלמה	Xelomó
שתרוק	Struc

5.3.5 Préstecs i empenyoraments. 1330-1335/1341 (8)

Signatures notariales: Gi 1,140, codarrere 1 i codavant 5/1391-1392

Signatures dels fragments: FH 13. 1-2 i 11-12

Descripció interna: Un fragment i un full de paper amb registres de préstecs de la dècada dels anys trenta del segle XIV. Aquests préstecs no només són monetaris sinó que també es porten a terme amb diverses quantitats de blat. En totes les operacions es demana garantia, que pot ser un avalador, una penyora o una propietat hipotecada. En alguns registres es diferencia el capital de l'interès. Aquest també es pot aplicar amb blat en comptes de moneda.

El redactor abreuja, a més a més dels mots usuals en hebreu en aquesta mena de documents, els noms d'alguns mesos en català: 'אגוש (*agost*) i 'פבר' (*febrer*). Els imports es marquen amb les corresponents lletres sobre les quals es traça una petita ratlleta transversal seguits de l'abreviatura habitual per a 'sous' די' en hebreu. El redactor cancel·là amb unes ratlles obliqües el primer registre del segon document. Com és corrent en els textos crediticis se segueix el calendari cristià. L'estructura general dels registres és la següent:

[nom del deutor + procedència + (penyora) + import del préstec/producte + data de retorn + (garant) + data signatura/hipoteca+ pagaments/deutes posteriors]

Datació: Els registres van de l'any 1330 a l'any 1341.

Lèxic català: אבריל (*abril*), 'אגוש (*agost*), גון (*juny*), ונובה (*vànova*), מאג (*maig*), מרטרוור (*Martror*), נדל (*Nadal*), 'פבר' (*febrer*).

Antropònims: גילם דבאל (*Guillam de Vall*), ברנט בסו דטורידירה (*Bernat Bassó de Torredera*), ברנט סילי (*Bernat Cellé*), רמון רוברא דגריונש (*Ramon Roura de Grions*), שימון שובררה (*Simon Sobrera*), שימון שוראל (*Simon Sorall*).

Topònims: מסניש (*Maçanes*), שפארה (*Sapara*).

Trets lingüístics:

- Notem la transcripció d'*a* amb א en els monosíl·labs: באל (*Vall*), מאג (*maig*). Però sense א tant en posició tònica com àtona a la resta de mots: ברנט בסו (*Bernat Bassó*), ונובה (*vànova*), מרטרוור (*Martror*), מסניש (*Maçanes*), נדל (*Nadal*). En alguns casos la transcripció de la vocal amb א sembla denotar la pronúncia de la vocal neutra accentuada: שפארה (*Sapara*) (sa Pera) i שוראל (*Sorall*) (Sorell). A final de mot es transcriu amb ה: ונובה (*vànova*), דטורידירה (*Torredera*) i שובררה (*Simon Sobrera*) però a רוברא (*Roura*) amb א. A inici de mot amb א: אבריל (*abril*), 'אגוש (*agost*).
- Per a la transcripció de [e], [ɛ] i [i] amb י: גריונש (*Grions*), שימון (*Simon*).
- Transcripció del diftong [ow] amb ו: רוברא (*Roura*).
- Pèrdua de la -r final a סילי (*Cellé*) (Celler).
- Representació de [ʒ] amb la lletra ג sense punt diacrític per diferenciar el valor fònic diferent de l'hebreu.
- Notem גילם (*Guillam*) a diferència de la major part dels altres documents de l'AHG en què trobem גיאם (*Guiam*).
- Hi ha arbitrietat en la transcripció de les labials [b] i [v]: ונובה (*vànova*) i באל (*Vall*).

- Diferenciació entre ש i ס: **סשפארה** (*sa Sapara*), **מסניש** (*Maçanes*).
- Preposició de procedència i article salat sempre aglutinats al mot que precedeix: **דסשפארה** (*des Sapara*).

FH 13.1/13.2 - Gi 1,140, codarrere 1/1391-1392

Dimensions del fragment: 31 x 109 mm

Descripció externa: Petit fragment esquinçat en dues parts. El paper és ferm, esgrogueït i amb una verjura en sentit perpendicular a l'escriptura d'aproximadament un mil·límetre d'amplada. La tinta és de color sèpia, ben conservada. L'escriptura és d'una sola mà, semicursiva, de mida mitjana, neta i acurada (M2). No hi ha cap filigrana. Només resta mitja línia a l'anvers i part de dues línies al revers.

Observacions: Només s'indiquen dos dígit de l'any: **של**, centenes i desenes. El més habitual en altres documents és indicar només la desena i la unitat. **מא** (13)41. El registre de l'anvers sembla que es va cancel·lar.

FH 13.1 (Gi 1,140, codarrere 1a/1391-1392)

[...] פּר' וּנש' יב די' פּבר' של פּר' ג די' וחצי [...] ¹

¹ (...) pagà i restaren 12 sous, *febrer* de 1330; pagà 3 sous i mig (...)

FH 13.2 (Gi 1,140, codarrere 1b/1391-1392)

[...] קסט[...] וחצי שלו [...] ¹
 [...] עו' זה קמו די' למאג מא ער' גילם דבאל דקי[...] ²

¹ (...) i mig, seu (...)

² (...) ítem aquest, 146 sous per *maig* de 1341; garant: *Guillam de Vall de* (...)

Figura 77. FH 13.1

Figura 78. FH 13.2

FH 13.11/13.12 - Gi 1,140, codavant 5/1391-1392

Dimensions del fragment: 193 x 123 mm

Descripció externa: Part d'un foli de paper, retallat pel marge interior i esquinçat per la part inferior, amb algun forat per causa de l'acció d'insectes i enfosquit per l'extrem superior. No hi ha cap filigrana. L'escriptura és semicursiva, ferma i de traç gruixut (M1). La tinta és d'un to marronós, molt més clara al final de la sisena i la setena línia, en unes anotacions posteriors. Hi ha 15 línies a l'anvers. Al revers només hi ha una línia, de la mateixa mà del text principal, amb dues línies paral·leles per sobre de cada mot.

Observacions: La línia del versó és Job 8,7, però amb un error ortogràfic a la tercera paraula. Potser per aquesta raó es va reutilitzar el paper per als comptes que hi ha escrits a l'anvers.

FH 13.11 (Gi 1,140, codavant 5a/1391-1392)

¹ [...] נקוש דמסניש על ונובה ב די נעש' ח יצי'
² [...] שלג באתי לחשבון עמו כני' אגוש' שלה ו [...] די קרן
³ על פה 1557 בונ[.]. סייף פרע מז די 1558

⁴ ברנט סילי דסשפארה ב די קר' / וחצי' מדה חטה\ לפרו' לחגם גדל שלד
⁵ ערב שימון שובררה משם נעש' חצי אבריל שלד פרע ג די דפ[...]
⁶ רבי' והחטה פרש' וחייב החטה פעם אחרה פרע ב שמינד חדלו
⁷ פרע ד די רבי' עו פרע ג שמצים חטה וזופ' ומוצה בעד שמוני היש[...]

⁸ ברנט בסו דטורידירה נח די לפרו' לחגם מרטור שלד
⁹ ערב שימון שוראל נעש' יצי' אגוש' שלד פרע ונשאר ע[...]

¹⁵⁵⁷ Entenem que la intenció del redactor era על פי.

¹⁵⁵⁸ Registre cancel·lat amb tres línies transversals.

ג די רבי¹⁰רמון רוברא דגריונש יח די לפרו' לאי [סור] בש [ר] [...] ¹¹בשעבוד ס די גם שעבד פרה וע [...] ¹²[...] עד גון שלה יש למחוק [...] ¹³[...] שכתוב במ [...] ¹⁴[...] בעד זלק [...] ¹⁵

- ⁴ (...) *de Maçanes* sobre una *vànova*, 20 sous, va ser fet a 8 (dies) de la sortida de
- ² (...) de 1333, vaig retre comptes amb ell a l'entrada d'*agost* de 1335 i (...) sous de capital
- ³ per ordre d'en (...) pagà 47 sous.
- ⁴ *Bernad Cellé de ça Sopera*, 20 sous de capital i mitja mida de blat per pagar a la seva festa de *Nadal* de 1334;¹⁵⁵⁹
- ⁵ garant: *Simon Sobrera* d'allà; es va fer a mitjan *abril* de 1334; pagà 3 sous (...)
- ⁶ d'interès i el blat; prorrogà (el préstec) i degué el blat un altre cop; en pagà 2 després de la seva suspensió;
- ⁷ pagà 4 sous d'interès; ítem pagà 3 que són garbissos de blat i (?) exhaurit fins al vuitè (...).
- ⁸ *Bernat Bassó de Torredera* 58 sous per pagar a la seva festa de *Martror* de 1334;
- ⁹ garant *Simon Sorral*; es va fer a la sortida d'*agost* de 1334; pagà i restaren (...)
- ¹⁰ 3 sous d'interès.
- ¹¹ *Ramon Roura de Grions*, 18 sous per pagar per *Carnestoltes* (...)
- ¹² amb una hipoteca de 60 sous; també es va sotmetre, augmentà i (...)
- ¹³ (...) fins al *juny* de 1335; hi ha per cancel·lar (...)
- ¹⁴ (...) que està escrit a (...)
- ¹⁵ (...) fins a (...).

FH 13.12(Gi 1,140, codavant 5b/1391-1392)

והיה ראשיתך מזער¹⁵⁶⁰ ואחרותך ישגה [מאד]¹

- ¹ la farà tan gran i esplendorosa que et semblarà petita la primera!¹⁵⁶¹

¹⁵⁵⁹ En hebreu מדה 'mesura', 'mida'. No es tracta d'un mot català escrit en lletres hebrees.

¹⁵⁶⁰ Error, és מצאר.

¹⁵⁶¹ Traducció de la *Bíblia catalana, traducció interconfessional*, Associació Bíblica de Catalunya, Editorial Claret i Societats Bíbliques Unides, 1996.

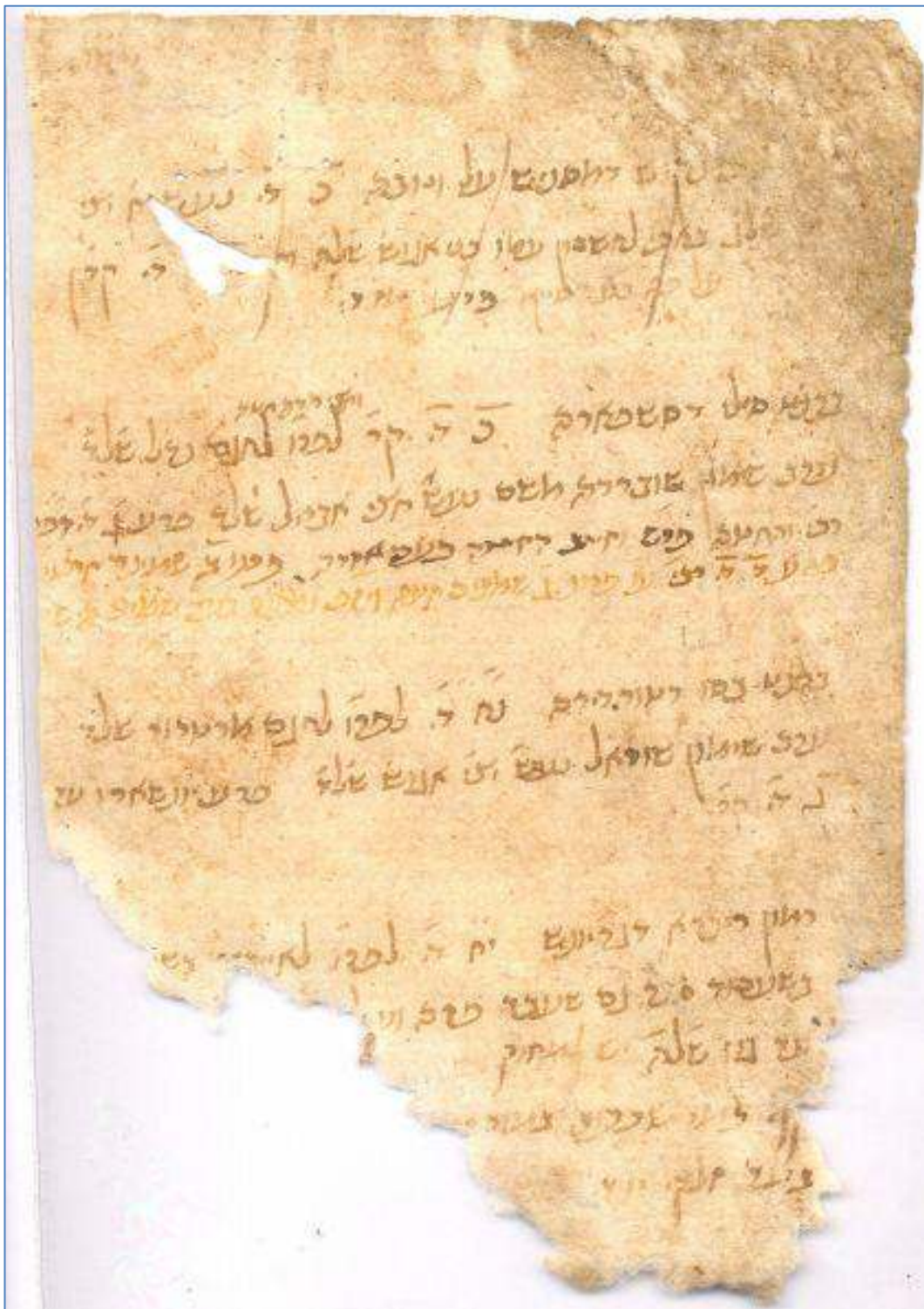

Figura 79. FH 13.11

Figura 80. FH 13.12

Taula d'escriptura:

M2	M1
א	א א א א א
ב	ב ב ב ב ב
ג	ג ג ג ג ג
ד	ד ד ד ד ד
ה	ה ה ה ה ה
ו	ו ו ו ו ו
ז	ז ז ז ז ז
ח	ח ח ח ח ח
ט	ט ט ט ט ט
י	י י י י י
כ	כ כ כ כ כ
ל	ל ל ל ל ל
מ	מ מ מ מ מ
נ	נ נ נ נ נ
ס	ס ס ס ס ס
ע	ע ע ע ע ע
פ	פ פ פ פ פ
ץ	ץ
ק	ק ק ק ק ק
ר	ר ר ר ר ר
ש	ש ש ש ש ש
ת	ת ת ת ת ת
אל	אל אל אל אל אל

5.3.6 Registres de préstec. 1326-1336 (9)

Signatures notarial: Gi 1,140- codavant 4 i 8/1391-1392

Signatures dels fragments: FH 13. 9-10 i 17-18

Descripció interna: Part d'un llibre de comptes de préstecs i empenyorament en què intervenen diversos redactors. En aquest document la totalitat de l'import del préstec inclou el capital i l'interès, per bé que no es distingeix entre l'un i l'altre. En alguns casos s'indica que l'operació es va fer sense escriptura, aleshores es demana com a garantia una hipoteca. Altres préstecs es fan en nom d'un altre prestador. També hi ha un parell de registres en què no s'aplica un import d'interès inicial.

L'estructura dels registres és la següent:

[nom del deutor/s + (procedència) + import del préstec/capital (+ interès)+ termini de pagament + (garants) + (altres: escriptura, interès, pagaments...) + data establiment del préstec].

Datació: S'anoten registres de l'any 1326 fins a l'any 1336. Els redactors alternen l'any del calendari jueu amb l'any del calendari cristià.

Ordre dels manuscrits: FH 13.10 -9 (1326-1335) i FH 17-18 (1329-1331).

Observacions: Els redactors cancel·laven amb unes grans ratlles obliqües tots els registres que probablement estaven saldats o els que ja no es podien cobrar. A la lín. 13.10.a1 el registre està ratllat horitzontalment, pensem que, com en els llibres notarials cristians, com a marca d'anul·lació.

Els anys (cristians amb tres dígits i els del calendari jueu amb dos dígits), es marquen amb una línia obliqua a la darrera lletra; M1 assenyala els nombres amb el mateix signe, M2 amb un punt volat i M3 amb una vírgula obliqua amb cua. M1 abreuja els mots amb mena de punt volat i M2 i M3 amb una ratlleta obliqua a la darrera lletra.

Lèxic català: אבריל (*abril*), 'אגוש (*agost*), גֶּזֶן (*juny*), גֵּנִיר (*gener*), דֵּי (*de*), דֵּדֵמְרֵי (*dedemre*), נֹדֵל ווִיטוּבְרֵי (*vuitubre*), לֶפֶל' i לֶפֶ' (*per Sant Felin*), מַרְטֵי' (*Martror*), מַאֲגֵ' (*maig*), מַרְסֵ' (*març*), נֹדֵל (*Nadal*), נֹבִימְרֵי (*novembre*), פֶּבְרֵי' i פֶּבְרֵיר (*febrer*), שֵׁטִימֵי' i שֵׁטִימֵי' (*setembre*), שַׁנְגוּבֹן (*San Joan*).

Topònims: גְּרַנוּוִירֶשׁ (*Granoiers*), וִילָה צָאֵר (*Vila Çar*), פּוֹרְמִיָּא (*Formià*), קַלְדֵּיִשׁ (*Caldes*), שֵׁי פֶלִיד דֶּק (*Sant Felid de ...*).

Antropònims: אֶגֶל (*Agell, ...de*), אֶרְנֵל אֹלִיוִיר (*Arnal Oliver*), אֶרְנֵל דֶּסְטוֹרִינֶטֶשׁ (*Arnal de Torrents*), אֶרְנֵל דֶּסְקֵל[.שׁ] (*Arnal des ...*), בּוֹנַאנְשֶׁק (*Bonassac*), בֶּרְנַד (*Bernad*), בֶּרְטוֹמֵ' (*Bartomeu de Cabrera*), בֶּרְנֵגֵיר אֶשְׁטְרַאדֵיר (*Berenguer Astrader*), בֶּרְנֵגֵיר שַׁאֵלָה (*Berenguer Sala*), בֶּרְנַד (*Bernad*), בֶּרְנַד בֶּרְנַאדָה (*Bernad Bernarda*), בֶּרְנַד דֶּסְנֶפִישׁ (*Bernad de Sanpeix*), בֶּרְנֵגֵיר דֶּסְפֶרֶט (*Berenguer des Prat*), בֶּרְנַד פֶּלְגֵירֶשׁ (*Bernad Falgueres*), בֶּרְנַט דֵּין (*Bernat d'en Banyes d'Olives*), גַּאֶקְמֵי (*Jacme*), גּוֹסֶף (*Jucef*), גִּיאַם אַמַּאֲט (*Guiam Amat*), גִּיאַם דֶּסְפֶרֶט (*Guiam des Prat*), גִּיאַם קוֹלֵי (*Guiam ...*), יוֹסֶף (*Iossef*), יֶצֶק (*Itsag*), יוֹסֶף פּוֹנֶץ (*Ponç*), מַרְקֵיִשׁ (*Marquès*), מַטִּיבָה (*Matena*), יֶצֶק דֶּבֶלְשׁוֹם (*Itsag de Bellxom*), פֶּרֵי דֶּסְפֶרֶט (*Pere des Prat*), פֶּרִי דֶּצְפִין (*Pere des Pin*), פֶּרֵי קַאֲלוּיֵל (*Pere Calvell*), שַׁבְרֵירָה (*Sabrera*), שִׁמּוֹן (*Simon*).

Trets lingüístics:

- La *a* i la vocal neutra *a* inici de mot sempre es transcriu amb א: אבריל (*abril*), אגוש (*agost*), אגיל (*Agell*), אשטראדיר (*Astrader*), ארנל (*Arnal*), אמאט (*Amat*). A final de mot amb ה: שאלה (*Sala*), וילה (*vila*), קברירה (*Cabrera*), ברנאדה (*Bernada*), שברירה (*Sabrera*). La *a* a l'interior del mot també es transcriu amb א: ברנאדה (*Bernada*), שאלה (*Sala*), גאקמי (*Jacme*), גיאם אמאט (*Guiam Amat*). Però (Nadat). En canvi, tret de מאג (*maig*), en els monosíl·labs no es nota la vocal: מרס (*març*), פרט (*Prat*). Per a [e], [ɛ] i [i] sempre es transcriu amb י en qualsevol posició: אוליור (*Oliver*), פירי דצפין (*Pere des Pin*), etc. L'absència de notació vocàlica a l'interior del mot denota la confusió entre /e/ i /a/ en [ə]: ברנד (*Bernad*), ברנגיר (*Berenguer*), etc., però el redactor de la M1 sembla que en alguns casos diferencia clarament entre *a* i *e* àtones: גאקמי (*Jacme*), אשטראדיר (*Astrader*), פירי קאלויל (*Pere Calvell*).
- Reforç de la transcripció vocàlica amb א per a la *o* (או) a inici de mot per evitar la confusió de ו amb valor de labiodental fricativa sonora: אוליור (*Oliver*).
- Transcriu el diftong [wa] amb וּבֶּ שנגובן (*San Joan*). També notem [wə] amb מטיבה בה- (*Mateua*).
- S'insereix una א intervocàlica per marcar l'absència de diftongació: דפורמיאה (*de Formià*).
- Notem la transcripció גרנוירש (*Granoiers*) que reflecteix una pronúncia ieista.
- Es representa [ɲ] i [ʒ] amb la lletra ג amb un punt diacrític per marcar el valor fònic català diferent de l'hebreu גון (*juny*) i מאג (*maig*), però en canvi no es marca la ג del nom גוסף (*Jucef*) o del nom de mes de גנר (*gener*).
- No observem cap grafia distintiva per a la palatal nasal [ɲ] final a גון (*juny*) però en canvi notem la transcripció ני a בניש (*Banyis*).
- Notem la transcripció amb ש com a [ʃ] a ברנד דסנפיש (*Bernad de Sanpeix*).
- Distinció entre *b* i *v*: M1 transcriu אוליור (*Oliver*), que en altres documents trobem transcrit amb ב, i M3 אוליבש (*Oliveš*). M1 transcriu קאלויל (*Calvell*), וילה (*vila*), etc. però נובימרי (*novembre*), per bé que aquesta darrera en cap altre document l'hem trobat amb ו.
- No hi ha ensordiment final a ברנד (*Bernad*) (M1) però en canvi la M3 escriu ברנט (*Bernat*).
- Notem פליד (*Felid*). El resultat de l'evolució de la llatina *-cē* va ser una fricativa dèbil [ð] que sovint es transcrivía amb *d* i que vocalitzà amb [w].
- No hi ha emmudiment de la *-t* final darrere *n* a דסטורינטש (*de Torrents*).
- No hi ha pèrdua de la *-r* final: אשטראדיר (*Berenguer Astrader*), פבריר (*febrer*), גרנוירש (*Granoiers*), אוליור ברנגיר (*Oliver*), וילה צאר (*Vila Çar*).
- Simplificació del grup consonàntic complex *-mbr-* > *-mr-* a נובימרי (*novembre*) i שטימרי (*setembre*).
- Conservació de la /-n/ final etimològica a פירי דצפין (*Pere des Pin*) (< PĪNUS) (M2).
- S'empra l'article onomàstic *en* davant dels noms de jueus: אנגוסף (*En Jucef*), ניצק (*N'Itsaq*) i com a part d'un antropònim cristià annexionat a la preposició

precedent a ברנט דין בניש דאו[ל]יבש (*Bernat d'en Banyys d'Olives*). No s'aglutina al nom que precedeix a la lín. 13.18.11a אנ גוסף. Notem l'elisió de la vocal a נברנד ([e]n *Bernat*) (lín. 13.17.b7).

- Empra la preposició de procedència vocalitzada i annexionada amb el nom que segueix די a la lín. 13.9b.9: דיפורמיאה (*de Formià*). A la resta del document sempre la trobem sense vocalitzar.
- Trobem escrit el mot 'sant' sense abreujar a שנגובן (*San Joan*) i sense pronunciar la *-t* final. A la resta del document aquest mot s'abreuja ש'.
- Notem que la M1 escriu גוסף (*Jucef*) i la M2 יוסף (*Iossef*).
- M2 transcriu l'article salat amb צ: פירי דצפין (*Pere des Pin*). En canvi M1 amb ס פירי דספי (*Pere des Pi*), ברנגיר דספרט (*Berenguer des Prat*).
- Ús de la preposició àtona *de* (-ד) en català sempre aglutinada amb el nom que precedeix: ברטומ' דקברירה (*Bartomeu de Cabrera*).

FH 13.9/13.10 - Gi 1,140- codavant 4/1391-1392

Dimensions del fragment: 172 x 208 mm

Descripció externa: Bifoli de paper enfosquit i molt malmès per la part inferior. Encara es pot apreciar el plegat central i els forats del cosit de la relligadura original. Hi ha un verjurat molt fi en el sentit de l'escriptura. Hi ha tres mans d'escriptura, una cursiva (M1), de mida més gran que l'altra, que és semicursiva i més petita (M2). Es combinen en ambdues pàgines de l'anvers. La M1, a la pàgina de la dreta, escriu dues línies amb un càmam de punta més fina i la lletra molt més petita. Una tinta és molt fosca i n'hi ha dues de més marronoses. A l'anvers, s'hi afegeix una tercera mà més gran i cursiva, amb la tinta negra (M3). A la pàgina de la dreta hi ha una línia ratllada de la M2 i la resta és la M3. La pàgina de l'esquerra és de la M1. En algunes parts s'ha esvaït totalment, especialment al revers. No s'hi percep cap filigrana. A l'anvers, a la dreta hi ha divuit línies i catorze a la de l'esquerra. Al revers, n'hi ha sis a la dreta i quinze a l'esquerra.

Observacions: Es combina l'any cristià amb l'any jueu. En els registres de la primera columna de l'anvers i la segona del revers, totes les dates, encara que facin referència a festes cristianes, s'indiquen amb l'any hebreu abreujat (M1). En canvi, a la resta les dates s'indiquen només amb l'any cristià (M2 i M3).

M1 no abreuja alguns mots que sí que s'abreugen en la major part dels altres documents: ש' פליד (*San Felid*) (M2), יציאת (*sortida de*) (M1). D'altra part M3 fa un ús indiscriminat de preposicions: בחצי' פבריר (a mitjan *febrer*) i en canvi, una mica més endavant לחצי' שטימ' (a mitjan *setembre*).

FH 13.9 (Gi 1,140- codavant 4a/1391-1392)

Pàgina dreta (a) ¹⁵⁶²

¹ [...] דספי [...] בן די קר' ורבי' למרט' ז
² [...] ק[.]לו[.]ר משם נע' בגרנוירש יג אבריל
³ [...] בשעזו הש[.] גשארז /ש[.]ש[.] \בן די בין קרן ורבי' בתר שאר
ב די' ורבי' /מ[.] [...] יד די' לפרו' [...] עוד יד די' \ [...] די' קר' ורבי' פר'
⁵ [...] גיאם אמאט בת די' [...] והחייבי לו בשטר [...] תי לו
⁶ [...] /וא[.] [...] .]כא די' [...] יג כני גניר ש[.] \ [...] ה י די' קר' ורבי' למרט' ז ער' ברנד
⁷ [...] מיר [...]]א[.]ר משם נע' בגרנוירש י יציאת
⁸ [...] פט' בשעבו' הש[.]ט[.] בלא שטר והוא בשם אנגוסף
⁹ > [...] אמא [...] י די' ונתתי לו [...] כנז [...] אלו [...] /קו' \< ¹⁵⁶³ לבד
¹⁰ [...] שעב[.] [...] ¹⁵⁶⁴
¹¹ [...] חייב כל [...]]בי בקמ[]די' קר' ורבי' מיב
¹² [...] יציאת שטימב' שלד ב [...] בלא ובר[.] [...] ומהם
¹³ [...] .]ובפ קר' מניצק דבלשום [...] ופשו' מניצק
של דין ¹⁴
השאר מאנגוסף

¹⁵ [...] מון וא[.]ש' דש' פליד דק[.]ניש ב די' קר' ורבי'
¹⁶ [...] דסקול[.] [...]]ק[.]סטורא משם
¹⁷ [...] את שט[.]פ[.] [...] שת[.]נעשה ה[.] [...] < [...] >
¹⁸ [...] פר' [...] עוד פר' [...] >

¹ (...) de sa (...) 26 sous de capital i interès per *Martror* de 5090 (1330)

² (...) d'allà; es va fer a *Granoiers*, a 13 (dies) d'abril

³ quan s'obligaren (...) i restaren (...) 26 sous entre el capital i l'interès de la part restant

⁴ \ (...) 12 sous per pagar (...); ítem 12 sous / (...) sous de capital i interès; pagà *Amat* 20 sous i l'interès;

⁵ (...) *Guiam Amat* 28 sous (...) i li devia segons l'escriptura (...) li (...)

⁶ (...) .)21 sous (...) 13 (dies) de l'entrada de *gener* de 13 (...) (...) 10 sous de capital i interès per *Martror* de 5090 (1330); garant: *Bernad*

⁷ (...) d'allà; va fer-se a *Granoiers* a 4 (dies) de la sortida de

⁸ (...) 5089 (1329) amb hipoteca (...) sense escriptura; i és en nom d'en *Jucef*

⁹ < (...) 7 sous i vaig donar-li (...) aquests (...) >; a part

¹⁰ (...)

¹¹ (...) deutor de tot (...) 140 sous de capital i interès de 12

¹² (...) sortida de *setembre* de 1334 (...) sense (...) i d'ells

¹⁵⁶² Els registres estan cancel·lats amb unes línies transversals.

¹⁵⁶³ De l'inici de la línia fins aquí és la lletra de la mà de les anotacions que hi ha per sobre de la línia.

¹⁵⁶⁴ Continua fins aquí aquesta mateixa mà.

- ¹³ (...) i amb 80 de capital de *n'Itsag de Bellxom* (...) i un diner de *n'Itsag* de la sentència.
- ¹⁴ de la resta d'*en Jucef*.
- ¹⁵ (...) i la seva dona *de Sant Felid de* (...), 20 sous de capital i interès
- ¹⁶ (...) *de sa* (...) d'allà
- ¹⁷ (...) va ser fet a 5 (dies) de (...)
- ¹⁸ (...) pagà (...) ítem pagà (...)

Pàgina esquerra (b)

¹ פירי דספרט דקלדיש של די בלא רבית

² רשון שטימרי שלג ערב גיאם דספרט בכ[...]

³ וברנגיר דספרט כתב אחיו וגו[...]

⁴ משם נע' יום אחרון אבריל שלג ובשעו ה[...]

⁵ מקלדיש בלא [.] קשה השטר בשם אנגוסף לבד

⁶ פר' ק די' על יד אחיו גיאם דספרט בה' וויטוברי

⁷ שלג בשובר עו' פר' רבי' הקקל די' הנשאר [..]

⁸ שנגובן שלג-1565

⁹ ארנל אוליויר דיפורמיאה תסת די' קר'

¹⁰ ברנגיר אשטראדיר דפורמיאה קקיד די' קר'

¹¹ [גיר שאלה בן ברנגיר שאלה דסמקה ואמו [...]]

¹² [לפרו' לנדל שלה ערבים אמו משם [...]]

¹³ [שלה בשעבוד שוטר לבד ב[...]]

¹⁴ [ופ[...]] [קה[...]]

- ¹ *Pere des Prat de Caldes*, 330 sous sense interès
- ² primer de *setembre de 1333*; garant: *Guiam des Prat* (...)
- ³ i *Berenguer des Prat*, escrivà, el seu germà i (...) *Arnal des* (...)
- ⁴ d'allà, es va fer el darrer dia d'*abril de 1333* i amb hipoteca (...)
- ⁵ de *Caldes* sense (...) de l'escriptura en nom d'*en Jucef*, a part
- ⁶ pagà 100 sous per mà del seu germà *Guiam des Prat*, amb despeses, *vuitobre*
- ⁷ 1333 amb rebut; ítem pagà l'interès dels 230 sous del que restà (...)
- ⁸ *San Joan*, 1334.
- ⁹ *Arnal Oliver de Formià*, 468 sous de capital
- ¹⁰ *Berenguer Astrader de Formià*, 214 sous de capital

¹⁵⁶⁵ Les línies d'aquest registre estan cancel·lades amb dues ratlles transversals.

- ¹¹ (...) *Sala fill de Berenguer Sala de sa Maca i la seva mare* (...)
¹² (...) per pagar per *Nadal* de 1335; garants: la seva mare d'allà
¹³ (...) 1335 amb hipoteca de l'escrivà a part (...)
¹⁴ (...)

FH 13.10 (*Gi 1,140-codavant 4b/1391-1392*)

Pàgina dreta (a)

¹ מסרתי ב שטרות מפירי דצפן דוילר צאר לאנוסף של דין

² ברנט דין בניש דאו[ל]יבש ואש' [...] קר'
³ [...] לפש[...] גזבר לבד [...] פ[.]' בחצי פבריר
⁴ [...] שלה [...]

⁵ א[...][...] שטיל דוילא [...] ה ס די לפ' לחצי שטימ'
⁶ [...] שוטר לבד [...] יג כני' אגוש' שלו בשמי¹⁵⁶⁶

- ¹ ~~Vaig lliurar 4 escriptures de Pere des Pin de Vila Çar a en Iossef de la sentència.~~
² *Bernat d'En Banyes d'Olives* i la seva dona, (...) (sous) de capital'
³ (...) batlle, (escriptura) a part (...) a mitjan febrer de
⁴ 1335
⁵ (...) *de vila* (...) 60 sous per *Felin*, a mitjan *setembre*
⁶ (...) escrivà, a part (...) 13 (dies) de l'entrada d'*agost* de 1336, al meu nom.

Pàgina esquerra (b)

¹ ברנד ברנאדה ש' דגרנוירש כג די בלא רבי'
² לנדל [...] נע' ב יצי' שטימרי פט בשעבו' אג[...]

³ פירי דספי [...] פונן דוילה צ[אר] בה [...] ⁴ למרט' פט נע' כד מרס פ[ח] בש [...] השוטר
⁵ המחצי מ[...]
⁶ פרע [...] חק¹⁵⁶⁷

⁷ פירי דספי [...] כד די קר' [...]

¹⁵⁶⁶ Íd.

¹⁵⁶⁷ Aquesta línia és una notació afegida per una altra mà. Tot el registre és cancel·lat amb dues ratlles transversals.

עו' גאקמי [...] ⁸
 פברי' ז [...] הגזבר [...] ⁹
 שטימ' שלה [...] ¹⁰
 והשטר [...] ¹⁵⁶⁸ ¹¹
 פירי זה ב [...] ¹²
 חצי גון ז [...] ¹³
 [...] ב [...] בלא רבי' [...] ¹⁴
 [...] ¹⁵

- ¹ *Bernad Bernada*, escrivà de *Granollers*, 23 sous sense interès
- ² per *Nadal* de (...), va ser fet a 2 (dies) de la sortida de *setembre* de 5086 (1326), amb hipoteca, (...)
- ³ *Pere des Pi* (...) *Ponts de Vila Çar* (...), 25 (sous) (...)
- ⁴ Per *Martror* de 5089 (1329); es va fer a 24 de març de 5088 (1328) (...) de l'escrivà
- ⁵ de la meitat de (...)
- ⁶ pagà i (...)
- ⁷ *Pere des Pi* (...) 24 sous de capital (...)
- ⁸ Ítem *Jacme* (...)
- ⁹ *febrer* de 5090 (1330)(...) el batlle (...)
- ¹⁰ *setembre* de 1335
- ¹¹ i de l'escriptura (...)
- ¹² Aquest *Pere* (...)
- ¹³ a mitjan *juny* de 5090 (1330)
- ¹⁴ ... sense interès (...)
- ¹⁵ (...)

¹⁵⁶⁸ Aquesta línia i la precedent són anotacions afegides per una altra mà. Tot el registre està cancel·lat amb dues ratlles transversals.

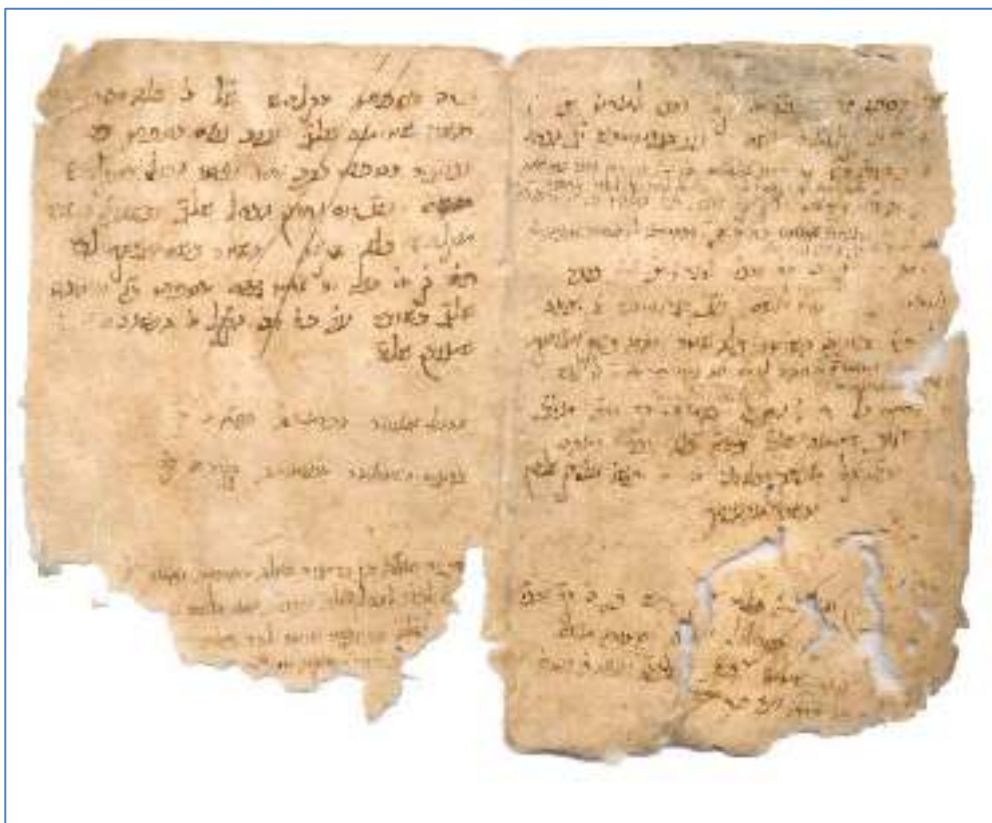

Figura 81. FH 13.9

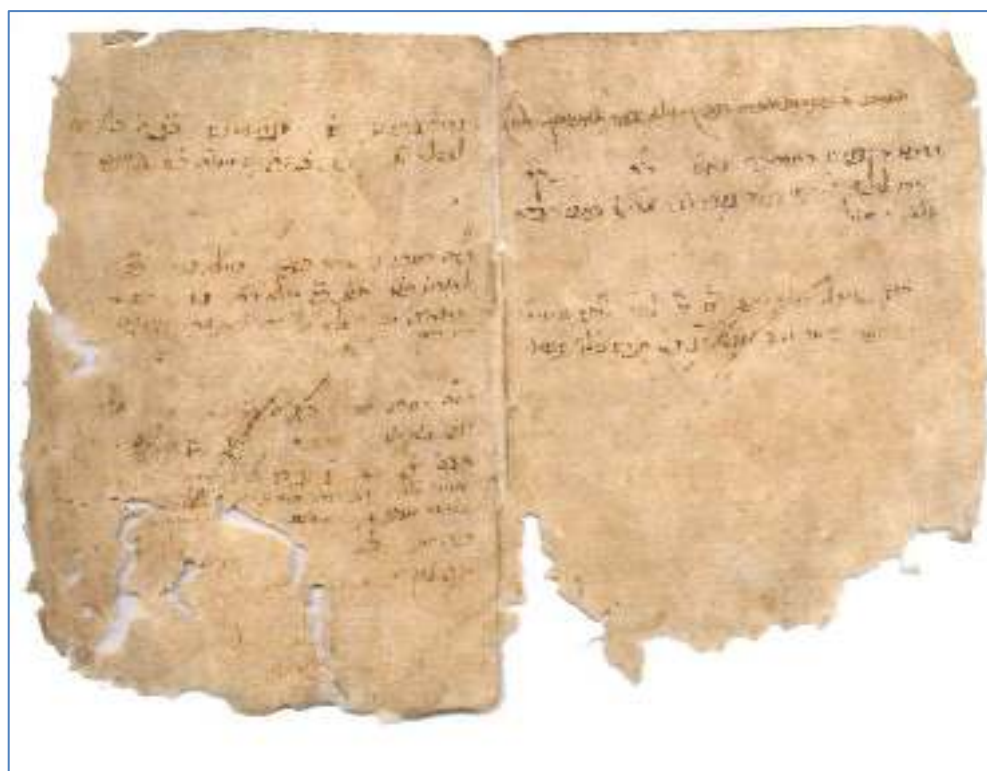

Figura 82. FH 13.10

FH 13.17/13.18 - Gi 1,140- codavant 8/1391-1392

Dimensions del fragment: 193 x 206 mm

Descripció externa: Bifoli de paper enfosquit i molt malmès i mig estripat per la part superior. Hi ha alguns forats per causa dels corcs i algunes taques d'humitat. S'aprecia un plegat central i no s'hi veu cap filigrana. L'escriptura és cursiva, amb una lletra més aviat grossa i de traç gruixut (M1). A l'anvers hi ha una anotació posterior amb una lletra més petita i un càlam més fi i al revers també, però d'una altra mà (M3). La tinta és d'un color marró molt fosc gairebé negre. En algunes parts el paper està fet malbé i la tinta s'ha diluït molt. A l'anvers, a la pàgina dreta hi ha disset línies i dotze a la de l'esquerra. Al revers, n'hi ha onze a la dreta i divuit a l'esquerra.

Observacions: El redactor de la M1 no abreuja alguns termes hebreus de la mateixa forma que s'abreugen habitualment. Abreuja 'כניס' ('entrada') en comptes de 'כני' que és la forma que trobem en altres documents i que també empra en una ocasió. No abreuja 'יציאת' ('sortida de') ni 'אשתו' ('la seva esposa'). En canvi abreuja el nom català *Bartomeu*: 'ברטומ'. D'altra banda, a la lín. 13.17.b12, avantposa el mot 'ימים' (dies) i a la 13.18.b6 abreujat 'ימי' (dies), terme que a la resta del document s'omet.

FH 13.17 (Gi 1,140-codavant 8a/1391-1392)

Pàgina dreta (a) ¹⁵⁶⁹

- ¹ ברנד אס [...] דפ [...] יאה עג [די] קר' ורבי' [...] מרס צ
- ² [...] [. יאו וגיאם קולי] [...] פירי [...] ושברירה
- ³ [...] נע' ט כניס' [...] בש' הגז'
- ⁴ [...] ל [...] יא כני[סת] גניר צא בשובר¹⁵⁷⁰
- ⁵ [...] עו' הג' [...] בים [...] די' [...] ¹⁵⁷¹
- ⁶ [...] קר' ורבי' למרט' צ ע' פירי
- ⁷ [...] ברנד פלגירש ואליקש [...] מטיבה משם נע'
- ⁸ [...] בשעבו' הגזבר פר' ונשארן כו די'
- ⁹ [...] גניר צא בשובר בקלדש
- ¹⁰ [...] של מעלה מחה [...] קר' ורבי'
- ¹¹ [...] על יד פירי דספרט [...] יצה שושארן ¹⁵⁷²
- ¹² [...] ב שושאר חייב בין קר' ורבי' אבריל שלה [...]
- ¹³ [...] שת החברים פרעו בין פל [...] ¹⁵⁷³
- ¹⁴ פירי [...] כד די' קר' ורבי' לפל' פט
- ¹⁵ [...] ברנד [...] ברטומ' דקברירה נע'

¹⁵⁶⁹ Menys el darrer, tots el registres estan cancel·lats amb unes línies transversals.

¹⁵⁷⁰ Fins aquí M1.

¹⁵⁷¹ Fins aquí M2, amb la lletra molt més petita que M1.

¹⁵⁷² Fins aquí M1.

¹⁵⁷³ Fins aquí M2.

16 [...] פר' [...] עד ב כני מאג צא
17 בשובר¹⁵⁷⁴

- ¹ Bernad (...) de (...) 63 sous de capital i interès (...) *març* del 5090 (1330)
² (...) i *Guiam* (...) *Pere* i *Sabrera*
³ (...) va ser fet a 9 (dies) de l'entrada de (...) amb submissió del batlle
⁴ (...) 12 (dies) de l'entrada de *gener* de 5091 (1331) amb rebut
⁵ (...) ítem (...) sous (...)
⁶ de capital i d'interès per *Martror* de 5090 (1330); garant *Pere*
⁷ *Bernad Falgueres* i (...) *Mateua* d'allà, va ser fet
⁸ amb submissió del batlle; pagà i van restar 26 sous
⁹ (...) *gener* de 5091 (1331) amb rebut a *Caldes*
¹⁰ (...) del de dalt va cancel·lar (...) de capital i d'interès
¹¹ (...) per mà de *Pere des* (...) ~~que restaren~~
¹² (...) que va restar un deute entre capital i interès; *abril* de 1335
¹³ (...) dels companys, van pagar entre (...)
¹⁴ *Pere* (...) 24 sous de capital i interès per *Sant Feliu* de 5089 (1329)
¹⁵ (...) *Bernad* (...) *Bartomeu de Cabrera*, va ser fet
¹⁶ (...) pagà (...) fins a 2 (dies) de l'entrada de *maig* de 5091 (1331)
¹⁷ amb rebut

Pàgina esquerra (b)¹⁵⁷⁵

1 קר' ורבי' [...]
 2 פר' רבי' שנה [...]
 3 צב כב די קר' ו[רבי'] [...]

4 [א]רנל דסטורינט[ש] דסרוקה קקנ די לחמ[...]
 5 לנדל צא וס די לפל' צא ו[...]. די ל[...]
 6 וס די [ל]פל' צב ו די לנדל צג [...] ארנל
 7 נברנד דסנפיש משם נע' בקלדיש [...]
 8 בש[...]. השוטר עשוי ג ימים יציאת גון צ
 9 עשינו לו שובר ג ימים כניס' אבריל שלב שלא [...]
 10 מחו' זה זולתי קנ די קר' ורבי ומהם פח די קר'
 11 [...] דין וסב די קר' מאנגוסף עו' פר' ב[...]
 12 הנשארים עד ת ימים כניס' דדימרי שלב [...]

- ¹ de capital i interès (...)

¹⁵⁷⁴ Fins aquí M1.

¹⁵⁷⁵ Tot de la M1. Cap cancel·lació.

- ² pagà l'interès d'un any (...)
³ 5092 (1332); 22 sous de capital i interès (...)
- ⁴ *Arnal de sa Torrents de sa Roca*, 250 sous per (...)
⁵ per *Nadal* de 5091 (1331) i 60 sous per *Sant Feliu* de 5091 (1331) i (...) sous per (...)
⁶ i 60 sous per *Sant Feliu* de 5092 (1332) i 10 sous per *Nadal* de 5093 (1333) (...) *Arnal*
⁷ *na Bernad de Sanpeix* d'allà, va ser fet a *Caldes* (...)
⁸ (...) l'escrivà, fet a 3 dies de la sortida de *juny* de 5090 (1330)
⁹ vam fer-li el rebut a 3 dies de l'entrada d'*abril* de 1332, sense (...)
¹⁰ d'aquest deute me'n vaig rebaixar 150 sous entre capital i interès
¹¹ (...) i 62 sous d'interès d'*en Jucef*; ítem pagà (...)
¹² el que els restava fins a 8 dies de l'entrada de *dedemre* de 1332 (...)

FH 13.18 (*Gi 1,140- codavant 8b/1391-1392*)

Pàgina dreta (a)

¹ [...][...]טו ב

² [...][...]ציאת מאג צא

³ [...][...]ואש[ש]תו [...] דסרוקה תק די לזמנים

⁴ [...][...]ט [...] וכן בכל שנה נע' יו' [...] יציאת גנר

⁵ [...][...]ע[.] השוטר

⁶ [...][...]גירה ואשתו ד[.]יה פ די לזמנים ב די

⁷ [...][...]ג וכ[ג] בכל שנה נע' י יציאת פבריר צב

⁸ [...][...]גבו' השנה פר' ל די נובימרי שלג בלא שובר¹⁵⁷⁶

⁹ [...][...]ב[...][...]מים אגוש' שלו עשתה א [...]תו השנים

¹⁰ [...][...]לחוב זה עד [...] די קר' [...]

¹¹ [...][...]דפ[...][...]ליה יג די קר' חצי אנ גוסף¹⁵⁷⁷

¹ (...)

² (...)sortida de *maig* de 5091 (1331)

³ (...) i la seva dona (...) *de sa Roca*, 500 sous a terminis:

⁴ (...) i així cada any; va ser fer a 12 (dies) de la sortida de *gener*

⁵ (...) de l'escrivà

¹⁵⁷⁶ Fins aquí la M1.

¹⁵⁷⁷ Fins aquí la M2. Tot el registre és cancel·lat per dues ratlles transversals i la darrera línia per una d'ondulada.

- ⁶ (...) i la seva dona *de* (...) 80 sous a terminis: 20 sous
⁷ (...) i així cada any; va ser fet a 10 (dies) de la sortida de *febrer* de 5052 (1332)
⁸ (...) de l'any; pagaren 30 sous a *novembre* de 1333 sense rebut
⁹ (...) *agost* de 1336, va ser (...) dels anys
¹⁰ (...) per aquest deute fins (...) sous de capital (...)
¹¹ (...) 13 sous de capital, mig d'*en Jucef*.

Pàgina esquerra (b)

¹ שי [...] ז [...] [...] לה צא [...] [...]
² לנדל [...] ב [...] ברנד סשא [...] לש [...] [...]
³ ב די [...] הגזבר

⁴ שימון זה [...] די [...] ל [...] [...]
⁵ דבונאנשק וברנד דו [...] מניק וברנד [...] שא [...] [...]
⁶ [...] נע' ב ימ' כניס' גניר [...]

⁷ שימון זה ב די קר' ורבי למר' ט' [...] [...]
⁸ מרקיש [...] נע' [...] [...]
⁹ לא תנשה זה עומה ערבי' אלו עד ק מחוב¹⁵⁷⁸

¹⁰ שימון זה ב די קר' ורבי למרט'
¹¹ דאגיל משם פירי קאלויל דמוטא [...] [...]
¹² [...] בשעבו' רש [...] [...]
¹³ [...] די [...] עו' [...] של [...] [...] [...]
¹⁴ דבר [...] ע [...] דש [...] פר' [...] די [...] [...]
¹⁵ קר' ורבי' [...] [...]
¹⁶ [...] ט [...] ש [...] [...] [...] [...]
¹⁷ [...] ס כל הס [...] ות [...] בין קר' [...] אבריל של [...] [...] [...]
¹⁸ [...] הם יב די [...] ונשארו [...] עד' [...] [...] [...]

- ¹ (...)
² per *Nadal* (...) *Bernad sa* (...)
³ 4 sous (...) del batlle
⁴ Aquest *Simon* (...) sous (...)
⁵ de *Bonassac* i *Bernad de* (...) i *Bernad* (...)
⁶ (...) va ser fet a 2 dies de la sortida de *gener* de (...)
⁷ Aquest *Simon*, 40 sous de capital i interès per *Martror* de (...)
⁸ *Marquès* (...) va ser fet (...)

¹⁵⁷⁸ Aquesta línia és de la M2.

¹⁵⁷⁹ Aquesta línia i l'anterior són de la M2.

⁹ no exigirà aquest pagament plegats; aquests garants fins a 100 (sous) del deute

¹⁰ Aquest *Simon*, 23 sous de capital i interès per *Martror*

¹¹ *d'Agell*, d'allà; *Pere Calvell de Monta*(...)

¹² amb hipoteca (...)

¹³ (...) sous (...) ítem (...) 133(.) (...)

¹⁴ (...) pagà (...) sous (...)

¹⁵ de capital i interès (...)

¹⁶ (...)

¹⁷ (...) tot (...) entre capital (...) *abril* de 133(.) (...)

¹⁸ (...) 12 sous (...) i restaren (...) fins a (...)

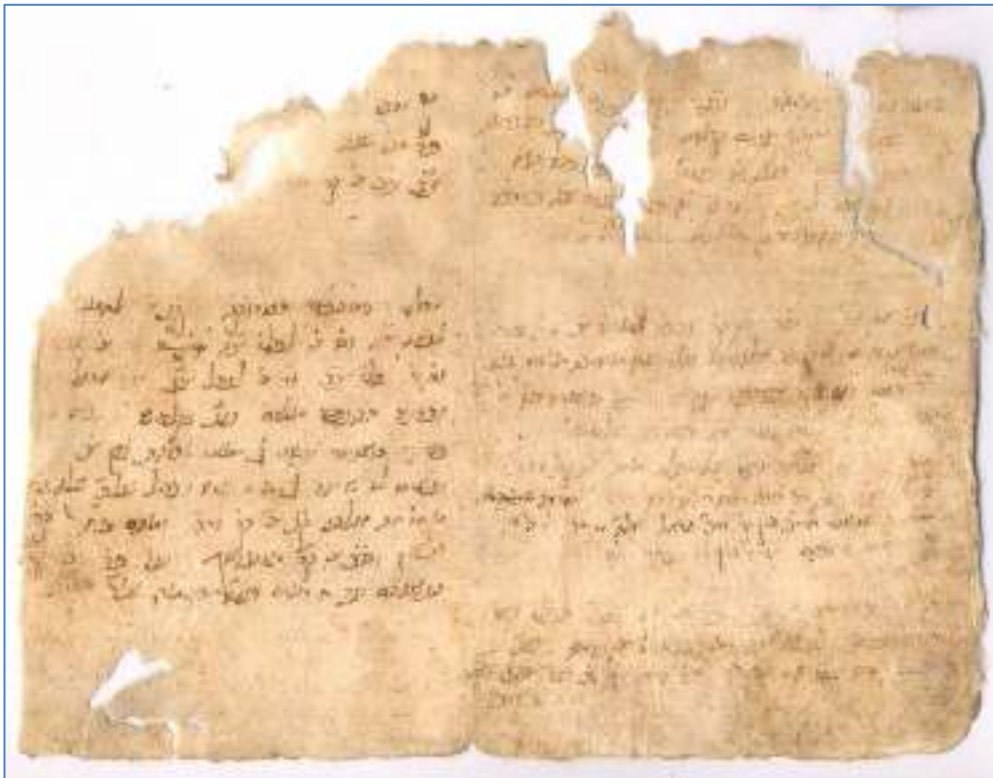

Figura 83. FH 13.17

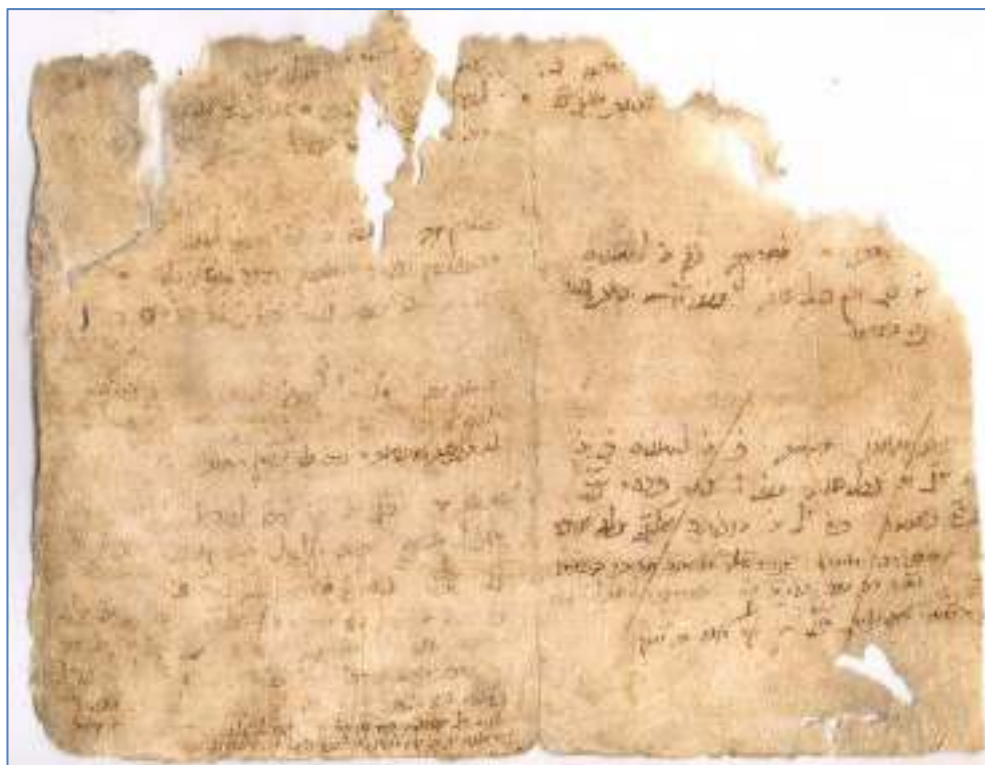

Figura 84. FH 13.18

Escriptura:

M3	M2	M1	
			א
			ב
			ג
			ד
			ה
			ו
			ז
			ח
			ט
			י
			כ
			ל
			מ
			נ
			ס
			ע
			פ
			ק
			ר
			ש
			ת

5.3.7 Préstecs dels anys 40 (s. XIV) (11)

Signatures notarial: Gi 1,160 codarrera 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8/1361-1362 i Gi 1,160 codavant 1, 2, 3, 4, 7,8, 9/1361-1362

Signatures dels fragments: FH 14.1-2, 3-4, 5-6, 7-8, 9-10, 11-12, 13-14, 15-16, 17-18, 19-20, 21-22, 23-24, 29-30, 31-32, 33-34.

Descripció interna: Quinze fragments de paper d'un quadern de comptes en brut. S'hi anoten diversos registres de préstec, d'imports no gaire elevats. Hi intervenen tres mans en el redactat, potser membres d'una mateixa família. La zona geogràfica se circumscriu a les poblacions de l'actual Pla de l'Estany i algunes poblacions de la Garrotxa i l'Alt Empordà que limiten amb aquesta comarca. Per la tipologia dels papers, allargassats, i del plegat, *medio-in-folio*, de tots els fragments d'aquest bloc pensem que era un quadern per dur amunt i avall, i per guardar-lo amb certa facilitat.

L'estructura general dels registres de préstec és la següent:

[nom del deutor/s + procedència + import del préstec + data de retorn + data d'establiment del préstec + (pagaments i informacions complementàries) + (balanç del deute)]

Datació: Es registren préstecs des de l'any 1340 fins a l'any 1350. Els anys del llibre notarial són 1361 i 1362. No hi ha cap registre dels anys 1348 ni 1349, l'època de la crisi de la Pesta Negra.

Ordre dels manuscrits: FH 14.7-8 (1340), FH 14.9-10 (1342), FH 14.30 (febrer-març 1345), FH 14.33 (agost 1345), FH 14.34 (desembre 1345), FH 14.1 (octubre de 1345), FH 14.29 (gener 1346), FH 14.11-12 (febrer de 1346), FH 14.2 (desembre de 1346), FH 14.32 (març 1347), FH 14.17-18 (març-maig 1347), FH 14.3-4 (1347), FH 14.23-24 (març-abril 1350), FH 14.19-20 (1351), FH 14.5-6 (?), FH 14.13-14 (?), FH 14.15-16 (?), FH 14.21-22 (?), FH 14.31(?).

Observacions: M1 i M2 indiquen els anys amb tres dígits. Indiquen les abreviacions amb una petita vírgula al final del mot. Aquesta vírgula també serveix per indicar els nombres i els anys. En aquest darrer cas es posa el senyal damunt de cada dígit. També observem que algunes entrades estan marcades, per damunt de la línia del registre, amb un petit cercle (com el *circellus* masorètic). Aquests registres marcats també estan numerats. Pensem que un dels redactors feia el recompte de registres pendents i el cercle devia ser una indicació personal per assenyalar que encara estava pendent el deute. Els préstecs cobrats sembla que es marquen amb unes ratlles obliqües per sobre del registre i les anul·lacions amb una ratlla horitzontal de banda a banda del text de la línia. També hi ha alguns registres cancel·lats amb unes ratlles creuades.

D'altra banda i a diferència de la gran part dels manuscrits de l'ADG, s'empren els termes *calendes* ('קלי'/'קלנ'/'קלנדש/קלנ'), *idus* (ידוש) i *nonas* (נוניש), característics del calendari romà. També, a més de l'habitual termini de retorn per Sant Feliu, els prestadors estableixen els pagaments per Sant Miquel i un parell de cops per Sant Martí.

Lèxic català: 'אברי' (*abril*), 'אגוש' (*agost*), 'גוליאול' i 'גוליאול' (*juliol*), 'גניר' i 'גינר' (*gener*), 'דדמ' (*dedemre*), 'וויטו' (*vuitobre*), 'וילה' (*vila*), 'ידוש' (*idus*), 'מאג' (*maig*), 'מרס' (*març*), 'מרטירו' (*martí*).

- No hi ha cap marca especial per el so diferenciat [ʒ] de la *g* per al català i inexistent en hebreu a inici o a dins del mot : גניש (*Genís*), פוגלש (*Pujals*). En posició final es nota aquesta pronúncia amb un punt volat sobre la *g*: מאג:ג
- Notem com es transcriu el so final [ts] amb צ a פראץ (*Prats*) però en canvi טט- a קורטש (*Corts*) i שורטש (*Sorts*).
- Alternança de grafies: M2 escriu פרנסשק (*Francesc*), amb ס i M2 פרנשאשק (*Francesc*) amb ש.
- Notem que es transcriu la palatal nasal final [ɲ] amb ין- a שטאין (*Estany*).
- Transcriu amb ת el nom דתרדיש (...*de Terrades*). A la resta d'aquest i els altres documents de l'AHG és corrent transcriure la *t* amb ט: אשטיבין: ט דגיאלבש (*Sent Esteven de Guiallbes*), טראדילש (*Terradelles*), etc.
- Distinció inicial entre /b/ i /v/: ולש (*Valls*), וויטו' (*vuitobre*), וילה (*vila*), ברגוייאן (*Bargüian*), ברנד (*Bernad*). Dins del mot sembla que hi ha confusió a קלבט (*Calbet*) (<llatí CALVUS).
- No hi ha ensordiment final en el nom ברנד (*Bernad*) (M1). En canvi notem la pronúncia sorda final del topònim שורטש (*Sorts*) (act. Sords) i a ריקארט (*Ricart*), pel mateix redactor (M1)
- Emmudiment de la *-p* final a 'מרטי דקם מגי' (*Sen Martí de Cam Magior*).
- No hi ha pèrdua de la *-r* final a ברנגיר (*Berenguer*), a גניר /גניר (*gener*), a שגיר a (*Seguer*) (M2) i a פירי סשקרירש (*Pere sa Escarrers*) (M1) però si a גלינש (*Gallinés*) (M1).
- No transcriu *Palou*, com en altres documents sinó *Palok*: פלול.
- Conservació de la /-n/ final etimològica a ברגוייאן (*Bargüian*), קורנוילן (*Cornuillan*), פוגאן (*Fogan*), אשטיבין (*Esteven*).
- Les formes נובמרי (*novembre*) i דדמ' (*dedembre*) presenten la pèrdua de la *z* intervocàlica. D'altra banda també hi notem el fenomen popular de simplificació del grup consonàntic complex *-mbr-* > *-mr-*.
- El mot 'Sant' quan no s'abreuja no podem saber si es pronunciava *sent* o *sant*, *san* o *sen*. Optem per transcriure *sent* perquè el redactor del document *Gi 1, 160 - codarrera 6a/ 1361-1362* (M2) abreuja 'שינ' (*Sent*): 'שינ' מיק' (*Sent Miquel*), 'שינ' מרטי (*Sent Martí*) i 'שינ' פליד' (*Sent Felid*).
- Notem la forma גילים (*Guillem*). La forma més corrent d'aquest nom propi en els documents hebreus gironins de la primera meitat del segle XIV és גיאם (*Guiam*).
- Notem la forma נשפיטל (*n' Espital*), ben testimoniada per la forma *hospital* a l'edat mitjana (del ll. HOSPITALE).
- El redactor de la M1 fa servir en un mateix text els termes 'מרטירו' (*Martirorum*) i מרטרו' (*Martror*), FH 14.12. 8 i 15.
- Ús de la preposició àtona *de* (-ד) en català sempre aglutinada amb el nom que precedeix.
- S'empra l'article onomàstic català *en* (-אנ) i (-נ) sense cap mena de separació amb el mot que segueix. A diferència d'altres documents, s'empra també amb noms d'homes cristians: אנלוביט (*en Llobet*), אנגיפרי (*en Guifré*), אנלושדה

(*en Losada*), אנפירי (*en Pere*), אנגילם (*en Guillem*), נברונישין (*na Brunissen*), נשפיתל (*n'Aspital*).

- Transcripció de l'article salat amb ס (sempre aglutinat al nom que determina): פירי סשקרירש (*Pere s'Escarrers*), פירי סשטאין (*Pere s'Estany*), פרנסשק סואל (*Francesc sa Vall*). En canvi, el mateix redactor (M1) transcriu amb ש a ברנד פלאיב דשפרץ (*Bernad Feliu des Prats*), amb la preposició de aglutinada, i a שפינה בסה (*sa Pinya Bassa*).

FH 14.1/14.2 - Gi 1, 160 - codarrera 1/1361-1362

Dimensions del fragment: 235 x 74 mm

Descripció externa: Full allargassat de paper, d'un to groguenc, amb algun forat a causa de l'acció dels insectes i unes lleus taques d'humitat. Es veu un verjurat horitzontal, més aviat fi. Està retallat pel marge superior per tal d'adequar-lo a l'enquadernació notarial i per tant no disposem de les primeres línies del text. La tinta és de color marró negra, més clara per la part del recto perquè s'ha descolorit. L'escriptura és d'una sola mà, cursiva, de mida mitjana i ferma (M1). No hi ha cap filigrana.

Observacions: Hi ha algunes anotacions posteriors al final de gairebé tots els registres, de la mateixa mà i amb la tinta més clara, quan la quantitat atorgada no s'ha retornat a temps. Aleshores es torna a escriure l'import i una altra data de retorn. No sabem pas si el prestador recuperarà els diners, però el que observem és que cancel·là amb unes ratlles transversals i amb unes ratlles creuades dos registres (lín. 14.2.4 i 11). Entenem que aquests es devien haver abonat tot i que podria ser que els deutors haguessin mort i potser no hi havia cap possibilitat de recuperar el deute, però aleshores potser hi hagués afegit un comentari. També, en un parell de registres (lín. 14.2.5 i 9) s'anota que hi ha el document de deutor (signat davant notari). Podríem entendre que els altres registres es van fer sense passar pel notari.

Per altra part cal destacar que alterna els termes *calendes* (קלנדש/קלנ'), *idus* (ידוש) i *nonas* (נוניש), característics del calendari romà amb els equivalents hebreus (de vegades abreujat), tot i que no trobem en cap registre la forma hebraica 'sortida' (יצאה). També cal notar que tot i que habitualment s'usa la forma verbal נעשה ('va ser establert', 'es va fer') abreujada (נעש'), a la línia 14.1.9 no s'abreuja. També notem que mai no s'abreuja נשאר ('restaren') probablement per no confondre-la amb la forma abreujada de נשבע ('נש', 'jurà').

Per altra part combina la fórmula נשאר ('restaren') amb נח' ('restà del deute', 'balanç del deute'). També לש' פליד (per *Sent Felid*) amb לפליד (per *Felid*).

FH 14.1 (Gi 1, 160 - codarrera 1a/ 1361-1362)

[...] ¹
 נעש' [...] ש [...] דמ [...] ומג [...] / נשארן \ לש' פליד שמה ²
 [...] ³

[...] ⁴ ב די' לש' פליד שמז נעש' יב קלנדש / נובמרי' שמ[ה] ¹⁵⁸⁰

גילים גניש דקורטש / גם \ וביתו סה די' לש' מיקל שמה ⁵
 נעש' יא קלנ' [...] נשארן סה די' לש' ⁶
 פליד שמו [...] סה די' ⁷

ב[.] ⁸ וברנד פראץ דשורטש מ די' לש'
 [...] שמה נעשה יח קלנ' מאג שמה נשארן ⁹

[...] שמו נ[ש'] מ די' ¹⁰

[...] ק[...]
 [...] נש' ידוש וויטן' ¹¹

שמה נשארן [...] די' [...] ד שמ[ה] נח' [...] \ [...] / ¹²

ברנד [ד] ספוג[לש] ק [...] לש' [...] אט' סד די' לש' פליד ¹³

שמו נעש' ג כניס' [...] שמה נשארן סד די' ¹⁴

לפליד שמו נח' סד די' ¹⁵

פירי [...] דש' לוגיאי [...] לחצי' אגוש' שמו ¹⁶

נעש' [...] נשארן ג די' לפליד ¹⁷

[...] ¹⁸

¹ (...)

² es va fer a (...) \restaren/ per *Sent Felid* de 1345

³ (...)

⁴ (...) 20 sous per *Sent Felid* de 1347; es va fer a 12 (dies) de les *calendes* de *novembre* de 1345

⁵ *Guillem Genís de Corts* i \també/ els de casa seva, 65 sous per *Sent Miquel* de 1345;

⁶ es va fer a 12 (dies) de les *calendes* de (...); restaren 65 sous per *Sent*

⁷ *Felid* de 1346 (...) 65 sous

⁸ (...) i *Bernad Prats de Sorts*, 40 sous per *Sent*

⁹ (...) de 1345; va ser fer a 12 (dies) de les *calendes* de *maig*; restaren

¹⁰ (...) 1346; restaren 40 sous

¹¹ (...) jurà a 7 (dies) dels *idus* de *vuitobre* de

¹⁵⁸⁰ Tot el registre és cancel·lat amb unes ratlles creuades.

¹² 1345; restaren (...) sous (...) 1345; balanç del deute: (...)

¹³ *Bernad des Pujals* (...), 64 sous per *Sent Felid* de

¹⁴ 1336; es va fer a 3 (dies) de l'entrada de (...) de 1345; restaren 64 sous

¹⁵ per *Sent Felid* de 1347; balanç del deute: 64 sous

¹⁶ *Pere* (...) de *Santa Llogaia* (...) per mitjan *agost* de 1346;

¹⁷ es va fer a (...); restaren 50 sous per *Sent Felid* de

¹⁸ (...)

FH 14.2 (*Gi* 1, 160 - *codarrera* 1b/ 1361-1362)

¹ [...] לחצי

² גוליאול נעש' ט נוניש [ד]דמ' שמו ש[.]

³ נח' בה די'

⁴ אנלושדה דברגוייאן ל די' לפליד שמו

⁵ נעש' יד קלינד' גיניר שמו נח' ל די' שט'

⁶ פירי שטטאין דפוגלש ק די' לש' פליד שמו

⁷ נעש' חצי' דדמ' שמו נח' ק די'

⁸ ברנד פשקאל דפלול וברנד פלאיב דשפרץ

⁹ ס די' לחצי שנה נש' ג קלנ' פברי' שמו /שט'

¹⁰ נח' ס די'

¹¹ ברנד ריקארט דפלול ופירי ששקיריש משם

¹² ב די' 1581

¹³ ברנגיר פראץ וברנש פראץ דשורטש ס די' לפליד

¹⁴ שמו נעש' יג כניס' פבריר שמו נח' ס די'

¹ (...) per mitjan

² *juliob*; es va fer a 9 (dies) de les *nonas* de *dedemre* de 1346; (...)

³ balanç del deute 25 sous.

⁴ *en Losada de Bargüian*, 30 sous per *Sent Felid* de 1347

⁵ es va fer a 12 (dies) de les *calendes* de *gener* de 1346; balanç del deute: 30 sous (amb) escriptura.

⁶ *Pere s'Estany de Pujals*, 100 sous per *Sent Felid* de 1347

⁷ es va fer a mitjan *dedemre* de 1347; balanç del deute: 100 sous

¹⁵⁸¹ Tot el registre és cancel·lat amb unes ratlles creuades.

⁸ *Bernad Pascal de Palol i Bernad Feliu des Prats*

⁹ 60 sous per mig any; jurà a 3 (dies) de les *calendes* de *febrer* de 1346 \ (amb) escriptura/

¹⁰ balanç del deute: 60 sous

¹¹ *Bernad Ricart de Palol i Pere s'Escarrers d'allà*

¹² 20 sous

¹³ *Berenguer Prats i Bernad Prats de Sorts*, 60 sous per *Sent Feliu* de

¹⁴ 1347; es va fer a 13 (dies) de l'entrada de *febrer* de 1346; balanç del deute: 60 sous

Figura 85. FH 14.1

Figura 86. FH 14.2

FH 14.3/ 14.4 - Gi 1, 160 - codarrera 2/ 1361-1362

Dimensions del fragment: 290 x 95 mm

Descripció externa: Full de paper allargassat, en molt mal estat, amb diversos forats per causa de l'acció d'insectes i diverses taques d'humitat. Està esquinçat per la part inferior i retallat per la superior. El paper, molt desgastat, és d'un to groguenc. S'aprecia un verjurat en sentit vertical, molt fi. La tinta és d'un color marronós fosc, però s'ha esborrat gairebé en tot el document. L'escriptura és d'una sola mà, cursiva, ferma i de mida mitjana (M2). No s'hi veu cap filigrana. Al recto resten part d'onze línies centrals que amb prou feines es llegeixen. Al verso només hi ha part d'un mot en lletres llatines.

Observacions: El text no és gaire intel·ligible i no hi ha cap mot en aljama catalana. Incloem aquest fragment perquè forma part del mateix quadern de comptes que editem.

FH 14.3 (Gi 1, 160 - codarrera 2a/ 1361-1362)

[...] שי¹
 [...] שמו²
 [...] ו[...]³
 [...] ⁴
 [...] שמ [...] ⁵
 [...] ⁶
 [...] ⁷
 [...] בזמן [...] ⁸
 [...] ⁹
 [...] ים [...] ¹⁰
 [...] ¹¹

¹ (...)

² 1347 (...)

³ (...)

⁴ (...)

⁵ (...) 13(...)

⁶ (...)

⁷ (...)

⁸ (...) a terminis (...)

⁹ (...)

¹⁰ (...)

¹¹ (...)

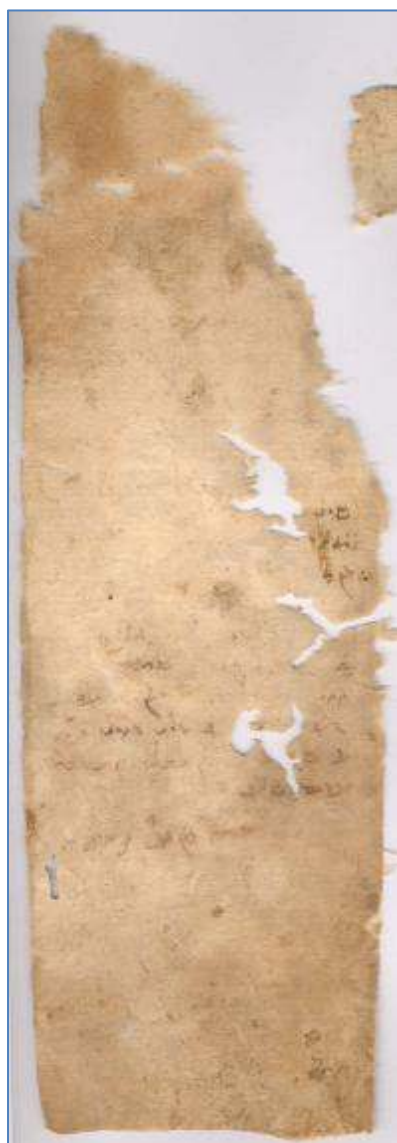

Figura 87. FH 14.3

Figura 88. FH 14.4

FH 14.5/ 14.6 - Gi 1, 160 - codarrera 3/ 1361-1362

Dimensions del fragment: 85 x 39 mm

Descripció externa: Petit fragment de paper en molt mal estat. El paper, molt desgastat, és d'un to esgrogueït. La tinta és d'un color marronós fosc, però s'ha esborrat gairebé en tot el document. L'escriptura és d'una sola mà, cursiva, ferma i de mida mitjana (M2). No es veu cap filigrana. A la part del recto només resten alguns mots de cinc línies que amb prou feines es llegeixen. Al verso veiem les restes d'un parell de lletres.

Observacions: El text és molt pobre i no gaire intel·ligible però hi ha un mot en aljамia catalana.

FH 14.5 (Gi 1, 160 - codarrera 3a/ 1361-1362)

[...]¹
 [...]דמ[...]²
 [...]דוילה[...]³
 1582 [...]נעש מז⁴
 [...] ⁵
 [...] ⁶

- 1 (...)
- 2 (...)
- 3 (...) *de vila* (...)
- 4 47 (...)
- 5 (...)
- 6 (...)

¹⁵⁸² Hi ha dues fines ratlles creuades sobre el text que cancel·len el registre.

Figura 89: FH 14.5

Figura 90: FH 14.6

FH 14.7/ 14.8 - Gi 1, 160 - codarrera 4/ 1361-1362

Dimensions del fragment: 220 x 45 mm

Descripció externa: Full de paper allargassat, molt desgastat i en molt mal estat, amb taques d'humitat i diversos forats per causa de l'acció d'insectes. Està esquinçat per tots els marges. Difícilment s'aprecia ni el verjurat ni cap filigrana. La tinta és d'un color terrós, però s'ha esborrat gairebé en tot el document. L'escriptura és d'una sola mà, cursiva, ferma i de mida mitjana (M2). Al recto hi veiem part de catorze línies que amb prou feines es llegeixen. Al verso només distingim un parell de mots i nombres.

Observacions: El text no és gens intel·ligible i només hi distingim un nom en aljama catalana.

FH 14.7 (Gi 1, 160 - codarrera 4a/ 1361-1362)

[...]גב[...] ¹
 [...]ק[...]ש ²
 [...] שנה [...] סמ ³
 [...] עו' [...] ספ ⁴
 [...] ⁵
 [...] ⁶
 [...] ⁷
 [...] ⁸
 [...] ב[...] ש ⁹
 [...] ליט' [...] ¹⁰
 [...] ל[...] ¹¹
 [...] דס[...] ¹²
 [...] כניס' [...] ¹³
 [...] ¹⁴

¹ (...)

² (...)

³ (...) any (...)

⁴ Ítem (...)

⁵ (...)

⁶ (...)

⁷ (...)

⁸ (...)

⁹ (...)

¹⁰ (...) lliures (...)

¹¹ (...)

¹² (...)

¹³ (...) 3 (dies) de l'entrada de (...)

¹⁴ (...)

FH 14.8 (Gi 1, 160 -codarrera 4b/ 1361-1362)

[...] ¹
[...] ס די' [...] ² [ב]רנגיר
[...] ³ שמ

¹ (...)

² Berenguer (...) 60 sous (...)

³ 1340 (...)

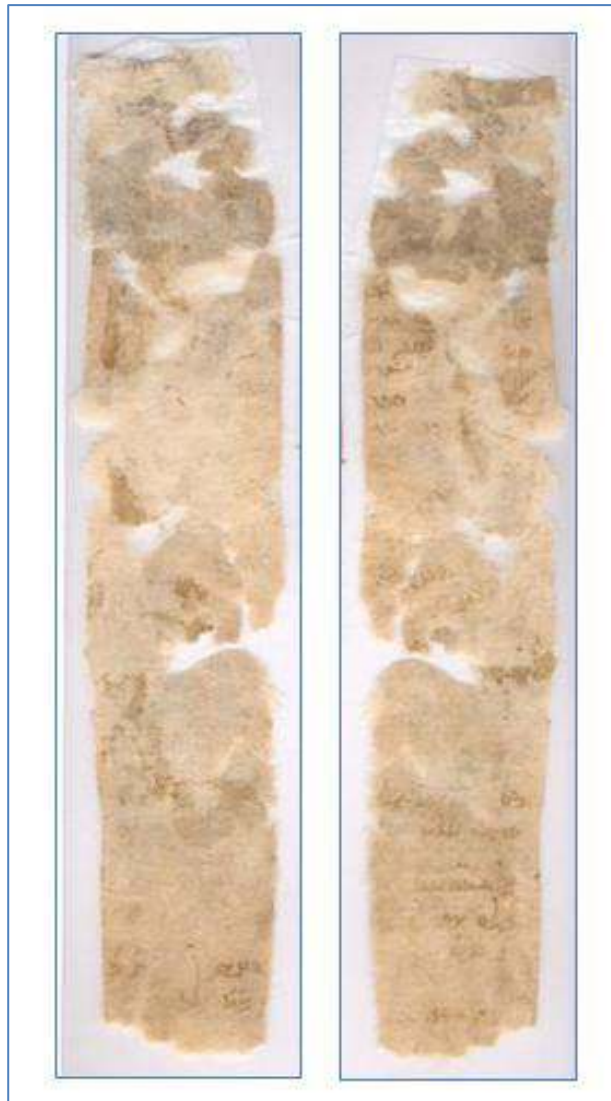

Figura 91. FH 14.7

Figura 92. FH 14.8

FH 14.9/ 14.10 - Gi 1, 160 – codarrera 5/ 1361-1362

Dimensions del fragment: 248 x 47 mm

Descripció externa: Full de paper allargassat, d'un to grisós, desgatat i molt fragmentat. Dificilment s'aprecia ni el verjurat ni cap filigrana. La tinta és terrosa, més aviat fosca. L'escriptura és d'una sola mà, cursiva, ferma i de mida mitjana (M1). Al recto hi veiem part de vint línies que amb prou feines es llegeixen. Al verso distingim algun mot i els nombres d'una dotzena de línies.

Observacions: El text no és gens intel·ligible i només hi trobem tres noms aljamiats. El mal estat del fragment fa difícil determinar si pertany a aquest quadern de comptes o no, però els pocs elements paleogràfics, temporals, lèxics i geogràfics ens permeten arribar a la conclusió que forma part d'aquest grup: el tipus d'escriptura de la M1; la data, 1342, que entra dins de la dècada dels fragments llegibles del quadern: l'àmbit geogràfic del Pla de l'Estany, el termini; per Sant Miquel, i com s'intueix en la línia 14.9.4, el mot *calendes*, ben característics d'aquest bloc.

FH 14.9 (Gi 1, 160 - codarrera 5a/ 1361-1362)

[...]גהד[...] ¹

[...]ער[...]ש[...] ²

[...]ש[...] ³

[...]עש'וק[...] ⁴

[...]קדפורקוש[...] ⁵

[...]שש[...] ⁶

[...]ש[...]אש'ו[...] ⁷

שמב [...] ⁸

[...]לח[...] ⁹

[...]שדי[...] ¹⁰

[...] ¹¹

[...]רש[...] ¹²

[...]שמ[...] ¹³

[...]ט[...] ¹⁴

[...]קל[...] ¹⁵

[...] ¹⁶

[...]ב[...] ¹⁷

[...]לדי' ¹⁸

[...] ¹⁹

[...] ²⁰

[...] ²¹

- 1 (...)
- 2 (...)
- 3 (...)
- 4 (...) es va fer a 6 (dies) de (les *calendes*) (...)
- 5 (...) de *Porqueres* (...)
- 6 (...)
- 7 (...) i la seva dona (...)
- 8 (...)1342
- 9 (...) 38 (...)
- 10 (...) 300 sous (...)
- 11 (...)
- 12 (...)
- 13 (...)
- 14 (...)
- 15 (...)
- 16 (...)
- 17 (...) 30 sous
- 18 (...)
- 19 (...)
- 20 (...)

FH 14.10 (*Gi 1, 160 - codarrera 5b/ 1361-1362*)

[...] ¹
 [...] אבד [...] ²
 [...] ש [...] ³
 [...] ⁴

[...] למיקל [...] ⁵
 [...] ב גיאלמי [...] ⁶
 [...] ש [...] ⁷
 [...] צי [...] ⁸
 [...] ⁹

[...] ¹⁰
 [...] די [...] ¹¹
 [...] די [...] ג [...] ¹²

- 1 (...)
- 2 (...)
- 3 (...)
- 4 (...)

- 5 (...) per *Miquel* (...)
- 6 (...) *Gialme* (...)
- 7 (...)
- 8 (...)
- 9 (...)

- 10 (...)
- 11 (...) sous (...)
- 12 (...) sous (...)

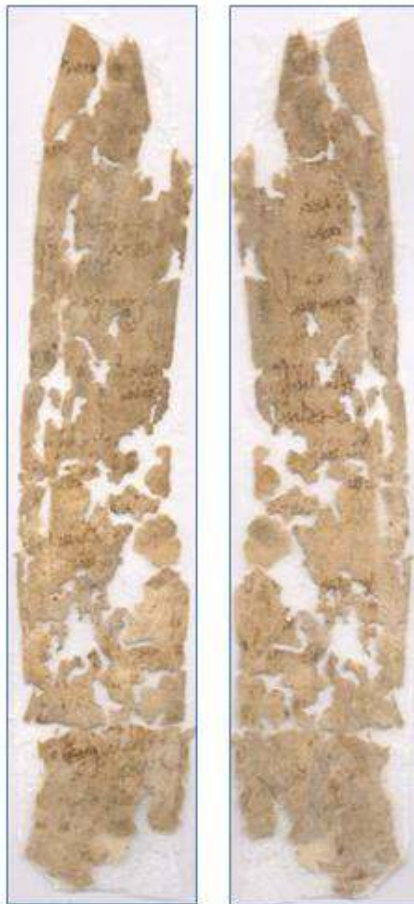

Figura 93. FH 14.9

Figura 94. FH 14.10

FH 14.11/ 14.12 - Gi 1, 160 – codarrera 6/ 1361-1362

Dimensions del fragment: 226 x 86 mm

Descripció externa: Full de paper allargassat, amb algunes taques d'humitat i diversos forats a causa de l'acció atacs dels insectes. Està retallat pel marge esquerre (en sentit de l'anvers) i esquinçat per la part dreta. El paper és d'un to groguenc. No s'hi percep cap filigrana. La tinta és d'un color marronós fosc i es conserva en prou bon estat a la major part del document, tot i que cap al marge inferior s'han esborrat alguns mots. Hi ha dues mans d'escriptura, la M1, cursiva, ferma i de mida mitjana, menys acurada que en altres documents i la M2, sensiblement més gran, feta amb un càlam d'un traç una mica més gruixut, cursiva i amb una separació més pronunciada entre les lletres que són més allargades i com aixafades. A la part del recto resten part de divuit línies i al verso una vintena.

Observacions: Abreuja 'sant' com a 'שינ' (*Sen*), i no abreuja 'sortida' יציא. En canvi abreuja דינרים ('sous') com דינ'. Per altra part la M2 anota amb la lletra molt més petita i una tinta més clara el recompte de diners al marge esquerre i sobre de cada registre també anota el número de préstec i marca una de les entrades (lín. 14.11.14) amb un per un petit cercle (com el *circellus* masorètic).

FH 14.11 (*Gi 1, 160 - codarrera 6a/ 1361-1362*)

¹ ב[.] אגוש' שמ[ז] [...]]

² [...] ש[.] ה

³ פּרנשאשק / לז \ דס[.] ל[.] / [...] דקמ[...]\ בּו ד'ינ'

⁴ פ[.] שמו נעש' יציא פבריר [...]]

⁵ בּו [...]]

⁶ ברנגיר / לח \ סק[.] דה דויל[ה] דס[...]

⁷ ל[.] דינ' לשינ' מרטי שמ[ז] [...]]

⁸ ועשיתי לו הודה [...] ש[...]

⁹ ופר' לי ב משואות [...]]

¹⁰ לשינ' מיק' שמו וכה [...]]

¹¹ מרטי שמו אחוז[תי] לו [...]]

¹² נעש' יב כניס' / [...] שמו [...]]

¹³ נח לי

¹⁴ רמון / ° \ שגיר/לט \ דוילה ו[...]

¹⁵ ל[...]

¹⁶ ג[...]

¹⁷ לשינ' פלי[ד] ש[מ] [...]]

¹⁸ [...] בר' שמו [...]]

¹ (...) *agost* de 1347 (...)

- 2 (...)
- 3 *Francesc \37/ des* (...) 26 sous
- 4 (...) 1347; va ser fer a la sortida de *febrer* (...)
- 5 26 (lliures)
- 6 *Berenguer sa \38/ (...)* *de vila* (...)
- 7 3(.) sous per *Sent Martí* de 1347 (...)
- 8 i li vaig reconèixer (...)
- 9 i em pagà 2 càrregues (...)
- 10 per *Sent Miquel* de 1347 i 25 (...)
- 11 (*Sen*) *Martí* de 1347; vaig prendre-li (...)
- 12 va ser fer a 12 (dies) de l'entrada de (...) 1346 (...)
- 13 58 lliures
- 14 *Ramon Seguer \39/ de Vila* (...)
- 15 (...)
- 16 (...) *de vila \40/ de* (...)
- 17 per *Sent Felid* de 134(.) (...)
- 18 (...) 1346 (...)

FH 14.12 (*Gi 1, 160 - codarrera 6b/ 1361-1362*)

[...] מין [...] ¹

[...] חצ [...] ה [...] ²

[...] ³

[בר] *נד ששקדש דש' מרטי דקם מגי' ⁴

[...] לו הודאה [.]. לו[.] יד בנפס' יציאת ⁵

[...] שמו [...] אם יפרע [...] די' בזמנים ⁶

[...] פה די' פליד שמ[.] [...] לב די' ⁷

[...] ו' ש[.] ונן די' מרטריו' ⁸

[...] ו שיש לי לחזיר לו שטר נדוני' ⁹

[...] קקי די' שיש לי [...] מא[נ]דבה[.] ¹⁰

[...] בו וכל שט[.] ולפשות לו ¹¹

[...] בר כללי עד יום זה כמו שכתוב ¹²

[...] דאה שעשיתי לו יד יציא' אברי' שמו ¹³

[...] הפה די' מין ש' פליד שמו והארכת ¹⁴

[...] לב די' ממטרור שמו עד ש' פליד שמו ¹⁵

[...] ב די' ל ש' פליד שמו ¹⁶

[...] די' למ[.] שמו ¹⁷

[...] כה די' ¹⁸

[...] תיאליש סה די שטר [...] ¹⁹
 [...]פ[...] ²⁰

¹ (...)

² (...)

³ (...)

⁴ (...) *s'Escades de Sent Martí de Cam Magior*

⁵ (vaig fer-li) reconeixement a 12 (dies) de l'entrada de la sortida

⁶ (...) 1346 (...) pagarà (...) sous a terminis

⁷ (...)85 sous per *Sent Felid* de 1346 (...) sous

⁸ (...) i 56 per *Martirorum*

⁹ i tinc per tornar-li una escriptura de dot

¹⁰ (...) 210 sous que tinc (...)

¹¹ (...) i tot el que (...) per augmentar-li

¹² (...) que vaig fer-li a 12(dies) de la sortida d'*abril* de 1346

¹³ (...) del meu total fins aquest dia com el que està escrit (...)

¹⁴ (...) dels 85 sous des de *Sent Felid* de 1346 i el termini de (...)

¹⁵ (...) 32 sous des de *Martror* de 1346 fins a *Sent Felid* de 1347

¹⁶ (...)2 sous per *Sent Felin* de 1347

¹⁷ (...) sous per (*Martror*) de 1347

¹⁸ 25 sous

¹⁹ (...) 65 sous; (amb) escriptura (...)

²⁰ (...)

Figura 95: FH 14.11

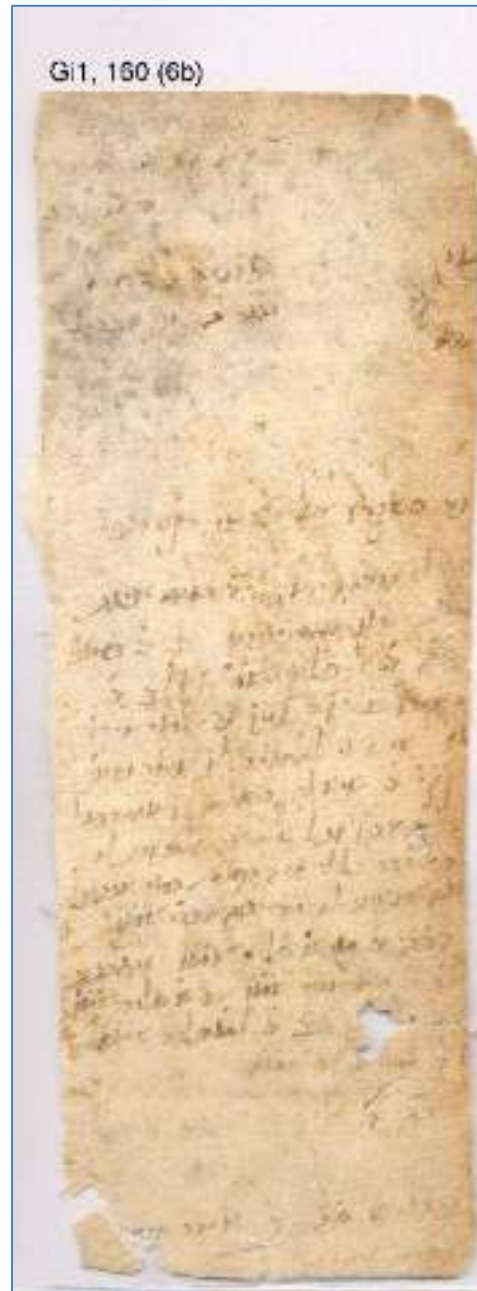

Figura 96: FH 14.12

FH 14.13/ 14.14 - Gi 1, 160 - codarrera 7/ 1361-1362

Dimensions del fragment: 39 x 45 mm

Descripció externa: Petit fragment de paper de color groguenc, amb taques d'humitat i amb uns forats per causa l'acció dels insectes. La tinta és d'un color marronós fosc. L'escriptura és d'una sola mà, cursiva, ferma i de mida mitjana (M1). No es veu cap filigrana. A la part del recto només hi resten cinc línies amb alguns mots i al verso les restes de quatre línies.

Observacions: El text és molt pobre però encara hi podem llegir un mot en aljama catalana.

FH 14.13 (Gi 1, 160 - codarrera 7a/ 1361-1362)

[...] נעש' [...] ¹
 [...] נח' קב די' ²
 [...] בר' [...] סרו ³

- ¹ (...) es va fer (...)
² (...) balanç del deute: 120 sous
³ (...) sa (...)

FH 14.14(Gi 1, 160 - codarrera 7b/ 1361-1362)

[...] דפ[.]ג[...] ¹
 [...] ש' טו[...] ²
 [...] שמ[.] [...] ³
 [...] ⁴

- ¹ (...)
² (...) 15 (...)
³ (...)
⁴ (...)

Figura 97: FH 14.13 i FH 14.14

FH 14.15/ 14.16 - Gi 1, 160 – codarrera 8/ 1361-1362

Dimensions del fragment: 137 x 40 mm

Descripció externa: Full de paper allargassat, molt desgastat i amb alguns forats per causa dels insectes. S'aprecia un lleu verjurat horitzontal. No hi veiem cap filigrana. El paper té un to grisós a l'anvers i groguenc al revers. La tinta és marronosa, més aviat fosca. L'escriptura és d'una sola mà, cursiva, ferma i de mida mitjana (M2). Al recto hi veiem part de vuit línies. Al verso resten part de nou de línies. Amb prou feines es poden llegir algunes lletres i nombres.

FH 14.15 (Gi 1, 160 - codarrera 8a/ 1361-1362)

[...] ¹
 [...] ²
 [...]ג[...] ³
 [...] ⁴
 'די קי \[...] / [...] ⁵
 [...] ⁶
 [...]ו[...] ⁷
 [...] ⁸

- ⁴ (...)
⁵ (...)
⁶ (...)
⁷ (...)
⁸ (...) 100 sous
⁹ (...)
¹⁰ (...)
¹¹ (...)

FH 14.16 (Gi 1, 160 - codarrera 8b/ 1361-1362)

[...]מ[...] ¹
 [...] ²
 [...]ד ל[...] ³
 [...]א[...] ח [...] ⁴
 [...] ⁵
 [...] ⁶
 [...] ⁷
 [...] ⁸
 [...]געש' [...] ⁹

- 4 (...)
- 5 (...)
- 6 (...)
- 7 (...)
- 8 (...)
- 9 (...)
- 10 (...)
- 11 (...)
- 12 (... es va fer (...))

Figura 98. FH 14.15

Figura 99. FH 14.16

FH 14.17/ 14.18 - Gi 1, 160 – codavant 1/ 1361-1362

Dimensions del fragment: 226 x 86 mm

Descripció externa: Full de paper allargassat, amb algun forat per causa de l'acció dels insectes i molt malmès per les taques d'humitat, especialment la part superior. Està retallat pel marge esquerre (en sentit de l'anvers), pel plec del quadern. El paper és d'un to groguenc. Es veu un verjurat fi en sentit horitzontal i no s'hi percep cap filigrana. La tinta és d'un color marronós fosc i en algunes parts del text s'ha mig esborrat. Hi ha una sola mà d'escriptura, cursiva, ferma i de mida mitjana (M1). A la part del recto resten dinou línies i al verso, una vintena.

Observacions: A la part del revers s'anota per damunt de la línia de cada registre el número de préstec i marca alguna de les entrades amb un per un petit cercle (com el *circellus* masorètic).

FH 14.17 (Gi 1, 160 - codavant 1a/ 1361-1362)

רמון רמיש דקשט [...] די' [...] ¹

נעש' [...] נשאר' ל די' ²

לפליד שמזו <נח' ל די' >¹⁵⁸³ ³

גקמי אר[.]פ[.]דכ [...] ה די' [...] נעש' ⁴

ב [...] ⁵

גקמ[י] [...] ס ד' [...] ⁶

די' [...] ⁷

בו [...] ⁸

ס [...] ⁹

[...] ¹⁰

לקרניש [...] ¹⁵⁸⁴ ¹¹

דתרדיש דש' אשטיבין דגיאלבש [...] ¹²

צ[...] [...] ה נעש' [...] כניס' מרס שמ[...] ¹³

נח' [...] ¹⁴

גילם קלבט ובנו ד [...] ק די' [...] ¹⁵

ש[...] [...] ראב דטראדי[ל][ש] * [...] ¹⁶

[...] ¹⁷

דשפינה בסה / נ\ ואחיו [...] אנלוביט דול[...] ¹⁸

¹⁵⁸³ Registre cancel·lat amb una ratlla transversal (potser dues, però no es veu).

¹⁵⁸⁴ Tot i que aquesta part està molt malmesa, podem distingir que aquesta línia del registre és una anotació posterior feta amb una lletra molt més petita, sembla que de la mateixa mà, com ja hem vist en algun dels anteriors documents d'aquest mateix quadern..

- 1 *Ramon Ramis de* (...) sous (...)
 2 es va fer (...) restaren 30 sous
 3 per *Felid*, de 1347. Balanç del deute: 30 sous
- 4 *Jacme* (...) sous (...) es va fer
 5 2 (...)
- 6 *Jacme* (...) 60 sous (...)
 7 (...) sous
- 8 (...)
 9 (...)
 10 (...)
 11 (...) per *Carnes* (*Tollendas*)
- 12 (...) *de Terrades de Sent Esteven de Guialbes* (...)
 13 (...) es va fer (...) a l'entrada de *març* de 134(.)
 14 Balanç del deute: (...)
- 15 *Guillem Calvet* i el seu fill *de* (...)
 16 (...) *de Terradelles* (...)
 17 (...)
- 18 (...) *de sa Pinya Bassa* \50/ i el seu germà (...) *En Llobet de* (...)
 19 (...) 1347

FH 14.18 (*Gi* 1, 160 - *codavant 1b*/ 1361-1362)

[...] דסנטנש /לג\ [...] די לחצי' שנה [...] ¹
 <נח' מג די ו[...]> [...] יא מרס שמז ²

[...] אנגיפרי /לד\ דשפינה בסה [...] ³
 [...] ⁴

[...] לה דר [...] ⁵
 [...] אברי' שמז ⁶

⁷ פירי [...] /ל[.]\ דש [...] ואש' כז די
⁸ מ[...] שמז ט [...] יז כניס' אברי'
⁹ די [...]

¹⁰ גקמי ד[...]גלש דולש מ די לחצי שנה
¹¹ נעש' ה יציא [...] שמו <נח' לח די'>

¹² נשפיטל ובנו/לח \ דקורנוילן מ די לש' מיקל
¹³ שמו עם גל[...] אדומ[...] גדולות נעש'
¹⁴ [...] כניס' מאג שמו ויש לי [...] ¹⁴
¹⁵ [...] זה השטר [...] וט [...] ¹⁵
¹⁶ לש' מיקל שמו ¹⁶

¹⁷ גקמי ד[...] ואש' ד[...] די בזמנים
¹⁸ [...] שמח ¹⁸
¹⁹ וקב די' [...] שמת ונעש' ז ידוש גניר [ש]מ[.]
²⁰ נח' קקמה די' ²⁰

¹ (...) de Santans/Santanes \33/ (...) sous per mig any (...)

² (...) març de 1347. Balanç del deute: 33 sous i (...)

³ en Guifré \34/ de sa Pinya Baça (...)

⁴ (...)

⁵ (...)

⁶ (...) abril de 1347 (...)

⁷ Pere (...) de (...) i la seva dona; 27 sous

⁸ (...) 1347 (...) 16 (dies) de l'entrada d'abril

⁹ (...)

¹⁰ Jacme de (...) de Valls, 40 sous per mig any

¹¹ Es va fer a 8 (dies) de la sortida de (...) de 1347. Balanç del deute: 38 sous

¹² n'Aspital i el seu fill \38/ de Cornuillan, 40 sous per Sent Miquel

¹³ de 1347 amb (...) grans; es va fer

¹⁴ (...) a l'entrada de maig de 1347 i hi ha (...)

¹⁵ (...) aquest de l'escriptura (...) i 9 (...)

¹⁶ per Sent Miquel de 1347

¹⁷ Jacme de (...) i la seva dona de (...) sous, a terminis

¹⁸ (...) 1348

¹⁹ i 130 sous (...) 1349 i es va fer a 7 (dies) dels idus de gener de 134(.)

²⁰ Balanç del deute: 245 sous

Figura 100. FH 14.17

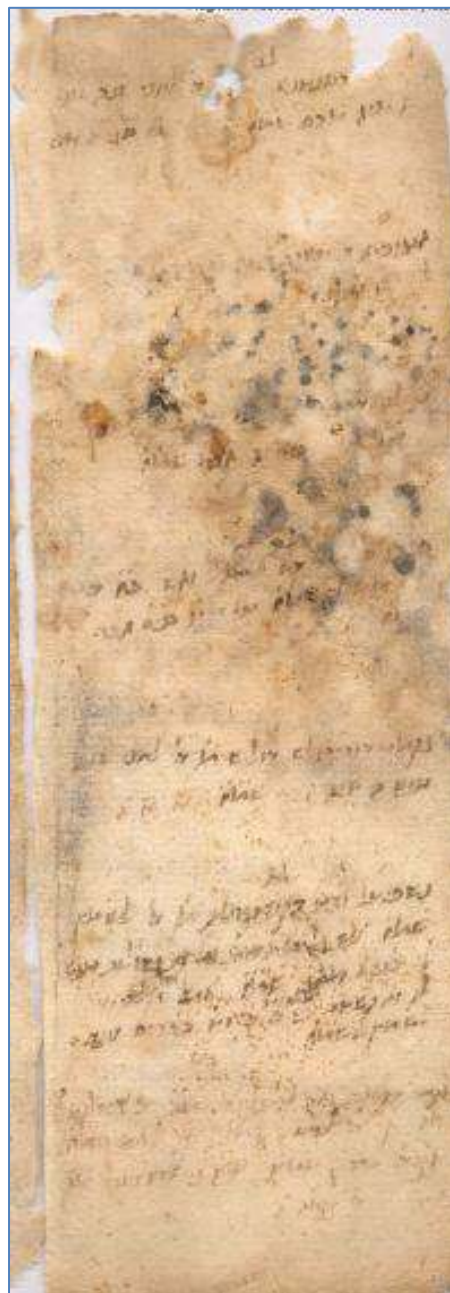

Figura 101. FH 14.18

FH 14.19/ 14.20 - Gi 1, 160 – codavant 2/ 1361-1362

Dimensions del fragment: 207 x 106 mm

Descripció externa: Full de paper allargassat, molt semblant a l'anterior document però molt més malmès. Hi ha diversos forats de mida gran deguts a l'acció dels insectes i moltes taques d'humitat, especialment a la part superior. Està retallat pel marge esquerre (en sentit de l'anvers), pel plec del quadern. El paper és d'un to grisós. Es veu un verjurat fi en sentit horitzontal i no s'hi percep cap filigrana. La tinta és d'un color marronós fosc i en gran part del text s'ha mig esborrat. Hi ha una sola mà d'escriptura, cursiva, ferma i de mida mitjana (M1). A la part del recto podem arribar a distingir part de set línies i al verso una vintena.

FH 14.19 (Gi 1, 160 - codavant 2a/ 1361-1362)

[...] ¹
 [...] ²
 [...] המחזיר מ[...] ³
 [...] ⁴
 ש[...] ⁵
 [...] ⁶
 [...] ⁷

- 1 (...)
- 2 (...)
- 3 (...) el reemborsament (...)
- 4 (...)
- 5 (...)
- 6 (...)
- 7 (...)

FH 14.20 (Gi 1, 160 - codavant 2b/ 1361-1362)

[...] ס [...] ¹
 [...] ²
 [...] בא [...] ³
 [...] ⁴
 [...] תוד [...] [...] ⁵
 [...] כל [...] אי [...] קמ [...] ⁶
 [...] ח [...] ס [...] ⁷
 [...] הרשאה ⁸
 [...] הנח' שאין לי ל[...] ⁹
 [...] אמ [...] החובו ¹⁰
 [...] היה ¹¹

גי[ל]ם צ[...][...] דספ[...][...] די' ¹²
 א[...][...] נעש' בַּ כניס' דדמ' שנא ¹³

[...][...] ש[...][...] ל[...][...] ה[...][...] יפת[...][...] ¹⁴
 [...][...] לם[...][...] השט[...][...] ¹⁵
 [...][...] ¹⁶
 [...][...] ¹⁷

בר[...][...] דמ[...][...] ¹⁸
 ש[...][...] דס[...][...] ק[...][...] עבו ¹⁹
 [...][...] ²⁰

¹ (...)

² (...)

³ (...)

⁴ (...)

⁵ (...)

⁶ (...) tot (...)

⁷ (...)

⁸ autoritzada (...)

⁹ el balanç del meu deute que no tinc (...)

¹⁰ (...) del deute

¹¹ era (...)

¹² *Guillem* (...)

¹³ (...) es va fer a 2 (dies) de l'entrada de *dedemre* de 1351

¹⁴ (...)

¹⁵ (...)

¹⁶ (...)

¹⁷ (...)

¹⁸ (...)

¹⁹ (...)

²⁰ (...)

Figura 102. FH 14.19

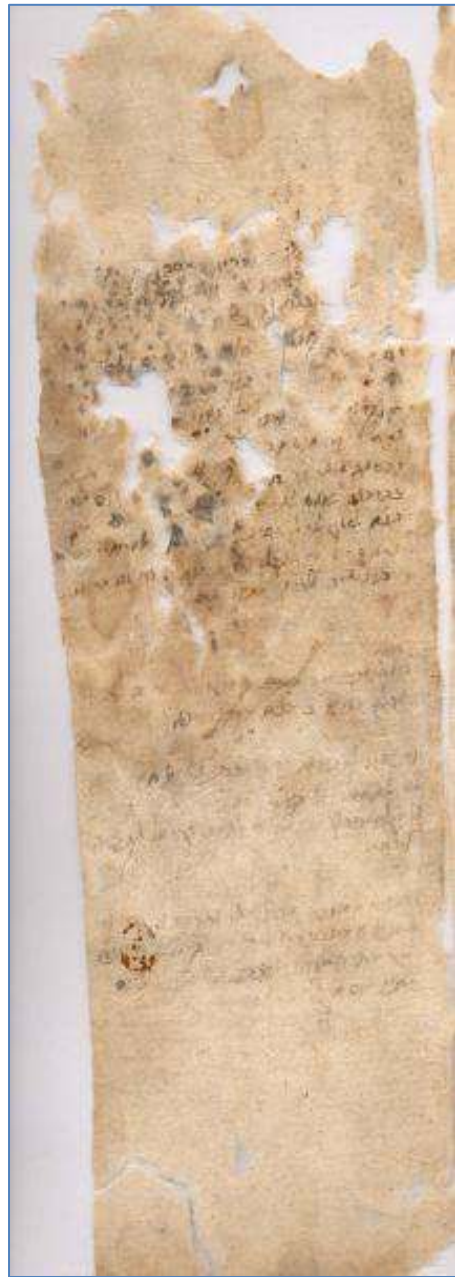

Figura 103. FH 14.20

FH 14.21/ 14.22- Gi 1, 160 – codavant 3/ 1361-1362

Dimensions del fragment: 207 x 106 mm

Descripció externa: Full allargassat molt malmès. El paper, d'un to grisós, està molt desgastat, amb algunes lleus taques d'humitat i una taca gran de tinta al bell mig del document. Està esquinçat pel marge esquerre (en sentit de l'anvers), pel plec del quadern i pel dret també està mig estripat. Es veu un verjurat fi en sentit horitzontal i no s'hi percep cap filigrana. La tinta és d'un color marronós fosc i en gran part del text s'ha mig esborrat. Hi ha dues mans d'escriptura, cursives, una de ferma i de mida mitjana, que es troba a gairebé tota la resta del quadern (M1), i una altra, només en un parell de línies, feta amb un càlam de traç més fi, lleugerament més gran, i més relligada i elegant (M3). A la part del recto podem arribar a distingir quatre línies-sembla que n'hi havia més però el paper està molt fet malbé –i al verso, tres. Aquestes es troben a la inversa de l'anvers.

FH 14.21 (Gi 1, 160 - codavant 3a/ 1361-1362)

מק [...] ואש' נברונישין ¹
 וש [...] ב [...] אור [...] לה ²
 דפוגאן [...] מון דפראדש ³
 [...]

¹ (...) i la seva dona *Na Brunissen*

² (...)

³ (...) *de Fogan* (...) *de Prades*

FH 14.22 (Gi 1, 160 - codavant 3b/ 1361-1362)

[...] אב [...] ¹
 אשר [...] ש [...] רלה הלך ²
 [...] אוט [...] ³

¹ (...)

² que (...) va anar

³ (...)

Figura 104. FH 14.21

Figura 105. FH 14.22

FH 14.23/ 14.24 - Gi 1, 160 – codavant 4/ 1361-1362

Dimensions del fragment: 94 x 297 mm

Descripció externa: Full de paper allargassat, amb algun forat per causa de l'acció dels insectes i molt malmès per les taques d'humitat, especialment a la part central i a tot el verso. Està retallat pel marge esquerre (en sentit de l'anvers), pel plec del quadern. El paper és d'un to grisós i en algunes parts està molt desgastat. Es veu un verjurat fi en sentit horitzontal i no s'hi percep cap filigrana. La tinta és d'un color marronós fosc i en algunes parts del text, especialment a tot l'anvers, s'ha esborrat. Hi ha una mà d'escriptura, cursiva, de mida mitjana que empra un parell de còlams de diferent gruix. A la part del recto resten vint-i-sis línies i a la del verso no es llegeix res de res; només podem veure l'ombra del text.

Observacions: Es podria arribar a confondre שנה (1355) amb שנה ('any'); tanmateix el text (lín. 14.23.20) es refereix a la datació.

FH 14.23 (Gi 1, 160 - codavant 4a/ 1361-1362)

- [...] על אנפירי [...] ¹
- [...] דלאפ[...ט ואש' [...]נה ק די בזמנים ²
- [...] בה די לנדאל שנא ובה די לנדאל ³
- [...] שנה ובה די לנדאל שנה ובה די לנדאל ⁴
- [...] שמד ונש' ה קלי' מרס שנ ואנלפאר[.] ⁵
- [...] ואש' קימו והרשאה ואנג[...בירה לא [...] ⁶
- [...] אס...מ' [...]שת[...צ [...] ⁷
- [...] ובשם שנ[... בספר אנג[... ⁸
- [...] שטר חיב [...] ⁹
- [...] ע [...] ¹⁰
- [...] פליד [...] די ¹¹
- [...] ¹²
- [...] ¹³
- [...] אחד [...] סב די' [...] ¹⁴
- [...] הש [...] ג' ד' [...] ¹⁵
- [...] שא [...] מחוק ¹⁶
- [...] ¹⁷
- [...] ¹⁸
- [...] ¹⁹
- [...] ב [...] בוז די' [...] לי' [...] שנה ²⁰
- [...] ש ק [...] ²¹
- [...] דמולש כה די' ²²
- [...] גוליאו' שנ נעש' ג קלי' מרס / אברי' ²³
- [...] שאם יפר[ע] [...] מידו ²⁴

זה [ה] שטר²⁵
 ח[...]-ש[...]²⁶

- ¹ (...) sobre *en Pere* (...)
- ² (...) i la seva dona (...) 100 sous a terminis
- ³ (...) 25 sous per *Nadal* de 1351 i 25 sous per *Nadal*
- ⁴ de 1352; 25 sous per *Nadal* de 1353 i 25 sous per *Nadal*
- ⁵ de 1355 i jurà a 5 (dies) de les *calendes* de *març* de 1350 i *en* (...)
- ⁶ i la seva dona van instituir el primer i *en* (...)
- ⁷ (...)
- ⁸ i en el nom(...) en el llibre d'*en* (...)
- ⁹ (...) debitori (...)

- ¹⁰ (...)
- ¹¹ (...) *Felid* (...) sous
- ¹² (...)
- ¹³ (...)
- ¹⁴ un (...) 62 sous
- ¹⁵ (...) 50 sous (...)
- ¹⁶ (...) cancel·lat (...)
- ¹⁷ (...)

- ¹⁸ (...)
- ¹⁹ (...)
- ²⁰ (...) 37 sous (...) 1355
- ²¹ (...) 100 (...)
- ²² (...) *de Molls*; 52 sous
- ²³ (...) *juliol* de 1350; jurà a 3 (dies) de les *calendes* de ~~*març*~~ \ *abril*/

Figura 106. FH 14.23

Figura 107. FH 14.24

FH 14.29/ 14.30 - Gi 1, 160 – codavant 7/ 1361-1362

Dimensions del fragment: 207 x 99 mm

Descripció externa: Full de paper allargassat, especialment malmès per la part superior, amb algun forat per causa de l'acció dels insectes i diverses taques d'humitat. Està retallat pel marge esquerre (en sentit de l'anvers), però encara es veu el plec del quadern. El paper és d'un to groguenc. Es veu un verjurat fi en sentit horitzontal i no s'hi percep cap filigrana. La tinta és d'un color marronós, més fosca al recto que al verso, i en algunes parts del text s'ha mig esborrat. Hi ha dues mans d'escriptura, cursives, una ràpida i de mida mitjana (M1), i una altra una mica més gran, més arrodonida i amb el traç una mica més gruixut (M2). A la part del recto resten vint-i-cinc línies i a la del verso una vintena.

Observacions: Anota amb la lletra molt més petita damunt de cada línia dels registres el número de préstec, però podem llegir-los tots pel mal estat del document. També marca alguna de les entrades amb un petit cercle (com el *circellus* masorètic).

FH 14.29 (Gi 1, 160 - codavant 7a/ 1361-1362)

- [...] דגלינש / ב\ ובנו וא [...] שעה [...] ¹
- [...] קלנ' פברי' שמה ²
- [...] למ [...] שמו שמה ³
- [...] ש שמ [...] לם נעש' [...] ⁴
- [...] ועש [...] ⁵
- [...] י אלו השעה ד [...] ⁶
- [...] שטרו [...] ⁷
- [...] ⁸
- [...] קקב די' ⁹
- [...] ש ק די לש' [...] ¹⁰
- [...] ¹¹
- [...] ש רג [...] ¹²
- [...] הודה [...] ¹³
- [...] בר כלל [...] ¹⁴ 1585
- [...] לדון בא די למרטור שמ [...] ¹⁵
- [...] שמה [...] ¹⁶
- [...] די' ¹⁷
- [...] שמו נעש' ב [...] שמ [...] ¹⁸
- [...] נ די' [...] שמו [...] ¹⁹
- [...] שמו [...] קא די' ²⁰
- [...] טל דק [...] ה ק די ל [...] מרטור שמו ²¹

¹⁵⁸⁵ Registre cancel·lat amb unes ratlles creuades.

די' למרטור ²² [...]

[...] ²³

די' לחצי [...] פו[...] וחתנו דש' מר[...] ²⁴ [..]

נעש' י יציא' גיניר שמו ²⁵ [...]

¹ (...) *de Gallinés* \20/ i el seu fill (...)

² (...) ~~10 (dies) de calendes de 1345~~

³ (...) 1346; 1345 (...)

⁴ (...) 134(.) es va fer (...)

⁵ i (...)

⁶ aquests dels 375 sous (...)

⁷ (...) la seva escriptura (...)

⁸ (...)

⁹ (...) 220 sous

¹⁰ (...) 100 sous (...)

¹¹ (...)

¹² (...)

¹³ (...) reconeixement (...)

¹⁴ (...)

¹⁵ (...) 21 sous per *Martror* de 134(.)

¹⁶ (...) 1345 (...)

¹⁷ (...) sous

¹⁸ (...) 1347; es va fer (...) 134(.)

¹⁹ (...) 50 sous (...) 1347 (...)

²⁰ (...) 1346(...) 101 sous

²¹ (...) 100 sous per *Martror* (...) de 1346

²² (...) sous per *Martror* (...)

²³ (...)

²⁴ (...) i la seva sogra de Sent (...) sous per mig

²⁵ (...) va ser fer a 4 (dies) de la sortida de *gener* de 1346

FH 14.30 (*Gi* 1, 160 - *codavant* 7b/ 1361-1362)

נשל[...] דסנטוש ¹ [...]

נעש' [...] די' לש' פליד שמ' [...] ² [...]

מג[...] שמט[...] ה ³ [...]

די' למרטור [...] \°/ [...] ⁴ [...]

[...] ⁵ בַּד ד' [...] ⁶ שִׁמְ[...]. [...] בַּג ד' [...]

[...] ⁷ מַנְ[...]. [...] / [...] \ דַּפְרֵטֶשׁ בַּ ד' לִשׁ פְּלִיד שִׁמְ[...]. ⁸ [...] ¹⁵⁸⁶

[...] ⁹ גַּל[...]. [...] בַּג ד' [...] ¹⁰ [...] ¹¹ [...] ¹⁵⁸⁷

¹² עו' אַנְגִיל[...]. דַּפִּיא[...]. מַ ד' ¹³ לִשׁ פְּלִיד [...] ד' [...] ¹⁴ נַח' מַ ד' [...]

[...] ¹⁵ / [...] \ דַּס[...]. ל. דוּרִיאֹלֶשׁ תַּק זִמְנִים אֵלוֹ ק ד' ¹⁶ [...] / פֶּשׁ' הַ יְדוּשׁ [...] \ לַקְרֵנִישׁ שִׁמְהַ וְק ד' לַקְרֵנִישׁ שִׁמּוֹ ¹⁷ פֶּרַע [...] / הַ יְדוּשׁ[...]. \ [...]

[...] ¹⁸ ¹⁹ נַעֲשׂ' [...] ²⁰ שִׁמּוֹ נַח מַ ד' [...]

¹ (...) *de Santanes* (...)

² (...) 10 sous per *Sent Felid* de 134(.), es va fer

³ (...)

⁴ (...) sous (...) per *Martror* (...)

⁵ (...) 24 sous (...)

⁶ (...) 23 sous

⁷ (...) *de Prats*, 20 sous per *Sent Felid* de 134(.)

⁸ (...)

⁹ (...) 23 sous (...)

¹⁰ (...)

¹¹ (...)

¹² Ítem *en* (...) *de* (...) 40 sous

¹³ per *Sent Felid* (...) sous

¹⁴ Balanç del deute: 40 sous

¹⁵ (...) *d'Orriols* 500 sous a terminis; aquests són: 100 sous

¹⁵⁸⁶ Registre cancel·lat amb unes ratlles transversals.

¹⁵⁸⁷ Tot i que molt difuminades, el registre és cancel·lat amb unes ratlles transversals.

¹⁶ (...) va allargar (el deute) a 5 (dies) dels *idus* de (...) per *Carnes* de 1345 i 200 sous per *Carnes* de 1346

¹⁷ va pagar \5 (dies) dels *idus* (...)/

¹⁸ (...)

¹⁹ es va fer a (...)

²⁰ 1347; Balanç del deute: 40 sous

Figura 108. FH 14.29

Figura 109. FH 14.30

FH 14.31/ 14.32 - Gi 1, 160 – codavant 8/ 1361-1362

Dimensions del fragment: 202 x 38 mm

Descripció externa: Fragment de paper allargassat, en molt mal estat de conservació, amb petits forats deguts a l'acció dels insectes i algunes taques d'humitat. Està retallat per ambdós marges laterals per tal d'adequar-lo a l'enquadernació del manual notarial. Per la part superior està lleugerament estripat. El paper és d'un to groguenc. Es veu un verjurat fi en sentit horitzontal i no s'hi percep cap filigrana. La tinta és d'un color marronós, més aviat clar perquè s'ha anat esborrant amb el temps. Tanmateix a sobre la línia dotze del verso, el to de la tinta és més fosc –és una anotació posterior– com també en algunes ratlles per cancel·lar els registres. Hi ha una mà d'escriptura, cursiva, ferma i de mida mitjana, que és la que trobem com a mà principal a la resta del document (M1). A la part del recto resten part de l'inici de trenta-cinc línies i al verso el final de vint-i-sis.

FH 14.31 (Gi 1, 160 - codavant 8a/ 1361-1362)

[...] שא [...] ¹
 [...] די [ל]מיקל [...] ²
 [...] לקרני[ש] [...] ³
 [...] הא [...] ⁴
 [...] ס די נעש' [...] ⁵
 [...] ⁶
 [...] שטר [...] ⁷
 [...] ⁸
 [...] דפר [...] ⁹
 [...] ¹⁰
 [...] פ[...] ¹¹
 [...] פ [...] \[.י השטר\ [...] / [...] ¹²
 [...] נעש' ה [...] ¹³
 [...] מש[...] ¹⁴
 [...] ¹⁵
 [...] ¹⁶
 [...] קת[...] ¹⁷
 [...] ¹⁸
 1588 [...] שק[...] ¹⁹
 [...] גיש ד[...] ²⁰
 [...] ²¹
 [...] שמח ²²
 משם ²³

¹⁵⁸⁸ Registre cancel·lat amb unes ratlles transversals.

רמון דסוילה מ[...] ²⁴
 [...] נעש' [...] ²⁵

פרנסשק סואל [...] ²⁶
 [...] די' [...] ²⁷
 נעש' ידוש [...] ²⁸
 [...] ²⁹

[...] ³⁰
 [...] שמח [...] ³¹

רמון מ[...] ³²
 [...] ³³

[...] אם סא[.] לבה ג[...] ³⁴
 [...] נעש' [...] ³⁵

- 1 (...)
- 2 (...) sous per (*Sen*) *Miquel* (...)
- 3 (...) per *Carnes* (...)
- 4 (...)
- 5 (...) 60 sous; es va fer (...)
- 6 (...)
- 7 (...) *escriptura* (...)
- 8 (...)
- 9 (...) *de* (...)
- 10 (...)
- 11 (...)
- 12 (...) \ (...) l'*escriptura* / (...)
- 13 (...) va ser fet a 5 (*dies*)(...)
- 14 (...)

- 15 (...)
- 16 (...)

- 17 (...)
- 18 (...)
- 19 (...)

- 20 (...)
- 21 (...)
- 22 1348 (...)
- 23 d'allà

- 24 *Ramon de Vila* (...)
 25 (...) es va fer (...)
 26 *Francesc sa Vall* (...)
 27 (...) sous (...)
 28 es va fer a 4 (dies) dels *idus* (...)
 29 (...)
- 30 (...)
 31 (...) 1348 (...)
- 32 *Ramon* (...)
 33 (...)
- 34 (...)
 35 (...) es va fer (...)

FH 14.32 (*Gi 1, 160 - codavant 8b/ 1361-1362*)

[...] ¹
 [...] קלי' שמ' [...] ²

[...] ³ כב די' לפ [ליד]
 [...] ⁴ שמז [...] ברנד

[...] ⁵

[...] ⁶
 1589 [...] ⁷

[...] ⁸ בונה ונט [...] ⁹ אין [...] ¹⁰ מרס שמז

[...] ¹¹

[...] ¹²
 1590 [...] ¹³

[...] ¹⁴ נאש בש [...] ¹⁵ די' [...]

¹⁵⁸⁹ Registre cancel·lat amb unes ratlles creuades.
¹⁵⁹⁰ Íd.

[...]¹⁶ לים [...][...]¹⁷1591 בשטר [...]¹⁸[...]¹⁹ ה[.]שאמ[.][...]²⁰ די'[...]²¹ שמז[...]²²[...]²³ ש ב די'[...]²⁴[...]²⁵

1 (...)

2 (...)*calendes* de 134(.)3 (...)*22 sous per (Sen) Felid*4 (...)*1347 (...) Bernad*

5 (...)

6 (...)

7 (...)

8 (...)

9 (...)

10 (...)*no hi ha (...)*11 (...)*març* de 1347

12 (...)

13 (...)

14 (...)

15 (...)

16 (...)*sous (...)*

17 (...)

18 (...)

19 (...)*segons l'escriptura*

20 (...)

¹⁵⁹¹ Registre cancel·lat amb unes ratlles transversals.

21 (...) sous

22 (...) 1347

23 (...)

24 (...) 20 sous

25 (...)

26 (...)

Figura 110. FH 14.31

Figura 111. FH 14.32

FH 14.33/ 14.34 - Gi 1, 160 – codavant 9/ 1361-1362

Dimensions del fragment: 207 x 126 mm

Descripció externa: Full de paper allargassat, molt desgastat, amb algun forat per l'acció dels insectes i diverses taques d'humitat. Està retallat pel marge dret (en sentit del verso), però encara es veu el plec del quadern, i està mig estripat per la cantonada esquerra superior. El paper és d'un to groguenc. Es veu un verjurat fi en sentit horitzontal i no s'hi percep cap filigrana. La tinta és d'un color marronós, més aviat fosca i en algunes parts del text s'ha mig esborrat. Hi ha una mà d'escriptura, cursiva, ferma i elegant, de mida mitjana, feta amb un càlam d'un traç prim, que com en els dos fragments anteriors fa un traç molt semblant per a les lletres ד, ב i la כ (M2). A la part del recto resten vint línies i al verso una vint-i-tres.

Observacions: Anota amb la lletra molt més petita damunt de cada registre el número de préstec, i marca alguna de les entrades amb un per un petit cercle (com el *circellus* masorètic).

FH 14.33 (Gi 1, 160 - codavant 9a/ 1361-1362)

- [...] ה[...] ¹
- [...] דבט[...] מאל[...] ב[...] ²
- [...] דרגלג ³
- [...] לם דפ[...] ⁴
- [...] קק[...] דינ' [...] ⁵
- [...] נשאר[...] קק[...] ⁶
- דינ' ⁷
- [...] דויל[...] ה[...] די' ⁸
- [...] יג די' ⁹
- חצי [...] ל[...] יג די' \ [...] פ' / ¹⁰
- [...] אנגיל[...] רק[...] ב[...] ¹¹
- [...] אגוש' שמה [...] ¹²
- [...] גש /יא\ ק[...] ¹³
- [...] ¹⁴
- גיבן דג[...] ¹⁵
- [...] \ [...] גי[...] / [...] ¹⁶
- [...] ¹⁷
- [...] ¹⁸
- [...] ¹⁹
- 1592 [...] שמו [...] ²⁰

¹⁵⁹² El registre està cancel·lat per una ratlla transversal.

- 1 (...)
 2 (...)
 3 (...)
 4 (...)
 5 (...) sous
 6 restaren (...)
 7 sous
- 8 (...) *de vila* (...) sous
 9 (...) 13 sous
 10 mig (...) 13 sous (...)
- 11 *en Guillem* (...) 27 (sous) (...)
 12 (...) *agost* de 1345 (...)
 13 (...) \11/ (...)
 14 (...)
 15 *Gibeny* (?) *de* (...)
- 16 (...)
 17 (...)
 18 (...)
 19 (...)
 20 (...) 1347 (...)

FH 14.34 (*Gi* 1, 160 - *codavant 9b/* 1361-1362)

- [...] ¹
 [...] ² זה בח [...] ³ [...] דינ' נעש' [...] \ [...] שמה /
 [...] ⁴ מו דינ' נעש' כני' ס' \ דדמ' שמה /
 [...] ⁵ ש
- [...] ⁶ נש[...]בה דינ' [...] ל[...]
 [...] ⁷ לש' מיק' שמז
- עו' זה ב דינ' ל' [...] שמה ⁸
 [...] ⁹ [ו] נעש' כני' א [...] שמ [...] \ [...]
- [...] ¹⁰ דקס מג [...] ¹¹ דקס מ [...] ב [...] ש [...] ¹² [...] מו [...] ¹³ בו דינ'

בַּח דִּינִי' [...] \°/ [...] ¹⁴

לְשֵׁמֶד [...]נ[...] [...] ¹⁵

שֵׁינִי פְּלִיד שֵׁמֶד [...] ¹⁶

נַח' בַּח דִּינִי' ¹⁵⁹³ ¹⁷

אַרְנֵל דֶּסֶט [...] דֶּפ [...] דִּינִי' ¹⁸

שֵׁמֶד [...] דִּינִי' ¹⁹

פֶּט [...] דֶּג [...] ¹⁵⁹⁴ ²⁰

[...] ²¹

[...] ²²

[...] ²³

¹ (...)

² (...) aquest, 28 (...)

³ (...) sous; es va fer (...) /1345\

⁴ (...) 46 sous; es va fer a l'entrada de / *dedemre* de 1345\

⁵ (...)

⁶ (...) 25 sous (...)

⁷ (...) per *Sent Miquel* de 1347

⁸ Ítem aquest, 20 sous per (...) 1345

⁹ (...) es va fer a l'entrada de (...) 134(.)(...)

¹⁰ (...) de *Cam* (...)

¹¹ de *Cam* (...)

¹² (...) 46 (...)

¹³ 27 sous

¹⁴ (...) 28 sous

¹⁵ (...) 1344

¹⁶ (...) *Sent Felid* de 134(.)

¹⁷ Balanç del deute: 28 sous

¹⁸ *Arnal des* (...) sous

¹⁹ (...) 134(.) (...) sous

(...)

¹⁵⁹³ Cancel·lat per dues ratlles transversals.

¹⁵⁹⁴ Íd.

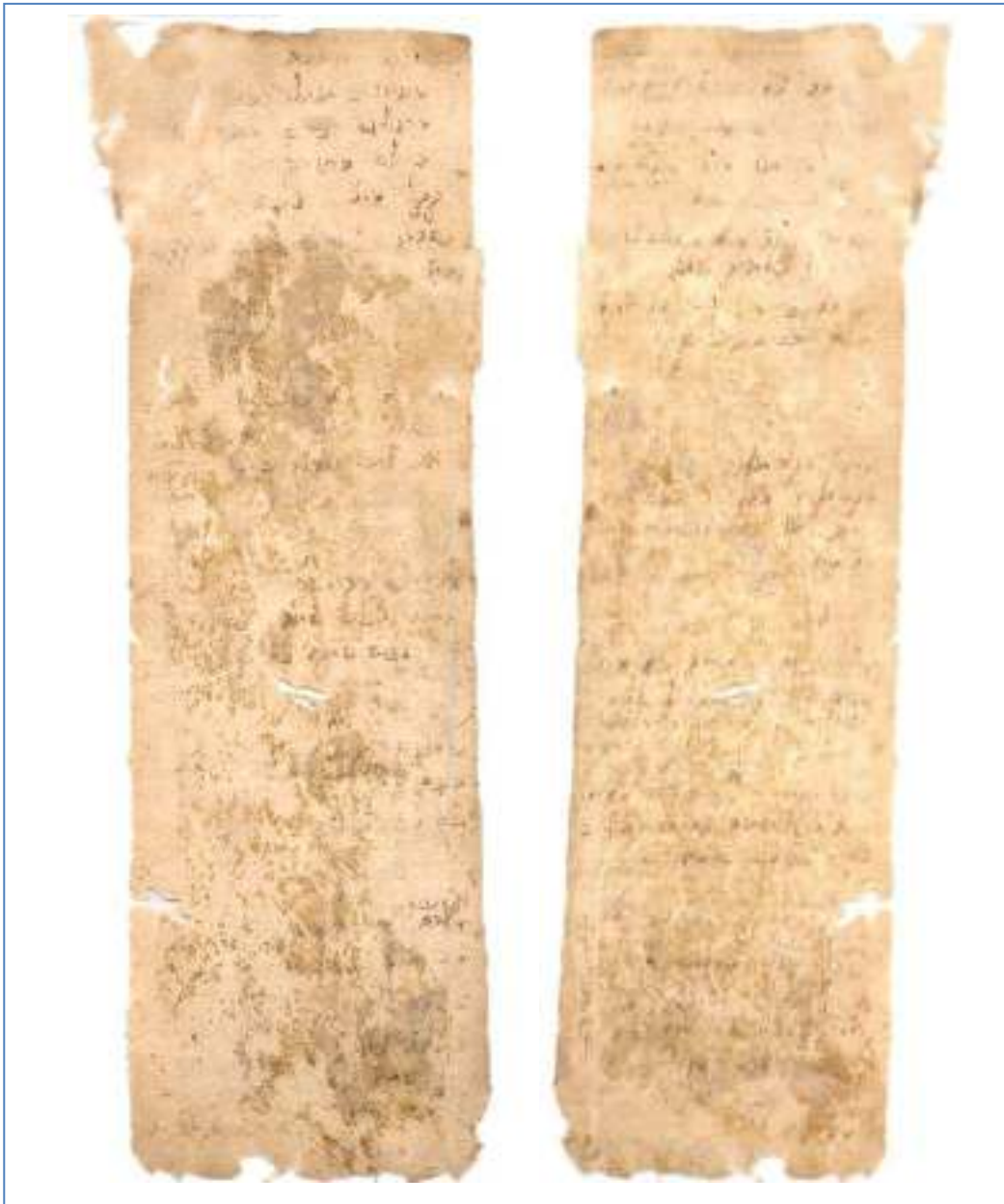

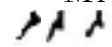

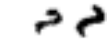

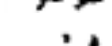

Figura 112. FH 14.33 i 34

Escriptura:

M3	M2	M1	
			א
			ב
			ג
			ד
			ה
			ו
			ז
			ח
			ט
			י
			כ
			ל
			מ
			ם
			נ
			ו
			ז
			ח
			ט
			פ
			ק
			ר
			ש
			ת
			אל
			
			
			

Mapes:

Figura 113. Mapa de la zona dels deutors

5.3.8 Inventari de robes i llibres (12)

Signatura notarial: Gi 1,160 codavant 5/ 1361-1362

Signatura del fragment: FH 14.25-26

Dimensions del fragment: 235 x 74 mm

Descripció externa: Fragment allargassat de paper d'un to groguenc amb algun forat per causa de l'acció dels insectes i unes lleus taques d'humitat. Es veu un verjurat horitzontal, més aviat fi, i no hi ha cap filigrana. Està retallat pel marge esquerre (en sentit del verso) i pel dret sembla que es va estripar pel plec del quadern o llibre perquè encara es percep aquest a la part central. La tinta és de color marró, més aviat negra tot i que en algunes línies s'ha mig esborrat pel pas del temps. L'escriptura és d'una sola mà, cursiva, de mida mitjana i ferma i amb els contorns aguts. És la mateixa mà que la del document Gi 1,160 codavant 6/1361-1362.¹⁵⁹⁵ Les sis primeres línies de l'anvers són fetes amb un càlam d'un traç més gruixut que fa l'escriptura una mica més suau. A la resta de línies el traç és més prim. Resten l'inici de dinou línies a la part del recto i el final de catorze a la part del verso.

Descripció interna: Inventari de diversos teixits i robes, que bé podria ser un recompte *post mortem* d'una sola persona. És probable que sigui la relació dels béns d'una persona rica de la comunitat. En aquestes poques línies que ens han arribat hi llegim els registres de peces de roba de casa i peces de vestir, unes referències a alguns escrits de Xelomó ben Adret i una entrada (lín. 14.25.5) en què es registren set llibres, que malauradament no es descriuen.

El text combina paraules hebrees amb catalanes.

En total, les peces que s'enumeren en aquest document són: set vànoves (una de prima, una de gruixuda i les altres sense descripció), vuit capes (cinc de vermelles, dues de blaves, i una de groga llistada), tres cotes (una d'elles 'mesclada', és a dir de diversos colors), com a mínim disset llençols (en un dels registres no es llegeix bé la quantitat precedent), dos vestits vermells, unes esponeres (tela amb què es cobrien els costats del llit o espones), tres pedaços de roba, una mena de teixit foradat i els esmentats set llibres.

Datació: No hi ha cap dada ni data en el text per poder establir una datació exacta. L'escriptura és del tipus cursiva sefardita corrent a l'època en terres catalanes i provençals. Hi ha moltes semblances amb altres documents gironins de mitjan segle XIV. Les dates del llibre notarial van de l'any 1361 al 1362.

Observacions: Cal remarcar que el redactor emprà en català tots els noms dels colors menys el del vermell, que l'escriu en hebreu (אדומה), algunes vegades abreujat (אדומ'). El vermell és un color recurrent a la Bíblia i té un paper destacat al relat de l'Èxode (quan el poble travessà el Mar Roig) ben interioritzat a la ment de qualsevol jueu per la lectura Pascual (*Agadà de Pesakh*). D'altra banda abreuja també el mot hebreu גלימה ('capa') (גלימ'). Tant les abreviacions com els números s'assenyalen amb una petita vírgula obliqua per damunt del nombre o lletra final.

¹⁵⁹⁵ Vegeu el document a l'apartat 5.3.9.

Lèxic català: אשפונירש (*esponeres*), בלב (*blau*), בלבה (*blava*), גרוגה (*groga*), לישטדה (*llostada*), משקלאדה (*mesclada*), ונווה/ונובה (*vànova*), קוטה (*cota*).

Antropònims: נפונ (*Na Puig*), שלמה (*Xelomó*), שלמה אדרת (*Xelomó Adret*).

Trets lingüístics:

- Per a la transcripció de *a* i de la vocal neutra dins del mot no es fa cap marcació vocàlica tret de l'adjectiu משקלאדה (*mesclada*). A final de mot la vocal neutra es representa amb la lletra ה. Ex: קוטה (*cota*), etc. En posició inicial amb א: אשפונירש (*esponeres*). La *i* i la *e* sempre es transcriuen amb י: לישטדה (*llostada*) i אשפונירש (*esponeres*).
- Transcripció del diftong [aw] amb ב_בלב (*blau*).
- Vacil·lació entre *b* i *v*: ונובה i ונווה (*vànova*).
- Es marca la lletra ג amb punt diacrític per diferenciar el valor fònic català diferent de l'hebreu: נפונ (*na Puig*).
- Article onomàstic català *na/n'* (-נ) sense cap mena de separació amb el mot que segueix: נפונ (*na Puig*).
- Pel que fa a l'hebreu notem com fa els plurals amb ין-: סדינין ('llençols').

FH 14.25 (*Gi 1, 160 - codavant 5a/ 1361-1362*)

¹ בסמיכת ש[...]

² ונובה דק[...] מא[...]

³ עו' ונווה מהפד[...]

⁴ עו' ונווה מנפון[...]

⁵ עו' ׀ ספרים [...]

⁶ עו' ונווה דק[...] מנג[...]

⁷ תוך [...]

⁸ מיעט בגד אדום [...]

⁹ גלימה אדומה [...]

¹⁰ גלימה אדומה [...]

¹¹ גלימה בלבה גסה [...]

¹² גלימה גרוגה לישטד[ה] [...]

¹³ גלימה בלבה [...]

¹⁴ ג חתיכות בגד [...]

¹⁵ גלימה אדומ' [...]

¹⁶ קוטה מקמ[...] [...]

¹⁷ סמיכ[ת] [...]

¹⁸ א[...] א סדינין [...]

¹⁹ אשפונירש ג [...]

¹ Amb l'autorització de (...)

- 2 i una *vànova de* (...)
 3 Ítem una *vànova* (...)
 4 Ítem una *vànova* (...)
 5 Ítem 7 llibres (...)
 6 Ítem una *vànova de* (...)
- 7 Al mig (...)
 8 una mica de roba vermella (...)
 9 una capa vermella (...)
 10 una capa vermella (...)
 11 una capa *blava* gruixuda (...)
 12 una capa *grog* *l·listada* (...)
 13 una capa blava (...)
 14 3 trossos de roba (...)
 15 una capa vermella (...)
 16 una *cota* de (...)
 17 Autorització de (...)
 18 (...) llençols (...)
 19 3 *esponeres* (...)

FH 14.26 (Gi 1, 160 - codavant 5b/ 1361-1362)

כתוב נפונ] [...] ¹
 ונווה כתוב שלמה [...] ²

אטים [...] ³
 וזה כתו' בשלמה אדרת [...] ⁴
 מאנ[.] פיל דנ[.] ט [...] ⁵
 ה אדרת [...] ⁶

ב [.] רמ[.] 'בלבה [...] ⁷

דה גלימה אדומה [...] ⁸
 טדה נקובה גלימ' אדו[מ'] [...] ⁹
 קוטה משקלאדה ¹⁰
 ובדג אדום [...] ¹¹
 מה מאשה טבאה [...] ¹²
 ק בלב [...] ה גר[.] [...] ¹³
 טו סדיני[ן] [...] ¹⁴

¹ (...) escrit de *na Puig*

- 2 (...) *vànova*; escrit d'en Xelomó
- 3 (...)
- 4 (...); escrit d'en Xelomó *Adret*
- 5 (...) *de* (...)
- 6 (...) (Xelomó) *Adret*
- 7 (...) *blava*
- 8 (...) una capa vermella
- 9 (...) foradada; una capa vermella
- 10 (...) una *cota mesclada*
- 11 (...) i un vestit vermell
- 12 (...) de dona, bona
- 13 (...) *blau* (...)
- 14 (...)15 llençols (...)

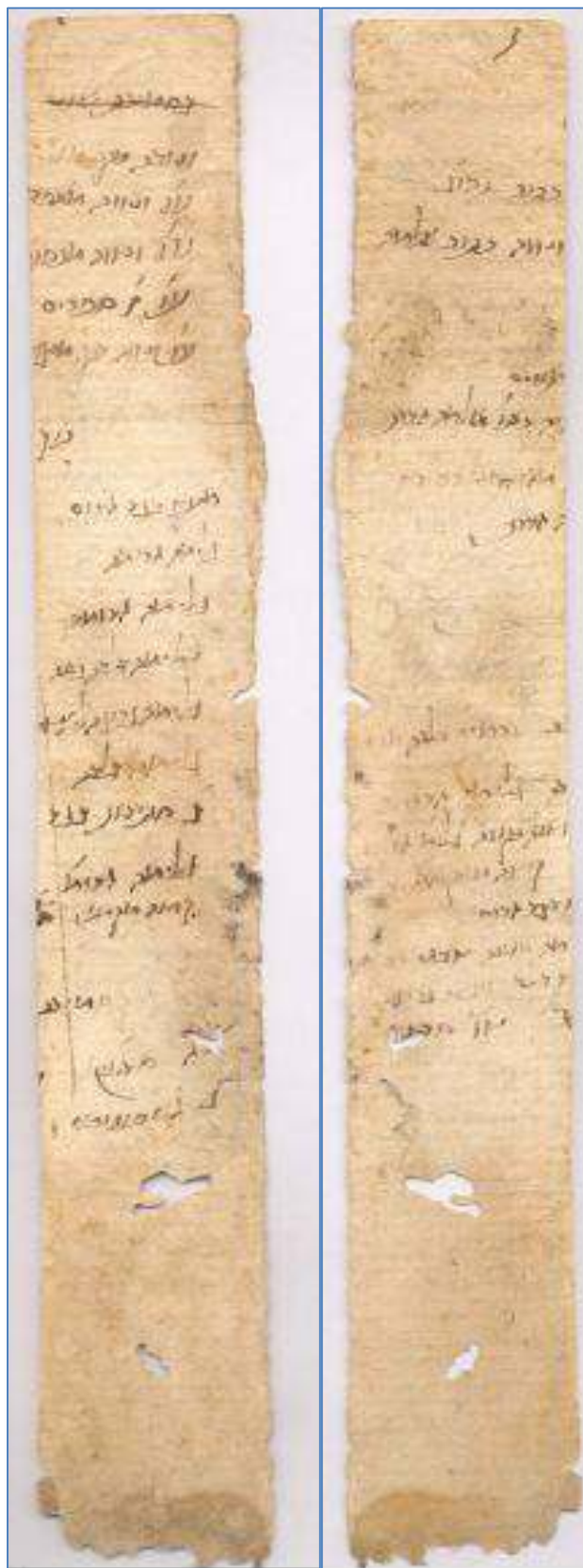

Figura 114. FH 14.25

Figura 115. FH 14.26

Escriptura:

א	א
ב	ב
ג	ג
ד	ד
ה	ה
ו	ו
ז	ז
ח	ח
ט	ט
י	י
כ	כ
ל	ל
מ	מ
ם	ם
נ	נ
ז	ז
ס	ס
ע	ע
פ	פ
ף	ף
צ	צ
ץ	ץ
ק	ק
ך	ך
ש	ש
ת	ת

5.3.9. Recaptació de l'impost de l'ajuda de les mercaderies, robes, el vi i la carn (13)

Signatura notarial: Gi 1,160 codavant - 6/ 1361-1362

Signatura del fragment: FH 14. 27-28

Dimensions del fragment: 277 x 95 mm

Descripció externa: Full allargassat de paper, d'un to groguenc, amb algun forat a causa de l'acció dels insectes i unes lleus taques d'humitat. Es veu un verjurat molt fi en el sentit de l'escriptura. Hi ha tres plecs horitzontals i equidistants entre si, separats per uns 90 mm aproximadament. Està retallat pel marge esquerre, en el sentit del recto. La tinta és de color marró fosc, més clara en algunes línies perquè s'ha descolorit. El text de l'anvers s'estructura en dues columnes i un text final. El del revers només en dues columnes, tot i que no tan separades com a l'altra part. L'escriptura és cursiva, d'una sola mà, de mida mitjana, ferma i elegant, feta amb dos còlams diferents. És la mateixa que el document anterior (Gi 1,160 codavant 5/ 1361-1362). A les darreres línies de l'anvers el còlam és d'un traç més gruixut i una línia molt feble, que segueix les ondulacions de les lletres, fa de separació de la llista de dues columnes. No hi ha cap filigrana. A la part del recto hi ha trenta línies. A la part del verso tot el text és cancel·lat amb unes ratlles creuades de dalt a baix i hi ha vint-i-una línies.

Descripció interna: L'ajuda o cisa era una imposició sobre els productes alimentaris bàsics i sobre la compra i venda de mercaderies, la recaptació de la qual solia arrendar-se. Aquest és un fragment del recompte de l'impost de la comunitat de Girona des del mes de juny/juliol fins al setembre/octubre, no sabem pas de quin any, fet pels col·lectors que són: el redactor que parla en primera persona, en Benet i n'Avram Cabrit. L'ajuda es va vendre en pública subhasta per 45 sous. A partir de les dades del text podem saber que la declaració de l'ajuda es feia cada sis mesos, seguint el calendari jueu, comptats des de *Pesakh* i fins a *Simkhat Torà* i d'aquí fins a *Pesakh*. El text es regeix temporalment per la cronologia de la litúrgia sinagoga. Segueix les *paraixiòt* en què es divideix el text bíblic i que corresponen a la lectura setmanal.¹⁵⁹⁶ En aquest document es fa el recompte de la carn, en dues entrades es fa referència a unes peces de roba i en el colofó hom parla de la declaració del vi vell que tenia en possessió el redactor. Els imports que s'indiquen corresponen a les taxes proporcionals que gravaven aquests productes.

Hi ha alguns termes en hebreu abreujats: l'habitual 'עו' ('ítem'), 'מח' (מחצית, 'mig', 'meitat') i 'חפ' (חפשי 'eximit'). Els imports, com és corrent en aquests documents, s'indiquen amb les corresponents lletres hebrees sobre les quals es traça una petita ratlleta obliqua seguida de l'abreviatura de lliures, sous i diners en hebreu: ל'יט', די' i פ'ש'.

Datació: No hi ha cap dada textual per poder establir la datació. Pel que fa a la paleografia és l'habitual cursiva sefardita del segle XIV. Hi ha moltes semblances

¹⁵⁹⁶ El nombre davant el nom cada *paraixà* es refereix al dia de la setmana. no pas a les lectures de les *aliòt* corresponents. Vegeu sobre aquesta qüestió l'apartat 1.2.2.5 i els paràgrafs següents.

amb altres documents gironins de mitjans del segle XIV. Les dates del llibre notarial van de l'any 1361 al 1362. D'altra banda hi ha documentat un Avram Cabrit, jueu de Banyoles però ciutadà de Girona des de l'any 1381, que va ser prepòsit de l'Almoïna d'aquesta aljama.¹⁵⁹⁷ Entre els documents hebreus gironins hi ha un text de l'any 1325, el Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398, en què també s'esmenta Avraham Cabrit.

Ordre dels manuscrits: L'ordre correcte és FH 14:28 (juny-juliol/agost) i després FH 14:27 (agost-setembre/octubre).

Observacions: A l'anvers hi ha unes ratlles creuades que cancel·len tot el text, en forma de dues aspes, pensem per indicar una part ja cobrada de l'impost.

Lèxic català: קדיניש (*cadenes*)

Topònims: גירונה (*Girona*).

Antropònims: אנבנאיט ונברם קבריט (*en Benet i n'Avram Cabrit*).

Trets lingüístics:

- La notació vocàlica amb י del plural del mot קדיניש (*cadenes*) sembla representar una pronúncia no neutralitzada. En altres documents els finals plurals no transcriuen aquesta י.
- Reforç de la transcripció vocàlica catalana (a més de la *mater lectionis*) amb א (אי) a בנאיט *Benet* però no a קדיניש *cadenes*.
- No es distingeix la lletra ג amb cap signe diacrític quan es vol representar el so [ʒ]: גירונה (*Girona*).
- S'empra l'article onomàstic català *en/na* sense cap mena de separació amb el mot que segueix: אנ-נ- (no nota la vocal amb la forma נא): אנבנאיט ונברם קבריט (*en Benet i n'Avram Cabrit*).
- Elisió gràfica de la *mater lectionis* corresponent en contacte amb l'article onomàstic a נברם (*N'Avram*).

La cronologia litúrgica:

Segons la tradició que es basa en Dt 31,10–13 i Ne 8,1-8 Moisès manà llegir la Torà públicament els dissabtes, les festes i els dies de lluna nova; en temps d'Esdras s'afegí que calia llegir-la tots els dilluns, dijous i dissabtes a la tarda.¹⁵⁹⁸ S'hi inclouen també els dies de dejuni. El text dels llibres del Pentateuc es va dividir en un cicle anual de lectura, segons l'ordre babilònic, i en un cicle triennal, segons l'ordre palestinenc.¹⁵⁹⁹ Aquest darrer ordre es va seguir a Egipte i Palestina fins al segle XII. Benjamin de Tudela i Maimònides ens conten que el babilònic era el sistema

¹⁵⁹⁷ *DocsGi*, doc. 509, 586, 606, 761, 898.

¹⁵⁹⁸ TJ, Meg 4:1, 75a; BQ 82a. Vegeu sobre la lectura pública de la Torà Louis Jacobs, "Torah, Reading of," a *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum i Fred Skolnik, 2a ed. (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007), vol. 20, 46-50.

¹⁵⁹⁹ El cicle babilònic s'inicia el mes de *tisri* (setembre – octubre) i el cicle palestinenc s'inicia el mes de *nissan* (març-abril). Vegeu l'article esmentat a la nota anterior per a la divisió del cicle anual. Per al cicle triennal vegeu "Triennial Cycle," a *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum i Fred Skolnik. 2a ed. (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007), vol. 20, 140-143. Sobre el desenvolupament dels cicles, les divisions i la lectura pública de la Torà però també dels Llibres dels Profetes vegeu el treball de Tim Hegg, "The Public Reading of the Scriptures in the 1st Century Synagogue," *TorahResource* (Tacoma, Washington: TorahResource Institute, 2007): 2012, <http://www.torahresource.com/EnglishArticles/TriennialCycle.pdf>.

habitual a les comunitats medievals de la diàspora i certament és el que va fer fortuna a les comunitats catalanes.¹⁶⁰⁰ La influència babilònica a Catalunya ve de lluny; recordem que segons la tradició, a mitjan segle IX la comunitat barcelonina es posà amb contacte amb el gaó Amram ben Xeixna de l'acadèmia de Sura, conegut per Rav Amram Gaó, perquè volia disposar d'un ritual que contingués tota la normativa aleshores existent sobre les pregàries comunitàries i personals. Aquest ritual סדר *séder* o סידור *sidur* ('ordre') s'estengué arreu de les comunitats catalanes i peninsulars.¹⁶⁰¹

El cicle anual divideix el text en cinquanta-quatre *paraixot* o porcions, una per a cada setmana de l'any, que alhora se subdivideixen en עליות *alíiot* ('ascensions').¹⁶⁰² Tanmateix els límits d'aquestes porcions de text, especialment de cada *alíia*, és a dir de les perícopes que conformen cada una de les subdivisions, no han estat sempre les mateixes. Han variat segons els llocs i l'època i tant la lectura setmanal de la Torà com els rituals i la lectura dels fragments dels llibres profètics que l'acompanyen, anomenada הפטרה *haftarà* ('conclusió') s'adaptaven a les necessitats i sensibilitats de cada comunitat.¹⁶⁰³ Cada *alíia* ha de tenir com a mínim tres versets i la lectura pública com a mínim ha de ser de deu versets.¹⁶⁰⁴ La *paraixà* sencera es llegeix el dissabte al matí, i a l'ofici de la tarda i de la resta de la setmana es llegeixen les *alíiot* inicials del dissabte vinent.¹⁶⁰⁵ Per altra part l'ordre litúrgic i el cicle de festivitats cada any s'ha

¹⁶⁰⁰ Jacobs, "Torah", 47. Moixé ben Maimon, al seu codi, també va recalcar els dies que s'havia de portar a terme la lectura pública: "El nostre mestre Moisès va decretar a Israel que s'ha de llegir la Torà en públic dissabte i dilluns i dijous durant les oracions del matí perquè mai passaran tres dies sense sentir la Torà ... i aquests són els dies en què la Torà es llegeix en públic, els dissabtes i els dies de festa, a la Lluna Nova, en dies de dejuni, per Khanucà i Purim, els dilluns i dijous de cada setmana". *Mixné Torà: Séfer Aharà*, "Tefilà ve Birkat Kohanim", XII, 1. Vegeu també, sobre aquesta qüestió Shlomo Sheffer, "The Commandment of Reading the Torah in Public," *Daf Parashat Hashavua. Bar-Ilan University's Parashat Hashavua Study Center* (114: 2012, <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha/eng/shemot/sheffer.html>). Però és ben sabut que a Catalunya les comunitats entraren en una controvèrsia al voltant de les ensenyances maimonidianes i per altra part els costums eren diferents dels de Sefarad; tanmateix en aquest aspecte difícilment devien diferir.

¹⁶⁰¹ Josefina Ferrer i Mestre, trad. *Ritual de pregàries jueves: séder d'Amram Gaó*. Barcelona/Girona: Universitat de Barcelona; Ajuntament de Girona, 1995.

¹⁶⁰² Dotze *paraixot* de Gènesi, onze d'Èxode, deu de Levític, deu de Nombres i onze de Deuteronomi i cadascuna dividida en set *alíiot*. El terme *alíia* també es refereix a cada una de les persones que puja a la tarima de la sinagoga per llegir aquestes porcions de la Torà. Vegeu les divisions actuals a Jacobs, "Torah", 48-50 i a Ferrer, *Ritual*, 224-225.

¹⁶⁰³ No és fins al segle XVIII que es comença a establir una uniformitat de costums. Vegeu Ebrahim Stulberg, "The Last Oral Torah?: The Division of the Torah into 'alíiot,'" a *JSIJ - Jewish Studies; an Internet Journal* 8, (2009): 183-202. L'article es basa en l'estudi d'Ilana Katzenellenbogen "Halukat paraixiot ha-Torà le-fi miniian xivà keruim," *Sinai* 119 (1998):224-245 [קצנלנבוגן, אילנה "פרשות התורה לפי מנין שבעה קרואים חלוקת". *סיני קיט* (שבט-אדר תשנז) רכד-רמה]. Vegeu també Hegg, "The Public", 10-16 i Ronald L. Eisenberg, *The JPS Guide to Jewish Traditions*. 1a ed. (Philadelphia: The Jewish Publication Society, 2004), 400-401.

¹⁶⁰⁴ TB Meg 21b. Vegeu també Ferrer, *Ritual*, 165 (100) i 196 (26).

¹⁶⁰⁵ El nombre de persones que pugen a la tarima per llegir cada *alíia* (també dites *alíiot*) és variable, de tres a set, com també el nombre d'*alíiot* o perícopes, segons palesa el tractat de *Megil·là* (Meg 4:1-2). Tret del dissabte al matí, els altres dies només es llegeixen les tres *alíiot* inicials de la *paraixà* corresponent (llegides simbòlicament per un sacerdot, un levita i un israelita). Si, per exemple, el dissabte al vespre es volen llegir més *alíiot*, sempre s'ha de tenir en compte que l'ofici s'ha d'acabar abans de què es faci fosc

d'ajustar a les variacions i complexitats del calendari hebraic.¹⁶⁰⁶ Això permet doblar o allargar, si escau, les lectures d'aquestes porcions.

El cicle anual és el que segueix el redactor del fragment gironí. Fa el recompte dels imports corresponents a l'impost de l'ajuda i tot seguit enumera els dies de la setmana litúrgica.¹⁶⁰⁷ És a dir, afegeix al dia el nom de la פרשה *paraixà* setmanal de la lectura pública de la Torà:¹⁶⁰⁸

ג פש' בשר	עו' ד תצא
תרנגול	עו' ו תצא
ה פש' בשר	עו' ז תבא
	[...]

Ítem 4t (dia) de (*kei*) *tetsé* (dimecres); 3 diners de carn

Ítem 6è (dia) de (*kei*) *tetsé* (divendres); un gall

Ítem 1r (dia) de (*kei*) *tavó* (diumenge); 5 diners de carn

Aquest sistema de mesurar el temps, tot i que rar en els manuscrits catalans, no és estrany en altres manuscrits peninsulars. En uns documents procedents de Pamplona de mitjan segle XIV en els quals es registra l'impost sobre la carn se segueix aquesta mena de cronologia però, a diferència del nostre text, no s'hi especifica el dia.¹⁶⁰⁹ Sota de la indicació de cada *paraixà* es registraven els degollaments que feien els diversos escorxadors de la comunitat.

Amb aquest text no podem saber del cert quins eren els límits exactes de cada *alià*, és a dir si l'inici i el final de cadascuna, el nombre de versets que inclouen

(Raixí, Meg 21b). Veg. Eisenberg, *The JPS Guide*, "Aliyot", 443-445 i Jacobs, "Torah", 46 i Ferreter, *Ritual*, 167, (100); 194 (23); 196 (26); 207 (34).

¹⁶⁰⁶ Veg. com a exemple d'aquesta complexitat Joan Vernet, "Un antiguo tratado sobre el calendario judío" a *Estudios sobre historia de la ciencia medieval* (Barcelona: Universitat de Barcelona; Universitat Autònoma de Barcelona, 1979), 211-232.

¹⁶⁰⁷ Sobre l'anàlisi de l'impost de l'ajuda d'aquest i altres documents vegeu l'apartat 2.2.2.

¹⁶⁰⁸ Inicialment vam equiparar cada entrada a una *alià* (les perícopes en què es divideix una *paraixà* setmanal) però no hi vam trobar el sentit ("1a *alià* de la *paraixà* de x."). Després vam optar per equipar cada entrada a un dia de lectura de la Torà a la sinagoga i vam traduir: "la lectura de la *paraixà* de x." perquè a les línies 14.27.17-18 i 14.28.11-12 del text fa l'equivalència de cada registre a un dia. Això però ens comportava problemes d'interpretació. Les lectures de la Torà es porten a terme el dissabte al matí, el dissabte al vespre i als oficis matinals de dilluns i dijous, com també en alguns dies festius i de dejuni. La *paraixà* sencera es llegeix el dissabte al matí, i a l'ofici de la tarda i de la resta de la setmana (dilluns i dijous) es llegeixen les *aliot* inicials del dissabte vinent. Però si per al redactor gironí cada registre que esmenta corresponia a un dia de lectura hauríem d'entendre que, a l'escola gironina de mitjan segle XIV, hi havia més dies de lectura pública de la Torà que els establerts tradicionalment, una opció que hem descartat perquè s'aparta molt de l'*halakhà* jueva. Tot i que no hi ha una uniformitat plena en la litúrgia medieval i a la de les comunitats catalanes hi havia uns trets distintius, en aquest cas se'ns fa difícil acceptar uns canvis tan radicals. Aquest mètode per indicar la data, en lloc de referir-se al dia del mes, encara és en ús avui en dia. El dia de la setmana és present sempre en la ment d'una persona jueva religiosa, ja que és part de la litúrgia diària mentre que el dia del mes és quelcom més abstracte i a llarg termini Agraïm en aquest sentit els suggeriments de Leor Jacobi i Josep Xavier Muntané.

¹⁶⁰⁹ Yom Tov Assis, José Ramón Magdalena Nom de Déu i Coloma Lleal, *Judeolenguas marginales en Sefarad antes de 1492: aljamia romance en los documentos hebraiconavarros (siglo XIV)*, (Barcelona: PPU, 1992), doc. 33 i doc 35; dels mateixos autors *Navarra Hebraica* (Barcelona: PPU, 2003), vol. I, 52 i vol II, doc. 33 i 35; veg. també doc. 34 i 38.

(especialment de les *alíiot* centrals) coincideixen amb la divisió actual basada en la codificació de Moixé ben Maimon, extreta del còdex bíblic d'Alep,¹⁶¹⁰ perquè el text no les especifica. Sí que coincideix amb l'ordre de les *paraixiot*, que és el mateix que Moixé ben Nakhman segueix en el seu *Comentari a la Torà*; i per tant entenem que aquest és l'ordre que se seguia a la litúrgia de la comunitat gironina si més no des de mitjan segle XIII.¹⁶¹¹ El text no ens ofereix més dades per esbrinar altres aspectes del costum de la lectura pública de la Torà a les sinagogues gironines.¹⁶¹²

D'altra banda en el text també esmenta el שבת *Xabat* (lín. 14.27.4) i el primer i el segon dia de *Sucot* (lín. 14.27.23 i 24). En hebreu סוכות és la Festa de les Cabanyelles o Festa dels Tabernacles i és una de les tres grans festivitats de pelegrinatge del judaisme. Les altres dues són שבועות *Xavuot* ('setmanes', Pentecosta) i פסח *Pésakh* (Pasqua). Se celebra durant set dies i comença el 15 del mes de תשרי *tixrí* (setembre-octubre). El ritual més important de la festa és la construcció d'una cabana (*sucot* és el plural de *sucà* סוכה, que significa 'cabana') per viure-hi durant la festa i que recorda quan el poble jueu visqué errant pel desert. El vuitè dia s'acaba la festa i s'anomena עשרת ימי תשובה *Xemini Atseret* ('el vuitè (dia) de l'assemblea') i el novè és la festa de שמחת תורה *Simkhat Torà* ('alegria de la Torà'), quan el cicle de la lectura setmanal

¹⁶¹⁰ *Mixné Torà: Séfer Abavà, "Tefillin, Mezuzà, ve-Séfer Torà"*, VIII, 4.

¹⁶¹¹ Veg. Moixé ben Nakhman. *Commentary on the Torah*, traducció de Charles Bernad Chavel. Nova York: Shilo, 1971; 1976 i el text en línia d'aquest comentari a <http://www.responso.co.il> que es basa en una edició de Viena de l'any 1859 reimpressa l'any 1959.

¹⁶¹² Sobre les lleis i els costums de lectura pública de la Torà vegeu Jacobs, "Torah", 49-50. Vegeu també sobre aquest aspecte Eisenberg, *The JPS Guide*, 438-460. Tanmateix no hi ha cap treball monogràfic que s'hagi portat a terme sobre els costums de la litúrgia diària i festiva a les sinagogues de les comunitats medievals catalanes i sovint es tendeix a oferir explicacions per analogia amb d'altres comunitats medievals, a la litúrgia contemporània o simplement partint únicament de les sentències talmúdiques. És ben sabut la importància del costum en el judaisme, el מנהג. Les comunitats catalanes, com bé ha demostrat de forma diàfana Florence Touati, tenien trets distintius en la litúrgia i quan calia van saber interpretar-la i adaptar-la amb gran autoritat intel·lectual per sobre del costum tradicional (veg. Florence Touati-Wachstock, "Halacha en Catalogne: Un element constituant de l'identite judeo-catalogne," a *Actes del II Congrès per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Barcelona-Cervera del 25 Al 27 d'octubre de 2004* (Barcelona: Institut Europeu de la Mediterrània, 2005), 167-174. Estaria en línia amb el que exposen Eprahim Stulberg i Ilana Katzenellenbogen sobre les *alíiot*. Com bé assenyala Touati l'estudi s'ha de portar a terme sobre la base de la confrontació de les dades que ens ofereixen els *responso* dels juriconsults catalans -a més a més de l'anàlisi de les obres i comentaris d'aquests. Especialment de Moixé ben Nakhman, Xelomó ben Adret, Aaró ha-Leví na Clara i Nissim Girondí, com palesa des de l'exili algerià el que sembla que fou nét de Ximó ben Tsemakh Duran, n'Avraham ibn Taoua (Touati, "Halacha", 174). Pel que fa a la comunitat de Girona caldria també tenir en compte l'aspecte cabalístic i valdria la pena estudiar si va influenciar o no la litúrgia gironina. Els cabalistes consideren la lectura pública de la Torà una recreació de la teofania del Sinai, el lector està en el lloc del Totpoderós, la persona cridada a la lectura representa el poble a qui es va entregar la Torà, i el *segan* representa Moisès (סגן o סגן הכהנים, el qui indica les *alíiot* i es posa arran del lector). Aquest darrer, segons altres opinions, s'hauria de posar en el lloc del Totpoderós i el lector en el lloc de Moisès (veg. Jacobs, "Torah", 50). Vegeu també el concepte de lectura de la Torà segons Nakhmànides a l'estudi de Moshe Idel, "Allegory and divine names in ecstatic Kabbalah," a *Interpretation and Allegory; Antiquity to the Modern Period*. ed. Jon Whitman (Leiden: Brill, 2000), 327-28. Com ja hem comentat en el primer capítol del present treball, a l'AHG es conserven diversos fulls de rituals de pregàries. A l'AMGi també hi ha alguns fragments de pregàries i poemes litúrgics. L'estudi d'aquest material ens pot furnir de valuoses dades per endinsar-nos en aquest estudi litúrgic català.

finalitza (*paraixà* de *berakà*) i torna a començar aquell mateix dia (*paraixà* de *beraixit*).¹⁶¹³ En el text llegim:

	וּ פֶּשֶׁ' [...]	עו' אַ סוכות
ותר' [...] וּ פֶּשֶׁ' [...]	י פֶּשֶׁ' [ב] שֶׁר	עו' בַּ סוכות
	יג פֶּשֶׁ' בֶּשֶׁר	עו' אַ ברכה
	עו' גַּ ברכה תרנגולת [...]	עו' בַּ ברכה תרנגול

Ítem 1r (dia) de *Sucot* (diumenge); 6 diners de (...)

Ítem 2n (dia) de *Sucot* (dilluns); 10 diners de carn; i (...) 4 diners

Ítem 1r (dia) de *berakà* (diumenge); 13 diners de carn

Ítem 2n (dia) de *berakà* (dilluns); un gall Ítem 3a (dia) de *berakà* (dimarts); una gallina (...)

Tot i que normalment אַ סוכות es refereix al primer dia de la festa de *Sucot*, en aquest context entenem que el redactor, tot seguint l'ordre que ja hem esmentat, es refereix al dia de la setmana, diumenge, és a dir el primer dia de la setmana en què comença *Sucot* i segueix el mateix sistema per a la setmana de *berakà* (“el primer dia de la setmana que en què comença la *paraixà* de *berakà*”). El primer dia de *Sucot* és *Iom Tov* יום טוב, un dia equiparable al *Xabat* i per tant és estany que es pogués vendre carn, reservar la part de l'impost corresponent i anotar la quantitat en el lloc corresponent (tot i que aquest text està escrit posteriorment en net per el col·lector);¹⁶¹⁴ tanmateix en els anomenats dies intermedis entre festes, considerats “mitja festa”, en hebreu המועד חול *khol ha-moed*, que van des del primer dia de *Sucot* fins a *Xemini Atseret* i *Simkhat Torà* (que també són *Iom Tov*) el fet de comerciar, recaptar impostos i redactar un document genera certa controvèrsia. Una opinió és del parer que no es pot fer cap mena de treball, tret d'algunes excepcions, com en el *Xabat*, i una altra opinió és més permissiva i només considera que estan prohibides les tasques comercials i altres treballs similars.¹⁶¹⁵ En aquest darrer cas el que es pot fer i el que no es pot fer ha generat moltes discussions perquè segons el Talmud, la *Torà* va deixar aquesta decisió en mans dels homes savis.¹⁶¹⁶ A grans trets és permès fer activitats que si no es fessin, comportarien una gran pèrdua econòmica, les necessitats corporals de la festa, les activitats no professionals, les activitats que fa

¹⁶¹³ Vegeu Ernst Kutch Louis Jacobs, and Abram Abram Kanof, "Sukkot," a *Encyclopaedia Judaica*, edited by Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007), vol. 19, 299-302; "Simhat Torah." vol. 18, 604-606 i Maria Josep Estanyol i Fuentes, "Sucot", a *Glossari de terminologia del judaisme* (Barcelona: PPU, Promociones Publicaciones Universitarias, 2001), 64-65. Per altra part avui dia a Israel el *Xemini Atseret* i la *Simkhat Torà* se celebren plegats el vuitè dia. A la diàspora la celebració és tal com hem explicat (Eisenberg, *The JPS Guide*, 160 i 239).

¹⁶¹⁴ Vegeu Lv 23,34-36 i 23,39.

¹⁶¹⁵ El tractat mixnaic de *Moed Katan* (“Festa petita”) tracta sobre tots els aspectes dels dies intermedis de les festes de *Pesakh* i *Sucot*. Vegeu també Eisenberg, *The JPS Guide*, 160.

¹⁶¹⁶ *Moed Katan*, 12b. Vegeu Moshe David Herr i Judith R. Baskin, “Festivals,” a *Encyclopaedia Judaica*, edited by Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. (Detroit: Macmillan Reference USA, 2007), vol. 6, 765-771. Segons Leor Jacobi aquesta interpretació més indulgent va ser la històricament dominant més que no pas les opinions més restrictives actuals.

algú que no té què menjar, les necessitats comunitàries, tallar-se el cabell i rentar la roba. Segons aquest manuscrit a Girona, en aquella època, sembla que s'optà per l'opinió més laxa, es permetia vendre carn i del guany extreure'n la part corresponent de l'impost.

FH 14.27 (Gi 1, 160 - codavant 6a/ 1361-1362)

	בַּ פֶּשֶׁ' בֶּשֶׂר	עוֹ' גַּ עֶקֶב ¹
	יַ פֶּשֶׁ' בֶּשֶׂר	הַ עֶקֶב ²
	[...] חֲצִי שׁוֹן [...]	עוֹ' בַּ רֵאָה ³
לְשַׁבַּת	חֲצִי לִיט' בַּ [שֶׁר]	דַּ רֵאָה ⁴
	וַ פֶּשֶׁ' בֶּשֶׂר	הַ [שׁוֹן] פֶּט[ים] ⁵
	זוּג יוֹנִים	עוֹ' וַ שׁוּפִי[ם] ⁶
	גַּ פֶּשֶׁ' בֶּשֶׂר	עוֹ' דַּ תְּצֵא ⁷
	תִּרְנַגּוּל	עוֹ' וַ תְּצֵא ⁸
	הַ פֶּשֶׁ' בֶּשֶׂר	עוֹ' אַ תְּבֵא ⁹
	רִיָּאָה בַּ פֶּשֶׁ'	עוֹ' גַּ תְּבֵא ¹⁰
	הַ פֶּשֶׁ'	עוֹ' דַּ תְּבֵא ¹¹
	תִּרְנַגּוּל	[...] ¹²
	הַ [פֶּשֶׁ'] בֶּשֶׁ[ר]	עוֹ' אַ נְצַבִּים ¹³
	בַּ פֶּשֶׁ' רִיָּאָה	עוֹ' גַּ נְצַבִּים ¹⁴
	דַּ פֶּשֶׁ' בֶּשֶׂר	עוֹ' הַ נְצַבִּים ¹⁵
	תִּרְנַגּוּל	עוֹ' וַ נְצַבִּים ¹⁶
	חַ פֶּשֶׁ' בֶּשֶׁ[ר]	עוֹ' אַ וּלְדָךְ ¹⁷
	רֵאשׁ ו[.] גַּה [.] פֶּשֶׁ'	עוֹ' יוֹם זֶה ¹⁸
	יַבַּ פֶּשֶׁ' בַּ [שֶׁר]	עוֹ' בַּ וּלְדָךְ ¹⁹
	[...] בֶּשֶׁ[ר]	עוֹ' הַ [וּלְדָךְ] ²⁰
ת[ר]ג[וּל]ת וּתְרַנְגּוּל[וּל]	יַבַּ פֶּשֶׁ' בֶּשֶׂר	עוֹ' גַּ הָאֲזִינוּ ²¹
[...] וּתְרַנְגּוּל[וּל]	דַּ פֶּשֶׁ' בֶּשֶׂר	עוֹ' הַ הָאֲזִינוּ ²²
	וַ פֶּשֶׁ' [...]	עוֹ' אַ סוּכּוֹת ²³
וּתְרַ[...]	יַ פֶּשֶׁ' בַּ [שֶׁר]	עוֹ' בַּ סוּכּוֹת ²⁴
	יַגַּ פֶּשֶׁ' בֶּשֶׂר	עוֹ' אַ בְּרַכָּה ²⁵
	עוֹ' גַּ בְּרַכָּה תִּרְנַגּוּל[...]	עוֹ' בַּ בְּרַכָּה ²⁶
		בֵּאתִי לְחֶשְׁבוֹן עִם אַנְבְּנָאִיט וְנִבְרַם קִבְרִיט ²⁷
		מִמָּה שֶׁא[ר] * חֵיב לְעֶזֶר בֵּין בֶּשֶׂר וְסַחֲוֹרָה וּבְגָדִים ²⁸
		וַיִּזְוּ יֵשֶׁן / וְדַבְּרִים אַחֲרַי\ עִם הַמְּכִירָה לְמָה דִּי מִתְּחַלֵּת ²⁹
		עַד אַ עֶקֶב וְכָל הַיִּזְוּ יֵשֶׁן שִׁישׁ לִי נִכְלָל לְזֶה הַ[...] ³⁰

¹ 3r (dia) d'egev (dimarts);¹⁶¹⁷ 2 diners de carn

¹⁶¹⁷ Indiquem en nota la divisió actual estandarditzada de les *paraixiut*. Les divisions de les *aliit* podrien haver estat sensiblement diferents de les actuals. Vegeu sobre aquesta qüestió les taules de les

- 2 5è (dia) d'*eqev* (dijous); 10 diners de carn
- 3 Ítem 2n (dia) de *rebé* (dilluns);¹⁶¹⁸ mig de (...)
- 4 4t (dia) de *rebé* (dimecres); mitja lliura de carn; pel dissabte
- 5 5è (dia) de *xoftim* (dijous);¹⁶¹⁹ 6 diners de carn
- 6 Ítem 6è (dia) de *xoftim* (divendres); un parell de coloms
- 7 Ítem 4t (dia) de (*ki*) *tetsé* (dimecres);¹⁶²⁰ 3 diners de carn
- 8 Ítem 6è (dia) de (*ki*) *tetsé* (divendres); un gall
- 9 Ítem 1r (dia) de (*ki*) *tavó* (diumenge);¹⁶²¹ 5 diners de carn
- 10 Ítem 3r (dia) de (*ki*) *tavó* (dimarts); un pulmó 2 diners¹⁶²²
- 11 Ítem 4t (dia) de (*ki*) *tavó* (dimecres); 6 diners (...)
- 12 (...); un gall
- 13 Ítem 1r (dia) de *nitsavim* (diumenge);¹⁶²³ 5 diners de carn
- 14 Ítem 3r (dia) de *nitsavim* (dimarts); 2 diners de pulmó
- 15 Ítem 5è (dia) de *nitsavim* (dijous); 4 diners de carn
- 16 Ítem 6è (dia) de *nitsavim* (divendres); un gall
- 17 Ítem 1r (dia) de *vaiélek* (diumenge);¹⁶²⁴ 8 diners de carn
- 18 Ítem aquest dia; un cap (...) diners
- 19 Ítem 2è (dia) de *vaiélek* (dilluns); 12 diners de carn
- 20 Ítem 5è (dia) (de *vaiélek*) (dijous); (...) de carn
- 21 Ítem 3è (dia) d'*baazinu* (dimecres);¹⁶²⁵ 12 diners de carn; una gallina i un gall
- 22 Ítem 5a (dia) d'*baazinu* (dijous); 4 diners de carn; (...) i un gall
- 23 Ítem 1r (dia) de *Sucot* (diumenge);¹⁶²⁶ 6 diners de (...)
- 24 Ítem 2n (dia) de *Sucot* (dilluns); 10 diners de carn; i (...) 4 diners
- 25 Ítem 1r (dia) de *berakà* (diumenge);¹⁶²⁷ 13 diners de carn

lectures a Jacobs, “Torah”, 48-50. La *paraixà* d' עֵקֶב תִּשְׁמַעוּן (“Quan escoltaràs...”) va de Dt 7,12 fins a Dt 11,25. Correspondria a la lectura de la quaranta –sisena setmana de l’any litúrgic jueu que cau el mes d’agost.

¹⁶¹⁸ La *paraixà* de רֵאָה (“Mireu...”) va de Dt 11,26 a 16,17. Correspon a la lectura de la quaranta-setena setmana de l’any litúrgic jueu que cau a l’agost.

¹⁶¹⁹ La *paraixà* de שֹׁפְטִים (“jutges ”) va de Dt 16,18 a 21,9. Correspon a la lectura de la quaranta-vuitena setmana de l’any litúrgic jueu que cau entre agost i setembre.

¹⁶²⁰ La *paraixà* de כִּי־תִצַּח (“Quan vagis...”) va de Dt 21,10 a 25,19. Correspon a la lectura de la quaranta-novena setmana de l’any litúrgic jueu que cau entre agost i setembre.

¹⁶²¹ La *paraixà* de וְהָיָה כִּי־תְבוֹא (“Quan hakis entrat”) va de Dt 26,1 a 29,8. Correspon a la lectura de la cinquantesena setmana de l’any litúrgic jueu que cau el mes de setembre.

¹⁶²² Potser no només es refereix a un pulmó sinó que inclou altres menes de menuts.

¹⁶²³ La *paraixà* de אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כְּלֶכֶם נֹצְבִים (“Avui tots vosaltres esteu...”) va de Dt 29,9 a 30,20. Correspon a la lectura de la cinquanta-unena setmana de l’any litúrgic jueu que cau el mes de setembre.

¹⁶²⁴ La *paraixà* de וַיִּלְךָ מֹשֶׁה (“Moisés va adreçar...”) va de Dt 31,1 a 30. Correspon a la lectura de la cinquanta-dosena setmana de l’any litúrgic jueu que cau entre setembre i octubre i es llegeix el dissabte abans de *Roix ha-Xanà*.

¹⁶²⁵ La *paraixà* de הָאֲזִינוּ הַשְּׁמַיִם (“Calleu, oh cels ...”) va de Dt 32,1 a 52. Correspon a la lectura de la cinquanta-dosena setmana de l’any litúrgic jueu que cau entre setembre i octubre. Es llegeix el dissabte entre *Roix ha-Xanà* i *Iom Kipur*.

¹⁶²⁶ És a dir al primer dia de la setmana en què comença *Sucot* no pas al primer dia de la festa de *Sucot* com hem comentat anteriorment. *Sucot* és la “Festa dels Tabernacles” que se celebra durant set dies i comença el dia 15 del mes de *tixrí* (setembre-octubre). Vegeu Maria Josep Estanyol i Fuentes, “Sucot” a *Glossari de terminologia del judaisme* (Barcelona: PPU, 2001), 74.

- 26 Ítem 2n (dia) de *berakà* (dilluns); un gall Ítem 3a (dia) de *berakà* (dimarts);
una gallina (...)
- 27 Vaig venir per comptar amb *en Benet i n'Avram Cabrit*
- 28 del que va quedar del deute de l'ajuda de la carn, les mercaderies, les robes,
- 29 el vi vell \i altres coses/ amb la venda per 45 sous des del principi fins al
primer (dia de la setmana de la *paraixà*) d'*eqev*
- 30 i de tot el meu vi vell que tinc inclòs en aquest (...)

FH 14.28 (*Gi 1, 160 - codavant 6b/ 1361-1362*)

[...] גירונה יום ג קרח שהוא יום אחרון של ס[.]¹

	יב [פש'] בשר	[...] יום ה רקח ¹⁶²⁸	²
	[ח] צי ליט' בשר	עו' ב חקת	³
	א פש' בשר	עו' ה חקת	⁴
	[.] דל' ז דל' פחות ב פש' בגד קדיניש	[עו'] ו חקת	⁵
	ב פש' בשר	א [ב] לק	⁶
	[...] מק בש[ר]	עו' ב בלק	⁷
	[.] יד פש' [ב]גד	עו' ו בלק	⁸
	ב פ[...]	עו' א [פנ]חס	⁹
	ג פש' [...]	[עו'] ג פנחס	¹⁰
	ח פש' [...]	[עו'] ה פנחס	¹¹
	ד פש' ור[.] ריאה	עו' יום זה	¹²
	[.] פש' [...]	עו' [ד] מטו[ט]	¹³
	יב פש' [...]	עו' ה מס[ע]	¹⁴
	[...] פ[...]	עו' ב דבר[ים]	¹⁵
	[.] פש' וריאה ב פש'	עו' ה דברים	¹⁶
	תרנגול ו[...]	עו' א ואתחנן	¹⁷
	ד פ[ש']	עו' ב ואתחנן	¹⁸
	ר[...]	עו' ג ואתחנן	¹⁸
	ה פש' ומח' בשר	עו' ה ואתחנן	¹⁹
	גוז תר[...]	עו' ו ואתחנן	²⁰

²¹ ט[.] וחפ' יד די מא די

¹ (...) *Girona*, en el 3r dia de *qorakh* (dimecres);¹⁶²⁹ que és el darrer dia de (...)

¹⁶²⁷ La *paraixà* de *וְזָאת הַבְּרָכָה הָאֵינֶנּוּ הַשְּׁמִימִים* “Aquesta és la benedició ...” va de Dt 33,1 a 34,12. Correspon a la lectura de la cinquanta-quatre setmana de l'any litúrgic jueu que cau entre setembre i octubre, el dia següent d'acabada la festa de *Sucot*, a la festa de *Simkbat Torà* (“alegria de la Llei”) que assenyala la fi del cicle anual de la lectura de la Torà i el començament del nou..

¹⁶²⁸ Error de l'escrivà per metàtesis. És קרח.

- 2 (...) dia 5è de *gorakh* (dijous); 12 diners de carn
- 3 Ítem 2n (dia) de *khuqat* (dilluns);¹⁶³⁰ mitja lliura de carn
- 4 Ítem 5è (dia) de *khuqat* (dijous); 1 diner de carn
- 5 Ítem 6è (dia) de *khuqat* (divendres); (...) sous 7 sous menys 2 diners d'un vestit de *cadenes*
- 6 1r (dia) de *balaq* (diumenge);¹⁶³¹ 2 diners de carn
- 7 Ítem 2n (dia) de *balaq* (dilluns); (...) de carn
- 8 Ítem 6è (dia) de *balaq* (divendres); (...) sous de roba
- 9 Ítem 1r (dia) de *pinkhàs* (diumenge);¹⁶³² 2 (diners) (...) de carn
- 10 Ítem 3r (dia) de *pinkhàs* (dimarts); 3 diners (...)
- 11 Ítem 5è (dia) de *pinkhàs* (dijous); 8 diners (...)
- 12 Ítem aquest dia; 4 diners i (...) pulmó
- 13 Ítem 4t (dia) de *matot* (dimecres);¹⁶³³ (...) diners de (...)
- 14 Ítem 5è (dia) de *massé* (divendres);¹⁶³⁴ 12 diners (...) 2 diners
- 15 Ítem 2n (dia) de *devarim* (dilluns);¹⁶³⁵ (...) diners (...)
- 16 Ítem 5è (dia) de *devarim* (dijous); (...) diners i un pulmó 2 diners
- 17 Ítem 1r (dia) de *vaetkhanan* (diumenge);¹⁶³⁶ un pollastre (...)
- 18 Ítem 2n (dia) ; de *vaetkhanan* (dilluns); 4 diners (...)
- 19 Ítem 3r (dia) de *vaetkhanan* (dimarts); (...) diners
- 20 Ítem 5è (dia) de *vaetkhanan* (dijous); 5 diners i mig de carn
- 21 Ítem 6è (dia) de *vaetkhanan* (divendres); un parell de gallines (?) i un gall
- 22 (...) 12 sous 41 sous

¹⁶²⁹ La *paraixà* de קָרַח (וַיִּקַּח קָרַח) “Va prendre Corè...” va de Nm 16,1 a 18,32. Correspon a la lectura de la trenta-vuitena setmana de l'any litúrgic jueu que cau entre juny i juliol.

¹⁶³⁰ La *paraixà* de זֹאת חֻקֹּת (חֻקֹּת) “Aquesta és la llei ritual...” Nm 19,2) va de Nm 19,1 a 22,1. Correspon a la lectura de la trenta-novena setmana de l'any litúrgic jueu que cau entre juny i juliol.

¹⁶³¹ La *paraixà* de וַיִּרְא בָּלַק (בָּלַק) “Balac va veure...” va de Nm 22,2 a 25,9. Correspon a la lectura de la quarantena setmana de l'any litúrgic jueu que cau entre juny i juliol.

¹⁶³² La *paraixà* de פִּינְחָס בֶּן-אֵלְעָזָר (פִּינְחָס) “Pinkhàs, fill d'Eleazar...” Nm 25,11) va de Nm 25,10 a 30,1. Correspon a la lectura de la quaranta-unena setmana de l'any litúrgic jueu que cau entre juny i juliol.

¹⁶³³ La *paraixà* de וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-רְאִשֵׁי הַמִּטּוֹת (מִטּוֹת) “Moisés va parlar als caps de les tribus...” va de Nm 30:2 a 32:42. Correspon a la lectura de la quaranta-dosena setmana de l'any litúrgic jueu que cau entre juliol i agost.

¹⁶³⁴ La *paraixà* de אֵלֶּה מִסְעֵי מִסְעֵי (אֵלֶּה) “Aquestes són les etapes...” va de Nm 33,1 a 36,13. Correspon a la lectura de la quaranta-tresena setmana de l'any litúrgic jueu que cau entre juliol i agost.

¹⁶³⁵ La *paraixà* de אֵלֶּה הַדְּבָרִים (דְּבָרִים) “Aquestes són les paraules...” va de Dt 1,1-3,22. Correspon a la lectura de la quaranta-quatrena setmana de l'any litúrgic jueu que cau entre juliol i agost.

¹⁶³⁶ La *paraixà* de וָאֵתְחַנֵּן, אֶל-יְהוָה (וָאֵתְחַנֵּן) “I vaig pregar al Senyor...” va de Dt 3,23-7,11. Correspon a la lectura de la quaranta-quatrena setmana de l'any litúrgic jueu que cau entre juliol i agost.

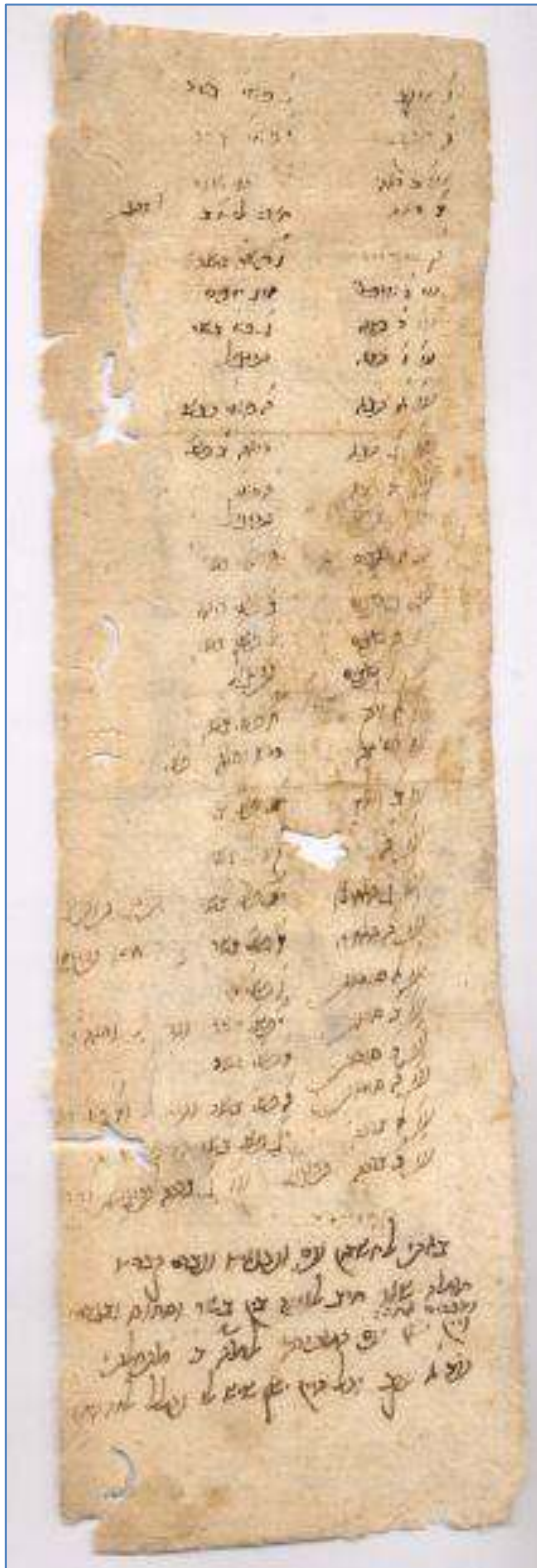

Figura 116. FH 14.27

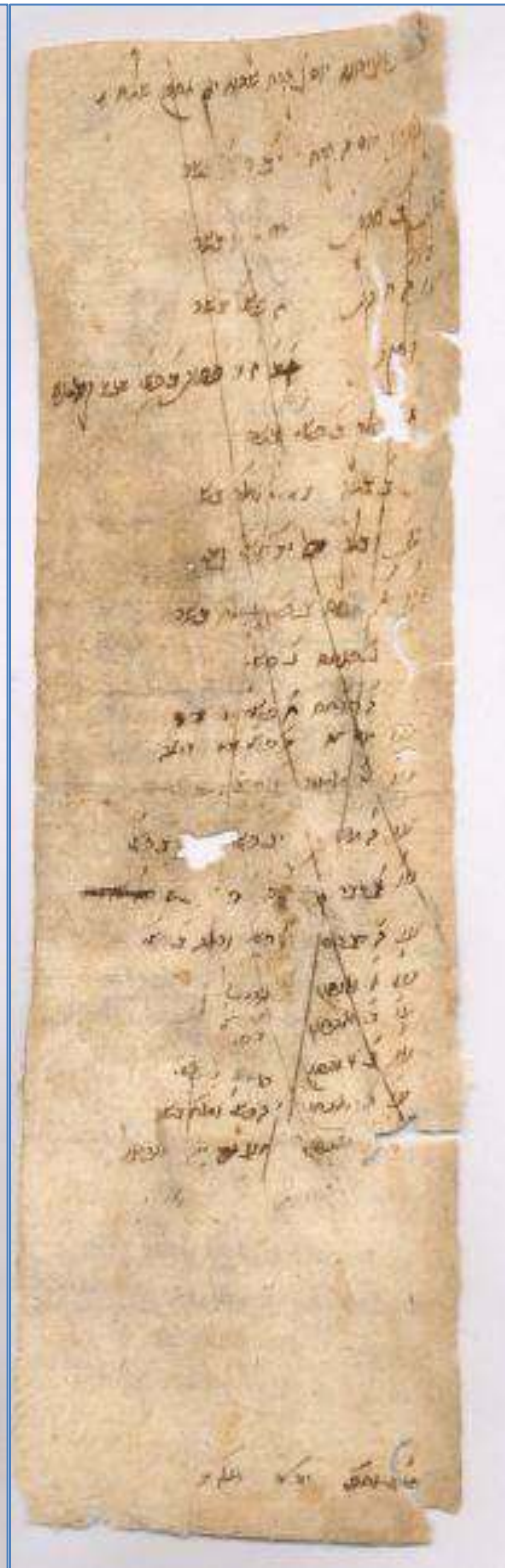

Figura 117. FH 14.28

Esriptura: Vegeu la taula del document anterior (Gi 1,160 codavant 5/ 1361-1362).

Taules:

Diumenge	Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres	Paraixà
				12 d. carn		רקח
	½ l. carn			1 d. carn	7 s. menys 2 d. d'un vestit de cadenes	חקת
2 d. carn	x de carn				x s. de roba	חקת
2 d. carn		3 d. de ...		8 d. de x/ 4d. ... pulmó		פנחס
			x d. de ...			מטוט
				12 d. de ... i 2 d. de		מסעי
	x d. de ...			x d. de i 1 pulmó		דברים
pollastre	4 d. de ...	x d. de ...		5 ½ d. carn	2 gallines i 1 gall	ואתחנן
		2 d. carn		10 d. carn		עקב
	½ ...		½ ll. carn			ראה
				6 d. carn	2 coloms	שופטם
			3 d. carn		1 gall	תצא
5 d. carn		2 d. de pulmó	6 d. de ...	un gall		תבא
		2 d. de pulmó		4 d. carn	un gall	נצבים
8 d. carn i un cap de ...	12 d. carn			x d. carn		וילך
		12 d. carn, 1 gallina i 1 gall		4 d. de carn i 1 gall		האזינו
6 d. de ...	10 d. de carn i 4 d. de ...					
13 d. de carn	1 gall	1 gallina				ברכה

Taula 12: Resum dels dies que declara l'impost de Pajuda des de juny/juliol a setembre/octubre

En verd indiquem els dos dies que recull l'impost per robes.

5.3.10. Registres de préstecs i empenyoraments de l'any 1348 (14)

Signatura notarial: Gi 1, 178-codarrera 1/1368

Signatura del fragment: FH 15.1-2,

Dimensions del fragment: 163 x 236 mm

Descripció externa: Bifoli de paper de color groguenc en molt bon estat de conservació. Hi ha uns petits forats deguts a l'acció dels insectes. Es percep un verjurat gruixut, en sentit horitzontal. Pel marge superior veiem un bocí del paper que sobresurt. En realitat el full devia estar plegat *in quarto* i qui el va esquinçar per fer les divisions va ser ben poc curós. El marge esquerre, des de l'anvers, es va retallar. Hi ha una sola mà d'escriptura, amb una cal·ligrafia semicursiva, de mida mitjana, elegant i molt acurada. La tinta és gairebé negra. Només hi ha sis línies de quatre registres a la pàgina esquerra del recto i dues a la pàgina dreta del verso. No s'hi percep cap filigrana.

Descripció interna: És un full part d'un quadern de préstecs. S'hi anota el nom de qui manleva els diners, la seva procedència, l'import del préstec o l'objecte d'empenyorament, la data de retorn, la data d'establiment i altres anotacions complementàries. En alguns registres sembla que el redactor anota que la transacció s'ha fet amb notari ('בס').¹⁶³⁷

El més destacable d'aquest fragment és l'any en què s'efectuen les transaccions, el 1348, des del mes de febrer fins al mes de maig, és a dir quan comença l'epidèmia de la pesta negra a Girona. Després el llibre queda estroncat. És un exemple únic entre els manuscrits hebreus dels quals fins ara s'han extret dels llibres notariais. No sabem si el redactor i els deutors van sobreviure ni si els deutes es van poder arribar a saldar.

L'estructura dels registres és la següent:

[nom del deutor/s + (procedència) + import del préstec/penyora + t ermini + data signatura préstec + aclariments]

Datació: El *terminus ante quem* és l'any 1348

Observacions: Per datar el text, el redactor empra una barreja de l'any segons el calendari jueu amb els mesos i els dies segons el sistema cristià.

Lèxic català: אבריל (*abril*), 'אגוש' (*agost*), פביר (*feber*), מרס (*març*), מאג (*maig*).

Antropònims: פירי בונאט (*Pere Bonat*), גיאם קלוטאש (*Guiam Calotas*), גובן וילנובה (*Joan Vilanova*), פירי פוג (*Pere Puig*), גיאם דסקואול (*Guiam des Cavaol*), פרפיגאן טפיאולש (*Perpijan Tapioles*), אדרת (*Adret*).

Topònims: סישטילה (*Cistella*), וילה אונץ (*Vila Unts*), טרווש (*Taravaus*).

Trets lingüístics:

- La transcripció vocàlica amb א sembla mostrar la vocal neutra tònica: בונאט (*Bonat*), גיאם קלוטאש (*Guiam Calotas*).

¹⁶³⁷ No sabem si el redactor abreuja בסך הכל ('en total') o bé בספר ('amb notari'), entre altres possibilitats. Ens decantem per aquesta darrera.

- Reforç de la transcripció vocàlica amb א per a la o (או) per evitar la confusió de ו amb valor de labiodental fricativa sonora: דסקואול (des Cavaol), טפואולש (Tapioles).
- Transcripció del diftong [aw] amb וַ: טרווש (Taravaus).
- La transcripció hebreaica no sempre ens permet notar la palatalització de la /k/: סישטילה (Cistella).
- Representació de [ʒ] amb la lletra ג amb punt diacrític per diferenciar el valor fònic diferent de l'hebreu: פוג (Puig).
- Escriu פביר (feber) en comptes de פבריר (febrer) (lín. 1 i lín. 3).
- Notació de la -t final a אגוש' (agost) (abreujat).
- Es transcriu amb ב a dins de mot a וילנובה (Vilanova) però amb ו a דסקואול (des Cavaol).
- Notem פליד (Felið) (>FELICE). La -CE, -CI i -TI llatines evolucionaren cap a una fricativa dèbil [ð], que sovint es va representar amb d o s, i que en posició posttònica final vocalitzà entre els segles XI i XII a [w]: FELICE > feliu. Algunes grafies reflectiren l'estadi anterior durant un segle més.
- Es transcriu amb ס l'article salat: דסקואול (des Cavaol).
- Els noms propis no van precedits de l'article onomàstic

FH 15.1/ 15.2 - Gi 1, 178-codarrera 1/1368

FH 15.1 (Gi 1, 178-codarrera 1a/1368)

Pàgina esquerra (b)

¹ פירי בונאט ואש' בע' בג די' לחצי אגוש' קח נעש' חצי' פביר קח \בס'/

² גיאם קלוטאש ואש' דסישטילה בג די' וחצי' לחצי' אגוש' קח \[.];
³ נעש' י' יציא' פביר קח שעבוד לבד

⁴ גובן וילנובה דוילה אונץ גו די' לפליד קח נעש' ב יציא' מרס קח ער' \בס'/
⁵ פירי פוג בע' המחצי' שלי אדרת¹⁶³⁸

⁶ גיאם דסקואול דוילה אונץ גו די' לפליד קח נעש' ח יציא' אבריל קח \בס'/

¹ Pere Bonat i la seva dona, amb penyora; 23 sous per a mitjan agost de l'any 5108 (1348); es va fer a mitjan feber de l'any 5108 (1348); amb notari.

² Guiam Calotas i la seva dona de Cistella; 33 sous i mig per a mitjan agost de l'any 5108 (1348) (...);

³ es va fer a 10 dies de la sortida de feber de l'any 5108 (1348); hipoteca a part.

¹⁶³⁸ Tot el registre cancel·lat amb dues ratlles obliqües.

- ⁴ *Joan Vilanova de Vila Unts* (Vilaüt); 56 sous per (Sant) *Fèlid* de l'any 5108 (1348); es va fer a 20 (dies) de la sortida de *març* de l'any 5108 (1348); amb notari.
- ⁵ *Pere Puig* amb penyora; de la meva meitat *Adret*.
- ⁶ *Guiam des Cavaol de Vila Unts*; 6 sous per (Sant) *Fèlid* de l'any 5108 (1348); es va fer a 8 (dies) de la sortida d'*abril* de l'any 5108 (1348); amb notari.

FH 15.2(Gi 1, 178-codarrera 1b/1368)

Pàgina dreta (a)

פרפיגאן טפיאולש דטרווש יב די לפליד קח נשע' יציא מאג¹
 קח²

- ¹ *Perpinyan Tapioles de Taravaus*; 12 sous per (Sant) *Felid* de l'any 5108 (1348); va ser fer a la sortida de *maig*
- ² de l'any 5108 (1348)

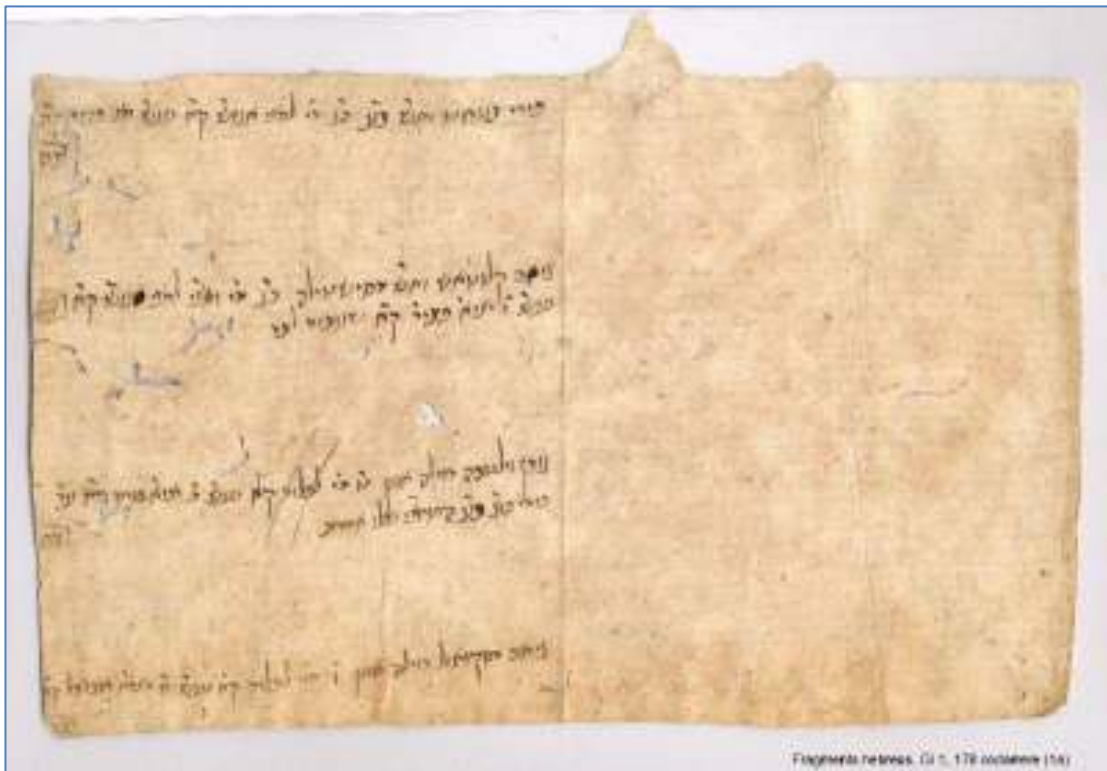

Figura 118. FH 15.1

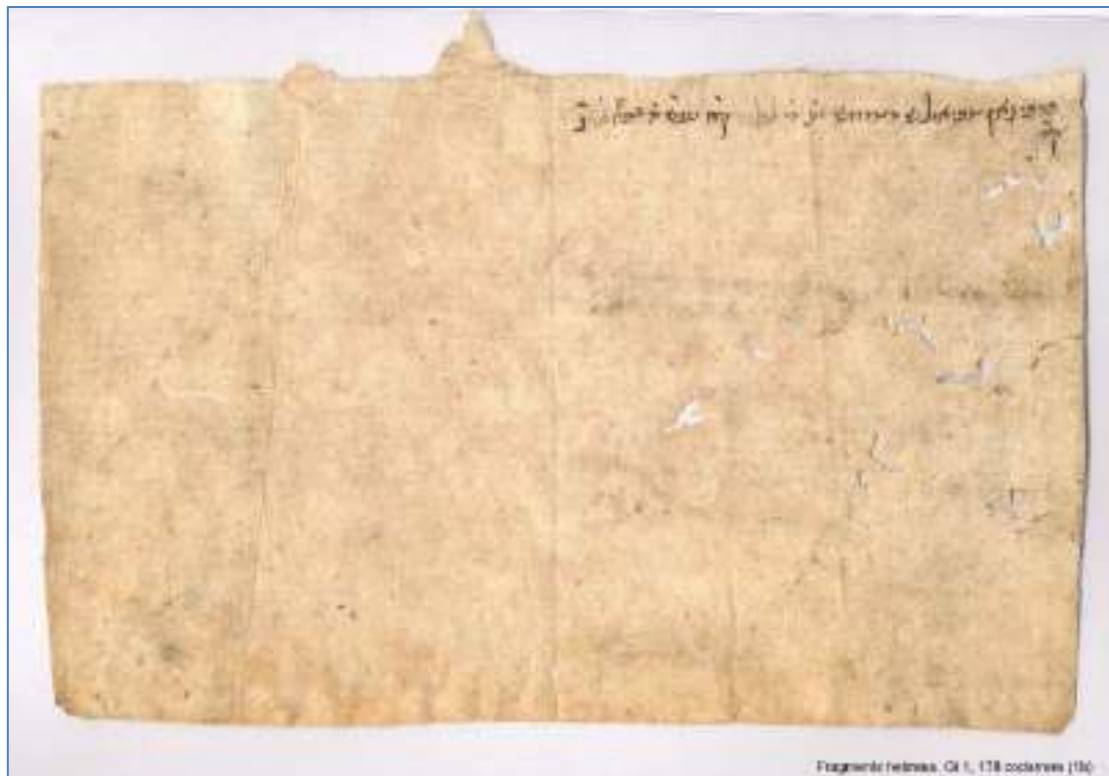

Figura 119. FH 15.2

Escriptura:

א	א
ב	ב
ג	ג
ד	ד
ה	ה
ו	ו
ז	ז
ח	ח
ט	ט
י	י
כ	כ
ל	ל
מ	מ
ם	ם
נ	נ
ז	ז
ס	ס
ע	ע
פ	פ
ף	ף
צ	צ
ץ	ץ
ק	ק
ך	ך
ש	ש
ת	ת

5.3.11 Llista d'herbolari (25)

Signatures notariales: Gi 1,221 codarrere 3/1382-1383

Signatures dels fragments: FH 22.5-6

Dimensions del fragment: 98 x 53 mm

Descripció interna: Fragment de paper amb les restes d'unes llistes d'uns herbolaris o especiers, amb els noms d'algunes plantes en català i en hebreu, alguns imports i l'anotació dels compradors.

Descripció externa: Petit fragment allargassat de paper, d'un to groguenc. S'aprecia un verjurat vertical, en el sentit de l'escriptura, d'un mil·límetre de gruix aproximadament. Hi ha lleus taques d'humitat i uns petits forats produïts per l'atac d'insectes. La tinta és de color marró clar, en algunes línies molt descolorida. Només resta part del text. A l'anvers hi ha tretze línies i al revers nou, esbiaixades i de dues mans diferents. Ambdues són de mida petita, però la primera és molt més cursiva i fina que no pas la segona, més gruixuda, clara i una mica més grossa. No hi ha cap marca d'aigua.

Datació: No s'indica cap data. L'escriptura és la cursiva corrent dels segles XIV - XV a les terres catalanes i occitanes.

Observacions:

Lèxic català: מרודיש (*marodeix*), רומני (*romani*), שנדל (*sàndal*), אשפונגא (*esponja*), נארש לירי (*nars lliri*), קפיל וניריש (*capill veneris*), ויאוליש (*violes*), טשה (*tassa*).

Topònims -----

Antropònims: בלק[יר]ה (*Belcaire*), בנפיא (*Bonafia*), אישק (*Issac*), נישק (*n'Issac*), [שלו]מה (*Xelomó*), אבן אלפאר (*Ibn Alfar*), גסף (*mestre Jucef*), אלבי (*fill d'Albí*).

Trets lingüístics:

- Per a la transcripció de *a* i de la vocal neutra dins del mot no es fa cap marcació vocàlica a מדוריִש (*madoreix*), רומני (*romani*), שנדל (*sàndal*), però si en el mot monosil·làbic נארש (*nars*). A final i a l'inici de mot la vocal neutra es representa amb la lletra: אשפונגא (*esponja*).
- Es transcriu la fricativa postalveolar sorda (prepalatal amb ש (*xin*) sense cap mena de punt diacrític a: מדוריִש (*madoreix*).
- Tampoc hi ha cap punt diacrític sobre la lletra ג per marcar el valor fònic català diferent de l'hebreu אשפונגא (*esponja*).
- La grafia יל a final de mot sembla reflectir la palatalització: קפיל וניריש (*capill veneris*).
- Es fa servir l'article onomàstic català *en* (אנ-) i (-נ).

FH 22. 5 (*Gi 1,221 codarrere 3a/1382-1383*) (M1)

אש[.]הי מ[...]	ל[.]ה ד[...]	בה	¹
א[...]	ל[.]חרע ש[...]	ה	²
אטת[...]	ב בלק[יר]ה.	דנשלו[מה]	³
[.]תמד	דפט[.]מה		⁴
אישק	נישק		⁵
אבנפיא	אשפונגה		⁶
אשנן	[.]דיל יונים		⁷
א[...]	ה נארש לירי		⁸
א[.]לו[ל]	ל[...]	ל רומני	⁹
אבן אלפאר	מרודיש		¹⁰
<hr/>			
באן	פלפל לבן		¹¹
בה[.]ץ	[.]ז		¹²
בר גסף	אב[...]	ט[...]	¹³

¹ a (...)² a (...)³ a (...) *Belcaire d'En (Xelomó...)*⁴ (...) *d'En* (...)⁵ *Issaq, n'Issaq* (...)⁶ *Abunafia, una esponja*⁷ (?) (...) *de coloms*⁸ (...) *nars lli*⁹ (...) *romaní*¹⁰ *Ibn Alfar, marodeix*¹¹ (...) *pebrot blanc*¹² (...)¹³ *fill de mestre Jucef, (...)*

FH 22. 6 (*Gi 1,221 codarrere 3b/1382-1383*) (M2)

'או' של [...] הדס' מד' [...] של [...] 1
 ל [...] ש [...] לירי מא' 1640 ג' די' 2
 קונ קפיל וניריש 3
 אגו' פטיאוש [...] 4
 אה [...] 5
 ויוסר מהאש טשה / ד [...] ד \ 6
 פרח ויאוליש וביג [...] 7
 און בן אלבי ג' די' 8
 ג' רביעי' [...] שף 9

- 1 (...) , una unça
 2 (...) *lliri* , de cada una, 3 sous
 3 (...) *capill veneris*
 4 (...) , una *agora*
 5 (...)
 6 (...) (?) una *tassa* de..
 7 (...) flor *violes* (...)
 8 (...) fill d'Albí, 3 sous
 9 3 d'escreix (...)

¹⁶⁴⁰ מאחת. Veg. *Casals*, nota 30.

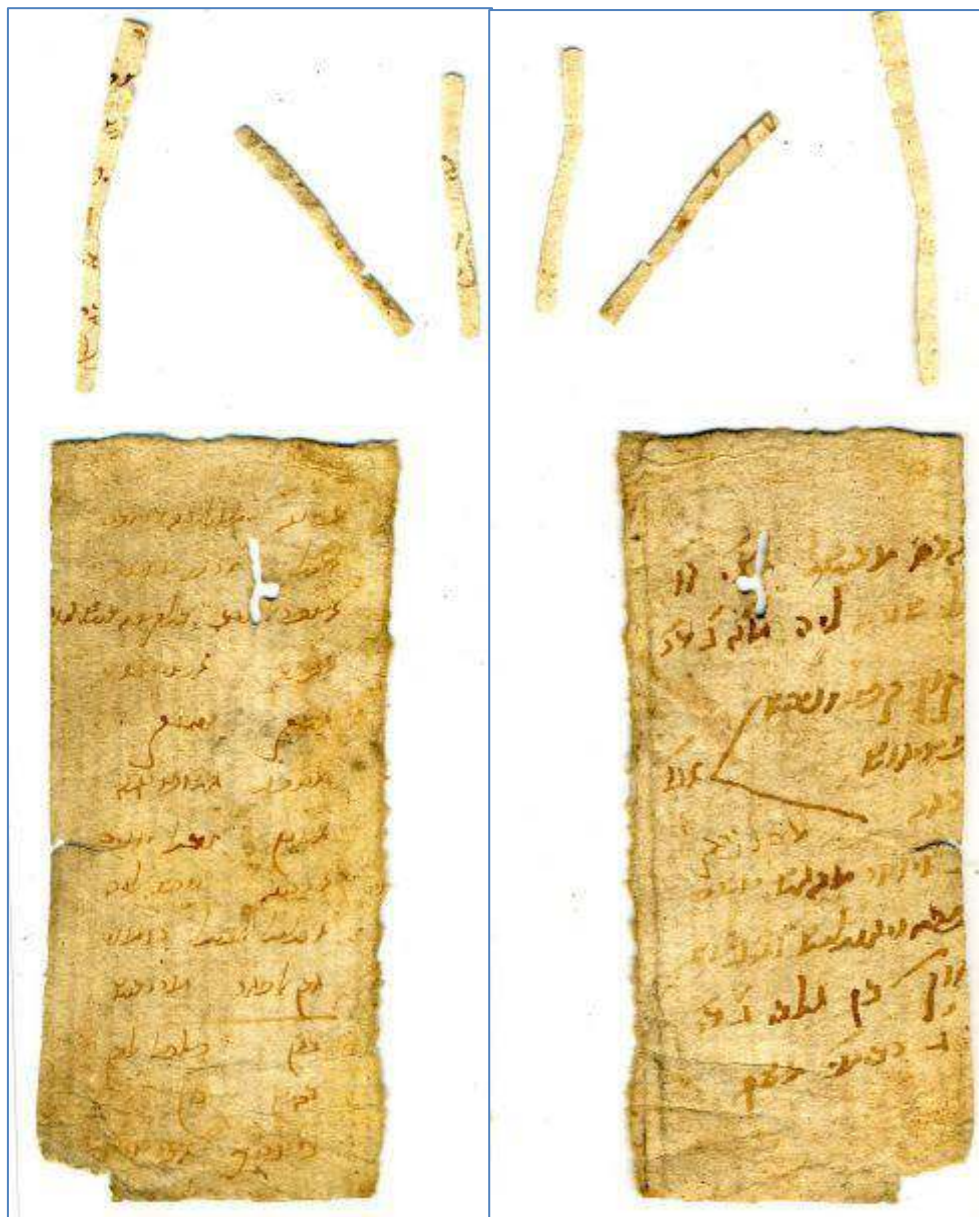

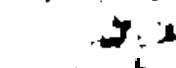

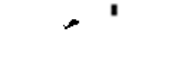

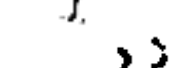

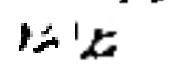

Figura 120: FH 22.5-6

Escriptura:

M2	M1	
		א
		ב
		ג
		ד
		ה
		ו
		ז
		ח
		ט
		י
		כ
		ל
		מ
		נ
		ס
		ע
		פ
		ק
		ר
		ש
		ת

5.3.12 Part del llibre de declaracions de la comunitat de Girona (30)

Signatures notariales: Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.

Signatures dels fragments: FH 28.7-8, 9-10, 13-14, 15-16, 21-22, 23 i 32- 33.

Descripció del conjunt: Tres fulls de paper i quatre petits fragments, procedents del mateix manual notarial, que formaven part del *Llibre de declaracions de la comunitat*, un llibre especial, de règim intern, que contenia totes les declaracions del negoci del préstec dels singulars de la comunitat i que només coneixíem per alguns documents cristians, com les tabes de Castelló d'Empúries publicades per Miquel Pujol a la revista *Calls* o les ordinacions de Girona.¹⁶⁴¹ Es tracta d'un document únic i essencial per a l'estudi de les comunitats catalanes.¹⁶⁴² Pels noms que hi apareixen podem entendre que era part del llibre de la comunitat gironina de finals del segle XIV. En una entrada hi trobem anotat l'any 1386. En total s'hi registren més de tres-cents emprèstits, gairebé tots fets a cristians, una dotzena de notaris i més de dos-cents prestadors, relacionats amb deutes d'entre dos i nou-cents sous efectuats a deutors provinents d'arreu de les poblacions gironines. La major part són préstecs monetaris i en algun registre s'efectuen les transaccions amb blat. A la lín. 3b,b,40 s'anota una transacció a càrrec d'Itsac des Mestre per 100 teules i a la lín. 4b,a,12 set càrregues o feixos que fa Avram Ravaia a en Bernad Joscama, de Canet.

Els noms dels notaris s'escriuen abreujats i això en dificulta la identificació.¹⁶⁴³ Els que hem pogut identificar són Guillem Llobet (לובט) (1354-1399, Gi-01), Pere Mut (מוט) (1362-1442, Gi-01), Bernat Pintor (פינטור) (1362-1409 Gi-07), Joan de Fontcuberta (פונקו) (1365-1393, Gi-05), Simó Bassagais (o Bossegais) (בוסגאי) (בוס) (1349-1390 Gi-02), Francesc Catallops (1376-1384 Gi-4) o Bernat de Cantallops (1353-1368 Gi-5 i 11) (קנטל) i Guillem Banyils (בנגילס) (1330-1388 Gi-07), tots del districte notarial de Girona.¹⁶⁴⁴

També s'abreugen alguns topònims: Riudellots de la Selva (*Ridelots*) (רידלו), Aigua Viva (אי' ויבה), Borgonyà de Terri (*Brogonya*) (ברוגו), 'Llagostera' (לגושטי), 'Camllong' (בלק/בילקיי), 'דוי' דאשי' (*Vila d'Àsens*), 'סלרא' (*Celran*), 'שיל' (*Sils*) i alguns noms propis com Pere (פי), Berenguer (ברנג/ברניג/ברניג), Guiem (גי), Belcaire (בלק/בילקיי), Navarro (נבא), Des Maestre (דסמאש' i דסמא) (טדרוס דיבלו' (*Tadrós Denloscrega*) i 'בונשניו' (*Bonsenyor*). D'altra banda s'abreugen, com és habitual, les monedes (diners - 'פ', sous - 'ד' i lliures - 'ליט' i 'ליטרי'), el mot 'sant' o 'santa' ('ש'), el mot 'vila' ('וי') i el mot 'cortera' ('קורט').

Qui anotava els préstecs, els anava comptant amb una ratlleta al davant i n'indicava la quantitat a la part esquerra de les línies verticals, amb un interval d'entre cinc i deu registres aproximadament, tot i que no sempre seguia aquesta progressió.

¹⁶⁴¹ Riera, *Els jueus de Girona*, 37 i doc. 50 pp. 269; *Castelló*, 7-52.

¹⁶⁴² Veg. la descripció a la pàg. 121 del capítol 1, l'estudi a l'apartat 2.2 i part de l'edició a Esperança Valls, *The Economic Hebrew* i a la catalogació en línia a "Fragment del 'Llibre de declaracions' de la comunitat de Girona" [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/701?ln=ca>].

¹⁶⁴³ Veg. la taula núm. 6. Al text que editem

¹⁶⁴⁴ Consulta feta al catàleg de fons en línia del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, <http://cultura.gencat.cat/ArxiusEnLinia/>.

L'estructura dels registres és la següent:

[nom del prestador + nom del deutor/s + import del préstec + núm. registre]

Datació: Molts dels prestadors que s'esmenten van morir en els avalots al call de Girona l'agost de l'any 1391. A la lín. del fragment hi ha un registre datat l'abril de l'any 1386.

Ordre: No el podem saber, ja que el redactor reinicia el compte en algunes pàgines i en altres no ens ha arribat la part de la numeració. Tampoc no hi ha dates que ens permetin establir cap ordre.

Observacions: Per la manca de datació no podem establir l'ordre dels folis.

Lèxic català: אבריל (*abril*), גואיר (*joer*), ויאולארי (*violari*), פושטיר (*fuster*), קורטי' (*corte[ra]*), בטלי (*batlle*), מאשטרי (*mastre*) (*mestre*), כפילא (*capellà*).

Trets lingüístics:

- Per a la transcripció de *a* i de la vocal neutra enmig de mot no es fa cap marcació vocàlica: למבילש (*Llambilles*), ברנד (*Bernad*), etc. Es reforça la transcripció amb א en els finals amb *-n* etimològica i en els finals amb *-al*: פלסאן (*Flaçan*), שאלט (*Salt*), קאפדשטאל (*Capdestal*). A inici de mot sempre s'escriu א per a [ə]: אשטיבאן (*Estevan*), אנטוני (*Antoni*), etc. A final de mot es transcriu אה- a טריאה (*Tarrià*), פייאה (*Paia*) i בונדיאה (*Bondia*) per notar la manca de diftong, però la resta de noms només amb ה: בונגודה (*Bonjudà*), רוייה (*Ravaia*), נוגירה (*Noguera*), שונקלה (*Xunglà*), etc. Notem, però בשקרא (*Bàscara*), גנישטא (*Ginesta*) i דומינגא (*Domenja*) (*Domenge*<DOMINĬCU).
- Per a [e], [ɛ] i [i] sempre la י: פליניש (*Fellines*), גוליביר (*Juliver*), etc.
- Transcripció del diftong [ew] amb יו a אנדריו (*Andreu*), מטיו (*Mateu*) i amb יב a דיבלופיב (*Denlofeu*) i דסקריב (*des Carreu*).
- Transcripció del diftong [aw] amb ב_ב: דלמב (*Dalman*), ארנב (*Arnan*), גראב (*Garan*), קבלש (*Caulès*), ניקולב (*Nicolau*), פלאב (*Palau*), ובלינה (*Vaulina*). També amb אב a מיקולאב (*Micolau*).
- Transcripció del diftong [ow] amb רובה: רובה (*Roura*), פוב (*Pou*), סלוב (*Salou*).
- Transcripció del diftong [iw] amb יב: פליב (*Feliu*).
- Per marcar la manca de diftong s'intercala una א intervocàlica: בואיר (*Boer* o *Boir*), רואירה (*Roira*).
- La grafia ל a final de mot per a transcriure la palatalització de la *l*: שבוריל (*Saborell*), קול (*Coll*), פורנילש (*Fornells*), מרקדיל (*Mercadell*), וואלש (*Valls*). A inici i enmig de mot també notem només ל: בטלי (*Batlle*), דבילקייירי (*de Belcaire*), למבילש (*Llambilles*). Amb dues לל a פי' בלל (*Pere Vall*) (lín. 4b,a,29).
- La fricativa postalveolar sorda (prepalatal sorda) [ʃ] es representa amb ש (*xin*) i sense cap mena de punt diacrític: וי' בלרש (*Vila Blareix*).
- El topònim מסניט (*Maçanet*) s'escriu amb ס tot i que en altres documents aquest topònim i el cognom homònim s'escriu amb ש: משניט (*Massanet*).
- Sempre es transcriu amb ס l'article salat: ספורטא (*sa Porta*), סקושטה (*sa Costà*).
- Transcripció amb ס a קסאן (*Caçan*) (<CATTIANUS), פלסאן (*Flaçan*) (<FLACCIANUS), פרנסשק (*Francesc*) (<FRANCISCUS), סלראן (*Celran*)

- (<CELERIANUS), , ש' מרסאל (*Sant Marçal*) (<MARTIĀLIS). En canvi amb צ en posició final de פונץ (*Ponç*) (<PŌNTIUS) i לורנץ (*Llorenç*) (<LAURENTIU).
- Notem ג per representar la nasal palatal sonora a אויגוניט (*Avijonet*) (Avinyonet) i a פדרינגא (*Pedrinja*) (Pedrinyà). En canvi, amb el grup ני a אשטניול (*Estanyol*) o קשטנייט (*Castanyet*). A la línia 7a,13 notem que el redactor escriu גוסף en comptes de יוסף, com és habitual a la resta del document i, fins i tot al mateix full.
 - La fricativa postalveolar sorda (prepalatal sorda) [ʃ] sempre es representa amb ש (*xin*) i sense cap mena de punt diacrític: טישידור (*Teixidor*), וי' בלריש (*Vila Blareix*).
 - Es transcriu amb un punt diacrític sobre la lletra ג per diferenciar el valor fònic diferent de l'hebreu: גקמי (*Jacme*), פוג (*Puig*), ווגידה (*Vegeda*), גואיר (*joer*), però també trobem גקמי (*Jacme*), etc. sense cap marca, potser per oblit del redactor.
 - Notem dues וו a וואלש (*Valls*) i a ווגידה (*Vegeda*) per representar a inici de mot la fricativa labiodental sonora [v].
 - Notem que el topònim actual *Rabós* es transcriu amb רוושׁ (*Ravós*).
 - Es marca la פ final amb un punt diacrític per diferenciar el so fricatiu de l'oclusiu del nom יוסף. Ara bé, no sabem si la marca correspon a un o a l'altre, ja que en alguns registres, en el mateix nom, no es marca, potser per oblit. En hebreu, sense cap senyal, el so final és fricatiu: יוסף/יוסף פלכו (*Iossep Falcó*) (*Iossep Falcó*); יוסף/יוסף בונגודה (*Iossep Bonjudà*) (*Iossep Bonjudà*); יוסף/יוסף בלשום (*Iossep Belxom*) (*Iossep Belxom*); יוסף/יוסף איצק (*Iossep Itsaq*) (*Iossep Itsaq*).
 - No es nota la -t final del cognom גוליביר (*Juliver*).
 - En canvi, no hi ha pèrdua de la -t final a מונט (*Mont*), שאלט (*Salt*), קוורת (*Quart*). D'altra banda notem קלרמונט (*Cal Ramont*).
 - Notem ensordiment final a דוויט (*Davit*) (per *David*, lín. s.s. a, col.b, 30), a més d'emudiment a דוי (*Daví*) (pàssim).
 - Notació de la -r final en alguns antropònims i topònims: פושטיר (*Fuster*), ברנגיר (*Berenguer*), וי' פרשאר (*Vila Freser*), ריקיר (*Riquer*), קולומר (*Colomer*). En canvi notem assimilació -rs>-s a: לינאש (*Llinàs*) (Llinars) i ליש (*Llés*) (Llers).
 - No hi ha ensordiment final en el nom ברנד (*Bernad*).
 - Ensordiment final de la g i emudiment de la p a קמלונק (*Camllonc*) (Campllonc<CAMPU LŌNGU) i גקמי קאמש (*Jacme Cams*).
 - El mot 'sant' sempre s'abreuja (ש') i per tant no podem saber si era *sent* o *sant*, *san* o *sen*.
 - El cognom מאישטרי (*Maestre*) mostra una forma arcaica que encara no presenta la reducció vocàlica de la primera vocal del hiat (MAGĪSTRU>*maestre*>*mestre*). També trobem גי' מאשטר (*Guem Mastre*) i מאשטרי משה i משטרי משה (*Mastre/Mestre Moixé*).

- A רידלוטש (*Ridellots*) (Riudellots), la primera síl·laba *riu-* s'ha reduït a *ri-*. Aquesta reducció es troba sovint en hidrònims.
- Notem מיקולאב *Micolau* (Nicolau) (lín. 26 i 40, 3a,b), que és una forma popular. Segons OnCat v, 462 aquesta m- és una alteració deguda a la relativa raresa dels mots en N- pretònic. També trobem la forma ניקולב (*Nicolau*) (lín. 5 3b,b i lín. 9, s.s. a,a).
- Notem el cognom קונומינה (*Colomina*), variant de *Coromina* (del llatí *CONDOMĪNIA, pl. de CONDOMINIUM).
- Notem אשפיטאל (*Espital*). És ben testimoniada aquesta forma per *hospital* a l'edat mitjana (del ll. HOSPITALE).
- Notem סגושטרה (*Sa Gostera*) (lín. 16, 3b,b) i també, abreujat, לגושטי (*Llagostera*).
- Trobem la forma ארנד (*Arnad*), en un estadi anterior al procés de vocalització en *u* (>ger. ARNOALD).
- Metàtesi consonàntica: ברוג' (*Brogonyà*) (en lloc de Borgonyà).
- Conservació de la /-n/ final etimològica en alguns topònims i antropònims: אוייאן (*Avian*), בשקנו'/בשקנון (*Bescanon*),¹⁶⁴⁵ גויאן / גויאן (*Juian*), סלראן (*Celran*), פלסאן (*Flaçan*), רופיאן (*Rupian*), קסאן (*Caçan*), קורניאן (*Cornian*) (però també קורנאילה *Cornellà*), קורצאן (*Cortsan*), קרטיינן (*Cartainan/Cartanyan*), שריאן (*Sarrian*), טואילן (*Toilan*), מרטין (*Martin*), מונפוייאן (*Monfuian*), לדון (*Lladon*), לוראן (*Lloran*), גוליאן (*Julian*), פרפינייאן (*Perpinyan*), רופיאן (*Rupian*) i també רופין (*Rupin/Rupian*), קרשפיאן (*Crespian*), פדרון (*Padron*), רומאנייאן (*Romanyan*), שולאן (*Solan*), סרניאן (*Seranian*). També, de manera analògica, a אשטיבאן (*Estevan*) i a פרנסיאן (*Francian*) (act. Franciac), מירון (*Miron*), פושאן (*Fossan*), לוגייאן (*Llogaian*) (Santa Llogaia).
- Ús de la preposició àtona *de* (-ד) en català sempre aglutinada amb el nom que precedeix: דפליניש (*de Fellines*), דלמבילש (*de Llambilles*), etc.
- Grafia aglutinada de la preposició *de* en contacte amb l'article salat *es* i *sa* דס (*des*) davant de consonant: בונשתרוק דסמאישטרי (*Bonastruc des Maestre*).
- Trobem l'article personal femení amb la forma plena נא: נאלוביתה: נא (*Na Llobeta*) (Gi 1,256 s.s. b, col. a, lín. 30).

FH 28.7/ 28.8 - Gi 1, 256 codavant 3'/1397

Dimensions del fragment: 296 x 215 mm

¹⁶⁴⁵ En aquest cas el redactor abreujà el mot amb una vírgula; no s'ha de confondre amb la forma *Bescanó* sense la -n etimològica final.

Descripció externa: Full de paper una mica enfosquit, amb lleus taques d'humitats i un verjurat horitzontal de més d'un mil·límetre de gruix. Es percep un plec central que ha desfet el paper. El text es conserva gairebé sencer tret de les primeres línies de marge superior que s'han malmès pels atacs d'insectes. La tinta és d'un color marronós fosc. No s'hi veu cap filigrana. La lletra és de mida mitjana, cursiva i d'una mateixa mà. El text s'estructura en dues columnes a cada banda del manuscrit separades per ratlles verticals i sense marges. L'intercolumni, molt irregular, mesura uns 30 mm aproximadament. Resten per a cada columna de l'anvers quaranta-cinc línies i per a les columnes del revers quaranta-tres línies.

Observacions: Hi ha algunes taques molt lleus de tinta sobre alguns mots de les darreres línies de la primera columna de l'anvers que traspassen al final de la segona columna del vers. El redactor, quan va fer el recompte de registres, marcà amb una vírgula diagonal cadascuna de les línies.

FH 28.7 (Gi 1, 256 codavant 3'a/1397)

Columna dreta (a)

			¹ [...] בניט [...] א [...] דפליניש
<u>קבא</u>	מח די		² [...] ל [...] אנטוני בגש[ט]ראן דברוגולה
	קנ ד'		³ אברם רויה ובלשום בניט פי' מדרינש ואש' [...] אל
	בח ד' [.פ'] / טו ליט' \ <u>קכט</u>		⁴ פירו ו' ד' ויאולארי
			⁵ בונ'
<hr/>			
	בב ד'		⁶ בלשום פלכו פי' לונגל דסל[ראן]
	קי ד'		⁷ איצק ראובן פי' שימון דגריגולש
			⁸ בוסגא'
<hr/>			
	קק ד'		⁹ בלשוום פאלכו פי' גוליביר דספררוול דלגושטי'
			¹⁰ פר' עם קב ד'
<u>קלא</u>	מ ד'		¹¹ [א]ברם רויה גי' [...] רון ד [...] דל[גושטי']
			¹² בלשום פלכו פרנס[שק] [...] [...] ילש במידה וחצי חטה
	קנ ד'		¹³ בלשום בניט פי' וידאל דפלסאן ופרנסשק דלמב
			¹⁴ דפלינש נשארו לפרע קכה ד'
	ה ד'		¹⁵ בלשום פלכו ברנד קנטלראלה דא' ויבה
	מד ד'		¹⁶ נתנאיל רמון פלנילה דפונט פנידה
	א ד' וקורטי' חטה		¹⁷ בונשתרוק דסמאיטרי רשטוי דלמבילש
	ו ד'		¹⁸ שלמה דבילקי' פי' פריר דרופיאן
	קכד די		¹⁹ יוסף בלשום גיאם לוריניץ ואביו דאסוי [...] .]
			²⁰ רואירה דשסאן פר' המחצי'
	ג ד'		²¹ בלשום / משה\ פלכו פי' פרלטה דאוייאן
	[א] ליט'		²² אברם רויה גי' גאלנה דמונטגוט
	לג ד'		²³ אהרן ברנד פריר בע' עז ד' פר' ונשא'
			²⁴ בונשתרוק דסמאיטרי ברנגיר ברבגיט דאסוי

		ובנו צד די פר' ונשר'	25
קמב	נד ד'		
	בה ד'	גי' מונטאדה דמיאנ[...]	26
	גד ד'	גי' מאשטרי דלגושטי'	27
		בוסג'	28

		איצק בונגודה אשטיבאן ספונט וג' רואירה	29
	קנ ד'	ופי' בטלי גי' סקושטה דשריאן	30
	ל ד'	נתנאיל פי' וידאל דפלאסאן	31
קמז	קמא ד'	בניט בלשום אנטוני פראן דשוברי אשטנין	32
	ס ד'	שלמה בונגודה גי' שבוריל דסלראן	33
	י ד' וקורט'	שלמה דבילקי' פרנסשק גואן דבשקנו'	34
		בונשתרוק דסמאישטרי בונאנט פריר דב[...].ירט	35
	עז ד'	ופרנסשק פשקאל דש' מריד	36
		מוט	37

	י ד'	פי' פריר דרופיאן	38
		בנגילש	39

	[...]	גקמי נוישידור דשריאן	40
	ח ליט'	אהרן פי' וילה דגיאלבנש ואש'	41
	בו ד'	נשאררו לפרוע	42
קנג	פח ד'	בלשום בניט גי' פריר פושטיר דסלראן	43
	ח ד'	איצק בונגודה אנדריו טריאה דברוגולה	44
קנו	יב ד'	בונגודה אשתרוק ויסנץ דספלן דמיארש	45

¹ Benet (...) de Fellines, 48 sous | 121

² (...) Antoni Bejastran(?) de Brijola, 106 sous

³ Avram Ravaia i Belxom Benet, Pere Madrenes i la seva dona

⁴ Pagaren 7 sous de violari; 28 sous, (...) diners, \15 lliures/ | 129

⁵ BON¹⁶⁴⁶

⁶ Belxom Falcó, Pere Llongel(?) de Celran, 22 sous

⁷ Itsaq Ruvèn, Pere Simon de Garrigoles, 110 sous

⁸ Bossegais

⁹ Belxom Falcó, Pere Juliver des Pararol de Llagostera, 200 sous

¹⁰ Pagà amb 120 sous

¹¹ Avram Ravaia, Guiem (...) de Llagostera, 40 sous | 131

¹² Belxom Falcó, Francesc (...) amb una mida i mitja de blat

¹³ Belxom Benet, Pere Vidal de Flaçan i Francesc Dalmau, 150 sous

¹⁴ de Fellines, restaren per pagar 125 sous

¹⁵ Belxom Falcó, Bernad Cantalrala d'Aigua Viva, 5 sous

¹⁶ Netanel, Ramon Planella de Pont Paneda, 44 sous

¹⁷ Bonastruc des Maestre, Rastoi de Lambilles, 1 sou i una quartera de blat

¹⁶⁴⁶ És l'abreviació del nom del notari.

- 18 Xelomó de Belcaire, Pere Ferrer de Rupian, 6 sous
 19 Iossef Belxom, Guiem Llorents i el seu pare d'Assvai
 20 Roira des San pagà la meitat
 21 Belxom \Moixé/ Falcó, Pere Peralta d'Avaian/ Avian, 3 sous
 22 Avram Ravaia, Guiem Galana de Montagut, 1 lliura
 23 Aaron, Bernad Ferrer amb fiadors, 77 sous; pagà i restaren 33 sous
 24 Bonastruc de sa Maestre, Berenguer Barbagit d'Assvai
 25 i el seu fill, 94 sous; pagaren i restaren 54 sous | 142
 26 Avram Cabrit, Guiem Montada de (...), 25 sous
 27 Maimon Bonjudà, Guiem Mestre de Llagostera, 56 sous
 28 Bossegais
 29 Itsaq Bonjudà, Estevan sa Pont¹⁶⁴⁷ i Guiem Roira
 30 i Pere Batlle, Guiem sa Costa de Sarrian, 150 sous
 31 Netanel, Pere Vidal de Flaçan, 30 sous
 32 Benet Belxom, Antoni Fran de sobre Estany, 141 sous | 147
 33 Xelomó Bonjudà, Guiem Saborell de Celran, 60 sous
 34 Xelomó de Belcaire, Francesc –Joan de Bescanon, 10 sous i una quartera
 35 Bonastruc de sa Maestre, Bonanat Ferrer de (...)
 36 i Francesc Pascal de Sant Marir,¹⁶⁴⁸ 77 sous
 37 Mut
 38 L'esmentat, Pere Ferrer de Rupian, 4 sous
 39 Banyils
 40 L'esmentat, Jacme Noisedor (?) de Sarrian (...)
 41 Aaron, Pere Vila de Gialbens i la seva dona, 8 lliures
 42 Restaren per pagar 26 sous
 43 Belxom Benet, Guiem Ferrer, fuster de Celran, 88 sous | 153
 44 Itsaq Bonjudà, Andreu Tarrià de Brijola, 8 sous
 45 Bonjudà Astruc, Vicenç des Plan de Mieres, 12 sous | 156

Columna esquerra (b)

	ד' [...]	קורצאן [...] גי' [...]	1
	ג' ד'	שלמה ספורטה גי' ג' [...]	2
		ש ופרנסשק	3
		מוט	3
קלא	ק' ד'	אברם קבריט גקמי קול דפלול גיל	4
	ת' ד'	ראובן נסים פי' פולק דקמלו' ואש' ובנו	5
		לוביט	6

	קב ד'	הנז' הנז' פי'	7
		לוביט	8

¹⁶⁴⁷ O bé Font.

¹⁶⁴⁸ Probablement és un *lapsus calami* del redactor i volia escriure ש' מרטיר Sant Martir.

	לָה ד'	בונאשתרוק דמאיש' ברנגיר שולאן דאשטירי	9
	ת ד'	אברם קברית ברנג' וינגלש דקורניאן	10
	בא ד'	אשתרוק וידאל רמון דג[.] דשאלט	11
	יט ד'	בוניט אברם פי' מרטיץ דוי' דמולש	12
	קלב ד'	בונגודה מימון ואשתרוק קרשקש פי' קדוש בע'	13
	קקל ד'	פר[...][...] אנטוני קול דמונטניגרי	14
		בוסגאי'	15
<hr/>			
	בד ד'	[...] דקלר[.] לונט רמון דגון דשאלט	16
		פי' קרירה דוואלש וארנב גוליאן	17
	קב ד'	דבורדילש	18
	מ ד'	אשתרוק אן ברנגי' שירה דמסניט	19
קמ[.]	לת ד'	בונגודה מימון ברנגי' [.] ורה דרידלוטש	20
קמב \[...]/	פה ד'	בוניט אברם [..] קושק[.] ה דבינדלו דאויגוניט	21
	ב ד'	בו[נשת]רוק דסמאי' פי' מ[...][...] דפלסאן	22
		בלשום משה פי' רובירה גברנד / ופי' \[...][...] ור	23
	יא ד'	ואחרי דוי' דאשי'	24
	בב ד'	יוסף פלכו פי' טישידור מש'	25
		בונגודה איצק מיקולב ארלוט דקוורט ואש	26
	קלה ד'	וארנב רואירה דויללבין	27
קמח	י ד'	בונשתרוק [.] רת רוברה דוי' דאשי'	28
	י ככ' עובי'	יוסף בונגודה פי' טורינט דקורצאן	29
	י ליט' י ד'	מימון בונגודה פי' מאשק [..] ל דקמלו' ואש'	30
ק[...]		נשאר לפרו'	31
	טו ד' פה ד'	אברם קברית פרנסשק קורנייאן דשורטש	32
	יג ליט' י ד'	וידאל דקלרמונט גי' שווגידה דמונטניגרי	33
		פינטו'	34
<hr/>			
	א ליט'	הנז' גקמי נוגירה דסגי[...]	35
		הנז' מימון מרקדיל פינטו'	36
		לוביט	37
<hr/>			
	מ ד'	איצק בונגודה גקמי [..] סיר דוי' בלריש	38
	יג ד'	בונגודה איצק פי' פוב דרווש	39
	מה ד'	איצק בונגודה מיקולב פובמיפרה דקמלו' ואחרי'	40
	בב ד'	בלשום פלכו פי' פרפינייאן דקבלש	41
	י ליטרי' ה	בונגודה מימון ופלכו בונדיאה פי' ארמדאש דפלפרוגיל	42
		פינטו'	43
<hr/>			
		בלשום בניט פי' רוש דוי' דאשי' ואש' ופרנגיר	44
	י ליטרי' ה ד' ק[...]	רוש דסטייאדה	45

1 (...) *Cortsan*, (...) sous

- 2 Xelomó *sa Porta, Guiem (...) de (...) i Francesc*, 56 sous
 3 Mut
 4 Avram Cabrit, *Jacme Coll de Palol | GIL |* 110 sous | 131
 5 Ruvèn Nassim, *Pere Folc de Camllong i la seva dona i el seu fill*, 400 sous
 6 Llobet
 7 El dit, el dit *Pere*, 120 sous
 8 Llobet
 9 Bonastruc des Maestre, *Berenguer Solan d'Asterri*, 35 sous
 10 Avram Cabrit, *Berenguer Vingells de Cornian*, 8 sous
 11 *Astruc Vidal, Ramon de (...) de Salt*, 21 sous
 12 Bonet Avram, *Pere Martín de Vila de Muls*, 19 sous
 13 Bonjudà Maimon i *Astruc Cresques, Pere Cadós*¹⁶⁴⁹ amb fiadors, 132 sous
 14 (...), *Antoni Coll de Montnegre*, 230 sous
 15 Bossegais
 16 (...) Lunet, *Ramon de Gon de Salt*, 24 sous
 17 *Pere Carrera de Valls i Arnau Julian*
 18 *de Bordils*, 102 sous
 19 *Astruc An, Berenguer Serra*¹⁶⁵⁰ *de Maçanet*, 40 sous | 14(.)
 20 Bonjudà Maimon, *Berenguer (...) de Ridelots*, 38 sous | 144
 21 Bonet Avram, (...) ~~de Ridelo~~ *d'Avinyonet*, 85 sous
 22 Bonastruc des Maestre, *Pere (...) de Flaçan*, 4 sous
 23 Belxom Moixé, *Pere Robira i Bernat* \i Pere/ (...)
 24 i altres *de Vila d'Assens*, 11 sous
 25 Iossef Falcó, *Pere Teixidor d'allà*, 22 sous
 26 Bonjudà Itsaq, *Micolau Arlot de Quart i la seva dona*
 27 i *Arnau Roira de Vilalbin*, 135 sous | 148
 28 Bonastruc (...) *Roura de Vila d'Assens*, 10 sous
 29 Iossef Bonjudà, *Pere Torinat de Cortsan*, 8 (?)
 30 Maimon Bonjudà, *Pere Massec (...) de Camllong i la seva dona*, 8 lliures 7 sous
 | 1(...)
 31 Restà per pagar
 32 Avram Cabrit, *Francesc Cornian de Sorts*, 15 sous ~~85 sous~~
 33 *Vidal de cal Ramont, Guiem sa Vegeda de Montnegre*, 13 lliures 4 sous
 34 Pintor
 35 El dit, *Jacme Noguera des (...)*, 1 lliura
 36 El dit, Maimon Mercadell | Pintor
 37 Llobet
 38 Itsaq Bonjudà, *Jacme (...) de Vila Blareix*, 40 sous
 39 Bonjudà Itsaq, *Pere Pou de Ravós*, 13 sous
 40 Itsaq Bonjudà, *Micolau Poumifra de Camllong i altres*, 45 sous
 41 Belxom Falcó, *Pere Perpinyan, de Caules*, 22 sous

¹⁶⁴⁹ No sabem del cert si es tracta de la transcripció d'un nom *Cadós* (?) o el mot hebreu per 'sant'.

¹⁶⁵⁰ O bé *Cera*.

42 *Bonjudà Maimon i Falcó Bondia, Pere Armadas de Palafrugell*, 8 lliures

43 *Pintor*

44 *Belxom Benet, Pere Ros de Vila d'Assens i la seva dona i Franger (?)*

45 *Ros de sa Teiada*, 14 lliures 5 sous | 1(...)

FH 28.8 (*Gi 1, 256 codavant 3'b/1397*)

Columna dreta (a)

		ט פרנסשק דולסה דבשקרא	¹ [...]
	גד ד'	גי' גומיר דקור [נא] יין ו [ר] מון מרטין	² [...]
	לח ד'	ופי' שוליר דקור [...]	³
	פ ד'	אברם רויה פרנסשק רשאית דשאלט	⁴
	כו ליטרי'	הנז' פי' גדול ששאל הקט' דפורנילש	⁵
		פינטו'	⁶
<hr/>			
	ק ד'	הנז' הנז' פינטו'	⁷
	ג ד'	הנז' גקמי קור [...]	⁸
קסא	נה ד'	בניט בלשום גי' פריר דלמפייאש	⁹
	ג ד' ג ד' ג פי'	פלכו משה ארנב סלום ¹⁶⁵¹ דמיאירש	¹⁰
	קח ד'	אשתרוק כהן שנו' ברנד גיברט ובנה דוידרירש	¹¹
		בוס'	¹²
<hr/>			
		הנז' הנז'	¹³
	[...] ד'	איצק מומט ב[...]	¹⁴
	ג ליט'	דשולאבש וברנד מרקש דלגוש'	¹⁵
		[...] אנמשה פלכו ברנגיר פיאה וארנב דומינגא	¹⁶
	[...] ד'	דת [...]	¹⁷
	כא ד'	הנז' הנז'	¹⁸
	[...] ד'	הנז' הנז'	¹⁹
	קכה ד'	יוסף בלשום ברנד גלשום דרידלוטש	²⁰
		אברם רויה פי' רוברא וברנד פגש ופי'	²¹
	ג ד' ג פי'	נזי ו [.] דור דוי' דאשי'	²²
	[...]	וידל לוביל פי' ל [...] דקשטלאר וגי' פרטראן	²³
		ד [...] נט [...]	²⁴
קסח	כב ד'	איצק משה גי' פונט דרידלו'	²⁵
	כט ד'	איצק בלשום פי' קרירה דקרטייגן	²⁶
קעא	כד ד'	[...] דיגה פלכו פי' בואיר דלגושטי'	²⁷
	כו ד'	מימון בונגודה פי' רוש דטורדירה	²⁸
	עא ד'	[...] בלשום פי' קש' דוואל דאסוי ואש'	²⁹
	כב ד'	[וי] דאל דקלרמונט רמון גינש דפרנסיאן	³⁰
	ה ד'	[...] ספורטא ברנד אוליבירש דקסאן	³¹
	ג ד'	[ב] לשום בניט פי' טיאדה [...]	³²

¹⁶⁵¹ La primera lletra del mot sembla que era una ט que es va corregir per fer-ne una ס.

		[ש]למה ספורטא מרטין [...] ארט דק[...] ³³
<u>קעה</u>	יָד ד'	[...] ד[פלול] ואש' ³⁴
	אָ לִיט'	גיל ³⁵

		הנז' פי' [...] ופי' ארופאט ³⁶
	יָא ד'	דפומ[...] ³⁷
	יָג ד'	הנז' פי' וילא דגילבאה ³⁸
	יָא ד'	[...] בלו ברנגי' פריד דפלינש ³⁹
	בָא ד'	[...] בונט גואן טרובאט דגוייאן ⁴⁰
	בָב ד'	[...] [א] שתרוק גנאיר דלמפייש ⁴¹
	לָח ד'	[איצ]ק בוניט פרנסשק דיבלופיב דבק' ⁴²
<u>קפא</u>	הָ ד'	מיקיל שירה דטיוולן ⁴³

- 1 (...) *Francesc Dolça de Bàscara*, 54 sous
- 2 (...) *Benet, Guiem Gomer de Cornaian i Ramon Martin*
- 3 i *Pere Soler de (...)*, 38 sous
- 4 *Avram Ravaia, Francesc Rasset de Salt*, 80 sous
- 5 *El dit, Pere el gran, sa Sal el petit de Fornells*, 26 lliures
- 6 *Pintor*
- 7 *El dit, el dit | Pintor |*, 3 sous
- 8 *El dit, Jacme (...) de Rupian*, 3 sous
- 9 *Benet Belxom, Guiem Ferrer de Llampaias*, 55 sous | 161
- 10 *Falcó Moixé, Arnau Salom de Mieres*, 6 sous 6 diners
- 11 *Astruc Cohen, Bernad Gibret i filla de Vidreres*, 108 sous
- 12 *Bossegais*
- 13 *El dit, el dit, (...)* sous
- 14 *Itsaq Momet, Maimon Bonjudà, Francesc Roira*
- 15 *de Solaus i Bernad Marc de Llagostera*, 6 lliures
- 16 (...) *en Moixé Falcó, Berenguer Paià i Arnau Domenja*
- 17 *de (...), (...)* sous
- 18 *El dit, el dit*, 21 sous
- 19 *El dit, el dit, (...)* sous
- 20 *Iossef Belxom, Bernad Gallsomo(?) de Ridelots*, 125 sous
- 21 *Avram Ravaia, Pere Roura i Bernad Pagès i Pere*
- 22 *esmentat, i (...)dor de Vila d'Assens*, 16 sous, 8 diners
- 23 *Vidal Lobell, Pere (...) de Castelar i Guiem Partran (...)*
- 24 *de (...)*
- 25 *Itsaq Moixé, Guiem Pont de Ridelots*, 22 sous | 168
- 26 *Itsaq Belxom, Pere Carrera de Cartenyan*, 29 sous
- 27 (...) *Falcó, Pere Boer de Llagostera*, 24 sous | 171
- 28 *Maimon Bonjudà, Pere Ros de Tordera*, 27 sous
- 29 (...) *Belxom, Pere (...) de Vall d'Asvai i la seva dona*, 71 sous
- 30 *Vidal de cal Ramont, Ramon Ginés de Francian*, 22 sous

- 31 (...) *sa Porta, Bernad Oliveres de Caçan*, 5 sous
 32 *Belxom Benet, Pere Teiada* (...), 50 sous
 33 *Xelomó sa Porta, Martín* (...), 14 sous | 175
 34 (...) *de Palol i la seva dona*, 1 lliura
 35 *GIL*
 36 *El dit, Pere* (...) i *Pere Arrufat*
 37 *de* (...), 11 sous
 38 *El dit, Pere Vila de Gialba*, 13 sous
 39 (...) *Berenguer Ferrer de Fellines*, 11 sous
 40 (...) *Bonet, Joan Trobat de Juian*, 21 sous
 41 (...) *Astruc, Janer de Llampaias*, 21 sous
 42 *Itsaq Bonet, Francesc Deulofeu de* (...), 38 sous
 43 *Miquel Serra*¹⁶⁵² *de Taiolan*, 5 sous | 181

Columna esquerra (b)

	[.] א ליטרי' יח ד'	¹ יוסף פלכו גקמי [...] ק [...] בע'
	ז ד'	² [...] ק אברם פי' אמאט דמונקאדה
	לב ד'	³ בוניט שלחיל מ [...] גראב דסדל [...] ..]
	טו ד'	⁴ בניט בלשום גי' סר [...] רה דמוליט
	בט ד' [...]	⁵ טודרוס חסדאי גי' פי' דו' גיניאה
	בז ד'	⁶ יוסף פלכו רמון מוט דשאלט
	בא ד'	⁷ בלשום בניט גואן ד [...] באן בטלי ד [...] אן
		⁸ פינטו'

	קצ ד'	⁹ הנז' פרנסשק דלמב ו [...] דאול [...] ש
		¹⁰ הנז' ניקולב גורניש דאורא [...] ש וברנד
	[..] ד'	¹¹ אשפיטאל דשינייאן [...] * [...]
	צח	¹² [א] הרן מרטין גראב ד [...] ..]
	בז ד'	¹³ אברם קברייט גקמי דפרפשטיל ד [...] ט ופרנסשק
	ב ד'	¹⁴ דיבלופיב סק דפק'
	קק ד'	¹⁵ יוסף פלכו פי' אוליביר ד [...] דלגושטי'
	קה	¹⁶ וידאל דקלרמונט גקמי נוגיר דסגושטרה
	ג מדי' חטה	¹⁷ בונשתרוק דסמאיטרי גי' גילאנא דמונטגוט
	יב ד'	¹⁸ משטרי משה פי' דב [...] דמונטגוט
	יג ד'	¹⁹ ראובן נסים גי' פונץ דקסאן
	פח ד'	²⁰ יוסף פלכו גי' פדריר דלגושטי'
		²¹ שלמה אשתרוק מרקדיל ברנד גי' ספול דקשפיאן
	קיא	²² פליב גואן דפלאב
	יז ד' ו פ'	²³ ראובן נסים גי' פונץ דקסאן
	ח ד'	²⁴ אדרת חנינאי פי' [...] ד
	קפ ד'	²⁵ ואשטיבאן ס [...] נוט דשריאן

¹⁶⁵² O bé Cera.

		אברם רויה פי' אוליביר דרידלו'	27
	כב ד' ו פ'	אדרת חנינאי פרנסשק [...] אן ופי' דקאפדשטאל	28
	כח ד'	[...]	29
	ז ליט' ד ד'	מאשטרי משה ברנגיר [...] קון דאסוי	30
קית	כא ד' ו פ'	בונשתרוק דסמאיטרי פי' [...] קירה דאמיר	31
	קי ד'	לוי פי' מירון דסלוב	32
	יב ד'	יוסף פלכו גי' סמאי דסקסרה	33
	יז ד'	אברם קברית פרנסשק אשטגניארט דוי' דאשי'	34
	ל ד'	יוסף פלכו פי' וילאר דרידלו'	35
[..]ק	ב [...]ב	בלשום בוניט פרנסשק אשמ[...]ט דוי' דאשי'	36
	נה ד'	אלמ' אנבונגודה [...] פרנסשק קומש דספרא	37
	ת ד'	וידאל בונ[...] [...] רנד גואיר דלמפייש	38
	ק רעפיים	[...]	39
קבו	לו ד'	איצק דסמאיט' הנו'	40
	עח ד'	איצק בונגודה גקמי פליסיר דוי' בלרש	41
		בונגודה איצק ארנד גואן דרומניאן	42
		בוס'	43

- 1 *Iossef Falcó, Jacme (...)* lliures, 18 sous
- 2 (...) Avram, *Pere Amat de Moncada*, 7 sous
- 3 *Bonet Xaltell, (...) Garau des (...)*, 32 sous
- 4 *Benet Belxom, Guiem sa (...)* de Mollet, 15 sous
- 5 *Todros Khasdai, Guiem Pere Genià*, 29 sous | 9(.
- 6 *Iossef Falcó, Ramon Mut de Salt*, 27 sous
- 7 *Belxom Benet, Joan de (...)*, *batlle de (...)*, 21 sous
- 8 *Pintor*
- 9 *El dit, Francesc Dalmau i (...)* de (...), 190 sous
- 10 *El dir, Nicolau Gornés de (...)* i *Bernad*
- 11 *Espital de Senyor (...)* sous
- 12 *Aaron, Martin Guerau de (...)*, 27 sous | 98
- 13 *Avram Cabrit, Jacme de Frapestell de (...)* i *Francesc*, 20 sous
- 14 *Deulofeu Sac de (...)*
- 15 *Iossef Falcó, Pere Oliver de (...)* de *Llagostera*, 200 sous
- 16 *Vidal de cal Ramont, Jacme Noguer de sa Gostera*, 33 sous
- 17 *Bonastruc des Maestre, Guiem Gilana de Montagut*, 3 mides de blat
- 18 *Mastre Moixé, Pere de (...)* de *Montagut*, 12 sous
- 19 *Ruvèn Nassin, Guiem Ponç de Caçan*, 13 sous
- 20 *Iossef Falcó, Guiem Pedrer de Llagostera*, 88 sous
- 21 *Xelomó Astruc Mercadell, Bernad Guiem sa Pol de Crespian*
- 22 *Feliu Joan de Palou*, 16 sous, 6 diners | 111

- 23 Ruvèn Nassim, *Guiem Ponç de Caçan*, 8 sous
- 24 *Adret Khaninai, Pere (...) de Monfullan*
- 25 *i Estevan sa (...) de Sarrian*, 180 sous
- 26 Bossegais
- 27 Avram Ravaia, *Pere Olivera de Ridelots*, 22 sous, 6 diners
- 28 *Adret Khaninai, Francesc (...) i Pere de Capdestal*
- 29 (...), 28 sous
- 30 *Mestre Moixé, Berenguer (...) d'Asvai*, 7 lliures 4 sous
- 31 *Bonastruc des Maestre, Pere (...) d'Amer*, 21 sous, 6 diners | 118
- 32 *Leví, Pere Miron de Salou*, 110 sous
- 33 *Iossef Falcó, Guiem sa Maia des Casara (?)*, 12 sous
- 34 *Avram Cabrit, Francesc Estagnaiart de Vila d'Àsens*, 17 sous
- 35 *Iossef Falcó, Pere Vilar de Ridelots*, 30 sous
- 36 *Belxom Benet, Francesc (...) de Vila d'Assens, (...)* | 1(...)
- 37 *La vídua d'en Bonjudà, (...) Francesc Comes de sa Pera*, 55 sous
- 38 *Vidal (...), joer de Lampaies*
- 39 (...), 400 sous
- 40 *Itsaq des Maestre, el dit*, 100 teules
- 41 *Itsaq Bonjudà, Jaqme Pellisser de Vila Blareix*, 37 sous | 127
- 42 *Bonjudà Itsaq, Arnad Joan de Romanyan*, 78 sous
- 43 Bossegais

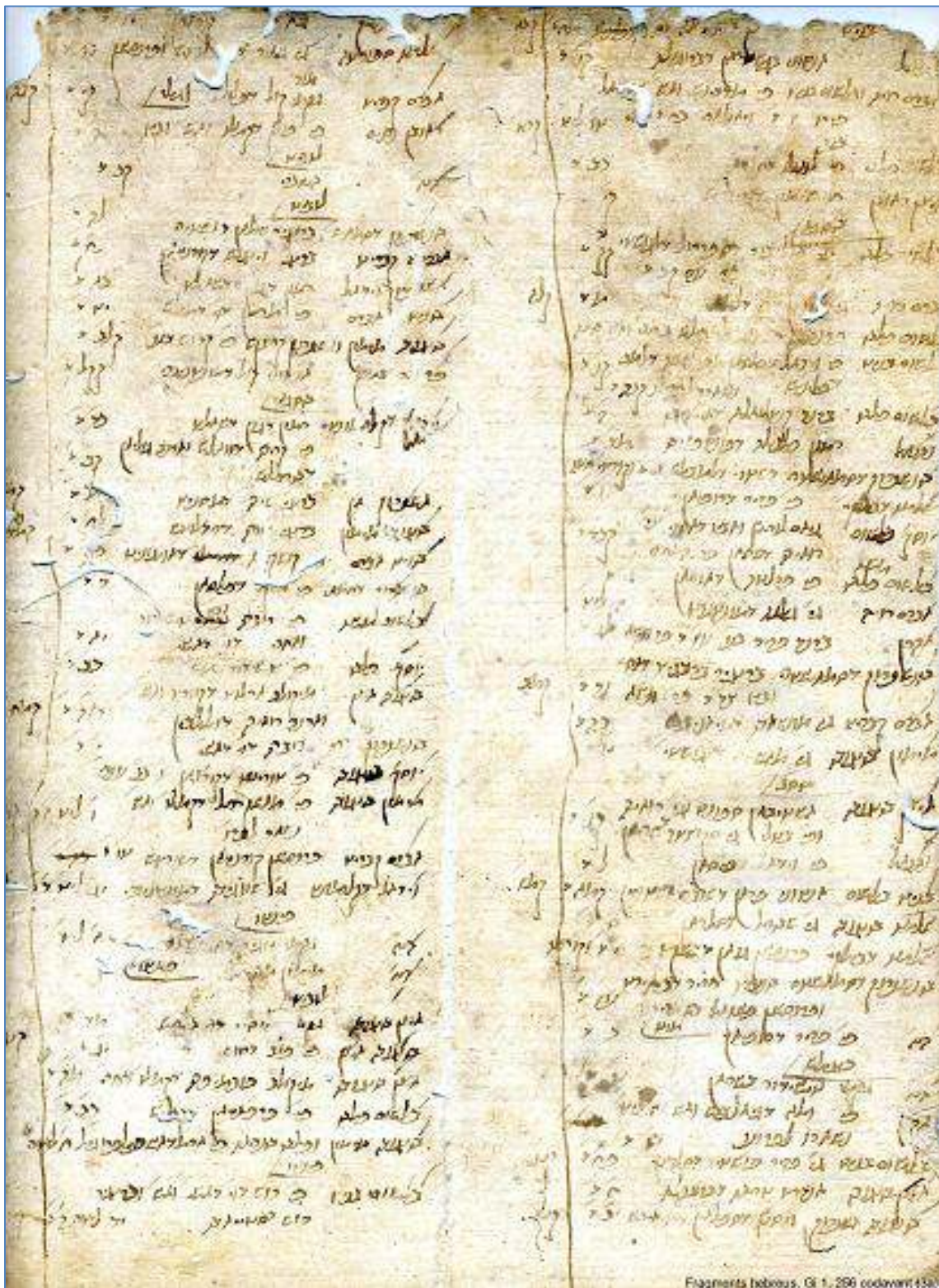

Figura 122. FH 28.7

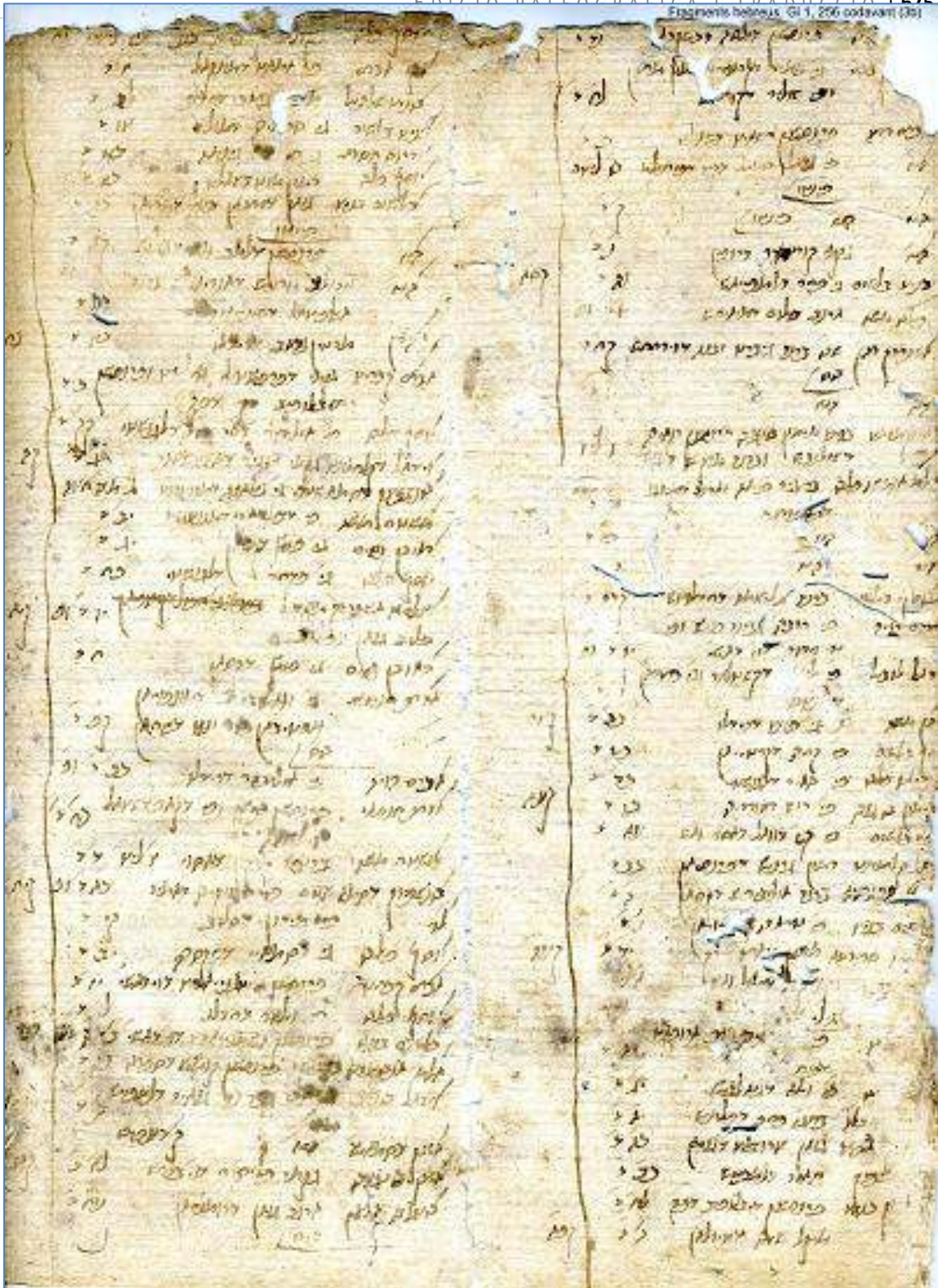

Figura 123. FH 28.8

FH 28.9/ 28.10 - Gi 1, 256 codavant 4/1397

Dimensions del fragment: 241 x 215 mm

Descripció externa: Full de paper retallat parcialment per la part inferior i mig esquençat per la part superior. Es conserva en prou bon estat tot i que la capa de paper de la part inferior dreta de l'anvers s'ha mig desfet. Hi ha unes quantes taques d'humitat i alguns forats per atacs d'insectes. S'aprecia un verjurat horitzontal de més d'un mil·límetre de gruix. La tinta és d'un color marronós fosc i es conserva en bon estat a gairebé tot el document. No s'hi veu cap filigrana. La lletra és de mida mitjana, cursiva i d'una mateixa mà. El text s'estructura en dues columnes a cada banda del manuscrit separades per ratlles verticals i sense marges. L'intercolumni, molt irregular, mesura uns 30 mm aproximadament. Resten trenta-dues línies a la columna dreta de l'anvers, trenta-sis línies a l'esquerra i al revers trenta-cinc a la dreta i trenta-tres a l'esquerra.

Observacions: Quan va fer el recompte de línies el redactor marcà amb una vírgula diagonal cada un dels registres. Per altra part, el deteriorament del paper ha fet que els primers mots de les tres primeres línies de la columna esquerra del revers hagin quedat malgirbats.

FH 28.9 (Gi 1, 256 codavant 4a/1397)

Columna dreta (a)

	ס ד'	[...] ד [...] ¹
		[...] מום ב [...] גילמ [...] מה דרידלו' ²
	קט ד'	ומטיו מש' ³
	לח ד'	בלשום [ב] ניט גואן פבריגה דרידלו' ⁴
	לא ד'	אל [...] ס איצק גי' פירר דפלפרוגיל וברנגי' ⁵
		שירה ⁶
	[.] ט ד'	פי' שגרירה דפורנלש [...] ⁷
	ב ד'	פרנסשק פונץ דש' מרסאל [...] ⁸
	לה ד'	גי' [...] א ד [...] [...] ⁹
	נא ד'	בוניט [...] פי' ר [...] בל דרידלו' ¹⁰
	לח ליט [...]]	[...] ברנגי' קשטלין דאלגמ [...] ואש ¹¹
		בהרש ¹²
		פינטו' ¹³

		[...] א [...] אדרת /הנז' \ ברנגי' פוג טוראט דשורטש [...] דה חטה ¹⁴
		וב שע [...] רה ¹⁵
ג	צ ד'	בונגודה מימון פרנסשק אשטניול דקניט ¹⁶
	\תי ד' /	בלשום בוניט גואן קו [...] וגי' מר [...] דמל [...] [...] ¹⁷
		פינטו' ¹⁸

	בד ד'	בוניט אברם גי' וידאל ו פי' וידאל דגוייאן ¹⁹
	קמ ד'	יוסף בלשום ברנגיר שא סיטגש דלמבילש ²⁰
	ד' פ']	בונגודה איצק פי' דספוג דוילשנה ²¹

	יַ מְדִי חֹטָה	22 [של]מה דבלק' פי' רואירה דאי' ויבה
בב	לָג / ג' \ ד'	23 יוסף פלכו גי' לדון דלוראן
		24 ראובן נסים גי' גואיר דרידלו' ופי' ארופאט
	ד' [...]	25 ופי' מטיו מש' בהרש ד[...]\ ד[...]\ ג[...]
	ב[.] ד	26 אשתרוק כהן גואן [...]\ ה דשילש
	וזוג' או[...]	27
	א[.] א ד'	28 איצק ראובן ברנד שירה [...]\ בו ו[...]
		29 דפלאב
	מַד ד'	30 [...]\ ברנגי' פדרון [...]
[...]		31 ב[...]\ ג[...]\ אר[...]
		32 [...]\ ופי' א[...]\ טו[...]

1 (...)

2 (...) *de Ridelots*

3 i *Mateu d'allà*, 109 sous

4 *Belxom Benet, Joan Fabrega de Ridelots*, 38 sous

5 (...) *Itsaq, Guiem Ferrer de Palafrugell i Berenguer*, 31 sous

6 *Serra*

7 (...) *Pere Sagrera de Fornells*, (...) sous

8 *Francesc Ponç de Sant Marçal*, 20 sous

9 (...) *Guiem* (...), 35 sous

10 *Bonet* (...), *Pere* (...) *de Ridelots*, 51 sous

11 *Berenguer Castelin de* (...) i la seva dona, 38 lliures

12 (...) (?)

13 Pintor

14 (...) *Adret \el dit/*, *Berenguer Puig Torrat de Sorts*, (...) de blat

15 i 2 (...)

16 *Bonjudà Maimon, Francesc Estanyol de Canet*, 90 sous | 13

17 *Belxom Bonet, Joan* (...) i *Guiem* (...) *de* (...), /410 sous \

18 Pintor

19 *Bonet Avram, Guiem Vidal i Pere Vidal de Juian*, 24 sous

20 *Iossef Belxom, Berenguer* ~~sa~~ *Sitges de Lambilles*, 240 sous

21 *Bonjudà Itsaq, Pere des Puig de Vilassana*, 6 sous 6 diners

22 *Xelomó de Belcaire, Pere Roira d'Aigua Viva*, 4 mides de blat

23 *Iossef Falcó, Guiem Lladon de Lloran*, 33 \3/ sous | 22

24 *Ruvèn Nassim, Guiem Joer de Ridelots i Pere Arrufat*

25 i *Pere Mateu d'allà* (?), (...) sous

26 *Astruc Cohen, Joan de Sils*, ... sous

27 i (?)

28 *Itsaq Ruvèn, Bernad Serra* (...)sous

29 *de Palau*

30 (...) *Berenguer Padron*, 44 sous

31 (...) | (...)

32 (...) i Pere (...)

Columna esquerra (b)

	[...]	בלשום בניט	1
	בֹּ לִיט' י ד'	פי' אגושט דוי' פרשאר	2
		אברם רוויה	3
		פינטו'	

		הנז'	4
לא'	ב ד'	פינטו'	5

	[...]	הנז' פירי פונץ דקמוש בערבי'	6
		פי' פונץ גלח מש'	7
		פונקו'	8

		בלשום בניט	9
		פרנסשק פשקאל דש' מדיר וברנד	10
	יג ד'	שונקלה דבשקרא	11
	לה ד'	וסף בלשום	12
		פרנסשק מטיו ופי' דוילבונה	
		דויללביץ	
	לה ד'	הנז' הנז'	13
	ל ד'	בלשום בניט	14
		גקמי ריקיר ובונגאט ריקיר דסלרא'	15
		נתנאל ברנגיר ברנגיר וגי' פי' גקמי דספרא	16
	צט ד'	פי' דלמב דפלסאן	17
		פר' עם לג' ד'	18
	כב ד'	בויט שלתיל	19
		ארנב בורגש וארנב קמרדון דויללביץ	
		בוס'	

		הנז' ברנד בוניפאיי דסרויאן בוס'	20
לו	פא	איצק בונגודה	21
	ח ד' י פ'	אנדריו טריאה דברוגו'	22
	בו ד'	גקו אברם	23
		פרנסשק דטיולאן וגי' קולום מש'	
מ	לג ד'	יום טוב נבארו	24
		אננשק בונשניור	
		איצק בונגודה	25
		ברנד סרויאן ופרנסשק סרויאן	
	[...] ליט' [...]	וברנד פריר דר [...]	26
	ט ליט	אברם רויה	27
		גי' גילאנה דמונטגוט	
מד	ב ד'	אשתרוק לובל	28
	לד ד'	דלמב [...] דקשטאייט	29
		שלמה ספורטא הנז'	
		פר' עם י ד'	30
		אברם רויה	31
		גקמי קורטאדה דרופין וגי' קורטאדה	
	יו ליט'	דש' ג'	32
		[...] דקשטנייט ופי'	33
	יג ד' ב פ'	לורנץ דש [...]	34
	יד ד'	[...] אשתרוק אצמיאש פי' [...]	35
	ע ד'	לק דקמלונק	
		אהרן ברנגיר סוט דוילארבו	

'ד [...] ליט [...] ד'

טדרוס דיבלו' גואן [...] ³⁶

- 1 *Belxom Benet, Pere Agost de Vila Freser, (...)*
 2 *Avram Ravaia, Pere Ferrer i el seu fill de Llampaias, 26 lliures 10 sous*
 3 *Pintor*
 4 *El dit, 20 sous | 31*
 5 *Pintor*
 6 *El dit, Pere Ponç de Camós amb fiadors (...)*
 7 *Pere Ponç capellà d'allà*
 8 *Pintor*
 9 *Belxom Benet, Francesc Pascal de Sant Madir i Bernad*
 10 *Xunclà de Bàscara, 13 sous*
 11 *Iossef Belxom, Francesc Mateu i Pere de Vilabona, 35 sous*
 12 *de Vilalbín.*
 13 *El dit, el dit, 35 sous*
 14 *Belxom Benet, Jacme Riquer i Bonanat Riquer de Celran, 30 sous*
 15 *Netanel, Berenguer Berenguer i Guiem Pere Jacme de sa Pera*
 16 *Pere Dalmau de Flaçan, 99 sous*
 17 *pagaren amb 33 sous*
 18 *Bonet Xaltell, Arnau Borges i Arnau Camradon de Vilalbín, 22 sous*
 19 *Bossegais*
 20 *El dit, Bernad Bonifaia des Rullan, Bossegais*
 21 *Itsaq Bonjudà, Andreu Tarrià, de Brogonya, 8 sous 4 diners | 37*
 22 *Jaco Avram, Francesc de Taiolan i Guiem Colom d'allà, 27 sous*
 23 *Iom Tov Navarro, en Nassaq Bonsenyor, 33 sous*
 24 *Itsaq Bonjudà, Bernad sa Ruian i Francesc sa Ruian*
 25 *i Bernad Ferrer de (...) lliures*
 26 *Avram Ravaia, Guiem Gilana de Montagut, 9 lliures*
 27 *Astruc Llobell, Dalmau (...) de Castellet, 20 sous | 44*
 28 *Xelomó sa Porta, el dit, 34 sous*
 29 *pagà amb 7 sous*
 30 *Avram Ravaia, Jacme Cortada de Rupian i Guiem Cortada*
 31 *de Sant G' (?), ¹⁶⁵³ 16 lliures*
 32 *(...) de Castanyet i Pere*
 33 *Llorenç des (...), 13 sous 2 diners*
 34 *(...) Astruc Atsmies, Pere (...) de Camllonc, 14 sous*
 35 *Aaron, Berenguer Sot de Vilarbó, 70 sous*
 36 *Tadrós Denloscrega, Joan (...) lliures (...) sous*

FH 28.10 (Gi 1, 256 codavant 4b/1397)

Columna dreita (a)

¹⁶⁵³ Potser es refereix a Sant Joan de Mollet o a Sant Jordi Desvalls.

		1 [...] סשאַן דקמלונק
[...]	קלה ד'	2 [...] ברטראַן פרנסשק פרש
	ש ד'	3 קנטלו'
<hr/>		
		4 יאצק בונגודה ברנד מרין דשורטש וגקמי מרין
		5 פושטיר בע' וברנגיר סמפרישאש
נט	קקלה ד'	6 דסלראַן
	פ ד'	7 יוסף פלכו גי' רוול דלגושטי'
	ק ד'	8 יוסף איצק גואן בטלי דפגיריש
סב	ק ד'	9 אברם רויה פריקו פירי דאסוי וברנד פרטוש
	יב פרח' ז ד'	10 [...] בונאשק גואן בטלי דטרוואבא
	כב ד'	11 אברם רויה רמון קסאן דסשפארה
	ז משאו' עצ'	12 הנו' ברנד גושקאם דקניט
		13 יוסף פלכו ארנב פירר דסקריב ומיקל
סה	כז ד'	14 כולם
	י ד'	15 יאצק בלשום פי' פראט דפורנילש
	ג ד'	16 אשתרוק בוניט גראן גריגה דגוייאן
	כ ד'	17 ראובן נסים גי' בופי דלגושטי'
	יב ד' ח פ'	18 מימון בונגודה ארנב רישאק דקמלונק
ע	י ד'	19 אברם רויה פי' מוראט דרידלו'
	טו ז ד' ח פ'	20 יוסף בלשום ברנד קרנוט דפורנילש
	מדי' חצי' חטה	21 אברם רויה ברנגי' מוריר דוי' דאשי'
	קסט ד' ד פ'	22 יוסף פלכו בוניט שלחיל
		23 ויש /לו' גם כן שטר כגופן שלנו
		24 הנו' מרטין דוגאל דולל[בי]ן ואש' שנשאל
עב	מה ליט'	25 פירות סד ד' ז פ' בע'
		26 גיל'
<hr/>		
	ח ד'	27 טדרוס חסדאי שכו' ר[...] דאס[...]
	מו ד'	28 וידאל לוביל מרטין וידאל דסקשטלאר וגי' בושאיק
	טו ד'	29 יוסף בלשום פי' בלל דוי' דאשי'
	כב ד'	30 יוסף פלכו פרנסשק טרוייאש דקניט
	מת ד'	31 פירר בונגושן ארנב רשאן דקמלונק
	ח ד'	32 אברם קברייט פי' רוברה ד[...]
	מדי' חטה	33 בונשתרוק דסמאישטרי פרנסשק בושק דויללבין
	יא ד'	34 [של]מה דבלק' פי' לדון דסקשטלאר
	לו ד'	35 [...] אשטלריק

1 (...) *sa San de Camlonc*, 135 sous | (...)

2 (...) *Bertran Francesc*, cavaller, 300 sous

3 *Catallops*

4 *Itsaq Bonjudà*, *Bernad Marin de Sorts* i *Jacme Marin*,

- 5 *fuster, amb fiadors i Berenguer sa Mafresas, 235 sous | 50*
 6 *de Celran*
 7 *Iossef Falcó, Guiem Raval de Llagostera, 80 sous*
 8 *Iossef Itsaq, Joan Batlle de Fagueres, 110 sous*
 9 *Avram Ravaia, Perico Ferré d'Asvai i Bernad Pratós, 100 sous | 62*
 10 *(...) Bonastruc, Joan Batlle de Trovaba, 12 florins 7 sous*
 11 *Avram Ravaia, Ramon Caçan de sa Saperera, 22 sous*
 12 *El dit, Bernad Joscam, de Canet, 7 feixos de llenya.*
 13 *Iossef Falcó, Arnau Ferrer des Carreu i Miquel*
 14 *Colom, 27 sous | 65*
 15 *Itsaq Belxom, Pere Parat de Fornells, 10 sous*
 16 *Astruc Bonet, Garan Garriga de Juian, 50 sous*
 17 *Ruvèn Nassim, Guiem Bofí de Llagostera, 20 sous*
 18 *Maimon Bonjudà, Arnau Rissac de Camlonc, 12 sous 5 diners*
 19 *Avram Ravaia, Pere Morat de Ridelots, 10 sous | 70*
 20 *Iossef Belxom, Bernad Carnot de Fornells, 15 14 sous 8 diners*
 21 *Avram Ravaia, Berenguer Morer de Vila d'Àsens, una mida i mitja de blat*
 22 *Iossef Falcó, Bonet Xaltell, 169 sous 4 diners*
 23 *I té a més a més una acta escrita de la nostra mà.¹⁶⁵⁴*
 24 *El dit, Martín Dogal de Vilalbin i dona que va demanar*
 25 *uns increments: 64 sous 4 diners amb fiadors, 45 lliures | 72*
 26 *GIL'*
 27 *Tadrós Khasdai, que (...) 8 sous*
 28 *Vidal Lobell, Martin Vidal des Castellar i Guiem Bossec, 46 sous*
 29 *Iossef Belxom, Pere Vall de Vila d'Assens, 15 sous*
 30 *Iossef Falcó, Francesc Travaies de Canet, 22 sous*
 31 *Ferrer Bonanssan, Arnau Rassin de Camlonc, 48 sous*
 32 *Avram Cabrit, Pere Roura de (...), 8 sous*
 33 *Bonastruc des Maestre, Francesc Bossac de Vilalbin, una mida de blat*
 34 *Xelomó de Belcaire, Pere Lladon des Castellar, 12 sous*
 35 *(...) Estalric, 36 sous*

Columna esquerra (b)

	[...] גי' ב[...] ¹
צה ד'	יום טוב / בונצק בונשניו' ²
בו ד'	שתרוק / גקמי קול דשורטש וגקמי ³
	גשירש ⁴
מב ד'	[...] ש[.] ש[...] ⁵
כב ד'	[...] ברנגי' [...] ⁶
	בלשום בניט פרנסשק [...] ⁷
קב ד'	דבאגולש ⁸

¹⁶⁵⁴ Lit "acta d'escriptura com nostra".

		בלשום [...] ברנד ברגוייאן דברצלונה עומ'	⁹
	לז ד' נ פ'	[...]לה	¹⁰
	נ ליטרי' א ד' /	בניט [...] של אושטליר בע' ואש'	¹¹
		ק[...]	¹²

	יב ד'	בונשתרוק [...] ברנגי' שולאן דאשטירי	¹³
קפ	בז ד'	[...]ק משה בר[...] פונט דרידלו'	¹⁴
	ל ד'	בוניט אברם קורטאדה דסתין	¹⁵
	בג ד'	בלשום בניט מרטין דוי' פרשאיר	¹⁶
	קכד ד'	איצק ראובן ברנגיר רואינסה ד[שי]* ל'	¹⁷
		אנשלמה אדרת ברנגי' אשפיטאל ופרנסשק	¹⁸
	י מד' חטה	וואלש דקורנאילה	¹⁹
	נ ד'	הנז' וואלש הנז'	²⁰
	עז ד'	יום טוב נבא' יוסף דיוט ואש'	²¹
קצה	מב ד'	יוסף אשתרוק פי' טורינט דקורצא	²²
	לא ד'	בלשום בניט אנטוני מיר דאוייאן	²³
	מג ד'	בלשום פלכו ברנד קרוש דוי' דמולש	²⁴
	טו ד'	נתנאל פי' מרטין וברנד קרוש הנז'	²⁵
	עב ד'	הנז' קורטאדה דרופין	²⁶
	עז ד' י פ'	נסן משה אשתרוק קרשקש ודוי פלכו	²⁷
		נתנאל ברנד דשטרוק דוי' פרשאיר	²⁸
קצט	לז ד'	נג ד' נשר' לפרו'	²⁹
		בונגודה איצק פי' מירון דאשטניול וידאל	³⁰
	נה ד'	רושק ווידאל דפונטברנד	³¹
	בה ד'	שלמה דבלקי' גי' נטין דבורדילש	³²
קק	י ד'	אשתרוק כהן מיקל קול דאשטלריק	³³

¹ (...) *Guiem* (...)

² \Iom Tov/ *Bonantsac Bonsenyor*, 95 sous

³ *Astruc, Jacme Coll de Sorts i Jacme*, 26 sous

⁴ *Jasers*

⁵ (...) 42 sous

⁶ (...) *Berenguer* (...), 22 sous

⁷ *Belxom Benet, Francesc* (...) *Sots*

⁸ *de Bajols*, 108 sous

⁹ *Belxom* (...) *Bernad Barjuian de Barcelona* (una càrrega de...?)¹⁶⁵⁵

¹⁰ (...), 37 sous 8 diners

¹¹ *Benet* (...) *Hostaler amb fiador i dona*, 6 lliures /10 sous \

¹² (...)Q

¹³ *Bonastruc* (...) *Berenguer Solan d'Asterri*, 12 sous

¹⁶⁵⁵ L'abreviatura עומ' la podem entendre com a עָמָס ('càrrega, pes, fardell').

- ¹⁴ (...) Moixé, (...) *Pont de Ridelots*, 26 sous | 189
- ¹⁵ *Bonet Avram, Cortada des Tin*, 30 sous
- ¹⁶ *Belxom Benet, Martín de Vila Freser*, 23 sous
- ¹⁷ *Itsaq Ruvèn, Berenguer Ravinassa de Sils*, 124 sous
- ¹⁸ *En Xelomó Adret, Berenguer Espital i Francesc*
- ¹⁹ *i Valls de Cornellà*, 4 mides de blat
- ²⁰ El dit, *Valls el dit*, 6 sous
- ²¹ *Iom Tov Navarro, Iossef Daiot i la seva dona*, 67 sous
- ²² *Iossef Astruc, Pere Torrent de Cortsan*, 42 sous
- ²³ *Belxom Benet, Antoni Mir d'Avian*, 21 sous
- ²⁴ *Belxom Falcó, Bernad Carós de Vila de Muls*, 43 sous
- ²⁵ *Netanel, Pere Martín i Bernad Carós*, el dit, 15 sous
- ²⁶ El dit, *Cortada de Rupian*, 62 sous
- ²⁷ *Naçan Moixé, Astruc Cresques i Daví Falcó*, 67 sous, 4 diners
- ²⁸ *Netanel, Bernad d'Astruc de Vila Freser*
- ²⁹ 53 sous, restaren per pagar, 37 sous | 199
- ³⁰ *Bonjudà Itsaq, Pere Miron d'Estanyol, Vidal*
- ³¹ *Rossec i Vidal de Pontbernad*, 55 sous
- ³² *Xelomó de Belcaire, Guiem Natin de Bordils*, 25 sous
- ³³ *Astruc Cohen, Miquel Coll d'Estalric*, 10 sous | 200

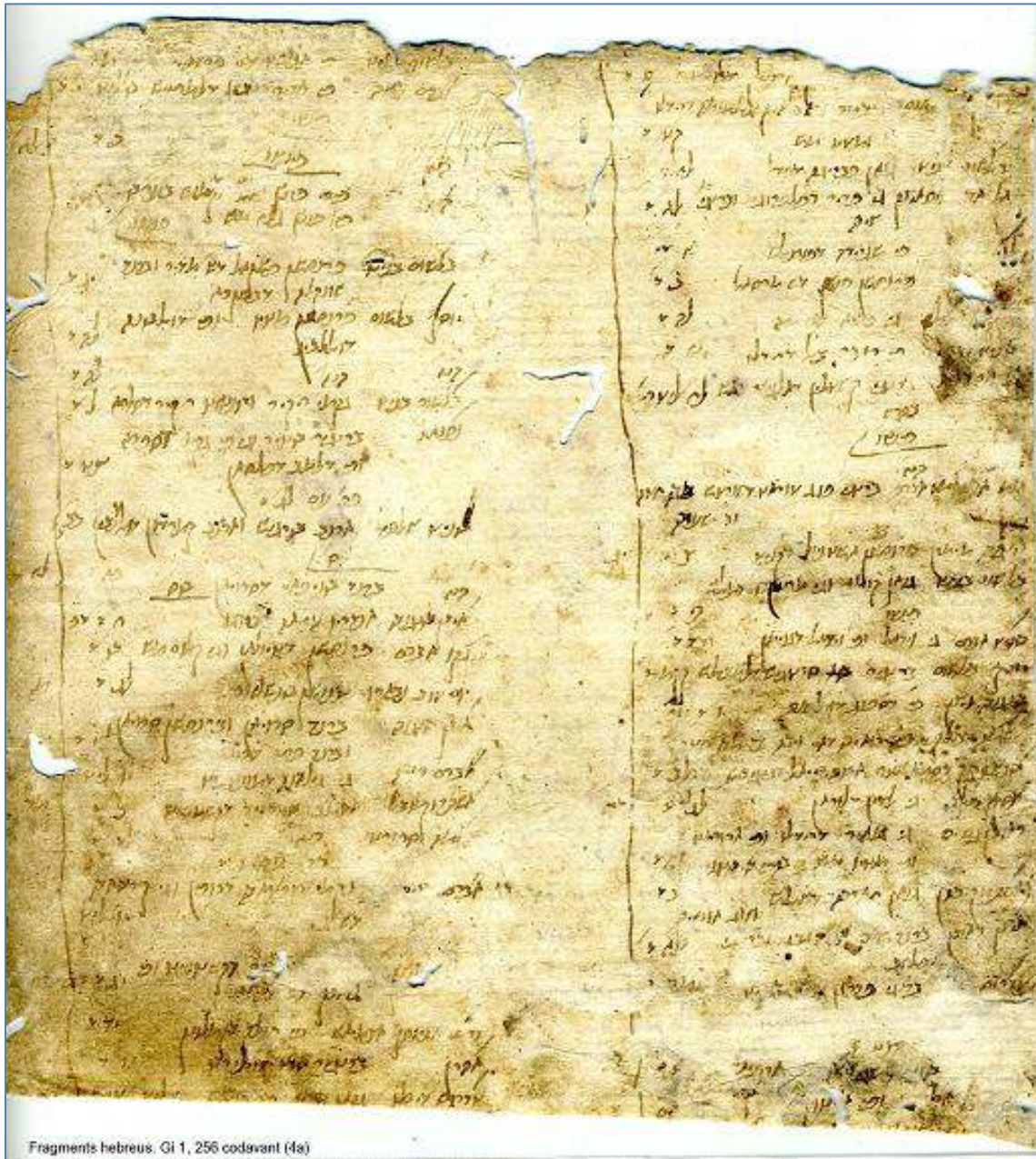
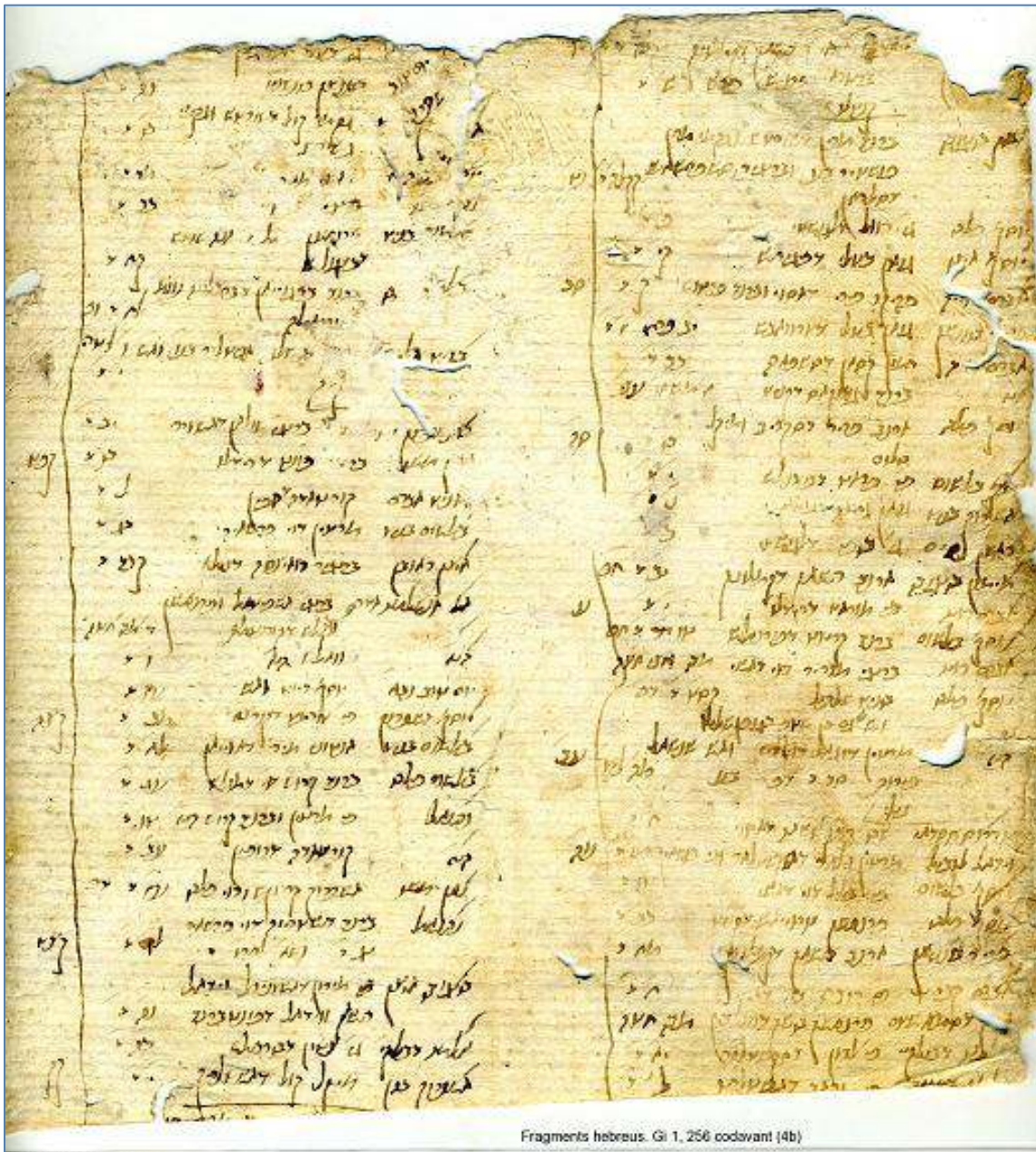

Figura 123. FH 28.9

Fragments hebreus. Gi 1, 256 codavant (4b)

Figura 124. FH 28.10

FH 28.13/ 28.14 - Gi 1, 256 codavant 6/1397

Dimensions del fragment: 296,7 x 25,4 mm

Descripció externa: Fragment de paper allargassat, amb algunes restes d'escriptura. Hi ha diverses taques d'humitat i un forat al centre. S'aprecia un verjurat horitzontal de més d'un mil·límetre de gruix. La tinta és d'un color marronós fosc i es conserva en prou bon estat. No s'hi veu cap filigrana. La lletra és de mida mitjana, cursiva i d'una mateixa mà. Resten part de l'inici de trenta-nou línies al recto i al verso es poden arribar a llegir el final de vint-i-nou línies

Observacions: com es pot apreciar encara a l'anvers, el redactor, quan comptava els registres, marcava amb una vírgula diagonal cada línia.

FH 28.13 (Gi 1, 256 codavant 6a/1397)

[...] יוסף¹
 [...] וידאל דקלרמונט²
 [...] איצק בונגודה³
 [...] הנז'⁴
 [...] רמון דכנגייבא⁵
 [...] בונגודה ל[...]⁶
 [...] איצק בונגודה⁷
 [...] יוסף פלכו⁸
 [...] ⁹
 [...] אלמ' אנשלמה אדר[ט]¹⁰
 [...] אשתרוק בניט¹¹
 [...] אלמ' אנשלמה אדר[ט]¹²
 [...] מימון בונגודה¹³
 [...] בונגודה מימון¹⁴
 [...] אשתרוק בניט¹⁵
 [...] ¹⁶
 [...] בלשום משה¹⁷
 [...] נתנאל¹⁸
 [...] מושה א[...]¹⁹
 [...] בו[...]²⁰

[...] אלמ' אנשלמה אדר[ט]²¹
 [...] אשתרוק דלקבל²²
 [...] בונשתרוק דשמאי[שטרי]²³
 [...] יוסף²⁴
 [...] הנז'²⁵
 [...] ²⁶
 [...] ג[...]²⁷
 [...] בו[...]²⁸
 [...] ²⁹
 [...] פי[נטו]³⁰

הנז' [...] ³¹

פינ[טו']

³²בניט בלשום מ[...] ³³בוניט אברם [...] ³⁴בונגודה איצק ארנב [...] ³⁵בו[...] ³⁶וידאל דקלרמוניט [...] ³⁷בלשום איצק [...] ³⁸[...] ³⁹

- 1 Iossef (...)
- 2 *Vidal de cal Ramont* (...)
- 3 *Itsaq Bonjudà* (...)
- 4 El dit (...)
- 5 *Ramon de Cangaiava?* (...)
- 6 *Bonjudà* (...)
- 7 *Itsaq Bonjudà* (...)
- 8 *Iossef Falcó* (...)
- 9 (...)
- 10 *La vídua d'en Xelomó Adret* (...)
- 11 *Astruc Benet* (...)
- 12 *La vídua d'en Xelomó Adret* (...)
- 13 *Maimon Bonjudà* (...)
- 14 *Bonjudà Maimon* (...)
- 15 *Astruc Benet* (...)
- 16 (...)
- 17 *Belxom Moixé* (...)
- 18 Netanel (...)
- 19 (...) Moixé (...)
- 20 (...)
- 21 *La vídua d'en Xelomó Adret* (...)
- 22 *Astruc del* (...)
- 23 *Bonastruc des Maestre* (...)
- 24 *Iossef* (...)
- 25 El dit (...)
- 26 (...)
- 27 (...)
- 28 (...)
- 29 (...)
- 30 *Pintor*
- 31 El dit (...)

- 32 *Pintor*
 33 *Benet Belxom (...)*
 34 *Bonet Avram (...)*
 35 *Bonjudà Itsaq, Arnau (...)*
 36 (...)
 37 *Vidal de cal Ramont (...)*
 38 *Belxom Itsaq (...)*
 39 (...)

FH 28.14 (Gi 1, 256 codavant 6b/1397)

		[...] ¹
<u>לט</u>		[...] ²
		[...] ³
<u>מא</u>	ד' [...]	[...] ⁴
	ת'ד' [...]	[...] ⁵
	ד' [...]	[...] ⁶
<u>מה</u>		[...] ⁷
	ד' [...]	[...] ⁸
	לב'ד' [...]	[...] ⁹
	ב'ד' [...]	[...] ¹⁰
<u>גב</u>	א'ד' [...]	[...] ¹¹
	ד' [...]	[...] ¹²
	ד' [...]	[...] ¹³
	ד' ו' פ' [...]	[...] ¹⁴
	ד' [...]	[...] ¹⁵
<u>נה</u>	ד' [...]	[...] ¹⁶
	ד' [...]	[...] ¹⁷
	ד' [...]	[...] ¹⁸
<u>נח</u>	ד' [...]	[...] ¹⁹
	ד' [...]	[...] ²⁰
		[...] ²¹
	ד' [...]	[...] ²²
	ד' [...]	[...] ²³
<u>סז</u>	ד' ליט' ו'ד' [...]	[...] ²⁴
	ד' ליט' ו'ד' [...]	[...] ²⁵
	ד' ו' [...]	[...] ²⁶
<u>עא</u>	ד' ו' [...]	[...] ²⁷
		[...] ²⁸
		[...] ²⁹

(...)

- 37 (...)
38 (...) sous | 41
39 (...) 8 sous
40 (...) sous
41 (...) | 45
42 (...) sous
43 (...) 32 sous
44 (...) 2 sous
45 (...) 1 sous | 52
46 (...) sous
47 (...) sous
48 (...) sous 6 diners
49 (...) sous
50 (...) sous | 55
51 (...) sous
52 (...) sous
53 (...) sous | 58
54 (...) sous
55 (...)
56 (...) sous
57 (...) sous
58 (...) lliures 6 sous | 67
59 (...) lliures 10 sous
60 (...) 6 sous
61 (...) 50 sous | 71
62 (...)
63 (...)

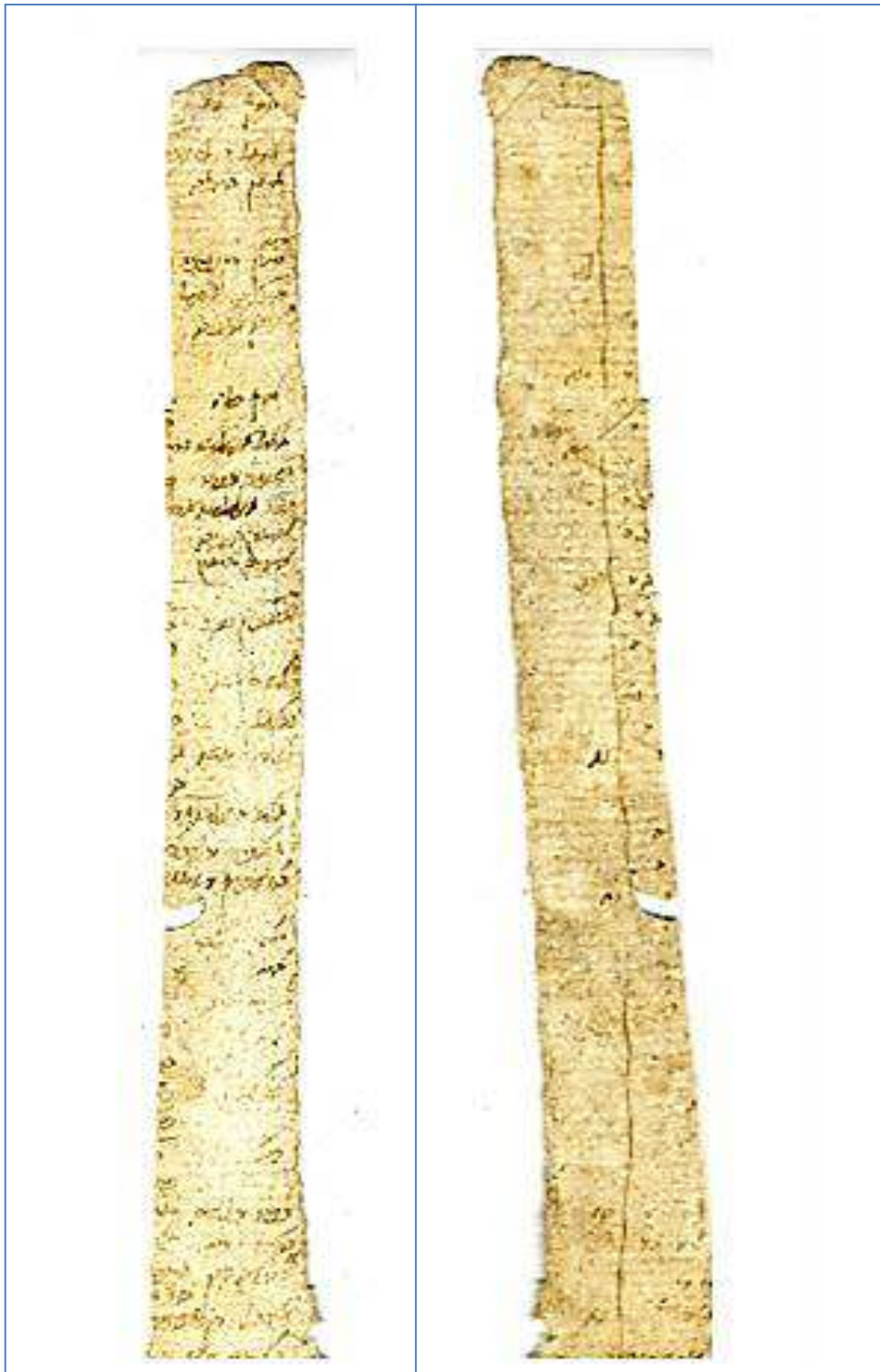

Figura 125. FH 28.13

Figura 126. FH 28.14

FH 28.15/ 28.16 - Gi 1, 256 codavant 7/1397

Dimensions del fragment: 298,1 x 24,6 mm

Descripció externa: Tros de paper allargassat amb algunes restes d'escriptura, mig esquinçat per la part superior i amb un forat al centre que coincideix amb el fragment anterior (FH.28.13-14). Les mides i la forma dels documents gairebé són idèntiques. Això ens fa suposar que ambdós es van retallar plegats i que es reutilitzaren junts, en el mateix lloc del lloc del llibre notarial.

S'aprecia un verjurat horitzontal de més d'un mil·límetre de gruix. La tinta és d'un color marronós fosc i es conserva en prou bon estat. No s'hi veu cap filigrana. La lletra és de mida mitjana, cursiva i d'una mateixa mà. Hi ha part de l'inici de trenta-sis línies al recto i al verso només resten unes xifres del final de sis línies no continues.

Observacions: A la línia 13 observem que el redactor escriu גוסף en comptes de יוסף (lín. 24, 27 i 31). Per altra part, com ja hem vist anteriorment, quan es comptaven els registres, es marcava cada línia amb una vírgula obliqua.

FH 28.15 (Gi 1, 256 codavant 7a/1397)

- 1 עו' קבל שמ[...]
- 2 [...] ד[...]
- 3 בלשום [...]
- 4 הנז' [...]
- 5 בלשום משה [...]
- 6 יוסף פלכו [...]
- 7 הנז' [...]
- 8 בנגודה בניט [...]
- 9 הנז' [...]
- 10 [...] ק[...]
- 11 בלשום בניט [...]
- 12 וידאל דקלרמו[נט] [...]
- 13 גוסף פלכו [...]
- 14 מימון בונגוד[ה] [...]
- 15 אשתרוק קרשק[ש] [...]
- 16 בלשום בניט [...]
- 17 שלמה ספורט[ה] [...]
- 18 אנמשה פלכו [...]
- 19 בונגודה מימון [...]
- 20 איצק ראובן [...]
- 21 משה קברייט אש[טרוק] * [...]
- 22 איצק ראובן [...]
- 23 בלשום בניט [...]
- 24 יוסף פלכו [...]

[...] איצק בונגודה²⁵
 [...] בלשום בניט²⁶
 [...] יוסף אשתרוק²⁷
 [...] הנז'²⁸
 [...] אשתרוק בניט²⁹
 [...] ³⁰
 [...] יוסף פלכו³¹
 [...] אברם קבריט³²
 [...] משטרי משה³³
 [...] אברם קבריט³⁴
 [...] בוניט אברם³⁵
 [...] שלמה דביל[ק']³⁶

- 1 Ítem vaig rebre el que (...)
- 2 (...)
- 3 *Belxom* (...)
- 4 El dit (...)
- 5 *Belxom* Moixé (...)
- 6 *Iossef Falcó* (...)
- 7 El dit (...)
- 8 *Bonjudà Benet* (...)
- 9 El dit (...)
- 10 (...)
- 11 *Belxom Benet*
- 12 *Vidal de cal Ramont* (...)
- 13 *Jussef Falcó* (...)
- 14 *Maimon Bonjudà* (...)
- 15 *Astruc Cresques* (...)
- 16 *Belxom Benet* (...)
- 17 *Xelomó sa Porta* (...)
- 18 *En Moixé Falcó* (...)
- 19 *Bonjudà Maimon* (...)
- 20 *Itsaq Ruvèn* (...)
- 21 *Moixé ~~Cabrit~~ Astruc* (...)
- 22 *Itsaq Ruvèn* (...)
- 23 *Belxom Benet* (...)
- 24 *Iossef Falcó* (...)
- 25 *Itsaq Bonjudà* (...)
- 26 *Belxom Benet* (...)
- 27 *Iossef Astruc* (...)
- 28 El dit (...)
- 29 *Astruc Benet* (...)
- 30 (...)

- 31 *Iossef Falcó* (...)
 32 *Avram Cabrit* (...)
 33 *Mestre Moixé* (...)
 34 *Avram Cabrit* (...)
 35 *Bonet Avram* (...)
 36 *Xelomó de Belcaire* (...)

FH 28.16 (Gi 1, 256 codavant 7b/1397)

<u>פ</u>	[...] ¹
<u>צ</u>	[...] ²
<u>צב</u>	[...] ³
<u>צח</u>	[...] ⁴
<u>קה</u>	[...] ⁵
<u>קיא</u>	[...] ⁶

- 1 (...) | 80
 2 (...) | 90
 3 (...) | 92
 4 (...) | 98
 5 (...) | 105
 6 (...) | 110

Figura 127. FH 28.15

Figura 128. FH 28.16

FH 28.21/ 28.22 - Gi 1, 256 s.s/1397

Dimensions del fragment: 295 x 214 mm

Descripció externa: Full de paper molt deteriorat, especialment la part central i el marge superior, ple de forats i taques d'humitat. Al vers la tinta, d'un color marronós, ha desaparegut en bona part del full. El paper presenta un verjurat molt visible de més d'un mil·límetre de gruix en sentit horitzontal. No s'hi veu cap filigrana. La lletra és de mida mitjana, cursiva i d'una mateixa mà. El text s'estructura en dues columnes a cada banda del manuscrit separades per ratlles verticals i sense marges. L'intercolumni mesura uns 30 mm. Resten per a cada columna quaranta-tres ratlles al recte, quaranta-tres a la primera columna del vers i trenta-una a la segona.

Observacions: Qui apuntava els registres els anava comptant amb una ratlleta obliqua al davant i n'annotava la quantitat a la part esquerra de les línies verticals, amb un interval d'entre cinc i deu registres aproximadament, tot i que no sempre se segueix aquesta progressió.

FH 28.21(Gi 1,256 s.s, a/1397)

Columna dreta (a)

		[...] ¹

א	'ד[...]	[...] מודג[...] ²
		[...] ג ברנגיר [...] ³
	יב ד'	[...] הנו' ¹⁶⁵⁶ [...] ⁴
ג	טו [ד']	[...] ש' דוי בונגורן ג[...] ⁵
	'פ' [ד' יב]	[...] מאש[...] ⁶ גק[...]
ז	[...] ד' יב ל'יט']	[...] רטייא[...] ⁷
	א ד'	[...] יוס] אצמיאש ארנאב [...]ב ⁸
	פב ד'	[...] ברינגי' ניקולאב דאויג[ונ]יט ופי' שגלאש ⁹
	צ ד'	[...] פר[...] ¹⁰
	יא ד'	[...] גודה איצק גקמי סובלינה דקולונייא ¹⁶⁵⁷ ¹¹
	ן ליט'	[...] ונגודה איצק פי' קלי[...] ¹² דשילש
		בוס' ¹³

יב	ן ד'	[...] פ[...] ¹⁴ דנאשן \ [...]שה / ברנד טייא דו[...] ¹⁴ שה
	ן ד'	[...] בו[...] ¹⁵ ום פיל[...] ¹⁵ טורון דש' דלמאי
	כב ד'	[...] מן גי' [...] דבלאנקה וגי' דס[...] ¹⁶
	ן ד'	[...] בונאשן אשתרוק פי' טריל דקסאן ¹⁷
טו	כב ד'	[...] פריר בונאשן טוני קול דמונטגירי ¹⁸
	'פ' [ד' יב]	[...] בונא[ש]ן אשתרוק ברנד נוא[י]ל דברוגו' ¹⁹
	נה ד'	[...] מושה קברייט וי[...] ²⁰ גוט אוונאר דפלול ובנו
		[...] מימון [בונ]גודה ברנד נואיל וארנב פלגירש ²¹

¹⁶⁵⁶ הנוח

¹⁶⁵⁷ דקולונייא

		דברוגו	22
	יג [ד']	[...] ם פלכו פי' פרפינייאן דקבלש	23
	בט [ד']	שלמה דב[י] לקיי' ברנגי' ס[...]	24
	צה [ד']	פריר בונאשן פרנסשק רשטוי דלמבילש [...]	25
		בונ[...]	26
		אברם פרנסשק [...]	27
	ב ד'	דבורדילש	27
	י ד'	שלמה דבילקיי' ברטומיז קונומינה וגי' אס [...]	28
	קטו ד' [...]	יוסף פלכו ארנב טורינט דקסס[א] [...]	29
	ל' [...]	אשתרוק בניט פרנסשק פדרון קטן ד' [...]	30
	יב ד'	בניט בילשום פרנסשק פוג דפ' [...]	31
		וידאל לוביל גי' טאסי דפוג פל' [...]	32
		קשטיון מאש	33
		ש[...]	34
		ש' מזה ל' [...]	34
	י א ד'	שלמה דבילקיי' ארנב בופי דבורדילש	35
	י ד' ג פ'	בונשתרוק דסמאיטרי פי' אשטרו[...]	36
בא	י ד'	ש[.ל.] דבלאניש פי' פילק דברוגולה	37
		[...] וס דיבלו גואן מרטין דפורנילש וברנד	38
	פ ד'	אורט דאיי' ויבה	39
	סה ד'	בונגודה איצק פי' גראב דפורנילש	40
		דוסג'	41
<hr/>			
בט		איצק בונגודה מטיו שירה דאיי' ויבה וגואן קולומיר \בה ד'	42
		ופי' שירה דפרנסיאק [ב] סגאי'	43
<hr/>			

1 (...)¹⁶⁵⁸

2 (...) sous | 1

3 (...) *Berenguer* (...)

4 (...) dipòsit (...) 12 sous

5 (...) *Daví Bonjorn* (...) 15 sous | 3

6 (...) sous, 4 diners

7 (...) *Pere* (...) sous, 4 lliures | 68 *Iossef Atsmies, Arnau* (...) 1 sou9 (...) *Berenguer Nicolau d'Avijonet i Pere Saglàs*,¹⁶⁵⁹ 82 sous

10 (...) 90 sous

11 *Bonjudà Itsaq, Jaqme sa Vaulina de Colon(g)jà*, 12 sous12 *Bonjudà Itsaq, Pere Cal(...)* de Sils, 6 lliures13 *Bossegais*14 (...) de *Nassan* (...) *Bernad Teià de* (...) 6 sous | 1215 (...) *Toron de Sant Dalmai*, 50 sous

¹⁶⁵⁸ En aquest espai hi havia el nom abreujat del notari que precedia el primer grup de préstecs d'aquesta columna.

¹⁶⁵⁹ *Sagalàs, Sagales* o *Sagalés*?

- 16 (...) *Guiem de Blanca i Guiem de sa* (...), 22 sous
 17 *Bonassan Astruc, Pere Tarell de Caçan*, 6 sous
 18 *Ferrer Bonassan, Toni Coll de Montguiri*,¹⁶⁶⁰ 22 sous | 15
 19 *Bonassan Astruc, Bernad Noell de Brugonyà*, (...) sous 4 diners
 20 *Moixé Cabrit, Vi(...)/got Avonar de Palol* i el seu fill, 55 sous
 21 *Maimon Bonjudà, Bernad Noell i Arnau Falgueres*
 22 *de Brugonyà*, 13 [sous]
 23 (...) *Falcó, Pere Perpinyan de Caulès*, 26 [sous]
 24 *Xelomó de Belcaire, Berenguer* (...), 95 sous
 25 *Ferrer Bonassan, Francesc Rostoi de Llambilles* (...)
 26 (...) *Avram, Francesc* (...) i *Francesc* (...)
 27 *de Bordils*, 20 sous
 28 *Xelomó de Belcaire, Bartomeu Conomina i Guiem* (...), 14 sous
 29 *Iossef Falcó, Arnau Torinet de* (...), 115 sous (...)
 30 *Astruc Benet, Francesc Padron petit de* (...), 5(...) sous
 31 *Benet Bellxom, Francesc Puig de* (...), 12 sous
 32 *Vidal Lobell, Guiem Tassi de Puig* (...) i *Jacme*
 33 *Castion Mas*
 34 (...) des d'aquí (...)
 35 *Xelomó de Belcaire, Arnau Bofí de Bordils*, 11 sous
 36 *Bonastruc des Maestre, Pere Astr(...)* de *Fornells*, 16 sous 50 diners
 37 (...) de *Blanes, Pere Pilac de Brujola*, 7 sous | 21
 38 (...) *Diulo* (?), *Joan Martin de Fornells* i *Bernad*
 39 *Ort d'Aigua Viva*, 80 sous
 40 *Bonjudà Itsaq, Pere Garau de Fornells*, 65 sous
 41 *Dosg/Devasg*¹⁶⁶¹
 42 *Itsaq Bonjudà, Mateu Serra d'Aigua Viva* i *Joan Colomer*, /25 sous | 26\
 43 i *Pere Serra de Franciac* *Bossegais*

Columna esquerra (b)

מד [ד']	ברק[...]	ט	ברנגי ספלאנא [ד]פאלגאש	1
	מי[מ]ן	בונגודה	פרנסשק משאון ואשטניול	2
ן ליט' [יב] ד'		דקניט		3
[...] ג [ד']	[...] נש[...]	[...] ז	מאש' ארנב בופי דקורצן	4
	גזב[...]	קדש תלמון[ד]	תורה על כלל בשקרא [פ[...]]	5
מ ליט'		בנ[...]		6
ה ליט'		בונגודה מימון	פי' ארמאדש דפלרוגיל	7
		פינטו'		8
בג ד'			יוסף פלכו ברנגי אבריק דסלראן	9

¹⁶⁶⁰ Probablement es tracta d'un error i es volia escriure מונטגרי, *Montgrí*.

¹⁶⁶¹ No hem pogut identificar el nom d'aquest notari.

			10
	ג ליט'	בלשום בניט [.] שמש[.] א ובנו ד[...]	פש
לז	[...] ד'	[...] ש[...]	ט[...]
	בה ד'	[...] שלמה [...]	12
	נת ד'	אשתרוק בניט ב[...]	פונ[...]
לט	מד ליטר'	[...] גואן אגויאנה סופר דבגול[ש]	14
		פינטו'	15

	ג ד'	[...] ספורטא פי' מונטגוט ופי' לינאש	16
מ		דקשטלאר	17
		[...] ברנד פושאן ורמון וידאל וברנגי ¹⁶⁶²	18
	עה ד'	גאשגוש	19
	סא ד'	בלשום בניט פרנסשק לדון דפדרינגא	20
		בונגודה א[יצ] ק ברנד פושאן ורמון וידאל וברנגי'	21
	קמ ד'	[גאשגוש]	22
		[...] ט בלשום פי' גראב/דפלאב \ ופי' דספוג דק[...]	רט
	ז ד'	נשאר ¹⁶⁶³ לפרוע	24
	נה ד'	[...] בונגורן ברנגיר פדרון ואש ¹⁶⁶⁴ וב[...]	25
		[בל] שום בניט גי' ספונט באג ופי' ספונ[...]	26
		דשילש	27
מד	[...] ד'	[...] ק[...]	גי' פגיש דש' לוגייאן
	ין ד'	אשתרוק [בניט]	פי' דרנאב דליש
	עה ד'	דוויט [...]	בר[...]
	כב ד'	בלשום פלכו פ[...]	[...] פג[...]
	ו ליט' י[ב] ד' [...]	בלשום פלכו פי' אנג[ל] אדש דסרניאן	31
	לו ד'	נסנאל ברנגי' מל[ו] יט דסאייש	32
	ג ליט' יו ד'	ק[...]	ז דסמאש ברנגי' ['] [..] צו
	י ד'	שלמה ספורטא גי' שירה דש' גרגורי	35
נא	קכב ד'	בכ[...]	שע י אבריל פו והתחיל מיד לורינץ
		לב[...]	וב[...]
		איצק בונגודה ברנד גאריק דוואל דש' גרגורי	38
	סא ד'	יוסף פלכו פי' פוב/דפורנילש \ ופרנסשק בישן דסוולנדה	קכא ד'
	ב ד'	מושה קברייט גקמי קאמש דוי' בלרש	40
	סה ד'	יוסף פלכו גקמי בושן ובנו דאדרי	41
נד		דוי פלכו ברנגיר בשקוס ו ברנגי' פראט	42
נה	יד ד'	דסלראן	43

¹ (...) *Berenguer sa Plana de Falgàs*, 40 [sous]

² *Maimon Bonjudà, Francesc Masson i Estanyol*

¹⁶⁶² Per oblit no s'escriu la vírgula al costat del nom que denota un mot abreujat. A la línia 21 s'anota de nou el nom del mateix personatge però amb la vírgula: ברנגי'.

¹⁶⁶³ ונשאר

¹⁶⁶⁴ אשתו

- 3 de Canet (d'Adri), 6 lliures [12] sous
 4 (...) Arnau Bofí de Cortsan, (...) 3 [sous]
 5 (...) sant, Talmud Torà sobre la regla ...
 6 (...), 40 lliures
 7 Bonjudà Maimon, Pere Armades de Palafrugell, 5 lliures
 8 Pintor
 9 Iossef Falcó, Berenguer Abric de Celran, 23 sous
 10 Bellxom Benet, (...) i el seu fill de (...), 3 lliures | 37
 11 (...) sous
 12 (...) Xelomó (...), 25 sous
 13 Astruc Benet, (...) de (...), 58 sous | 39
 14 (...) Joan Agullana, escrivà de Bajoles, 44 lliures
 15 Pintor
 16 (...) sa Porta, Pere Montagut i Pere Llinàs, 50 sous | 40
 17 de Castellar¹⁶⁶⁵
 18 (...) Bernad Fossan i Ramon Vidal i Berenguer
 19 Gassagós, 75 sous
 20 Belxom Benet, Francesc Lladon de Pedrinjà¹⁶⁶⁶, 61 sous
 21 Bonjudà Itsaq Bernad Fossan i Ramon Vidal i Berenguer
 22 [Gassagós], 140 sous
 23 (...) Bellxom, Pere Garau \de Palau/ i Pere des Puig de (...)
 24 i restaren per pagar 7 sous
 25 (...) Bonjuran, Berenguer Padron i la seva dona, 55 sous
 26 Belxom Benet, Guiem sa Pont Bag i Pere sa (...)
 27 de Sils, (...) sous | 44
 28 (...) Guiem Pagès de Santa Logaia, ¹⁶⁶⁷ 16 sous
 29 Astruc Benet, Pere d'Arnau de Lles, 75 sous
 30 Davit (...), d'Estanyol, 22 sous
 31 Bellxom Falcó, Pere (...) de Santions (?) i el seu pare, 6 lliures 12 sous | (...)
 32 Iossef Falcó, Pere d'Anglada de Seranian, 36 sous
 33 Nassanel, Berenguer Malvet de s'Alks, 13 lliures 16 sous
 34 (...) de sa Mas, Benrenguer (...), 12 sous
 35 Xelomó sa Porta, Guiem Serra de Sant Gregori, 122 sous | 51
 36 (...) 10 abril (13)86, començà de mà de Llorenç
 37 ...d'allà, en nom del singular
 38 Itsaq Bonjudà, Bernad Garic de Vall de Sant Gregori, 61 sous

¹⁶⁶⁵ Hi ha diversos indrets anomenats Castellar a les comarques gironines però probablement, per l'àrea geogràfica dels pobles que s'esmenten en aquest document, es refereixi a Castellar de la Selva, poble del nucli de Quart (GIR).

¹⁶⁶⁶ Hi ha dos Pedrinjà a l'àrea gironina: el poble del municipi de Crespià (PES), que al segle XIV pertanyia al castell de Dosquers (EC), i el poble del terme municipal de la Pera (BEM).

¹⁶⁶⁷ Pot referir-se a Santa Llogaia del Terri (PES) o bé a Santa Llogaia d'Àlguema (AEM). Tanmateix, en un document del 16 d'abril de 1377 dirigit als clergues de Santa Llogaia de Terri, hi figura un tal Guillem Pagès, del mateix lloc, el qual, a precés de Pere d'Altariba, comanador de la Mercè de Girona, és nomenat acaptador de la Mercè a la parròquia de Santa Llogaia (ADG, U-69, f 36v-37).

³⁹ Iossef Falcó, Pere Pou \ de Fornells / i Francesc Vissen des Vaulanada, 121 sous

⁴⁰ Moixé Cabrit, Jacme Cams de Vila Blareix, 20 sous

⁴¹ Iossef Falcó, Jacme Bossan i el seu fill, d'Adri, 65 sous | 54

⁴² Daví Falcó, Berenguer Bascos, i Berenguer Ferrat

⁴³ de Celran, 12 sous | 55

FH 28.22 (Gi 1,256 s.s. b / 1397)

Columna dreta (a)

	ק[...]	ק[...]	¹ דור מבת בונגודה אשתרוק
		קלומי[ר]	² דקניט [...]
		ב[...]	³ ב[...טאי [...]
		ד[...]	⁴ א נשו לפר[.] [...]
		ש[...]	⁵ למה דב[יל]קיי' ברט[...]
		בו[...]	⁶ נשתרוק דסמא ¹⁶⁶⁸ פ[...]
			⁷ שדורני [...]
			⁸ וכן נסים בר[...]
			⁹ [יו] סף פלכו [...]
			¹⁰ דק[...]
			¹¹ [בו] נג[וד]ה פי' ט[...]
			¹² ש[ל]מה ספורטא פי' לינאש ד[...]
			¹³ [ב] לשום פלכו יום טוב [...]
			¹⁴ [בו] נשתרוק דסמאש' דונא[...]
			¹⁵ בוס'
			<hr/>
			¹⁶ [של]מה דבילקיי' פי' דסק[...]
			¹⁷ [נבא] יעקב ד[...]
			¹⁸ [אל] פי' פריגולה דקניט [...]
			¹⁹ ברנגיר פריר דרופין [...]
			²⁰ [משא] דקניט ובנו [...]
			²¹ [ד] פלכו ברנד כרניש דגוייאן וגי' מר[טין]
			²² [ברנד] פריר דסלראן [...]
			²³ [ש] שאי גואן טורט דאואיל קניט [...]
			²⁴ [פלכו] אנדריו כפילא דקמלונך [...]
			²⁵ [נאל] רמון דגי[...]
			²⁶ [יום] טוב ובנו ויד[...]
			²⁷ [בו] נגורן רמון [ניל] דקבנלש ופי' מוראט [...]
			²⁸ [ש] דיוסף פלכו [...]
			²⁹ [מ] אנבונגודה אשתרוק / [ד] דאמיר [...]
			³⁰ [בילשום] פרנסשק ונאלוביתה דפלאב [...]
			³¹ [בו] נגו[דה] מימון ברנד נ[...]
			³² [רם] קבריט גואן בגייאן דקמוש [...]

¹⁶⁶⁸ A partir d'aquesta línia abreuja דסמאישרי.

<u>עד</u>	ו ד'	³³ [א] ברם רו[י] ה ברניג' מוריל ד רידלו'
		³⁴ [...] בילשום גואן דיואלש ולורנין
	מט ד'	³⁵ דספלאן דרידלוטש
	ע ד'	³⁶ [...] דרום די בלו' ברניג' פריר דפליניש
		³⁷ בלשום משה גי' פוג ופי' רייניש וגראב
	קינ ד'	³⁸ קמרדון דמללבין גיל'
	בה ד'	³⁹ בלשום בניט פי' קבליש וגזבר דקבליש
		⁴⁰ בונשתרוק דסמאש' גואן גנישטא דאסוי
	בנ ד'	⁴¹ וברנד ריג דמוליט
		⁴² יוסף בלשום גי' לורנין דאסוי מח ד'
	בד ד'	⁴³ פרא' 1669 ונשא' 1670

- ¹ (...) de la filla de *Bonjudà Astruc*, 110 sous
² (...) *Colomer de Canet* (...)
³ (...) van jurar per pagar (...)
⁴ *Xelomó de Belcaire*, (...) *sa Caçara* (...)
⁵ (...) *n'Astruc des* (...) *Sadorní* (...)
⁶ (...)
⁷ (...)
⁸ (...) i Ben Nassim (...)
⁹ (...) *Iossef Falcó* (...)
¹⁰ (...)
¹¹ (...) *Bonjudà, Pere* (...) i *Pere* (...)
¹² (...) *Xelomó sa Porta, Pere Llinàs de* (...)
¹³ (...) *Belxom Falcó, Iom Tov* (...)
¹⁴ (...) *Bonastruc des Mas* (...)
¹⁵ *Bossegaïs*
¹⁶ (...) *Xelomó de Belcaire, Pere de sa* (...)
¹⁷ (...) *Iaqov de* (...)
¹⁸ (...) *Pere Farigola de Canet* (...)
¹⁹ (...) *Berenguer Ferrer de Rupian*, 22 sous
²⁰ (...) *de Canet* i el seu fill, 150 (sous), 22 (diners)
²¹ (...) *Falcó, Bernad Carnés de Juian i Guiem Martin*, 29 sous
²² (...) *Bernad Ferrer de Celran*, 8 sous
²³ (...) *Joan Tort d'avall Canet*, 39 sous
²⁴ (...) *Falcó, Andren, capellà de Camlonc*, 20 sous
²⁵ (...) *Ramon de* (...), 22 sous
²⁶ (...) *Iom Tov* i el seu fill, (...), 62 sous
²⁷ (...) *Bonjudan, Ramon* (...) *de Cabanelles* i *Pere Morat*, 232 sous
²⁸ (...) *de Iossef Falcó* (...)
²⁹ (...) *en Bonjudà Astruc* (...) *d'Amer*, 88 sous

- 30 (...) *Belxom, Francesc i Na Llobeta de Palau*, 45 sous
 31 (...) *Bonjudà Maimon, Bernad (...) de Brugonyà*, 23 sous
 32 (...) *Joan Bajaian de Camós*, 24 sous
 33 [*Avram Ravaia, Berenguer Morell de Ridalots*, 6 sous | 74
 34 (...) *Belxom, Joan de Valls i Llorenç*
 35 *des plan de Ridalots*, 49 sous
 36 (...) *de Blo'(?), Berenguer Ferrer de Fellines*, 70 sous
 37 *Belxom Moixé, Guiem Puig i Pere Rainés i Garau*
 38 *Camradon de Malalven, |GIL|* 116 sous
 39 *Belxom Benet, Pere Cavalls i el batlle de Caulès*, 25 sous
 40 *Bonastruc des Maestre, Joan Ginesta d'Asvai*
 41 *i Bernad Reig de Mollet*, 26 sous
 42 *Iossef Belxom, Guiem Llorenç d'Asvai*, 48 sous
 43 paga(ren) i resta(ren) 24 sous

Columna esquerra (b)

			[...] דרוס חסדא [...] ¹
			[...] ²
			[...] ³
			[...] ל[...] ⁴
			[...] ⁵
	טו ליט'		[...] קמל[...] ⁶
	ק ד'		[...] ר דקניט ואשת גי' ⁷
	\בה ד' /		⁸
		בוס'	

			[...] דפלול ⁹
קפב	עה ד'	גואן דבשקנון ואש'	[...] פ[...] [...] שן [...] ¹⁰
	ין ליט'	[ב]וס'	[...] ¹¹

			[...] ברנד פרטוש ובנו דאסוי ¹²
	יא ליט'	בוס'	¹³

			[...] צלון [...] ה ואבו ¹⁴
קפה	פ ד'		[...] וברנגי ר מ[...] ¹⁵
	פח		[...] ש[...] ¹⁶

			[...] ד[...] ליל וא[...] כיוש ¹⁷
	יא ליט' י ד'		[...] ה[...] פי' אשקמכ[...] [...] ופי' דלמב ¹⁸
			[...] דפ[...] אן כיוש ¹⁹
	ט ליט' י ד'		אברם רויה פי' רוברה ד[...] ²⁰
קפו	קב ד' ח פ'		שלמה דבילקיי' [...] א' ²¹
	כה ד'		²² איצק בונגודה גי' ברנד וגואן קולומיר דאי' ויבה
	מ ד'		

		בּוֹנִיט אַבְרָם	מֵטִיז פֶּרִיר דְּרִידְלוֹ' וּמֵרֵטִין גְּרָאב	23
			דְּפֹרְנָ פּוֹנְקוֹ'	24
<hr/>				
		אַיִצֶק בּוֹנְגוּדָה	פִּי' גֶשׁוּאָן דֵּשׁ' דְּלֵמַאי	25
	קֶצֶא	שְׁלֵמָה דְּבִילְקִי'	אַנְטוֹנִי קוֹל דְּמוֹנְטֵנִיגְרִי	26
		אַשְׁתְּרוֹק בְּנִיט	גְּקֵמִי גִישִׁירֵשׁ דְּקוֹרְנִיאָן	27
		נְתַגְאֵל שְׁלֵמָה בּוֹנְפִיד	בְּרַנְד אַנְדְּרִיז דְּפַגְרֵשׁ	28
			עוֹמֵד בְּעַד אַנְשְׁלֵטִיל גְּרֵסִיאָן	29
	קֶצֶב	בּוֹנְגוּדָה מֵימוֹן	גִּי' סְפוֹנְט דְּקֵמוֹשׁ	30
		נְסִיאֵל	שׁ[ה..]' רֵמוֹן אַלְב־[..]ט דְּמוֹנְטֵנִיגְרִי	31
1	(...)			
2	(...)			
3	(...)			
4	(...)			
5	(...)	15 lliures		
6	(...)	100 sous		
7	(...)	de Canet i la dona de Guiem, 25 sous		
8		<i>Bossegais</i>		
9	(...)	de Palol, 75 sous 182		
10	(...)	Joan de Bescanon i la seva dona, 15 lliures		
11		<i>Bossegais</i>		
12	(...)	Bernad Pratós i el seu fill d'Asvai, 11 lliures		
13		<i>Bossegais</i>		
14	(...)	i el seu fill, 80 sous		
15	(...)	i Berenguer, 88 (sous) 185		
16	(...)			
17	(...)	<i>Cios</i> ¹⁶⁷¹ 11 lliures, 10 sous		
18	(...)	, Pere (...), i Pere Dalmau (...)		
19	(...)	<i>Cios</i> , 9 lliures, 10 sous		
20		Avram Ravaia, Pere Roura de (...) 102 sous, 8 diners		
21		Xelomó de Belcaire, (...), 25 sous		
22		Itsaq Bonjudà, Guiem Bernad i Joan Colomer d'Aigua Viva, 40 sous		
23		Bonet Avram, Mateu Ferrer de Ridelots i Martin Garau, 50 sous		
24		(de FORN) <i>Fontcuberta</i>		
25		Itsaq Bonjudà, Pere Gasson de Sant Dalmai, 12 sous		
26		Xelomó de Belcaire, Antoni Coll de Montnegre, 12 sous 6 diners 191		
27		N'Astruc Benet, Jacme Gisseres de Cornian, 10 sous		
28		Nataguel Xelomó Bonafed, Bernad Andreu de Fagueres, 70 sous		
29		es mantingué fins En Xaltell Gracian, 20 sous		
30		Bonjudà Maimon, Guiem sa Font ¹⁶⁷² de Camós 192		
31		Nassiel (...), Ramon (...) de Montnegre, 5 sous		

¹⁶⁷¹ No hem pogut identificar el nom d'aquest notari.

¹⁶⁷² O 'sa Pont'

Figura 129: FH 28.21

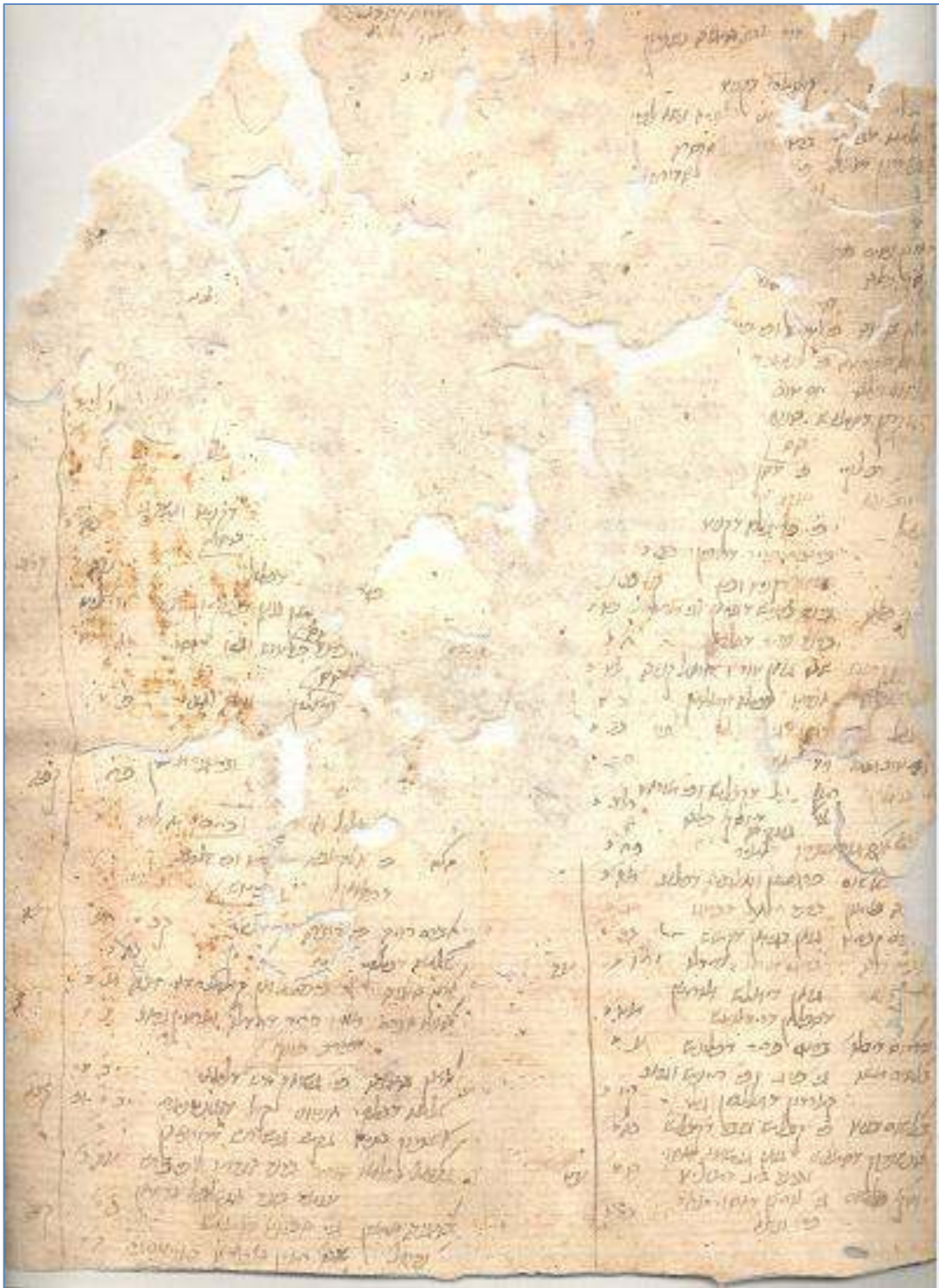

Figura 130: FH 28.22

FH 28.23 - Gi 1,256-codavant 4'/1397

Dimensions del fragment: 130,8 x 176,8 mm

Descripció externa: Full de paper molt deteriorat i fragmentat, amb molts forats i taques. Només resta l'escriptura per una de les pàgines. La tinta és d'un to marronós i es conserva en prou bon estat. No s'hi percep cap filigrana. La lletra és de mida mitjana, cursiva i d'una mateixa mà. El text s'estructurava en dues columnes a cada banda del manuscrit separades per ratlles verticals i sense marges. Tanmateix a l'esquerra només resta part d'una de les columnes i un petit fragment unit feblement per la part inferior que ha quedat voltejat. La part dreta també està a l'inrevés però no està unida a la part esquerra. En el procés de restauració i conservació s'ha adjuntat al document i per tant no podem tenir la certesa si segueix al text. En total hi ha deu línies a la columna dreta, quinze a l'esquerra i quatre en el fragment.

Observacions: Qui apuntava els registres els anava comptant amb una ratlleta obliqua al davant i n'annotava la quantitat a la part esquerra de les línies verticals, amb un interval d'entre cinc i deu registres aproximadament, tot i que no sempre amb aquesta progressió. Els nombres anotats ens mostren com aquest fragment segueix en ordre al document Gi 1, 256 s.s.

FH 28.23 (Gi 1,256-codavant 4,1397)

Columna dreta (a)

[...] ספר[...] תח[.] ל[...] ¹

בלשום בונגודה גואן פוק דסשפ[.] ק וברנגי פל[...] ²

[...] יש הרש מזה[.] אל לוביל [...] ³

בונגודה שלתיל גואן אלוארט דק[.] ליש [...] ⁴

בונשתרוק דס[מאי] שטרי ברנד קושטא דפדרינגא [...] ⁵

בוניט בל[...] גי' גאי דאורתש ⁶

נתנאל [...] וברה דוי' דאשי[...] ⁷

ליו[...] ⁸

נתנאל [...] ⁹

[...] ¹⁰

¹ (...) llibre (...)

² *Belxom Bonjudà, Joan Poc des (...)* i *Berenguer (...)*

³ (...) hi ha el pobre d'aquest (...) *Llobell*

⁴ *Bonjudà Xaltell, Joan Aloart de (...)*

⁵ *Bonastruc des Maestre, Bernad Costa de Pedrinjà*

⁶ *Bonet (...), Guiem Gaià d'Orts*

⁷ *Natanel (...)* de *Vila de (...)*

- 8 (...)
9 Natanel (...)
10 (...)

Columna esquerra (b1)

	י' ד'	[...] גראב ד' [...] ¹
קסט	ס' ד'	[...] בלל דק [...] ²
	קק ד'	[...] ד דסק [...] ואנדריו ט [...] ³
	כז ד'	[...] גמי גומי [...] ואש' ¹⁶⁷³ דבורדילש ⁴
	יא' ד'	[...] א [...] ש דברוגו' ופי' [...] ⁵
		בוס' ⁶
		בוס' ⁷
	ל' ד'	[...] ד [...] איר ⁸
	ו' ד'	[...] מאש פ' [...] יודוש ⁹
	בו ד'	[...] דרי [...] ש ¹⁰
קעח		[...] אשך דקמלונך ¹¹
		[...] בישניה דש' פי' [...] ¹²
		[...] גי' פטאב וג' גו' אן [...] ¹³
		[...] או [...] בוס' [...] ¹⁴
		[...] ד [...] נה ¹⁵

- ¹ (...) *Garau de (...)*, 16 sous
² (...) *de (...)*, 66 sous | 169
³ (...) *de (...)* i *Andreu (...)*
⁴ (...) i *Guiem | Bossegais* | 200 sous
⁵ (...) *Jacme (...)* i *la seva dona de Bordils*, 27 sous
⁶ (...) *de Brogonyà* i *Pere (...)*, 11 sous
⁷ *Bossegais*
⁸ (...), 30 sous
⁹ (...)
¹⁰ (...), 6 sous
¹¹ (...) *de Camllonc*, 46 sous
¹² (...) *de Sant (...)* | 178
¹³ (...) *Guiem Patau* i *Guiem Joan(...)*
¹⁴ (...) | *Bossegais* | (...)
¹⁵ (...)

Columna esquerra (b2), petit fragment voltejat – part inferior

[...] ארנב ר[...] ¹
 בוס' ²

[...] מו מורש[...] ³
 [...] פני[...] ⁴

¹ (...) *Arnav* (...)

² *Bossegais*

³ (...)

⁴ (...)

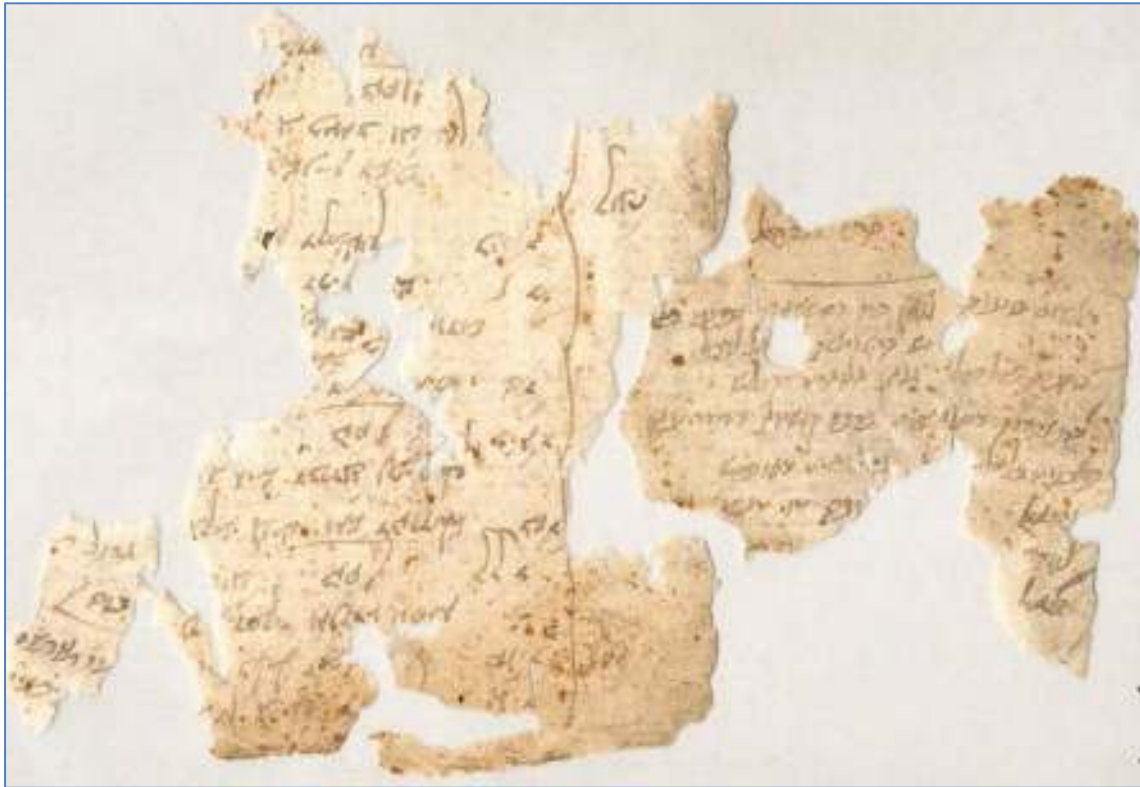

Figura 130: FH 28.23

FH 28.32/33- Gi 1,256-codavant 7'/1397

Dimensions del fragment: 168,4 x 131 mm

Descripció externa: Fragment molt malmès especialment al vers on manca la capa superior del paper. Es veuen diversos forats per atacs d'insectes. No s'hi percep cap filigrana. La tinta és d'un to marronós i es conserva en gran part del recte. La lletra és de mida mitjana, cursiva i d'una mateixa mà. El text s'estructura en dues columnes a cada banda del manuscrit separades per una ratlla vertical. Al recte a la dreta resten part del final de nou línies i a l'esquerra l'inici de dinou. Al vers només podem llegir unes lletres esparses.

Observacions: Qui apuntava els registres els anava comptant amb una ratlleta inclinada al davant i n'annotava la quantitat a la part esquerra de les línies verticals, amb un interval d'entre cinc i deu registres aproximadament, tot i que no sempre se segueix aquesta progressió.

FH 28.32 (Gi 1,256-codavant 7a',1397)

Columna dreta (a)

	[...] ז [...] ¹
	[...] שגול ד [...] ²
	[...] רה ש [...] ³
	[...] אי דמונקאל ⁴
	[...] י מונגירה ⁵
	[...] דוילשנה נשא' ⁶
	[...] ר ופי' מונטגוט ⁷
	[...] ⁸
	[...] כיא [...] ⁹
א די'	
בא [...] <u>בא</u>	
[...]	
י די'	
יא [...] <u>יא</u>	

¹ (...)

² (...)

³ (...)

⁴ (...) de Moncal, 21 (...)

⁵ (...) Monvagera(?), 1 sou

⁶ (...) de Vilassana, jura(ren), (...)

⁷ (...) i Pere Montagut, 10 sous

⁸ (...), 11 (...)

⁹ (...)

Columna esquerra (b)

[[...] א [...] ¹
[...]²

[...] שלמה³
 [...] איצק בונג[ודה]⁴
 [...] ד⁵
 [...] ספורטא פי' אגוש[...]⁶
 [...] ברנ' פרייר [...]⁷
 / [...] בונגודה [...] | /ואלמ' אניוסף \[...]\ פרייר מונ[...]⁸
 [...] ראובן שמואל⁹
 [...] איצק ראובן¹⁰
 [...] ו¹¹
 [...] פ¹²
 [...] א [...] אל לורינק [...]¹³
 [...] וג'¹⁴

[...] קבל [...] ¹⁵
 [...] ש [...] ¹⁶
 [...] פל [...] ¹⁷
 [...] פ [...] וס [...] ¹⁸
 [...] ב [...] ¹⁹

- 1 (...)
- 2 (...)
- 3 Xelomó (...)
- 4 Itsaq Bonjudà (...)
- 5 (...)
- 6 (...) *sa Porta, Pere* (...)
- 7 (...) *Berenguer Ferrer* (...)
- 8 *Bonjudà* (...) \i la vídua d'en Iossef (...) / *Ferrer* (...) \
- 9 Rubèn Xelomó (...)
- 10 Itskhaq Rubèn (...)
- 11 (...)
- 12 (...)
- 13 (...) *L(ł)orents* (...)
- 14 [...] og?
- 15 (...)
- 16 (...)
- 17 (...)
- 18 (...)
- 19 (...)

FH 28.33 (Gi 1,256-codavant 7b',1397)

[...] מן[...] ¹
 [...] מר[...] דאל[...] ²
 [...] מו[...] ³
 [...] נאל[...] ⁴

- 1 (...)
- 2 (...)
- 3 (...)
- 4 (...)

Figura 132: FH 28.32

Figura 133: FH 28.33

Esriptura: Vegeu FH 14. 27 i 28

Mapes:

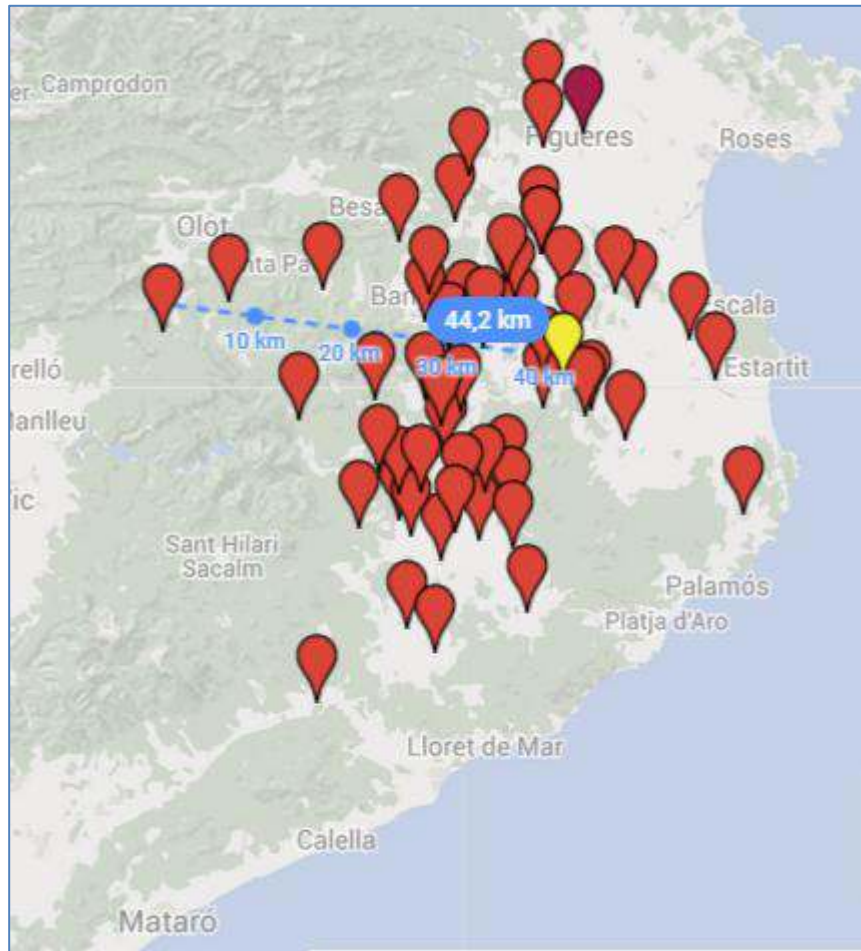

Figura 134. Mapa de la zona dels deutors

Topònims:

Adri	אדרי	Barcelona	ברצלונה
Aiga Viva	אי' ויבה	Bàscara	בשקרא
Aiga Viva	א' ויבה	Bellcaire	בילקיי
Alls, sa	סאייש	Bescanon	בשקנון
Amer	אמיר	Bordils	בורדילש
Assvai	אסוי	Brogonyà	ברוגו
Asterri	אשטירי	Brujola	ברוגולה
Avian	אוייאן	Cabanelles	קבנלש
Avijonet	אויגוניט	Caçan	קסאן
Bajoles	בגולש	Camllonc	קמלו
		Camllonc	קמלונך

Camós	קמוש	Montnegre	מונטניגרי
Canet	קניט	Palafrugell	פלפרוגיל
Canet	קניט	Palau	פלאב
Canet, avall	אואיל קניט	Palol	פלול
Cartainan/Cartanya	קרטיינן	Pedrinjà	פדרינגא
Casara ?	קסרה	Pera, sa	ספרא
Castanyet	קשטנייט	Plan de Mieres	פלן דמיארש
Castellar	קשטלאר	Pont Paneda	פונט פנידה
Caules	קבלש	Quart	קוורת
Caulès	קבליש	Ravós	רווש
Celran	סלראן	Ridelots	רידלוטש
Colon(g)ia	קולונייא	Ridelots	רידלו
Cornellà	קורנאילה	Romanyan	רומנייאן
Cornian	קורניאן	Rupian	רופיאן
Cortsan	קורצאן	Rupian	רופין
Crespian	קרשפיאן	Sa Gostera	סגושטירה
Estalric	אשטלריק	Sa Teian?/Tin?/Ten?	סתין
Estanyol	אשטניול	Salou	סלוב
Fagueres	פגריש	Salt	שאלט
Falgàs	פאלגאש	Sant Dalmai	ש' דלמאי
Fellines	פליניש	Sant Gregori	ש' גרגורי
Flaçan	פלסאן	Sant Marçal	ש' מרסאל
Fornells	פורנילש	Sant Marir	ש' מריר
Francian	פרנסיאן	Santa Llogaian	ש' לוגיאן
Garrigoles	גריגולש	Sarrian	שריאן
Gialba	גיאלבאה	Seranian	סרניאן
Gialbens	גיאלבנש	Sils	שיל
Juian	גוייאן	Sils	שילש
Llagostera	לגושטי	Sorts	שורטש
Llambilles	למבילש	Taiolan	טיולן
Llampaies	למפיאש	Teiada	טייאדה
Llampaies	למפייש	Tordera	טורדירה
Lles	ליש	Vall d'Asvai	וואל דאסוי
Lloran	לוראן	Vall de Sant Gregori	וואל דש' גרגורי
Malalven	מללבין	Valls	וואלש
Mieres	מיארש	Vidrerres	וידריריש
Mollet	מוליט	Vila Blareix	וי' בלרש
Montagut	מונטגוט	Vila d'Assens	וי' דאשי
Montfuian	מונפוייאן	Vila de Muls	וי' דמולש
Montguiri	מונטגיירי		

Vila Freser	וי' פרשאי	Vilalbin	ויללבי
Vila Genià?	ו' גיניאה	Vilassana	וילשנה
<i>Antropònims cristians:</i>			
Bernat Pintor	פינטו	Arnau Roira de	ארנב רואירה
(...) Hostaler	אושטליר	Vilalbin	
(...) Pont de Ridelots	בר[...] פונט	Arnau Salom de	ארנב סלום
(...) sa Caçara	סקסרה	Mieres	
Andreu Tarrià de		Arnau Torinet	ארנב טורינט
Brujola	אנדריו טריאה	Bartomeu Conomina	ברטומיו קונומינה
Andreu Tarrià, de		Benet de Felines	בניט
Brogonya	אנדריו טריאה	Berenguer (...) d'Asvai	ברנגיר
Andreu, capella de		Berenguer (...) de	ברנגי
Camllonc	אנדריו כפילא	Ridelots	
Antoni Bejastran(?) de	אנטוני	Berenguer Abric de	ברנגי' אבריק
Brujola	בגש[ט]ראן	Celran	
Antoni Coll de	אנטוני קול	Berenguer Barbagit	ברנגיר ברבגיט
Montnegre		d'Asvai	
Antoni Coll de	אנטוני קול	Berenguer Bascós de	ברנגיר בשקוס
Montnegre		Celran	
Antoni Fran de sobre	אנטוני פראן	Berenguer Berenguer	ברנגיר ברנגיר
Estany		Berenguer Castelin	ברנגי' קשטלין
Antoni Mir d'Avian	אנטוני מיר	Berenguer Espital	ברנגי' אשפיטאל
Arnad Joan de	ארנד גואן	Berenguer Ferrat de	ברנגי' פראט
Romanyan		Celran	
Arnau Bofí de Bordils	ארנב בופי	Berenguer Ferrer	ברנ' פריר
Arnau Bofí de	ארנב בופי	Berenguer Ferrer de	ברנגי' פריר
Cortsan		Fellines	
Arnau Borges	ארנב בורגש	Berenguer Ferrer de	ברנגי' פריר
Arnau Camardon de	ארנב קמרדון	Fellines	
Vilalbin		Berenguer Ferrer de	ברנגיר פריר
Arnau Domenja	ארנב דומינגו	Rupian	
Arnau Falgueres	וארנב פלגירש	Berenguer Gassagós	ברנגי' גאשגוש
Arnau Ferrer des	ארנב פריר	Berenguer Malvet de	ברנגי' מל[ו]יט
Carreu	דסקריב	s'Alls	
Arnau Julian de	וארנב גוליאן	Berenguer Morell de	ברינגי' מוריל
Bordils		Ridalots	
Arnau Rassin de	ארנב רשאן	Berenguer Morer de	ברנגי' מוריר
Camllonc		Vila d'Assens	
Arnau Rissac de	ארנב רישאק	Berenguer Padron	ברנגי' פדרון
Camllonc			

Berenguer Padron	ברנגיר פדרון	Bernad d'Astruc de Vila Fresser	ברנד דשטרוק
Berenguer Paià	ברנגיר פיאה	Bernad Ferrer	ברנד פריר
Berenguer Puig Torrat de Sorts	ברנג'י פוג טוראט	Bernad Ferrer de Celran	ברנד פריר
Berenguer Ravinassa de Sils	ברנגיר רואינסה	Bernad Fossan	ברנד פושאן
Berenguer sa Mafresas de Celran	ברנגיר סמפרישאש	Bernad Gallsomo(?) de Ridelots	ברנד גלשומו
Berenguer sa Plana de Falgàs	ברנג'י ספלאנא	Bernad Garic de Vall de Sant Gregori	ברנד גאריק
Berenguer Serra	ברנג'י שירה	Bernad Gibret i filla de Vidreres	ברנד גיברט
Berenguer Serra, de Massanet	ברנג'י שירה	Bernad Guiem sa Pol de Castian	ברנד ג'י ספול
Berenguer Sitges de Lambilles	ברנגיר סיטגש	Bernad Joscarn, de Canet	ברנד גושקאם
Berenguer Solan d'Asterri	ברנגיר שולאן	Bernad Marcs de Llagostera	ברנד מרקש
Berenguer Solan d'Asterri	ברנג'י שולאן	Bernad Marin de Sorts	ברנד מרין
Berenguer Sot de Vilarbó	ברנגיר סוט דוילארבו	Bernad Noell de Borgonyà	ברנד נוא[י]ל
Berenguer Vingells de Cornian	ברנג'י וינגלש	Bernad Oliveres de Cassan	ברנד אוליבירש
Bernad (...) de Brugonyà	ברנד	Bernad Ort d'Aigua Viva	ברנד אורט
Bernad Andreu de Figueres	ברנד אנדריו	Bernad Pagès de Vila d'Àsens	ברנד פגש
Bernad Barjuian de Barcelona	ברנד ברגוייאן	Bernad Pratós	ברנד פרטוש
Bernad Bonifaia des Ruian	ברנד בוניפאיי דסרויאן	Bernad Pratós d'Asvai	ברנד פרטוש
Bernad Cantalrala d'Aigua Viva	ברנד קנטלראלה	Bernad Reig de Mollet	ברנד ריג
Bernad Carnés de Juian	ברנד כרניש	Bernad sa Ruian	ברנסשק סרויאן
Bernad Carnot de Fornells	ברנד קרנוט	Bernad Serra de Palau	ברנד שירה
Bernad Carós de Vila de Muls	ברנד קרוש	Bernad Teià	ברנד טייא
Bernad Costa de Pedrengar	ברנד קושטא	Bernad Xunclà de Bàscara	ברנד שונקלה
		Bertran Francesc Bonanat Riquer de Celran	ברטראן פרנסשק בוננאט ריקיר

Castion Mas	קשטיון מאש	Francesc Estagnaiart	פרנסשק
Colomer de Canet	קלומי]ר	de Vila d'Assens	אשטגניארט
Cortada de Rupian	קורטאדה	Francesc Estanyol de	פרנסשק
Cortada des Tin	קורטאדה	Canet	אשטניול
/Tain (Teià?)		Francesc Joan de	פרנסשק גואן
Dalmau (...) de	דלמב	Bescanon	
Castellet		Francesc Lladon de	פרנסשק לדון
Deulofeu Sac	דיבלופיב סק	Pedrinà	
Espital de Senyor	אשפיטאל	Francesc Masson de	פרנסשק משאון
	דשינייאן]ר	Canet	
Estalric	אשטלריק	Francesc Mateu de	פרנסשק מטיו
Estanyol de Canet	אשטניול	Vialbin	
Estevan sa (...) de	אשטיבאן	Francesc Padron petit	פרנסשק פדרון
Sarrian		Francesc Pascal de	פרנסשק פשקאל
Estevan sa Pont/Font	אשטיבאן ספונט	Sant Madir	
Feliu Joan de Palau	פליב גואן דפלאב	Francesc Pascal de	פרנסשק פשקאל
Francesc	פרנסשק	Sant Marir	
Francesc (...) de	פרנסשק	Francesc Pont de	פרנסשק פונץ
Bordils		Sant Marçal	
Francesc (...) de Vila	פרנסשק	Francesc Puig	פרנסשק פוג
d'Àsens		Francesc Rasset de	פרנסשק רשאיט
Francesc (...) Sots de	פרנסשק	Salt	
Bajols	[...]אנה שוטש	Francesc Roira	פרנסשק רואירה
Francesc Bossac de	פרנסשק בושק	Francesc Rostoi de	פרנסשק רשטוי
Vilalbin		Llambilles	
Francesc	קנטל	Francesc sa Ruian	ברנד סרויאן
Catallops/Bernat de		Francesc Travaies de	פרנסשק
Cantallops		Canet	טרויאש
Francesc Comes de	פרנסשק קומש	Francesc Valls de	פרנסשק וואלש
Sa Pera		Cornellà	
Francesc Cornian de	פרנסשק	Francesc Vissen des	פרנסשק בישן
Sorts	קורנייאן	Vaulanada	
Francesc Dalmau	פרנסשק דלמב	Garan Garriga de	גראן גריגה
Francesc Dalmau de	ופרנסשק דלמב	Juian	
Felines		Garau Camradon de	גראב קמרדון
Francesc de Palau	פרנסשק	Mallaven/Malalven	
Francesc de Teialan	פרנסשק	Garau des (...)	גראב דסדל [...]
Francesc Deulofeu	פרנסשק	Guiem (...) de	גי' [...]רון ד
	דיבלופיב	Llagostera	
Francesc Dolça de	פרנסשק דולסה	Guiem Bernad d'Aiga	גי' ברנד
Bàscara		Viva	

Guiem Bofí de Llagostera	ג'י בופ	Guiem Pere de Vila Genià?	ג'י פי
Guiem Colom	ג'י קולום	Guiem Pere Jacme de sa Pera	פ'י גקמי
Guiem Cortada	ג'י קורטאדה	Guiem Ponç de Caçan	ג'י פונץ
Guiem de Blanca	ג'י [...] דבלאנקה	Guiem Pont de Ridelots	ג'י פונט
Guiem Ferrer de Llampaias	ג'י פריר	Guiem Puig de Mallaven/Malalven	ג'י פוג
Guiem Ferrer de Palafrugell	ג'י פריר	Guiem Raval de Llagostera	ג'י רוול
Guiem Ferrer, fuster de Celrà	ג'י פריר	Guiem Roira	ג'י רואירה
Guiem Gaià d'Orts	ג'י גאי דאורתש	Guiem sa Costa de Sarrian	ג'י סקושטה
Guiem Galana de Montagut	ג'י גאלנה	Guiem sa Font de Camós	ג'י ספונט
Guiem Gilana de Montagut	ג'י גילאנא	Guiem sa Maia des Casara	ג'י סמאי דסקסרה
Guiem Gilana de Montagut	ג'י גילאנה	Guiem sa Pont Bag	ג'י ספונט באג
Guiem Gomer de Cortian	ג'י גומיר	Guiem sa Vegeda de Montnegre	ג'י שווגידה
Guiem Joan	ג'י פטאב	Guiem Saborell de Celran	ג'י שבוריל
Guiem Joer de Ridelots	ג'י גואיר	Guiem Serra de Sant Gregori	ג'י שירה
Guiem Lladon de Lloran	ג'י לדון	Guiem Tassi de	טאסי דפוג
Guiem Llorenç d'Asvai	ג'י לורינץ	Guiem Vidal de Juian	ג'י וידאל
Guiem Llorens	גיאם לורינ	Guillem Banyils	בנגילס
Guiem Martin	ג'י מר[טין]	Guillem Llobet	לובט
Guiem Mastre de Llagostera	ג'י מאשטר	Jacme (...) de Vila Blareix	גקמי
Guiem Montada	ג'י מונטאדה	Jacme Bossan d'Adri	גקמי בושן
Guiem Natin de Bordils	ג'י נטין	Jacme Cams de Vila Blareix	גקמי קאמש
Guiem Pagès de Santa Logaian	ג'י פגיש	Jacme Coll de Palol	גקמי קול
Guiem Partran	ג'י פרטראן	Jacme Coll de Sorts	גקמי קול
Guiem Patau	ג'י [גו]אן	Jacme Cortada de Rupian	גקמי קורטאדה
Guiem Pedrer de Llagostera	ג'י פדריר	Jacme de Frapestell	גקמי דפרפשטיל

Jacme Gisseres de Cornian	גקמי גשירש	Joan Trobat de Juian	גואן טרובאט
Jacme Jassers	גקמי גשירש	Llobeta de Palau	לוביתה
Jacme Marin	גקמי מרין	Llorenç des plan de Ridellots	לורינץ
Jacme Noguer	גקמי נוגיר	Martín	מרטין
Jacme Noguera des	גקמי נוגירה	Martin de Vila Freser	מרטין
Jacme Noisedor de Sarrian	גקמי נושידור	Martin Dogal de Vilalbin	מרטין דוגאל
Jacme Riquer de Celran	גקמי ריקיר	Martin Garau	מרטין גראב
Janer de Lampilles	גנאיר	Martin Guerau	מרטין גראב
Jaçme Pellisser de Vila Blareix	גקמי פליסיר	Martin Vidal des Castellar	מרטין וידאל
Jaçme sa Vaulina de Colon(g)ia	גקמי סובלינה	Mateu de Riudelots	מטיו
Joan Agullana, escrivà de Bajoles	גואן אגויאנה	Mateu Ferrer de Ridelots	מטיו פריר
Joan Aloart	גואן אלוארט	Mateu Serra d'Aigua Viva	מטיו שירה
Joan Bajaian de Camós	גואן בגיאן	Micolau Arlot de Quart	מיקולב ארלוט
Joan Batlle de Figueres	גואן בטלי	Micolau Poumifra de Camllong	מיקולב פובמפרה
Joan Batlle de Trovaba	גואן בטלי דטרוואבא	Miquel Colom	מיקל כולם
Joan Colomer	גואן קולומיר	Miquel Coll d'Estalric	מיקל קול
Joan Colomer d'Aigua Viva	גואן קולומיר	Miquel Serra de Taiolan	מיקל שירה
Joan de (...), batlle de (...)	גואן ד[...]באן	Nicolau d'Avijonet	ניקולאב
Joan de Bescanon	גואן	Nicolau Gornés	ניקולב גורניש
Joan de Fontcuberta	פונקו	Pere (...) d'Amer	פי
Joan de Sils	גואן	Pere (...) de Camllonc	פי
Joan de Valls	גואן דיזאלש	Pere (...) de Castelar	פי
Joan Fabrega de Ridelots	גואן פבריגה	Pere (...) de Flaçan	פי
Joan Ginesta d'Asvai	גואן גנישטא	Pere (...) de Monfullan	פי
Joan Martin de Fornells	גואן מרטין	Pere (...) de Santions (?)	פי
Joan Poc	גואן פוק	Pere (...) de Vall d'Asvai	פי
Joan Tort d'avall Canet	גואן טורט	Pere Agost de Vila Freser	פי' אגושט
		Pere Amat de Moncada	פי' אמאט דמונקאדה

Pere Armadas de Palafrugell	פי' ארמדאש	Pere Garau de Fornells	פי' גראב
Pere Armades de Palafrugell	פי' ארמאדש	Pere Garau de Palau	פי' גראב
Pere Arrufat	פי' ארופאט	Pere Gasson de Sant Dalmai	פי' גשוואן
Pere Arrufat de Ridelots	פי' ארופאט	Pere Juliver des Pararol de Llagostera	פי' גוליביר דספררוול
Pere Astr(...) de Fornells	פי' אשטרו	Pere Lladon des Castellar	פי' לדון
Pere Batlle	פי' בטלי	Pere Llinàs	פי' לינאש
Pere Boer de Llagostera	פי' בואיר	Pere Llinàs de Castellar	פי' לינאש
Pere Cadós	פי' קדוש	Pere Llongel(?) de Salran,	פי' לונגל
Pere Carrera de Cartenyan	פי' קרירה	Pere Llorenç	פי' לורנץ
Pere Carrera de Valls	פי' קרירה	Pere Madrenes	פי' מדרינש
Pere Cavalls de Caulès	פי' קבליש	Pere Martín	פי' מרטין
Pere d'Anglada de Seranian	פי' אנג[ל]אדש	Pere Martín de Vila de Muls	פי' מרטין
Pere d'Arnau de Lles	פי' דרנאב	Pere Masec (...) de Camlong	פי' מאשק
Pere Dalmau	פי' דלמב	Pere Mateu de Ridelots	פי' מטיו
Pere Dalmau de Flaçan	פי' דלמב	Pere Miron d'Estanyol	פי' מירון
Pere de (...) de Montagut	פי	Pere Miron de Salou	פי' מירון
Pere de Capdestal	פי' דקאפדשטאל	Pere Montagut de Castellar	פי' מונטגוט
Pere de Vilabona de Vilalbín	פי' דוילבונה	Pere Morat	פי' מוראט
Pere des Puig	פי' דספוג	Pere Morat de Ridelots	פי' מוראט
Pere des Puig de Vilassana	פי' דספוג	Pere Mut	מוט
Pere el gran	פי' גדול	Pere Oliver de Llagostera	פי' אוליביר
Pere Farigola de Canet	פי' פריגולה	Pere Oliver de Ridelots	פי' אוליביר
Pere Ferrer de Llampaiés	פי' פריר	Pere Parat de Fornells	פי' פראט
Pere Ferrer de Rupian	פי' פריר	Pere Peralta d'Avian	פי' פרלטה
Pere Ferrer de Rupian	פי' פריר	Pere Perpinyan de Caulés	פי' פרפינייאן
Pere Folc de Camlong	פי' פולק		

Pere Perpinyan, de Caulés	פ'ל פרפינייאן	Pere Vidal de Juian	פ'ל וידאל
Pere Pilac de Brujola	פ'ל פילק	Pere Vila de Gialba	פ'ל וילא
Pere Ponç capellà	פ'ל פונץ גלח	Pere Vila de Gialbens	פ'ל וילה דגיאלבנש
Pere Ponç de Camós	פ'ר'י פונץ	Pere Vilar de Ridelots	פ'ל וילאר
Pere Pou de Fornells	פ'ל פוב	Perico Ferré d'Asvai	פ'ר'יקו פ'ר'י
Pere Pou de Ravós	פ'ל פוב	Ramon (...) de Cabanelles	רמון
Pere Rainés de Mallaven/Malalven	פ'ל רייניש	Ramon (...) de Montnegre	רמון
Pere Robira	פ'ל רובירה	Ramon Caçan de sa Sapera	רמון קסאן
Pere Roira d'Aigua Viva	פ'ל רואירה	Ramon de	רמון דג[.].ן
Pere Ros de Tordera	פ'ל רוש	Ramon de Cangaiava?	רמון דכנגייבא
Pere Ros de Vila d'Assens	פ'ל רוש	Ramon de Gon de Salt	רמון דגון
Pere Roura	פ'ל רוברא	Ramon Ginés de Francian	רמון גינש
Pere Roura	פ'ל רוברא	Ramon Martin	רמון מרטין
Pere Roura de Vila d'Assens	פ'ל רוברא	Ramon Mut de Salt	רמון מוט
Pere Saglàs	פ'ל שגלאש	Ramon Planella de Pont Paneda,	רמון פלנילה
Pere Sagrera de Fornells	פ'ל שגרירה	Ramon Vidal	רמון וידאל
Pere Serra de Franciac	פ'ל שירה	Rastoi de Llambilles, Roira des San	רשטוי רואירה דשסאן
Pere Simon de Garrigoles	פ'ל שימון	Ros de sa Teiada	רוש
Pere Soler	פ'ל שוליר	Rossec de Fontbernad	+
Pere Tarell de Caçan	פ'ל טריל	Roura de Vila d'Assens	רוברא
Pere Teiada	פ'ל טייאדה	Sa Sal, el petit sa San	סשאל הקט סשאן
Pere Teixidor de Vila d'Àsens	פ'ל טישידור	Sadorní (...)	שדורני
Pere Torinat de Cortsan	פ'ל טורינט	Simó Bassagais o Bossegais	בסגאי
Pere Torrent de Cortsan	פ'ל טורינט	Simó Bassagais o Bossegais	בוס
Pere Vall de Vila d'Àsens	פ'ל בלל	Toni Coll de Montguiri	טוני קול
Pere Vidal de Flaçan	פ'ל וידאל	Toron de Sant	טורון דש' דלמאי
Pere Vidal de Flaçan	פ'ל וידאל		

Dalmai		Mieres	
Vi(...)]got Avonar de Palol	וי[.גוט אוונאר	Vidal de Fontbernad	וילאר דפונטברנד
Vicenç des Plan de	ויסנץ דספלן		
<i>Antropònims jueus:</i>			
Belxom \Moixé/ Falcó	בלשום /משה/ פלכו	Bonet Xaltell	בוניט שלתיל
Vidal de cal Ramont	וידאל דקלרמונט	Bonet Xaltell	בוניט שלתיל
Tadrós Deuloscrega	טדרוס דיבלו	Bonantsac	בוננצק בונשניז
Leví	לוי	Bonsenyor	
Ruvèn Nassim	ראובן נסים	Bonastruc des Maestre	בונשתרוק דסמאיטרי
Avram Cabrit	אברם קברית	Belxom Bonet	בלשום בוניט
Avram Ravaia	אברם רויה	Belxom Benet	בלשום בניט
Aaron	אהרן	Belxom Moixé	בלשום משה
Aaron	אהרן	Belxom Falcó	בלשום פלכו
Itsaq Bonjudà	איצק בונגודה	Bonjudà Benet	בנגודה בניט
Itsaq Bonjudà	איצק בונגורה	Benet Belxom	בניט בלשום
Itsaq Bonet	איצק בוניט	Jucef Falcó	גוסף פלכו
Itsaq des Maestre	איצק דסמאיש	Jaco Avram	גקו אברם
Itsaq Momet	איצק מומט	Davit ...	דוויט
Itsaq Ruvèn	איצק ראובן	Daví Falcó	דוי פלכו
Astruc An	אשתרוק אן	Vidal Llobell	וידל לוביל
Astruc Atsmies	אשתרוק אצמיאש	Tadrós Khasdai	טדרוס חסדאי
Astruc Bonet	אשתרוק בוניט	Todros Khasdai	טודרוס חסדאי
Astruc Benet	אשתרוק בניט	Iom Tov Navarro	יום טוב נבא
Astruc Vidal	אשתרוק וידאל	Iom Tov Navarro	יום טוב נבארו
Astruc Cohen	אשתרוק כהן	Iossef, la vídua	יוסף
Astruc Llobell	אשתרוק לובל	Iossef Atsmies	יוסף אצמיאש
Astruc Cresques	אשתרוק קרשקש	Iossef Astruc	יוסף אשתרוק
Astruc Cresques	אשתרוק קרשקש	Iossef Bonjudà	יוסף בונגודה
Bonassan Astruc	בונאשן אשתרוק	Iossef Belxom	יוסף בלשום
Bonjudà, la vídua	בונגודה	Iossef Daiot	יוסף דיוט
Bonjudà Itsaq	בונגודה איצק	Iossef Falcó	יוסף פלכו
Bonjudà Itsaq	בונגודה איצק	Iaqov de (...)	יעקב ד
Bonjudà Astruc	בונגודה אשתרוק	Mestre Moixé	מאשטרי משה
Bonjudà Maimon	בונגודה מימון	Moixé Cabrit	מושה קברית
Bonjudà Xaltell	בונגודה שלתיל	Maimon Bonjudà	מימון בונגודה
Bonet Avram	בוניט אברם	Maimon Mercadell	מימון מרקדיל

Moixé Astruc	משה אשטרוק	Ferrer Bonanssan	פריר בוננשן
Moixé Falcó	משה פלכו	Ruvèn Xelomó	ראובן שמואל
Mestre Moixé	משטרי משה	Xaltell Gracian	שלטיל גרסיאן
Nassan	נאשן	Xelomó Adret, vídua	שלמה אדרט
Nassiel	נסיאל	Xelomó Astruc	שלמה אשטרוק
Naçan Moixé	נסן משה	Mercadell	מרקדיל
Nassanel	נסנאל	Xelomó Bonjudà	שלמה בונגודה
Nassaq Bonsenyor	נשק בונשניור	Xelomó de Belcaire	שלמה דבילקי
Nataguel Xelomó	נתגאל שלמה	Xelomó sa Porta	שלמה ספורטה
Netanel	נתנאיל		
Falcó Bondia	פלכו בונדיאה		

5.3.13 Part d'un llibre de registres de préstecs, pagaments i empenyoraments a cristians i jueus (35)

Signatures notarials: Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet/1364-1365

Signatures dels fragments: FH 87.1-2; 3- 4, 5- 6, 7

Descripció interna: Tres bifolis i un petit fragment de paper, només amb les restes d'alguna lletra, que formaven part d'un llibre de comptes de la dècada dels anys quaranta del segle XIV. Amb les dades que s'hi anoten no podem pas esbrinar qui era el prestador o l'associació de prestadors propietaris d'aquesta comptabilitat. Hi ha dues menes de registres: uns de molt esquemàtics, amb el nom del prestador, la procedència, l'import, el termini i la data, i uns altres més extensos que complementen les dades bàsiques amb anotacions de pagaments i deutes posteriors, els noms dels garants, els objectes empenyorats i altres aclariments. La major part dels noms que s'esmenten són de cristians procedents de les actuals comarques del Baix Empordà, el Pla de l'Estany i el Gironès. També s'hi anoten els deutes i pagaments d'alguns jueus. D'altra banda, al final d'alguns registres s'anota el nom ארנל (*Arnal*). Entenem que fa referència al notari Arnal Mas, que també actua en una ocasió de garant.¹⁶⁷² També s'esmenten els notaris פירי ש' גואן (*Pere Sant Joan*) i פירי גראל (*Pere Garal*).

Observacions: Al final de cada pàgina s'indica la suma total dels imports detallats. El document, especialment quan manca espai, és ple d'abreviatures hebrees. A més de les habituals sovint s'apocopen del mot els plurals i les terminacions verbals. Això fa que en algunes ocasions, quan el text precedent no ens ha arribat, no puguem desenvolupar la terminació exacta. També trobem algunes abreviatures catalanes que sovintegen en aquesta tipologia de textos: 'ש' (*sant*), 'דש' (*de Sant*), פלי' (*Sant Feliu*), לש' פלי' (per *Sant Feliu*), לש' מיקי' (per *Sant Miquel*), דש' מרטי' (*de Sant Martin*), למרט' (per *Martror*), לפש' (per *Pasqua*), אגש' (*agost*), שטי' (*setembre*), דדי' (*desembre*), ר' (*reials*). Cal notar que es marquen les paraules catalanes –si el redactor no se n'oblida– amb una vírgula vertical al final del mot com també els nombres d'una sola xifra, però en aquest cas amb la vírgula al damunt de la lletra. Els nombres de més d'una xifra s'assenyalen amb una ratlleta horitzontal en forma de ziga-zaga sobre les lletres. També es marca la pronúncia específica catalana de la *g* final o al mig del mot, inexistent en hebreu, amb un punt al damunt: דפויג (*de Puig*) o מאג (*maig*). Tanmateix quan la *g* és inicial no es marca. Quan l'abreviatura finalitza amb ל es creua aquesta lletra amb una ratlleta. Tot i que participen dues mans en la redacció aquestes particularitats escripturals les observem en tots els fragments que conformen el conjunt. D'altra banda, aquestes mans són la M1 i la M2 del quadern de préstecs i empenyoraments dels anys 1321-1342 (núm. 4), tot i que, per bé que l'estructura és semblant, no forma part del mateix llibre de comptabilitat.¹⁶⁷³

Datació: Les dates dels registres de préstec van de l'any 1341 fins a l'any 1346.

¹⁶⁷² O Arnau Delmas, 1324-1333, Notaria AHG Gi-05/8.

¹⁶⁷³ Per exemple, el present document indica a final de cada pàgina a la suma total dels imports deguts, i detall que no trobem en el quadern núm. 4 (apartat 5.3.2).

Lèxic català: אבריל (*abril*), אגש' (*agost*), גנר (*gener*), גוליול (*juliol*), מאג (*maig*), מרס (*març*), ש' מרטי (*Sant Feliu*) i פלי' (*Pasca*), פשקא (*nones*), נונש (*Martror*), מרט' (*Sant Martí*), וילה (*setembre*), פבריר (*febrer*), ש' מיקל (*Sant Miquel*), נדל (*Nadal*), וילה (*vila*).

Topònims: אמנס ש' גובן (*amunt Sant Joan*), ג' (*Girona*), גויאן (*Juian*), קאלונגא (*Calonja*), קמוש (*Sant Biogan? de Celran*), ש' ביוכגן דיסלראן (*Celran*), סלראן (*Celran o Salt*), סל' (*Camós*), קמונש (*Camons*), ספרה (*Sa Pera*), פיגירש (*Figueres*), פלול (*Palol*), פוגאלש (*Fogalls*), ש' מרטין i ש' מרטי (*Sant Feliu*), ש' פלי' (*Porqueres*), פורקיש (*Robins*), רובינש (*Sant Martin*).

Antropònims cristians: ארנל (*Arnal*), אצקפט (*Escapat*), בנדיט רושיש (*Bendit Roses*), ברנגיר מילאן דסואל (*Berenguer Jacme*), ברנגיר גאקמי (*Berenguer Milan des Vall*), ברנד (*Bernad*), ברנד בלאנק (*Bernad Blanc*), ברנגיר מצקורט (*Bernad Mascort*), בויגיר פלישיר (*Berenguer Garriga*), ברנד מיקל (*Bernad Miquel*), ברנגיר גריגה (*Berenguer Garriga*), גקמי בגנין (*Jacme Bengian*), גקמי (*Jacme*), גקמי ש' גואן (*Jacme Sant Joan*), גירואין (*Guiam Gil*), גיאם גיל (*Guiam Gaiart*), גיאם גיארט (*Guiam Gaiart*), גיאם גיל (*Guiam Gil*), גיאם דוילה לונגא (*Guiam de Vila Llonga*), גיאם גראן (*Guiam Garau*), גיאם גרב (*Giroin sa Barjudà*), דיבלופיב די ספונטנאל (*Jouan*), גיאם סקשן (*Guiam sa Cassan*), פירי מיר מיקלאב מיר (*Micolau Mir*), מיקלאב פונץ (*Micolau Ponts*), פירי (*Denlofeu des Fontanal*), פירי בוניט (*Pere Bonet*), פירי דספאב (*Pere des Pau*), פירי רוקא (*Pere Roca*), פירי מילאן (*Pere Milan*), פירי דספורט (*Pere des Port*), פירי ש' גואן (*Pere Sant Joan, notari*), פירי גראל (*Pere Garal, notari*), פירי אגושטין (*Pere Agustín*), פירי סרוינן (*Pere sa Roinan*), פירי קושטיש (*Pere Pascual*), פירי גינארט (*Pere Ginart o Guinart*), פירי קושטיש (*Pere Costes*), רמון מרטין (*Ramon Martín*), רמון דפויג פגיש (*Ramon de Puig Pagès*), רמון (*Ramon*), רישן מרטין (*Rissan Martín*).

Antropònims jueus: איצק (*Itsaq*), בונשטרוק (*Bonastruc*), בונגודה איצק דפיגירש (*Bonastruc Itsaq de Figueres*), וידאל (*Vidal*), וידיש (*Vides*), משה (*Jucef ...*), גוסיף בל. [גש.], יוסיף (*Iossef*), גוסיף בל. [גש.], יוסיף (*Jucef ...*), משה אברם (*Moixé Avram*), משה גוסיף (*Moixé Jucef*), ניצק לוי (*n'Itsaq Levi*), וידאל (*Astruc Vidal*), שלמה (*Xelomó*).

Trets lingüístics:

- Transcripció del diftong [aw] amb אב-: מיקולאב (*Micolau*), גרב (*Garau*), דספאב (*des Pau*)
- Transcripció de [ɣ] amb ג: מאג (*maig*).
- Es transcriu amb ד del so final del nom propi ברנד (*Bernad*).
- Sensibilització de la -r final en el nom propi ברנגיר (*Berenguer*).
- La sibilant davant d'oclusiva sorda [k] es transcriu com alveolar africada amb צ [ts]: אצקפט (*Escapat*) i מצקורט (*Mascort*).
- A la línia FH 87.1.a.8 trobem la forma habitual del nom propi en hebreu גוסיף בל. [גש.]: יוסיף (*Iossef*) però la resta del document l'antropònim és גוסיף בל. [גש.]: יוסיף (*Jucef ...*), משה גוסיף (*Moixé Jucef*). Podem resoldre la pronúncia inicial com [ʒu]. Tanmateix no podem estar segurs de la pronúncia final que podria ser tant [ʒuzép] –habitual a la zona gironina– com [ʒuzéf].
- S'empra la variant ארנל (*Arnal*) del nom propi d'home *Arnau*. També podríem llegir *Arnall*. Ambdues formes estan documentades des del segle

- XI. Diversos exemples els trobem a *Greuges de Guitard Isarn, senyor de Caboet* (1080-1095) (DTCA).
- El nom propi *Nicolau* el trobem en la seva forma vulgar *Micolau* (מיקולאב) que ja es documenta el segle XIII: “Un fals cristià qui avia nom Micolau” Llull, *Doctrina Pueril* 71, 4 (DCVB); “Micolau, e era resclús, e sabia molt de la lig” Llull, *Doctrina Pueril* (DTCA).
 - Trobem la forma *Jacme*, molt més freqüent en català antic que no pas *Jaume*, del llatí JACOBUS (adaptació de l'hebreu יעקוב).
 - Tot i que abreujada, observem que la forma que apareix en aquest document per al mes de desembre és *dedembre*: דדי'
 - No podem estar segurs de com es resol l'abreviatura catalana 'ש (actual *sant*), ja que hem trobat altres fragments amb el mateix mot desenvolupat i transcrit com שין (*sen*, amb l'emudiment final de la *t* final) i שן (que probablement es pronunciava *san*, també amb emudiment final de la *t*). Al segle XIV es documenten ambdues formes. La variant *sent*, efecte de la relaxació de la *a*, és molt freqüent en posició proclítica davant un nom propi i presenta les variants ortogràfiques *senct* i *sen* en el català antic. Molt rarament es troba *sent* en posició forta (DCVB).
 - El redactor fa servir el mot פשקא (*Pasqa*). Es refereix a la Pasqua cristiana i no pas a la jueva perquè la data havia de ser coneguda pel creditor, cristià i probablement si hagués fet referència a la festa jueva, hauria fet servir el mot hebreu, פסח.
 - Conservació de la /-n/ etimològica en alguns topònims: סלראן (*Celran*), גויאן (*Juian*), ש' מרטין (*Sant Martin*) o קמונש (*Camons*), i també en alguns antropònims: מרטין (*Martín*), אגושטין (*Agustín*), סקשן (*Sa Cassan*).
 - Ús de la preposició àtona *de* amb valor de procedència en català: די en un cas (דיסלראן) o habitualment amb ד. Sempre aglutinada al mot (*de/ d'*). La no notació de la י no implica necessàriament apostrofació:
 - Observem una doble elisió d'א de l'article onomàstic en contacte d'un mot iniciat amb vocal: נשתרוק (*n'Astruc*)
 - S'empra l'article onomàstic català *en/na* sense cap mena de separació amb el mot que segueix: נא-/אנ- (forma plena) o נ- (forma elidida davant vocal).

FH 87.1/2 - Gi 1,71-1/1364-1365

Dimensions del fragment: 192 mm x 320 mm

Descripció externa: Bifoli de paper amb lleus taques d'humiditat i algun forat per atac d'insectes. El marge superior està retallat per a la seva reutilització en els llocs del llibre notarial i els exteriors i l'inferior estan mig estripats. S'aprecia un plec central i els forats d'una antiga enquadernació. El paper té un verjurat molt visible de més d'un mil·límetre de gruix en sentit vertical i no s'hi percep cap filigrana. La tinta és d'un to marronós i en algunes línies s'ha esborrat parcialment, fet que en dificulta la lectura. La lletra és ràpida, no gaire gran, cursiva i d'una mateixa mà. El text

s'encaixa en cada una de les dues pàgines, separat per un espai d'uns 5 mm del marge central i en altres parts per més de 50 mm del marge inferior. Al recte hi ha dinou línies a la pàgina de la dreta i setze a l'esquerra. Al vers només hi ha text a la pàgina esquerra que conté vint-i-una línies. Sovint s'escriuen anotacions abreujades sobre o sota les línies. L'interlineat és de 5 mm aproximadament.

FH 87.1 (*Gi 1,71-1a/1364-1365*) (M1)

Foli dret (a)

[...] ¹
 [...] ² צו די ו פ' עו' מ די
 [...] ³ ל ג די
 [...] ⁴ א [...] ⁵
 [...] ⁵ ופר' שלמה [...] די
 [...] ⁶ די
 [...] ⁷
 [...] ⁸ יוסף [...] פ' [...] די פר' ב די ארנל [...] ו [...] ת ז די ח פ'
 [...] ⁹ קלת ה די ה פ' זה [...] ¹⁰
 [...] ¹⁰ גקמי ג [...] רט [...] על [...] ¹¹
 [...] ¹¹ /פטו' [...] ב ר' ש [...] ¹²
 [...] ¹² /פטו' [...] בונשתרוק ופ' שהוצי' [...] לחד' אגש' א [...] שק לי
 [...] ¹³ /ח' [...] אצקפט יט פ' שהוצה' להם לחו' [...] טגיר
 [...] ¹⁴ / [...] ס די' ברנגיר מצקורט דש' ביוכגן דיסלראן ק די' ק ר' לפשקא מו אבריל מה
 ערי גקמי [...] ק ו [...] משם
 [...] ¹⁵ / [...] / [...] נש [...] ק די' אלא בשט' [...] שתיבים לו מיקולאב פונץ ובנו פירי ונשיהם
 דיקאלונגא שע' ל ד' ק ר' לחדש
 [...] ¹⁶ ו [...] ש' י כני' מאג מה צע' בשע' נה עב
 [...] ¹⁷ /פשו' [...] ש' לי' ב די' בה' [...] שנשאררו לפרי' נה כמה בחו' ג די' שחיבי' גאום גיארט
 ואש' דסל' בחמ' [...] ועו'
 [...] ¹⁸ פ' [...] משם ואש' [...] ל' [...] [...] שא [...] החו' מיורב' [...] נשתרוק וידאל
 [...] ¹⁹ דף זה קקמא די' ז פ'

¹ (...)

² (...) 96 sous 6 diners, i també 40 sous (...)

³ (...) 3 sous

⁴ (...)

⁵ (...) i pagà, Xelomó (...) sous

⁶ (...) sous

⁷ (...)

⁸ (...) Iossef (...) pagà 4 sous, *Arnal* (...) 7 sous, 8 diners (...)

⁹ (...) 5 sous 5 diners (...)

¹⁰ (...) *faeme* (...)

- ¹¹ \eximit/ (...) 20 reals 300 (...)
¹² \eximit/ (...) *Bonastruc* i pagà el que vaig pagar (...), pel mes d'*agos(t)* (...) per mi.
¹³ \deutor/ (...) *Escapat* i (...) 16 sous que els van pagar pel deute (...)
¹⁴ \[...] 60 sous/*Berenguer Mascort de Sant Biogan de Celran*, 100 sous 100 reals per *Pasca* de 1346, abril 13(45); garants *Jacme* (...) d'allà
¹⁵ (...) 100 sous aquest excepte (...) dos de (...) per ell, *Micolau Ponts* i el seu fill *Pere* i les seves dones *de Calonge* i encara (...) 30 sous 100 reals (...) a un mes
¹⁶ I (...) 16 (dies) de l'entrada de *maig* (...)
¹⁷ \allargat/ 300 lliures, 2 sous (...) que restaren per (...) com (...) 50 sous que ens deuen *Guiam Gaiart* i la seva dona *de Celran/Salt* (...) i encara
¹⁸ (...) d'allà i la seva dona (...) n'*Astruc Vidal*
¹⁹ Aquesta pàgina: 241 sous 7 diners

Foli esquerra (b)

[...] ¹
איצק [...] ג די' ²
חיב לי בטוחן שלי ואג[...] ש פרות [...] ת ה[...] שלי [...] [...] קרש [...] ³
[.] אפט[...] א אנ[...] [...] [...] קבא די' ו פ' שהוצא' למא[...] ת [...] ⁴
אנוידאל חביב ל די' ⁵
נשתרוק [...] ל די' ג פ' ⁶
אנבונגודה איצק דפגריש אלף תק די' למרס מה [...] ⁷
עו' חי' הוא לי ה די' ו פ' ⁸
אנמשה אברם ב די' ב פ' ⁹
הק[.] ש את הרחים ט די' ג פ' פ' ב די' עו' ב די' ז פ' ¹⁰
חיבים לי הקדשות ז די' ¹¹
הקצאן בן רג[.] ל די' ת פ' פ' ר' [...] די' [...] פ' ¹²
אנוסוף בל[.] נש ד[.] גילש ב די' ¹³ | עד כאן
[.] [...] ב פ' ¹⁴
שלי במעות תתלג די' ¹⁵
דף זה אלף שט די' לבד חוב אלף הק די' שחיב ל[...] ¹⁶

¹ (...)² *Itsaq* (...) 3 sous³ (...) em deu per la meva fiança i (...)⁴ (...) 121 sous 6 diners que vaig pagar a (...)⁵ *en Vidal* estimat, 30 sous⁶ *n'Astruc*, 30 sous 3 diners⁷ (...) *en Bonjudà Itsaq de Figueres*, 1500 sous per *març* de 1345⁸ Ítem em déu 5 sous 6 diners

- ⁹ *En Moixé Avram, 2 sous 20 diners*
¹⁰ (...) del molí, 9 sous 3 diners; pag(à)(uí)(aren)20 sous; i encara 20 sous 7 diners
¹¹ Em deuen les *keduixot*,¹⁶⁷⁴ 10 sous
¹² (...) ¹⁶⁷⁵ fill de (...) 30 sous 8 diners; pag(à)(uí)(aren) 3 sous (...) diners
¹³ *En Jucef* (...) de (...) *gell*, 200 sous
¹⁴ (...) sous (...)
¹⁵ Meus (...) 833 sous
¹⁶ Aquesta pàgina: 1309 sous, a part del deute de 1500 sous que deu (...)

FH 87.2 (*Gi 1,71-1b/1364-1365*) (M1)

Foli esquerra (b)

¹ עו' יש לי [...] ² [...] / [...] ³ עו' יש לי בידו שט' חו' ¹⁶⁷⁶ וחיביל ברנגיר גאקמי ובנו ד [...] ⁴ השט' ויש שהוצא' [...] ש [...] עו' צ די' [...] ק' לש' פלי' מה ⁵ עו' יש לי בדו שטי חו' שחיביל [...] של ל' [...] ק' [...] זמן [...] ⁶ [...] זמן [...] ⁷ [...] / [...] יש לי [...] מ [...] קמב די' [...] ק' [...] ⁸ [...] פלי' מג [...] ⁹ פלי' מד [...] הד [...] ¹⁰ [...] פלי' מז ואג [...] ¹¹ ל' [...] ¹² /שמו ל די' יש לי סלק שטרות חו' שחיביל ברנגיר מי [...] ון דקמוש ערבי איצק מת שנ די' יק' ¹³ ויש ב [...] ש [...] ת [...] פ [...] פ [...] ראשו ופרעו' מ [...] מד [...] ¹⁴ /אין לחיב עד שיפרעם\ חיב אנבונגודה איצק דפיגירש סה די' עו' יש לי /שמו ע די' בידו שט' חו' שחיבים לי [...] ¹⁵ דפינטונש של ק די' כ [...] שאבאר [...] ¹⁶ /אין פסקו ברור\ חיב לי אנמשה גוסף [...] אחותי שסה די' שהוצאתי למ [...] לי ולאמ [...] ¹⁷ הוצאתי ויש לי ערבין מהם כלי כסף שאים ו [...] מש [...] פ [...] עוי [...] ¹⁸ קטנה של ש [...] עו' כף כסף משן לה טרג [...] עו' ב' ספורתה עם מ [...] כסף פג [...] ¹⁹ זהב שנים עד ין די' לפי' האומד עו' ק [...] ל שוה עו' [...] ח פ' לפי' האומד ²⁰ עו' חו' הוא לי ממ [...] קלז די' ג פ' ענ'

¹⁶⁷⁴ Interpretem que es tracta del plural de l'oració anomenada *Keduixà*.

¹⁶⁷⁵ חזו?

¹⁶⁷⁶ שטר חוב

- ¹ Ítem tinc (...)
- ² (...)
- ³ Ítem tinc en poder seu un pagaré (...) i deutors de *Berenguer* (...) *Jacme* i el seu fill *de* (...)
- ⁴ l'escriptura i hi ha el que vaig pagar (...); i encara 90 sous (...) per *Sant Feliu* de 1345
- ⁵ Ítem tinc en poder seu un pagaré que és dels deutors (...) temps (...)
- ⁶ (...) terminis (...)
- ⁷ (...) tinc (...) 141 sous (...)
- ⁸ (...) (Sant) *Feliu* de 1343 (...)
- ⁹ (...) (Sant) *Feliu* de 1344 (...)
- ¹⁰ (...) (Sant) *Feliu* de 1347 i (...)
- ¹¹ (...)
- ¹² \el seu nom 30 sous/ Tinc (...) pagarés que són deutors *Berenguer* (...) *de Camós*, garants *Itsaq* (...) 350 sous (...)
- ¹³ (...) i tinc (...) i van pagar (-me) (...) 13(44)
- ¹⁴ \no hi ha més que pels deutors fins que ens paguin/deutor *en Bonjudà Itsaq de Figueres* 65 sous; i encara tinc \ el seu nom, 70 sous/ en poder seu un pagaré que és dels meus deutors
- ¹⁵ *de* (...) dels 100 sous (...)
- ¹⁶ \no van parar/sentenciar/resoldre/separar clarament/ el meu deutor *en Moixé Jucef* (?) (...) la seva germana, 365 sous que vaig pagar per (...) i (...)
- ¹⁷ vaig pagar i tinc (com a) garanties seves un got de plata que (...), ítem (...)
- ¹⁸ petita del (...), ítem una cullera de plata (...); ítem 2 (...) amb (...) de plata (...)
- ¹⁹ d'or d'anys fins 16 sous 30 diners de l'estimació (...), ítem (...) ítem per (...) de l'estimació
- ²⁰ Ítem em déu (...) 137 sous 3 diners (...)
- ²¹ Aquesta pàgina 238 sous 4 diners són aquests (...)

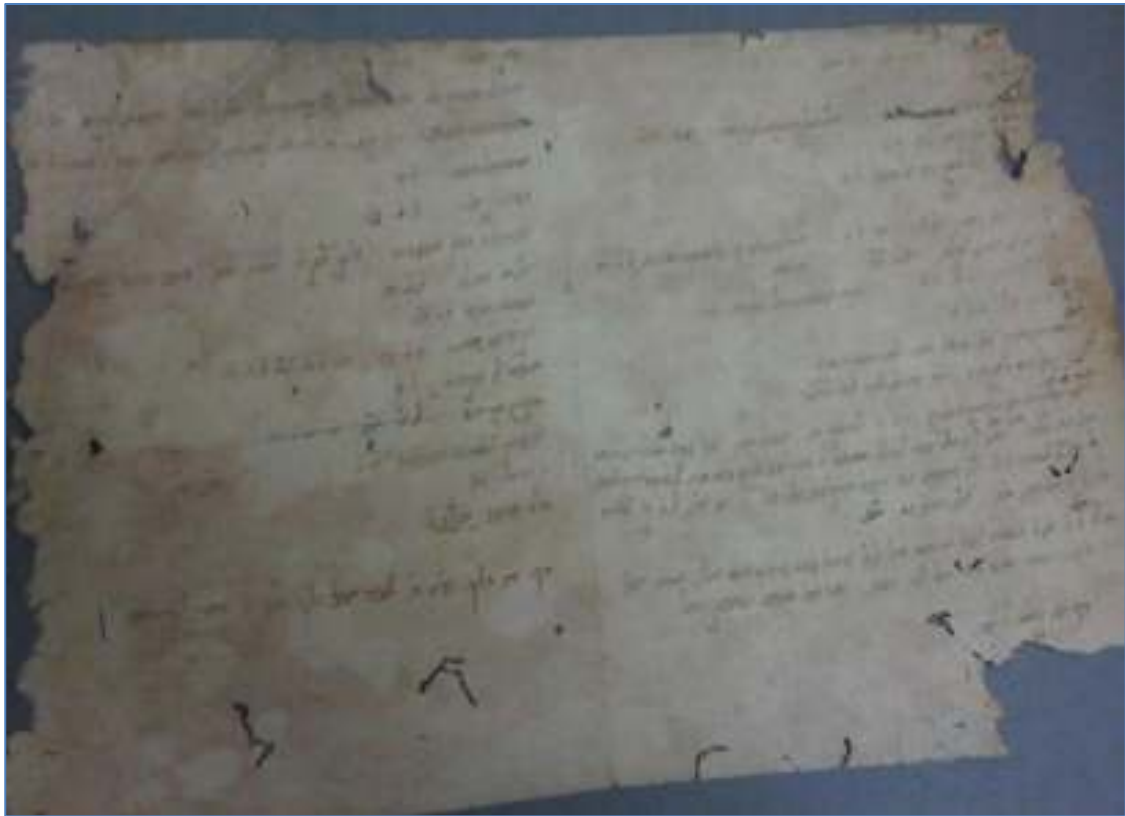

Figura 135: FH 87.1

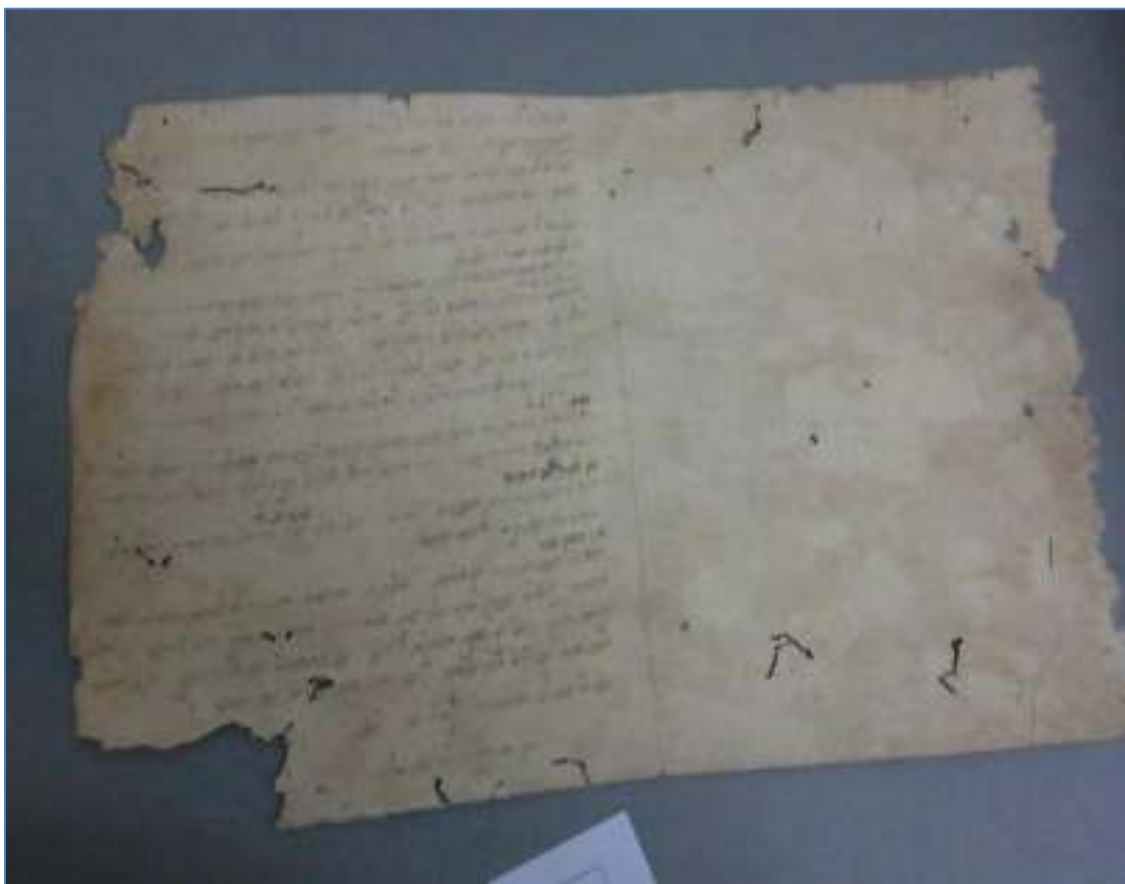

Figura 136: FH 87.2

FH 87.3/4 - Gi 1,71-2/1364-1365

Dimensions del fragment: 189 mm x 316 mm

Descripció externa: Bifoli de paper amb taques superficials d'humitat i diversos atacs d'insectes. Els marges laterals són molt estripats. S'aprecia un plec central i els forats d'una antiga enquadernació. El paper, força desgastat en algunes parts, té un verjurat molt visible de més d'un mil·límetre de gruix en sentit vertical i no s'hi percep cap filigrana. La tinta és d'un to marronós i en moltes línies s'ha mig esborrat, especialment al vers. La lletra és cursiva i en part d'una mà diferent dels altres manuscrits que formen aquest grup. El text s'encaixa en cada una de les dues pàgines separat per un espai d'uns 5 mm del marge central i aproximadament per 20 mm del marge inferior. Pel marge superior no hi ha espai, ja que el paper està retallat. Al recte hi ha vint línies a la pàgina de la dreta i cap a l'esquerra. Al vers només hi ha text a la pàgina esquerra que conté setze línies. L'interlineat és de 5 mm aproximadament.

FH 87.3 (Gi 1,71-2a/1364-1365) (M2)

Foli dret (a)

- [...] די' [...] ה [...] ערבי' גיאם מ [...] ש [...] ¹
 [...] ²
 [...] יב כני' גניר מ [...] ³
 [...] ואל דוידל דוילה מ [...] של די' יצי' פבריר מ [...] ⁴
 [...] דוילה [...] די' [...] [...] מג [...] ⁵
 [...] ש [...] רא דגויאן ג די' יצי' [...] מד [...] ⁶
 [...] פירי רוקא וארנאל ק [...] קב די' לפלי' יג כני' פבריר מג ער' גיאם סברג [...] ⁷
 [...] מפירי אד [...] משם ⁸
 [...] עו' זה דרקא [...] כו די' [...] מ [...] ⁹
 [...] עו' [...] אבריל מג [...] ¹⁰
 [...] גיאם ש [...] דגויאן נפצו ג [...] ת הד [...] ימיל' ז כני' גוליול מד ושאלו יב פ' ב [...] ¹¹
 [...] עו' מאג מ [...] / [...] גיל וגיאם גיל דפלול דפל [...] [...] לפלי' מ [...] ו נש' אש [...] נעש' ¹²
 [...] ¹³
 [...] בויגיר פלישיר דפוגאלש פו די' בשנא יא יצי' פבריר מ [...] מחצי מ [...] ¹⁴
 [...] גירואין סבארגודה דאדרי כא די' לפלי' מג ד כני' מרס מ [...] ¹⁵
 [...] ארנאל או [...] ואש' דס [...] כג די' נוניש יא [...] גוליול מה ¹⁶
 [...] פירי דספאב הגדול דרוביניש לא די' לח <ד> ש ב יצי' אגוש' מה ב [...] ¹⁷
 [...] ב [...] גיר משקורט דש' ב [...] אן דסלראן עא די' לשנה ד כני' [...] [...] ¹⁸
 [...] גיאם גרב ואש' מפירי בוניט דש' אח דג [...] א קבה די' [...] ג [...] ¹⁹
 [...] עו' ב [...] [...] ש הגדול [...] ג נברנגיר דפזבא [...] מפירי מ [...] ברנד מיקי [...] ²⁰
 [...]

¹ (...) sous (...) fiadors: *Guiam* (...)

- 2 (...) 12 (dies) de l'entrada de *gener* de 134(.)
 3 (...)
 4 (...) *de Vidal de vila* (...) 330 sous (...) (dies) de la sortida de *febrer* de 1342 (...)
 5 (...) *de vila* (...) sous (...) 1343
 6 (...) *de Juian* (...) 3 sous, sortida de (...) 1344
 7 *Pere Roca i Arnal* (...) 120 sous per *Feliu*, 3 (dies) de l'entrada de *febrer* de 13(43), garants: *Guiam sa* (...)
 8 i *Pere* (...) d'allà
 9 encara aquest de (...), 26 sous (...) 1342
 10 i encara (...) abril 1343 (...)
 11 *Guiam* (...) *de Juian* (...) (...) dies, 7 (dies) de l'entrada de *juliol* de 1344, i vam exigir 12 sous (...)
 12 (...) i *Guiam Gil de Palol de* (...) per *Feliu* de 1342 i van restar (...) van exigir (...) / Ítem *maig* de 1342\
 13 *Boiguer Pellicer de Fogalls*, 86 sous en un any, 12 (dies) de *febrer* de 1342, de la meitat de (...)
 14 *Giroain sa Barjudà d'Adri*, 21 sous per (sant) *Feliu* de 1343, 2 (dies) de l'entrada de *març* de 1342
 15 *Arnal* (...) i la seva dona *de sa* (...), 23 sous, *nones* 12 *juliol* de 1345
 16 *Pere des Pau el gran, de Robins*, 21 sous per un mes, 2 (dies) de la sortida d'*agost* de 1345 (...)
 17 *Berenguer Mascort de Sant* (...) de *Celran*, 71 sous a un any, 4 (dies) de l'entrada de (...) 134[.] (...)
 18 *Guiam Garau* i la seva dona i *Pere Bonet de Sant* (...) de (...) 125 sous, (...) *gener* de (13)...
 19 Ítem (...) el gran, *En Berenguer de* (...) i *Pere* (...) *Bernad Miquel*
 20 (...)

FH 87.4 (*Gi* 1,71-2b/1364-1365)

Foli esquerra (b)

¹ ברנד [...] יו [...] מג פ[...]

² [...]

³ [...]

⁴ [...]

⁵ עו' [...] טו די' [...]

⁶ [...]

⁷ [...]

⁸ ברנגיר מילאן דסואל ד[...] דסלראן קטו די' לפלי' מג [...] ר מב ע[ר'] *אר[נאל]*

⁹ פירי מילאן מש' מ[...]

¹⁰ ברנגיר [...] גאן גלח דש' [...] אספשק יב די' לפלי' מג ח יצי' מרס מב בשבי¹⁶⁷⁷

פירי דספורט דפורקיש ט די למרט' ד יצי' מאג מג בשע'¹⁶⁷⁸¹¹

פירי [...] דפוכאל ט די למרט' ח כני גון מג בשע'¹²

[...]¹³

[...]¹⁴

[...]¹⁵

[...] ט די ח אבריל מ[.]¹⁶

¹ *Bernad* (...), 12 (...) 1343 (...)

² (...)

³ (...)

⁴ (...)

⁵ Ítem (...) 15 sous (...)

⁶ (...)

⁷ (...)

⁸ *Berenguer Milan des Vall de* (...) *de Celran per (Sant) Feliu* de 1343, (...) 1342, garants: *Arnal*

⁹ *Pere Milan d'allà* (...)

¹⁰ *Berenguer Milan* (...), *capellà de Sant* (...), 12 sous per *(Sant) Feliu* de 1343, 8 (dies) de la sortida de *març* de 1342, amb jurament

¹¹ *Pere de sa Fort de Porqueres*, 8 sous per *Martr(or)*, 4 (dies) de la sortida de *maig*, amb hipoteca

¹² *Pere* (...) de (...), 60 sous per *Martr(or)*, 8 (dies) de l'entrada de *juny* de 1343, amb hipoteca

¹³ (...)

¹⁴ (...)

¹⁵ (...)

¹⁶ (...) 8 sous, (...) *abril* de 134(.)

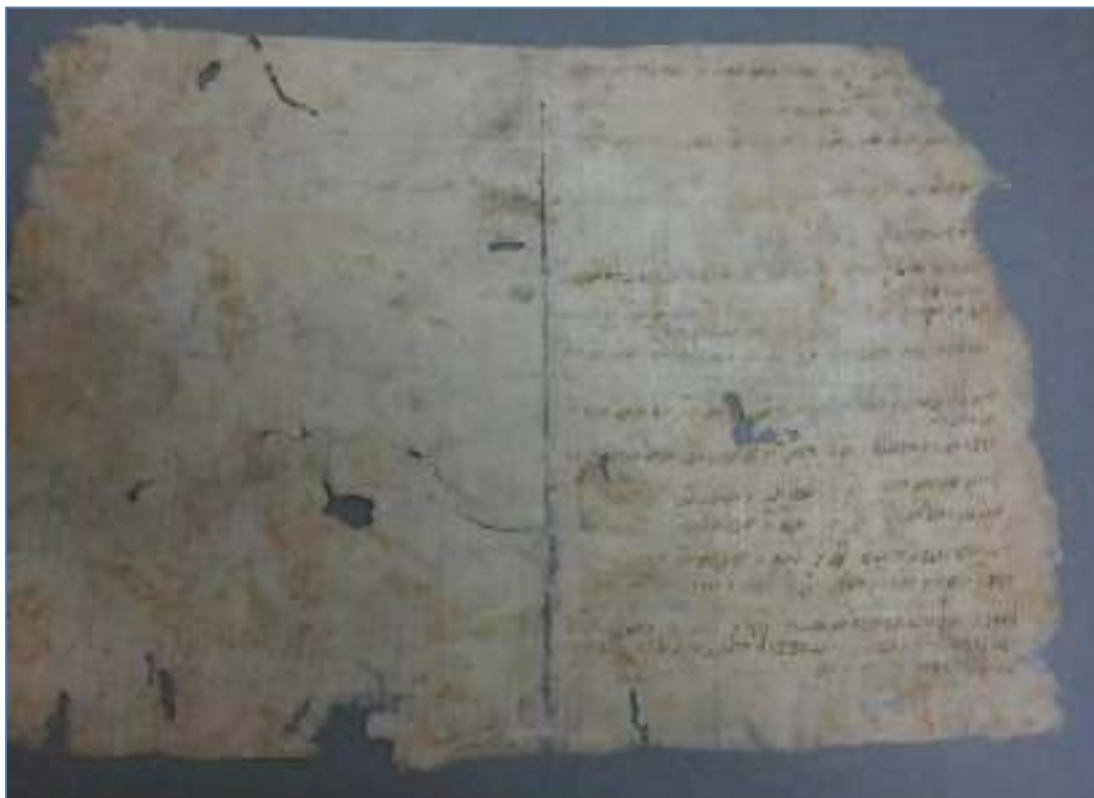

Figura 137: FH 87.3

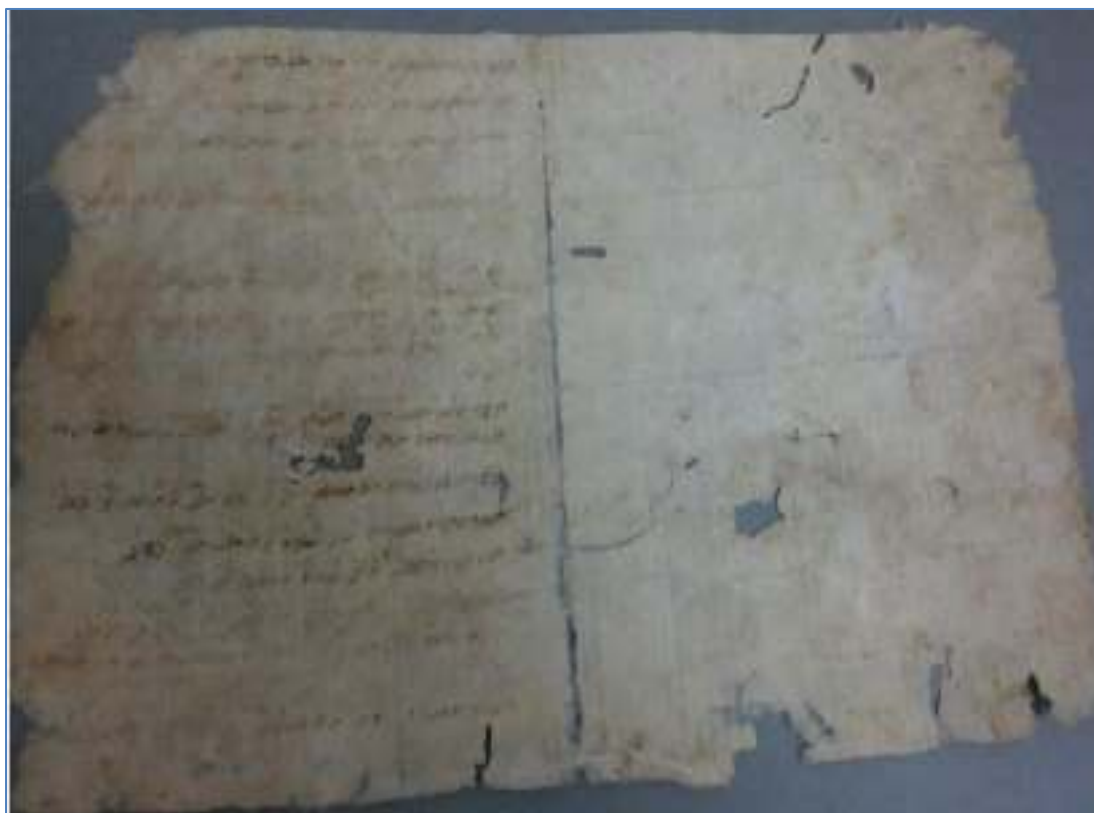

Figura 138: FH 87.4

FH 87.5/6 - Gi 1,71-3/1364-1365

Dimensions del fragment: 184 mm x 333 mm

Descripció externa: Bifoli de paper amb taques superficials d'humitat i diversos forats per atacs d'insectes. Els marges inferior i superior estan retallats. El lateral dret està mig estripat. S'aprecia un plec central i els forats d'una antiga enquadernació. El paper té un verjurat molt visible de més d'un mil·límetre de gruix en sentit vertical i no s'hi percep cap filigrana. La tinta és d'un to marronós i en algunes línies s'ha mig esborrat. La lletra és ràpida, no gaire gran, cursiva i d'una mateixa mà. El text s'encaixa en cada una de les dues pàgines separat per un espai d'uns 5 mm del marge central. La distància dels marges externs és variable. Al recte hi ha vint-i-dues línies a la pàgina esquerra i cap a dreta. Al vers hi ha dinou línies a la pàgina esquerra i disset a la dreta. L'interlineat és de 5 mm aproximadament.

FH 87.5 (Gi 1,71-3a/1364-1365) (M1)

Foli de l'esquerra (a)

- [...] ¹
- עו' א' [...] מַח דִּי ק פ' לִש' מַרְטִי מַג יִצִי אַבְרִיל מַג ב' [...] ער' ²
- חִי' \ בְּנֵי רוּשִׁישׁ דִּס [.] קְלָאֲרֶשׁ סַב דִּי הַ פִּי [...] מ [...] מ [...] מ [...] ער' [...] מִשֶּׁם בִּשְׁעֵב' ³
- [...] פ' [...] נִסְתַּמָּה אֲשֶׁתּוּ שֶׁל [...] פ' [...] [...] ⁴
- עִם מַב דִּי לִש' מִיקַל מַה ⁵
- חִי' \ [...] גִּיאַם [...] דִּסְפֵרָה שֶׁ דִּי [...] גִּדִּי לִש' פִּלִּי' [...] מַה ⁶
- [...] גִּקְמִי [...] [...] דִּסְרוּקָא מִשֶּׁם [...] ⁷
- חִי' \ [...] גִּיר פ' [...] נִד דְּקִמוּנֶשׁ לְבִדִּי ק ר' אַ כְּנִי' [...] ⁸
- עִם [...] מַה ⁹
- [...] בְּאֵגֶד הָאֵז לְבִדּוֹ שֶׁ דִּי ק ר' יִצִי מַרְס מַג בִּשְׁעֵי פִי הֶרֶב' עו' שֶׁ \ ער' / [...] מַה ¹⁰
- יִשׁ לְפָחוֹת גִּדִּי דֶּהֱכַל [...] ב' [...] ק' פִּירִי שֶׁ גּוֹאֵן סוֹפֵר ד' [...] תְּקַב דִּי ק ר' [...] יצ' ¹¹
- שְׁטִי' מַה וְשַׁעִי¹⁶⁷⁹ [...] עֵרְבִי ¹²
- בִּשְׁט' אַחַר אֲשֶׁתּוּ וּמִיקְלָאֵב מִיר דָּאֲמַנְס שֶׁ גּוֹבֵן הַגְּדוּל גּוֹבֵן אֵל [...] רְמוֹן [...] לִיר מִשֶּׁם [...] ¹³
- בְּאִתּוֹ שֶׁט' מְבַלֵּם חוּץ מִנֶּשׁ' הַ [...] דְּנִיצֶק לּוֹי [...] עִם תְּקַב דִּי [...] ¹⁴
- יִצִי' שְׁטִי' מַג \ [...] קְקַפּוֹ דִּי ק ר' לִשְׁנָה יִצִי' שְׁטִי' מַב וְשַׁע' אַבָּא [...] עֵרְבִי בִּשְׁט' ¹⁵
- אֲחוֹ אִשׁ' וּבְנֵי גִקְמִי [...] פִּירִי גֵרָאֵל סוֹפֵר מִשֶּׁם עִם [...] חוּץ מ' [...] ה' [...] שְׁלוֹ ¹⁶
- פִּר' בִּשְׁנֵי [...] קְקַסְתָּ דִּי חַ פ' [...] קַל [...] ה' [...] כְּנִי' פְּבֵרִיר מַג בְּעַם לְפִד [...] ¹⁷
- הַשְּׁלִישׁ [...] [...] אֵן ¹⁸
- עו' בְּנוֹ גִקְמִי שֶׁ גּוֹאֵן [...] שֶׁצ' [...] דִּי ק ר' לִפְש' יֵא כְּנִי פְּבֵרִיר מַג וְשַׁע' וּב' [...] ער' א' [...] ¹⁹
- עֵרְבִי' בִּשְׁט' אֲחוֹ [...] וְכָא [...] שֶׁהֶם [...] רָאֵשׁ [...] הַמ' [...] שְׁלוֹ פִּר' בְּכָל ז' [...] ²⁰
- אֵלוֹ קִנְתָּ דִּי בַּ פ' עַל יַד גִּיאַם ס' [...] דִּשׁ' פִּלִּי' [...] ²¹
- עו' [...] עו' הַ דִּי שֶׁהוּצָא ל' [...] ה' [...] ²¹

וְגַם אֲבִין זֶה דָּף

דף זה תתב די ת פי חלוף²²

- ¹ (...)
- ² Ítem (...) 48 sous 100 diners per *Sant Martí* de 1343, sortida d'*abril* de 1343 amb (...) garant
- ³ \deutor/ *Bendit Roses* (?) de sa (...), 62 sous 5 diners (...) garant (...) d'allà, amb hipoteca
- ⁴ (...) va (...) la seva dona de (...)
- ⁵ amb 42 sous per *Sant Miquel* de 1345
- ⁶ \deutor (...) / *Guïam* (...) de sa (...) (...) 300 sous (...) 50 sous per *Sant Feliu* (...) de 1345
- ⁷ (...) *Jacme* (...) de sa *Roca* d'allà (...)
- ⁸ \deutor/ (...) de *Camons*, 34 sous 100 reials, 1 (dia) de l'entrada de (...)
- ⁹ amb (...) 1345
- ¹⁰ (...) amb associació (...) ell sol 300 sous 100 reials, 10 (dies) de la sortida de *març* de 1343 amb hipoteca (...), i ítem 300 /garant\ (...) 1345
- ¹¹ \hi ha per deduir/menys 50 sous del total (...) / *Pere Sant Joan*, notari de (...) 502 sous 100 reials, 6 (dies) de la sortida de *sete(mbre)* de 1345, i va hipotecar (...) garants:
- ¹² segons una altra escriptura la seva dona i *Micolau Mir d'amunt Sant Joan* el gran, *Juban* (...), *Ramon* (...) d'allà
- ¹³ segons la mateixa escriptura (...) de fora (...) de *n'Itsaq Leví* (...) amb 520 sous
- ¹⁴ \sortida de *sete(mbre)* de 1343/ (...) 286 sous 100 reials a un any, 4 (dies) de la sortida de *sete(mbre)* de 1342, i va hipotecar (...) garants segons escriptura:
- ¹⁵ el seu germà, la seva dona i el seu fill *Jacme* (...) *Pere Garal*, notari d'allà (...) amb (...) de fora (...) seu
- ¹⁶ pagà en dos (...) 268 sous 8 diners (...) sortida de *febrer* de 1343 ~~en amb~~ (...)
- ¹⁷ el dipositari (...)
- ¹⁸ Ítem el seu fill *Jacme Sant Joan*, (...) 39(.) sous 100 reials per *Pasca*, 12 (dies) de l'entrada de *febrer* de 1343, i va hipotecar i (...) garant: (...)
- ¹⁹ garants segons escriptura: el seu germà (...) que era d'ells (...) d'ell, pagà per tot (...)
- ²⁰ aquests 158 sous 20 diners per mà de *Guïam sa* (...) de *Sant Feliu*
- ²¹ Ítem (...); ítem 5 sous que vaig pagà per (...)
- ²² Aquesta pàgina: 802 sous ~~8 diners~~ del canvi/diferencia; 59 també del càlcul d'aquesta pàgina

FH 87.4 (Gi 1,71-3b/1364-1365) (M1)

Foli dret (a)

¹ [...] הק[...]
² [...] ש לפ[...]
³ [...] ג כני [...] מה פרבש
⁴ [...] ק ר' לשנה [...] מה עו' [...] משם וש [...]ה קדמה שט' חו'
⁵ [...] לַח פ' [...]'
⁶ [...] מַג פסו'
⁷ ח' / ש' [...] ש' [...] בלש [...]'
⁸ [...]
⁹ [...] עו' [...] מפרעו גדל מַג וש' פל' מַד ונדל מַד עד ש' פלי' מה
¹⁰ עו' זה ואש' [...] די' [...] לש' פלי' מה יַג כני גניר מה ושע' המחצ' 1680 שלו עדי'
¹¹ ב [...] גס [...] [...] יב יצי' דדי' מה ער' גיאם דוילה לונגא הקטן משם
¹² נפ [...] פם [...] לנדל מה
¹³ ברנגיר דפוג [...] ואש' [...] עב די' ק ר' יַז כני' פבריר מה ער' ברנד בלאנק משם
יש [...]'
¹⁴ עם עב די' לש' מיקל מה
¹⁵ ח' / שהם [...] טפ' \ ארנל [...] ש' די' [...] בה די' לש' פלי' מַב ובה די' ל' [...]
¹⁶ פבריר מַד [...] ובקומפאשי' כלם בחצר פר' בַ
¹⁷ פ [...] ת [...] מן עו' פר' ג די' [...] מַד עו' פר' [...] לש' פלי' [...] זמן עו' פר'
¹⁸ [...] עו' [...]
¹⁹ דף זה [...]

¹ (...)² (...)³ (...) 3 (dies) de l'entrada de (...) 1345, PRBS?⁴ (...) 100 reials a un any (...) 1345, ítem (...) d'allà i (...) antic del pagaré⁵ (...) 38 (...)⁶ (...) 1345 (...)⁷ \deutor (...) / (...)⁸ (...)⁹ Ítem (...) (...) *Nadal* de 1343, i *Sant Feliu* de 1344 i *Nadal* de 1344 fins *Sant Feliu* de 1345 (...)¹⁰ Ítem aquest i la seva dona (...) sous (...) per *Sant Feliu* de 1345, 13 (dies) de l'entrada de *gener* de 1345, i va hipotecar la seva meitat (...)¹¹ (...) 12 8dies) de la sortida de *dede(mbre)* de 1345, garant: *Guiam de Vila L[longa]*, el petit d'allà¹² (...) per *Nadal* de 1345

- ¹³ *Berenguer de Puig* (...) i la seva dona (...) 72 sous 100 reials, 7 (dies) de l'entrada de *Febrer* de 1345, garant: *Bernad Blanc* d'allà, hi ha (...)
- ¹⁴ amb 72 sous per *Sant Miquel* de 1345
- ¹⁵ \deutor d'ells (...) 8 diners/ (...) *Arnal* (...) 300 sous (...) 25 sous per *Sant Feliu* de 1342 i 25 sous per (...)
- ¹⁶ *febrer* de 1344 (...) i amb *compass(ió)*(?) de tots ells a la cort, pagà/ pagaren 2
- ¹⁷ (...), ítem pagà 50 sous (...) 1344; ítem pagà (...) per *Sant Feliu* de (...) terme; ítem pagà
- ¹⁸ (...) ítem (...)
- ¹⁹ Aquesta pàgina: (...)

Foli de l'esquerra (b)

[...]	מא	פר' [...]	די' [...]	[...]	גיאם ש[...]	ז ד[...]	¹
					ל די' השל[...]	שוידיש זה פ[...]	²
				ק די' [...]	ברנגיר גריגה דסל'		³
				[...]	עו' זה		⁴
					פירי אגושטין דסל'	מה די' [...]	⁵
					גיאם סקשן דסל'		⁶
				לש' מיקיל מד	פירי סרוינן דפלול		⁷
				די' ק ר' לש' [...]	פירי פשקאל דסל'		⁸
				כה די' ק רי לש' מיקיל	רישן מרטין דש' מרטין		⁹
					השליש והשאר לאחרות בת ד[...]	סל' פ[...]	¹⁰
				בג די' ק ר' לפש'	ברנגיר נ[...]	דסל'	¹¹
				קכה די' ק ר' לפש'	פירי גינארט דסל'		¹²
				לש' מיקי' מה	רמון מרטין דש' מרטי'		¹³
				קקב די' ק ר' לפש'	פירי קושטיש דסל'		¹⁴
				לה די' נ פ' ק ר' לפש'	גקמי בנגיין דקמונש		¹⁵
				בו די' ק רי לשנה	דיבלופיב די ספונטנאל דגי'		¹⁶
					יש לו במעות סו-די'	קקלה די'	¹⁷

- ¹ *Guiam* (...) 1341, pagà (...)sous
- ² 30 sous (...) que és d'aquest *Vides* (...)
- ³ *Berenguer Garriga de Celran/Salt*, 100 sous
- ⁴ Ítem aquest (...)
- ⁵ \Pere *Agustin de Celran/Salt*, (...) 45 sous/ *Ramon de Puig pagès de Salt* (...) 1342 (...)
- ⁶ *Guiam sa Cassan de Celran/Salt*, (...) 1343 (...)
- ⁷ *Pere de sa Ravinan de Palol* (...) per *Sant Miquel* de 1344
- ⁸ *Pere Pascal de Celran/Salt*, (...) sous 100 reials per *Sant* (...) 1343

- ⁹ *Rissan Martin de Sant Martin*, 25 sous 100 reials per *Sant Miquel (...)* abril de 1344 (...)
- ¹⁰ el dipositari i el sobrant per altres de la filla (...)
- ¹¹ *Berenguer (...)* de *Celran/Salt*, 23 sous 100 reial per *Pasca(...)* 1344
- ¹² *Pere Ginart de Celran/Salt*, 125 sous 100 reials per *Pasca, (..)* (dies) de l'entrada d'abril de 1344; ítem (...)
- ¹³ *Ramon Martin de Sant Martin*, (...) per *Sant Miquel* de 1345, i n'*Issaq* té (...)
- ¹⁴ *Pere Costes de Celran/Salt*, 202 sous 100 reials per *Pasca*, 12 (dies) de la sortida de *maig* de 1345
- ¹⁵ *Jacme Bengian de Camons*, 35 sous 6 diners 100 reials per *Pasca*,
- ¹⁶ *Deulofeu des Fontanal de Girona*, 26 sous 100 reials a un any, 12 (dies) de la sortida de *juny* de 1345
- ¹⁷ Té en moneda ~~66 sous~~ 235 sous

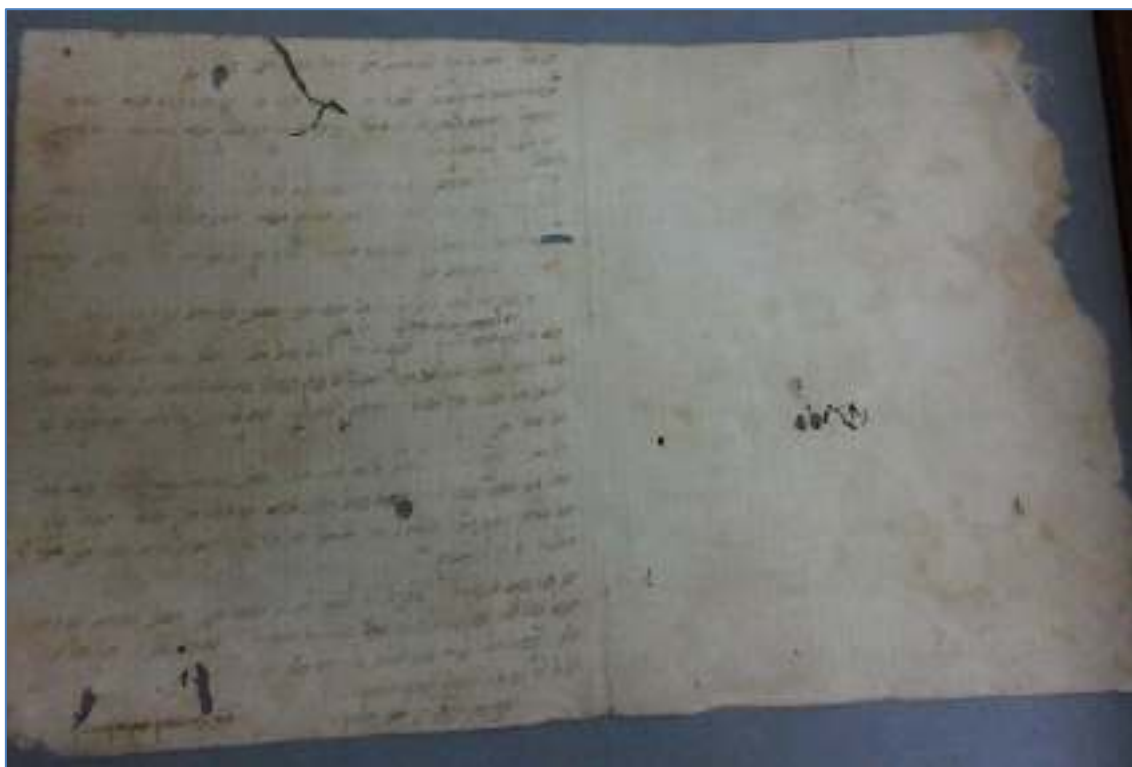

Figura 139: FH 87.5

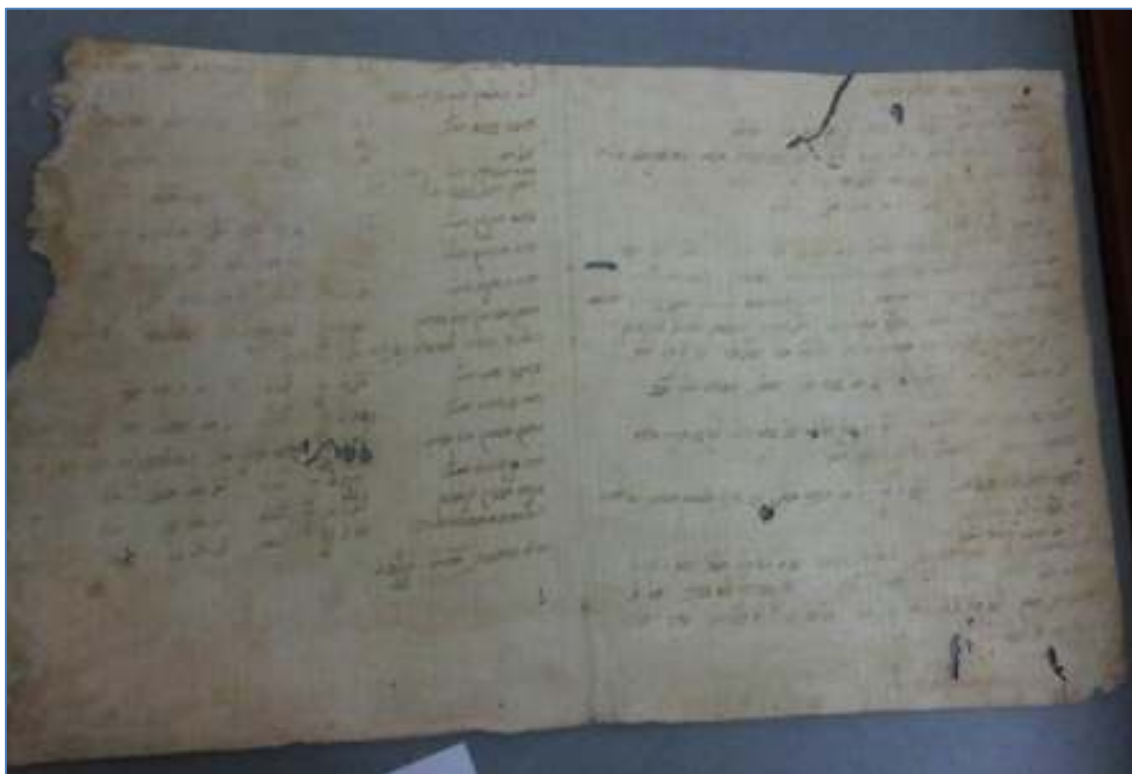

Figura 140: FH 87.6

Esriptura: Vegeu M1 i M2 del bloc de documents núm. 4 a l'apartat 5.3.2.

Mapes:

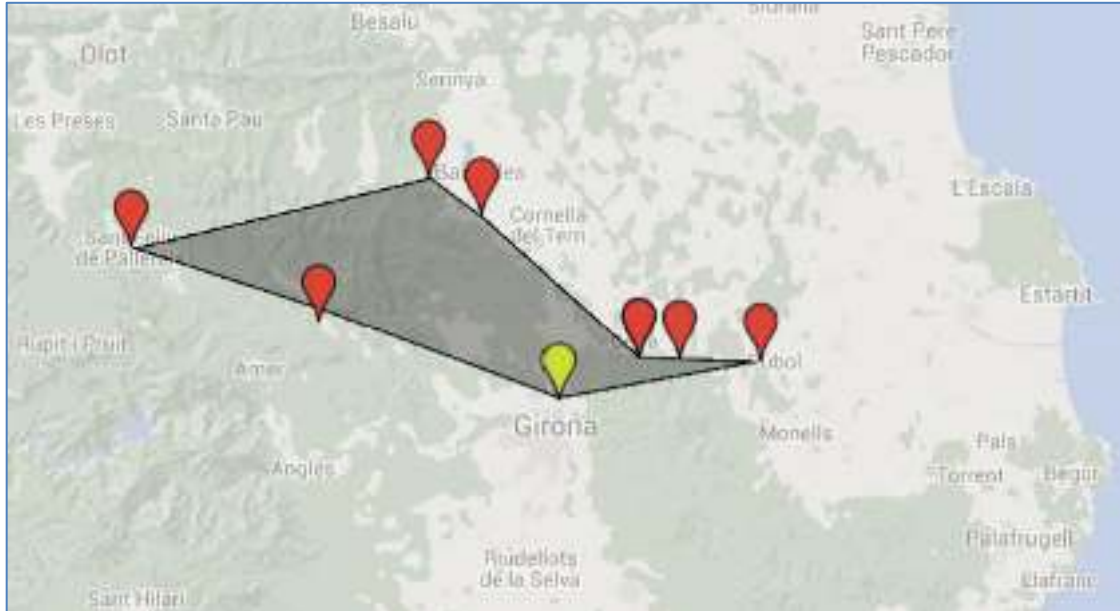

Figura 140: Mapa de la zona dels deutors

5.3.14 Comptabilitat d'un comerciant de recipients, vestits i altres articles (51)

Signatures notariales: Gi 5,285-8/1367

Signatures dels fragments: FH 98.15-16

Dimensions del fragment: 127 x 102 mm

Descripció interna: Fragment de paper amb les restes d'unes anotacions comptables de les vendes de diversos estris de casa, peces i ornaments de vestir. Ens ha arribat part d'una llista amb el nom de cada article i el preu. És un document net i acurat, probablement part d'un llibre de comptes molt més extens en el qual el comerciant enregistrava les transaccions que feia. Crida l'atenció, entre altres articles, el registre d'un *tal·lit*, és a dir, el mantell que es posen els homes jueus per a pregar, que es venia per 2 sous (Gi 5,285-8b/1367, col. esquerra, lín. 7).

Descripció externa: Part superior d'un full de paper, d'un to grisós, plegat per la meitat horitzontal. Està retallat per la part dreta i inferior en el sentit de l'anvers. S'hi aprecia un plec central, en sentit vertical, i el verjurat horitzontal d'un mil·límetre de gruix aproximadament. Hi ha lleus taques d'humitat i al marge esquerre uns forats produïts per l'atac d'insectes. La tinta és de color marró fosc. Hi ha dues columnes, amb l'inici de tretze línies a la part superior del recto. El marge exterior esquerra fa uns 3,5 cm d'amplària el superior 1,5 cm. L'espai central fa uns 2,5 cm. Al verso només hi ha part de la columna de l'esquerra, amb catorze línies. Hi ha algunes sumes a la part dreta. L'escriptura és cursiva, de mida mitjana, ferma i d'una sola mà. No hi ha cap marca d'aigua.

Datació: No s'indica cap data. L'escriptura és la cursiva corrent dels segles XIV - XV a les terres catalanes i occitanes.

Observacions: Algunes entrades estan marcades, per damunt de la línia del registre, amb un petit cercle (com el *circellus* masorètic) i altres amb una vírgula obliqua. Probablement són marques per fer un recompte dels articles.

Lèxic català: אלמראש (*almaras/alamaras*), אסתם (*estam*), אשה (*aixa*), ברוקיר (*broquer*), ויל (*vel*), ויצה (*vesta*), טשוש (*tassos*), מורטיר (*morter*), סיטרה (*sitra*), פרטידיש (*partides*), קדיל (*cadell*), קונקה (*conca*), קושין (*coassin*), קלסת (*calçat*), רשורה (*rasora*), שבינה (*sàvena*), שנטרט (*sentrat*).

Topònims -----

Antropònims: -----

Trets lingüístics:

- Per a la transcripció de *a* i de la vocal neutra dins del mot no es fa cap marcació vocàlica tret del mot d'origen àrab אלמראש (*almaras/alamaras*). A final de mot la vocal neutra es representa amb la lletra ה. Ex: ויצה (*vesta*), קונקה (*conca*), etc. En posició inicial amb א: אשה (*aixa*), La *i* i la *e* sempre es transcriuen amb י: שבינה (*sàvena*), סיטרה (*sitra*), etc.
- Es transcriu la fricativa postalveolar sorda (prepalatal amb ש (*xin*) i sense cap mena de punt diacrític a: אשה (*aixa*).
- Notem la transcripció *-st-* amb צ a ויצה (*vesta*).

- Transcripció amb ס a אסתם (*estam*) (<STAMEN), סיטרה (*sitra*) (<l'àrab *ṣatl*) i קלסת (*calṣat*) (<CALCĒARE).
- Notem קדיל (*cadell*) per 'cabdell'.
- La grafia יל a final de mot sembla reflectir la palatalització: קדיל (*cadell*).
- En el mot קושין (*cossin*), podem considerar la forma en singular i la *-n* final un reflex etimològic: un cossin, 5 sous / un altre *cossin*, 4 sous, més que no la forma és plural amb una terminació ין- per semblança a l'hebreu: uns cossis, 5 sous / uns altres cossis, 4 sous.
- שנטרה (*sentrat*): 'sendat' m. Interpretem el mot en aquest sentit, potser per una mala escriptura o per una forma popular. La ט pot ser per influència de שנט (*sent/sant*). |
- A la lín. 8a, col. dreta, 3, l'adjectiu hebreu del mot קלסת (*calṣat*) és femení: קטנה ('petita').

FH 98. 15 (Gi 5,285-8a/1367)

Columna dreta

1 קלסת יב די'
 2 ברוקיר ופ'
 3 קלסת קטנה ז די'
 4 סיטרה ופ'
 5 מורטיר יב די'
 6 אחר ה די'
 7 גרות יב די'
 8 רשורה זפ'
 9 אשה יבפ'
 10 קדיל זפ'
 11 קלסת טי די'
 12 קונקה יב די'
 13 [...]

- 1 un *calṣat*, 12 diners
 2 un *broquer*, 6 diners
 3 un *calṣat* petit(a), 7 diners
 4 una *sitra*, 6 diners
 5 un *morter*, 12 sous
 6 un altre, 5 sous
 7 espelmes, 12 sous
 8 una *rasora*, 4 diners
 9 una *aixa*, 12 diners
 10 un *cadell*, 4 diners
 11 un *calṣat*, 15 sous

¹² una *conca*, 12 sous

¹³ (...)

Columna esquerra

קוסין ה די' ¹
 קושין אחר ב די' ²
 שבונה ג די' ³
 ויל מוצהב ה די' ⁴
 שבינה מוצהבת ח די' ⁵
 [.]. רה ב די' ⁶
 שבינה ג די' ⁷
 אחרת ג די' ⁸
 אחרת יבפ' ⁹
 שבינה עם שנטרט ג די' ¹⁰
 ויצה י די' ¹¹
 פרטידיש ג די' ¹²
 אלמראש יבפ' ¹³
 [...] ¹⁴

¹ un *cossin*, 5 sous

² un altre *cossin*, 4 sous

³ una *sàvena*, 3 sous

⁴ un *vel* daurat, 5 sous

⁵ una *sàvena* daurada, 8 sous

⁶ (...), 2 sous

⁷ una *sàvena*, 3 sous

⁸ una altra, 3 sous

⁹ una altra, 12 diners

¹⁰ una *sàvena* amb *sentrat*, 3 sous

¹¹ una *vesta*, 10 sous

¹² unes *partides*, 3 sous

¹³ unes *almaras*, 12 diners

¹⁴ (...)

FH 98. 16 (*Gi* 5,285-8b/1367)

Columna dreta

קק

יטפ'

ש[...]ז שבפ[...]ש ¹

²

קמ[...]טלין ³

⁴

יאפשי'	5
ב די' טפ'	6
ב די' פ'	7

נד' חצי [...] ⁸

- 1 (...)
 2 200
 3 (...)
 4 19 diners
 5 12 diners
 6 2 sous, 9 diners
 7 2 sous, 1 diner
 8 (...) 6 sous i mig

Columna esquerra

¹ פ שומות שעשי [תי] כמ [...]]
² בטבא [...] קה ל די
³ שוקניאה טו די
⁴ אחרת ה די
⁵ חלוק ב די
⁶ טשוש יחפ'
⁷ טלית ב די
⁸ טשוש ב [...]]
⁹ אסתם יבפ'
¹⁰ אסתם חפ'
¹¹ אסתם חפ'
¹² אסתם נפ'
¹³ אסתם ב די
¹⁴ אסתם יחפ'
¹⁵ [...]]

- 1 800 (sous?) de sumes del que vaig fer... ¹⁶⁸¹
 2 (...)?, 30 sous
 3 (...)?, 15 sous
 4 una altra, 5 sous
 5 una camisa, 20 sous

¹⁶⁸¹ El mot שומות (שומה valor, estimació), és hebreu, no pas un plural hebraïtzat del mot català 'suma'. A ZAB, lín. 33., s'empra en el sentit d'agregat o conjunt de dos o més nombres, és a dir, 'suma'.

- ⁶ uns *tasos*, 18 sous
⁷ un tal·lit, 2 sous
⁸ uns *tasos*, 2 (...)
⁹ *estam*, 12 diners
¹⁰ *estam*, 8 diners
¹¹ *estam*, 8 diners
¹² *estam*, 2 diners
¹³ *estam*, 18 diners

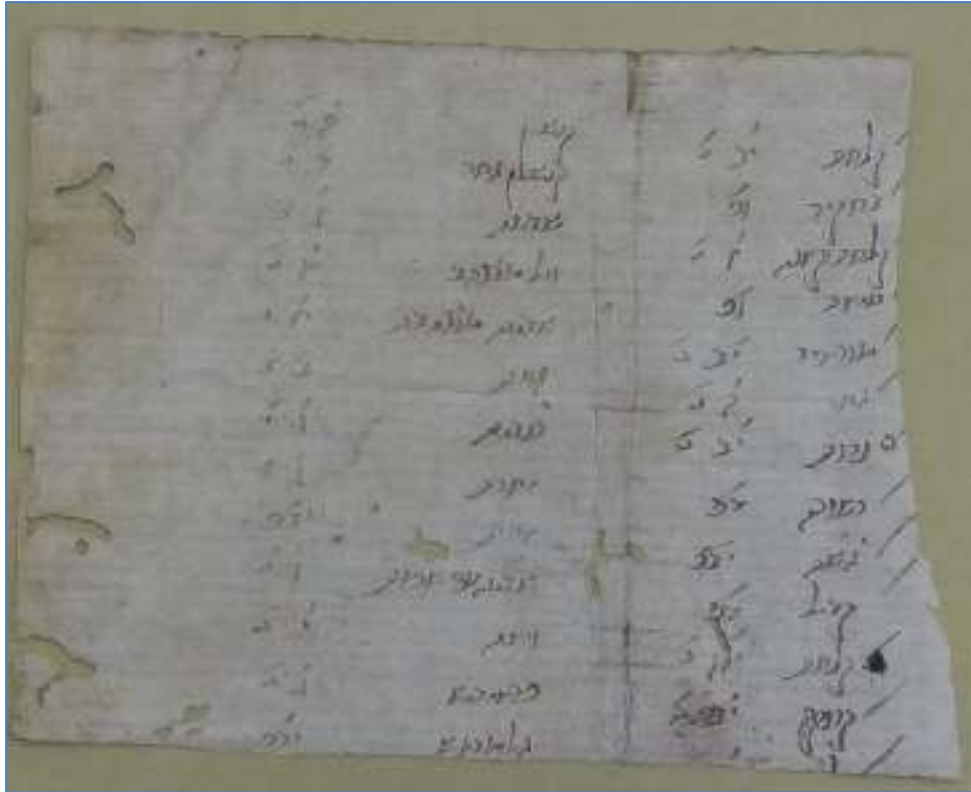

Figura 142: FH 98.15

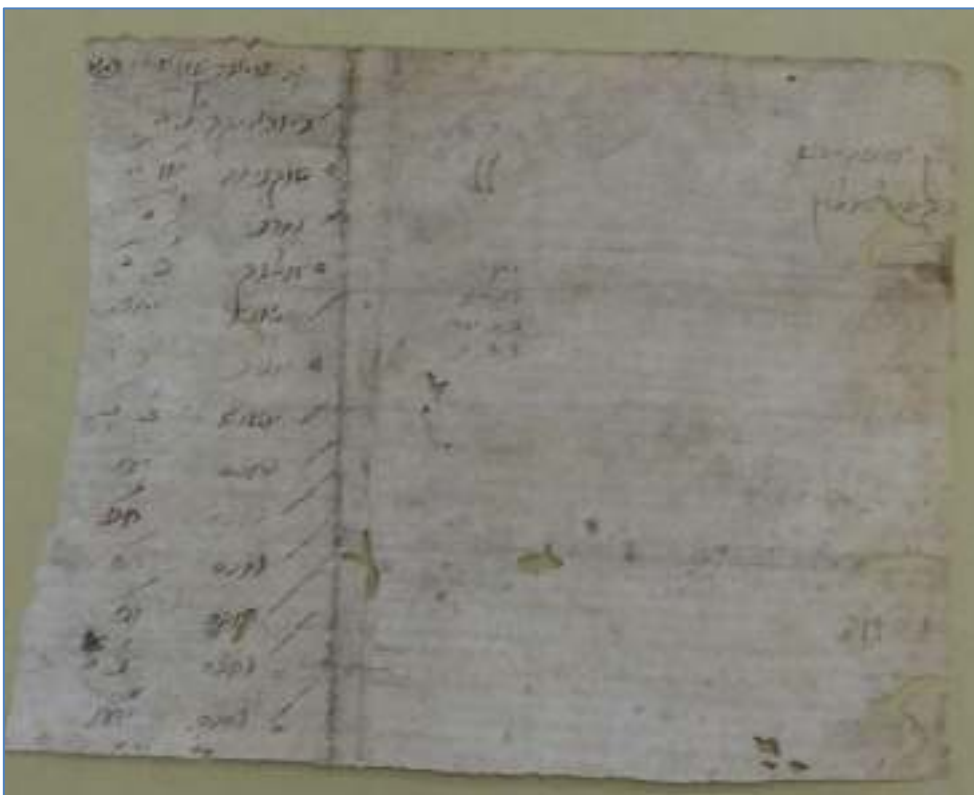

Figura 143: FH 98.16

Escriptura:

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	כ	ל	מ	ם	נ	ס	ע	פ	ף	צ	ץ	ק	ר	רת	ש	ת
א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	כ	ל	מ	ם	נ	ס	ע	פ	ף	צ	ץ	ק	ר	רת	ש	ת

5.3.15 Text de l'impost de la renda de l'any 1426 (1427) (75)¹⁶⁸²

Signatura notarial: Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/Berenguer Ferrer Sassala, 1426

Signatura del fragment: FH 93.1

Dimensions del fragment: 441x153 mm

Descripció externa: Retall de paper allargassat, molt net, sense taques d'humitat ni atacs d'insectes. Es perceben uns plecs en sentit vertical i horitzontal. El paper, d'un to groguenc, té un verjurat vertical molt fi i no s'hi percep cap filigrana. La caixa d'escriptura fa 125 x 327 mm, amb marges laterals que van d'1 a 2 mm. L'escriptura és d'una mateixa mà, cursiva de tipus sefardita, de mida petita, elegant i d'un traç ferm. La tinta, de color marró fosc, es conserva en molt bon estat. Hi ha quarantatres línies. No hi ha anotacions marginals però sí alguns mots ratllats, un parell d'anotacions per sobre la línia i unes petites taques de tinta al costat de la línia trenta-quatre i al final del document. A l'anvers hi ha un text llatí, a la part inferior i de cap per vall, però que un cop plegat es llegeix del dret. Consta de vint línies, amb el mateix tipus de tinta, que estan cancel·lades amb una ratlla que creua el text de dalt a baix.

Descripció interna: No és gaire usual poder disposar del document de la comunitat jueva i del document cristià que en fa referència. En aquest cas el fragment hebreu no s'ha extret de cap enquadernació sinó que es va trobar dins d'un volum notarial del notari Berenguer Ferrer Sassala,¹⁶⁸³ mig cosit entre els folis 37v i 38. És el plec de condicions o taba de la venda de l'impost sobre la renda que es declarava l'any 1427 sobre els guanys de 1426 dels membres de l'aljama. El document cristià anota el dia, però de l'hebreu només en podem saber l'any. Entenem que aquest darrer formava part (en aquest cas suposem que és una còpia) del *Llibre de les Ordinacions* o *Acords* del Consell de l'aljama gironina, o ספר החסמות. Només en seria una part de l'impost, com s'indica a l'inici del document hebreu.

A més de les condicions, molt simples, que s'imposen al comprador, el text conté la llista dels membres de l'aljama amb l'import de l'impost que havien de pagar. No podem saber sobre quin patrimoni ni quin tant per cent s'aplicava. Tampoc sabem si finalment es va vendre la gestió de l'impost ja que en el document cristià un dels consellers de l'aljama, Itsaq Maimó, no s'avingué a la venda.

En total es registren trenta-tres membres de l'aljama gironina que participaren a la contribució impost. Xelomó Xemuel, membre del consell i rector de l'aljama

¹⁶⁸² El document el va localitzar l'Albert Reixach a qui hem d'agrair la transcripció de l'acta notarial que presentem i que hi ha al document hebreu en un full solt. La transcripció i traducció del fragment hebreu el publicarem en línia a Esperança Valls i Pujol. "Taba de la venda de l'impost sobre la renda de 1427 sobre els guanys de 1426." *Manuscrits hebreus dels segles xiv – xv*. Girona: AHG, 2012, FH 68.1 [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/854?ln=ca>], com també, amb un estudi precedent, a "L'impost de la renda de l'any 1427 (sobre els guanys de 1426) o l'egualtat dels guanyatges de la comunitat jueva de Girona," *Materia Giudaica* 17-18 (2012-2013): 263-277. Vegeu l'apartat 2.2.1 del present treball per a un estudi més aprofundit del document.

¹⁶⁸³ Notari gironí l'activitat del qual està documentada de l'any 1407 a 1462 (districte notarial de Girona_04).

gironina –que el text cristià anomena *scapolarium*– no apareix en el recompte. Els comptadors de l'impost són David Cohen i Vidal Bonjudà de Carcassona.

Observacions: Les xifres del text es marquen amb una ratlla obliqua sobre la lletra o el grup de lletres corresponents en hebreu. S'abreugen alguns mots catalans: 'שמק' (Sant Miquel), 'מרטרורי' (*Martror* – és a dir, Tots Sants), 'אנפי' (*en Pere*). En hebreu, a més de les abreviatures habituals, a les línies vint-i-cinc i trenta-sis s'abreuja el plural: 'הרוחיים' (הרוחים) i diverses vegades el mot 'אלמ' (*la vídua*).

Finalment cal indicar que el text llatí que hi ha darrere de l'hebraic és el resum del que després amplia en el protocol notarial del notari Berenguer Sassales .

Al final del text del registre notarial es fa referència a la venda de dos violaris, que es cancel·laren l'agost i octubre de l'any 1433.

Datació: 1426-1433

Lèxic català: 'מרטרורי' (*Martror*, abr.), 'שמק' (*Sant Miquel*, abr.).

Antropònims cristians: 'פי' ולמאנה (*Pere Valmanya*)

Trets lingüístics:

- S'empra l'article onomàstic català *en/na* sense cap mena de separació amb el mot que segueix: –נ/אנ– (mai nota la vocal amb la forma נא).
- Suposem una elisió gràfica, en els noms iniciats en vocal, de la *matres lectionis* corresponent en contacte amb l'article onomàstic: נשתרוק (*n'Astruc*), נשטלינה (*N'Estelina*), נשק (*n'Assaq* o *n'Issaq*) però נאברם (*n'Avram*).
- Notació gràfica del final femení tònic dels noms propis amb –אא: נגראסיאה (*na Gracià*) que també s'empra per reforçar נבונפיאה (*na Bonafia*).
- En el mateix text apareix la forma catalanitzada גוסף (*Jucef*) i la forma hebraica יוסף (*Iossef*).
- Cal notar que el redactor no marca la lletra ג amb cap signe diacrític quan vol representar el so [ʒ] o [dʒ]: נדשיגאדה (*na Desjada*), נשתרוק גוסף (*n'Astruc Jucef*).
- Conservació de la –n final etimològica en el nom Falcó: אנפלכון בלשום (*en Falcon Belxom*).
- No podem estar segurs de com es resol l'abreviatura catalana 'ש' (actual *sant*), ja que hem trobat altres fragments amb el mateix mot desenvolupat i transcrit שין (*sen*, amb l'emudiment final de la *t* final) i שן (que probablement es pronunciava *san*, també amb emudiment final de la *t*). Al segle XIV es documenten ambdues formes. La variant *sent*, efecte de la relaxació de la *a*, és molt freqüent en posició proclítica davant un nom propi i presenta les variants ortogràfiques *senct* i *sen* en el català antic. Molt rarament es troba *sent* en posició forta (DCVB).

FH 93.1 (Gi 4,83bis-4b, doc. solt)

	1 חלק פסק הרוחים משנת תכ"ז יפרעו היהידים חיובם לשמק' תכ"ז ויפרע	
	2 הקונה למרטרו' תכ"ז	
	3 יבטיח הקונה סך דמי הקניה בערבלי בטוחים למראית עיני הנאמנים	
	4 יפרע הקונה שכר הסרסור ושכר הסופר	
	5 ואלו הם חיובי היחידים שהם שליש פסק הרוחים	
	6 נסוע השליש	
	7 אנוידאל בונשניור	ב ליט' ג ד' ד' פ'
	8 נשטלינה	י ד' ה' פ'
	9 אננסים פריר	ב ליט' ג ד' ד' פ'
	10 אשת אנמאיר איצק ובנה	
	11 וידאל מאיר	ז די' ד' פ'
	12 אנפיריר מאיר	ז די' ז' פ' עו' בעד נשאר / מחצי' פסק הרוחים שגבה
	13 הגובה א די' ה' פ'	ה די' ה' פ'
	14 נדשיגאדה	א ליט' א די' ח' פ'
	15 ניצק מימון	א ליט' יט די' ה' פ'
	16 נאברם משה	ב ליט' ז די' ז' פ'
	17 נפנדינה	ב ליט' ג די' ד' פ'
	18 נפריסושה	א ליט' יט די' ה' פ'
	19 אלמ' נשתרוק וידאל	יה די' יא פ'
	20 אנדוי כהן	י ד' ה' פ'
	21 נשתרוק גוסף	ז די' ב' פ' עו' בעד נשאר מחצי' פסק הרוחי' שגבה הגובה
	22 אנויזאנט שמשון	ז די' ז' פ'
	23 ח די' ח' פ'	ז די' ז' פ'
	24 אלמ' ניצק צמח	ז די' ז' פ'
	25 אנוידאל בונגודה	ב ליט' ז די' ז' פ'
	26 אנבונשתרוק דסמאשטרי	ג די' ז' פ'
	27 אנסעדיה צורי	ג די' ז' פ'
	28 אלמ' אנמאיר בלשום ובנה	ג די' ז' פ'
	29 אלמ' אנחסדאי טורוס	ז די' ג' פ'
	30 נבונפיאה בת אנראובן נסים	א ליט' א די' ח' פ'
	31 אנפלכון בלשום	ה די' ה' פ'
	32 אלמ' אננתן	ג די' ז' פ' עו' בעד נשאר מחצי' פסק הרוחים שגבה הגובה
	33 די' ד' פ'	ב ליט' ז די' ז' פ'
	34 אנבונשתרוק יוסף	ה די' ה' פ'
	35 אנמשה דפיארה	ז די' ב' פ' עו' בעד מחצי' פסק הרוחים שגבה הגובה ז
	36 אנשלמה דפיארה וחתנו	א ליט' ה די' ב' פ'
	די' ד' פ'	ג די' ז' פ'
	34 נשתרוק חנינאי	ז די' ז' פ'
	35 נגראסיאה	ז די' ב' פ'
	36 ניצק רמוד	ז די' ב' פ'

ג די' ו פ' עו' בעד מחצי' פסק הרוחי' שגבה הגובה ד די' אלמ' הרב אנפריר ³⁷
 ד פ' אלמ' אנוידאל משה ³⁸
 ה די' ה פ' נצק דפיארה ³⁹
 יא די' ה פ' נבניושאה ⁴⁰
 א ליט' א די' ח פ'

יקבל הקונה ליחידים / לאותם יחידים שיגזרו הנאמנים עד סך ק די' בחשבון חיוביהם לפי שיש להם להוציא הסך הנז' או סביב לפרעו חו' ¹⁶⁸⁵¹
 אנפי' ולמאנה סופר ⁴²

עול' מלבד ק די' הנז' לִבְ לִיט' / בִּנְ לִיט' ב די' יא פ' ⁴³

1. Part de l'assignació (sobre la declaració) dels guanys de l'any 1427; pagaran els singulars les seves obligacions per *Sant Miquel* de 1426 i pagarà
2. el comprador per *Martror* de 1426
3. El comprador garantirà un import (...) de la compra amb avaladors fermes a parer dels secretaris.
4. El comprador pagarà els honoraris del corredor i els honoraris de l'escrivà.
5. I heus aquí les obligacions dels singulars ~~que són la tercera part de l'assignació dels guanys~~
6. ~~i descomptat del terç:~~
 7. *En Vidal Bonsenyor*, 2 lliures 3 sous 4 diners
 8. *N'Estel·lina*, 14 sous 5 diners
 9. *En Nacim Ferrer*, 2 lliures 3 sous 4 diners
 10. La dona d'*en Meïr Itsaq* i el seu fill,
 11. *Vidal Meïr*, 7 sous 4 diners
 12. *En Ferrer Meïr*, 10 sous 10 diners. Ítem pel que va restar de la meitat de l'assignació dels guanys que va recaptar el col·lector, 1 sou 5 diners
 13. *Na Desitjada*, 5 sous 5 diners
 14. *N'Itsaq Maimon*, 1 lliura 1 sou 8 diners
 15. *N'Avram Moixé*, 1 lliura 19 sous 5 diners
 16. *Na Pandina*, 2 lliures 6 sous 10 diners
 17. *Na Preciosa*, 2 lliures 3 sous 4 diners
 18. La vídua de *n'Astruc Vidal*, 1 lliura 19 sous 5 diners
 19. *En Daví Cohen*, 15 sous 11 diners
 20. *N'Astruc Jucef*, 14 sous 5 diners
 21. *En Vivant Samson*, 7 sous 2 diners. Ítem pel que va restar de la meitat de l'assignació dels guanys que va recaptar el col·lector, 8 sous 8 diners
 22. La vídua de *n'Itsaq Tsemakh*, 3 sous 6 diners

¹⁶⁸⁵ Se'ns fa difícil trobar el desenvolupament d'aquesta abreviació. Potser és abreviatura de חובות?

23. *En Vidal Bonjudà*, 16 sous 3 diners
24. *En Bonastruc des Maestre*, 2 lliures 10 sous 6 diners
25. *En Saadia Tsurí*,¹⁶⁸⁸ 3 sous 6 diners
26. La vídua d'en *Meir Belxom* i el seu fill, 3 sous 6 diners
27. La vídua d'en *Khasdai Torós*, 16 sous 3 diners
28. *Na Bonafia* filla d'en *Ruvèn Nacim*, 1 lliura 1 sou 8 diners
29. *En Falcon Belxom*, 5 sous 5 diners
30. La vídua d'en *Natan*, 3 sous 7 diners. Ítem pel que va restar de la meitat de l'assignació dels guanys que va recaptar el col·lector, 4 sous 4 diners
31. *En Bonastruc Iossef*, 2 lliures 10 sous 6 diners
32. *En Moixé de Piera*, 5 sous 5 diners
33. *En Xelomó de Piera* i el seu gendre, 7 sous 2 diners. Ítem per la meitat de l'assignació dels guanys que va recaptar el col·lector, 4 sous 4 diners
34. *N'Astruc Khaninai*, 1 lliura 5 sous 2 diners
35. *Na Graciana*, 3 sous 6 diners
36. *N'Itsac Ramoc*, 7 sous 2 diners
37. La vídua de rabí *en Ferrer*, 3 sous 6 diners, Ítem per la meitat de l'assignació dels guanys que va recaptar el col·lector, 4 sous 4 diners
38. La vídua d'en *Vidal Moixé*, 5 sous 5 diners
39. *N'Issaq de Piera*, 11 sous 5 diners
40. *Na Baniosa*, 1 lliura 1 sou 8 diners

41. El comprador rebrà ~~per als singulars~~ \dels mateixos singulars que nomenaran els secretaris¹⁶⁸⁹ fins a un import de 100 sous/ a compte dels seus deutors segons el que ells han d'abonar de l'import esmentat o aproximat per les seves despeses.

42. *En Pere Valmanya*,¹⁶⁹⁰ escrivà.

¹⁶⁸⁸ Podria ser 'de Roca' (Castellfollit de la Roca, població propera a Girona). També testimoni a Riera, *Els jueus de Girona*, 190. Descartem la possible lectura *tsorí*, 'de Tir'.

¹⁶⁸⁹ Literalment *neanim*, 'fidels', eren els oficials de l'aljama a qui els singulars confiaven els diners dels impostos. Vegeu Eduard Feliu, "Quatre notes esparses sobre el judaisme medieval", a *Tamid* 2 (1998-1999), pp. 112. Vegeu també Riera, *Els jueus de Girona*, pàg. 36-37: "El privilegi de 1358 que resol, sense pretendre-ho directament l'enigmàtic origen del mot 'secretaris', peculiar dels funcionaris econòmics de les comunitats de jueus de Catalunya. Hi ha qui es desorienta perquè el mot hebreu més comú per designar-los és *nemanim*, que significa 'fidels', 'fiables', 'dignes de confiança', i pertany a un altre camp semàntic. El privilegi potser aporta la clau de l'equivalència real entre els mots 'secret' i 'fiable', que estan a la base de les dues denominacions quan diu que els elegits per la comunitat, abans d'iniciar la seva actuació, hauran de jurar de mantenir secret tot allò que els secretaris els revelin sobre els béns posseïts pels particulars. Sense forçar les coses, podem interpretar que l'aplicació del mot 'secretari' als funcionaris econòmics fa al·lusió al secret o reserva que havien de guardar. Si l'essència de l'ofici consistia en la valoració dels béns dels singulars per determinar la seva contribució, s'entén prou bé que, en hebreu, se'ls apliqués el nom de *neanim*, com encarregats d'una missió de confiança".

¹⁶⁹⁰ Pere Vallmanya o Valmanya

43. Puja, excepte els 100 sous esmentats:¹⁶⁹¹ ~~32 lliures~~ \27 lliures/ 2 sous 11 diners.

*Regest de l'acta notarial llatina.*¹⁶⁹²

Acta notarial, datada el 19 d'agost de 1426 a la qual s'adjuntà el document hebreu *AHG, Girona-04, vol. 83, 37b-38a, 19/08/1426.*

Avraham Moixé, Vidal Bonsenyor, jueus, secretaris de l'aljama de jueus de Girona, amb el consentiment dels consellers de l'aljama esmentats més avall, mitjançant Ramon Nadal, corredor públic i jurat de la ciutat de Girona, venen a David Cohen i Vidal Bonjudà de Carcassona, jueus de Girona, durant l'any des del proper i de gener, certa part de la *equalitatem dels gonyatges* imposada, segons consta en ordinació del consell de l'aljama dita en hebreu *scama*, i segons conté la taba hebraica adjunta.¹⁶⁹³ La part que els venen ascendeix a 32 lliures 2 sous i 11 diners, dels quals els secretaris han de llevar dels singulars de la dita aljama fins a la quantitat de 100 sous per despeses ja fetes pels dits singulars i les restants 27 lliures 2 sous i 11 diners els dits arrendataris les podran exigir. Preu de l'arrendament de 24 lliures que aquests hauran de pagar al clavari de l'aljama abans del proper Tots Sants.

Bonastruc des Mestre, Nacim Ferrer, Bonastruc Iossef i Falcó Belxom, tots jueus i consellers del consell de l'aljama, congregats per Xelomó Xemuel, jueu *scapolarium* del dit consell, *intus domos scole judeorum Gerunde* (dins de la sinagoga dels jueus de Girona), juntament amb Itskhaq Maimon, jueu, conseller de l'aljama i que discent i no consent la dita venda.

Els citats consellers i alguns més venen a Francesc Negrell, escrivà de Girona,¹⁶⁹⁴ un violari de 80 sous per preu de 28 lliures. Cancel·lat el 23 d'octubre de 1433.

També venen a Joan Cavalleria, cavaller de Girona, un violari de 23 sous per preu de 8 lliures 12 diners. Cancel·lat el 14 d'agost de 1433 per lluïció.

Falcó Belxom, jueu i clavari de l'aljama dels jueus de Girona, amb el consens dels secretaris i consellers de l'aljama, dona a Bonastruc des Mestre i Avraham Moixé, que s'havien obligat personalment a fer efectives les pagues dels dos violaris venuts, els drets en les 24 lliures de l'arrendament fet a David Cohen i Vidal Bonjudà i altres deutes pendents de rebre pel dit clavari.

¹⁶⁹¹ Tampoc no es compten els registres amb les anotacions del que va restar de la meitat de l'assignació dels guanys que va recaptar el col·lector anteriorment.

¹⁶⁹² Normalitzem la transcripció dels noms jueus.

¹⁶⁹³ El text hebreu que editem i traduïm.

¹⁶⁹⁴ Francesc Negrell, notari documentat des de l'any 1430 fins a l'any 1443 (Districte notarial de Girona_08). Apareix esmentant en diversos registres del llibre de comptes de Iossef Zabara de 1443. Veg. ZAB, lín. 2, 4, 33 i 36.

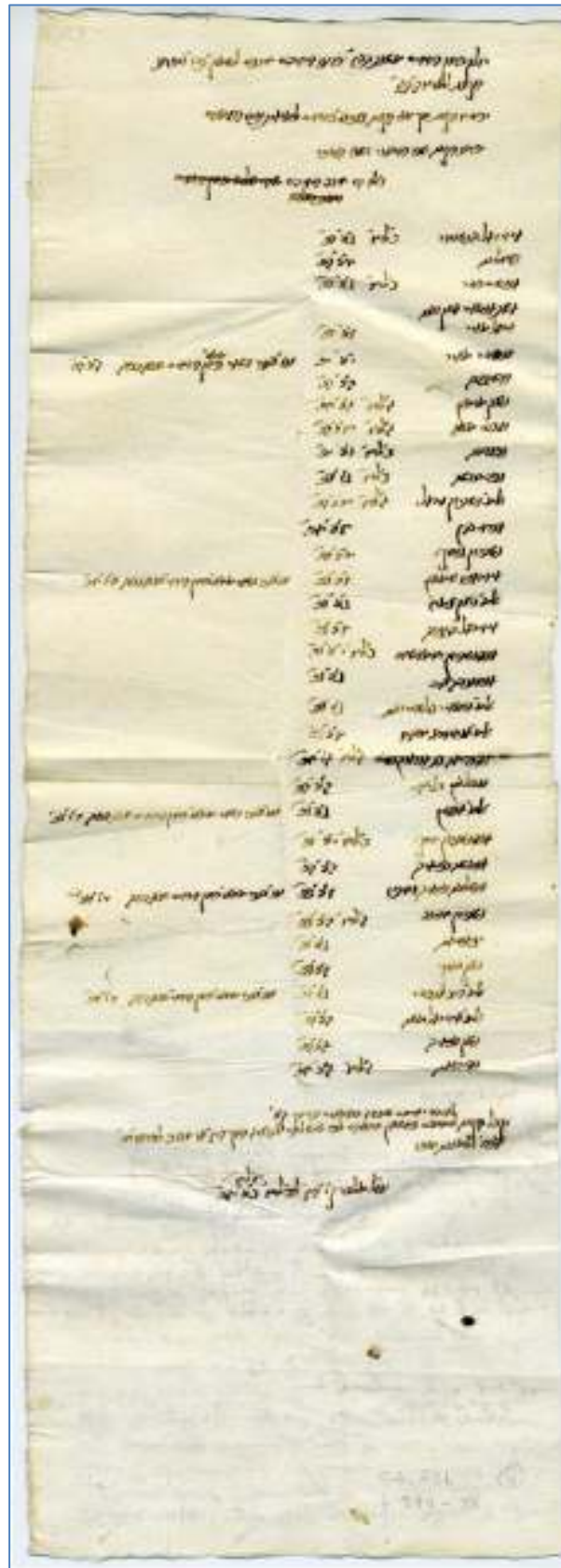

Figura 144: FH 93.1 (Gi 4,83bis-4b, doc. solt)

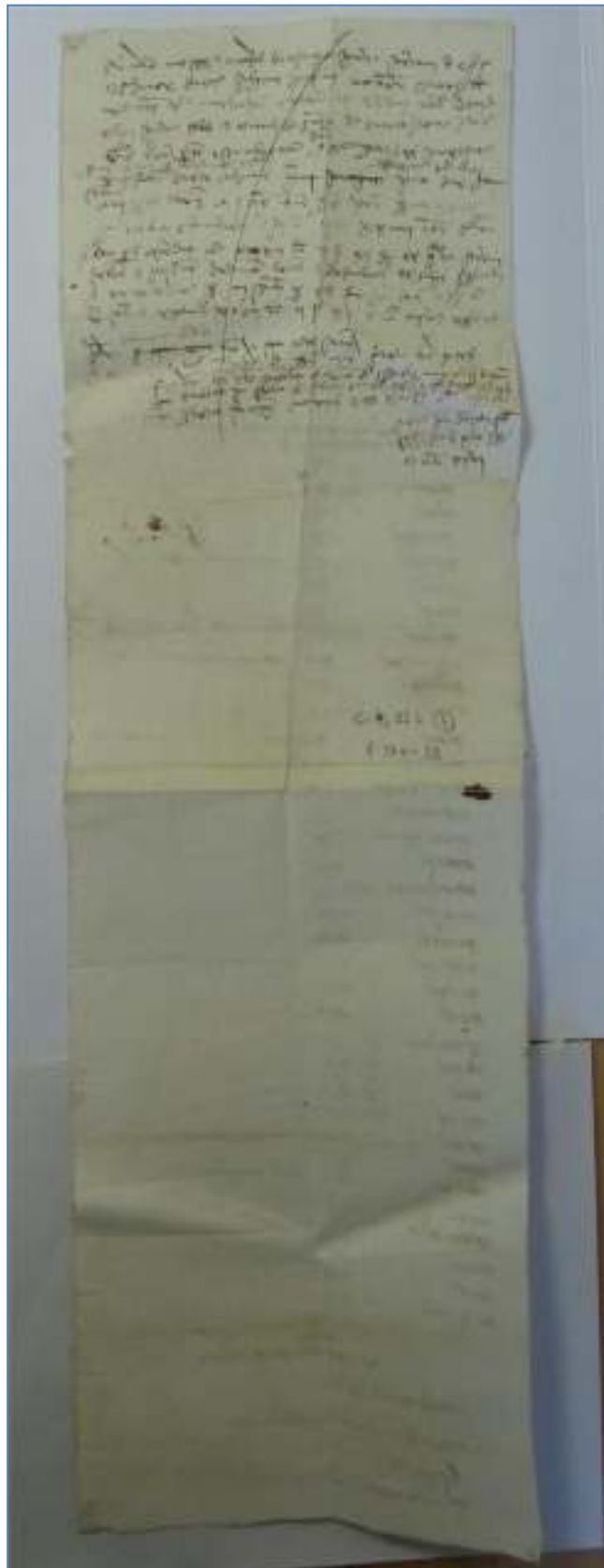

Figura 145: Gi 4,83bis-4a, doc. solt

Figura 146: AHG, Girona-04, vol. 83, 37b-38a/1426

Escriptura:

א	א
ב	ב
ג	ג
ד	ד
ה	ה
ו	ו
ז	ז
ח	ח
ט	ט
י	י
כ	כ
ל	ל
אל	אל
מ	מ
ם	ם
נ	נ
ז	ז
ס	ס
ע	ע
פ	פ
ף	ף
צ	צ
ק	ק
ר	ר
ש	ש
ת	ת

Taules: Vegeu la taula de percentatges que han de pagar cada singular a la pàg. 212.

Antropònims jueus:

Astruc Iossef	שתרוק גוסף
Astruc Khaninai	שתרוק חנינאי
Astruc Vidal, la vídua	שתרוק וידאל
Avram Moixé	אברם משה
Baniosa	בניושאה
Bonafilla filla d'en Rubèn Nacim	בונפיאה
Bonastruc des Maestre	בונשתרוק דסמאשטרי
Bonastruc Iossef	בונשתרוק יוסף
Daví Cohen	דוי כהן
Desitjada	דשיגאדה
Estel·lina	שטלינה
Falcó Belxom	פלכון בלשום
Ferrer Meir	פיריר מאיר
Ferrer, la vídua	פרייר
Gràcia	גראסיאה
Itsaq Ramoc	יצק רמוך
Itsac Rimoc	יצק רמוך
Itsaq de Piera	יצק דפיאירה
Itsaq Maimon	יצק מימון
Itsaq Tsémakh, la vídua	יצק צמח
Khasdai Torós, la vídua	חסדאי טורוס
Meir Belxom	מאיר בלשום
Meir Itsaq , la dona	מאיר איצק
Moixé de Piera	משה דפיארה
Nacim Ferrer	נסים פרייר
Natan, la vídua	נתן
Pandina (muller d'Astruc Vidal)	פנדינה
Preciosa (muller d'Astruc Zabara)	פריסושה
Ruvèn Nacim	ראובן נסים
Saadia Tsurí	סעדיה צורי
Vidal Bonjudà	וידאל בונגודה
Vidal Bonsenyor	וידאל בונשניור
Vidal Meir, fill de Meir Itsaq	וידאל מאיר
Vidal Moixé, la vídua	וידאל משה
Vivant Samson	ויואנט שמשון
Xelomó de Piera	שלמה דפיאירה

5.3.16. Part d'un quadern d'anotacions de préstecs. 1342. Procedent de Rupjà (79)¹⁶⁹⁵

Signatura notarial: Guillem Ponç pare, 1359, notaria de Rupjà, 10 (encara no restaurat).

Dimensions del fragment: 220 x 295 mm (aprox.)*

Descripció externa: Bifoli de paper enfosquit amb el marge superior retallat i molt malmès per la part inferior esquerra que gairebé ha desaparegut. A la resta del document podem apreciar diverses taques d'humitat i petits atacs d'insectes. La caixa d'escriptura, per foli, deu fer 110 x 180 mm, amb marges laterals d'uns 20 mm. Encara resten les marques del plegat central i s'aprecien els forats del cosit de l'antiga enquadrernació. L'escriptura és d'una mateixa mà, cursiva sefardita corrent en els segles XIV-XV, de mida mitjana, ferma i elegant i de càlam mitjà. La tinta, de color marró, es conserva en bon estat al foli de l'esquerra. A la banda dreta, la tinta s'ha esvaït parcialment a l'inici de les ratlles. Resten divuit línies al foli esquerre, les cinc primeres senceres i les darreres parcials, i vint al dret. Hi ha un parell d'anotacions marginals, un mot ratllat i una anotació per sobre de la línia divuit del foli esquerre.

Descripció interna: Part d'un quadern d'anotacions de préstecs de mitjan segle XIV. L'anotació dels préstecs segueix un ordre cronològic ascendent, des del mes de maig de 1342 fins al mes de desembre d'aquell any. Tanmateix, a partir de la línia onze del foli esquerre, es torna enrere per anotar nous registres efectuats el mes de maig. Aquest ordre, el format de bifoli, les traces de l'antic relligat i l'estructura regular i acurada de cada foli ens suggereix que es tracta d'un registre de préstecs més extens, propietat d'un professional del crèdit.

L'estructura general de cada un dels registres és la següent:

[Nom del deutor + procedència + import + termini + data de signatura del préstec]

S'abreugen les dates dels anys i els noms d'alguns mesos. Tanmateix en abreujar els anys a voltes només n'indica la dècada i a voltes inclou la centena. Les xifres del text es marquen amb una ratlla obliqua sobre la lletra o el grup de lletres corresponents en hebreu. L'autor del document també nota la pronúncia singular d'alguns mots aljamiats amb un punt diacrític sobre la lletra que difereix de la seva pronúncia en hebreu.

Datació: En aquest bifoli s'anoten les transaccions efectuades l'any 1342 (la major part amb el termini l'any 1343). El volum notarial és de l'any 1359, només una diferència de disset anys entre les dates límits que disposem.

Observacions: El document, en el moment de fer-ne la descripció, estava en procés de restauració i només disposàvem de la imatge que presentem aquí. No hem pogut

¹⁶⁹⁵ Aquest document el vam publicar i traduir a l'anglès a l'annex intitulat "The electronic cataloguing of the fragments and a sample of a monaylender register of the year 1342" a Perani, Mauro. "The "Gerona Genizah": An Overview and a Rediscovered "Ketubah" of 1377", *Hispania Judaica Bulletin* 7, (2010 (5770)): 153-159. En la present edició hi hem afegit la descripció del manuscrit, els trets lingüístics i algunes correccions i notes aclaridores.

comprovar les dimensions exactes, la textura del paper, ni si hi ha cap filigrana. Tampoc sabem del cert si el revers d'aquest document està escrit.

Lèxic català: אגושט i אגוש' (*agost*), מאיג (*maig*), שטימ' (*setem(re)*), דדימ' (*dedem(re)*), נובימרי (*novembre*), פליד (*Felid*), וידל (*vila*), באטלי (*batlle*).

Topònims: איגה ויוה (*Aiga Viva*), גויאן (*Juian*), קברוגאן (*Cabrojan*), שריאן (*Sarrian*), ש' גוליא (*Rabons*), סלראן (*Celran*), בשקנון (*Bescanon*), מדרמניה (*Madremanya*), מונט דש' פליה (*Sant Julià de Ramis*), קרצאן (*Carçan*), וילה דשנש (*Vila de Sans*), ש' אנדריו סלוב' (*Mont de Sant Felià*), קוארט (*Quart*), קמדוראן (*Camdoran*), שאלט (*Salt*), ש' אנדריו סלוב' (*Sant Andreu Salou*).

Antropònims jueus: בונגודה (*Bonjudà*).

Trets lingüístics:

- Conservació de la /-n/ final etimològica en topònims i antropònims: אשטיבן (*Estevan*), מרטין (*Martin*), גויאן (*Juian*), קברוגאן (*Cabrojan*), שריאן (*Sarrian*), ראבונש (*Rabons*), סלראן (*Celran*), בשקנון (*Bescanon*), קרצאן (*Carçan*) i קמדוראן (*Camdoran*). Tanmateix ja n'observem la pèrdua a ש' גוליא דראמיש - *Sant Julià de Ramis*.
- Simplificació del grup consonàntic *mbr* > *mr*, *novembre* > *novemre*. A les línies 17 i 18b trobem la forma no abreujada *novemre* - נובימרי.¹⁶⁹⁶
- Representació de [ʒ] amb la lletra ג sense cap punt diacrític per diferenciar el valor fònic diferent de l'hebreu: גקמי גלטיר - *Jacme Galter*.
- Marca del punt diacrític a l'esquerra de la lletra ש (*sin*) per tal d'indicar-ne el valor fònic sibilant sord [s] en posició final, com es pot observar a פרייש - *Ferreres* (1b) i ראבונש (*Rabons*) (14a).
- Formació dels diftongs [ow] i [ɔw] > וב Marca l'ús de ב amb valor fònic [w] amb un punt diacrític sobre aquesta lletra: סלוב' (11b).
- Formació del diftong [je] > יאי
- Formació del diftong [ew] > amb יו a אנדריו (*Andreu*) i amb וב a סלוב' (*Salou*).
- Formació del diftong [wa] > וא
- Formació del diftong [aj] > אי
- Diferenciació gràfica entre [β] i [b] a inici de mot: וילה, *vila*, וידל, *Vidal*, וראי, *Veraï*, בונגודה, *Bonjudà*, ברנד, *Bernad*, ברנגיר, *Berenguer*.
- Monoftongació de grup llatí UA a [a] en el topònim איגה ויבה (*Aiga Viva*) (<AQUA).
- Arbitrarietat amb les abreviacions. Els mesos d'agost i novembre en alguns registres s'escriuen abreujats i en d'altres no: אגושט, אגוש' i נובימ' i נובימרי. El mateix passa amb l'any 1342: שמב' i מב'.
- Notem, com és habitual a la resta de documents, que *Sant Feliu* es transcriu פליד. Com a topònim a la línia 12b דש' פליה (*de Sant Felià*).
- Notem la forma פשקאל (*Pascal*) (del llatí PASCHĀLE) i no *Pasqual*, que s'esdevingué, amb contaminació de PASCŪA 'pastures' (DCVB).
- Notem ארנאל (*Arnal*) (>germ. Arnoald), sense vocalitzar en *u*.

¹⁶⁹⁶ Deduïm la mateixa pronúncia per als mesos de setembre i desembre que en tot el document trobem abreujats: שטימ' *setem(re)* i דדימ' *dedem(re)*.

- *Sant* sempre abreujat **ש'**. Tot i que entre parèntesis desenvolupem el mot amb [a], *Sant*, és molt possible que la forma fos *Sen*, amb emmudiment final de la [t]. Per altra part trobem a la línia 6b el mot **דשטנגול**. Es tracta probablement d'una metàtesi entre la **ש** i la **ט**. Es volia escriure **דשנטגול**, *de Sant Jul*, on no hi ha emmudiment, encara que continuem sense poder saber el valor real de la vocal. Per altra part trobem **וילה דשנש** (4b), amb emmudiment.
- Article salat **דפורה סוילה דסלראן** - *de fora sa vila de Celran*. Sempre es transcriu amb **ס** mai amb **ש**.

Guillem Ponç pare, 1359, notaria de Rupjà, 10
Foli dret (a)

- 1 [...] ה'ג' כני' מאיג **מב'**
- 2 גיאם ס[...] לה פושטיר יג' [די'] יום זה נש' נ' די' לג' כני' מאיג **מג'**
- 3 ברנד [...] דגויאן קל' די' לשנה ה' כני' מאיג **מב'**
- 4 ארנל [...] דגויאן לנ' די' לחצי שנה יד' די' כני' מאיג **מב'**
- 5 גיאם אשטיבן דס* [ג] פיז פ' די' לפליד **מב'** חצי מאיג **מב'**
- 6 פירי מרטין סגרי[ר]ה דש' גוליא דראמי[ש] יג' די' לפליד **מב'** בשטר לבד
- 7 [...] באטלי ב[...]ה דסלראן ק' די' לשנה יום זה
- 8 גיאם ארנל[ל] [...] ס' די' [לחצי שנה] ט' יצי' מאיג **מב'**
- 9 פרנס [...] וברנד [...] ואחרים דשטל[...] אלף שנ' די' לשנה
- 10 [...] דבשק[נון] בח' די' לפליד **מג'** חצי אגושט **מב'**
- 11 [...] נב' די' לשנה נ' יצי' אגושט **מב'** ערב
- 12 [...] ק שנ' די' בזמנים ק' די' לחצי שטימ' **מג'**
- 13 [...] דל וק' די' לחצי שטימ' מה' יד' כני' אגושט **מב'**
- 14 [...] ד* [רא] בונש¹⁶⁹⁷ שפ' די' לשנה ה' כני' שטימ' **מב'**
- 15 ב[...]גש' קקה' די' לשנה יג' כני' שטימ' **מב'** מחצית / דנבונגודה\
- 16 [...] ק [די'] לשנה [...] [?] צי¹⁶⁹⁸ שטימ' **שמ[ב]**
- 17 [...] [?] צי שטימ' **שמ[ב]**
- 18 [...] לשנה ה' [?] צי שטימ' **שמב'**

¹ (...) 3 (dies abans) de l'entrada de *maig* de 1342

² *Guiam sa* (...) *Fuster*, 13 sous aquest dia,¹⁶⁹⁹ pren en préstec 50 sous per a 3 (dies abans) de l'entrada de *maig* de 1343.

³ *Bernad* (...) *de Juian*, 130 sous per any; 5 (dies abans) de l'entrada de *maig* de 1342.

¹⁶⁹⁷ La lectura és dubtosa: [רא]בונש, [רי]בונש o [רי]בונש ?

¹⁶⁹⁸ El mal estat del manuscrit ens impedeix llegir la primera lletra d'aquest mot: pot ser יצי' o bé חצי. Aquesta doble possibilitat també la trobem en altres línies d'aquest mateix document.

¹⁶⁹⁹ Es refereix a la data esmentada a la línia precedent: "3 dies de l'entrada de maig de 1342".

- ⁴ *Arnal (...)* de *Juian*, 36 sous per mig any; 14 sous a l'entrada de *maig* de 1342.
- ⁵ *Guiam Estevan des [?]pin*; 80 sous per (*Sant*) *Felid* de 1342; a mitjan *maig* de 1342.
- ⁶ *Pere Martín Sagrera* de *Sant Julià de Ramis*, 13 sous per (*Sant*) *Felid* de 1342, segons escriptura a part.
- ⁷ (...) *batlle* (...) de *Celran*, 100 sous per any; aquest dia.
- ⁸ *Guiam Arnal* (...) 60 sous [per mig any], 9 (dies abans) de la sortida de *maig* de 1342.
- ⁹ *Farnés* (...) i *Bernad* (...) i altres de *sa Tal*(...) 1350 sous per any.
- ¹⁰ (...) de *Bescanon*, 28 sous per (*Sant*) *Felid* de 1343; a mitjan *agost* de 1342.
- ¹¹ (...) 52 sous per any; 6 (dies abans) de la sortida d'*agost* de 1342; (amb) avalador.
- ¹² (...) 350 sous en dos terminis; 100 sous per mig *setem(re)* de 1343
- ¹³ (...) i 100 sous per a mitjan *setem(re)* de (13)45; 14 (dies abans) de l'entrada d'*agos(t)* de 1342.
- ¹⁴ (...) de *Rabons*,¹⁷⁰⁰ 380 sous aper any; 5 (dies abans) de l'entrada de *setem(re)* de 1342.
- ¹⁵ (...) 205 sous per any; 13 (dies abans) de l'entrada de *setem(re)* de 1342; la meitat \d'en *Bonjudà*/.
- ¹⁶ (...) sous per any (...) de *setem(re)* de 1342.
- ¹⁷ (...) de *setem(re)* de (1)34[2].
- ¹⁸ (...) per any; 5 (dies) de (...) de *setem(re)* de 1342.

Foli esquerre (b)

- 1 ברנד סריאירה דפרירש לח' די לפליד מג' יא' כני' נובימ' שמב'
- 2 ברנגיר ריג דשריאן יא' די לאיסו' שמב' יג' כני' נובימ' שמב'
- 3 ארנל סריר דקרצאן מ' די לפליד מג' יב' יצי' נובי' זה
- 4 ארנל מוריר דוילה דשנש לד' די לאיסו' ש[מ]ב' בש[טר] [ד.] לבד יום זה
- 5 ארנל פרירש דקמדוראן לח' די למיקל שמב' יום זה
- 6 גיאם סיגאר דשטנגול¹⁷⁰¹ ע' ד' לחצי שנה ט' יצי' נובימ' זה
- 7 פירי וידל דרישק דמדרמניה קקמ' די לשנה ד' יצי' נובימ' זה
- 8 ברנגיר וראי דפורה סוילה דסלראן קב' די לשנה ג' יצי' נובימ' זה
- 9 ברנד בוב דוילה דמדרמניה סד' די לשנה ג' יצי' נובימ' זה
- 10 רמון דומניק דמדרמניה לח' די לשנה ג' כני' דדימ' שמב'
- 11 ארנל גובן דש' אנדריו סלוב' קי' די לשנה ו' כני' דדימ' זה נש' להבטחה שט' קב'
- די¹⁷⁰²
- 12 גובן סקברוגאן דמונט דש' פליה קטו' די לחצי שנה כני' מאיג שמב'
- 13 רמון רייט דשאלט וברנגיר ריג /דשריאן נה' די לפליד מב' יום זה

¹⁷⁰⁰ La lectura proposada que hem establert a l'edició es pot referir a Rabós d'Empordà o bé a Ravós del Terri, nucli de Cornellà del Terri.

¹⁷⁰¹ דשטנגול

¹⁷⁰² נשאר להבטחה שטר

- 14 ארנל רוג דגויאן סד' די לשנה חצי מאיג מב'
 15 גיאם ארנל דקוארט לון' די לחצי שנה יא' יצי' מאיג שמב'
 16 ברנד פשקאל דסלראן בן' די ל[שנה] י' יצי' אגושט שמב'
 17 פירי פריר דוילה פרשיר לג' די לשנה חצי נובימרי שמב'
 18 ארנל מסוט דסוילה דגויאן [ב] / [בד] \ די לחצי שנה [ג' יצי' נובימרי שמב'] [י] יצי' דדימ' [שמב']¹⁷⁰³
 19 ברנד אמאט דאיגה ויוה לד' די לשנה יום זה
 20 גקמי גלטיר דסלראן לה' די לחצי שנה [...] [?] יצי' דדימ' שמב'

- 1 *Bernad sa Riera de Ferreres*, 38 sous per (*Sant*) *Felid* de 1343, 11 (dies abans) de l'entrada de *novem(re)* de 1342.
 2 *Berenguer Reig de Sarrian (de dalí)*, 11 sous per Carnestoltes de [1]342, 13 (dies abans) de l'entrada de *novem(re)* de 1342.
 3 *Arnal Serrer de Carçan*, 40 sous per (*Sant*) *Felid* de 1343; 12 (dies abans) de la sortida d'aquest *nove(mre)*.
 4 *Arnal Sarrer de Vila de Sans*, 34 sous per Carnestoltes de 1342; segons escriptura (...) a part; aquest dia.¹⁷⁰⁴
 5 *Arnal Ferreres de Camdorán*, 38 sous per (*Sant*) *Miquel* de 1342, aquest dia.¹⁷⁰⁵
 6 *Guiam Sitjar de Sa Tanajoul (?)*,¹⁷⁰⁶ 70 sous per mig any, 9 (dies abans) de la sortida d'aquest *novem(re)*.¹⁷⁰⁷
 7 *Pere Vidal de Rissec de Madremanya*,¹⁷⁰⁸ 240 sous per any, 2 (dies abans) de la sortida d'aquest *novem(re)*.
 8 *Berenguer Verai de fora sa vila de Celran*, 120 sous per any, 3 (dies abans) de la sortida d'aquest *novem(re)*.
 9 *Bernad Bou de Vila de Madremanya*, 64 sous per any, 3 (dies abans) de la sortida d'aquest *novem(re)*.
 10 *Ramon Domènec de Madremanya*, 38 sous per any; 3 (dies abans) de l'entrada de *dedem(re)* de 1342.
 11 *Arnal Joan de Sant Andreu Salou*, 110 sous per any, 6 (dies abans) de l'entrada d'aquest *dedem(re)*;¹⁷⁰⁹ resten per compromís d'escriptura \120 sous/.
 12 *Joan sa Cabrogan de Mont de Sant Felià*,¹⁷¹⁰ 115 sous per mig any, a l'entrada de *maig* de 1342.

¹⁷⁰³ [שמב'] [שמב'] יצי' דדימ' no es va anotar a l'edició publicada, ja que la tinta és gairebé imperceptible. Un segon estudi més atent d'aquesta línia ens ha fet adonar de la continuació del text.

¹⁷⁰⁴ Es refereix a la data smentada a la línia precedent: "12 de la sortida d'aquest *nove(mre)*" (1342).

¹⁷⁰⁵ La data del préstec és el 12 de la sortida del mes de novembre de 1342, però la del termini és anterior: Sant Miquel (29 de setembre) del mateix any. Es tracta d'un *lapsus calami* per 1343.

¹⁷⁰⁶ Probablement es tracta d'una metàtesi entre la ש i la ט i es volia escriure דשנטגול, de *Sant Jul* (Sant Julià de Ramis o Sant Julià de Llor).

¹⁷⁰⁷ Novembre de 1342.

¹⁷⁰⁸ Ens consta un Pere Rissec del "Mas Rissec" de Madremanya. Cf. Marquès i Planagumà, Josep M. *Pergamins de la Mitra (891-1687)*. Arxiu Diocesà de Girona. Girona: Institut d'Estudis Gironins, 1984, doc. 1264.

¹⁷⁰⁹ Desembre de 1342.

- ¹³ *Ramon Raret de Salt i Berenguer Reig de \Sarrian/ (de dalt)*, 55 sous per (*Sant*) *Felid* de 1342; aquest dia.¹⁷¹¹
- ¹⁴ *Arnal Roig de Juian*, 64 sous per any, a mitjan *maig* de 1342.
- ¹⁵ *Guiam Arnal de Quart*, 36 sous per mig any, 11 (dies abans) de la sortida de *maig* de 1342.
- ¹⁶ *Bernad Pascal de Salran*, 26 sous per any, 10 (dies abans) de l'entrada d'*agost* de 1342.
- ¹⁷ *Pere Ferrer de Vila Freser*, 33 sous per any, *novembre* de 1342.
- ¹⁸ *Arnal Massot de sa vila de Juian [2] \24/* sous per mig any, [~~3 dies de la sortida de novembre de 1342~~]; 10 (dies abans) de la sortida de *dedem(re)* de 1342.
- ¹⁹ *Bernad Amat d'Aiga Viva*, 34 sous; aquest dia.¹⁷¹²
- ²⁰ *Jacme Galter de Celran*, 33 sous per mig any; (...) *dedem(re)* de 1342.

Figura 147: Guillem Ponç pare, 1359, Rupjà, 10

¹⁷¹⁰ No hem esbrinat a quin indret es refereix: potser Sant Feliu de Girona? Per altra part cal notar la lectura dubtosa de מונט: *Munt* o *Mont*.

¹⁷¹¹ La data esmentada a la línia precedent: “a l’entrada de *maig* de 1342”.

¹⁷¹² La data esmentada a la línia precedent: “10 (dies abans) de la sortida de *dedem[re]* de [1]342”.

Escriptura:

א	א
ב	ב
ג	ג
ד	ד
ה	ה
ו	ו
ז	ז
ח	ח
ט	ט
י	י
כ	כ
ל	ל
מ	מ
ם	ם
נ	נ
ו	ו
ס	ס
ע	ע
פ	פ
ף	ף
צ	צ
ק	ק
ר	ר
ש	ש
ת	ת

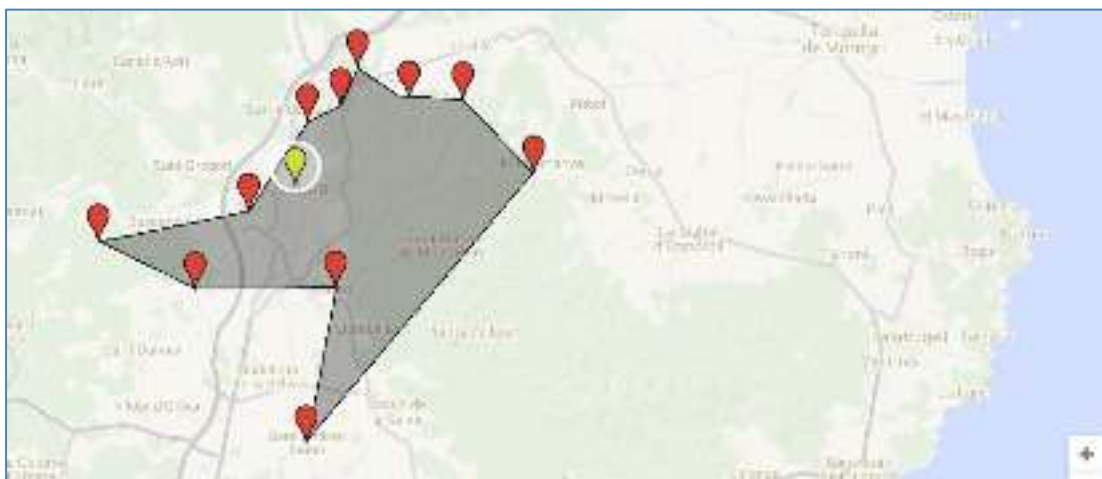
Mapes:

Figura 148: Mapa de la zona dels deutors

Antropònims cristians:

Arnal (...) de Juian	ארנל
Arnal Ferreres de Camdoran	ארנל פרירש
Arnal Joan de Sant Andreu Salou	ארנל גובן
Arnal Massot de sa vila de Juian	ארנל מסוט
Arnal Roig de Juian	ארנל רוג
Arnal Sarrer de Vila de Sans	ארנל סריר
Berenguer Reig de Sarrian de dalt	ברנגיר ריג
Berenguer Reig de Sarrian de dalt	ברנגיר ריג
Berenguer Verai de fora sa vila de Celran	ברנגיר וראי דפורה
Bernad	ברנד
Bernad (...) de Juian	ברנד
Bernad Amat d'Aiga Viva	ברנד אמאט
Bernad Bou de Vila de Madremanya	ברנד בוב
Bernad Pascal de Celran	ברנד פשקאל
Bernad sa Riera de Ferreres	ברנד סריאירה דפרירש
Farnés....	פרנס
Guiam Arnal	גיאם ארנל
Guiam Estevan des [?]pin;	גיאם אשטיבן
Guiam sa...Fuster	גיאם ס[...].לה פושטיר
Guiem Arnal de Quart	גיאם ארנל
Guiem Sitjar de Sant Julià de Ramis	גיאם סיגאר
Jacme Galter de Celran	גקמי גלטיר
Joan sa Cabrojan de Mont de Sant Felrà	גובן סקברוגאן
Pere Ferrer de Vila Freser	פירי פריר

Pere Martín Sagrera de Sant Julià de Ramis

Pere Vidal de Rissac de Madremanya

Ramon Domènec de Madremanya

Ramon Raret de Salt

פירי מרטין סגרי[ר]ה

פירי וידל דרישק

רמון דומניק

רמון רריט

5.3.17 Comentari d'un deixeble de Xelomó ben Adret al tractat de *Berakot*.¹⁷¹³

Signatures notariales: Gi 2, 62-3, 10 i 11/1393-1395

Signatures dels fragments: FH 40.5, 6, 20, 21, 22 i 23.

Descripció del conjunt: Tres bifolis de paper que contenen un comentari sobre el tractat de *Berakot* ('benediccions') de l'ordre primer *Zeraim* ('llavors') del Talmud de Babilònia, (6è capítol) (*Keitsad mevarkehink*, 'quina benedicció?', 35a) (ens ha arribat el comentari de 36a a 43b, amb llacunes). Es tracten normatives relatives a l'oració, a les benediccions per al consum de diversos aliments i per a altres ocasions, a l'acció de gràcies després dels menjars i a l'esment del nom de Déu.

L'autor del comentari devia viure en territoris catalans, ja que de tant en tant apareixen paraules catalanes –noms de plantes i espècies– com a explicació dels mots obscurs o difícils d'entendre de l'arameu talmúdic, a la manera de Raixí. Algun mot amb trets occitans, com פּרדיץ (*perdits*) o קפּר [?] (*capra/càparo/caparro*) ens suggereix un origen provençal.¹⁷¹⁴ També hi intercala alguns mots àrabs: یاسمین ('gessamí', lín. 40.23.7 col. a), حریر ('tàpera', lín. 40.23.4 col. b), حریر ('seda' 40.21.22 col. b), أرن ('arròs', lín. 40.21.6 col. b) i en grec מצטכי (*μαστιχη*) ('màstic').

L'autor, un deixeble de Xelomó ben Adret, segons Leor Jacobi, beu de diverses fonts, en especial del codi *Halakhot Gedolot* i dels tossafistes francesos, per bé el text sembla estructurat en l'ordre de les cites talmúdiques dels diferents passatges del *Séfer ha-halakhot*, d'Itskhaq ben Iacob Alfassi (ריף).¹⁷¹⁵ A Catalunya i a Provença Alfasi era un referent i el seu codi legal va ser comentat i estudiat tant o més que els tractats del Talmud. Sovint s'optava més per ampliar i discutir els temes que tractava que no pas interpretar directament les seves argumentacions.¹⁷¹⁶ El text d'aquest fragment estaria en aquesta línia. L'objectiu és presentar i discutir qüestions pràctiques més que no pas emetre noves opinions, i això ho porta a terme amb claredat i precisió jurídica i lingüística. No és un exemple isolat entre els fragments

¹⁷¹³ Aquest document és part de l'edició de Leor Jacobi, de la Universitat de Bar Ilan, que ha portat a terme l'estudi i edició comentada, i a qui hem d'agrair les informacions sobre les característiques de l'obra i la possible autoria (Leor Jacobi, *The Commentary of a Student of Rashba to Chapter "Keitzad Mevarkehin" of Tractate Berakhot*. Veg. pàg. 31 i nota 158). Nosaltres només presentem les parts de l'edició que intercalen mots en català. El primer que va identificar un dels fulls del comentari (P11) va ser Eduard Feliu per al catàleg de l'exposició dels manuscrits restaurats de l'AHG (veg. nota 162). Nosaltres vam trobar 6 fulls i 4 fragments més del mateix còdex que en un principi vam identificar com a part del mateix comentari (Gi 2,62, 1-5, 7, 9- 14/1393-1395) (Valls, "Tipologia,"15). Tanmateix, quan vam trametre el document a Leor Jacobi, ens va fer notar que només els fulls 3, 10 i P11 eren part d'aquest comentari i que la resta són fragments de l'obra de Xelomó ben Adret *Torat ha-bait ha-qatser* ('La llei abreujada de la casa') (veg. pàg. 31 de la introducció).

¹⁷¹⁴ Jacobi, *The Commentary*, 49, transcriu קפּר i entén el mot en francès a partir de les gloses de Raixí. En el manuscrit (lín. 11b, 4, 4) no queda clar si hi havia una altra lletra, un plural o el final –a (א) o –o (ו).

¹⁷¹⁵ El seu codi legal, el més important abans del *Mixné Torà* de Maimònides, cobreix els ordres de *Moed*, *Naxim*, *Nezaquin*, *Berakhot* i *Khullin*. Vegeu Simha Assaf i Israel Moses Ta-Shma. "Alfasi, Isaac ben Jacob." *Encyclopaedia Judaica*. Ed. Michael Berenbaum i Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 1. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007, 639-641.

¹⁷¹⁶ Assaf/Ta-Shma, "Alfasi", 640.

gironins. Ezra Chwat ja va identificar, l'any 2001, diversos folis d'una altra glosa a Alfasi.¹⁷¹⁷ Ell proposava una possible autoria de Iom Tov ben Avraham Asevilli (ריטב"א).¹⁷¹⁸ De fet aquestes gloses a Alfasi van ser un gènere molt sovintejat entre els deixebles de Nakhmànides i els de Xelomó ben Adret.¹⁷¹⁹ Especialment a Girona aquest va configurar-se amb unes característiques específiques que també trobem en aquest text.¹⁷²⁰ Tanmateix, aquest comentari, segons l'estudi de Jacobi, en molts aspectes, es pot concebre més aviat com una obra jurídica independent més que un comentari directe a *Berakhot*. Per altra banda, i en opinió del mateix autor, el text també presenta moltes semblances amb Ritva, tot i que en aquest cas es pot assegurar que no en seria l'autor, per bé que entraria dins l'escola de pensament de Xelomó ben Adret de qui Ritva en fou deixeble. Estilísticament el relaciona amb el *Séfer ha-Xulkehan* de Khiia ben Xelomó Khabib,¹⁷²¹ qui probablement també fou deixeble d'Adret, i amb les obres de Menakhem ben Xelomó ha-Meiri de Perpinyà.¹⁷²² A més a més dels escrits de Raixba l'altra font directa del comentari són les gloses dels deixebles de Ionà ben Avraham Girondí.¹⁷²³

Datació: L'autor del text, en opinió de Leor Jacobi, devia escriure el seu tractat a principi del s. XIV, i probablement devia ser deixeble de Xelomó ben Adret o bé estava en contacte amb el seu cercle. El fragment, que és part d'un còdex amb obres de Xelomó ben Adret (*Torat ha-baiit ha-qatsar*), en devia ser una còpia. L'escriptura, semicursiva sefardita, és l'habitual del segle XIV. Hi ha dues marques d'aigua que es poden datar a la segona meitat del segle XIV.

Marques d'aigua: N'hi ha una al bifoli 11 (40 x 90 mm) i part d'una altra (la mateixa forma) al 3 (30 x 42 mm), al bell mig del plec, en posició horitzontal, en forma d'un

¹⁷¹⁷ Ezra Chwat, "Identifying," 183-190. Són els fragments mss. Gi s. XIV 1-8, als quals cal afegir el fragment 9, que no editem en aquest treball, ja que no contenen cap mot català. A més de l'estudi esmentat de Chwat podeu consultar els esmentats documents en el catàleg en línia. Aquest autor apunta que és ben habitual confondre aquest gènere exegetí, que nosaltres traduïm per 'glosses complementàries', amb els comentaris i els supracomentaris, en el sentit estricte, del Talmud. L'objectiu d'aquest gènere no és oferir una nova anàlisi del text del Talmud, sinó ajudar l'estudiós, en aquest cas, a entendre la llengua 'talmúdica' d'Alfasi, i oferir-li informació addicional, que Alfasi va ometre.

¹⁷¹⁸ Vegeu Ephraim Kupfer, "Yom Tov ben Abraham Ishbili." *Encyclopaedia Judaica*. Ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 21. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007. 391-392.

¹⁷¹⁹ Chwat, "Identifying", 187.

¹⁷²⁰ Per exemple, quan se citen les fonts, a l'hora de mencionar un savi talmudista, sempre s'emplaça el nom rere els mots וכן כתב Això és típic entre els comentaristes gironins en les gloses complementàries d'Alfasi abans que Nissim Girondí (1320-1376) en fes el seu comentari. Chwat, "Identifying", 190. El present text també presenta aquesta característica.

¹⁷²¹ Un compendi de lleis rituals dividit en quatre parts. Podeu consultar-ne l'edició a <http://www.hebrewbooks.org/16251>. Khiia ben Xelomó Khabib era barceloní i fou contemporani de Xelomó ben Adret. Que en fos o no el seu deixeble és una dada controvertida. Vegeu "Hiyya ben Solomon Habib", a *Jewish Encyclopedia*, The Kopelman Foundation (2002-2011) [Consulta juny 2012] <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/7788-hiyya-ben-solomon-habib>.

¹⁷²² Veg. Israel Moses Ta-Shma i David Derovan. "Meiri, Menahem ben Solomon," *Encyclopaedia Judaica*. Ed. Michael Berenbaum i Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 13. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007. 785-788.

¹⁷²³ Veg., pel detall de les fonts del comentari, el 4t capítol del treball de Jacobi, *The Commentary*, 26-41. D'altra part veg. Ephraim Kupfer i David Derovan, "Jonah ben Abraham Gerondi," *Encyclopaedia Judaica*. Ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 11. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007. 392-393.

basilisc amb barbata. A Briquet, les dues filigranes que trobem més semblants són de l'any 1361 (núm. 2620, Grenoble) i 1369 (núm. 2625, Siena).

Ordre: L'ordre dels folis és el següent: Gi 2, 62,11b-col. b; 11a-col. a, 10b-col. b, 10a-col. a; 3b-col. b; 3a-col. a; 3a. col. b; 3b-col. a; 10a-col. b; 10b-col. a; 11a-col. b; 11b-col. a.¹⁷²⁴

Per copsar tots els girs del text, per la complexitat dels comentaris medievals, hauríem de portar a terme una traducció anotada i un estudi més aprofundit. La dedicació que requereix aquesta tasca ens faria apartar de l'objectiu d'aquest treball. Per altra part el text l'ha estudiat i editat Leor Jacobi. Ens limitem, doncs, a presentar les parts del document que intercalen paraules catalanes, de les quals esmentem els trets lingüístics generals i que analitzem a l'apartat corresponent.

Lèxic català: אגוז מושקדש (nou *moscads*), אלמולש (*almolls*), אניט (*anet*), אשפיק (*espic*), דגרוניאתא (*dagroneta*), גינגיבריא i גינגיבר (*gingebre*), ויאוליש (*violes*), לירי (*lliri*), מיל (*mill*), סוכרי (*sucré*), פרדיץ (*perdits*), פניץ (*paniç*), פרוניש (*prunes*), קנילא, (*canyella/canela*), רושיש (*roses*), שפומיג (*safumig*).

Trets lingüístics:

- La vocal neutra a final de mot es transcriu amb א: דגרוניאתא (*dagroneta*), קנילא, (*canyella/canela*).
- Per a la transcripció de *a* i de la vocal neutra tot sovint s'opta per no fer cap marcació vocàlica: אגוז מושקדש (nou *moscades*), דגרוניאתא (*dagroneta*),
- Per marcar la manca de diftong s'intercala una א intervocàlica: ויאוליש (*violes*).
- Representació de [ʒ] amb la lletra ג amb un punt diacrític per remarcar el valor fònic diferent de l'hebreu א שפומיג (*safumig*).
- Es distingeix a inici de mot entre els fonemes /b/ ב i /v/ ו: ויאוליש (*violes*).
- No es nota la palatalització de la *l*. Tot es transcriu amb ל: אלמולש (*almolls*), לירי (*lliri*), קנילא, (*canyella/canela*), מיל (*mill*).
- Notem la transcripció amb צ per representar el so africacat alveolar sord [ts] en què van confluïr les combinacions llatines C^s i CY i TI després de consonant i C^s i -CY- i que es representava amb la ç o la ȝ a פרדיץ (*perdiç* <PERDIX, -ĪCIS) (generalment transcrit *perdits* o *perditz*, en els textos occitans) i פניץ (*paniç* <PANĪCIŪ) (que es troba escrit *paniç* però també *panís*).
- Al costat dels plurals formats amb יש- (*violes, roses, prunes*), trobem només -ש a אגוז מושקדש (nou *moscads*) (és a dir, 'nous moscades'). Com que en hebreu אגוז ('nou') és masculí, pensem que l'autor va formar l'adjectiu també en masculí. D'altra banda no hi ha concordança gramatical entre el nombre del nom hebreu (singular) i l'adjectiu català (plural).

FH 40.20/ 40.21 - Gi 2, 62-10 a-b/1393-1395

Dimensions del fragment: 215 x 296 mm

Descripció externa: En bon estat de conservació. El paper és d'un to esgrogueït. Hi ha taques lleus d'humitat i petits atacs d'insectes. Les caixes d'escriptura fan 120 x

¹⁷²⁴ Veg. la correspondència amb cada part del tractat de Berakbot a Jacobi, *The Commentary*, 21.

190 mm. A cada una de les pàgines hi ha 25 línies, separades per 0,50 mm. La tinta és de color negra-sèpia. L'escriptura és semicursiva sefardita, de mida mitjana i d'una sola mà. En algunes línies es ressalten mots amb una lletra més grossa que a la resta del text; són els termes i les cites que cal explicar. A l'última línia de la pàgina dreta del recto es resol l'acabament del marge allargant el tret horitzontal de la darrera lletra del mot. En altres casos, quan queda poc espai, s'opta per empentir la lletra i posar-la sobre del mot. A la meitat inferior de la pàgina esquerra del verso hi ha unes petites taques de tinta vermella.

Observacions: En el marge inferior esquerre de la pàgina dreta del recto (FH 40.20) hi ha un contrareclam que va quedar esbiaixat quan retallaren el paper per adequar-lo a la mida del lloc del manual notarial.

Els mots catalans els detectem a la pàgina esquerra del vers (FH 40.21, lín. 6), que és la part que editem.

FH 40.21(Gi 2, 62-10 b / 1393-1395)

Pàgina esquerra (b)

- ¹ בלכתחלה מ"מ, טחנה החטה אפאה ובשלה כלומ' שפתת אותה בפת ובשלו בקדרה
בזמן שהפרוסות קיימות
- ² כלומ' שהן כזתים אותן הפתיתין או שיש להם תואר לחם ולא נשתנית אותה צורת הפת
מברך עליה המוציא
- ³ ולבסוף ברכת המזון ואם אין באותן הפתיתין כזית או שאין בהן תואר לחם מחמת
הבישול מברך עליו
- ⁴ כתחלה בו' מ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש, כן דעת הרמבמז"ל **הכוסס את
האורז מברך**
- ⁵ עליו בו' פרי הא' ולבסוף בו' נפ': **ואורז ודוחן יש אומ' שאורז**
- ⁶ הוא הנק' ארוז, וי"א שהוא הנק' מיל, ודוחן הוא הנק' פניץ ושניהם אינן ממין
- ⁷ דגן הילכ' אם טחנן ואפאן ומאותו הפת עשה תבשיל כיון שאינן מין דגן אפי' יש בהן
פרוסות קיימות
- ⁸ כזית אינו מברך עליהן המוציא לא ב' מ"מ כיון דמזון נינהו אבל לבסוף אינו מברך לא
ב' נפשות
- ⁹ דהל[כ]ה כחכמי' דאיכה כל שאינן לא משבעת המינין ולא ממין דגן כגון פת אורז ופת
דוחן ר"ג אומר ברכה
- ¹⁰ אחת מעין שלש וחכמי' אומ' ולא כלום ז[הו] בו' נפשו', ודוחן גם כן דינו שוה עם אורז
לענין ברכה לכתחלה
- ¹¹ ולבסוף דכיון דאמרי גבי אורז דמברך עליה בו' מ"מ דמזון נינהו הכי נמי אמרי בדוחן
ובשאר מינין
- ¹² שהם מזון מברכין גם כן בו' מ"מ כן דעת גאון אחד ודעת הרב ר' יונה ז"ל, אבל ברב
אפסי ז"ל שאין מברכין
- ¹³ על הדוחן לא שהכל ולא בו' מ"מ שאין דוחן שוה לאורז לפי שהאורז יותר חשוב
מהדוחן מדתניא ר' יוחנן

- ¹⁴ בן [נורי] * אומ' אורז מין דגן הוא ואע"פ [פ] [שאינ הלכה] * [כמות] [ו] * מ"מ למדין שאין
'דינן שוה ועוד מדלא קאמ
- ¹⁵ הכוסס את האורז ואת הדוחן אפאן ובשלן לא במלתא דאורז שקיל וטרי ש"מ שאין
דוחן שוה לאורז ואין
- ¹⁶ מברכין עליו לא שהכל, וכן כתב הרמבמז"ז אורז שבשלו או שעשה ממנו פת כתחלה
'מברך עליו ב
- ¹⁷ מ"מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש ובלבד שלא יבא דבר אחר מעורב בו לא אורז
לבדו, אבל פת דוחן או
- ¹⁸ פת שאר מיני קטניות כתחלה מברך שהכל ולבסוף ב' נפ' רב', כל שמברכין
עליו המוצא מברכין לאחריו
- ¹⁹ ברכת המזון וכל שמברכין כתחלה בו' מ"מ מברכין אחריו ברכה אחת מעין שלש
חוגן
- ²⁰ מן האורז [..] בד"א שאכל כזית ולמעלה אבל אם אכל פחות מכזית מברך לכתחלה
הברכה הראויה לו ולאחריו
- ²¹ אינו מברך כלל, וכן הדין לכל המשקין ע"כ: כל שהוא משבעת המינים אסיקנ' דהלכה
כחכמי' ומברכין עליהן
- ²² ברכה [אחת] מעין שלש: **ריהטא** שקורין *חרידה*, בין היכא דמפשי ביה קמחא בין
היכא דלא מ[פשי] ביה
- ²³ קמחא בו' מ"מ [...] תהא רכה ביותר דהא אמרי לקמן דמברכין עליו שהכל גבי
שתית
- ²⁴ **חביצה** פ' שמפרפרן הפת בתוך האלפס ומבשלין אותו בשמן ודבש וקימ' לן כרב
ששת דאמ' דאע"ג דלית
- ²⁵ ביה פירורין כזית מברך עליהן המוציא ושלש ברכות, והוא דאיכא תורתא דנהמא
פ' תואר

Figura 149: FH 40.20

Figura 150: FH 40.21

FH 40.22/ 40.23 - Gi 2, 62-11 a-b/1393-1395

Dimensions del fragment: 215 x 296 mm

Descripció externa: En bon estat de conservació. El paper és d'un to esgrogueït. Hi ha taques lleus d'humitat i petits atacs d'insectes. És un bifoli. Hi ha un esquinç a la part superior dreta. Les caixes d'escriptura fan 120 x 190 mm. A cada una de les pàgines hi ha 25 línies, separades per 0,50 mm. La tinta és de color sèpia. L'escriptura, de mida mitjana, és d'una sola mà. En algunes línies es ressalten mots amb una lletra més grossa que a la resta del text; són els termes i les cites que cal explicar. En altres, per resoldre els marges quan queda poc espai, s'empetiteix la darrera o darreres lletres del mot i es posa sobre la línia. A la línia vint-i-u de la pàgina esquerra del verso es resol l'acabament del marge allargant el tret horitzontal de la darrera lletra del mot. Tanmateix a la darrera línia de la pàgina dreta del recto s'escriuen els dos darrers mots de la frase sobre el marge. Hi ha una filigrana en forma de basilisc, en posició horitzontal, en el sentit de l'escriptura, en mig del ple central (40 x 90 mm).

Observacions: Hi ha mots en català en totes les pàgines (FH 40.22, a. lín. 1, 2, 4, 8; b. lín. 12; FH 40.23, a. lín. 7, 8, 9, 10; b. lín. 4, 8, 22).

FH 40.22 (Gi 2, 62-11a / 1393-1395)

Pàgina dreta (a)

¹ הבוש[ם] הנקרא **אגוז מושקדש** מברכין עליו בו' פרי העץ אם הם ראיות
ליאכל, אבל על הקנה שקורין
² **קנילא** מברכין עליו בו' פרי הא', וכן כל אותם שהם ידועים
שהם פרי מברך עליו בו'
³ פרי העץ ושאינו פרי מברך עליו בו' פרי הא', ואותו שאינו ידוע מברך עליו שהכל,
וכן פי' ר"ח ז"ל ועל
⁴ **הסוכרי** מברך בו' פרי העץ, כך כתבו בתוספות, אבל בשם בה"ג ז"ל כתבו בו' פ'
הא', ולא משום דקנה לאו עץ
⁵ הוא לא משום דכיון דלאו פירא מפיר? ולא פירא קא אכלינן לא גוף הדבר לא
מיתמר פר' העץ אלא פר'
⁶ האדמה מידי דהוה אשותא דפרחא, וזה עיקר, וכן דעת הרב ר' יונה ז"ל, והרמבמו"ל
כתב שעל הסוקר אינו מברך
⁷ לא שהכל ואפי' על הקנים שלו שלא [נתבשלו] * עדיין לא נדון הלחות המתוק שבהם
אלא כמיא דעלמא ואין מברכין לא
⁸ שהכל: האי **המלתא** פי' מרקחת שקורין **גינגיבריא** ונותנין בו זנגביל מברכין עליו
בו' פ' הא' כדרך שמברכין
⁹ בזנגביל, וכן לשאר המרקחות ונותנין בהם סמים ואין ידוע אם הם פרי עץ או פרי
אדמה,
¹⁰ מברכין עליהן מספק פ' הא', דהא תנן אם בירך על פירות האילן בו' פ' הא' יצא, ואין
לאסור המרקחות שלהם משו/ם\
¹¹ בשולי גוים ומשום גיעולי גוים דהא אמרי' סתם כליהם של גוים אינן בני יומן והוון נותן
טעם לפגם הוא ומותר

- ¹² כללא דמלתא , על כל פירות האילן מברכין כתחלה בו' פ' העץ ולבסוף בו' נפ' רב' חוץ מחמשת המינין הכתו
- ¹³ בתורה והם ענבים ורמונים ותאנים וזתים ותמרים שמברכין עליהן לבסוף ברכה אחד מעין שלש, שהוא על
- ¹⁴ העץ ועל פרי העץ ועל ארץ חמדה טובה ורחבה וכו' וחותרם בא"י על העץ ועל פרי העץ, ועל פירות הארץ ובירקות
- ¹⁵ כתחלה בו' פ' הא' ולבסוף בו' נפ' רבו' וחסרו' על כל מה שבראת בא"י חי העולמים, ודברים שאינן גידולי קרקע כגון
- ¹⁶ בשר ודגים וגבינה ובצים וחלב ודבש וכיוצא בהן כתחלה מברכין שהכל ולבסוף בו' נפ' רבו' : **חביץ קדרא**
- ¹⁷ **וכן דיסא** דכעין חביץ קדרא מברכין עליהם בו' מיני מזונות, ולבסוף ברכה אחת מעין שלש, שהיא על המחיה ועל הכלכלה וכו' וחותרם בא"י על המחיה ועל הכלכלה, חביץ
- ¹⁹ קידרא, פי' מאכל שעושים מקמח ושמן ודבש ונעשה עבה וקרו ליה אברושיך , דיסא כעין חביץ קידרא הוא מאכל
- ²⁰ של חטים כתושות ועושים אותו בקדרא בשמן ודבש לפי' מבכרין עליהן בו' מי' מזו' אע"פ שיש בו שמן ודבש הקמח
- ²¹ או החטים הם עיקר דהא קימ' לן כרב ושמואל דאמ' כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליהן בו' מי' מזו' אבל
- ²² דיסא גרידא שאין בו שמן ודבש ולא שום תערובת שמברכין עליו בו' מי' מזו' ולבסוף ברכה אחת מעין שלש :
- ²³ **הכוסס** את החטה מברך עליה בו' פ' הא' ולבסוף בו' נפ' רבו', והוא הדין בחטה שלוקה כל שהוא בעינה ולא
- ²⁴ נמחית דאין מברכין בה בו' מי' מזו' וכדאמ' או הן מעשה קדרה חלקא טרגיס וכו' אלמ' אין דין מעשה
- ²⁵ קדרה לברך מ"מ לא כשנמוחו והכי איתא בקצת נסחי מלשון מר יהודאי גאון ז"ל , ואין מברכין גבי חטה לבסוף לא מעין שלש

Pàgina esquerra (b)

- ¹ ואחד מברך לכולן, ואין נראה לרב ר' אלחנן ז"ל דכיון שתקנו [ח]כמים שכל אחד ואחד מברך אינו
- ² יוצא בברכת חברו ע"כ, ואמר' בירוש' אין בית הבליעה פנוי ואם יענה אמן שמא יבא
- ³ סכנה דגרסי' התם אין עונין אמן באמצע סעודה לפי שאין מסיחין בסעודה שמא יקדים קנה
- ⁴ לושט, ועוד בירוש' גבי בית הבליעה פנוי א"ר מנא הדא אמרת האי מאן דעטיש גו מיכלא 'אסו
- ⁵ למימר ליה אטו בגין סכנתא דנפשיה ואע"פ שאמרו שומע כעונה אפ' הכי חששו שמא יענה
- ⁶ אמן ויסתכן: **והוא אומ' על המוגמר** פי' מי שבירך ברכת היין שלאחר המזון
- ⁷ וברכת המזון הוא יברך על המוגמר אע"פ שאין מביאין
- ⁸ את המוגמר לא אחר סעודה ומה לו לברך עתה אע"פ שבירך שאר הברכות דהא נתפרדה
- ⁹ קביעות הסעודה אפי' הכי הואיל וזכה בבציעה תחלה וברכת המזון הוא זוכה בכל ברכות

¹⁰ של סעודה זו, ואע"ג דאיכא דעדיף מיניה (הול) הואיל לגדולת שאר הברכות גם יזכה
¹¹ לזו כדאמ' הנוטל ידיו באחרונה הוא מזומן לברכה הואיל ולזה בחר? לנטילת ידים ראשון
¹² הוא ראוי לברך, ומוגמר הוא קטורת ובלעז שפומיג ודרכם היה אחר סעודה שמביאין
¹³ מתחתות באש ונותנין בהם בשמים להסיר ריח המאכלים ולהתענג בריח טוב ואסור
¹⁴ לאיתהנויי מריחני ובוסמאני עד דמברך עילויהו, ומנין שמברכין על הריח שנ' כל הנשמה
¹⁵ תהלל יה הללויה ואיזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומ' זה
הריח
¹⁶ **האי** מאן דנפיק ביומי ניסן וביומי תשרי וחזא אילני דמלבלבי ונפקי ביה פרח. [לימא
ברוך
¹⁷ שלא חסר מעולמו כלום ובורא בו בריאות טובות ואילנות טובות להתנאות מהן בני
¹⁸ אדם: **על כל** המוגמרות כולן מברכין עליהן בורא עצי בשמים ואע"ג דאיתוקד ואינו
¹⁹ בעיו והוא דהוי עץ או מין עץ כגון הדס וכל דדמי ליה לאפוקי עצי אתרוג ותפוחים
²⁰ וכיוצא בהן שאינן עומדין להריח ואין עיקר נטיעתן לכך אבל כל הדברים העומדים לכך
שהן
²¹ עצים מברכין עליהן עצי בשמים אבל עשב מברך עשבי בשמים: **ומאימתי** מברכין
על
²² המוגמר משיעלה תמרתו פי' קיטור העשן, ואע"ג דלא איתהני מיניה עדיין
²³ וקודם לכן לא דאכתי לא חזי אבל כיון דחזי לאורוחי אע"ג דלא ארח מברך דהוה ליה
²⁴ כברכת המוציא דאע"ג דלא אכלין מיניה מברכין עליהו: **כללא דברכתא דבוסמי**
²⁵ כל מינא דעץ מברכין עליה בורא עצי בשמים, וכל מינא

FH 40.23(Gi 2, 62-11b / 1393-1395)

Pàgina dreta (a)

¹ בורא עשבי בשמים, על המושק דהוא נפיק ממין חיה מברכין עליה בורא מיני בשמים
² על ההדס וכל דדמי ליה מברכין בורא עצי בשמים, על אפרסמון בורא עצי בשמים
³ על משחא דאפרסמא מברכין עליה בורא שמן ערב, על כשרתא פי' קושט בורא עצי
⁴ בשמים, ומשחא כבישא פי' שכבשין בי' [..] ישדתא בשמן וקולט הריח בורא עצי
בשמים וכת'
⁵ הרמבמו"ל שמברכין עליה מיני בשמים, וכן משחא טחינא דטחני כשרתא או שאר
בוסמי
⁶ במשחא דאי הוו מין עץ מברכין עליה בורא עצי בשמים דהא אית ביה ממשות העץ,
נרקיס
⁷ היינו חבצלת השרון שקורין לירי מברכין עליה בורא עצי בשמים, יסמין כן שמו בלשון
הערב
⁸ ובלשוננו סימלק מברכין עליה בורא עצי בשמים, חילפי דימא מין בושם שקורין **אשפיק**
⁹ והיינו שבולת נרד בורא עצי בשמים, סיגלי הוא שקורין **ויאוליש** ב' עשבי בשמי' דמין
עשב הוא
¹⁰ וחבצלת השרון דאמרן **דגרוניא** ב' עצי בשמי' דדברא עשבי בשמי', על הוורדים
שקורין **רושיש**
¹¹ כתב הראב"ד ז"ל שמברכין עליהן אשר נתן ריח טוב בפירות ובאכילתן ב"פ הא' לפי
עיקר הפרי

- ¹² והוו להו מעין כי הזרע שלהן עיקר הפרי, ורבי' נ"ר כתב בריחן שנתן ריח טוב באכילתן
- ¹³ ב"פ העץ וחושש עליהן משום ערלה דסבירא ליה שהן עיקר הפרי, עוד כתב רבי' נ"ר דמימי וורדים
- ¹⁴ כמוהן ומברכין עליהן שנתן ריח טוב בפירות שהרי אפי' משחא כבישא שהוא נטמן שכובשין
- ¹⁵ בתוכו בשמ' ואין בו אלא קצת ממין הסמנין מברכין עליו בו' עצי בשמי' כל שכן שהוא כולו מי
- ¹⁶ הוורדים, אבל הרב בה"ג ז"ל כתב וורדא עצי בשמי' וכן כת' הרמבמז"ל על הוורדים ועל מי
- ¹⁷ וורדים ועל הלבונה ועל המצטכי מברכין עליהן ב' עצי בשמי', והראב"ד ז"ל כתב שעל מי וורדים
- ¹⁸ ועל הלבונה ועל המצטכי מברכין עליהן בו' מיני בשמי', וכתב' בשם הרב ר' יונה ז"ל שנתן טעם
- ¹⁹ לראב"ד ז"ל על מי הוורד' שמפני שאינו בא מן העץ לא מן הפרי אמרן לא אעפ"כ כיון שבא מדב
- ²⁰ הנברא בעץ מברכין עליה בו' עצי בשמי', לא שבכל דבר שהוא מסופק אם בא מעץ או מעשב טוב
- ²¹ לו לברך מיני בשמי' כדי לצאת מן הספק שעל כולם אם אמ' בו' מיני בשמי' יצא כשם שעל כל מיני
- ²² מאכל אם אמ' שהכל נהיה יצא כך על מיני בשמי' בין של עץ בין של עשב אם אמ' בו' מיני בשמי' יצא
- ²³ יצא ע"כ, וכן כתב הרמבמז"ל דבר שהוא ספק אם הוא מן העץ או מן האדמה מברך עליו בורא מיני
- ²⁴ בשמים ע"כ: **הנכנס** לחנותו של בשם שיש שם מינין הרבה מברך עליהן ב' מיני בשמי', ואם
- ²⁵ ישב שם כל היום אינו מברך לא אחת, נכנס ויצא מברך על כל פעם ופעם: היו

Pàgina esquerra (b)

- ¹ הוא הקליפה הילכ' אין מברכין לא שהכל וכתב בעל הלכות גדולות ז"ל שהשקדים המרים בעודם קטנים אוכלים
- ² הקליפה שלהם ומברכין עליהן בו' פרי העץ משום דאדעת' דהכי נטעינהו בעודם קטנים מכשהם גדולים אינן ראויין
- ³ לאכילה מפני המרירות שניכר בהם יותר ואין מברכין עליהן כלל: **צלף** שם אילן הוא נצפה והוא פרחא
- ⁴ ובלשון ישמעאל **אלכבר** ובלע' קפר[?] שיש בו שלשה מיני אכילה [בפי* רות' אביונות קפריסין, תמרות
- ⁵ הם לולבי האילן וכשהן רכין אוכלין אותן אומרין עליהן בו' פרי הא' וגם על העליון, אביונות שהם יוצאין מהן הם עיקר
- ⁶ הפרי ומברכין עליהן בו' פרי העץ, קפריסין גם עליהם מברכין בו' פרי העץ משום שהם שומר לפירי האביונות

- ⁷ והקפירסין נקראין נצא דפרחא, והאביונות נקראין בוטיתא, כך פ' הרב בעל הערוך ז"ל ועוד יהבי טעמא
- ⁸ לקפרס דדינא הוא לברך בו' פרי הא' דאפי' נימ' ששומר פרי חשוב פרי ספק הוא והא תנן בירך על פירות האילן
- ⁹ בו' פרי הא' יצא: דין ואמרו עוד כלל בפירות האילן משיוציא הפרי אפ' שהם קטנים מברכין אליהן בו' פרי
- ¹⁰ העץ חוץ מן הבוסר שמברכין עליו בו' פרי הא' עד שיהא שיעורן כפול ומברכין עליהן בו' פרי העץ הא
- ¹¹ פחות מיכן אינו פרי דומיא דקפרס ומברכין עליהן ב' פרי הא': דין וממה שאמרו בגמ' והגרעינין חייבין
- ¹² בערלה יש ללמוד לגרעיני הפירות הגרעינין המתוקין שמברכין עליהן פרי העץ דכיון דחשוב פרי
- ¹³ לענין ערלה חשוב פרי לענין ברכה: מיהו דוק' גרעינין המתוקין אבל המרים אינו מברך עליהם כלל לא אם כן
- ¹⁴ ממתק אותן על ידי האור, ויש אומ' דגרעינין המרים אם ממתק אותן אין מברכין לא שהכל: פלפלי
- ¹⁵ רטיבתא אוכלה הוא וכתב הרב אלפסי ז"ל דמברכין עליה בו' פרי הא', וי"א ב' פ' העץ, והביאו
- ¹⁶ ראייה ממה שאמר בגמ' ללמדך שפלפלין חייבין בערלה וכי היכי שהם פרי לגבי ערלה הם הכי נמי לענין ברכה
- ¹⁷ ומברכין עלי' בי' פרי העץ, והראב"ד ז"ל תקן דברי הרב אלפסי ז"ל ואמ' מדהאמ' מה ת"ל עץ מאכל עץ שטעם עצו
- ¹⁸ ופריו שוה שהפרי הוא כמו העץ הילכ' ליכא הפרש בין לפרי וכוליה אילן חשב' ליה פרי והוי מן האדמה ומברכ
- ¹⁹ עליה בו' פ' הא', ולא דמי לאתרוג דמברך עליה בו' פ' העץ אע"פ שטעם עצו ופריו שוה דהתם ניכר האתרוג
- ²⁰ דאילן שהוא פרי יותר מבפלפלין, אבל פלפל יבש כולו מודו דלא אוכלא הוא ואין מברכין עליה כלל
- ²¹ מדאמ' רבא כס פלפלי ביומא דכפורי פטור ואיקימ' ביבשתא מדלגבי יום הכפורים לאו אוכלא הוה
- ²² לגני ברכה נמי לאו אוכלא הוא: זנגביל הוא שקורין גינגברי, ודינו כדין הפלפלין, ברטיבא בו' פרי
- ²³ הא' וביבשא ולא כלום מדאמ' רבא כס זנגבילא ביומא דכפורי פטור דלאו אוכלא הוא
- ²⁴ וכבו בשם הרב ר' יונה ז"ל שיותן חלוק בין פלפלי רטיבא לזנגביל רטיבא שעל הזנגביל כלהו מודו דמברך
- ²⁵ בו' פ' הא' ועל פלפלי רטיבא בו' פרי העץ, אבל ביבשתא כלהו מודו דלא מברך עליה כלל, וכתבו בתוספות שעל

Figura 151: FH 40.22

Figura 152: FH 40.23

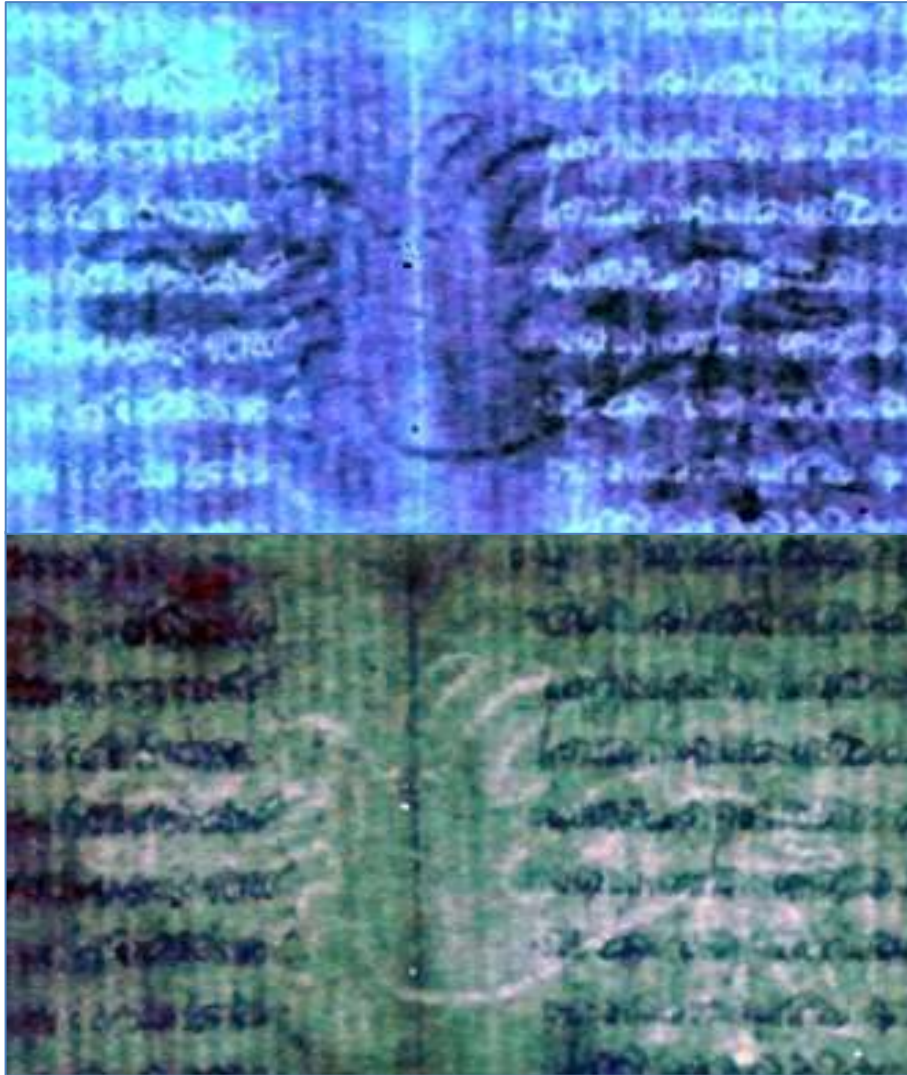

Figura 153: Detall de la filigrana Gi 2, 62-11 a-b/1393-1395.

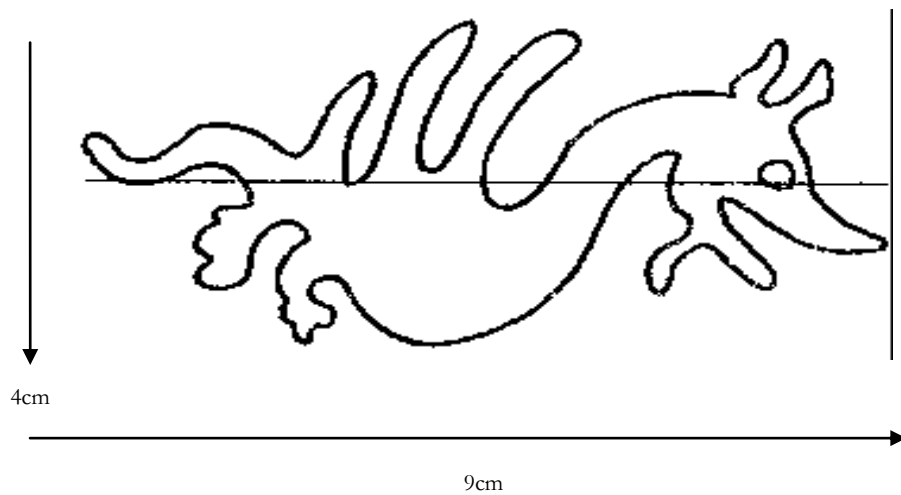

Figura 154: Mides de la filigrana Gi 2, 62-11 a-b/1393-1395 i figura Briquet, 2625 (1369/1370).

FH 40.5/ 40.6 - Gi 2, 62-3 a-b/1393-1395

Dimensions del fragment: 215 x 295 mm

Descripció externa: Bifoli de paper d'un to esgrogueït. Hi ha taques lleus d'humitat i petits atacs d'insectes. Hi ha un forat allargat que va des de la meitat del foli esquerre (en el sentit de l'anvers) fins a la part inferior. Les caixes d'escriptura fan 120 x 190 mm. A cada una de les pàgines hi ha 25 línies, separades per 0,50 mm. La tinta és de color sépia. L'escriptura, de mida mitjana, és d'una sola mà. En algunes línies es ressalten mots amb una lletra més grossa que a la resta del text; són els termes i les cites que cal explicar. Hi ha part d'una filigrana en forma de basilisc, en posició horitzontal, en el sentit de l'escriptura, en mig del ple central (30 x 42 mm).

Observacions: Els mots en català es troben a la pàgina FH 40.5, lín. 8, 9, 14 i 15.

FH 40.5 (Gi 2, 62-3a / 1393-1395)

Pàgina dreta (a)

- ¹ מיד בפחות מכזית ברכה לאחריו ואפילו אבריה בשום צד, דאי למי. כמו שאמרו בירוש
לא לישנייה ליה בגרעיניתו
- ² נתנו לתוך פיו מההיא עובדא דהנהו תלמידי דהוו יתבי קמיה דבר קפרא
- ³ הביאו לפנייהם כרוב ודורמסקנין ופרגיות נתן בר קפרא רשות לאחד מהן לברך קפץ
ובירך על
- ⁴ הפרגיות תחלה וכו' ילפינן מינה דכל היכא דקבעי סעודתן אפירות לבד, כמו שהיו
רגילין
- ⁵ חכמים ז"ל, אחד מברך לכולן אף על פי שאין זימון לפירות, הינו ברכה לאחריו, אבל
- ⁶ לפניו כל שהן קובעין אכילתן בכך האחד מוציא את כלם, אף על פי שאין אנו רגילין כן
בפירות. וזה
- ⁷ אנו למדין מדנתן בר קפרא רשות לאחד מהן [לברך] ועוד ילפינן מינה משכעס בר קפרא
על
- ⁸ מי שבירך על הפרגיות תחלה, שהוא בשר עוף הנקרא פרדיץ וברכתו שהכל, ולא בירך
תחלה על
- ⁹ הכרוב שלוק או על הדורמסקנין שלוקין, שהם פרי עץ הנקרא פרוניש הילכך נשמע
מינה אם
- ¹⁰ יש לפנינו שני מינין בורא פרי העץ או בורא פרי האדמה ומין שהכל שמברך בורא פרי
העץ תחלה ואחר כך
- ¹¹ פרי האדמה ואחר כך על מין שהכל אף על פי שחביב לו יותר דבר שברכתו שהכל
לעולם עדיף ומקדמינן
- ¹² ליה האי תבשילא דליפתא: אף על פי דשדו ביה קמחא טפי, לאו עיקר התבשיל
הוא [ה]קמח אלא
- ¹³ הלפת ולדבוקי (ל)[ב]יה הוא דשדו ביה קמחא, הילכך מברכין עליה בורא פרי
האדמה
- ¹⁴ וכן כל כיוצא בזה מיא דסלקא: פירוש מים שנתבשלו בו תרדין שקורין אלמולש
דינו לענין
- ¹⁵ ברכה כסילקא וכן מיא דלפתא כליפתא, וכן מיא דשיבתא, שקורין אניט כשבתא

- ¹⁶ וכן מיא דכולהו שלקי ככולהו עליהן בורא פרי האדמה. ולא תימא מי סחיטתן בלבד הן, אלא כיון
- ¹⁷ שנתנו טעם במים הרי הן כגופן **פת הצנומה** בקערה: פירוש שחתך הפת חתיכות קטנות ודקות
- ¹⁸ ונתנן בקערה ויצק עליהן מים רותחין או מרק רותח פירש גאון ז"ל אף שאינו נמוח
- ¹⁹ ויש לו תוריתא דנהמא בין שיש בהן כזית בין שאין בהן כזית אסיקנא הכי דהיכא דאיכא פיתא אחרינא
- ²⁰ למבצע לא לברידך על הצנומה אלא על השלימה. אבל היכא דליכא פיתא אחרינא ודאי על הצנומה מברך המוציא
- ²¹ והוא שלא נימוח ויש לו תואר לחם. וכתבו בשם הרב רבינו יונה ז"ל דאפילו ליכא תואר לחם מברכין עליה המוציא
- ²² דכיון שאינו מבושל ולא מחובר עם שאר דברים עמד בו תוארו ולא נמס ולא נתבטל מתורת לחם וטעמא
- ²³ דהאי דינא משום דסבירא לן כרבא דאמר מברך ואחר בוצע כלומר אחר תשלום כל הברכה בוצע כדי שתגמור
- ²⁴ כל הברכה בשלימה משום הכי אמרינן דאי איכא שלימה עלה מבעי ליה למברך ירושלמי תני ר' חייא אין
- ²⁵ מברכין על הפת אלא בשעה שהוא פורס אמר ר' חייא בר אבא הדא אמרה מאן דנסיב פוגלא ומברך עליה

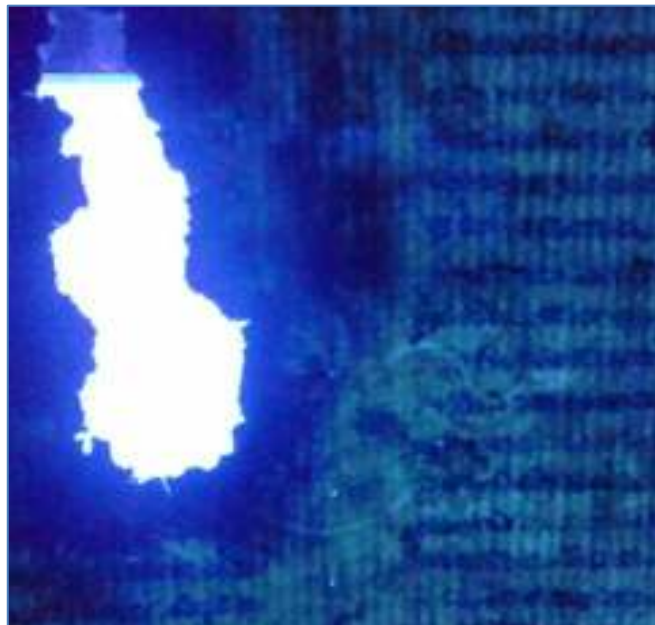

Figura 155: Detall filigrana Gi 2, 62-3 a-b

Figura 156: FH 40.5

Figura 157: FH 40.6

Escriptura:

א	א
ב	ב
ג	ג
ד	ד
ה	ה
ו	ו
ז	ז
ח	ח
ט	ט
י	י
כ	כ
ל	ל
מ	מ
ם	ם
נ	נ
ז	ז
ס	ס
ע	ע
פ	פ
ף	ף
צ	צ
ץ	ץ
ק	ק
ר	ר
ש	ש
ת	ת

5.3.18 Text català 1

Signatures notariales: Gi 5, 284, 2/1367

Signatures dels fragments: FH 97.3-4

Dimensions del fragment: 232 x 55 mm

Descripció interna: Text escrit íntegrament en català per bé que només amb restes de frases i paraules, tallades i mig esborrades que no el fan gaire intel·ligible. El lèxic és d'àmbit administratiu i no s'hi intercalen partícules ni paraules hebrees. Sembla l'esborrany d'una acta o part de l'esborrany d'unes ordinacions.

Descripció externa: Fragment allargassat de paper, d'un to grisós. S'aprecia un plegat horitzontal a la part inferior, en el sentit de l'escriptura. El document és mutilat. Hi ha lleus taques d'humitat i diversos forats produïts per l'atac d'insectes. La tinta és de color marró negrós, en algunes línies molt descolorida. Només resten part de trenta línies del text, esbiaixades, algunes superposades a les altres. A la part del revers no hi ha res escrit. L'escriptura és molt cursiva, ràpida, angular, més aviat barroera i poc neta. El càlam és de mida mitjana. No hi ha cap marca d'aigua.

Datació: No s'hi indica cap data. Els documents amb una escriptura semblant els hem detectat, en aquest i altres arxius, en el tombat del segle XV.

Observacions: No destriem el lèxic català, ja que el text és íntegrament escrit en aquesta llengua. El comentari lingüístic es troba a l'apartat 3.2.4 del tercer capítol.

Topònims -----

Antropònims: -----

FH 97.3 (Gi 5, 284, 2/1367)

- [...] ¹
 [...]ט [...]ט [...]מבון שואן [...] ²
 [...] אמ [...]גי [...] אירה [...] ³
 [...]ה [...]ה [...]שנ [...] קינן אי [...] ⁴
 [...]אש [...] אלגי [...] דנשל [...] ⁵
- [...] אילי אורדינרן ⁶
 [...]נט אלש פוט [...] ⁷
 [...] אלש דיבטורש או אובל [...] ⁸
 [...]פ [...]י גינור [...]ל פיר [...]ל [...]קיד \ ס [...] ⁹
 [...]מ [...]צש אילש דוטש ¹⁰
 [...] [...]פּרוש לא דיטה [...] ¹¹
 [...] ליש דיטש או נפ [...] ¹²
 [...] \ [...]לה קומפרט או אל [...] ¹³
- דיטש [...]ש בישטיאר ¹⁴
 איאקלש טינדרן אי פושר ¹⁵

- 16 קליש בינש ויוטש [...]
- 17 די[.] איאיב וולרה דמינרה
- 18 [...] אברא [...] דיטה
- 19 [...] ש או אלי אנד[...] שו
- 20 [...] פארן אשי מטיש
- 21 [...] קונשיי אא[...]
- 22 או [...] אל קי א[.] שט[...]
- 23 [...] וינדה ד[.]נט דיצ[.]
- 24 ויודיש[.]
- 25 [...]לש קשירן אלש דיטש
- 26 [...]
- 27 [...]און דמוצ[.]ר בר[...]
- 28 [...]ט[.]ללגאמ[...]ד[...]
- 29 [...]פ[...]
- 30 [...]ש ד[...]

- 1 (...)
- 2 (...)
- 3 (...) era
- 4 (...)
- 5 (...) d'En Xel(...)
- 6 e li ordenaran (...)
- 7 (...) els (...)
- 8 els deutors o (...)
- 9 (...) per (...)
- 10 (...) els dots
- 11 (...) la dita (...)
- 12 (...) les dites o (...)
- 13 (...) comprat o al(...)
- 14 dits (...) bestiar
- 15 e aquells tindran e posar
- 16 que les bens/vinyes viots (?) (...)
- 17 (...) e heu volrà demenarà
- 18 (...) haurà (...) dita
- 19 (...) o allí En (...)
- 20 (...) faran així mateix
- 21 (...) consell (...)
- 22 o (...) al qui (...)
- 23 (...) venda (...)

24 vendes(...)

25 (...) que seran els dits (...)

26 (...)

27 (...)

28 (...)

29 (...)

30 (...)

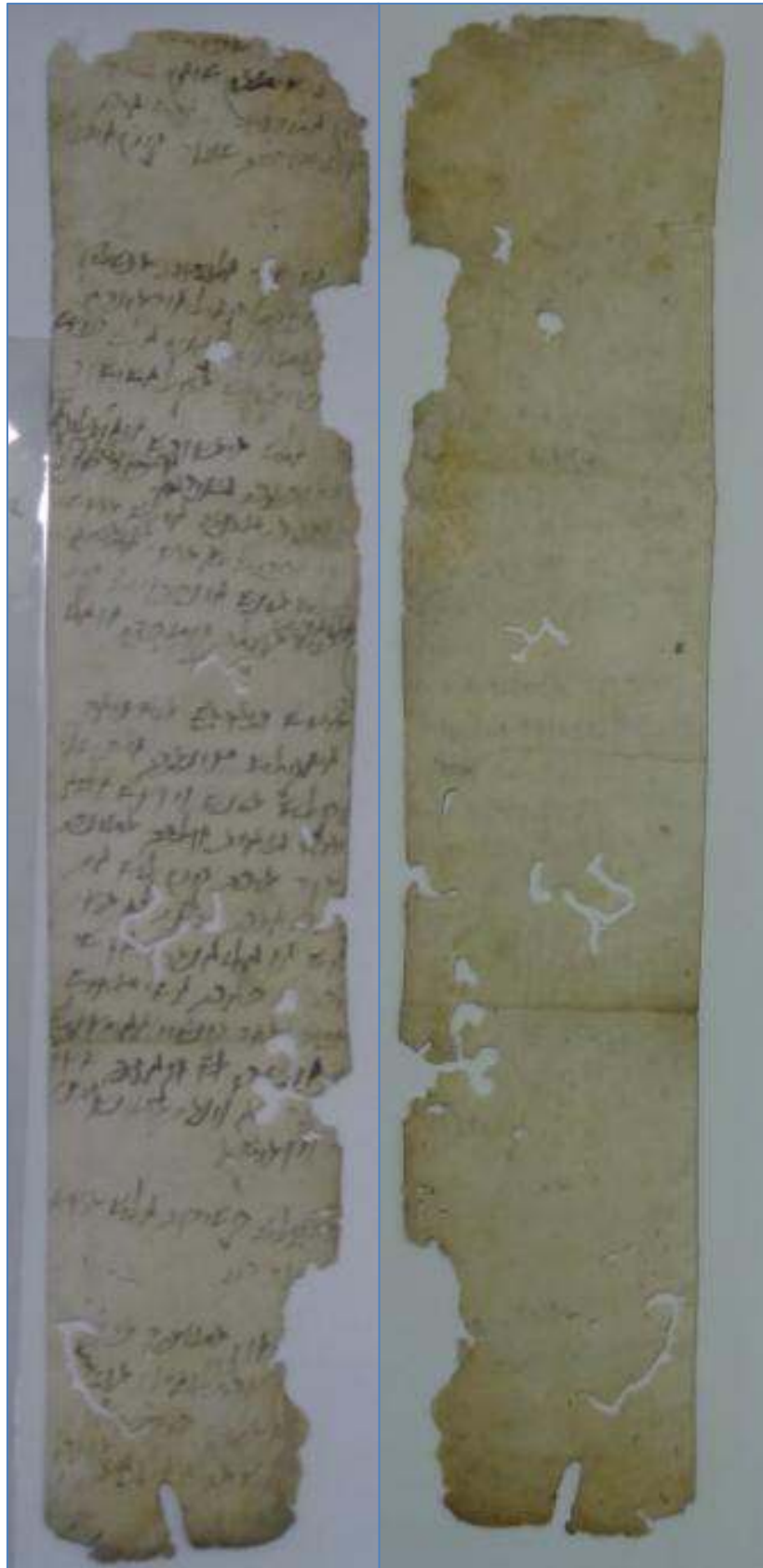

Figura 158: FH 97.3-4

Escriptura:

א	א
ב	ב
ג	ג
ד	ד
ה	ה
ו	ו
ז	ז
ח	ח
ט	ט
י	י
כ	כ
ל	ל
מ	מ
ם	ם
נ	נ
ו	ו
ס	ס
ע	ע
פ	פ
צ	צ
ק	ק
ר	ר
ש	ש
ת	ת

5.3.19 Text català 2

Signatures notariales: Gi 11, 17: 1-3; 5; 10; 15-17/1395-1396

Signatures dels fragments: FH 71.1-6; 11-12; 21-22; 31-36

Dimensions del fragment: 232 x 55 mm

Descripció del conjunt: Vuit fragments de paper molt malmesos escrits íntegrament en català. Només resten parts d'un text molt mutilat. És un document que probablement formava part d'un còdex que potser devia contenir altres obres com era habitual. Només queden parts de línies que no acaben d'arrodonir el sentit del text. És un escrit en vers. Sembla que es tractaria d'un fragment d'una obra de lírica trobadoresca, amb referències al Jaufré de la literatura artúrica (en el text Jofré גִּוֹפְרִי), i escrit en una llengua plena de trets occitans.

Datació: No s'hi indica cap data. Els documents amb una escriptura semblant els hem detectat, en aquest i altres arxius, entre mitjan del s. XIV i el tombant del XV. Alguns trets del sistema de transcripció s'acosten a la del text dels *CantsNoces* del s. XV.

Observacions: No destriem el lèxic català, ja que tot el text és aljamiat. El comentari lingüístic el podeu trobar a l'apartat 3.2.4 del tercer capítol.

Topònims -----

Antropònims: גִּוֹפְרִי (Jofré)

FH 71.1/ 71.2 - Gi 11, 17- 1/1395-1396

Dimensions del fragment: 142 x 177 mm

Descripció externa: Full de paper fragmentat en cinc bocins, d'un to groguenc una mica enfosquit i en molt mal estat. Hi ha alguns atacs d'insectes i taques d'humitat. S'aprecia un verjurat vertical, en el sentit de l'escriptura, d'un mil·límetre d'amplada. La tinta és d'un color sèpia fosc, en algunes parts molt esborrada. Es veuen els marges laterals d'uns 3 cm d'amplada. A l'anvers, hi ha part de quinze línies en el primer bocí i quatre en el segon i el tercer, deu en el quart i sis en el cinquè. Les línies d'aquests darrers són les del revers que transparenten, només amb restes de lletres gens intel·ligibles. En aquesta part el paper és tan malmès que s'ha desfet totalment la capa de l'escriptura del primer fragment, i a la resta hi ha la mateixa quantitat de línies que al recto però totalment il·legibles. L'escriptura és d'una sola mà, semicursiva sefardita, ferma i elegant, de mida mitjana. No s'hi percep cap filigrana.

FH 71.12 (Gi 11, 17-1a/1395-1396)

Fragment 1

[...]ממיני[...]¹

[...]יא²

[...]כוב³

[...]שאן אגש [...]טגוש⁴

פר טוטש בִּוּשֵׁט [...] ⁵
 מאי אילשש טמפורט [...] ⁶
 קניש בִּוּלֶק אינלוק [...] ⁷
 [...] קיבש [...] ⁸
 דיל קנ[.] ק קיב [...] ⁹
 [...] נץ [...] ש [...] ¹⁰
 [...] שילפוט אי [...] ¹¹
 קומבטראש ¹²
 [...] קיגא ¹³
 [...] שויי ¹⁴

1 (...)
 2 (...)
 3 (...)
 4 s'han (...)
 5 per tots vost(...)
 6 mai el(?) tamfort
 7 que n'és volec en lloc (...)
 8 (...) qui'us
 9 del (...)
 10 (...)
 11 (...) si'l pot (...)
 12 combatrà (...)
 13 qui ja (...)
 14 (...)

Fragment 2

[...] ודי [...] ¹
 [...] קנושון די [...] ²
 [...] קפישין פיי [...] ³
 [...] ה אילק [...] ⁴

1 (...)
 2 que no són de (...)
 3 que fessen fe(...)
 4 (...)

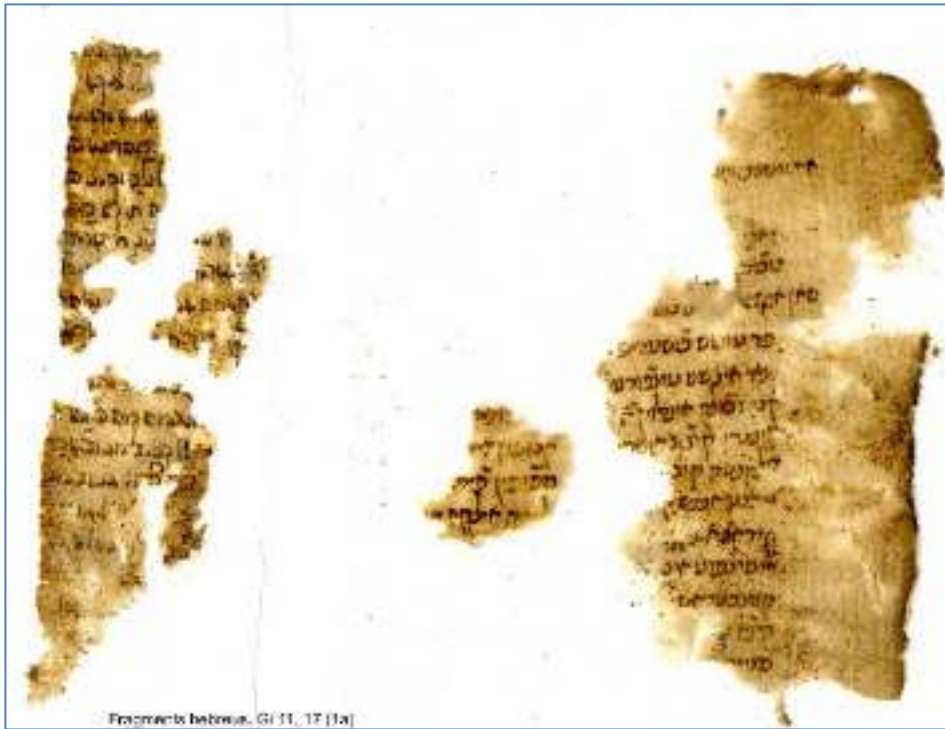

Figura 159: FH 71.1

Figura 160: FH 71.2

FH 71.3/ 71.4 - Gi 11, 17- 2/1395-1396

Dimensions del fragment: 154 x 127 mm

Descripció externa: Full de paper d'un to groguenc una mica enfosquit i en molt mal estat. És un foli que s'estructura en dues columnes. El paper és mig desfet. Hi ha alguns atacs d'insectes i taques d'humitat. S'aprecia un verjurat vertical, en el sentit de l'escriptura, d'un mil·límetre d'amplada. La tinta és d'un color sèpia fosc, que en algunes parts ha desaparegut. Els marges laterals fan uns 3 cm d'amplada i els superiors uns 2,5 cm. A l'anvers, hi ha part de vint-i-dues línies a la primera columna i vuit a la segona. Al revers el paper és tan malmès que s'ha desfet totalment la capa de l'escriptura de la columna dreta. A l'esquerra resten part de vint-i-una línies. L'escriptura és d'una sola mà semicursiva sefardita, ferma i elegant, de mida mitjana. No s'hi percep cap filigrana.

FH 71.3 (Gi 11, 17-2a/1395-1396)

Columna 1

¹ נוניאה נגון קנושין פלאנייה
² [יו]נולישיאה גריב קא [...] פֿריש
³ לושירווינט קלמלא.נא [...]]
⁴ קאר נוש [ש]בֿידיס בילא [...]]
⁵ אי ארא שראש אינגראן [...]]
⁶ קאן נוש [א]ישטאם סופ [...]]
⁷ [...] דייב אנגראן פודיר
⁸ [...] פו דליבראר מי איבֿוש [...]]
⁹ זקיש [...]]
¹⁰ [...] זיב נאי [...] קסינישט
¹¹ [...] אינ [...]]
¹² [...] זן מל [...]]
¹³ [...] קישט שירווינ
¹⁴ [...]]
¹⁵ [...] שפידיש
¹⁶ [...]]
¹⁷ [...] טוש דדיט וואייש קק [...]]
¹⁸ [...] ר בודאב [...] דיפירידון
¹⁹ [...] ק [...] ש קיאן [...]]
²⁰ [...] טוטש [...]]
²¹ [...] נייר בונא פ [...]]
²² [...] פיר בֿוש איס דליבר [...]]

¹ no n'hi ha nagun q'no se'n planya

- 2 e no le sia greu (...) fares
 3 lo servent q'al mala (...)
 4 car nos savides (...)
 5 e ara seràs en gran (...)
 6 can nos estam (...)
 7 (...) Diéu a gran poder
 8 (...) deliverar-me e vos(...)
 9 (...)
 10 (...) q'sen est...?
 11 (...)
 12 (...)
 13 (...) serven
 14 (...)
 15 (...)
 16 (...)
 17 (...) de dit vaies que (...)
 18 (...) de peridon
 19 (...) que han (...)
 20 tots (...)
 21 (...) bona (...)
 22 per vos és deliver(...)

Columna 2

- [...] אילנאן פי[.] יש[.]¹
 [...] פקי לשקדיניש [...]²
 [...] פוייש קשקון וינפיבט[...]³
 [...] שון שא טוטש אג'י[...]⁴
 [...] יבאנט גופרי אישון שאליברא[.]⁵
 [...] אלויי פר פאר שון מנדאר[...]⁶
 [...] דין טוייט קומיו[...]⁷
 [...] שניור ביט נוש אטא[...]⁸

- 1 (...)
 2 (...) les cadenes (...)
 3 puis cascun (...)
 4 son sa tots (...)
 5 (...) Jofré e son salebra(...)
 6 A lui per far son mandar(...)
 7 (...) d'en taveit (...)
 8 (...) senior vet nos (...)

FH 71.4 (Gi 11, 17-2b/1395-1396)

Columna 2

¹ ש[...]¹ בולרי [...]¹ דדיר
² דיש גופרי מיטט פ[...]²
³ ש[...]³ שיפ[...]³ ל[...]³ קבאלירש
⁴ אן[...]⁴
⁵ א[...]⁵ א[...]⁵
⁶ אט[...]⁶ אט[...]⁶
⁷ וטאבאן אינפיר [...]⁷
⁸ אימריטש איפ[...]⁸ רדון[...]⁸
⁹ ק[...]⁹ קבאלירש טוטש [...]⁹
¹⁰ אייאה קונקישט [...]¹⁰
¹¹ אילש טניאה [...]¹¹
¹² פריאיש דינש א[...]¹²
¹³ ליירשאה שלורא[...]¹³ ש
¹⁴ דול גריו מוש [...]¹⁴
¹⁵ גון אפולו[...]¹⁵
¹⁶ ש[...]¹⁶ אינטרי ליש [.]¹⁶ נש
¹⁷ אקישט שרוינש [...]¹⁷
¹⁸ קבאליר אה פריש [...]¹⁸
¹⁹ גופרי ש[...]¹⁹
²⁰ קיבש פילי[...]²⁰
²¹ ש[...]²¹ פ[...]²¹

- ¹ (...) volré (...) de dir
² (...) des Jofré meitat (...)
³ (...) cavaller
⁴ (...)
⁵ (...)
⁶ (...)
⁷ (...) en fer
⁸ (...) e marits (...)
⁹ (...) cavaller tots (...)
¹⁰ (...) e ha conquist (...)
¹¹ (...) els tenia (...)
¹² (...) faries dins (...)
¹³ (...) liarassà ?(...)
¹⁴ (...) gareu mos (...)
¹⁵ (...)
¹⁶ (...) entre les (...)
¹⁷ (...) aquest servent

18 (...) cavaller a pares

19 (...) Jofré (...)

20 (...) qui vas

21 (...)

Fragments hebreus. GI 11, 17 (2a)

Figura 161: FH 71.3

Figura 162: FH 71.4

FH 71.5/ 71.6 - Gi 11, 17- 3/1395-1396

Dimensions del fragment: 154 x 127 mm

Descripció externa: Full de paper d'un to groguenc una mica enfosquit i en molt mal estat. És un foli que s'estructura en dues columnes. El paper està molt desfet. A gran part del document la capa amb l'escriptura s'ha després i algunes línies se superposen. Hi ha alguns atacs d'insectes i taques d'humitat. S'hi aprecia un verjurat vertical, en el sentit de l'escriptura, d'un mil·límetre d'amplada. La tinta és d'un color sèpia fosc, que en parts ha desaparegut. Els marges laterals fan uns 3 cm d'amplada i els superiors uns 2,5 cm. A l'anvers, hi ha part de tretze línies a la primera columna i deu a la segona. Al revers resten part de sis a la columna dreta i part de deu a l'esquerra. L'escriptura és d'una sola mà semicursiva sefardita, ferma i elegant, de mida mitjana. No s'hi percep cap filigrana.

FH 71.5 (Gi 11, 17-3a/1395-1396)

Columna 1

[...] ש טי[...] ¹
 [...] ש וניבש גופרי [...] ²
 [...] איאה בין שיי[...] בא [...] ³
 [...] ⁴
 [...] שבלא [...] קיאי ש טנט אנוג [...] ⁵
 [...] ש אדייב [...] שי [...] ⁶
 [...] משון ⁷
 [...] טג מאי איש [...] ⁸
 [...] אדולש ליוואן טוויש אשון [...] ⁹
 [...] שנייר [...] גראן מרסי [...] ¹⁰
 [...] תנייט אגופרי ¹¹
 [...] לוקש שרא [...] ¹²
 [...] קינש אביטש [...] ¹³

¹ (...)

² (...) venius Jofré (...)

³ e ha ben (...)

⁴ (...)

⁵ (...) qui és tant anuig (...)

⁶ (...) a dieu/deieu

⁷ (...) ma son (...)

⁸ (...) mai (...)

⁹ a dols levats teves a so (...)

¹⁰ senier (...) gran marcè (...)

- ¹¹ (...) teniet a Jofré (...)
¹² (...) lo cas serà (...)
¹³ (...) quins avets (...)

Columna 2

¹ אי לוש [...] ¹
² לוש פידיש טול[.] ש איל[...] ²
³ אי לוש קבאליירש שון [...] ³
⁴ אי קאן גופרי [...] דילש לזניאש ⁴
⁵ שילש לוש[...] ⁵
⁶ קאן פורין ד[...] ⁶
⁷ וודגיר [...] ⁷
⁸ פש[...] און קבאלייר ⁸
⁹ שניראן [...] ⁹
¹⁰ מנטינין פיגאטש [...] ¹⁰
¹¹ אלוורניר [...] לור [...] ¹¹

- ¹ e los...
² los pedes (...) el...
³ e los cavallers són..
⁴ e can Jofré...di'ls lez naies
⁵ si'ls los...
⁶ can foren...
⁷ (...)
⁸ ...cavaller
⁹ ...s'aniran...
¹⁰ (...) mantenen pejats
¹¹ alvarner? (...)

FH 71.6 (Gi 11, 17-3b/1395-1396)

Columna 1

¹ ש אביאה [...] ¹
² [...] פ[...] שש [...] ²
³ [...] אר פשאביטש פר ל[...] ³
⁴ [...] וידיס אביר ווינקוט ⁴
⁵ [...] לונייר נא ר [...] ⁵
⁶ [...] לזאיי [...] שפידיש [...] [...] ⁶

- ¹ (...) e avia
² (...)

- 3 (...) passàvets par(...)
 4 (...) vides aver vincut
 5 (...)
 6 (...) lez aie ...sapides (...)

Columna 2

לושירוונטש פוייש אינלא וויאז¹
 [...] טוטה [...] לא²
 [...] באלא³
 [...] דיש [...] אפורטאל⁴
 [...] פשאביוש פר ל⁵
 [...] ט [...] לור קרני⁶
 [...] אדיש [...] שלונא⁷
 [...] וואייש [...] ⁸
 [...] א אמ [...] לור [...] ⁹
 [...] יטוט [...] ¹⁰
 [...] טא [...] ¹¹

- 1 Lo'servents puis en la viez
 2 (...) tota (...)
 3 (...)
 4 des (...) a portal (...)
 5 (...) passàvets par (...)
 6 (...) lur (...)
 7 adés (...)
 8 (...) vaies (...)
 9 (...)

Figura 163: FH 71.5

Figura 164: FH 71.6

FH 71.11/ 71.12 - Gi 11, 17- 5'/1395-1396

Dimensions del fragment: 91 x 168 mm

Descripció externa: Full de paper fragmentat en dos bocins, d'un to groguenc una mica enfosquit i en molt mal estat. Hi ha alguns atacs d'insectes i taques d'humitat. La tinta és d'un color sèpia fosc, en algunes parts esborrada. Es veuen els marges interiors d'entre columnes d'uns 2 cm d'amplada. Només ens ha arribat l'escriptura de l'anvers, ja que el paper està molt desfet. Hi ha part de dotze línies en el primer bocí i nou en el segon, tot i que aquest està tan malmès que gairebé no es pot llegir res. L'escriptura és d'una sola mà semicursiva sefardita, ferma i elegant, de mida mitjana. No s'hi percep cap filigrana.

FH 71.11 (Gi 11, 17-5'a/1395-1396)

Fragment 1

[...] ¹
 [...] ²
 [...]קי ³
 [...]אי[...] ⁴
 [...]אנש איש פוליאה אי[...] ⁵
 [...]קאר סאטוינגיש[...] ⁶
 [...]וואזטין פר בון [...] ⁷
 [...]אינגש קווינגא [...] ⁸
 [...]קאבסיר טיאה [...] ⁹
 [...]אוט פאריאה [...] ¹⁰
 [...]איגופרי [...] ¹¹
 [...]אי אל דיט טוט [...] ¹²

¹ (...)

² (...)

³ (...)

⁴ (...)

⁵ ans és follia (...)

⁶ car sa tavenges?(...)

⁷ vazten par bon

⁸ en nas q'vinga (...)

⁹ cavasser tià (...)

¹⁰ ut faria (...)

¹¹ e Jofré (...)

¹² e al dit tot (...)

Figura 165: FH 71.11

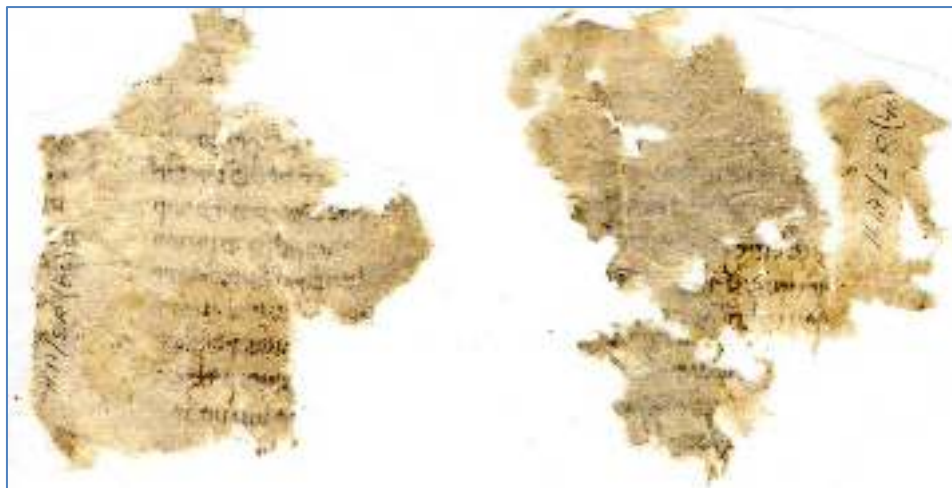

Figura 166: FH 71.12

FH 71.21/ 71.22 - Gi 11, 17- 10/1395-1396

Dimensions del fragment: 103 x 84 mm

Descripció externa: Full de paper d'un to groguenc una mica enfosquit i en molt mal estat. El paper està molt desfet. Hi ha alguns atacs d'insectes i taques d'humitat. La tinta és d'un color sèpia fosc, que en parts ha desaparegut. Els marges laterals i inferiors fan uns 3 cm d'amplada. Resten nou línies a l'anvers i algunes lletres al revers. L'escriptura és d'una sola mà semicursiva sefardita, ferma i elegant, de mida mitjana. No s'hi percep cap filigrana.

FH 71.21 (Gi 11, 17-10a/1395-1396)

[...] א ¹
 [...] שיאביאטש ²
 [...] קטינגישיטש ³
 [...] שנייר בינאי ⁴
 [...] די ש לזשירוונט ⁵
 [...] קון נט א ⁶
 [...] אינפ [...] אינגראנש קדי ⁷
 [...] אייסו ליד [...] מאלאש פינאש ⁸
 [...] לוש רינדראי ⁹

- ¹ (...)
- ² si aviats (...)
- ³ que tinguesits (...)
- ⁴ sénier vine (...)
- ⁵ dis lo servent (...)
- ⁶ con nat (...)
- ⁷ en (...) en grans (...)
- ⁸ aiçó li (...) malas penas (...)
- ⁹ los rendré (...)

Figura 167: FH 71.21

Figura 168: FH 71.22

FH 71.31/ 71.32 - Gi 11, 17- 15/1395-1396

Dimensions del fragment: 91 x 168 mm

Descripció externa: Full de paper fragmentat en dues parts, d'un to groguenc una mica enfosquit i en molt mal estat. Era un foli dividit en dues columnes. Hi ha alguns atacs d'insectes i taques d'humitat. La tinta és d'un color sèpia fosc, en algunes parts esborrada. Es veuen els marges interiors d'entre columnes d'uns 2 cm d'amplada i els laterals d'uns 3 cm. A l'anvers hi ha disset línies a la primera columna, vint-i-una a la segona i setze en el fragment. Al revers resten part de dotze a la columna dreta i només alguna lletra a la dreta i al fragment, ja que el paper està molt desfet. L'escriptura és d'una sola mà semicursiva sefardita, ferma i elegant, de mida mitjana. No s'hi percep cap filigrana.

FH 71.31 (Gi 11, 17-15a/1395-1396)

Columna 1

יז[...] ¹
 ל קורין [...] ²
 לאש [...] ³
 ש [...] ⁴
 נדידין [...] ⁵
 איגיו [...] ⁶
 [...] לפמוד [...] ⁷
 [...] מא [...] או מא [...] ⁸
 [...] בק פ [...] ⁹
 [...] ¹⁰
 [...] אולש [...] לאקרא ¹¹
 [...] יל טרגארא ¹²
 [...] די [...] ¹³
 [...] טון אימפאן ¹⁴
 [...] טרא מרסי ¹⁵
 [...] דישיל פר [...] ¹⁶
 [...] בא [...] ¹⁷

1 (...)

2 (...)

3 (...)

4 (...)(

5 (...)

6 (...)

7 (...)

8 (...)

9 (...)

- 10 (...)
 11 (...) o les (...)
 12
 13 (...) trigarà
 14 (...) de (...)
 15 (...) ton emfan
 16 (...) marcí
 17 (...) des(...)

Columna 2

- ¹ בינטורא [...]]
² איפּ [...] אש [...] פרט [...]]
³ פוייש [...] שון קבאל דמנדאט
⁴ [...] אן לויי אמינאט
⁵ לפּ [...] קאגרדאט ל [...] אה
⁶ קלא [...] וויאה
⁷ פאיישיר דלירבא פ [...] א אק [...]]
⁸ איפויי שיאל שלנסה רינדודה
⁹ אאיל ווא אלקבאל רסינגלאר
¹⁰ איפוייש שפּרלא פּוגאר
¹¹ אילא פּוסירה [...]]
¹² טוט אומולמון [...]]
¹³ אידישלי פּרנק קבאליר אונרט [...]]
¹⁴ אינו איריטש [...] שאפנוש
¹⁵ לא [...] בוליטש אמביאר
¹⁶ [...] פּושק פאר
¹⁷ קא [...] טרופ
¹⁸ קינא [...]]
¹⁹ [...] יאלינ [...]]
²⁰ ניפאבד [...]]
²¹ [...]]

- ¹ (...) ventura (...)
² (...)
³ puis (...) son cavall de mandat
⁴ (...) en llull amenat
⁵ (...) q'agradat (...)
⁶ que la (...) veia
⁷ faïesser delirava (...)
⁸ e puia si ell sa llança rendodà
⁹ a ell va al cavall recinglar
¹⁰ e puis sa parla pujar
¹¹ e la poserà/posserà (...)

- 12 tot o mol mon (...)
 13 e dis-li franc cavaller honrat. (...)
 14 e no erets (...)
 15 (...) volets amviar
 16 (...) posc par
 17 q'(...) trop
 18 quina (...)
 19 (...)
 20 Ni paud(...)

Fragment

[...] ¹
 ל[...] ²
 [...] ³
 [...] יילי [...] ⁴
 [...] קיאל [...] קבאליירש [...] ⁵
 [...] שראש אינפירי [...] ⁶
 [...] ק דר [...] ⁷
 [...] בולש ⁸
 [...] בולראי א [...] ⁹
 [...] ו פר מפ [...] ¹⁰
 [...] קיממ ¹¹
 [...] ש דימ [...] נור [...] ¹²
 [...] נראן [...] ¹³
 [...] דולין ¹⁴
 [...] אב [...] ¹⁵
 [...] ¹⁶

- 1 (...)
 2 (...)
 3 (...)
 4 (...)
 5 (...) cavallers (...)
 6 (...) seràs en (...)
 7 (...)
 8 (...) vols (...)
 9 (...) volré (...)
 10 (...) per (...)
 11 (...)
 12 (...)
 13 (...)
 14 (...) dolen (...)
 15 (...)

FH 71.32 (Gi 11, 17-15b/1395-1396)

Columna 1

אָדיל.רוּן[...]¹
 איפּוויש לאַ[...]²
 אָדיש ווינג[...]³
 איאה ווישטא לאינש לש[...]⁴
 דבטא א בילה איבין פֿיאייטא⁵
 אקי מט[...]⁶ איל ל[...]⁶ א
 באַל[...]⁷
 א[...]⁸ שוש טל קולפ ד[...]⁸
 א[...]⁹ א פ[...]⁹ ג[...]⁹ עיד[...]⁹
 [...] ¹⁰
 [...] ¹¹
 [...] ¹² ודיר [...] קנ[...]

- 1 a del(...)
 2 e puis la(...)
 3 adés vui na (...)
 4 e ha vista l'ens (...)
 5 deuta a bella e ben feita (...)
 6 a qui (...)
 7 (...)
 8

Figura 169: FH 71.31

Figura 170: FH 71.32

FH 71.33/ 71.34 - Gi 11, 17- 16/1395-1396

Dimensions del fragment: 98 x 293 mm

Descripció externa: Full de paper fragmentat en tres bocins, d'un to groguenc una mica enfosquit i en molt mal estat. Era un foli dividit en dues columnes. Hi ha alguns atacs d'insectes i taques d'humitat. La tinta és d'un color sèpia fosc, en algunes parts esborrada. Només ens ha arribat l'escriptura de l'anvers, ja que el paper és molt desfet. Hi ha unes nou línies en el primer bocí, però només amb parts d'algun mot i lletres sense sentit, i vuit a cada columna en el segon, que també és molt malmès i del qual només es poden llegir un parell de paraules, i set al tercer, que està en millors condicions. L'escriptura és d'una sola mà semicursiva sefardita, ferma i elegant, de mida mitjana. No s'hi percep cap filigrana.

FH 71.33 (Gi 11, 17-16a/1395-1396)

Fragment 1

[...]באש[...]¹
 [...]לטבושט אילואל²
 [...]לוס[...]³
 ש[...]⁴
 גיש[...]⁵
 [...]קש[...]מא[...]⁶
 [...]פופלי[...]מא[...]⁷
 [...]⁸

Fragment 2

Columna 1
 [...]ר[...]טא¹
 [...]²
 [...]אדיט אל מדירא³
 [...]דמר[.] בילא איש שיב דירא⁴
 [...]⁵
 [...]איש[.] ור[...]א א[...]⁶
 [...]אישטא קנוש מוב⁷
 [...]ט שוש אינ ל[.]שטא⁸

¹ (...)

² (...)

³ (...) a dit al madira

⁴ (...) bella és siu dirà

⁵ (...)

⁶ (...)

⁷ (...) està q'nos mou

⁸ (...) sos en (...)

Columna 2

[...]¹טר[...][...]²קינן[...][...]³פונד[...][...]⁴פושקש[...][...]⁵איגופרי ד[...][...]⁶קיטאנט[...][...]⁷קאפינ[...][...]⁸יב[...]¹ (...)² quina (...)³ (...)⁴ (...)⁵ (...)⁶ e Jofré (...)⁷ (...)⁸ q'(...)⁹ (...)*Fragment 3*[...]¹[...]²פטאץ קדק[...][...]³בולינטירש[...][...]⁴נלקורט דילריי אילויי דירם[...]⁵קינש אביטש דיטש[...]⁶נוש אביטש שרביטש[...]⁷שיאבוש פלאייטש¹ (...)² (...)³ (...) volentiers (...)⁴ (...) na la cort del rei e lui diran⁵ (...) quins avets dits⁶ nos avets servits⁷ (...) si a vos plaiets

Figura 171: FH 71.33

Figura 172: FH 71.34

FH 71.35/ 71.36 - Gi 11, 17- 16/1395-1396

Dimensions del fragment: 153 x 213 mm

Descripció externa: Tres fragments de paper, d'un to groguenc una mica enfosquit i en molt mal estat. Era un foli dividit en dues columnes. Hi ha alguns atacs d'insectes i taques d'humitat. La tinta és d'un color sèpia fosc, en algunes parts esborrada. A l'anvers, hi ha cinc línies a cada un dels dos primers fragments, molt malmeses, i disset, en gran part mig esborrades, en el tercer fragment. Al revers, la capa exterior de paper s'ha després i només es poden llegir alguns mots escapçats en el tercer bocí. L'escriptura és d'una sola mà semicursiva sefardita, ferma i elegant, de mida mitjana. No s'hi percep cap filigrana.

FH 71.35 (Gi 11, 17-17a/1395-1396)

Fragment 1

[...] ¹
 [...] בוש בו [...] ²
 [...] רא אר [...] ³
 [...] ש ⁴
 [...] דל [...] טש ⁵

Fragment 2

[...] ¹
 [...] ס [...] אייטל פיש [...] ²
 [...] דאנסיש דיקבסוש אי [...] ³
 [...] איטוייט אישקן לטב [...] ⁴
 [...] לשל [...] ⁵

- 1 (...)
 2 (... eital (...)
 3 d'ances de cabaços (...)
 4 e tuit es can (...)
 5 (...)

Fragment 3

[...] אילש אונש [...] ¹
 [...] קשימבלא קרבונקל [...] ²
 [...] לש פֿייויש מגֶורש שניש פֿ [...] ³
 [...] נוניש אקילא פורטא ⁴
 [...] דיב אוגר די שק קימא אישטורט ⁵
 [...] מו [...] דא קאר שניש מנטיר ⁶
 [...] אנ [...] פוש פריש דימוריר ⁷

מין[...] ⁸
 מין[...] ⁹
 דונזיל [...] ¹⁰
 דיטזיל [...] ¹¹
 איגופריש [...] ¹²
 [...] ¹³
 [...] ¹⁴
 בסיל אנר [...] ¹⁵
 ר נוש אירים [...] ¹⁶
 דאר בודים [...] ¹⁷

- ¹ (...) els uns (...)
² (...) que s'embella carboncal? (...)
³ (...) feiues majors si n'és
⁴ (...) aquella porta
⁵ (...) ogar disc quima estora
⁶ (...) car sans mantir
⁷ (...) pus pares de morir
⁸ (...)
⁹ (...)
¹⁰ (...) donzell
¹¹ (...) ditzell
¹² (...) e Jofrés
¹³ (...)
¹⁴ (...)
¹⁵ (...) anar
¹⁶ (...) nos erem
¹⁷ (...) vodem

Figura 173: FH 71.35

Figura 174: FH 71.36

Escriptura:

א	א	א	א
ב	ב	ב	ב
ג	ג	ג	ג
ד	ד	ד	ד
ה	ה	ה	ה
ו	ו	ו	ו
ז	ז	ז	ז
ח	ח	ח	ח
ט	ט	ט	ט
י	י	י	י
כ			
ל	ל	ל	ל
מ	מ	מ	מ
ם	ם	ם	ם
נ	נ	נ	נ
ו	ו	ו	ו
ס	ס	ס	ס
ע			
פ	פ	פ	פ
ף			
צ			
ץ			
ק	ק	ק	ק
ך	ך	ך	ך
ש	ש	ש	ש
ת			

TESI DOCTORAL

**ELS FRAGMENTS HEBREUS AMB ALJAMIES CATALANES DE
L'ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA:
ESTUDI TEXTUAL, EDICIÓ PALEOGRÀFICA I ANÀLISI LINGÜÍSTICA**

Esperança Valls i Pujol

2015

Volum III

TESI DOCTORAL

**ELS FRAGMENTS HEBREUS AMB ALJAMIES CATALANES DE
L'ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA:
ESTUDI TEXTUAL, EDICIÓ PALEOGRÀFICA I ANÀLISI LINGÜÍSTICA**

Esperança Valls i Pujol

2015

Volum III

DOCTORAT EN CIÈNCIES HUMANES, DEL PATRIMONI I DE LA CULTURA

Dirigida per: Dr. Joan Ferrer i Costa

Memòria presentada per optar al títol de doctora per la Universitat de Girona

ÍNDIX

VOLUM I

Resum	XIII
Prefaci i agraïments.....	XV
Abreviacions	XVII
Llista de figures	XXVIII
Llista de taules	XXIX
Llista de publicacions derivades de la tesi.....	XXXI
Sistema de transcripció.....	XXXIII

PRIMERA PART: ESTUDI I ANÀLISI DELS FRAGMENTES MANUSCRITS HEBREUS

0. Introducció

0.1 Presentació i objectius del treball	1
0.2 Estructura i parts	4
0.3 Metodologia i obres escollides.....	6
0.4 Els fragments de manuscrits hebreus de l'Arxiu Històric de Girona: estat de la qüestió	15
0.4.1 El fenomen de la reutilització de manuscrits hebreus en els arxius catalans	15
0.4.2 La troballa dels manuscrits de l'AHG. Estudis i edicions dels documents	30
0.4.3 El projecte de restauració i catalogació dels manuscrits	39
0.5 L'ús del català en els documents hebreus i els estudis portats a terme	42
0.6 Qüestions terminològiques: la <i>guenizà</i> de Girona.....	67

1. Descripció dels fragments manuscrits hebreus de l'AHG

1.1 L'enquadernació amb manuscrits dels llibres medievals de l'AHG.....	71
1.1.1 Els manuals notariais i altres llibres medievals amb cobertes que contenen manuscrits reciclats	71
1.1.2 Les tècniques d'enquadernació	75
1.1.3 La cronologia de les enquadernacions	78
1.1.4 Els enquadernadors i l'aprofitament de manuscrits hebreus	90
1.2 Característiques generals dels manuscrits hebreus de l'AHG: tipologia, temàtica, llengües i trets codicològics i paleogràfics.....	102
1.2.1 Obres literàries, religioses, científiques i documents públics	105
1.2.1.1 Comentaris exegetics	105
1.2.1.2 Actes notariais i documents interns de l'aljama	113
1.2.1.3 Obres <i>halàkhiques</i> , literàries, filosòfiques i científiques	124
1.2.1.4 Fragments bíblics i talmúdics	128
1.2.1.5 Textos litúrgics i poesia religiosa	132
1.2.1.6 Fragments miscel·lanis	134
1.2.1.7 Proves cal·ligràfiques i petits bocins de paper	135
1.2.2 Documents econòmics: manuscrits de comptes o <i>pinkassim</i>	135
1.2.2.1 Els documents comercials i altres llibres de comptes	137

1.2.2.2 Els documents crediticis	138
1.2.2.3 Les estructures dels documents de comptes	139
1.2.2.4 Moneda i mesura.....	145
1.2.2.5 El sistema de datació	147
1.2.2.6 Les abreviacions	152
1.2.2.7 Cancel·lacions, anul·lacions i altres marques	153
2. Estudi dels manuscrits hebreus de comptes editats. Crèdit i fiscalitat.	
2.1 L'activitat creditícia jueva a les terres gironines segons els documents de l'AHG	157
2.1.1 La regulació del crèdit entre cristians i jueus.....	166
2.1.2 La regulació del crèdit entre jueus	177
2.1.3 Anàlisi dels registres de préstec dels fragments de l'AHG.....	180
2.1.3.1 La tipologia i la cronologia dels préstecs	180
2.1.3.2 Els prestadors	181
2.1.3.3 Els deutors i la procedència.....	191
2.1.3.4 Els avaladors i les garanties	195
2.1.3.5 Els notaris	198
2.1.3.6 Motius, valor, terminis i pagaments.....	200
2.2 La comunitat i la gestió interna: els impostos i comptabilitat	206
2.2.1 L'impost de la renda.....	208
2.2.2 L'impost de l'ajuda	215
2.3 A tall de resum	221
3. Anàlisi lingüística de les aljames catalanes dels fragments manuscrits hebreus de l'AHG	
3.1 La transcripció dels mots catalans en caràcters hebreus	223
3.1.1 La transcripció de les vocals.....	223
3.1.2 La transcripció dels diftongs	229
3.1.3 La transcripció de les consonants.....	231
3.1.3.1 Labials.....	231
3.1.3.2 Dentals	233
3.1.3.3 Alveolars.....	235
3.1.3.4 Palatals.....	245
3.1.3.5 Velars	247
3.2 Trets lingüístics dels manuscrits aljamiats	249
3.2.1 Vocalisme.....	249
3.2.1.1 La vocal neutra tònica	249
3.2.1.2 Neutralització: confusió i distinció de <i>a</i> i <i>e</i> àtones.....	250
3.2.1.3 Vocalitzacions (de <i>-l a u</i> i <i>-d a u</i>).....	251
3.2.1.4 Dissimilació del diftong <i>-ou</i> en <i>-eu</i>	252
3.2.1.5 Reduccions vocàliques	252
3.2.1.6 Altres fenòmens vocàlics	253
3.2.2 Consonantisme	254
3.2.2.1 Ieisme	254
3.2.2.2 Conservació de la /-n/ final etimològica	254
3.2.2.3 Conservació i pèrdua de consonants finals	257

3.2.2.4	Ensordiment	258
3.2.2.5	Reduccions consonàntiques	259
3.2.2.6	Metàtesi consonàntica	259
3.2.2.7	Altres fenòmens consonàntics	260
3.2.3	Observacions sobre la morfologia i la sintaxi	261
3.2.3.1	Plurals en <i>-es</i> i en <i>-in</i>	261
3.2.3.2	Preposició <i>a, de</i> i les relacions de complement del nom	262
3.2.3.3	L'article onomàstic	263
3.2.3.4	L'article salat	264
3.2.4	Dos textos escrits en català	266
3.3	El lèxic	268
3.3.1	Partícules	268
3.3.1.1	Preposicions	268
3.3.1.2	Articles	269
3.3.1.3	Contraccions i formes aglutinades	270
3.3.2	Productes i materials	270
3.3.3	El temps	305
3.3.3.1	El calendari religiós	305
3.3.3.2	Els mesos	315
3.3.4	Pesos, mesures i monedes	326
3.3.5	Colors i adjectius qualificatius	331
3.3.6	Oficis i títols	335
3.3.7	Lèxic administratiu	347
3.3.8	Lèxic mèdic i botànic	364
3.3.9	Breus consideracions sobre l'onomàstica	384
4.	Conclusions	397
4.1	El conjunt dels manuscrits hebreus de l'AHG	397
4.2	L'activitat econòmica de la comunitat gironina	399
4.3	La llengua	400

VOLUM II

SEGONA PART: EDICIÓ PALEOGRÀFICA, TRADUCCIÓ I DESCRIPCIÓ DELS MANUSCRITS

5.	Edició paleogràfica, traducció i descripció dels manuscrits	409
5.1	Normes i criteris d'edició	409
5.2	Taula de signes emprats en l'edició paleogràfica	411
5.3	Edició i traducció	413
5.3.1	Quadern de comptes d'un comerciant de cereals (3)	414
5.3.2	Quadern de préstecs i empenyoraments. 1321-1342 (4)	421
5.3.3	Anotacions de comptes d'un constructor (5)	502
5.3.4	Comptabilitat diversa. 1332 (7)	509
5.3.5	Préstecs i empenyoraments. 1330-1335/1341 (8)	556
5.3.6	Registres de préstec. 1326-1336 (9)	563
5.3.7	Préstecs anys 40 s. XIV (11)	578

5.3.8	Inventari de robes (12).....	632
5.3.9	Recaptació de l'impost de l'ajuda de les mercaderies, robes, el vi i la carn (13)	638
5.3.10	Registres de préstecs i empenyoraments de l'any 1348 (14)	650
5.3.11	Llista d'herbolari (25)	655
5.3.12	Part del llibre de declaracions de la comunitat de Girona (30)	660
5.3.13	Part d'un llibre de registres de préstecs, pagaments i empenyoraments a cristians i jueus. Anys 1341-1346 (35).....	723
5.3.14	Comptabilitat d'un comerciant de recipients, vestits i altres articles (51).....	742
5.3.15	Text de l'impost de la renda de l'any 1426 (1427) (75).....	749
5.3.16	Préstecs. Any 1342. Procedent de Rupia (79).....	760
5.3.17	Comentari d'un deixeble de Xelomó ben Adret	769
5.3.18	Text català 1.....	786
5.3.19	Text català 2.....	791

VOLUM III

TERCERA PART: ÍNDEXS, BIBLIOGRAFIA I ANNEXOS

6. Índexs	823
6.1 Criteris generals	823
6.2 Índex d'aljamies	823
6.3 Índex d'aljamies habituals	827
6.4 Índex d'abreviatures catalanes	830
6.5 Índex d'antropònims (noms de cristians).....	831
6.6 Índex d'antropònims (noms de jueus).....	862
6.7 Índex de topònims	878
6.8 Abreviatures hebrees habituals	891
7. Fonts, bibliografia i recursos electrònics	895
7.1 Edicions i estudis dels manuscrits hebrees de l'AHG.....	895
7.2 Edicions i estudis de manuscrits procedents de relligadures a Catalunya....	898
7.3 Edicions i estudis de manuscrits hebrees dels arxius catalans.....	901
7.4 Altres edicions i estudis de fonts hebraiques	906
7.5 Edicions, registres i estudis de fonts no hebraiques	911
7.6 Repertoris bibliogràfics i catàlegs	915
7.7 Diccionaris, lèxics, enciclopèdies i manuals.....	916
7.8 Estudis de paleografia i codicologia.....	918
7.9 Estudis de llengües jueves, aljamies i transcripció	920
7.10 Estudis de lingüística catalana.....	928
7.11 Altres estudis i articles de referència.....	932
7.12 Recursos electrònics.....	947
8. Annexos	951
8.1 Annex A. Llistes i taules	951

A1. Arxius catalans que custodien manuscrits hebreus procedents de relligadures	951
A2. Arxius catalans que custodien manuscrits hebreus no procedents de relligadures	952
A3. Descripció resumida de la documentació dels arxius que custodien manuscrits hebreus procedents de relligadures	957
A.3.1 Arxius diversos	957
A.3.2 Arxiu Municipal de Girona	959
A.3.3 Arxiu Diocesà de Girona.....	965
A.3.4 Arxiu Capitular de la Catedral de Girona	967
A.3.5 Biblioteca de Catalunya.....	968
A.3.6 Arxiu Històric de Terrassa	969
A.3.7 Arxiu Comarcal de l'Anoia.....	970
A.3.8 Arxiu de l'Abadia de Montserrat	971
A.3.9 Arxiu Episcopal de Vic.....	972
A.4. Arxiu Històric de Girona. Taules i fons	974
A.4.1 Relació de llibres del fons notarial que contenen fragments de textos hebreus a les cobertes (anteriors a 1492).....	974
A.4.2 Nombre de documents hebreus i no hebreus extrets dels llibres notarians.....	980
A.4.3 Taula de correspondències de les signatures dels llibres notarians amb les noves signatures dels manuscrits hebreus	984
A.4.4 Exemples de formació de les noves signatures dels manuscrits hebreus	986
A.4.5 Tipologia de manuscrits hebreus per llibre notarial.....	987
A.4.6 Tipologia de manuscrits hebreus per any	992
A.4.7 Taula comparativa de les dates dels llibres notarians amb les dates dels manuscrits hebreus.....	997
A.4.8 Blocs de fragments manuscrits hebreus de comptes, llistes i inventaris	1000
A.4.9 Relació dels títols dels blocs de comptes, llistes i inventaris...	1014
8.2 Annex B. Mapes.....	1017
B.1 Mapa dels arxius catalans que conserven manuscrits hebreus procedents d'enquadernacions.....	1017
B.2 Mapa dels arxius catalans que conserven manuscrits hebreus.....	1018
8.3 Annex C. Mostrari codicològic i paleogràfic.....	1019
C1 Dibuixos	1019
C2 Mostrari paleogràfic.....	1022
C3 Mostrari codicològic	1030

Tercera part:

Índexs, Bibliografia i Annexos

ÍNDEXS, BIBLIOGRAFIA I ANNEXOS

6. ÍNDEXS

6.1 Criteris generals

Els índexs recullen els mots aljamiats, les abreviatures, els noms de persona i els topònims que es troben dispersos en la documentació que editem. Cada entrada es relaciona amb la signatura toponímica dels manuscrits i amb l'any intern del text. A l'índex d'aljamies habituals i d'abreviatures catalanes només indiquem el document més antic, els documents que presenten variants, i si la forma difereix del català actual el més recent. En els antropònims, si el document ho especifica, hi afegim la procedència, l'ofici, el càrrec o les relacions de parentiu.

Els noms de persona els trobem pel nom i no pel cognom, i s'ordenen a partir de la transcripció catalana. Els topònims també segueixen aquest ordre. En canvi, els mots aljamiats i les abreviatures els ordenem a partir de la forma hebraica.

Tots els mots i els noms, quan els transcrivim en català, no els normalitzem a la forma actual, sinó que mantenim les formes i variants que els redactors van intentar reproduir amb la transcripció hebraica. A l'índex de topònims afegim al costat els noms de les poblacions i n'indiquem la comarca.

No s'inclouen en aquest índexs els textos enterament escrits en català.¹⁷²⁵

6.2 Índex d'aljamies

אבוקאט	avocat	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
אָפּי'	oficial	Gi 1,140-codavant 8a/1391-1392	1326-1335
אורדינסיאו	ordinació	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
אורטלן	ortelan	Gi 1,51, codavant 5b /1361	1324
אכאסיא	acàcia	Gi 5, 212 codavant 3a /1372-1373	XIV-XV
אלבראן	albaran	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
אלברה	albarà	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1325
אלמולש	almolls	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395	XIV
אלמרשא	almaràs	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
אמפארה	empara	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
אמפרה	empara	Gi 1, 140 - codavant 2b/1391-1392	1332-1335
אניט	anet	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395	XIV
אסתם	estam	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
אפוקה	àpoca	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
אשאבק	eixauc	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
אשה	aixa	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
אשיקוטוריה	executòria	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
אשיקנסיאונש	assignacions	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
אשישור	assessor	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
אשפונגא	esponja	Gi 1, 221-codarrere 3b/1382- 1383	XIV

¹⁷²⁵ Veg. l'apartat 3.2.4. del tercer capítol i els apartats 5.3.18 i 19 de l'edició.

אשפונירש	esponeres	Gi 1,160 codavant - 5/ 1361-1362	XIV
אשפיק	espic	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395	XIV
אשקורא	escura	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
אשקורדי	escordi	Gi 5, 212 codavant 3a /1372-1373	XIV-XV
אשרוב	aixarob	Gi 5, 212 codavant 2a /1372-1373	XIV-XV
באטלי	batlle	Gi 1,56-codarrere 1a/1361-1362	1338
בורטוליגא	bortulega/bortulaiga	Gi 5, 212 codavant 3a /1372-1373	XIV-XV
בטבא[.ק]	batau.../batava...?	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
בטלי	batlle	Gi 1,7- codarrere 3a/1345-1346; Gi 1,51, codavant 2a /1361	1327-1328
בלאבה	blava	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
בלב	blau	Gi 1,160 codavant - 5/ 1361-1362	XIV
בלבה	blava	Gi 1,160 codavant - 5/ 1361-1362	XIV
בלינציאה	valencià	Gi 1,7- codavant 3b/1345-1346	1328
בלנקיר	blanquer	Gi 1,51, codavant 1b-3b-5a/1361	1328; 1330
בנקאל	bancal	Gi 5,285-3/1367	XIV
בסין	bacin	Gi 5,285-3/1367	XIV
בסקומטי	vescomte	Gi 1,211 codavant 1c	1339-1354
בראלש	barrals	Gi 5,272-hecodavant 1a/1363-1364	M. S. XIV
ברוניטה	bruneta	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
ברוקיר	broquer	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
ברצלניש	barcelonès(a)	Gi 5,120-hecodarrere 3a Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325; 1353
גואיר	joer	Gi 1, 256 codavant 3'b/1397	1386
גונילה	gonella	Gi 1,180 codavant 1b'/1368	XIV
גינגיבר	gingeber	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395	XIV
גינגיבריא	gingebre	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395	XIV
גישי	guix	Gi 1,115-codavant 3/1377	F.S. XIV
גרוגה	groga	Gi 1,160 codavant - 5/ 1361-1362	XIV
דגרוניאתא	dagroneta	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395	XIV
הוצטגי	otstage	Gi 1,211 codavant 1d	1339-1354
ויואליש	violes	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395; Gi 1,221-codarrere 3b/1382- 1383	XIV
ויואורי	violari	Gi 5,120-codarrere 2b/1361; Gi 1, 256 codavant 3'a/1397	1356; 1387
ויואורישי	violaris	Gi 5,120-codarrere 2/1361	1356
ויואולש	violes	Gi 5, 212 codavant 2a /1372-1373	XIV-XV
ויל	vel	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
וילה	vila	Gi 1,51-codavant 5b/1361; Gi 1, 160 - codarrera 3a/ 1361-1362	1325-1345
ויצה	vesta	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
ונובאה	vànova	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1325

ונובה	vànova	Gi 1,140, codavant 5a/1391-1392); Gi 1,160 codavant 5/ 1361-1362	1335
ונובש	vànoves	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1325
ונווה	vànova	Gi 1,160 codavant 5/ 1361-1362	XIV
טאסיה	tasse/tàssia	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1325
טאסיש	tasses	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1330
טאסישה	Tassessa ?	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1325
טברט	tabart	Gi 5,285-3/1367	XIV
טורוקש	torocs	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
טסא	tassa	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1324-1327
טסה	tassa	Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392 Gi 1,51-codavant 5a/1361	1332-1335 1325
טשה	tassa	Gi 1, 221-codarrere 3a/1382- 1383	XIV
טרושיר	travesser	Gi 1, 258-codarrere 1-6 i 10	XIV
טריבוטש	tributs	Gi 5,120-codarrere 2b/1361	1356
טשוש	tassos	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
טשיש	tasses estagades	Gi 2,48-codarrere 2a	2M S XIV
אשטגדיש			
כפילא	capellà	Gi 1, 256 codavant 3'b/1397	1386
לוקטה	locata	Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1338
לירי	lliri	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395 Gi 1, 221-codarrere 3b/1382- 1383	XIV
לישטדה	llistada	Gi 1,160 codavant - 5/ 1361-1362	XIV
מרודיש	marodeix	Gi 1, 221-codarrere 3a/1382- 1383	XIV
מורדה	morada	Gi 1,180 codavant 1b'/1368.	XIV
מורטיר	morter	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
מושין	mossèn	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
מושקדש	moscads (nous)	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395	XIV
מטלף	matalaf	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
מיגרש	migera	Gi 1.5 - 4a/1341-1343	
מידא	mida	Gi 5, 212 codavant 3a /1372-1373	XIV-XV
מיל	mill	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395	XIV
מיסיר	micer	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
מלגוריש	melgorès(a)	Castelló, 764/1473-1474.	1377
מנטיל	mantell	Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392	1332-1335
מרציר	mercer	Gi 1,51, codavant 3a/1361	1327
משטרה	mestre	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1325
משקלאדה	mesclada	Gi 1,160 codavant - 5/ 1361-1362	XIV
משקלט	mesclat	Gi 1,180 codavant 1b'/1368	
נארש לירי	nars lliri	Gi 1, 221-codarrere 3b/1382- 1383	XIV
נוטאריש	notaris	Gi 1,260-codavant 1b/1400	1343-1346
ניבליש	neules	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
נינגרי	nengre	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325

סידולה	cèdula	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
סיטרה	sitra	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
סוקרי /סוכרי	sucre	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395 Gi 5, 212 codavant 2a /1372-1373	XIV
פושטיר	fuster	Gi 1,62-codavant 2b/1363 Gi 1, 256 codavant 3'a-4b/1397	1321; 1386
פושישיו	possessió	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
פלטר	pelleter	Gi 5,275-1/1365	1345
פלמלה	palmella	Gi 1,180 codavant 1b'/1368.	XIV
פלסדה	flassada	Gi 1, 258-codarrere 1-6 i 10	
פניץ	panís	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395	XIV
פרארי	frare	Gi 5,263 codarrere 4a/1362	M. S. XIV
פרדוט	fardot	Gi 1,180 codavant 1b'/1368	
פרדיץ	perdits	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395	XIV
פרוואיר	proveir	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
פרוטישט	protest	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
פרוניש	prunes	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395	XIV
פרוסיש	procés	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
פרטידיש	partides	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
פרישינטיסיאון	presentacion	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
פרקורדור	percurador	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
פרקורה	percura	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
צליאנדרי	celiandre	Gi 5, 212 codavant 3a /1372-1373	XIV-XV
קדיל	cadell	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
קדיניש	cadenes	Gi 1,160 codavant 6/1361-1362	XIV
קדיניש	cadenes	Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392	1332-1335
קוט	cota	Gi 1,51-codavant 5a/1361; Gi 1,160 codavant 5/ 1361-1362	1325
קוטא	cota	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398;	1325
קוטה	cota	Gi 1,51-codavant 5b/1361; Gi 5,275-4/1365	1325; 1346
קולטשא	coltxa	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
קונקה	conca	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
קורטירה	cortera	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
קושין	cossin	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
קילרגי	quelrgue	Gi 1,51, codavant 3b-5b /1361	1325-1328
קלדירש	calderes	Gi 1,51-codavant 5a/1361; Gi 2,72-hecodavant 9/1397-1398	1325
קלדרה	caldera	Gi 5,285-3/1367	XIV
קלירייה	clereya	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
קלסת	calçat	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
קנה	cana	Gi 1,180 codavant 1b'/1368.	XIV
קנילא	canyella/canela	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395	XIV

קנס	canes	Gi 1,115-codavant 3a/1377	XIV
קפא	capa	Gi 1,51, codavant 5/1361	1325
קפה	capa	Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392	1332-1335
קפיטול	capítol	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
קפיל ונריש	capill veneris	Gi 1, 221-codarrere 3b/1382- 1383	XIV
קרניר	carner	Gi 1,51, codavant 5a /1361	1325
רבמא	reuma	Gi 5, 212 codavant 2a /1372-1373	XIV-XV
רגישטרי	registre	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
רומני	romaní	Gi 1, 221-codarrere 3a/1382- 1383	XIV
רושיש	roses	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395	XIV
רמישיאון	remission	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
רשורה	rasora	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
רבינה	sàvena	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
שוברשיאימינט	sobreseiment	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
שופליקסיאון	suplicació	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
שוקניאה	socania?	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
שינץ	cens	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
שינצל	censal	Gi 5,120-codarrere 2b/1361 ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1356 1443
שינצלש	censals	Gi 5,120-codarrere 2b/1361	1356
שיקוגישמי	sicogesme	Gi 1,56-codarrere 1a/1361-1362	1340
שיקנאר	siqnar	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
שנדל לבן ואדום	sàndal blanc i vermell	Gi 1, 221-codarrere 3a/1382- 1383	XIV
שנדלש	sàndals	Gi 5, 212 codavant 3a /1372-1373	XIV-XV
שנטנסיא	sentència	Gi 1, 140 - codavant 2b/1391-1392	1332-1335
שנטרת	sentrat	Gi 5, 285-8/1367	XIV-XV
שפומיג	safumig	Gi 2,62-3, 10 i 11/1393-1395	XIV
שקליט	sac-llit	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325

6.3 Índex d'aljamies habituals (mesos, festivitats i partícules)

אבריל	abril	Gi 1,51, codavant 2a /1361	1327-1328
אגושט	agost	Gi 1,51, codavant 1 /1361	1327
אגושת	agost	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445) Gi 5, 284-6/1367	1370-1380: 1443
אויטוברי	uitobre	Gi 5, 269/ hecodarrere 1a ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1340 1443
אמרטרור	a Martror	Gi 5, 275-5/1365	1340
אנ	En	Gi 1,264/hecodavant 1-3/1403	1306
אשיקוגישמה	a Sincogesma	Gi 5,255 codavant 1-5/1361	1334-1341
גוין	juny	Gi 1,51-codavant 5/1361	1325
גוליאול	juliol	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443

		Gi 1.62, codavant 1a/1363	1324-1331
גוליוֹל	juliol	Gi 1,51, codavant 5a/1361	1328
גון	juny	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
גון	juny	Gi 1,51, codavant 1a /1361	1331
גֶון	juny	Gi 1,140-codavant 8a/1391-1392	1330
גינר	gener	Gi 1, 160 - codarrera 1b/1361-1362	1346
		Gi 5,284-6/1367	1386
גניר	gener/janer	Gi 1,62- codavant 2b/1363	1321
		ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
ד	de	Gi 1,7- codarrera 1-4 i codavant 1-3/1345-1346	1324-1331
דאימברי	deembre	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
דאימרי	deemre	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
דדימברי	dedembre	Gi 1,51-codavant 4/1361	1326
דדימרי	dedemre	Gi 1,140-codavant 8a/1391-1392	1332
דין	d'En	Gi 1,140-codavant 4b/1391-1392	1332-1335
דנ	d'En/de Na	Gi 1,7- codarrera 1-4 i codavant 1-3/1345-1346	1324-1331
וויטוברי	vuitobre/uitobre	Gi 1.62, codavant 2b/1363	1323
ידוש	idus	Gi 1, 160 - codarrera 1 i codavant 7/1361-1362	1347
		Gi 5,275-1/1365	
מאג	maig	Gi 1, 140 - codavant 6b/1391-1392	1443
		ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	
מאג	maig	Gi 1,140-codavant 8a/1391-1392	1330
מאיג	maig	Gi 1,51, codavant 5/1361	1325
מארס	març	Gi 5, 269/ hecodarrera 1b	1341-1342
מארץ	març	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
מיקל	(Sant) Miquel	Gi 1, 160 - codarrera 5b/ 1361-1362)	1342
מקל	(Sant) Miquel	Gi 1,115 codavant 7a	1371
מרטי	(Sant) Martí/ o bé Martirorum	Gi 1, 160 - codarrera 6a/ 1361-1362	1347
מרטורו	Martirorum	Gi 1, 160 - codarrera 6b/ 1361-1362	1347
מרטרור	Martror	Gi 1,62- codavant 2b/1363	1321
מרס	març	Gi 1,62- codavant 2b/1363	1321
נ	N'/Na	Gi 1,264/hecodavant 1-3/1403	1306
		ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
נא	Na	Gi 1,256 s.s. b /1397	1386
נדאל	Nadal	Gi 1, 160 - codavant 4a/ 1361-1362	1351
		ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
נדל	Nadal	Gi 1.62, codavant 1b/1363	1328
נואימרי	noemre	Gi 5, 269/ hecodarrera 1a	1342
		ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
נובימברי	novembre	Gi 1,62- codavant 2b/1363	1321
נובימרי	novemre	Gi 1,140-codavant 8b/1391-1392	1330
נובמרי	novemre	Gi 1, 160 - codarrera 1a/ 1361-1362	1345

		Gi 4, 144 hecodarrera 1a/1437	1402-1408
נוניש	nones	Gi 1, 160 - codarrera 1a/ 1361-1362 Gi 5,275-1/1365	1347
נינוב	Ninou	Gi 4, 144 hecodarrera 1a/1437	1402-1408
ס	ça	Gi 5,120-codarrere 2a/1361	1327-1330
סינקיגשמה	Cincagesma	Gi 1, 64/1363-3a	1327-1328
סיקגימה	Cicagema	Gi 1,51-codavant 4/1361	1326
סיקגימה	Cicagema	Gi 1,51-codavant 4a /1361	1326
פביר	feber	Gi 1, 178-codarrera 1a/1368	1348
פבריר	febrer	Gi 1,51, codavant 2a /1361 ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1327-1328 1443
פליב	(Sant) Feliu	Gi 1, 160 - codarrera 1b/ 1361-1362	1345
פליד	(Sant) Felid	Gi 1, 160 - codarrera 1a/ 1361-1362	1345
פשקה	Pasca	Gi 5, 284-1a/1367	1370-80
קורפוקרישט	Corpocrist	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
קלינדש	Calendes	Gi 1, 160 - codarrera 1b/ 1361-1362	1347
קרניש	Carnes (Tollendas)	Gi 1, 160 - codarrera 6b-7b/ 1361-1362	1347
קרנישטו	Carnestoltes	Gi 4, 144 hecodarrera 1a/1437	1402-1408
ש' ויסנס	Sant Vicenç	Gi 1,211 codavant 1a/1378-1379	1353
ש' ויצנץ	Sant Vicenç	Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1338
ש' מיקל	Sant Miquel	Gi 1,182-codavant 2/1368-1369	s. XIV
ש' פירי דגון	Sant Pere de Juny	Gi 5, 284-1a/1367	1370-80
ש' פליד	Sant Felid	Gi 1, 160 - codarrera 1a/ 1361-1362	1345
שטימברי	setembre	Gi 1,51, codavant 1b /1361	1328
שטימרי	setembre	Gi 1,140-codavant 4a/1391-1392 ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1326 1443
שינ פליד	Sen Felid	Gi 1, 160 - codarrera 6a/ 1361-1362; Gi 5,255 codavant 1-5/1361 Gi 5,255 codarrere 1/1361	1346 1334-1341
שינ' מיקל	Sent Miquel	Gi 1, 160 - codarrera 6a/ 1361-1362	1347
שינ' מרטי	Sent Martí	Gi 1, 160 - codarrera 6a/ 1361-1362	1347
שינ' פליד	Sent Felid	Gi 1, 160 - codarrera 6a/ 1361-1362	1347
שיקוגישמי	Siquagesme	Gi 1,56- codarrere 1b/1361-1362	1339
שמיקל	Samiquel	Gi 1,56-codavant 2a/1361-1362	1338
שמפליב	Samfeliu	Gi 1,62- codavant 1b/1363	1324
שנגובן	San Jouan	Gi 1,140-codavant 4a/1391-1392	1334
שנטנדרי	Sant Andreu	Gi 1,211 codavant 1a/1378-1379	1353
שנלוק	San Lluc	Gi 1, 178-codarrera 2/1368	1346
שנמיקל	San Miquel	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
שטימברי	setembre	Gi 1, 140 - codavant 3a/1391-1392	1332-1335

6.4 Índex d'abreviatures catalanes

אגש'	agost	Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet	1341-1346
אופי	oficial	Gi 1,140-codavant 8a/1391-1392	1326-1335
אי' ויבה'	Aiga Viva	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
בוס'	Simó Bassagais	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
בילקיי'	Belcaire	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
בלק'	Belcaire	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
בנגילס'	Guillem Banyils	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
בנדוני'	Bendoneta	Gi 1,56-codarrere 1a/1361-1362	1338
בסגאי'	Simó Bassagais	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
ברוגו'	Brogonyà	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
ברינגי'	Berenguer	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
ברנ'	Berenguer	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
ברנג'	Berenguer	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
גול'	juliol	Gi 1,140, codarrere 1a/1391-1392	1330
גולי'	juliol	Gi 1,140, codavant 4a/1391-1392	1390
גי'	Guiem	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1387
גי'	Girona	Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet	1341-1346
דדמ'	dedembre	Gi 1,7- codarrere 3a/1345-1346	1331
דוי'	de Vila d'Àsens	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
דאשי'			
דיבלו'	Deuloscrega	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
דסמא'	Des Maestre	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
דסמאש'	Des Maestre	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
הוצטגי'	otsatges	Gi 1, 160 - codarrera 6b/ 1361-1362	1346
וויטו'	vuitobre	Gi 1,180-codavant 1/1368	1328-1333
וי'	vila	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
וי' דאשי'	Vila d'Àsens	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
ויטו'	vuitobre	Gi 1,180-codavant 1a/1368	1328-1333
לגושטי'	Llagostera	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
לובט'	Guillem Llobet	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
לפל'	per (Sant) Feliu	Gi 1, 160 - codarrera 1b/ 1361-1362Gi 1,180 codavant 1 i 5/1368.	1328/1345
מוט'	Pere Mut	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
מרט'	Martror	Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet	1341-1346
מרטירו'	Martirorum	Gi 5,255 codavant 1-5/1361	1340
נבא'	Navarro/Navaro	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
נוומ'	novembre	Gi 1,140-codavant 8/1391-1392	1330
סל'	Celran o Salt	Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet	1341-1346
סלרא'	Celran	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386

פבר'י	febrer	ZAB/Gi 1, 160 - codarrera 1b/ 1361-1362	1345/1443
פונקו'	Joan de Fontcoberta	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
פינטו'	Bernat Pintor	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
פל'	Sant Feliu	Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet	1341-1346
פלפ'	Palafrugell	Gi 1,62- codavant 1b/1363	1323
פר'	Pere	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
פשק'	Pasqua	Gi 1, 160 - codavant 4a/ 1361-1362	1350
קורט'	cortera	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
קלי'	calendes	Gi 1,51, codavant 4/1361; Gi 1, 160 - codavant 4a/1361-1362	1325/1351
קלינד'	calendes	Gi 1, 160 - codarrera 1b/ 1361-1362; ZAB	1347/1443
קלנ'	calendes	Gi 1, 160 - codarrera 1/ 1361-1362; Gi 5,275-1/1365; ZAB	1347/1443
קמלו'	Camllong	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
קנטל'	Francesc o Bernat Catallops	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
קרני'	Carnes (Tollendas)	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321
ר'	reials	Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet/1364-1365; ZAB 11, 13, 30 i 41	1341-1346 1426
רידלו'	Ridelots	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
ש'	Sant/Santa	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1387
ש' ויסנס	Sant Vicenç	Gi 1,211 codavant 1a/1378-1379	1353
ש' ויצנץ	Sant Vicenç	Gi 1,56-codarrera 1b/1361-1362	1338
ש' מיק'	Sant Miquel	Gi 1, 160 - codarrera 6a/ 1361-1362	1347
ש' מיק'	Sant Miquel	Gi 5, 284-1a/1367	1370-1380
ש' מרט'	Sant Martí	Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet	1341-1346
ש' פליד	Sant Feliu	Gi 5, 269/ hecodarrera 1a; Gi 1, 71/1364-1365-3b	1340
שטי'	setembre	Gi 1, 64/1363-1a; Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet	1327-1328 1341-1346
שיל'	Sils	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3', 4, 4', 6, 7 i 7'/1397.	1386
שינ מיק'	Sen Miquel	Gi 5,275-4/1365	1344
שמק'	Sant Miquel	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426

6.5 Índex d'antropònims (noms de cristians)

(...) Hostaler	אושטליר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
(...) Pont de Ridelots	בר[...] פונט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
(...) sa Caçara	סקסרה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Agell	אגיל	Gi 1,140-codavant 8b/1391-	1330

		1392	
Aldric de Sent Cervian	אלדריק	Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1338
Alic	אליק	Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1338
Ambre Bassalt Ramon	אמברה באסלת רמון	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1325
Andreu Tarrià de Brujola	אנדריו טריאה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Andreu Tarrià de Brogonyà	אנדריו טריאה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Andreu, capellà de Camlonc	אנדריו כפילא	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Antoni Bagestran(?)de Brujola	אנטוני בגש[ט]ראן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Antoni Coll de Montnegre	אנטוני קול	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Antoni Fran de sobre Estany	אנטוני פראן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Antoni Mir d'Avian	אנטוני מיר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Arnad Joan de Romanyan	ארנד גואן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Arnal (...) de Juian	ארנל	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Arnal Calar de sa Vila de Salran	ארנאל קלאר	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1327-1330
Arnal des ...	ארנל דסט	Gi 1, 160 - codavant 9b/1361-1362	1345
Arnal des Cal...	ארנל דסקל[.].ש	Gi 1,140-codavant 4a/1391-1392	1334
Arnal des Torrents	ארנל דסטורינטש	Gi 1,140-codavant 8a/1391-1392	1330
Arnal Ferreres de Camdoran	ארנל פרירש	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Arnal Joan de Sant Andreu Salou	ארנל גובן	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Arnal Maçot	ארנל מסוט	Gi 5,263 codavant 3a/1362	M. S. XIV
Arnal Mas, notari	ארנאל מאש	Gi 1,51-codavant 1, 3 i 5/1361/Gi 1,62- codavant 1i 2/1363	1321-1331
Arnal Massot de sa vila de Juian	ארנל מסוט	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Arnal Miquel, de Mardamanya	ארנאל מיקל	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1330-1331
Arnal Oliver de Formià	ארנל אוליור	Gi 1,140-codavant 4a/1391-	1334

		1392	
Arnau Pagès	ארנאל פניש	Gi 1,62- codavant 1b/1363	1324
Arnau Pedrer de Llagostera	ארנל פדריר	Gi 1,7- codavant 1a/1345-1346	1324
Arnau Porvençal de Caldes	ארנאל פורבנסאל	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321-1329
Arnau Roig de Juian	ארנל רוג	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Arnau sa Costa de Bordils	ארנאל סקושה	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1327
Arnau sa Fogada de Fornells	ארנאל ספוגאדה	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1327
Arnau sa Saglia	ארנאל סגליה	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1327
Arnau Sanç de Felines	ארנאל שאנץ	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1330-1331
Arnau Sarrer de Vila de Sans	ארנל סריר	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Arnau Sarrers de Cam Duran	ארנל סרירש	Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1338
Arnau	ארנב	Gi 1, 140 - codavant 9b/1391-1392	1332-1335
Arnau Bofí de Bordils	ארנב בופי	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Arnau Bofí de Cortsan			
Arnau Borgés	ארנב בורגש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Arnau Camardon de Vilalbín	ארנב קמרדון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Arnau Domenja	ארנב דומינגו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Arnau Falgueres	וארנב פלגירש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Arnau Ferrer des Carreu	ארנב פריר דסקריב	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Arnau Julian de Bordils	וארנב גוליאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Arnau Miquel de Madremanya	ארנב מיקל	Gi 1,56-codarrere 1a/1361-1362	1338
Arnau Rasan de Camlonc	ארנב רשאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Arnau Rissac de Camlonc	ארנב רישאק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Arnau Roira de Vilalbín	ארנב רואירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Arnau Salom de Mieres	ארנב סלום	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Arnau Torinet	ארנב טורינט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386

Astruc Marquès de Cabret	אשטרוק מרקיש	Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1338
Barjoan	בארגונאן	Gi 1,51-codavant 4/1361	1325
Bartomeu ...	ברטומיו	Gi 5,263 codarrere 4a/1362	m. s. XIV
Bartomeu Conomina	ברטומיו קונומינה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bartomeu de Cabrera	ברטומ' דקברירה	Gi 1,140-codavant 8a/1391-1392	1330
Benanada Martorella	בינאדה מרטורילה	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321
Benet de Felines	בניט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer	ברנגיר	Gi 1, 140 - codavant 2a/1391-1392	1332-1335
		Gi 1,115-codavant 3/1377	f.s. XIV
		Gi 1,7- codavant 2a/1345-1346	1324-1331
		Gi 1, 160 – codarrera 4b-6a/1361-1362	1345
Berenguer (...) d'Asvai	ברנגיר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer (...) de Ridelots	ברנגי'	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Abric de Celran	ברנגי' אבריק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Barbagit d'Asvai	ברנגיר ברבגוט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Bascós de Celran	ברנגיר בשקוס	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Berenguer	ברנגיר ברנגיר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer carnisser	ברינגיר	Gi 1,56-codarrere 1a/1361-1362	1338
Berenguer Castelin	ברנגי' קשטלין	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Dalmad de sa vila	ברנגיר דלמד	Gi 1,7- codavant 2a/1345-1346	1324-1331
Berenguer de Babian de Mardamanya	ברנגיר דבביאן	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1329
Berenguer de Babian de Mardermanyia	ברנגיר דבביאן	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1327-1330
Berenguer des Bosc de Mardamanya	ברנגיר דסבוסק	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1327
Berenguer des Bosc de	ברנגיר דסבוסק	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1327-1330

Mardermanya			
Berenguer des Prat	ברנגיר דספרט	Gi 1,140-codavant 4a/1391-1392	1331
Berenguer des Roura	ברנגיר דסרובה	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321
Berenguer des Soler	ברנגיר דסשוליר	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1324
Berenguer Esnadre, clergue de Caldes	ברנגיר אשנדרי	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1328
Berenguer Espital	ברנגי' אשפיטאל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Estrader de Formià	ברנגיר אשטראדיר	Gi 1,140-codavant 4a/1391-1392	1334
Berenguer Falgueres de Camlenc	ברנגיר פלגירש	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1327
Berenguer Feliu de Ridelotes sa Crou	ברנגיר פליב	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1327
Berenguer Ferrat de Celran	ברנגי' פראט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Ferrer	ברנ' פריר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Ferrer	ברנגיר פריר	Gi 1, 140 - codavant 3a/1391-1392	1332-1335
Berenguer Ferrer de Fellines	ברנגי' פריר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Ferrer de Ridelots	בר' פריר	Gi 1, 140 - codavant 3a/1391-1392	1332-1335
Berenguer Ferrer de Rupian	ברנגיר פריר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Gassagós	ברנגי' גאשגוש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Malvet de s'Alls	ברנגי' מל[ו]יט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Martín de sa vila de Foixan	ברנגי מרטין	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321
Berenguer Morell de Ridalots	ברנגי' מוריל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Morer de Vila d'Àsens	ברנגי' מוריר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Padron	ברנגי' פדרון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Padron	ברנגיר פדרון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Paià	ברנגיר פייאה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Ponç de Camós	ברנגיר פונץ דקמוש	Gi 1,7- codavant 2a/1345-	1324-1331

		1346	
Berenguer Prats	ברנגיר פראץ	Gi 1, 160 - codarrera 1b/ 1361-1362	1345
Berenguer Puig Torrat de Sorts	ברנגי' פוג טוראט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Ravinassa de Sils	ברנגיר רואינסה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Reig de Sarrian de dalt	ברנגיר ריג	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Berenguer Riquer de Vall de Vialben	ברנגיר ריקיר דבל	Gi 1,51-codavant 4/1361	1326
Berenguer sa Mafresas de Celran	ברנגיר סמפרישאש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer sa Plana de Falgàs	ברנגי' ספלאנא	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer sa Roira	בר' סרויירה	Gi 1, 140 - codavant 3a/1391-1392	1332-1335
Berenguer Sala de sa Maca	ברנגיר שאלה	Gi 1,140-codavant 4a/1391- 1392	1335
Berenguer Sala de sa Roca	ברנגיר שאלה דסרוקה	Gi 1, 140 - codavant 2b/1391-1392	1332-1335
Berenguer Salat	ברנגיר שאלת	Gi 1, 140 - codavant 2a/1391-1392	1332-1335
Berenguer Serra	ברנג' שירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Serra, de Maçaanet	ברנגי' שירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Sitges de Lambilles	ברנגיר סיטגש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Solan d'Asterri	ברנגיר שולאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Sot de Vilarbó	ברנגיר סוט דוילארבו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer Talosa des Marcadal	ברנגיר טלושה	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1326
Berenguer Verai de fora sa vila de Celran	ברנגיר וראי דפורה	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Berenguer Vermei de Celran	ברנגיר ורמאי	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1330
Berenguer Vidal	ברנגיר וידאל	Gi 1,51-codavant 4/1361	1327
Berenguer Vingells de Cornian	ברנג' וינגלש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Berenguer, batlle de Llampalles	ברינגיר	Gi 1,56-codarrera 1a/1361- 1362	1338
Bernad	ברנד	Gi 1,140-codavant 4a;	1330

		8a/1391-1392	
		Gi 1, 160 - codavant	1345
		8b/1361-1362	
		Gi 5,263 codarrere 4a/1362	m. s. XIV
		Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Bernad (...) de Brugonyà	ברנד	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad (...) de Juian	ברנד	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Bernad Alemany de Felines	ברנד אלמאין	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1324-1327
Bernad Amat d'Aiga Viva	ברנד אמאט	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Bernad Andreu de Figueres	ברנד אנדריו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Arnal	ברנד ארנאל	Gi 5, 269/ hecodarrere 1a	1340
Bernad Barber	ברנד ברביר	Gi 1, 140 - codavant	1332-1335
		3a/1391-1392	
Bernad Barjuian de Barcelona	ברנד ברגוייאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Batlle de Valls	ברנד בטלי דואלש	Gi 1,7- codarrere 3a/1345- 1346	1331
Bernad Bernarda, escrivà de Granollers	ברנד ברנאדה	Gi 1,140-codavant 4b/1391- 1392	1326
Bernad Bobés	ברנד בובש	Gi 2,72-hecodavant 5/1397- 1398	1325
Bernad Bonifaia des Ruian	ברנד בוניפאיי דסרויאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Bou de Vila de Madremanya	ברנד בוב	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Bernad Cantalrala d'Aigua Viva	ברנד קנטלראלה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Carbonell	ברנד קרבונל	Gi 1,180-codavant 1a/1368	1328-1333
Bernad Carnés de Juian	ברנד כרניש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Carnot de Fornells	ברנד קרנוט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Carós de Vila de Muls	ברנד קרוש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Castion, de Sant Daniel	ברנד קשטיון	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1330-1331
Bernad Coll de Mardermanya	ברנד קול	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1327-1331
Bernad Costa de Pedrengar	ברנד קושטא	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386

Bernad d'Astruc de Vila Freser	ברנד דשטרוק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad de Bas, fuster	ברנד דבאש	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321
Bernad de Fugellls	ברנד דפוגיאלש	Gi 5, 272-hecodarrera 4/1364	1328
Bernad de Sanpeix	ברנד דסנפיש	Gi 1,140-codavant 8a/1391- 1392	1330
Bernad des Bosc	ברנד דסבושק	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1327-1328
Bernad des Pujols	ברנד ד[ד]ספוג[ולש]	Gi 1, 160 - codarrera 1a/ 1361-1362	1345
Bernad Falgueres	ברנד פלגירש	Gi 1,140-codavant 8a/1391- 1392	1330
Bernad Feliu des Prats	פלאיב דשפרץ	Gi 1, 160 - codarrera 1b/ 1361-1362	1345
Bernad Ferrer	ברנד פריר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Ferrer de Celran	ברנד פריר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Fossan	ברנד פושאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Gallsomo(?) de Ridelots	ברנד גלשומו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Garic de Vall de Sant Gregori	ברנד גאריק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Gibret i filla de Vidreres	ברנד גיברט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Guiem sa Pol de Castian	ברנד גי' ספול	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Joc (?)	ברנד גוך	Gi 5,120-codarrera 2a/1361.	1356
Bernad Joc de Mieres	ברנד גוק	Gi 1,51-codavant 3a/1361	1327-1328
Bernad Joscám, de Canet	ברנד גושקאם	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Llandric de Focars	ברנד לנדריק	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Bernad Marcs de Llagostera	ברנד מרקש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Marin de Sorts	ברנד מרין	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Martín de Juian	ברנד מרטין	Gi 5, 269/ hecodarrera 1a/Gi 1,56-codarrera 1a/1361-1362	1338-1340
Bernad Moner	ברנד מוניר	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Bernad Noell de Borgonyà	ברנד נוא[י]ל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Oliva	ברנד אוליבה	Gi 1.62-codavant 2a/1363	1323
Bernad Oliveres de Cassan	ברנד אוליבירש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4',	1386

		6- 7'/1397	
Bernad Ort d'Aigua Viva	ברנד אורט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Pagès de Vila d'Àsens	ברנד פגש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Pascal	ברנד פשקאל	Gi 1, 160 - codarrera 1b/ 1361-1362	1345
Bernad Pascal de Celran	ברנד פשקאל	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Bernad Portell	ברנד פורטיל	Gi 1,62- codavant 1b/1363	1324
Bernad Pratós	ברנד פרטוש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Pratós d'Asvai	ברנד פרטוש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Prats de Sorts	ברנד פראץ	Gi 1, 160 - codarrera 1a/ 1361-1362	1345
Bernad Reig de Mollet	ברנד ריג	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Ricart de Palol	ברנד ריקארט	Gi 1, 160 - codarrera 1b/ 1361-1362	1345
Bernad s'Escades	ברנד ששקדש	Gi 1, 160 - codarrera 6b/ 1361-1362	1346
Bernad s'Oblera (Olivera)	ברנד סאבלירה	Gi 5,263 codavant 3a/1362	m. s. XIV
Bernad sa Riera de Ferreres	ברנד סריאירה דפרירש	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Bernad sa Ruian	פרנסשק סרויאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad sa Solivers de Focars	ברנד סדאוליברש	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Bernad sa...	ברנד ס	Gi 1,140-codavant 8b/1391- 1392	1330
Bernad Salas de Riderenes	ברנד סלאס	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1328
Bernad Serra de Palau	ברנד שירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Sunyer de Vilalben	ברנד שוניר	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1330-1331
Bernad Tàpies des Castelar	ברנד טפיאש דסקשטלר	Gi 1,51-codavant 1a-2b /1361	1327
Bernad Teià	ברנד טייא	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernad Viader	ברנד ויאדיר	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1325
Bernad Xunclà de Bàscara	ברנד שונקלה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bernat	ברנט	Gi 1, 140 - codavant 2; 6a/1391-1392	1332-1335

		Gi 5, 269/ hecodarrere 1b	1341
Bernat (...) de Saltacanes	ברנט דשלטקניש	Gi 1, 140 - codavant 2b/1391-1392	1332-1335
Bernat Bessó de Torredera (Tordera)	ברנט בסו דטורידירה	Gi 1,140, codavant 5a/1391-1392)	1335
Bernat Cellé de sa Sopera	ברנט סילי	Gi 1,140, codavant 5a/1391-1392)	1335
Bernat d'en Banys d'Olives	ברנט דין בניש דאן[ל]יבש	Gi 1,140-codavant 4b/1391-1392	1335
Bernat Pintor, notari	פינטו	Gi 1,256 codavant 3'-4/1397; Gi 1,256 s.s, a/1397	1386
Bernat Sala	ברנט שאלה	Gi 1, 140 - codavant 6a/1391-1392	1332-1335
Bertran Francesc	ברטראן פרנסשק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bisbal	בישבאל	Gi 1.62-codavant 2a/1363	1323
Bisbal, sa	בישבאל	Gi 5, 269/ hecodarrere 1b	1341
Blanca	בלאנקה	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1330-1331
Bonanat ...	בוננט	Gi 1,51-codavant 1b; 5a/1361	1324-1327
Bonanat de (...), blanquer			
Bonanat Caners, blanquer	בוננט כנירש	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1330
Bonanat Dolcet de Lambilles	בוננט דולסיט	Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1338
Bonanat Llimona, mercer	בוננט לימנה	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1327
Bonanat Riquer de Celran	בוננאט ריקיר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bonanat Tarragona de Madrenes	בוננט טרגונה דמדרינש	Gi 1,51-codavant 1a /1361	1327
Bonassac	בונאנשק	Gi 1,140-codavant 8b/1391-1392	1330
Bonet de Cabanes	בוניט	Gi 1, 140 - codavant 2b/1391-1392	1332-1335
Bonet de Cabanes	בוניט	Gi 1, 140 - codavant 2b/1391-1392	1332-1335
Boneta	בוניטה	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1325
Boronesc	בורונישק	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1327
Boronesc, dona de Pere Ramon de Mont	בורונישך	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Bosc de Vilalbín, deç	בושק	Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1338
Bruguera (Ramon), notari	ברוגירה	Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1338
Brunés	ברוניש	Gi 1, 140 - codavant	1332-1335

		6a/1391-1392	
Brunissèn	ברונישן	Gi 1, 160 - codavant 3a/1361-1362	1347
Cabrogín ?	קברוגין	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1330-1331
Cadellés, (...) de	קדיליש	Gi 1, 140 - codavant 6a/1391-1392	1332-1335
Cam de Piera, corredor	קם דפירה	Gi 1,62-codavant 2a/1363	1323
Canal de ...	קנאל	Gi 1,62- codavant 1a/1363	1324
Cassarres Tabes	קשרש טביש	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1330-1331
Castaion Foixan	קשטיון פושאן	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321
Castion Mas	קשטיון מאש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Coloma	קולומה	Gi 1,51-codavant 5b/1361/Gi 1.62-codavant 2b/1363	1325-1326
Colomer de Canet	קלומינך	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Colomera, dona de Bernat	קולומירה	Gi 1, 140 - codavant 6a/1391-1392	1332-1335
Corbaran	קורבראן	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1325
Cortada de Rupian	קורטאדה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Cortada des Tin /Tain (Teià?)			
Cubells	קובאילש	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321
Dalmau (...) de Castellet	דלמב	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Des Roger d'Adri	דסרוגיר דאדרי	Gi 1,51-codavant 1a /1361	1331
Deulofeu Sac	דיבלופיב סק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Devesa	דוישה	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
Domenec des Pou de Fornells	דומניק דספוב	Gi 1,51-codavant 1a /1361	1327
Escampa	אשקמפה	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1327-1328
Espital	אשפיטאל	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1327
Espital de Senyor	אשפיטאל דשינייאונך	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Estalric	אשטלריק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Estanyol de Canet	אשטניול	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Estevan sa (...) de Sarrián	אשטיבאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Estevan sa Pont/Font	אשטיבאן ספונט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Farnés de Sec Vilar	פרנס שק וילאר	Gi 1,7- codarrere 3b/1345-	1331

		1346	
Farnés....	פרנס	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Felid	פליד	Gi 1,51-codavant 2a-3a/1361; Gi 5, 269/ hecodarrere 1a	1327-1340
Felid de Brunjola	פליד	Gi 1,56-codarrere 1b/1361- 1362	1338
Feliu Calvon	פליב קלבון	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
Feliu Joan de Palau	פליב גואן דפלאב	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ferrer	פריר	Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392	1332-1335
Ferrer Bernad de Cabret	פריר ברנד	Gi 1,56-codarrere 1b/1361- 1362	1338
Fogada de Vilamarin	פוגאדה דוילמרין	Gi 1,7- codavant 2a/1345- 1346	1324-1331
Fort (Jaume Trasfort), notari	פורט	Gi 1,56-codarrere 1/1361- 1362; Gi 5, 269/ hecodarrere 1b	1338-1341
Franca sa Roca	פרנקאה סרוקה	Gi 1,51-codavant 4/1361	1325
France(s)c	פרנסק	Gi 1, 140 - codavant 10b	1332-1335
Francesc	פרנסשק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
		Gi 5, 269/ hecodarrere 1a	1334
Francesc	פרנסשק	Gi 1, 160 - codarrera 6a/ 1361-1362	1347
Francesc (...) de Bordils	פרנסשק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc (...) de Vila d'Àsens			
Francesc (...) Sots de Bajols	פרנסשק [...]אנה שוטש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc (Simó), notari	פרנסישק	Gi 1,51-codavant 1-2-3/1361; Gi 1,56-codarrere 1/1361- 1362;	1324-1338
Francesc (Simó), notari	פרנסי	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1330-1331
Francesc Bossac de Vilalbín	פרנסשק בושק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Carbonell de Llofriú	פרנסשק קארבוניל	Gi 5, 269/ hecodarrere 1b	1341
Francesc Catallops/Bernat de Cantallops, notari	קנטל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Comes de Sa Pera	פרנסשק קומש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Cornian de Sorts	פרנסשק קורנייאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386

Francesc Dalmau de Felines	פרנסשק דלמב	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc de Palau	פרנסשק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc de Teialan	פרנסשק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc de Torines, cavaller de Santa Pellaia	פרנסישק דטורינש	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1327-1330
Francesc Deulofeu	פרנסשק דיבלופיב	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Dolça de Bàscara	פרנסשק דולסה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Estagnaiart de Vila d'Àsens	פרנסשק אשטגניארט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Estanyol de Canet	פרנסשק אשטניול	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Joan de Bescanon	פרנסשק גואן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Lladon de Pedrinà	פרנסשק לדון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Masson de Canet	פרנסשק משאון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Mateu de Vialbin	פרנסשק מטיו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Padron petit	פרנסשק פדרון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Pascal de Sant Medir	פרנסשק פשקאל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Pont de Sant Marçal	פרנסשק פונץ	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Prat de Mollet	פרנסישק פראט	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1327-1328
Francesc Puig	פרנסשק פוג	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Raset de Salt	פרנסשק רשאט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Roira	פרנסשק רואירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Rostoi de Llambilles	פרנסשק רשטוי	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc sa Praiera (?) (Piera?)	פרנסשק ספריידה	Gi 1, 140 - codavant 2b/1391-1392	1332-1335
Francesc sa Ruian	ברנד סרויאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386

Francesc sa Vall	פרנסשק סואל	Gi 1, 160 - codavant 8a/1361-1362	1345
Francesc Simon, notari	פרנסשק שימון	Gi 5, 269/ hecodarrere 1a	1334
Francesc Travaies de Canet	פרנסשק טרוויאש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Valls de Cornellà	פרנסשק וואלש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc Visén des Vaulanada	פרנסשק בישן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Francesc, fill de Berenguer de Babian	פרנסישק	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1329
Garan Garriga de Juian	גראן גריגה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Garau Camradon de Mallaven/Malalven	גראב קמרדון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Garau des (...)	גראב דסדל [...]	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Gialme	גיאלמי	Gi 1, 160 - codarrera 5a/ 1361-1362	1342
Gibeny	גיבן	Gi 1, 160 - codavant 9a/1361-1362	1347
Gifré	גיפרי	Gi 1, 160 - codavant 1b/1361-1362	1347
Gueral Gordataia	גראל גורדטיי	Gi 2,72-hecodavant 5/1397- 1398	1325
Guerau d'Òrrius	גרב	Gi 1, 140 - codavant 2b/1391-1392	1332-1335
Guialma de Bell Solan d'Aiga viva	גיאלמה דביל שולאן	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1330-1331
Guiam	גיאם	Gi 1, 140 - codavant 3- 6/1391-1392	1332-1335
Guiam Coll	גיאם קולי	Gi 1,140-codavant 8a/1391- 1392	1330
Guiam Aimeric de Mollet	גיאם אימריק	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1327-1328
Guiam Albert de Bordils	גיאם אלברט	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1327
Guiam Amat	גיאם אמאט	Gi 1,140-codavant 4a/1391- 1392	1330
Guiam Arnal	גיאם ארנל	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Guiam Arquimal	גיאם ארקימאל	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1327-1330
Guiam Asnadre, de Camallera	גיאם אשנדר	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321-1327
Guiam Balsareny	גיאם בלסראיין	Gi 5, 269/ hecodarrere 1a	1340
Guiam Batlle	גיאם בטלי	Gi 1,51-codavant 3a/1361	1327
Guiam Bernad de Llambilles	גיאם ברנד	Gi 1,51-codavant 3a/1361	1327

Guiam Calotas	גיאם קלוטאש	Gi 1, 178-codarrera 1a/1368	1348
Guiam Casteiol de Palol	גיאם קאשטיאל	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321
Guiam de (...) sa Bell	גיאם ד... סביל	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1330-1331
Guiam de Cantalopis de	גיאם דקנטלופיש	Gi 1,62- codavant 1b/1363	1324
Guiam de Saig Pallicer des Marcadal	גיאם דסיגש פליסיר	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1326
Guiam de Salija de Vilalbín	גיאם דסליגה	Gi 1,51-codavant 1a /1361	1327
Guiam de Vila de Moça	גיאם דוילה דמוסה	Gi 1,51-codavant 1a /1361	1327
Guiam de Vila Osar	גיאם דוילה אושר	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1327
Guiam des Castell	גיאם דסקשטיל	Gi 5,263 codavant 3a/1362	M. S. XIV
Guiam des Prat	גיאם דספרט	Gi 1,140-codavant 4a/1391- 1392	1331
Guiam Descoll	גיאם דסקואול	Gi 1, 178-codarrera 1a/1368	1348
Guiam Estevan des [?]pin;	גיאם אשטיבן	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Guiam Gigana de Celran	גיאם גיגנה	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1330
Guiam Gila, clergue de ...	גיאם גילה	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1331
Guiam Lladon	גיאם לדון	Gi 5, 269/ hecodarrera 1a	1340
Guiam Martorell de Salt	גיאם מרטוריל	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1327-1328
Guiam Oliver de Raret de Cervian	גיאם אוליביר דרריט	Gi 1.62-codavant 2a/1363	1323
Guiam Pagès, de Madermanyia	גיאם פגיש	Gi 1,51-codavant 1a /1361	1327
Guiam Pascal	גיאם פשקאל	Gi 5,263 codavant 3a/1362	m. s. XIV
Guiam Pere	גיאם פירי	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Guiam Pere Sasfosses de Salt	גיאם פירי שפושיש	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1330
Guiam Prat de Mollet	גיאם פראט	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1327-1328
Guiam Reig	גיאם ריג	Gi 1,51-codavant 1-2 /1361	1330-1331
Guiam Ros	גיאם רוש	Gi 1,62- codavant 1b/1363	1324
Guiam sa Maçana, batlle de Vila Blareix	גיאם סמסאנה	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1330
Guiam sa Maçana, batlle de Vila Blareix	גיאם סמסנה	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1327-1328
Guiam sa Robira, capellà de Carrat	גיאם סרובירה	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1325
Guiam sa Saprades de Montnegre	גיאם שפרדיש	Gi 1,51-codavant 3a/1361	1327
Guiam sa...Fuster	גיאם ס[...]לה פושטיר	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Guiam Sagí de (...) Camós	גיאם סגי ד[...]קמוש	Gi 1,7- codarrera 4a/1345- 1346; Gi 1,7- codavant 2a/1345-1346	1326
Guiam Serrer	גיאם סריר	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1330-1331
Guiam, Frare	גיאם	Gi 5,263 codarrera 4a/1362	m. s. XIV
Guiam... de Cabrera (de Mar)	גיאם	Gi 1, 140 - codavant	1332-1335

		2b/1391-1392	
Guiam des Roura, capellà de Vilart	גיאם דסרברה	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Guiem (...) de Llagostera	גיל' [...] רון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Arnal de Quart	גיאם ארנל	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Guiem Bernad d'Aiga Viva	גיל' ברנד	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Boffi de Llagostera	גיל' בופ	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Colom	גיל' קולום	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Cortada	גיל' קורטאדה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem de Blanca	גיל' [...] דבלאנקה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Ferrer de Llampaias Guiem Ferrer de Palafrugell Guiem Ferrer, fuster de Celrà	גיל' פרייר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Gaià d'Orts	גיל' גאי' דאורתש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Galana de Montagut	גיל' גאלנה גיל' גילאנא	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Gomer de Cortian	גיל' גומיר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Patau	גיל' פטאב	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Joer de Ridelots	גיל' גואיר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Julian	גיאם גוליאן	Gi 1, 64-11b/1363	1327-1328
Guiem Lladon de Lloran	גיל' לדון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Llorenç d'Asvai	גיל' לורינג	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Martín	גיל' מר[טין]	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Mestre de Llagostera	גיל' מאשטר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Montada	גיל' מונטאדה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Natín de Bordils	גיל' נטין	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Pagès de Santa Logaian	גיל' פגיש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4',	1386

		6- 7'/1397	
Guiem Partran	ג'י פ'רטרן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Patau	ג'י [גו]אן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Pedrer de Llagostera	ג'י פ'דריר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Pere de Vila Genià?	ג'י פ'י	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Pere Jacme de sa Pera	פ'י ג'קמי	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Ponç de Caçan	ג'י פ'ונץ	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Pont de Ridelots	ג'י פ'ונט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Puig de Mallaven/Malalven	ג'י פ'וג	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Raval de Llagostera	ג'י ר'וול	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Roira	ג'י ר'ואירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem sa Costa de Sarrian	ג'י ס'קושטה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem sa Font de Camós	ג'י ס'פונט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem sa Maia des Casara	ג'י ס'מאיי ד'סקסרה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem sa Pont Bag	ג'י ס'פונט באג	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem sa Vegeda de Montnegre	ג'י ש'ווגידה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Saborell de Celran	ג'י ש'בוריל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Serra de Sant Gregori	ג'י ש'ירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Sitjar de Sant Julià de Ramis	ג'יאם ס'יגאר	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Guiem Tassi	ט'אסי ד'פוג	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guiem Vidal de Juian	ג'י ו'ידאל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guifré	ג'יפ'רי	Gi 1, 160 - codavant 7b/1361-1362	1345

Guillem de Vall	גילם דבאל	Gi 1,140, codarrere 1a/1391-1392)	1341
Guillem	גילים	Gi 1, 160 - codavant 2b/1361-1362	1351
Guillem Banyils	בנגילס	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guillem Calvet	גילם קלבט	Gi 1, 160 – codavant 1a/1361-1362	1347
Guillem d'Armadans de Cornian	גילים דארמדנש	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1324
Guillem Genís de Corts	גילים גניש דקורטש	Gi 1, 160 - codarrera 1a/1361-1362	1345
Guillem Llobet	לובט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Guillem Llorenç de Sen Tandreu Salou	גילם לורינץ	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1325
Iacme Escolan	יקמה אשקולאן	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
Iaqme Martorell	יקמי מרטוריל	Gi 1,260-codavant 1c/1400	1353
Ioanicó	יואניקו	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
Iober de Salt	יוביר	Gi 1,51-codavant 4/1361	1326
Jacme	גקמי	Gi 1, 160 – codavant 1a/1361-1362	1347
Jacme	גאקמי	Gi 1,140-codavant 4b/1391-1392	1330
Jacme (...)	גקמי	Gi 5, 269/ hecodarrere 1a	1340
Jacme (...) de Vila Blareix	גקמי	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jacme Bossan d'Adri	גקמי בושן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jacme Cams de Vila Blareix	גקמי קאמש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jacme Coll de Palol	גקמי קול	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jacme Coll de Sorts			
Jacme Cortada de Rupian	גקמי קורטאדה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jacme de ...	גאקמי ד ...	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Jacme de Farnés, clergue	גקמי דפרניש	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1324
Jacme de Frapestell	גקמי דפרפשטיל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jacme des Plan	גקמי דספלאן	Gi 5,269-hecodavant 8a/1363-1364	M. S. XIV
Jacme Fortian de sa Tallada	גאקמי פורטיאן	Gi 5, 269/hecodavant 6a i 5a	1338
Jacme Galter de Celran	גקמי גלטיר	Guillem Ponç pare, 1359,	1342

		Rupià, 10	
Jacme Gisseres de Cornian	גקמי גשירש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jacme Jassers	גקמי גשירש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jacme Lladon	גקמי לאדון	Gi 5,120-codarrere 2a/1361.	1356
Jacme Marin	גקמי מרין	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jacme Noguer	גקמי נוגיר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jacme Noguera	גקמי נוגירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jacme Noisedor de Sarrian	גקמי נושידור	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jacme Riquer de Celran	גקמי ריקיר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Janer de Lampilles	גנאיר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jacme Pellisser de Vila Blareix	גקמי פליסיר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jacme sa Vulina de Colonyà	גקמי סובלינה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jassia de Castelar	גסיה דסקשטלר	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1330-1331
Joan Agullana, escrivà de Bajoles	גואן אגוייאנה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Joan Aloart	גואן אלוארט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Joan Bajaian de Camós	גואן בגייאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Joan Batlle de Figueres	גואן בטלי	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Joan Batlle de Trovaba	גואן בטלי דטרוואבא	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Joan Colomer d'Aigua Viva	גואן קולומר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Joan de (...), batlle de (...)	גואן ד[...]באן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Joan de Bescanon	גואן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Joan de Cortós	גואן	Gi 5,255 codavant 2/1361	1340
Joan de Fontcuberta	פונקו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Joan de Sils	גואן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4',	1386

		6- 7'/1397	
Joan de Valls	גואן דיואלש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Joan Fabrega de Ridelots	גואן פבריגה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Joan Ginesta d'Asvai	גואן גנישטא	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Joan Martín de Fornells	גואן מרטין	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Joan Poc	גואן פוק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Joan sa Cabrujan de Mont de Sant Felià	גובן סקברוגאן	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Joan Tort d'avall Canet	גואן טורט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Joan Trobat de Juian	גואן טרובאט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Jofre de Centens	גופרי דסינטינש	Gi 1.62-codavant 2a/1363	1323
Josep Bions	גוסף ביונס	Gi 5, 121-8a/1361	1338
Jouan	גובן	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1325
Jouan Cabrugan de Santa Pellaia	גובן קברוגאן	Gi 1,56-codarrere 1b/1361- 1362	1338
Jouan Cabrujan	גובן קברוגאן	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1330-1331
Jouan de Vall	גובן דבל	Gi 1,62- codavant 1b/1363	1324
Jouan des Mas	גובן דסמאש	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1325
Jouan Moner	גובן מוניר	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Jouan Ramon Mir, de sa Mota	גובן רמון מיר	Gi 1,51-codavant 4/1361	1326
Jouan Sasardes de Lambilles	גובן סשארדיש	Gi 1,51-codavant 3a/1361	1327
Jouan Vidal de Buronola	גובן וידאל	Gi 1,51-codavant 1a /1361	1327
Jouan Vilanova de Vilaüt	גובן וילנובה	Gi 1, 178-codarrera 1a/1368	1348
Jouan, mestre	גובן	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1325
Losada de Borgonyà	לושדה	Gi 1, 160 - codarrera 1b/ 1361-1362	1345
Llobet	לוביט	Gi 1, 160 – codavant 1a/1361-1362	1347
Llobeta de Palau	לוביתה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Llorenç des plan de Ridellots	לורינץ	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Maçanet, (Pere), notari	מסניט	Gi 1,51-codavant 1-2-3-5 /1361/ Gi 1.62-codavant 1- 2/1363	1321-1331
Madrenys, de Sent Feliu de Boada	מדראניש	Gi 5, 269/ hecodarrera 1b	1341

Malarts	מלארץ	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1324
Marc Garnell, sastre de Sant Pere	מארק גרניל	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1325
Marquès	מרקיש	Gi 1,140-codavant 8b/1391-1392	1330
Martín de Vila Freser	מרטין	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Martín Dogal de Vilalbín	מרטין דוגאל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Martín Garau	מרטין גראב	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Martín Vidal des Castellar	מרטין וידאל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Mas (Arnal), notari	מאש	Gi 1,62- codavant 1a/1363	1324
Mas de Mont (Joan), notari	מאש דמונט	Gi 1.62-codavant 2a/1363	1323
Maçanet, (Pere), notari	משניט	Gi 1.62-codavant 2a/1363	1323
Mastre	מאשטרי	Gi 1.62-codavant 2a/1363	1323
Mateu de Riudelots	מטיו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Mateu Felid de Franciac	מטיו פליד	Gi 1,56-codarrere 1a/1361-1362	1340
Mateu Ferrer de Ridelots	מטיו פריר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Mateu Serra d'Aigua Viva	מטיו שירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Mateua	מטיבה	Gi 1,140-codavant 8a/1391-1392	1330
Micolau Arlot de Quart	מיקולב ארלוט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Micolau Poumifra de Camllong	מיקולב פובמיפרה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Milan de Falgueret de Celran	מילאן דפלגריט	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1330
Miquel Colom	מיקל כולם	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Miquel Coll d'Estalric	מיקל קול	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Miquel Serra de Taiolan	מיקל שירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Miron de ...	מירון	Gi 5,255 codavant 1/1361	1340
Morell Gironès	מורל גירונש	Gi 1,7- codarrere 4a/1345-1346	1326
N'Andreu	ננדריו	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
N'Antoni	ננטוני	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
N'Espital	נשפיטל	Gi 1, 160 – codavant	1347

		1b/1361-1362	
Nadal de Cabret	נדל דקברט	Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1338
Nicolau d'Avijonet	ניקולאב	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Nicolau Gornés	ניקולב גורניש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Oliva	אוליבה	Gi 5, 272-hecodarrera 4/1364	1328
Oliver de Premià	אוליביר	Gi 1, 140 - codavant 2a/1391-1392	1332-1335
Padegrí	פדיגרי	Gi 1, 140 - codavant 1a/1391-1392	1332-1335
Palou	פלוב	Gi 1, 140 - codavant 2/1391-1392	1332-1335
Paron, de Corts	פרון	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1330-1331
Pèire Padouen	פיירי פאדואוין	Gi 1,51-codarrera 2a/1361	
Pere	פירי	Gi 1, 140 - codavant 3a/1391-1392	1332-1335
		Gi 1,140-codavant 8a/1391-1392	1330
...		Gi 1, 160 - codavant 4a/1361-1362	1351
Pere (...) d'Amer	פי	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere (...) de Camllonc			
Pere (...) de Castelar			
Pere (...) de Flaçan			
Pere (...) de Monfullan			
Pere de (...) de Montagut			
Pere (...) de Santions (?)			
Pere (...) de Vall d'Asvai			
Pere (...) de Santa Llogaia	פירי	Gi 1, 160 - codarrera 1a/1361-1362	1345
Pere Agost de Vila Freser	פי' אגושט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Amat de Moncada	פי' אמאט דמונקאדה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Armadas de Palafrugell	פי' ארמאדאש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Armades de Palafrugell	פי' ארמאדש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Arnau de Cantalots de Salran	פיירי ארנב דכנטלוטש	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1330-1331
Pere Arrufat de Ridelots	פי' ארופאט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4',	1386

		6- 7'/1397	
Pere Astr(...) de Fornells	פי' אשטרו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Batlle	פי' בטלי	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Boer de Llagostera	פי' בואיר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Bonat	פירי בונאט	Gi 1, 178-codarrera 1a/1368	1348
Pere Cadena	פירי קדנה	Gi 1, 140 - codavant 3a/1391-1392	1332-1335
Pere Cadós	פי' קדוש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Calvell de Monta(...)	פירי קאלויל דמוטא	Gi 1,140-codavant 8b/1391- 1392	1330
Pere Canton	פירי קאנטון	Gi 5, 269/ hecodarrere 1b	1341
Pere Carbonell de Cam Llonc	פירי דבלסילש	Gi 1,56-codarrere 1a/1361- 1362	1338
Pere Carrera de Camdoran	פירי קרירה	Gi 1,51-codavant 3a/1361	1327-1328
Pere Carrera de Cartenyan	פי' קרירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Carrera de Valls	פי' קרירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Castion	פירי קשטיון	Gi 5,263 codarrere 4a/1362	m. s. XIV
Pere Cavalls de Caulès	פי' קבליש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere d'Anglada de Seranian	פי' אנג[ל]אדש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere d'Armadans de Cornian	פירי דארמדנש	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1324
Pere d'Arnau de Lles	פי' דרנאב	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Dalmau	פירי דלמאב	Gi 5, 121-8a/1361	1338
Pere Dalmau de Flaçan	פי' דלמב	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere de...	פירי	Gi 1.62-codavant 2a/1363	1323
Pere de Balcells de Sant Mateu de Mont Negre	פירי דבלסילש	Gi 1,56-codarrere 1a/1361- 1362	1338
Pere de Bell Solan	פירי דביל שולאן	Gi 1,51-codavant 1a /1361	1331
Pere de Capdestal	פי' דקאפדשטאל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere de Flaçan	פירי	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1330-1331
Pere de Sacalls de Vall de Sarrian	פירי דסקאלש	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Pere de Salran	פירי	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1330-1331
Pere de Vilabona de Vilalbín	פי' דוילבונה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4',	1386

		6- 7'/1397	
Pere de Bosc, d'Aiga Viva	פירי דבושק	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1330-1331
Pere des Cabes	פירי דסקאבש	Gi 5,120-codarrere 2b/1361.	1356
Pere des Carner	פירי דסקרניר	Gi 1, 140 - codavant 12a/1391-1392	–
Pere des Castell de Fornells	פירי דסקשטיל	Gi 1,51-codavant 1a /1361	1327
Pere des Castellar	פירי דסקשטלר	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1330-1331
Pere des Noguer d'Adri,	פירי דסנוגיר	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1330-1331
Pere des Pin de Vilassar	פירי דצפין	Gi 1,140-codavant 4b/1391- 1392	1328-1335
Pere des Prat de Caldes	פירי דספרט	Gi 1,140-codavant 4a/1391- 1392	1331
Pere des Puig	פ'י דספוג	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere des Puig de Vilalbín	פירי דספויג	Gi 1,51-codavant 1a /1361	1327
Pere des Puig de Vilassana	פ'י דספוג	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere des Sagués de Sarrià	פירי דסשיגש	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Pere des Soler	פירי דס שוליר	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1324
Pere Dragar	פירי דרגאר	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1325
Pere Duran	פירי דוראן	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Pere, el gran	פ'י גדול	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Falcon	פירי פלכון	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
Pere Farigola de Canet	פ'י פריגולה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Ferran	פירי פראן	Gi 1,7- codavant 2a/1345- 1346	1324-1331
Pere Ferrer	פירי פיריר	Gi 1,56-codarrere 1a/1361- 1362	1338
Pere Ferrer de ...	פיר פיריר ד [...]	Gi 1,7- codavant 2a/1345- 1346	1324-1331
Pere Ferrer de Llampaias	פ'י פיריר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Ferrer de Rupian	פ'י פיריר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Ferrer de Rupian	פ'י פיריר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Ferrer de Vila Freser	פירי פיריר	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Pere Folc de Camlong	פ'י פולק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Garau de Fornells	פ'י גראב	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4',	1386

		6- 7'/1397	
Pere Garau de Palau	פ'י גראב	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Garrigós de Labots (?)	פירי גריגוש דלבוטש	Gi 5,269-hecodavant 12a/1363-1364	m. s. XIV
Pere Gasson de Sant Dalmai	פ'י גשוואן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Gialma Carbona de Caldes	פירי גיאלמה קרבונה	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321
Pere Guiam des Pujol	פירי גיאם דספוגול	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Pere Guitart de Vilalbín	פירי גיטארט	Gi 1,51-codavant 2-3a/1361	1327-1331
Pere Joall/Joell de Vilalbín	פירי גואל	Gi 1,51-codavant 3a/1361	1330
Pere Jofre de Madremanya	פירי גופרי	Gi 1,56-codarrere 1b/1361- 1362	1338
Pere Juliver des Pararol de Llagostera	פ'י גוליביר דספררול	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Lladon des Castellar	פ'י לדון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Llinàs	פ'י לינאש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Llinàs de Castellar	פ'י לינאש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Llongel(?) de Salran,	פ'י לונגל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Llorenç	פ'י לורנץ	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Madrenes	פ'י מדרינש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Marrocs de Vila Blareix	פירי מרוקש	Gi 1,51-codavant 2b, 3b/1361	1327-1330
Pere Martín	פ'י מרטין	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Martín de Gallissan de Sant Martín ets Vai	פירי מרטין דגליסאן	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1330-1331
Pere Martín de Vila de Muls	פ'י מרטין	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Martín de Vila d'Assanes	פירי מרטין	Gi 1,56-codarrere 1a/1361- 1362	1338
Pere Martín Sagrera de Sant Julià de Ramis	פירי מרטין סגרינ[ר]ה	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Pere Massec (...) de Camlong	פ'י מאשק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Mateu de Ridelots	פ'י מטיו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386

Pere Miron d'Estanyol	פ'ל מירון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Miron de Salou			
Pere Montagut de Castellar	פ'ל מונטגוט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Morat	פ'ל מוראט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Morat de Ridelots	פ'ל מוראט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Mut, notari	מוט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Negre de sa Pera	פ'ירי נגרי	Gi 1,62- codavant 1b/1363	1324
Pere Oliver de Llagostera	פ'ל אוליביר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Oliver de Ridelots			
Pere Parat de Fornells	פ'ל פראט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Peralta d'Avian	פ'ל פרלטה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Perpinyan de Caulés	פ'ל פרפינייאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Perpinyan, de Caulés	פ'ל פרפינייאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Pilac de Brujola	פ'ל פילק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Ponç capellà	פ'ל פונץ גלח	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Ponç de Camós	פ'ירי פונץ	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Porlaf de Vilalbín	פ'ירי פורלף	Gi 1,51-codavant 3a/1361	1330
Pere Pou de Fornells	פ'ל פוב	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Pou de Ravós			
Pere Puig	פ'ירי פוג	Gi 1, 178-codarrera 1a/1368	1348
Pere Rainés de Mallavén/Malalvén	פ'ל רייניש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Ramon de Camallera	פ'ירי רמון	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321
Pere Ramon de Mont de Vilart	פ'ירי רמון דמונט	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Pere Ramon des Triola	פ'ירי רמון דסטריואלה	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Pere Rovira	פ'ל רובירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Ruïra d'Aigua Viva	פ'ל רואירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Ros de Tordera	פ'ל רוש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Ros de Vila d'Àsens			
Pere Roura de Vila d'Àsens	פ'ל רוברא	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4',	1386

		6- 7'/1397	
Pere s'Escarrers de Palol	פירי סשקריירש	Gi 1, 160 - codarrera 1b/ 1361-1362	1345
Pere s'Estany de Pujals	פירי סשטאין	Gi 1, 160 - codarrera 1b/ 1361-1362	1345
Pere sa (...) de Rissec de Mardemanya	פירי ס[...]ל דרישק	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1325
Pere sa Frauja de Ridelotes	פירי ספרבגה	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1330-1331
Pere sa Pera	פירי ספירה	Gi 1,140 - codavant 3a/1391- 1392	1332-1335
Pere sa Pont	פירי ספונט	Gi 5,269/ hecodarrere 1a	1340
Pere Sabater de Rubines de sa Pera	פירי סבטיר דרובינש	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1327
Pere Sabrera de Salt	פירי סברירה	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1327-1328
Pere Sacrer de Bordils, comerciant	פירי סקריר	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1327
Pere Saglàs	פי' שגלאש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Sagrera de Fornells	פי' שגרירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Saig de Vilalbín	פירי שאיג	Gi 1,51-codavant 3a/1361	1330
Pere Serra de Franciac	פי' שירה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Simon de Garrigoles	פי' שימון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Soler	פי' שוליר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Soler, el petit, de Camós	פירי	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Pere Sunyer de Cam Llonc	פירי שוניר	Gi 1,56-codarrera 1a/1361- 1362	1338
Pere Tarell de Caçan	פי' טריל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Teiada	פי' טייאדה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Teixidor de Vila d'Àsens	פי' טישידור	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Torrent de Cortsan	פי' טורינט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Valmanya	פי' ולמאנה	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Pere Vall de Vila d'Àsens	פי' בלל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Vidal de Flaçan	פי' וידאל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4',	1386

		6- 7'/1397	
Pere Vidal de Juian	פ'ל וידאל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Vidal de Rissecc de Madremanya	פירי וידל	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Pere Vila de Gialba	פ'ל וילא	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere Vilar de Ridelots	פ'ל וילאר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pere, el jove	פירי	Gi 1,140 - codavant 2a- 6b/1391-1392	1332-1335
Perico Ferré d'Asvai	פריקו פירי	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Perpinyan sa Costa de Galliners	פרפינאן סקושטה	Gi 1,62- codavant 1b/1363	1324
Perpinyan Tapioles de Taravaus	פרפיגאן טפיאולש	Gi 1, 178-codarrera 1b/1368	1348
Ponç Berenguer	פוענץ ברנגי	Gi 1, 140 - codavant 2a/1391-1392	1332-1335
Ponç Cabanes	פוענץ קבניש	Gi 1, 140 - codavant 6b/1391-1392	1332-1335
Ponç de Vilassar	פונץ	Gi 1,140-codavant 4b/1391- 1392	1328-1335
Ponç Esteven	פונץ אשטיבין	ZAB (Gi 2,212, 1-9/1445)	1443
Pont	פונט	Gi 1,115-codavant 3/1377	f.s. XIV
Prat de Mata Murs de Camones	פראט דמטא מורש	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1324
Puig	פונ	Gi 1,160 codavant 5/ 1361- 1362	XIV
Ramon	רמון	Gi 1, 160 - codavant 8a/1361-1362	1345
		Gi 1, 140 - codavant 3a/1391-1392	1332-1335
Ramon (...) de Cabanelles	רמון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ramon (...) de Montnegre	רמון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ramon (...) des Mas Feliu de Palou	רמון[.] דסמש פליב	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1327
Ramon [.]jan de Madermanya	רמון[.]גאן	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1327
Ramon Adober, de Vila Dassanes	רמון אדוביר	Gi 5, 272-hecodarrera 4/1364	1328
Ramon Adrover de Vila d'Assanes	רמון אדרוביר	Gi 1,56-codarrera 1b/1361- 1362	1338
Ramon Berenguer de Vila de Muls	רמון ברנגיר דוילה דמולש	Gi 1,7- codavant 2a/1345- 1346	1324-1331
Ramon Verneres	רמון ברנירש	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1327

Ramon Bona Dona de Santa Pellaia	רמון בונה דונה	Gi 1,51-codavant 1-2-3 /1361	1327-1331
Ramon Bonadona de Santa Pellaia	רמון בונהדונה	Gi 1,51-codavant 1-2 /1361	1327-1331
Ramon Caçan de sa Sopera	רמון קסאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ramon Carbonell de Cam Llonc, fuster	רמון קרבוניל	Gi 1,56-codarrere 1a/1361- 1362	1338
Ramon de...	רמון דג[.]ן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ramon de Cangaiava?	רמון דכנגייבא	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ramon de Gon/Jon/Joan de Salt	רמון דגון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ramon de Pere	רמון דפירי	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1327-1328
Ramon de Pere Fort de Montfullan	רמון דפירי פורט	Gi 1,51-codavant 3a/1361	1330
Ramon des Puig de Santa...	רמון דספוג דסנטא[...]	Gi 1,7- codavant 2a/1345- 1346	1324-1331
Ramon de Riart des Castelar	רמון דריארט	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1327-1330
Ramon de Saltacanes	רמון דשלטקניש	Gi 1, 140 - codavant 6a/1391-1392	1332-1335
Ramon de Vila Ossar	רמון דוילה אושר	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1327
Ramon des Bosc	רמון דסבושק	Gi 1,51-codavant 1a /1361	1331
Ramon Domènec de Madremanya	רמון דומניק	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Ramon Ginés de Francian	רמון גינש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ramon Jou	רמון גוב	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Ramon Martí, capellà	רמון מרטי	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333
Ramon Martín	רמון מרטיין	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ramon Mut de Salt	רמון מוט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ramon Pagan de Mardermanya	רמון פגאן	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1327-1328
Ramon Paiet Vall de Sent Pere	רמון פאיט באל	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321
Ramon Pere Bargés	רמון פירי ברגיש	Gi 1,51-codavant 4/1361	1326
Ramon Planella de Pont Paneda,	רמון פלנילה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ramon Ramis	רמון רמיש	Gi 1, 160 – codavant 1a/1361-1362	1347
Ramon Raret de Salt	רמון רריט	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1330
Ramon Raret de Salt	רמון רריט	Guillem Ponç pare, 1359,	1342

		Rupià, 10	
Ramon Ros de Gaian	רמון רוש	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1325
Ramon Roura de Grions	רמון רוברא דגריונש	Gi 1,140-codavant 5a/1391-1392)	1335
Ramon sa Serra de Camones	רמון סשירה	Gi 1,51-codavant 3a/1361	1327
Ramon Seguer	רמון שגיר	Gi 1,160 - codarrera 6a/1361-1362	1347
Ramon Sicart de Mieres	רמון שיקארט	Gi 1,162-codavant 2b/1363	1321
Ramon Vidal	רמון וידאל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ramon Vidal de sa vila	רמון וידאל	Gi 5, 269/ hecodarrere 1a	1340
Ramon, fill de Ramon Bona Dona de Santa Pellaia	רמון	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1330
Rastoi de Llambilles,	רשטוי	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Reig (Guillem), notari	ריג	Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1338
Renalla	רנאלה	Gi 1.62-codavant 2a/1363	1323
Riambau de Sarrián	ריאמבב	Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1338
Ripoll Campeçol	ריפאול קאמפיסול	Gi 5, 269/ hecodarrere 1b	1341
Ripoll Campeçol de Llofriú	ריפול קאמפיסול	Gi 5,269/ hecodarrere 1b	1341
Roira des San	רואירה דשסאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ros de sa Teiada	רוש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Rossec de Fontbernad	רושק דפונטברנד	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Roura de Vila d'Àsens	רוברה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Sa Sal, el petit	סשאל הקט'	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Sa San	סשאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Sabrera	שברירה	Gi 1,140-codavant 8a/1391-1392	1330
Sadorní (...)	שדורני	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Santans/Santanes	סנטנס	Gi 1,160 - codavant 1-7/1361-1362	1345
Sasperes de Celran	סשפירש	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1330
Satorra, hortelan	שטורה	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1324
Simó Bassagais o Bossegais,	בסגאי'	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4',	1386

notari		6- 7'/1397	
Simó Bassagais o Bossegais, notari	בוס'	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Simon sa ...	שימון סשפר...	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1330
Simon sa ...	שימון	Gi 1,62- codavant 1a/1363	1324
Simon Sobrera	שימון שובררה	Gi 1,140, codavant 5a/1391- 1392)	1335
Simon Sorall	שימון שוראל	Gi 1,140, codavant 5a/1391- 1392)	1335
Simon...	שימון	Gi 1,140-codavant 8b/1391- 1392	1330
Terrades ... de Sant Esteve de Guialbes	תרדיש	Gi 1,160 – codavant 1a/1361- 1362	1347
Tomàs Barat de Fornells	טומאש בראט	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1325
Toni Coll de Montguiri (Montgrí)	טוני קול	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Toron de Sant Dalmai	טורון דש' דלמאי	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Trafort (Jaume), notari	טראפורט	Gi 5,269/ hecodarrere 1a	1334
Trasfort, (Jaume), notari	טרשפור'	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1324-1331
Trasfort, (Jaume), notari	טראשפוט	Gi 5, 269/ hecodarrere 1b	1341
Trasfort, (Jaume), notari	טראשפ	Gi 5, 269/ hecodarrere 1b	1341
Valnet Ramon	ולניט רמון	Gi 1,7- codarrere 3b/1345- 1346	1331
Vescomte de Cabrera (Bernat II de Cabrera)	בסקומטי דקברירה	Gi 1,211 codavant 1c	1339-1354
Vi(...) got Avonar de Palol	וי[.]גוט אוונאר	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Vicenç des Plan de Mieres	ויסנץ דספלן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Vidal de Fontbernad	וילאר דפונטברנד	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Vidal de Saltacanes	וילאר דשלטקניש	Gi 1,140 - codavant 2b/1391- 1392	1332-1335
Vidal de...	וידאל דפ ...	Gi 1,51-codavant 4/1361	1326
Vidal des Puig, de Santa Pellaia	וידאל דספויג	Gi 1,51-codavant 2b/1361	1327-1330
Vígues	ויגש	Gi 1,140-codavant 6a/1391- 1392	1332-1335

6.5 Índex d'antropònims (noms de jueus)

Aaron	אהרן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Abunafia	אבנפיא	Gi 1,221 codarrere 3/1382-1383	s. XIV
Albí, fill	אלבי	Gi 1,221 codarrere 3/1382-1383	s. XIV
Alfar, Ibn	אלפאר	Gi 1,221 codarrere 3/1382-1383	s. XIV
Asmies	אסמיאש	Gi 5,120-hecodarrere 3a-b	1353
Astruc (n'Astruc)	שתרוק	Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392 Gi 1, 71-1/1364-1365 Gi 1,211 codavant 1d	1332-1335 1345 1339-1354
Astruc (n'Astruc) Asmies	שתרוק אסמיאש	Gi 5,120-hecodarrere 3a Gi 5, 121/1361-7a	1353
Astruc (n'Astruc) Atsmies	שתרוק אצמיאש	Gi 5,120-codarrere 2a/1361	1356
Astruc (n'Astruc) Bonafed	שתרוק בונאפיד	Gi 1,264/hecodavant 3/1403	1307
Astruc (n'Astruc) Caravida, la vídua	שתרוק קרוידה	Gi 5,264 codarrera 1b/1363	2m s XIV
Astruc (n'Astruc) Cohen	שתרוק כהן	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362 Gi 5,264 codarrera 5b/1363	2m s XIV
Astruc (n'Astruc) Cresques	אשתרוק קרשקש	Gi 1,180 codavant 9a/1368	2m s XIV
Astruc (n'Astruc) de (...)	שתרוק דבל[...]	Gi 5,120-hecodarrere 3a	1353
Astruc (n'Astruc) de cal Ramots...	שתרוק דקלרמוצ...	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362;	2m s XIV
Astruc (n'Astruc) Escapat	שתרוק אשקפאט	Gi 5,264 codarrera 5a, 6a/1363 Gi 5,263 codavant 3a/1362	2m s XIV
Astruc (n'Astruc) Llobell	שתרוק לובל	Gi 5,120-hecodarrere 3a-b	1353
Astruc (n'Astruc) Vidal	אשתרוק וידאל	Gi 1,180 codavant 9a/1368	2m s XIV
Astruc An	אשתרוק אן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Astruc Atsmies	אשתרוק אצמיאש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Astruc Badets (?)	אשתרוק בדיץ	Gi 5,264 codavant 1/1363	1a. m. XIV
Astruc Benet	אשתרוק בניט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Astruc Bonet	אשתרוק בוניט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Astruc Cohen	אשתרוק כהן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Astruc Cresques	אשתרוק קרשקש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Astruc de Belcaire	שתרוק דבלקאירי	Gi 5, 257- codavant, 2b/1361.	s. XIV

		Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 Gi 5,263 codarrere 1,2-5,6/1362	2m s XIV
Astruc de n'Itsaq de Blanes	אשטרוק דניצק דבלנאיש	Gi 1,212 codavant 4b/1379	1367-1376
Astruc Jucef	שתרוק גוסף	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Astruc Khaninai	שתרוק חנינאי	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Astruc Llobell	אשתרוק לובל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Astruc Llobell	אשטרוק לוביל	Gi 1,51, codavant 3/1361	1330
Astruc Salvat	אשתרוק שלואט	Gi 2,48-codarrere 2a	2m s xiv
Astruc Vidal	אשתרוק וידאל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Astruc Vidal, la vídua	שתרוק וידאל	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Astrug (n'Astruc) Asmies	שתרוג אסמיאש	Gi 5, 121/1361-7b	
Astrug (n'Astrug)	שתרוג	Gi 1,7- codavant 3a/1345-1346	1328
Astrug Cadots	אשתרוג כדוק	Gi 1,7- codavant 2a/1345-1346	1324-1331
Astruga	אשטרוגה	Gi 5,198-codarrere 1a/1369-1370	1a. m. XIV
Astruga (N'Astruga)	שתרוגא	Gi 5,120-codarrere 2a/1361 Gi 1, 71-1/1364-1365	1356 1345
Astruga (vídua d'Astruc Bonafed)	אשטרוגה	Gi 1,264/hecodavant 3/1403	1307
Astruga de Barcelona	שטרוגה דברצלונה	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1325
Astruga, filla d'Avraham ben Iossef al-Gallat	אשתרוגה	Castelló, 764/1473-1474	1377
Astruga, filla de n'Istaq Tensa, serventa de na Baladre	אשטרוגה	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Astrugona filla de Moixé n'Asmies	אשטרוגונה בת משה נסמיאש	Gi 5, 287-3a/1368.	m. s. XIV
Atsmies Bonjudà	אצמיאש בונגודה	Gi 5, 121/1361-7b	m. s. XIV
Avraham Cabrit	אברהם קבריט	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398 Gi 5, 121/1361-7b	1325
Avraham Caravida, fill del mestre	אברהם קראוידה	Gi 1,212 codavant 5a/1379	1367-1376
Avraham fill de rabí Iossef al-Gallat	אברהם ב"ר יוסף אלגליט	Castelló, 764/1473-1474	1377
Avraham ha-Leví	אברהם הלוי	AHG, Ru10/1359.	1315
Avraham ha-Leví fill de mestre Khaninai	אברהם הלוי בר חנינאי	Gi 1,212 codavant 4a/1379	1367-1376
Avram	אברם	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362; Gi 5,264 codarrera 5b/1363	2m s XIV
Avram (n'Avram) Astrug	נברם אשתרוג	Gi 5,120-hecodarrere 3b	1353

		Gi 5, 121/1361-7b	
Avram (n'Avram) Cabrit	נברם קברית	Gi 1,160 codavant 6/1361-1362; Gi 5, 121/1361-7b	XIV
Avram (n'Avram) Itsaq	נברם איצק	Gi 5,120-hecodarrere 3b Gi 1,260-codavant 1c/1400 Gi 5, 121/1361-7b	1343-1346 1353
Avram (n'Avram) Maimon	נברם מימון	Gi 5,120-hecodarrere 3a-b	1353
Avram Bonafós	אברם בונפוש	Gi 5,264 codarrera 10a/1363	2m s XIV
Avram Cabrit	אברם קברית	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1387
Avram Maimon	אברם מימון	Gi 1,51, codavant 2/1361 Gi 5, 121/1361-7b	1330-1331
Avram Maimon	אברם מימון	Gi 1,51, codavant 2b/1361 Gi 5,264 codavant 1/1363	1330 1a. m. XIV
Avram Moixé	אברם משה	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Avram Ravaia	אברם רויה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1387
Avram s'Escola	אברם ששקולה	Gi 1,212 codavant 5a/1379	1367-1376
Avram Torner	אברם טורניר	Gi 1,51, codavant 1-2/1361	1330-1331
Baladre, vídua de Iaqob fill de rabí Khaninai i d'Avraham Cabrit (1r espòs)	בלאדרי	Gi 2,72-hecodavant 5/1397- 1398	1325
Banai Tseví	בנאי צבי	Gi 5,120-hecodarrere 3b	1353
Baniosa	בניושאה	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Barzilai fill de Meixul·lam	ברזלי ב"ן משלם	Gi 5,198-codarrera 1a/1369- 1370	1a m. XIV
Belxom	בלשום [...]	Gi 5,120-hecodarrere 3a	1353
Belxom \Moixé/ Falcó	בלשום /משה\ פלכו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1387
Belxom Benet	בלשום בניט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1,115-codavant 3/1377	1387 f.s. XIV
Belxom Bonet	בלשום בוניט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1387
Belxom Falcó	בלשום פלכו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1,182-codavant 2/1368-1369	1387
Belxom Falcó	בלשום פלכו	Gi 1,180 codavant 9a/1368	m. s. XIV
Belxom Moixé	בלשום משה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1387
Belxom n'Itsaq	בלשום ניצק	Gi 2,76 posterior 9a/1398-1399	2a m. XIV
Bendone(ta) de Sant Felià	בנדוני	Gi 1,56-codarrera 1a/1361-1362	1338
Bendonet, néta d'en Bonjudà	בנדונית	Gi 1,212 codavant 4b/1379	1367-1376

Benet	בנאיט	Gi 1,160 codavant 6/1361-1362	xiv
Benet Belxom	בניט בלשום	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397 Gi 5,120-hecodarrere 3a Gi 5, 121/1361-7a	1387 1353
Benvenist Jucef	בבנישת גוסף	Gi 5,136-9/1351-1352	1349
Bevenist de Roca	בבנישת דרוקה	Gi 5,264 codarrera 5b/1363	2m s XIV
Bonadona	בונדונא	Gi 1,7- codavant 3a/1345-1346	1328
Bonafilla	בונפילה	Gi 5,120-hecodarrere 3a	1353
Bonafilla	בונאפילה	Gi 5,263 codavant 3a/1362	m. s. XIV
Bonafilla filla d'en Rubèn Nacim	בונפיהא	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Bonafilla, dona de Iossef	בונפילה	Gi 2,76-codarrere 1/1398-1399	s. XIV
Bonafilla, vídua de Cresques Iossef	בונפילה	Gi 5,120-codarrere 2b/1361	1356
Bonafós Alfaquim, fill de Boninsac Alfaquim ha-Leví	בונפוס אלפכים	Gi 5, 285-7a/1368.	s. XIV
Bonantsac Bonsenyor	בוננצק בונשניו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Bonassan Astruc	בונאשן אשתרוק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Bonastruc	בונשתרוק	Gi 1, 140 - codavant 2a-11a/1391-1392	1332-1335
Bonastruc Bonafed	בונשתרוק בונפיד	Gi 5,120-hecodarrere 3a	1353
Bonastruc de Blanes	בונשתרוג דבלאניש	Gi 5, 287-3a/1368.	m. s. XIV
Bonastruc de Blanes d'Hostalric	בונשתרוק דבלניש	Gi 1,211 codavant 1a-c	1339-1354
Bonastruc des Maestre	בונשתרוק דסמאיסטרי	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397 Gi 5,120-hecodarrere 3a	1387 1353
Bonastruc des Maestre	בונשתרוק דסמאשטרי	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Bonastruc des Mestre	בונשתרוק דסמשטרי	Gi 5,120-codarrere 2b/1361	1356
Bonastruc Iossef	בונשתרוק יוסף	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Bonastruc n'Asmies	בונשתרוק נסמיאש	Gi 5,120-hecodarrere 3a	1353
Bonastrug des Mestre	בונשתרוג דסמשטרי	Gi 5,120-codarrere 2a/1361	1356
Bonastrug Issaq	בונשתרוג אישק	Gi 5, 285-3/1367	m. s. XIV
Bonet	בוניט	Gi 1,51, codavant 1-2/1361	1330-1331
Bonet Avram	בוניט אברם	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Bonet Xaltell	בוניט שלתיל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Boneta	בוניטה	Gi 1,212 codavant 2a/1379 Gi 1,51, codavant 3/1361	1367-1376 1330

Boneta, vídua de Khaninai, fill de na Baladre	בוניטה	Gi 2,72-hecodavant 5/1397- 1398	1325
Boninsac Alfaquim ha-Leví	בוננאינסק אלפכים הלוי	Gi 5, 285-7a/1368.	s. XIV
Bonisac	בונישק	Gi 1,211 codavant 1d Gi 1,180 codavant 9a/1368	1339-1354 2m s. XIV
Bonisac Vidal	בונישק וידאל	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362;	2m s XIV
Bonjudà	בונגודה	Gi 1,51, codavant 3/1361 Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10 Gi 1,211 codavant 1c Gi 1,51, codavant 1-2 /1361 Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362; Gi 5,264 codarrera 5b/1363 Gi 2,76 posterior 9a/1398-1399	1330 1342 1339-1354 1330-1331 2m s XIV
Bonjudà Alfaquim	בונגודה אלפכים	Gi 5,264 codarrera 1a/1363	2m s XIV
Bonjudà Astruc	בונגודה אשתרוק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1387
Bonjudà Benet	בונגודה בניט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1387
Bonjudà Bonafós	בונגודה בנפוש	Gi 2,76 posterior 9b/1398-1399	2m s. XIV
Bonjudà Caravida des Mercadell	בונגודה קראוידה דסמרקדיל	Gi 1,212 codavant 4b/1379	1367-1376
Bonjudà Cresques	בונגודה קרשקש	Gi 5,120-hecodarrere 3a; Gi 5, 121/1361-7a Gi 5,264 codavant 1/1363; Gi 5,263 codavant 3a/1362 Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362;	1353 1m. XIV 2m s. XIV
Bonjudà Escapat	בונגודה אשקפט	Gi 5,264 codavant 1/1363	1m. XIV
Bonjudà Itsaq	בונגודה איצק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1387
Bonjudà Itsaq	בונגודה איצק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1387
Bonjudà Itsaq de Figueres	בונגודה יצק דפיגרש	Gi 1, 71-1/1364-1365	1345
Bonjudà Maimon	בונגודה מימון	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1387
Bonjudà Moixé	בונגודה משה	Gi 5, 287-3a/1368.	m. s. XIV
Bonjudà Xalom	בונגודה שלום	Gi 5, 272-hecodavant 3a/1364	s. XIV
Bonjudà Xaltell	בונגודה שלתיל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1387
Bonjudà, la vídua	בונגודה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-	1387

		7'/1397	
Bonsenyor Khaim	בונשניור חיים	Gi 2,76 posterior 9a/1398-1399	2m s. XIV
Bonudà Bonafós	בונגודה בונפוש	Gi 2,48-codarrere 2a	2m s. XIV
Cabanes, na	קבניש	Gi 1, 140 - codavant 2a-6a-10a/1391-1392	1332-1335
Caravida Ravaia	קרוידה רויה	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362 Gi 5,264 codarrera 2b/1363	2m s. XIV
Comelles	קומילש	Gi 5, 272-hecodavant 3a/1364	2m s. XIV
Cortal	קורטאל	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362;	2m s. XIV
Cortès	קורטיש	Gi 1, 140 - codavant 2a/1391-1392	1332-1335
Cresques Gracian	קרשקש גרסיהן	Gi 1,211 codavant 1d	1339-1354
Cresques Gracian	קרשקש גראסיאן	Gi 2,76 posterior 9a/1398-1399	2m s. XIV
Cresques Iossef	קרשקש יוסף	Gi 5,120-codarrere 2b/1361 Gi 5,264 codavant 1/1363	1356 1m s. XIV
Cresques Jucef	קרשקש גוסף	Gi 5,264 codarrera 6a/1363	2m s. XIV
Cresques Xelomó	קרשקש שלמה	Gi 5,120-codarrere 2b/1361	1356
Daví Bonjuran	דוי בונגורן	1,256 r 5a	2m s. XIV
Daví Cohen	דוי כהן	Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/ 1426	1426
Daví Falcó	דוי פלכו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
David Avram	דויד אברם	Gi 1,180 codavant 9a/1368	2m s. XIV
David Falcó	דויד פלכו	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362;	2m s. XIV
David fill de rabí Meixul·lam de Gallac	דוד בר' משלם דגלאק	Castelló, 764/1473-1474	1377
David Iossef	דויד יוסף	Gi 5,264 codavant 1/1363	1m s. XIV
Davit	דוויט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Desitjada	דשיגאדה	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Dolça	דולסה	Gi 1,51- codarrere 1a/1361	2m s. XIV
Dolça, filla de Moixé ha-Leví	דולצה	Gi 5, 285-7a/1368.	s. XIV
Dolça, filla de na Baladre, esposa de N'Itsaq Sardan	דולסה	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Duran	דוראן	Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1338
Duran Avram	דוראן אברם	Gi 5, 269-codavant 6a; Gi 5, 121/1361-7a	1338 s. XIV
Duran ha-Cohen	דוראן הכהן	Gi 5,120-hecodarrere 3a	1353
Estel·lina	שטלינה	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Ester	אסתר	Gi 1,260-codavant 1a/1400	1343-1346

Ester, filla de Moixé ha-Leví	אסתר	Gi 5, 285-7a/1368.	s. XIV
Falcó Belxom	פלכו בלשום	Gi 1,51, codavant 3b/1361 Gi 5,263 codavant 3a/1362 Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/ 1426	1330 m.s. XIV 1426
Falcó Bondia	פלכו בונדיאה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Falcó Jucef	פלכו גוסף	Gi 5,264 codarrera 5b/1363	2m s XIV
Falcó, senyora	פלכו	Gi 5,120-codarrera 1/1361	
Falcon Belxom	פלכון בלשום	Gi 5,269-hecodavant 8a/1363-1364	m. s. XIV
Ferrer Bonansan	פרייר בוננשן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Ferrer Meír	פרייר מאיר	Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/ 1426	1426
Ferrer n'Itsaq	פרייר ניצק	Gi 2,76 posterior 9a/1398-1399	2m. s. XIV
Ferrer, la vídua	פרייר	Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/ 1426	1426
Gracià	גראסיאה	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Iaqob	יעקב	Gi 5, 287-22/1368	
Iaqob fill de rabí Khaninai	יעקב ב"ר חנינאי	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Iaqob Khaninai	יעקב חנינאי	Gi 5, 287-19,20/1368	
Iaqob, el fill	ב"ר יעקב	Gi 5, 287-21/1368	
Iaqov de (...)	יעקב	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Içaq	יסק	Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392	1332-1335
Iedaia	ידעיה	Gi 1,51- codarrera 1a/1361	
Iehudà fill de Khanania	יהודה ב"ר חנניה	Gi 5,198-codarrera 1a/1369-1370	p. s. XIV
Iehudà fill de rabí Moixé Abrabalia	יהודה ב"ר משה אברבאליה	Gi 1,264/hecodavant 3/1403	1307
Iehudà fill d'Ezra	יהודה ב"ר עזרא	Gi 2, 76-posterior 1/1398-1399	
Ieoxua ha-Leví, nebot de Na Baladre	יהושע הלוי	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Ieoxua, el fill	ב"ר יהושע	Gi 5, 287-21/1368	
Ikhsal	יחסאל	Gi 5,120-codarrera 4/1361.	
Iom Tov	יום טוב	Gi 1,51, codavant 1-2/1361	1330-1331
Iom Tov Abad	יום טוב עאבד	Gi 1,260-codavant 1a,d/1400	1343-1346
Iom Tov de Corella	יום טוב דקורילה	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrera 1,2-5,6/1362;	2m s XIV
Iom Tov Navarro/Navaró	יום טוב נבא'	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Iom Tov Navarro/Navaró	יום טוב נבארו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387

Ionà fill de rabí Benveniste	יונה ב"ר בבנישתי	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Iossef	יוסף	Gi 1,140-codavant 4b/1391-1392 Gi 1.62-codavant 2b/1363 Gi 5, 269-hecodarrera 10/1363-1364 Gi 5, 285-16, 23/1367 Gi 1,182-codavant 2/1368-1369	1335 1321 s. XIV
Iossef Astruc	יוסף אשתרוק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Iossef Atsmies	יוסף אצמיאש	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7' i 8a/1397	1387
Iossef Belxom	יוסף בלשום	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Iossef Bonjudà	יוסף בונגודה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Iossef Daiot	יוסף דיוט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Iossef de Blanes	יוסף דבלנש	Gi 5,120-hecodarrera 3a	1353
Iossef Falcó	יוסף פלכו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Iossef fill d'Avram	יוסף ב"ר אברם	Gi 2, 76-posterior 1/1398-1399	
Iossef fill de rabí Fatar/Pater/Peter (?) de Barcelona	יוסף ב"ר פטר	Gi 1,264/hecodavant 3/1403	1307
Iossef fill de rabí Ieoxua fill de rabí Efraïm	יוסף ב"ר יהושע ב"ר אפרים	Gi 1,264/hecodavant 2/1403	1307
Iossef fill de rabí Khaïm	יוסף ב"ר חיים	Gi 1,264/hecodavant 2/1403	1307
Iossef fill de rabí...	יוסף ב"ר ח[...]	Gi 1,51- codarrera 1a/1361	
Iossef ha Leví	יוסף הלוי	Gi 5,198-codarrera 1a/1369-1370 Gi 5, 285-17, 19, 20/1367	p. s. XIV
Iossef Momet	יוסף מומט	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrera 1,2-5,6/1362;	2m s XIV
Iossef n'Itsaq	יוסף ניצק	Gi 5,120-hecodarrera 3a-b; Gi 5, 121/1361-7a	1353
Iossef n'Itsaq de Figueres	יוסף ניצק דפיגרש	Gi 2,76 posterior 9b/1398-1399	2am. s. xiv
Iossef Saladin	יוסף שלדין	Gi 1, 140 - codavant 2a/1391-1392	1332-1335
Iossef Saladín	יוסף סלדין	Gi 1,258 codavant 5b/1399	1367-1376
Iossef Vidal	יוסף וידאל	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrera 1,2-5,6/1362;	2m s XIV

Iossef, la vídua	יוסף	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Issaq	אישק	Gi 1,221 codarrere 3/1382-1383	XIV
Issaq (n'Issaq)	ישק	Gi 1,221 codarrere 3/1382-1383	XIV
Itsac Rimoc	יצק רמוך	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Itsaq	יצק	Gi 1,140-codavant 4a/1391-1392	1329
Itsaq	יצאק	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1325
Itsaq (n'Itsaq)	יצק	Gi 1,62- codavant 1-2/1363	1323-1324
		Gi 5, 272-hecodavant 3a/1364	1349
		Gi 5,136-9/1351-1352	1345
		Gi 1, 71-1/1364-1365	
Itsaq (n'Itsaq) Avram	יצאק אברם	Gi 1,212 codavant 4a/1379	1367-1376
Itsaq (n'Itsaq) des Maestre	יצק דסמאיסטרי	Gi 5,264 codarrera 5a/1363	2m s XIV
Itsaq (n'Itsaq) Duran	יצק דוראן	Gi 2,76 posterior 9a/1398-1399	2m s XIV
Itsaq (n'Itsaq) Gracian	יצק גרסיאן	Gi 1,182-codavant 2/1368-1369	s XIV
Itsaq (n'Itsaq) Meir	יצק מאיר	Gi 2,76 posterior 9a/1398-1399	2m s XIV
Itsaq (n'Itsaq) Momet	יצק מומט	Gi 2,76 posterior 9a/1398-1399	2m s XIV
Itsaq (n'Itsaq) Sardan	יצק סרדאן	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Itsaq (n'Itsaq) Tensa	יצק טינסא	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Itsaq (n'Itsaq) Torós, la vídua	יצק טורוס	Gi 2,76 posterior 9a/1398-1399	2m s XIV
Itsaq Abad	יצק עאבד	Gi 1,260-codavant 1a/1400	1343-1346
Itsaq Avram	יצק אברם	Gi 5,120-hecodarrere 3a	1353
Itsaq Baruc de Castion	יצאק ברוך דקשטיון	Gi 1,212 codavant 3a/1379	1367-1376
Itsaq Bonafed	יצק בונפיד	Gi 5,120-hecodarrere 3a	1353
Itsaq Bonet	איצק בוניט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Itsaq Bonjudà	איצק בונגודה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Itsaq de Belxom	יצק דבלשום	Gi 1,140-codavant 4a/1391-1392	1329
Itsaq de Blanes	יצק דבלאניש	Gi 2,76 posterior 9a/1398-1399	2m s XIV
Itsaq de Piera	יצק דפיאירה	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Itsaq des Maestre	איצק דסמאישי'	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Itsaq des Maestre	יצק דסמאיסטרי	Gi 5,120-hecodarrere 3a	1353
Itsaq Escapat	יצק אשקפט	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362;	2m s XIV
Itsaq Iossef de Blanes	יצק יוסף דבלאניש	Gi 5, 287-3a/1368.	m s XIV
Itsaq Jucef	יצק גוסף	Gi 5,120-hecodarrere 3a	1353
Itsaq Lobell	יצק לוביל	Gi 5,120-hecodarrere 3a	1353

Itsaq Maimon	יצק מימון	Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/ 1426	1426
Itsaq Moixé	יצק משה	Gi 1,51, codavant 2/1361	1330-1331
Itsaq Moixé	יצאק משה	Gi 5,264 codavant 1/1363	1m s XIV
Itsaq Momet	איצק מומט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Itsaq Ramoc	יצק רמוך	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Itsaq Ruvèn	איצק ראובן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Itsaq Saladín	יצאק שלדין	Gi 1, 140 - codavant 2a-10a/1391-1392	1332-1335
Itsaq Tadrós	יצאק טדרוש	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362;	2m s XIV
Itsaq Tsemakh, la vídua	יצק צמח	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Itsaq Xelomó Bonafed	יצאק שלמה בונאפיד	Gi 5, 273-hecodarrera 1/1364	s XIV
Itskhaq	יצחק	Gi 5, 269-hecodarrera 10/1363-1364 Gi 1, 140 - codavant 1b/1391-1392	s XIV 1332-1335
Itskhaq B...	יצחק ב[...]	Gi 1,51- codarrere 1a/1361	s XIV
Itskhaq ha-Leví	יצחק הלוי	Gi 5, 287-18/1368	s XIV
Itskhaq ha-Leví fill de Iossef ha-Leví	יצחק הלוי	Gi 5,198-codarrere 1a/1369-1370	1m s XIV
Itskhaq Messina	יצחק מסינא	Gi 1,264/hecodavant 3/1403	1307
Jaco Avram	גקו אברם	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Jucef	גוסף	Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392 Gi 1,140-codavant 4a/1391-1392	1332-1335 1329
	גסף	Gi 1,221 codarrere 3/1382-1383	XIV
Jucef Asmies?	גוסף אשמי ...	Gi 1,115 codavant 7a	1371
Jucef Belxom	גוסף בלשום	Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392	1332-1335
Jucef Blanes	גוסף בלאנש	Gi 1, 71-1/1364-1365	1345
Jucef de Bolens (?)	גוסף דבולינש	Gi 5, 121/1361-7b	m s XIV
Jucef Falcó	גוסף פלכו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Jucef Falcó	גוסף פלכו	Gi 1,212 codavant 3a/1379	1367-1376
Judà Cresques	גודה קרשקש	Gi 5,263 codavant 3a/1362	m s XIV
Khanan	חנאן	Gi 5,120-hecodarrera 3a; Gi 5, 121/1361-7a	1353
Khanania fill Avraham	חנניה ב"ר אברהם	Gi 5,198-codarrere 1a/1369-1370	1m s XIV

Khanania fill de Natanael	חנניה ב"ר נתנאל	Gi 5, 257- codavant, 2b/1361.	s. XIV
Khanania fill de rabí Itsaq	חנניה בר יצאק	Gi 5,120-hecodarrere 3a	1353
Khaninai, el fill	ב"ר חנינאי	Gi 5, 287-22/1368	
Khaninai, fill de na Baladre	חנינאי	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Khaninai, fill de rabí Xelomó, fill de rabí Meïr	חנינאי ב"ר שלמה ב"ר מיאיר	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Khaninai, mestre	חנינאי	Gi 5,264 codarrera 6a/1363	2m s XIV
Khanon	חנן	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrera 1,2-5,6/1362;	2m s XIV
Khasdai	חסדאי	Gi 5,120-hecodarrere 3a	1353
Khasdai fill de rabí Avraham	חסדאי ב"ר אברהם	Gi 1,264/hecodavant 3/1403	1307
Khasdai Macans (?)	חסדאי מקנש	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrera 1,2-5,6/1362;	2m s XIV
Khasdai Torós, la vídua	חסדאי טורוס	Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/ 1426	1426
Khasdai Xelomó	חסדאי שלמה	Gi 5, 121/1361-7b	m. s. XIV
Leví	לוי	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Llobell Escapat	לובל אשקפאט	Gi 1,51, codavant 2/1361; Gi 5,264 codarrera 5a/1363 Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrera 1-5/1362;	1330-1331 2m s XIV
Maimon	מימון	Gi 5,120-hecodarrere 3a	1353
Maimon Avram	מימון אברם	Gi 2,76 posterior 9a/1398-1399	2m s XIV
Maimon Bonjudà	מימון בונגודה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Maimon Caravida	מימון קרווידה	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrera 1,2-5,6/1362 Gi 5,264 codarrera 5b/1363	2m s XIV
Maimon d'en Bonastruc	מימון דנבונשטרוק	Gi 1,212 codavant 3a/1379	1367-1376
Maimon Mercadell	מימון מרקדיל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Maimon Vidal	מימון וידאל	Gi 5,120-hecodarrere 3a; Gi 5,264 codarrera 2a/1363	1353
Meïr Belxom	מאיר בלשום	Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/ 1426	1426
Meïr de Cabanes	מאיר דקבניש	Gi 1,51-codavant 5/1361	1325
Meïr Itsaq , la dona	מאיר יצאק	Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/ 1426	1426
Meixul·lam fill de Khiia	משולם ב"ר חייא	Gi 2, 76-posterior 2/1398-1399	s XIV
Mestre Moixé	משטרי משה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Mestre Moixé	משטרי משה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Miriam	מרים	Gi 1,260-codavant 1a/1400	1343-1346

Moixé	משה	Gi 1, 140 - codavant 1a/1391-1392 Gi 5, 285-19/1367	1332-1335
Moixé Astruc	משה אשטרוק	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Moixé Astrug	משה אשטרוג	Gi 5,264 codarrera 1a/1363	2m s XIV
Moixé Avram	משה אברם	Gi 5,120-hecodarrere 3b Gi 1, 71-1/1364-1365	1353-1345
Moixé Bonjudà	משה בונגודה	Gi 5,120-hecodarrere 3a Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362 Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392	1353 2m s XIV 1332-1335
Moixé Cabrit	מושה קברית	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Moixé Cabrit, la vídua	משה קברית	Gi 5,264 codarrera 1b/1363	2m s XIV
Moixé de Piera	משה דפיארה	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Moixé d'en Iossef de n'Avram	משה דניוסף דנאברם	Gi 1,212 codavant 2a/1379	1367-1376
Moixé Falcó	משה פלכו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Moixé fill de Iehudà fill de Natanael	משה ב"ר יהודה ב"ר נתנאל	Gi 2, 76-posterior 1/1398-1399	
Moixé fill de mestre Iossef	משה בר יוסף	Gi 1,212 codavant 2a/1379	1367-1376
Moixé fill de rabí Itskhaq Cabrit	משה ב"ר יצחק קברית	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Moixé fill de rabí Maimon	משה ב"ר ממימון	Gi 5, 285-16/1367	s XIV
Moixé fill de rabí Xemuél Cabrit	משה ב"ר שמואל קברית	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Moixé ha-Cohen, fill de rabí Beniamin	משה הכהן ב"ר בנימן	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Moixé ha-Leví	משה הלוי	Gi 5, 285-24/1367-15 i Gi 5, 287,16-22/1368 Gi 5, 285-7a/1368.	m. s. XIV s. XIV
Moixé Jucef	משה גוסף	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362;	2m s XIV
Moixé n'Asmies	משה נסמיאש	Gi 5, 287-3a/1368.	m. s. XIV
Moixé n'Astrug	משה נשטרטג	Gi 5, 121/1361-7b	m. s. XIV
Moixé Ravaia	משה רויא	Gi 5,120-hecodarrere 3b; Gi 5, 121/1361-7a	1353
Moixé s'Escala	משה שסקאלה	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362; Gi 5,263 codavant 3a/1362	2m s XIV

Moixé, fill de na Baladre i d'Avraham Cabrit	משה	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Momet	מומיט	Gi 5,264 codarrera 2a/1363	2m s XIV
Momet Astruc	מומיט אשתרוק	Gi 5,269-hecodavant 12a/1363-1364	m. s. XIV
Momet Bonafed	מומיט בונאפיד	Gi 1,264/hecodavant 2-3/1403	1307
Momet Iossef	מומיט יוסף	Gi 2,76 posterior 9a/1398-1399	2m.s. XIV
N'Astruc sa Cavalleria	שתרוק סקבאלריה	Gi 2,48-codarrere 2a	2m s XIV
Naçan	נסן	Gi 1,56-codarrere 1a/1361-1362	1338
Naçan Moixé	נסן משה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Naçanel	נסנאל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Naciel	נסיאל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Nacim Ferrer	נסים פריר	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Nakhman	נחמן	Gi 5, 269-hecodarrera 10/1363-1364	s. XIV
Nakhmies	נחמיאש	Gi 5, 121/1361-7b	m. s. XIV
Nassan	נאשן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Nassaq Bonsenyor	נשק בונשניור	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Nataguel Xelomó	נתגאל שלמה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Natan, la vídua	נתן	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Netanel	נתנאל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Pandina (muller d'Astruc Vidal)	פנדינה	Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/ 1426	1426
Perpinyan	פרפינאן	Gi 5, 272-hecodavant 3a/1364	s. XIV
Porta	פורטא	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Preciosa (muller d'Astruc Zabara)	פריסושה	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Regina	רגינה	Gi 5,264 codarrera 2b/1363	2m s XIV
Reina	ריינה	Gi 5,264 codarrera 16a/1363	2m s XIV
Reina, esposa de Xelomó, fill de na Baladre	ריינה	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Reuvèn fill de Moixé Qartabí	ראובן ב"ר משה קרטבי	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Ruvèn Nacim	ראובן נסים	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426 Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-	1426 1387

		7'/1397	
Ruvèn Xelomó	ראובן שמואל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Saadia Tsurí	סעדיה צורי	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Salvat de Barcelona	שלוטא דברצלונה	Gi 1,212 codavant 5b/1379	1367-1376
Salvat Moixé	שלוטא משה	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362;	2m s XIV
Sassonet	ששוניט	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1324
Struc de Petita	שתרוק דפטיטה	Gi 1,115-codavant 3/1377	f.s. XIV
Tadras, la vídua	טדראס	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362;	2m s XIV
Tadrós Deuloscrega	טדרוס דיבלו	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Tadrós Khasdai	טדרוס חסדאי	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Taular	טבלאר	Gi 2,48-codarrere 2a	2m s XIV
Tiolan	טיולאן	Gi 1, 140 - codavant 3a/1391-1392	1332-1335
Todros fill de rabí Itskhaq fill de rabí Todros	טדרוס ב"ר יצחק ב"ר טדרוס	Gi 1,264/hecodavant 2/1403;	1307
Todros fill d'en Itskhaq Todros, de Barcelona	טודרס בן אנחסדאי טודרוס	Gi 5,120-codarrere 2b/1361; Gi 1,212 codavant 5a/1379	1356; 1367-1376
Todros Khasdai	טודרוס חסדאי	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Todros, la vídua	טודרס	Gi 5,264 codarrera 5b/1363	2m s XIV
Toros de Belocana (Belloc)	טורוס די בילוקנה	Gi 2,76 posterior 9a/1398-1399	2m s XIV
Vidal	וידאל	Gi 1,211 codavant 1d Gi 1,182-codavant 2/1368-1369	1339-1354
Vidal Bevenist	וידל בבנשת	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362;	2m s XIV
Vidal Bonet	וידאל בוניט	Gi 2,76 posterior 9a/1398-1399	2m s XIV
Vidal Bonjudà	וידאל בונגודה	Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/ 1426	1426
Vidal Bonsenyor	וידאל בונשניור	Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/ 1426	1426
Vidal de Belcaire	וידאל דבילקיירי	Gi 1,115-codavant 3/1377	f. s XIV
Vidal de cal Ramont	וידאל דקלרמונט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Vidal Efraïm	וידל אפרים	Gi 5,120-hecodarrere 3a Gi 5,120-codarrere 2a/1361	1353 1356
Vidal Jucef, la filla	וידאל גוסף	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362;	2m s XIV
Vidal Jucef, la vídua	וידאל גוסף	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362	2m s XIV
Vidal Khabib	וידאל חביב	Gi 1, 71-1/1364-1365	1345

Vidal Llobell	וידל לוביל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Vidal Llobell	וידאל לוביל	Gi 5, 121/1361-7b Gi 5,264 codavant 1/1363	1m. s. xiv
Vidal Lon ?(...)	וידאל לון	Gi 1, 140 - codavant 1b/1391-1392	1332-1335
Vidal Meïr, fill de Meïr Itsaq	וידאל מאיר	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Vidal Messina	וידאל מסינא	Gi 1,264/hecodavant 3/1403	1307
Vidal Moixé, la vídua	וידאל משה	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Vidal Ravaia	וידאל רוויה	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362;	2m s XIV
Vides	וידש	Gi 1, 140 - codavant 3b/1391-1392	1332-1335
Vivant Samson	ויואנט שמשון	Gi 4,83 bis-4b, doc. Solt/ 1426	1426
Xaltell	שלחיל	Gi 1,51, codavant 1-2-3 /1361 Gi 5,120-hecodarrere 3a Gi 5, 121/1361-7b	1330-1331 1353
Xaltell Deldones/del Donés	שלואט דלדוניש	Gi 2,76 posterior 9a/1398-1399	2m. s. XIV
Xaltell Gracian	שלטיל גרסיאן	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Xaltell Gracian	שלחיל גרסיאן	Gi 1,74 – 4/1365	1347
Xaltell n'Astruc	שלחיל נשתרוק	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362 Gi 5,264 codarrera 5b/1363	2m s XIV
Xelomó	שלמה	Gi 1, 140 - codavant 3b-7b/1391-1392 Gi 5, 285-18/1367 Gi 5, 287-19,20/1368 Gi 5,120-hecodarrere 3b Gi 1,260-codavant 2" Gi 1.7 Codavant 2a/1345-1346 Gi 5,136-9/1351-1352	1332-1335 s. XIV 1353 1349
	שלון[מה]	Gi 1,221 codarrere 3/1382-1383	s. XIV
Xelomó Adret	שלמה אדרת	Gi 1,160 codavant 5/1361-1362	s. XIV
Xelomó Adret, vídua	שלמה אדרט	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Xelomó Astruc	שלמה אשתרוק	Gi 5,120-hecodarrere 3a; Gi 5, 121/1361-7a	1353
Xelomó Astruc Mercadell	שלמה אשתרוק מרקדיל	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Xelomó Bonafed	שלמה בונאפיד	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Xelomó Bonjudà	שלמה בונגודה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-	1387

		7'/1397	
Xelomó Cohen	שלמה כהן	Gi 1,180 codavant 9a/1368	2m s xiv
Xelomó de Belcaire	שלמה דבילקי	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1387
Xelomó de Cabanes	שלמה דקבאניש	Gi 5, 121/1361-7b	m. s. XIV
Xelomó de Piera	שלמה דפיאירה	Gi 4,83 bis-4b, doc. solt/ 1426	1426
Xelomó Escapat	שלמה אשקפט	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362 Gi 5,264 codarrera 1a, 2b, 5a, 6a/1363	2m s XIV
Xelomó fill de rabí Avraham fill de rabí Xelomó	שלמה ב"ר אברהם ב"ר שלמה	Gi 1,264/hecodavant 2/1403	1307
Xelomó Gracian	שלמה גרסיאן	Gi 5,120-hecodarrere 3b	1353
Xelomó Gracian fill de n'Itsaq Gracian	שלמה גרסיאן	Gi 1,182-codavant 2/1368-1369	s XIV
Xelomó ha-Leví, fill de rabí Itskhaq	שלמה הלוי ב"ר יצחק	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Xelomó Itsaq	שלמה יצק	Gi 5, 287-3a/1368; Gi 5,264 codarrera 5a, 6a/1363	2m. s. XIV
Xelomó Itsaq	שלמה איצק	Gi 5,120-hecodarrere 3a-b	1353
Xelomó Khasdai	שלמה חסדי	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362;	2m s XIV
Xelomó Ravaia	שלמה רויה	Gi 5,120-hecodarrere 3a Gi 5,120-codarrera 2a/1361	1353-1356
Xelomó Reuvèn	שלמה רבאן	Gi 5,120-hecodarrere 3a	1353
Xelomó sa Porta	שלמה ספורטה	Gi 1,256, codavant, s.n, 3'-4', 6-7'/1397	1386
Xelomó Vidal	שלמה וידאל	Gi 5, 257- codavant, 2b/1361.	s. xiv
Xelomó Xalom	שלמה שלום	Gi 5,264 codarrera 1b/1363	2m s xiv
Xelomó, fill de Na Baladre i de Iaqob fill de rabí Khaninai	שלמה ב"ר יעקב	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Xelomó, nét de na Baladre, fill de rabí Khaninai	שלמה ב"ר חנינאי	Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	1325
Xem Tov	שם טוב	Gi 5,120-codarrera 4/1361.	
Xemuel Astruc	שמאל אשתרוק	Gi 5,264 codarrera 5b/1363	2m s xiv
Xemuel Bonafós fill de Ieixi	שמואל בונפוש בן ישי	Gi 1, 234-codavant 10/1388-1389	
Xemuel Cresques	שמאל קרשרש	Gi 1,260-codavant 1a/1400	1343-1346
Xemuel Khasdai	שמאל חסדאי	Gi 5,263 codavant 1, 4, 6 i codarrere 1,2-5,6/1362 Gi 5,264 codarrera 5b/1363	2m s xiv

6.6 Índex de topònims

Adri	אדרי (Adri)	GIR	Gi 1,51-codavant 1-2 /1361 Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1330-1331
Aiga Viva	אייל ויבה (Aiguaviva)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
	א' ויבה (Aiguaviva)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
	איגה ויוה (Aiguaviva)	GIR	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
	איג' ויבה (Aiguaviva)	GIR	Gi 1,51-codavant 1/1361	1331
	איגה ויבה (Aiguaviva)	GIR	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1330-1331
	איגה ביבה (Aiguaviva)	GIR	Gi 1,51-codavant 5b /1361	1324
Alls, sa	סאייש (Sant Cebrià dels Alls)	BEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Amer	אמיר (Amer)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1,51-codavant 2a /1361	1386 1327-1328
Arbúcies	ארבוסיאש (Arbúcies)	SEL	Gi 1,211 codavant 1a-d	1339-1354
Asvai	אסוי (Sant Jordi Desvalls)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Asterri	אשטירי (Terri)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Avian	אוייאן (Valldavià)	BEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Avijonet	אויגוניט (Avinyonet de Puigventós)	AEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bajoles	בגולש (Banyoles)	PES	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ban, pla de	פלה דבאן ?	?	Gi 1.62-codavant 2a/1363	1323
Barcelona	ברצלונה (Barcelona)	BAR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1,156/1360-1361-1a Gi 1,264/hecodavant 3/1403 Gi 5,120-codarrere 2/1361 Gi 1,51-codavant 5/1361 Gi 1, 140 - codavant 1- 2/1391-1392 Gi 5, 272-hecodarrera 2b/1364	1386 1324-1331 1332-1335
Bargüian	ברגוייאן (Borgonyà del Terri)	PES	Gi 1, 160 - codarrera 1b/ 1361-1362	1345

					Gi 5,275-13/1365
Bàscara	בשקרא	(Bàscara)	AEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Belcaire	בילקיי'	(Belcaire de l'Empordà)	BEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Bescanon	בשקנון	(Bescanó)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1386 1342
Blanes	בלניש	(Blanes)	SEL	Gi 1,212 codavant 4b/1379	1367-1376
	בלנש	(Blanes)	SEL	Gi 5,120-hecodarrere 3a	XIV
Bordils	בורדילש	(Bordils)	GIR	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1327
				Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Brogonyà	ברוגו'	(Borgonyà de Terri)	PES	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Brujola	ברוגולה	(Brunyola)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Brunyola	ברונגולה	(Brunyola)	SEL	Gi 1,56-codarrere 1b/1361- 1362	1338
Buronola	בורונולה	(Brunyola)	SEL	Gi 1,51-codavant 1a /1361	1327
Cabanelles	קבנלש	(Cabanelles)	AEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Cabanes	קבניש	(Cabanes)	AEM	Gi 1,51-codavant 5a/1361 Gi 1, 140 - codavant 2a/1391- 1392	1325 1332-1335
Cabrera	קברירה	(Cabrera de Mar)	MAR	Gi 1, 140 - codavant 2b/1391- 1392	1332-1335
Cabret	קברט	?	?	Gi 1,56-codarrere 1b/1361- 1362	1338
Caçan	קסאן	(Cassà de la Selva)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Caldes	קלדיש	(Caldes de Malavella)	SEL	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1331
				Gi 1,140-codavant 4-8/1391- 1392	1327 1321
				Gi 1, 140 - codavant 2-3- 6/1391-1392	1332-1335
				Gi 1,56-codarrere 1a/1361- 1362 Gi 1.62-codavant 2b/1363	
Calonja	קאלונגא	(Calonge)	BEM	Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet/1364-1365	1341-1346
Cam Llonc	קס לונק	(Camllong)	GIR	Gi 1,56-codarrere 1a/1361-	1338

1362					
Camallera	קמלירה	(Saus, Camallera i Llampaiès)	AMP	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321
Camdoran	קמדוראן	(Campdorà)	GIR	Gi 1,51-codavant 3a/1361 Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1327-1328 1338
	קמדורן	(Campdorà)	GIR	Gi 1,56-codarrere 1b/1361- 1362	
Camllong	קמלונק	(Camllong)	GIR	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1327
	קמלו'	(Camllong)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
	קמלונך	(Camllong)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Camones	קמוניש	(Camós)	PES	Gi 1,51-codavant 1b-5b /1361	1324-1327
Camós	קמוש	(Camós)	PES	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1,180-codavant 1b/1368 Gi 1,7- codavant 2a/1345- 1346 Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet/1364-1365	1386 1328-1333 1324-1331 1341-1346
Camons	קמונש	(Camons)	PES	Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet/1364-1365	1341-1346
Canet	קניט	(Canet d'Adri/Canet de Verges)	BEM GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1.62-codavant 2b/1363	1386 1321
Canet, avall	אואיל קניט	(Canet d'Adri/Canet de Verges)	BEM GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Carçan	קרצאן	(Corçà)	BEM	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Cartainan/Cartan yà	קרטיינן	(Cartellà)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Cartian	קרתיאן	(Cartellà)	SEL	Gi 1,51-codavant 1a /1361	1331
Casara ?	קסרה	(Cassà de la Selva)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Castaion d'Empúries	קשטיון דאמפוריאש	(Castelló d'Empúries)	AEM	Castelló, 764/1473-1474	1377
Castanyet	קשטנייט	(Castanyet)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Castellar	קשטלר	(Castellar de la Selva)	GIR	Gi 1,51-codavant 1/1361	1327
	קשטלאר	(Castellar de la Selva)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4',	1386

		Selva,)		6- 7'/1397	
Caulès	קבלש	(Caulés)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Caulès	קבליש	(Caulés)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Celran	סלראן	(Celrà)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1,51-codavant 1-2-3/1361 Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10 Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet/1364-1365	1386 1327 1342 1341-1346
Cistella	סיסטילה	Cistella	AEM	Gi 1, 178-codarrera 1a/1368	1348
Colongia/Caulon gia	קולונגיא	(Calonge)	BEM	Gi 1, 64/1363-1a	1327-1328
Colon(g)ia	קולוניא	(Calonge)	BEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Cornellà	קורנאילה	(Cornellà de Terri)	PES	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Cornian	קורניאן	(Cornellà de Terri)	PES	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1,51-codavant 5a/1361	1386 1325
Corneian	קורנייאן	(Cornellà de Terri)	PES	Gi 5,275-4/1365	1325
Cornuillan	קורנוילן	(Cornellà del Terri)	PES	Gi 1, 160 – codavant 1b/1361- 1362	1347
Corts	קורטש	(Corts)	PES	Gi 1,51-codavant 2a /1361; Gi 1, 160 - codarrera 1a/ 1361- 1362	1330-1331; 1345
Cortsan	קורצאן	(Corçà)	BEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Crespian	קרשפיאן	(Crespià)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 5,275-4/1365	1386
Domany	דומאין	?	?	Gi 1,62- codavant 1/1363	1324
Estalric	אשטלריק	(Hostalric)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Estanyol	אשטניול	(Estanyol)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Fagedes, sa	פגדיש	(Fagedes, Les)	OSO	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1325
Fagueres	פגיריש	(Figueres)	AEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Falgàs	פאלגאש	(Falgars d'en Bas)	GAX	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4',	1386

				6- 7'/1397	
Fellines	פליניש (Fellines)	PES	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1,51-codavant 2a; 5a /1361	1330-1331 1386	
Fellines, locata de	פליניש (Fellines)	PES	Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1338	
Figueres	פיגורש (Figueres)	AEM	Gi 1, 71-1/1364-1365 Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet/1364-1365	1345 1341-1346	
Flaçan	פלאסאן (Flaçà)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1,51-codavant 1b /1361; Gi 5, 269/ hecodarrere 1a	1386 1330-1340	
Foixan	פואסאן (Foixà)	BEM	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321	
Folgars	פולגרש (Fogars de la Selva)	SEL	Gi 1,211 codavant 1d	1339-1354	
Formià	פורמיאה (Fumanyà)	BER	Gi 1,140-codavant 4a/1391-1392	1334	
Fornells	פורנילש (Fornells de la Selva)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386	
	פורניליש (Fornells de la Selva)	GIR	Gi 1,51-codavant 1a/1361	1331	
	פורנילש (Fornells de la Selva)	GIR	Gi 1,51-codavant 3b-5b/1361	1324-1327	
Franciac	פרנסיאק (Franciac)	SEL	Gi 1,56-codarrere 1a/1361-1362	1340	
Francian	פרנסיאן (Franciac)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386	
Fugells	פוגיאלש (Palafrugell?)	BEM	Gi 5, 272-hecodarrera 4/1364	1328	
Gaian	גהיאן (Gaià)	GIR	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1325	
Galliners	גלינירש (Galliners)	GIR	Gi 1,62- codavant 1b/1363	1324	
Gallinés	גליניש (Galliners)	PES	Gi 1, 160 - codavant 7a/1361-1362	1345	
Gallissan	גליסאן (Gallissà)	GIR	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1330	
Garrigoles	גריגולש (Garrigoles)	AEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386	
Gerunda	גירונדה (Girona)	GIR	Gi 5, 121, 7a/1361.		
Gialba	גיאלבאה (Sant Esteve de Guialbes)	PES	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386	
Gialbens	גיאלבנש (Sant Esteve de Guialbes)	PES	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386	
Girona	גירונה (Girona)	GIR	Gi 1,160 codavant 6/ 1361-1362	xiv	

Girona, plan de	גירונה (Girona)	GIR	Gi 1.62-codavant 2a/1363	1323
Granoiers	גרנויירש (Granollers)	GIR	Gi 1,140-codavant 4a/1391-1392	1330
Hostalric	אושטלריק (Hostalric)	SEL	Gi 1,211 codavant 1a-d	1339-1354
Ierunda	ירונדה (Girona)	GIR	Gi 1,156/1360-1361-1a; Gi 1,264/hecodavant 3/1403; Gi 2,72-hecodavant 5/1397-1398	XIV
Juian	גויאן (Juià)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 5,263 codavant 3a/1362	1386 m. s. XIV
Juian	גויאן (Juià)	GIR	Gi 1,56-codarrere 1a/1361-1362 Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet/1364-1365	1338 1341-1346
Juian	גויין (Juià)	GIR	Gi 5, 269/ hecodarrere 1a	1340
Juian	גויאן (Juià)	GIR	Guillem Ponç pare, 1359, Rupjà, 10	1342
Llagostera	לגושטי' (Llagostera)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1,7- codavant 1a/1345-1346	1386 1342
Llagostera	לגושטירה (Llagostera)	GIR	Gi 1,7- codarrere 1b /1345-1346 Gi 1.7 Codavant 2a/1345-1346 Gi 1,7- codavant 3a/1345-1346	1326-1331
Llambilles	למבילש (Llambilles)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1,51-codavant 3a/1361 Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1386 1327 1338
Llampaies	למפיאש (Saus, Camallera i Llampaies)	AMP	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1,56-codarrere 1a/1361-1362	1386 1338
Llampaies	למפייש (Saus, Camallera i Llampaies)	AMP	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Lles	ליש (Llers)	AEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Llofriú	לופריב (Llofriú, nucli de Palafrugell)	BEM	Gi 5, 269/ hecodarrere 1b	1341
Lloran	לוראן (Llorà)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4',	1386

				6- 7'/1397	1331
				Gi 1,51-codavant 1a /1361	
Maca	מקה ?	?	?	Gi 1,140-codavant 4a/1391-1392	1335
Maçanes	מסניש (Massanes)		SEL	Gi 1,140, codavant 5a/1391-1392)	1335
Madrenys	מדרינש (Santa Maria de Madrenys)		GIR	Gi 1,51-codavant 1a /1361	1327
Malalven	מללבין (Caldes de Malavella?)		GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Mardemanya	מרדמנייה (Madremanya)		GIR	Gi 1,51-codavant 1-2-5 /1361	1327-1330
	מרדמניא (Madremanya)		GIR	Gi 1,115 codavant 7a	1371
Madremanya	מדרמניה (Madremanya)		GIR	Gi 1,56-codarrere 1/1361-1362	1338 1342
				Guillem Ponç pare, 1359, Ruplà, 10	
Massanet	משניט (Maçanet de la Selva)		SEL	Gi 1,7- codavant 2b/1345-1346	1329
Medinyan	מדינאן (Medinyà)		GIR	Gi 1,62- codavant 1/1363	1325
Mercadal, es	מרקדאל (El Mercadal)		GIR	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1327
	מרקדל (El Mercadal)		GIR	Gi 1.62-codavant 2b/1363	1326
Mieres	מיאירש (Mieres)		GAX	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
	מיארש (Mieres)		GAX	Gi 1,51-codavant 3a/1361;Gi 1.62-codavant 2b/1363	1321-1327
Mollet	מוליט (Mollet d'Empordà /Sant Joan de Mollet)		AEM GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1,51-codavant 2a /1361	1386 1327-1328
Monpesller	מונפשלייר (Montpellier)		LLE	Gi 1,51-codarrera 2a/1361	XIV
Mont de Sant Feliu	מונט דש' פליה (Sant Feliu de Girona?)		GIR	Guillem Ponç pare, 1359, Ruplà, 10	1342
Mont Fuian	מונט פויאן (Montfullà)		GIR	Gi 1,51-codavant 1-3a/1361	1328-1331
Mont Negre	מונט נגרי (Montnegre)		GIR	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1330
Montagut	מונטגוט (Montagut de Fluvià, avui Montagut i Oix)		GAX	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Montfuiian	מונפוייאן (Montfullà)		GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Montfallan	מונטפייאן (Montfullà)		GIR	Gi 1,51-codavant 3a/1361	1330
Montguiri	מונטגירי (Montgrí)		BEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Montnegre	מונטניגרי (Montnegre)		GIR	Gi 1,51-codavant 3a/1361	1327

				Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Mota, sa	סמוטה	(Sant Martí de la Mota)	PES	Gi 1,51-codavant 4/1361	1326
Narbona	נרבונה	(Narbona)	LLE	Gi 1,51 - codarrera 2a i 5a/1361	XIV
Orriols	וריאולש	(Orriols)	AEM	Gi 1, 160 - codavant 7b/1361- 1362	1345
Òrrius	אוריבש	(Òrrius)	MAR	Gi 1, 140 - codavant 2b/1391- 1392	1332-1335
Palafrugell	פלפרוגיל	(Palafrugell)	BEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Palafrugell	פלפרוגיל	(Palafrugell)	BEM	Gi 1, 64/1363-3a	1327-1328
Palamós	פלמוש	(Palamós)	BEM	Gi 1, 64/1363-3a	1327-1328
Palau	פלאב	(Palau Borrell/Palau de Montagut/Palau de Santa Eulàlia)	GIR GAX AEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Palol	פלול	(Palol de Reverdit/ Palol d'Onyar/ Palol de la Farga/ Palol de Vila-sacra/ Palol Sabaldòria)	PES AEM GIR	Gi 1.62-codavant 2b/1363 Gi 1, 160 - codarrera 1b/ 1361-1362 Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet/1364-1365	1321 1345 1286 1341-1346
Palol de Vegar	פלול דוגאר	?	?	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1325
Palou	פלוב	(Palou, nucli d'Amer)	SEL	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1327
Pedrinjà	פדרינגא	(Pedrinjà, nucli de Crespià o de La Pera)	PES BEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pera, sa	ספרא	Sant Miquel de Pera? /La Pera?/ La Pera i Pont Martí?	GAX BEM AEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pera, sa	שפארה	Sant Miquel de Pera? /La Pera?/ La Pera i Pont Martí?	GAX BEM AEM	Gi 1,140, codavant 5a/1391- 1392)	1335
Pera, sa	ספרה	Sant Miquel de Pera? /La Pera?/ La Pera i Pont Martí?	GAX BEM AEM	Gi 1,51-codavant 1b /1361; Gi 5, 269/ hecodarrera 1a Gi 1,140, codavant 5a/1391- 139	1327 1335

Pinya Basa, sa	שפינה בסה	(La Pinya)	PES	Gi 1, 160 – codavant 1-7b/1361-1362	1347
Plan de Mieres	פלן דמיארש	(Mieres)	GAX	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Pont Paneda	פונט פנידה	(Panedes)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Porqueres	פורקיש	(Porqueres)	PES	Gi 1, 160 - codarrera 5a/1361-1362 Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet/1364-1365	1342 1341-1346
Prades	פראדש	(Prades del Terri)	PES	Gi 1, 160 - codavant 3a/1361-1362	1347
Premià	פרמיה	(Premià de Dalt)	MAR	Gi 1, 140 - codavant 2a/1391-1392	1332-1335
Pujals	פוגולש	(Pujals dels Pagesos)	PES	Gi 1, 160 - codarrera 1a/1361-1362	1345
Quart	קוורט	(Quart)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
	קוארט	(Quart)	GIR	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
	קראט	(Quart ?)	GIR	Gi 1,51-codavant 5a/1361	1325
Rabons	ראבונש	(Rabós)	AEM	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Ravós	רווש	(Ravós del Terri)	AEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ridellots	רידלוטש	(Ridellots de la Selva)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397 Gi 1, 140 - codavant 3a/1391-1392	1386 1332-1335
	רידלו'	(Ridellots de la Selva)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Ridellotes	רידלוטיש	(Ridellots de la Selva)	SEL	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1330-1331
Ridellotes sa Crou	רידלוטיש סקרוב	(Ridellots de la Creu)	PES	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1327
Ridellotes sa Selva	רידלוטיש ששלוה	(Ridellots de la Selva)	SEL	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1325
Riderenes	רידרינש	(Ridarenes)	SEL	Gi 1,51-codavant 3b/1361	1328
Robines	רובינש	?	?	Gi 1,62- codavant 1b/1363	1324
Robins	רובינש	?	?	Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet/1364-1365	1341-1346
Romanyan	רומאנייאן	(Romanyà de la Selva/	BEM GIR	Gi 5, 269/ hecodarrera 1b	1341

		Romanyà d'Empordà)			
	רומניאן	(Romanyà de la Selva/ Romanyà d'Empordà)	BEM GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Rupian	רופיאן	(Rupià)	BEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
	רופין	(Rupià)	BEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Sa Gostera	סגושטירה	(Llagostera)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Sa Taian	סתין	(Taià, antic sastell de Serinyà)	PES	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Salija	שליגה	(Salitja, llogarret de Vilobí d'Onyar)	SEL	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1330-1331
Salou	סלוב	(Sant Andreu Salou)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Salt	שאלט	(Salt)	GIR	Gi 1,51-codavant 2a-3b/1361 Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10 Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1327-1328 1342 1386
Sant Andreu Salou	ש אנדריו סלוב	(Sant Andreu Salou)	GIR	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Sant Dalmai	ש' דלמאי	(Sant Dalma i)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Sant Gregori	ש' גרגורי	(Sant Gregori)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Sant Julian de Ramis	ש' גוליא דראמיש	(Sant Julià de Ramis)	GIR	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Sant Marçal	ש' מרסאל	(Sant Marçal de Corantella)	PES	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Sant Marir	ש' מריר	(Sant Martí de Bianya/ Sant Martí Sapresa/ Sant Martí Sesserres/ Sant Martí de Campmajor)	GAX GIR AEM GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Santa Cília de	ש' סיליאה	(Santa Cecília de	GIR	Gi 1,51-codavant 3a/1361	1327

Mont Cal	דמונטקאל	Montcal)			
Santa Llogaia	ש' לוגיא	(Santa Llogaia del Terri/Santa Llogaia d'Àlguema)	PES AEM	Gi 1, 160 - codarrera 1a/ 1361-1362	1345
Santa Llogaian	ש' לוגיאן	(Santa Llogaia del Terri/Santa Llogaia d'Àlguema)	PES AEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Santa Pellaia	ש' פליה	(Santa Pellaia, nucli de Cruïlles)	BEM	Gi 1,51-codavant 1-2-3/1361; Gi 1,56-codarrera 1b/1361- 1362	1327-1338
	ש' פלאיה	(Santa Pellaia)	BEM	Gi 1,56-codarrera 1a/1361- 1362	1338
Sarrian	שריאן	(Sarrià de Ter)	GIR	Gi 5,255 codavant 3/1361 Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10 Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1340 1342 1386
	סריאן	(Sarrià de Ter)	GIR	Gi 1,56-codarrera 1b/1361- 1362	1338
Sasvaneres/ Sa Savaneres	ששוורש	(Savaneres, barri Girona)	GIR	Gi 2,72-hecodavant 5/1397- 1398	1325
San t'Andreu Salou	ש' טנדריו סלוב	(Sant Andreu Salou)	GIR	Gi 1,51-codavant 5b/1361	1325
Sant Cebrian	ש' צבריאן	(Cervià de Ter)	GIR	Gi 1,56-codarrera 1b/1361- 1362	1338
Sant Daniel	ש' דניאל	(Sant Daniel)	GIR	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1330-1331
Sant Esteven de Guialbes	ש' אשטיבין דגאלבש	(Sant Esteve de Guialbes)	PES	Gi 1, 160 – codavant 1a/1361- 1362	1347
Sant Felid de...	ש' פליד דק[...]	?	?	Gi 1,140-codavant 4a/1391- 1392	1330
Sant Feliu (de Guíxols?)	ש' פיל'	(Sant Feliu de Guíxols)	BEM	Gi 1, 64/1363-4	1327-1328
Sant Feliu de Boada	פלי' דבואדה	(Sant Feliu de Boada)	BEM	Gi 5, 269/ hecodarrera 1b	1341
Sant Gorgori	ש' גורגורי	(Sant Gregori)	GIR	Gi 1,51-codavant 4/1361	1327
Sant –Joan, amunt	אמנס ש' גובן	(Sant Joan de Mollet?)	GIR	Gi 1,71-1,2,3 i 4-Guillem Llobet/1364-1365	
Sant Martí de Cam Magior	ש' מרטי דקמ מגי'	(Sant Martí de Campmajor)	PES	Gi 1, 160 – codavant 1a/1361- 1362	1347
Sant Martín ets Vai	ש' מרטין אצואי	Sant Martí Vell	GIR	Gi 1,51-codavant 2a /1361	1330-1331

Sant Mateu de Mont Negre	ש' מטיו דמונט נגרי	(Sant Mateu de Montnegre)	GIR	Gi 1,51-codavant 3a/1361/Gi 1,56-codarrere 1a/1361-1362	1327/1338
Sant Pere	ש' פירי	(Sant Pere Despuig/ Sant Pere de Rodes/ Sant Pere de Besalú/ Sant Pere Pescador/ Sant Pere Cercada/ Sant Pere sa Costa/ Sant Pere de Galligants/	GAX AEM GIR	Gi 1.62-codavant 2b/1363 Gi 1,51-codavant 5b/1361	132 1324-1325
Sant Vicenç de Camones	ש' ויסתנץ דקמוניש	(Sant Vicenç de Camós)	PES	Gi 1,51-codavant 3a/1361	1327
Satandreu	שטנדריו	(Sant Andreu Salou)	GIR	Gi 1,56-codarrere 1b/1361-1362	1338
Seranian	סרניאן	(Serinyan)	PES	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Sils	שיל	(Sils)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
	שילש	(Sils)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Sorts	שורטש	(Sords)	PES	Gi 1,7-codavant 2a/1345-1346/Gi 1.62, codavant 1a/1363 Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1324-1331 1386
Taiolan	טיוולן	(Taialà)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Tallada, sa	סטייאדה	(La Tallada d'Empordà)	BEM	Gi 5, 269-codavant 5a i 6a/1363-1364	1338
Taravaus	טרווש	Taravaus	AEM	Gi 1, 178-codarrera 1a/1368	1348
Tarragona	טרגונה	(Tarragona)	TAR	Gi 1,51 - codarrera 2a/1361	XIV
Tàrrega	טרגא	(Tàrrega)	URG	Gi 1,51 - codarrera 2a/1361	XIV
Teiada	טייאדה	(Tallada d'Empordà)	BEM	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Terradelles	טראדילש	(Terradelles)	PES	Gi 1, 160 – codavant 1a/1361-1362	1347

Toilan	טואילן (Taialà)	GIR	Gi 1,51-codavant 1/1361	1327
Tordera	טורדירה (Tordera)	MAR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
	טורדרה (Tordera)	MAR	Gi 1,211 codavant 1d	1339-1354
Vall d'Asvai	וואל דאסוי (Sant Jordi Desvalls)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Vall de Sant Gregori	וואל דש' גרגורי (Sant Gregori)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Valls	וואלש (Sant Jordi Desvalls)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
	ואלש (Sant Jordi Desvalls)	GIR	Gi 1,7- codarrere 3a/1345- 1346> Gi 1,7- codavant 1b/1345-1346	1331
Vidreres	וידרירש (Vidreres)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
	וידרירש (Vidreres)	SEL	Gi 1,7- codavant 3a/1345- 1346	1328
Vila Armau	וי ארמאב	ZAB		1443
Vila Blareix	וי' בלרש (Vilablareix)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
	וילה בלריש (Vilablareix)	GIR	Gi 1,51-codavant 1-2-3 /1361	1327-1330
Vila d'Asèns	וילה דאשנש (Viladesens)	GIR	Gi 1,56-codarrere 1b/1361- 1362	1338
	וי' דאשי (Viladesens)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Vila d'Assanes	וילה דאשנש (Viladasens)	GIR	Gi 1,56-codarrere 1/1361- 1362; Gi 5, 272-hecodarrera 4/1364	1328; 1338
Vila de Celran	וילה דסלראן (Celrà)	GIR	Gi 5,120-codarrere 2a/1361	1327-1330
Vila de Moça	וילה דמוסה ?	?	Gi 1,51-codavant 1a /1361	1327
Vila de Muls	וי' דמולש (Vilademuls)	PES	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
	וילה דמולש (Vilademuls)	PES	Gi 1,7- codavant 2a/1345- 1346	1324-1331
Vila de Sans	וילה דשנש (Viladasens)	GIR	Guillem Ponç pare, 1359, Rupià, 10	1342
Vila Freser	וי' פרשאיר (Vilafreser)	GIR	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Vila Genià?	וי' גיניאה ?	?	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386
Vila Osar	וילה אושר (Osor)	SEL	Gi 1,51-codavant 1b /1361	1328
Vila Roman	וילה רומאן (Romanyà, nucli de Santa Cristina)	BEM	Gi 1, 64/1363-1a	1327-1328

		d'Aro)				
Vila Sar	וילה צאר	(Vilassar de mar?)	MAR	Gi 1,140-codavant 4b/1391-1392	1326-1335	
Vila Unts	וילה אונץ	(Viläüts, nucli de Pau)	AEM	Gi 1, 178-codarrera 1b/1368	1348	
Viladasens	וילדאשנש	(Viladasens)	GIR	Gi 1,7- codavant 1b/1345-1346	1324	
Vilalbín	ויללבי'	(Vilobí d'Onyar)	SEL	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386	
	ויללבין	(Vilobí d'Onyar)	SEL	Gi 1,51-codavant 1-2-3-4 - 5/1361/Gi 1,56-codarrera 1/1361-1362	1324-1338	
Vilamarín	וילמרין	(Vilamarí)	PES	Gi 1,7- codavant 2a/1345-1346	1324-1331	
Vilart	וילרט	(Vilartolí)	AEM	Gi 1,180-codavant 1b/1368	1328-1333	
Vilassana	וילשנה	?	?	Gi 1, 256, codavant, s.n, 3'-4', 6- 7'/1397	1386	

6.8 Abreviatures hebrees habituals dels documents de comptes

או'	אונקיה	unça
איסור	לאיסור בשרם	'per la prohibició de la seva carn'/Carnestoltes
אלמ'	אלמנה	vídua
אש'	אשתו/אישה	esposa, la seva esposa
בהו'	בהוצאות בהוצאה	amb despeses
בו'	בזמנים	a terminis
בזמני'	בזמנים	a terminis
בס'	בספר	amb notari
בע'	בעבוט	amb penyora, garantia, fiança
בערבי'	בערבים	amb garants
בש'	בשעבוד	amb hipoteca, subjugació, sotmetiment
בש'	בשטר	amb escriptura, acta
בש' אח'	בשטר אחר	en una altra escriptura/acta
בשו'	בשולחן	a la taula
בשט'	בשטר	amb escriptura, acta
בשעבו'	בשעבוד	amb hipoteca, subjugació, sotmetiment
בשעבו'	בשעבוד	amb hipoteca, subjugació, sotmetiment
גלימ'	גלימה	capa
ד'	דינרים	sous
די'	דינרים/דינרין	sous
דינ'	דינרים	sous
דינ'	דינרים/דינרין	sous
הגז'	הגזבר	el batlle, tesorer

הו'	הוצאתי	vaig pagar, etc.
הוצא'	הוצאתי	vaig pagar, etc.
הנז'	הנוכר/הנוכרה	el dit/dita
הקט'	הקטן	el petit
הרבי'	הרבית	l'interès
הרוחי'	הרוחים	guanys
חדש'	חדשים	mesos
חו'	חוב	deute
חפ'	חפשי	eximit; exempt
חפ'	חפשי	remissió, eximit, alliberat, exent, lliure
חצ'	חצי	mig, a mitjan
ימי'	ימים	dies
יצי'	יציא	sortida
יציא'	יציאה	sortida
כנ'	כניסה	entrada
כני'	כניסה	entrada
כניס'	כניסה	entrada
כניס'	כניסה	entrada
'לאיס'	לאיסור בשרם	'per la prohibició de la seva carn'/Carnestoltes
לח'	לחצי	per mig
לחש'	לחדש	per un mes/per mes
לטרי'	לטריין	lliures
ליט'	ליטריין	lliures
ליט'	ליטריין	lliures
ליטרי'	ליטריין	lliures
לכני'	לכניסת	per l'entrada de...
לפרו'	לפרוע	per pagar
מ'	מלכיים	reials
מח'	מחצית	mig, meitat
מחו'	מחוב	del deute
מחו'	מחצית	mig, meitat
מסו'	מסוי/מסויים	càrrega/càrregues
משאו'	משאות	càrregues; feixos; fardells
משו'	משועבד	obligat, sotmès, hipotecat
משו'	משועבד /משועבדים	subjugat, hipotecat, sotmès, obligat/s
משוע	משועבד	obligat, sotmès, hipotecat
משוע'	משועבד /משועבדים	subjugat, hipotecat, sotmès, obligat/s
נח'	נשאר חייב	balanç del deute
נ'ח	נשאר חייב	deu, balanç d'un deute
נע'	נעשה	va ser fet, establert, preparat

נע'	נעשה	va ser fet, establert, preparat
נעש'	נעשה	va ser fet, establert, preparat
נעש'	נעשה	va ser fet, establert, preparat
נש'	נשאר נשארו	restà/restaren
נש'	נשבע /נשבעו...	jurà/juraren...
נשא'	נשאר נשארו	restà/restaren
ע'	ערבים/ערב	garant/garants
ע"ד	על יד	per mà, en poder
עו'	עוד	Ítem; encara
ע"י	על יד	per mà
עצ'	עצים	llenya; fustes
ערי'	ערבים/ערב	garant/garants
ערבי'	ערבים	garants
ערבי'	ערבים	garants
פ'	פרע / פרעו	pagà/pagaren
פ'	פשיטין	diners
פחו'	פחות	menys, poc
פטו'	פטור	eximit; exempt
פי'	פשיטין	diners
פרי'	פרע / פרעו	pagà/pagaren
פרח'	פרחים	florins
פרש'	פרשו	van estendre, allargar
פש'	פשוטים	diners
פשו'	פשוטים	diners
פשי'	פשיטים/פשיטין	diners
קבל'	קבלתי	vaig rebre
קר'	קרן	capital
רבי'	רבית	interès
רביעי'	רבית	interessos
ש'	שובר	rebut
ש'	שוטר	escrivà
ש'	שטר	escriptura, acta
ש'	שטר חוב	pagaré
ש'	שעבוד	amb hipoteca, subjugació, sotmetiment
שט'	שטר	escriptura, acta
שע'	שעבדו	hipotecaren/s'obligaren

7. FONTS, BIBLIOGRAFIA I RECURSOS ELECTRÒNICS

7.1 Edicions i estudis dels manuscrits hebreus de l'AHG

- Blasco Orellana, Meritxell. "Estudio diplomático paleográfico de los fragmentos hebraicos extraídos del protocolo notarial de Ramon Peradalta (Arxiu Històric de Girona)." *Anuari de Filologia* 26 [E12], (2004): 69-80.
- . "Notas sobre algunos fragmentos hebraicos de la *Genizàh de Girona* (Arxiu Històric)." *Miscelánea de estudios árabes y hebraicos. sección de hebreo* 60 (2011): 49-66.
- Chwat, Ezra. "Identifying an Alfasi Gloss-Supplement on "Rosh Ha-Shanah", Possibly of Yom Tov Asevilli in a Fragment found in Gerona." *Materia Giudaica* 6,2 (2001) 183-190 (2001).
- David, Abraham. "Hebräische Dokumente Und Geschichtsquellen in Der 'Europäischen Geniza' a "*Genizat Germania*"; *Hebrew and Aramaic Binding Fragments from Germany in Context*, ed. Andreas Lehnardt, 171-182. Leiden: Brill, 2010. [També publicat en anglès a "*Fragmenta ne pereant*"; *Recupero e studio dei frammenti di manoscritti medievali e rinascimentali riutilizzati in legature*. A cura de Mauro Perani i Cesarino Ruini. Ravenna: Longo Editore, 2002, p. 121-129].
- . "Hebrew Documentary Material in the Catalan Archives as Part of European Geniza." A *Actes III Congrès per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Perpinyà- Barcelona, del 15 Al 18 d'Octubre de 2007*. ed. Martine Berthelot, Tessa Calders i Esperança Valls. Barcelona: Institut d'Estudis Món Juic, [en premsa].
- Donat Pérez, Lúcia. "Traducció catalana de la *quetubà* d'Astruga i Mair Vidal (Besalú)." A *Temps i espais de la Girona jueva. Actes del Simposi Internacional celebrat a Girona 23, 24 I 25 de març de 2009*, 265-274. Girona: Patronat del Call de Girona, 2011.
- Feliu i Mabres, Eduard; Joan Ferrer i Costa. *Els documents amagats dels jueus de Girona. Catàleg de l'exposició*. Girona: Generalitat de Catalunya, Arxiu Històric de Girona; Patronat Municipal Call de Girona, 2003.
- . "Llibre de comptes de Jucef Zabara, col·lector del clavari de la comunitat jueva de Girona (1443)." *Tamid* (2004-2005): 87-138.
- Feliu i Torrent, Francesc; Joan Ferrer i Costa. "Judaeco-Catalan: In Search of a Mediaeval Dialect that Never was " *Journal of Medieval Iberian Studies* 3, 1 (03-01, 2011): 41-60.
- Jacobi, Leor. "פירוש פרק 'כיצד מברכין' במסכת ברכות לתלמיד רשב"א מארכיון בגירונה ["The Commentary of a Student of Rashba to Chapter "Keitzad Mevarkhin" of Tractate Berakhot from a Girona Archive." MA, Bar Ilan University, 2014-15.
- . "קטעים מחידושי הרא"ה למס' פסחים מארכיון גירונה ["Fragments of the Missing Commentary of Rabbenu Aharon HaLevi of Barcelona to Tractate Pesahim"]." *Gilui milta b'alma (בעלמא מילתא)* (2012), <http://imhm.blogspot.co.il/2012/09/blog-post.html> (20/9/2012).

- . "תלמיד הרשב"א למסכת ברכות: קטעים מפרק כיצד מברכין, "ישורון", לב, (2015): סג-פו.
- Perani, Mauro. "A New 'Genizah' for the New Century. Hebrew Manuscripts Fragments in the European Archives: The New Findings in Girona." *A Jewish Studies at the Turn of the Twentieth Century; Proceedings of the 6th EAJIS Congress, Toledo, July 1998*. Vol. I: *Biblical, Rabbinical and Medieval Studies.*, ed. Judit Targarona Borrás i Angel Sáenz-Badillos, 621-626. Leiden: Brill, 1999.
- . "Fondi di manoscritti ebraici nell'area del Mediterraneo." A: *La cultura del llibre - herència de passat, vivència de futur; Actes del congrés internacional "Cultura sefardita al Mediterrani"*, 139-163. Girona: Patronat Municipal Call de Girona, Ajuntament de Girona, 1999.
- . "Un Nuovo Importante Giacimento Nella "Genizah Europea": Gli Archivi di Girona." A *La "Genizah Italiana": Edizione italiana ampliata. Ed Aggiornara degli atti del convegno di Gerusalemme del 9 gennaio 1996*, ed. Mauro Perani, 305-313. Bolonya: Il Mulino/Alfa Tape, 1999.
- . "Un Nuovo Importante Giacimento Nella "Genizah Europea": Gli archivi di Girona." *Materia Giudaica*, 5 (1999): 45-49.
- . "The 'Girona Genizah'." *EAJIS Newsletter* 8 (març-setembre, 2000): 21-22.
- . "The "Genizot" of Gerona and Italy: Towards a Typological Comparison." *Materia Giudaica* 6, 2 (2001): 139-144.
- . "A Testamentary Dispute from the Year 1307 from the "Girona Genizah": The Hebrew Fragment Girona 1, 264, 1 and 2". *Materia Giudaica* 1-2, (2009): 407-410.
- . "The "Gerona Genizah": An Overview and a Rediscovered "Ketubah" of 1377." *Hispania Judaica Bulletin* 7, (2010 (5770)): 137-173.
- . "La 'Genizah di Girona', preziosa testimonianza del giudaismo Catalano." A: *Actes del III Congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Perpinyà-Barcelona, del 15 al 18 d'octubre de 2007*, ed. Martine Berthelot, Tessa Calders i Esperança Valls. Barcelona: Institut d'Estudis Món Juïc, [en premsa].
- Pérez, Idan. *El testament de na Baladre (1325): nova aportació a l'estudi de les sinagogues de Girona*. Barcelona: Agrupación de Editores y Autores Universitarios, 2012.
- Roth, Pinchas. "Fragmentary Talmud Commentary and Rabbi Asher Ben Meshulam's 'Laws of Excommunication': On Southern French Halakhah in the Girona Fragments." A *Books within Books. New Discoveries in Old Book Bindings*, ed. Andreas Lehnard i Judith Olszowy-Schlanger (Leiden-Boston: Brill, 2014), 97-147.
- . "On some Rabbinic Fragments from the European Genizah." *Materia Giudaica* 10, 2 (2005): 305-312.
- . "Responsa from Heaven: Fragments of a New Manuscript of 'She'elot u-Teshuvot Min Ha-Shamayim' from Gerona." *Materia Giudaica* 15-16, (2010-2011): 555-564.

- Valls i Pujol, Esperança. *Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV. Base de dades dels documents hebreus* (catalogació en línia). Girona: Arxiu Històric de Girona (AHG), 2010-2013 [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/>].
- . “L’impost de la renda de l’any 1427 (sobre els guanys de 1426) o l’egualtat dels guanyatges de la comunitat jueva de Girona,” *Materia Giudaica* 17-18 (2012-2013): 263-277.
- . “Hebrew Fragments as a window on economic activity: Holdings in the Historical archives of Girona (Arxiu Històric de Girona),” a Lehnardt, Andreas and Judith Olszowy-Schlanger ed. *Books within Books. New Discoveries in Old Book Bindings. Wolfson College, Oxford 18th - 20th July 2011*. Leiden-Boston: Brill, 2014, 149-182.
- . “Taba de la venda de l’impost sobre la renda de 1427 sobre els guanys de 1426.” *Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV*. Girona: AHG, 2012, FH 68.1 [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/854?ln=ca>].
- . “Fragment del ‘Llibre de declaracions’ de la comunitat de Girona”. *Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV*. Girona: AHG, 2012, FH 28.21-22 [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/701?ln=ca>].
- . “Anotacions de comptes d’un constructor”. *Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV*. Girona: Arxiu Històric de Girona (AHG), 2012, FH 11.23 [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/manuscrits/171?ln=ca>].
- . “The Cataloguing of the Hebrew Manuscript Fragments of the Historical Archives of Gerona: Process and Results”. Comunicació presentada al *XXIII Convegno internazionale dell’AISG su: L’Ottocento ebraico in italia fra tradizione e innovazione: la figura e l’opera di Marco Mortara (1815-1894)*. Setembre, 14-16 del 2009. Publicat en línia a *Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV*. Girona: AHG, 2010 [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/documents/?ln=ca>].
- . “Tipologia i descripció textual dels fragments hebreus catalogats de l’Arxiu Històric de Girona. A: Blasco, Meritxell i Bejarano, Ana María ed. *Homenatge al professor Lluís Díez Merino*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2010 [en premsa]. Publicat en línia a *Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV*. AHG, 2010 Girona: [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/documents/?ln=ca>].
- . “Addendum 1. The Electronic Cataloguing of the Fragments” i “Addendum 2. A Sample of a Fragment from a Jewish moneylender,” a Perani, Mauro. “The “Gerona Genizah”: an Overview and a Rediscovered “Ketubah” of 1377.” *Hispania Judaica Bulletin* 7, (2010): 137-174.
- . “Estudi dels fragments hebreus de comptes de l’Arxiu Històric de Girona (AHG), exemple de l’activitat creditícia jueva a les terres gironines.” Ponència presentada a les *Jornades solidarités: entre juives et chrétiens au Moyen Âge. Des écritures ordinaires, témoins des solidarités aux XIIIe et XIVe siècles. Perpinyà 9 i 10 de març de 2010*. Société d’études du crédit et des échanges médiévaux (SECEM); JACOV (CNRS Framespa de l’Université de Toulouse-Le-Mirail). Publicat en línia a *Manuscrits hebreus dels segles XIV – XV. Més informació*. Girona: AHG, 2010 [<http://manuscritshebreus.cultura.gencat.cat/documents/?ln=ca>].

———. "De què parlen els manuscrits hebreus de l'AHG?" *Els Apunt de l'Arxiu Històric de Girona* 11 (2010): 1-2.

7.2 Edicions i estudis de manuscrits d'arxius catalans procedents de relligadures

Catálogo de los manuscritos jurídicos de la Biblioteca Capitular de la Seu d'Urgell, ed. Antonio García y García. La Seu d'Urgell: Bisbat d'Urgell, 2009.

Memoria de Sefarad: Toledo, Centro Cultural San Marcos, Octubre 2002 - Enero 2003 [catàleg de l'exposició]. Madrid: Sociedad estatal para la acción cultural exterior, 2002.

Documents en hebreu de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Girona. Girona: AHMGi, 1994 [document intern].

The Sephardic Journey, 1492-1992 [catàleg de l'exposició al Museu de Yeshiva University de Nova York, del 13 de novembre de 1990 al 31 de desembre de 1992]. Nova York: Yeshiva University Museum, 195-196.

La vida judía en Sefarad: Sinagoga del Tránsito, Toledo, noviembre 1991- enero 1992 [catàleg de l'exposició]. Madrid: Ministerio de Cultura. Dirección General de Bellas Artes y Archivos. Centro Nacional de Exposiciones, 1991.

Allony, Nehemya; Antoni M. Figueras. "Manuscritos Hebraicos de la Biblioteca de Montserrat." *Sefarad* 19, 2 (1959): 241-272.

Allony, Nehemya; Ephraim F. Kupfer; D. S. Loewinger. *List of Photocopies in the Institute*. Jerusalem: Rubin Mass, 1964.

Barco del Barco, Francisco Javier del. *Catálogo de manuscritos hebreos de la Biblioteca de Montserrat*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2008.

Bartrina, Sebastià. "Fragmenta Cuiusdam 'Hilkot Sepher Torah' in Urbe Guixolensi Reperta (Ex 20, 18-Lv 1,14)." *Estudios Eclesiásticos* 34, 134-135 (1960): 491-520.

Biblioteca Central; Asociación Española de Orientalistas. *Catálogo de la exposición bibliográfica oriental: Galería de exposiciones de la Biblioteca Central: Barcelona, Mayo-Junio de 1972*. Barcelona: Diputación Provincial de Barcelona, 1973.

Blasco Orellana, Meritzell. "Aspectos económicos y comerciales de los judíos de la Corona de Aragón a finales del siglo XIV (Ms. 3090 de la Biblioteca Nacional de Catalunya)." *Anuari de Filologia. Secció E. Estudis hebreus i arameus* 9, (2000): 89-100.

———. "Lèxic català en un manuscrit hebraicoaljamiat del segle XIV (Còdex Soberanas, Ms. 3090 de la Biblioteca Nacional de Catalunya)." A: *Actes del i congrés per a l'estudi dels jueus en territori de llengua catalana. Barcelona-Girona, 15-17 d'Octubre de 2001*, 139-145. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004.

———. *Manuscrito hebraicoaljamiado de la Biblioteca Nacional de Cataluña: "Codex Soberanas"* (Ms. no 3090, Siglo XIV). Catalonia Hebraica, I. Barcelona: PPU, 2003.

———. "La poliglotia de los judíos de la Corona de Aragón reflejada en un manuscrito de la Biblioteca Nacional de Cataluña." A: *Languages and Literatures*

- of Sephardic and Oriental Jews; Proceedings of the Sixth International Congress for Research on the Sephardi and Oriental Jewish Heritage*, ed. David M. Bunis. Bialik Institute; Misgav Yerushalayim ed. Jerusalem, 2009.
- Blasco Orellana, Meritxell; Magdalena Nom de Déu, J. Ramon. "Una "ketubbá" inédita catalana de Santa Coloma de Montbui (Siglo XIV)." A: *Judaísmo Hispano; Estudios en memoria de José Luis Lacave Riaño*. 2 Vol., ed. Elena Romero, 575-584. Madrid: Junta de Castilla y León, Diputación Provincial de Burgos; Rich Foundation; Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2002.
- Boaçà, F. A. "Note sur quatre documents en langue hébraïque conservés aux Archives du Département des Pyrénées-Orientales." *Société agricole, scientifique et littéraire des Pyrénées-Orientales* 17, (1868): 169-202.
- Cantera Burgos, Francisco. "Manuscritos hebreo-bíblicos en España." A *Enciclopedia de la Biblia*. Vol. 4, 1250-1269. Barcelona: Garriga, 1963.
- Casals Stenzel, Christa. "Fragmentos manuscritos hebraicos del Arxiu Municipal de Girona sobre enfermedades genitales y sus remedios: edición, traducción y glosario." *Sefarad* 74, 1 (2014): 33-74.
- Casanovas Miró, Jordi (*et al*). *Libro de cuentas de un prestamista judío gerundense del siglo XIV*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Publicacions, 1990.
- Chavel, Charles Bernad. "גיליון כ"י מספר הלכות גדולות, הלכות פסח, שנמצא בעיר גירונדה (הדרום, 1967): 5-11, 25.
- Cortès, Enric. "El comentari d'Is 66 en un dels fragments de manuscrits descoberts recentment a l'Arxiu Diocesà de Girona (Ms, G)." *Butlletí de l'Associació Bíblica de Catalunya*. Suplement 1, (1981): 9-14.
- . "Fragments de manuscrits hebreus i arameus descoberts de nou a l'Arxiu Diocesà de Girona II." *Revista Catalana de Teologia* 9 (1982): 83-101.
- . "Fragments de manuscrits hebreus i arameus descoberts de nou a l'Arxiu Diocesà de Girona I." *Revista Catalana de Teologia* 7 : 1-56.
- . "A propòsit de dos manuscrits fragmentaris hebreus apareguts de nou." *Estudios Franciscanos* 87, (1986): 1025-1031.
- Díaz Esteban, Fernando. "La convivencia lingüística del árabe, el hebreo y el romance reflejada en un documento del siglo XIV." A *I Congreso internacional "Encuentro de las tres culturas" (1er : 1982 : Toledo)*, ed. Ayuntamiento de Toledo, 195-205. .
- Díaz-Esteban, Fernando. "Una carta hebrea de Carcasona." *Anuario de Filología* 4 : 165-184.4, (1978): 165-184.
- . "Documento hebreo inédito del Archivo Capitular de la Catedral de Barcelona [1315] y II. Rectificación a la "Carta hebrea de Carcasona"." *Anuario de Filología* 5, (1978): 77-102.
- . "Un fragmento de poesía litúrgica hispano-hebrea en Barcelona." *Anuario de Filología* 2, (1976): 155-172.
- Díaz-Esteban, Fernando; Amadeu-J Soberanas Lleó. "Fragmento de rollo litúrgico del Pentateuco en Barcelona." *Anuario de Filología* 7, (1981): 221-235.

- Feliu i Mabres, Eduard. "Un altre pergami escrit en hebreu identificat avui." *L'Arjau* 34, (maig, 1999): 11-12.
- . "Arxiu Capitular de Girona. Fragments hebreus. Identificació." *Arxiu de la Catedral de Girona (Document intern, 1997)*, Girona.
- . "Fragments de textos hebreus medievals trobats a l'Arxiu Històric de Terrassa." *Terme*: 17, (novembre, 2002): 103-115.
- Fine, Steven; et. al. *Los Judíos españoles según las fuentes hebreas. Museu de Belles Arts de València, del 11 de abril al 9 de junio de 2002*. València: Consorci de Museus de la Comunitat Valenciana, Generalitat Valenciana, Museu de Belles Arts de València, 2002.
- Gasol, Josep Maria. "Notícia d'un "ketubà" del segle XIV, de l'Arxiu Històric de Manresa." A: *Jornades d'història dels jueus a Catalunya*, 295-297. Girona: Ajuntament de Girona, 1987.
- Gay, J. Víctor. "Papers de Girona a Nova York." *Revista de Girona* 186, (1998): 10-11.
- Gil Almuzara, M. Teresa. "Els jueus de Puigcerdà." *Rufaca. Revista de la Cerdanya* XIII, 118 (1991): 35-37.
- González Llubera, Ignasi. "Un contracte de matrimoni jueu a Mallorca." *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya* IV, (1917): 124-126 i lám. VIII entre p. 72 i 73.
- Jiménez, Àngel. "Uns fragments de la Torà (La llei jueva) trobats a Sant Feliu de Guíxols." *L'Arjau* 34, Maig (maig, 1999): 8-10.
- Lacave, José Luis. *Medieval Ketubot from Sefarad*. Jerusalem: The Hebrew University Magnes Press, 2002.
- Magdalena Nom de Déu, J. Ramon. "A Fifteenth-Century Hebrew Manuscript from the Aljama of Perpignan." *Hispania Judaica Bulletin* 3, (2000): 145-183.
- . "Textos hebreus del poble jueus a Catalunya: una petita antologia miscel·lania." A: *La Catalunya jueva*, ed. Mariona Companys, 168-178. Barcelona: Àmbit; Museu d'Història de Catalunya, 2002.
- Marquès i Planagumà, Josep M. "Descobriments de manuscrits hebreus a l'Arxiu Diocesà de Girona." *Taiüll. Butlletí de les Comissions per al Patrimoni Cultural dels Bisbats Catalans* 3-4, (1983-1984): 64-66.
- Millàs i Vallicrosa, Josep Maria. "Un fragmento de Talmud jerosolimitano." *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* 3, (1948): 193 + 2 làmines.
- . "Restos de antiguos libros hebraicos [Reimpres a Sefarad, 12/1 (1952), pàg. 156-158]." *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* 6, (1951): 323-324.
- . "Restos de una antigua Biblia hebraica en Gerona." *Sefarad* 13, (1953): 356-358.
- Millàs i Vallicrosa, Josep Maria. "Petita llista d'un prestamista jueu (Notes semitiques)." *Estudis Universitaris Catalans* 12, Gener-Febrer (1927): 65-67.
- Perani, Mauro. "Fondi di manoscritti ebraici nell'area del Mediterraneo." A: *La cultura del llibre - herència de passat, vivència de futur; actes del Congrés Internacional "Cultura Sefardita al Mediterrani"*, 139-163. Girona: Patronat Municipal Call de Girona, Ajuntament de Girona, 1999.

- Romano Ventura, David. "Documentos hebreos del siglo XIV de Cataluña y Mallorca." *Sefarad* (1974): 289-312.
- Roure, Damià; Dani Marín; Pep Parer. *La Biblioteca de Montserrat: un espai de cultura al llarg dels segles*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007.
- Sabar, Shalom. "The Beginnings of "Ketûbbah" Decoration in Italy: Venice in the Late 16th to the Early 17th Centuries." *Jewish Art* 12-13, (1987): 96-110 [162 i 163 (fig. 5)].
- Serels, M. Michell. "Aspects of the Study of Girona Hebrew Documents." A: *La Cultura del llibre: herència de passat, vivència de futur: actes del Congrés Internacional "Cultura sefardita al Mediterrani", Girona del 26 al 28 de març de 1998*, ed. Institut d'Estudis Nahmànides (coord.), 167-188. Girona: Ajuntament de Girona, 1999.
- Chavel, Chaim Dov (Charles B.). "גיליון כ"י מספר הלכות גדולות, הלכות פסח, שנמצא בעיר גירונדה". *הדרום* 25, (1967 / 5727): 5-11.
- Torra, Jordi; Montserrat Lamarca Morell. *Catàleg dels incunables de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Biblioteca, 1995.
- Vives i Sabaté, Marta. "Inventari general dels pergamins existents a l'Arxiu Parroquial de Santa Maria de Igualada (1282-1634)." *Miscellanea Aqualatensia* 4 (1987): 59-85-(63 i 77, n. 89).
- Yahuda, A. S. "Hallazgo de pergaminos en Solsona." *Boletín de la Real Academia de la Historia* LXVII, IV (1915): 513-549.

7.3 Edicions, referències i estudis de manuscrits hebreus procedents de biblioteques i arxius catalans no trobats com enquadernacions

- Haggadah de Poblet*, ed. Jordi Casanovas Miró. Poblet: Abadía de Santa María de Poblet ; Barcelona: Ríopiedras, 1993.
- Abella, Guillem; et altri. *Regest dels documents de l'Arxiu Diocesà de Barcelona relatius als jueus*, ed. Esperança Valls i Pujol. Barcelona: Institut d'Estudis Mòn Juïc; PPU, 2008.
- Aguiló, E. K. "Traducción catalana de una carta esponsalicia hebrea [1328]." *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana* 141, 4 (Any VI - desembre de 1891, 1891): 169-170.
- Alturo i Perucho, Jesús. *L'Arxiu antic de Santa Anna de Barcelona del 942 al 1200*. 3 vol. Fundació Noguera, 1985.
- . "Notícia de tres noves subscripcions hebraiques en diplomes de l'Arxiu de Santa Anna de Barcelona." *Anuario de Filología* 4, (1978): 157-163.
- Allony, Nehemya; Antoni M. Figueras. "Manuscritos hebraicos de la Biblioteca de Montserrat." *Sefarad* 19, 2 (1959): 241-272.
- Allony, Nehemya; Ephraim F. Kupfer; D. S. Loewinger. *List of photocopies in the Institute*. Jerusalem: Rubin Mass, 1964.
- Baer, Fritz. *Die Juden im Christlichen Spanien: erster teil urkunden und regesten*. 2 vols. Berlín: Akademie-Verlag, 1929/1936. Reimpresió, introducció de l'autor i

- bibliografia adicional de Haim Beinart. Farnborough: Gregg International Publisher, 1970.
- Baiges i Jardí, Ignasi J. ;Gaspar Feliu i Montfort; Josep M. Salrach; Pere Benito i Monclús; Fundació Noguera. *Els Pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona, de Ramon Berenguer II a Ramon Berenguer IV*. Diplomataris, 48-51. Vol. 4 vol. Barcelona: Fundació Noguera, 2010.
- Barco del Barco, Francisco Javier del; Consejo Superior de Investigaciones Científicas. *Catálogo de manuscritos hebreos de la Biblioteca de Montserrat*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2008.
- Baucells i Reig, Josep. *Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona: segle XI*. Vol. 5 vol. Barcelona: Fundació Noguera, 2006.
- Beit-Arié, Malachi ;Edna Engel; Ada Yardeni. *Specimens of mediaeval hebrew scripts. Vol. 1: Oriental and yemenite scripts -- Vol. 2: Sefardic script; Oriental and yemenite scripts; Sefardic script*. The Hebrew Paleography Project. Vol. 2 vol. Jerusalem: The Israel Academy of Sciences and Humanities, 1987-2002.
- Ben-Sasson, Menahem, “מקורות לתולדות קהילות ישראל בספרד במאה ה"ד” [Fonts per a la historia de les comunitats jueves d'Espanya del segle XIV]” A Mirsky, Aharon; Grossman, Avraham; Kaplan, Yosef (ed.). *גולה אחר גולה, מחקרים בתולדות עם ישראל מוגשים לפרופסור חיים בינארט* [Exile and diaspora. Studies in the history of the Jewish people], 284-336. Jerusalem: The Hebrew University of Jerusalem; Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1991.
- Blasco Orellana, Meritxell. "La Pabòrdia d'en Xungla: Un manuscrit hebraicocatalà de 1398 de l'Arxiu Diocesà de Girona." A *Actes del IV Congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Barcelona-València, 18, 19 i 20 d'octubre de 2010*. [en premsa]. Barcelona: Institut d'Estudis Mòn Juïc, 2015.
- Blasco Orellana, Meritxell; Tessa Calders i Artís; Magdalena Nom de Déu, J. Ramon. "Els documents hebraics de l'Arxiu Comarcal de Cervera." A *Actes del II Congrés per a l'Estudi dels Jueus en Territoris de Llengua Catalana. Barcelona-Cervera del 25 al 17 d'octubre de 2004*, 175-186. Barcelona: Institut Europeu de la Mediterrània, 2005.
- Cantera Burgos, Francisco. "Manuscritos hebreo-bíblicos en España." A *Enciclopedia de la Biblia*. Vol. 4, 1250-1269. Barcelona: Garriga, 1963.
- Cortès, Enric. "Un curiós fragment hebreu de l'arxiu històric "Fidel Fita" d'Arenys de Mar." *Estudios Franciscanos* 84, (1983): 215-217.
- . "Fragments de manuscrits hebreus i arameus descoberts de nou a l'Arxiu Diocesà de Girona III." *Revista Catalana de Teologia* 10, 1 (1985): 31-52.
- . "Una poesia cabalística desconeguda i uns fragments d'Ibn Guiat procedents de l'Arxiu Diocesà de Girona." *Arxiu de Textos Catalans Antics* 2, (1983): 7-21.
- . "A propòsit d'un manuscrit fragmentari hebraico-arameu de l'Arxiu Diocesà de Vic." *Associació Bíblica de Catalunya* 25-26, (1984): 10-15.
- Chabás Bergón, José. "Astronomía andalusí en Cataluña: las tablas de Barcelona." *Anuari de Filologia* 19, B2 (1996): 477-525.

- Díaz Esteban, Fernando. "Documentos latinohebreos del archivo de la Iglesia de Santa María del Mar de Barcelona." *Boletín de la Asociación Española de Orientalistas* 9, 2 (1973): P.151-172.
- Díaz-Esteban, Fernando. "Catalanisms en documentos hebreos medievales." *Anuario de Filología* 9, (1983): 69-86.
- . "Documento hebreo inédito del archivo capitular de la Catedral de Barcelona [1315] y II. Rectificación a la "Carta hebrea de Carcasona"." *Anuario de Filología* 5, (1978): 77-102.
- Duran i Sanpere, Agustí. "Documents aljamiats de jueus catalans: segle XV." *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya* 5, (1918-1919): 132-148.
- Duran i Sanpere, Agustí; Ramón Turrull; Joan Ainaud de Lasarte. *Llibre de Cervera*. Tàrraga: F. Camps Calmet, 1972.
- Duran, Eulàlia. *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*. Memòries de la secció Històrico-Arqueològica, 50-55. Vol. 4 vol. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1998-2003.
- Feliu i Mabres, Eduard. "Arxiu Capitular de Girona. Fragments Hebreus. Identificació." Arxiu de la Catedral de Girona (Document intern, 1997), Girona.
- . "Documents hebraicocatalans sencers o fragmentaris i addicions hebraiques en documents llatins." *A Temps i Espais de la Girona Jueva. Actes del Simposi Internacional celebrat a Girona 23, 24 I 25 de març de 2009*, 103-124. Girona: Patronat del Call de Girona, 2011.
- . "Salomó ben Adret, mestre de la llei jueva." *Tamid* 4, (2002-2003): 101-109.
- Feliu i Montfort, Gaspar; Josep M. Salrach; Ma Josepa Arnall i Ignasi; Ignasi J. Baiges i Jardí; Pere Benito i Monclús. *Els Pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*. Vol. 3 vol. Barcelona: Fundació Noguera, 1999.
- Finkelstein, Louis. *Jewish self-government in the Middle Ages*. Nova York: The Jewish Theological Seminary of America, 1924 [328-347, Taqanot Barcelona 1324].
- Fita Colomé, Fidel. "Una carta hebrea de Solsona." *Boletín de la Real Academia de la Historia* 65, (1914): 246-249.
- . "Hebreos de la Barcelona en el siglo IX." *Boletín de la Real Academia de la Historia* 4, (1884): 69-70.
- . "Tres cédulas hebreas halladas en Solsona." *Boletín de la Real Academia de la Historia* 65, (1914): 253-357.
- Fraenkel, David. "Pesaq din nekhtav be-ir Barselona bi-xenat 5052." *Alim lebibliografía le-qorot Israel (Viena)* 1, (1934-1935): 42-43 [Miret-Schwab XXXVI].
- Girbal, Enrique Claudio. "Un testamento hebreo de la Edad Media [Reproduit a *Per a una història de la Girona jueva*, 2 vol., ed. per David Romano, 383-386. Girona: Ajuntament de Girona, 1988]." *Revista de Gerona* 5, (1881): 104-108.
- . "Una cedula en hebreo denominada Mezuzah [Reproduit a *Per a una història de la Girona jueva*, 2 vol., ed. per David Romano, 273-278. Girona: Ajuntament de Girona, 1988]." *Revista de Gerona* 10, (1886): 29-134.

- Gottheil, Richard J. H. "Some Spanish documents." *The Jewish Quarterly Review* 16, (1904): 702-714.
- Iglesias Fonseca, J. Antoni;Max Mayer;Magdalena Nom de Déu, José Ramón. "Notes hebraïques: un element codicogràfic menystingut." A *Actes del I Congrés per a l'estudi dels jueus en territori de llengua catalana. Barcelona-Girona, 15-17 d'octubre de 2001*, 273-292. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004.
- Kayslerling, Meyer. "Un contrat de mariage en langue catalane." *Revue des études juives* 24, (1892): 291.
- Klein, Elka. "Medieval Sourcebook: Barcelona Jewish Court Documents: A Daughter's Inheritance, 1293." *Internet History Sourcebooks Project* (1995-2001) <http://www.fordham.edu/halsall/source/1293belladona.asp> (accés 2012).
- . "Medieval Sourcebook: Barcelona Jewish Court Documents: A Jewish Widow and Her Daughter, 1261-1262." *Internet History Sourcebooks Project* (1995-2001) <http://www.fordham.edu/halsall/source/1262cruxia.asp> (accés 2012).
- Klein, Elka;Eduard Feliu. *Hebrew Deeds of Catalan Jew, 1117-1316 =Documents hebraïcs de la Catalunya medieval, 1117-1316*. Barcelona: Girona: Societat Catalana d'Estudis Hebraïcs; Patronat Call de Girona, 2004.
- Lacave, José Luis. *Medieval Ketubot from Sefarad*. Jerusalem: The Hebrew University Magnes Press, 2002.
- Lazar, Moshe. «שירי-חתונה פרובנצאליים-קטאלניים (מאה יד-טו)» [Cants de noces catalano-provençals (segles XIV-XV)]. A: Abramson, Shraga; Mirsky, Aaron [ed.], 159-177.. *ספר חיים שירמן קובץ מחקרים* [títol anglès: *Hayyim (Jefim) Schirmann Jubilee Volume*], . Jerusalem: Schocken Institute for Jewish Research; Jewish Theological Seminary of America, 1970.
- Loeb, Isidore. "Actes de vente hébreux originaires d'Espagne." *Revue des Études Juives* 10, (1885): 108-122-[Publicat també a Boletín de la Real Academia de la Historia, 6(1885),pp.42-58. Reedició facsímil a Romano,David. *Per a una història de la Girona jueva*. Girona: Ajuntament de Girona, 1988. Pàg.486-500].
- Lozano Galán, María Ángeles; José Luís Jiménez Jiménez. "Fragmentos de codices hebreos hallados en el Archivo Capitular de Tarazona." *Sefarad* 45, (1985): 217-236.
- Llop i Jordana, Irene. "Aportacions a l'estudi de l'aljama de jueus de Vic al segle XIII." *Ausa* 21, 152 (2003): 143-150.
- . "Una ketubà inèdita conservada a l'Arxiu Episcopal de Vic." *Ausa* 144, (2000): 55-60.
- . "Les relacions entre les comunitats jueves de Vic i Girona S. XIV." *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* 42, (2001): 211-220.
- Magdalena Nom de Déu, J. Ramon. *Crestomatía de textos hebraïcorromances medievals de Sefarad*. Textos, Estudios y Manuales / Departamento de Filología Semítica, Área De Estudios Hebreos y Arameos, Universitat de Barcelona. Vol. 13. Barcelona: Universitat de Barcelona. Area de Estudios Hebreos y Arameos, 1996.

- . "Els documents hebraics dels jueus catalans: estat actual de la qüestió i novetats." A *Actes del III Congrés per a l'estudi dels jueus en territoris en llengua catalana. Barcelona-Perpinyà 15, 16, 17, 18*. [en premsa] ed. Barcelona: Institut d'Estudis Mòn Juïc, 2015.
- . "The Poblet Haggadah: An Unknown Fourteenth-Century Illuminated Sephardi Manuscript." *Jewish Art* 18, (1992): 106-109.
- . "Textos hebreus del poble jueus a Catalunya: una petita antologia miscel·lania." A *La Catalunya jueva*, ed. Mariona Companys, 168-178. Barcelona: Àmbit; Museu d'Història de Catalunya, 2002.
- Magdalena Nom de Déu, J. Ramon; Gregorio Olmo de Lete. "Documento hebreo-catalán de farmacoepa medieval." *Anuario de Filología* 6, 159-187 (1980).
- . *Un glosario hebraicoaljamiado trilingüe y doce "aqrabadin" de origen catalán: siglo XV*. Barcelona: Universidad de Barcelona, 1993.
- Mañé i Mas, Maria Cinta; Yom Tov Assis. *The Jews in Barcelona, 1213-1291: Regesta of Documents from the Archivo Capitular*. Jerusalem: Ginzei Am Olam. The Central Archives for the History of the Jewish People, 1988.
- Mañé i Mas, Maria Cinta. *Catàleg dels pergamins municipals de Barcelona*. Vol. 1 (Anys 885-1334). Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat, 2005.
- Millàs i Vallicrosa, Josep Maria. "Documents hebraics de jueus catalans." *Memòries de l'Institut d'Estudis Catalans* 1, 3 (1927): 61-167.
- . "Un manuscrit hebraic-valencià." *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya* 6, 9 ((1920-1922) 1925): 341-357.
- Millàs i Vallicrosa, Josep Maria; Frederic Udina Martorell. "Dos documentos latino-hebraicos del archivo del Monasterio de San Pedro de las Puellas de Barcelona." *Sefarad* (1947): 123-136.
- Millàs i Vallicrosa, Josep Maria. "Extractos del Talmud y alusiones polémicas en un manuscrito de la Biblioteca Catedral de Gerona." 20, 1 (1969): 17-49.
- . "Extractos del Talmud y alusiones polémicas en un manuscrito de la Biblioteca Catedral de Gerona." *Sefarad* 20, 1 (1960): 17-49.
- . "Una nueva Ketubá catalana." A *Hommage à Abraham: Recueil littéraire en l'honneur de Abraham Elmaleh ciitoyen de Jerusalem ecrivain et homme de lettres a l'occasion de son 70me anniversaire 1885 -1955*, 28-32. Jerusalem: Ahva, 1959.
- . *Las tablas astronómicas del rey don Pedro el Ceremonioso*. Barcelona: CSIC, 1962.
- Miquel Rosell, Francesc X.; Espanya; Espanya. *Inventario general de manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Barcelona*. Madrid: Direcciones Generales de Enseñanza Universitaria y de Archivos y Bibliotecas, 1958; 1969.
- Mutgé Vives, Josefa. *Pergamins del monestir benedictí de Sant Pau del Camp de Barcelona :de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, segles XII- XIV*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. Institució Milá y Fontanals. Departament d'Estudis Medievals, 2002.
- Olmo de Lete, Gregorio. "Vocabularios hebreos del s. XVIII en bibliotecas de Barcelona." *Calls* 1, (1986): 79-91.

- Puig i Ustrell, Pere. *Pergamins de l'Arxiu Històric Comarcal de Terrassa, 1278- 13 87*. Textos i Documents. Vol. 17. Barcelona: Fundació Noguera, 1988.
- Pujol i Canelles, Miquel. "Dues tabes hebraïques de l'aljama de Castelló d'Empúries." *Calls* 4, (1990): 7-52.
- Riera i Sans, Jaume. "Un breu cabalístic." *Boletín Arqueológico* (113-120), (1971-1972): 309-312 *Butlletí arqueològic = Boletín arqueológico / Reial Societat Arqueològica Tarraconense*.
- Riera i Sans, Jaume; Frederic Udina Martorell. "Els documents en hebreu conservats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó." *Miscellanea Barcinonensia* 17 <49>, (1978): 21-36.
- Romano Ventura, David. "Les juifs de Catalogne aux alentours de l'an mil." *A Catalunya i França meridional a l'entorn de l'any Mil*, ed. Xavier Barral i Altet (et al.), 317-331. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1991.
- Schwab, Moïse. "Une acte de vente hébreu du XIV siècle [Reedició facsímil a Romano, David (ed.). *Per a una història de la Girona jueva*. Girona: Ajuntament de Girona, 1988, vol. II, pàg. 585-589." *Revue des Études Juives* 47, (1903): 57-61; 318.
- Schwab, Moïse; Joaquim Miret i Sans. "Documents de juifs barcelonnais au XIe siècle." *Boletín de la Real Academia de la Historia* 69, (1916): 569-583.
- . *Documents sur juifs catalans des XIe, XIIe et XIIIe siècles*. Paris: Librairie Durlacher, 1915.
- . "Nouveaux documents des juifs Barcelonnais au XIIe siècle." *Boletín de la Real Academia de la Historia* 68, (1916): 563-578.
- . "Le plus ancien document à present connu des Juifs catalans." *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* 8, (1915): 229-233.
- Shatzmiller, Joseph. "La 'collecta' de Perpignan (1412)." *Archives juives* 11, 2 (1975): 20-24.
- Snyder, Patricia Giniger. "The treasure of Gerona: serendipity uncovers a medieval community." *The B'nai B'rith International Jewish Monthly* (1994): 17-2.
- Torra, Jordi; Montserrat Lamarca Morell. *Catàleg dels incunables de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona*. Barcelona: Universitat de Barcelona. Biblioteca, 1995.
- Zusman, Jacob; Yoav Rozençal; Aharon Shveķah. *אוצר כתבי־היד התלמודיים*. Jerusalem: Yad Yitshak Ben-Tsevi, 2012.

7.4 Altres edicions i estudis de fonts hebraïques

- Disputa de Barcelona de 1263 entre Mestre Mossé de Girona i Fra Pau Cristiá*. Estudi introductor i per Jaume Riera i Sans ; traducció dels textos hebreus i llatins, i notes per Eduard Feliu. Barcelona: Columna, 1985.
- Aaron ha-Kohen de Lunel. *שלוניגר, משה בן אליקים*, ed. ארחות חיים . [és la reedició primera de l'edició d'Efraim Yolles i Moses Schlesinger (Berlin, 1902)]. Jerusalem: המוסד לעידוד לימוד התורה, 1998- 2000.

- Abraham ben Semuel ibn Hasday. *El Príncep i el monjo* (Ben ha-mélek wê ha-nazir), ed. Tessa Calders i Artís. Sabadell: AUSA, 1987.
- Assis, Yom Tov; Magdalena Nom de Déu, J. Ramon; Coloma Lleal. *Aljamía romance en los documentos hebraiconavarros (siglo XIV)*. Barcelona: Promociones Publicaciones Universitarias, 1992.
- . *Navarra hebraica* (2 vol.). Barcelona: Ppu, 2003.
- Avraham ben Itskhaq ha-Leví TaMaKH. *Commentary on the Song of Songs*, ed. Leon A. Feldman. Assen: Van Gorcum & Comp. N.V., 1970.
- Baer, Fritz. *Die Juden im Christlichen Spanien: erster teil urkunden und regesten*. 2 vols. Berlín: Akademie-Verlag, 1929/1936. Reimpresió, introducció de l'autor i bibliografia addicional de Haim Beinart. Farnborough: Gregg International Publisher, 1970.
- Beit-Arié, Malachi; Colette Sirat. *Manuscripts médiévaux en caractères hébraïques portant des indications de date jusqu'à 1540*. Jerusalem; Paris: Académie nationale des sciences et des lettres d'Israël; Centre national de la recherche scientifique, 1972.
- Ben-Avraham, Ionà. *Les Portes del penediment de Ionà ben Avraham de Girona*. Biblioteca Judaico-Catalana, ed. Manuel Frau. Vol. 4. Barcelona: Universitat de Barcelona; Ajuntament de Girona; PPU, 2001.
- Blasco Orellana, Meritxell. "A manuscript from the XVth century in Hebrew-Aragonese script (JNUL, Yah. Ms. Heb. 242)." *Hispania Judaica Bulletin* 4, (2004): 152-165.
- . *Manuscrito hebraicocatalán de farmacopea medieval: edición paleográfica, Ms. Firkovitch I Heb-338 de la Biblioteca Nacional de Rusia*. Catalonia Hebraica, 11. Barcelona: 2006.
- Blasco Orellana, Meritxell; Coloma Lleal Galcerán; Magdalena Nom de Déu, J. Ramon; Miguel Ángel Motis Dolader. *Capítulos de la sisa del vino de la aljama judía de Zaragoza (1462-1466). Edición y estudio de tres manuscritos hebraicos y dos latinos del Archivo Histórico de Protocolos de Zaragoza*. Fuentes Históricas Aragonesas, 54. Saragossa: Institución "Fernando el Católico", 2010.
- Blasco Orellana, Meritxell; Magdalena Nom de Déu, J. Ramon. *Fuentes para la historia de los judíos de la Corona de Aragón: los Responso de Rabí Yisshaq bar Seset Perfet de Barcelona, 1368-1408*. Catalonia Hebraica, 5. [Catalonia hebraica ;5]. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 2004.
- Bos, Gerrit; Guido Mensching. "Macer Floridus: A Middle Hebrew Fragment with Romance Elements." *The Jewish Quarterly Review* 91, 1/2 (Jul. - Oct., 2000, 2000): 17-51.
- . "The Black Death in Hebrew Literature : Abraham Ben Solomon Hen's "Tractatulus de pestilentia"." *Jewish Studies Quarterly* 18, 1 (2011): 32-63.
- Bos, Gerrit; Martina Hussein; Guido Mensching; Frank Savelsberg. *Medical Synonym Lists from Medieval Provence: Shem Tov ben Isaac of Tortosa: Sefer ha - Shimmush. Book 28. Part 1: Edition and Commentary of List 1 (Hebrew - Arabic - Romance/Latin)*. Leiden: Brill, 2011.

- Castaño González, Javier. "Nuevos documentos hebraico-aljamiados de Aragón (1). Fragmentos de un registro contable de pagos de la aljama de Tarazona." *Sefarad* 64, 2 (2004): 361-382.
- Epstein, Isidore; Jordi Gendra; Manuel Frau. *Les Responso del rabí Simó ben Tsémakh Duran: una font per a la història dels jueus del nord d'Àfrica*. L'Espill. Vol. 4. Palma: Lleonard Muntaner, 2001.
- Feldman, Leon A. "R. Abraham Ben R. Isaac Ha-Levy Tamakh: Two Hitherto Unknown Manuscripts of His Commentary to Proverbs 31:10 to End, Lamentations 3:1-66, and Fragments from Esther." Ann Arbor, Mich: University Microfilms, 1960. [Tesi doctoral, microforma-Yeshiva University, 1957].
- Feldman, Leon A. "Rabbenu Nissim ben Reuben Gerondi of Barcelona: a study of his commentary on Genesis and of his homilies" A *Yakar Le'Mordecai; Jubilee Volume in Honor of Rabbi Mordecai Waxman; Essays on Jewish Thought, American Judaism, and Jewish-Christian Relations.*, ed. Zvia Ginor. Ktav Pub. House; Temple Israel of Great Neck, NY ed., 137-137-150. Hoboken, NJ, 1999.
- Feliu i Mabres, Eduard. "Un Antievangeli jueu de l'edat mitjana: el Séfer Toledot Iesu" A *El debat intercultural als segles XIII i XIV: actes de les I Jornades de filosofia catalanes*, 237-262. Girona; Barcelona: Col·legi Universitari de Girona: Universitat Autònoma de Barcelona, 1981.
- . "Els acords de Barcelona de 1354." *Callis* 2, (1987): 145-177.
- . "Les traduccions hebrees del "Regiment de Sanitat" d'Arnau de Vilanova." *Tamid* 6, 45-141 (2006-2007): 45-141.
- Ferrater i Mestre, Josefina, ed. *Ritual de pregàries jueves: séder d'Amram Gaó*. Barcelona; Girona: Universitat de Barcelona, Ajuntament de Girona, 1995.
- Ferre, Lola. *Practica de Johannes de Parma. Un tratado farmacológico en sus versiones hebreas y catalana*. Granada: Universidad de Granada, 2003.
- Frau, Manuel. "Caminant a les fosques. Estudi i traducció de l'obra apologètica Qéixet u-Maguén De Rabí Ximon Ben Tsémah Duran." Universitat de Girona. Departament de Filologia i Comunicació, 2012.
- Garel, Michel. *D'une main forte: manuscrits hébreux des collections françaises*. Paris: Seuil, 1991.
- Halberstam, S. I., ed. *Sepher Haschetaroth. Dokumentenbuch von R. Jehuda ben Barsilai aus Barcelona (ספר השטרות)*. Berlín, 1898.
- Iekhudà bar Barzilai ha-Barceloní. *ספר השטרות*, ed. Shelomo Zelman Haïm. Berlín, 1889 [http://www.daat.ac.il/daat/vl/tohen.asp?id=94].
- Jiménez Jiménez, José Luís. "Noticia de dos ketubbôt y un "Décálogo" en el Archivo del Reino de Mallorca." *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos* 34, (1985): 109-112.
- Kauffmann, David "מאמר ע"ד הנשים הליליות. להחכם ר' אברהם בן יצחק הלוי "גירונדי". *כנסת ישראל* 3 / 1888) ג, 559-566 [Saül Pinhas Rabinowitch (ed.), Warsaw].

- Klaus, Aharon. *Traducciones y adaptaciones al hebreo de los tratados médico-farmacológicos del toledano Ibn Wafid*. Barcelona: PPU, Promociones y Publicaciones Universitarias, 2007.
- Klein, Elka. "Medieval Sourcebook: Ordinance of the Jews of the Crown of Aragon, 1354, CE." *Internet History Sourcebooks Project* (:1995-2001). <http://www.fordham.edu/halsall/source/1354ordinance-aragon-jews.asp> (accés 2012).
- Lacave, José Luis. "La carnicería de la aljama zaragozana a fines del siglo XV." *Sefarad* 25, 2 (1975): 3-35.
- Loeb, Isidore. "Deux livres de commerce du commencement du XIVe siècle." *Revue des Études Juives* 8-9, (1884): 161-197;21-50, 187-213.
- Magdalena Nom de Déu, J. Ramon. "Corpus de aljamías hebraicoaragonesas." A Aragón-Sefarad, ed. Alfredo Romero Santamaría; Motis Dolader, Miguel Ángel (coord.). Vol. 1, 497-507. Saragossa: Diputación de Zaragoza, 2005.
- . "Curiosas recetas médicas en un manuscrito petropolitano de origen hebraicocatalán (siglos XIV-XV): textos y traducción." *Aula Orientalis* 17-18, (1999-2000): 287-305.
- . "Glosario trilingüe aljamiado de términos farmacológicos." A *Congreso Internacional "Encuentro de las Tres Culturas"*, 7 (1991): *Actas: "La ciencia en la España medieval; musulmanes, judíos y cristianos"*, ed. Lola (et al). Ferre, 175-179. Granada: Universidad de Granada, 1992.
- . "Notas a un glosario aljamiado judeo-árabe y judeo-romance de la Genizah." *Anuario de Filología* 12, (1986): 45-72.
- Magdalena Nom de Déu, J. Ramon; Coloma Lleal. *Aljamías hebraicoaragonesas, siglos XIV-XV*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1995.
- Maimònides. *De la Guia dels perplexos i altres escrits*. Traducció i edició a cura d'Eduard Feliu. Textos Filosòfics, 41. [Seleccions. Català]. Barcelona: Laia, 1986.
- Millàs i Vallicrosa, Josep Maria. "Manuscrits hebraics d'origen català a la Biblioteca Vaticana." A *Homenatge a Antòni Rubió i Lluch: miscel·lània d'estudis literaris, històrics i lingüístics*. Vol. 3 vol., 97-109. Barcelona, 1936.
- Moixé Natan. *Qüestions de vida*. Introducció, edició crítica i vocalització del text hebreu, traducció i notes a cura del Dr. Josep Xavier Muntané i Santiveri Institut Mòn Juïc; PPU, 2010.
- Niclós, Josep Vicens. "El Llibre de l'educació ("Séfer haHinnuix")." A *Actes del II Congrés per a l'Estudi dels Jueus en Territoris de Llengua Catalana, Barcelona-Cervera, del 25 al 27 d'octubre de 2004*, 351-364. Barcelona: Institut Europeu de la Mediterrània, 2005.
- Olszowy-Schlanger, Judith. "Binding Accounts: A Leger of a Jewish Pawnbroker from 14th Century Southern France (MS Krakow, BJ Przyb/163/92)." dins *Books within Books. New Discoveries in Old Book Bindings.*, ed. Andreas Lehnard; Judith Olszowy-Schlanger, 97-147. Leiden-Boston: Brill, 2014.
- Pérez Castro, Federico. "Fragmentos de códices del Antiguo Testamento hebreo en el Archivo Histórico Nacional " *Sefarad* 30, (1970): 251-288.

- Pérez, Idan. "Edició i estudi filològic d'un manuscrit aljamiat trilingüe (Ms. 122 de l'Arxiu del Regne de Mallorca) del segle XIV." Universitat de Barcelona. Departament de Filologia Semítica, 2011.
- Peri, Hiram (Pflaum, Hiram). "Un glosario médico-botánico en judeo-español medieval." *Tesoro de los judíos sefardies* 3, (1960): lxi-lxxi.
- Pieters, Bert. *De Akkorden van Barcelona (1354): Historische en Kritische Analyse* [Catalonia hebraica; 9]. Barcelona: Ppu, 2006.
- Renan, Ernest; Adolf Neubauer. "Les écrivains juifs français du XIVe siècle." *A Histoire littéraire de la France*. Vol. 31, 351-789. Paris: Impr. nationale, 1893.
- Riera i Sans, Jaume. *Cants de noces dels jueus medievals*. Barcelona: Curial, 1974.
- Riera i Sans, Jaume. *La Crònica en hebreu de la disputa de Tortosa*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1974.
- Roditi, Edouard. "La poésie judéo-catalane populaire du Moyen Age." *Pardès; anthropologie, histoire, philosophie, littérature* 15, (1992): 208-217.
- Sáenz-Badillos, Ángel. *Un diccionario hebreo de Provença (s. XIII): edición del manuscrito Vaticano Ebr. 413*. Granada: Universidad de Granada - Universidad Pontífica de Salamanca, 1987.
- Schrock, A. T. *Rabbi Jonah ben Abraham of Gerona. His Life and Ethical Works*. Londres: 1948.
- Schwab, Moïse. *Livre de comptes de Mardoché Joseph: (manuscrit hébreo-provençal)*. Paris: Impr. Nationale, 1913.
- Seroussi, Edwin. "Catorce canciones en romance como modelos de poemas hebreos del siglo XV." *Sefarad* 65, 2 (2005): 385-411.
- Taradach, Madeleine; Joan Ferrer. "El comentario de Rashi al Cantar de los Cantares: edición y traducción del ms. 50H de la Bibliothèque de l'Alliance Israélite Universelle de París (I)." *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos* 54, (2005): 151-184.
- . "El comentario de Rashi al Cantar de los Cantares: edición y traducción del ms. 50H de la Bibliothèque de l'Alliance Israélite Universelle de París" (II)." *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos* 53, (2004): 407-439.
- Valle Rodríguez, Carlos del; Antoni Roca; *Girona. Los Terremotos de Girona de 1427 en la fuente hebrea. España Judía*. Autores Judíos De Cataluña. Ed príncipe ed. Madrid: Aben Ezra Ediciones, 1996.
- Xem Tov ibn Xaprut. *La Pedra de toc*. Traducció de Vicens Niclós. Barcelona: Universitat de Barcelona; Ajuntament de Girona, 2002.

7.5 Edicions, registos i estudis de fonts no hebraiques

- Documents per a la història de la cultura catalana medieval*, ed. Antoni Rubió i Lluch, Albert Balcells; Albert G. Hauf. Ed facsímil. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2000; 1908.
- . "Documents de Santa Maria de Lledó, anteriors al s. XIV, conservats a l'arxiu diocesà de Girona." *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos* 22, (1989): 271-291.
- . "Medieval Sourcebook: Jewish Views of Royal Monetary Policy in Aragon, 13th Century." *Internet History Sourcebooks Project* (1995-2001) <http://www.fordham.edu/halsall/source/13cjewishviews-monpolicy.asp> (accés 2012).
- . "Un recull d'oracions en català dels conversos jueus (segle XV)." *Estudis Romànics* 16, (1980): 49-97.
- . "Un Siddur en català dels conversos jueus (Segle XV) " *Bulletí de la Real Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi* 2-3-4-5, (1988-1989-1990-1991): 59-152[2]; 109-164 [3]; 161-276 [4-5].
- . *Col·lecció diplomàtica de Sant Daniel de Girona, (924- 1300)*. Barcelona: Fundació Noguera, 1997.
- . *Cronicó de Perpinyà: segle XIII: estudi filològic i lingüístic*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.
- . *Llibre de privilegis de la vila de Puigcerdà*. Barcelona: Fundació Noguera, 2007.
- . *Oracions jueves en català [tesina]*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1969.
- . *Pergamins de la Mitra (891-1687)*. *Arxiu Diocesà de Girona*. Girona: Generalitat de Catalunya, Servei d'Arxius; Patronat Francisc Eiximenis; 1984.
- . *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Textos i Documents. Vol. 20-22, 38. Barcelona: Fundació Noguera, 1989.
- Aleixandre i Segura, Teresa. *El Liber Iudeorum 90 de l'Aleixar (1344-1348): estudi i edició*. Barcelona: Fundació Noguera, 2004.
- Altés i Aguiló, Francesc Xavier. "Un singular calendari provinent d'un sacramentari gironí de Castelló d'Empúries." *A Miscel·lània en honor de Josep M. Marquès* [Miscel·lània en honor de Josep M. Marquès], ed. Narcís Figueras and Pep Vila, 39-53. Girona; Barcelona: Girona: Diputació de Girona, Patronat Francisc Eiximenis ; Barcelona : Publicacions de l'Abadia de Montserra, 2010.
- Arnall i Juan, M. Josepa; Josep M. Pons i Guri. *L'escriptura a les terres gironines: segles IX-XVIII*. Girona: Diputació de Girona, 1993.
- Arnall i Juan, Maria Josepa; Anna Gironella i Delgà; Ignasi J. Baiges i Jardí; Elisa Varela i Rodríguez. *Lletres reials a la ciutat de Girona :1293-1515, 1517- 1713*. Vol. 4 vol. Girona: Ajuntament de Girona, 2000; 2005.
- Baer, Fritz. *Die Juden im Christlichen Spanien: erster teil urkunden und regesten. 2 vols*. Berlín: Akademie-Verlag, 1929/1936. Reimpresió, introducció de l'autor i bibliografia addicional de Haim Beinart. Farnborough: Gregg International Publisher, 1970.

- Blasco Orellana, Meritxell; Magdalena Nom de Déu, José Ramón. "Oraciones de "Yom Kipur" de conversos valencianos en un ms. fragmentario de finales del siglo 15." *Hispania Judaica Bulletin* 7, (2010): 101-135.
- Bosom i Isern, Sebastià; Susanna Vela Palomares. *Llibre de les provisions reials de la vila de Puigcerdà*. Llibres de Privilegis. Vol. 14. Barcelona: Fundació Noguera, 2009.
- Capmany de Montpalau i Surís, Antoni de. *Memorias historicas sobre la marina comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*. Madrid: en la Impr. de D. Antonio de Sancha, 1779; 1792.
- Clavaguera i Canet, Josep. "Els pergamins de l'arxiu del palau de Peralada " *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos* 22, (1989): 259-269.
- Ciérbide Martinena, Ricardo. *Edició crítica dels manuscrits catalans inèdits de l'orde de Sant Joan de Jerusalem: (segles XIV-XV)*. Textos i Documents / Fundació Noguera. Vol. 34. Barcelona: Fundació Noguera, 2002.
- Cobos Fajardo, Antoni. *Llibre de privilegis de la vila de Figueres :1267-1585*. Barcelona: Fundació Noguera, 2004.
- Diéguez Seguí, Maria Àngels. *El Llibre de Cort de Justícia de València:1279-1321: Estudi Lingüístic*. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2001.
- Eiximenis, Francesc. *El "Tractat d'usura" de Francesc Eiximenis*, ed. Josep Hernando i Delgado. Barcelona: Biblioteca Balmesiana, 1985.
- Escribà i Bonastre, Gemma; Maria Pilar Frago i Pérez. *Documents dels jueus de Girona: 1124/1595: Arxiu Històric de la Ciutat, Arxiu Diocesà de Girona*. Girona: Ajuntament de Girona, 1992.
- Feliu i Mabres, Eduard. "Inventari dels llibres d'Abraham Samuel de Peralada (1389)." *Tamid* 2, 241-252 (1998-1999).
- García Edo, Vicent. *El Llibre verd major de Perpinyà, segle XII-1395*. Llibres De Privilegis, 15. Barcelona: Fundació Noguera, 2010.
- Garcia, Jaume; Rodriguez Tréton; Jérôme Bénézet. *El Llibre de les monedes de Barcelona i dels florins d'or d'Aragó :compilació redactada per Jaume Garcia, Arxiver Reial de Barcelona, per a ús de la seca de Perpinyà*. Col·lecció Textos i Documents. Vol. 43. Barcelona: Fundació Noguera, 2009.
- Gimeno Betí, Lluís. "Un document de Morella de 1339: edició i estudi lingüístic." *A Estudis de Llengua i Literatura Catalanes, XLIX. Miscel·lània Joan Veny*. Vol. 5, 267-289. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.
- Gironella i Delgà, Anna. *Llibre Groc de la ciutat de Girona (1386, 1596-1702)*. Lleida: Pagès, 2007.
- Grapí i Rovira, Orland. "Un Calendari rimat català medieval. Estudi i edició." *Arxiu de textos catalans antics* 22, (2003): 137-173.
- Griera, A. *Consueta Jueva*. Biblioteca Folologica Històrica, XVIII. Sant Cugat del Vallès: Instituto Internacional de Cultura Románica, 1966.
- Gual Camarena, Miguel. *El primer manual hispánico de mercaderia (siglo XIV)*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Instituto de Geografía, Etnología e Historia, 1981.

- Guilleré, Christian. *Llibre Verd de la ciutat de Girona (1144-1533)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2000.
- Hernando i Delgado, Josep. "El contracte de venda de rendes perpètuas i vitalícies (censals morts i violaris), personas i redimibles (amb carta de gràcia). El tractat d'autor anònim Pulchiores allegationes super contractibus censualium (Segle XIV). Edició i estudi del text." *Arxiu de textos catalans antics* 11, (1992): 137 - 179.
- Hurtado Cuevas, Víctor. *Llibre de deutes, trameses i rebudes de Jaume Mitjavila i Companyia, 1345-1370: edició, estudi comptable i econòmic*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. Institució Milà i Fontanals. Departament d'estudis medievals, 2005.
- Jacobs, Joseph. *An Inquiry into the sources of the history of the Jews in Spain*. London: Nutt, 1894.
- Juliol i Albertí, Griselda. *Llibre vermell de la ciutat de Girona (1188-1624)*. 1a ed. Girona: Ajuntament de Girona; Fundació Noguera, 2001.
- Klein, Elka. "Medieval Sourcebook: Jewish Community of Barcelona: The Book of Document Forms." *Internet History Sourcebooks Project* (1995-2001) <http://www.fordham.edu/halsall/source/13Cbookdocuments.asp> (accés 2012).
- Mallorquí, Elvis. *El Llibre verd del Bisbe de Girona (1362-1371): el delme i l'estructura feudal de la Diòcesi de Girona al segle XIV*. Col·lecció Francesc Eiximenis. Vol. 13. Girona: Diputació de Girona, 2011.
- Mañé i Mas, Maria Cinta; Gemma Escribà. *The Jews in the Crown of Aragon: regesta of the Cartas Reales in the Archivo de la Corona de Aragon*. Jerusalem: Ginzei Am Olam. The Central Archives for the history of the Jewish People, 1993; 1995.
- Mañé i Mas, Maria Cinta; Yom Tov Assis. *The Jews in Barcelona, 1213-1291: regesta of documents from the Archivo Capitular*. Jerusalem: Ginzei Am Olam. The Central Archives for the history of the Jewish People, 1988.
- Marquès i Planagumà, Josep M. *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona, S. IX-XIV*. Vol. 2 vol. Barcelona: Fundació Noguera, 1993.
- Marquès i Planagumà, Josep M.; Jaume de Puig i Oliver; Albert Serrat i Torrent. "Regest del protocol del notari de la cúria diocesana de Girona Pere Capmany (anys 1313-1367)." *Arxiu de textos catalans antics* 28, (2009): 265-453.
- Marquès i Planagumà, Josep M.; Jaume de Puig i Oliver; Albert Serrat i Torrent. *El Cartoral de rúbriques vermelles de Pere Rocabertí, bisbe de Girona (1318-1324)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2009.
- Mieres, Tomàs. *Costums de Girona*, ed. Antoni Cobos Fajardo. Girona: Ccg, 2001.
- Miralles i Monserrat, Joan. *Un llibre de cort reial mallorquí del segle XIV :(1357 - 60): introducció, transcripció i estudi lingüístic*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana; Institut d'Estudis Baleàrics; 1984.
- Miralles i Monserrat, Joan. *Un Llibre de cort reial mallorquí del segle XIV :(1357 - 60): introducció, transcripció i estudi lingüístic*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana; Institut d'Estudis Baleàrics; 1984.

- Moran i Ocerinjauregui, Josep. *El capbreu de Castellbisbal: estudi filològic i lingüístic d'un text català antic*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1984.
- Muntané i Santiveri, Josep Xavier. *Fons per a l'estudi de l'aljama jueva de Tàrraga: documents i regesta*. Barcelona: Promocions i publicacions universitàries, 2006.
- Mutgé Vives, Josefa. *Pergamins del monestir benedictí de Sant Pau del Camp de Barcelona :de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, segles XII- XIV*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. Institució Milá y Fontanals. Departament d'Estudis Medievals, 2002.
- Ordeig i Mata, Ramon; Abadal i de Vinyals, Ramon d'; Josep Maria Font i Rius; Anscari M. Mundó; Santiago Sobrequés Vidal; Sebastià Riera i Viader; Manuel Rovira Solà. *Els Comtats de Girona, Besalú, Empúries i Perelada*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2003.
- Perarnau i Espelt, Josep. "Pergamins de Girona a Copenhague." *Arxiu de Textos Catalans Antics* 3, (1984): 221-242.
- Pons i Guri, Josep M. "Un fogatjament desconegut de l'any 1358." *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* 30, (1964): 1-176.
- Pons i Guri, Josep M.; Hug Palou i Miquel. *Un cartoral de la canònica agustiniana de Santa Maria del castell de Besalú (segles X-XV)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2002.
- Rabella i Ribas, Joan Anton. *Un matrimoni desavingut i un gat metzinat: procés criminal barceloní del segle XIV*. 1a ed. Barcelona: Abadia de Montserrat etc., 1998.
- Rasico, Philip D. *Les ordinacions d'Empúries: estudi lingüístic i reedició del text*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985.
- Redondo García, Esther. *El Fogatjament general de Catalunya de 1378*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques, Institució Milá i Fontanals, Departament d'Estudis Medievals, 2002.
- Régné, Jean; Yom Tov Assis; Adam Gruzman. *History of the Jews in Aragon :regesta and documents 1213-1327*. Jerusalem: Magnes Press, Hebrew University, 1978.
- Riera i Sans, Jaume. "Oracions en català dels conversos jueus: notes bibliogràfiques i textos." *Anuario de Filología* (1975): 346-367.
- Riera i Sans, Jaume. *Els poders públics i les sinagogues: segles XIII-XV*. Girona Judaica, 3. Girona: Patronat del Call de Girona, 2006.
- Riera i Sans, Jaume; Pere Casanellas i Bassols; Armand Puig i Tàrrach; Associació Bíblica de Catalunya. *Bíblia del segle XI :Èxode, Levític*. Barcelona: Associació Bíblica de Catalunya, 2004.
- Riera Viader, Sebastià. "El Cronicó Barceloní, I." *Acta historica et archaeologica mediaevalia* 22, 257-262 (2001).
- Riera Viader, Sebastià. "El Cronicó Barceloní, I." *Acta historica et archaeologica mediaevalia* 22, 257-262 (2001).
- Romano Ventura, David. *Per a una història de la Girona jueva*. Girona: Ajuntament de Girona, 1988.
- Torró, Josep. *Llibre de la Cort del Justícia de Cocentaina*. Fons Històriques Valencianes. Vol. 43. València: Universitat de València, 2009.

- Vela i Aulesa, Carles. *L'Obrador d'un apotecari medieval segons el Llibre de Comptes de Francesc ses Canes (Barcelona, 1378-1381)*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. Institució Milá y Fontanals. Departament d'Estudis Medievals, 2003.
- Vela i Aulesa, Carles. *L'Obrador d'un apotecari medieval segons el Llibre de Comptes de Francesc ses Canes (Barcelona, 1378-1381)*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. Institució Milá i Fontanals. Departament d'Estudis Medievals, 2003.
- Veny, Joan. *"Regiment de preservació de pestilència" de Jacme d'Agramont: s.XIV*. Tarragona: Publicaciones de la Diputación Provincial, 1971..
- Villar Torrent, Joan; Núria Surià i Ventura; Joan Boadas i Raset; Lluís-Esteve Casellas i Serra. *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona: (1144-1862)*. Vol. 3 vol. Girona: Ajuntament de Girona; Fundació Noguera, 2005.

7.6 Repertoris bibliogràfics i catàlegs

- Catálogo de los manuscritos jurídicos de la Biblioteca Capitular de La Seu d'Urgell*, ed. Antonio García y García. La Seu d'Urgell: Bisbat d'Urgell, 2009.
- "*Institute of Microfilmed Hebrew Manuscripts*." Jewish National & University Library. <http://www.jnul.huji.ac.il/imhm/>.
- "*RAMBI-the Index of Articles of Jewish Studies*." The Jewish National & University Library. <http://www.jnul.huji.ac.il/rambi/>.
- "*Traces: Base de dades de llengua i literatura catalanes*." Departament de Filologia Catalana, UAB. <http://www.traces.uab.es/tracesbd/>.
- Adroer i Pellicer, M. Àngels; Josep M. T. Grau i Pujol; Josep Matas i Balaguer; Fundació Noguera. *Catàleg dels protocols del districte de Girona*. 1a ed. Barcelona: Fundació Noguera, 1996.
- Barco del Barco, Francisco Javier del; Consejo Superior de Investigaciones Científicas. *Catálogo de manuscritos hebreos de la Biblioteca de Montserrat*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2008.
- Crusafont i Sabater, M.; Leandre Villaronga; E. Domingo; Societat Catalana d'Estudis Numismàtics. *Catàleg general de la moneda catalana: Països Catalans i Corona Catalano-Aragonesa (s. V aC-s. XX dC)*. 1a ed. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Numismàtics. Institut d'Estudis Catalans, 2009.
- Duran, Eulàlia. *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*. Memòries de la secció històrico-arqueològica, 50-55. Vol. 4 vol. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1998-2003.
- Feliu i Mabres, Eduard. "Bibliografia sobre inventaris, testaments, llistes i notícies de llibres hebreus medievals." *Tamid* 2-3-4, 228-240; 263; 258 (1999/2000-2001/2002-2003).
- . "Bibliografia sobre l'ús i l'estudi de l'hebreu a l'edat mitjana." *Tamid* 4, (2002-2003): 187-225.

- Feliu i Mabres, Eduard; Pere Casanellas i Bassols. "Bibliografia sobre la història dels jueus de la Corona de Catalunya-Aragó i Provença, 1985-1994." *Tamid* 1 i 2, (1997 / 1998-1999): 79-96, 219-227.
- Feliu, Eduard; Casanellas, Pere. "Notes bibliogràfiques". *Tamid* 2, (1998-1999): 219-268.
- Fort i Olivella, Joan; Èrika Serna; Santi Soler i Simon; M. Àngels Adroer i Pellicer. *Catàleg dels protocols del districte de Figueres*. Barcelona: Fundació Noguera, 2001.
- Grau i Pujol, Josep M. T. *Catàleg del fons notarial del districte de Santa Coloma de Farners*. Barcelona: Fundació Noguera, 1996.
- Marquès i Planagumà, Josep M. . *Arxiu Diocesà de Girona, Repertori General*. (CD, Informatització: Pere Trijueque i Fonolleras). Girona, 2002.
- Miquel Rosell, Francesc X.. *Inventario general de manuscritos de la Biblioteca Universitaria de Barcelona*. Madrid: Direcciones Generales de Enseñanza Universitaria y de Archivos y Bibliotecas, 1958; 1969.
- Riera i Sans, Jaume. "Estudis forasters sobre el judaisme català fins a l'any 1929." *Calls* 4, (1990): 95-157.
- . "Estudis sobre el judaisme català, anys 1836-1928." *Calls* 3, (1989): 103-135.
- . "Estudis sobre el judaisme català, anys 1929-1969." *Calls* 2, (1987): 181-207.
- . "Estudis sobre el judaisme català, anys 1970-1984." *Calls* 1, (1986): 93-132.
- Torra, Jordi; Montserrat Lamarca Morell. *Catàleg dels incunables de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona*. Barcelona: Universitat de Barcelona.Biblioteca;, 1995.
- Zusman, Jacob; Yoav Rozençal; Aharon Shveķah. *אוצר כתבי־היד התלמודיים*. Jerusalem: Yad Yitshak Ben-Tsevi, 2012.

7.7 Diccionaris, lèxics, enciclopèdies, guies i manuals.

- Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum, Fred Skolnik. 2a ed. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Encyclopaedia Judaica—CD-ROM Edition* . Jerusalem: Judaica Multimedia Ltd., 1998.
- Gran enciclopèdia catalana*. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986; 1998.
- Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya*. 2a ed., revisada i ampliada ed. Barcelona: Generalitat de Catalunya.Institut Cartogràfic de Catalunya; Institut d'Estudis Catalans; 2009.
- The Oxford Dictionary of the Jewish Religion*, ed. Adele Berlin. 2a ed. Nova york: Oxford University Press, 2011.
- Sigles i abreviatures dels llibres de la Bíblia i d'escrits afins jueus i grecs*. Barcelona: Associació bíblica de Catalunya, 1988.
- Alcover, Antoni M.;Francesc de B. Moll. *Diccionari català-valencià-balear* . Vol. 10 vols. Palma de Mallorca: Impremta Mn. Alcover, 1930 [Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; 2002].
- Associació Bíblica de Catalunya. *Sigles i abreviatures dels llibres de la Bíblia i d'escrits afins jueus i grecs*. Barcelona: Associació Bíblica de Catalunya, 1988.

- Badia i Margarit, Antoni M. *Diccionari d'antroponímia catalana. Volum de mostra*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2004.
- Bernal i Cercós, Àngels; Anna Magrinyà; Ramon Albets; Núria Canyelles. *Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC) 2007*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2007.
- Bruguera, Jordi; Assumpta Fluvià i Figueras. *Diccionari etimològic*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1996.
- . *El vocabulari del Llibre dels fets del Rei En Jaume*. València/Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.
- Centre de Documentació Ramon Llull. *Diccionari de textos catalans antics*. Barcelona: Universitat de Barcelona; Fundació Lluís Carulla; Institut d'Estudis Catalans; Fundació Noguera; Facultat de Teologia de Catalunya, [2012].
- Coromines, Joan. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial, 1980; 2001.
- Coromines, Joan; Josep Maria de Casacuberta. *Onomasticon Cataloniae: els noms de lloc i noms de persona de totes les terres de llengua catalana*. Barcelona: Curial; Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona; 1989-1997.
- Coromines, Joan ; Joseph Gulsoy; Max Cahner; Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis de Catalunya i Balears. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial, 1980.
- Corriente, Federico. *Dictionary of arabic and allied loanwords. spanish, portuguese, catalan, galician and kindred dialects*. Leiden – Boston: Brill, 2008.
- Choueka, Yaacob / שׁוּיָקָה, יַעֲקֹב. "Rav-Milim. Milon Ivri-Ivri-Angli / רב-מילים, מילון / עברי-עברי-אנגלי." Melingo Ltd. <http://www.ravmilim.co.il>.
- Eisenberg, Ronald L. *The JPS guide to Jewish traditions*. 1a ed. Philadelphia: The Jewish Publication Society, 2004.
- Enciclopèdia Catalana, S.A. *Gran diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998.
- Estanyol i Fuentes, Maria Josep. *Glossari de terminologia del judaisme*. Barcelona: PPU, Promociones Publicaciones Universitarias, 2001.
- Even Shoshan, Avraham - אַבְרָהָם, אַבְנֵי שׁוּשָׁן. *Ha-milon be-khadaix / המילון החדש*. Jerusalem: Kiryat Sefer, 1979.
- Faraudo de Saint-Germain, Lluís. . *Vocabulari de la llengua catalana medieval*. Germà Colón Domènech, dir. ed. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, [2012].
- Hailperin, Me'ir. *Ha-Notarigon, ha-semanim, ve-ha-kinuyim*. Hotsa'ah 2 ed. Yerushalayim: Drom, 1930.
- Honorat, Simon Jude. *Dictionnaire provençal-français, ou, Dictionnaire de la langue d'Oc ancienne et moderne ;suivi d'un vocabulaire français-provençal*. Raphèle-Les-Arles: Petit, 1991 [1847].
- Institut d'Estudis Catalans. *Diccionari de la llengua catalana (DIEC2)*. 2a ed. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2007.

- Institut d'Estudis Catalans; Université de Perpignan. *Nomenclàtor toponímic de la Catalunya Nord*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2007.
- Jastrow, Marcus. *A Dictionary of the Targumim, Talmud Babli and Yerushalami and Midrashic Literature*. [1a edició, Nova York: Pardea, 1950] ed. Nova York: The Judaica Press, INC., 1996.
- Klein, Ernest. *A Comprehensive etymological dictionary of the Hebrew language for readers of English*, ed. Baruch Sarel. Jerusalem: Carta; Universitat de Haifa, 1987.
- Levy, Emil. *Petit dictionnaire provençal-français*. Raphèle-Les-Arles: Marcel Petit, 1991.
- Sáenz-Badillos, Ángel. *Historia de la lengua hebrea*. Estudios Orientales. Vol. 2. Sabadell: AUSA, 1988.
- Societat Catalana d'Estudis Jurídics. *Diccionari jurídic català*. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Jurídics; Institut d'Estudis Catalans, 2011.
- Targarona Borrás, Judit. *Diccionario Hebreo-Español*. Barcelona: Riopiedras, 1995.

7.8 Estudis de paleografia i codicologia

- "Sfardata - ספר-דְּתָא: The Codicological Data-Base of the Hebrew Palaeography Project." The National Library of Israel; The Israel Academy of Sciences and Humanities. <http://sfardata.nli.org.il/sfardataweb/home.aspx>.
- Alturo i Perucho, Jesús. *El llibre manuscrit a Catalunya: orígens i esplendor*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2000.
- . *El llibre manuscrit a Catalunya*. Barcelona: Associació de Bibliòfils de Barcelona, 2001.
- Arnall i Juan, M. Josepa; Josep M. Pons i Guri. *L'escriptura a les terres gironines: segles IX-XVIII*. Girona: Diputació de Girona, 1993.
- Arnall i Juan, Maria Josepa. *El llibre manuscrit*. Diccionaris d'especialitat, 4. Barcelona: Servei de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona; Edicions Universitat de Barcelona; Eumo, 2002.
- Beit-Arié, Malachi. *Hebrew Codicology: Tentative Typology of Technical Practices Employed in Hebrew Dated Medieval Manuscripts*. Reprint of 1977 ed. (Institut de recherche et d'histoire des textes, CNRS, Paris) with addenda and corrigenda ed. Jerusalem: The Israel Academy of Sciences and Humanities, 1981.
- . *Hebrew Manuscripts of East and West: Towards a Comparative Codicology*. The Panizzi Lectures. London: British Library, 1992.
- . "Hebrew Script in Spain: Development, Offshoots and Vicissitudes." *A Moresbet Sepharad = The Sephardi legacy*, ed. Haim Beinart, 282-317. Jerusalem: The Magnes Press, the Hebrew University, 1992.
- Beit-Arié, Malachi; Colette Sirat. *Manuscrits médiévaux en caractères hébraïques portant des indications de date jusqu'à 1540*. Jerusalem; Paris: Académie nationale des sciences et des lettres d'Israël; Centre national de la recherche scientifique, 1972.
- Birnbaum, Salomo A. *Ein Leben für die Wissenschaft : wissenschaftliche Aufsätze aus sechs Jahrzehnten = A lifetime of achievement: six decades of scholarly articles*, ed. Erika Timm, Eleazar Birnbaum and David Birnbaum. Berlin: de Gruyter, 2011.

- Briquet, Charles-Moïse. *Les Filigranes. Dictionnaire historique des marques du papier. Dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*. 2e éd. ed. Vol. 4 vol. New York: Hacker Art Books, 1966.
- Cano, María José; Magdalena Nom de Déu, J. Ramon. *Epigrafía y paleografía hebrea: desde los orígenes del alfabeto hasta la difusión de la imprenta hebrea: introducción a la codicología hebrea medieval*. Barcelona: Promociones y Publicaciones Universitarias, 1993.
- Casanovas Miró, Jordi. *Epigrafía hebrea*. Madrid: Real Academia de la Historia, 2005.
- . *Las Inscripciones funerarias hebraicas medievales de España / Inscriptiones hebraicas litteris exaratae quo tempore scriptae fuerint exhibentes*. Monumenta Palaeographica Medii Aevi. Series Hebraica, 1. Turnhout: Brépols, 2004.
- Cuenca Muñoz, Paloma. "Cuatro consideraciones sobre la edición paleográfica." *Acta historica et archaeologica mediaevalia [Homenatge a la professora Dra. María Josepa Arnall i Juan]* 25, (2003): 873-883.
- Engel, Edna. "Evolutionary stages of medieval Hebrew scripts as reflected in the *European genizah*." *A Fragmenta ne pereant : recupero e studio dei frammenti di manoscritti medievali e rinascimentali riutilizzati in legature*, ed. Mauro Perani and Cesarino Ruini, 89-119. Ravenna: Longo, 2002.
- . "Hebrew scripts in medieval Catalonia." *Actes del I Congrés per a l'estudi dels jueus en territori de llengua catalana. Barcelona-Girona, 15-17 d'octubre de 2001*, 121-138. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004.
- . "The Sephardic scripts of the 13th-14th centuries in view of the Gerona fragments." *Materia Giudaica* 6,2 (2001) 145-160 (2001).
- Halperin, Dalia Ruth. "Lluminating in Micrography - between Script and Brush "the Catalan Micrography Mahzor" MS Heb 8°6527." Tesi doctoral, Hebrew University of Jerusalem, 2008.
- Kogman-Appel, Katrin. *Jewish Book Art between Islam and Christianity: The Decoration of Hebrew Bibles in Spain*. Leiden: Brill, 2004.
- Madurell i Marimon, Josep Maria. "Encuadernadores y libreros barceloneses, judíos y conversos, 1322-1458." *Sefarad* 21, 2 (1961): 300-338.
- Midoux, Etienne; Dumoulin; A. Claudin. *Etude sur les filigranes des papiers, employés en France aux XIVe et XVe siècles: accompagnée de 600 dessins lithographiés*. Paris: Dumoulin, 1868.
- Muzerelle, Denis. "Vocabulaire Codicologique. Répertoire méthodique des termes français relatifs aux manuscrits avec leurs équivalents en anglais, italien, espagnol." Institut de Recherche et d'Historie des Textes; Comité Internationale de Paléographie Latine. <http://vocabulaire.irht.cnrs.fr> (2010).
- Puig i Ustrell, Pere. *Els pergamins documentals: naturalesa, tractament arxivístic i contingut diplomàtic*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 1995.
- Richler, Benjamin. "The Dispersion of Medieval Hebrew Manuscripts and its Significance for Understanding the Phenomenon of Hebrew Membra Disiecta." *A Fragmenta ne pereant : recupero e studio dei frammenti di manoscritti*

- medievali e rinascimentali riutilizzati in legature*, ed. Mauro Perani and Cesarino Ruini, 75-81. Ravenna: Longo, 2002.
- Sirat, Colette. "Cataloguer les manuscrits hébreux du Moyen Âge." *Gazette du Livre Médiéval* 50, (2007): 14-26.
- . *Hebrew Manuscripts of the Middle Ages*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- . "La paléographie hébraïque." *Revue d'Histoire des Textes* 1, (1971): 245-251.
- . "Paléographie hébraïque médiévale." *Ecole Pratique des Hautes Etudes: Section des sciences historiques et philologiques. Annuaire* 102 (1969-1970); 103 (1970-1971); 104 (1971-1972), (1969-1972): 447-450, 103: 425-432, 104: 398-409.
- Valls i Subirà, Oriol. *Paper and watermarks in Catalonia*. Amsterdam: The Paper Publications Society, 1970.
- Yardeni, Ada. *The Book of Hebrew script: history, palaeography, script styles, calligraphy & design*. London: The British Library, 2002.

7.9 Estudis de llengües jueves, aljamies i transcripció

- "Judeocatalà." *Gran Enciclopèdia Catalana*. <http://www.enciclopedia.cat>.
- "Proposició sobre els sistemes de transliteració i transcripció dels mots àrabs al català: publicat per acord del 21 de desembre de 1989." A *Documents de la Secció Filològica, I*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Secció Filològica, 1990.
- Readings in the sociology of Jewish languages*, ed. Joshua A. Fishman. Leiden: Brill, 1985.
- Alvarez-Pereyre, Frank. "Description des langues juives et histoire des modèles linguistiques." *Histoire Épistémologie Langage* 18, I (1996): 21-39.
- . "L'hébreu et les langues juives en leur miroir." *Bulletin du Centre de Recherche Français de Jérusalem* (2007): 59-72.
- . "Vers une typologie des langues juives?" A *Linguistique des langues juives et linguistique générale*, ed. Frank Alvarez-Pereyre and Jean Baumgarten, 397– 421. Paris: CNRS Editions, 2003.
- Alvarez-Pereyre, Frank; Jean Baumgarten. *Linguistique des langues juives et linguistique générale*. Paris: CNRS Editions, 2003.
- Argenter, Joan A. "Code-switching and dialogism: verbal practices among Catalan Jews in the Middle Ages." *Language in Society* 30, 3 (2001): 377-402.
- Aslanov, Cyril. *Le provençal des Juifs et l'hébreu en Provence. Le dictionnaire Sharshot ha-Kesef de Joseph Caspi*. Paris-Louvain: Peeters, 2001.
- Assis, Yom Tov. "על שפתם וכתבם של יהודי ספרד כביטוי לזהותם הדתית והתרבותית." *פעמים* 132, (2012): 57-115.
- Assis, Yom Tov; Magdalena Nom de Déu, J. Ramon; Coloma Lleal. *Aljamía romance en los documentos hebraiconavarros (siglo XIV)*. Barcelona: Promociones Publicaciones Universitarias, 1992.
- . *Navarra hebraica (2 vol.)*. Barcelona: Ppu, 2003.
- Banitt, Menahem. "Une langue fantôme-Le judeo français." *Revue de Linguistique Romane* XXVII, (1963): 245-294.

- Bar-Asher, Moshe. "Aspects in the Study of Jewish Languages and Literatures." *A Languages and Literatures of Sephardic and Oriental Jews; Proceedings of the Sixth International Congress for Research on the Sephardic and Oriental Jewish Heritage*, ed. David M. Bunis. Bialik Institute; Misgav Yerushalayim ed., 25-41. Jerusalem, 2009.
- . "Paramètres pour l'étude des judéo-langues et de leurs littératures." *A Linguistique des langues juives et linguistique générale*, ed. Frank Alvarez-Pereyre and Jean Baumgarten, 69-86. Paris: CNRS- Editions, 2003.
- Barjau i Rico, Maria Esperança; Tessa Calders i Artís. "Breus notes sobre transcripció." *Anuari de Filologia. Secció E: Estudis hebreus i arameus* 20, 7 (1997): 121-126.
- . "Un model de transcripció de la llengua hebrea a la catalana (2)." *Anuari de Filologia. Secció E: Estudis hebreus i arameus* 16, 3 (1993): 158-172.
- . "Un model de transcripció de la llengua hebrea a la catalana." *Anuari de Filologia. Secció E: Estudis hebreus i arameus* 15, 2 (1992): 57-60.
- Baumgarten, Jean. "Langues juives ou langues des juifs: Esquisse d'une definition." *A*, ed. Frank Alvarez-Pereyre and Jean Baumgarten, 15-41. Paris: CNRS Editions, 2003.
- . "La linguistique des langues juives : éléments bibliographiques." *Histoire Épistémologie Langage* 18, I (1996): 179-188.
- Benabu, Isaac; Giuseppe Sermoneta. *Judeo-Romance languages*. Jerusalem: Misgav Yerushalayim, Institute for Research on the Separdhi and Oriental Jewish Heritage, 1985.
- Benaim, Annette. *Sixteenth-Century Judeo-Spanish Testimonies: An Edition of Eighty-four testimonies of the sixteenth-century responsa*. Leiden; Boston: Brill, 2011.
- Benor, Sarah Bunin. "Jewish Languages." *Oxford Bibliographies Online* (2012), <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199840731/obo-9780199840731-0056.xml>.
- . "Language in Jewish Society: Towards a New Understanding [ressenya crítica]." *Journal of Sociolinguistics* 10, 3 (2006): 396-399.
- . "Towards a New Understanding of Jewish Language in the Twenty-First Century." *Religion Compass* 2, 6 (2008): 1062-1080.
- Berthelot, Martine. "Les judeollengües: el plurilingüisme dels jueus." *Treballs de sociolingüística catalana* 11, (1993): 89-94.
- . *Juifs de Catalogne: Et autres contributions à l'étude des judaïsmes contemporains*. Paris: Presses Universitaires de Perpignan, 2011.
- Bianchi, Francesco. "The Hebrew language of the Disputation of Barcelona." *A Actes del II Congrés per a l'Estudi dels Jueus en Territoris de Llengua Catalana. Barcelona-Cervera del 25 al 17 d'octubre de 2004*, 407-412. Barcelona: Institut Europeu de la Mediterrània, 2005.
- Birnbaum, Salomo A. "Jewish languages." *A Essays in Honour of J.H. Hertz, on the Occasion of His Seventieth Birthday, September 25, 1942 (5703)*, ed. I. Epstein, E. Levine and C. Roth, 51-67. Londres: Edward Goldston, 1942.

- Birnbaum, Solomon Asher. "Jewish Language." A *Encyclopaedia Judaica*. Vol. 10, 66-69. Jerusalem: Keter Publ. House, 1971.
- . *Yiddish: A Survey and a Grammar*. Toronto: University of Toronto Press, 1979.
- Birnbaum, Solomon Asher; Cyril Aslanov. "Jewish Languages." A ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 11, 301-303. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Blasco Orellana, Meritxell. "Lèxic català en un manuscrit hebraicoaljamiat del segle XIV (Còdex Soberanas, ms. 3090 de la Biblioteca Nacional de Catalunya)." A *Actes del I Congrés per a l'estudi dels jueus en territori de llengua catalana. Barcelona-Girona, 15-17 d'octubre de 2001*, 139-145. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004.
- . *Manuscrito hebraicoaljamiado de la Biblioteca Nacional de Cataluña: "Codex Soberanas" (ms. no 3090, siglo XIV)*. Catalonia Hebraica, I. Barcelona: PPU, 2003.
- . "La Pabòrdia d'en Xungla: Un manuscrit hebraicocatalà de 1398 de l'Arxiu Diocesà de Girona." A *Actes del IV Congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Barcelona-València, 18, 19 i 20 d'octubre de 2010*. [en premsa] ed. Barcelona: Institut d'Estudis Món Juïc, 2012.
- . "La poliglòtia de los judíos de la Corona de Aragón reflejada en un manuscrito de la Biblioteca Nacional de Cataluña." A *Languages and Literatures of Sephardic and Oriental Jews; Proceedings of the Sixth International Congress for Research on the Sephardic and Oriental Jewish Heritage*, ed. David M. Bunis. Bialik Institute; Misgav Yerushalayim ed. Jerusalem, 2009.
- . "Sobre els termes en català en un tractat de farmacologia hebreu." A *Actes del III Congrés per a l'estudi dels jueus en territoris en llengua catalana. Barcelona-Perpinyà 15, 16, 17, 18*. [en premsa] ed. Barcelona: Institut d'Estudis Món Juïc, 2012.
- Blasco Orellana, Meritxell; Magdalena Nom de Déu, J. Ramon. *Aljamiás hebraicorromances en los responsa de rabí Yisbaq bar Saset Perfet (RYba''S) de Barcelona*. Catalonia Hebraica ;7. Barcelona: S. N., 2005.
- Blondheim, D. S. "Contribution à la lexicographie française d'après des sources rabbiniques." *Romania* 39, (1910): 129-183.
- . "Essai d'un vocabulaire comparatif des parlers romans des Juifs au Moyen Age." *Romania* 49-50, (1923-1924): 1-47, 343-388, 526-569 [49] i 541-590 [50].
- . *Les Parlers judéo-romans et la Vetus latina :étude sur les rapports entre les traductions bibliques en langue romane des juifs au moyen âge et les anciennes versions*. Paris: Lib. É. Champion, 1925.
- Bos, Gerrit; Lola Ferre; Guido Mensching. "Textos médicos hebreos medievales con elementos romances y latinos: Edición del «Sefer ha-Shimmush» y otras listas de sinónimos." *Ianna* 1, (2000): 32-42.
- Bos, Gerrit; Guido Mensching. "A 15th century medico-botanical synonym list (Ibero-Romance-Arabic) in Hebrew characters." *Panace@ [Puebla, Mèxic]* 7, 24 (Desembre, 2006, 2006): 261-268.

- . "The literature of Hebrew medical synonyms: Romance and Latin terms and their identification." *Aleph* 5, (2005): 169-211.
- . "Shem Tov ben Isaac, glossary of botanical terms, nos. 1-18." *Jewish Quarterly Review* 92, 1-2 (2001): 21-40.
- . "Une liste de synonymes médico-botaniques en caractères hébraïques avec des éléments occitans et catalans." A *L'Occitanie invitée de l'Euregio. Liège 1981-Aix-la-Chapelle 2008: Bilan et perspectives (Actes du IXe Congrès International de l'Association Internationale d'Études Occitanes, Aix-la-Chapelle, 24-31 août 2008)* 2 vol. [<https://sites.google.com/site/gerritbos1/publications>]. Vol. 1, 225-238. Aquisgrà: Shaker Verlag, 2011.
- Bramon, Dolors. "La vijola, cerimònia jueva; una nota de fonètica històrica baix llatina i catalana." A *Jornades d'història dels jueus a Catalunya*, 269-274. Girona: Ajuntament de Girona, 1987.
- . "La Llengua dels jueus valencians." A *Simposi de Filologia Catalana 2n (1993) Alacant- Llengües en contacte als regnes de València i de Múrcia (segles XIII-XV)*, 29-49. Alacant: Universitat d'Alacant. Departament de Filologia Catalana, 1995.
- Bunis, David M. "Characteristics of Jewish Languages." A *Encyclopedia of the Jewish Diaspora: Origins, Experiences, and Culture*, ed. Avrum M. Ehrlich. Vol. 1, 167-171. Santa Barbara, CA: ABC CLIO, 2009.
- . *Languages and Literatures of Sephardic and Oriental Jews; Proceedings of the Sixth International Congress for Research on the Sephardi and Oriental Jewish Heritage*. Jerusalem: Bialik Institute; Misgav Yerushalayim, 2009.
- . "The names of Jewish languages: a taxonomy." A *Il mio cuore è a Oriente = לבי במזרח; studi di linguistica storica, filologia e cultura ebraica dedicati a Maria Luisa Mayer Modena*, ed. Francesco Aspesi and [et al.], 415-433. Milà: Cisalpino, 2008.
- Caballero-Navas, Carmen. "Las lenguas científicas de las comunidades judías catalanas en la Baja Edad Media." A *El saber i les llengües vernacles a l'època de Lull i Eiximenis: Estudis ICREA sobre vernacularització*. Alberni, Anna; Badia, Lola; Fidora, Alexander ed., 331-346. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2012.
- Casanellas i Bassols, Pere. "El Corpus Biblicum Catalanicum i la lexicografia catalana." A *Actes del Tretzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Vol. III, 187-200. Barcelona: Abadia de Montserrat, 2007.
- . "La influència hebraica en la Bíblia del segle XIV." *Revista Catalana de Teologia [abans a Actes del II congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Barcelona-Cervera del 25 al 17 d'Octubre de 2004 (Barcelona: Institut Europeu de la Mediterrània, 2005) 365-374]* 31, 2 (2006): 347-358.
- . "Proposta de transcripció de l'hebreu en textos escrits en català." A *Documents de la Secció Filològica, IV*, 41-71. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2003.
- Colon, Germà; Amadeu-J Soberanas. "Glosses catalanes en manuscrits hebreus." A *Panorama de la lexicografia catalana: de les glosses medievals a Pompeu Fabra*, 17-20. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986.

- Dahan, Gilbert. "La prononciation de l'hébreu en France du nord aux XIIIe-XIIIe siècles d'après les transcriptions latines." A *L'écriture de l'histoire juive; mélanges en l'honneur de Gérard Nahon*, ed. Danièle Iancu-Agou and Carol Iancu, 51-70. Paris-Louvain: Peeters, 2012.
- Díaz Esteban, Fernando. "La convivencia lingüística del árabe, el hebreo y el romance reflejada en un documento del siglo XIV." A *I Congreso internacional "Encuentro de las tres culturas" (1er : 1982 : Toledo)*, ed. Ayuntamiento de Toledo, 195-205. Toledo, 1983.
- Díaz-Esteban, Fernando. "Catalanisms en documents hebreos medievales." *Anuario de Filología* 9, (1983): 69-86.
- Dodi, Amos. "'Liturgical Hebrew in 13th-15th century Catalonia'." *Folia Linguistica Historica* 26, 1-2 (2006-2007): 27-43.
- . "Transcriptions of Hebrew proper nouns in a fifteenth-century Spanish Bible (MS. Escorial I.j.3)." *Bulletin of Hispanic Studies* 81, 4 (2004): 427-452.
- . "The vocalization of the Barcelona Haggadah." *Journal of Jewish Studies* 53, 2 (2001): 339-353.
- Elwolde, John. "Signs of life in some twelfth-and thirteenth-century formulaic Hebrew documents." A *Actes del IV Congrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Barcelona-València, 18, 19 i 20 d'octubre de 2010*. [en premsa] ed. Barcelona: Institut d'Estudis Mòn Juïc, 2015.
- Feliu i Mabres, Eduard. "Mots catalans en textos hebreus medievals: els dictàmens de Salomó ben Adret " *Calls* 3, (1987): 53-73.
- Feliu i Torrent, Francesc; Joan Ferrer i Costa. "Judaeo-Catalan: in search of a mediaeval dialect that never was " *Journal of Medieval Iberian Studies* 3, 1 (03-01, 2011): 41-60.
- Ferre, Lola. "La terminología médica en las versiones hebreas de textos latinos." *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos* 40, 2 (1991): 87-107.
- Ferrer i Costa, Joan. "Les glosses romàniques del manuscrit de la Biblioteca Vaticana Ebr. 413." *Estudi General* 22, (2002): 41-50.
- Fishman, Joshua A. "The sociology of Jewish languages from the perspective of the general sociology of language; a preliminary formulation." *International Journal of the Sociology of Language* 30, (1981): 5-16.
- Garbell, Irene. "The pronunciation of Hebrew in medieval Spain." A *Homenaje a Millás-Vallcrosa*, 647-696. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1954-1956.
- García-Albiol, Sabina. "El vocabulario aljamiado de la obra científica medieval *Shaar ha-Shamayim*." A *Congreso Internacional "Encuentro de las Tres Culturas"*, 7 (1991): *Actas: "La ciencia en la España medieval; musulmanes, judíos y cristianos"*, ed. Lola (et al). Ferre. Granada: Universidad de Granada, 1992.
- Gendra, Jordi; Maria Rosa Planas; Maria C. Planas. "El problema de la transcripció dels noms hebreus a les fonts medievals." A *Sobre onomàstica: jornades d'antroponímia i toponímia (1993-2002)*, ed. Herminia Planisi Gili and Margarida

- Rosselló Gaià, 263-270. Palma: Universitat de les Illes Balears, Servei de Publicacions i Intercanvi Científic, 2004.
- Gold, David L. "Herbert H. Paper (ed.), *Jewish Languages; Theme and Variations*." *Jewish Language Review* 1, (1981): 11-88.
- . "Jewish Intralinguistics as a Field of Study." *International Journal of the Sociology of Language* 30, (1981): 31-48.
- . "Recent American Studies in Jewish Languages [Ressenya Crítica]." *Language in Society* 16, (1987): 397-408.
- Guttel, Henri. "Judéo-Provençal." *A Encyclopaedia Judaica*. Vol. 10, 439-441. Jerusalem: Keter Publ. House, 1971.
- Guttel, Henri; Cyril Aslanov. "Judeo-Provençal." A , ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 11, 559-560. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Gutwirth, Eleazar. "Religión, historia y las biblias romanceadas." *Revista catalana de Teologia* 13, 1 (1988): 115-133.
- Loeb, Isidore. "Deux livres de commerce du commencement du XIVe siècle." *Revue des Études Juives* 8-9, (1884): 161-197; 21-50, 187-213.
- Loew, Heinrich. *Die spachen der juden*. Köln: Jüdischer Verlag, 1911.
- Lozano Galán, María Ángeles. "La lengua hablada por los judíos de Mallorca en la Edad Media." *A Jornades d'història dels jueus a Catalunya*, 327-332. Girona: Ajuntament de Girona, 1987.
- Lleal Galcerán, Coloma. *El Judezmo: el dialecto sefardí y su historia*. Textos, Estudios y Manuales / Departamento de Filología Semítica, Área de Estudios Hebreos y Arameos, Universitat de Barcelona. Barcelona: Ppu, 1992.
- Llobet i Portella, Josep M. "El català parlat pels jueus de Cervera a la segona meitat del segle XV." *Espacio, tiempo y forma. Serie III, Historia medieval. En torno a Sefarad* 6, (1993): 425-446.
- Llop i Jordana, Irene. "Aportacions a l'estudi de l'aljama de jueus de Vic al segle XIII." *Ausa* 21, 152 (2003): 143-150.
- Magdalena Nom de Déu, J. Ramon. "Judeorromances "marginales" de Sefarad." *Miscelánea de Estudios Árabes y Hebraicos* 37-38, 2 (1988-1989): 41-53.
- . "Notas a un glosario aljamiado judeo-árabe y judeo-romance de la Genizah." *Anuario de Filología* 12, (1986): 45-72.
- . "Las otras judeolenguas de Sefarad antes de la expulsión." *A Actes del Simposi Internacional sobre Cultura Sefardita*, ed. Josep Ribera i Florit, 73-82. Barcelona: Universitat de Barcelona, Facultat de Filologia, Secció d'Hebreu i Arameu, 1993.
- Magdalena Nom de Déu, J. Ramon; Coloma Lleal. *Aljamías hebraicoaragonesas, siglos XIV-XV*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1995.
- Mensching, Guido; Frank Savelsberg. "Reconstrucció de la terminologia mèdica occitanocatalana dels segles XIII i XIV a través de llistats de sinònims en lletres hebrees." *A Actes del I Congrés per a l'estudi dels jueus en territori de llengua catalana*.

- Barcelona-Girona, 15-17 d'octubre de 2001*, 69-81. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004.
- Mieses, Matthias, ed. *Die Entstehungsursache der jüdischen Dialekte*. Viena: R. Löwit Verlag, 1915.
- Miller, Elaine Rebecca. *Jewish multiglossia: Hebrew, Arabic, and Castilian in Medieval Spain*. Juan De La Cuesta Hispanic Monographs. Series Estudios Judeoespañoles "Samuel G. Armistead y Joseph H. Silverman" , 2. Newark, Del.: Juan de la Cuesta, 2000.
- Minervini, Laura. "De Catalunya a Sefarad: la aportación lingüística del judaísmo catalán al mundo judeohispánico." *A Temps i Espais de la Girona Jueva. Actes del Simposi Internacional celebrat a Girona 23, 24 I 25 de març de 2009*, 123-137. Girona: Patronat del Call de Girona, 2011.
- . "The Development of a Norm in Aljamiado Graphic System in Medieval Spain." *A From Iberia to Diaspora. Studies in Sephardic History and Culture*, ed. Yedida K. Stillman and Norman A. Stillman, 416-431. Leiden-Boston-Colonia: Brill, 1998.
- . "The formation of the Judeo-Spanish koiné: dialect convergence in the sixteenth century." *A The Proceedings of the Tenth British Conference on Judeo-Spanish Studies, 29 June-1 July 1997*, ed. Annette Benaim, 41-52. Londres: Department of Hispanic Studies, Queen Mary and Westfield College, 1999.
- Moreau, Marie Louise, ed. *Sociolinguistique: Concepts de base*. Sprimont: Mardaga, 1977.
- Myhill, John. *Language in Jewish Society: Towards a New Understanding*. Clevedon-Buffalo-Toronto: Multilingual Matters Ltd., 2004.
- Niclós, Josep Vicens. "Contribución a la descripción de palabras en romance castellano y catalán en la obra hebrea de S. T. Ibn Shaprut." *A Languages and Literatures of Sephardic and Oriental Jews; Proceedings of the Sixth International Congress for Research on the Sephardi and Oriental Jewish Heritage*, ed. David M. Bunis, 188-210. Jerusalem: Bialik Institute; Misgav Yerushalayim, 2009.
- . "El Llibre de l'Educació ("Séfer haHinnuix")." *A Actes del II Congrès per a l'Estudi dels Jueus en Territoris de Llengua Catalana, Barcelona-Cervera, del 25 al 27 d'octubre de 2004*, 351-364. Barcelona: Institut Europeu de la Mediterrània, 2005.
- Paper, Herbert H., ed. *Jewish Languages : Theme and Variations ; Proceedings of Regional Conferences of the Association for Jewish Studies Held at The University of Michigan and New York University in March-April 1975*. Cambridge, MA: Association for Jewish Studies, 1978.
- Pieters, Bert. *De Akkorden van Barcelona (1354): historische en kritische analyse* [Catalonia hebraica ;9]. Barcelona: Ppu, 2006.
- Rabin, Chaim. "What constitutes a Jewish language." *International Journal of the Sociology of Language* 30, (1981): 19-28.
- Rabin, Chaim; Joshua Blau; Haim Blan. "הלשונות היהודיות - המשותף, המיוחד" *והבעייתי*. " *Pe'amim* 1, (1979): 40-57.

- Schmid, Beatrice. "La transcripción de datos judeoespañoles de fuentes aljamiadas." *A Transcriviera la lingua. Dalla filologia all'analisi conversazionale/Transcribir la lengua. De la filología al análisis conversacional.*, ed. Yvette Bürki and Elwys de Steffani, 63-84. Berna: Peter Lang, 2006.
- Sephiha, Haïm Vidal. "Existe-t-il un judéo-catalan calque? Oui!" *A Cinq siècles de vie juive à Gérone: actes du colloque, 20-21 Novembre 1988* [veg. *Sephiha a Margarit, és el mateix*], ed. Chrales Leselbaum, 137-146. Paris: Éditions Hispaniques, 1992.
- . "Existe-t-il un judéo-catalan calque? Oui! Constance lexicale." *A Estudis de lingüística i filologia oferts a Antoni M. Badia i Margarit*. Vol. II, 339-349. Barcelona: Departament de Filologia Catalana (Universitat de Barcelona); Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.
- Spolsky, Bernard; Sarah Bunin Benor. "Jewish Languages." *A Encyclopedia of Language and Linguistics*, ed. Keith Brown. 2a ed. Vol. 6, 120-124. Oxford: Elsevier, 2006.
- Sunshine, Andrew. "History of Jewish Interlinguistics: A Preliminary Outline." *A History of Linguistics 1993*, ed. Kurt R. Jankowsky, 75–82. Amsterdam: John Benjamins, 1995.
- Timm, Erika, ed. *Salomo A. Birbaum. A lifetime of achievement. Vol. 1: Linguistik / Linguistics*. Berlín; Boston: Walter de Gruyter, 2011.
- Weinreich, Max. *History of the Yiddish Language*. Translated by Shlomo Noble, ed. Paul Glasser. Vol. 2 vol. New Haven: Yale University Press; YIVO Institute for Jewish Research, 2008 [1980][1973].
- Wexler, Paul. *Jewish and Non-Jewish Creators of "Jewish" Languages with Special Attention to Judaized Arabic, Chinese, German, Greek, Persian, Portuguese, Slavic (Modern Hebrew/Yiddish), Spanish, and Karaite, and Semitic Hebrew/Ladino: A Collection of Reprinted Articles from Across Four Decades with a Reassessment*. Wiesbaden: Harrassowitz, 2006.
- . "Jewish Historical Linguistics 1981-1991-2001." *A Historical Linguistics 1991: Papers from the 10th International Conference on Historical Linguistics. Free University Amsterdam, August 12-16, 1991*, ed. Jaap Van Marle. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- . "Jewish Interlinguistics: Facts and Conceptual Framework." *Language* 57, 1 (1981): 99-149.
- . "The Myths and Misconceptions of Jewish Linguistics." *Jewish Quarterly Review* 101, 276-291 (2011).
- . *Three Heirs to a Judeo-Latin Legacy: Judeo-Ibero-Romance, Yiddish and Rotwelsch*. Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1988.
- . "Uncovering the origins of the Judeo-Ibero-Romance languages." *A New Horizons in Sephardic Studies*, ed. Yedida K. Stillman and K. Zucker, 211-214. Albany: State University of New York Press, 1993.
- Zucker, George K. "Problems of transcribing Sephardic texts into the Roman alphabet." *A*, ed. Yedida K. Stillman and George K. Zucker, 215-220. Albany: State University of New York Press, 1993.

Zunz, Leopold. *Namen der Juden. Eine Geschichtliche Untersuchung*. Leipzig: L. Fort, 1837.

———. *Zeitschrift für die Wissenschaft des Judentums*. Berlin: 1822-1823.

7.10 Estudis de lingüística i onomàstica catalana

El deler per les paraules: les aportacions de Germà Colón a la romanística., ed. Emili Casanova, M. Teresa Echenique. València: Universitat de València, 2008.

Alegre, Montserrat. *Diàlegs de Sant Gregori: estudi lingüístic de la versió catalana de 1340*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007.

Arnall i Juan, Maria Josepa. "Onomàstica empordanesa (segles XIV-XVII) en un capbreu de Sant Pere de Rodes. I: Antroponímia." *Butlletí interior de la Societat d'Onomàstica* 18, (1984): 25-33.

———. "Onomàstica empordanesa (segles XIV-XVII). En un capbreu de Sant Pere de Rodes. II: Toponímia." *Butlletí interior de la Societat d'Onomàstica* 19, (1985): 9-12.

———. "Onomàstica occitana documentada a la Cerdanya (i onomàstica cerdana)." *Butlletí interior de la Societat d'Onomàstica* 35, (1989): 41-45.

Badia i Margarit, Antoni M. *Gramàtica històrica catalana*. 2a ed. València: Edicions Tres i quatre, 1984.

———. *Sons i fonemes de la llengua catalana*. Barcelona: Publicacions Universitat de Barcelona, 1988.

Badia i Margarit, Antoni M.; Antoni Ferrando. *Moments clau de la història de la llengua catalana*. València: Universitat de València, 2004.

———. *Diccionari d'antroponímia catalana. Volum de mostra*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2004

Bastardes, Joan. "Mots fantasmes en el llatí medieval de Catalunya." *Estudis romànics* 8, (1961): 1-8.

Bofarull i Terrades, Manuel. *Origen dels noms geogràfics de Catalunya : pobles, rius, muntanyes, etc.* Barcelona: Millà, 1991.

Bruguera, Jordi. *Història del lèxic català*. Biblioteca Universitària. 2a ed. Vol. 1. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986.

———. *Introducció a l'etimologia*. Barcelona: Societat Catalana de Llengua i Literatura, 2005.

Casanova Herrero, Emili. "La conservació de les vocals posttòniques internes en català, occità i castellà." *Catalan Review: international journal of Catalan culture* 13, 1-2 (1999): 73-106.

———. "L'evolució de l'article onomàstic" En/Na" en català i occità." Chap. tom 1, *A Actas del XXIII Congreso Internacional de Lingüística y Filología Románica*, ed. Fernando Sánchez Miret. Vol. 2, 209-234. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 2003.

———. "L'evolució t'l > l.l/ll en català." *Caplletra* 6, (1989): 117-122.

- Cifuentes i Comamala, Lluís. "L'ús del català en els textos científics durant la Baixa Edat Mitjana i el primer Renaixement." Ed. Joan Vernet i Ginés and Ramon Parés i Farràs. València: Institut d'Estudis Catalans-Universitat de València, 2004.
- Colón, Germà. *El lèxic català dins la Romània*. València: Universitat de València. Servei de Publicacions, 1993.
- . *Lexicografia, lèxic i crítica textual*. Col·lecció Germà Colón d'Estudis Filològics. Vol. 6. Castelló: Fundació Germà Colón, 2011.
- . *De Ramon Llull al diccionari de Fabra: acostament lingüístic a les lletres catalanes*. Barcelona: Publicacions de L'Abadia de Montserrat, 2003.
- Colón, Germà; Amadeu-J Soberanas. *Panorama de la lexicografia catalana: de les glosses medievals a Pompeu Fabra*. Biblioteca Universitària. Vol. 7. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986.
- Condom, Dolors. "Notes sobre el lèxic toponímic en els documents medievals." In *Miscel·lània en honor de Josep M. Marquès* [Miscel·lània en honor de Josep M. Marquès], ed. Narcís Figueras and Pep Vila, 103-108. Girona; Barcelona: Girona: Diputació de Girona, Patronat Francesc Eiximenis ; Barcelona : Publicacions de l'Abadia de Montserra, 2010.
- Coromines, Joan. "Algunes lleis fonètiques catalanes no observades fins ara." *Estudis Romànics* 3, (1954 (1951-1952)): 201-230.
- . *Lleures i converses d'un filòleg*. 5a ed. Barcelona: Club editor, 1997.
- . *El que s'ha de saber de la llengua catalana*. Palma de Mallorca: Moll, 1954.
- Duarte i Montserrat, Carles; Àlex Alsina i Keith. *Gramàtica històrica del català 3 vol.* Barcelona: Curial, 1986.
- Feliu i Torrent, Francesc; Joan Ferrer i Costa. "Escriure en català a Girona cap a l'any 1300." A *Miscel·lània en honor de Josep M. Marquès* ed. Narcís Figueras; Pep Vila, 130- 142. Girona; Barcelona: Girona: Diputació de Girona, Patronat Francesc Eiximenis ; Barcelona : Publicacions de l'Abadia de Montserra, 2010.
- Ferrando, Antoni; Miquel Nicolás. *Història de la llengua catalana*. [Manuals]. Nova revisada i ampliada ed. Vol. 177. Barcelona: UOC, 2011.
- Ferrer i Costa, Joan. "La llengua dels trobadors i la llengua catalana antiga." *Mot so Razó* 3, (2004): 25-32.
- Gimeno Betí, Lluís. *Aproximació lingüística als inicis de la llengua catalana (segles VIII al XIII)*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I, 2005.
- . "Un document de Morella de 1339: edició i estudi lingüístic." A *Estudis de llengua i literatura catalanes, XLIX. Miscel·lània Joan Veny*. Vol. 5, 267-289. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.
- Guinot Rodríguez, Enric. *Sobre prenomes i cognoms: l'antroponímia medieval, eina d'anàlisi històrica*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2002.
- Gulsoy, Joseph. "El desenvolupament de la "l" final de síl·laba en català, II." A *Miscel·lània Joan Bastardas-4*, 167-203. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1990.

- . *Estudis de gramàtica històrica*. València etc.: Institut Universitari de Filologia Valenciana, 1993.
- . "El Tractament de la -n < N' en català." *Caplletra* 20, (1996): 33-81.
- Coromines, Joan. "Les *Vides de Sants* rosselloneses del manuscrit 44 de Paris," a *Lleures i converses d'un filòleg* (Barcelona: Club Editor, 1971), 266-372.
- Lamuela, Xavier. "L'evolució dels sons representats per "g", "j" i "tg", "tj" en català." *A Miscel·lània Sanchis Guarnier.*, 263-273. Barcelona: Abadia de Montserrat : Universitat de València, 1992.
- Mallorquí García, Elvis (coord.); Amigó i Anglès, Ramon [et. al]. *Toponímia, paisatge i cultura : els noms de lloc des de la lingüística, la geografia i la història*. Girona: Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines, Centre de Recerca d'Història Rural de la Universitat de Girona, 2006.
- Marquès i Casanovas, Jaume. "Toponímia bañolense y su etimologia." *Revista de Girona* 41, (1967): 41-46.
- Martí i Castell, Joan. *El Català medieval: la llengua de Ramon Llull*. Assaig. Vol. 2. Barcelona: Indesinenter, 1981.
- . *Els Orígens de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya, 2001.
- . *Estudi lingüístic dels Usatges de Barcelona: el codi a mitjan segle XII*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 2002.
- . *Gramàtica històrica: problemes i mètodes*. València: Universitat de València, 1990.
- Martí i Castell, Joan; Josep Moran i Ocerinjauregui. *Documents d'història de la llengua catalana: dels orígens a Fabra*. Barcelona: Empúries, 1986.
- Moll, Francesc de B. *Textos i estudis medievals*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1982.
- Moll, Francesc de B.; Joaquim Martí Mestre; Jesús Jiménez. *Gramàtica històrica catalana*. València: Universitat de València, 2006.
- Moran i Ocerinjauregui, Josep. *El capbreu de Castellbisbal: estudi filològic i lingüístic d' un text català antic*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1984.
- . *Treballs de lingüística històrica catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994.
- . *Estudis d'onomàstica catalana*. Barcelona: Publicacions Abadia de Montserrat, 1995.
- . "Notes sobre la confluència de v i b en català." *Caplletra* 6, (1989): 107-116.
- . "L'article en els topònims: teoria i pràctica." *Societat d'Onomàstica: butlletí interior* 106-107, (2007): 67-89.
- Moran i Ocerinjauregui, Josep; M. del Mar Batlle; Joan Anton Rabella i Ribas. *Topònims catalans: etimologia i pronúncia*. Barcelona: Publicacions de Abadia de Montserrat, 2002.
- Moreu-Rey, Enric. *Antroponímia: història dels nostres prenomes, cognoms i renoms*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1991.

- . "Consideracions sobre l'antroponímia dels segles X i XI." A *Miscel·lània Badia i Margarit-3*, 5-44. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1985.
- Moran i Ocerinjauregui, Josep; Joan Martí i Castell. *Estudis d'història de la llengua catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.
- Nadal, Josep M.; Modest Prats. *Història de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62, 1982.
- Peris, Antoni. "Mots fantasmes en el català medieval." *Llengua & Literatura*. 8, (1997): 43-56.
- Pons i Guri, Josep M. "Nomenclatores de la diócesis gerundense en el siglo XIV." *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 17, (1964): 5-78.
- Rafael i Fontanals, Joaquim. "La *u* catalana d'origen consonàntic." *Estudis Romànics* 12, (1970 (1963-1968)): 179-211.
- Rasico, Philip D. "Alguns problemes cronològics de les sibilants catalanes." A *Actes del Primer Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica: Urbana, 30 de març - 1 d'abril de 1978*. Albert Porqueras-Mayo, Spurgeon Baldwin i Jaume Martí-Olivella ed., 93-109. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1979.
- . "La conservació de la -N' etimològica a l'antiga diòcesi de Girona." A *Actes del quart Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica. Washington, D.C., 1984. Estudis en honor d'Antoni M. Badia i Margarit*, 41-56. Barcelona: Abadia de Montserrat ed., Barcelona, 1985.
- . *Estudis i documents de lingüística històrica catalana*. Biblioteca de Cultura Catalana. Vol. 76. Barcelona: Curial, 1993.
- . "Sobre l'evolució de "tl(l)" (/l-/, / /) en català." A *Miscel·lània Joan Gili*, 489-497. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1988.
- . "Sobre l'evolució de les consonants llatines l- i -ll-, n- i -nn- en català antic." *Els Marges* 20, (1980): 99-106.
- Rasico, Philip D.; Josep Moran i Ocerinjauregui. *El Català antic*. Girona: Universitat de Girona. Institut de Llengua i Cultura Catalanes, 2006.
- Recasens i Vives, Daniel. *Fonètica descriptiva del català: assaig de caracterització de la pronúncia del vocalisme i consonantisme del català al segle XX*. 2a ed. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1996.
- Ventura i Subirats, Jordi. "Sobre el llenguatge econòmic, legal i social als documents processals de finals del segle XV." *Revista de llengua i dret* 15, (1991): 43-62.
- Veny, Joan. *Dialectologia filològica: transfusió lèxica, llengua escrita i dialectalismes* Curial, 1993.
- . *Onomàstica i dialectologia*. Barcelona: Abadia de Montserrat, 1996.
- . *Per a una història diatòpica de la llengua catalana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2009.
- . "San(t) Antoni i Sen(t) Antoni." *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes. [Homenatge a Joseph Gulsoy, 3]* 55, (2007): 215-239.

Wheeler, Max W. "Fonètica històrica i teoria fonològica." A *Actes de l'Onzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. Volum I*. Vol. 1, 299-337. Barcelona: Abadía de Montserrat, 1998.

———. *The Phonology of Catalan*. Oxford: Oxford University Press, 2005.

7.11 Altres estudis i articles de referència

"Triennial Cycle." In *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 20, 140-143. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.

Abrahams, Israel. *Jewish life in the middle ages*. Philadelphia and Jerusalem: The Jewish Publication Society, 1896.

Alanyà i Roig, Josep. "La vida quotidiana en un call a l'edat mitjana." A *La Comunitat jueva a la Girona medieval: Cicle de Conferències Girona a l'Abast XII*, 87-126. Girona: Bell-lloc, 2008.

Alberch i Fugueras, Ramon. *Guia del call jueu de Girona*. Saragossa: Ajuntament de Girona, Libros Certeza, 2003.

Alberch i Fugueras, Ramon; Pere Freixas i Camps; Joan Miró i Ametller. *Fires i mercats a Girona: assaig històric dels mercats i fires a la ciutat*. Girona: Ajuntament de Girona, 1983.

Alberch i Fugueras, Ramon;Girona. *Guía de la judería de Girona*. Girona: Ajuntament, 1995.

Alberch i Fugueras, Ramon. "Les juifs de Gérone (Xe-XVe siècles)." A *Cinq siècles de vie juive a Gérone*. Vol. (Thèses, memoires et travaux), 23. Paris: Editions Hispaniques, 1988.

Alberch i Fugueras, Ramon;Narcís Jordi Aragó. *Els jueus en terres gironines* Diputació de Girona; Caixa d'Estalvis Provincial, 1985.

Aleixandre i Segura, Teresa. "El crédito rural judío en el Camp de Tarragona antes de la peste negra." A *Cristianos y judios en contacto en la edad media: polemica, conversion, dinero y convivencia*, 289-313. Lleida: Milenio, 2009.

———. "La documentación notarial como fuente histórica para el estudio del crédito judío bajomedieval." A *Temps i Espais de la Girona Jueva. Actes del Simposi Internacional celebrat a Girona 23, 24 i 25 de març de 2009*, 166-169. Girona: Patronat del Call de Girona, 2011.

———. "La documentación notarial, una fuente cristiana para una historia judía." A *Documentació notarial i arxius: els fons notarians com a eina per a la recerca històrica : jornades celebrades els dies 5 i 6 d'octubre de 2006 a l'Arxiu Històric de Girona*, ed. Joel Colomer, 171-174. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2007.

Alsina, Claudi;Gaspar Feliu i Montfort;Lluís Marquet i Ferigle. *Pesos, mides i mesures dels Països Catalans*. Barcelona: Curial, 1990.

Altisent, Agustí. "El Monasterio de Poblet y unos judíos prestamistas de la Segarra (s. XIV-XV)." *Sefarad* 27, (1967): 282-289.

- Alturo i Perucho, Jesús. "Els estudis sobre fragments i membra desiecta de còdexs a Catalunya. Breu estat de la qüestió." *Revista Catalana de Teologia* 13, 2 (1988): 431-450.
- . *Studia in codicum fragmenta*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 1999.
- Amades, Joan. *Costumari català: el curs de l'any*. Vol. 5 vol. Barcelona: Salvat, 1950.
- Amic i Raurich, Narcís M.; Jordi Sagrera Aradilla. "Algunes dades sobre la higiene i la salubritat a la ciutat de Girona als segles XIII i XIV." *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* 39, (1998): 87-110.
- Assaf, Simha; Israel Moses Ta-Shma. "Alfasi, Isaac ben Jacob." A *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michale Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed., 639-641. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Assis, Yom Tov. "Catalan Jewry before 1391: archival and Hebrew sources." *Materia Giudaica* 6, 2 (2001): 133-138.
- . "Els Jueus de Barcelona i el comerç marítim amb la Mediterrànea oriental " *Tamid* 2, (1998-1999): 29-71.
- . *The Golden age of Aragonese jewry :community and society in the Crown of Aragon, 1213-1327*. The Littman Library of Jewish Civilization. London etc.: Littman Library of Jewish Civilization, 1997.
- . "Jewish attitudes to Christian power in medieval Spain." *Sefarad* 52, (1992): 291-304.
- . *Jewish economy in the Medieval crown of Aragon, 1213-1327: money and power*. Leiden: E.J. Brill, 1997.
- . "Jewish moneylenders in medieval Santa Coloma de Queralt." A *Jews and conversos: studies in society and the Inquisition : proceedings of the Eighth World Congress of Jewish Studies held at the Hebrew University of Jerusalem, August 16-21, 1981*, ed. Yosef Kaplan, 21-38. Jerusalem: World Union of Jewish Studies, 1985.
- . *The Jews of Santa Coloma de Queralt: an economic and demographic case study of a community at the end of the thirteenth century [ed. catalana Els jueus de Santa Coloma de Queralt. Santa Coloma de Queralt: Associació cultural Baixa Segarra, 2002]*. Hispania Judaica. Jerusalem: Magnes Press, Hebrew University, 1988.
- . "La participación de los judíos en la vida económica de Barcelona, s. xiii-XIV." A *Jornades d'història dels jueus a Catalunya*, 77-92. Girona: Ajuntament de Girona, 1987.
- Assis, Yom Tov; Llobet i Portella, Josep M. *Els jueus de Santa Coloma de Queralt: estudi econòmic i demogràfic d'una petita comunitat jueva a la fi del segle XIII*. Santa Coloma de Queralt: Associació Cultural Baixa Segarra, 2002.
- Avrin, Leila. ""The Mocatta Haggadah & Other Works by the Master of the Catalan Mahzor"." In *Hebrew Studies: Papers Presented at a Colloquium on Resources for Hebraica in Europe*, ed. British Library Occasional Papers. Vol. 13, 140-141. Londres: British Library (British Library Occasional Papers), 1991.
- Ayala, Amor. "L'aljama de jueus de Lleida a la Baixa Edat Mitjana (ss. XIII-XIV) : algunes consideracions entorn de les fonts hebrees." A *Actes del II Congrés per a*

- l'Estudi dels Jueus en Territoris de Llengua Catalana. Barcelona-Cervera del 25 al 17 d'octubre de 2004*, 139-157. Barcelona: Institut Europeu de la Mediterrània, 2005.
- Aymerich Bassols, Montse. "L'art de la indumentària a la Catalunya del segle XIV." Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2011.
- Bach i Riu, Antoni. "Els jueus del comtat de Cardona a l'entorn de l'any 1391." In *Jornades d'història dels jueus a Catalunya*, 281-294. Girona: Ajuntament de Girona, 1987.
- Baer, Yitzhak. *Historia de los judíos en la España cristiana*. Barcelona: Riopiedras, 1998.
- Banegas López, Ramón Agustín. "L'aprovisionament de carn a la ciutat de Barcelona (segles XIV i XV)." Tesis doctoral, Universitat de Barcelona. Departament de Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica, 2007.
- . "L'aprovisionament de carn a Barcelona durant els segles XIV i XV." *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* 19, (2008): 167-17.
- Batlle i Gallart, Carme. "Els primers jueus prestadors a la Seu d'Urgell: mitjan segle XIII-inicis del XIV." *Urgellia: Anuari d'estudis històrics dels antics comtats de Cerdanya, Urgell i Pallars, d'Andorra i la Vall d'Aran* 15, (2005): 337-414.
- Batlle i Prats, Lluís. "Ordenaciones relativas a los judíos gerundenses." In *Homenaje a Millás-Vallcrosa*. Vol. I, 83-92. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 1954.
- . "Pesos, mides i mesures de Girona en els segles XV i XVI." *Estudis d'història medieval Barcelona* 2, (1969-1972): 103-107.
- Baucells i Reig, Josep. *Vivir en la edad media: Barcelona y su entorno en los siglos XIII y XIV (1200-1344)*. Vol. 4 vol. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. Institució Milá y Fontanals. Departament d'Estudis Medievals, 2005.
- Bensch, Stephen P. "A Baronial aljama: the jews of Empúries in the thirteenth century." *Jewish history* 22, (2008): 19-51.
- . "Un notariat baronial: Notaris i pràctiques documentals en el comtat d'Empúries al segle XIII." A *Documentació notarial i arxius: els fons notariais com a eina per a la recerca històrica : jornades celebrades els dies 5 i 6 d'octubre de 2006 a l'Arxiu Històric de Girona*, ed. Joel Colomer, 123-134. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2007.
- . "La projecció regional de l'aljama gironina al segle XIII: una visió des d'Amer i Castelló d'Empúries." A *Temps i Espais de la Girona Jueva. Actes del Simposi Internacional celebrat a Girona 23, 24 I 25 de març de 2009*, 231-242. Girona: Patronat del Call de Girona, 2011.
- Bernat i Roca, Margalida. "El call de la ciutat de Mallorca a l'entorn de 1350: alguns aspectes socials i econòmics." *Tamid* 5, (2007 (2004-2005)): 139-169.
- Bertran i Roigé, Prim. "La fiscalidad extraordinaria de las aljamas de judíos de la Corona de Aragón (1309-1317)." *Sefarad* 52, 2 (1992): 305-322.

- Blasco Martínez, Asunción. "La vida quotidiana al Call." A *La Catalunya jueva*, ed. Mariona (coord.). Companys. Àmbit; Museu d'Història de Catalunya ed., 118-141. Barcelona, 2002.
- Bramon, Dolors. *Els jueus de Banyoles [Separata de Quaderns del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles]*. Banyoles: Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles, 1985.
- Buch, Josua. "Neshekh and Tarbit: Usury from Bible to Modern Finance." *Jewish Biblical Quarterly* 33 (2005): 13-22.
- Caballero-Navas, Carmen. "Las lenguas científicas de las comunidades judías catalanas en la Baja Edad Media." A *El saber i les llengües vernacles a l'època de Lull i Eiximenis: Estudis ICREA sobre vernacularització*. Alberni, Anna; Badia, Lola; Fidora, Alexander ed., 331-346. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2012.
- Calders i Artís, Tessa. "La visió jueva del món a través dels grans llibres de la literatura hebrea." A *La visió jueva del món a través dels grans llibres de la literatura hebrea*, ed. Luis Díez Merino and Elisabeth Giralt-López, 55-84. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2007.
- Capmany de Montpalau i Surís, Antoni de. *Memorias historicas sobre la marina comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*. Madrid: en la Impr. de D. Antonio de Sancha, 1779; 1792.
- Canal i Roquet, Josep. *La ciutat de Girona en la 1a meitat del s.XIV :la plenitud medieval*. Girona: Ajuntament, 1998.
- Canal i Roquet, Josep (et al.). *Els jueus i la ciutat de Girona*. Girona: Ajuntament de Girona, 1995.
- Canal, Eduard; Josep Canal i Roquet; Josep M. Nolla i Brufau; Jordi Sagrera Aradilla. *La forma urbana del call de Girona*. Girona: Ajuntament de Girona, 2006.
- Canal, Eduard; Josep Canal; Josep M. Nolla; Jordi Sagrera. "La forma urbana del call jueu de Girona." A *Cristianos y judios en contacto en la edad media: polemica, conversion, dinero y convivencia*, 415-450. Lleida: Milenio, 2009.
- . "L'ordenament municipal de la relació amb els jueus a la Catalunya baixmedieval." A *Cristianos y judios en contacto en la edad media: polemica, conversion, dinero y convivencia*, 415-450. Lleida: Milenio, 2009.
- Casas Nadal, Montserrat. *El "Liber iudeorum" de Cardona :1330-1334: edició i estudi*. Miscel·lània de textos medievals; 3. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. Institució Milà i Fontanals. Publicacions del Departament d'Estudis Medievals, 1985.
- Cateura Bennàsser, Pau. *El Crèdit i el sistema financer del regne de Mallorca : (segles XIV-XV)*. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears, 2009.
- Cohn, Haim; Ben-Zion Eliash. "Usury." A *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 20, 437-438. Detroit, [etc.]: Thomson Gale, 2007.
- Conde y Delgado de Molina, Rafael. "Fonts per a l'estudi del consum alimentari en els temps medieval: fonts de l'arxiu de la Corona d'Aragó." A *Alimentació i societat a la Catalunya Medieval*, 27-51. Barcelona: Consell Superior

- d'Investigacions Científiques. Institució Milà i Fontanals. Unitat d'Investigació d'Estudis Medievals, 1988.
- Conde y Delgado de Molina, Rafael. *Estudio tipológico de la documentación comercial y financiera medieval: fuentes del Archivo de la Corona de Aragón*. Valencia: Universidad, 1981.
- Chamorro Trenado, Miquel Àngel. "L'església de Sant Feliu de Girona al segle XIV: els constructors "anònims"." A *Miscel·lània en honor a Josep M. Marquès*, 235-245. Barcelona: Diputació de Girona; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010.
- . "La Construcció de l'església De Sant Feliu de Girona al segle XIV." Universitat de Girona, 2004.
- Denjean, Claude. "Crédit et notariat en Cerdagne et Roussillon du XIIIe au XVe siècle." A *Notaires et crédit. Le crédit en Méditerranée occidentale aux derniers siècles du Moyen Âge*, ed. François Menant and Odile Redon, 185-206. Roma: École Française de Rome, École Normale Supérieure, 2004.
- . *Juifs et chrétiens: de Perpignan à Puigcerdà XIIIe-XIVe siècle*. Història. Perpinyà: El Trabucaire, 2004.
- . "Les sources de l'histoire du crédit juif en Catalogne." A *Chrétiens et juifs au Moyen Âge: sources pour la recherche d'une relation permanente*, ed. Flocel Sabaté and Claude Denjean, 291-312. Lleida: Milenio, 2006.
- . "Crèdit jueu i usures cristianes a les viles rurals catalanes a la fi del segle XIII: el jueu Issach Biona, el corredor Guillem Franchea i els canvistes de Barcelona: un mercat d'usures i barates a Vilafranca del Penedès a la fi del segle XIII." *Revista de Dret Històric Català* (2007): 259-283.
- Eidlitz, Eliezer. *Is it Kosher?*. 5a ed. Jerusalem: Feldheim Publishers, 2004.
- Elitzur, Yehuda. "Parhōn, Salomon ben Abraham Ibn." A [Encyclopaedia Judaica], ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 15, 641-642. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Emery, Richard Wilder. *The Jews of Perpignan in the thirteenth century :an economic study based on notarial records*. New York: Columbia University Press, 1959.
- . "Prêt d'argent juif en Languedoc et Roussillon." In *Juifs et judaïsme de Languedoc*, 94. 25. Toulouse: Privat, 1977.
- Estanyol i Fuentes, Maria Josep. *Els jueus catalans: les seves vivències i influència en la cultura, l'economia i la política dels reialmes catalans*. Barcelona: Ppu, 2009.
- Farias Zurita, Víctor. "'Iudei de Petralata": un estudi sobre les activitats econòmiques dels jueus d'una vila catalana a l'entorn del 1300." A *Actes del I Congrés per a l'estudi dels jueus en territori de llengua catalana. Barcelona-Girona, 15-17 d'octubre de 2001*, 239-256. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004.
- Feliu i Mabres, Eduard. "La controvèrsia sobre l'estudi de la filosofia en les comunitats jueves occitanocatalanes a la primeria del segle XIV: alguns documents essencials del llibre Linhat Quenaot d'Abamari ben Mossé de Lune." *Tamid* 1, (1997): 65-131.

- . "Nota sobre el mot mes en hebreu per a la correcta datació dels documents barcelonins." *A Diplomatari de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona*, ed. Josep (et al). Baucells, 179-184. Barcelona: Fundació Noguera, 2006.
- . "Salomó Ben Adret, mestre de la llei jueva." *Tamid* 4, (2002-2003): 101-109.
- . *Lletres hebrees a la Barcelona medieval*. MUHBA Textures, 3. Barcelona: Museu d'història de Barcelona, 2010.
- Feliu i Montfort, Gaspar. "Algunes consideracions sobre la metrologia altmedieval catalana." *Acta historica et archaeologica mediaevalia* 22, (2001): 121-149.
- . "La demografia baixmedieval catalana: estat de la qüestió i propostes de futur." *Revista d'història medieval. La població urbana en tiempos de crisis* 10, (1999): 13-44.
- . "Les Mesures tradicionals catalanes: un garbuix racional." *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històric* 15, (2004): 9-2.
- Fernández-Cuadrench, Jordi. "El crèdit jueu a la Barcelona del segle XIII." *Barcelona quaderns d'història* 13, (2007): 157-196.
- . "Crèdit jueu i solidaritat vilatana en el vallès del segle XIII." *Estudis històrics i documents dels arxius de protocols* 15, (1997): 43-58.
- Ferrer i Mallol, Maria Teresa. "La redacció de l'instrument notarial a Catalunya. Cèdules, manuals, llibres i cartes." *Estudios históricos y documentos de los archivos de protocolos* 4, (1974): 29-191.
- Ferrer i Mallol, Maria Teresa; Jaume Riera i Sans. "Miscel·lània de documents per a la història del notariat als estats de la Corona catalano-aragonesa." *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos* (1974): 429-446.
- . "La successió notarial i el traspàs de protocols en terres catalanes a la baixa Edat Mitjana." *Estudios históricos y documentos de los archivos de protocolos* IV, (1974): 395-428.
- Freixas Camps, Pere. *L'art gòtic a Girona. Segles XII-XV*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1983.
- Furió Diego, Antoni. "Diners i crèdit. Els jueus d'Alzira en la segona meitat del segle XIV." *Revista d'Història Medieval. Jueus, conversos i cristians: móns en contacte* 4, (1993): 127-160.
- Fynn-Paul, Jeffrey. "Civic Debt, Civic Taxes, and Urban Unrest: A Catalan Key to Interpreting the late Fourteenth-Century European Crisis." *A Money, Markets and Trade in Late Medieval Europe*, ed. Lawrin Armstrong, Ivana Elbl and Martin M. Elbl, 119-145. Leiden: Brill, 2007.
- Garcia i Sanz, Arcadi. "Los intereses en los préstamos de los judíos de Vich durante la primera mitad del siglo XIV." *Ausa* 41, (1962): 247-255;
- García Marsilla, Juan Vicente. "La formació d'un mercat del crèdit: Orígens i difusió del censal en la societat valenciana (segles XIII-XIV)." *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* 12, (2001): 135-144.
- . "Puresa i negoci: el paper dels jueus en la producció i comercialització de queviures en la Corona d'Aragó." *Revista d'Història Medieval. Jueus, conversos i cristians: móns en contacte* 4, (1993): 161-182.

- . "La sisa de la carn. Ganadería, abastecimiento cárnico y fiscalidad en los municipios valencianos bajomedievales." A *Los tributos de la tierra: fiscalidad y agricultura en España : (Siglos XII-XX)*, ed. Rafael Vallejo Pousada and Antoni Furió Diego, 81-102. València: Universitat de València, Servei de Publicacions, 2008.
- Gonzalvo i Bou, Gener. "Els jueus i els Usatges de Barcelona." *Barcelona quaderns d'història* 2-3, (1996): 117-124.
- Graells i Vilarrosa, Montse. "L'activitat creditícia dels jueus de Cervera a mitjans del segle XIV." *Miscel·lània cerverina* 11, (1997): 45-69.
- . "Documents de la vida quotidiana dels jueus de Cervera (1352-1353)." *Miscel·lània cerverina* 11, (1997).
- Grau i Montserrat, Manuel. "Aportacions documentals sobre la comunitat jueva de Camprodon (segles XIII-XV)." A *IV Assamblea d'estudis del seu comtat: actes i comunicacions : [organitzada]: Amics de Besalú i el seu comtat*. Vol. II, 111-145. Olot: El Bassegoda, 1993.
- . "Els jueus a Bàscara (Girona)." *Anuario de Filología* (1982): 157-169.
- . *La Judería de Besalú (Girona): siglos XIII al XV*. Olot: Impremta Aubert, 1997.
- Guerson de Oliveira, Alexandra Eni Paiva. "Coping with Crises: Christian – Jewish Relations in Catalonia and Aragon, 1380-1391." University of Toronto, 2012.
- Guilleré, Christian. *Girona medieval: l'etapa d'apogeu : 1285-1360* [Quaderns d'història de Girona]. Girona: Unitat de Publicacions de la Diputació de Girona : Servei Municipal de Publicacions de l'Ajuntament de Girona, 1991.
- Guilleré, Christian. "La peste noire à Gérone (1348)." *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* 27, (1984): 87-161.
- . "Juifs et chrétiens à Gérone au XIVème siècle." A *Jornades d'història dels jueus a Catalunya*, 45-65. Girona: Ajuntament de Girona, 1987.
- . *Girona al segle XIV*. Vol. 2 vol. Girona: Ajuntament de Girona; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993.
- . "Les juives de Gerone au milieu du XIVeme siècle." A *Temps i Espais de la Girona Jueva. Actes del Simposi Internacional celebrat a Girona 23, 24 I 25 de març de 2009*, 175-204. Girona: Patronat del Call de Girona, 2011.
- Guilleré, Christian; Anthony Pinto. "Bilan des recherches sur le notariat géronais (XIIè-XVè siècles)." A *Documentació notarial i arxius : els fons notariais com a eina per a la recerca històrica : jornades celebrades els dies 5 i 6 d'octubre de 2006 a l'Arxiu Històric de Girona*, ed. Joel Colomer, 35-70. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2007.
- Habermann, Abraham Meir. "Genizah." A *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 7, 460. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Habermann, Abraham Meir. "Kerovah." A *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 12, 88. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.

- Halperin, Dalia Ruth. "A Jew among us: the "Catalan Micrography Mahzor" artist and the Ferrer Bassa atelier." *Ars Judaica* 3, (2007): 19-30.
- Hegg, Tim. "The Public Reading of the Scriptures in the 1st Century Synagogue." *Torahresource* (2007) <http://www.torahresource.com/EnglishArticles/TriennialCycle.pdf>.
- Hernando i Delgado, Josep. "Escrivans, il·luminadors, lligadors, argenters i el llibre a Barcelona. Segle XIV. Documents dels protocols notarial." *Miscel·lània de textos medievals Consell Superior d'Investigacions Científiques, Institució Milà i Fontanals*, Departament d'Estudis Medievals 7, (1994): 189-258.
- . "Del llibre manuscrit al llibre imprès. La confecció del llibre a Barcelona durant el segle XV. Documentació notarial." *Arxiu de textos catalans antics* 21, (2002): 257-603.
- . *Llibres i lectors a la Barcelona del s. XIV*. Textos i Documents / Fundació Noguera. Vol. 30-31. Barcelona: Fundació Noguera, 1995.
- Herr, Moshe David; Judith R. Baskin. "Festivals." In *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 6, 765-771. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Hillgarth, Jocelyn Nigel. "Majorcan Jews and Conversos as owners and artisans of books." A *Exilio y diáspora : estudios sobre la historia del pueblo judío en homenaje al profesor Haim Beinart = Exile and diaspora: studies in the history of the Jewish people presented to Professor Haim Beinart*, ed. Yosef Kaplan, Avraham Grossman and Aharon Mirsky. Jerusalem: Institut Ben-Zvi; Consejo Superior de Investigaciones Científica, 1991.
- Hinojosa Montalbo, José. "Actividades judías en la Valencia del siglo XIV." *En la España medieval. La ciudad hispánica durante los siglos XIII al XVI (II)* 7, (1985): 1547-1567.
- . "El crédito judío en la Valencia medieval." A *Cristianos y judíos en contacto en la edad media: polémica, conversión, dinero y convivencia*, 205-265. Lleida: Milenio, 2009.
- . "El préstamo judío en la ciudad de Valencia en la segunda mitad del siglo XIV." *Sefarad* 45, (1985): 325-399.
- Horowitz, Yehoshua. "Halakhot Gedolot." A *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 8, 259-261. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Horowitz, Yehoshua, et al. "Genizah, Cairo." A *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 7, 460-483. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Iancu-Agou, Danièle. "L'inventaire de la bibliothèque et du mobilier d'un médecin juif d'Aix-en-Provence au milieu du XVe siècle." *Revue des Etudes Juives* 134, (1975): 47-80.
- . "L'importance des écrits de Rachi dans les bibliothèques juives médiévales de l'Europe du Sud." In *Héritages de Rachi*, ed. René-Samuel Sirat, 151-165. Paris: Éditions de l'Éclat, 2006.

- . "Les livres inventories à Gérone aux lendemains de la dispute de Tortose (1414-1415)." *Materia Giudaica* 6, 2 (2001): 167-182.
- Iglesias Fonseca, J. Antoni. "Llibres i lectors a la barcelona del s. XV. Les biblioteques de clergues, juristes, metges i altres ciutadans a través de la documentació notarial (anys 1396-1475)." Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana, 1996.
- Iglésies i Fort, Josep. "El fogaje de 1365-1370: contribución al conocimiento de la población de Cataluña en la segunda mitad del siglo XIV." *Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona* 34, 11 (1962): 247-356.
- Jacobi, Leor. "On the Identity of Girona's Medieval Bookbinders." *Materia Giudaica* (2014-2015) (En premsa).
- Jacobs, Louis. "Torah, Reading of." A *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 20, 46-50. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Klein, Elka. *Jews, christian society, and royal power in medieval Barcelona*. Ann Arbor: The University of Michigan Press, 2006.
- Kupfer, Ephraim. "Yom Tov ben Abraham Ishbil." A *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michale Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed., 391-392. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Kupfer, Ephraim; David Derovan. "Jonah ben Abraham Gerondi." A *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michale Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed., 392-393. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Kutch, Ernst; Louis Jacobs; Abram Abram Kanof. "Simḥat Torah." A *Encyclopaedia Judaica*, ed. Aaron Rothkoff and Shalom Sabar. 2a ed. Vol. 18, 604-606. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- . "Sukkot." A *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 19, 299-302. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Lacave, José Luis. "La carnicería de la aljama zaragozana a fines del siglo XV." *Sefarad* 25, 2 (1975): 3-35.
- Levine, Aaron, ed. *The Oxford Handbook of Judaism and Economics*. Nova York: Oxford University Press, 2010.
- Lourie, Elena. "Jewish moneylenders in the local Catalan community, c. 1300: Vilafranca del Penedès, Besalú and Montblanc." *Michael* 11, (1989): 33-98.
- Llobet i Portella, Josep M. "Documents de jueus de Cervera (segle XV) que contenen títols de llibres." *Tamid* (2000-2001).
- . *Els Jueus de Santa Coloma de Queralt segons els protocols notarials de Cervera (1341-1492)*. Santa Coloma de Queralt: Associació Cultural Baixa Segarra, 2004.
- Llompert Moragues, Gabriel. "Sobre construcció i urbanisme cristià i jueu a Mallorca (segle XIV)." *Locus Amoenus* 9, (2007-2008): 51-59.
- Llop i Jordana, Irene. "L'economia dels jueus de Vic al segle XV a través del préstec: el *liber judeorum*, 1341-1354." 1998.

- . "Els *Libri Iudeorum* als arxius catalans." A *Actes del III Congrés per a l'estudi dels jueus en territoris en llengua catalana. Barcelona-Perpinyà 15, 16, 17, 18*. [en premsa] ed. Barcelona: Institut d'Estudis Mòn Juïc, 2012.
- . "Jewish moneylenders from Vic according to the "Liber Iudeorum" 1341-1354." *Hispania judaica bulletin* 2, (1999): 89-96.
- Madurell i Marimon, Josep Maria. "Encuadernadores y libreros barceloneses, judíos y conversos, 1322-1458. Documentación." *Sefarad* 22, 2 (1962): 345-372.
- . "Encuadernadores y libreros barceloneses, judíos y conversos, 1322-1458. Documentación final." *Sefarad* 23, 1 (1963): 74-103.
- Madurell i Marimon, Josep Maria; Jordi Rubió i Balaguer. *Documentos para la historia de la imprenta y librería en Barcelona (1474-1553)*. Barcelona: Gremios de Editores, Libreros y Maestros Impresores, 1955.
- Magdalena Nom de Déu, J. Ramon. *Judíos y cristianos ante la "Cort de Justícia" de Castellón*. [S.l.]: Diputació de Castelló, 1988.
- . "Juramentos de prestamistas y corredores judíos en Castellón de la Plana (1441-1488)." *Anuario de Filología* 3, (1977): 215-223.
- Maíz Chacón, Jorge. "Actividades económicas y políticas de los judíos de baleares en la baja edad media (1229-1391)." UNED Cateura Bennàsser, Pau (Director de Tesis), 2009, <http://tdx.cat/handle/10803/19498>.
- . "Els mètodes crediticis jueus a la Mallorca Medieval." A *El crèdit i el sistema financer del regne de Mallorca: (segles XIV-XV)*, ed. Pau Cateura Bennàsser. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears, 2009.
- Mallorquí García, Elvis. "Parròquia i societat rural al bisbat de Girona, Segles XIII i XIV." Universitat de Girona. Departament de Geografia, Història i Història de l'Art, 2007.
- Maranges i Prat, Isidra. *La indumentària civil catalana: segles XIII-XV*. Memòries de la secció històrico-arqueològica. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1991.
- Marquès i Planagumà, Josep M. "Nota sobre crèdits de jueus de Girona, 1418-1420." In *Jornades d'història dels jueus a Catalunya*, 333-338. Girona: Ajuntament de Girona, 1987.
- Marucchi, Chiara. "I registri di prestatori ebrei come fonte storica." *Materia Giudaica* 9, 1-2 (2004): 65-72.
- Mateu i Boada, Enric. "Aproximació als préstecs jueus de Tortosa: la figura de Bafaya Aquiva (segle XIV)." *Recerca* 5, (2001): 121-140.
- . "Notes sobre les mencions a jueus en els Llibres de Claveria (Tortosa, segles XIV i XV)." A *Actes del I Congrés per a l'Estudi dels Jueus en Territoris de Llengua Catalana, Barcelona-Girona, del 15 al 17 d'octubre de 2001.*, 299-315. Barcelona: Universitat de Barcelona, Publicacions i Edicions, 2004.
- Mercader Gómez, Maria Dolors. *L'Aljama jueva de la Bisbal d'Empordà abans de la pesta negra: els libri Iuedorum del segle XIV*. La Bisbal d'Empordà: Ajuntament de Bisbal d'Empordà, 1999.
- Millàs i Vallicrosa, Josep Maria. "Los judíos barceloneses y las artes del libro." *Sefarad* 16, 1 (1956): 129-136.

- Millàs i Vallicrosa, Josep Maria; Lluís Batlle. "Inventaris de llibres de jueus gironins [Reimprès a Romano, David (ed.) *Per una història de la Catalunya jueva*. 2 vol. Girona: Ajutament de Girona, p. 283-323]." *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya* VIII, (1928-1932): 5-45.
- Mintz Geffen, Rela. "Dietary Laws." A *Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 5, 650-659. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Mirambell Belloc, Enrique. "Biblioteques particulars gironines del segle XV." *Medievalia* 8, (1988): 265-286.
- . *Documentos para el ordenamiento jurídico y económico del barrio judío de Gerona (siglo XV)* 1988.
- . "Llibres, llibreters i impressors gironins del segle XV." *Estudi General* (1981): 119-125.
- Morelló Baget, Jordi. *Fiscalitat i deute públic en dues viles del Camp de Tarragona, Reus i Valls, segles XIV i XV*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Institució Milà i Fontanals, 2001.
- . "En torno a la presión fiscal sobre las aljamas de judíos de Tarragona. Del pago de subsidios a la contribución en «coronatges» y «maridatges»," *Sefarad* 71, 2 (2011): 330
- Moreno Koch, Yolanda. "Las taqqanot de Valladolid de 1432. Un estatuto comunal renovador." A *Fontes Iudaeorum Regni Castellae, vol.5*, ed. Carlos Carrete Parrondo. Salamanca: Universidad Pontificia de Salamanca, 1981.
- Motis Dolader, Miguel Ángel. "Procesos de ejecución de deudas sustanciados ante los Justicias locales en Aragón (siglo XV)." *Anuario jurídico y económico escurialense* 26, 2 (1993): 315-369.
- Mundó, Anscari M. "Les colleccions de fragments de manuscrits a Catalunya." *Faventia* 2, 2 (1980).
- Muntané i Santiveri, Josep Xavier. "L'alimentació a l'aljama medieval de Tàrrrega." *Urtx: revista cultural de l'Urgell* 22, (2008): 107-127.
- . "Anàlisi de l'estructura del jurament solemne dels jueus catalans: usatge 171." *Revista Jurídica de Catalunya* 13 (2014): 9-48.
- . "El Testament i l'inventari d'Astruc Iossef, jueu prestamista de Manresa (1391), seguits d'un inventari i un testament menors." *Iberia Judaica* 5, (2013): 101-133.
- Nuet, Josep; Josep M. Panadera. *Flora de Montserrat*. Vol. 3 vol. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991-1993.
- Olszowy-Schlanger, Judith. "Binding Accounts: A Leger of a Jewish Pawnbroker from 14th Century Southern France (MS Krakow, BJ Przyb/163/92)." dins *Books within Books. New Discoveries in Old Book Bindings.*, ed. Andreas Lehnard; Judith Olszowy-Schlanger, 97-147. Leiden-Boston: Brill, 2014.
- Ollich i Castanyer, Imma. *Aspectes econòmics de l'activitat dels jueus de Vic, segons els "Libri iudeorum" (1266-1278)*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques, 1985.

- Ortí Gost, Pere. *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*. Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Institución Milá y Fontanals, 2000.
- Perarnau i Espelt, Josep. "Pergamins de Girona a Copenhague." *Arxiu de Textos Catalans Antics* 3, (1984): 221-242.
- . "Notícia de més de setanta inventaris de llibres de jueus gironins, anys 1415 i 1416 [Reimprès a *Per a una història de la Girona jueva*, 2 vol., ed. per David Romano, 325-334. Girona: Ajuntament de Girona, 1988]." *Arxiu de Textos Catalans Antics* 4, (1985): 435-444.
- Planas i Marcé, Sílvia. "Aportación al estudio de la sociedad conversa de Girona: el testamento de Blanca, esposa de Bernat Falcó." In *Judaísmo hispano. Estudios en memoria de José Luís Lacave Riaño*, 649-663. Madrid: CSIC; Junta de Castilla y León; Diputación Provincial de Burgos; The Rich Foundation, 2002.
- . "Els llibres del metge jueu Nathan Mossé Desportal i de Goig, la seva esposa (Sant Feliu de Guíxols, 1410)." *Arjan* 70, Maig (2014): 19-22.
- Piñol, Daniel. *El notariat públic al Camp de Tarragona: història, activitat, escriptura i societat (segles XIII-XIV)*. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili. Departament d'Història i Geografia, 2000 [tesi doctoral], 288.
- Pons i Guri, Josep M. *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. Textos i Documents. Vol. 20-22, 38. Barcelona: Fundació Noguera, 1989.
- . "De l'escrivent al notari i de la «charta» a l'instrument. recepció dels usos notariais itàlics a Catalunya," a *Recull d'estudis d'història jurídica catalana*. (Barcelona: Fundació Noguera, 2006), 102
- Pujol i Canelles, Miquel. "Els jueus de Castelló d'Empúries." A *Jornades d'història dels jueus a Catalunya*, 299-319. Girona: Ajuntament de Girona, 1987.
- . *La Conversió dels jueus de Castelló d'Empúries*. Castelló d'Empúries: Ajuntament de Castelló d'Empúries, 1997.
- Ribera i Florit, Josep. "El rerafons folosòfic de la controvèrsia maimonidiana a Provença i a Catalunya." A *Actes del I Congrés per a l'estudi dels jueus en territori de llengua catalana. Barcelona-Girona, 15-17 d'octubre de 2001*, 89-102. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004.
- Rich Abad, Anna. "La Comunitat jueva de Barcelona (segle XIV)." *Acta historica et archaeologica mediaevalia* 22, (2001): 412-434.
- . *La Comunitat jueva de Barcelona entre 1348 i 1391 a través de la documentació notarial*. Barcelona: Fundació Noguera, 1999.
- . "Els jueus de Barcelona a través del préstec, 1370-1380." In *Col·loqui d'Història dels Jueus a la Corona d'Aragó I, 1989. Actes*. Vol. 2, 439-447. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs, 1991, 1991.
- Riera i Sans, Jaume. "Literatura en hebreu dels jueus catalans," *Miscellania Barcinonensia* 13, 37 (1974): 33-47.
- . "La conflictivitat de l'alimentació dels jueus medievals (segles XIII-XV)." . 295-311, *A Alimentació i societat a la Catalunya medieval*. Barcelona: Consell

- Superior d'Investigacions Científiques. Institució Milà i Fontanals. Unitat d'Investigació d'Estudis Medievals, 1988.
- . "La comunitat dels jueus de Girona i la seva organització (segles XII i XV)." A *Temps i Espais de la Girona Jueva. Actes del Simposi Internacional celebrat a Girona 23, 24 i 25 de març de 2009*, 13-34. Girona: Patronat del Call de Girona, 2011.
- . "Els avalots del 1391 a Girona." A *Jornades d'història dels jueus a Catalunya*, 95-159. Girona: Ajuntament de Girona, 1990.
- . *Els jueus de Girona i la seva organització (segles XII i XV)*. Girona: Patronat del Call de Girona, 2012. [Premi Pròsper de Bofarull d'història medieval, 2011]
- . "Cent trenta-nou volums de llibres d'un jueu mercader i talmudista: Mossé Almaterí (1362)." *Sefarad* 68, 1 (2008): 15-35.
- . *Fam i fe: l'entrada dels pastorells (juliol de 1320)*. Lleida: Pagès, 2004.
- . "Les disposicions de Jaume I sobre les usures dels jueus. Informe preliminar." *Imago temporis: medium Aevum* 4, (2011): 519-536.
- Romano Ventura, David. "Prestadores de judíos en los estados hispánicos medievales [Reproduit a Per a una història la Girona jueva, 2 vol., ed. per David Romano, 117-126. Girona: Ajuntament de Girona, 1988]." *Estudios mirandeses: Anuario de la Fundación Cultural "Profesor Cantera Burgos"* 8, (1988): 117-126. "Les juifs de Catalogne aux alentours de l'an mil," a *Catalunya i França meridional a l'entorn de l'any mil*, 317-331, ed. Xavier Barral i Altet (et al. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, 1991.
- . "Los judíos hispánicos y el préstamo." *World Congress of Jewish Studies. Jerusalem* 11, B1 (1994): 91-98.
- . "Els jueus de Girona als segles XII-XIII." A *Mossé ben Nahman i el seu temps. Simposi commemoratiu del vuitè centenari del seu naixement 1194-1994*. Ajuntament de Girona ed., 11-76. Girona, 1995.
- Rubió i Balaguer, Jordi. *Llibreters i impressors a la Corona d'Aragó*. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1993.
- . *Llibreters i impressors a la Corona d'Aragó*, ed. Joana Escobedo. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, 1993.
- Rubió i Manuel, Daniel. "El circuit privat del censal a Barcelona." *Barcelona quaderns d'història* 13, (2007): 239-255.
- . "El crèdit a llarg termini a Barcelona a la segona meitat del segle XIV : els censals morts i els violaris." *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* 14, (2003): 159-178.
- . "El crèdit a llarg termini a Barcelona a la segona meitat del segle XIV: els censals morts i els violaris [Tesi Doctoral]." Universitat de Barcelona, 2003.
- Sarret i Arbós, Joaquim. *Jueus a Manresa: Ampliació de la conferència donada en el "Centre Excursionista de Bages" el dia 16 de novembre de 1908* (Manresa: Imp. d'Anton Esparbé y Serra, 1917), 23.

- Sáenz-Badillos, Ángel. "Ibn Ghayyat." *A Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 9, 676-677. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Sagrera, Jordi ;Marc Sureda. "Comunitat jueva i espais urbans a Girona." *A Temps i Espais de la Girona Jueva. Actes del Simposi Internacional celebrat a Girona 23, 24 I 25 de març de 2009*, 35-66. Girona: Patronat del Call de Girona, 2011.
- Sales i Favà, Lluís. "Crèdit i morositat a la Catalunya del segle XIV: un estudi previ sobre els productes financers i els mecanismes de control de l'endeudament." *Lligams* 6, (2009): 7-11.
- Salicrú i Lluch, Roser. "Cartes de captius cristians a les presons de Tunis." *Miscel·lània de textos medievals* 7, (1994): 549-590.
- Sánchez Martínez, Manuel. "La fiscalidad catalanoaragonesa y las aljamas de judíos en la época de Alfonso IV (1327-1336): los subsidios extraordinarios." *Acta historica et archaeologica mediaevalia* (1982): 93-141.
- Sanjust i Latorre, Cristina. *L'Obra del Reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes des de la seva fundació fins al segle XVI: un monestir reial per a l'orde de les clarisses a Catalunya*. 1a ed. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona; Institut d'Estudis Món Juïc; Promocions i Publicacions Universitàries, 2010.
- Serroussi, Edwin. "Catorce canciones en romance como modelos de poemas hebreos del siglo XV," *Sefarad* 65, 2 (2005): 385-411.
- Schirmann, Jefim. "Abraham ben Isaac." *A Encyclopaedia Judaica*, ed. Michael Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed. Vol. 1, 300-301. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Schwarzfuchs, Simon. "La Catalogne et l'invention de Sefarad." In *Actes Del I Congrès per a l'estudi dels jueus en territori de llengua catalana. barcelona-girona, 15-17 d'octubre de 2001*, 187-210. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2004.
- Sheffer, Shlomo. "The Commandment of Reading the Torah in Public." *Daf Parashat Hashavua. Bar-Ilan University's Parashat Hashavua Study Center* 114, (:2012), <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha/eng/shemot/sheffer.html>.
- Sobrequés i Callicó, Jaume; Jordi Rovira i Solà. "Tres préstecs jueus a la ciutat de Barcelona en el segle XIII (1274-1294)." *A Miquel Coll i Alentorn. Miscel·lània d'homenatge en el seu vuitantè aniversari*, 271-289. Barcelona: Fundació Jaume I, 1984.
- Soldevila i Temporal, Xavier. *Alimentació i abastament al Baix Empordà medieval (segles XII-XIV)*. La Bisbal d'Empordà: Ajuntament de la Bisbal d'Empordà, 2004.
- . "La comunitat jueva de Torroella de Montgrí." *A Mossé ben Nahman i el seu temps; simposi commemoratiu del vuitè centenari del seu naixement 1194-1994*, 319-326. Girona: Ajuntament de Girona, 1995.
- . *Els jueus de Torroella de Montgrí (1270-1348)*, (Torroella de Montgrí: Museu de Montgrí i del Baix Ter, 2002), 60-95
- . *Crèdit i endeutament al comtat d'Empúries (1330-1335)*. Castelló d'Empúries: Ajuntament de Castelló d'Empúries; Diputació de Girona, 2008.

- Stulberg, Eprahim. "The last oral Torah?: The division of the Torah into 'alivot." *JSIJ - Jewish Studies; an Internet Journal* 8, (2009): 183-202.
- Ta-Shma, Israel Moses; David Derovan. "Meiri, Menahem ben Solomon." *A Encyclopaedia Judaica*, ed. Michale Berenbaum and Fred Skolnik. 2a ed., 785-788. Detroit: Macmillan Reference USA, 2007.
- Teixidó i Puigdomènech, Francesc. *Pesos, mides i mesures al principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI (1587-1594)*. Estudis, 46-49. Vol. 4 vol. Barcelona: Fundació Noguera, 2008; 2009.
- Térmens i Graells, Miquel. "El paper econòmic dels jueus del s. XIV a la Conca d'Odena." *Estudis. Temes sobre la comarca de l'Anoia* 4, 1 (1985): 17-21.
- Torras i Cortina, Miquel. "L'escriptura i el llibre a la catalunya central als segles xiii i XIV." Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Ciències de l'Antiguitat i de l'Edat Mitjana, 2004.
- Touati-Wachsstock, Florence. "Halacha en Catalogne: un element constituant de l'identite judeo-catalogne." *A Actes del II Cngrés per a l'estudi dels jueus en territoris de llengua catalana. Barcelona-Cervera. Del 25 al 27 d'ocubre de 2004*, 167-174. Barcelona: Institut Europeu de la Mediterrània, 2005.
- Trenchs Ódena, Josep; Ignasi J. Baiges i Jardí; Maria Teresa Ferrer i Mallo; Institut d'Estudis Catalans. *Documents de cancelleria i de mestre racional sobre la cultura catalana medieval*. Memòries de la secció històrico-arqueològica. Vol. 88. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2011.
- Trias Ferri, Laura. "La terminologia tèxtil a la documentació llatina de la catalunya altomedieval." Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2012.
- Valle Rodríguez, Carlos del. "Una fuente hebrea sobre los terremotos de Gerona en 1427." *A Jornades d'història dels jueus a Catalunya* 269-274. Girona: Ajuntament de Girona, 1987.
- Vendrell de Millás, Francisca. "Al margen de la organización de la aljama judaica de Zaragoza. Nuevas ordenaciones o 'Taqanot' año 1415." *Sefarad* 24, 1 (1964).
- Victor, Sandrine. *La Construcció i els seus oficis a la Girona del segle XV*. Girona: Ajuntament de Girona, 2004.
- . *La Construcció i els seus oficis a la Girona del segle XV*. Girona: Ajuntament de Girona, 2004.
- . "Les juifs dans les comptes des fabriques géronaises au XVe siècle." *A Temps i Espais de la Girona Jueva. Actes del Simposi Internacional celebrat a Girona 23, 24 i 25 de març de 2009*, 205-214. Girona: Patronat del Call de Girona, 2011.
- Vidal Salmerón, Contantino. "Xemuel ben Iitskhaq Ha-sardí, el personatge i la seva obra." *Butlletí del MUHBA. Museu d'Història de Barcelona* 26, 2 (2012).
- Vidal, Pere. "Els jueus dels antics comtats de Rosselló i Cerdanya." *Calls* 2, 27-112 (1987).
- Vinyoles i Vidal, Teresa-Maria. "Festes i "alegries" baixmedievales." *Revista d'etnologia de Catalunya* 13, (1998): 42-61.

- . "El pressupost familiar d'una mestressa de casa barcelonina, per l'any 1401." *Acta historica et archaeologica mediaevalia. Annex d'Història Medieval I. La societat barcelonina a la baixa Edat Mitjana*. (1983): 101-112.
- . "L'utilitatge de la llar als darrers segles medievals." *Anuario de estudios medievales* 29, (1999): 1165-1184.

7.12 Recursos electrònics: programes informàtics, bases de dades i pàgines web

- Arxiu Diocesà i Biblioteca Diocesana del Seminari de Girona*. <http://www.arxiuadg.org>.
- BibleWorks 7*. BibleWorks, LLC. Norfolk, VA, 1992-2005.
- BIBLIJA.net. La Bíblia a Internet*. Societat Bíblica Catalana. Societat Bíblica d'Eslovània (2009) <http://www.biblija.net>
- Books within Books: Hebrew Fragments in European Libraries*. Ecole pratique des hautes études (EPHE). <http://www.hebrewmanuscript.com/>.
- Cercador de fons i documents dels arxius del Departament de cultura de la Generalitat de Catalunya*. Generalitat de Catalunya. <http://extranet.cultura.gencat.cat/ArxiusEnLinia/>.
- Chabad.Org. Texts & Writings. Classic Jewish Texts*. Chabad-Lubavitch Media Center. (2012). http://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/109864/jewish/Classics-Texts.htm
- Corpus Biblicum Catalanicum*. Associació Bíblica de Catalunya. <http://www.abcat.cat/cbc/ini.php>.
- Corpus des Troubadours*. Institut d'Estudis Catalans; Union Académique Internationale. 2015. <http://trobadors.iec.cat/>
- Diccionari de la llengua catalana (DIEC2)*. 2a ed. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2007. <http://dlc.iec.cat/>
- Diccionari de textos catalans antics*. Centre de Documentació Ramon Llull. Barcelona: Universitat de Barcelona; Fundació Lluís Carulla; Institut d'Estudis Catalans; Fundació Noguera; Facultat de Teologia de Catalunya.
- Documents singulars del servei de gestió documental, arxiu i publicacions*. Ajuntament de Girona. <http://www.girona.cat/sgdap/cat/llibres>.
- Dret canònic i eclesiàstic. documents oficials*. Universitat Pompeu Fabra. 2012. <http://guiesbibtic.upf.edu/content.php?pid=130023&sid=1593146>
- El secret dels llibres / the Secret of the Books*. Generalitat de Catalunya. Arxiu Històric de Girona; Red de Juderías de España; Patronat Municipal Call de Girona. http://www.redjuderias.org/exposiciones/2004/documentos/english/frame_secrets.html.
- Encyclopaedia Judaica—CD-ROM Edition*. Jerusalem: Judaica Multimedia Ltd., 1998.
- Faraudo de Saint-Germain, Lluís. Vocabulari de la llengua catalana medieval*. Germà Colón Domènech, dir. ed. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <http://www.iec.cat/faraudo/>
- Floracatalana.Net. La flora del nostre entorn*. <http://www.floracatalana.net/>.

- Gran diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1998.
<http://www.diccionari.cat/>
- Gual Camarena, M. *Vocabulario del comercio medieval*. Fundación Juan March - Universidad de Múrcia. <http://www.um.es/lexico-comercio-medieval>.
- Historical Dictionary of the Hebrew Language* - Ma'Agarim Online / מפעל המילון מאגרים - ההיסטורי ללשון העברית / Academy of the Hebrew Language - האכדנמיה ללשון העברית. <http://hebrew-treasures.huji.ac.il/>.
<http://www.ub.edu/diccionari-dtca/>
- Institute of Microfilmed Hebrew Manuscripts*. Jewish National & University Library. <http://www.jnul.huji.ac.il/imhm/>.
- Lexique occitan de provence. association "l'Espai Miejournal"*. 2012
<http://lexiqueprovencal.com>
- Mora, Xavier. *Convertidor de dates Medievals. Versió 1.7*. Universitat Autònoma de Barcelona. <http://mat.uab.cat/~xmora/historia/convertidor.html>.
- Morelló Baget, Jordi. *Glossaire de Fiscalité*. CSIC. (2012).
<http://www.mailxxi.com/fiscalitat/Glossairelist.asp?cmd=resetall>
- Muzerelle, Denis. *Vocabulaire codicologique. Répertoire méthodique des termes français relatifs aux manuscrits avec leurs équivalents en anglais, italien, espagnol*. Institut de Recherche et d'Historie des Textes; Comité Internationale de Paléographie Latine. (2010). <http://vocabulaire.irht.cnrs.fr>
- Ornato, Elzio. *BO – Briquet Online (v. 1 - 2009-07-14)*. Laboratoire de Médiévisique Occidentale de Paris. <http://www.ksbm.oeaw.ac.at/scripts/php/BR.php>.
- PARES-Portal de Archivos Españoles*. Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. <http://pares.mcu.es/>.
- Pialat, Rémy. *RamCal. Le calendrier perpétuel universele*. Versió 2.11.
<http://logiciels.pialat.com/fr/ramcal/index.php>.
- RAMBI-the Index of Articles of Jewish Studies*. The Jewish National & University Library. <http://www.jnul.huji.ac.il/rambi/>.
- Rav-Milim. Milon Ivri-Ivri-Angli / רב-מילים, מילון עברי-עברי-אנגלי* / Choueka, Yacob / שויקה, יעקב Melingo Ltd. <http://www.ravmilim.co.il>.
- Sfardata - ספר-דתא: The Codicological Data-Base of the Hebrew Palaeography Project*. The National Library of Israel; The Israel Academy of Sciences and Humanities. <http://sfardata.nli.org.il/sfardataweb/home.aspx>.
- The Bar Ilan Responsa Project*. Universitat de Bar Ilan; C.D.I Systems (1992) Ltd. <http://www.responsa.co.il>.
- The Bibliography of the Hebrew Book 1470-1960*. Institute for the Hebrew BibliographyGoldman Publishing; C.D.I Systems (1992) Ltd. <http://www.hebrew-bibliography.com/>.
- Torruella, Joan; Pérez Saldanya, Manel; Martines, Josep. *Corpus informatizat del català antic (CICA)*. <http://lexicon.uab.cat/cica/>.
- Wasserzeichenkartei Piccard. *Landesarchiv Baden-Württemberg*. <http://www.piccard-online.de/start.php>

ANNEXOS

8. ANNEXOS

8.1 Annex A. Llistes i taules

A.1 Arxius catalans que custodien manuscrits hebreus procedents de relligadures

Ciutat	Arxiu	Fragments hebreus	Tipologia de l'enquadernació
Arenys de Mar	AHFF	1	Bossa
Barcelona	UB (procedent de AHMB)	15	Farciment
Barcelona	BC	+ de 28	Farciment i embolcall
Barcelona	Col·lecció privada (procedent dels Lluïsos de Gràcia)	1	Embolcall
Barcelona	ARB	+ de 17	Farciment
Cervera	ACC	2	Embolcall i Bossa
Girona	AHG	1094	Farciment i embolcall
Girona	AMGi	136	Farciment
Girona	ADG	114	Farciment
Girona	ACG (ADG, 2013)	16	Farciment
Igualada	ACAN	+11	Farciment i embolcall
Jerusalem ? (Solsona) (perdut	(JNUL) Col·lecció privada d'A. S. Yahuda (ADS)	1	Embolcall
La Seu d'Urgell	ACU	1	Farciment i embolcall
Manresa	ACBG	1	Embolcall
Monistrol de Montserrat	AAM	9	Farciment i embolcall
Olot	ACGAX	1	Farciment/Bossa
Perpinyà	ADPO	+1	Farciment i embolcall
Sant Feliu de Guíxols	AMSFG	2	Embolcall
Terrassa	AHT	9	Farciment
Vic	AEV	59	Farciment i embolcall

Taula 13: Arxius catalans A1

A.2 Arxius catalans que custodien manuscrits hebreus no procedents de relligadures¹⁷²⁶

Ciutat	Arxiu	Manuscrits hebreus: tipologia	Estudis/Edicions
Balaguer	ACN	Part d'un rotlle de la Torà del segle XIV, oriental; decàleg en el <i>Llibre de costums, privilegis i ordinacions</i> (1311, 1435)	No
Barcelona	BC ¹⁷²⁷	Manuscrits: Llibre de contribucions (talles) de l'aljama, recollides per Xelomó Alazar, 1298-1302 (f. 1-16) (algunes anotacions en hebreu) (Ms. 709); prova de ploma a un llibre de Joanes Pagesius (Ms. 2539); "Taules astronòmiques de Barcelona" i "Tractat de geometria" fragmentari (Ms. 1664). Anotació en el ms. 633 (<i>Alexandrei</i>). Vocabularis hebreus s. XVIII. Pergamins fons Arxiu Històric de la BC (XI-XV): donacions de Miret i Sans (actes d'empenyoraments, vendes i establiments); text cabalístic; establiment procedent de l'Arxiu del marquès de Saudín.	(Miret-Schwab, 1918) (Millàs, 1920-1922) (Millàs, 1962) (Riera, 1983) (Olmo de Lete, 1986) (Baer) (Chabàs, 1996)
Barcelona	ARB ¹⁷²⁸	Actes administratives i jurídiques: vendes, cessions, sentències, concessions, hipoteques, donacions, permisos, préstecs, testaments, quitances, reconeixements diverses anotacions, signatures i notes marginals; <i>ketubot</i> ; receptaris farmacològics; comptes; (vocabulari català-hebreu Pere Miquel Carbonell).	(Gottheil, 1904) (Miret-Schwab, 1915, BBB) (Millàs, 1927) (Millàs, 1959) (Riera/Udina, 1978) (Romano, 1991) "Les Juifs", 1991) (Magdalena/Olmo,

¹⁷²⁶ Cf. amb Feliu, "Documents hebraicocatalans sencers". Hi trobareu la descripció i signatura d'una part dels manuscrits que aquí anotem. L'article restà inacabat per la mort sobtada de l'autor.

¹⁷²⁷ El catàleg de la JNUL, de l'Institute of Microfilmed Hebrew Manuscripts, ha catalogat el ms. 709 amb el registre Mss. R.R. Film No. F 7142 (BARC CATAL 709) i el ms. 1664 amb els registres Mss. R.R. Film No F 40376 i F 7143 (.BARC CATAL 1664). D'altra part també cataloga el ms. 1184 (Diccionari manuscrit llatí-hebreu)(Mss. R.R. Film No. F 43020, BARC CATAL 1184), el ms. 774 (*Megil·lat Ester*) (Mss. R.R. Film No F 40377, BARC CATAL 774) i sota aquest mateix registre el ms. 1195 (BARC CATAL 1195) i el ms. 2407 (Gramàtica hebrea-llatina) (BARC CATAL 2407) els quals no consten en el catàleg de la BC o, en el cas del ms. 2407 correspon a un altre document (*Primera part [de Camins de França] oratge i tenebra* de Joan Puig i Ferrer). Sospitem que hi podria haver una confusió amb els manuscrits de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona.

¹⁷²⁸ En el catàleg de la JNUL es cataloguen en set entrades amb el mateix número de registre: *ketubà* (1) actes datades (4), receptari farmacològic (1) i certificats (1) classificades amb la signatura Mss. R.R. Film No. F 7257 (PH 662- PH 670). Pendents de descripció. D'altra banda una altra acta (en llatí i hebreu) es cataloga amb el registre Mss. R.R. Film No. F 35592 (BARC ARC) també pendent de descripció. També es cataloga una acta que prové del fons del Monestir de Sant Cugat, dipositat a l'ARB: Mss. R.R. Film No. PH 908.

			1993) (Duran, 1998-2003, v. III) (Feliu, G. et al., 1999) (Lacave, 2002) (Baiges, 2002) (Mutgé, 2002) (Baer)
Barcelona	ACB ¹⁷²⁹	Actes administratives, especialment venda de terres, permutes, donacions i empenyoraments; <i>ketubot</i> ; anotacions, signatures i notes marginals en pergamins i còdexs.	(Fita, 1884) (Miret-Schwab, 1916, BRAH) (Millàs, 1927) (Baer) (Díaz Esteban, 1979) (Beit Arié-Engel, 1987-2002, 65) (Mañé, 1988) (Iglesias-Mayer-Magdalena, 2004) (Baucells, 2006) (Klein, 2004) (Baer)
Barcelona	ADB	Actes administratives i jurídiques (docs perduts) (Arxiu de Santa Anna) ; anotacions marginals i signatures.	(Miret-Schwab, 1915) (Frankel, 1935) (Baer) (Alturo, 1978 i 1985) (Abella et. al. 2008)
Barcelona	AHCB	Anotacions marginals i signatures en pergamins llatins	(Mañé i Mas, 2005)
Barcelona	ARABL	Anotació de comptes (Santa Coloma) en un fragment de pergami de 1336 (donació de J.M Ainaud de Lasarte) ¹⁷³⁰	No

¹⁷²⁹ Agrupades quatre actes en un mateix registre en el catàleg de la JNUL: Mss. R.R. Film No. PH 5070 (BARC Catedral 607-610). Pendent de descripció.

¹⁷³⁰ Aquest arxiu, ben poc treballat pel que fa a l'àmbit jueu, custodia un plec de folis amb la llista dels membres de l'aljama barcelonina de l'any 1367. No en sabem del cert la procedència original perquè van arribar a la Reial Acadèmia per una donació d'Agustí Duran i Sanpere (Carpeta 09, VI:104, Cens de jueus de l'aljama de

Barcelona	AMSP	Documents XI i XII Barcelona: Venda de terres i permís per a treure aigua d'un rec, amb signatures; privilegi Alfons II amb una línia en hebreu.	(Udina-Millàs,1947)
Barcelona	Arxiu parroquial de Santa Maria del Mar ¹⁷³¹	Actes Barcelona en llatí i hebreu, 1239 i 1269 (mss. 13001, 13006, 13007a, 13010, 13011, 13012, 13013, 13022)	(Díaz Esteban,1973)
Barcelona	BUB	Manuscrits de diccionaris, gramàtiques i anotacions del segle XVIII (mss. 298, 730, 1822, 1837, 1893; resum de textos hebreus religiosos-polèmics, s. XVIII (1840); pergami dret eclesiàstic amb dos noms en hebreu (ms.1952); incunable "Gratia Dei, Ionannes Baptista" (Roma:1500) amb anotacions en hebreu; anotació nominal en ms. miscel·lani del s. XIV .	(Miquel-Rossell, 1958; 1969) (Torra-Lamarca, 1995) (Iglesias-Mayer-Magdalen,2004)
Barcelona	Museu Frederic Marés ¹⁷³²	<i>Séfer Torà, Megil·lat Ester</i> i una oració (col·lecció moderna)	(Calders-Fuentes 1978)
Castelló d'Empúries	Col·lecció particular (Miquel Pujol 1927-2011)	Tabes hebraïques de Castelló d'Empúries: arrendament d'impostos	(Pujol,1990)
Cervera	ACSG ¹⁷³³	Ordinacions clavaria; actes; anotacions marginals; <i>ketubot</i>	(Duran i Sanpere, 1918;1972) (Lacave,2002) (Blasco; Calders; Magdalena;2005)
Girona	ADG (amb Fons Hospici, Arxiu de la	Actes administratives i jurídiques: vendes, transferències, donacions (docs perduts); mss. talmúdics; mss. llatins amb signatures hebraïques.	(Millàs, 1927) (Loeb, 1885) (Bramon, 1985)

Barcelona,1367). Per altra part també s'hi conserven diversos llibres del segle XVI amb cobertes de pergamins llatins reutilitzats. Agraïm la informació i ajut de Joan Amorós i Maria Josep Orobitg bibliotecaris de la Reial Acadèmia de les Bones Lletres de Barcelona.

¹⁷³¹ En el catàleg de la JNUL es classifiquen en un mateix registre, pendent de descripció: Mss. R.R. Film No. PH 5071 (BARC St. Maria 13001, 13006, 13007a, 13010, 13011, 13012, 13013, 13022). Part del fons de pergamins de l'arxiu de Santa Maria del Mar (s. XIII-XVI) es custodia a l'ADB.

¹⁷³² En el catàleg de la JNUL un sol registre i tres entrades per al rotlle d'Ester i l'oració: Mss. R.R. Film No. PH 5068 (BARC Mares), pendent de descripció.

¹⁷³³ La JNUL cataloga les ordinacions amb el registre Mss. R.R. Film No. PH 3738, (Cervera Dalmasis [2]) (s'identifica incorrectament l'ACSG) i les *ketubot* amb els registres Mss. R.R. Film No. MSS-D 785 (Cervera 4), Mss. R.R. Film No. MSS-D 783 (Cervera 2) i Mss. R.R. Film No. MSS-D 784 (Cervera 3) (pendents de descripció).

	Pia Almoina del Pa de la Seu)		(Romano, 1988) (Zusman, 2012)
Girona	ACG	Signatures actes administratives	(Magdalena,2002, imatge)
Girona	AHG	<i>Ketubà</i> de Castelló d'Empúries; Llibre de comptes de Iossef Zabara	(Perani, 2010) (Feliu, 2004-2005)
Girona	ADG	Pabordia d'en Xunclà; Pergamins amb contractes i signatures. ¹⁷³⁴	(Blasco, 2010/2013)
Girona	Museu d'Història dels Jueus de Girona	<i>Ketubà</i> Castelló d'Empúries (cessió de l'AHG)	(Perani,2010)
Monistrol de Montserrat	AAM	Manuscrits de procedència italiana dels segles XVII a XIX i oriental dels segles XIV i XX: mss. bíblics, talmúdics, targums, poètics i litúrgics, màgics, <i>halakbà</i> , comentaris, historiogràfics, <i>ketubot et al.</i>	(Roure,2007) (Del Barco,2008)
Monistrol de Montserrat	Arxiu del monestir de Sant Benet de Montserrat ¹⁷³⁵	Debitoris i altres documents administratiu i de préstec (7). Pergamins amb anotacions en hebreu. Pertanyen al fons del Monestir de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona, un monestir de clarisses fundat el 1236 fora muralles de Barcelona. ¹⁷³⁶	No
Perpinyà	ADPO ¹⁷³⁷	Documents econòmics s. XV: impost de l'ajuda; actes administratives jueus aljama Perpinyà; anotacions marginals i signatures en llibres notariais	(Boaçà,1868) (Shatzmiller,1975) (Vidal,1887/1987) (Pujol, 1990)
Puigcerdà	ACCE	Dos decàlegs/juraments (ACCE, Joan Montaner, Ramon Guillem de Lorà, Manual (1343-1344), f. 1r ; ACCE, Bernat Manresa, Guillem Castells, Joan Montaner, Manual (1348), f. 1r.) ¹⁷³⁸	(Gil, 1991) (Denjean,2004)

¹⁷³⁴ Agraïm al Dr. Enric Cortès la informació sobre aquests contractes.

¹⁷³⁵ La JNUL cataloga vuitanta-vuit manuscrits de la biblioteca amb referència a la catalogació d'Allony i Figueres però no té en compte la catalogació més recent de Francisco Javier del Barco.

¹⁷³⁶ El seu fons documental es conserva avui dia al monestir hereu d'aquesta comunitat de clarisses, que és el Monestir de Sant Benet de Montserrat. Agraïm la informació a Irene Brugués, arxivera en cap del Servei d'Arxius de la Federació Catalana de Monges Benedictines.

¹⁷³⁷ La JNUL cataloga en un mateix registre els manuscrits d'impostos: Mss. R.R. Film No. F 37694 (PERP 6504).

Sant Cugat del Vallès	Biblioteca Borja ¹⁷³⁹	Mss. del s. XV i posteriors; obres de <i>halakhà</i> , <i>midraix</i> i litúrgia, de procedència alemanya i italiana (Ms E-IV-1; E-IV-1 (2); J-I-1; J-II-I; J-III-2); <i>Megillat Ester</i> ; <i>Torà Haftarot</i> (C-I-1); <i>Haftarot</i> (C IV I); <i>Nebiim</i> (L 3 III); còdex filosofia (Averrois/ Tibbon) (P-II-2).	No
(Solsona) (?) (procedent/perdut)	Col·lecció particular (Antonio Vives Escudero 1859-1925, RAH i Joan Serra (RAH)) (?)	Carta hebrea Verdú (1310): alliberament d'un deutor; tres deutors amb signatures hebrees	(Fita, 1914 (I i II))
(Tarragona) (?) (procedent/perdut)	(ADT) ¹⁷⁴⁰	Part <i>Séfer Torà</i> , <i>ketubà</i> , <i>haftarot</i> , <i>pinqàs</i>	(Allony-Kupfer, 1964)
Terrassa	AHT	Anotacions marginals i signatures en actes notariais llatines	(Puig i Ustrell, 1988)
Verdú	APSV	Anotacions marginals en sis deutors ¹⁷⁴¹	No
Vic	AEV	Actes administratives i jurídiques; anotacions marginals i signatures; <i>ketubà</i>	(Llop, 2000, 2001, 2003) (Lacave, 2002)
Vimbodí i Poblet	AAP	<i>Agadà</i> , s. XIV, mss. 100 (procedent d'un llegat)	(Casanovas, 1993)

Taula 14: Arxius catalans A2

¹⁷³⁸ Agraïm la informació a Erola Simon Lleixà, de l'ACCE i a Josep Xavier Muntané qui ha fet la correcta descripció del primer decàleg i ara fa poc ha identificat el segon. Sobre els juraments en català vegeu Josep Xavier Muntané, "Anàlisi de l'estructura del jurament solemne dels jueus catalans: usatge 171", *Revue d'Études Juives*, 2013 [en premsa].

¹⁷³⁹ La JNUL els cataloga en aquests registres: Mss. R.R. Film No. F 40770; F 40771; F 40773; F 40774; F 40775, F 40776.

¹⁷⁴⁰ Segons el catàleg de la JNUL, que referencia també la publicació Nehemya Allony, Ephraim F. Kupfer i D. S. Loewinger, *List of Photocopies in the Institute*. (Jerusalem: Rubin Mass, 1964), en aquest arxiu es conservarien els manuscrits hebreus que detallem. Tanmateix el cap de l'Arxiu de la Diputació de Tarragona, Eugeni Perea, ens ha confirmat que no conserven, ni sembla que hagin conservat mai, cap mena de documentació hebrea. Les signatures del catàleg de la JNUL de les còpies de l'Institute of Microfilmed Hebrew Manuscripts són: Mss. R.R. Film No F 8325 (PH 675, PH 676, PH 677, PH 678) i F 8324 (PH 679).

¹⁷⁴¹ Agraïm aquesta informació al Dr. Josep Xavier Muntané Santiveri.

A.3 Descripció resumida de la documentació dels arxius que custodien manuscrits hebreus trobats a Catalunya procedents de relligadures (menys AHG)

A.3.1 Arxius Diversos

Ciutat	Arxiu	Registre catàleg	Descripció fragment	Material	Llibre extret	Temàtica	Edicions/Estudis publicats
(Jerusalem) (Solsona) (?) ¹⁷⁴²	No localitzat Col·lecció privada (Abraham Shalom Yahuda 1877– 1951) (JNUL)	?	Poesies religioses	pergamí	Còdex monestir de Santa Maria de Serrateix	Litúrgia	(Yahuda, 1915)
(Jerusalem) (Solsona)(?)	No localitzat Col·lecció privada (Abraham Shalom Yahuda 1877– 1951) (JNUL)	?	Part de llibre pregàries	pergamí	Còdex monestir de Santa Maria de Serrateix	Talmud	(Yahuda, 1915)
Barcelona	Col·lecció particular (procedent dels Lluïsos de Gràcia)	-	Part llibre de l'Èxode	pergamí	Peça de teatre	Bíblic	(Cortès, 1986)
Barcelona	UB	Ms. Heb. 1 de la Secció d'Hebreu i Arameu	Part llibre de comptes	paper	?	Comptes	(Casanovas et al., 1990) (Millàs, 1927)
Barcelona	ARB	Reial Patrimoni,	Diverses actes i	paper	Llibres	Comptes/Administratiu	no

¹⁷⁴² A la mort del Dr. Yahuda tot el llegat de manuscrits de la seva col·lecció va passar a la JNUL: http://jnul.huji.ac.il/dl/mss/Newton/yahuda_eng.html. No hem pogut esbrinar si aquests dos manuscrits van anar a parar a la JNUL.

		Mestre Racional, Volumes, Sèrie General, 1866; 2297; 63; 68; 72; 74;75; 80.	fragments comptes		ordinaris dels procuradors Bartomeu Miralles i Bernad Albert (XV)		
Perpinyà	ADPO	3E1/268/1	Tractat de Baba Batra (51a)	pergamí	Protocol notarial de Guillem Auriol 1358-1359	Talmud	(Perani,2010/imatge 10)
Perpinyà	ADPO	1B-338	Testament de Montsó de 1463	Pergamí	?	Notarial	(Boaçà,1868) (Blasco-Magdalena-Motis, 2009)
Arenys de Mar	AHFF	Notarial, Montclús, <i>schedula</i> 273-2.	Reconeixement i exempció d'un deute	paper	Bossa del protocol del notari Guillem d'Estrada (1324 -1346.)	Notarial	(Cortès, 1983)
Manresa	ACBG	s.s	<i>Ketubà</i> Manresa (s.s)	pergamí	Protocol notarial medieval, segle XIV	Contractes matrimonials	(Gasol,1990)(Lacave,2002)
Cervera	ACSG	Ms. Heb.5	Anotacions marginals: deutors cristians	pergamí	Antoni Busquets, notari de Cervera, Manual 1459	Comptes	(Blasco;Calders; Magdalena;2005)
Cervera	ACSG ¹⁷⁴³	Ms. Heb. 7	Carta aljamiada	paper	Bossa d'un protocol notarial (1485)	Epistolar	(Duran i Sanpere,1918) (Blasco;Calders; Magdalena;2005)
Olot	ACGAX	s.s	Document econòmic 1358	paper	Protocol notarial medieval de Besalú	Notarial	no

¹⁷⁴³ La JNUL cataloga aquest document amb el registre Mss. R.R. Film No. PH 3738, MSS-D 782 (Cervera 1) (pendent de descripció).

Sant Feliu de Guíxols	AMSFG	PGM0363	Ex 20,18-Lv 1,14	Pergamí	Manual d'Acords o Llibre d'afers comuns de la Universitat de Sant Feliu de Guíxols(1403-1409).	Biblia	(Bartrina,1960) (Jiménez, 1999)
Sant Feliu de Guíxols	AMSFG	PGM0363	<i>Hasagot</i> d'Avraham ben David de Posquieres al <i>Mixné Torà</i> .	Pergamí	?	Comentari	(Feliu,1999)
La Seu d'Urgell	ACU	Ms. 1998	<i>Novum testamentum. Interpretatio nominum hebraicorum.</i>	paper	?	Bíblíc, glossari	no

Taula 15: Arxius catalans A3.1

A.3.2 Arxiu Municipal de Girona¹⁷⁴⁴

Registre catàleg	Descripció fragment	Material	Fragments	Llibre extret	Temàtica	Edicions/Estudis
1	Comptes aljamiat (préstecs 1364-65)	paper	1	Llibre èpoques 1373	Comptes	no

¹⁷⁴⁴ La primera catalogació d'una dotzena d'aquests manuscrits la va fer M. Michell Serels "Aspects of the Study of Girona Hebrew Documents," a *La cultura del llibre : herència de passat, vivència de futur: Actes del Congrés Internacional "Cultura Sefardita al Mediterrani", Girona del 26 al 28 de març de 1998* (Girona: Ajuntament de Girona, 1999) 167-188. Existeix una altra catalogació interna en el mateix arxiu elaborada per diversos estudiosos que és la que aquí presentem (*Documents en hebreu de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Girona*, Girona, Febrer 1994). Per la nostra part hi hem afegit algunes petites modificacions i comentaris que indiquem sempre entre parèntesis o si escau, en nota a peu de pàgina. D'altra banda fa poc temps s'ha incorporat al catàleg de la JNUL, part dels manuscrits d'aquest arxiu. Tanmateix, si bé s'identifiquen alguns fragments amb molta més precisió, n'hi ha d'altres que no estan agrupats ni descrits correctament, tot i existir publicacions anteriors. Ens referim especialment al registre Mss. R.R. Film No. MSS-D 580 d'aquest catàleg en què es classifiquen tots els fragments de comptes (1 a 9, 11-12, 17, 19, 32, 35, 39-41, 50, 53, 55, 64-87) sense diferenciar-los tot i procedir de diversos *pinqassim* (o proves cal·ligràfiques, com el núm. 11) que no formen la mateixa unitat documental, a més d'obviar el treball de Magdalena, "A Fifteenth," 145-183 sobre els fragments de la sinagoga de Perpinyà catalogats amb els números 73, 74, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85 i 86. Indiquem, en nota a peu de pàgina, per a cada fragment d'aquest arxiu, la catalogació de la JNUL.

Per altra part, segons aquest catàleg, alguns fragments d'aquest arxiu es diu que també es custodiaren a l'Arxiu Diocesà de Vic i el Museu Episcopal de Vic. Aquesta dada és totalment errònia. Sembla que aquesta catalogació parteix d'unes còpies i del treball Allony, *List*, (1964), en què es barrejaren els noms dels arxius. Vegeu l'apartat 0.4 de la introducció. Agraïm la informació a Anna Homs, del Departament de documentació del Museu Episcopal de Vic.

2	Comptes aljamiat (préstecs 1364-65)	paper	1	Llibre èpoques 1373	Comptes	no
3	Comptes aljamiat (préstecs 1365-66)	paper	1	Llibre èpoques 1373	Comptes	no
4	Comptes aljamiat (préstecs 1364)	paper	1	Llibre èpoques 1373	Comptes	no
5	Comptes aljamiat (préstecs 1364-66)	paper	1	Llibre èpoques 1373	Comptes	no
6	Comptes aljamiat (préstecs 1364-66)	paper	3	Llibre èpoques 1373	Comptes	no
7	Comptes aljamiat (préstecs 1366-68)	paper	1	Llibre èpoques 1373	Comptes	no
8	Comptes aljamiat (préstecs 1366-69)	paper	1	Llibre èpoques 1373	Comptes	no
9	Comptes aljamiat (préstecs 1366-67)	paper	1	Llibre èpoques 1373	Comptes	no
10	Comentari <i>Khul·lîn</i> , Moix ben Nakhman ¹⁷⁴⁵	paper	1	Llibre èpoques 1373	Comentari	(Serels,1999)
11	Proves cal·ligràfiques	paper	1	Llibre èpoques 1373	Divers	no
12	Comptes aljamiat (préstecs1363-64)	paper	1	Llibre èpoques 1373	Comptes	no
13	Comentari a Gènesi, <i>Raixi</i> ¹⁷⁴⁶	paper	1	Llibre èpoques 1373	Comentari	no
14	Midraix <i>Tankhuma</i> ¹⁷⁴⁷	paper	1	Llibre èpoques 1373	Comentari	no
15	Tractat de medicina, <i>Séfer Perakh ha-Reufot</i> ¹⁷⁴⁸	paper	2	Llibre èpoques 1380	Medicina	no
16	Tractat de medicina, febre	paper	2	Llibre èpoques 1380	Medicina	no
17	Comptes (préstecs 1363-66)	paper	4	Llibre èpoques 1380	Comptes	no
18	Tractat de medicina, oftalmologia	paper	1	Llibre èpoques 1380	Medicina	no
19	Tractat de medicina + préstecs frag.	paper	1	Llibre èpoques 1380	Medicina	no
20	Tractat de medicina	paper	1	Llibre èpoques 1380	Medicina	no
21	Tractat de medicina, disenteria	paper	1	Llibre èpoques 1380	Medicina	no
22	Coberta de llibre	paper		Llibre èpoques 1380	Divers	no
23	Tractat de medicina, malalties dels genitals / ronyons (Serels: part d'una obra cabalística de remeis medicinals)	paper	1	Llibre èpoques 1380	Medicina	(Serels,1999) (Casals Stenzel, 2014)
24	Tractat de medicina (Serels: pàgina que	paper	1	Llibre èpoques 1380	Medicina	(Serels,1999) (

¹⁷⁴⁵ La catalogació interna descriu aquest fragment com a “Comentari talmúdic”. La identificació que indiquem és de la JNUL que cataloga el fragment amb el núm. 47, ja que pertanyen a una mateixa unitat documental: Mss. R.R. Film No. MSS-D 581.

¹⁷⁴⁶ La catalogació interna descriu aquest fragment com a “Comentari talmúdic”. La identificació que indiquem és de la JNUL: Mss. R.R. Film No MSS-D 582.

¹⁷⁴⁷ La catalogació interna descriu aquest fragment com a “Comentari talmúdic”. La identificació que indiquem d'aquest *midraix* homilètic procedeix de la JNUL que l'ha catalogat amb el fragment núm. 54 (Mss. R.R. Film No MSS-D 583).

¹⁷⁴⁸ A la JNUL es cataloga aquest i els fragments 16, 18-24, i 27-31 en un mateix registre, ja que pertanyen a la mateixa unitat documental: Mss. R.R. Film No: MSS-D 584.

	segueix l'anterior ms. 23)					
25	Tractat de medicina, tendons ¹⁷⁴⁹	paper	1	Llibre èpoques 1380	Medicina	no
26	<i>Responsum</i> , sobre <i>Xemà</i> Israel (Serels: comentari) ¹⁷⁵⁰	paper	1	Llibre èpoques 1380	<i>Responsum</i>	(Serels,1999)
27	Tractat de medicina, genitals masculins (Serels: remeis medicinals)	paper	1	Llibre èpoques 1380	Medicina	(Serels,1999) (Casals Stenzel, 2014)
28	Tractat de medicina	paper	1	Llibre èpoques 1380	Medicina	no
29	Tractat de medicina	paper	2	Llibre èpoques 1380	Medicina	no
30	Tractat de medicina, remeis	paper	5	Llibre èpoques 1380	Medicina	no
31	Tractat de medicina, infertilitat i cor	paper	2	Llibre èpoques 1380	Medicina	(Casals Stenzel, 2014)
32	Comptes aljamiat (préstecs1381-1383)	paper	5	Llibre èpoques 1380	Comptes	no
33	Talmud, Tractat d' <i>Erubin</i> (catalogat com tractat de <i>Sukà</i>) ¹⁷⁵¹	paper	1	Llibre èpoques 1395	Talmud	no
34	Comentari talmúdic, Tractat de <i>Sukà</i> (catalogat com "Talmud") ¹⁷⁵²	paper	1	Llibre èpoques 1395	Comentari	no
35	Comptes aljamiat (préstecs1381-1383)	paper	2	Llibre èpoques 1395	Comptes	no
36	Poema cabalístic (Serels: pregàries) ¹⁷⁵³	paper	1	Llibre èpoques 1395	Literari	(Serels,1999)
37	Comentari talmúdic (catalogat com "Talmud, Tractat de <i>Sukà</i> ") ¹⁷⁵⁴	paper	2	Llibre èpoques 1395	Comentari	no
38	Comentari <i>Ievamot</i> , <i>Raixá</i> Comentari, <i>Sukà</i> ¹⁷⁵⁵	paper	2	Llibre èpoques 1395	Comentari/Talmud	no
39	Comptes aljamiat (préstecs1383)	paper	1	Llibre èpoques 1395	Comptes	no

¹⁷⁴⁹ El catàleg de la JNUL, el descriu com un fragment del comentari a *Kbul·lin* de Moixé ben Nakhman: Mss. R.R. Film No. MSS-D 585.

¹⁷⁵⁰ A la JNUL es cataloga en el registre Mss. R.R. Film No. MSS-D 586 com el comentari de les *Halakbot* d'Alfassi (*Berakot*), d'Aaron ha-Leví de Barcelona.

¹⁷⁵¹ La JNUL cataloga aquest fragment amb el fragment 43 en un mateix registre: Mss. R.R. Film No. MSS-D 587 (PH 7449, PH 5784) i els descriu com a fragments del codi d'Alfassi. També indica que van estar a Vic però aquesta és una dada errònia. D'altra banda torna a catalogar aquest fragment amb els fragments 37-38, 41.3, 42 i 44-45 com a part d'una mateixa unitat documental de comentaris talmúdics amb el registre Mss. R.R. Film No. MSS-D 588.

¹⁷⁵² La JNUL cataloga aquest fragment amb els núm. 37-38, 41.3, 42 i 44-45 formant part d'una mateixa unitat documental de comentaris talmúdics amb el registre Mss. R.R. Film No. MSS-D 588.

¹⁷⁵³ La JNUL indica que es tracta d'una pregària específica del ritual català (si més no gironí) i el cataloga amb en el registre Mss. R.R. Film No. MSS-D 589.

¹⁷⁵⁴ Veg. nota 1752 del fragment 34.

¹⁷⁵⁵ La catalogació interna descriu aquest fragment com a "Comentari talmúdic". Aquest registre consta de dos fragments. La identificació que indiquem és la de la JNUL: un dels fragments l'ha catalogat amb el núm. 41 Mss. R.R. Film No. MSS-D 590 i l'altre fragment amb el conjunt que indiquem a la nota 1752 del fragment 34.

40	Comptes aljamiat (préstecs ¹³⁷⁹)	paper	1	Llibre èpoques 1395	Comptes	no
41	Comptes aljamiat i altres (2 fragments no són comptes: fragment de comentari <i>Raixí</i> ; fragment TB <i>Sukà</i> ; 1 fragment llatí). ¹⁷⁵⁶	paper	9	Llibre èpoques 1395	Comptes Comentari Talmud	no
42	Un fragment sobre “contracte matrimonial” i un sobre “prometença”. ¹⁷⁵⁷	paper	2	Llibre èpoques 1395	Comentari?	no
43	Comentari talmúdic, Tractat d' <i>Erubín</i> (Serels: TB, tractat <i>Erubín</i>). ¹⁷⁵⁸	paper	1	Llibre èpoques 1395	Comentari	(Serels,1999)
44	Comentari talmúdic (catalogat com “Talmud, Tactat de <i>Sukà</i> ”). ¹⁷⁵⁹	paper	1	Llibre èpoques 1395	Comentari	no
45	Comentari talmúdic (catalogat com “Text talmúdic”). ¹⁷⁶⁰	paper	1	Llibre èpoques 1395	Comentari	no
46	Comentari talmúdic (catalogat com “Text talmúdic”). ¹⁷⁶¹	paper	1	Llibre èpoques 1395	Comentari	no
47	Comentari <i>Khul·lín</i> , Nakhmànides. ¹⁷⁶²	paper	1	Llibre èpoques 1398	Comentari	(Serels,1999)
48	Carta (i proves cal·ligràfiques). ¹⁷⁶³	paper	1	Llibre èpoques 1398	Epistolar	no
49	Talmud <i>Gitín</i> . ¹⁷⁶⁴	paper	1	Llibre èpoques 1398	Talmud	no

¹⁷⁵⁶ El fragment de comentari correspon a la glossa de *Raixí a Ievamot* i és part de la mateixa unitat documental del fragment núm. 38. Veg. nota 1755. L'altre fragment és part de la unitat documental que indiquem a la nota 1752 del fragment 34.

¹⁷⁵⁷ Veg. nota 1752 del fragment 34.

¹⁷⁵⁸ Vegeu nota 1751 del fragment 33.

¹⁷⁵⁹ Veg. nota 1752 del fragment 34.

¹⁷⁶⁰ Íd.

¹⁷⁶¹ El catàleg de la JNUL, el descriu com un manuscrit d'àmbit mèdic: Mss. R.R. Film No. MSS-D 591.

¹⁷⁶² La catalogació interna descriu aquest fragment com a “Comentari, alimentació: peixos i ous (Serels: secció Talmud)”. La descripció que indiquem és del catàleg de la JNUL. Veg. la nota 1745 del fragment 10.

¹⁷⁶³ Segons el catàleg de JNUL és una carta d'Efraïm Ieoixua i Xelomó Gracià, la qual va estar també al Museu Episcopal de Vic. De fet fan una doble catalogació, una per el museu i l'altra per a l'AMGi: Mss. R.R. Film No. MSS-D 592 i Mss. R.R. Film No. PH 5784 (VIC MUS). El museu Episcopal ni l'arxiu de Vic no tenen constància d'aquesta dada.

50	Esborrany (catalogat com “Taqaot”)	paper	1	Llibre èpoques 1398	Comunal	no
51	Comentari <i>Khul·lin</i> , Nakhmànides ¹⁷⁶⁵	paper	1	Llibre èpoques 1398	Comentari	no
52	Talmud <i>Gittin</i> ¹⁷⁶⁶	paper	1	Llibre èpoques 1398	Talmud	no
53	Esborrany (catalogat com Talmud)	paper	3	Llibre èpoques 1398	Comunal	no
54	Midraix <i>Tankhumà</i> ¹⁷⁶⁷	paper	1	Llibre èpoques 1398	Comentari	no
55	Text aljamiat (Inventari d'un comerciant, vendes d'atuells metàl·lics: conques, bacines...) (Serels: quadern de préstecs)	paper	1	Llibre èpoques 1406	Inventari	(Serels,1999)
56	<i>Séfer ha-XoRaixím</i> , David Quimkhí ¹⁷⁶⁸	pergamí	1	Llibre èpoques 1407	Lexicografia	no
57	Poema litúrgic (catalogat com “Fragment de pergamí”) ¹⁷⁶⁹	pergamí	1	Llibre èpoques 1407	Literari/Litúrgia	no
58	Poema litúrgic	paper	1	Llibre èpoques 1407	Literari/Litúrgia	no
59	<i>Séfer ha-XoRaixím</i> , David Quimkhí ¹⁷⁷⁰	pergamí	2	Llibre èpoques 1407	Lexicografia	no
60	Coberta de llibre	pergamí	1	Llibre èpoques 1407	Divers	no
61	Coberta de llibre	pergamí	1	Llibre èpoques 1407	Divers	no
62	<i>Séfer ha-XoRaixím</i> , David Quimkhí ¹⁷⁷¹	paper	1	Llibre èpoques 1407	Lexicografia	no
63	<i>Séfer ha-XoRaixím</i> , David Quimkhí ¹⁷⁷²	paper	1	Llibre èpoques 1407	Lexicografia	no
64	Comptes aljamiat (ajuda robes i teixits, a. 1387-1388)	paper	1	Llibre èpoques 1418	Comptes	si

¹⁷⁶⁴ La catalogació interna descriu aquest fragment com a “Talmud”. La JNUL el cataloga amb el fragment 52 com a part del Talmud, tractat de *Gittin*. Mss. R.R. Film No. MSS-D 593 (PH 7438; PH 5784). També diu que estaven al Museu de Vic. Alhora es cataloga amb un inexistent fragment número 34 de l'ADG. Tanmateix podria haver-hi un error de tipografia i es vol relacionar amb el fr. 34 del present arxiu, que tanmateix pertany a una altra unitat documental. Veg. nota 1752 del fragment 34.

¹⁷⁶⁵ La catalogació interna descriu aquest fragment com a “Comentari talmúdic, tendons”. La identificació que indiquem és de la JNUL: Mss. R.R. Film No. MSS-D 594). Indiquen que els fragments van estar al Museu episcopal de Vic.

¹⁷⁶⁶ La catalogació interna descriu aquest fragment com a “Comentari *Gittin*”. Veg. nota 1764 del fragment 49.

¹⁷⁶⁷ La catalogació interna l'identifica com a “Text talmúdic”.

¹⁷⁶⁸ La catalogació interna descriu aquest fragment com a “Fragment de pergamí”. La descripció que indiquem és la del catàleg de la JNUL. Forma una mateixa unitat documental amb els fragments 59, 62 i 63: Mss. R.R. Film No. MSS-D 595 (PH 5784).

¹⁷⁶⁹ Segons el catàleg de la JNUL és una pregària per a Iom Kippur i el registre junt amb els fragments 58 i 60, que formarien una mateixa unitat documental. Indiquen que aquests fragments van estar a Vic. Mss. R.R. Film No. MSS-D 596 (PH 5784).

¹⁷⁷⁰ La catalogació interna descriu aquest fragment com a “Fragment de pergamí”. Veg. nota 1768 del fragment 56.

¹⁷⁷¹ La catalogació interna descriu aquest fragment com a “Fragment de pergamí”. Veg. nota 1768 del fragment 56.

¹⁷⁷² La catalogació interna descriu aquest fragment com a “Text talmúdic”. Veg. nota 1768 del fragment 56.

65	Comptes aljamiat (ajuda robes i teixits, a. 1387-1388)	paper	1	Llibre èpoques 1418	Comptes	no
66	Comptes aljamiat (ajuda robes i teixits, a. 1387-1388)	paper	3	Llibre èpoques 1418	Comptes	no
67	Comptes aljamiat (ajuda robes i teixits, a. 1387-1388)	paper	1	Llibre èpoques 1418	Comptes	no
68	Comptes aljamiat (ajuda robes i teixits, a. 1387-1388)	paper	4	Llibre èpoques 1418	Comptes	no
69	Comptes aljamiat (catalogat com "Text aljamiat") (ajuda robes, a. 1387-1388)	paper	1	Llibre èpoques 1418	Comptes	no
70	Comptes aljamiat (catalogat com "Text aljamiat") (ajuda robes, a. 1387-1388)	paper	1	Llibre èpoques 1418	Comptes	no
71	Comptes aljamiat (catalogat com "Text aljamiat") (ajuda robes, a. 1387-1388)	paper	1	Llibre èpoques 1418	Comptes	(Magdalena, 2000)
72	Comptes aljamiat (catalogat com "Text aljamiat") (ajuda robes, a. 1387-1388)	paper	1	Llibre èpoques 1418	Comptes	no
73	Comptes: compravenda seients sinagoga Perpinyà	paper	1	Llibre èpoques 1421	Comptes	(Magdalena, 2000)
74	Comptes: compravenda seients sinagoga Perpinyà	paper	1	Llibre èpoques 1421	Comptes	(Magdalena, 2000)
75	Comptes aljamiat	paper	1	Llibre èpoques 1421	Comptes	no
76	Comptes aljamiat	paper	1	Llibre èpoques 1421	Comptes	no
77	Comptes aljamiat	paper	5	Llibre èpoques 1421	Comptes	no
78	Comptes: compravenda seients sinagoga Perpinyà	paper	1	Llibre èpoques 1421	Comptes	(Magdalena, 2000)
79	Comptes: compravenda seients sinagoga Perpinyà	paper	1	Llibre èpoques 1421	Comptes	(Magdalena, 2000)
80	Comptes: compravenda seients sinagoga Perpinyà	paper	4	Llibre èpoques 1421	Comptes	(Magdalena, 2000)
81	Comptes: compravenda seients sinagoga Perpinyà (Serels: impostos)	paper	1	Llibre èpoques 1421	Comptes	(Serels,1999) (Magdalena, 2000)
82	Comptes: compravenda seients sinagoga Perpinyà	paper	1	Llibre èpoques 1421	Comptes	(Magdalena, 2000)
83	Comptes: compravenda seients sinagoga Perpinyà (Serels: impostos)	paper	1	Llibre èpoques 1421	Comptes	(Serels,1999) (Magdalena, 2000)

84	Comptes: compravenda seients sinagoga Perpinyà	paper	1	Llibre èpoques 1421	Comptes	(Magdalena, 2000)
85	Comptes: compravenda seients sinagoga Perpinyà (Serels: impostos)	paper	4	Llibre èpoques 1342 (?)	Comptes	(Serels,1999) (Magdalena, 2000)
86	Comptes: compravenda seients sinagoga Perpinyà	paper	1	Llibre èpoques 1421	Comptes	(Magdalena, 2000)
87	Fragment de pergami amb restes de lletres	pergami	1	Llibre èpoques 1380	Divers	no
88	Oració <i>Iom Kipur</i> ¹⁷⁷³	paper	1	carpeta d'arxiu	Litúrgia	no
89	Oració <i>Iom Kipur</i>	paper	1	carpeta d'arxiu	Litúrgia	no
90	Oració <i>Iom Kipur</i>	paper	1	carpeta d'arxiu	Litúrgia	no
91	<i>Halacot Guedolot de Simeon Qaiiar</i> ¹⁷⁷⁴	pergami	1	Llibre de Violaris de la Universitat,1380; escrit a mà "Llibre èpoques 1417-1418"	Talmud	(Millàs,1948) (Chavel,1967) (Magdalena, 2002, imatge)

136

Taula 16: Arxius catalans A3.2

A.3.3 Arxiu Diocesà i Biblioteca diocesana del Seminari de Girona¹⁷⁷⁵

Registre	Descripció fragment	Material	Fragments	Llibre extret	Temàtica	Estudis/Edicions
A	Parts de 2Re i Is	pergami	2	Definicions XV-XVI	Bíblia	(Cortès, 1982)
B	Parts de Je i Ez	pergami	5	Definicions XV-XVI /Volum XV-XVI	Bíblia	(Cortès, 1982,1985)
C	Parts de Dt	pergami	2	Definicions XV-XVI	Bíblia	(Cortès, 1982)
D	Parts de Gn i Ex i profetes	pergami	19	Definicions XV-XVI /Volum	Bíblia	(Cortès, 1982, 1984)

¹⁷⁷³ La JNUL cataloga aquest fragment amb els fragments 89 i 90 en un mateix registre, ja que pertanyen a la mateixa unitat documental: Mss. R.R. Film No. MSS-D 597.

¹⁷⁷⁴ Catalogat a la JNUL amb el registre Mss. R.R. Film No. MSS-D 598. S'afegeix que correspon a la secció de *Pesakh*.

¹⁷⁷⁵ Catalogats en part a la JNUL Mss. R.R. Film No.: PH 5416 (Poemes litúrgics, Fr. VII, VIII, IX, X); Mss. R.R. Film No. PH 5407, PH 5408, PH 5409, PH 5411, PH 5413 (TB, *Taanit*, Fr. I) (també inclouen el Fr. II, que no coincideix amb classificació de Cortès); Mss. R.R. Film No. PH 5410 (TB, *Betsà*, Fr. III); Mss. R.R. Film No. PH 5414 (Comentari TB, *Berakot*, Fr. V; Mss. R.R. Film No. PH 5412 (TB, Tractat *Iebamot*, Fr. XII); Mss. R.R. Film No. PH 5418 a 5426 (Fr. B i K, rotlle Torà). Unes altres entrades d'aquesta catalogació no coincideixen amb les signatures de l'ADG ni amb la descripció de Cortès: Mss. R.R. Film No.: PH 660 (*Xemot*, Fr. I); Mss. R.R. Film No. PH 5415 (Comentari *Xabat*, Fr. VI).

				XV-XVI		
E	<i>Meguil-lat</i> Esther	pergamí	3	Definicions XV-XVI /Volum XV-XVI	Bíblia	(Cortès, 1982,1985)
F	Targum <i>Onquelós</i>	paper	1	Definicions XV-XVI	Bíblia/Targum	(Cortès, 1982)
G	Comentari a Is 66, 9-24	paper	1	Definicions XV-XVI	Comentari	(Cortès, 1982)
H	Comentari a Gn, <i>Raixí</i>	paper	3	Definicions XV-XVI	Comentari	(Cortès, 1982)
J	Parts de Lm i Dn	pergamí	1	Volum XV-XVI	Bíblia	(Cortès, 1984)
K	Part rotlle de la Torà, Gn /XIII	pergamí	2	Volum XV-XVI	Bíblia	(Cortès, 1985)
L	Targum <i>Onquelós</i> , Nm i Dt	pergamí	3	Volum XV-XVI	Bíblia/Targum	(Cortès, 1985)
I	Comentari a TB, <i>Taanit</i>	pergamí	3	Definicions XV-XVI /Volum XV-XVI	Comentari	(Cortès, 1982,1984)
I	Comentari a TB, <i>Taanit</i> i <i>Khagiga</i>	paper	6	Definicions XV-XVI /Volum XV-XVI	Comentari	(Cortès, 1982,1984)
II	Alfassi, <i>Séfer ha-Halakhòt, Xabbat</i>	pergamí	4	Definicions XV-XVI /Volum XV-XVI	<i>Halakhà</i>	(Cortès, 1982,1984)
III	TB, Tractat <i>Betsà</i>	pergamí	1	Definicions XV-XVI	Talmud	(Cortès, 1982) (Zusman, 2012)
IV	TB, Tractat <i>Ketubot</i>	pergamí	2	Definicions XV-XVI	Talmud	(Cortès, 1982) (Zusman, 2012)
V	Comentari a TB, <i>Berakot</i> / XIII	paper	17	Definicions XV-XVI /Volum XV-XVI	Comentari	(Cortès, 1982,1985)
VI	Comentari a TB, <i>Roix ha-Xanà</i>	paper	6	Definicions XV-XVI	Comentari	(Cortès, 1982)
VI	Comentari a TB, <i>Roix ha-Xanà</i> (?)	paper	3	Definicions XV-XVI	Comentari	(Cortès, 1982)
g-h	Restes d'escriptura; cita <i>Baba Batra</i>	paper	1	Definicions XV-XVI	Comentari	(Cortès, 1982)
i-j	Restes d'escriptura; comentari TB?	paper	1	Definicions XV-XVI	Comentari	(Cortès, 1982)
k	Restes d'escriptura; comentari TB?	paper	1	Definicions XV-XVI	Comentari	(Cortès, 1982)
l	Restes d'escriptura; comentari TB?	paper	1	Definicions XV-XVI	Comentari	(Cortès, 1982)
n	Restes d'escriptura; comentari TB?	paper	1	Definicions XV-XVI	Comentari	(Cortès, 1982,1983)
VII	Poemes litúrgics	paper	5	Definicions XV-XVI	Litúrgia	(Cortès, 1982,1983)
VIII	Poema litúrgic	paper	1	Definicions XV-XVI	Litúrgia	(Cortès, 1982)
IX	Poema litúrgic cabalístic	paper	1	Definicions XV-XVI	Litúrgia	(Cortès, 1982)
X	Poema litúrgic/ <i>Querobà</i> d'Ibn Gaiiat	paper	1	Definicions XV-XVI	Litúrgia	(Cortès, 1982,1983)
XI	Sentències tribunal	pergamí	3	Definicions XV-XVI	Judicial	(Cortès, 1982)
XII	TB, Tractat <i>Ievamot</i> / XIV	pergamí	2	Volum XV-XVI	Talmud	(Cortès, 1984) (Zusman,

XIII	Poemes litúrgics/ <i>Selikhot</i> Avraham b. Itskhaq	pergamí	3	Volum XV-XVI	Litúrgia	2012) (Cortès, 1984)
XIV	Alfassi, <i>Séfer ha-Halakhah, Erubin</i>	paper	4	Volum XV-XVI	<i>Halakhà</i>	(Cortès, 1985)
XV	Text cabalístic/XIV	paper	3	Volum XV-XVI	Filosofia /càbala	(Cortès, 1983,1985)
d	Text cabalístic/XIV	paper	1	Volum XV-XVI	Filosofia /càbala	(Cortès, 1985)
e	Text cabalístic/XIV	paper	1	Volum XV-XVI	Filosofia /càbala	(Cortès, 1985)

114

Taula 17: Arxius catalans A3.3

A.3.4 Arxiu Capítular de la Catedral Girona

Registre catàleg	Descripció fragment	Material	Fragments	Llibre extret	Temàtica	Edicions/Estudis
1	Part del <i>Séfer Mivkhar ha-peninim</i> de Xelomó ibn Gabirol	paper	1	?	Literari	(Millàs, 1951/52) (The Sephardic Journey, 1992) (Feliu, 1997)
3,6,15	Part TB, Tractat d' <i>Avodà Zarà</i> (s. XIV)	pergamí	3	?	Talmud	(Feliu, 1997) (The Sephardic Journey, 1992) (Zusman, 2012)
2,8,9,12,16	Parts de <i>Mixné Torà</i> de Moixé ben Maimon	paper	5	?	Halakhà	(Millàs, 1951/52)(Feliu, 1997)
4	Part del text d'Èxode 9, s. XIV	pergamí	1	<i>Notes de Capbreuacions de Flassá, Ayguaviva y de altres, de l'any 1549</i>	Bíblic	(Millàs, 1953) (The Sephardic Journey, 1992) (Feliu, 1997)
5	Comentari de Ionà ben Avraham de Girona del tractat de <i>Pirqué Avot</i>	paper	1	?	Comentari	(Millàs, 1951/52) (The Sephardic Journey, 1992) (Feliu, 1997 i 2002)
7	Comentari de <i>Raixí</i> del tractat de <i>Sotà</i> (s. XIV)	paper	1	?	Comentari	(Feliu, 1997) (The Sephardic Journey, 1992)
10	Comentari de Ramban del tractat de <i>Xevuot</i> (s. XIV)	paper	1	?	Comentari	(Feliu, 1997) (The Sephardic Journey, 1992)

11,13	Quadern de comptes i préstecs	paper	2	?	Comptes	(Millàs, 1951/52)(Feliu, 1997) (The Sephardic Journey, 1992)
14	Comentari de <i>Raixí</i> del tractat de <i>Gitín</i> (s. XIV)	paper	1	?	Comentari	(Feliu, 1997) (The Sephardic Journey, 1992)
16						

Taula 18: Arxius catalans A3.4

A.3.5 Biblioteca de Catalunya¹⁷⁷⁶

Registre	Descripció fragment	Material	Fragments	Llibre extret	Temàtica	Edicions/Estudis
ms. 254/1	<i>Ketubà</i> , Mallorca. 1326/1330	pergamí	1	Llom <i>Summa Monaldi</i>	<i>Ketubot</i>	(González Llubera, 1917) (Romano, 1974) (Sabar, 1987) (Lacave, 2002)
ms. 254/2	Donació. Manresa.1331	pergamí	1	?	Notarial/ Donació	(Romano, 1974)
ms. 254/3	Memoràndum jurídic	paper	1	?	Jurídic	no
ms. 254/4	Carta Carcassona	paper	1	?	Epistolar	(Díaz-Esteban,1978)
ms. 254/5	Venda	pergamí	1	?	Notarial/Acta. Venda	(Romano, 1974)
ms. 254/6	Dissolució d'esposalles, 1346	pergamí	1	?	Notarial/Dissolució esposalles	(Romano, 1974)
ms. 254/7	<i>Ketubà</i> , Barcelona, f. s. XIII	pergamí	1	?	<i>Ketubot</i>	(Romano, 1974)(Lacave, 2002)
ms.	Poema litúrgic sobre	paper	1	?	Literari	(Díaz-Esteban, 1976)

¹⁷⁷⁶ Cal afegir els catàlegs de les mostres on s'han exposat alguns d'aquests manuscrits. Veg. l'apartat 0.4 de la introducció. Per altra part el catàleg de la JNUL també ha indexat aquesta documentació però les signatures del ms. 254 estan intercanviades i no es corresponen a la catalogació de la BC (onze entrades sota el registre Mss. R.R. Film No. F 7141, BARC CATAL 254). Aquí presentem la correspondència correcta de les signatures amb els manuscrits que ens ha facilitat Anna Gudayol, Cap de la Secció de Manuscrits de la Biblioteca de Catalunya. D'altra banda també s'ha registrat en aquest catàleg de la JNUL el ms. 3090 amb el registre Mss. R.R. Film No. PH 7328 (BARC CATAL 3090/1).

254/9	Itskhaq						
ms. 254/10	Maimonides. <i>Mixné Torà</i>	pergamí	2	?	<i>Halakhà</i>		no
ms. 254/11	Comentari talmúdic	paper	2	?	Comentari		no
ms. 254/12	Comentari bíblic. Èxode	paper	2	?	Comentari		no
ms. 254/13	Part rotlle de la Torà	pergamí	1	?	Torà		no
ms. 2595	Part rotlle de la Torà, Dt	pergamí	1	Llom de llibre de notes de la casa de Queralt (XVI)	Torà		(Díaz-Esteban/Soberanas, 1981) (Fine, 2002)
ms. 3090	Llibre de comptes comercial	paper	12	Bernat de Claravall, carta a la seva germana (XIV -XV)	Comptes		(Díaz-Esteban,1983) (Blasco, 2000; 2003; 2004; 2009) (Fine, 2002)
ms. 3859	? (Fora de consulta fins restauració)	paper	?	Relligadura mudèjar	?		no
+28							

Taula 19: Arxius catalans A3.5

A.3.6 Arxiu Històric de Terrassa

Registre catàleg	Descripció fragment	Material	Fragments	Llibre extret	Temàtica	Edicions/Estudis
1	Comentari sobre el Pentateuc de Bakhiia ben Aixèr de Saragossa,	paper	1	Llibre de cort del batlle de Terrassa, 1391-1395	Comentari	(Feliu, 2002)
2	Comentari sobre el Pentateuc de Bakhiia ben Aixèr de Saragossa,	paper	1	Llibre de cort del batlle de Terrassa, 1391-1395	Comentari	(Feliu, 2002)
3	Comentari sobre el Pentateuc de Bakhiia ben Aixèr de Saragossa,	paper	1	Llibre de cort del batlle de Terrassa, 1391-1395	Comentari	(Feliu, 2002)
4	Comentari sobre el Pentateuc de Bakhiia ben Aixèr de Saragossa,	paper	1	Llibre de cort del batlle de Terrassa, 1391-1395	Comentari	(Feliu, 2002)
5	Comentari sobre els Proverbis	paper	1	Llibre de cort del batlle de Terrassa, 1391-1395	Comentari	(Feliu, 2002)
6	Comentari sobre el tractat de <i>Khul·lín</i> del Talmud de Babilònia	paper	1	Llibre de cort del batlle de Terrassa, 1391-1395	Comentari	(Feliu, 2002)

7	Comentari sobre el tractat de <i>Kbul·lín</i> del Talmud de Babilònia	paper	1	Llibre de cort del batlle de Terrassa, 1391-1395	Comentari	(Feliu, 2002)
8	Esborrany de sis contractes d'esposalles (1371)	paper	1	Llibre de cort del batlle de Terrassa, 1391-1395	Notarial/Esposalles	(Feliu, 2002)
9	Esborrany de sis contractes d'esposalles (1371)	paper	1	Llibre de cort del batlle de Terrassa, 1391-1395	Notarial/Esposalles	(Feliu, 2002)

9

Taula 20: Arxius catalans A3.6

A.3.7 Arxiu Comarcal de l'Anoia¹⁷⁷⁷

Registre	Descripció fragment	Material	Fragments	Llibre extret	Temàtica	Edicions/Estudis
API 1321: "Tapa del davant", D4: cara del davant enganxada al revers de D3	Raixí, comentari a l'Èxode	paper	1	Llibre d'actes de Vilanova d'Espoia, 1367	Comentari	no
API 1321: "Tapa del davant" : bifoli D2-D3. D2=Cara enganxada al revers de R1	Raixí, comentari a TB, <i>Ketubot</i>	paper	1	Llibre d'actes de Vilanova d'Espoia, 1367	Comentari	no
API 1321: "Tapa del davant": bifoli D2-D3	Raixí, comentari a TB, <i>Ketubot</i>	paper	1	Llibre d'actes de Vilanova d'Espoia, 1367	Comentari	no
API 1321: Bloc del davant. 1r full D1: cara enganxada al pergamí	Raixí, comentari a Isaïes	paper	1	Llibre d'actes de Vilanova d'Espoia, 1367	Comentari	no
API 1321: "Tapa del davant" D5: cara enganxada al revers de D4	Raixí, comentari a Isaïes	paper	1	Llibre d'actes de Vilanova d'Espoia, 1367	Comentari	no
API 1321: "Tapa del davant" D6: cara enganxada al revers de D5	?/mal estat. Comentari Raixí?	paper	1	Llibre d'actes de Vilanova d'Espoia, 1367	Comentari	no
API 1321: "Tapa del darrera" T2: cara enganxada al revers de T1	?/mal estat. Comentari Raixí?	paper	1	Llibre d'actes de Vilanova d'Espoia, 1367	Comentari	no
API 1321: "Tapa del darrera" T3: cara enganxada al revers de T2	Comentari Raixí?	paper	1	Llibre d'actes de Vilanova d'Espoia, 1367	Comentari	no

¹⁷⁷⁷ Anotem només un fragment per registre tot i que n'hi ha que conformen un conglomerat amb altres papers i ens és difícil determinar el nombre de fragments que encara resten encolats.

API 1321: "Tapa del darrere" T4: cara enganxada al revers de T3	Comentari Raixí?	paper	1	Llibre d'actes de Vilanova d'Espoia, 1367	Comentari	no
API 1321: "Tapa del darrere" T5: cara enganxada al revers T4	Raixí, comentari a l'Èxode	paper	1	Llibre d'actes de Vilanova d'Espoia, 1367	Comentari	no
Núm. 89	<i>Ketubà</i> Santa Coloma de Montbui	pergamí	1	Protocol notarial de l'Arxiu de la Parròquia de Santa Maria d'Igualada	<i>Ketubot</i>	(Vives, 1987) (Blasco- Magdalena, 2002) (Lacave, 2002)

11

Taula 21: Arxius catalans A3.7

A.3.8 Arxiu de l'Abadia de Montserrat

Registre catàleg	Descripció fragment	Material	Fragments	Llibre extret	Temàtica	Edicions/Estudis
Ms. Or. 157	Part llibre d'Ezequiel	pergamí	1	Llibre editat a Hagenau, a.1504	Bíblic	(Allony-Figueras, 1959) (Cantera, 1963) (Alony, 1964) (Del Barco, 2008)
Ms. Or. 149	Part llibre d'Esdres	pergamí	1	?	Bíblic	(Allony-Figueras, 1959) (Cantera, 1963) (Alony, 1964) (Del Barco, 2008)
Ms. Or. 144	Poesies religioses	paper	2	?	Litúrgia	(Allony-Figueras, 1959)(Alony, 1964) (Del Barco, 2008)
Ms. Or. 189	Part Bíblia iemenita XVIII amb targum	paper	4	Ms. Or. 64 (XVIII) Comentari de <i>Raixí</i> al Pentateuc	Bíblic	(Allony-Figueras, 1959) (Cantera, 1963) (Alony, 1964) (Del Barco, 2008)
Ms. Or. 187.	Part d'una obra historiogràfica (1347?)	pergamí	1	?	Historiografia	(Del Barco, 2008)

9

Taula 22: Arxius catalans A3.8

A.3.9 Arxiu Episcopal de Vic¹⁷⁷⁸

Registre catàleg	Descripció fragment	Material	Fragments	Llibre extret	Temàtica	Edicions/Estudis
AEV Heb, s.n. ¹⁷⁷⁹	Bíblia, 2Cr. (s. XIV)	Pergamí	2	?	Bíblic	no
AEV Heb	<i>Ketubà</i>	Pergamí			<i>Ketubot</i>	(Cortès,1984)
AEV Heb 4 i 6 ¹⁷⁸⁰	Comentari Gn, David Quimkhí	Pergamí/Paper	7	?	Comentari	no
AEV Heb 5 ¹⁷⁸¹	TB, Tractat <i>Taanit</i>	Pergamí	1	?	Talmud	(Zusman, 2012)
AEV Heb 7 (1) ¹⁷⁸²	TB, Tractat <i>Menakhot</i>	Pergamí	1	?	Talmud	(Zusman, 2012)
AEV Heb 7 (2-7) ¹⁷⁸³	TB, Tractat <i>Betsà</i>	Pergamí	6	?	Talmud	(Zusman, 2012)
AEV Heb 8 (1), 33, 53, 54 ¹⁷⁸⁴	<i>Mixné Torà</i> , Moixé ben Maimon	Paper	4	?	<i>Halakhà</i>	no
AEV Heb 8 (2), 14, 15, 48, 51 ¹⁷⁸⁵	Comentari TB, <i>Baba Batra</i>	Paper	5		Comentari	no
AEV Heb 9-11, 19-21, 23, 25, 28, 34, 36, 40 ¹⁷⁸⁶	<i>Séfer ha-xetarot</i> , Iehudà ben Barzilai	Paper	12	?	<i>Halakhà</i>	no
AEV Heb 12, 18, 24, 27, 32, 35, 37, 41-43,	Alfassi, <i>Séfer ha-Halakhot</i>	Paper	13	?	<i>Halakhà</i>	(Zusman, 2012)

¹⁷⁷⁸ Tots introduïts en el catàleg de la JNUL. És la mateixa que la catalogació interna que, segons la informació que ens ha ofert Miquel dels Sants Gros i Pujol de l'AEV, la va portar a terme fa el Dr. Avraham David de la Universitat Hebrea de Jerusalem. Per altra part, en aquesta catalogació es registren alguns fragments que en realitat són de l'AHMGi. Vegeu les diverses anotacions que fem a l'anterior apartat de l'AHMGi. Aquests registres de la JNUL erronis i que pertanyen a l'arxiu gironí són: PH 5784 (VIC MUS) (Carta: Xelomó Gacian; Efraïm Iexua, AHMGi, 48), MSS-D 587 (Alfassi) (Veg. nota 12, AHMGi 33 i 43) i MSS-D 594, PH 5784 (Comentari de Moixé ben Nakhman; AHMGi 51); MSS-D 595 (*Séfer ha-Xoraixim*, David Quimkhí, AHMGi, 56, 59, 62-63) i Mss. R.R. Film No. PH 5784 (Tractat mèdic, AHMGi, 15-16, 18-24, 27-31).

¹⁷⁷⁹ JNUL, Mss. R.R. Film No. F 40378, Mss. R.R. Film No. F 40378, PH 5523.

¹⁷⁸⁰ JNUL, Mss. R.R. Film No. F 40378, MSS-D 406 i PH 5521.

¹⁷⁸¹ JNUL, Mss. R.R. Film No. F 40378, PH 5522, MSS-D 407, PH 5784.

¹⁷⁸² JNUL, Mss. R.R. Film No. MSS-D 408.

¹⁷⁸³ JNUL, Mss. R.R. Film No. MSS-D 409.

¹⁷⁸⁴ JNUL, Mss. R.R. Film No. MSS-D 410.

¹⁷⁸⁵ JNUL, Mss. R.R. Film No. MSS-D 411.

¹⁷⁸⁶ JNUL, Mss. R.R. Film No. MSS-D 412.

45, 49, 55 ¹⁷⁸⁷							
AEV Heb 13, 16, 26, 38 ¹⁷⁸⁸	Comentari TB, <i>Betsa</i>	Paper	4	?	Comentari	no	
AEV Heb 17, 29, 55 ¹⁷⁸⁹	Alfassi, <i>Séfer ha-Halakhot, Baba Batra</i>	Paper	3		<i>Halakhà</i>	(Zusman, 2012)	
			59				

Taula 23: Arxius catalans A3.9

¹⁷⁸⁷ JNUL, Mss. R.R. Film No. MSS-D 413.

¹⁷⁸⁸ JNUL, Mss. R.R. Film No. MSS-D 414.

¹⁷⁸⁹ JNUL, Mss. R.R. Film No. MSS-D 415.

A.4 Arxiu Històric de Girona

A.4.1 Relació de llibres del fons notarial que contenen fragments de textos hebreus a les cobertes (anterior a 1492)¹⁷⁸⁷

GIRONA-1¹⁷⁸⁸

Notari	Any	Sig.	Observacions
Arnau Despoll	1341-1343	5	
Arnau Despoll	1345-1346	7	Especialment coberta posterior
Guillem Llobet	1361	51	Docs. a coberta anterior
Guillem Llobet	1361-1362	56	1 doc. a coberta post.
Guillem Llobet	1363	62	Pocs docs.
Guillem Llobet	1363	64	
Guillem Llobet	1364-1365	71	
Guillem Llobet	1365	74	
Guillem Llobet	1371	98	
Guillem Llobet	1369	90	
Guillem Llobet	1371	99	
Guillem Llobet	1374-1375	109	
Guillem Llobet	1374-1376	110	Coberta posterior (no hi ha coberta anterior)
Guillem Llobet	1376-1377	114	
Guillem Llobet	1377	115	Coberta posterior i anterior, n'hi ha força
Guillem Llobet	1377	116	
Guillem Llobet	1383-1384	130	
Guillem Llobet	1391-1392	140	
Guillem Llobet	1394	146	
Pere Despont	1360-1361	156	
Pere Despont	1361-1362	160	
Pere Despont	1368	178	
Pere Despont	1368	180	
Pere Despont	1368-1369	182	
Pere Despont	1371-1372	191	
Pere Despont	1374-1375	198	

¹⁷⁸⁷ No tots els llibres d'aquesta llista ja s'han extret de les cobertes i restaurat. Hi afegim també uns llibres de les notaries de Sant Feliu de Guíxols i Ruplà, que tampoc no s'han restaurat, perquè hi ha la reproducció d'alguns dels documents hebreus que formen part de les cobertes a la publicació de Perani, "The 'Gerona Genizah,'" (2010). Veg. l'apartat 0.4. També afegim un llibre de la notaria de Peralada perquè en reproduïm la imatge en el present treball (figura 13).

¹⁷⁸⁸ El número es refereix a la notaria. En el cas de Girona destaca la particularitat que, tot i que es tracta d'una única notaria concedida per privilegi reial vers el 1276, a la pràctica durant la segona meitat del segle XIV es consolidaren a la ciutat onze escrivanies encobertes sota fórmules com "onze llocs de notaria" o "onze parts de la notaria única". A la taula, les quatre columnes indiquen des de l'esquerra: el nom del notari, els anys dels manuals, la signatura del registre (els docs hebreus segueixen la signatura segons el quadre: el primer document de la primera notaria seria Gi 1,7,1) i les observacions.

Pere Despont	1378-1379	211	
Pere Despont	1379	212	
Pere Despont	1381-1382	219	
Pere Despont	1382-1383	221	
Pere Despont	1387	231	
Pere Despont	1388-1389	234	
Pere Despont	1389-1390	23-	
Pere Despont	1390-1391	239	
Pere Despont	1397	255	
Pere Despont	1397	256	
Pere Despont	1398-1400	257	
Pere Despont	1399	258	
Pere Despont	1400	260	Documents a 2 cobertes.
Pere Despont	1402-1403	264	
Pere Despont	1377-1391	268 bis	
Pere Mut	1367	278	
Miquel Pere	1411	347	

Volums revisats fins 1491 signatures 1 a 493

Taula 24 : Notaria Girona-1

GIRONA-2

Notari	Any	Sig.	Observacions
Berenguer Capella	1370-1371	10	Coberta posterior
Berenguer Capella	1373-1374	17	Docs. a coberta ant. i post.
Berenguer Capella	1376-1377	20	
Berenguer Capella	1376-1377	21	
Berenguer Capella	1385-1386	48	1 document
Berenguer Capella	1391-1392	59	1 fragment
Berenguer Capella	1393-1395	62	2003 Docs. a coberta ant. i post.
Berenguer Capella	1394	64	
Berenguer Capella	1397-1398	71	Coberta anterior
Berenguer Capella	1397-1398	72	
Berenguer Capella	1400-1401	81	
Molts docs extrets en algun moment. Hi ha 2 carpetes de diferents formats			
Berenguer Capella	1398-1399	76	Coberta posterior
Berenguer Capella	1401	86	Força documents
Berenguer Capella	1404	95	
Jaume Feliu Calvó	1445	212	22 pàgines entre folis 179 i 192 (Zabara) ¹⁷⁸⁹

Volums revisats fins 1492 signatures 1 a 310

¹⁷⁸⁹ No són part de l'enquadernació. Les pàgines estan numerades del foli 180 al 191, numeració que es correspon al lloc on estava relligat. Veg. f. 179 v de l'últim instrument.

Taula 25: Notaria Girona-2

GIRONA-4

Notari	Any	Sig.	Observacions
Jaume Transfort	1339	16	Pergamí
Jaume Transfort	1339	17	Pergamí
Jaume Transfort	1339	18	Pocs
Berenguer Ferrer Sala	1437	144	
Berenguer Ferrer Sala	1443-1452	171	

Volums revisats fins 1507 signatures 1 a 215

Taula 26: Notaria Girona-4

GIRONA-5

Notari	Any	Sig.	Observacions
Pere Massanet	1331	12	Coberta posterior, pocs docs.
Pere Massanet	1333	15	
Ramon Serra	1331	30	Coberta anterior i posterior, molt malmesos
Bartomeu Vives	1351	63	
Bartomeu Vives	1360	112	
Bartomeu Vives	1361	119	
Bartomeu Vives	1361	120	Documents a 2 cobertes.
Bartomeu Vives	1361	121	Coberta anterior ratats, posterior perg. hebreu
Ramon Peradalta	1351-1352	136	
Ramon Peradalta	-	137	
Ramon Peradalta	1352-1353	142	
Ramon Peradalta	1361	170 b	Cobertes anterior i posterior, molts docs.
Ramon Peradalta	1361	172 b	
Ramon Peradalta	1361-1362	173 b	
Ramon Peradalta	1361-1362	174 b	
Ramon Peradalta	1362-1363	179 b	
Ramon Peradalta	1365	182	
Ramon Peradalta	1365-1366	184	
Ramon Peradalta	1366-1367	186	
Ramon Peradalta	1366-1367	187	
Ramon Peradalta	1367-1368	188	
Ramon Peradalta	1367-1368	189	
Ramon Peradalta	1368	191	Coberta anterior i a la posterior pergamí hebreu
Ramon Peradalta	1368	192	Coberta anterior i posterior
Ramon Peradalta	1369-1370	198	Coberta anterior
Ramon Peradalta	1370-1371	203	Coberta anterior molts docs.
Ramon Peradalta	1371	205	

Ramon Peradalta	1372-1373	212	Coberta anterior mal estat, posterior no es veu
Ramon Peradalta	1379-1380	228	
Ramon Peradalta	1382-1383	237	
Ramon Peradalta	1371-1383	239	
Bartomeu Tord	1361	255	
Bartomeu Tord	1361	257	
Bartomeu Tord	1362	261	
Bartomeu Tord	1363	263	
Bartomeu Tord	1363	264	
Bartomeu Tord	1363	266	
Bartomeu Tord	1363	267	
Bartomeu Tord	1363-1364	269	
Bartomeu Tord	1364	272	
Bartomeu Tord	1364	273	
Bartomeu Tord	1365	274	
Bartomeu Tord	1365	275	
Bartomeu Tord	1365	276	
Bartomeu Tord	1366	279	
Bartomeu Tord	1367	284	
Bartomeu Tord	1367	285	
Bartomeu Tord	1368	287	
Bartomeu Tord	1368	288	
Bartomeu Tord	1373	304	
Bartomeu Tord	1375	307	
Bartomeu Tord	1362-1369	321	
Bartomeu Tord	1367	324	
Bartomeu Tord	1374	326	
Bartomeu Tord	1371	327	
Joan de Fontcuberta	1367	347	
Joan de Fontcuberta	1384-1385	382	
Joan de Fontcuberta	1386	385	
Joan de Fontcuberta	1387	389	
Joan de Fontcuberta	1388-1389	391	
Joan de Fontcuberta	1389-1390	394	
Joan de Fontcuberta	1391-1392	399	
Francesc de Cantallops	1376	406	
Francesc de Cantallops	1378-1379	408	
Francesc de Cantallops	1381-1382	409	
Francesc de Cantallops	1384	412	
Francesc de Cantallops	1391-1393	415	
Bernat de Dons	1383-1388	422	
Bernat de Dons	1386	425	
Bernat de Dons	1388-1389	429	

Bernat de Dons	1390-1391	433	
Bernat de Dons	1392	435	
Bernat de Dons	1393-1394	438	
Bernat de Dons	1394	440	
Bernat de Dons	1394-1395	444	doc. molt enganxats,
Bernat de Dons	1389-1390	448	doc. molt enganxats
Bernat de Dons	1390	449	

Volúms revisats fins l'any 1512 signatures 1 a 476

Taula 27: Notaria Girona-5

GIRONA-6

Notari	Any	Sig.	Observacions
Jaume Compte	1340	24	fragment
Francesc Vidal	1400-1401	91	1 fragment coberta ant.
Francesc Vidal	1403-1404	101	fragment
Francesc Vidal	1404	102	fragment
Francesc Vidal	1405	105	1 fragment mal estat

Volúms revisats fins l'any 1495 signatures 1 a 204

Taula 28: Notaria Girona-6

GIRONA-7

Notari	Any	Sig.	Observacions
Guillem Banyils	1347	7	
Bernat Pintor	1361	26	
Bernat Pintor	1363	27	Doc. coberta posterior, en mal estat
Bernat Pintor	1364	30	
Bernat Pintor	1374-1379	49	fragment
Bernat Pintor	1375	50	
Bernat Pintor	1379	57	
Bernat Pintor	1390	63	
Bernat Pintor	1392-1393	67	Coberta anterior pergamí, doc. molt enganxats
Bernat Pintor	1393-1397	68	
Bernat Pintor	1397-1398	71	Doc. a coberta ant. i post.
Bernat Pintor	1399	72	
Bernat Pintor	1402-1406	77	Coberta posterior pergamí, docs molt enganxats

Volúms revisats fins l'any 1482-1497 signatures 1 a 147

Taula 29: Notaria Girona-7

GIRONA-8

Notari	Any	Sig.	Observacions
Joan Escuder	1421-1423	7	
Joan Escuder	1425-1426	11	

Volums revisats fins l'any 1498-1499 signatures 1 a 107

Taula 30: Notaria Girona-8

GIRONA-9

Notari	Any	Sig.	Observacions
Pere Sitjar	1425	44-	

Volums revisats fins l'any 1498 signatures 1 a 108

Taula 31: Notaria Girona-9

GIRONA-10

Notari	Any	Sig.	Observacions
Bonanat Nadal	1366	2	Pocs fragments
Guillem de Dons	1365	13	Pocs fragments
Guillem de Dons	1367-1368	14	Pocs fragments
Guillem de Dons	1369	16	Mal estat
Guillem de Dons	1375-1377	25	
Guillem de Dons	1378	26	
Guillem de Dons	1387-1388	32	
Guillem de Dons	1391-1393	36	
Guillem de Dons	1398-1399	39	
Roger de Dons	1412-1414	59	

Volums revisats fins l'any 1500 signatures 1 a 134

Taula 32: Notaria Girona-10

GIRONA-11

Notari	Any	Sig.	Observacions
Narcís Simó	1394-1396	14	Docs. a coberta ant. i post.
Narcís Simó	1395-1396	17	Docs. a coberta posterior.
Carles Cerdà	1492-1493	63	Pergamí
Carles Cerdà	1492-1493	64	Pergamí
Carles Cerdà	1488-1512	97	Pergamí, format gran

Volums revisats fins l'any 1511 signatures 1 a 98

Taula 33: Notaria Girona-11

FONS DE L'HOSPICI signatura núm. 67/1498-1499

DISTRICTE NOTARIAL DE FIGUERES. PERALADA

Notari	Any	Sig.	Observacions
Jordi Garrigàs	1434-1435	169	Pergamí, format gran (No extret ni restaurat)

Taula 34: Notaria Figueres

DISTRICTE NOTARIAL DE FIGUERES. CASTELLÓ D'EMPÚRIES

Notari	Any	Sig.	Observacions
Francesc Bach	1473-1477	764	Pergamí, format gran

Taula 35: Notaria Castelló d'Empúries

DISTRICTE NOTARIAL DE LA BISBAL. SANT FELIU DE GUÍXOLS

Notari	Any	Sig.	Observacions
No identificat	1415-1416	726	Pergamí, format gran (No extret ni restaurat)

Taula 36: Notaria La Bisbal

DISTRICTE NOTARIAL DE LA BISBAL. RUPiÀ¹⁷⁹⁰

Notari	Any	Sig.	Observacions
Guillem Pons, pare	1358-1359	9	Docs. Encara no extrets ni restaurats
Guillem Pons, pare	1359	10	Docs. Encara no extrets ni restaurats

Taula 37: Notaria Rupia

A.4.2 Nombre de documents hebreus i no hebreus extrets dels llibres notariais¹⁷⁹¹

	<i>Llibres notariais</i>	<i>Doc. Hebreus</i>	<i>Doc. no hebreus</i>	<i>Total doc.</i> <i>(no ens compten en blanc)</i>
1	Del s. XIV, sense signatura	27	-	27
2	Gi 1, 5/1341-1343	10	3	13
3	Gi 1, 7/1345-1346	7	29	36
4	Gi 1, 51/1361	19	13	32
5	Gi 1, 56/1361-1362	3	21	24
6	Gi 1, 62/1363	2	4	6
7	Gi 1, 64/1363	11	1	12

¹⁷⁹⁰ Perani, "The 'Gerona Genizah'," plate 2.¹⁷⁹¹ Incloem en aquesta llista els llibres de Peralada i Sant Feliu de Guíxols que tot i que els fragments hebreus que contenen no s'han extret del llibre ni restaurat, només són dos pergamins que embolcallen el protocol, es llegeixen perfectament i sabem del cert que no hi ha més documents. Altres llibres no restaurats que s'indiquen en de l'annex anterior, com el cas de Rupia 10, no els incloem a la llista perquè encara no s'han extret de les cobertes, i tot i que esmentem alguns fragments que en formen part en altres apartats, no sabem el total que se'n poden extreure.

8	Gi 1, 71/1364-1365	4	7	11
9	Gi 1, 74/1365	4	3	7
10	Gi 1, 90/1369	24	2	26
11	Gi 1, 98/1371	17	3	20
12	Gi 1, 99/1371	12	5	17
13	Gi 1, 109/1374-75	1	10	11
14	Gi 1, 110/1374-76	5	1	6
15	Gi 1, 114/1376-1377	5	11	16
16	Gi 1, 115/1377	17	17	34
17	Gi 1, 116/1377	-	28	28
18	Gi 1, 130/1383-1384	1	46	47
19	Gi 1, 140/1391-1392	14	8	22
20	Gi 1, 146/1394	3	6	9
21	Gi 1,156/1360-1361	1	4	5
22	Gi 1, 160/1361-1362	17	11	28
23	Gi 1, 178/1368	13	21	34
24	Gi 1, 180/1368	14	18	32
25	Gi 1, 182/1368-1369	11	1	12
26	Gi 1, 191/1371-1372	2	25	27
27	Gi 1, 198 /1374-1375	-	12	12
28	Gi 1, 211/1378-1379	2	13	15
29	Gi 1, 212/1379	5	3	8
30	Gi 1, 219/1381-1382	4	26	30
31	Gi 1, 221/1382-1383	4	17	21
32	Gi 1, 231/1387	16	16	32
33	Gi 1, 234/1388-1389	18	16	34
34	Gi 1, 237/1389-1390	18	-	18
35	Gi 1, 239/1390-1391	6	21	27
36	Gi 1, 255/1397	7	8	15
37	Gi 1, 256/1397	9	8	17
38	Gi 1, 257/1398-1400	3	3	6
39	Gi 1, 258/1399	16	11	27
40	Gi 1, 260/1400	16	15	31
41	Gi 1, 264/1402-1403	16	45	61
42	Gi 1, 268 bis/1377-1391	-	2	2
43	Gi 1, 278/1367	12	12	24
44	Gi 1, 347/1411	2	7	9

45	Gi 2, 10/1370-1371	1	11	12
46	Gi 2, 17/1373-1374	28	-	28
47	Gi 2, 20/1376-1377	3	21	24
48	Gi 2, 21/1376-1377	-	31	31
49	Gi 2, 48/1385-1386	2	55	57
50	Gi 2, 59/1391-1392	2	60	62
51	Gi 2, 62/1393-1395	13	6	19
52	Gi 2, 64/1363	13	1	14
53	Gi 2, 71/1364-1365	6	1	7
54	Gi 2, 72/1397-1398	14	23	37
55	Gi 2, 76/1398-1399	11	30	41
56	Gi 2, 81/1400-1401	24	-	24
57	Gi 2, 86/1401	33	-	33
58	Gi 2,95/1404	4	21	25
59	Gi 2, 212/1445	9 f. quadern ¹⁷⁹²	-	9
60	Gi 4, 16/1339	11	11	22
61	Gi 4, 17/1373-1374	14	15	29
62	Gi 4, 18/1339	7	9	16
63	Gi 4, 83/1426	1 (full solt) ¹⁷⁹³	-	1
64	Gi 4, 144/1437	4	52	56
65	Gi 4, 171/1443-1452	7	64	71
66	Gi 5, 12/1331	8	1	9
67	Gi 5, 15/1333	3	-	3
68	Gi 5, 120/1361	9	6	15
69	Gi 5, 121/1361	44	2	47
70	Gi 5, 136/1351-1352	10	-	10
71	Gi 5, 192/1368	13	10	23
72	Gi 5, 198/1369-1370	1	17	18
73	Gi 5, 203/1370-1371	6	6	12
74	Gi 5, 205/1371	25	7	32
75	Gi 5, 212/1372-1373	17	11	28
76	Gi 5, 228/1379-1380	3	15	18
77	Gi 5, 237/1382-1383	5	30	35
78	Gi 5, 239/1371-1383	8	17	25

¹⁷⁹² No procedeix de l'enquadernació.

¹⁷⁹³ No procedeix de l'enquadernació.

79	Gi 5, 255/1361	6	5	11
80	Gi 5, 257/1361	5	6	11
81	Gi 5, 261/1362	20	5	25
82	Gi 5, 263/1363	13	6	19
83	Gi 5, 264/1363	32	2	34
84	Gi 5, 266/1363	2	20	22
85	Gi 5, 267/1363	20	2	22
86	Gi 5, 269/1363-1364	25	10	35
87	Gi 5, 272/1364	9	6	15
88	Gi 5, 273/1364	5	16	21
89	Gi 5, 274/1365	10	10	20
90	Gi 5, 275/1365	14	14	28
91	Gi 5, 284/1367	19	-	19
92	Gi 5, 285/1367	24	12	36
93	Gi 5, 287/1368	22	7	29
94	Gi 5, 307/1375	-	18	18
95	Gi 7, 71/1397-1398	15	8	23
96	Gi 10, 25/1375-1377	7	3	10
97	Gi 10, 36/1391-1393	24	6	30
98	Gi 11, 14/1394-1396	14	15	29
99	Gi 11, 17/1395-1396	26	-	26
100	Gi 11, 63/1492-1493 ¹⁷⁹⁴	1 coberta perg	-	1
101	Gi 11, 64/1492-1493	1 coberta perg	-	1
102	Gi 11, 97/1488-1512	1	-	1
103	Perelada, 169/1434-1435 ¹⁷⁹⁵	1 coberta perg.	-	1
104	Fons de l'Hospici, 67/1498-1499	19	-	19
105	Castelló d'Empúries, 764/1473-1477	1 coberta perg (<i>Ketubà</i>) ¹⁷⁹⁶	-	1
106	Sant Feliu de Guíxols 726/1415-1416 ¹⁷⁹⁷	1 coberta perg	-	1
TOTAL		1094	1237	2331

Taula 38: Documents hebreus i no hebreus

¹⁷⁹⁴ Encara no s'ha extret ni restaurat. Fragment reproduït a Perani, "The 'Gerona Genizah,'" (plate 6).

¹⁷⁹⁵ Encara no s'ha extret ni restaurat. Vegeu-ne la reproducció a la figura 13.

¹⁷⁹⁶ L'any 2010 aquest document (una *ketubà* de Castelló d'Empúries datada l'any 1377) es va donar al Museu d'història dels jueus de Girona, on està exposat.

¹⁷⁹⁷ Encara no s'ha extret ni restaurat. Fragment reproduït a Perani, "The 'Gerona Genizah,'" (plate 3).

A.4.3 Taula de correspondències de les signatures dels llibres notariais amb les noves signatures dels manuscrits hebreus (catalogació en línia)

FH	Signatura del llibre notarial
1	Gi 1, 5/1341-1343
2	Gi 1, 7/1345-1346
3	Gi 1, 51/1361
4	Gi 1, 56/1361-1362
5	Gi 1, 62/1363
6	Gi 1, 90/1369
7	Gi 1, 99/1371
8	Gi 1, 109/1374-75
9	Gi 1, 110/1374-76
10	Gi 1, 114/1376-1377
11	Gi 1, 115/1377
12	Gi 1, 130/1383-1384
13	Gi 1, 140/1391-1392
14	Gi 1, 160/1361-1362
15	Gi 1, 178/1368
16	Gi 1, 180/1368
17	Gi 1, 191/1371-1372
18	Gi 1, 182/1368-1369
19	Gi 1, 211/1378-1379
20	Gi 1, 212/1379
21	Gi 1, 219/1381-1382
22	Gi 1, 221/1382-1383
23	Gi 1, 231/1387
24	Gi 1, 234/1388-1389
25	Gi 1, 237/1389-1390
26	Gi 1, 239/1390-1391
27	Gi 1, 255/1397
28	Gi 1, 256/1397
29	Gi 1, 257/1398-1400
30	Gi 1, 258/1399
31	Gi 1, 260/1400
32	Gi 1, 264/1402-1403
33	Gi 1, 278/1367
34	Gi 1, 347/1411
35	Gi 2, 10/1370-1371
36	Gi 2, 17/1373-1374
37	Gi 2, 20/1376-1377
38	Gi 2, 48/1385-1386

39	Gi 2, 59/1391-1392
40	Gi 2, 62/1393-1395
41	Gi 2, 64/1363
42	Gi 2, 71/1364-1365
43	Gi 2, 72/1397-1398
44	Gi 2, 81/1400-1401
45	Gi 2, 212/1445
46	Gi 5, 136/1351-1352
47	Gi 5, 120/1361
48	Gi 5, 192/1368
49	Gi 5, 198/1369-1370
50	Gi 5, 203/1370-1371
51	Gi 5, 205/1371
52	Gi 5, 212/1372-1373
53	Gi 5, 228/1379-1380
54	Gi 5, 237/1382-1383
55	Gi 5, 239/1371-1383
56	Gi 5, 255/1361
57	Gi 5, 257/1361
58	Gi 5, 261/1362
59	Gi 5, 263/1363
60	Gi 5, 264/1363
61	Gi 5, 266/1363
62	Gi 1, 198 /1374-1375
63	Gi 5, 267/1363
64	Gi 5, 269/1363-1364
65	Gi 5, 272/1364
66	Gi 7, 71/1397-1398
67	Gi 5, 273/1364
68	Gi 10, 25/1375-1377
69	Gi 10, 36/1391-1393
70	Gi 11, 14/1394-1396
71	Gi 11, 17/1395-1396
72	Gi 11, 64/1492-1493
73	Gi 11, 97/1488-1512
74	Fons de l'Hospici, 67/1498-1499
75	Castelló d'Empúries, 764
76	Gi s. XIV sense signatura
77	Gi 2, 76/1398-1399
78	Gi 2, 86/1401
79	Gi 2,95/1404
80	Gi 4, 16/1339

81	Gi 4, 17/1373-1374
82	Gi 4, 18/1339
83	Gi 4, 144/1437
84	Gi 4, 171/1443-1452
85	Gi 5, 12/1331
86	Gi 5, 15/1333
87	Gi 1, 71/1364-1365
88	Gi 1, 74/1365
89	Gi 1, 98/1371
90	Gi 1,156/1360-1361
91	Gi 1, 64/1363
92	Gi 1, 146/1394
93	Gi 4,83/ 1426
94	Gi 5, 121/1361
95	Gi 5, 274/1365
96	Gi 5, 275/1365
97	Gi 5, 284/1367
98	Gi 5, 285/1367
99	Gi 5, 287/1368
100	Peralada, 169/1434-1435
101	Sant Feliu, 726/1415-1416
102	Gi 11, 63/1492-1493

Figura 39: Correspondències AHG

A.4.4 Exemples de formació de les noves signatures dels manuscrits hebreus

Girona-1: Arnau Despoll, 1345-1346, 7 > manuscrit hebreu Gi 1,7-1a/1345-1346 > FH 2.1

Girona-1: Arnau Despoll, 1345-1346, 7 > Gi 1,7-1b/1345-1346 > FH 2.2

Girona-2: Berenguer Capella, 1370-1371, 10 > Gi 2, 10-1a/1370-1371> FH 35.1

Girona-2: Berenguer Capella, 1370-1371, 10 > Gi 2, 10-1b/1370-1371> FH 35.2

Girona-2: Berenguer Capella, 1370-1371, 10 > Gi 2, 10-2a/1370-1371> FH 35.3

Girona-11: Carles Cerdà, 1492-1493, 64 > Gi 11, 64-1/1492-1493> FH 71.1

Girona-1: Guillem Llobet, 1391-1392, 140> Gi 1,140 - codavant 5a/1391-1392> FH 13.12

Girona-1: Guillem Llobet, 1391-1392, 140> Gi 1,140 - codavant 5b/1391-1392> FH 13.13

Girona-1: Guillem Llobet, 1391-1392, 140> Gi 1,140 - codavant 6a/1391-1392> FH 13.14

Girona-4: Jaume Transfort, 1339, 17> Gi 4, 17-hecodarrera 8b/1339> FH 81.16

Girona-4: Jaume Transfort, 1339, 17> Gi 4, 17-hecodavant 1/1339> FH 81.17

Girona-4: Jaume Transfort, 1339, 17> Gi 4, 17-hecodavant 2a/1339> FH 81.18

Girona-4: Jaume Transfort, 1339, 17> Gi 4, 17-hecodavant 2b/1339> FH 81.19

A.4.5 Tipologia de fragments manuscrits hebreus extrets per llibre notarial

Llegenda: A: comentaris; B: préstecs; C: comptes/inventaris; D: Bíblia; E: Talmud; F: Litúrgia; G: poesia; H: obres *halàkhiques* i literàries; I: medicina; J: comunal/administratiu; K: proves cal·ligràfiques/dibuixos; L: altres; M: il·legible/fragmentari

Signatura notarial	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
Gi 1, 109/1374-1375	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 110/1374-1376	-	-	-	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 114/1376-1377	8	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 115/1377	-	-	3	-	-	-	8	-	1	1	-	-	6
Gi 1, 130/1383-1384	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 140/1391-1392	-	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 146/1394	-	1	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 156/1360-1361	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Gi 1, 160 /1361-1362	-	15	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 178/1368	-	10	4	-	-	1	-	-	-	-	-	-	6
Gi 1, 180/1368	1	5	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	4
Gi 1, 182/1368-1369	6	-	-	-	-	4	-	-	-	1	-	-	-
Gi 1, 191/1371-1372	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-
Gi 1, 211/1378-1379	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 212/1379	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 219/1381-1382	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Gi 1, 221/1382- 1383	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Gi 1, 231/1387	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	12

Gi 1, 234/1388-1389	-	1	8	-	-	-	-	-	-	1	2	-	5
Gi 1, 237/1389-1390	9	-	-	-	6	-	-	-	-	-	1	-	2
Gi 1, 239/1390-1391	-	-	-	-	-	-	-	6	-	-	-	-	-
Gi 1, 255/1397	-	-	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	1
Gi 1, 256/1397	-	-	11	-	-	-	-	1	4	-	1	-	1
Gi 1, 257/1398-1400	-	-	-	-	1	-	-	3	-	-	-	-	-
Gi 1, 258/1399	-	2	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Gi 1, 260/1400	1	-	1	-	2	-	-	-	-	5	1	7	5
Gi 1, 264/1402-1403	4	-	5	-	-	1	-	-	-	3	1	-	1
Gi 1, 278/1367	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	-	5
Gi 1, 347/1411	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 5/1341-1343	8	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 51/1361	-	10	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Gi 1, 56/1361-1362	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 62/1363	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 64/1363	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 7/1345-1346	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 71/1364-1365	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 74/1365	-	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 1, 90/1369	17	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	9
Gi 1, 98/1371	8	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2	4
Gi 1, 99-1371	-	-	-	-	-	-	-	13	-	-	-	-	-
Gi 10, 25/1375-1377	6	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-

Gi 10, 36/1391-1393	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16
Gi 11, 14/1394-1396	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	7
Gi 11, 17/1395-1396	7	-	-	-	19	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 11, 63/1492-1493	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 11, 64/1492-1493	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 11, 97/1488-1512	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 2, 10/1370-1371	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Gi 2, 17/1373-1374	28	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 2, 20/1376-1377	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Gi 2, 48/1385-1386	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Gi 2, 59/1391-1392	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 2, 62/1393-1395	2	-	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-
Gi 2, 64/1363	2	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-
Gi 2, 71/1364-1365	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 2, 72/1397-1398	16	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Gi 2, 76/1398-1399	-	-	2	-	-	-	-	5	-	3	-	-	2
Gi 2, 81/1400-1401	24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 2, 86/1401	-	-	-	-	-	-	-	33	-	-	-	-	-
Gi 2, 95/1404	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	1
Gi 2, 212/1445	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 4, 144/1437	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 4, 16/1339	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	8
Gi 4, 17/1373-1374	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	8

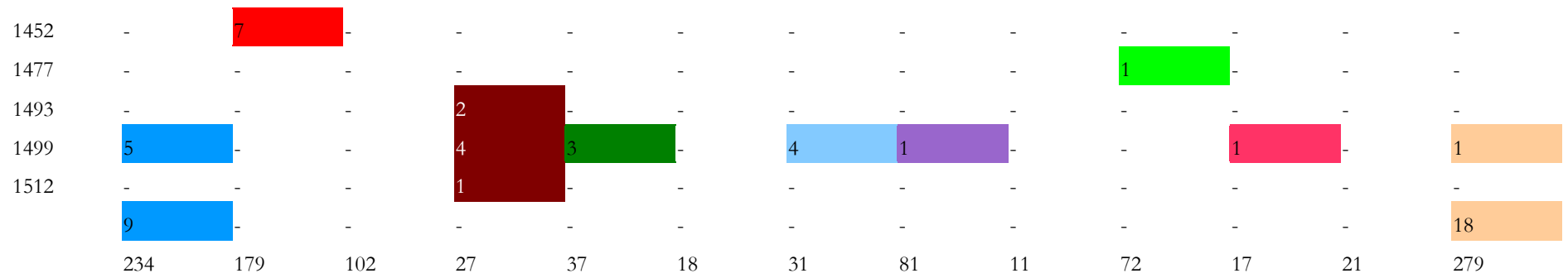
Gi 5, 269/1363-1364	-	9	2	-	-	-	-	-	-	-	1	6	16
Gi 5, 272/1364	-	1	1	-	-	-	-	-	-	3	1	-	2
Gi 5, 273/1364	1	-	-	-	-	-	2	-	-	1	-	-	1
Gi 5, 274/1365	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	8
Gi 5, 275/1365	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi 5, 284/1367	-	18	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Gi 5, 285/1367	-	2	4	-	-	-	-	2	-	9	-	-	3
Gi 5, 287/1368	-	-	-	1	-	-	-	-	-	13	-	-	7
Gi 7, 71/1397-1398	2	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Peralada, 169/1434-1435	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Castelló, 764/1473-1477	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Sant Feliu, 726/1415-1416	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Gi s. XIV sense signatura	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18
Fons de l'Hospici, 67/1498-1499	5	-	-	4	3	-	4	1	-	-	1	-	1

Taula 40: Tipologia de fragments per llibre

A.4.6 Tipologia de fragments manuscrits hebreus per any del llibre notarial (reduït)

Any	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
1331	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
1333	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1339	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	8
1339	1	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1
1342	8	2	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
1345	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1352	2	-	-	-	3	-	2	-	-	-	-	-	2
1361	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
1361	-	10	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
1361	1	-	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-	3
1361	4	5	9	-	-	-	-	-	-	8	-	-	18
1361	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1361	-	4	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-
1362	-	15	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1362	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1362	9	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8
1363	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1363	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1363	2	-	-	-	-	-	11	-	-	-	-	-	-
1363	2	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
1363	-	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
1363	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-

1363	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2		
1363	-	9	2	-	-	-	-	-	-	1	6	16	
1364	-	1	1	-	-	-	-	-	-	3	1	2	
1364	1	-	-	-	-	2	-	-	-	1	-	1	
1365	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1365	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	
1365	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1365	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	8	
1365	-	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1367	1	-	-	-	-	2	-	-	-	-	1	5	
1367	-	18	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	
1367	-	2	4	-	-	-	2	-	-	9	-	3	
1368	-	10	4	-	-	1	-	-	-	-	-	6	
1368	1	5	1	-	-	-	-	-	-	2	-	4	
1368	6	-	-	-	-	4	-	-	-	1	-	-	
1368	1	-	-	-	-	-	-	2	-	-	1	5	
1368	-	-	-	1	-	-	-	-	-	13	-	7	
1369	17	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	9	
1371	8	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	2	4
1371	-	-	-	-	-	-	-	13	-	-	-	-	
1371	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
1371	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	
1371	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25	
1372	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	

Taula 41: Tipologia de fragments per any

A.4.7 Taula comparativa de les dates dels llibres notariais amb les dates dels manuscrits hebreus

Aquesta taula mostra la relació de les dates internes dels manuscrits amb les externes dels llibres notariais. Aquestes dates en gran part són extreptes de registres de préstec, però també d'altres llibres de comptes (impostos, comptes d'inventaris, quaderns de comptabilitat de l'aljama...) i, finalment, d'actes administratius i comunals (que hem marcat en un to grisós).

	Dates notariais	Dates hebreus	Doc. préstec	Altres comptes	Núm. unitat documental (Annex A.4.8)
Gi 5, 12/1331	1331		-	-	
Gi 5, 15/1333	1333		-	3	55
Gi 4, 16/1339	1339		-	-	
Gi 4, 18/1339	1339		-	-	
Gi 1, 5/1341-1343	1343	1361-1364	2	-	56
Gi 1,7/1345-1346	1345	1324-1331	7	-	1
Gi 5, 136/1351-1352	1352	1349	-	-	
AHG, Ru10/1359 ¹⁷⁹⁸	1359	1315; 1342	1	?	79
Gi 1, 156/1360-1361	1361		-	-	
Gi 1, 51/1361	1361	1324-1340	10	-	2-4
Gi 5, 120/1361	1361		-	-	
Gi 5, 121/1361	1361	1336-37	5	9	40-44
Gi 5,255/1361	1361	1334-1341	6	-	57
Gi 5,257/1361	1361	1338-1346	4	-	58-60
Gi 1,160 /1361-1362	1362	1340-1352	15	2	11-13
Gi 1, 56/1361-1362	1362	1338-1340	2	-	4
Gi 5,261/1362	1362		3	-	62
Gi 1,62/1363	1363	1323-1330	2	-	4
Gi 1,64/1363	1363	1326-1328	11	-	37-38
Gi 2, 64/1363	1363		-	-	
Gi 5,263/1363	1363		-	8	61/83
Gi 5,264/1363	1363	1338-1340	-	15	61/63/81-82
Gi 5,266/1363	1363		-	-	

¹⁷⁹⁸ Llibre notarial pendent de restauració. El fragment datat, encara a la coberta, es reproduïx a Perani, "The 'Gerona Genizah,'" (plate 3 i plate 11).

Gi 5,267/1363	1363		-	-	
Gi 5,269/1363-1364	1363	1336-1342	9	2	64
Gi 5,272/1364	1364	1330-1334	1	1	65-66
Gi 5,273/1364	1364		-	-	
Gi 1,71/1364-1365	1365	1341-1346	4	-	35
Gi 1,74/1365	1365		3	-	36
Gi 2, 71/1364-1365	1365		-	-	
Gi 5,274/1365	1365		-	-	
Gi 5,275/1365	1365	1339-1347	14	-	45
Gi 1,278/1367	1367		-	-	
Gi 5,284/1367	1367	1368-1388	18	-	46-49
Gi 5,285/1367	1367	1306 ¹⁷⁹⁹ /1351	2	4	50-54
Gi 1, 178/1368	1368	1345-1358; 1389-1393	10	4	14-19
Gi 1, 180/1368	1368	1328-1348	5	1	15/20-22
Gi 1, 182/1368-1369	1368		-	-	
Gi 5, 192/1368	1368		-	-	
Gi 5,287/1368	1368		-	-	
Gi 1, 90/1369	1369		-	-	
Gi 1, 98/1371	1371		-	-	
Gi 1, 99-1371	1371		-	-	
Gi 2, 10/1370-1371	1371		-	-	
Gi 5,203/1370-1371	1371		-	-	
Gi 5,205/1371	1371		-	-	
Gi 1, 191/1371-1372	1372		-	-	
Gi 5,212/1372-1373	1373		-	-	
Gi 1, 109/1374-1375	1374		-	-	
Gi 2, 17/1373-1374	1374		-	-	
Gi 4, 17/1373-1374	1374		-	-	
Gi 1, 110/1374-1376	1375		-	-	
Gi 10, 25/1375-1377	1375		-	-	
Gi 5, 198/1369-1370	1375		-	-	
Gi 1, 114/1376-1377	1376		-	-	
Gi 1, 115/1377	1377		-	3	5-6

¹⁷⁹⁹ Document datat més antic. Veg. reproducció abans de la restauració a Perani, “The ‘Gerona Genizah’,” (plate 7).

Gi 2, 20/1376-1377	1377		-	-	
Gi 1,211/1378-1379	1378	1331-1354	1	1	23-25
Gi 1,212/1379	1379	1373	-	5	24
Gi 5, 408/1378-1379 ¹⁸⁰⁰	1379	1319-1322	1	?	80
Gi 5,228/1379-1380	1380		-	-	
Gi 1,219/1381-1382	1381		-	-	
Gi 1, 130/1383-1384	1383		-	-	
Gi 1,221/1382- 1383	1383		-	1	25
Gi 5,237/1382-1383	1383	1389	3	-	67-68
Gi 5,239/1371-1383	1383		-	-	
Gi 2, 48/1385-1386	1386		-	-	
Gi 1,231/1387	1387		-	-	
Gi 1,234/1388-1389	1389	1373	1	8	26-29
Gi 1,237/1389-1390	1390		-	-	
Gi 1,239/1390-1391	1391		-	-	
Gi 1, 140/1391-1392	1392	1326-1341	12	-	7-10
Gi 2, 59/1391-1392	1392		-	-	
Gi 10, 36/1391-1393	1393		-	-	
Gi 1, 146/1394	1394		1	-	39
Gi 2, 62/1393-1395	1395		-	-	
Gi 11, 14/1394-1396	1396		-	-	
Gi 11, 17/1395-1396	1396		-	-	
Gi 1,255/1397	1397		-	-	
Gi 1,256/1397	1397	1379/139?	-	11	30-31
Gi 2, 72/1397-1398	1398	1325	-	-	
Gi 7,71/1397-1398	1398	1335-1356	7	1	69-70
Gi 1,258/1399	1399	1338/1372-1376	2	13	24/32-33
Gi 2, 76/1398-1399	1399		-	2	61/73
Gi 1,257/1398-1400	1400		-	-	
Gi 1,260/1400	1400		-	1	74
Gi 2, 81/1400-1401	1401		-	-	
Gi 2, 86/1401	1401		-	-	

¹⁸⁰⁰ Llibre notarial pendent de restauració. El fragment datat, encara a la coberta, es reproduïx a Perani, “The ‘Gerona Genizah,’” (plate 16). És el fragment de registres de préstec més antic.

Gi 1,264/1402-1403	1403	1307	-	5	34
Gi 2,95/1404	1404		-	-	
Gi 1, 347/1411	1411		-	-	
Sant Feliu de Guíxols 726/1415-1416	1415- 1416		-	-	
Gi 4, 83/1426	1426	1427	-	1	75
Peralada, 169/1434- 1435	1435		-	-	
Gi 4, 144/1437	1437	1402-1404	4	-	76
Gi 2,212 /1445	1445	1443		10	77
Gi 4,171/1443-1452	1452	1406-1408	7	-	78
Castelló, 764/1473- 1474	1477	1377	-	-	
Gi 11,63/1492-1493	1493		-	-	
Gi 11,64/1492-1493	1493		-	-	
Fons de l'Hospici, 67/1498-1499	1499		-	-	
Gi 11, 97/1488-1512	1512		-	-	
Del segle XIV sense signatura			-	-	
			173	111	

Taula 42: Comparativa de dates dels llibres notariais i dels manuscrits

A.4.8 Blocs de fragments manuscrits de comptes, llistes i inventaris

Llistem els dos-cents vuitanta-dos fragments de comptes, de llistes i d'inventaris agrupats segons les unitats documentals que formen. El primer nombre és el recompte d'unitats (setanta-vuit unitats documentals o blocs), seguit de l'identificador per a la catalogació en línia (FH), després indiquem l'any intern dels fragments, la descripció resumida i finalment la llista de cada un dels manuscrits que formen el bloc segons la signatura notarial. A la taula anterior es pot consultar la relació entre el número de la unitat documental i aquesta signatura.¹⁸⁰¹

1: FH 2.1-14

1324-1331

Llibre de comptes: préstecs, pagaments i despeses. Quantitats i noms escapçats

Gi 1,7 codarrera 2

Gi 1,7 codarrera 3

¹⁸⁰¹ Inclouem els manuscrits extrets a la darrera restauració de l'any 2013.

Gi 1,7 codarrera 4

Gi 1,7 codavant 1

Gi 1,7 codavant 2

Gi 1,7 codavant 3

2: FH 3.6-7

Préstecs. Quantitats i mots escapçats.

Gi 1,51 codarrera 3

Gi 1,51 codarrera 4

3: FH 3.4-3; 8-11

Comptes d'un comerciant de cereals. Ciutats i noms provençals

Gi 1,51 codarrera 2

Gi 1,51 codarrera 5

Gi 1,51 codarrera 6

4: FH 3. 12-21; FH 4.1-2 i 4; FH 5.1-4; FH 64. 11-12; 27-28
1321-1342

Préstecs i empenyoraments. Relacionat amb 45 (abril de 1323)

Gi 1,51 codavant 1

Gi 1,51 codavant 2

Gi 1,51 codavant 3

Gi 1,51 codavant 4

Gi 1,51 codavant 5

Gi 1,56 codarrere 1

Gi 1,56 codavant 2

Gi 1,62 codavant 1

Gi 1,62 codavant 2

Gi 5,269 codarrere 1

Gi 5,269 codavant 5

5: FH 11. 23

Comptes d'un constructor

Gi 1, 115 codavant 3

6: FH 11.25,27-28

1371

Fragments d'esborranys de comptes (call, cases...)

Gi 1,115 codavant 5

Gi 1,115 codavant 7

7: FH 13. 3--8, 13-16, 19-23

1332

Comptabilitat diversa, personal?

Gi 1,140 codavant 1

Gi 1,140 codavant 2

Gi 1,140 codavant 3

Gi 1,140 codavant 6

Gi 1,140 codavant 7

Gi 1,140 codavant 9

Gi 1,140 codavant 10

Gi 1,140 codavant 11

8: FH 13. 1-2 i 11-12

1332-1335/1341

Préstecs i empenyoraments. Relacionat amb 14?

Gi 1,140 codarrera 1

Gi 1,140 codavant 5

9: FH 13. 9-10 i 17-18

1326-1336

Préstecs

Gi 1,140 codavant 4

Gi 1,140 codavant 8

10: FH 13.24

Anotació d'un nom

Gi 1,140 codavant 12

11: FH 14. 1-24; 29-34

1345-1347 (1326-27/1351-55)

Préstecs anys 40 s. XIV

Gi 1,160 codarrera 1

Gi 1,160 codarrera 2

Gi 1,160 codarrera 3

Gi 1,160 codarrera 5

Gi 1,160 codarrera 6

Gi 1,160 codarrera 7

Gi 1,160 codarrera 8

Gi 1,160 codavant 1

Gi 1,160 codavant 2

Gi 1,160 codavant 3

Gi 1,160 codavant 4

Gi 1,160 codavant 7

Gi 1,160 codavant 8

Gi 1,160 codavant 9

12: FH 14. 25-26

Inventari de robes

Gi 1,160 codavant 5

13: FH 14. 27-28

Recaptació de l'impost de l'ajuda

(mercereries, robes, el vi i la carn) (datació segons paraixxiot)

Gi 1,160 codavant 6

14: FH 15.1-2

1348

Préstecs i empenyoraments. Relacionat amb 8?

Gi 1,178 codarrera 1

15: FH 15.3-4; FH 16.7-12

1346-1348

Préstecs. Diverses mans; mateix sistema

Gi 1,178 codarrera 2

Gi 1,180 codavant 2

Gi 1,180 codavant 3

Gi 1,180 codavant 4

16: FH 15.7-8; 22-23

1353-1355

Préstecs, deutes i despeses

Gi 1,178 codarrera 4

Gi 1,178 codarrera 12

17: FH 15.9-10; 20-21

1353-1358

Préstecs i pagaments, amb anotació del notari

Gi 1,178 codarrera 5

18: FH 15.11-12

1389-1393

Préstecs. Fragment d'un llibre paginat

Gi 1,178 codarrera 6

19: FH 15.13-14; 24

Llista de pagaments de l'aljama. Fragments reduïts

Gi 1,178 codarrera 7

Gi 1,178 codarrere 13

20: FH 16.4-5; 13-14

1328-1333

Préstecs

Gi 1,180 codavant 1/1368

Gi 1,180 codavant 5/1368

21: FH 16.6

Comptes d'un venedor de robes

Gi 1,180 codavant 1b'/1368

22: FH 16.19

Llista de noms comunitat i quantitats amb palets

Gi 1,180 codavant 9a/1368

23: FH 19.1-4

1331-1354

Préstecs. Indicació del prestador i del mediador

Gi 1,211 codavant 1a-d/1378-1379

24: FH 19.5-6; FH 20.1-10; FH 24.16-17; FH 30.19-24

1367-1376

Comptabilitat del sofer: entrades i sortides; deutes i comptes membres comunitat

Gi 1,211 codavant 2/1378-1379

Gi 1,212 codavant 1/1379

Gi 1,212 codavant 2/1379

Gi 1,212 codavant 3/1379

Gi 1,212 codavant 4/1379

Gi 1,212 codavant 5/1379

Gi 1,234 codavant 2/1388-1389

Gi 1,258 codavant 4/1399

Gi 1,258 codavant 5/1399

Gi 1,258 codavant 6/1399

Gi 1,258 codavant 7/1399

Gi 1,258 codavant 9/1399

25: FH 22.5-6

Llista d'herbolari i quantitats

Gi 1,221 codarrere 3/1382-1383

26: FH 24.1-2; 5-6

Llista noms comunitat/ quantitats

Gi 1,234 codarrere 1

Gi 1,234 codarrere 3

27: FH 24. 7-8

Préstecs. Noms deutors

Gi 1,234 codarrere 4

28: FH 24.9-10; 18-19

Restes d'escriptura. Comptes? Barcelona

Gi 1,234 codarrere 5

Gi 1,234 codarrere 6

Gi 1,234 codavant 3

29: FH 24.11-13; 14-15

Comptes. Llista dates (mes), noms i imports

Gi 1,234 codarrere 7

Gi 1,234 codarrere 8

Gi 1,234 codavant 1

30: FH 28.7-10, 13-16, 21-23 i 32- 33.

Part del llibre de declaracions de la comunitat de Girona

Gi 1,256 s.n,

Gi 1,256 codavant 3'

Gi 1,256 codavant 4

Gi 1,256 codavant 4'

Gi 1,256 codavant 6

Gi 1,256 codavant 7

Gi 1,256 codavant 7'

31: FH 28.24-27; 30-32; 35

1379

Part d'un llibre de registres de comptes de la comunitat de Girona

Gi 1,256 codavant 1

Gi 1,256 codavant 5'

Gi 1,256 codavant 6'

Gi 1,256 codavant 8'

32: FH 30.1-8; 13-14; 25

Comptes d'un matalasser

Gi 1,258 codarrere 1

Gi 1,258 codarrere 2

Gi 1,258 codarrere 3

Gi 1,258 codarrere 4

Gi 1,258 codarrere 5

Gi 1,258 codarrere 6

Gi 1,258 codavant 1
Gi 1,258 codavant 8

33: FH 30. 11-12; 17-18
1338

Préstecs. Molt fragmentari

Gi 1,258 codarrere 7
Gi 1,258 codavant 3

34: FH 32.9-16; 26-27

Llista intercomunitària de noms i petits imports

Gi 1,264-codarrere 5
Gi 1,264-codarrere 6
Gi 1,264-codarrere 7
Gi 1,264-codarrere 8
Gi 1,264-codavant 4

35: FH 87.1-7

1341-1346

Préstecs i empenyoraments a cristians i a jueus

Gi 1,71-1/1364-1365
Gi 1,71-2/1364-1365
Gi 1,71-3/1364-1365
Gi 1,71./1364-1365

36: FH 88 1-6

Préstecs. Molt malmès

Gi 1,74/1
Gi 1,74/2
Gi 1,74/5

37: FH 91.1-20

1326-1328

Préstecs

Gi 1,64-1/1363
Gi 1,64-2/1363
Gi 1,64-3/1363
Gi 1,64-4/1363
Gi 1,64-5/1363
Gi 1,64-6/1363
Gi 1,64-7/1363
Gi 1,64-8/1363
Gi 1,64-9/1363

38: FH 91.21-22

Préstecs. Llista ordenada: import cobrament de deutes i noms cristians

Gi 1,64-10/1363

Gi 1,64-11/1363

39: FH 92-1-2

Préstecs? Llista noms cristians i imports en lliures

Gi 1,146-1/1394

40: FH 94.35-40; 49-52

Restes de noms i imports

Gi 5,121- 19/1361

Gi 5,121-20/1361

Gi 5,121-21/1361

Gi 5,121-22/1361

Gi 5,121-27/1361

Gi 5,121-28/1361

41: FH 94.15-16; 41-47

1336-1337

Préstecs

Gi 5,121-8/1361

Gi 5,121-23/1361

Gi 5,121-24/1361

Gi 5,121-25/1361

Gi 5,121-26/1361

42: FH 94.3-4

Restes de registres de comptes

Gi 5,121-2/1361

43: FH 94. 33-34

Restes de noms de jueus i imports

Gi 5,121-18/1361

44: FH 94. 21-22

Restes de registres de comptes

Intercomunitari. Esborrany malmès

Gi 5,121-11/1361

45: FH 96.1-28

1339-1347

Préstec amb penyora. Relacionat amb 4.

Gi 5,275-1/1365
Gi 5,275-2/1365
Gi 5,275-3/1365
Gi 5,275-4/1365
Gi 5,275-5/1365
Gi 5,275-6/1365
Gi 5,275-7/1365
Gi 5,275-8/1365
Gi 5,275-9/1365
Gi 5,275-10/1365
Gi 5,275-11/1365
Gi 5,275-12/1365
Gi 5,275-13/1365
Gi 5,275-14/1365

46: FH 97 1-2; 14-17; 19-20; 23-26
1368-1373

Préstecs.

Gi 5,284-1/1367
Gi 5,284-8/1367
Gi 5,284-9/1367
Gi 5,284-11/1367
Gi 5,284-13/1367
Gi 5,284-14/1367

47: FH 97.4-5; 10-13; 21-22; 24-33
1377-1386

Préstecs

Gi 5,284-3/1367
Gi 5,284-6/1367
Gi 5,284-7/1367
Gi 5,284-12/1367
Gi 5,284-15/1367
Gi 5,284-16/1367
Gi 5,284-17/1367
Gi 5,284-18/1367
Gi 5,284-19/1367

48: FH 97 .6-9
1372-1377

Préstecs Deutors del Ripollès.

Gi 5,284-4/1367
Gi 5,284-5/1367

49: FH 97.18

Préstecs. Restes d'un parell de registres

Gi 5,284-10/1367

50: FH 98.6-7

Registres de vendes d'un comerciant de recipients i robes amb el nom dels compradors

Gi 5,285-3/1367

51: FH 98. 15-16

Comptabilitat d'un comerciant de recipients, vestits i altres articles

Gi 5,285-8/1367

52: FH 98. 9-10

1351

Préstecs. Registres i llista ordenada amb deutes. Bonadona prestadora.

Gi 5,285/5

53: FH 98. 11-12

Entrades i sortides (vendes). Intercomunitari?

Gi 5,285/6

54: FH 98.19-22

Restes d'uns registres de comptes.

Intercomunitari

Gi 5,285/10

Gi 5,285/11

55: FH 86.1-6

Restes d'uns registres de comptes

Gi 5,15-1/1333

Gi 5,15-2/1333

Gi 5,15-3-3/1333

56: FH 1.7-8; 17-18

1361-1364

Préstecs

Gi 1,5/4

Gi 1,5/9

57: FH 56.1-10

1334-1341

Préstecs

Gi 5,255 codavant 1/1361
Gi 5,255 codavant 2/1361
Gi 5,255 codavant 3/1361
Gi 5,255 codavant 4/1361
Gi 5,255 codavant 5/1361
Gi 5,255 codarrera 1/1361

58: FH 57. 1-2; 5-6

1338-1346

Préstecs

Gi 5,257 codavant 1/1361
Gi 5,257 codarrera 1/1361

59: FH 57. 7-8

Restes de registres de comptes

Gi 5,257 codarrera 2/1361

60: FH 57.9-10

Préstecs. Llista de deutors i import dels deutes

Gi 5,257 codarrera 3/1361

61: FH 59.1-2; 7-8; 11-12; 15-18; 23-24;

FH 60.1-6; 9-16; 35-44; 47-52; 61-64; FH 77.17-18

Recaptació de l'impost de l'ajuda. Llista de pagaments o deutes a compte dels membres de la comunitat

Gi 5,263 codavant 1/1362
Gi 5,263 codavant 4/1362
Gi 5,263 codavant 6 /1362
Gi 5,263 codarrera 1/1362
Gi 5,263 codarrera 2/1362
Gi 5,263 codarrera 5/1362
Gi 5,264 codarrera 1/1363
Gi 5,264 codarrera 2/1363
Gi 5,264 codarrera 3/1363
Gi 5,264 codarrera 7/1363
Gi 5,264 codarrera 8/1363
Gi 5,264 codavant 2/1363
Gi 5,264 codavant 3/1363
Gi 5,264 codavant 4/1363
Gi 5,264 codavant 5/1363
Gi 5,264 codavant 6/1363
Gi 5,264 codavant 8/1363
Gi 5,264 codavant 9/1363

Gi 5,264 codavant 10/1363
Gi 5,264 codavant 15/1363
Gi 5,264 codavant 16/1363
Gi 2,76 posterior 9/1398-1399

62: FH 58. 3-8

Restes de registres de comptes

Gi 5,261 codavant 1
Gi 5,261 codavant 2
Gi 5,261 codavant 3
Gi 5,261 codavant 4

63: FH 60.33-34; 45-46

Préstecs. Creditors, deutors i deutes. Declaració ajuda.

Gi 5,264 codavant 1/1363
Gi 5,264 codavant 7/1363

64: FH 64. 7-10; 13-26

Préstecs i comptes. Petits fragments de diversos registres. Miscel·lani

Gi 5,269 codavant 4
Gi 5,269 codavant 6
Gi 5,269 codavant 7
Gi 5,269 codavant 8
Gi 5,269 codavant 9
Gi 5,269 codavant 10
Gi 5,269 codavant 11
Gi 5,269 codavant 12
Gi 5,269 codavant 13

65: FH 65.1-2

Restes de comptes

Gi 5,272 codarrera 1/1364

66: FH 65.7-8

1330-1334

Préstecs. Restes d'uns registres

Gi 5,272 codarrera 4/1364

67: FH 54.1-4

1389

Préstecs

Gi 5,237 codarrera 1
Gi 5,237 codarrera 2

68: FH 54.5-6

Préstecs. Restes d'un registre

Gi 5,237 codavant 1

69: FH 66. 11-12

Restes de comptes

Gi 7,71/6/1397-1398

70: FH 66.1-4; 9-10; 15-16

1335-1338

Préstecs

Gi 7,71/1/1397-1398

Gi 7,71/2/1397-1398

Gi 7,71/5/1397-1398

Gi 7,71/8/1397-1398

71: FH 66.5-6; 17-18

1352-1356

Préstecs

Gi 7,71/3/1397-1398

Gi 7,71/9/1397-1398

72: FH 66.19-20;23-24

1344-1347

Préstecs (d'en Meir Natan?)

Gi 7,71/10/1397-1398

Gi 7,71/12/1397-1398

73: FH 77: 15-16

Restes de comptes

Gi 2,76 posterior 10/1398-1399

74: FH 31.28

Restes de comptes

Gi 1,260 codavant 11b

75: FH 93.1

1427

Impost de la renda de l'any 1426

Gi 4,83bis-4b, doc. solt

76: FH 83.1-8

1402-1404

Préstecs. Anota si s'actua o no amb notari.

Gi 4,144-1/1437

Gi 4,144-2/1437

Gi 4,144-3/1437

Gi 4,144-4/1437

77: FH 45.1-9

1443

Llibre de comptes de Iossef Zabara. Girona

Gi 2,212/1

Gi 2,212/2

Gi 2,212/3

Gi 2,212/4

Gi 2,212/5

Gi 2,212/6

Gi 2,212/7

Gi 2,212/8

Gi 2,212/9

Gi 2,212/10

78: FH 84. 1-14

1406-1408

Préstecs. Document creditici més recent.

Gi 4,171-1/1443-1452

Gi 4,171-2/1443-1452

Gi 4,171-3/1443-1452

Gi 4,171-4/1443-1452

Gi 4,171-5/1443-1452

Gi 4,171-6/1443-1452

Gi 4,171-7/1443-1452

79: Rupià 10/1359 (encara no restaurat)

1342

Préstecs

1 bifoli

80: Gi 5, 408/1378-1379 (encara no restaurat)

1319-1322

Préstecs. Conté el registre més antic (Nadal de 1319)

1 bifoli

81: FH 60.7-8

Recaptació de l'impost de l'ajuda

(datació segons paraixiïot)

Gi 5,264 codarrere 5/1363

Gi 5,264 codarrere 6/1363

82: FH 60.53-54

Restes de comptes

Gi 5,264 codavant 11/1363

83: FH 59.5-6; 21-22

Restes d'un quadern de préstecs amb els noms del prestadors i notari (llista impost ajuda?)

Gi 5,263 codavant 3/1362

Gi 5,263 codarrere 4/1362

A.4.9 Relació dels títols dels blocs de comptes, llistes i inventaris

1. 1324-1331. *Llibre de comptes: préstecs, pagaments i despeses. Quantitats i noms escapçats*
2. *Préstecs. Quantitats i mots escapçats*
3. *Comptes d'un comerciant de cereals. Ciutats i noms provençals*
4. 1321-1345. *Préstecs i empenyoraments. Relacionat amb 45.*
5. *Comptes d'un constructor*
6. 1371. *Fragments d'esborranys de comptes (call, cases...)*
7. 1332. *Comptabilitat diversa, personal?*
8. 1332-1335/1341. *Préstecs i empenyoraments. (Relacionat amb 14?)*
9. 1326-1336. *Préstecs*
10. *Anotació d'un nom*
11. 1345-1347 (1326-27/1351-55). *Préstecs anys 40 s. XIV*
12. *Inventari de robes*
13. *Recaptació de l'impost de l'ajuda (mercaderies, robes, el vi i la carn) (datació segons paraixiïot)*
14. 1348. *Préstecs i empenyoraments. (Relacionat amb 8?)*
15. 1346-1348. *Préstecs. Diverses mans; mateix sistema*
16. 1353-1355. *Préstecs, deutes i despeses.*
17. 1353-1358. *Préstecs i pagaments, amb anotació del notari*
18. 1389-1393. *Préstecs. Fragment d'un llibre paginat*
19. *Llista dels pagaments de l'aljama. Fragments reduïts*
20. 1328-1333. *Préstecs*
21. *Comptes d'un venedor de robes*
22. *Llista de noms dels membres de la comunitat i quantitats amb palets*
23. 1331-1354. *Préstecs. Indicació del prestador i mediador*
24. 1367-1376. *Comptabilitat del sofer: deutes i comptes dels membres de la comunitat*
25. *Llista d'herbolari i quantitats*
26. *Llista noms comunitat/quantitats*
27. *Préstecs. Noms deutors*

28. *Restes d'escriptura. Comptes? Barcelona*
29. *Comptes. Llista dates (mes), noms i imports*
30. *Part del llibre de declaracions de la comunitat de Girona*
31. *1379. Part d'un llibre de registres de comptes de la comunitat de Girona*
32. *Comptes d'un matalasser*
33. *1338. Préstecs. Molt fragmentari*
34. *Llista intercomunitària de noms i petits imports*
35. *1341-1346. Préstecs i empenyoraments a cristians i a jueus*
36. *Préstecs. Molt malmès*
37. *1326-1328. Préstecs*
38. *Préstecs. Llista ordenada: imports del cobrament de deutes i noms cristians*
39. *Préstecs? Llista noms cristians i imports en lliures*
40. *Restes de noms i imports*
41. *1336-1337. Préstecs*
42. *Restes de registres de comptes*
43. *Restes de noms de jueus i imports*
44. *Restes de registres de comptes. Intercomunitari. Esborrany malmès*
45. *1344-1345. Préstecs amb penyora. . Relacionat amb 4.*
46. *1368-1373. Préstecs*
47. *1377-1385. Préstecs*
48. *1372-1377. Préstecs. Deutors del Ripollès.*
49. *Préstecs. Restes d'un parell de registres*
50. *Registres de vendes d'un comerciant de recipients i robes amb el nom dels compradors*
51. *Comptabilitat d'un comerciant de recipients, vestits i altres articles*
52. *1351. Préstecs. Registres i llista ordenada amb deutes. Bonadona prestadora.*
53. *Entrades i sortides (vendes). Intercomunitari?*
54. *Restes d'uns registres de comptes. Intercomunitari*
55. *Restes d'uns registres de comptes*
56. *1361-1364. Préstecs*
57. *1334-1341. Préstecs*
58. *1338-1346. Préstecs*
59. *Restes de registres de comptes*
60. *Préstecs. Llista de deutors i import dels deutes*
61. *Recaptació de l'impost de l'ajuda. Llista de pagaments o deutes a compte*
62. *Restes de registres de comptes*
63. *Préstecs. Creditors, deutors i deutes. Declaració ajuda.*
64. *Préstecs i comptes. Petits fragments de diversos registres. Miscel·lani*
65. *Restes de comptes*
66. *1330-1334. Préstecs. Restes d'uns registres*
67. *1389. Préstecs*
68. *Préstecs. Restes d'un registre*
69. *Restes de comptes*
70. *1335-1338. Préstecs*

71. 1352-1356. *Préstecs*
72. 1344-1357. *Préstecs (d'en Meir Natan?)*
73. *Restes de comptes*
74. *Restes de comptes*
75. 1427. *Impost de la renda de l'any 1426*
76. *Préstecs. Anota si s'actua o no amb notari.*
77. 1443. *Llibre de comptes de Iossef Zabara. Girona*
78. 1406-1408. *Préstecs. Document creditici més recent.*
79. 1342. *Préstecs. Procedent de Rupjà*
80. 1319-1322. *Préstecs. Document creditici més antic (Nadal de 1319)*
81. *Recaptació de l'impost de l'ajuda (datació segons paraixiïot)*
82. *Restes de comptes*
83. *Restes d'un quadern de préstecs amb els noms dels prestadors i notari (llista impost ajuda?)*

8.2 Annex B. Mapes

B.1 Mapa dels arxius catalans que conserven manuscrits hebreus procedents d'enquadernacions

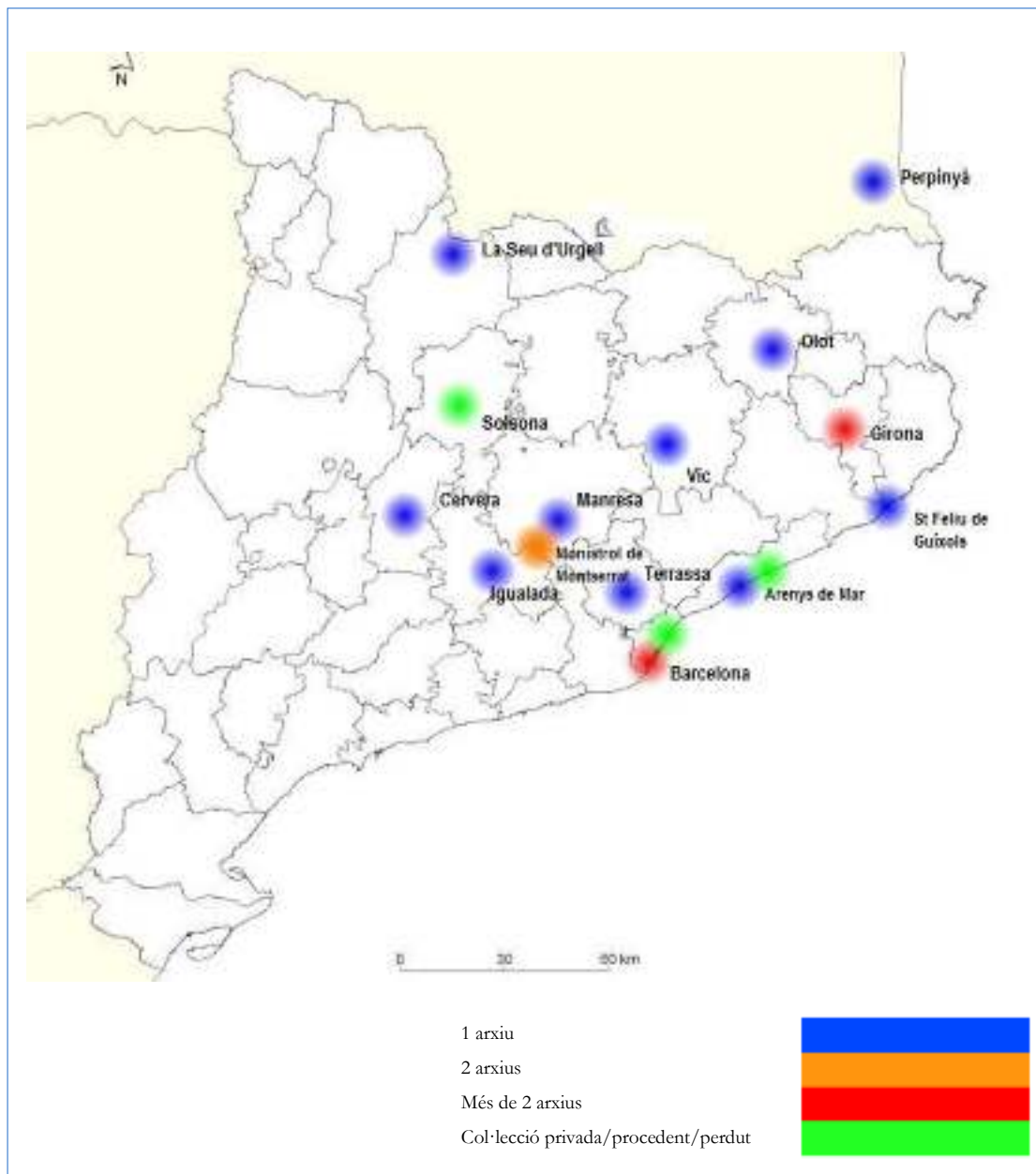

Figura 175: Mapa B1

B.2 Mapa dels arxius catalans que conserven manuscrits hebreus

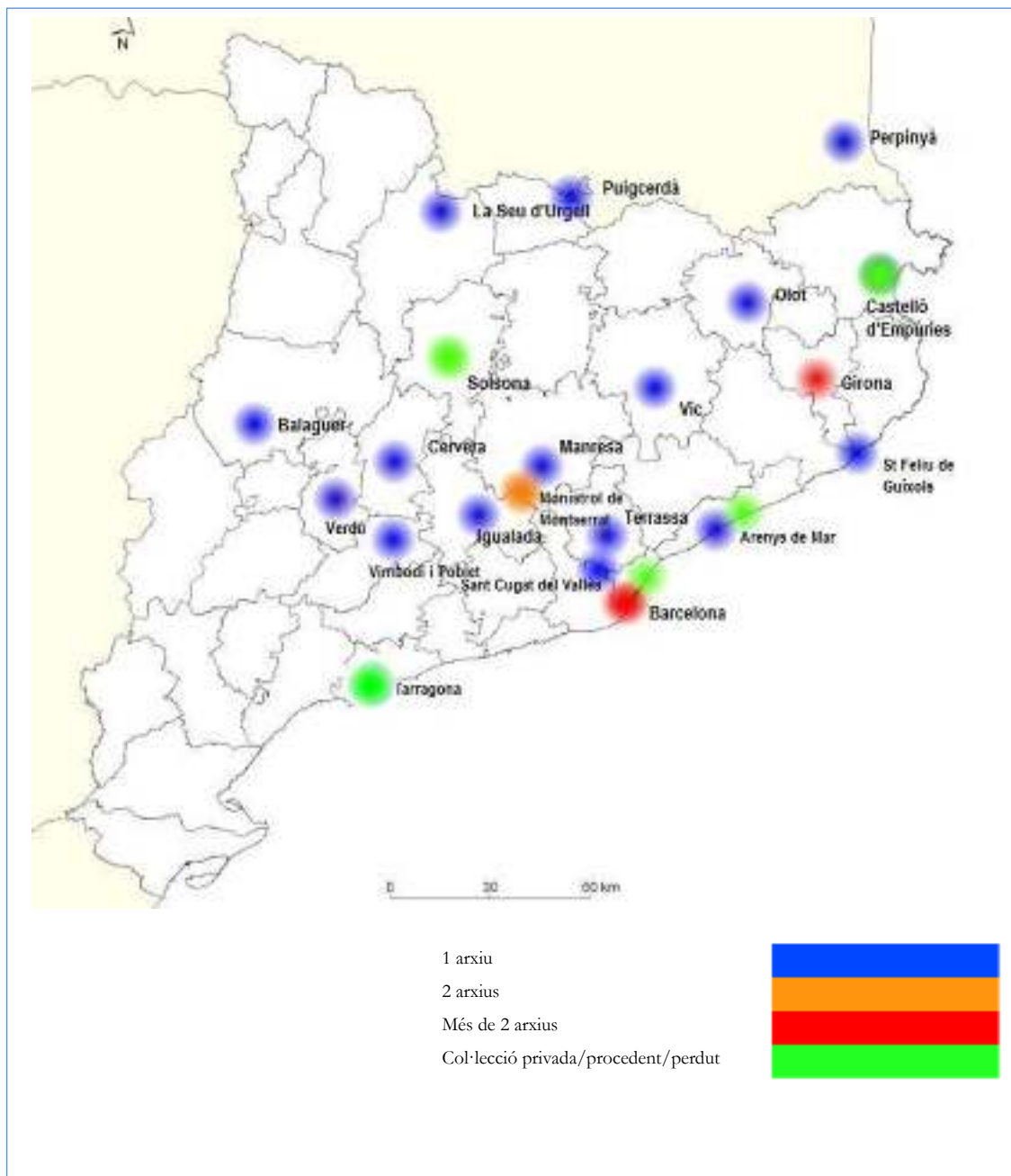

Figura 176: Mapa B2

8.3 Annex C. Mostrari codicològic i paleogràfic

C.1 Dibuixos

Figura 177: Un gos o una guilla amb un cadenat. Gi 1,56-codavant 1/1361-1362

Figura 178: Dibuix sobre pergamí amb comptes a dalt. Gi, Hospici 67-2//1498-1499

Figura 179: Esbós d'uns cavalls. Gi 1,51-codarrera 1/1361

Figura 180: Detall d'un llibre de pregàries. Gi 1,182-codavant 3b/1368-1369

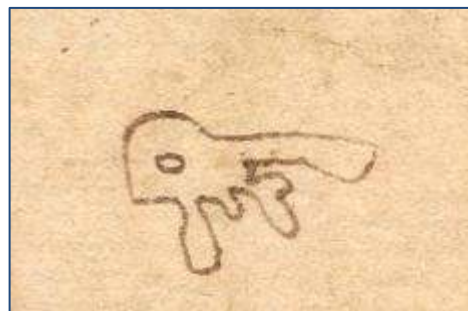

Figura 181: Detall del dibuix al costat d'unes pràctiques de cal·ligrafia infantils. Gi 1, 219, codarrera 1a.

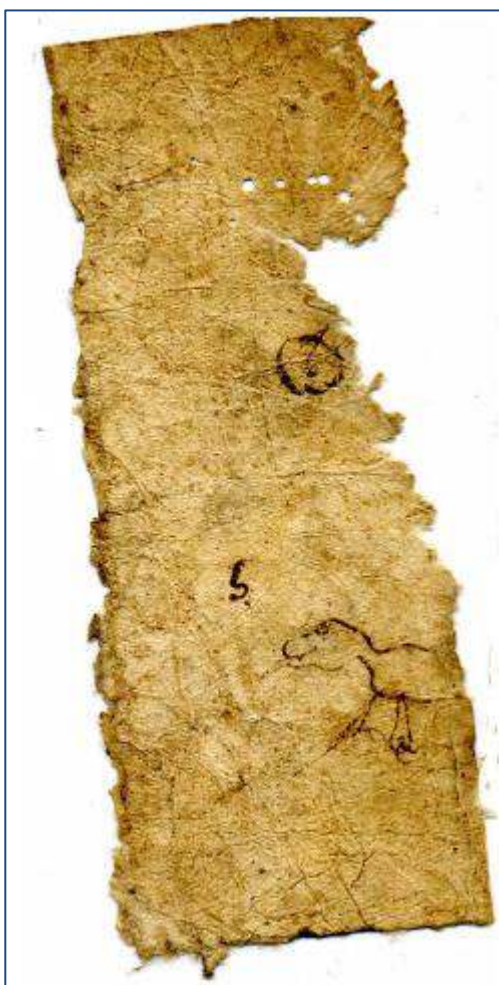

Figura 182: Dibuix sobre paper. Gi 1,231, codarrera 2a

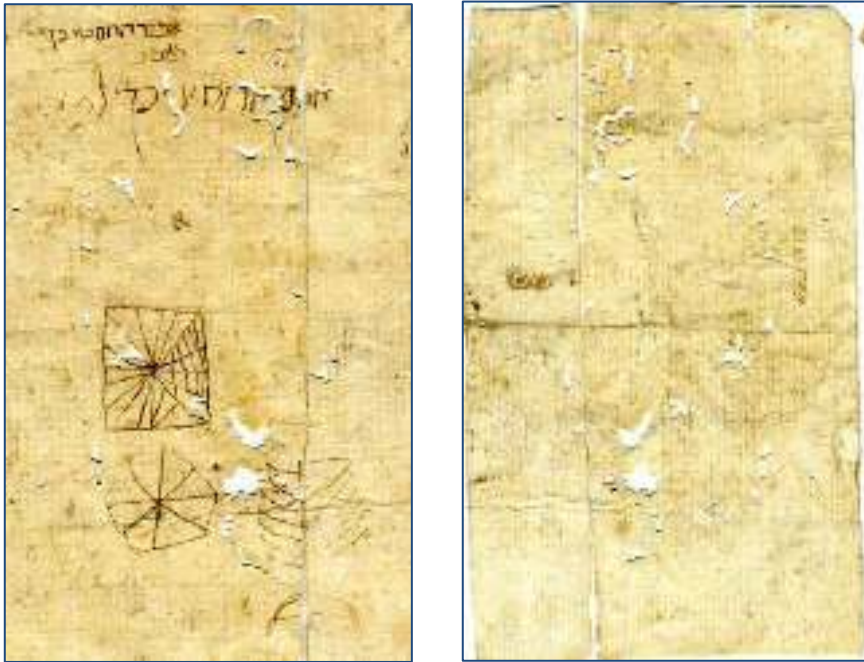

Figura 183: Dibuixos i pràctiques cal·ligràfiques sobre paper. Gi 1,264 codarrera 11a

Figura 184: Final del llibre d'Ester, amb uns dibuixos que representen la festa de Purim a la ciutat. Gi 5, 287-13/1368.

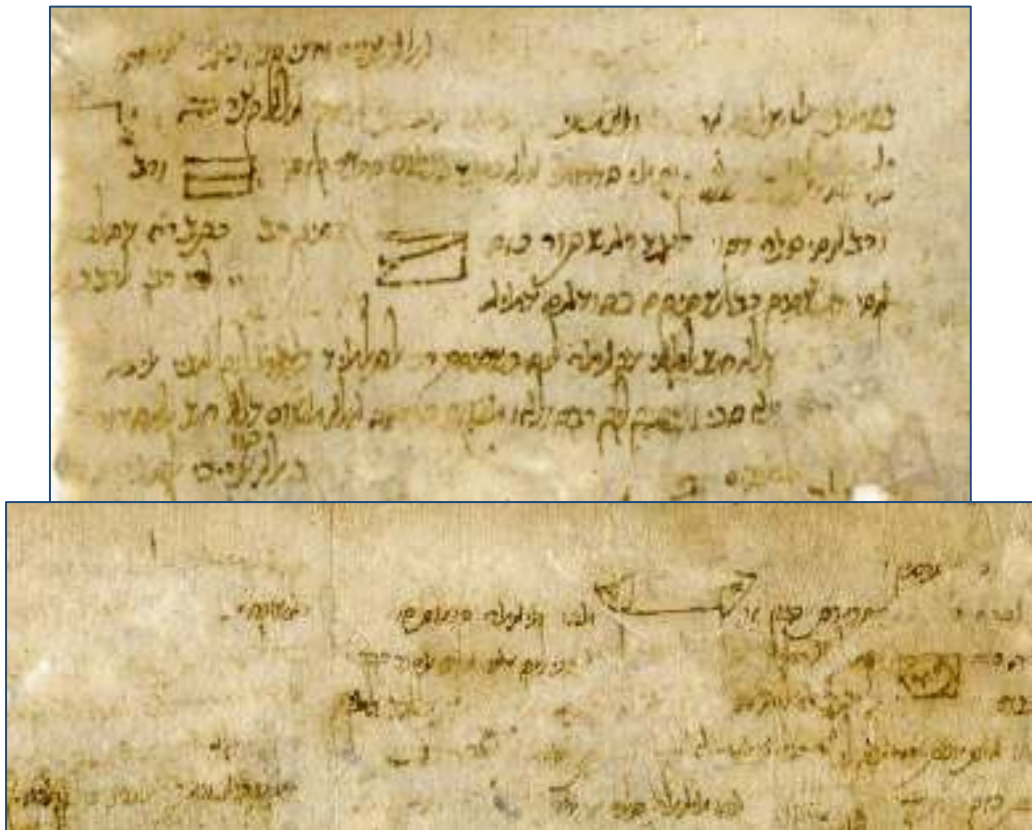

Figura 185: Dibuxos geomètrics en un fragment de còdex.
Gi 5, 267 hecodavant 2/1363

C.2 Mostrari paleogràfic

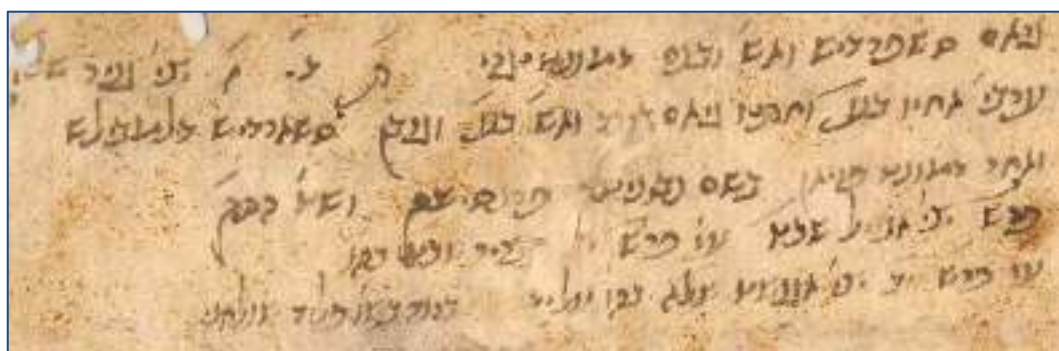

Figura 186: Escriptura cursiva any 1329. Gi 1,51 codavant 3a-1361

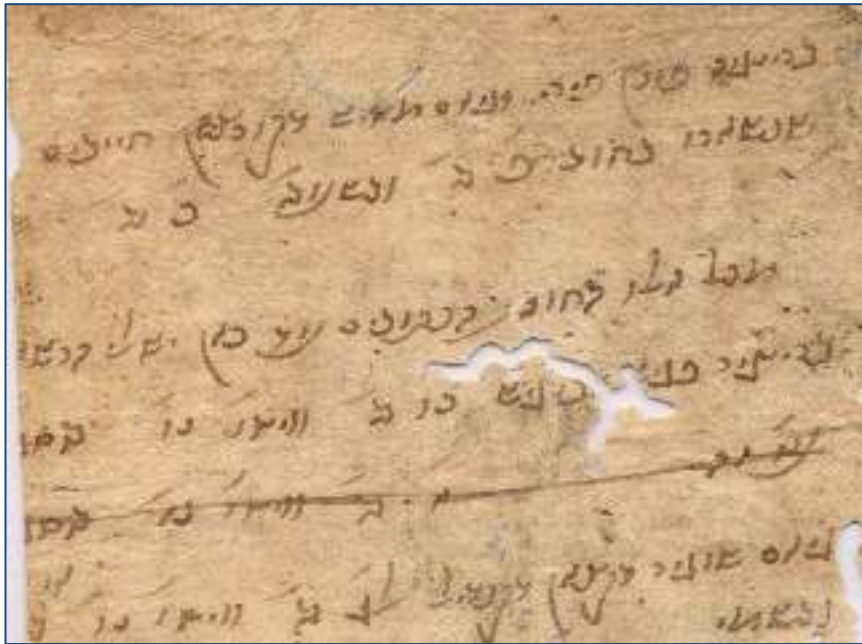

Figura 187: Escripura cursiva any 1356 (1). Gi 1, 178-9b-1368

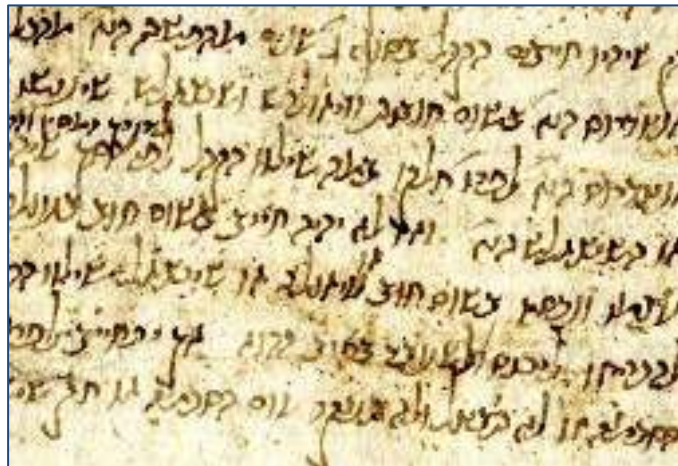

Figura 188: Escripura cursiva any 1356 (2). Gi 1, 178-9b-1368

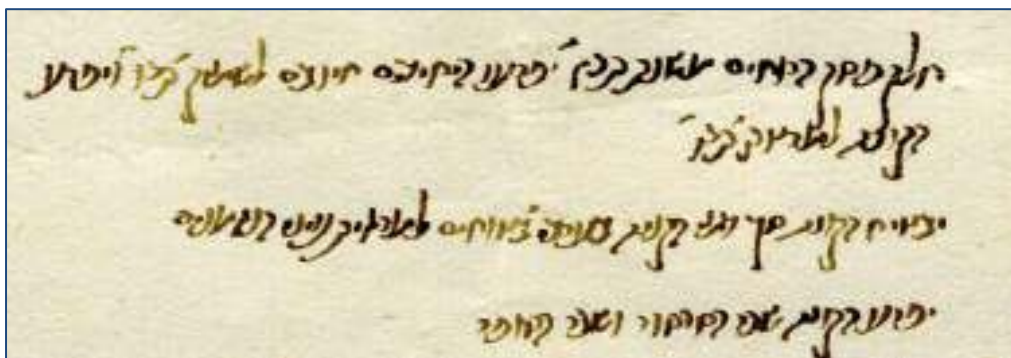

Figura 189: Escripura cursiva any 1426. Gi 4, 83/1426

Figura 190: Escripura cursiva any 1443. Gi 2,212/1445

Figura 191: Escripura cursiva s. d. Gi 5, 192, 3 /1368

Figura 192: Document préstec amb escripura cursiva any 1406. Gi 4,171/1443-1452

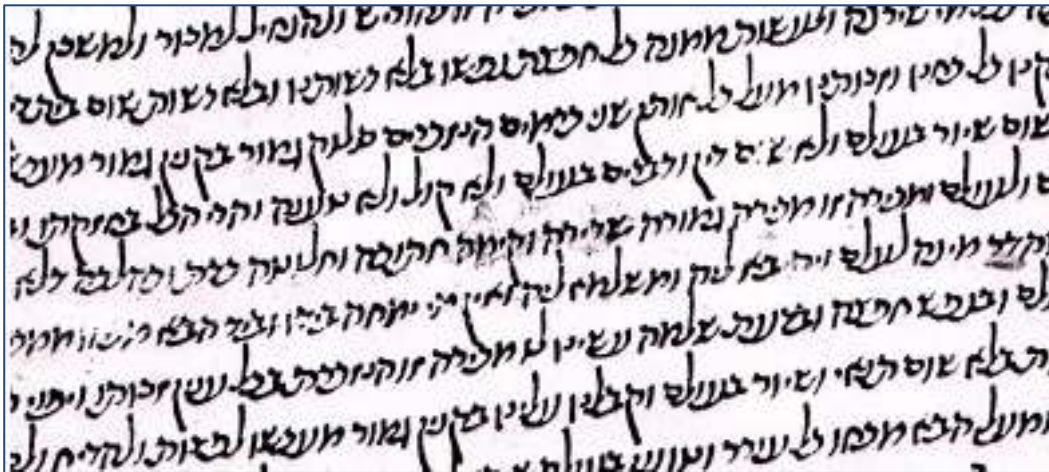

Figura 193: Escritura semicursiva any 1252, Girona. Engel, "Hebrew Scripts," fig. 9 i Millàs, *Documents*, doc. xxxii.

Figura 194: Escritura semicursiva any 1306-1307. Gi 1,264/hecodavant 1-

Figura 195: Escritura semicursiva any 1347. Gi 1,74 – 4/1365.

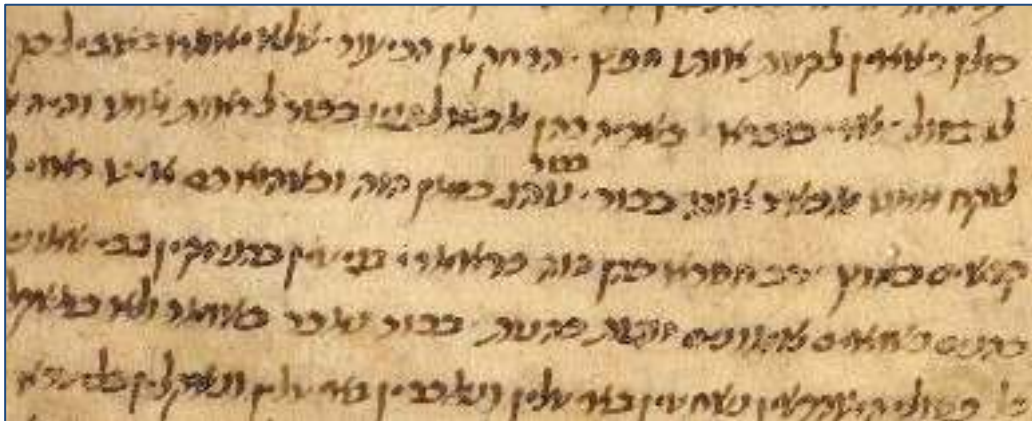

Figura 196: Semicursiva sobre pergamí s.d. Gi 1,90-codavant 1a /1369

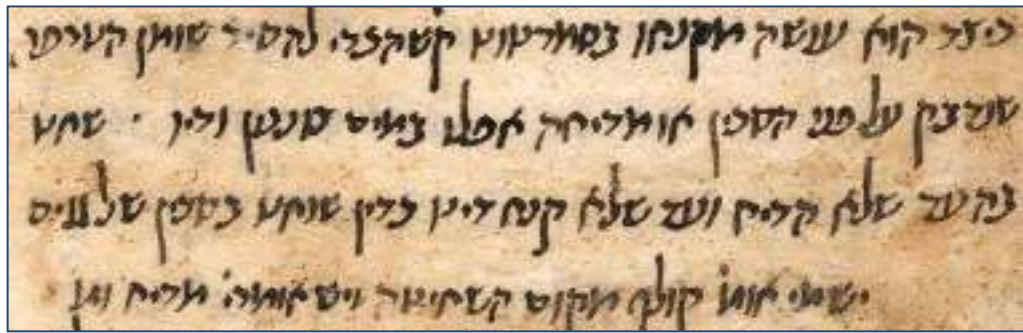

Figura 197: Semicursiva sobre paper s.d. Gi 1,99 codarrere 1a/ 1371

Figura 198: Semicursiva sobre paper s.d. Gi 5, 274 1b/1365

Figura 202: Escriptura quadrada s.d. Gi, Fons Hospici 67-15a/1498-1499

Figura 203: Escriptura quadrada any 1377. Castelló, 764/1473-1474

Figura 204: Escriptura quadrada s.d. Gi 11, 97, coberta/1488-1512

Figura 205: Escripura quadrada asquenazita s.d. 1, 260-codavant 2b 1400

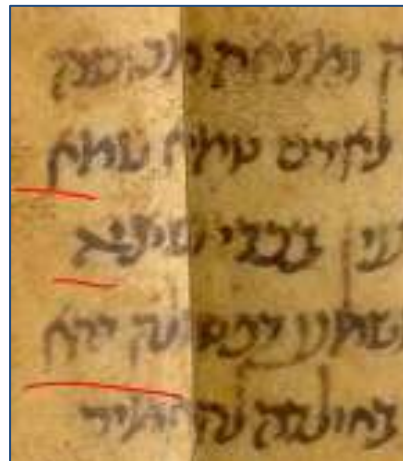

Figura 206: Escripura semicursiva iemenita s.d. Gi 1, 237-codarrere 2, 4 i 7 /1389-1390

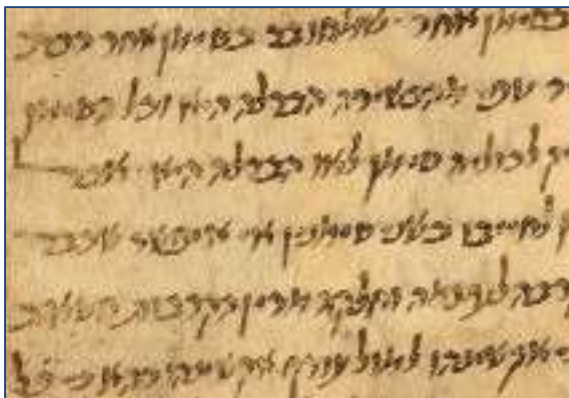
C.3 Mostrari codicològic

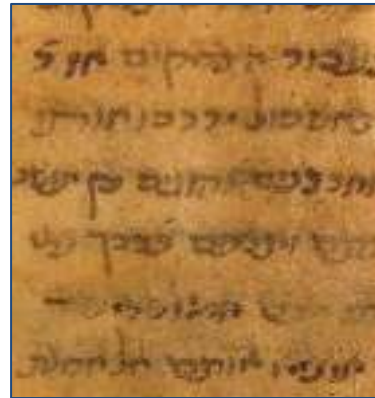
Gi 1, 237codarrere 1b/13891390

Gi 1, 109 codarrere 1b/1374-1375

Gi 1,90-codavant 1a/1369

Gi 1,182codavant 1a/1368-1369

Figura 207: Finals de línia en diversos manuscrits amb comentaris exegetics

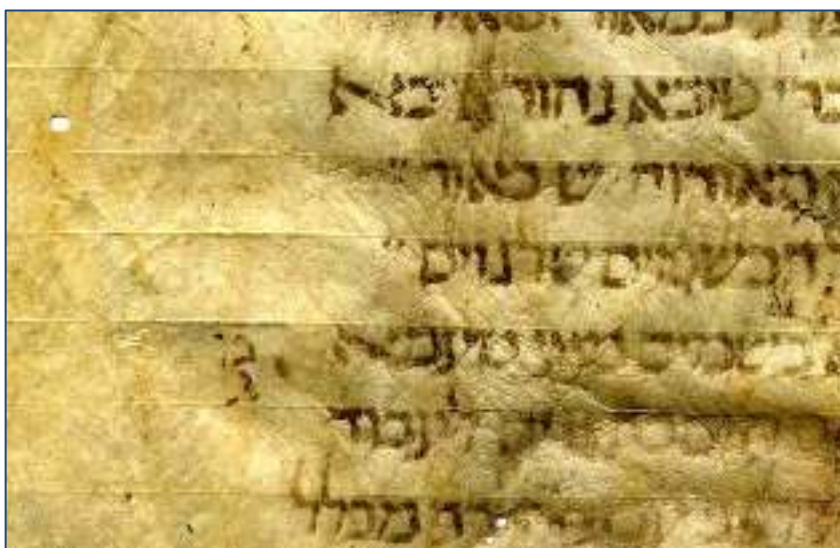

Figura 208: Marques del ratllat sobre pergami del Talmud. Fons de l'Hospici, 67-9/1498-1499

Figura 209: Ratllat i puntejat en composició poètica sobre pergami. Gi 1, 114.cordarrere 5b/1376-1377

Figura 210: Marques del ratllat sobre pergami talmúdic asquenazita. Gi 1, 260 codarrere 2a/ 1400

Figura 211: Marques del ratllat sobre pergami bíblic, Jr. Gi Hospici 67-17a/1498-1499

Figura 212: Comentari exegetí sobre paper (Raixí), bifoli amb reclam . Gi 2.81 15a/1400-1401

Figura 213: Comentari exegetí sobre paper , bifoli amb reclam. Gi 1,90 codavant 2a 1369

Figura 214: Columnes i text perpendicular; poesies religioses. Gi 2, 64 codarrere 4a/1363

Figura 215: Text perpendicular al principal; pregàries. Gi 1, 278-codavant 2b/1367

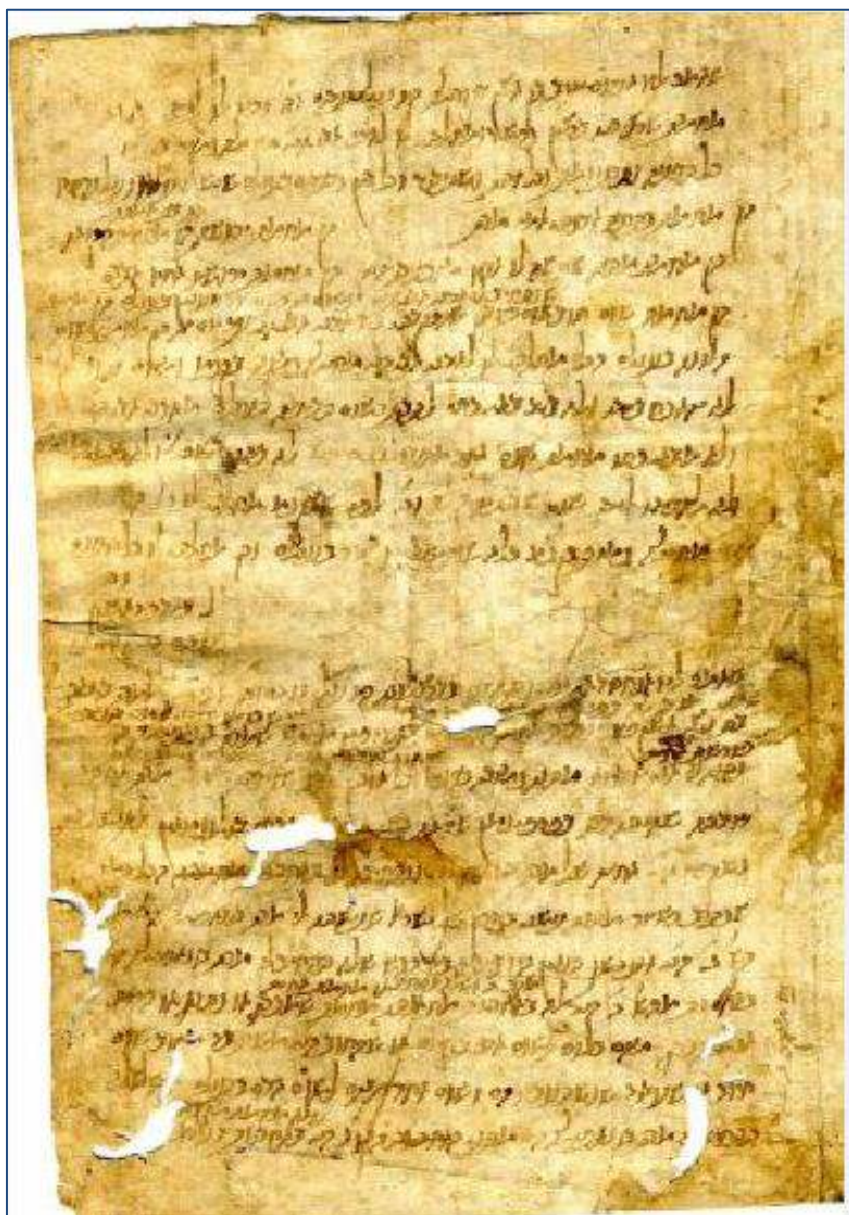

Figura 216: Exemple d'esborranys d'actes administratives sobre paper, llibre *sófer*. Gi 5, 257- codavant, / 1361.

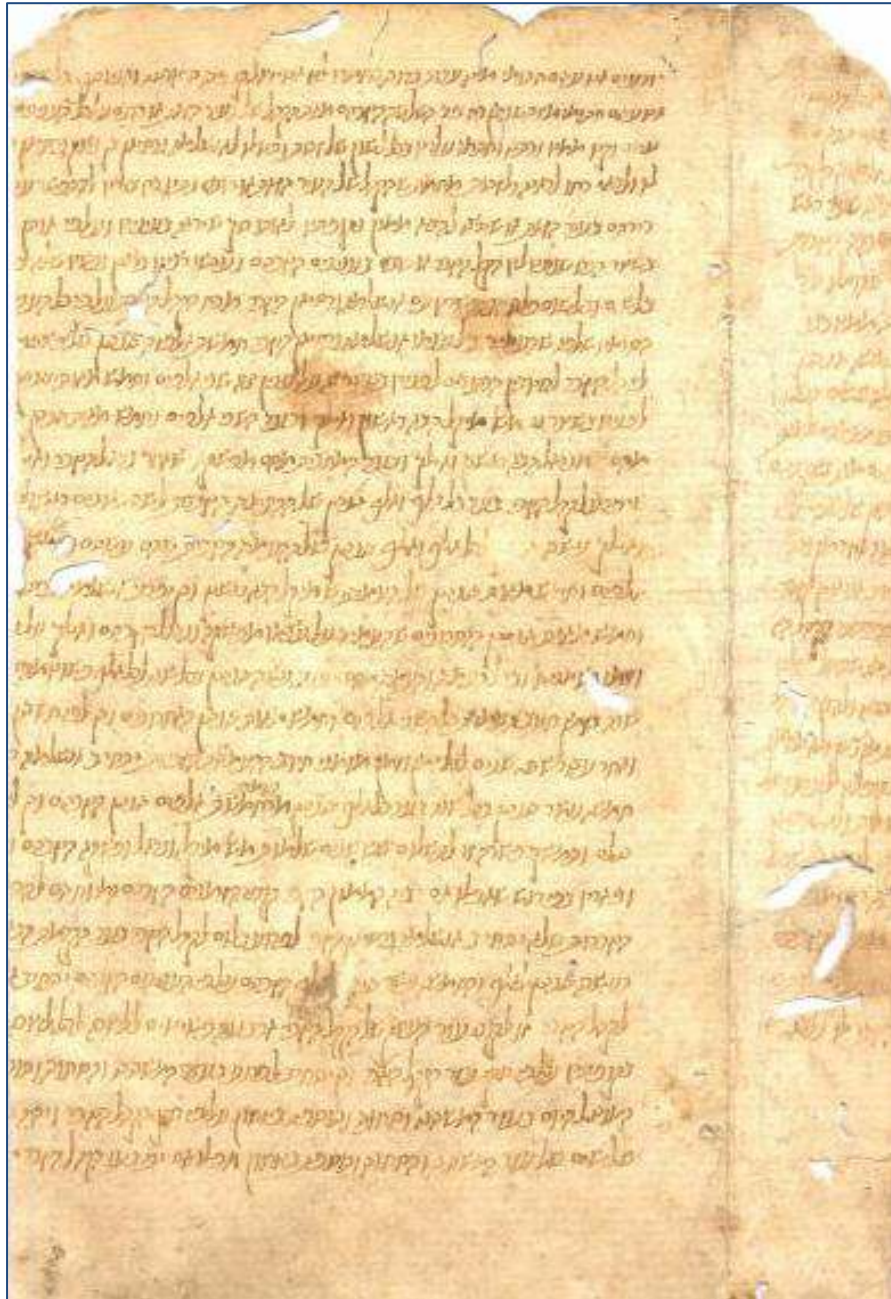

Figura 217: Fragment de llibre d'actes del *sófer*, Gi 1,182 codavant 2a/1368-1369

Figura 218: Bifoli amb els esborranys de diverses actes del llibre en brut del col·lector o dels censors de comptes

Figura 219: Pergamí amb part de Gn 10. Gi 11, 97, coberta/1488-1512.

Figura 220: Ritual de pregaries. Espais i puntuació per separar els versets. Gi 1, 255 codavant 1a 1397

Figura 221: Pergamí amb comentari a *Khiduixé* del TB (*Khiduixé* Ramban)/ Gi 1, 109-codarrere 1a/1374-1375

Figura 222: Pràctiques cal·ligràfiques sobre document de comptes en caràcters llatins. Gi 1, 231, codavant 1a

Figura 223: Pràctiques cal·ligràfiques

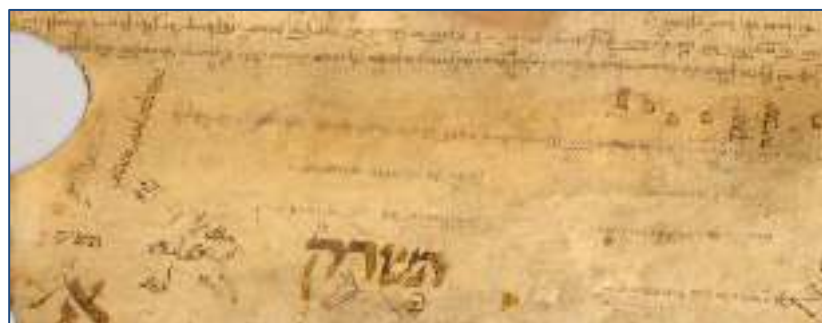

Figura 224: Provatures cal·ligràfiques.
Gi 1,56-codavant 1/1361-1362

Figura 225: Exemple manuscrit molt malmès

Figura 226: Exemple de manuscrits molt fragmentaris.

Figura 227: Llista de noms en àrab, escrita amb l'alifat, al costat d'un altre document en aljama jueoàrab. AHG, Sant Feliu de Guíxols, 890, Pere Ferrer/1382 – 1383.

Figura 228: Llibre de medicina d'Its Khaq Khunain ben Its Khaq i *El príncep i el monjo* d'Avraham ben Xemu'el ha -Leví ibn Khasdai. Gi 1.256 codavant 2, 3, 8, 9 i 8'(5) /1397.

Figura 229: Acta sobre pergami. Gi 2,76 codarrere 1/ 1398-1399

Figura 230: Comentari de Raixí del final del llibre de Josuè i l'inici de Judges. Gi 1,182codavant 5b 1368-1369.

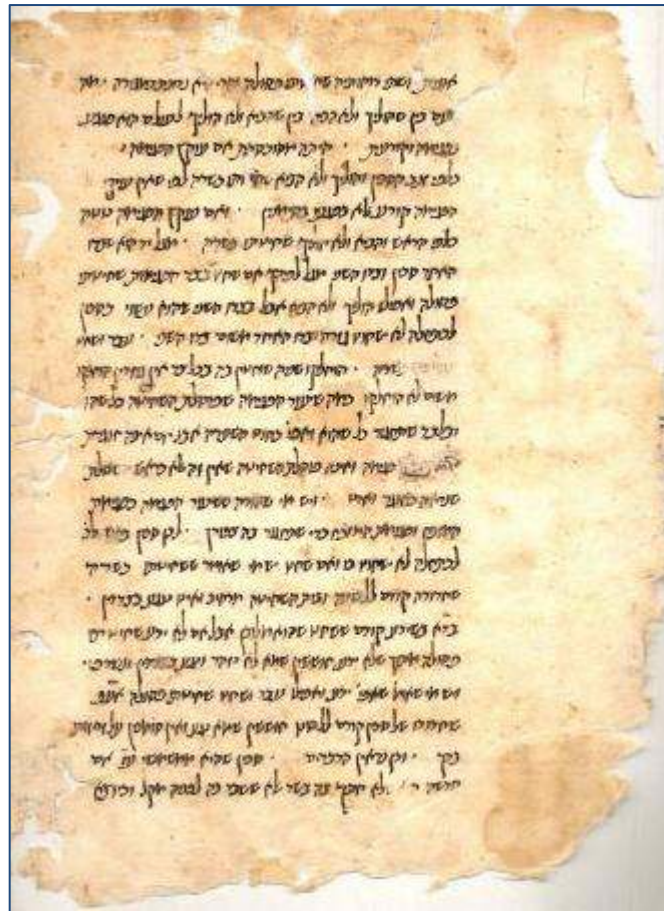

Figura 231: Full del *Torat ha-bait* de Xelomó ben Adret. Gi 1,99-codavant 1a/ 1371

Figura 232: Full amb grans marges part d'un petit còdex amb el *Xaaerei Teixuvà*.
Gi 5, 274-2a/1365.

Figura 233: Detall del fragment d'un llibre de pregàries vocalitzat i amb el nom de Déu emmarcat. Gi 1, 182 codavant 4a.

Figura 234: Fragment del Targum Onqelós a Gènesi. Gi 1, 221-codarrere 1/1382- 1383.

Figura 235: Exemple de fragment manuscrit hebreu abans i després de la restauració (Gi 2,76 codarrere 3a/1398-1399)

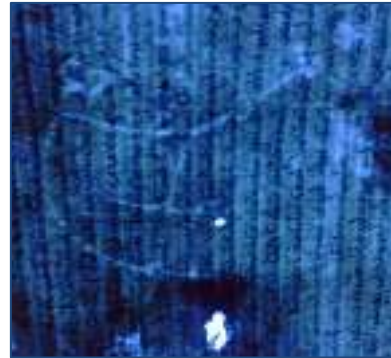
Gi 1, 211 codavant 1/1378 (9 x 6,5 cm)

Gi 1, 219 codavant 1/1381-1382 (3 x 11 cm)

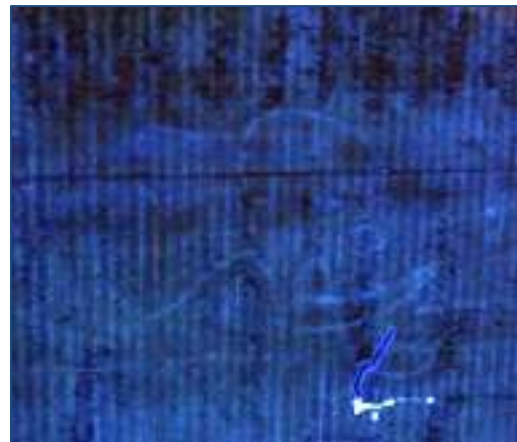
Gi 1, 234 codavant 1/1388-89 (7 x 3cm)

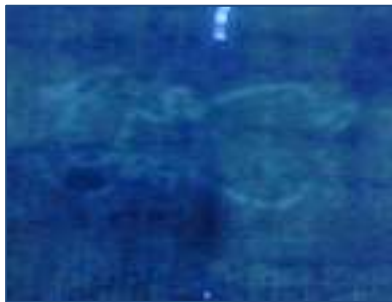
Gi 1, 237 codavant 1/1389-90 (5,5 x 8cm)

Gi 1, 256 codavant 4/1397 (7 x 4,5 cm)

Gi 1, 256 codavant 1/1397 (4 x 6cm)

Gi 5, 237 codarrere 1/1361 (2,7 x 7,3 cm)

Gi 5, 269 codarrere 1 (3 x 5,5 cm)

Figura 236: Mostra de filigranes (1)

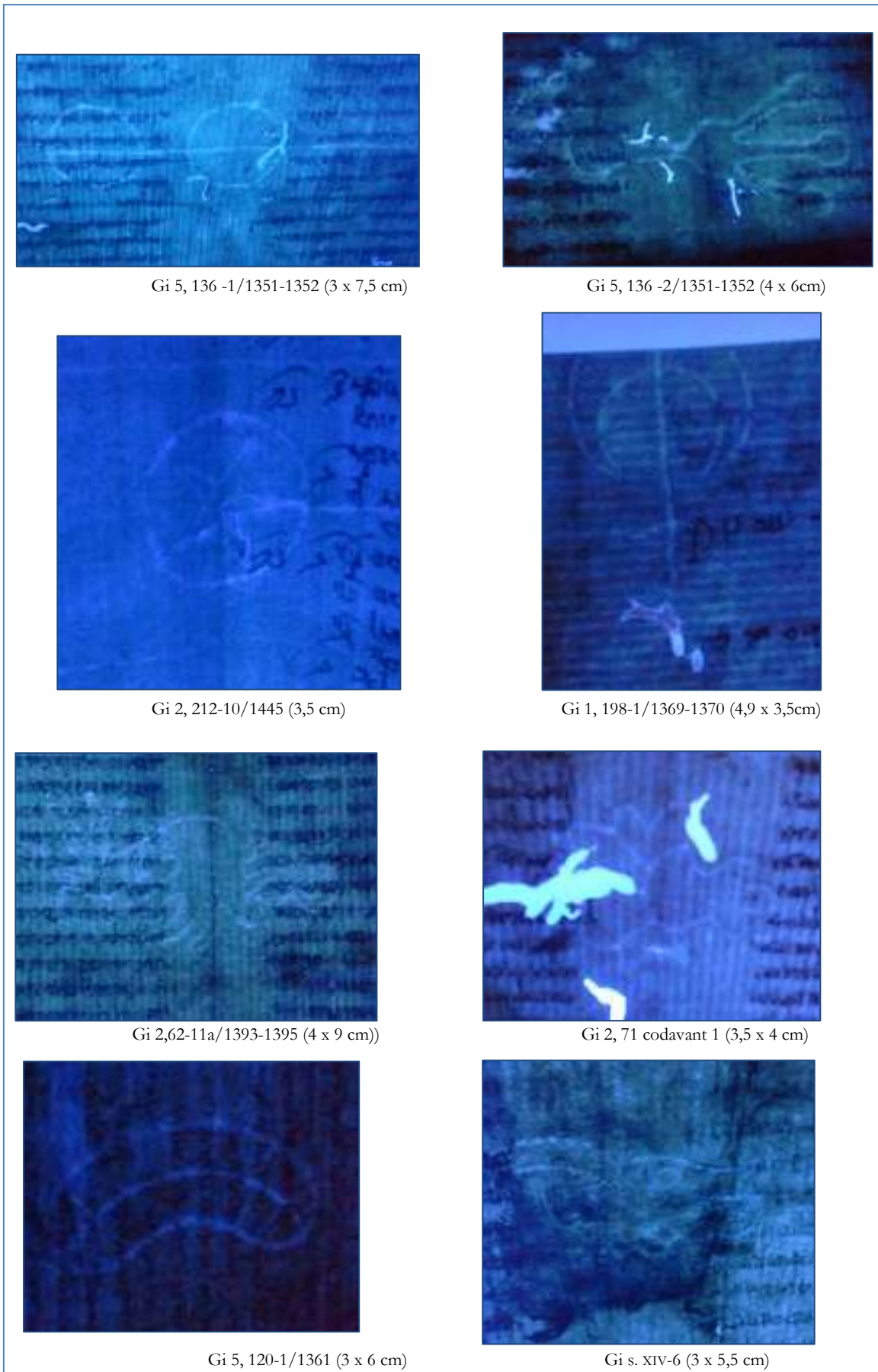

Figura 237: Mostra de filigranes (2)